BIBLIOTECA NAZIONALE
VITTORIO EMANUELE
6
43 E
12

ROMA

Non mihi sed illum delectis neque demo-
nes querent panem

6.43.E.12

EPiſtole ⁊ varij tractat' Pij ſecūdi pōtificis maximi: ad diuerſos in q̄druplici vite ei' ſtatu trāſmiſſe nouiter impreſſe feliciter incipiunt.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Venūdātur Lugduni ab Stephano gueynard. al's pinet eiuſdē ciuitatis bibliopola ⁊ ciue in vico mercuriali: vulgariter en la rue merchiere Prope ſanctuz Anthonium.

LIBERTAS

¶ Numerus et ordo epiſtolarum in hoc opere contentarum.

Reconizatio Enee ſiluij poete laureati in prologo.
Congratulatur amico de proſperitate ſucceſſus. j.
Cilie comes imperatori reconciliatur. ij.
Imperator prelatos ſuos reuocauit ex concilio Baſilienſi propter fedus Eugenij pape cum rege arogonum et duce Mediolanenſi. iij
Literas ſuadere ſuadet: quia maxime decorant tum principes quam minores. iiij.
Agricultura laudatur. v.
Conuerſationem ſuam notam facit. vj.
Repreſſalia diſſuadet. vij.
Amicitiam et dilectionem notificat et ſe excuſat quod tam raro ſcripſit. viij.
Excuſatoria cur non viſitauerit amicum. ix.
Quales magiſtratus eſſe debeant. x.
De ſuperbia gallicorum. xj.
De cicilia. an ſit duplex. xij.
De rege Ladiſlao. xiij.
Reprehenditur fingens ſe ſcripſiſſe de mendacio. xiiij.
De filio ſuo. xv.
Pena patienter ferenda eſt pro culpa. xvj.
Hortatur amicum vt pro ſe poſſeſſionem beneficij accipiat. xvij.
Exhortatoria ad vnionem eccleſie. xviij.
Accuſat locorum munitionem et amicitie officium apperit. xix.
Que ſit homini patria et petit promotionis auxilium. xx.
Regem aragonum laudat. xxj.
Commendat ſalutem anime. xxij.
Quales ſcribere cancellarie. xxiij.
Hortatur vt ſententia imperatoris equo animo feratur. xxiiij.
Diſſoluit argumenta pro parte eugenij facta. xxv.
De noua ciuitate et aliquid de amicitia. xxvj.
Regratiatoria et aliquid de ſtudio humanitatis. xxvij.
Hortatur ad reſcribendum. xxviij.
Redit in beniuolentiam. xxix.
Commendat cauſam ſuam. xxx.
Gratulatur beniuolentiam magni viri ſe nactum eſſe. xxxj.
Vocat cum deſiderio amicum. xxxij.
Dolet de amici et patris abſentia. xxxiij.
Magnificat beniuolentiam. xxxiiij.
Nimphiplexim libellum ſe efficiſſe ſignificat. xxxv.
Excuſat yronice non ſcribentem. xxxvj.
Preceptum beneviuendi. xxxvij.
Significatio huius dictionis turpis per antifraſim. xxxviij.
Damnat verboſa volumina. xxxix.
Promouet conducendum in officium. xl.
Dat fidem ſcriptis. xlj.
De incerto curialium ſtatu. xlij.
Rex aragonum ſe cingit in auxilium rhodis contra thurcos. xliij.
Nouitates de thurcis. xliiij.
Quomodo vxor ducenda in principibus ſeruiendum ſit. xlv.
De monte veneris. xlvj.
Refert grates quia cōmendatum habetur negocium ſuum. xlvij.
De rebus tridentinis. xlviij.
Leges dicit eſſe variabiles. xlix.
Relegat continentiam ad philoſophos. l.
Laudat conſtantiam amicorum aretinum defunctum. lj.

Bello thurcorum et hungarorum rex polonie et cardinalis ſancti Angeli
ceciderunt. liij.
Lamentatur eccleſiam ſuam alteri collatā propter fictam ſui mortem. liiij.
Pacem eccleſie conſilium et nouitates exponit. liiiij.
Remedium ad reſarciendam eccleſie pacem. lv.
Prohibet ne de epatu friſingenſis ſine ꝯſenſu imperatoris cuiqꝫ
prouideatur. lvj.
Laudat legatum quod pecuniam renuit lvij.
Laudat amicum quia diligenter rem ꝯmiſſam curauit. lviij.
Diuitibus non expedit ꝯdicere bellum. lix.
Commendat pugnantem pro ſanguine claro et pro iuſticia. lx.
Secretarius appellatur ideo multa ſcribenda obticet. lxj.
Suadet moribus coaptare non iuris ſubtilitate vtendum eſſe. lxij.
Nouitates hungarie et de ꝯuentu nurembergenſis. lxiij.
Laudat eloquentiam: camqꝫ ad britanos vſqꝫ prouectaꝫ. lxiiij.
Taciturnitatem excuſat et neutralitatem difficulter tollendam dicit. lxv.
Suadet ſeruari aurum et priuata negocia commendat. lxvj.
Dolet de amici captura et morte cardinalis acquilegienſis. lxvij.
De morte cardinalis acquilegienſis et de rebus ꝯcilij. lxviij
Promotoriales littere. lxix.
Fama non eſt ꝯtemnenda. lxx.
Promotoriales litere. lxxj.
De dictis germanicis. lxxij.
Promotoriales litere. lxxiij.
Aduocatū nouū denunciat. lxxiiij.
Promotoriales litere. lxxv.
Promotoriales litere. lxxvj.
Probat veram ſcientiam diſcere mori lxxvij.
Hortatur legatos regni hungarie vt Ladiſlaum abſqꝫ conditione
regem recipiant. lxxviij.
Congratulatur iohanni de aych promoto in epiſcopum cyſtenſis et qua-
liter viuat admonet. lxxix.
Petit inſigne regis anglie pro amico. lxxx.
Hungari ſpreto Ladiſlao regni herede vero regis polonie fi-
lium intruſerunt. lxxxj.
Fortune qualitas cur non omnibus eſt equalis. lxxxij.
Conſolatur amicum ſuper fuga amaſie. lxxxiij.
Et ſi ſe indignū laudis dicat profitetur tñ ſe ex laude iocundari lxxxiiij.
Refert grates de biblia comparata. lxxxv.
Suadet pacem particularem vbi vniuerſalis haberi non poteſt et prohi-
bet mendacijs vti. lxxxvj.
Delphini regis francie filius alſatiam obſedit ⁊ ſuitenſes apud baſileam mi-
ſerabili clade proſtrauit. lxxxvij.
Mori etſi formidabile ſit omnibus tamen neceſſe eſt. lxxxviij.
Spondet promouere cauſam quoad ſue vires extendunt. lxxxix.
Refert grates de muneribus oblatis. xc.
Commendat vitam aggreſtam et commoda ruris. xcj.
Increpat eum qui non bono propoſito amicam nuptui de-
dit et ſuadet caſtitatem. xcij.
De rebus vngarie et eccleſie auiſamentum. xciij.
Suitenſes ſuperbi non ſe iuſticie coaptant ſed ipſam iuſticiam
ſibi famuiari volunt. xciiij.
Hungari quanto renuunt Ladiſlaum: tanto inter ſe diſcordant
vt eligant alium. xcv.
Perſuadet legationis fungi officio xcvj.
Amicitie diſſolute cauſam exponit. xcvij.
Grates refert de plurimis beneficijs ſuſceptis. xcviij.
Uxorem proſtitutam viro ſuo conciliare conatur per me-

dia perſonam modo congruo. xcix.
Grates refert defendendi honores ſuos. c.
Concordiam inter polonos ⁊ auſtrales perſuadet tali medio. ci
Homines variis vſibus delectantur differenti modo cii
Inundatio danubii ⁊ grando in modum oui ciii
Triplicis problematis reſolutio: videlicet vtrum prudentia ſit idem habitus cum ſcientia morali ⁊c. Secundum cur poete noſtris temporibus ſint adeo pauci cum videantur multum vtiles ⁊ neceſſarii. Tertium cur vtiles cutes cadauerum antique cammiſie et cera in cancellariis venduntur pro optimis muneribus. ciiii
Tibizando ſcribunt poete ex ratione etiam principibus. cv
Amoris illiciti medela et remedium. cvi.
Friſingen. eccleſia deſponſatur domino Henrico ſchlick. cvii
Somnium de fortuna deſcribit. cviii.
Proſperitatem ſui ſtatus denunciat cum deſiderio eiuſmodi ſucceſſus. cix.
Conſolatur amicum merentem ex morte ſue coniugis. cx
Poeſim laudat ⁊ iuris ſcientie prefert. cxi
Sozini rogatu tractatum de duobus ſe amantibus compoſuit. cxii
Prologus in eundem tractatum. cxiii
Hyſtoria de Eurialo ⁊ Lucretia ſe amantibus cxiiii.
Epitaphium mittit epo pataujenſi ſuper mire laudis lapide, tumbali. cxv.
Promotoriales littere. cxvi.
Promotoriales littere. cxvii
Ladiſlaus commendatur ſummo pontifici ne emulis ſuis regnum hungarie confirmet cxviii.
Conſolatur merens ſuper morte amici. cxix.
Oratoria res ex grecis in italos et modo ex italis in theutunos venit. cxx
Grates refert de innumerabilibus beneficiis preſertim de equo veloci propinato. cxxi
Aſſentit precibus ⁊ ſpondet efficere rogatum. cxxii.
Epl'a p'l audet viue vocis oraculo referre mētis ɔceptū de pulchra puella. cxxiii.
Redarguit conſanguineum auxilium a ſe petentem cxxiiii.
Captat beniuolentiam ⁊ petit libros aliquos ſibi accommodari cxxv
Heraldorum nomen aut officium vnde ortum habet cxxvi
Paſſagium ꝙ difficile conduci poſſit in effectum arguitur pluribus ex rationibus. cxxvii
Excuſatio regis datie quare ad dietam' non venit cxxviii.
Rex aragonum ſpondet ire contra thurcos cxxix.
Dyalo. cōtra bohemos thaboritas de ſacra cōione ſub vna ſpecie cxxx.
Oratio de conſtantinopo. clade ⁊ bello contra thurcos congregando cxxxi
Gaudet bene valere amicum ⁊ ſe incolumen ſcribit cxxxii
Hortatur genitricem ſuam fouere ⁊ amicum ſtudio litterarum conducere cxxxiii.
Hortatur vices ſuas paulolong. cōplere aduentū ſuū citius ſpondens. cxxxiiii
Nouitates ſcribit ⁊ aliis ſignificare iubet. cxxxv.
Ladiſlaum bohemiam intrare ſuſcepturus coronam ſignificat. cxxxvi
Expedit ſibi ſtatum italie ſcriptis notificari. cxxxvii.
Iterum hoc expetit: ⁊ quid papa ⁊ cardinales de clade conſtantinopolitana ſentiant. cxxxviii
Congratulatur proſperitati ſucceſſus ⁊ petit certior fieri de clade conſtantinopolitana. cxxxix
Hortatur papam vt chriſtianos defendat contra thurcos ⁊ innoteſcit que pre manibus ſunt inter hungaros ⁊ auſtrales. cxl.
Conſtantinopolitana clades veridice refertur cxli.
Auctoritatem abſoluendi impetrat vicario cxlii
Excuſat ſe cur patriam vt dixit non reuiſat cxliii.
Promouet pirkamer contra knorren de eccleſia ſancti Laurentii cxliiii
Impetrat cuidam ceſaris gratiam cxlv
Significat amico infirmitates ſuas cxlvi.

Sperat Ladiſlaum regem hungarie cum ceſare pacem ꝯfirmare. cxlvij
Patauien.epũs electus prepeditur ꝯfirmari ꝓpter ceſaris indignationem. cxlviij.
Gratulatur de promotione amici in epiſcopum. cxlix.
Promouit quẽdam in conſiliarium ceſaris cl
Baro de buchaym ceſari conciliatur. clj.
Spondet ad patriam ſuam redire etiam multis periculis obiectis. clij
Nouitates alamanie notificat. cliij.
Offert ſe patronum in gerendis voluntarium. cliiij.
Paſſagium perſuadet contra thurcos ex clade conſtan. clv
Promotoriales littere clvj
Conſiliatur populo prageñſis eccleſie quomodo ſe habeant. clvij.
Hortatur fortiter aduerſa eccleſie tolerare. clviij
Dux venetum reddit certum imperatorem romanum de clade conſtantinopo-
tana. clix
Super intendens yconomo inſtruitur quid agendum. clx
Rata habet facta ab amico nomine ſuo. clxj.
Ad nicolaum quintum pontificem maximum de clade vniuerſalis eccleſie: de
ſitu et fertilitate hũgarie: ⁊ aduerſus prutenis ⁊ de crucifixeris ordinis then
tonicorum. clxij
Imperator ſummoq; pontifici ſpõdet auxilio eſſe contra thurcos clxiij
Spondet ſe citius patriam viſurum. clxiiij
Viennam ciuitatem ſcribit clxv
De miſerijs curialium tractatus. clxvj
Gaudet de reditu amici. clxvij
Reprehendit cardinalẽ ⁊ ad vnionẽ eccleſie ceſaro tractaturũ ſcribit clxviij
Laudat treugas in regno hungarie fieri ⁊ aliqua de vnione et paſſagio ꝯtra thur-
cos inſerit. clxix
Exponit quõ epiſcopus patauienſis ceſarem honorauit. clxx.
Conſuluit que ſunt agenda in cauſa friſingenſis eccleſie. clxxj
De commendis pollicitis ⁊ aliquid de petro noxetano. clxxij
Dubitat an vxorem ducat cum ſit inops. clxxiij
Pollicetur diligentiam ſuam apud ſenatum venetiarum clxxiiij.
De morte leonardi aretini. clxxv
Fedus inter venetos ⁊ ducem Mediolani. clxxvj
Epiſtola iocoſa. clxxvij
Petijt confirmari priuilegia heremi camaldulenſis. clxxviij.
Littere promotoriales ⁊ commendatie. clxxix
Dolet de amici abſentia. clxxx
Grates refert de promotione ⁊ reddit certiorem de munere ⁊ litteris non pre-
ſentatis. clxxxj.
Gratulatur de ſcripto ſermone etruſco ⁊ pollicetur promouere ipſum. clxxxij.
Nouitates et iocos ſcribit clxxxiij
Acceptat antoniũ luſcum dono mittendum. clxxxiiij
De tranſitu imperatoris in italiam. clxxxv.
Excuſat ducem Mediolanum non vocatum ad congregationem pro concilio deſcer-
nendo. clxxxvj.
Suadet regni hungarie pacem. clxxxvij
Conſolatur principem infirmum. clxxxviij.
Hortatur ad pacem hungarie. clxxxix
Hortatur ad reſcribendum. cxc.
De vtilitate litterarum. cxcj.
Laudat fredericum ceſarem. cxcij
Petit reſcribere litteras cxciij
Excuſat ſe ꝙ non ſcribit. cxciiij
Excuſatoria taciturnitatis cxcv
Commendat cauſam friſingen. eccleſie. cxcvj.
Offert operas ſuas in cauſa friſingen. eccleſie. cxcvij
Commemorat operas ⁊ italas nouitates. cxcviij

Exhortatur ad reſponſum reſcribendum. cxcix.
Agit gratias pro conſiliariatu. cc.
Refert quomodo ab imis ad altiora conſcendit. cci.
Enee Senen. tituli ſancte Sabine cardinalis epiſtole. Refert gratias de promotiõe cardinalatum. ccij.
De eodem. cciij.
De eodem. cciiij.
Promotionem ſuam amico notificat. ccv.
De eodem et ſe totum offert gratitudinis loco. ccvi.
De eodem formale exemplum. ccvij.
Auxilio amici ſperat onus impoſitum ferre congruius. ccviij.
Promotionem ſuam notificat amico ſingulari. ccix.
De eodem et reuocat amicum ad curiam ſibi ſedem congruam. ccx.
Promotionem ſuam notificat amico. ccxi.
Nouitates. ccxij.
Refert grates et agere ſpondet ſe indignum. ccxiij.
Indignum officij ſe agnoſcens exorat deum pro vita que tante dignitati par ſit. ccxiiij.
Amicitiam non abſtulit dignitas adepta ſed aucta conſtans eſt. ccxv.
De eodem et ſeruatum locum pro aduentu ſuo pollicetur. ccxvi.
Offert ſe promotorem quantum poſſit. ccxvij.
Confidit in deo qui dignitatem dedit in ſufficientia vires tribuat. ccxviij.
Cohibet vlteriorem promotionem quia mauult pauper amari quam diues odiri. ccxix.
Nouitates de terremotu cometa et thurcis. ccxx.
Pollicetur ſe promotorem in requiſitis. ccxxi.
Promotionem ſuam notificat ccxxij.
Congratulatur promotioni. ccxxiij.
De eodem notabiliter optat ſalutem plurimam. ccxxiiij.
Promotionem ſuam notificat. ccxxv.
Se offert vſui tanquam frater. ccxxvi.
Refert grates congratulatori ſuo. ccxxvij.
De conſolatione ſuper morte amici. ccxxviij
Congratulatio ſuper promotione amici. ccxxix.
Suadet fedus inire cum ſummo pontifice. ccxxx.
De eodem et debita repoſcit exolui. ccxxxi.
De eodem et credita repoſcit. ccxxxij.
De eodem et petit reſponſum. ccxxxiij.
Congratulatur promoto optans ſalutem plurimam conſixus de patrimonio et ſe ſua que offert vſui pro arbitrio. ccxxxiiij.
Denunciatur promotio vtriuſque amici. ccxxxv.
Pollicetur diligentiam ſuper commendatis. ccxxxvi.
Grates refert de congratulatione promotionis ſue. ccxxxvij.
Petit clauſtrales pro ſe deum exorare vt collato honori digne pre eſſe poſſit. ccxxxviij.
Expedire dicit oratorem habere apud ſanctiſſimum et incarceratum emancipare. ccxxxix.
Notificat ſuam promotionem et ſe offert ad beneplacita obſequioſum. ccxl.
Conſolatur amico quomodo conſequatur notabile commendatum monaſterij. ccxli.
Refert grates clero per procuratorem ſuum de charitatiuo ſubſidio et precipit ſatagere vt detentus emancipetur. ccxlij.
Grataner ſuſcipit carmen de eius preconijs compoſitum. ccxliij.
Amicitiam ſuam notificat et ſe cõmendari exorat principi. ccxliiij.
Congratulatur promoto ex virtutibus enarratis e merito. ccxlv.
De eodem. ccxlvi.
Iniuſte damnatum excuſat. ccxlvij.
Demãdat procuratori vt legatum ſummi pontificis preſſum recipiat et audacter illi aſſiſtat. ccxlviij.

Scribit ne taciturnitas aſſertionem diminuat cc.xlix.
Nouitates refert ⁊ dixe egiſſe cum captiuo reprehendit. ccl.
Commendatoria cum clauſa credentie. ccli.
Decima et indulgentia predicatur contra thurcos. cclij
Se offert promotorem. ccliij.
Se gratum refert obſequia preſtare. ccliiij.
Hortatur bono chriſtianitatis conſulere et imperatorem ad id inducere. cclv.
Cupit ſcire quomodo valeat. cclvi.
Promotionem ſuam notificat ⁊ ſe commendatum haberi exorat. cclvij
Pollicetur gratitudinem promotionis ſue. cclviij.
Hortat vt rex bohemie grates referat pape ⁊ cardinalib9 de ſua pmotiōe. cclix.
Poſtulatur pragenſis eccleſie ſponſus. cclx.
Spondet facile obtinere quod preſtare poteſt. cclxi.
Littere credentiarum. cclxij.
Congratulatur promotioni ſue in cardinalem. cclxiij
Conſtantiam ſue amicitie refert. cclxiiij
Gratiſſimus eſt de amicitia regia adepta. cclxv.
De morte comitis cilie et preſagio cometes. cclxvi.
Petit regi neapolitano commendari. cclxvij.
Reprehendit conſolari nolentem ſuper morte filij. cclxviij
Refert grates congratulatori promotioni ſue. cclxix
Laudat induſtriam viri ⁊ nouitates reſcribit. cclxx
Refert ſummum pontificem benevalere. cclxxi.
Suadet regem bohemie poſtulare vt cancellarius ſuus eccleſie pragenſis preficia-
tur. cclxxij.
Admonet commiſſa diligenter exequi. cclxxiij
Offert operam ſuam quoad poteſt. cclxxiiij.
Petit ceſarem induci ad bellum contra thurcos. cclxxv
Nouitates italie ſcribit. cclxxvi
Informat amicum de geſtis in rebus ſuis. cclxxvij
Preconia regis aragonum enumerat. cclxxviij
Refert metum de thurcorum feritate. cclxxix.
Refert noua regi ſcripſiſſe. cclxxx.
Equo animo fert fortune ludum. cclxxxi
Nouitates italie. cclxxxij
Pollicetur rogato operam dare. cclxxxiij.
Refert bella italie. cclxxxiiij.
Commendatur nuncius pape captiuos redimendus. cclxxxv.
De eodem. cclxxxvi
De eodem: ⁊ conſolatur ſuper morte amici. cclxxxvij.
Petit ad poſſeſſionem epiſcopatus varmienſ. per procuratores ſuos induci pleriſ-
que captans beniuolentiam regis. cclxxxviij.
Recōmēdat illis eccleſie ratiſpanēſ. puentus: ⁊ eū q̇ electus ſuccubuit. cclxxxix.
De eodem. ccxc.
Grates refert de promotione ⁊ efflagitat iterum promoueri: annectit etiam nouita-
tes vrbis. ccxci
De eodem. ccxcij
Hortatur vice ſua pmotiones principum ad regem polonie impetrare. ccxciij.
Petit patrocinari vt promotio regis impetretur. ccxciiij.
Hortatur concordie imperatoris ⁊ regis hungarie intendere. ccxcv.
Petit auxilio eſſe vt promotiones impetrentur. ccxcvi
Pollicetur pecunias concedere pro redimendis litteris. ccxcvij
Significat concordiam factam et exorat auxilio eſſe pro poſſeſſione eccle-
ſie aſſequenda. ccxcviij.
Credentiarum littere. ccxcix.
Commendatorie littere. ccc.
Contra negantes auctoritatem ſummi pontificis a xp̄o inſtitutam eſſe. ccci.
Preconizat ſcripta alterius. cccij.

Et humilitate ſe indignum cardinalatu confert.	cccij.
Spondet cõmendato proficere et ſibi prodeſſe.	ccciij.
Prologus in epiſtolam Johannis Chriſoſtomi	cccv.
Epiſtola iohãnis chriſoſtomi in exilio conſtituti.	cccvj.
Preconizat ſcripture ornatum.	cccvij.
Refert nouitates i talie.	cccviij.
Refert grates de reſcriptis materiam ſcribendi querens.	cccix.
Conqueritur de odio imperialis cancellarij et petit promotiones per cancellarium auſtrie cõmitti.	cccx.
Excuſatoria q prepoſiturã non impetrauerit.	cccxj.
Arguitur de negligentia.	cccxij.
Hortatur in rebus ſuis non ita negligenter agere	cccxiij.
Conqueritur promotiones ſuas a cancellario neglectas.	cccxiiij.
Etſi ſe tanta laude indignum ſciat mauult laude q̃ vituperio trãſgredi.	cccxv.
Conqueritur literas promotoriales per cancellariũ neglectas.	cccxvj.
Prepoſituram amico impetrauit.	cccxvij.
Excuſat quare non ſcripſerat.	cccxviij.
Conſolatur cõquerẽtibus grauaminavobis contra alamanos.	cccxix.
Petit ſe ceſari cõmendatũ fieri ob neglectas literas promotoriales.	cccxx.
Denegatam diſpenſationẽ vt in ſacris cõſtitutus nubat ſignificat.	cccxxj.
Committit diligentiã ſui profect⁹ et indulgentias impetrauit	cccxxij.
Notificat animũ de ſe ſententium.	cccxxiij.
Excitat ad ſatagendum tempore congruo et inſtanti	cccxxiiij.
Hortatur vt ret fidens conuerſetur his quos longa et experientia nouit	cccxxv.
De eodem et petit regis nuptias eſſe fauſtas.	cccxxvj.
Commendat ſe foueri in cauſa varinien. epiſcopatus.	cccxxvij
Petit creditum ſibi reſtitui.	cccxxviij.
Creditum repetit vt fideiuſſoria liberetur.	cccxxix.
Congaudet redempto ex vinculis et ſe totum pollicetur.	cccxxx.
Pollicetur promotionem.	cccxxxj.
Excuſat ſe de geſtis ꝯtra varidien.	cccxxxij.
Compatitur merenti ſuper morte amici.	cccxxxiij.
Diſpenſationẽ ſuper bigamia obtinere nõ potuit.	cccxxxiiij.
Pollicetur germanice nationi proficere non nocere.	
Magnifacit xenia ex amore mittentis et mallet facto q̃ verbis. gratum eſſe.	cccxxxv.
Excuſat ſe: q cõmendatã ſententiã ꝑtulit iuſticia exigente.	cccxxxvj.
De morte diui Ladiſlai regis.	cccxxxvij.
Hortatur circa plura de diligentia et cura.	cccxxxviij.
Admonet promotionẽ regis ſponſi exigere ad regem polonie.	cccxxxix.
Epiſcopatum varinien conſequatur.	cccxl.
Indignatur papa epo herbipolen. propter pecuniam ſublatam ſe deſerier iniuriatum.	cccxlj.
Litere credentiarum:	cccxlij.
Laudat diligentiam legati et mandat ꝯcordiam inter imperatorem et regem hungarie coronari.	cccxliij.
Deliberatione habita pollicetur reſpondere.	cccxliiij.
Hortatur notabilibus rationibus ad ꝯcordiam cũ imperatore et excuſat ſe de rumoribus aggrauationis germanice nationis.	cccxlv.
Conſolatur meliorẽ eſſe pacem certã q̃ deſperatã victoriã.	cccxlvj.
Petit adiuuari ad ꝯſecutionẽ epatus varinien.	cccxlvij.
Emittũtur plura apoſtolica ſcripta ꝯtra murmurantes de grauitate nationis germanice.	cccxlviij.
Hortatur ad excuſationem germanice nationis.	cccxlix.
Hortatur audire ſuo nomine loquentem.	cccl.
Excuſatoria grauaminis germanice nationis.	ccclj.
Murmur grauaminis germanice nationis reſeruatur et rationibus notabilibus enervatur.	ccclij.

Deſtinatur legatus apoſtolicus ad nuptias Ladiſlai regis. ccclij.
Hortatur legatum q̄celeriter nuptias regis adire. cccliij.
Scribit ſi bene valere nec ſuperfluis curis angi velle ccclv.
Negat ſe altiorem gradum ambire ⁊ collaudat poete metrificantem. ccclvj.
Meſtus ex morte amici conſolatur his medijs. ccclvij.
Mortem amici denunciat ccclviij.
Pollicetur operas ſuas amico et concordatis eccleſie minime derogare. ccclix
Denunciat deſiderijs amicis ſatiſfactum ccclx.
Pollicetur amice ſexingentos florenos pro dote aut ingreſſu religionis ccclxj.
Refert mortem amici et ſe commendari orat. ccclxij.
Concordatis eccleſie promittit operam dare ne violentur ccclxiij.
Excuſat ſe contra concordata eccleſie feciſſe ccclxiiij.
Captata beniuolentia petit amicum ſuo nomine audire. ccclxv.
Inſtruit de mente ſua apud principem exequenda ccclxvj.
Depallatio budēſi. ⁊ aliquid contra baſileñ. conſilium. ccclxvij.
Commendat cauſam ſuam ⁊ ſpondet operas ſuas in reciprocum ccclxviij.
Excuſatio precum non exauditarum ccclxix.
Annuit precibus ⁊ petit ſe excuſare de grauamine germanice nationis. ccclxx.
Fruſtra conatur impetrare vt clerus cōmunitatis ſeneñ. pro confirmatione ſtudij vniuerſalis contribuat: ⁊ auiſat de exercitu congregato. ccclxxj.
Petit p̄ captiuo vt beneficia cum malefactis penſatis liberū emitat̄ ccclxxij.
Captat beniuolentiā: ⁊ offert cōmendatū nepotem ſuum. ccclxxiij
Refert noua italie ⁊ vrbis romane ccclxxiiij
Commendatoria ſingularium amicorum ccclxxv.
Gratulatur deliberatione epiſcopi varadieñ. cuius nomine regi ſcripſit ⁊ ab apoſtolico ſcribi impetrauit ccclxxvj.
Familiaris vt bene valeat, ccclxxvij.
Conſolatoria ſuper morte filij. ccclxxviij
Poſt regiam maieſtatē recōmendatum refer grates de ep̄i varadienſis emancipatione. ccclxxix.
Captat beniuolentiā ⁊ capellanum ſuum cōmendatum facit ccclxxx
Mere familiaris ccclxxxj.
Refert noua italie ⁊ ſe q̄tulus ſit in toto pollicetur ccclxxxij
Excuſatio contra murmur grauaminis germanice nationis ccclxxxiij.
Congratulatur ep̄o varadieñ. e vinculis emācipato ccclxxxiiij
Excuſatoria de grauamine nationi germanice illate ⁊ precatur pacem cum ladiſlao mire ⁊ contra thurcos gladium vibrare ccclxxxv.
Excuſat ratione ſe preces non poſſe exaudire. ccclxxxvj.
Certiorem reddit amicum ex honoribus collactis ſi largum complacendi eſſe animum ccclxxxvij.
Reſpondet francorum regi ſuper materia ep̄atus tornaceñ. ccclxxxviij.
Ad eundem in eadem cauſa. ccclxxxix.
Hortatur burgundie ducem oratoribus principū Aſie votiuū prebere auditum de paſſagio contra thurcos conantes cccxc.
Hortatur contra thurcū agere bellum: ⁊ refert q̄to auxilio potentiſſime hieruſalem obtinere ⁊ eum regē terre ſancte conſtituere cccxcj.
Aſſertio premiſſorum: ⁊ declarat ligam orientalium principum contra thurcum. cccxcij.
Aſſertio predictorum. cccxciij.
Oratio legatorum principum ad ducem burgundie ad bellum contra thurcum congregandum. cccxciiij.
Conatur ducem burgundie inſtigare contra palatinū rheni ⁊ ep̄m maguntinū p̄pter trium principum captiuitatem cccxcv.
Hortatur ducem burgundie vt voto ⁊ p̄miſſis ſatiſfaciat ⁊ ſecum bello interſit contra thurcos. cccxcvi.
Reſpondet excuſationi ⁊ minis palatini. cccxcvij.

Notificat pariſieñſibus ſe papam electum ⁊ precatur pro ſe orare vt digne ſubminiſtret. ccccviij
Vocat perſonaliter congregationi mantuane intereſſe aut legitimo impedimento oratores cum pleno mandato illac mittere. ccccix
Reſponſio regis francie cccc.
Collaudat de colliſione pragmatice conſtitutionis ⁊ hortatur contra thurcum bellum inire. ccccj
Reſponſio Ludouici regis francie. ccccij
Dat priuilegia tranſeuntibus per terras ⁊ dominia principum vt ſint liberi a germanibus. ccccij.
Copia cuiuſdam breuis ad eundem. cccciij
Breue ad epiſcopum vintemilieñ. gubernatorem Peruſij quemadmodum dum exigat tributa ab illis. ccccv.
Reſponſio ducis mediolani ⁊ pollicet in ꝓpria pſona contra thurcū ire. ccccvj.
Hortatur rationibus ne prohibeat virum ire contra thurcos. ccccvij
Mandat electuꝫ ep̄m aſſumere: ⁊ nullis aduerſus contraire. ccccviij
Penitet olim compoſuiſſe tractatum de duobus amantibus ccccix.
Oratio pij pape in conuentu mantuano edita. ccccx
Bulla de profeſſione in thurcos: ⁊ de prerogatiuis eiuſdem paſſagij. ccccxj.
Oratio Enee ad Caliſtum papam offerendo imperatoris obedientiā. ccccxij.
Oratio Enee coram ſanctiſſimo ⁊ ſenatu cardinalium imperatore coronato preſente ⁊ eius nomine paſſagium indicendum. ccccxiij
Excommunicatus denunciatur Gregorius heymburg ccccxiiij.
Abſoluit Vratiſlauieñ. a iuramento homagij Georgio bodychrat regni bohemie nomine preſtito. ccccxv.
Refert grates de munere oblato ⁊ poeſim preconiꝫat ccccxvj.
Confert de Vladiſlao quo iure regnum hungarie occupauit contra Ladiſlaum verum regni heredem ccccxvij.
Mittit litteras ſummo pontifici preſentandas.
Significat bohemos rochezanam petere in archiep̄m ccccxviij.
Determinat congruuꝫ tempus veniendi ad dictam in noua ciuitate celebrandaꝫ atq̄ refert poſt nouitates italie obſtacula ne ꝯtra thurcū cōgregati ꝯcludāt. ccccxix
Corrigit dyalogum confectum in quibuſdam punctis. ccccxx.
Excuſat ſe q̄ Paulum vergerium aliter miſit q̄ prius ſtatuiſſet. ccccxxj.
Non vult in ortographia ſe quemqnam ſequi. ccccxxij.
Cur captus ſit pedagogus Ladiſlai regis ccccxxiij.
De balneo naturali thiorum de baden q̄ voluptuoſum ſit. ccccxxiiij
De condemnatione Hieronymi heretici in contilio conſtantieñ. ccccxxv.
De crudeli amoris exitu Guiſcardi ⁊ Sigiſmunde Tancredi ſalernitanorum principis filie. ccccxxvj.
Vindicta illate violentie quam de ſe extorſit Lucretia romana ſpeculum pudicitie. ccccxxvij.
Commendat fratres minores de obſeruantia. ccccxxviij.
Reprehendit ſcribentem inſolito latino. ccccxxix.
Tractatulus de educatione liberorum per Eneam ſiluium editus ad Ladiſlaum nobiliſſimum hungarie ⁊ bohemie regem ccccxxx.
Refert grates promotori ſingularis amici. ccccxxxj
Concluſio epiſtolarum metrico carmine de laudibus Beate Marie virginis Jeſu Chriſti genitricis. ccccxxxij

AMbroſius archintus patricius Mediolanenſis lectori. Salutē. Peruenerunt nuper ad manus meas Enee ſiluij picolominij Senenſis viri clariſſimi epiſtole: quas dum in minoribus ageret: aut nondū cardinalat⁹ dignitatem exceſſiſſet ad principes: ad amicos: ⁊ fautores ſuos ex tempore dictabat. Eas cū legiſſem indolui tāti ingenij vicem. Quod vir latinus ⁊ eruditiſſimus qui nemini patrū noſtrorū memoria in omī ſciētiarum genere cedit ab horrida Germania corrupte imprimerent et non ab re inter lr̄atos ſepe diſceptatū eſt ꝓfuerit ne humane ſocietati impreſſoria hec ars vel potius obfuerit. Cōperi enī ex earū lectiōe infinitos errores ꝓ diuinādū potiꝰ eſſe q̄ legēdū. Cogitāti igitur mihi ⁊ ipſius Enee elegātias ⁊ mirā epiſtolarū ipſarū vtilitatē cōcinnāq; breuitatem. Viſū eſt quicquid tēporis ſubfurari potui: redigere epiſtolas ad aliquē ordinē: vt omēs intelligāt pro virili mea tāto viro me affici: qui propria virtute ⁊ nō fauore nec fortuna ex humili loco ad faſtigiū ſummi pōtificatus euectus eſt. Is enī a teneris annis literis deditus. Iuriq; poſtea ceſareo operam dedit: mox vt inteſtinas factiones euaderet Mediolanū ſe cōferēs ꝑpoſitura ſancti Laurētij maioris Mediolani donatus eſt. Deinde in germaniā profectꝰ in concilio baſilieñ quo tota virorū doctorū ſumma cōuenerat olim iudicio: ⁊ doctiſſimus: ⁊ modeſtiſſimus iudicatus eſt: ⁊ nō immerito diuus Fredericus tertius romanorū rex in ſecretariū delegit. Laureatūq; poetam reddidit: et poſt multos exhauſtos labores: tergeſtinēſem epiſcopatum nactus. Vacātiq; deinde eccleſie Seneñ patrie ſue ſufficitur. Demū poſt lōgas peractas vigilias pro republica chriſtiana ad cardinalatus dignitatem a Caliſto pōtifice maximo promotꝰ: eidemq; morienti ſummo omī fauore ad ſupremū illud dignitatis culmē Eneas ipſe immediate ſucceſſit. Nō enī preſentia eius res preclare geſtas enarraturus accedo: quia a viris probatiſſimis tractata ſunt: ne forte dum illius laudes referre vellem ob ingenij mei exiguitatē eas potius labefactarē. Tāta eſt enī maximi huiꝰ pōtificis gloria: vt nullius laude creſcat nulliuſue vituperatione minuatur: vtinā is ſemper vixiſſet: quia iacētes literas ſubleuabat ⁊ doctos in omī ſciētiarū genere premijs ⁊ dignitatibꝰ decorabat vtq; ad virtutes omēs alliceret nō quorūdā more qui facti voti ſui cōpotes virtutes proſternūt. Is pontifex digniſſimus Pius nominatꝰ lʒ aſſiduꝰ obrueref occupationibꝰ: ſemper aliquid legebat. ſcribebatq; manu ſua. Extat ⁊ alterū volumē egregiū quod in pōtificatu ipō maximo ad Reges ⁊ principes exarauit. Tādē dum bellū cōtra fediſſimā thurcorū gentē pararet: ⁊ in anchonis ſtaret claſſis in anchone portu diuinā animā efflauit. Relicto apud omēs chriſtianos ſui deſiderio. Quod reliquū eſt has lecturos epiſtolas: ⁊ oro ⁊ obſecro: vt ſi quid minꝰ accurate impreſſum extiterit: impreſſoribus vicio dent: qui datum ſibi ordinē perſepe nō ſeruant. mihi vero ignoſcant q: impreſſoribus adeſſe nō poſſum: hoc tamē elaboraui vt epiſtole que apud Barbaros impreſſe ſunt: et vix quattuor volumina ad italos peruenerūt omībus eſſet: cum paruo ere copia ⁊ meliori artificio impreſſe: correctioreſq; ⁊ emēdatiores haberent: q: germania illa latinorū noīm vocabula ignorat ordinēq; cōfundit. Teneat itaq; Barbara germania codices ſuos: q: Ambroſij Archinti: ⁊ Iohānis vinzalij viri docti qui totū opus reuiſit beneficio ſtudioſis ⁊ literatis multa epiſtolarū ipſarū volumina in mediū allata ſunt. Sis felix candidiſſime lector ⁊ pij bonarū lr̄arū p̄ris indulgentiſſimi memor. Cuiꝰ vmbre dent ſuperi tenuē ⁊ ſine pōdere terrā. Spirātesq; crocheos et in vrna perpetuū ver. Mli quinto kal. Decēbris. Anno partu virginis. M.cccc.xcvj.

Aspice amice Lector Insignem Ambrosij Archinti [illegible], qui, quod in primi Sarum epistolarum apud Germanos editione, Typographi incuria, multi irrepserant errores; insulso et agresti Judicio promiscue Germanos barbaros appellare audet, cum tamen Sic eodem, quem nouus ille vindicator, [illegible] et purgatum (Si dijs placet) nobis exhibuit, centum millibus scateat mendis.

¶ Epiſtole Doctiſſimi Enee Siluij Senēſis q̄s ad amicos dū in minorib' ageret ex tempore exarabat: quib' etiā annexe ſunt Ep̄le grauiori ſtilo cōſcripte dū eſſet in pōtificatu maximo cōſtitutus: Pius poſtea noīatus: legat ⁊ plegat eas q̄ſq̄s auidiſſime: q2 plurimū ſucci cōtinēt

¶ Congratulatur amico de proſperitate ſucceſſus. ¶ Ep̄la. j.

IUlianus Cardinalis ſcti angeli apoſtolice ſedis legat' Doctiſſimo viro dño Enee ſiluio de ſenis amico cariſſimo Regꝫ romanoꝝ ſecretario Salutē dicit. Amantiſſime Enea gaudeo te eſſe apud sereniſſimū dūm regē in loco honorabili ⁊ te digno. Licet (vt animi mei affectū fatear) mallē te eſſe in italia in loco ⁊ tua virtute digno. Congratulor cācellarie imperiali que talem virum ſortita eſt: cuius īperio nō parū florebit Jā locus ille latinā redolebit facundiā. Ego te p̄ſpedia videbo ⁊ amplexabor: ſimulq̄ꝫ redarguā qḋ iuſſiſti me ſub cōditiōe ſalutari. Si ſcires quantū te ſemꝑ dilexi et diligo: quantūq̄ꝫ tuis afficior virtutibus: profecto omitiſſes conditionē illā. Et cū per officiū cui preees ad me cōmode venire non poteras: ſcripſiſſes ſaltim more tuo litteras ſuauiſſimas. Sed ignoſco modeſtie tue: ⁊ q̄cq̄d facis ipſe mecū in meliorē accipio partē. Sꝫ deinceps velim te mecū cōfidentius agere: et nō obliuiſci ei': q̄ inter nos ſemꝑ fuit beniuolētie atq̄ꝫ amicitie. Familiarē hūc meū vt celeriter expediat adiuua. Cupio ꝑmarie mox eſſe apud ceſarē: vt aliq̄d ꝑ q̄ete hui' regni poſſim efficere: quo meli' faciliuſq̄ꝫ expeditio militaris cōtra thurcos fidei catholice ſeuiſſimos hoſtes inſtituta parari poſſit. Ad hec em̄ duo ſctiſſima oꝑa iuxta legationis apoſtolice mihi iniuncte officiū: tot' anhelo ac ferueo: queadmodū in reb' boemicis olim me feruere cōſpexiſti. Uale.

¶ Cilie comes imperatori reconciliatus eſt. ¶ Epiſtola ſecūda.

ENeas ſiluius. S. p. d. Reuerēdiſſimo in xp̄o patri dño Juliano cardinali ſancti angeli ap̄lice ſedis legato. Nō cogit me neceſſitas: ſed amor ſcribere. Literis tāq̄ꝫ vr̄is q̄s ex buda ad me deſignaſtis ꝑ magnificū cācellariū ſatis factū eſt. Nihil em̄ ex me ille petebat niſi vt creationē cuiuſdā palatini comitis ꝓmouerem. In hoc q̄d factū ſit: ⁊ q̄d nō: ex cācellario cognoſcetis. Ego illud adiicio feciſſe mihi verba ſuꝑ hac re nicolaū caſtellanū cum hac tranſiret: neq̄ꝫ id reſpōdiſſe quod nunc ſecutū eſt. Sic principes ſunt fere oēs: cū opinionē aliquā induerūt: magna opus eſt arte vt ſententiā mutēt. Perſuaſum eſt regi inutilē eſſe hanc comitū creationē. Nec omnino errat. Quis enim non vituperaret vſq̄ꝫ ad mercatores ſordidaſq̄ꝫ artes: hoc decus egregiū deſcēdiſſe. Rex tn̄ dum prohibere vult quod fieri nō debet: id etiam vetat quod fuerat faciendum. Seruandus eſt in oībus rebus modus ⁊ quam philoſophi ponunt mediocritas quedam tenenda. Sed hoc magnis authorib' perſuaderi debet. Mihi non plus fidei eſt q̄ pecunie. Idq̄ꝫ tollero patienter quando ⁊ me maiores eodem haberi modo tractariq̄ꝫ video. Sed de his finē facio: nedum loqui propono videar oblocutus. Nouitates quoq̄ꝫ vix vlle ſunt: q̄ per me ſcribi debeant ſiquid erat cancellarius preoccupauit: vnum tamen quod ille pretertjt ex me notum habebitis. Comes enim' cilie qui diu ⁊ vienne ⁊ hic fuit petita erratoꝝ venia: gratiā regis meruit omninoq̄ꝫ in concordiā rediit. Nec aliq̄d regia maieſtas ex eo voluit: quod non ex integro reportauerit. Senior comes nunc in greciā venire debet: regiq̄ꝫ ſe ꝓſternere: ⁊ oīa filij facta comprobare. Debebat rex citius illuc proficiſci: ſed plures eū occupatiōes detinuere. Nūc ſcio ſi vera ſunt que ipſius ab ore cadunt) iturum ipſum ante ſeptendiū: q2 reuerti cū viennā ad res bohemicas infra menſem oportet. De cathelanis mutatis gallicīſq̄ꝫ variatis nihil ſcribam: q2 ex alijs confluere ad vos noua non ambigo. Deus nobis vnionē concedat qualiſcunq̄ꝫ ea fuerit tandem: q̄m ſi adeo erit mala eſſe non poterit. Ex italia miror nullam inſignē per hos dies nouitatē miſſam. Friſingēſ. epiſcopus qui veſter amicus non vulgaris fuit: preter opinatum olim vita exceſſit. Rex ſucceſſorē optat germanū eſſe dñi cancellarij. Res ⁊ in capitulo ⁊ apud Eugenium ⁊ apud cōſiliū per diuerſos ventilatur. nec certum adhuc nec veriſimile habeo q̄s debeat voto potiri. Ego deſiderijs meis omnibus germano cācellarij maxime faueo. Det de' illi: vt ſecunda ſint vniuerſa. Ualete optime diuq̄ꝫ commendatum habete.

¶ Imperatoꝛ ꝑlatos ſuos reuocauit ex cõſilio baſilien̄. propter fedus Eugenij pape cū rege aragonū ⁊ duce Mediolan̄. Ep̄la. iij.

Eneas ſiluiꝰ poeta. S. p. d. Reuerēdiſſimo in xp̄o pr̄i dn̄o Juliano cardinali ſcti angeli. Nō opꝰ eſt reuerēdiſſime pr̄ ⁊ dn̄e mi colēdiſſime multꝫ in p̄ntiaꝝ agere: qꝛ qđ aliꝭ lr̄is eutruſco ſmone: ⁊ mihi iā ob lr̄ato ſcriptꝫ optaueram: diligēti opa ꝑ v̄ram reuerendā p̄nitatē curatū eſt: ſicut ⁊ maieſtati regie ⁊ dn̄o cācellario. Tū ꝑ nos: tū ꝑ ſereniſſimū dn̄m regē polonie ſcriptū vidi. Solū aliq̄ ſcitu digna v̄re reuerēdiſſime p̄nitati mō referā. Scio nāq ꝙ apud hūgaros non queadmodū apud vos italice nouitates ſciunt: ⁊ tñ naturale eſt de p̄ria velle pcrebro ſentire. nec eñ aut alpes iulie: aut danubiꝰ ſicut arbitroꝛ amorē p̄rie ex v̄ro pectore ademerūt. Sꝫ puto idē ꝯtingere v̄re reuerēdiſſime p̄nitati qđ mihi: qꝛ q̄to lōgiꝰ a p̄riis recedo lariбꝰ: q̄toq diutiꝰ ſuauiſſimo au ſonie celo ꝑuoꝛ: tātomagꝫ deſidero naturale ſolū videre: ibiq viuere ⁊ moꝛi. Scribā igiẗ pauca de p̄ria noſtra ⁊ magna ⁊ v̄a: ſi vero ſunt q̄ magni viri ad ceſaris nr̄i deducūt noticiā. Primū eſt bononiā moꝛe ſuo q̄ ſup mercurio fundata eſt motū feciſſe. Frāciſcūq picininū in vinculis cōiec iſſe. Antea qꝫ ſoroꝛ illiꝰ ianua ⁊ ſub eodē aſtro cōſtructa: thomā fregoſiū ducē ſuū de tribunali in carcerē traxerat eiq raphaelē adurnū ſuffecerat. Sꝫ hec paululū antiq̄oꝛa ſunt. Credo recētioꝛa cupitis noſſe: nec iſta deſunt vberē ſemꝑ materiā nouitatꝫ hꝫ italia. Eugeniū ſenis eſſe nō ignoꝛatis. Js cū rege aragonū ⁊ duce mediolani: ac nicolao piccinino: ⁊ cū tota factione illa fedus ꝑcuſſit. Cuiꝰ rei vigoꝛe reuocaturꝰ eſt rex ſuos ex baſilienſi cōſilio ꝑlatos. Ea lege vt in eugeniana curia ſuis dignitatibꝰ potiant̄: q̄uis antea gallici minati fuerūt: vlteriꝰ ſe nō p̄ſtaturos obedientiā eugenio: niſi is apto bello regē illū impetret. Veneti qꝫ floꝛētini ianuēſes ⁊ bononiēſes nouā inter ſe ꝯfederationē fecerūt. Jāq floꝛentinoꝝ ⁊ venetoꝝ copie bononiā ingreſſe ſunt: nec ſpes eſt illā poſſe ꝑ piccininū recupari: tametſi adhuc eiꝰ noie arx defendat̄. Marchio ferrariēſis: qm̄ filiā regis aragonū deſponſatā hꝫ: armigeros venetoꝝ ꝑ ſuū territoꝛiū tranſire ꝓhibuit q̄ res eū ſuſpectū valde reddit. Jlli aūt nauigio rauennā applicuerūt atq illinc in emiliā ꝓfecti ſunt bononiāq ingreſſi. Circa quā ſoli aloyſius de verme ⁊ dn̄s fauētie caſtra metabant̄. Sed fauētinus iā ad ſua tutāda reuerſus eſt: ne ſe abſente ꝑ floꝛētinos q̄ agros fauētinos populant̄ expugnari vrbs poſſet. Nicolaus piccininus circa caſtellū ⁊ comes franciſcus circa ſctm̄ ſeuerinū caſtra tenēt: quaſi ſoꝛtitiꝰ ꝓuincias deuaſtādas: eaq lex ſit vt iſte vnā ille aliā exhauriat ꝓuinciā. Et ſic miſera funditꝰ italia lacerat̄: q̄ vnica ſolū cauſa facit vt exiliū qđ mihi ad tp̄s delegerā breue diutiꝰ ꝓtrahā: qm̄ minus grauia ſunt aliquantulū que audiunt̄ q̄ q̄ vident̄ mala. Hec ſcripſi ne ſcriberē nihil veſtris humaniſſimis literis ꝓuocatus. Nō vt exinde mentē veſtrā perturbē: que in viro ſapiente quietiſſima eſt: ſꝫ vt mihi potiꝰ leuamen aucupari narrando poſſem. Valeat optime veſtra reuerenda paternitas meq vt facit ſeruoꝛum ſuoꝛum in numero ſemper habeat.

¶ Literas ſtudere ſuadet: qꝛ maxime decoꝛant. Epiſtola. iiij.

Eneas ſiluius poeta Nepoti ſuo Antonino ſalutē. Retulit mihi Nānes pr̄ tuus te dū puer adhuc foꝛes miro literaꝝ amoꝛe fuiſſe incēſum: poſtq̄ vero ex ephebis exceſſiſti neminē eſſe q̄ tibi ampliꝰ vt ſtudeas queat ꝑſuadere: q̄ res nō mira mihi ſed ſtupēda fuit. Ceteri eñ puericiā ſil’ ⁊ ſtulticiā deponūt: virilē togā ⁊ prudēciā īduētes. Tu ꝯ̄ ſapiens puer: ſtultꝰ vir cupis videri: ⁊ barbā quaſi vmbraculū virtutis recipis. Doleo certe tui cā: nec q̄d de te factuꝝ ſit ſcio. Jubet cicero vt q̄libet in adoleſcētia viā eligat ⁊ genꝰ vite honeſtū quo vti debeat. Jdē hercules factitauit. Nā cū per quietē due ſibi mulieres ſupra humanā foꝛmā venuſte apparerēt: ⁊ altera ſibi voluptatē: laboꝛē altera ꝓmitteret: hanc ſecutus eſt ſciens ꝙ poſt laboꝛē premiū certaminis dat̄: nec coꝛonat̄ (vt inq̄t apl’s) niſi q̄ legitime certauerit. Tu vo (vt audio) vagari vis ſp: nec aliq̄d genꝰ vite ſaltē honeſtū amplecti ſtudes. lr̄as quas puer amaſti iā vir odio hēs: pudet me tui cā. Neſcio eñ q̄d eſſe poſſis abſq lr̄is: niſi aſinꝰ bipes. Quid eñ homo eſt abſq doctrina q̄tūuis diues q̄tūuis potens. Quid inter hoīeꝫ illiteratū ⁊ marmoreā ſtatuā intereſt. Nō dux: nō rex: nō impatoꝛ alicuiꝰ ꝑcij eſt lr̄aꝝ ignarus. Videmꝰ noſtri ſeculi ꝓncipes qm̄ rudes ſunt: ⁊ nedū latinū. ſed maternū quodā mō ignoꝛātes ſermonē q̄to deſpectui ſunt: q̄uo negligūt: eū vituperant̄ ꝙ ſi q̄s eoꝝ obedientiā in ſubditis hꝫ: nō amoꝛ: ſed metꝰ id facit. Qui (vt Cicero ait). Nō eſt diuturnꝰ magr̄ officij. At vbi metus abeſt moꝛ deſerunt̄. Interdū etiā neci dant̄. Quid ḡ tu miſer ſtudia deſpicis lr̄aꝝ paupes q̄ niſi ꝑ magnā virtutē euadere in virū clarū nō potes. Quid facis obſecro: quid ſperas. Reris ne ſemꝑ iuuētutis floꝛē tibi durare: an neſcis qꝛ tanq̄ flos agri iuuentus eſt: qui mane mtet: veſpe vo areſcit. Nihil eſt velociꝰ tp̄e nihil qđ magis fugiat: volat ſemꝑ irremeabile tēpus. Tu tibi pulcher videris: dū etas robuſta:

dū iuuētus florida viret. Nō cogitas inſtare ſenectutē:nō vides q: dies q̄libet aliquid detrahit forme tue. Aliqua forſitan formoſa puella tuo capta more te cepit teq̧ q̄ſi cathenis ligatū retinet. Tu eiꝰ delicias ſequeris:beatūq; te putas dū in amplexꝰ venis illiꝰ:ſꝫ lōge deceptus es. Nā dū formā iſtius miraris formoſiorez deſeris adoleſcentē. Nō enim lucifer aut heſperus tam pulcher eſt ꝙ̄ ſapientia que ſtudijs acquirit̃ literaꝝ. Unde ⁊ dicere Plato ſolebat ꝙ ſi videri eiꝰ forma poſſet:mirabiles ſui amores excitaret. Tu tamē hec omnia deſeruiſti(vt tuus genitor dixit) vicit(vt opinor)impetus iuuentutis. Sed cogita mi anthoni:q: nō ſemꝑ iuuenes ſumus. Redi obſecro in viam ⁊ teipm̄ vindica. Linque ineptias iuuentutis: ⁊ virum te eſſe memento. Oia hec ꝑtereunt quibus modo letaris:etas:valitudo: forma: delicie:voluptates. Sola nos ſi ſemel recepta fuerit vſq; ad mortē ſapiētia comitat̃:⁊ poſt mortē vitā aliā beatiſſimā prebet. Hāc igitur rogo mi anthoni vt oībꝰ rebꝰ alijs poſt tergū poſitis adipiſci ſtudeas ꝙ tunc demū facies:ſi ꝓbe dederis operā:⁊ ꝙ aſſidua lectione didiceris in opus deduxeris. Ad quā rē iā tempꝰ eſt vt te accingas: ne cū hodie poſſis bene viuere:cras dicas incipiam. Uale.

¶ Agricultura laudatur. Epiſtola. v.

Eneas ſiluius. S.p.d. Johanni ptholomeo patruo ſuo. Elegiſti vt audio ſenectuti tue conuenientiſſimam vitam. Ortulis quidam rigandis et rei ruſtice ſtudens. Res eſt te digna et ſenio tuo dulce hoc ocium eſt:honeſtum negocium moleſta voluptas Jam non armis aptus es:grauis galea eſſet:moleſta lorica. Jntolerabileq; ſcutuz. Rurſus quoq; in rerum ciuiliū verſari fluctibus. Carere ſomno:cibum non ſumere in tempore mortifera res eſt ſenſibus. At ruſticatio vitam quietam:liberam honeſtam ⁊ frugalitati conuenientem prebet:nec tu primus ex ſapientibus viris. Jn hoc viuendi genus et rebus publicis conuolaſti. nulla voluptas maior fuit Horatio ꝙ̄ rure ſeſe recipere:quo cum veniſſet:ꝙ̄vix illinc poterat Octauiani ceſaris ⁊ totius mundi domini iuſſibus euocari. Cuz vero in vrbe foret miro deſiderio ruris aſſidue tenebatur. hinc ad Mecenatem ſcribens. O rus inquit quādo te aſpiciam. Perlege epiſtolas Senece. quid illic magis ꝙ̄ agrorum cultus collaudatur. Plantauit ille platanos ſua manu:piſcinas fodit:aquas deduxit: nullibi libentius ꝙ̄ in agris erat. Quid ī catone maiore. Cicero ſcribit quas vtilitates ex agricultura percipi oſtendit:ꝙ̄ vberrimos queſtꝰ quantam illic voluptatez cōſiſtere:quantam mentis quietam:quātam curarum remiſſionez:quātam naturalem oblectationem. Hoc genus vite ſolum nature hoīm vſuiq; precipue eſt acommodatum:ꝙ omnia ad victum cultumq; noſtrum ſpectantia nobis ſuppeditat. Sapis equidez qui hanc vitam delegeris a tempeſtatibus ciuilis inſanie remotiſſimam:hinc potes tanq̄ ex altiſſimo ſpeculo nos curialibus negocijs implicitos quaſi naufragantes deſpicere:hic potes tibi ſoli vacare:te colere:te frui. Diocletianus cui orbis parebat: depoſitis imperij faſtibus in villa ſalone agriculture ſtudijs ſeſe tradidit. Feciſſet idem Auguſtinus vt quidam ſcribit:niſi timuiſſet inſidias. Cirus perſarum rex gloriari plurimū ſolebat:cum venientibus ad ſe ortum oſtenderet ſuis manibus conſertum:⁊ arbores in ordinem poſitas. Sꝫ ne mortalium tm̄ exempla ſequamur. Deꝰ ipſe cum hominem primo creaſſet:vbi nam illum poſuit:niſi in ortis deliciarum. Et illum cum illinc expulit:quo nam obſecro niſi. in agros miſit. Facis ergo mi Johannes quod te decet: quod ⁊ ego ſi potero aliquando faciam. Nam degentē rure hominem commendo. Curam laudo reꝝ ruſticarum conferendi plantandiq; ſolertiam probe. Moneo tamen vt labor leuis ſit:qui corpus nō atterat:ſed exercitio quodam corroboret. Jbi modeſte viues:integritatem vite ſeruabis:non ibi curioſitas ſuperuacua:⁊ anxia te tenebit ſolicitudo:vt quicquid vbiq; generat̃ peruoſcas:non tibi ſomnum adimere poterunt cure inuidie:peſtilentia: ⁊ edaci carebis liuore: nulli fraudi locus erit:nulli ſcelerum officine patebit acceſſus. Sed dulcis ſecuritas:quies:tranquila: ocium frugi: vita officio plena vrbanis honoribus:atq; diuitijs oībus anteferenda te habebit. Sequere enim vt cepiſti:⁊ agrum ſimul ⁊ teipſum ita excultum redde:vt cum egredi e vita oporteat ad ortos illos peruenias:quibus nec pluuia nocet:nec eſtus. Uale.

¶ Conuerſationem ſuam notificat. Epiſtola. vj.

Gaſpar nouarienſis. S.p.d. Enee ſiluio poete preceptori ſuo. nihil litteris meis preterq̄ ſingularem quandam dilectionem:quam in te habeo ſignificare ſtudeo. Jntelleriſti tn̄ ꝑfecto(vt opinor)iā dudum me tibi illā habere:tametſi nullo effectu indicarim. ſꝫ quid res mea atq; conditio vſq; hanc in diē effici paſſa fuit: vt effectu ipſo volūtatem meā patefacerē:ſolū hoc mihi de te ꝓmiſſum fuit:vt ad te nūq̄ irē quin doctior abirem. Jdcirco te accedere ſepius ſummopere conabar. et id mihi operepreccium fuit. tuoque frui conſilio vſque oblectatus ſum: et me (vt ita dixerim) te magiſtro verſificarem puto. Nec quidem receſſum tuum videre facile fuit:qui tam ⁊ cōſi-

lio ⁊ re ipſa ꝑderas. nēpe vt ꝑſcenꝰ mentis mee ſuauiū eras abſens triſticia ipſiꝰ factus es: atq̄ vt comici nr̄i verbis fruar haud verꝝ eſt quid vulgo dici ſolet: diē adimere egritudinē hoīm. Nā mihi quotidie nō de filio vt ipſe ait: ſed de te magiſtro ⁊ patre integreſcit dolor. Unū tñ eſt qḋ mentē meā lenit: tui vincet ſtatus augmentū: quid incōmodo meo interdū equiparo: ⁊ ipē mee mentis archano tibi ſtationē facio: mecūq̄ taliter manducas ⁊ bibis. Et qm̄ de tuis verſibus quos iudices ſuauiores facis nullus ad me venit. Expedit me qn̄q̄ quos feceris fingere et inde tanq̄ tu ipſe eos feceris illis gaudere. Nouiſſime aūt vnā (⁊ ego illā eglogam voco) feci. In qua martinū galliū felcianū cōſecretariū tuū tecū altricātē merito quidē introduxi. Illū q̄ppe poſt te in magiſtrū meū decreuerā me habiturū: illoq̄ pauculos dies potiꝰ ſum: ſed cōfeſtim cū feli ce noſtro ab hac vrbe deceſſit. Stephanū deinde auūculū meū altricatiōis nr̄e iudicē ſtatui. Et id duas ob cauſas factū eſt. Primū equidē vt nec ipe arbitrareť memoriā eiꝰ apud me ꝓrſus pe riſſe ſiue vilē effectā eſſe. Altera vero vt illos verſiculos nō tanq̄ a vobis ſed a diſcipulo vr̄o edi tos ipſe corrigeret: priuſq̄ in alienas partes diuulgaren̄t. Habes nūc oēm vſq̄ a ꝑncipio cauſam q̄re hec ꝯdita ſit egloga in hūc modū. Uale. ⁊ opto et me ama: vt ſoles: atq̄ age vt nō diu riſum expectē. Si q̄d tibi q̄d rei mee ꝯuenire iudices euenerit: mei memineris q̄ſo itidē: ⁊ ceſaris me dico coitalico nr̄o quē vbo meoꝰ ſaluere iubeas: velim ſupplico. Cupio q̄dē tecū eſſe. Iterꝝ vale.

Repreſalia diſſuadet Epiſtola. vij.

Eneas ſiluiꝰ poeta. S. p. d. Iohāni orlando viro magnifico. Reddidit mihi fa miliaris tuus tū ex te: tū ex petro iuliani litteras in eū finē tendētes vt apud magnificū cancellariū rem tuā curarē: feci id libēter. Sed minime opus erat currenti equo calcar admouere. ſua eñ ſponte tñ ipſe cācellariꝰ inclinatꝰ erat vt oēs apud eū preces ſuꝑflue viderenť ⁊ eſſent. Diligit eñ te ſummo corde: li benterq̄ ſe in his exercet q̄ tuū reſpiciūt ꝯmodū. Itaq̄ adhibita eſt in tuo ne gocio ſumma diligētia. Factus eſt cū rege ⁊ cū cācellarijs de eo ſermo ꝓlixus Quid aūt inde haberi potuerit: ex litteris cācellarij ꝑcipies: puto bonū conſi liu eſſe qḋ de plūbino daſ ⁊ tu alꝰ aperuiſti. Nā ex illo recuperares debitū tuū: ⁊ maieſtatis re gie gratiā ad maiora nāciſceretis: quāq̄ putē regū ⁊ principū gratias tibi iā eſſe faſtidio: q̄ poſt martinū nullū eo niſi onerosum expertus dn̄m. Intelligo ex litteris tuis te ad ius repreſaliaꝝ vel le recurrere. Id eſt incertū ⁊ periculoſum remediū multūq̄ iniuſticie ſecū deferr: cū hi ſepiſſime luant penā q̄ ſunt expertes pctī. Tū vero id incitamētū eſt belloꝝ: qm̄ q̄ leduň rurſus ſe vlciſci vo lunt totq̄ vndiq̄ reprſalie fiunt donec apertū exardeſcit bellū. Tu tñ q̄d tibi ꝯueniat magis ſcis Ego dicā ſicut ad curionē ſcribit cicero. Aut te in meā ſententiā ducā: aut certe teſtatū apō ani mū tuū relinquā quid ſenſerim: vt ſi qn̄ diſplicere tibi tuū cōſiliū ceperit poſſis meū immo vſus cācellarij recordari. Atq̄ de his ſatis. Reſpōdiſſem petro iuliani: niſi nūcius tuus iterꝝ illū ad re gē aragonū ex pte ducis mediolanenſis ſignificaſſet. Ubicūq̄ tñ ſit: gratias ſibi refero ꝓ ſuis hu maniſſimis litteris: eiuſq̄ filiū tibi efficio cōmendatū. Uale optime mei memor.

Amicitiā ⁊ dilectionē notificat et ſe excuſat qḋ raro ſcripſit. ep. viij

Sneas ſiluius poeta. S. p. d. Nicolao amidano iuriſcōſulto. Si numerꝝ epl̄aꝝ vl tro citroq̄ miſſaꝝ penſamꝰ: nihil eſt q̄d tibi debeā. Quippe cū litteris vnis dū taxat viſitati fuerimꝰ inuicē. Rurſus vero ſi verba cōputemꝰ teneor tibi multa reſcribere ſicut multa ſignificaſti. Accedit huc q̄ amicitia nō eſt cōputatrix be neficioꝝ: vt que nō ad numerꝝ vel qualitatē: ſed ad effectū retribuit. Scribam igiť ſiue obligatus ſim ſiue ſolutus. Reſpōdeboq̄ tuis litteris qua potero breui ter ⁊ ſuccincte: ne vel tibi lecturo: vel mihi ſcribenti ſim moleſtus. Congaudeo primū quod domū grauiſſimi ⁊ oīm doctiſſimi iuriſcōſulti reuerendiſſimi dn̄i cardinalis panor mitanenſis intraueris ibiq̄ magiſtratū ſuſceperis. Nā id tibi ad modū ꝓderit: q̄ ex illiꝰ vberan tiſſimo ſcientiaꝝ fonte dictim potans doctior euades ⁊ mihi vtilis erit gratiā quā in ſua. R. p. reperi cōfirmans cōtinuanſq̄. Taceoq̄ q̄ ſub eius vmbra ad magnas tibi dignitates patebit ac ceſſus. Reliquū eſt vt horter ad ꝑſeuerantiā q̄ demū adipiſceris: ſi multe pacientie te tradide ris: quod vnicū eſt remediū cōtra inuidiā valentiſſimā. Uterer maiori cohortatione ſi tua virtus mihi perſpicua non eſſet. Sed noui q̄ ſis aduerſus quoſlibet fortune impetus tuis doctribꝰ ⁊ phi loſophie inſtitutis armatus. Quod vero ad archipreſbyteratū electus fueris: id ita demū lau do ſi abſq̄ deſertione noſtraꝝ partium potes eo ꝯuenire: quod niſi poſſis: melius eſt officio q̄ ſi de carere. Arbitror te ſentire de auctoritate eccleſie nō qḋ multi ſꝫ qḋ boni doctiq̄ ſentiūt. Ita mihi dum baſilee fui de te cōcepta opinio eſt: ⁊ tum propter multas virtutes: tum propter con ſortium fidei: maxime te dilexi: ita q̄ nō puto epiſcopatū: ne dicam preſbyteratū poſſe te nobis

auferre. Placet tñ qḋ ſcripſiſti te viã inueniſſe ꝑ quã ⁊ fidẽ poſſis ⁊ dignitatẽ tenere. De tuo ĩ me amore: nihil eſt qḋ te ſcribere oporteat. Illum eñ non ſolũ vidi oculis: ſed palpaui ⁊ manib⁹ atq; hinc factum eſt vt te germani diligã loco qḋ mihi ꝙ tibi eſt longe facilius. Ego enim fratribus careo: tu fulcitus es: ſed ſpero tuos meos fore: nihil pl⁹ de amicitia dicã: ea eñ nõ verba: ſed facta cupit. Aliud eſt in tuis literis qḋ ad me ſcriptũ de glicerio magne voluptati fuit dũ amoris perſeuerantiam exprimis mirãq; fidem. Et eñ huiuſmodi ſunt vt etiam ſi vera nõ ſint: titilationem tñ quondã ꝓſe ferant ⁊ pachos excitant. Et tu quidẽ meo iudicio ſapiens q̇ tibi talia facile perſuades libentiuſq; in bonã ꝙ in malã interp̄taris partẽ. nam q̇d prodeſt ſeipſum affligere. Mea ſemꝑ opinio fuit his in reb⁹ que multũ fellis: parũq; mellis habẽt ſapientiſſimi hoīs eſſe: qḋ dulce eſt excerpere: ⁊ qḋ malũ foret lippis oculis preterire. Atq; idcirco nun ꝟ queſitũ ire placuit qḋ inuentum moleſtiam afferret. Teq; exoratũ volo vt ſerues hanc conſuetudinem: placita dũtaxat queras. Acerba vero pretermittas quibus obuiare nequirem ⁊ triſtari poſſem. De glicerio iſta quã tibi tueq; fidei: quin animulã ⁊ corculum meũ cõmendatum ſcio. ſi quando ſtephani aut franciſci iuriſconſultorũ ſeuus ingreſſa fuerit: finge te id neſcire: ⁊ totum mihi claude. Nam ⁊ ſi ſcio nihil ab iguine illorũ eſſe tutum. decipi tñ meipſum volo ⁊ ignorantia potius delectabili ꝙ ſcientia moleſta frui. Ultimũ eſt quid de nouitatibus tetigiſti. Ille ⁊ ſi auditu grate fuerint: nõ tamẽ faciant vt ibi gratias agam: quod eſt inter amicos abſonum. nihil eñ amicus amico facere põt quod nõ ſit debitũ: atq; idcirco expers gratię. Rogo tamen vt ſepe ſic facias. Tu nunc audi ex nobis quid noui ſit. Ladiſlaus rex polonie ꝙuis adoleſcens hungariam habet: manũq; conatũ belli aduerſus thurcos xp̄iani nominis perpetuos hoſtes fieri procurat: inde fauorem ſuarum partium querens. Naȝ cum ſciat ſe regnum iniuſte poſſidere: fauores hominum ſub colore bonorum operum querit: ſortituſq; eſt hanc ad rem optimum inſtrumentum cardinalem ſancti angeli: virũ et fama ⁊ eloquentia potentem: qui ſub colore paſſagiĳ partes ſuas tueri ſtudet: ſed non cõſueuit hic homo fortunatus eſſe in bellis: ſicut bohemia oſtendit. Deus tamẽ opus nõ finem ſpectet et chriſtianitati potius ꝙ cupiditati hominũ. Reliqua ex perigallo noſtro quere. Reuerendiſſimo domino cõmuni me dedi: ⁊ amicorũ quicquid habeo meo nomine ſaluum dicito. Tu vale ⁊ amicicie noſtre tanto tenatior eſto ꝙto ſumus remotiores.

¶ Excuſatoria cur non viſitauerit amicum. Epiſtola. ix.

SNeas ſiluius poeta Reuerẽdiſſimo in xp̄o patri dño Leonardo patauiẽſi ep̄o S. p. d. Qḋ me tuo cõſpectui nõ ſepi⁹ offero: qḋq; tuas edes nõ viſito: nec ſupbie nec negligẽtie mihi debes aſcribere: quaȝ alterã abhominor: alterã ſemper fugi. Ruꝛſus ꝙ ne occupationib⁹ impedior meis: cui multũ eſt ocĳ. Quid igit̃ eſt qḋ me retrahit: dicã ſi ſcire vis. Nimiũ magni dñi locũ tenes: nõ ꝯuenit mihi cũ tãta dignitate. Ueniũt ꝓncipes: comites: barões: milites. Illis ꝑȝ ianua tua: nil mea toga iter tot aureas veſtes momẽti hȝ. Pudet me illis amiſſis an oſtiũ ſtare ⁊ expectare. Et fateor iuſtũ eſſe illos ꝓferri. Quid ergo ſupeſt nihil ne tecũ cõlcabo: nõ ſic agã: ſȝ q̇d voce dictur⁹ eraȝ ſcriptꝭ exprimã. Audio abfuturã eẽ idq; breuit̃ paternitatẽ tuã reuerẽdam. Unũ dũtaxat ex illa expecto: vt ſi q̇d in abſentia tua: ei⁹ qḋ mea cura poſſit abſolui: nec mihi nec meis laborib⁹ ignoſcas: ſȝ vt mãcipio tuo me vtaris. Hoc dictur⁹ erã cũ hodie ad te veni rem. Cũq; intrantib⁹ alĳs retrocederẽ: ſȝ nõ min⁹ eſt ſcriptũ ꝙ dictũ. Cũ illud fugiat h̃ maneat: illud negari: h̃ ꝑpetuo poſſit ꝓbari. Suſcipe igit̃ cirographũ h̃ quaſi me erga te fidei vadeȝ. Et ſicuti ſcribo: ita de mea mẽte meoq; aio cõ fide: q: ⁊ ſum ⁊ eſſe volo ꝑpetuo tuus. Uale.

¶ Quales magiſtratus eſſe debeant. Epiſtola. x.

SMeas ſilui⁹. S. p. d. dño lupo de portugal legũ doctori fratri optimo. Eximie doctor ⁊ amice chariſſime: lr̃is tuis quas baſilee ſuſcepi iam ann⁹ eſt. nõ potui tũc reſpõdere: q: mox ceſarẽ ſum ſecut⁹: ab eo in ſecretariũ recept⁹. Poſtea per quẽ ſcriberẽ null⁹ affuit tabellari⁹. ſȝ reuertit̃ nunc ad dñm ſuũ blaſius alfonſi in decretis baccalari⁹: q̇ apud regẽ maieſtateȝ infantis petri ducis cornubie fuit orator. Is ſi valet hãc meã ep̄lam tibi reddet: ſibi eñ cõmiſſa eſt. Non tñ nũc tãgẽda ſunt q̇ dudũ ſcripſiſti: illa eñ oĩa imutata ſunt. Tñ volo ſcias me ſolide tua gaudia gaudere: magnãq; mihi leticiã attuliſſe nuncium: quo te ꝓſidẽ oliſbõ. ſignificaſti. Libuit eñ id mihi vehemẽter. Tũ ꝙ amico bñ cupio: tũ ꝙ in te viro ex oĩ pte ꝓbato quelibet dignitas optime ſedet. Scio nãq; nõ te ꝓpter dignitatẽ: ſȝ illã abs te illuſtrari: laudoq; ex h̃ regĳ gubernatoris circũſpectionẽ qui beneficia ſua bene locare ſcit: ⁊ ad rẽ publicã gubernandam viros aduocat ſapientie ſtudioſos. Utinã oĩb⁹ principibus idẽ animus eſſet: q: nõ ſic oẽs ignorãtie plene forent ꝓuincie: nec ſummi magiſtrat⁹ ꝓpter iuſticiã officialiũ deturparent̃: ſed de hoc ſatis

Concilũ baſilienſis quis ſtatus ſit iam,te arbitror audiſſe. Rex aragonum qui more principum nõ regnũ fidei:ſʒ fidẽ regno ſeruare vult ꝑlatos ſuos ex baſilea iuſſit abire. In oibus rebus pre‑ clarus ꝑnceps in hac mirabilis. Rurſus gallici veneti ⁊ florentini q̇ pontificẽ ſuũ eugeniũ q̇ deus venerant̃ excluſo ex apulia renato rege:fidẽ aliã induxerũt. Mira rerũ mutatio qui ante fau.bãt cõcilio iam ĩpugnãt.⁊ qui impugnabãt mõ fauent. Luſus iã eccl'ia eſt:qualẽ de pila fieri videmꝰ dum huc atq; illuc impellit̃ luſorũ ictibus ꝑcuſſa.ſed aſpicit illa ex alto deus:⁊ q̃uis raro in ter‑ ris expẽdere hoĩes digna ſupplicia coget:nullũ tñ in ſupremo eiꝰ iudicio malũ:impunitũ relinq̇t. Liberũ arbitriũ nobis dedit viuere nos vt libet:finit: laxas dimiſit mortalibus habenas:rõnem tñ rerum oim dñ iudicabit orbẽ exact urꝰ eſt:tũq; videbũt ꝑncipes an propter eos regna fuerunt inſtituta an ipſi ꝑpter regna q̇ ſuis ola ſeruire libidinibꝰ volunt. Spero tñ in hoc eccl'ie negocio per ceſarẽ noſtrũ ⁊ electores imperij bonos terminos inueniri q̇ ad vniõnẽ ⁊ pacẽ eccl'iaſtici ordi nis totis viribꝰ opas manant ⁊puto in ꝑmo nurẽbergenſi cõuentu: q̇ ad feſtũ ſancti martini in dictus eſt:nouũ cõcilium conuocari nominariq;:locum deus faxit vt euentus habeat res eccleſie ſalutares. Tu ſcis vbi terrarum ſum ⁊ q̃tum poteſtatis in me habeas nõ ignoras:niſi me vſus pro arbitrio fueris:non mandatarij:ſʒ mandantis culpe aſcribendum erit. Uale tam mei magis me‑ mor q̃ a me remotior. Ego pro veteri familiaritate colo obſeruoq;.

De ſuperbia gallicorum. Epiſtola.xj.

ENeas ſiluiꝰ poeta. S.p.d. Gaſpari nouarieñ adoleſcẽti ꝑmario. Recipio libẽ ter ſemꝑ tuas lr̃as:⁊ q: te amo: gaudeo q indies limatior fias ⁊ doctior. Expur gationẽ quã de gallo feciſti ꝑno alo amitto:⁊vt ſcribis ita eſſe ꝯfido. Et q̃uis illũ tibi eſſe humaniorẽ vellẽ tue vtilitatis cauſa,. Ret or tñ opinionẽ d' illo meã apud te reprobatã fore. Cuius ſuperbiã nõ idcirco admiror:q: paternũ viciũ eſt Mihi eñi vt credas velis nullã eſſe gẽtẽ q̇ gallor ſuper ambitionẽ:noſtri ꝑterea inimici ſunt:nec vnq̃ noſtri ſanguinis hoiem diligũt. Nã cuʒ ſint ipſi pleni fa‑ ſtu:viderĩq; optimi velint potius q̃ eſſe:italos oderũt:maxime q̇ ſe ꝑcellũt.⁊ q: eos virtute neq̃‑ unt imitari:inuidia ꝑſequnt̃. Et quibus ipſi potiſſimũ abũdant vitijs ea generi noſtro aſcribunt Sed de his ſatis q̇ non ſcribo vt publices. Nã hec ſcribere (q̃uis vera ſunt) plenum diſcriminis eſt nobis qui papam habemus gallicũ. al's loqueremur liberius:nunc iſta apud te ſepulta ſint: ſufficiatq; tibi ſoli ſcripſiſſe:vt ſtephano viro ⁊ optimo ⁊ doctiſſimo tm̃ cui vt me cõmendes peto. Te autem confidas mihi eſſe chariſſimũ.eãq; meã fore intentionẽ vt eo animo inter nos ſumꝰ ab‑ ſentes quo preſentes fuimus:quod de te ſemꝑ ſperare de me preſtare poſſum: vt Ciceronis vtar verbis. Carmina habeo nulla nunc edenda:q: orationi ſolite operam his diebus preſtiti. Uale ⁊ me reuerendiſſimo dñio cardinali noſtro effice commendatum.

De ſicilia an ſit duplex. Epiſtola.xij.

ENeas ſiluius poeta. S.p.d. Alberto malecte papienſi comiti atq; doctori. Magni fice comes ac doctor eximie:ſereniſſimi regis aragonũ:cuiꝰ ꝑclaras virtutes nõ ſo‑ lũ hoies:ſʒ ipſa facta loquunt̃:ep'lam quãdã ceſari nr̃o. N. Marchionis tabellariꝰ reddidit:ſicut ⁊ tu mihi futurũ ſignificaſti. In ea titulus erat q̇ vtriuſq; ſicilie men tionẽ efficiebat quã reʒ ſatis ſuʒ demiratus. Legi nãq; ſatis multas hoſtorias. Coſ mographiã q; ꝑſcrutatus ſum:nec vnq̃ ſiciliã repi niſi vnã q̇ tũ ſicania:tũ trinacria dicta eſt quã nonnulli ex veteribus ꝯiunctã olim italie tradũt fuiſſe:ſed impulſu ꝯtinuo ſupi atq; inferi maris disiectã eſſe terrã que regiũ plerorũq; ꝯiũgebat: moxq; ſcille atq; caribdis inter abrupta mõtiũ et immania antra locũ mõſtris fabuloſe datũ. Qd' vero ea italie portio q̇ quõdam magna grecia dicebat̃ ſicilie nomẽ habuerit:nec legi vnq̃:nec audiui niſi nũc:qd' mihi abſurdũ videt̃ : nec ſatis mihi cauſe ꝑhetq regeʒ ſicilie q̇ neapoli tenuerũt duo regna fecerũt:alterũ vltra farũ:alteꝝ citra Nam hoc regnum apulie illud ſicilie dicebat̃:non vtrumq; ſicilie. Hoc quo ad literas regis.nunc ad tuas venio. Scribis te velle mihi reſpondere duabus epiſtolis meis: quas diuerſis tempori‑ bus ſuſcepiſti. Perlegi omnia que ſcribis mihi:inuenio q meis petitis reſpõdeas. De rebus nãq; eccl'ie quas tibi cõmendaui nullũ facis verbũ:ſed omnis ſermo tuus in marchionis cã verſatur. Plus amas vt video tuũ ꝑncipẽ q̃ putarẽ. Cũ eñi ſua ingrederis negocia:nihil eſt qd' ampliꝰ re‑ corderis:vtinã ille ſciret tuaʒ fidelitatẽ. Nam cum ſit in omnes bonus:in te optimus eſſet. Sua‑ des mihi vt remiſſuã cordi habeam: nõ loqueris:muto:ſum tui ſimilis:non minus q̃ tu cupio mar chioni conſultum eſſe. Tum ꝑpter multas eiꝰ virtutes:q̇bus noſtrũ ornat ſeculũ. Tum quia eum fauere ingenijs ⁊ ſcio ⁊ gaudeo. Curam meã ſtudiũ ⁊ ſollicitudinem vniuerſarum apud cancella rium ⁊ apud regem adhibui:ſi cauſam egiſſem meam:nec tam ardẽs fuiſſem tam facundus:can‑ cellarius non indiguit ſtimulo:ipſe ſibi calcar erat. Qd' noui habitu eſt:hoc eſt vt mille aurei.qui

venire quot annis incēſum petebantur in ſpānos aureos:/vt argētea vaſa cōuertantur:ne ſordida videatur pecuniarum preſtatio. Nihil eſt qđ precibus ſit conceſſum: nūc conſulite quod in rem veſtram ſit. Ego nō tantificarēt qđ mutari pōt. Qđ mea deuotio. N. domino marchioni ſit nota pcharum eſt ſi modo ⁊ ſua erga me charitas extēdatur Cupit enī oīs dilectio redamari qđ tunc in me fieri ſciam: cum mihi ſcripſeris. Gaudens filui: q₂ ex munificentia mei principis pingue nactus es beneficium. Vale ⁊ iocis vtiocis vtere: ſeria vti ſunt recipe. Dominum Danielem ſiqunāo ad te venit: aut ſi quando ei ſcribis meis verbis ſaluum facito.

De ladiſlao rege. Epiſtola. xliij.

Eneas ſiluius poeta. S. p. d. Reuerēdiſſimo in xp̄o patri Dionyſio archiepiſcopo ſtrigonienſi ſcte̅ Romane eccleſie presbytero cardinali. Res noua pater colendiſſime ⁊ fortaſſe mira videbit ꝙ ego tue paternitati ſcribā: ꝗ nihil habeam tecū negocij: quippe nec nomine nec corpore apud te ſum not⁹. S₃ poſt facio iſta dū me cōplaciturū tue reuerendiſſime paternitati nō ambigo. Nāq₃ cum partes ſereniſſimi dn̄i regis ladiſlai inter primarios teneas ōfendaſq₃ ꝗs dubitat gratū tibi fore illi⁹ audire ſoſpitatē: quē toto cōatu defendis. Ego quidē cert⁹ ſu₃. p. t. r. nihil in terris mag⁹ deſiderare ꝙ puerū illū bn̄ optime valere. De qua re cū dubia mens tua ex viēna receſſerit: nō eſt ab re meis l̄ris ſcribi: qđ oculis vidi meis: vt confundant qui paſſiōi conſultantes ſue nō rei verba ſed verbis rem aptare n̄ituntur. Scribam igitur tue dignationi: que nuper in ſtiria reſpexi. Quod niſi verū fuerit: ſubijcio me cuiuſuis iudicio etiā inimici: meq₃ aſcribo pene quā falſi teſtes merētur. Jāq₃ rem proſequor. Stirie fluui⁹ eſt qui ex alpibus p̄cipitatus drauū influit amnē: ac exinde per byſtrum fertur in pōtum: quē murā incole vocitāt. Prope hanc ripā opidū iacet gentile nomine gretz dictum. Hic ex medio camporum equore ingens cumulus ſurgit: preruptis vndiq₃ ſcopulis liber. Cuius cacumen arx tenet ⁊ natura loci et operis humane preſidio munita ad regiā quoq₃ faſtigiata magnificentiā. Hic ſpes auſtrie hungarie deſideriu₃ et boemorū cura nutritus rex ladiſlaus puer quē idibus ſeptembris in aula regia corā frederico ceſare patruele ſuo magna baronū ſtipāte caterua ſum cōtemplatus. Adhibe obſecro aures tibiq₃ et puerum ⁊ mores deſcribā: nec ſine voluptate (vt opinor) que referam audies. Annos natus tres erat puellus iamq₃ attigerat quartu₃: ſed etatē maturiorē: tū proceritas pueri: tū intellect⁹ mētiebatur. Tu cū aliqn̄ in vinis habuiſti qn̄ coronā regio imponēs capiti. Nūc dimittis dn̄e ſeruum tuū dixiſti: q₂ viderūt oculi mei ſalutare tuū. S₃ alia nūc pueri facies eſt. Aſpect⁹ ei⁹ oēs ꝗ aderāt incredibili voluptate repleuit. Incedebat nāq₃ p aulaſ tanꝗ̄ ſciret ſe regem eſſe: deberiq₃ ſibi ab omnibus reuerentiam: oculoſq₃ nunc huc nunc illuc non ſine maieſtate quadam deflectens. Candidulā manum porrigebat aſtantibus: tātaq₃ lucebat in eo puero grauitas: vt ſepe minorem grā deui reges pre ſe ferant. Anteꝗ̄ patruelis adeſſet nutricem percontatus eſt ſe vbi nam eſſet. At vt venientem didicit: in honorantis modum ſuapte caput ſuu₃ inflexit et tanꝗ̄ ſciret ducalis dignitas ꝗ̄tum ab imperiali diſtaret. Aliter ſigiſmundo duci: aliter ceſari ſeſe obuiam dedit. Du₃ hic atq₃ hinc in circulo interpelleretur (ethiopem forte vidit) mox q₃ in ceſaris fugiens ſinum: heu ꝙ inqt difformis. Demirat⁹ eſt ceſar cōfugientis ad ſe pueri confidente₃: qui priori tp̄e nunꝗ̄ in eu₃ dirigere lumina voluiſſet: letuſq₃ nouitatē circūſtātibus exponebat. Tū magnificus cancellarius caſpar. Ne mirere inqt imperator. Numen in puero eſt: nec regius ſanguis diuini ſpiritus tutela caret. Matrem habuit cū te antea ſpreuit. Nūc illa defuncta: preter te habet neminē. Ideoq₃ tibi tanquam patri alludit. Tu illi pater: tu mater: tu auus es. In te illi ſpes: in te ſubſidiū: in te ſalus eſt. Scit hoc puellus. Et q₂ pupillus eſt orphanuſq₃: auxiliū tuū implorat. Te ſibi patronū petit: tutorē: adoucatū: protectorē. Ego deſert⁹ ſum ait: huic poloni hungariam occupant: huic bohemi nouas res moliri ſtudent. etas mea contēnitur. Et quia annos non habeo nec ius credor habere. At ſi tu me ceſar iuueris: maxima hec duo regna mihi obediūt. Nec preter te maiore₃ regem quam ego ero europa videbit. Sin deſeris. Ex rege coronato paruulus fiā dux. Ex quibus rebus altera domū noſtrā tollet in altū: altera in profundā merget. Sed obſecro vt curā mei habeas ceſar: vt familie noſtre honori conſulas ⁊ tuā ſerues dignitatē: ne ius meū alieni vſurpēt meaq₃ abutantur etate. Hoc vult puero ceſar. cū ad te venit: hoc ille blanditie poſtulant. Hoc eſt quod ad te confugit: non ſine aliqua diuinitatis inſtigatione. Tu pueri: tu pupilli ⁊ orphani ⁊ ſanguinis tui miſerere. Nouerūt ceſarē: tū pupilli blandimenta: tū caſparis verba. At poſt morulā. Nō deſerā inquit caſpar ſanguinē meū: nec ſi romanū imperiū aut auſtria ꝗcquid poterit periclitari iuſticiam pueri ſuſtinebo. Sicq₃ locutus patruelem brachijs eleuās media fronte ſuauiatus eſt. erat puer vltra ꝙ dici poſſit formoſus: naſus aui matrem ⁊ frontē ſuſciperat: oculus ex patre mutuatus fuerat: pectus ⁊ humeros ex vtroq₃: cetera matris erant ore paruo malis ad gratiā tumeſcētib⁹ ſucci plenus: ⁊ plus lactis habēs ꝙ ſanguinis. Capillis criſpis ⁊ in auri fulgorē nitētib⁹. Riſu cū ve

recūdia mixto.nihil in puero emenda dignū. ſi nudū ſolūq; in nemore quis reperiſſet regiū gen⁹
in puero cognouiſſet. Nec aut illi canis aut lupa defiuiſſet nutrix: ſicut de cis referūt atq; romu
lo. O ſi puerum hunc viderent hungari tui: q̇ tecū in fide māſerunt. O ſi eum tangere aut audire
poſſent: quos aīo ſumerēt: quas acies ducerent: q̇ bella gererēt: quas ederēt hoſtiū ſtrages. Stu
pebā olim ego cū legerē macedonas cū illiricēſibus preliantes. qm̄ p̄ma pugna ſuccubuiſſent: ſequē
ti die certamen inſtauraſſe: infantemq; ob cuius regnuz certabāt ad bellū iacentē in cui⁹ detuliſſe
quo viſo tantus ardor inuaſerit milites q̄ hinc leones hinc pecudes crediti fuerint preliantes. Ac
cendit nāq; virtutē cōmiſeratio pueri: qm̄ indigne priuari regno cernebant. Uerſi ergo in fugam
illirij victoriā hoſtibus reddiderūt. Recognoſcentes p̄ori certamine nō vires illis aut aīos: ſʒ re
gis auſpicia defuiſſe. Que cū mihi prius fabuloſa viderētur: ladiſlaus puer auitis regnis ſpoliat⁹
credibilia prebuit. Nā ſi ego alienigena ſub imperio natus romano: cōmoueri viſcera ⁊ oēs mutari
affectus ex aſpectu pueri ſenſi. Quid inquā facturi ſunt illi quib⁹ hūc natura dn̄m tradidit: quos
pater eius et mater ⁊ auus rexere: q̇ cum inter ſe naſci viderūt: q̇ caput eius adhuc infans dyade
mate cinxerūt. q̇d iureiurādo p̄miſerūt obedientia. nempe ſi verū mea ſententia fert: nō ſolum fi
deles preſentia pueri cōmoueret: ſed ipſos etiā qui fidē cum fortuna mutarūt ad cōmiſerationeʒ
traheret: imo ⁊ ipſos hoſtiū truces aīos frangeret: nec telū eſſet tam aſperū cui⁹ acies in puerum
poſſet adeo generoſum: nec vllius oratio tanti momēti haberet in populos: q̄tum ſeip̄m puer in
medio multitudinis erigēs: ſiue is eēt quē admirabātur athene: ſiue quē vniuerſi ſequebātur qui
rites. Habet eni latentē quādam energiā regis facies. Nec vllus eſt tam durus: tam aſper: tam fe
rus aut imanis: qui regibus indigna ferentibus nō cōpatiatur. Sed nūc p̄cipue miſericordia cre
ſcit: cū is qui patitur ſuā calamitatē effari p̄ etatē neſcit. at vbi flendū eſſet riſu diffundit vbi ridē
dum planctu: qualem cernimus ladiſlaum qui et ſi maximā habeat plorandi materiā: ſepulto pa
tre orbatus ⁊ matre: ac regnis nudatus alacritatem tn̄ oſtendit: equū aſcēdit ligneuʒ: totāq; leta
bundus obequitat aulam. O generoſum puerū: quis eſt q̇ te ſpernit regem: quis eſt qui tibi nolit
ſubeſſe. Que illi nobilitas ſatis erit: cui tua minor videret. Nemo eſt orbe toto: qui te generis cla
ritate p̄cellat: nemo par eſt: multūq; diſtet neceſſe eſt: qui tibi ſecūdus ponatur. Fabulant galli ci
troianā proſapiā: ſed illa iam diu deficit: terq; poſt francorū in galliā trāſitum regiam ſtirpē gal
lici variarūt. Aiunt anglici brutū quēdam euerſo ilico ad ſe veniſſe vnde reges coꝝ trahunt origi
nem: quod nullus hyſtoricorū tradit preter anglicū quēdam parū eruditū: qui volens romano ge
neri inſularē equare ſanguinē: q̇d liui⁹ atq; ſaluſti⁹ graues autores de enea narrant finxit de bru
to quāq̄ ⁊ poſtea ſaxones britaniā magna vi inuadentes pulſis prioribus incolis nouos cultores
induxerant: ac reges ⁊ linguam mutarit. At tecum ladiſlae nihil oportet fingere: vtinam veritati
ſatiſfaceret calamus: noſtraq; poſſet oratio fieri vero cōformis. Sʒ ſuperat oēm ſermonē tua no
bilitas. Nāq; vt preterea nobiliſſime auſtralis domus originem ad altum vſq; iulij ſanguinem re
petendam: genitorem tuum romani: hungari atq; bohemi regem ſuum venerabantur. Cui⁹ ope
ra totū in orbem vulgata ſunt p̄ tutela fidei ⁊ augmento nois xp̄iani geſta. Auus tuus iſdem pre
fuit regnis: thurcos plurimos plurimis prelijs laceſſiuit. Sirthas plurimos domuit. oībus infi
delibus terrori fuit. Sciſſam eccl̄iam treſq; colentē pontifices in conſtantienſi concilio traxit ad
vnionē. Gallos anglicoſq; infenſiſſimos hoſtes cōpoſuit. Hiſpaniā pacauit. Italiā ter intrauit
coronāq; ceſareā ſuſcepit. Cuius fratres reges fuerūt. Pater illi karolus quart⁹ fuit. Et illi au⁹
henricus ſeptimus ceſarum: q̇ poſt theodoſiū regnauere. Tum ſapientiſſim⁹: tum glorioſiſſimus
ſub quo germania ⁊ italia: quaſi columbe ſub aquila tremebūde tulerūt imperiū. Cuius maiores
longa ſerie romanā remplublicā gubernaret: quā nūc ⁊ tuus patruelis fredericus adminiſtrat. O
ſplendidū genus pueri. O gloriā ⁊ laudē: vbi nā ſanguis illuſtrior: vbi nā ſcrires tante nobilitatiſ
Obſcuritatē querūt qui poſt tantā generoſitatē: aliū petūt regem. Mira res ſi tantū ſplendorem
hungari fugiunt: quē nec macedones: nec babyloni: nec romani contēnerent: ſed vltro ſibi regeʒ
depoſcerent. Cuius egregia indoles preſagiū facit paternā in eo fortitudinē: aui tam prudentiaʒ
⁊ vtriuſq; liberalitatē renatā. Nec tantā de ſe ſpem: vt aſcani⁹ enee aut hector priamo: aut alexan
der philippo prebuit: q̄tum in hac etate ladiſlaus ſe viſentib⁹ exhibet. Hunc ceſar p̄pediem in au
ſtriam ſecum adducet hūgariſq; vicinum prebebit: vt videri ab his poſſit q̇ amāt ⁊ timeri ab his
qui odiūt. Facit deus vita eius: vt illi longior ſit: vt ⁊ neſtoris equet annos: ⁊ auguſti felicitateʒ
ſuperet. Hec habui que de ladiſlao nūc ſcriberem: qui cum ſcirem tibi iocūda: ſilere: nolui. Tu ſiui
ſum fuerit ⁊ amicis ⁊ inimicis hec cōicare poteris: illis ad gaudiū: iſtis ad penā: quoꝝ tandē ocu
los diuina pietas adaperiat: vt ad cor reuerſi: dn̄m ſuū agnoſcant eiuſq; potius veniam q̄ vltio
nem expectent. Tu vale feliciter: bonoq; aīo puelli regis etatē tolera: quo virilē togā ſumente: ⁊
et tu tui omnes plus inuenietis leticie q̄ ſperare fas fuerit. Ex greʒ.

¶ Reprehenditur de mendacio: fingens ſe ſcripſiſſe .Ep̄la. xliij.

ENeas ſiluius poeta impialiſq ſecretarius. S. p. d. Fracíſco de roma aduocato cõſi
ſtorialiq. Queris mi franciſce ꝙ mihi pluries dederis lr̃as: ⁊ a me nullas ſuſceperis.
ſed ſolet eſſe iſta negligentiũ cautela ꝙ quotiẽs nihil ſcribũt: totiẽs ſe iactant mul
tum ſcripſiſſe. Ego tuas literas recepi nullas: vide an me vel te decipias. non credo
tuis lr̃is magis ꝙ̃ alijs clauſum eſſe iter. Ceterorum em̃ litere ad me oẽs deferunt ſed
mitte obſecro hanc querelam apud me: qui calleo has verſutias: cum alijs hiſce vtere: ⁊ me ſi vis
ſcribere: ſcribe ⁊ nunꝙ̃ impune me viſitabis. De re quam nunc poſtulas hoc habe me velle ⁊ com
modo⁊ honori tuo ſemper conſulere. Sed cauſa nunc occurrit nulla pinguis: hec pro tua q̃ nũc
agitur: nihil habet preter onus. Ideo te qui aliq̃d lucri queris: nolui facere grauatum: qñ mate
ria ſe offerret non ero immemor: tui: q: te amo ⁊ tibi cupio bene eſſe. Vale.

¶ De filio ſuo. Epiſtola. xv.

ENeas ſiluius poeta genitori ſuo ſiluio ſalutẽ. Literis an doleas ꝙ mihi ſobolem
dñs dederit: incertũ te ſcribis pater. At ego leticie cauſam video: doloris non vi
deo. Quid em̃ dulcius in humanis eſt: ꝙ̃ gignere ſibi ſimilem tanꝙ̃ extendere ſan
guinem ⁊ habere quẽ poſt te relinquas. Quid in terris beati⁹ ꝙ̃ natos videre na
torum. Mihi equidem ingens voluptas eſt: ꝙ ſemẽ meũ fetificauerit: q̃ ꝙ ante ꝙ̃
morlar aliq̃d de me ſupſit: grãſq dño refero: q̃ partũ femine figurauit in marẽ vt
apud te patrez meamq matrẽ aliq̃s paruus ludat eneas: ⁊ ſolatia preſtet auis q̃ debebat pater
impẽdere. Quod ſi tibi genitor gaudio fuit meus ortus: cur filius me⁹ mihi non ſit leticie. An ne te
quoq letificabit infantuli vult⁹: cũ meã videbis in illo effigiẽ. Nũq̃d tibi iocũdũ erit: cũ paruulus
pẽdebit ex collo eneas: puerileſq blãditias agitabit. Sz ais fortaſſe dolere meũ crimẽ ꝙ ex pec
cato genueris filiũ. Neſcio quã de me finxeris tibi opinionẽ. Certe nec lapideũ: nec ferreũ genuiſti
filiũ: cũ eſſes tu carneus. Scis qualis tu gallus fueris. At nec ego caſtrat⁹ ſum: neq ex frigidorũ
numero. Nec ſum hypocrita vt videri bon⁹: ꝙ̃ eſſe velim. Fateor ingenue meũ erratũ: q: nec ſan
ctior ſum dauid rege: nec ſalomone ſapientior. Antiquũ ⁊ vetus eſt hoc delictũ: nec ſcio q̃s hoc ca
reat. Late patet hec peſtis (ſi peſtis eſt naturalib⁹ vti) quãꝙ̃ nõ video cur tantopere damnari coit⁹
debeat: cũ natura q̃ nihil perperã operatur oĩbus ingenuerit aĩantib⁹ hunc appetitũ: vt genus con
tinueretur humanũ. Sed dicis vt arbitror: certos eſſe limites: intra quos hoc liceat: nec extra legi
timos matrimonij faces pgredi debet hic appetit⁹. Ita eſt ſane ⁊ ſepe inter ipſa nuptiarũ clau
ſtra ſcelus admittitur. Et bibẽdi ꝙ̃ comedẽdi: ⁊ loquẽdi ceteri ſunt termini: ſed q̃s ſeruat illos q̃s
tam iuſtus: vt ſepties in die nõ cadat loquatur hypocrita: ſeq nullius culpe ſcium dicat: ego nullũ
meritũ in me ſcio ſolaq mihi diuina pietas ſpem facit mie que nos labiles ſcit: ⁊ ad laſciuiã pro
cliues. Nec nobis qui pt̃ oĩb⁹ fontẽ venie claudet. Sed de hoc ſatis. Nunc q: coniecturas petis
ne alienũ p meo nutrias q̃uo reſſe habuerit paucis exponã. Nondũ anni duo effluxerũt ex eo tẽ
pore quo argentine gerebaz oratoris munus. Quinquageſima tunc currebat que ante primã pre
teritã fluxit. ibi cũ ocioſus eſſe, dieb⁹ pluribus: mulier ex britania veniẽs diuerſoriũ meũ petens
in vnis edibus mecũ fuit: nõ inuenuſta: nec etate cõfecta. Hec q: ſermonẽ italicum egregie noue
rat: me verbis ſalutabat etruſcis: q̃d illa in regione tãto magis placuit quãto rarius erat: oble
ctatus ſum facetijs femine: cuius in ore maxim⁹ lepor erat. Morq in mentẽ venit Cleopatre fa
cundia que nõ ſolũ Antoniũ ſed Iuliũ ꝙ̃ Ceſarẽ eloquẽtia ineſcauit. Meciũq quis reprehendet
inquã ſi ego homũcio faciã quod maximi viri nõ ſunt aſpnati. Interdũ Moyſen interdũ Ariſto
telez: nõnunꝙ̃ xp̃ianos in exẽplũ ſumebã. Quid plura: vicit cupido: icalui: mulierẽ arſi: multiſq
blãdimẽtis aborſus ſum. Sed vt aſperis cãtibus vnda repellitur freti: ſic verba mea hec cõtẽpſit:
triduoq ſuſpẽdit. Erat illi filiola annorũ q̃nq quã militib⁹ pater hoſpiti nr̃o cõmẽdauerat: vere
batur ꝙ mulier neq̃d hoſpes pſentiret: filiãq poſthac quaſi moris materni abdicaret. Inſtabat
nox ſequentiq die mulier receſſura erat: timeo ne abeat preda. Rogo in noctem ne oſtio camere
peſſulũ obdz dico me intẽpeſta nocte vẽturũ: negat nec ſpem vllã facit. Inſto ſemp idẽ reſpõſum
eſt. Itur dormitũ. Mecũ ego q̃d ſcio: an illa vt iuſſi fecerit. Recordor. Time florẽtini forſitan filius
amicã hec imitabitur. Temptãdũ eſt inquã. Poſtꝙ̃ ſilẽtiũ vndiq ſentio: thalamũ mulieris accedo.
Clauſum hoſtiũ eſt: ſed nõ obfirmatũ: aperio: ingredior: muliere potior: hinc nat⁹ eſt fili⁹. Mulier
elizabet vocatur. Ex idib⁹ februarij vſq ad alias idus nouẽbris: mẽſes currunt qui partui dantur.
Hec mihi dixerat mulier dũ baſilee poſtea erat. Ego cõuis ipſam non pecunia vlla: ſed maximis
emiſſem pcibus (vt eſt ars feminarũ) credebã hec auri corrodẽdi cauſa dici: nec verbis pbui fidez
Nunc q: eam hoc aſſerere qñ nihil iperere a me põt qñ nomẽ cõuenit tẽpuſq puerũ meum puto:
teq mi pater rogo vt nepotez ſuſcipias aleſq donec grãdiuſculus factus ad me valeat pficiſci
meiſq imbui diſciplinis: nec puta feminẽ diuitẽ mẽtiri velle in filio. Nãc alia pſequar ſcribis te
ſenio cum matre cõfectũ: hoc mi pater tibi ſibiq iocundũ eſſe debet ꝙ eos annos attigiſti: quos

optabas iuuenis:iamqꝫ libere ⁊ expedite potes deo ſeruire oi͞bus ſpoliatus poſſeſſionibus que
mētes iuuenū a deo alienāt. Nec mihi dixeris:omnia fert etas animūqꝫ:vt ex hoc animū perire
putes qui diuin⁹ eſt atqꝫ imortalis:ſed voluit ſignificare etatis curſu vigorem illū animi tepeſce
re q̄ eſt iuuenib⁹ ardēs:ſed ille magis advicia ꝙ̄ ad virtutes inclinat. In ſenib⁹ purgat⁹ eſt anim⁹
nihil preter honeſtū cupiēs qualē tibi ⁊ matri mee ſpero eſſe:ꝙ̄uis illa nūꝙ̄ mūdanis deſiderijs
inheſerit:ſed heroyca quadā virtute ſolū deo ſeruire hēm dixerit:hoc ſit vt ſenio veſtro min⁹ tri
ſter. Si eīn iuuenes eſſetis timerē de vobis magis. Qđ de filijs ſororis lādomie ſcribis:certū eſt
apud me gratūqꝫ:tuū eſt curare vt lr̄as diſcāt:q̄ ſole holes extollūt ſup̱ alios. Ego cū ſtatuꝫ meū
firmiorem videro:alterū mihi aſciſcā. Jacobus ptholome⁹ frater ſi ad me ſcripſerit reſpōſo nō ca
rebit ꝓuocari lr̄is nō expectet:totiens eni͞ neceſſario ſcribo vt nihil ad libitū vacet:lectura eius
ordinaria ſalarioqꝫ leat⁹ ſum:famāqꝫ ſuā indies creſcere cū leticia pcipio. Bartholomeo cū pre
ſentibus lr̄as do:nec eius obliuiſcor vnꝙ̄ ꝑ ſuis erga te matrēqꝫ meritis. Et q꞉ catherinā matris
mee ſororē cōiugē ſuam vnice amat:matrēqꝫ tibi cōmēdo tueqꝫ fidei deūqꝫ rogo vt patriā petēs
ſupſtites oēs inueniā. Cōuentū nāqꝫ cū leticia celebrabim⁹. Et qm̄ id qđ reſtat viuam⁹ ſpacium
ex tuo trāſigemus arbitrio:nec mihi in te vlla erit cōtrouerſia. Johānem ⁊ Landoniā vxorē iube
ex me ſaluas eſſe. Filiolū ſuſcipe ⁊ quicquid egeris mihi reſcribe. Uale.

¶ Pena patienter ferenda eſt pro culpa. Epiſtola.xvi.

Eneas ſiluius poeta Gaſpari de fara adoleſcētuli primario ſalutē dicit. Oble
ctant me ſemp̱ litere tue:quas ⁊ familiariter ⁊ ornate ſcribis. He vero nouiſſi
me cum ornatu facetias quoqꝫ attulerūt atqꝫ idcirco magis placuere. Unū tm̄
illis ſum demiratus quod triduanū ieiuniū:idqꝫ interpellatū tantopere exhor
rueris:nec ꝑfecto aliam cauſam interp̄tari poſſum niſi cardinalis nimiā facili
tatē q̄ tibi Jacoboqꝫ nimis indulget:voſqꝫ muſcipularū ex more quātomagis
demulcemini tāto altius caudā eleuatis. loquor tecū libere:q꞉ tute vis:duꝫ me
magiſtrū vocitas:quo noīe oneratū me ſētio. Sed loquamur obſecro libere:re
cipiam⁹ ſtaterā delictūqꝫ cū pena trutināntes. An cardinalis magis:an tu erraueris videam⁹. Du
citur mulier clanculū in edes vt amatori coniaceat Jacobo. Neq̄t exire vt itroiuit:occulte pandi
tur tibi ſcel⁹. Tu cauſā amici ſuſcipiens emittēdi mulierculā ſtudio vacas rēqꝫ ꝑficis. Cardinaleꝫ
celas. Scio te illius eſſe prudētie ne te cōſulente adduci potuerit mulier. Idqꝫ eni͞ graue delictū
erat et ꝑditio q̄dā in dn̄m cuius honori multū poterat detrahi. poſt ſcelus cōmiſſū amico cōſule
re nō fuit erroris:niſi pl⁹ dn̄o ꝙ̄ amico debuiſſes. Amicitia eīn nullius iuri derogat:nec aliq̄d ad
mittit turpe:ſed dic te omnino docuiſſe amici delictū tegere. Sit ita:nempe vt tibi honor amici
ſic cardinali ꝓprius cure eſſe debet. Tu cardinali iacobū pretuliſti:cur nō te cardinalis ſibi poſt
ponat:ſeqꝫ preponat tibi. Tu eius ſeruitor es:eius panē comedis vinūqꝫ bibis. Cur ſi peccas i eū
nō puniaris. Sed ais penā duriorē ⁊ [illegible] aſperā eſſe. Uide ꝙ̄ iniq̄ agis quāqꝫ ſiniſtre cardinalē
incuſas. Sciuit petiſi eueſtigio cardinalis:nō tm̄ ſtatim cognoſcere cauſamqꝫ punire voluit. Cur
hoc nempe ncdū ira ferueret:rationis tramitē iudicādo preteriter. Quid hoc. nunq̄d ſororiū ē illi
platonis facto:qui aduerſus dedictuꝫ ventri ſeruū ira partitus vocato ſororis filio. Speuſippo:
abi inq̄t hunc verberato:nā ego nimia exagitor ira. Archytas tarētinus ſumm⁹ phs ex bello re
diens cum agrū incultū ſqualentēqꝫ offendiſſet:accito illius villico:niſi iratus forem lugeres ait.
timebat quippe vir ſapiēs ne ira animū a cognitione reuocaret:vltionēqꝫ differendā in tempus
duxit. Idem cardinalis factitauit:qui comperto ſcelere noluit prius ad punitionē ꝓcedere ꝙ̄ ira
triduo ſedaretur:virū certe quē paſca etas:inter philoſophos numeraſſet vidimus modūqꝫ pro
cedendi ad iudiciū. Sententiā nunc videam⁹ quid durū:quid aſperuꝫ:quid acerbū hic mādauit.
Alius familiares ſuos huiuſmodi perpetrātes:aut domo expuliſſet:aut virgis cedis mādaſſet.
Cardinalis ſancti Euſtachij ſepe ob minores reatus compedes dedit. At hic vir manſuetus qui
iuuētutis vicia nouit:⁊ ꝙ̄ difficile ſit aculeos carnis cōprimere nō ignorat. nihil horū. At tibi ca
ſpar triduanū ieiuniū indixit. Tu hoc graue ⁊ inſupportabile iugū reris. Nēpe ſi ita pergis ca
ſpar ſuadeo ne curias ſequaris. Nam ſi hoc tam mite imperiū ferre nō potes:nullū poteris ferre
Nō ſua(mihi crede)duriora caſtra ꝙ̄ curie ꝓncipū:vbi inuidie:ſimultates detractiōes odia:inimi
citie:contēdie:iniurie:pene infinite. Quid re ſnullo modo ꝙ̄ ꝑ patientiam vinci poſſūt. Hres in cu
riis principū eccleſiaſticorū prelatoruꝫ tanto minores ſunt:quāto que in illis verſantur ſunt doc
tiores:ingeniaqꝫ ſua non in bonum:ſed in malū plerūqꝫ vertunt. ꝙ ſi tu ieiunare non potes:necꝫ il
la ſufferre potes. Ego te ſcio tamē virum robuſtū eſſe:qui ⁊ inedia ⁊ ſiti tolerare queas. Sed ni
hil apud te difficilius eſt ꝙ̄ aim domare. Nam cum ſis iuuenis facis vt iuuenis:cuius proprium
eſt ſemper velle vincere. At iuuenes non poſſunt peruenire quo volunt:niſi iuuenes eſſe deſināt:
ſeqꝫ aliqñ vinci patiant. Ideo ⁊ ego tibi ſuadeo mi caſpar vt aiꝫ flectas tuum:tibiqꝫ tuipſe domi

neris:τ alijs aliqñ obſẽquiari ſinas:maxime viros pſtantes qualis eſt cardinalis τ auunculus tu⁹: nec velis oĩa ex tuo capite facere.ſed ex alioꝝ ſenſu aliqñ viuas.nos eñ maxime qñ iuuenes ſum⁹ parum nobis videm⁹:nihilq; eſt tutius ꝙ̃ ex iudicio amantis viuere:nec tu mihi famẽ tuã allegas q̃ ſi hoc perſeueraberis agere:te dicã virũ nõ eſſe:q̃ ex vino paneq; nequeas triduo viuere. Ego ea qua tu nunc etate es:diebus duodecim ex pane aquaq; vixi.τ diutius vixiſſem: niſi voti fuiſſet finis:nec deus ille opifex rerum noſtriq; ſatoꝛ τ altoꝛ: aliud ab initio nobis alimenti pbuit:ꝙ̃ glã des τ aquã:qđ ſi noſtra poſtmodũ luxuria alia inuenit cibaria: nõ tamen nature bonitas pteriit: quin adhuc il lud illis poſſimus viuere cibis q̃ noſtros aluerũt parẽtes. Tibi illud plus oblatum eſt qđ ante vineã hoc nõ erat:iõ rogo vt querelã pones:teq; cardinalis ſubijcias ſnie: quã tãto iuſtioꝛem fateris:quãto durioꝛ tibi eſt viſa.de alijs q̃ ſcribis alias agem⁹. Tabellarius fugiens ſcribere plura non ſinit. Cardinali me recõmenda:τ iacobum ſaluum dicito. Uale.

Hoꝛtatur amicũ vt pro ſe poſſeſſionẽ beneficij accipiat. Epl'a. xvij.

Eneas ſiluius poeta. S.p.d. Johanni anacb canonico tridentino et confratri ſuo. Qđ tibi non ſcribo ſepius cauſa eſt tua in rebus meis diligentia. Ita enim res meas curas vt nihil ſit opus ſcribere:niſi velim gratias tibi agere:que pro factis nõ eſt digna recompenſatio.nec nunc aliquid ſcriberem.niſi nouus caſus ſubmeruiſſet: qui tuo indiget auxilio. Credo te ſcire plebem ſarantane vallis per dominum decanum noſtrũ meo nomine acceptam eſſe. In eius potiunda poſſeſſione vis ſit: nec abſq; timoꝛe ſum ꝙ alius illic ſe intruſerit. Tu procuratoꝛis mei officium geris.patronus me⁹ es:aduocatus protectoꝛ ſicut in prebenda feciſti:ita in eccleſia facias rogo. Pater meus domin⁹ franciſc⁹ te admonebit ſi qua in re opus ſit adminiculo tuo.illi obſecro auſculta:et in omni meo negocio ipſum quaſi me audi: q̃ non ſolum in rebus meis:ſed in coꝛpoꝛe τ aĩas ius habet. Ego qꝛ nihil pro te poſſum: nihil facio animus adeſſet ſi facultas preberetur. Tu ſi ſcis emolumento aliquo honoꝛi:voluptati:beneplacito tibi me eſſe poſſe iniuriam feceris amico ni cõmonueris. Uale.

Exhoꝛtatoꝛia ad vnionem eccleſie. Epiſtola. xviij.

Eneas ſiluius poeta. S.p.d. Domino ade de muli anglico apoſtolice ſedis ꝓthonotario patri τ amico optimo. Quo in ſtatu ſit reſpublica xpianoꝝ vides: lacerata ẽ eccleſia eſt:nec in pplo nec in clero pax eſt:dolet ſup his inuictiſſim⁹ impatoꝛ noſter τ vt aduocatum decet eccl'ie operã nouare cepit: vt ſuboꝛtũ ſciſma poſſit eradicari. Ad hoc nullus aptioꝛ videt̃ modus ꝙ̃ generale cogi cõciliũ: hũc ipſe amplexus eſt τ ſup eo ceteris regibus τ pꝛincipibus ſcribit. Inter alios vero precipuam ſpem hꝫ in ſereniſſimo pñcipe dño tuo meoq; rege anglie τ frãcie:cũq; rogat vt ſecum ad vniendam eccl'iam velit ꝯcurrere ſicut ex lr̃is ad eũ miſſis pſpicies.qđ ideo ad te ſcribo:vt cũ ſis vir bonus τ p̃latus optim⁹ adiurare dñi noſtri imperatoꝛis ꝓpoſitũ velis: τ pacẽ eccleſie ꝓmouere ad quã rem hoꝛtarer te pluribus verbis niſi zelus tuus ad cõe bonũ eẽt mihi perſpectus. Scio nãq; volũtatẽ optimã tibi nequaꝙ̃ deeſſe.ſꝫ ne ptãs abeſt.intelligo eñ ex oĩbus q̃ ad nos veniũt ex anglia teq; noſcũt: pꝛimũ te virũ eẽ aut pmo proximũ ex his q̃ regie ſerenitati ſunt chari:qđ tñ pꝛopter priuatã qua tibi afficioꝛ amicitiã:tũ ꝓpter cõem vtilitatẽ:tñ mihi placet ꝙ̃ tuis neceſſarijs dꝫ placere. Minime namque dubito q̃n eo loco ſublimatus ſctẽ matri eccleſie multũ ꝓſis: τ nũc pferti cũ via aperta eſt ad ꝯciliũ p pace xpiani ppl'i celebrandũ. Qđ ſi apud maieſtatẽ regiã ſicut ſpero ꝓmoueris ſummã laudẽ ꝯſequeris nec plura. In hoc tñ hoꝛtoꝛ vt ea pares mediteris. Cogites q̃ eẽ in eo p̃lato debent q̃ ſcit afflictã eccleſiã τ oppꝛeſſam miſerijs tpĩbus noſtris ac pditis hoĩm moꝛibus: τ cupit vt in priſtinam dignitatem τ libertatem vendicari poſſit. Ego apud ceſarẽ noſtrũ ſecretarij locũ teneo qđ tibi ideo ſignificatũ facio:vt ſi q̃d ſit qđ me velis. enea tuo ꝯfident̃ vtere:q̃ cũ ẽt pl⁹ cõtenderim ꝙ̃ poſſim:meli⁹ tamen faciam ꝙ̃ debeam. Quod te ſingulari numero cõpellauerim ſcio tibi nõ eſſe moleſtum q̃ τ italoꝛum morem τ omniũ veterũ nõ ignoras cõſuetudinem. Uale τ nullatenus id omitte vt per latoꝛem preſentium de regia intentione mihi nõ reſcribas.

Accuſat locoꝛũ mutationẽ et amicitie officiũ aperit. Epl'a. xix.

Eneas ſiluius poeta imperialiſq; ſecretari⁹. S.p.d. viro optimo τ fratri ſuo amãtiſſimo richardo d' valẽtia ſcriptoꝛi apl'ico. Ex plurimis lr̃is quas ad te mitto vna ſaltẽ ita felices erunt vt te cõueniam. Nam q̃d eſt mi richarde vt cum mediolani te quero baſilee ſis. Cũ rurſus te baſilee peto: mediolanũ abiſti. Credo moꝛe hominũ te agere:qui ea que aſſunt nihili curant:que abſũt maxime:et nullibi minus eſſe volunt ꝙ̃ vbi ſunt:italiã habens germaniam cupis. In germania vero italiam optas. Et ſic ſit vt τ tu nunꝙ̃ quieſcas τ ego te meis literis

reperiri nullibi poſſim. Sed faciet forſitã deus tui nũc copiã: qꝛ aliena negocia tue cure cõmiſſa Mediolani te tenẽt. Id ſperãs hãc ep̃lam dño Laurẽtio de rocella vtriuſq; noſtrũ amantiſſimo tibi obſignatã cõmiſi: duas ob cauſas: alterã vt ſcias nõ eſſe me tui oblitũ: cuiꝰ mẽoria mihi ſemper eſt iocũdiſſima. Alterã vt in re mea ꝓpoſiture patronũ te facerẽ. Res eſt tibi nota: ideo illaȝ nõ repeto. Scribit ꝑ me regia maieſtas neruoſeq; rogat vt mihi eccl'ia reſtituat̃: neſcio q̃tũ ꝓderẽt regie ꝓces illud aũt ſcio: niſi adiute fuerit nihil agerẽt. Litere ſemel tñ loquũt̃ aliq̃n etiã nun q̃: maxie in ducali curia vt i ep̃le vndecũq; valẽt ꝑ ſecretarios aperiũt̃: ⁊ ſi libet illis duci oſtẽdũt̃ ſin vero aut cloacas incidũt aut tabernas aromatũ piper aut crocũ ꝯtẽture: Ideo mihi opus eſt auxilio tuo vt literas iuues: quaȝ copiã tibi oſtendet dñs laurẽtiꝰ. Noti ſunt tibi vniuerſi ⁊ amici et inimici mei. Illis vtere his reſiſte. Et fac vt tui laboris ſentiã fructũ. Niſi ſcirẽ q̃tũ me amas efficatius ſcriberẽ. Sed nolo videri amicitie noſtre diffidere: quã tanti facio vt te mihi horeſtẽȝ et me tibi piladẽ arbitrer eſſe: nec ſcipiõis aut lelij aut ſiculoꝝ amicoꝝ q̃s alij pictagoricos vocãt noſtre beniuolẽtie ꝓferã amicitias. Satis eſt tibi noſſe q̃d velim. In calce ep̃le illud ſubiũgendũ eſt vt alterũ te philippũ meũ: meis ṽbis ſaluũ dicas. Et nouarieñ. antiſtiti cõi dño me cõmẽdes ⁊ cauſaȝ meã ſtudiũ meũ in tuis obſequijs offerre ius noſtre amicitie nõ fert: qꝛ nec oblatiões nec preces amicitie cãcellas ingrediũt̃ q̃bꝰ in rebus vtilitati poſſim tibi eſſe. Si ſcis ⁊ me non vteris tua eſt culpa ⁊ meũ eſſet deteſtabile viciũ niſi morẽ tue volũtati gererem mihi note. Vale.

Que ſit hominiſ patria et petit promotionis auxiliũ. Ep̃la. xx.

Eneas ſiluius poeta. S. p. d. dño hieronymo conciui ſuo ⁊ amico percharo. Antique ſunt apud me hieronyme amantiſſime lr̃e tue q̃bus hactenus nõ reſpõdi. Nã iturũ te in apuliã ſenſi. Nunc qꝛ potes iam rediſſe: hec pauca ex me habe: nihil dubito mi hieronyme te fortunã oẽm meã ſi honores ⁊ quos habeo ſemꝑ oblectare. Scio eñ qꝛ me amas: ⁊ amãtis eſt amati ꝓſpitatẽ dicere ſuã. Itidẽ ego erga te facio q̃cquid boni de te audio (ſepe aũt audio) mirũimmodũ me letificat qð hortaris ſtudio literaȝ vt ſeduliꝰ incũbã: facio quoad poſſum: dũ ociũ ꝑmittit. Sed diſtrahũt me: tũ occupatiões multe: tum cure diuerſe: qð ſupeſt totũ literis dedo: ne poete titulũ laniter videar ſuſcepiſſe. De patria qð ais memorie teneo (ſȝ mihi crede) omẽ ſolũ forti patria eſt. Ego q̃dẽ malo extra patriã bene viuere: q̃ in patria male: nec nos in terra: ſed in celo patriã oportet inq̃rere. Socrates cum aliq̃n interrogatꝰ fuiſſet: q̃d ⁊ vñ eſſet. Mũdatũ ſe dixit. Nos ſi meliꝰ rñdere velimꝰ celeſtes nos dicemꝰ eſſe: qꝛ illinc originẽ ducimꝰ: ⁊ illuc ſi bene vixerimꝰ reuertemur. Sed nimiũ verba extẽdo Unũ reſtat qð ex te volo. Cã mee ꝓpoſiture tibi notiſſima eſt. in illa ſcribit ꝑ me regia maieſtas Solicitator erit laurẽtiꝰ d̃ rotella: quẽ optime noſti. Ei ꝓcor vt aſſis: ⁊ ſi forte idẽ ꝓpeditꝰ fuerit rẽ totã i te ſuſcipias: ⁊ ad calcẽ deducas. Pauca amico ſufficiũt: ſat ẽ te noſſe d̃ſideriũ meũ. Vale

Regem aragonum laudat. Epiſtola. xxj.

Eneas ſiluius poeta imperialiſq; ſecretariꝰ dño Iohãni capiſio philoſopho preſtañ. S. p. d. Reddiderunt me certũ litere tue iam ſe ſenas tutũ ⁊ ſoſpitẽ aduenire. quid voluptati mihi fuit: timebã ne viarũm diſcrimina incidiſſes. Cupiunt litere tue de rebus quas Andree de merano commendaſti ſcire quid factum ſuit percunctatꝰ ſum ex Matheo piſano ſicut iuſſiſti. Is refert illas iamdudum ligatas prout reliqueras itineri commiſſas. Iãq; ſe reri venetias perueniſſe ⁊ ſe tibi cõmendat que apud inſubres geſſiſti omnia facta eſſe cum conſilio non ambigo: quãuis illa parte attigeris politicorum libros ex aretini traductione conuerſa inueniſſe te gaudio: coemereq; inſtitui. Et te minori precio q̃ ſcripſerĩ haberi nequeunt: iubet id auri conferre. Rogaui Matheũ apud ſigherinũ galleranuȝ vel Iohãnem hanc pecuniam ꝓſolui vt faceret q̃ mox literas ſcripſit. Caniteq; vt q̃ꝓ primũ illuc librũ miſerĩ pecunia detur: etiã cũ ſolutione vecture. Tuũ eſt ergo mi Iohãnes. mercatorẽ aliquẽ in curia reperire: qui onus mittẽdi Mediolanũ hos libros ſuſcipiat: ibiq; aurũ recipiat. Scio te amicoruȝ tantũ habere vt facile hoc ſit tibi. qð ſi Iohãnes tolner vir ꝓſtãs ⁊ ſummꝰ amicus magnifici cancellarij onus mittẽdi librũ ſuſcipe vellet ꝑ venetias mitterẽ ſibi pecuniã cũ omi onere vecturarũ per primũ de quo ipſe cõſideret mihiq; ſcriberet. ideo ſi eũ noſti eiꝰ aĩm tẽpta: idq; agito vt opa tua politicuȝ aſſequar areſto. qm̃ id magnopꝫ ſuaſiſti: ⁊ ne timor pecunie te afficiat: potes ſi vis anteq̃ librũ mittas expectare lr̃as viꝰ illoȝ Mediolanenſiũ qui te certiorẽ reddat ſe tuo nomie aurũ poſſidere. Scis nunc deſideriũ meũ ⁊ q̃uo tue indẽnitati poſſis cõſulere. cura te vt amicum qui eſt oſtẽdas. De petro noſtro noxetano nihil te ſcripſiſſe mõſtri ſimile eſt: cum ſcias me auidũ eius noſſe fortunã. Rogo me inſtruas qð illi obtigerit: quo aĩo heri mortẽ ferat: quo cũ viuat: q̃d officij gerat: qua ſpe ſit: ⁊ quo in me aĩo: qm̃ nihil ad me ſcripſit: etiã meis literis ꝓuocatꝰ Regem Aragonum tñ extendiſſe alas ſuas: neſcio an italie conducat quamq̃ illa transfeſſa eſt vt reſpi-

rare ſub quocūq̧ deſideret. Uideant tñ noſtri ne ſerpentē in gremio nutriāt: alta eſt dn̄andi cupido nec terminis claudif vllis. Hanibali nō ſatis africa fuit: q̄ ps orbis tertia credif Alexādro in modū carceris anguſti fines mūdi videbanf. Nemo exiſtimet generoſum animū vni⁹ regni terminis ꝯquieſcere. Ego tñ illi fauco q̄ fortune ipetus pſeuerātie clipeo domuit: cōtinuādoq̧ id fecit: vt aduerſam exptus ſecutiſſimā iam ſit adept⁹ formā. Faxit de⁹ vita vt illi cornicis ſit ⁊ equalē theofraſt⁹ morēs exoptauit. Tu vale ⁊ reſcribe: nec ampli⁹ legē taciturnitatis inter nos ſerua.

Commendat ſalutem anime. Epiſtola. xxij.

Eneas ſiluī⁹ poeta reuerēdo in xpō pr̄i Bartholomeo epō nouarieñ ⁊ comiti. S. p. d. Magna ⁊ inumerabilia ſunt bñficia q̄ a te recepi: nec ego illi ꝯdignā poſſē vicē repēdere: ēt ſi mille annoꝝ mihi vita donaret: qō tñ poſſuꝫ id facere nō obmittā. Nihil eſt aīa p̄ſtātī⁹: hā ci colere: hāc curare p̄ ceteris debem⁹: alia caduca ſunt fluxa: mortalia: hec in eternū manet: cui ſi bñ ſtuduerim⁹: eterna gaudia ſi malavacauerim⁹: eternos cruciatus p illā ſentiemus: q̄ cōſideratione ductus ſtatui tibi copiā litterarū deſtinare: que nunc ad curiā regiā ex orientalib⁹ partibus miſſe ſunt: quarum tenorem velis animaduertere ⁊ monitiones audire vt ea faciens q̄ i illis ſuadentur eterne vite beatitudinem aſſequaris. Uale.

Quales ſcribe cancellarie. Epiſtola. xxiij.

Eneas ſiluius poeta hartholdo luneburgeñ. viro liberali ⁊ ſemi ꝓdigo: ſcribe impialis cācellarie. S. p. d. Accepim⁹ epl'am tuā qua nos cenatū vocas acceptam⁹ onus: ventreſq̧ noſtros parem⁹: tu videris ne vacuos eos remittas. Hoſpitē abeſſe nihil cure eſt ſi eius vicē ꝑdices cauponeſq̧ iplerint: hoſpitē videbimus libēter amplexabimurq̧ ſi q̄d plus licuerit nō erim⁹ inertes q̄ ſemꝑ malū habem⁹: ⁊ q̄ſi muli ⁊ equi ferimur i libidinē Tu ſi q̄d iuris illic hēs caue ne cōmunices. Quicq̄d em̄ in mediū venerit: ꝓpriū eſſe defines. ſcis michaelis man⁹ q̄ ſunt aduñce: wolfrāgi linguā noſtri q̄ ꝑſuadere ſciat mēceſſai cauda nihil furioſius eſt. Jacob⁹ fingit ſe pueꝝ: tu tñ lardū ne cōmiſeris muſcipule etiā ſi quadrageſima fuerit. Ludouicus nihil dicet: ſꝫ muris in modū oīa foramina ꝑtemptabit. Si ergo vis nos habere aut oīa cōicatu fac: aut nihil vnū tñ remediū eſt: ſi vini tm̄ prebueris vt ſomni magis q̄ veneris cupido ſit: nos tñ venimus etiam ſi deficientibus reliquijs te deuorare debeamus. Uale.

Hortatur vt ſentētia imperatoris equo nō feratur. Epl'a. xxiiij.

Eneas ſiluius poeta. S. p. d. Johi frond inclite ciuitatis colonieñ. ſecretario. Tabellarius tue inſignis celebriſq̧ ciuitatis: nō ſicut optabas: ſꝫ vt curie viſum eſt expeditus ad te redit: meo tñ p̄ſidio nō caruit: q² libēter gero tibi morē ꝓ oībus: vt q̄ doct⁹ dominus Hartūgus auxilio fuit: ſꝫ nō licet in republica plus hoīes ꝯtēdere q̄ probare poſſint rōnibus. Tuū eſt qō ſemꝑ eſt ita regere: ne qua indignatiōe rubigo: aut hinc aut illinc oriatur: q² non facile extinguitur vt accenditur ignis. Ceſaria ptās nulli in tꝑalibus ſub eſt: quicquid ab ea manat: decet cū reuerentia deuotioneq̧ ſuſcipi: etiā ſi durū videatur qm̄ calix in manu eius plenus muſto pōtq̧ illi dare: illi negare: nec oībus pbās eſt in paſtorem erigere cornua. Tu te iſta ſcis: ideo pedē retraho: fac vt defenſurum cauſam in curia te q̄primum viſam: q² et michael tuus: ⁊ ego tua ſuaui conuerſatione inuiti caremus: nec te vultus vllius teneat. nam et auſtria poteſt quid placeat dare. Uale. ⁊ veni.

Diſſoluit argumenta pro parte Eugenij facta. Epiſtola. xxv.

Eneas ſiluius poeta imperialiſq̧ ſecretarius. S. p. d. reuerendo patri dño Johanni caruaia oratori aplico atq̧ iuriſcōſulto. Erat animus meus poſtq̄ ex baſilea receſſi ſuper rebus eccleſie perpetuo vti ſilentio cū eas nō diuini ſpūs ductu regi: ſed hominum gubernari paſſiōib⁹ viderē. Tu nunc me cogis aliqua dicere qui armatum eneā imitari me ſuades: vellem tacere potiuſq̄ loqui qm̄ nulli partium ſermo meus placiturus eſt: ſicut et nulla pars mihi placet: tu vis vt dicam: parebo: ſed vide ne audias quod nō vis tu partis vnius tueris ius: quid ego placitum tibi dicam nullam parteꝫ laudans obſequar tamē ſilentiūq̧ rumpam: qm̄ id optare videris. Longū mihi miſiſti chirographū vt cācellario legereꝫ facturus ſum qm̄ illi per ocium licebit. Mihi tñ iaꝫ ꝑſpexi totū: rogas que a te ſcripta laudē tueſarq̧: faciā id ſi modo verū te dicere agnouero: vbi aliter videro. nō faciā: ꝓmeno ſuꝫ plenuſq̧ rimaꝝ: non potero tacere ſi q̄d nō verū audiā: tu mihi amic⁹ es fateor hoc: ſed veritas p̄ferēda eſt tu vera oīa putas q̄ ſcribis hoc ego de tua ꝓbitate credo: nō tñ ita eſt vt reris qō tibi pauciſ oſtēdā. Dicis baſileā cepto cōcilio legationē pape expoſuiſſe: nō eſſe ſperādū de illi⁹ ſynodi ꝓgreſſu

prop:er vicina bella ⁊ alias cauſas:hoc nūꝙ̄ ſinod⁹ pape narrari iuſſit. Dicis plus papā germa
nie pncipib⁹ cōceſſiſſe ⁊ ſe hūiliaſſe:ꝙ̄ nūꝙ̄ ſit de romāis pōtificib⁹ auditū. Ruſticꝫ h̄ ⁊ hiſtoriarū
ignarus narranda ſunt. Adrian⁹papa ⁊ leo romanis īperatorib⁹ius ordinādi ap̄licā ſedē ⁊ ep̄os
p imperiū noīandi ꝯceſſerūt. Leo ille ſctūs quē tu ⁊ doctores euāgelij tubā appellatꝫ: cū vellet in
italia ꝯſiliū hr̄e:in quos p̄les poſſent de occidentalib⁹ ptib⁹cōuenire. Marciano ceſari ꝯſiliuʒ in
oriēti poſtulāti:annuit tūcqꝫ ſynod⁹calcidoneñ.habita eſt referēs dn̄m ſctē crucis miſſuʒ eēvt pa
pam purgaret ꝯciliūqꝫ germanis offerret. Nō dicꝫ ptātē habuiſſe cardinalē illū ſubeūdi ſn̄iaʒ poſt
ꝙ̄ pbata fuiſſent crimia. His romanis pōtifices ſolitos eē dicere. Si qui aliqua volūt.ad ap̄licaʒ
ſedēvenīāt. Petr⁹ prim⁹ pōtifex icrepat⁹ꝙ ad gētes introiſſet vltro ſe purgauit. Leo quart⁹ ſcri
bit Lodouico auguſto. Nos ſi aliq̇d incōpetēter egim⁹ ⁊in ſubditꝫ iuſte legis tramitē non ſerua
mus vr̄o ac miſſoꝝ nr̄oꝝ cūcta volum⁹emēdare iudicio:hiſpanoꝝ legationē hortatu pape:baſileā
veniſſe ꝯtendis:verius poteras dicere plures ne illuc irent ap̄licis lr̄is fuiſſe req̇ſitos. Uniuerſos
reges per ꝯciliarū ſtatutū prohibuiſſe baſileā ne papā deponerēt dū aſſeris:vide ne te decipias
Refers tres cās eē q̇bus ps minor pōt inuita maiori pte vniuerſitatꝫ aliq̇d agere:ſʒ ſctā cap̄loꝝ
et vniuerſitatū q̄ ſupiorē hn̄t nō ſunt equāda geſtꝫ ꝯcilioꝝ vbi ſolū deus eſt ſupior ⁊ a q̇b⁹ nō ap
pellaſ. Dicis in ꝯſtañ.ꝯcilio plenā ptātē datā eē romāis pōtificib⁹ locū eligēdi:in quo aliō ꝯciliū
celebrari dʒ.in caſu nr̄o ſpālr reſeruata fuit electio loci ꝯcilio:ſicut ꝯuentiōes cū grecꝫ habite ma
niſeſtāt. Pretēdis ſancitū eē baſilee:ne ꝓpter locū oriri dr̄ia poſſit:inane argumentū eſt. Narrat
decretū nō placere grecis baſileā:velleqꝫ aliū locū dicit ſynodus nolle propter locū.i.ꝓpt baſileā
tn̄ bonū omittere:q̄ aliť ſentit a decreto recedit.tu vis me his ꝯſentire nō poſſuʒ.dicis me ex pro
poſito errare:mihi aduerſus te magis opitulabiť allegatio:nihil ad me q̇s obtineat. Imꝑatori
ſeruio q̄ vnionē ꝓcurat:illā cupio:illā ꝓmoueo:ꝓ hac magis laborib⁹ me exponerē:tu qꝫ ⁊ ps tua
vnionē velles:ſed modo tuo maneat papa tu⁹pōtifex ⁊ vnio ſit. Itē etiā pars altera cupit. Nemo
tn̄ pacē amplectitur q̄ ſibi detrahit:oēs volūt vincere:nemo ſe flectit:dure ceruicis homines. Eſt
ne ſubiecta eccl'ia:vt propter hūc vel illū hoīem tam varie vexari debeat ſi nō potes paſcere:ſine
aliū eē paſtorē:ſed nō eſt de paſtu ouiū qō:ſed de lana:nō tn̄ litis erat dū paup eccl'ia erat:ſcio te
mihi iā iraſci:q̄m dicta ſua expello q̄ſi videar alia tueri partē. Ne rere hoc:dixi tibi vtriꝙ mihi
odiū eē:nō placet mihi ammoñ.electio:abhorreo galloꝝ leuitatē minime his ꝯſentio:dum ſedē
apoſtolicā volūt auferre romanis:nō ꝓbo cū decreta q̄ faciūt ipſi nō ſeruant. Cardinalis ſcti pe
tri viri ſancti ⁊ grauiſſimi ſn̄ia mihi placet:q̄ neqꝫ hos neqꝫ illos laudare ſolebat. Uos ꝯcilium ro
me vultis:ſed illa iā in angulo eſt xp̄iani orbis. Hi baſilee manere volūt.at hic vrbs multꝫ odioſa
eſt. Tu tn̄ deliberari illic putas:an numeroſius demat ꝯciliū ꝯgregari ſperanſqꝫ id obtineri com
placereqꝫ ceſari:alij aliud ſentiūt:viderisqꝫ putare nō eē abſqꝫ ꝯſenſu regū alioꝝ ꝯciliū ꝯcōceden
dū quin ceſarē parē facias ceteris.quid parē:imo ⁊ minorē oñditis:q̄ regi frācie offertis con
ciliū:ceſari nō vultis ꝯcedere. Nolite hic ſecreta putare:oēs hec ſciūt:ſic ⁊ alterī⁹ partis concilia
nota ſunt:ego oēs cōmendarē ſi viderē pacē his atqꝫ illis placere etiā cū incōmodo ſuo:q: nō no
bis:ſed reipublice nati ſumus:nec velle debem⁹ ꝙ̄ ſenſus cōis nobis permittat:non q̄ temere di
gnitatē:ſed qui ponere vult magis laudatur. Priſci viri ſanctiqꝫ homines difficili⁹ ad pontifica
tum vocabantur:ꝙ̄ nūc ex alio amouentur:bonus anim⁹ ingeniūqꝫ benignū non quō dimitteret
ſed ꝙ̄cito dimitteret ſtudiū haberet:hec volui tibi dixiſſe cū venia tua. Quia aut nō loquor:aut
verū loquor:hec eſt armat⁹ eneas:hūc gerā:ille mihi anchiſes erit:quē vniuerſalis eccleſie ꝯſen
ſus dederit:dum germania que orbis xp̄iani maior pars eſt heret:dubius ſum parato tn̄ animo
ſum cōmuni ſn̄ie auſcultare:nec mihi in rebus fidei ſoli credam. Uale.

De noua ciuitate et aliquid de amicitia. Ep̄l'a.xxvi.

S Neas ſiluius poeta. S.p.d. magnifico dn̄o ſuo Gaſpari ſchlick īperiali cācel
lario. nihil noui poſt tuū receſſuʒ emerſit qō in ep̄laʒ cadere dignū ſit:niſiꝙ̄ ho
die ventur⁹ eſt pāgratius tuus quē aiūt equites ſecū q̇nquaginta ducturū rex
tn̄ minime illū expectare voluit:ſʒ hoc mane anteꝙ̄ dies eluceſceret ad ortos
heſperidū deliciarūqꝫ ꝑadiſum iter arripuit.ignotis fortaſſis vbis vtor:ortos
nāqꝫ eſperidū poete vltra atlātēʒ in africa ſitos finxere:ſed hos nr̄a etas hʒ in
ciuitate noua ſtirie vrbe:vbi ꝑpetuū ſtatū autumnus eſt:⁊ oē gen⁹ pomi ſuapte
gignūtur:iō rex hūc vnū amat locū. Recte ſane vbi tot aquarū ſcaturigines:tot viridātia prata
q̄ verni tp̄e floꝝ ſplēdore ridere videñ:huc ſe nūc rex ꝯtulit:q̄m illic abitur⁹ſit:tā certū ē ꝙ̄ antixp̄i
aduēt⁹:q̄ ꝑ hos dies oēs ꝑp̄lo ſuo rumore deterruit:opa tn̄ tua q̄ ꝓ cetib⁹ curie:ipſiqꝫ regi rerū ſi
ctā aut ſalſi dubia ꝓ certa expoſuiſti:dū h̄ ſcribo allatū eſt nūciū regē balnea petijſſe:vbi ad dies
octo māſur⁹ſit:nec nos ibi diuerſoriū hr̄e poſſum⁹. I nouā itaqꝫ vrbē recta via migrauim⁹ſi tn̄ pan
gratiū ire ad balnea ſenſero:me ꝙ̄ illuc ꝯferā vt de re tua poſſim curare:nec omittā ex mandatis

tuis vnū dū vires erūt: aiūt regē carniolā petiturū aut saltē carīthiā: p⁹ vo athesim exinde ſpes ſit nurēbergā peti debere: qđ tñ ex magiſtro thoma pleni⁹ itelliges: ꝯſiliarij regij adhuc ſunt hic. ipſos ꝯſulā qđ facere nos opoꝛteat: de friſingēſi eccl'ia vl' eſt qđ nō fuerit ꝓus tibi notū: nemo ex curia vēit: magiſtrū Thomā cōmonui vt de pecunijs nurēberge recipiēdis iſtructionē hēret: q me pſīte magr̄m curie pcūctus ē: rīſumqꝫ hꝫ. Scripturas ſibi ꝯſignā oēs q̄s mihi dimiſiſti. Capitu͂la veteꝝ repi extraxiqꝫ. Dñs auditoꝛ ad nos iter facit plen⁹ q̄rimoniarū: ꝙ i receſſu tuo te nō reperit. Para aures tuas: vt q hic auditur⁹ fuiſti illic audias. Hō tu⁹ ē ꝛ amic⁹ vtilis: q ſolet pl⁹ honeſto placere. Hᷓ em̄ amicitia hodie viget cui vtilitas ē ānexa. Stoicoꝝ illa: ſola v̄tute gaudēs: iā dudū exploſa ē. Nō puta has lr̄as cito ad teuēturas: q: nec ad eas feſtinabis ipſi. Nurēbergā vſqꝫ ꝓficiſcent̄: ſꝫ tu eo nō veniēs vt opinoꝛ: niſi vxoꝛis ꝓus aut licētia: aut ſatietas itercefferit pbiſſicus regius. Ego inq̄ t ſi meā ſemel vxorē attigero q̄ſi illinc abducet neſcio: vide ne itidē tibi cōtingat. regꝫ negocia curare hēs. Nō bene cōueniūt: nec i vna ſede moꝛant̄ rerū publicarū cura ꝛ amoꝛ vxoꝛius. Tu tñ illam ducere potes eo loci vbi ꝓpinque ſit curie ſepeqꝫ poſſit in amplexus venire tuos. Ego ex his ſum q melius ſcio ꝑdicare ꝙ facere: ſi loco tuo eſſem alit̄ ſentirē. Uale optime ꝛ diſputationes dñi auditoꝛis ad magiſtrū thomā remitte vt equū ſit vtrūqꝫ certamen.

Regratiatoꝛia et aliquid de ſtudio hūanitatis. Ep'la. xxvij.

ENeas ſiluius poeta. S. p. d. magnifico ꝛ generoſo comiti Galeatio de archo. Aggreſſus ē nudiuſterti⁹ vir ſuauis ꝛ tui amātiſſim⁹ iacob⁹ de ladrono miles: tuaſqꝫ magnifici germani tui comitꝫ Frācīſci lr̄as apuit: q mihi magno teſtimonio fuerūt amoꝛis erga me vr̄i. Cū in vtriſqꝫ multa ſalute iuſſus eēt me Jacob⁹ imptiri: quid ꝛ ſi perſuaſum antea mihi foꝛet q: noſco animi vr̄i ꝯſtātiā. iuuit me tñ cernere qđ meditabar. Sꝫ ne plib⁹ imoꝛer: ſcire vos volo nō truncū a vobis coli q non ſentit: neqꝫ aſinū q nō itelligit: ſꝫ hoīem ꝙuis puſillū: bñficioꝝ tñ memorē ꝛ q nūq̄ aio eſt ingrato Nō eſt ꝙ ſcribā nūc ampli⁹: ne pelag⁹ igrediar qđ nō facile egrediar. Nā cū affeceris me dudū deſiderio tuo nimis multa eſſem ſcripturus ſi vellē aio ſatiſfacere q oīa meli⁹ coꝛā exponā. Spero em̄ ceſarē ad vos ꝓpe diē migraturū queꝫ ſequar vt ſoleo. Et ſi de⁹ dabit: te cōueniā: rē tuā bene abſolutā eſſe tum ex lr̄is iacobi: tum ipſo facto itelliges. Plus em̄ gr̄e in oculis regis habes: ꝙ reris. Comiti Frācīſco poſtq̄ me dederis: dicito ei⁹ muſaꝫ ꝙuis ſuaue: ſcrinia regis incolere ibiqꝫ deliteſcere: q: nō ſapit hec ſeges nec ſcit toga barbara v̄ſus. Sepultum eſt qcq̄d hmōi huc poꝛrigit ſtudia. nāqꝫ hūanitatꝫ carū hñt extra italiā domiciliū. ſcis qđ appellē ſtudia hūanitatꝫ. Hoc em̄ noīe volunt noſtri oꝛatoꝛes et poeticas lr̄as deſignari q latinū lato patēt apud alios plerūqꝫ ignote. ſꝫ vale iam tandē: ꝙuis man⁹ nūc ceſſet ꝛ calam⁹ papiro hereat: vt quē tecū loq̄ delectat: aut mihi nō ſuppetit ociū. Et regi magis ꝙ meo ſeruiendū eſt aio: q: nō ſum liber dum alienum comedo panem. Iterū vale ꝛ tu ceſſa man⁹ vt lingue ſuperſit qđ dicat dum tridenti erimus.

Hoꝛtatur ad ſcribendum. Epiſtola. xxviij.

ENeas ſiluius poeta. S. p. d. Nicolao amidano canonico mantuano et amando fratri Parum tecum negocij habui nicolae amantiſſime dum baſilee fui: ſed nec plus habuiſſe voluerim. Namqꝫ ſi modice conſuetudinis cauſa tantum moleſtie fero te priuatus quid tandē facerem ſalis (vt aiunt) modiū tecum conſumpſiſſem. Mirū in modum grauis eſt mihi abſcentia tua. itaqꝫ ideo longe grauioꝛ: q: inter exteros ſuꝫ meos modos meumqꝫ viuendi moꝛem penitus abhoꝛrentes. Sed ſtatui omnia ferre: dum ſperā mihi bene eſſe: vt tamen facilius tolerare poſſim: obſecro ne calamus plumbeus ſit neqꝫ papirus aurea: quam diſſipare foꝛmides. Multa ſunt que mihi dictim poſſes ſcribere valitudinē tuā peregaliqꝫ nouitates paſſim illic defluentes. Et quid in concilio quidue in curia fiat. Et ſi deſint cetera: gliſceriū ſaltem materiam poteſt dare: de qua nunq̄ tm̄ ſcribis ꝙtum audiā libenter. Effice igitur quod cupio: ne autem affectantur ſcripturum tibi extimes: quid intelligere potes ex eo: q: prioꝛ do litteras. Nec plura modo nos vlmam pergimus: deinde iſburck. ꝛ poſtea carinthеā petituri. Incertum eſt an nurembergam venturi ſimus. Jam vel a ventis ſolui: ꝛ in intimum mare deuoluoꝛ dictim a te ceteris meis caris remotioꝛ. Uale.

Redit in beniuolentiam. Epiſtola. xxix

REuerendiſſimo in xp̄o patri domino franciſco de pilcopaſſis arch iprеſuli Mediolaneñ. Eneas ſiluius poeta. S. p. d. ſi cui nunq̄ libenter ſcripſi: amplitudini quidem tue libentiſſime, dum eſſem baſilee: nam te domini et patris habebam loco: memineramqꝫ plurium tuoꝛum in me meritoꝛum: que ſane mente mea nunquam excident. At cum viderim te literis meis non reſpondere: arbitratus ſum id quod erat

te ſcʒ offenſam baſilienſibꝰ rebus: nauſeamqꝫ inde capere. deſtiti igitur diuqꝫ ſilui: tñ ne tibi im
prudens deſplicerē: tñ ꝙ graue erat tot literas reſponſo indignas mittere. Sed ꝙuis ſcribere
obmiſerim: tñ amare nõ omiſi: cupiēs ſemp̄ in eũ gradũ res reſtitui: ex quo viciſſitudies littera
rũ ꝯcurrere poſſent. Idqꝫ nũc arbitror euenisſe qñ me neqꝫ querentē neqꝫ ſomniantem q̇d am ce
ſar noſter fredericꝰ auguſtus in ſuũ ſecretariũ accerſciuit: cui iam ſeruio in ſtatu graduqꝫ minime
inhonorato: quo ex loco ſcribenti mihi nõ arbitror te reſpõſionē negaturũ. nãqꝫ ſi recte intelligo
idē eſt ceſaris qđ tuũ deſideriũ nulli ex ꝯtendētibus magis fauens ꝙ alteri. cupit enĩ venire ꝛ re
integrare laceratã eccl'iaʒ: atqꝫ ad id operã dat: ꝛ ſpero ꝓfo: eut voti cõpos exiſtat. ꝛ lʒ in his die
bus baſilie fuerit: ꝛ q̄ tuã dignitatē arbitror audiuiſſe fecerit: nihil tñ in hac magis ꝙ illã pēdet
partē: ꝛ idip̄m florentie feciſſet ſi tã illic fuiſſet ꝓpinquꝰ. Secutuſqꝫ eſt ſigiſmũdi exemplũ: ꝛ ſeq̄
tur in hac re vnionis vſqꝫ ad calcē. tu ergo pat̄ optime ſcribe mihi aliqñ cũ ivnꝰ ex indifferētibꝰ
factus ſim: nec q̇d aĩ habeã q̄rito: dũ verba ꝛ opera mea a voluntate p̄ncipis mei nõ diſcordent.
Ad cuius intentionē captiuare volo ingeniũ meũ. repetemus igitur veterem conſuetudinē. emã
cipatumqꝫ filium iam redoptãꝫ vt ſollebas vtere pro tuo. ego iterũ ad patrē ꝛ dñm redeo quaſi
ex poſt limine. deinde ſi vides me poetam ſubſcriptũ nõ mirere: qñ me talē Ceſar eſſe voluit. Et
ſi archipreſbyter papieñ. et yſidorus de roſate totaqꝫ illa nebulonũ turba iuriſcõſulti nomē ſibi
arrogãt auroqꝫ cingũtur. Cur ego poete titulũ vereor aſſumere. Libet et mihi inter alios inſa
nire. quãꝙ ꝛ hec dignitas maioris ad ſtudiũ vigilãtie cã erit. Nicolaus tuus frater meus: libellũ
quēdam meũ nõ limatũ neqꝫ vt oportebat reuiſuʒ: ſecũ ad tuũ examen detulit. neqꝫ remiſit vnꝙ
opto illius cuſtos ſit fiduſqꝫ: neqꝫ edat rem imperfectam. Nouũ enĩ opus vti ſcis: iubet Horatiꝰ
in nouũ primiamũ. vir maturꝰ ꝛ ſenſu ꝛ etate Matheus de vngrano ſi quãdo ad te venit meo no
mine ſaluus eſto. id quoqꝫ de candido dixerim eloquētie fluuio Guiniforti ducali ſecretario ap
prime merito. Cui ſuper re mee p̄poſiture ſcribo. rogo vt me aliquando cõmiſſum facias quaʒ
prouinciam nicolao delegaueris: ſpero libenter faciat. Uale optime mei memor.

¶Commendat cauſam ſuam. Epiſtola xxx.

ENeas ſiluius poeta. S. p. d. dño Guiniforto vtriuſqꝫ iuris doctori ducaliqꝫ ſe
cretario amico p̄cipuo. Ea ſublimatio ſtatus tui vir ampliſſime quã nup̄ me
diolanẽ. p̄ncipē feciſſe intellexi: tanto mihi iocũdior fuit: quãto illã video tuis
virtutibus cuiſqꝫ ſtudijs magis cõuenientēʒ. Nãqꝫ ſicut mihi videtur: neqꝫ du
calis cancellaria aptiorē rectorē habere poterat: nec tibi paleſtra cõuenientior
dari. quãꝙ nõ dubitē plus illã ex te habiturã ornamētiꝰ ꝙ te ex illa ſuſceptuꝛ
honoris. verũ in hac tua exaltatiõe rogo ne idē facias qđ ex humano ingenio
plerique faciũt oēs poſt ſe diſpicientes cũ ipſi ſub limati ſũt. ſerua mihi oro aliquē locũ in amicitia
tua vbi me ponas. nõ poſtulo in primis aut ſecũdis: ſed ſaltem in vltimis. Nãqꝫ ſi cetera deſunt q̄
amicitiã inter nos conflare debeant: illud ſufficere debet officiorʒ. ſcʒ profeſſio eadem: q: vt ego
Ceſaris noſtri Frederici ſecretarius ſum ꝙuis longe indignus. hic tñ res facit vt beniuolentiam
tuã obtinere nõ deſperē: ſed quaſi iam illã nactus ſim. ſtatui amicorũ more abſqꝫ p̄fationibus qđ
mihi neceſſariũ ſit tibi aperire: tuũqꝫ ꝯſiliũ expoſcere. vacauit alias in baſilieñ. cõcilio p̄poſitura
ſcti laurētij mediolañ. cãqꝫ mihi ſancta ſynodꝰ quã tũc oēs recognoſcebãt illico ꝯtulit. Princeps
Mediolañ. aliũ ex domo landrianorꝫ elegi fecit ꝛ dari ei poſſeſſionē. Eugeniꝰ cuidã Leonardo
vercelleñ. de illa ꝓuidit. veni ergo mox Mediolanũ fauoreqꝫ amicorꝫ ꝛ ex gratia p̄ncipis: excluſo
q̇ iã erat intruſus poſſeſſionē obtinui. ſolutꝫ tñ ita vt fiebat todeſchino q̇nquagita aureis: moxqꝫ
iuſſu ducali baſileã repetij. Ad hinc trienniũ peſtis magna ꝯciliũ inuaſit. dux ſuos reuocauit. Ego
q: bonũ officiũ ibi habebã recedere nõ potui: morbũ incidi: ſubitoqꝫ orta fama ē me mortē obijſſe
Scitũ eſt id mediolani. Leonardus cui Eugeniꝰ ꝓuiderat: ſublatuʒ me de medio gaudens poſſeſ
ſionem p̄poſiture poſtulat obtinetqꝫ. Ego poſtmodũ cõualeſcēs ꝛ audiens me ſpoliatũ ſcribo
litteras ad amicos: facio fidē me viuũ eē: peto reſtitui: ſʒ q: baſilee etiã nũꝙ obtinere potui. Cre
doqꝫ nunꝙ p̄ncipi fuiſſe rem expoſitã quaſi cũ tu eo in loco ſis quo te cupio ꝛ gaudeo: rogo obſe
croqꝫ vt aperire iſta p̄ncipi velis ſupplicareqꝫ vt eccl'iam meã mihi reſtitui faciat. ꝛ ſi aduerſariꝰ
dicat ſe ius habere: nõ fugio iudicē mediolanũ. archiep̄m ſanctiſſimũ. aut nouarieñ. pontificē inte
gerrimũ patrē dũmodo qđ iuris eſt ante oĩa reſtituat in ſtatũ priſtinũ: iã autē non pōt dici q: de
obedientia alia ſum: q: regi ſeruio q̇ eſt oĩno indifferēs. ep̄la ſcriberē ſi mihi cũ hoie minꝰ perito
res eſſet: tibi autē oē paruʒ ſufficit. mētē habes. Feciſſeʒ regē ſcribere niſi reʒ paruã putarē. ſi tñ
ita cõſulis neqꝫ aliter fieri pōt nõ vnas ſed centum habeo litteras. Te obſecro mihi q̇d ſperes ꝛ
quid facto ſit opus reſcribe ꝛ iuua vt potes. Sciens q: neqꝫ ingratuʒ p̄mouebis amicuʒ. Uale ꝛ
me ſic fruere vt ſtrēuo milite ꝛ doctore eximio dño Jacobo de caſtro romano vteris. tanto tñ mi
nus ꝙto ꝛ ſcio ꝛ poſſum minus. ꝛ tanto plus ꝙto plura mihi ꝙ illi licent. Iterum vale.

¶ Gratulatur beniuolentiā magni viri ſe nactū eſſe. Ep̄la. xxxi.

Reuerendiſſimo in xp̄o patri dn̄o. M. cardinali craconieñ. Eneas ſiluius poeta. S.
p. d. Ep̄lam meā reuerēdiſſime p̄r ⁊ dn̄e colēdiſſime quā ex frāckfordia libēter audio
in vr̄is oculis grām inueniſſe: ſi tn̄ ita eſt vt ſpectatus miles Jacob⁹ ap̄lic⁹ nuncius
mihi retulit: q̄ nō ſolū placuiſſe lr̄as meas: ſz ⁊ me iā inter familares viros admodū
charos eſſe ↄfirmauit atq̄ annumeratū: qd̄ magni munere recipi loco: multūq̄ illic leta
tus ſum. Mea nāq̄ ſentētia eſt vt mihi inter mortales felicius ſit q̄ preclarorum hominum fami
liaritate potiri, ab hiſq̄ diligi ⁊ obſeruari: qd̄ cū mihi intelligā apud. v. p. r. ↄtigiſſe gaudio mee
cum per ſepe: ⁊ quaſi theſaurū magnū receperim voluptate fruor ingenti: nec ab re hac vtor cōpa
ratione. nā q̄ theſaurū inuenit niſi potēs ſit illū cuſtodire ſepe defraudat: ⁊ aut principis rapaces
man⁹ aut acutos furis vngues ſemꝑ timet. Jtidē mihi accidit: quo nāq̄ pacto veſtram ſeruare
beniuolentiā poſſim: nō plane video. Cōſiliatrix nāq̄ beniuolētie virtus eſt ⁊ cuſtos: neq̄ abſq̄
hac pōt vllū amicitie vinculū ꝑpetuū eſſe. At hic in me aut nulla eſt aut minima. Quid igit̄ faciā
vt veſtra erga me voluntas maneat: qua via in hac gratia ꝑſeuerabo: quomodo hic charitas alli
gabitur: peritura eſt breui vt video hic mea voluptas ſi ad me tm̄ reſpicio. At ſi veſtram. R. p. in
tuear: ſpes eſt manſurā diu ⁊ ſolidū ac firmū eſſe hmōi gaudiū. Benignitas eñ veſtra que amare
(vt audio) accepit manſura eſt q̄diu vixeritis. Faxit autē deus vt longiſſimo ac neſtoris euo fru
amini. Ego vo curabo eundē me ſemꝑ exhibere qualis erā dum hic orta beniuolētia eſt: et ſi q̄d
potero amplius preſtare: nō ſubterfugiā. Aſſeruit aūt idē Jacobus auidam eſſe. v. r. p. vt quas
noſſem nouitates ſibi reſcriberē: parebo libēs: ⁊ quecunq̄ emerſerint nouiter his in ꝑtibus ſcri
ptu digna: ep̄lari claudam breuitate: ne vel legēti tediū vel ſcribēti laborē nimiū pareat narratio
nis caput reditus regis dabit qui ex rheni ꝑtibus februario mēſe in auſtriam remeauit: eius ad
uentum oēs accole admirati ſunt: nec eñ arbitrabant̄ fieri poſſe: vt regiū dyadema tam facile cō
ſequeretur: ſed admiratio hic reuerētiam peperit. More eñ humano accidit vt illos magis ve
neremur: quorum opa demiramur: haudaliter nunc actū eſt. Albertus dux auſtrie quāq̄ diu infen
ſus fratri ſuo regi fuiſſet: belluq̄ ſecū a parte geſſiſſet vt eū audiuit adeſſe: ad ſextū (vt romani di
cebant) lapidem obuiam proceſſit: vnaq̄ ſecū viennā ingreſſus eſt vrbē paucis diebus iterū regē
adiens cū in noua ciuitate foret refectis oīb⁹ cōtrouerſijs: in fraternā receptus eſt ſocietatē hec
ſunt que mihi ſcribenda de nouo occurrunt: omiſſis nugis: ⁊ alijs leuibus rebus: de q̄bus in vul
go ſemꝑ eſt rumor. Affert dn̄s Jacobus ep̄lam quādā ex meis quas his diebus edidi: eam rogo
vt videatis indiceritiſq̄: qm̄ cum timore de rebus fidei ſcribo. Librarius qui tranſcripſit non erat
valde peritus itaq̄ plura vitia pūt in ea eſſe q̄ ego poſuerim. Jdeo velit. v. p. r. reprehēſiones mi
hi preſtandas cum eodem diuidere: meq̄ ſemper habere clarum ⁊ in memoria.

¶ Vocat cum deſiderio amicum. Epiſtola. xxxij.

Eneas ſiluius poeta Johanni campiſio. S. p. d. Ex literis pluribus reuerendiſſimi
domini cardinalis ſancti angeli ad regiam maieſtatem directis: ꝑcipi te fore apud
ipſius reuerendiſſimā paternitatē. Nam ⁊ tua manu ſcripte erāt: ⁊ tuā dicendi ſuaui
tatem redolebant. Jd q̄ ⁊ poſtmodū vir ſuauis ⁊ tui amantiſſimus Nicolaus de ci
uitate caſtellis confirmauit: que res mihi maxime voluptati fuit: ſperanti te prope
diem videre deoſculari atq̄ amplecti: quodq̄ dulciſſimum inter nos eſſe ſolebat officium inſtau
rare ac medicina non nihil conferre: cuius te arbitror plures dietim lectiones audire cum vtiq̄ me
dicorum ſit copia. Expecto itaq̄ te mi campiſi magna cum animi alacritate ⁊ gaudio: ⁊ q̄uis te
plurib⁹ annis ꝑuatus fuerim ⁊ abſq̄ te viuere didicerim. Nunc tn̄ neſcio q̄d factū ſit: vt poſtq̄ te
venturū ſenſi: miſerā mihi exiſtimē vitā dum tu⁹ differt aduētus: q̄propter ſi me amas vt ſoles cu
ra vt venias: ego te veteri ex amore obſeruo coloq̄: nec ꝓpter ſilētiū qd̄ iter nos diutinū fuit amo
ri meo detractū eſt aliq̄d ſeruaui nāq̄ legē iter nos dictā vt amicitiā nr̄am quā alioꝝ cōformitas
et moꝝ ſimilitudo ↄflauerat: lr̄arum omiſſio nō aboleret: qd̄ ita a me factū eſt: vt putē auctā po
tiuſq̄ diminutā eſſe beniuolētiā meam: nec aliter opinor de tua charitate qui amicitiā non more
puerulorū variandā exiſtimare ſolebas: ſz phorum legibus immutabilē. Qd̄ autē in his ꝑtibus eē
me audis: nolo vt admireris: vocatus eñ ꝑ regiā maieſtatem fui: in ſecretariumq̄ receptus: ⁊ qd̄
mihi grauiſſimo eſt oneri Laureati poete titulis adornatus: qd̄ nomē licet mihi ſit longe impar
non tn̄ a rege datum debuit refutari. Apud hunc igitur principem me reperies. ad quem cum in
hac tempeſtate eccleſie accerſirer: tanq̄ in tutiſſimū portū libenter me contulit: vt procul ab hu
iuſmodi prelatorum diſſentionibus agam vitam: ⁊ meipſo fruar. Vale.

¶ Dolet de amici et patris abſentia. Epiſtola. xxxiij.

ENeas ſiluius poeta. S.p.d. Georgio andrẽtio ſenẽſi amico ꝓbo ꝛ cõſtanti. Lr̃is tuis
quas plurimũ accepi vtor iocũdiſſime: quas lectitaſſe milies: ne quicq̃ ſat eſt: ſcis em̃
cũ pſites eſſemus nullã potuiſſe diem ꝑterire ſine colloquio noſtro. nãq; aut ego te vl
tu meipm̃ quererit abas: quo magis tecũ meviuere fiebat q̃ cũ alijs oĩbus. Ju pñtiave
ro lr̃e tue illo officio funguntᷣ quo tu olim vtebare cum eis vitam duco: he mihi geor-
rium: he mihi te pmũ inter oẽs afferunt: his fruor: has amplector: deoſculorq; ex illis ſolacium
ſi quod habeo ad me prouenit. Cũ legi (deũ teſtor) nõ valui lachrymas cõtinere fleui fateor: ite-
rum atq; iterum fleui. En inquã vbi amicus ille meus dulciſſim⁹: dimiſiſſe ipm̃ certo ſcio: ſi qñ
reuiſa neſcio. Urgebat nãq; ad lachrymandũ pcipue q̃ de genitore meo ſiluio narrabas. Tũc em̃
viſum eſt ignaro qδ aculei corculũ meũ tetigiſſe: meminerã paterni amoris: participabamq; cum
patre amaritudinẽ: ſed de his omittamus nam cum incido in hanc rem videor prorſus emori. Ire
autẽ patri meo adoptatũ gratiſſime tuli: vnde intelligo vt illius furorẽ diminutũ ꝛ te germanũ
acquiſiuiſſe: quibus rebus nõ potui reſpondere plurimũ. Alij namq; ilico receptis litteris: nunc
mediolani me ſcias cõmorari: preſtoq; germaniã poſtulabo: itaq; q̃ ſi quas litteras ad me vis
dare iubebis expom baſilee: cetera nõ habeo que ſcribam. Andreocio petrucio noſtro lr̃as dedo
ampliſſimas: genuã eiuſq; cunctos mores pro ingenio cõprehẽdo: quas tibi oñdi meo nomine exo
rabis. Uale atq; iterum vale omneſq; amicos noſtros iubeto ſaluere: ꝛ ſi quãdo genitorẽ meum
offendam verbis tuis ſolabere quoad potes.

Magnificat beniuolentiam. Epiſtola. xxxiiij.

ENeas ſiluius poeta. S.p.d. Johãni auriſpe ſiculo. Neſcio quid cauſe ſit Johes mi
dulciſſime: quo nequeã etiã paruo tpe: imo breuiſſimo momẽto imemor eſſe tui eſq;
in memoria ſemper mea: ꝛ ipſa recordatio gratiſſima eſt: qua te abſente nihil habeo
dulcius. Hoc dũ ſepius cõſidero. vnde procedat multa cũ enumerare poſſũ humani
tatem tñ tuã potiſſime ratus ſum dediſſe cãm. nã cũ he patauo redirem ſenas: ſubſi
ſteremq; ferrarie nõnullis diebus tñ in te vrbanitatis eſſe cognoui: tantũ charita-
tis ac beniuolẽtie in oẽs etiã in infirmos vt opiner te nullũ fore benigniorem: faciliorẽmq;. naꝫ ꝛ
me voluiſti inter amicos tuos cõnumerare: hac de re tãto amore tibi afficior vt ſi quos a te ꝓfe
cturos cõperiam ſine litteris meis vacuos non poſſum dimittere. Jn pñtia vero cũ reperiſſem
nicolaũ illuſtris marchionis nunciũ de te diligẽter interrogaui: ꝛ cũ iocunda oĩa retuliſſet: lõge
gauiſus ſum letorq; vehemẽter. Siqδ eſt tibi cordi ac iocũditati: nihil eſt em̃ qδ magis effectem
q̃ te ſanum hilarẽq; eſſe: ꝛ me tibi charũ fore vt ex cõiectura capio: immo expſſe intelligo. vnum
itaq; oratũ volo: vt oſtẽdas. ſ. tuã erga me beniuolentiã extinctã nõ eſſe: quã rem ſcribendo ſepi⁹
efficies. Uale ꝛ magr̃o Hugoni ꝛ natis ſuis me cõmendatum facito.

Nymphiplexim libellum ſe effeciſſe ſignificat. Epiſtola. xxxv.

ENeas ſiluius poeta. S.p.d. Sozino medico pſtanti ꝛ amico optimo: quattuor iam men
ſibus ad te lr̃as dedi: quas nõ habueris: certi nihil habeo. ſñia tñ carũ fuit vt opuſculum
eſſe pfectũ ſcires: quo me de baptiſta ſepius rogaueras editurũ: qδ iδ feci nõ vt idoneuꝫ
me fore exiſtimarẽ cõdendis opcrib⁹ autorẽ: ſed vt intelligeres amoris erga te mei tantã eẽ vim:
ne quid tibi negare valeam. Abſolui ergo libellum hunc tuo nomini dedicatũ verſuum vltra duo
milia quẽ appellaui nymphiplexim de laudibus baptiſte tue: profuſe loquentem: eum vidit nico
laus veſtrarũ lr̃arum lator: cui videndum tribui: quo teſtis eſſet idoneus qui de viſu referri poſ
ſit vt noſtre leges imperitant. Libri autẽ memet latorẽ ſpero: qm̃ iſtud breui proficiſcar. Habeo
enim multa de baptiſta tua tibi recenſere q̃ nõ erant lr̃is inferẽda. Uale ꝛ genitori tuo: et Johã
ni me cõmendato: verbiſq; meis germanum tuum iubeto ſaluere. Jterum vale.

Excuſat yronice non ſcribentem. Epiſtola. xxxvi.

ENeas ſiluius poeta. S.p.d. Petro de noxeto amico primario. Mirabar dudũ
quid rei eſſet q̃ ad me nihil ſcriberes: ſed herentem me iacturis atq; ancipiteꝫ
vir ſuauis ꝛ vtriuſq; noſtrũ amantiſſimus nicolaus ꝛ cetera. Ex dubio mouit
qui te diuitem factuꝫ retulit: quo audito. At at inquã ſubito: hinc illa intermiſ
ſio litteratum: hinc illa mei obliuio longiſſima. More enim hominum euenit
vt ditiores effecti pauperiores negligant: ſed non eſt mihi moleſta hec tacitur
nitas tua quando ex cauſa tua vtili prouenit: longe namq; dulcius mihi eſt te
locupletem eſſe tacendo q̃ ſcribendo inopem. Oro tamen ſi facultates tue ocium aliquid pſtẽt
mei vt memor ſis. Nam etſi diuitie occupationes dant maximas: tpſq; auferant: pauperi tamen
copiã ſubminiſtrant. Cuius ſi quolibet menſe paginam vnam ad me tinxeris: magnam gratiam

facies amico tuo:ꝛ duplum recipies ſcriberē tibi harum partium nouitates:niſi nicolaus inſtru
ctus veniret omniū:quē libentius audias ꝙ meas litteras leges. Accepi te vel patrē factum vel
breui facturū eſſe:qḋ mihi voluptati eſt: miroꝫ noluiſſe te huius gaudij me fore participem: qui
nihil ſignificaueris tuo enee. Ego tamen cum filiolum in ſcocia ſuſcepi:mox te reddidi certiorem
ſed ille iam e vita deceſſit:oro deum vt tuū viuere ſinat patris ſimilem. Uerū ne oīno exiſtimes
te meis carpi ſermonibus. Illud etiam te ſcire volo:quia tuarum litterarum vnas ſuſcepi.ꝑ ora
tores regios qui florentie fuerunt:quas pro magno munere habui:tametſi plurium annorū parū
ſit vna epiſtola compenſare ſilentium. Uale ꝛ me reuerēdiſſimo dn̄o cōmuni ꝛ viro ſingularis do
ctrine magiſtro Tho. ꝛ ceteris amicis effice commendatum.

Preceptum bene viuendi. Epiſtola.xxxvij.

Eneas ſiluius poeta Johāni perigallo ſcriptori apoſtolico. S.p.d. Rem lōge
maiorē quā poſſuȝ p̄ſtare quotidiano cōuicio ex me petis:breuē vt tibi b̄n viuē
di p̄ceptionē̄ conſcribaȝ. Tentatio illa nō cōſultatio eſt. quid eñ fieri poteſt vt
meis monitis tu indigeas:qui ſtudioſus philoſophie ſemꝑ fuiſti. Cui ſi aliq̄d
deeſt: p̄ſto aſſunt diuini atqꝫ humani iuris doctores: q̇ baſileaȝ quaſi athenas
ornatā reddūt:illos ꝯſulere ꝛ facilius erat ꝛ vtilius. in auſtria autē demētis eſt
querere romā. aut platonē apud hungariā inueſtigare. Nō tn̄ ꝓpterea tibi nō
reſpōdebo. Tanta eſt eñ tuorū erga me magnitudo meritorū:vt nō ſolū petitionibus tuis quas
ſerio:ſed etiā quas ioco facis tentationibꝰ parere obnoxiū me exiſtimē ſatiſfaciā igitur breuiter
petiūcule tue:nec philoſophorū more p̄cepta dabo:ſed vt paterfamilias cū filijs ſolent:agā tecū
Norma eſt ſuccincta:quā ſi ſeruaueris recta in celū via tranſibis. neſcio ſi vnꝙ̄ ingreſſus es mare
illic ſi vnꝙ̄ fuiſti:ſcio te cum procellis inflari pelagus ꝛ nauigiū impeti contrarijs ventis cerne-
bas:multa deo vouiſſe. Si ergo vis fieri ſaluus:recteꝫ viuere:que promiſiſti dum tempeſtas in
mari fuit:ea ſeruato. Quod ſi fretuȝ nunꝙ̄ aſcendiſti:carcereꝫ aliquādo pertuliſti:cura vt egreſ-
ſus talis ſis qualem te futurū ſi exires ſpondebas in carcere. At ſi neqꝫ hoc neqꝫ illud expertus
es remediū tertiū ſupereſt. Nō dubito quin aliquādo egrotus fueris. Quis eñ eſt:qui triceſimū
annū abſqꝫ graui aliqua valitudine attigerit. multe peſtes humano imminent corpori:minimaqꝫ
res eſt que nos vel tollit e vita vel morbis deterrimis afficit. Memēto igitur mi iohānes cum le
ctulo reſupinus iaceres:cum renes arderēt:cum ilia rumperētur:cū fauces areſcerent:dum te ſi-
tis incēderent:dolor pulſaret:ſacietas ſibi offenderet:quid tecū ipſe diceres:quid deo promitte
res:ſi tibi ſanitas reſtitueretur. Certus ſum qꝫ de modo viuendi ſepius cogitaſti:ꝛ vicia dimitte
re:virtutes vero amplecti ſpopondiſti. nūc igitur quia diuino munere ſoſpes es: ſtude vt ipleas
que promiſiſti egrotus. hec regula eſt bene viuendi breuis ꝛ certa:hanc ſeruato. ſed accipe etiaȝ
aliam breuiorem:ſi vis recte agere vitam:nihil facias quod deum videre non putes. nihil ſecreto
exoptes quod preſente populo optare non audeas:iuuenaliſqꝫ noſtri memineris qui ait. Optan
dum eſt vt ſit mens ſana in corpore ſano. Cetera ex alijs quere. Ego quid dicere poſſem breuius
non habui. Uale ꝛ me quando id reciprocum eſt ama.

Significatio huiꝰ dictionis turpis ꝑ antifraſin. Epiſtola.xxxviij.

Eneas ſiluius poeta. S.p d. iohanni campiſio philoſopho preſtanti et ornatiſſimo
Demiratus es iohannes mi amantiſſime verſus meos cum legeres: mulereȝ tur
pem pro deformi poſitaȝ eſſe. Cuȝ vſurpatiſſimuȝ apud omnes autores pereque
ſit vt animevitiuȝ potius ꝙ̄ corporis turpitudo demonſtret. ſicut eſt illud iuuena
lis filiolam turpi vetule producere turpē. ꝛ alibi Breue ſit quod turpiter audes
et iterum. nec fedam alij nec turpe putarent:et horum exemplorum mille. Cicero
quoqꝫ in officiorum libris de turpi ſic loquitur vt de re que honeſto opponitur. Honeſtatem au
tem non in corpore ſed in anima locauit. vnde et eius contrarium quod eſt turpitudo animum in
tuetur:at ego nec ratione nec autoritate careo. Nicere nihil videtur vt quemadmodum pro pul-
cro honeſtum ponitur: ita vt turpe pro deformi nonnunꝙ̄ recipiatur. Uirgilius enim et corpore
honeſto inquid: quod Seruius primo pulcro exponit. Rurſus apud Ciceronem in iiſdem offi-
ciorum libris: quid ſignificet decorum ſcis. Juuenalis tamen id ad corpus retulit:tanti eſt que-
renda cura decoris: ꝙ ſi decorum ad corpus animumqꝫ producimus:cur non eſt eadem de turpi
licentia:ſed ne te multis morer:auctoritatem ſubijcio inter eximios poetas. Ouidius non infe-
riori eſt loco:quem Lactantius ingenioſum vocat. is in eo qui eſt faſtis libro inſcribitur: hos ver
ſus point: Atqꝫ fere videt turbes in pelice vultus. Huius in amplexu iupiter inquit eat. loqui-
tur autem de Caliſtone que in vrſam conuerſa eſt:cuius vultus turpes dicens nihil aliud ſigni
ficare voluit ꝙ̄ deformes. Nec Uirgilij nobis auctoritas abeſt: qui de apibus loquens in geor

cis: ⁊ puluere turpes dixit: nec tunc animum ſed corpuſculum denotauit. Hos ego ſecutus ſumꝙ ſi areſto: inimicus culparet imitari potius vellem. Naſonis atqꝫ maronis doctam negligentiam ꝙ illius obſcuram diligentiam. Uale.

¶ Damnat verboſa volumina. Epl'a. xxxix.

Eneas ſiluius poeta. S. p. d. Mariano ſozino ſenē̃ſi. Attulit mihi vir canus et perbenignus. Ludouicus tuas litteras: ⁊ que ſibi cōmiſiſti serioſe retulit. Uidi libēter ipſuꝫ tui cauſa: ⁊ tuas literas que vnice poſt meū ex te receſſum apud me ſunt auide legi: quod mihi mādaſti non potui abſoluere vt forſitan cito voluiſſes: ꝓpter receſſum regis feſtinū: qui raro vno in loco moraꝛ: indies tamen ero tui memor ⁊ quid facere oportcat alijs literis tibi ſignificabo. res enim huiuſmodi longum habent tractum: ſed poſtꝙ cepte ſunt: non facile admittūtur nec tantā habent variationē vt noſtre. Tu tibi perſuadere debes me tuū ſemꝑ eſſe cupereqꝫ morem tibi in oībus gerere: ⁊ vtinam in loco eſſes: quo te et tui doctrina vti ſepius poſſem. Gaudeo te patremfamilias factum ⁊ rogo diuinaꝫ maieſtatē vt ſoboles ex tuis lumbis orta ſimilis ſit tibi. Cōmentarios tuos ſuper decretalibus tā facundos arbitror miráqꝫ ſcientiaꝫ p̄ſe ferentes. Uidere tamen nō cupio: quia terruit me laborū numerus: cum eos in quattuor ⁊ viginti volumina diſtinctos ſcripſeris: mos eſt legiſtaꝝ vt longi ſint hinc. Ouidius verboſas dicit leges. Et Iuuenalis de cauſidicis ſcribens libellos inquit eos infaſce ſequi. Tu tamen ⁊ oratoris et poete ⁊ iuriſconſulti locum imples: deberes iſta metiri ⁊ modum pagine facere: ne ſcriberes in immenſum: qꝛ ⁊ ſcribendi laborem: ⁊ legenti faſtidiū. tuas ſortes ſi quādoad me miſeris auide videbo: quia illoꝝ codices nō dixiſti admodū eſſe numeroſos. De rege Aragonum que ſcripſiſti ex alijs quoqꝫ audiui: deus illi iter faciat ad ſuum deſideriū: quia vir eſt victoria dignus: nec qui dominetur par eſt in orbe ſibi. Ego illi afficior propter ſuas virtutes: nunꝙ tamen vidi eum. Si poſſet italia ſuo pacari ſub domino: magis probarem: ꝙ ſub communitatibus: quia cor nobile regiū virtutes premiat. Tu vale ⁊ andream iuris interpretem Hugonis filium: queꝫ apud te eſſe audio meo nomine ſaluum dicito.

¶ Promouet conducendum in officium. Epiſtola. xl.

Eneas ſiluius poeta. S. p. d. domino Iohanni mayers cancellario auſtrie bn̄factori ſuo honorādo. Alloqueꝛ te vir bonus ⁊ honorādus Ludouicus lator preſentiū in res quadam dn̄i Mariani ſozini ſenē̃ſ. vtriuſqꝫ iuris doctoris excellētiſſimi: qui libēter in hac temporis tribulatione ad germanie partes ſe transferret: vt ius vienne legeret: quare ſi vides ad eam rem eſſe modum ſupplico vt me inſtructum facias ⁊ ego regi referam. Mihi enim res videtur vtilis ⁊ vniuerſitati ⁊ patrie ⁊ regi. Nam cum ille ſit ex primis italie doctoribus: multi remanebunt vienne: qui nunc Paduam ſtudij cauſa vel Papiam pergūt Et omnis Bauaria Sueuia Franconia ⁊ Bohemia ac etiam Hungaria iuris ediſcendi cauſa viennam petent. Rex vero in his que iuris ſunt conſulere ipſum poterit: ⁊ ſi quando opus fuerit: duc ⁊ eum quocunqꝫ voluerit: ideo ſi vides viam ad hoc patere: fac me certioreꝫ: ⁊ confide quia hominem per liberalem ꝓmouebis: nō ductū in iure ſolū: ſed oīs doctrine peritum. Eius virtutes ex Lodouico prefato plenius pernoſces: me plura dicere communis patria vetat: ⁊ amicitia qua illi ſum iunctus: ne has res preferre veritati videar: ſed confido multos eſſe in germania: qui virū noſcunt qui eius diſcipuli fuerunt qui me ſuccumbere non ſinent. Tu cōis boni amator ⁊ regalis honoris promotor es: quod in hac re potes oſtende. Uale.

¶ Dat fidem ſcriptis. Epiſtola. xlj.

Eneas ſiluiꝰ poeta Strenuo militi dn̄o Procopio bohemio. S. p. d. Sunt mihi certa q̄ ſcribis: nec vnꝙ aliter ratus ſum. Noſco ei mores militū inter quos magni ſit fides q̄ ex ea eſt dicta vt Cicero vult: qm̄ fiet vt dr̄. Tu vero vltra militiā etiā lr̄as es ſortitus: quaꝝ magna pars fidē cōmendat: decipere aūt inter vicia ponit. Scio igiꝛ de receto eſſe cū ſperares ꝑficiſſi: nec ego aliud ratus ſum: ſed cōmendo te qui reſcripſiſti cauſaꝫ remiſſiōis: ⁊ felicē te puto: q̄ neqꝫ mōtes neqꝫ lutū neqꝫ glaciē aut niues experiri voluiſti: quāꝙ hec oīa tolerabilia exiſtimareꝫ ſi bachus apd̄ has gētes tractabilis eſſet: q̄ rudis eſt aſꝑ: idomitꝰ: amarꝰ: nihil hn̄s in ſe ſuauitatiſ. Uetuſtas bachū ꝙ dulcis eēt ⁊ hoīeꝫ affabilē redderet: in nūero deoꝝ collocauit. Hic vo īter Eumenides cū Cerbero ⁊ ydra locādꝰ eſſet Quid tibi de mulieribꝰ dicā cōprio me ne ſiā odioſus ne aliq̄ ex nr̄is focijs q̄ rutiliā credūt. Lucretiā: me moleſtū arguāt quaſi eoꝝ amori derogauerīꝫ ſꝫ amor cecꝰ eſt: ideo Papiꝰ florētinꝰ lucernā quādā adamauit vt pēdētē ex cingulo quocūqꝫ iret

ferret ſecū:ꝛ obuiātibus quibuſcūq; oſtentans:nunqd pulchꝛa lucerna eſſet pcunctabaꝛ. ſic iuuē
tus veſtra etyopā quaſi niue ſit cādidioꝛ colit. Facit hoc inopia.nā ꝛ monocul' rex eſt inter cecos
ſatis,dixi:tu viēne deꝛis vbi veneris choꝛus laic pꝫ:ſꝫ caue ne vincaris verbo aut blandicijs ali
cuius:qꝛ poſtꝙ ineſcatus eſt homo derelinquiꝛ eſtq; deriſui:nullā ames priuſꝙ ꝓbaueris. De pe
cuniola mea laudo:illam apud cancellariȷ fratrē deponas. Regi ero tuo fidelis nūcius: et hodie
vt puto:nec mihi hoc erit pꝛo te facere arduū. Utinā ſeruire tibi amplius poſſem.naꝫ meritus es
vt̄ te oēs pꝛomoueant. Uale ꝛ intra boemiā noli tandiu eſſe vt obliuiſcaris noſtri. Quod reſpon
ſum rex dederit per alias literas efficiam tibi notū. Iterū vale.

De incerto curialium ſtatu. Epiſtola.xlij.

Eneas ſiluiꝰ domino. Caſpari ſchlik cancellario imperiali. S.p.d. In lr̄is alijs
quas cum pꝛeſentibus mitto ſignificaui tibi maieſtatem regiam diem ſancti
geoꝛij delegiſſe:in quo vellet petere nurembergam:et ſic in conſilio concluſum
eſt:ſed non eſt ſybille foliuꝫ aut immutabile fatuꝫ:quod in conſilio decernitur
Uiuimus nos indies quod heri placuit hodie diſplicet:ita geſtū nunc eſt. Ter
minus enim qui erat ad ſanctum Geoꝛium receptum:nunc in aſcenſionis dieꝫ
commutatus eſt. Mihi hec mutatio ſuſpecta eſt:vereoꝛq; ne deriſui ſit pꝛinci
pibus:qui dietas almanoꝛum infinitas aiunt. Puto autem regem idcirco ter
minum hunc amplexum:quia mox inſtet alius cum bohemis receptus ad natiuitatē.b. Iohan
nis:quaſi per hunc modum intendas rex vnum menſeꝫ nuremberge moꝛari:imperij et eccleſie fa
cta terminare atq; exinde pꝛagam ire:neſcio tamen an bene meriti ſunt terminum:qui hunc ex
cogitarunt. Ego reoꝛ neq; regem ad diem venturum:neq; menſem ad tot negocia ſufficere poſſe:
vereoꝛq; ne dum vno itinere duo negocia volumus abſoluere:negligamus vtrūq;:ſed faciat me de
us falſum vatem potius ꝙ verum cū tāto dāno. Ex his video diete continuationem non habitu
ram locum:ſicut apud vos erat ſtatutum:quia nimis durum eſſet tandiu expectare:exinde intel
ligo eꝛhineñ.epiſcopum huc vocari:et te etiam accerſiri:ꝛ quia epiſcopus huc ꝙcito venturus eſt
ſuadeo vt et tu nihil tardes:ſcis quid expediat pꝛopter eccleſiā friſingeñ.tu potuiſti ſentire quid
ſit animus eꝛhimenſis in hac re:puto vtile foꝛe:vt non ſit tardius tuus ꝙ ſuus acceſſus. credo me
ſane compꝛehendis. Comes goꝛicie iam triduo hic eſt:eiuſq; conſoꝛs:diſpar coniugium vna in
greſſi ſunt:vnas edes in colunt:vna per opidum pergunt:ſi ſic ſe amant vt foꝛis ſignificant beata
ſocietas eſt:mirandumq; ſpectaculum:nuper virum vxoꝛ captiuum habuit in vinculaq; coniecit:
ac hoꝛrendi criminis reum dixit. Nunc vnus lectus vtrumq; recipit et vna paſcit menſa mirares
ſi tantū odiū tam cito poni poteſt inter alios ſi hoc accidiſſet:nec vir vxoꝛi fideꝫ reconciliante da
ret:nec vxoꝛ viro iniuriaruꝫ vltioneꝫ veritas:ſed hic foꝛtaſſe non vt volumus:ſed vt quimus agen
dum eſt. Exitus qui ſit vtriuſq; mens patefaciet. Albertus regis frater tardius ſperato venit.is
eniꝫ neſcio quaꝫ ob cauſaꝫ petruꝫ cottram ſuuꝫ cancellariuꝫ appꝛehendit et coniectuꝫ in vinculis
compedibus ferreis alligauit:ſic vir infelix multoruꝫ laboꝛuꝫ fert pꝛemiuꝫ:nemo eſt qui ſperet ip
ſum liberandū. Pꝛincipes nāq; huiuſmodi fere oēs ſunt vt quos capiunt:nunꝙ dimittant: aut
eñ reus eſt q̇ captus eſt ꝛ luere penā dꝫ:aut innocēs ꝛ vt videaꝛ nocēs teneꝛ:ne pncipis crimē pa
teat:ne vel ille dimiſſus iniurias queſtum eat ꝛ vlciſci ſtudeat. Beati qui pcul a curiarū tumulti
bus degunt:ꝛ contēti ſunt q̄ adeſt foꝛtuna:nos aioꝝ ipulſuꝫ cecaq; cupidine ducti:regū atria pe
timus pꝛincipū in oculis verſari volumꝰ:quibꝰ ſi milies cū periculo capitis ſerujeris. Modicū vo
oberraueris mox periſti: nihil eniꝫ violentius eſt oꝛe tyꝛanni:ſuſpicioſi oēs ſunt tñ curiales inui
di pꝛompti neduꝫ ſi aſſit:ſed ſi abſit quoq; criminari delictū. Periereūt oīa ſeruitia ſi ſemel nō re
cte ſpueris:ꝛ ſunt nōnulli qui tunc citius ſeruū perdunt:cū maioꝛa ſunt obſequia. Nā cū videant
ſe multa illi debere:potius delictū capiūt ꝙ obſequiū pꝛemiare. Sunt tñ plures qui ducis alber
ti factū pꝛobant:ꝛ mihi quoq; ita perſuaſuꝫ eſt: Nam pꝛinceps ille:tuꝫ ſapiens eſt:tum mitis : nec
abſq; magna cauſa intantuꝫ viruꝫ iniecifſet manus:ſed cottre vtiliꝰ fuiſſet plebeꝫ ſuā curaſſe. Nūc
queritur quo pacto ſibi illa auferatur:ꝛ aiunt quidē irregularē eſſe hominē:pꝛiuandūq; eccleſia
in qua vellet nunc (vt exiſtimo) Petrus deo ſeruire:ſed quia dū facultas fuit:volūtas defuit:nūc
voluntatē facultas deſerit:nemo contentus viuit foꝛte:quo plus habemus plus volumꝰ. Ille bea
tus eſt qui cupiditati terminū ponit.qui vo nimios optat honoꝛes ꝛ nimias poſcit opes:is ſibi ex
celſe turris tabulatū erigit:vnde altius cadatꝗ maioꝛēq; det ruinā quā opinionē. Faxit deus vt ſi
cut nunc nō habeo:ſic perpetuo fugā. Tu vale ꝛ ꝙuis hec reditū tuū videanꝛ diſſuadere : quāpꝛi
mum redi:qꝛ rex noſter nihil tyꝛanni habet. Et tu non cū eo ſed cū alijs creuiſti:nec nunc augere ſꝫ
conſeruare ſtatum queris.

Rex aragonū ſe cingit in auxiliū rhodis cōtra thurcū. Epl̄a.xliij.

ENeas ſiluius dño Gaſpari ſchel cācellario imperiali. S.p.d. Aduenerūt de= nīq; litere aplice p Guidonē allate. ſicut ex curia ſcriptū erat: has apud me ha beo: nouem numero: ſunt in forma plena ⁊ ſufficiēti: nūc opus eſt vt q̄ totius re reuertamini: q: vt ſpero poſſeſſionē aſſequimini concupitā: nūcius qui attulit literas refert Thadeum marchionem eſteſi. per nicolaū piccenū cum mille equitibus interceptū miſſumq; regi aragonū. Qui rex venetis ſcripſerit pacē aut belli poſcens inducias. nā duas ⁊ quadraginta galeas armauit intendens ſaracenorū q̄ ꝯtra rhodū venerāt inſultātibus obuiare. nihil adhuc de reſpōſo ſcitū eſt. Athenien legatos habēt venetijs auxiliū poſtulātes: q̄d ne fiat timor eſt. Libēter nāq; veneti aliq̄d illis in mōtib⁹ piſcarent: ne venari Ceſar in mari eorū poſſet. Habebitis q̄ vos literas de venetijs p q̄s cognoſcetis ſomniū eſſe de pecunijs: niſi alia incedatis via: comes goricie hinc abceſſit: abnegatis ſibi feudis. Dicūt eñi auſtrie duces id priuilegij habere: ne quis in territorijs ſuis princeps degat vexillo inueſtiendus: vxor eius adhuc eſt hic. Manent vetera pacta que comes cilie percuſſit: oīa vir tenet: vxor vnū caſtrū habet ⁊ ibi libras centū: ⁊ rurſus tricentas annuas ex viri camera ſuſce ptura eſt: ſed cōplacere illi nō tenetur: hoc virū male habet vxorē: parua promiſſio grauat. Comes ſicilie et dux Albertus ambo in conſilium regis ſunt recepti: et his diebus iurarūt: itaq; non om nino hic nihil eſt actum. Reliqua ex literis dñi Henrici ſentietis: ego maximopere cupio Titū Liuium veſtri itineris eſſe comitem: vt meus ſit in curia aliquando ſocius. Valete et me veſtro ex amore commiſſum habeatis.

¶ Nouitates de thurchis. Epiſtola. cxliij.

ENeas ſilui⁹ poeta S.p.d. ſummo pbro Johāni cāpiſio. Alior lr̄as que ad me ſcri būtur ſemel dūtaxat lego: ideoq; curſim. Tuas cū recipio nunq̄ ſatis legiſſe vi deor. Redeo iterū atq; iterū nunc iſtam: nūc illā particulam attingo. Egre il las a meis manibus abire ſino: facit hoc ornatus ſcribendi ⁊ charitas: tū q̄ cū illis tanq̄ cum teipſo loquor: quo nemo mihi ſuauior eſt. Nunc cum Guido ta bellarius tuas mihi literas redderet: q̄tum voluptatis acceperim nō poſſum: coniunctim exprimere: ſed partes epiſtole tue ſingulas referentem me magis intelliges: ⁊ q̄tum attuleris gaudij intuebere melius. Preterea res inſubres: nec enim mihi ſua ſum eſt: te quicquā abſq; cōſilio facere: tametſi iocans magiſtrū arguens de parcitate fecerim ver bum qd̄ de politicis ſcribis: admodū placet: nec te mirari oportet ſi tibi librū empturo proſpicere volui: non eñi diffidere eſt amicitie ſed conſulere. qñ viam oſtendimus ſeruandi argentū: qd̄ vero ad nūmos me paulopoſt nimis affectū dicis q̄ oporteat: facis amice qui me admones ne q̄d aua ritie in me ſcit: te quoq; in hoc pbm̄ pbes: cuius eſt animū vitijs purgare: ſed ſcis oēs nos cū ſe neſcimus (vt terentij ſnīa eſt) ad rem fieri attentiores: q̄uis ab re ſit: quo minus reſtat itineris eo plus (ſicut cicero ait) querit viatici parare. Credo hic accidere: q: multas perpeſſi calamitates in iuuentute: illarū meminerimus: timemuſq; vt reuertamur in eas: anim⁹ iuuenis ſanguine fer uens: ebulit: furit: inſanit: nil pēſi hz: nō pecuniā pēdit: qñ ſe facile lucraturū ſperat: nūc bella me titur: nunc mercaturā cogitat: nūc regales curias meditat: credit amari: credit ſibi ab omnibus ſubueniri ſi opus fuerit. Vetulus ſpōs ſcit q̄ rare ſunt amicitie: q̄ fallaces amores: q̄ difficilia lu cra: ſcit tpalia bona (ſine quib⁹ negat ariſto. plenā felicitatē) in manu eſſe fortune: que ſi amiſerit illa inuita recuperare non pōt. ego mi Johānes ſatis multa pbaui pecunias quaſi ſimū contem pſi: nūc cū illas vellē nuſq̄ apparēt. Video verū eſſe qd̄ Juuenalis inq̄t haud facile emergūt quo rum virtutibus obſtat res anguſta domi: ſi mihi puer vt Virgilio tolerabile fuiſſet hoſpicium pō tuiſſem: ⁊ ego cantare ſub antro pierio: qd̄ non poteſt ſane paupertas facere: mihi curandū eſt vt viuam atq; auro nō caream: quo nocte dieq; corpus eget. Da igitur veniam ſi emptor q̄ minimū dare cupiam. Nam ⁊ qui vendit quam maximū optat vendere: age tñ vt vis fiat: nullibi ego tibi aduerſus: tametſi diſputare interdū placet: tuum eſt curare vt Ariſto. veniat: quouis precio em ptus: nec doleat hic pbs vendi. nam et Platonē venundatum legimus: quanq̄ venditio hec quā peto: etiam ciceroni et virgilio ſit accepta. Nam qui ſcribunt nil aliud volunt niſi vt poſt obitum quā ſepiſſime vendantur. tu tamen in alijs literis inueniſſe te aiebas: venalē pbm̄: nunc te nō inuē turū dicis: ſed ille forſitan ſenis manſit: ideo aliū queris. Qd̄ mihi ſcribis te verba ex ſummo pōti fice audiſſe: quib⁹ ſpem cōcipis fortune melioris magna leticia intellexi: ſcio eñ honore atq; bono quouis te dignū. Tu tñ ſcis diuitias plerumq; indignos comitari eaſq; (vt pbi volunt) qui min⁹ ſunt digni poſſidere: ideo tibi minus ſpero: ſed pōt ſummus pōtifex factū vincere: ⁊ preſertim ſi vt ſcribis adiutor tibi ſit reuerendiſſimus dominus tuus meuſq;: dico meus: q: vetus mihi apud illum noticia eſt: ⁊ putaui me aliqñ ab eo diligi: idemq; nunc puto: niſi vel ſuus mutatus ſit anim⁹ vel q̄ intercederūt negocia me ſibi alienarūt. Credo te meū ſermonē cape. ego tñ q̄cq̄d ſit illi aſſi

cio:virtutemq̧ ſuam ⁊ miroꝛ ⁊ colo:nec ex eo aliud peto.niſi vt tuū bonū querat:qui vno verbo ſtatum tuū poteſt mutare. Ipſe philoſophus eſt:niſi philoſophū amat definit eſſe quod eſt:nec ego tanti eū faciam:opoꝛtet nonunq̄ foꝛtunā vincere eiq̧ reſiſtere pro viris claris. De noxetano ſatiſfeciſti deſiderio meo:nō ſolū em̄ quid officioꝝ gereret mihi expoſuiſti:ſed ipſuꝫ quoq̧ ad me ſcribere compuliſti. Ago tibi ꝓpterea gratias ingentes. Uideo tamē nō concoꝛdare q̄ ſcribis : his q̄ ab ipſo accepi. Is ſe inopem ſcribit.tu eum diuitem dicis:ſed credo te ad veritatem loqui:ipſum ad opinionem nemo enim diues eſt cuius cupiditati nō eſt ſatis: tu quod ſufficere homini rerio: id diuitias ait. Is quia non habet auri montes:pauperem ſe putat. Ego plus tuis lr̄is de eo:q̄ ſuis ſum gauiſus.nam ſi te non audiſſem prius:moleſte tuliſſem eius ſcripta. Diligo nāq̧ ipm̄ et omnis acerbitatis ſue ſum particeps:ſꝫ tu leuas me magnis anguſtijs:quādo bene eſſe illi dicis. nō dicam plura in hoc quia ſibi ſcribo:⁊ puto enim apud te riſurum:quādo expuentes miſeriā deambulatum iris mei memoꝛes eſtis:ſiue coliſeum petatis:ſiue pontem emiliū vel cuꝫ termas viſitatis Dioclecianas: aut illa ſanctoꝝ templa. Jacobum clauū reſaluto et bene illi eſſe cupio. nā meus aliquādo amicus fuit: et tūc eſt niſi amicicia poſſit frāgi.multa mihi de comite nr̄o ſenenſi venerabili cubiculario apoſtolico ſcripſiſti:que oīa iamdudūꝫ mihi. Uienne retuleras:⁊ ego vera eſſe ſcribam:q̄ virū illum nobilem conterraneū meū a teneris annis noui. Puto tamen te illa preſente ipſo ſcripſiſſe qui tam efficax fuiſti:ſed quid dixi puto certa res eſt.nam tu ipſe in duob⁹ coꝛpoꝛibus vnā eſſe animā dixiſti.qd̄ igitur ſcribis nedū illo preſente ſcribis:ſed ipſe ſcribit. nō dicā ergo tibi vt aliud ſignifices.nam qd̄ de te dico:ꝺ ipſo dico:ſi tu me habes ⁊ ipſe habet. Ariſtophanes tuus:regiū mihi ſalutes dicere volūptati eſt nam ⁊ illius memor ſum ſed optaſſem que foꝛtuna ſit eius ſicut de petro ſcire. timeo nāq̧ ſibi:nam omnes poete iacent:ſurguntq̧ theologi:quorum iuſticia ſumma putatur ſcientia. Poeta vero exurit intactum iperidem niſi vendat agauem. Arbitroꝛ tn̄ quia prius eſt vir deum illum reſpicere:⁊ aliquid iam tribuiſſe q̄ ſit ſibi tuta ſenectus a tegete ⁊ baculo. nihil modo plus⁹ eſſet ſcribendum niſi q̄ te ſcire volo reuerendiſſimū dn̄m cardinalem ſancti angeli cum rege Polonie atq̧ diſpoto iam intraſſe hungariam:quo in loco baſſa thurcoꝝ cum viginti milibus equitū obuiā venit. Premiſſiſq̧ leuis armature militibus xp̄ianoꝝ exercitum infeſtabant:tuꝫ iohānes trāſiluatoꝝ dux q̄ hunc garica lingua dicitur vainoda recepꝶ decē milibus equitum. Moranā flumen traiecit:relictiſq̧ impedimentis baſſam petabat pꝛeliturus. Timuit baſſa receſſit q̧. Johānes vero vrbem miſam ꝓfectus eſt camq̧ militibus cinxit nec magno negotio expugnauit. Exinde relatum eſt baſſam cū exercitu reuerſum bellū poſcere: quo accepto:obuiā iohānes perrexit:atq̧ vt in ꝓpinquo fuit ſtructis aciebus certamen iniit. Mira res: thurcis duo milia ceſa dicūtur:capta quattuoꝛ milia. Ex xp̄ianis ſolum decem cecidere q̄bus pꝛo xp̄i nomine certantibus bene putandū eſt obueniſſe. Signa militaria nouē intercepta ſunt:multa p̄da aſpoꝛtata ⁊ ſpolia ditiſſima:reliqui quos fuga moꝛti eripuerat: incolarū inſultu peryſſe dicūtur. Hec acta ſunt ad dieꝫ tertiū nouembꝛis:ſicut regi noſtro per ipſum cardinalem ⁊ regijs litteris ſcriptum eſt. Aiūt hoc magnū eſſe initiū ⁊ ſpem hinc ſuſcepi quia thurci ex europa appellantur quod facit deus: tum ꝓpter xp̄iani religionis augumentuꝫ:tum ꝓpter nomē ⁊ glīaꝫ cardinalis ipſius:quē dignū honoꝛe quo uis deputo :cū fidē catholicā defenſurū tantis diſcriminibus obiecta . Uale ⁊ amicoꝛum quicquid habeo ſaluū dicito

Quomodo vxoꝛ ducenda ⁊ pꝛincipib⁹ ſeruiendū ſit. Epiſtola xlv.

ENeas ſiluius poeta viro pꝛeſtāti fratriq̧ colendo Petro noxetano. S.p.d. Magnas habeo gratias cāpiſio noſtro:qui te mihi ſcribere cōpulit ſed maioꝛes tu illi habere debes:que eius opera ad te reuerſus es. Nāq̧ cū ſoleres olim eſſe humaniſſimus:diu extra te fueras nihil mihi ſcribēs. Qua re neſcio que potuerit immanioꝛ eſſe. Sed viuat felix Campiſius qui te humaniti reddēs me vita donauit. Eraꝫ enim iam exanguis moꝛtiq̧ proxim⁹:nihil tuarū ſuſcipiens literaꝝ ſed iam rediuiuus ſuꝫ factus ſcriptis tuis:tametſi nōnulla ſcribas rancida: nā quicq̄d tibi moleſtū eſt:id mihi quoq̧ acerbū eſſe debet:ſed credo plus alijs q̄ tibi de te. Facis em̄ vt q̄ virū pꝛudentē decet:qui de ſe parce loquit̄ ⁊ oīa ſua imminuit:vt nō miles Traſo auget:vt te pauperē dicis. Campiſius te diuitē aſſerit:nec caſtellan⁹ negat. In hoc tn̄ duplex ratio eſſe pōt.aut em̄ nimis appetis.aut iactantiā vites:ne te diuitē ſcribens venerari gloriam videaris:ego ſiue pauper:ſiue diues ſis tantūdeꝫ te facio:nō em̄ vnq̄ foꝛtunas tuas: ſed te amaui:⁊ illaꝫ quā in te ſitam virtutem cognoui. Si diues es petrus es ⁊ virtus tua eſt eadeꝫ:nec iſta immutata ſicut ſi paup es:q꞉ nulla ex virtute ſpolia caſus ducit. qd̄ vero patrē tibi eſſe atq̧ ſolem dicis:credo vt ſcribis:⁊ pietatis eſt his venire:qui hoc nō facit is iam nec pius eſt: nec bonus:nec homo:ſed imanis belua. Quod enim imanius dici poteſt q̄ illi opem negare a quo ſuſceperis vitam. O mi petre nimis eſt arctum patri quo ſumus obnoxij vinculū:q̄uis aliquoruꝫ vel

ſania eo procedat: vt nō ſolum negare parētibus victū audeant: ſed eos etiā vinciāt: cedant atq̧ trucident: ſed hoc pretereo. Illud aūt mihi riſum excuſſit: quod de philortio ſcripſiſti: ſiue hāc volumus antipholā dicere. Viſus ſum cū Terentio loqui: dum quas perlegi litteras: nunc mihi Pāphilus: nunc Eſchinus: nunc Clinia videbaris: ſed accidit tibi credo nō ſiniſtre: qñ bene moratā virginē ſortitus es: q̄ tuis cōuenit moribus: que nō ad ſuam: ſed ad tuā ſit victura cōſuetudinem nec tu mihi de paupertate dixerūt: vxorē namq̧ ducturus nō aurū: ſed feminā ſibi maritat: vxorē caſtam: formoſam ⁊ fecundā volo: hec ſi aſſint nihil plus exigo. Sunt (crede mihi) mi Petre: multa cum diuitijs vitia: alie temulēte ſunt: alie ſuperbe: cōtumaces: adultere: maliloque: nunq̄ viris pacem dant: alie deformes: egrote ſteriles: hec tua non habet mala. Quid nimiū queris, vbi ſunt maxima: tute illā probas: ⁊ ſolum accuſas inopiam: ſuperis vt laus q̄ tibi ſatis eſt q̄q̧ offic[ij]s lucro ſis preces. Marchio ſalutiarū vt nobiliū ⁊ potentū faſtidia fugeret: porcariā puellā: quā in nemoribus venationi dans operā repperit: matrimonio ſibi cōiunxit: cuius vita oēs illuſtres feminas inferiores ſe fore mōſtrauit. quid tu dicas: aut agas: quādo principes non verentur pauperis dom⁹ amplecti cōnubia. ego tibi mi Petre ſi ſic eſt vt dicis: ſi tibi morigera eſt puella ⁊ tuo guſtui conueniens: non ſuadeo vt nuptias ꝓtrahas: tibi melius q̄ alijs euenit: qui periculū feciſti anq̄ nuberes. Alij ſepe decepti ſunt: vxores ducunt anteq̄ ꝓbent: ⁊ eſto viderint: ⁊ faciē laudēt: multi ſunt oculti defectus qui poſt primos hymeneos in lucē venientes: perpetuis cruciatibus viros affligunt: ego de me facio cōiecturā: plures vidi amauiq̧ feminas: quarū exinde potitus tediū magnum ſuſcepi: nec ſi maritādus ſcirem vxori me iungam cuius cōſuetudinē neſciā. Loquor tecum aperte: ſcio quoq̧ animi tui partē: qui ſepe mihi dixiſti: eam te velle coniugem ducere: que ſe tibi debere plurima fateref: ecce iam habes totum quod mente petiſti. vide vt tibi ſis cōformis. Ego ſi dulces reuiſam lares ⁊ amenā italiam repetā: quod mihi dubio eſt: nil me feciſſe putabo. niſi et te conueniam ⁊ vxorē ⁊ liberos ⁊ pueros ⁊ domum ⁊ equos tuāq̧ omnē ſupellectilem videam panisq̧ tui aliquid edam. Nec te terreat meus honorificus aduentus: non enim is ſum qui pompam ducere poſſim: non arridet tantū mihi mea fortuna vt cum faſtu ⁊ gloria ſperem in patriā poſſe remeare: ſatis mihi fuerit niſi mēdicus redeam. Sat erit ſi mea pecunia viaticum coemero: quod mihi ſperem nihil eſt: ⁊ in hoc habeo ſuperis gratiā. ſuaſiſti exinde vt parti tue faueam ſi nō alia ex cauſa saltē propter te: hec eſt adiuratio quedā: que nō ſuadet tantū: ſed etiam cogit: Tu tamen noſti me principi ſeruire: qui nullarū eſt partiū: quiq̧ mediū tenens vnioni ſtudet: nec fas eſt ſeruos aliud velle q̄ domini cupiant: mihi ſanctū videt regis propoſitū: cui vt faueat deus ſupplex oro: nec ſi mens regia locum habuerit: fors tua deterior erit: ſed quēadmodū puto longe melior: quia tunc diues eſt curia ⁊ officiales opulenti: quādo eſt vnio quam ſi deus daret: poſſem te mercede vocatum facere: ſed neſcio quando hoc erit: interim me regi inſinuabo: regi parebo: regem ſequar quod is volet ⁊ ego volam: nulla in re aduerſus ero: nec attingam aliquid quod ſtatum meū nō reſpiciat: quia periculoſum eſt de aliena repu. curam gerere. Ego peregrinus ſum: cōſultū mihi eſt nationis officiū ſuſcipere. aiunt aio: negant nego: ipſi ſi fuerint ſapientes laudē ferent: ſi ſtulti eorum quoq̧ dedecus erit: nullius inuideo glorie: ⁊ nullius dolere infamia volo: quod mandatum fuerit ſcribam: non addam quicq̄: nec videre volo prudens neq̧ ſtultus tacebo ⁊ parebo libens ſi ſecus agere nō eſſet mihi ex vſu: nec te velle ſcio aliquid me agere quod poſſit obeſſe ſtatui meo ne qui eſt paruus fiat nullus. Non dicam plura niſi q̄d te rogo de magiſtro Thoma aliquid mihi ſcribas ⁊ quid de nuptijs ſequatur. Vale.

De monte veneris. Epiſtola. xlvj.

ENeas ſilui⁹ poeta. S. p. d. Georio iuriſcōſulto fratri ſuo. Venit ad me hac hora lator preſentiū ex me queſitum: an veneris montē apud italiam ſcirem: nā ibi magicas artes tradicebat: cuius auidus eſſet herus ſuus qui ſaxo eſt ſummus aſtronomus. Dixi me ſcire portum veneris qui eſt prope lunam inter liguſticos montes: quo in loco tres noctes egi dum baſileā peterē. inueni etiā apud ſiculos montē fore: qui herix appellatur veneri ſacer. Sed in his locis nihil cepi magicū tradi. Inter conferendū autē venit in mentē lacū eſſe in vmbria que ꝓuincia ducatus dicitur: non longe ab vrbe nurſia vbi preruptus mons ingentē ſpelūcam facit per quam aque fluunt. Illic memini audiſſe me ſtriges eſſe ⁊ demones: ac nocturnas vmbras vbi qui audaces animo ſunt. ſpiritus uident allocunturq̧: et artes ediſcūt magicas hec non vidi nec vidiſſe curaui: nam quod peccato diſcitur melius eſt ignoraſſe: ſed Sauinus oriūris ciuilis peritus qui apud camillas inter publica diuerſoria domū habuit: hec mihi vera eſſe aſſeuerauit: locum nominauit et locum deſcripſit. ſed iſta ex memoria fugerunt que labilior eſt anguſtiis: ideo te rogo ſi Sauinus viuat: hunc virum vt ad ſe ducas ſibiq̧ eum commendes. Nam et mihi ipſe ⁊ tu in hoc rem gratiſſimam facietis. Is enim qui nunciū hūc mittit: medic⁹ eſt du-

cis ſaxonie:homo tum diues tū potens. Poſt hoc opꝰ eſſet me non nihil ſcribere patri ceteriſq; conſanguineis:ſed tempꝰ non patit̃ et occupationes impediūt. Tu tamen mea eris litera:diceſq; omnibꝰ mihi bene eſſe ⁊ ſoſpitem me ducere vitam. Rogabis etiā patrem meū vt filiolū mihi florentie natū:de quo mihi ſcripſit tollat alatq;. Nam multa concurrerunt ex quibꝰ meū puto:ſicut patri ſcripſi:neſcio an literas meas ſuſceperit:ideo hec tibi ſcripſiſſe volui vt meū animū ſentiat ille per te. Nouitates quas mihi ſcripſiſti intellexi ad ſummū. Quod dicis papam fuiſſe ſenis dū ſcriptū eſt ceſari in rebus eccleſie:ſcio quid ſignificet:ſed id non ſatiſfacit:q̃ nihil gerendū eſt qđ poſtea ſit excuſandū. Me puto plane habes: genitrici tue et patri ſcis quid velim meo nomine dici:tibi arbitriū do:idq; de omnibꝰ:maternus amor:et ſororia dilectio quid petant vti ego noſti:fingi te eſſe me:et quid tunc velles id facito. Vale.

Refert grates q̃ cōmendatū habetur negociū ſuū. Epiſtola.xlvij.

Eneas ſiluiꝰ poeta. S.p.d. nicolao de arzimboldis doctoris p̄ſtāti ac ducali cōſiliario. Suſcepi (nō ſunt multi dies) lr̃as tuas quibꝰ mihi ſpem facis velle te curā ſuſcipere vt prepoſitura mea mihi reſtituat̃:q̄ conficta morte ſpoliatꝰ ſum:id mihi chariſſimū fuit:nec aliter de tua erga me charitate putabam memor notici: noſtre florentie ⁊ alterꝰ conſuetudinis quā habui mediolani tecū:proinde cū ſis magnifico cancellario fratris loco:⁊ ego illi non nihil acceptꝰ ſim:credidi hoc quoq; mihi prodeſſe. Accedit illuſtriſſimi principis ducis mediolani honor:cui non pōt ad me laudem cedere me ſeruulū ſuū q̄ tibi non vulgariter in multis rebꝰ officioſus fui tam impie ſpoliari:⁊ tūc preſertim qn̄ tanto principi ſeruio quantꝰ eſt imperator:apud quē poſſuʒ nonnūq̄ eidem duci vtilis eſſe ſi paſſeris eſt aliquod officiū apud aq̄las:hoc credidi ⁊ te animaduertere:nec deceptus ſum q̄tū video et q̄tū mihi ſcribis:qui velle curare rem meaʒ dicis. Ego magnam ſpem habeo in te:vt q̄d facto opꝰ eſt pro tua ſumma prudentia perſequeris vtq; omnino ſtudeas vt prepoſitura mea ad me redeat:qđ niſi opera tua fiat nulliꝰ alterius auxiliū ſpero. Scribit maieſtas regia in fauorem meū iuxta copiam quaʒ his incluſis mitto:cū hac poteris audacius meū negociū aggredi. Scriberet tibi mei cauſa ipſe cancellariꝰ ſi adeſſet:ſed iam menſibus tribus abeſt:miſſus ad dietam nurembergeñ. neq; hic ſuo loco dimiſit. Is aūt infra menſem reuertet̃. nam dieta illa prorogata eſt ad dieʒ aſcēſionis. at rurſus conuocati ſunt principes promittitq; rex omni remota exceptione in eam diem perſonalem acceſſum. Noua autem que libenter cupis audire non habeo multa: niſi qđ reuerendiſſimus dominus cardinalis ſancti Angeli qui apud hungaros militat:literas per hos dies maieſtati regie miſit:quarum tibi copiam facio vt illas illuſtri principi cōmunices: meq; ſibi cōmendes. Si quid vlterius emerſerit non negligam tibi ſignificare:⁊ maxime vbi ſciuerim vel ipſi principi vel tibi me complaciturum. Vale.

De rebus tridentinis. Epiſtola.xlviij.

Eneas ſiluiꝰ poeta. d. Franciſco boſſio doctori eximio. S.p.d. Accepi te mediolano petiſſe:q̄m tridēti nō erat tutū eſſe. Probo cōſiliū tuū lʒ mihi dāno ſit:ſed magis fuiſſet cōmodū meū ſi q̄d illic tibi detrimenti cōtigiſſet. fugiendi rumores ſunt ⁊ maxime ciuitatis illiꝰ que tot hʒ volūtates quot hoies. Nihil iā illic erat qđ per te geri poſſet:q̃ non exaudiunt̃ leges inter arma:nec vox aduocati inter tubarū concentus reſonat:nam ibi claſſicū intonuit. Venerūt athesini ad tria milia hoim:⁊ agros vaſtare tridētinos ceperūt nō tñ abſq; cruore iniuriati ſunt. Ceciderūt ex athesinis q̄plures:captiq; ⁊ vulnerati nōnulli dicūt̃. Rex auxiliū tridētinis mittit:ſpeſq; habet̃ nephari os emulos conatꝰ non trāſituros abſq; pena:q̃ nulla temeritas tuta eſt:⁊ nulla iniuria ſtabilis. ſʒ de his ſatis. Ego vellē inſtrui lr̃is tuis quō res meas dimiſeris:tuʒ de plebe tū de prebenda:⁊ quō huiꝰ anni redditꝰ ſint expoſiti:vt dicaʒ vxori domini Raco: an debitū habuerit:vellem quoq; certiorari quid per me vlteriꝰ ſit gerendū dum abes. Exinde ſcribit rex illuſtri principi duci mediolani in fauorē meū:petitq; p̄poſiturā mihi reſtitui:peto velis promotor rei eſſe. ſcribo. d. nicolao de. N. qui ſua gr̃a me adiuturū ſe ſpopondit: hunc adire velis et in meā cām hortari ſic. ⁊. d. Bonifortū ſecretariū:cui al's ſcripſi:vt vel vna, vel alia via finis det̃. Ego tñ tibi cōmitto q̄cq̄d feceris ratū apud me erit. Laurentiꝰ de rotella multa p̄miſit:ſʒ nūq̄ reſcripſit. Credo eū plus verborū habere q̄ factorū. Tua eſt alia cōſuetudo:plus facis:⁊ minꝰ dicis: idō mihi eſt ſatis ſignificaſſe:q̄d velim ꝑſuadere nō eſt opus perſuaſo. Reuerendū patrē. d. nouarīē ſem ſpero mihi auxilio futurum. Ipſi vt me cōmendes in ſpe habeo. Vale.

Leges dicit eſſe variabiles. Epiſtola.xlix.

ENeas ſiluius poeta S.p.d. Johanni capiſio philoſopho. Meas litteras ad te iam arbitror veniſſe: quas per venetias (menſis eſt) ad te miſi. In illis te rogatū feci politicā Ariſto. vt mihi coemeres ſicut vienne interlocuti fueramus. Credo id tibi mente eſſe: ideo breuior ſum. tm̄ expecto cupide vt volumen veniat. Vidi bullas eccle. friſingenſi cancellario miſſas: que illo abſente mihi reddite ſunt ea res multū pderit parti veſtre. Nam liberalitas inter ceteras virtutes maxie homines allicit. non erit imemor cācellarius huius rei. Ita dicito reuerēdiſſimo dn̄o cardinali tarentino: cui etiam me cōmiſſum facito. Habebit pontifex maximus: et ipſe cardinalis in reditu cācellarij litteras regratiatorias: q̄q̄ magis ſint facta q̄ verba ſpectanda: ſed nec facta deerunt. Obligatus eſt cācellarius manibus pedibuſq; recognoſcere hoc beneficiū: et niſi fallor id faciet. Ita velis tu ſuadere cardinalibus et pape: exinde meis verbis poetā. Vegiū saluū dicito: et Petrū noxetū cui do litteras: ac litterarū quicquid me habere ſcis: tam preſertim conterraneū meū Contem. Et caue ne amplius legē taciturnitatis obſerues: quia ipſe leges feruiunt et iuxta oportunitatē mutantur. Ego nolo legem meā maioris eſſe roboris: q̄ ſynodales ſunt ſanctiones: que dietim infringi tur. Nulla ciuitas municipalia iura imperpetuū ſeruat. Et ſpartani: et athenienſes: et romani indies contrarias ediderunt leges: quod inter oēs variatur inter nos non decet: imutabile: vt ſit. Vale et q̄tū tacendo pretermiſſum eſt ſermonis: tantū ſcribendo reſtitue.

¶ Relegat continentiā ad philoſophos. Epiſtola. l.

ENeas ſiluius poeta. S.p.d. Petro de noxeto ſcriptori apoſtolico et fratri amātiſſimo. Satis ad te ſuperiorib' dieb' ſcripſi: tū de mea erga te voluntate tū vxore quā eras ductur'. Nūc addēdū nihil eſt niſi q̄ te rogo: vt reſcribas ſucceſſum rerū: et an adhuc vir ſis. Nam ſi ſic eſt: dabo tibi onus: vt me quoq; virū aliquā facias: ſi quid inueneris mee opinioni cōueniens: ego nō intēdo vitā oēm extra italiā degere. Et adhuc caue ne me ſacer ordo inuolueret. Timeo enī ptinētiā que lʒ laudāda ſit: verbis tñ q̄ factis probabilior eſt: et phis magis q̄ poetis cōueniens quicq̄d ſit reſcribe petitionib' meis: et me tui ſtatus ſciū facito. Et cōſidera me non tātū mei q̄ tui boni cupidū eſſe: et gaudere oi̅ tua fortuna. Poſtremo inueſtiga oēs vias ſi q̄ inueniri poſſint: vt aliquando Theutonicus Eneas fiat italicus. Vale.

¶ Laudat conſtātiam amicorū et Aretinū defunctum. Ep'la. lj.

ENeas ſiluius poeta Johāni capiſio inſigni pho et amico ſingulari. S.p.d. Vellem tibi per ſingulos dies aliq̄d ſcribere: nec mihi vt ſtilus grauis vel precioſa videt papir'. Iaʒ enī penitet me legē taciturnitatis pmulgaſſe vt f t: qz nihil mūdanū ppetuo placet: ſed coget me vti ſilētio raritas nūciorū. Perpauci ſunt ex his oris ad te veniāt: aut ſi veniūt ignoti ſunt mihi. Vix quater ī anno qui ad te pficiſcātur inuenio: hac re factū eſt: vt lr̄is tuis inuit' diſtulerim rn̄dere: nūc iaʒ qz tabellari' certus romā petet: habebis ex me rn̄ſuʒ: eneāq; tuū loqui tecū accipies. Scribis te meis lr̄is recreatū: quas apud baſilicā ſcti Petri noxetanus noſter tibi reſtituit. Placet te cōſolatione recepiſſe: ſed indiguiſſe pſolationis nō placet. Nollē enī aliq̄d tibi accidere qđ moleſtū foret: egeretq; medico: Quid amicitiā meā cōmendas iſſo lidāq; dicis nō audio inuitus. Naʒ et ſi me nolim aliter laudari: qz nō ſuʒ laude dignus: hoc certe ſine rubore dicere poſſuʒ me poſtq̄ amare cepi ptinaciter cōtinuare. Nō ſuʒ in capiēdis amicitijs facilis nec quecūq; dignior accipere in amicū. Superbus ſuʒ in capiēdis amicitijs facilis: nec quecūq; dignior accipe in amicū. Sed vt tarde in amicitiā venio: ſic recedo ſero: tenax ſum amicorū. Neminē adhuc amaui quē nūc habeā odio. Sentio itaq; tecū dū me ſtabilē dicis amicū: teq; certuʒ facio nūq̄ me tuā beniuolētiā exiturū vel noxetani: quos mihi pyladis et horeſtis loco delegi. Scio tñ tecū venturū eſſe Contē quis pars eſt altera tui. Sed neq; hūc vito: quia et conterrane' meus eſt et virtute plen' et alter tu. Qđ mea ſcripta pbas extollaſq; facis amice. Ego oīa dico et ſcribo que vel in animū vel in buccā veniūt: nō arrogo mihi tm̄: et q̄ppe ſi alteri ſcriberē nō eſſeʒ adeo verboſus Tibi cū ſcribo nihil vereor: qz tu lima es et q̄d erratū eſt: aut emendas aut tegis: Amicis oīa nuda ſunt. Cū de ppheta legerē q̄ ſcribis cepi dolere et iraſci fortune: q̄ ſemp cecis ambulat oculis et eos potiſſime facit locupletes: q̄ minus ſunt digni dicebāq; in eam. En perfida: cur nō aliquādo aperis oculos: viroſq; bonos pueh is. Capiſius iaʒ annis quattuordecim curias ſequit: vir pſtātuʒ literarū peritia: tum virtutis operibus: quid tu hunc preteris negligiſq;. An tibi dignus videtur quem ſemper paupertatē premas: et vbi oro' melius q̄ in hoc viro collocabis diuitias. non hic aurum claudet: ſed vtetur in vſuſq;: tum neceſſarios: tum vtileſq; exponet. Ad hec audiui vicem mihi reſpondentē. Ne mirere filui: nō fortuna eſt: que viros bonos pecunijs priuat: ſed habent ipſi

nimi neſcio q̄d ſenſus. Sunt em̄ ambitioſi ⁊ honoris cupidi: nō teneri: ſed tenere volunt. Hic tu⁹ Capuſi⁹ nō vellet aruo ſubeſſe: neq̧ argentū venerarer: ſȝ eſſent apud eū pecunie q̄ſi ancille: nunc huic rei nūc illi ſeruiētes. At ipſe q̄etē amat: libēterq̧ apō auaros ſunt q̄ eos ſcrinio claudētes ſingulis oris viſitāt ⁊ honorāt: nec alibi cor habēt ꝙ cum eis. Diſplicuit mihi vox q̄uis vera caueret Sed vbi ep̄lam tuā interius legis meliorē ſpē repperi quā impleri nō min⁹ ꝙ tu cupio. Timor tn̄ nunꝙ aberit niſi poſtꝙ mihi ſcripſeris. Gaude mi Enea: q: iam ſum ex numero beatorū. Arriſtotelem vt habeā ꝙceleriime cura: Cognoui te liberariū cōduxiſſe: q̄ illū ad mediū ſcriptū eē: qui vt in calcē finit⁹ erit ex iudicio iohānis tolner viri boni ⁊ amiciſſimi noſtri ad me mittet. Nō laudabo diligētiā tuā: q̄ ⁊ ſi maxima eſt: nō tn̄ maior eſt ꝙ poſtulat amicitia: librū auide maleo. Si mitti Uiēnā pōt id erit mihi accepti⁹ vt ex nurēberga reuerſus hic reperiā qō diu q̄ſitū eſt. Quār⁹ ſit noretanus ⁊ nūc cognoſco ⁊ alias audiui. vellē tuā manere priorē ſentētiam: q: nullo bono indignus eſt. ipſe me rogauit veſtre vt fauerem parti: ſi non alia ex cauſa ſua faltē qui te officijs curie viuit. Sed miror illū iā me oblitū eē fortune Nā ꝙ vobiſcū nō ſum veſtri cā facio vt ſecundior ſit nobis fortuna: dū partē ſequor aduerſam nihil aduerſi tuliſtis. Si ad vos deficiam mox fortune impetū ſentietis: q: nō vult eſſe vbi ego ſum. Suade igitur Petro ne petat qō ſibi nociuum ſit. Ego pretijs meis eſſem rogandus inimicitias tenere. Nouit hoc Petr⁹ dū Baſilee ſimul eſſemus Uegiūnuc iſſe pontificis ſummi gratiā. gaudeo ne cogaꝛ agauem paridi vendere: q̄uis ſua clio ſicut ⁊ mea caliope deſertus aganippe fontibus iā migrarit in atria. Sȝ reſpiciat illū oro mitior lumine ſi nō fortuna his qui fortune imperat de⁹. Si quis gallus datarius eſſet neq̧ percuſſaȝ leuā gereret nec auro gēmiſq̧ careret. Que de cardinali ſancti angeli ſcripſiſti ⁊ ādrinopoli capta cognoui nō fuiſſe apud vos certa: ſic em̄ dicebas: ſed illa apud nos ſomnia reputanꝛ. nā ⁊ ſi magna fuerit noſtrorū victoria: nunꝙ tamen andrinopolim peruentū eſt: nec tamē inſignis tūc triūphus fuit ꝙ nunc eſtinctus ingens. Aiunt em̄ thurchos magna ui reuerti: nec mō expectare ſed inferre bellū decreuiſſe. Qua re factum eſt: vt vngari qui prius ſuperbiſſimi erant: nunc paululū humiliati inducias Uiēnales cū ceſare fecerūt. que ⁊ illis vtiles ſunt. nedū turchis reſiſtunt a tergo timeant: ⁊ nobis accommode: nedū petimus nurembergā tumultibus patrie reuocemur In nurēberga quid futurū ſit neq̧ dicere neq̧ cōiecturari poſſum. q: quot hoies tot ſnīe. Rex infra decēdium iturus putaꝛ: Albert⁹ ⁊ Sigiſmūdus auſtrie duces comes ciliacus ⁊ dn̄s de valſe preter familiā ſolitā regē ſequēꝛ. O ſi germania illuc cōueniet velint ſuperi vt bonū ſit ꝙ tāto conatu q̄riꝛ Soror regia hodie huc venit manſura apud viēnenſes dū rex abeſt. Res athe ſis et placito prius nurēberge cōponi dȝ. idē ⁊ ſuitēſes. Leonardū aretinū ex te primū ſenſi obijſſe: debēt eius vmbre tenuē ⁊ ſine pōdere terrā ſuperi: ſpirāteſq̧ crocos ⁊ in vrna ꝑpetuū ver. qui latinū ornauit lr̄is q̄ nemo poſt Lactantiū ciceroni ꝓximior fuit. Gaudeo Pogiū ei⁹ locū apud florētinos tenere. Sȝ maluiſſe potius locū nō vacaſſe: ne tāto ſplēdore caruiſſet hetruſia. Multos adhuc grecos nobis dare aretinus poti⁹ potuiſſet. Sed inſtat oībus ſuus dies nec doctū nec indoctū mors ꝑterit felix qui ſic viuit vt nihil timeat mori: vērus eſt hec vita mi iohānes. Jā me tedet mūdi hui⁹. Nec aliud opto niſi vt me mihi vindicē tecū ſim vt philoſophemur inuicē q̄uis te neges philoſophū. Credo ſi ſimul fuerim⁹ aliq̄n ſtoicos ꝑceteris imitari ſtuderemus: q̄ ſunt euāgelio ꝓpinquiores Sed timeo ne ꝓ quiete laborātes ſꝑ labori ſubijciamur. Reuerēdiſſimū herū tuū cardinalē tarētinū⁹ me amare mihiq̧ bene cupere maxime facio: illiq̧ vt me dedas peto: ſibiq̧ dicito me tunc ab illo diligi cognituruū: cū te ſuis fauoribus: vel ditatū vel extra miſerias poſitū ſenſero: q: qō tibi ꝓſtiterit ⁊ mihi datū putabo. conti ⁊ iacobo caluo etiā ſi tacuero ſalutes: vt dicas volo: q: in medio cordis mei ſedēt Tu Uale. ⁊ Ariſtotelē cū tps fuerit mittito nulla pecuniarū anxietate perturbat⁹.

Bello thurcoruȝ et hungarorū rex polonie et cardinalis ſancti Angeli ceciderent. Epiſtola. lij.

Illuſtriſſimo principi ac excellentiſſimo dn̄o. d. Philippo marie aglo duci Mediolanenſi papie angleriéq̧ comiti ac ianue dn̄o. d. ſuo precipuo. Eneas ſiluius poeta imperialiſq̧ ſecretarius humillime ſe cōmendatū facit. Etſi fauoris mihi nō multū hactenus tua celſitudo impenderit que poſt traditam mihi eccleſie ſancti laurentij maioris Mediolanenſis poſſeſſionem ſpoliatorem meum preter ius et contra litteras regias in meum fauorem ſepius ſcriptas tuetur: intantum tamen illuſtri celſitudini tue ſum deditus: vt pretermittere nullatenus poſſum quin nouitates ad nos delatas eidem ſignificem. Que tametſi non huiuſmodi ſint vt audiri libenter debeant. expedit tamen ſecunda et aduerſa cognoſcere. Accipe igitur ex ſeruulo tuo: non tamen apud tuam illuſtrem dominationem pro ſeruulo reputato que apud nos noua referūtur. Quindecim aut eo plures ſunt dies quibus huc fama delata eſt. Fama malum inq̄ quo non aliud velocius vllū mobilitate viget: et que vires (vt virgilius ait) acquirit eundo. Hoc igitur Ladiſlaum polonie regē qui regnū hunga

rie occupauerat ac ſereniſſimū principē Ladiſlaū hungarie ac bohemie regē paterno ⁊ auito re-
gno ſpoliauerat:in bello cū toto exercitu pſtratū vulgauit. Quia cū mille venerāt litere nulluſq
certus autor habebatur ficta res credita eſt. Nec multo poſt epl'e ex humgeria miſſe ſunt. Regē
polonie ſuperatis conflictiſq3 thurcis victorē reuerti. Eratq3 nō praua trepidatione ſicut eſt vi-
ctoria ſui natura inſolens ⁊ ſuperba. Rex idē cum hungaris aduerſus auſtriā ⁊ ſtiriā caſtra mo-
ueret. Jāq3 vir magni nominis Dionyſius archiep̄s ſtrigoneñ. ⁊ alij qui Ladiſlai regis partibus
fauent:auxilia romanorum regis efflagitabant. Studuerant enim qui regem polonie apud hun
garos manutenebant:cōflictū eius tegere. Siueq3 redimiti ex bello regi:q̄uis fugato conſulere
volebant:ſiue ꝙ ſtatum ſuum eo melius interim putabant poſſe dirigere:ſed nihil eſt mendacio
inſtabilius nihilq3 veritate cōſtantius. Aduenerūt eñ hodie(mirabile dictu eſt)ex diuerſiſſimis
remotiſſimiſq3 regionibus vna in hora diuerſi nuncij:non tñ diuerſa ſed eadem noua portantes.
Scripſit illuſtris cilie comes. Scripſerunt ex partibus tranſiluanis alij et rurſus alij ex hunga-
ria barones nouitates iſtas regie maieſtati:que licet xp̄iano pp'lo lugubres ſint ⁊ admodū noci-
ue.nō tñ taceri debēt. Sed tāto diligētius inter chriſticolas diuulgari q̄to catholice fidei ma⁹
imminet periculum:niſi religioſiſſimi principes in vnum cōuenientes de medio reſiſtendi ſancte
crucis inimicus ⁊ hoſtibus chriſti cogitauerit. Noua iſta igitur ſunt. Aiunt oēs nūcij vno ore re-
gem polonie cum cardinale ſancti angeli multiſq3 hungaris ⁊ pluribus Valachis eti bulgaris at
q3 ruthenis in romaniam vſq3 profectos tot bellando ſucceſſus habuiſſe vt non longe ab andri-
nopoli caſtra poſuerit:quod poſtq̄ thurcorū imperator accepit collecto in aſia exercitu quadra-
ginta milia pugnatorum mare traiecit. Claſſis nāq3 in eleſponti ad pꝛhibendū ex aſia in europā
tranſitum:hac eſtate preterita miſſa:vt iſti referunt iam retroceſſerat:patronis ei⁹ pecunia ⁊ aſia
tica gaza corruptis quod mihi non eſt veriſimile:nec perſuaderi mihi poterit:tanta pfidia vſus
illos fuiſſe vt chriſtianum ſanguinem machometiſtis auro vendiderunt. Jllud autē credibilius
eſt deficiente commeatu claſſem vlterius non potuiſſe procedere:ſicut iā ſuis literis timere ſe Ju
lianus cardinalis ſignificauerat::vtcūq3 ſi liberum mare thurcis patuit:qui tranſeuntes in gre-
ciā iūctiſq3 ſuis cis mare manētib⁹ cū magno exercitu chriſtianos aggreſſi ſunt. Nec noſtri detra
ctauere certamē:ſed ipa ſancti Martini feſtiuitate bellū cōmiſſū eſt:qđ tam atrox ⁊ aſperū fuit
vt raro inter mortales tale fuiſſe puteť. diu pliū anceps extitit:diuq3 virib⁹ vtrinq3 ptib⁹ eſt pu-
gnatū. Atq3 dum noſtri p xp̄o ⁊ illi p machometo cōtendūt tāti acies vtriuſq3 ptis animi fuerūt
vt ceſis inter vtrūq3 exercitū circiter.xv.milib⁹ hominū cū pugna par eſſet adhuc ceſſare noluerūt
ſed quo plus ſanguinis fundebatur:eo ferotiores vtrinq3 acies turmeq3 preliabanť:defecerāt tñ
vtriſq3 vires. feſſiſq3 brachijs nec verſari gladios amplius nec arcus tendere valebant. Que res
quieſcere ambas ptes ad magnā coegit:donec reſumptis virib⁹ ac ſpiritib⁹ redeūtib⁹,reſtauratū
eſt preliū. Jn quo vixit ad extremū thurcorū exercitus ſiue virtus fuerit:ſiue fatum:ſiue ꝙ nūero
plures erāt. Affirmātq3 qui ex bello fugerūt patrū nr̄orū memoriā:nullū tota in europa tā cruētū
bellū eſſe cōmiſſū:Nec pauciores ex thurcis q̄ ex xp̄ianis cecidiſſe. Et rumor ē.lxxx.milia virorū
in hac pugna eſſe ceſa. De rege polonie,incerta vox eſt. Quidā occubuiſſe eū aſſerūt:q̄dā captū pu
tant. Jllud tñ inter oēs cōſtat regē polonie ad hūgaros nō eē reuerſū. Nec deſunt q̄ eū mihi fa-
cie vulñ ſuſcepiſſe interpreliādū aſſerāt q̄ fit vt adoleſcēti tāto nobili tātiq3 animi admodū ꝯdolē
dum ſit qui nō ſuo iudicio.(Nō eñ pp̄ter etatē aliena regna cupiebat)ſed ſuor ſuaſu ex pacifico
regno in alienū:nō ad pacē ſed ad bellū:non ad opes poſſidēdas:ſed ad mortē vel captiuitatē eſt
tractus. Murmur etiā in hoc prelio virū noſtri tēporis tum eloquentiſſimū tū prudentiſſimū Ju
lianū cardinalē ſancti angeli cecidiſſe:ac illū ſuū nobiliſſimū ſpiritū ad oia quecunq3 ageret diui-
nitus aptū exalaſſe. Quidā aſtruūt eū cū Johāne vaivoda trāſiluano:⁊ niſi timiditate victus au
fugerit animoſiſſimo cū paucis euaſiſſe. qđ magis optauerim:ſed mors ſua mihi probabilior eſt:
q: non fuit in bello fortunatus:nā ⁊ aduerſus bohemos cū exercitu pfectus:fugatus eſt:niſi for-
ſitan ⁊ idē,ſibi nūc acceſſiſſe arbitrari velimus. Sed aſſueuit fortuna quos vno ex bello fugatos
fecit in alio interemptos reddere. Quecūq3 ſors eius fuerit:nō puto male actū cū eo:qui pro xp̄i
fide pugnauit pro qua ſi mortuus eſt(vt iſti ferūt)nulli dubiū eſſe dz quin ad eū trāſierit cui⁹ cau
ſam tutabatur. occiſi cū eo ſunt Agrieñ. ⁊ Varidieñ. ep̄i. Stephan⁹ de vader. Johānes de laſinct
nicolaus de peri. Hairincus de thamabl. Multiq3 alij barones::quor nōdū noia ſunt trāſcripta
plures in hoc prelio illuſtres anime vel ad celū vel ad inferos tranſierunt. Jnſignis eſt hic ani-
mus multis cladibus:nam et ſuitanſes apud baſileam ceſi ſunt. Et delphinus q̄plures alemanie
ciuitates occupauit. Et rex francie nullū verdunūq3 cepit. nicolaus picenius vita funct⁹ eſt. Et
alij q̄plures magni viri mortui ſunt. Qui veſtre illuſtri dominationi q̄ mihi ſunt notiores. Hun
gari incipiunt Ladiſlaum regem repetere:res noua eſt ⁊ recēs:nec magis explicanda q̄ tradita
ſit:noua certiora indies mittentur que non obmittam ſcribere:ſi ſciuero meas litteras in conſpe
ctu,celſitudinis tue acceptas eſſe. Et non magis aduerſarium meū q̄ me in eccleſia ſancti Lau

rentij:ꝙ mea eſt cōfouere. Ex noua ciuitateꝗ die tredecima decembris. Anno domini. M.cccc.xliij.

¶ Lamētat eccl'iam ſuā alteri collatā ꝓpter fictam ſui mortē.

¶ Epiſtola. liij.

Illuſtriſſimo principi domino dño Philippo marie anglo duci mediolanenſi papie
ꝛc. domino ſuo precipuo. Eneas ſiluius poeta imperialiſcꝫ ſecretarius humillime
ſeſe commendatū facit. Si eſſem mortuus ſicut de me aduerſarij mei tuā celſitudi-
nem inſtruxerunt minime has literas modo ſcriberē: niſi ꝛ mortui etiam ſcribant.
Ego tamen ex diuino munere adhuc aura fruor: ſumcꝫ ſereniſſimi dñi noſtri regis
romanorum ſecretarius: quo in loco ſi non cōmodo honori certe magno eſſe poſſim tue claritati:
mecꝫ tota fere xp̄ianitas in baſilieñ. concilio laudas tuas cōmemorantē audiuit. nunc mortuus
fingor: qui etiam mortuus magis viuerem ꝙ ille viuens ꝛ honori eſſem tue ſublimitati. Quo ſit
vt ſiue iuſticiam ſiue expedientiaꝫ ſequamini melior eſſe debeat cōditio mea quia ꝛ ius habeo lu-
cidum ꝛ prodeſſe magis poſſū. Quare ſupplico vt tua clementia velit conſiderare: mihicꝫ eccle-
ſiam meā ſcti Laurentij mandare reſtitui: vt obnoxius ſim manibus ꝛ pedibus pro tuo honore ꝛ
ſtatu ſicut cor meū deſiderat laborare. Quod faciens non ſoluꝫ me emptuꝫ habebis: ſed regi etiā
noſtro ꝗ pro me ſcribit complacebis. Ego ſiue prepoſiturā habeam meā ſiue non: ſēper tuus ero:
ſed tanto magis ſi habeā quanto celſitudinem tuā ꝛ iuſtiorē ꝛ mihi videro benigniorem. Datū ꝛc.

¶ Pacem eccleſie conciliū et nouitates exponit. ¶ Epiſtola. liiij.

Eneas ſiluius poeta. S.p.d. Magnifico dño Gaſpari ſchlick cācellario imperiali.
Sex ꝛ decem dies apud nos eſt Gaſpar: quē tu ꝛ collegę tui ſuper rebus eccleſie ad
regium culmen deſtinaſtis. Is regem in oppido gretz conuenit. ꝛ quia illic abſolui
negocium ſuū nequiuerat: viꝫ huc ſecutus eſt curiam: necꝫ adhuc finem habet vllū.
Grauia namcꝫ negocia magnum habent tractum ꝛ in vltimis reſeruantur. Ego per
ipſum gaſparem epiſtolas tuas recepi: quibus nunc reſponſurus breuis eſſe non poſſum. Nam ꝛ
referenda ſunt geſtu plura ꝛ tu de multis inſtrui cupis que paucis vbis ꝯplecti nō queo. nec enim
ego ille ſum cuius hodie feſtum colimus qui apocalipſim ſcribens tot verba poſuit; quot ſenten-
tias. ſed accidit mihi ꝙ oratio qui dum breuis eſſe laboro obſcurus fio: atqꝫ idcirco prolixitateꝫ
in me reprehendi potius ꝙ obſcuritatem cupio. Scribo enim vt intelligat: nec mihi ſolum ſcri-
bo: ſed his qui legunt Et qꝛ plures ſunt daui ꝙ edippi ſermonem apertū habeo ꝙuis longum:
ſed iam veniendum eſt quo volumus binas litteras in friſingeñ. eccl'ie ſcripſiſti regie maieſtati
eaſcꝫ ambas ſibi reddidi: reſponſum exiges. In primis quid acceſſerit reſcripſi. Scdās preſente
magiſtro Vlrico in regias manus dedi que mox legende Vlrico dedite fuerūt: ꝛ vidi regē in ea-
lectione ſatis attētū ꝗꝛ hec verba ſubiunxit. Cōſiliarij mei dicunt ꝑiculoſum eſſe in hoc negotio
quidꝙ agere: ſed oportet nōnunꝙ etiam cum ꝑiculo res aggredi: qđ dictū ſpē mihi fecit poſſeſ-
ſionis hñde. Vlricus quocꝫ admodū letatus eſt ſperans opera ſua rem hanc concludi: Vltimo di-
xit rex velle ſe ad conſiliū hoc deducere. Sed quia in craſtinum abiturus erat: nihil illic factū eſt
ſcis per hos montes nō eſſe diuerſoria: vt in vrbibus inſignibus: nec eſcarū hri copiā cācellariecꝫ
noſtre malum iter patere inter milite. Hoc fecit vt noſtre per diem poſt regem proficiſci vellent.
Ego vero timens ne interdum res friſingeñ. tractaretur: putanſcꝫ bonum eſſe preſentiam meam
vt ambirem conſiliarios ꝛ amicitie tue memoriam facerem: accerſito Jacobo et vno familiari: re-
gia caſtra ſecutus ſum: ſed nihil in via geſtum eſt: qm̄ nuſꝙ res quieſcit. At cuꝫ eſſemus in burgo
iudeorum: videns: quia conſilium tenebatur: cōmonui regeꝫ tui vt memor eſſet: qui poſtꝙ inquit
quieti erimus me commonefacito. Hoc autem infra triduum erit: et ſic vſcꝫ huc producti ſumus
re infecta. Ego interim auiſamenta nonnulla confeci: que Michael ex latino vertit in theutonicuꝫ
hericꝫ regi obtuli petens vt in concilio legi iuberet: remcꝫ friſingeñ. expeditioni daret. Conuene-
ram antea conſiliarios quouſcꝫ ſingulatim ꝛ verbis que mihi ydonea videbantur ſum allocutus
ſed verum eſt quod dici ſolet: bonos conſulares malū collegium. Omnes vno ſe ore ꝛ tuos eſſe et
cauſas tuas cordi habere dixeritis. Conſiliarij vero poteſtates hi ſunt. Magiſter camere. Johā-
nes de ebeſtroff. Matheus zebinger: Leupoldus aſpach. Ceteri abſunt. Inter hos res geſta eſt:
legitcꝫ magiſter Vlricus inſtructiones quas feci: ꝛ quarum copiam cū preſentibus magnificētie
tue, trāſmitto. Relatꝰ fuit etiā litterarū tuarū tenor: ſed oia inuanū trāſierūt: Hoc. n. mihi demuꝫ
reſpōſum eſt. Regem impreſentiarū certis ex cauſis velle ſupſedere: rogarecꝫ tuam magnificen-
tiam: ne egre ferret: qꝛ boni reſpectus eſſet: mandatumcꝫ eſt Vlrico: vt litteris regijs te ad curiaꝫ
aduocet. Hac in cauſa friſingeñ. perſuadeo mihi tuā abſentiā in rebus admodū nocuiſſe: qꝛ pn̄ti
datur: abſenti detrahit. Et verū eſt tritū ſermone puerbium. Facies hois: facies leonis. Omnes
hodie ſimulati ſumus amici: amare fingimꝰ: non amamus. Atcꝫ idcirco vbi, ades: ſubſeruio tibi:

obſequoꝛ:quicquid iubes facio:vt videar te diligere:vbi abſis nihil te pendo: qꝛ vel non redibis
vel ſi remeaueris:dicā me feciſſe omnē diligentiā ⁊ alios in culpa fuiſſe: ꝙ rex de tua non ſit erpe
dita ſentētia. Ita eſt certe adulatoꝛes ſumus nō amatoꝛes:nec fictus amoꝛ inter abſentes aliq̄d
habꝫ vigoꝛis:Credo me plane intelligas. Sed fingendū eſt poſtꝙ oēs fingūt. Nam ⁊ ieſus finxit
ſe longius ire:vt boies ſunt ita vtamur. Extrahendū eſt ex petra mel ⁊ oleum ex ſaxo duriſſimo.
Exiſtimo in tuo reditu cūcta reſarciri. Cū eñ regius anim⁹ bonus ſit neceſſe eſt:vt reliqui ſubſe
quātur:qꝛ qđ illuꝫ velle ſciunt:non audent diſſuadere. Que autē cauſa ſit propter cauſaꝫ rex di
cat ſe nūc ſuperſedere nō ſcio:niſi ꝓpter mutationē athesis foꝛſitan intēdit bauaros duces aduer
ſus plebē illā in ſui fauoꝛē trahere:⁊ ob eā rem nō vult nunc ipſis diſplicere ſi tibi poſſeſſionē pꝛe
buerit ⁊c. De bullis apoſtolicis quas putabas iaꝫ eſſe in auſtria nihil ſubodoꝛo.quod ſi verū eſſet
iaꝫ Henricus me cōmonuiſſet. Sed videt̄ mihi rurſus inſtandū apud dñm Johannē caruail:vt li
tere veniant. Ego feci vt rurſus rex ſcripſit conſilio vt circa cōfirmationē partis aduerſe ſuperſe
deret. Idcꝫ ad ꝓpoſitū venit. Obijt eñ per hos dies Gregoꝛi⁹ birinēſis eps : ⁊ qui mane ſoſpes
erat in ſero ſepultus eſt. Genus moꝛtis feliciſſimū ſi bene illi cuꝫ deo fuerit. Si min⁹ miſerrimus
tranſitus. Sed quis taꝫ iuſtus eſt:vt cōfeſſione non egeat:quis mūdus a peccato eſt. Nihil mihi
conſcius ſuꝫ apls inquit:non tñ in hoc iuſtificatus ſum. Quid nos dicamus abſit a nobis moꝛtis
ſubitanee caſus:deturcꝫ ſpaciū penitētie tanto magis quāto plus delinquim⁹. Ob hanc necē ſcri
ptū eſt ⁊ conſilio ⁊ pape metropolitanocꝫ:ne circa ꝓuiſionē birineñ. huius eccleſie quicquid agāt
pꝛiuſꝙ cognouerint in quē pꝛelatuꝫ regius animus inclinetur. Neue electuꝫ aut poſtulatū confir
ment aliquē. Ego puto eccleſiā illam duos habituram ſponſos:nec tertius foꝛſitan habebit. Illi
enim canonici eligent:nec papa carere ſuo iure volet. Et in eius inuidiam conciliū dabit tertium
felix vxoꝛ tot maritos habitura. Si modo id non poteſt fieri:vt ſint adulteri. Hoc maluꝫ fecit ec
cleſiaſtica diuiſio:ad quam tollendaꝫ nimis ſumus toꝛpentes. Uidi quid reges ſcribunt ex copijs
litterarū:nec deſpero rem poſſe bene conduci ſi aggredi velimus negociuꝫ. Omnibus enim vt vi
des diſplicet ſciſma:omnes abhoꝛrent. Uiam autem ſapiendi hoc malum karolus rex francie ni
ſi falloꝛ et tutam et breuem oſtendit vt fiat conuentus pꝛincipum vel eoꝛum oꝛatoꝛum in commu
ni aliquo loco ibicꝫ vna recipiatur concluſio per omnes. Ad hec autem peragendū opus eſſet rur
ſus ſcribere cunctis regibus pꝛincipibuſcꝫ:vt oꝛatores ſuos argentinā vel conſtantiā mitterent
pleno mandato ſuffultos ad pacē eccleſie pertractandā. Fienda eſſet rurſus expēſa:que anno p̄
terito facta eſt vix trecentoꝛū aureoꝛū. Paulopus conſtantinus in congregatiōe nicene concilij ex
poſuit. Hec via nō poſſet impediri:nec papa vel conciliū reniti poſſent:tanꝙ hoc abſcꝫ ipſis fieri
nequiret. Licet eñ pꝛincipib⁹ ſecularib⁹ cōuenire inuito clero:⁊ tamen illic vnio fieri poſſet. Naꝫ
ille papa indubitatus eſſet cui omnes pꝛincipes obedirent. Non video clericos qui velint ꝓ iſta
vel illa parte martirū ferre. Omnes hanc fidē habemus quaꝫ noſtri pꝛincipes:qui ſi colerent ido
la et nos etiaꝫ coleremus. Et non ſoluꝫ papam ſed chꝛiſtuꝫ etiaꝫ negaremus ſeculari poteſtate vꝛ
gente. Quia refriguit charitas ⁊ omnis interijt fides:vt cuncꝫ ſit pacē deſideremus que ſiue per
aliud concilium vel per conuentuꝫ pꝛincipuꝫ detur nihili pendo. Non enim de nomine ſed de re con
tendenduꝫ eſt.voca panem ſi placet lapidem et da mihi dum fameſco. Non vocatur conciliuꝫ vo
cetur conuentus:vocetur cōciliabuluꝫ:congregatio:ſynagoga nihil intereſt dum ſciſma depellat
Ideo nihil admodū placet quod rex francie ſcribit eiuſcꝫ ſententie inhererem. Naꝫ videtur regi
noſtro permittere huius congregationis vocationē:nobilis ille qui ſecuꝫ fuit:cui ⁊ inſtructiones
dediſti reuerſus eſt:ſed nullas attuliſti literas. Nunc ad res athesis reuertoꝛ que turbulētiſſime
ſunt:⁊ neſcio an regeꝫ moueant. Naꝫ ſemper vnius eſt vultus:licet res ſua gerat̄ incerta cuius mi
nimū intereſt imo nihil:niſi regis maxie cōturbant Oꝛatoꝛes ex athesi gretziū venerunt. Eoꝛum
petitio fuit vt ſigiſmūdus ⁊ theſaurus remitterent̄:quia iā pꝛeteriſſet inſcriptionis tēpus:poſtꝙ
athesim veniſſet Sigiſmūdus conſiliarios dare ſibi patria vellet ⁊ iureiurando aſtringere. Tucꝫ
ſi cū eoꝛū cōſilio. Sigiſmūdus vellet patriā ſuaꝫ regi cōmittere:vel duci Alberto:pariturí eſſent
hec legatio eoꝛū fuit. His reſponſuꝫ eſt. Regeꝫ non teneri ad hec:ſecūcꝫ Sigiſmundū vnanimē ſo
re:miſſos eſſe oꝛatoꝛes in athesim ac de cauſa:quoꝛuꝫ reſponſuꝫ expectaretur. Cupere tñ regeꝫ vt
athesim mitteret aliquos cū poteſtate tractandi cōcoꝛdiā:ne res in tali diſturbio perſeuerantes
magni alicuius mali foꝛent oꝛigo. Cūcꝫ his remiſſi ſunt oꝛatoꝛes:pꝛeuenerat eos cōſtañ. eps qui
ſe mediatoꝛē interponere cupiebat. Huic licet non magna fides ſit pꝛebita ꝓpter fratrē qui nouā
dis rebus cauſaꝫ dedit. Multa tñ ſunt cōmiſſa eicꝫ mādata eſt cōcoꝛdie practica. Iamcꝫ in athe
ſim ſe recepit:q̄d egerit nō poteſt ſciri Oꝛatoꝛes regni nō ſunt admiſſi: ſed expectāt in rubeobur
go vbi clauſura eſt. Guilhelm⁹ illic numerat piſces q̄ per flumē trāſeunt. Multū eñ ocij hꝫ: Id
ipſuꝫ ⁊ collegę faciūt ꝙꝙ ⁊ aliq̄ ludit̄ alea per noctē. Ruſtica illic plebs in armis eſt. Et adituꝫ
quaſi ſepulchꝛū dñi cuſtodit:nō tñ doꝛmit vt pylati ſatellites:ſed die noctucꝫ bibit. Receperūt eñ
athesim ducales reddit⁹ ⁊ cuꝫ his plebē in armis alunt.nulluſcꝫ aditus caret cuſtode. Oīa offi

bus vna eſt: aut ſigiſmundum recuperare: aut in libertatẽ ſe vendicare: qui ſi nõ ſatis ſua ſpon-
te inſaniunt ſuitẽſes inſtigatores habẽt q ſe adiutores nefandi ppoſiti repromittũt. Tridẽtini ad
huc in fine manent: ꝗuis per alios dietim ſtimulentur: dicunt ſe id acturos qð ep̄us eorũ iuſſerit
Et cuius iuſſu adhuc regi vſq ad menſes quatuor ſunt obnoxij. Rex tñ ad nos nõ habet aditum
niſi per dñia venetorũ: ꝛ per viã hanc mittẽtur nũc oratores illuc. Dicũt aliqui comitẽ Galeazeũ
cũ peditibus quadringentis tridenti fore ꝛ partes regis tueri: qð tñ mihi nõ eſt lucidũ. Sunt q pu
tant obitũ brixinẽſis ep̄i accõmodũ eſſe: qm̄ is occulte mala hec fuerit exorſus. Ne alia ſnia tenet
Arbitror e veſtigio principes factionis accurriſſe brixinã. Ibiq operã dediſſe vt eorũ ſnia fiat; ep̄s
interea vero iã arces cuſtodiri per eos. Sed licet cuilibet opinari: vaticinari paucis: qm̄ futurorũ
euentũ ſolus deꝰ nouit. humane mentes in tenebris degunt: nec videre ſed argumẽtari poſſunt ex
pteritis ꝛ inſtantibus quid ſit futurũ in eo ꝙ ſepe falluntur: vt qui per vitrum vltra inſpiciunt:
aut in aquis iactãt viſum Hec ſcripſi ad. v. kalẽdas Januarij putans me ſtatim miſſurũ literas
Nunc qꝛ ſupereſt ſpaciũ adijciã reliqua. Junior comes cilie huc heri aduenit dux albertus hora
tim expectatur. Similiter ꝛ comes goricie cũ eius vxore. Accepi goricie comitẽ feuda ſuſcepturũ
quod ſi ſic erit: non nihil ad cãcellariã ven: et cũ his vt cõlecto vtq percepi tractabitur de mõ in-
trandi athesim Aiunt enim quidam per terras boricie acceſſum patere athesinoſq timere comitẽ
cilie. Agetur quoq vt ſubodoro ꝙ hic ciliẽſis in curia perſeueret. Sed his in rebus nemo vtilior
eſſet tua magnificentia. Nemo hic eſt qui ſciat quales ſint habiti tractatus cuꝫ comite ipſo ꝛ ad
regiſtrum recurritur. Comitis goricie vxor quare hunc adueniat neſcio: niſi queſtura iniurias vi
ri: quẽ aiunt vltra ꝙ dici poſſit iniurium. Quod ſi eo nimis licet quia vir etate confectus ꝛ forma
ineptus cõſortem pene diuina ſortitus fuerat. Qua ſi bene vſus fuiſſet nemo eſſet beatior eo. In-
ter humanas nãq felicitates hec vel maxima eſt vt coniugẽ quis pulchram ſortiatur ꝛ bonã. Tũ
quod eſt tritum fecundam ſicut hanc eſſe referunt. Quidam rentur eam omnino diuortium peti-
turam: quia vite ſue timeat: ꝗuis coniunx virum imodum ſibi blandiatur dum ambo hic erũt al
tius rem inueſtigabo. Hec ſatis ad res carinthianas. Nunc in hungariam pergo.. Scripſi duduꝫ
tibi dietam certam indictam fuiſſe per hungaros vt ambe partes vnde conuenirent ac de regni
cõmodo tranſigerent: quod mihi admodum diſplicebat propter locum quo nil agi poſſe cernebã
niſi ex arbitrio regis polonie: timebãq noſtrũ infantulum iure priuari ſuo. Sed reſpicit filiuꝫ deꝰ
ꝛ qꝛ humana deſtitutus eſt ope: ex alto reperit auxilium. nondũ pdita eſt ſpes. Nec tã felix eſt ad
uerſarius quẽ fama perduxit. Cum eſſemus nuper in via huc venientes: obuios oratores hunga
ros apud purgã habuimus qui vſq in luben regiam ſecuti ſunt maieſtatẽ. Hi attulerunt literas
ex parte comitatuum quas optime noſti. Ac ex parte ſtrigonienſis archiepiſcopi. Giſte ꝛ ladiſlai
ham. Hi fuerunt etiam hoc anno apud Viennã. vnus eſt quem Giſcha tũc miſit. Alter miſſus fuit
per communitates. Caſdouie quem nomine Philippum dicunt. Hi retulerunt partem regni que
obedit ladiſlao nullatenus conſentire voluiſſe budenſi. Sed contenti ſunt omnes vt duo conuen
tus fiant. Pars quidã polonorũ bude cõueniat: ꝛ pars ladiſlai apud ſtrigoniũ. Idqꝫ in purifica
tionis feſto proximo. Petunt quoqꝫ ladiſlai te vt rex ad ſtrigoniũ oratores in prefixa die trãſmit
tat nec velit res tantas negligere. Poſtularunt etiã regẽ ſuũ ad cõtermina regni deduci ſicut eis
promiſſum eſſet. Orator Giſte retulit dominũ ſuũ ꝗuis vxorẽ alterius haberet. ſtabili mente la-
diſlai partẽ tueri: nec timere aliquẽ nec debere illũ ſic eſſe vxoriũ vt propter feminam regem de-
ferat. Sed viam ſibi per hoc patere qua ſibi attrahat alienos. Mulierẽq viro ſubeſſe non, viruꝫ
mulieri. Et hoc coniugium non parum cõducere ladiſlao. Hoc reſponſum eſt regis ladiſlaum nõ
dum miſſum: quia egrotus fuiſſet ſed mittendum eſſe ꝗ̄primuꝫ rex in auſtriã reuerteretur. Ora
tores futuros in dieta vt petitum eſſet: ꝛ ſuper hoc rectoribus auſtrie ſcriptuꝫ eſt vt oratores ipſi
mittant. Gratie acte ſunt qð imbudenſi dieta non ſit conſenſus preſtitus. Scriptũq eſt caſtellia-
no gretzenſi vt puerũ his oratoribus oſtendat ꝛ hoc modo dimiſſi ſunt Hungari in vienna. Con-
uentus habetur patrie eoq iohannes nuper miſſus eſt qui nondum redijt: nec quid ſit geſtuꝫ ſci
tur. Nunc tempus eſſet res italas ingredi: ſed nihil habeo illinc ſcriptura dignum. Fama eſt co-
mitem Franciſcum mille quingenos equites amiſiſſe quos picinius bello ſuſceperit. id tamen
dubium eſt. Eugenius rome manet. Partes ille ſic ſe habent vt noſti. Nihil innouatum audio.
Nemo huc oratores mittit: et nos illuc neminem deſtinamus. Montes niuoſi et nimis alti inter
ſecant aditus: nec tu me pendis nec ego te magnifacio vt volunt principes ſic exiſtimant. Vigila-
re laborare currere plurima oportet: ſi quis velit haberi magnus: quidam modico ſunt contenti
et recte ſane: ſi ad naturam viuentes deum reſpiciant et quieti ſunt animi: ille non eſt laudandus
qui multa cupit et aggreditur pauca. Oportet nanq et animum ꝛ opera conuenire ſi quis com-
mendari debeat. Miror venetos hic propinquos nullum miſiſſe. Aut nos contẽnunt: aut maiori
bus ſunt occupati negocijs. Ego noſtri cauſa optaſſem maxime illorum aduentũ. ſed tranſeo hec
vt ad res eccleſie reuertar que huculq dilate finẽ hodie ſuſceperunt. Res in cõſilio hec geſta eſt:

littere in primis tue perlecte ſunt:tum oratorũ:tum regũ:Poſt alia ſcripta ordinem habitũ apud
nos referentia nihil aliud diſceptatũ eſt niſi an veniendũ eſſet nurembergã.Sed poſtꝙ diſcrimẽ
imminere oſtenſum eſt niſi venireẜ:placuit aduentum polliceri:totaqꝫ diſputatio de tp̄e manſit.
Alijs purificationis dieꝫ:alijs mediũ quadrageſime:alijs feſtũ martini:alijs ſcti georij placebat
eligere:obtinuitqꝫ tãdẽ vltia ſnia.Scribitqꝫ rex tibi ⁊ pncipibꝰ quibꝰ al's ſcriptũ eſt:velle ſe oĩno
in die ſancti georij apud nurẽbergam videri:ſicut ex eis literis cognoſces.Roganturqꝫ principes
vt interim maneant indeclarati de cõtinuatiõe diete vſqꝫ in tp̄s illud nihil eſt dictũ. Sed appa-
ret et taciturnitate totũ remitti ad vos q̃ dietã tenetis.Multa viſa ſunt placere tum regi tũ con
ſiliarijs via quã rex francie aperuit:⁊ ebimenſis ep̄s illam in quadam ſua cedula plurimũ cõmen
dauit.Mihi etiã vt ſupra dixi ſi quid video plibens eſt ex quo pncipes germanie nõ ſunt vniꝰ vo
ti.Tibi aũt ſeorſum ſcribiẜ vt oĩno reuertaris:qđ mihi his rationibꝰ pſuaſum eſt.Primũ propter
eccliam friſingenſem vt interim ꝓuideas poſſeſſioneꝫ habere qꝛ ſequaẜ poſtea quicqđ velit:res
tua inuado erit:quãꝙ non video ꝙ hec eccl'ia manus poſſit effugere tuas ſi velis inſtare.nã vt lit
tere regum canũt:oẽs Eugenio parent:illũqꝫ veneranẜ ⁊ colũt.Et impoſſibile eſt declarationem
aduerſus cũ fieri niſi malus ſciſma ſuboriatur.Idcirco pſeuerare in ſententia debes:⁊ hãc eccle-
ſiam pſequi q̃ tua eſt:vel rex vt puto aduerſus erit dictis ſuis.Solet eñ qđ pmittit ratũ eſſe: nec
verbũ regiũ facit irritũ.Et ob hanc rem venire oĩno debes:ne ꝓpter abſentiã tuam aliquid inno
uetur per aliquos qui hũc dietivenĩũt ex Bauaria.Rex pterea multũ tui eſt nũc indigẽs . Et tũc
bonũ eſt ſeruire principibꝰ cũ res pter ſniam eũt.Te res athesis:cilie:hungarie:bohemieqꝫ:depo-
ſcunt nõ dico italas:qꝛ illarũ nõ eſt cura.Sunt tñ ⁊ ſueuica negocia ſiue alſacievnde legatio huc
venit auxiliũ aduerſus ſuitenſes poſtulans:alioquin tacite interminantur ducem burgundie fo
re accerſiendum:vides qꝛ neceſſarius eſt tuus aduentus:vetere occaſione data:qꝛ rebus tuis ad
modum conducit.Exinde cũ ſicut ſcribis neceſſariũ ſit regem aſcendere nurembergãqꝫ petere: ꝑ
neceſſariũ eſt te penes regem eſſe:vt inſtes:cõmoneas:pericula demonſtres ⁊ perſuadeas.Nãqꝫ
ſi tu ades:poterit rex illuc trahi:aliter vero timeo:ne qđ nũc ſcribiẜ euaneſcat:⁊ ſit error nouiſſi-
mus peior priori.Scio nõnullos eſſe qui libenter viderent te ſemꝑ abeſſe:ſed tuũ eſt deſiderium
potius regiũ intueri ⁊ tuũ cõmodum ꝙ illorũ voluntatẽ nõ ſcripſi adhuc tibi ꝙ exaltatus ſit ma
giſter Ulricus qui aſſecutꝰ eſt plebẽ illã q̃ ꝑtinebat ad vniuerſitatẽ viennentem q̃ quingentos au
reos annuatim ꝓhet:ſed dignꝰ eſt hoc bono:vtinã nulli minꝰ incõuenienter beneficia cõmitterenẜ
Ego ꝙuis indignus ſum bono:auidus ſuꝫ tñ boni ita vt ſit.nã qui pauciora meretur plura cupit
qꝛ nemo ſe vt eſt eſtimat.Hoc facit vt ſcribã quid mihi obtigerit in plebe ſarantane vallis:quam
tuo beneficio rex mihi conceſſit:vt ſi poſſibile ſit ⁊ conſilium offeras ⁊ opem.Uicarius tridentinꝰ
receptis litteris quas a rege obtinuimus mei cauſa(nam me mutuo diligit)in uallem ſarantene
ſe contulit:poſſeſſionẽ petijt:tantũ apud parochianos egit vt poſſeſſio ſibi meo nõie tradita ſit.
ſed oportuit eum promittere conſenſum ducis ſigiſmũdi ſubſecuturũ fore:alioquin poſſeſſio vim
amitteret.Ita ſcribit mihi vicarius pfatus ꝑ tres litteras:ſuadetqꝫ vt habeã lr̃as principis dñi
ducis per quas appareat eum fore contentũ de his q̃ rex fecit. Interim vero poſſeſſionem habet.
Mihi res viſa eſt impetratu grauis in hoc rerum turbine.ſed expectabã reditũ tuũ.Interea ma
giſter vlricus qui ſuã ſaratenam nimis tuetur:meqꝫ ſui cauſa ſpernit:verbum ex parte regis hoc
ad me habuit.Inquit eñ regem cupere me ſaratane fratrẽ ſiue is nepos eſt quietum dimittere:
mihiqꝫ promittere eccleſiam primã q̃ vel in auſtria vel in ſueuia vel in athesi vacaret.ſtiriã:carin-
thiam ⁊ carniolã excepit.Mihi res viſa eſt admodũ ſuſpecta:Tum ꝓpter hãc exceptionẽ.Tumqꝫ
ego poſſeſſor ſum habens ius reſeruatiõis:ius ordinarij:⁊ ius patronatꝰ.Alter nullũ ius niſi pri-
mariarũ ꝓcum pre ſe fert.Durũqꝫ itaqꝫ putabã dimittere ⁊ nõ parere regi durius.Tandẽ conſide
rans ꝙ per medium tuũ ius patronatus habueram indignũ putaui aliquid agere:niſi te prius cõ
ſulerem.Reſpondi ergo me velle reditum tuũ manere:qui me prouidiſſes:⁊ quicqđ tu cõſuleres
id agerem.ſic res ſe habet.Nũc precor vt velis regis ſuadere ne me deſtituat: ne velit alteri plus
ꝙ mihi affici:ne iuſticiam meam illius iniuſticie pferat.nam ⁊ ſua intereſt vt ius patronatꝰ in illa
eccl'ia maneat:nec decet beneficiũ principis mutari.Ego vero etſi parui redditus illa eccleſia ſit.
tamen contentus ſum canonicatũqꝫ illic habeo ⁊ vellem aliquãdo me ſequeſtrare ab huius mun-
di turbinibus deoqꝫ ſeruire ⁊ mihi viuere haberem illic ducatos ducentos cũ canonicatu annua
tim poſſemqꝫ honeſte viuere.Ego iam ſum veſperum pretergreſſus et non ſemꝑ potero huc atqꝫ
illuc diſcurrere:ſi faciam hoc per ſex annos ſatis eſt:poſtea quieſcere me oportet:⁊ vtinam locuꝫ
habeam ⁊ quieſcam honeſtum ſum animi tui:plus mihi placet hodiernũ ouũ ꝙ gallinã craſtina.
Neſcio quid veſper vehat:quod habemus tenenduꝫ eſt.Ideo tibi ſupplico in hac re vt me iuues
vel ſcriptis vel verbis ſi redieris quod omnino curare debes.nõ mei cauſa hoc dico.Ego eñ par
ui momenti ſum:ſed ꝓpter rationes pdictas:⁊ vt triſtes ſint qui te abeſſe ſunt leti. Nõ potui ad
huc ſcire per quã viam tibi redeundum ſit:ſed ſciens mox ſcribam.Nam ſi rex rediret in auſtriaꝫ

aliud iter eſt: aliud ſi ſe ſuperius trãſferret. De literis arelatẽſi. al's tibi ſcripſi cũ ſllarũ videbis copiam. Credo me nõ magnopere dicens erraſſe: aut ſi error eſt veniã mereor. Tu vale optime cũ liberis ⁊ coniuge quibus relicti ad nos reuerti cura.

¶ Remedium ad reſarciendam eccleſie pacem. Epiſtola. lv.

Reuerendo in chriſto patri domino. Siluestro epiſcopo chimenſi: dño ſuo precipuo. Eneas ſiluius poeta. S. p. d. Nõ miror qđ a me nihil ſcribis: qꝛ nihil me indiges: illud mirandum eſſet ſi ego ad te non ſcriberem: quia et gratia tua ſemper egeo: et beneficia plura ex te accepi. Una tamen me reddit excuſatum: quia inaniter ſcribere hominis eſt abutentis ocio et literis: hac de cauſa tacui hactenus. Nunc vero res ſe obtulit que mihi ſcribendi materiam prebuit: vidi nuper literarũ copias quas reges Imperatori nr̃o ſcribũt in rebus eccleſie. perpendiqꝫ omnes egre ferre ſciſma: quo chriſtianus populus in preſentiarum conturbatur: multumqꝫ demiratus ſum regis francie iudicium: quod cuꝫ tuo concurrere cognoui. Memini enim cuꝫ alias ſimul eſſemus: deqꝫ hac ipſa re ferremus ſermonem: quo naꝫ pacto pacari eccleſia quiret dixiſſe te. Ego ſi ceſaris eſſem loco: vellem cunctos rogare principes vnuꝫ vt in locuꝫ mitterent oratores qui plenaꝫ poteſtatẽ haberent res eccleſie componendi. Naꝫ quod principes facerent et populus ſequeretur et clerus. Ecce quia rex francie viam huiuſmodi recepit: quis dubitet reliquos oẽs aſſenſuros ſi natio germanica conſentiat. Iaꝫ permittit rex francie ceſari noſtro congregationis huiuſmodi vocationẽ: vos qui habetis rem in manibus amplecti hoc debetis. Regiqꝫ noſtro ⁊ electoribus ſuadere ne oblatã negligant viam: quia ſalꝰ hinc pendet maxima. Nec hic oportet vel papaꝫ requirere vel cõciliuꝫ: nolint velintqꝫ illi cõuenire principes poſſunt. ſeqꝫ in hanc vel in partem declinare. At non erit hoc concilium ſic: quid ad nos: nõ de nomine: ſed de re queſtio eſt. Satis eſt ſi ſciſma de medio auferatur: vocetur quocunqꝫ noẽ qui aufert ſciſma. Stultus quidẽ ſenis debitorẽ in iudiciũ traxit tanꝙ is negaret debitũ ꝙ ſolidũ qđ de denarijs duodecim. Sic in re noſtra ſtultus erit qui tolli ſciſma per cõuentũ principũ negauerit: qꝛ conciliũ nõ vocitetur illa cõgregatio: vocetur ſynagoga vel cõuenticulũ nõ curo dum pacis exinde ſequatur effectus: ſed tu ⁊ collegę tui in campo eſtis vbi hoc geritur bellum: et in hac area vbi hec palea teritur: videte vt fabam bene cudatis nedum ſciſma eccleſie tollere curatis diuiſionem in imperio inducatis. Hoc nõ dicõ veſtri cauſa: quia rectũ ſcio propoſituꝫ veſtrũ: ſed vt elaboretis ꝙ germania vnius animi ſit: vnũqꝫ papam colat: ⁊ in vnius fidei ſinceritate gradiatur: Hec volui ſcripſiſſe: quia gauiſus ſum regis francie ſententia conuenire cum tua: tu tamen ſtudeas vt illi ſit locus: niſi quid melius interim cogitaſti. Uale optime ⁊ me extra memorie ſummi noli adijcere quia tuus ſum quantuluſcunqꝫ ſum.

¶ Prohibet ne de epiſcopatu friſingeñ. ſine cõſenſu imperatoris cuiquã prouideatur. Epiſtola. lvj.

Eneas ſiluiꝰ poeta Iohãni tolner in romana curia procuratori vtroqꝫ bono. S. p. d. Uenient ad curiaꝫ veſtrã lator pñtium quẽ regia maieſtas in factis eccl'ie brixiñ. deſtinat Rogo te ſicut ſoles regio deſiderio vt faueas ne quis ad illam eccleſiaꝫ promoueatur anteꝙ rex nominauerit queꝫ voluerit: nec graueris quomodo res tranſeat me inſtruere. Scribo tibi confidenter ſcies amicitiam que inter dominũ cancellariuꝫ et te viget Et cum ego illius ſeruitor exiſtam: non puto meas preces apud te incaſſum ire. Poſt hec ſcire te volo eundem cancellarium abeſſe: quia per regem deſtinatus eſt nurembergaꝫ: ſed mox reuertetur: qꝛ iam ſibi vt redeat ſciptum eſt. Is ſi nunc adeſſet ſcriberet tibi quid opus ſit in facto friſingeñ. eccleſie: ſed quoniam ipſe abeſt opus eſt me oĩa ſignificare. Nam ille me in ſuo loco dimiſit et harum rerum commiſit curam. Res ergo ſic ſe habet. Aduerſarius qui ſui per capitulum electus iam adeptus eſt poſſeſſioneꝫ omniũ eorum que apud Bauarios ſunt et dietim inſtat vt caſtra que rex tenet ſibi dentur: ⁊ oẽs bauarie duces eius cauſam tuẽtur: regiqꝫ moleſtiſſimi ſunt Rex autẽ dediſſet iam caſtra dño Henrico ſi bulle veniſſent apoſtolice. ſed qꝛ nõ veniunt ſuperſedet. Et timendũ eſt ne bauarorũ precibꝰ: in alterius partis fauorem mutetur. Ideo admodũ miror has literas non eſſe ex curia miſſas: qꝛ non minus intereſt pape ⁊ curie veſtre dominum Henricuꝫ hanc ſortiri eccleſiã ꝙ domini cãcellarij. Ipſe enim reperit honorificam concordiam et promittitur ſibi alius epiſcopatus pro fratre: ſed omnia refutat intuitu pape qui ſibi tam benignus fuit. Ego tamen timeo ne cogatur neceſſario ex quo bulle non mittũtur: qꝛ tantũ impetũ ſuſtinere nõ poteſt. Rex vero ſibi promiſerat poſſeſſioneꝫ caſtroruꝫ que habet viſis bullis. Nũc oĩa propter bullas deperеunt. Ideo velis ſupplicare cardinalibus (Nã ipſi ſunt impedimẽto ſicut acceptione propter vnã annatã centũ perdã ⁊ illã non habeam. Et rogo dicas tarentino qui cancella

rium diligit ꝙ prudentis eſt aliquando ſcire perdere:nec dicatur ſpem precio nō eſſe emēdā quia
ineſcandi ſunt nōnunꝙ hoies ſicut piſces ⁊ aues ⁊ ferarū genus:nec tm̄ quod aū pedes eſt reſpi
cere debemus:ſed futura etiā intueri. Te etiā hec cauſa tāgit qui ꝓpter hāc promotionē inſignē
eccliam pruclzcñ.cōſequeris:ideo labora vt bulle mittātur:quas potes per hūc nūcium mittere q̄
eſt capellanus regis ⁊ fidus:nō dico plura:tu me plane habes:hic rem amici:rem tuā:et rem ge
res cōmunez. Reſcribe mihi quid in re ſit que ſpes habeaꝛ: vt cancellariū ⁊ fratrē qui tui ſunt cō
cto:um certiores efficiam:ac vale optime.

¶ Laudat legatum ꝙ pecunia rennuit. Epiſtola.lvij.

Eneas ſiluius poeta dn̄o Thome haſelbach ſacre theologie magr̄o.S.p.d. Lr̄as q̄s
ad me nuꝑ miſiſti:regie maieſtati oſtēſas feci:vt que foret erga te mēs ꝑlli⁹ perſentī
rem. Placuit regi diligētia tua dixitq; te meli⁹ feciſſe ꝙ hic q̄ dationē pecunie ſuſpen
derunt. Js vt noſti pauca loquiꝛ:ſed ex his paucis plura colligi queunt. Natura ei⁹
noſti et mores:cogites quid hec verba importent. Tu tamen nullatenus heſitare de
bes:quin bene agendo grat⁹ principuz ſis. Feciſti eñ vt virū decet bonū ⁊ cōmunis cōmodi ⁊ ze
latorem qui rempublicam ſue prefert. Potuiſſet ſcandalū grande contingere ſi remanſiſſes pecu
niam expectando. Cum omnia munimenta apud te forent:quibus in conuentu agendū erat. Nūc
res bene directa eſt et iam pecunie tibi miſſe ſunt:⁊ ampliores mitteŋ. Quō autē in reliquuz ſit
procedendum ex apicibus regijs cognoſces. Uale et me tui amoris participem facito:quāꝙ non
putem me fore illius expertem.

¶ Laudat amicū q: diligenter rē cōmiſſam curauit. Ep̄la.lviij.

Eneas ſiluius poeta Frāciſco boſſio iuriſcōſulto. S.p.d. Accepi tres litterarū
tuarū vni⁹ ſnie. Exponebant eñ oēs rem geſtā ſaratanos. Deinde ſuadebant
vt conſenſum illuſtris principis domini Sigiſmundi circa ius patronat⁹ im
petrarem:q: ſic res mea in vado foret. ego tuum erga me animum qualis eſſet
iamdudum habebam perſpectū:ſed tu dietim ſuperas opinionez meā et nedū
querele mihi locum eripis:ſed facultatē quoq; referendi gratias aufers. Gau
deo tamē ego me talem amicum eſſe ſortitum cuius plura ſunt erga me benefi
cia quā nedum premiare poſſum:ſed etiam numerare. Tu autē conſcientia tua
letari debes quando ſic amici negocium geris vt tuum putetur. Rata ſunt apud me omnia per
te geſta:nec vllus grauat me ſumptus:miror:q; te nō plura expoſuiſſe. Uolui qō ſuadebas a Si
giſmundo impetrare:ſed terruit me nouitas apud athesinos orta: timuiq; ne rex egre ferret tāꝙ
quod eſſet a ſe geſtum rueret:putauiq; differendum donec cancellarius reuerteretur. Jnterim ex
parte regis rogatus ſum hanc plebem vt aduerſario dimitterem:q: meliori vellet ſua maieſtas
mihi prouidere. Hoc rex ad preces aliquorum fecit. Reſpōdi,me velle cancellariuz expectare qui
me promouerarat: ⁊ facturum quod ille iuberet:ſic nunc ſe res habz. Sed hoc ſepultū eſſe oportz
ne quid parrochiani perſentiant:quod ſtude in deuotione ſeruare. Ego aduenīēte cācellario q̄d
ſucceſſerit tibi ſcribam. Miſeram lr̄as ad te ⁊ ad parrochianos ac alios vt ſuaſiſti: ſed audio nū
cios regios qui illos deferebant non eſſe admiſſos. Arbitror:q; lr̄is meis tranſitum non patere.
Jdeo has confeci vt ſcires me tuas ſuſcepiſſe:et quo in ſtatu apud nos eſſet negociū. Quid vero
alterius expediat nihil dicam in ſuis non eſt mineruam docere:vnum tibi notū volo vt ſcias res
capitulares melius dirigere dietam. ſcz nurembergēſem ad feſtū aſcenſionis progatuz eſſe: quo
tēpore iturum ſe ꝑſonaliter rex per ſuas lr̄as ſignificat. Ultra nō dicaz plus:nec hoc dicerē:niſi iā
hic publicatum eſſet. Uale ⁊ me cū canonicis cōmiſſum effice. Cum deus volet erimus ſimul ⁊ vitā
ducemus beatam extra curie clamores atq; miſerias.

¶ Diuitibus non expedit condicere bellum. Epiſtola.lix.

Eneas ſiluius poeta Nicolao veneto cononico tridentino. S.p.d. Scribo dn̄o
Franciſco boſſio literas quas cū his mitto. Sed accepi virū terrore perculſuz
tridēto abijſſe patauiūq; petiſſe:qui nō placet ſibi vrbē incolere plenam tumul
tibus ſicut nunc tua ciuitas eſt que obſidionē expectat. Laudo ego conſiliū ſuū
Nam qui poteſt in pace viuere:is damnādus eſt ſi ſe ingerat bellis. Nemini bel
lum eſt vtile:niſi cui ſtatus preſens eſt grauis. Frāciſcus vir diues eſt: ⁊ ſua for
tuna content⁹:ſapit certe rumores fugiens ⁊ lites fugit:ex quib⁹ nihil lucrari pt
Sit aliud eſſe hoc iudicium ꝙ illud ex quo ditatus eſt rote. Nam hic manibus cauſa defenditur
ibidē lingua. tu ſcis ibi eſt:ideo rogo meas literas ſibi vt deſtines:⁊ in eius abſentia me tuearis
ne quid innouetur in canonicatu quem illic habeo:⁊ ſic te in re mea habe ſicut de tua probitate ⁊

amicitia ſpero. Non puto has tribulationes diu manſuras:quia intendit rex nobis auxilio eſſe
atq͂ fauori. Uale ꝛ me tuum puta vbicunq͂ ſim.

ℭ Cōmēdat pugnantē ꝑ ſanguine clare et ꝑ iuſticia. Epiſtola. lx.

Eneas ſiluius poeta magnifico Balcazio comiti de archo. S.p.d. Accipio te ve
niſſe tridentū militariq͂ manu regis partes tueri. Id quoq͂ rex accepit ac ꝓ
pter ea te amat colitq͂ maxime. Rex huiuſmodi tibi ꝛ domui tue honori erit ꝛ
vtilitati q̄tū ſentio. Perge igitur ꝛ dum occaſio adeſt virū qui es te demōſtra
Multorū virtus iacet:q̄ campus deeſt tibi ſe oſtēdent. Tibi facultas eſt qua tū
animū tuū ingeniū patefacias tuū. Res quā tueris iuſta eſt ꝛ pro ſanguine cla
ro:aduerſus plebē ꝛ incertū vulgus pugnam habes:vide vt periculuz facias
nō tui monſtreſq͂ ſanguis illuſtris q̄tuz obſecro p̄ſtet. Si is qui credideris. Rex de te bñ ſperat
opinionē ſuā imple ꝛ omniū qui apud ſe ſunt. Si cuz ſis magnus poteris fieri maximus. Hec ſcri
pſi q꞉ te amo:ꝛ vidēs bonū tibi nomē eſſe. Cupio vt illud maneat augeaturq͂ fratri tuo me dede
et mihi vt ſoles amorū cuū communicatuz fac. Uale.

ℭ Secretarius appellatur:ideo multa ſcribēda obticet. Ep̄la. lxi.

Eneas ſiluiꝰ iohāni peregalo ſcriptori ap̄lico fratriq͂ amātiſſimo. S.p.
d. Ueteres ſunt apud me litere tue:quibꝰ nō reſpōdi:q̄m nūc i iſtria: nūc
in carinthia:nūc in carniola inter medios barbaros ſeuaſq͂ natiōes cō
ſtituꝰ. Nūc apud byſtriā ꝛ ſup̲ horas ſuperi maris cū tergeſcinis verſatꝰ
nullū habui cui cōmittere lr̄as poſſez ad te perferēdas. Nūc q꞉ nuncius
hatur baſileā petiturꝰ:ſtatui nō nihil ad te ſcribere vt de me viuū ſcias ꝛ
ſoſpitē ac tui memorē. Nec em̄ poſſez obliuiſci tui:ſemperq͂ tua dulcis
imago mēti heret mee. Habe igit̄ has ex me literas:ꝛ illū timorē quē de
aduentu familiaris tui iduceras abijce. Nihil ē em̄ qd̄ ampliꝰ illi nocere ca
re:vidiq͂ eū ꝛ ſanū eſſe cognoui apud quē tui cāuiſus amice ſuz. Uult eiꝰ
ſociꝰ q̄tū intelligo vos reuiſere:ipſe manere decreuit:ego vtriq͂ habitū perſuaſi:ac vbi nō profeci
liberū dimiſi arbitriū. Q꞉ nihil iuuat calcibꝰ murū tundere aut eos ventis dare:fiat qd̄ eis placet
nihil eſt qd̄ in damnū vergat. Tuus ille frater cautꝰ eſt ſibiq͂ magis q̄ voluptati viuit:nec breue
gaudiū lōge preponit vtilitati. Tu te mirare ſe hominē cerneres. Si q̄ſ combibit nihil periculuz
eſt. Nemus magnū eſt. Uicine multeq͂ inter diuerſas quercus ad fontez ſunt:vie:obloqui pōt ali
quis:eloqui non pōt. Nec tuis dictis amicitie ꝛ monitorū plenis dicta eſſe volo q̄tuz famulo cō
ueniunt. De meatū tibi vt bene perſuadeas cupio. Nec em̄ aut gratia minor aut ſpes deterior eſt
ſolito. quod mihi ſcripſiſti de abſolutione cuiuſdaz homicidij ſicut philippꝰ noſter obtabat: non
poteſt nunc impleri. Ueniat homo nurembergaz:illic perfici res poterit. Nec iam hic dubium ſit
quin rex vadat. Quo in loco ſpero res vniuerſalis eccleſie ſic dirigi vt tu ꝛ oēs qui bonū cōmune
cupitis:ex ſententia vos iudiceris exauditos. Idq͂ mei nomine dici cupio. Reuerendiſſimo do
mino meo cardinali ſancti calixti viro bono et viri amantiſſimo:cui vt me cōmendas peto et vna
viris theologie plenis franciſco et andree minoris ordinis profeſſoribus. Quibus ſi non latius ſcri
bo:vt veniaz dent ora quia officio meo parere me conuenit. Nec enim alia de cauſa ſecretariꝰ vo
cor niſi vt que audio queq͂ video dignaq͂ ſilētio in abditis meis pectoris claudā. Satis eis eſt q̄
bonam ſpem facio. Scriptoꝛ officium quod illic habeo ſi emptorez reperit:preciū mihi reſcribe
re:vt ſi fieri poteſt vtiliter illo me leuez:quia non ſum eius animi vt ad vos redeam. De tridento
arbitror te audiſſe. Non nihil hic fama eſt athenuos obtinuiſſe tridentum. Ueritas adhuc nubilo
ſa eſt. Franciſcus noſter decanus illic abijt:quoniā poſtq̄ vidit ſapienti ſue ſententie locum nō
eſſe:recedere potius irriſus voluit q̄ manere dānificatus. Ego nō ſpero illam rem mihi vtilē eſſe
nec vſq̄ in rebus eccleſiaſticis ſum fortunatus. Laurentius de rotella nihil mei cauſa mediolani
obtinuit:nō ſua culpa. meam enim cauſam exacte promouit. Sed noſti patrie mores:nolo in illū
dicere:qui poteſt preſcribere:longe ſunt manus principum atq͂ timende. Sed etiaz principes p̄ri
uatorum hominū eunt indigni. Ego nullum faciam pluriſq̄ me putem teneri. Tu vale ꝛ mihi ſcri
be meq͂ ſepe viſita quia nihil eſt quod tuis ſcriptis in oculis meis extet acceptius. Andreā de pa
uigallis et iacobuz de ſeruetijs:ac omne bonū noſtrū tam affectuoſe meo nomine iube ſaluere q̄
me ſcis illos amare. Caſparez nouarieñ. arbitror cū auūculo repatriaſſe:ſi tamen iſtic ſit:nec mee
ſalutationis expers maneat facito. iterum vale.

ℭ Suadet regionibus coaptare nō iuris ſubtilitate vtendum eſt. Epiſtola. lxij.

Eneas ſiluius poeta dño ſtephano cacie,nouarieñ.iuriſcõſulto.S.p.d. Reuerſus ex
vindelicis inueni munera que in viẽnã barbat⁹ ex te detulerat:tam preciosa ut mit-
tente magis ꝙ recipiente ſint digna.Mos hic alexãdri fuit:q̃ dona ſemp ex ſe metie
batur.Ago itaq; tibi grãs:quãꝙ ferre tale ornamẽtũ vbi mos nõ eſt minime deceat
ſcias q: regiones nobis aptãde ſunt:ſʒ noſipſos regionib⁹ ꝯformare debem⁹.Ego tibi
ad hoc verſus mediolanũ ſcripſerã:q: te reliquiſſe cõſiliũ rumor erat.Nũc vero admonit⁹ perega
li lrĩs:baſilee te fore percepi:qđ mihi eo grati⁹ eſt:quo te poſſuʒ meis ſcriptis ſepius viſitare:quo
q; id tibi ꝛ honorabilius ꝛ vtili⁹ puto:q: frugifer illic cãpus eſt ꝛ pauci meſſores.Et quãꝙ plures
eſſent:tibi tñ priores ſemp deberẽt partes.Obtuli me al's curaturũ vt regis aduocat⁹ fieres:ſi res
friſingeñ.apud noſtrã dimocraciã bene trãſieret: quã cõditionẽ ſcis nõ eſſe cõpletaʒ te quoq; fuiſ
ſe patronũ partis aduerſe.Quo fit vt ſoluto promiſſo ſim ſi iuris apice velim frui.Sed ſcio quia
ſummũ ius ſumma eſt iniuria.Ego preterea tibi non verbis ſed animoſuʒ ligatus.Scio me nũꝙ
tantũ conari tui cauſa poſſe quin vltra ſim debitor.Quapropter etſi durũ ſit obtinere qđ ſpopon
di:ſpero tamen me voti cõpotem fieri vt tibi geratur mos.Sed eſt moderator ꝛ arbiter omniuʒ
tempus.Rogo itaq; te vt parũper expectes mihiq; fidem habeas:q: aut eneas eſſe deſinam aut
tue cupiditati parebo.Nec me gallico more loqui cenſeas:qui paruã moram quatuor et deceʒ an
nos computant.Credo pphetas imitari cupiunt:qui cito venturũ dicebant quis annis poſt quin
gentis venit.Ego non annũ ſed paucos menſes petã vt rem tibi confectam donem. Uale et ami-
cis ſalutes dicito,domino vero me commenda.

Nouitates vngarie et de conuẽtu nurẽbergeñ. Epiſtola.lxiij.

Eneas ſiluı⁹ poeta dño Johãni frund agrippine ciuitatis ſecretario.S.p.d.Nõ ha-
beo quod tibi ſcribam ꝛ cupio ſcribere:vt inter meas epiſtolas tuũ quoq; nomen in
ueniatur.Mẽdicabo ergo materiã ꝛ nouitates que apud nos ſunt tibi ſignificabo:
quas tamen vti reor:non inuitus audies.Conducunt enim ad res nuremberge tra-
ctandas.Scis te ſepe veritum eſſe non peſtem aliquam hungaria pareret que regeʒ
in his partibus detineret.Hic iam timor abeſt.Inducias namq; biennales habemus quas quo-
modo ſumus venati paucis aduerte docebo.Miſerat rex polonie literas quaſdam ceſari noſtro
formamq; dederat iuxta quam pacem deposceret:non libuit ceſari quod petebatur:formã q; aliã
dictauit per quam non ſolum auſtria,ſtiria atq; corinthia cum carniola ſed omnis etiam obedien
tia regis ladiſlai comprehendebatur:oratoreſq; cum eadem miſit:quibus regem polonie peten-
tibus poſt expoſitionem legationis certi deputati ſunt viri cum quibus conferrent. Inter quos
iulianus cardinalis:Nicolaus decanus craconienſis et Laurentinus palatinus hungarie fuere.
Inter hos cum lecta eſſet forma per ceſaram data magnus rumor exortus eſt:quoniam Ladiſla⁹
rex hungarie vocitabatur. Ex hoc inquit decanus. Jam ſe ceſar partialem facit: qui regnum
hungarie attribuit ladiſlao.Nos ergo nihil amplius tractabimus ſecum:quod ceſar in hungarie
regno magnum extendit.Ad hec oratores.vos inquiunt nodum in ſirpo queritis.Quid veſtra in
tereſt ſi ceſar ſuum patruelem regalibus ornat titulis.Dominus veſter ſe hungarie regem ſcri-
bit:nec ceſar ſuas reſpuit literas: quoniam nec veſtra ſcripta ius auferunt ladiſlao nec apices
regij ſi quod habetis vobis ius adimunt.Ad hoc retulit palatinus.At ladiſlaus verus eſt hunga
rorum rex non par ratio eſt.Tum oratores haud hic locus eſt de iure diſputãdi.Poſtꝙ vnita fue
rit eccleſia:ius poterit in hac cauſa diſcuti.At ego palatinus inquit et coram ſummo pontifice et
coram cardinalibus nihil negocij haberem hanc tueri cauſam:quia plana ꝛ perſpicua res eſt.Nec
tota inops ſenſus eſt quiſpiam qui regnicolis auferat eligendi regis poteſtatẽ. Non diſputaturi
venimus inquiunt oratores ſed de pace acturi.Si pacem vultis pacem damus:ſi bellum plus pla
cet non detractemus certamen.Ueſtruʒ eſt eligere quid horum malitis.Hinc decanus.non ſic ex
hauſti ſumus inquit neq; tam vecordes:vt tam ignominioſam pacem velimus amplecti.Uires
adhuc ſunt nobis ꝛ animi nec quẽquã timemus.Tum oratores nec nos aiunt aut inopes ſum⁹aut
exangues.Si aliena euadere non poſſumus at tueri noſtra commode valemus.Idq; bonis viris
ſat eſt.Nobis a tergo tuta ſunt omnia.In fronte nos habemus quibus potentes ſumus reſiſtere
ſi malignari volueritis.Uos inter nos et thurcos eſtis medij: videte ne retro et ante feriamini.
Tum palatinus.Scimus ceſarem veſtrum opulentum eſſe:ſed regnũ etiam hoc plenũ eſt.Nobis
nemo territori eſt:pacem veſtram vobiſcum referte.Regerimus inquiunt oratores abinuicemq;
diſcedere volunt.Exinde iulianus cardinalis per deum oro viri magnifici complectimini pacem
ſi pgredi aduerſus thurcos uolum⁹ pax neceſſaria eſt.Sinite in hoc pauper regnũ reſpicere. No
lite cãpos xp̃iani ſanguinis vnda cõmaculari.Sed fruſtra vociferatio eius fuit.Abitum eſt re in
fecta.In craſtinũ tñ nũciatũ eſt oratorib⁹ ne diſcederẽt:quia non regis nomine reſponſum ei⁹ fu-
iſſet.Expectatum eſt iterumq; diſputatum.Poſtea res in camera regis trutinata eſt. Tandem

venit in publicũ vox:⁊ in hũc modũ hungarica lingua locutꝰ eſt. Reuertimini oratores ad Ceſarẽ ſalutẽqꝫ ſibi meo noĩe dicite:poſtꝰ referte. Nos pacẽ ꝑ eũ miſſam ꝗuis nõ indigeamꝰ illa ſui cã vt ſibi cõplaceamꝰ libẽter acceptaſſe. Et in oĩbus eiꝰ articulis ſicuti iacẽt eẽ cõplexos:ſuꝑ q̃ re lr̃as nr̃as ĩfra octẽdiũ poſſonij recipietis:vbi ⁊ ceſarios apices eẽ curabit⁊ vobis eẽ tradẽdos. ſic ergo cõcluſa res eſt. ⁊ agũt hungari iã inter ſe quo pacto formidabiliores in thurcos ꝓficiſcãtur. Vene tiis quinqꝫ ⁊ viginti triremes armanꝭ q̇ ꝑ mẽſeꝫ iunij in eleſpontũ traijci debent. Ceſari nulla eſt alia cura:niſi vt ꝙ feſtinãter ⁊ ꝙ honorifice nurẽbergã petat. Puto adhinc dies. xv. eiꝰ erit receſ ſus. Albertꝰ ⁊ Sigiſmũdus duces ſequenꝭ:⁊ vti ſubmurmurari ſentio Comes cilie iunior ⁊ dñs de malſe vtcũqꝫ ſic hũ factũ putabo ſi eius tñ ꝑſona illue venerit ꝙ iã mihi nõ eſt magni dubij:niſi q: futuri nulla eſt certitudo. In cã tua multa verborũ ꝑdidi:nil video qḋ fieri queat:niſi poſtꝙ nu remberge fuerimꝰ vbi artibꝰ erit vtendũ ⁊ nouis ⁊ maioribꝰ. Aduerſariꝰ tuꝰ añ diẽ obijt filioqꝫ nul laꝫ hic hereditatẽ ꝑter lites reliq̇t:deꝰ illi miſertꝰ ſit ſiue iuſta fuit eiꝰ cã ſiue iniuſta. Philoxeũ quã hic amaſti tumidũ ventrem gerit ſiue is vẽtus eſt ſiue cibus nimiꝰ. Johẽs ſecretariꝰ nurẽbergẽ. vtrã putauit illiꝰ ventrẽ vino plenũ. Aſcenditqꝫ ſupercalcauit ꝑſſit ouũqꝫ nixus eſt vt vinũ depri meret. ſꝫ nihil ꝑter vẽtũ exiuit. O ſi lachrymas cerneres ⁊ plãctus audires quibꝰ miſera poſt tuũ aditũ ſe macerauit. Certe niſi iohẽs opẽ tuliſſet aĩam exalaſſet miſella:q: neſciunt mulierculę vt viri flãmas amoris ferre. Sꝫ abijt nũc quoqꝫ iohẽs neſcioquid actura ſit infelix mihi ſi eẽt theu tonicus ſermo:adirẽ feminã:ſolarer ⁊ blandis verbis recrearẽ:ſed nihil mihi cũ viris almanis ꝑ ter tractũ eſt. Ipſe inſipidus eſt niſi ⁊ verba ſint. Subdelegabo igiꝭ Michaelẽ noſtrũ qui ⁊ de ꝟ bis vires eſt ⁊ factis achilles. Tu vale et mei memoriam geſta.

Laudat eloquẽtiã:eãqꝫ ad britãnos vſqꝫ ꝑfectã. Epiſtola. lxiiij.

Eneas ſiluius poeta reuerendo patri dño Adam de molin anglico ⁊ aplice ſedis ꝓtho notario. S. p. d. Regius tabellarius ex anglia dudũ reuerſus tuã mihi eplãm reddi dit:cuius tot ſuie fuerũt quot verba. Legi cupide que ſcripſiſti miratuſqꝫ ſum roma nam facundiã in britãniã vſqꝫ ꝑfectã eſſe. ſed fuerũt ⁊ alij apud anglos tulliane culto res eloquentie. Inter quos venerabileꝫ Bedã nemo nõ potuit. Petrus blaſenſis lõge inferior fuit:cuius epiſtolis hanc tuã per breuẽ antepono. Congratulor tibi ⁊ anglie:q: iam verũ dicendi ornatũ ſuſcepiſtis:ſed magne ob hanc cãm referẽde ſunt grates clariſſimo illi ⁊ doctiſſi mo principi. Glocceſtrie duci q̇ ſtudia humanitatis ſummo ſtudio in regnũ veſtrũ recepit. Qui ſicu ti mihi relatũ eſt et poetas mirifice colit ⁊ oratores magnopere veneraꝭ. Hoc nimirũ fit vt plures anglorũ eloquẽtes euadãt:qꝛ quale ſunt principes tales ⁊ ciues eſſe cõſueuerũt:⁊ mutanꝭ ſerui ſtu dio dñorũ. Perlege igiꝭ mi Adã mi here. Eloquẽtiam quã habes tene atqꝫ amplifica: tibiqꝫ ho norentiſſimũ:puta in ea re ꝑſtare hoĩbus in qua ceteros animãtes homĩes ipſi precellunt. Magna res eſt facundia:⁊ ſi verũ fateri velimus:nihil eſt qḋ tam regat orbem ꝙ eloquẽtia. Nã quicquid agimus in republica perſuaſis verbis agimus:⁊ illiꝰ in populi ſentẽtia manet qui melius nouit perſuadere. Tute iſta ſcis ideo miſſa facio. In rebus eccleſie qualis ſit animus tuꝰ ⁊ tabellariꝰ idẽ vt voluiſti mihi retulit:⁊ ego franckfordie prius ſenſerã. Laudo te qui pacem ꝓponis bello et pacatã videre cupis eccleſiã. Audio te nurembergã petiturũ:ibi latiꝰ inuicẽ colloquemur. Ce ſar iam itineri ſe accingit. Infra faturũ mẽſem illic vt ſpes eſt inueniemꝰ. Dux albertus frater et Sigiſmũdus patruelis eo quoqꝫ ſe conferent. Vtinã pax vt optamus fiat finiſqꝫ tandẽ neutrali tati detur vt ſciamus vbi agnũ comedere debeamus. Munus tuũ ꝙ mihi gratiſſimũ fuerit: nec ſcribere nec dicere poſſem:q: nec os nec calamus ſatis animi põt explicare cõceptũ. Faxit deus vt bene ſit illi virgini nepti tue ꝑnobili q̇ talis eſt opis opifex:cui nec Penelope nec Aragne fuerit comparandũ. Eueniat illi vir dignus tanta virtute ſobolẽ illa pergeneret matris imitatricẽ. Ob lationibus tuis vterer quotiens res expoſceret:nec minus in opere ꝙ in verbis apud te inuenire putarem. idẽ tibi,vt de me perſuadeas cupio. Vale dignitate parens etate frater dilectioneqꝫ ſo cius! et me vt facis ama:ſed non vt facis vtere.

Taciturnitatem excuſat ⁊ neutralitatem difficulter tollendam dicit. Epiſtola. lxv.

Iuliano cardinali ſancti angeli patri reuerendiſſimo Eneas ſiluius poeta. S p. d. Nunꝙ veniret ad te nuncius meis literis non onuſtus:niſi magnificus concellarius me preueniret:qui tam ſerioſe et accurate tibi omnia refert vt nihil mihi relinquat ſcribendum:quo ſit vt tacere potius quam ſcribere mallim. Nam res notas iterum ſignificare obtundentis eſt. Inania vero attingere et nihil niſi verba dare demen tis. Hoc oro vt et tua. R. p. animaduertat mihiqꝫ veniam det tacenti potius ꝙ inutiliter ſcriben ti. Satis eſt ſi me tuũ eſſe ſcis mancipiũ:ſi me habes ad omnia mandata voluntariũ et promptũ

Scribe mihi qñ res expoſcit et iube parato parere.noui nil eſt qd̃ ſcriptu arbitrer dignũ. Noſtra
italia parumper reſpirat:ſ3 neſcio q̃d peritura ſit illa cõtentio ſenis habita que nondũ diſſoluta
vtinam martini aliqñ ne dicã ſaturni redirent ſecula:vellẽ ⁊ ego reuiſere patriã ⁊ oſſa parẽtũ red
dere:nihil plus timeo q̃ in peregrina terra iacere:q̃uis vndiq3 tantũdem eſt ⁊ ad inferos ⁊ ad ſu
peros via.S3 h3 min⁹ neſcio quid doloris inter vlnas fratrũ ſororũ filiorũ atq3 nepotũ mori:⁊ licet
vbiq3 amici cõparari pñt:nulle tñ familiaritates tam dulces aut ſtabiles ſunt q̃ in patria:ſi pacẽ
haberet eccl'ia de pace italie magis ſperarẽ. Neſcio q̃d allatura ſit nurẽbergeñ.dieta:q2 diuiſi ani
mi ſunt:neutraliter difficulter aboleri poterit:q2 pluribus vtilis eſt. Pauci ſunt q̃ verũ ſequãtur
om̃es fere qd̃ ſuũ eſt querũt. Placet hoc nouũ neutralitatis aucupiũ:q2 ſeu iuſte ſeu iniuſte quis te
neat repelli nõ põt. Et ordinarij pro ſuo arbitrio cõferũt bñficia:non eſt facile (crede mihi) ex ore
lupi predã eripere. Sed q̃tum ſentio tota xp̃ianitas Eugenij ſequit᷑ partes. Germania tantũ di
uiſa eſt quã ego ſe vnitã videre vellẽ:meq3 illi cõformare:q2 multũ tribuo nationi huic:q̃ nõ metu
ſed ſuo libito ſuoq3 iudicio ducit᷑:quocũq3 rex cũ electorib⁹ ſe inflexerit eo ⁊ animula mea ſequet᷑
nec mihi plus q̃ alijs credã:hec volui ſcripſiſſe ne oĩno nihil ſcriberẽ:⁊ vt futurũ excuſatiorẽ ſim ta
citurnus. Uale feliciter ⁊ me pro tuo placito vtere.

Suadet ſeruari aurũ ⁊ priuata negocia cõmendat. Epiſtola.lxvj.

ENeas ſilui⁹ poeta Johãni peregalo fratri amãtiſſimo. S.p.d. Recepi duplices
tuas ep̃las quas Martinus regie cancellarie notarius attulit:cognouiq3 te be
ne valere:q̃uis inani marſupio:ſed illud quoq3 aliqñ implebitur ſi ſperata vnio
detur. Cupis ſcire Antonius luſcus in meas ne manus venerit:venit ⁊ apud me
eſt mihi cariſſimus. Tu rogo grãs meo noĩe p̃ſtãti ⁊ facũdiſſimo theologo Frã
ciſco de fuſte dicas meq3 ſibi offeras:q2 nõ ero deſes in oĩbus quib⁹ poſſu3 morẽ
ſibi gerere:magniq3 muneris loco recipiã ſi q̃d me poſſe conari ſciã eius deſide
rio gratũ. Mun⁹ quoq3 ſtephani mihi redditũ eſt:ſicut eidẽ reſcribo. Aureos ſi
los quattuor quos velle p barbatũ mittere ſcribis:ſuadeo vt apud te habeas: qm̃ multa poſſunt
occurrere ppter que illis in mea cauſa opus ſit. Scis q2 tridẽtina p̃benda impedit᷑.tuq3 defenſor
es cauſe: nihil eſt qd̃ abſq3 argento romana curia dedat. Nametſi ip̃e manus impoſitiones ⁊ ſp̃us
ſancti dona vendunt᷑:nec pctõrum venia niſi nũmatis impẽdit᷑. Serua igit᷑ aurũ:vt cũ opus ſit p̃
ſto reperias. De officio ſcriptorie cognoui tuũ conſiliũ. Mitto pcuratoriũ tibi vt illud quãti plu
ris potes vẽdas. Tu tñ id cautele habeas ⁊ exitũ nurẽbergenſis diete maneas. Si parti noſtre be
ne ſuccedit vt ſpero:noli alienare officium qd̃ vel mihi vel meis poſſit aliqñ frugiferũ eſſe. Si ali
ter euenit et placidũ ſuperis ſit partẽ aduerſam obtinere:vende vt tibi videtur. Circa p̃poſiturã
mediolaneñ.quid ſuadeas plane pcepi:laudoq3 ſniam tuã:ſ3 neſcio an fieri poſſit: q2 nõ habeo p
motores. Si obedientia reſtitueret᷑ concilio:vellem te cãm inchoare:q2 tua res erit ſi poterit obti
neri:qd̃ reſeruationẽ expedieris ſup beneficijs eccleſie tridentiñ.admodum probo. Cupio eni3 vt
illic ſis:vt cum quieſcere velimus vna illic ſenium peragamus cũ Franciſco noſtro:q̃q̃ illius p
poſitum mutatũ vereas:qui bellũ timens illinc abijt:nec poſtea reuerſus eſt. Et forſitan cum vxo
re potius q̃ cum eccleſia viuere cupit. Qd̃ ſi ſic ſit:vellẽ ſuũ p̃ſentires animu3:vt de ſuo decanatu
aliquid inuicem cõſultaremus:ſi quid tibi et mihi poſſet conducere. Laurẽtius de rotella noſter
prepoſiturã pinguẽ in adminiſtrationẽ recepit in patriarchatu aquilegieñ. Intenditq3 illic reli
gionem profiteri ſi poſſeſſionẽ nãciſci poſſit. Ego q2 ſibi fauori ſu3 perſuaſi ſibi vt ante canonica
tum tridentinũ tibi reſignet. Mihi vero ipſe ſuapte vult eccleſiam parochialẽ reſignare. Si res
athesis in nurẽberga ſicuti credimus cõponant᷑ aliquid boni poterit nobis euenire. Ego non deſi
nam ſic te pmouere vt meipſu3:q2 meritus es: Reuerẽdiſſimus dñs aquilegieñ.in extremis labo
rat:praua vite ſue ſpes eſt:minor ſanitas:exanguis eſt ſpũs:iã nõ corpus videt. Cogitare patres
debent quem ſibi in patriarchatu ſufficiãt:⁊ in oĩbus regiũ deſiderijs exequi ne friſingeñ. iniuriã
innouent. In eccleſia brixineñ.q̃d optet rex ſcitis oẽs. Rogo cõſulo ſupplico ne plus athesinis q̃
maieſtati regie auſcultetis:q2 in nurẽberga nullius vox eſt athesinoru3. Regis autẽ nutu oĩa fiẽt:
Hec vt reuerendiſſimis dñis arelateñ.et ſancti calixti dicas poſco me bis facias commendatum
Nollem aliquid fieri quod mentẽ regiam perturbaret. Nos in breui aſcendemus:q2 iam inducias
biennales cum rege polonie ex hungaris ſibi obedientibus nacti ſumus:nec aliud in preſentiarũ
agimus q̃ nos vie accingere. Mihi Johannes amantiſſime bene eſt:bñ habeo:bene ſpero:quod
mihi non tam mei cauſa iocundum eſt:q2 vbi paucis eſſem contentus q̃ vt mihi et amicis ac ne
ceſſarijs ceteris poſſim aliquando prodeſſe. Andream de pauigalijs et ceteros amicos meo nomi
ne ſaluos dicito. Uale optime.

Dolet de amici captura et morte cardinalis aqlegiẽſis. Ep̃la.lxvij.

Eneas ſilui⁹ poeta iohãni peregallo. S.p.d. Obſignaueram tibi has lr̃as nuncioq̧ in craſtinũ cõmittere animus erat. Sed accidit inopinatus ⁊ acerbus caſus q̃ et epiſtolã retinuit ⁊ mentem affecit dolore. Laurentius nãq̧ noſter quẽ velle religionẽ ingredi ſcripſeram non clauſtrum ſed carcerem ingreſſus eſt. Poloni enim vt cardinalem moriturũ viderunt manus in laurentiũ iniecerunt nulla penitus auctoritate freti. Tu inquiũt argentũ heri impignoraſti: non exibis niſi luatur ſeptuaginta et ducentarũ mercarũ argentũ eſt: qđ alberti habẽt baſilee hoc voluũt vt laurẽti⁹ redimat: obligatũ eſt ꝑ ſeptingẽtis aureis quos cardinalis accepit: indigna res eſt vt ſeru⁹ es alienũ exoluat. ſic lex barbara iubet. Ego nitor hoiem iuuare q: compatior viro in aliena terra captorꝫ amico. Sed q̃d tu facias vbi nulla vox auditur niſi auri cum tu ſis inops. Ille adhuc deꝑhenſus eſt neſcio q̃d futurũ ſit: nulla excõicatio ꝓdeſt: nulla ſis deluſſio dum res ſic ſtat. Anima illa q̃ in cardinalis aquilegienſis corꝑe diu alligata filo vel cera detinebatur abrutis retinaculis carcerẽ euaſit. Obijt ille quarto nonas iunij hora poſt meridiẽ q̃rta. Nullas extorſiones paſſus eſt: nullos cruciat⁹: ſed tanq̃ dormiturus aiam exalauit. Viderat medicus mortẽ inſtare: ſuaſitq̧ teſtamẽtũ fieri: ſic ⁊ amici aſtantes. Ille vos me deficere cenſetis inq̃t at ego robuſt⁹ ſuꝫ: nec in me quicq̃ ſentio deficere: nec poſt hec verba: mediã vixit horã. Eius corpus per alterã dieꝫ ſeruatũ eſt oſtenſumq̧ omnibus. Tertio vero luce apud ſanctuꝫ ſtephanũ et ad dexteram altaris dextri ſepultuꝫ eſt. funus iuxta morẽ germanie magnũ ⁊ honorificũ fuit. Apud italos nõ fuiſſent tanto viro exequie digne: Pileus rubeus ob neutralitatẽ nõ eſt ꝑmiſſus mortuo: qui viuo non negabatur. Sermo ante funus habitus eſt: neſcio qui vir fuit: verba hois laudo. Eſt hoc anno his regionibus maxima ſiccitas: neſcio an iterũ feton currus phebi ducere ceperit. Frumẽta oia ſunt exuſta: magna cariſtia timetur: nulle pluuie ſunt: calores ꝑter ſolitũ admirandi: dicebant plebei nõ pluit: q: excõicatus eſt cardinalis. Orator igitur qui ante fun⁹ verbum fecit. Vos inquit iudeis ſimiles eſtis: qui cũ xp̄m honorificentiſſime recepiſſent aduenientem poſtea perſecuti ſunt: et crucem ſubire coegerũt. Vos hunc legatum cupide recepiſtis ⁊ mirifice honoraſtis ingredientem: nunc quia peccatis veſtris iratus deus non pluit: cauſam in ip̄m vertebatis. Ecce iam triduum mortuus eſt cardinalis: cur nobis pluuia non ꝑbetur: ſceleribus veſtris denegatur humor non illi: ⁊ in hunc modũ epiſtola locutus eſt. Ego cardinali epitaphiuꝫ feci: quod tibi cum preſentibus deſtino. Iterum atq̧ iterũ. Vale.

¶ De morte cardinalis aq̄legiẽſis ⁊ de rebus cõcilij. Ep̄la. lxviij.

Reuerendiſſimo in xp̄o patri dño Iohãni cardinali ſancti ſixti Eneas ſilui⁹. S.p.d. Pauci dies ſunt quib⁹ lr̃e tue mihi fuerũt reddite: que tamen in viã cõſumpſerunt vel minus paulo. Illis ergo nihil reſpondebo q: nihil eſt iã in eo ſtatu quo tũc fuit: ſolũ atingaꝫ nouitates aliquas ex quibus poſſet ad res cõſiliares vigilanti⁹ ⁊ vtilius intendere. Regia maieſtas ſedulo operã dat ⁊ q̃celeriter nurẽbergam petat: nec puto his in partibus diu manebit. Res eccleſie aliquẽ finem nunc ſuſcipient. Deus illum det: nec ſinat amplius tenebrarũ principeꝫ dominari. Cardinalis aquilegieñ. die ſecunda iunij migrauit ex hac vita: nulluꝫ teſtamentuꝫ condidit. Verũ eſt ꝙ dici ſolet. Sicut viuis ita morieris. Qualis vita talis mors. funus eius non tam dignitate quã vita dignuꝫ fuit. Non enim puto magno detrimento eſſe concilio morteꝫ eius: quia non multuꝫ vtilis vita fuit. Qui namq̧ legatione abutebatur. Nec papa id agit: quod hic faciebat. omnia enim plana erant. Itaq̧ murmur erat aduerſus conciliuꝫ quale vix queaꝫ dicere. Tu ſcis q̃ mundas manus habere oporteat qui aduerſarius habꝫ. Si aliquid deerat. Superuenit marcus boni filij prouid⁹ diſpẽſator: quẽ famoſa legatio apđ poloniam geſta recõmendat. Is nunc literas ante obitũ cardinalis obtinuerat cũ omni ptãte quã cardinalis habebat. Itaq̧ legatus legatũ creabat. Ego vidi ⁊ legi has lr̃as reꝑhendiq̧: q: nõ poteſt de latere facultates ſuas ſp̄uales ſuꝑ quibus induſtrie ꝑſona electa eſt alteri delegare. Sed fruſtra clamaui: q: nullũ eſt apud fatuos cõciliuꝫ. Neſcio quid nũc facturus ſit marcus. Aiunt eũ adhuc velle poloniã petere: forſitan facultatibus vti vult etiã poſt mortẽ mandatis. Is laurentiũ prodidit capturẽq̧ ſue ſtructor fuit. Me nũc pro liberatiõe ſtudere oportet. Nihil formidabilius eſt q̃ homo bilinguis: nihil terribilius q̃ hoſtis familiaris. At hic bñficia ex laurentio plura ſuſceperat neq̧ huc veniſſet niſi expenſas ille feciſſet. digne patitur laurentius: q: bñfacere malis malefacere eſt. Veſtrum eſt cogitare ne apud polonos marci loquacitas atq̧ cupiditas fauorẽ concilij obnubilet. Venerabili ⁊ doctiſſimo viro theologo Franciſco de fuſte refero grãs: qui antoniũ luſcũ ad me miſit. Andream theologuꝫ et confratreꝫ eius ſaluuꝫ dicito. Neuter eorũ meretur ſi non voco dominos. quia nemo dñs abſq̧ dño. Mendicantibus auteꝫ nedum dominiũ: ſed oĩs proprietas eſt interdicta. Valeant igitur ipſi et me cuꝫ paupere ament. Tu quoq̧ me et ſoles dilige: et inter famulos habe fidos. Ex vien.

¶ Promotoꝛiales litere. Epiſtola. lxix.

Eneas ſiluius poeta magnifico domino Gaſpari ſchlik cancellario. S. p. d. Cū recederes heri ex Vienna putaui me hodie tuū iter ſecuturū, quia i balneis me velle operiri dixeras. Hoc mihi voluptati erat tum ꝙ in balneis recreoꝛ: tum ꝙ tecū libentius ꝙ̄ uſqꝫ gentium ſum. Sed aduenit heri circa meridiem hartungus noſter qui ait te hodie nouam ciuitatem petiturum: ſicut ebicnenſis epiſcopus ſibi dixerat. Nam regia maieſtas omnino te viſere cupiebat: deqꝫ nōnullis conferre tecū. Quod vt audiui ratus ſum nō expedire me balnea petere: quia ſine te inutiles ſumptus facerem. Reddidit enī certum idem hortungus me non inuenturum tuam ibi magnificentiam. Deliberaui igitur hic manere aliud donec mihi ſignificares. Interim venit vlcus neſcio quod in ſiniſtrā tibiam quo maxime crucioꝛ et ab heri vſqꝫ hodie mirūimmodū creuit. Crus ipſum ſiniſtrum a genu in femur rubeum eſt et ſanie plenum. Opoꝛtet me vti emplaſtris: neſcio an infra triduum poſſum fieri robuſtus equitandiqꝫ potens: nunc nullatenus poſſum niſi ſupꝛa dextrum pedem conſiſtere. Mira res ꝙ̄ celerioꝛ egritudo venit quāqꝫ tarde recedit. Qui nūc ſanus erat: in hoꝛa egrotabit. Nihil ſub celo ſtabile: nihil ſecurū. Spero tn̄ me nō eſſe nūc ex his qui diu iacent. Et quippe ſi meū ad te ire tam neceſſariū ꝙ̄ voluntarium putaſſem: mox equū aſcendiſſem: etiam ſi vna priuatus tibia veniendum fuiſſet: quia libentius tecum cū vno pede foꝛem ꝙ̄ cum duobus ſine te. Si ergo mea preſentia vlla in te opus eſt ſcribere: quia omni dubitatione poſt habita curabo ad te pficiſci. Iterū ſicut tibi dixi de ſimone preſbytero miſneñ. vicario apud ſanctum michaelē: ſupplico vt cauſam eius recōmiſſam habeas: verbūqꝫ regi facias vt is poſſit illic perſeuerare quod eſſet illic eccleſie admodum vtile. Nam edes ruinā minant: vinee inculte ſunt quia cū rectoꝛ non arbitratur ſe manſurum rapit quod poteſt ⁊ cetera negligit. Hic vult domū reparare iamqꝫ ex amicoꝛum ſubſidio in hoc opus pecuniam comparauit. Vult etiam vineas colere ⁊ agros refoꝛmare ſicuti iam ceperat. Itaqꝫ multum expediret illi eccleſie hui⁹ hominis confirmatio. Prepoſitus ſancti ſtephani habet annuatim ex ſancto michaele libꝛas octo ⁊ quadraginta: dantur alijs quibuſdam pꝛo vicario. Superſunt libꝛe ſexaginta vel circa: ex quibus tenet quatuoꝛ capellanos: vnum coꝛialem: vnū clericū: vnū pꝛocuratoꝛē: et ſe nutrire. Itaqꝫ maioꝛes ſunt expenſe ꝙ̄ redditus. Sed hic homo ſi continuetur intendit vineas ſic melioꝛare vt fructus maioꝛes ſint. Nec hoc bonū eſt ꝙ aliquis illic nō perpetuetur. Nam rex albertus anteceſſoꝛem illius vicarij perpetuū eſſe voluerit. rogo igitur et ſupplico vt tam pꝛo bono illius eccleſie ꝙ̄ meo intuitu q2 virum illū mi diligo. velis efficaciter regem oꝛare: vt hūc perpetuet. Qđ ſi hoc nequeat obtineri ſalutem triennīū aut biennīū ſibi impetres: ne homo expenſas quas pꝛo vinearū reparatione fecit omnino perdat: in hoc mihi gratiam ꝙ̄ maximā facies. Vale.

¶ Fama non eſt contēnenda. Epiſtola. lxx.

Eneas ſiluius poeta. Johāni tuſzon ſecretario ciuitatis pragēſis amico pꝛimario Salutem plurimam dicit. Epiſtolam tuam duꝫ legi atqꝫ relegi: modeſtiā cum doctrina pugnantem vidi. Namqꝫ cum oꝛnatiſſime ſcribas vereri te tamē ais ad me literas dare minus cōptas. Sed obſecro te ne deinceps tali vtaris pꝛincipio: q2 nihil ad me potes nō elegāter ſcribere: etiā ſi oꝛnatus qui tuis in ſcriptis elucet maxim⁹ nullus foret. Amicitia nāqꝫ nō eloquentiā ſed rem expetit. Tu vero ⁊ mihi amic⁹ es ⁊ ego te in paucis amo. Itaqꝫ ſupplet amoꝛ ꝗcqđ facūdia negat. Que excuſatio nō minus mihi ꝙ̄ tibi conuenit. Tu nāqꝫ dū imperit⁹ videri vis: doctiſſimū te oſtēdis. Ego dū aliqđ ſapere me iacto: imperitiā pdo meā. Quo fit vt i meis lr̄is arrogantia cū inſticia certet. Non tam honeſte ꝙ̄ in tuis certare dixi cū doctrina modeſtiā: ſed pꝛetereo iam hic: tuiſqꝫ optatis reſpondebo. Ais te cupere ſi quid noui ederim tibi vt cōmunicē. Gererem tuo deſiderio moꝛē ſi tam libēter reſcriberē ꝙ̄ ſcribo. mihi tn̄ id viciū eſt vt plus ꝙ̄ ſemel nihil ſcribā. Plura poſt tuū abitū cōpilaui. Sigiſmūdo duci patrueliqꝫ regis noſtri nō paruā epiſtolā deſtinaui: plurima illic bn̄ viuēdi pcepta tradēdo. De paſſiōe dn̄i hymnū cōfeci: regiqꝫ dono dedi lr̄as nūc ad iſtū nūc ad illum miſi. Copias oīm venceſlaus noſter hꝫ. Is te pōt participē facere. Sibi plumeus mihi plūbeus eſt calam⁹. Man⁹ illi velox: mihi tardioꝛ: qđ et me cupis ex illo pete. Nihil noui ex mea manat officina: qđ ipſe nō antea exemplarim retineat. Si ergo ignoꝛantias meas tātopere cupis ſatis habeto ex me doceri quā voto compos fias. Notum in bohemia encā nō inuit⁹ audio: q2 meli⁹ eſt nomē bonū ꝙ̄ diuitie multe. Sed vtinā ſtabilis ſit ꝙ̄ de me famā pdicas: qđ ita demū erit: ſi fundamētū bene iactū eſt ſub petra veritatis. Ego mihi cōſcius ſum nō me talem eſſe qualis pdicoꝛ: vtrūqꝫ eſt: laudari poti⁹ indigne ꝙ̄ vituperari digne cupio. Eſt enī laus virtutis excitamentū. Quis enī tam malus eſt ꝗ virtutē illā nō aſſequi ſtudeat: de qua ſe per

cipit laudari:mihi ſane magnos ſtimulos ad eloq̄ntiā capeſcendā adhibetur ꝗ̄ quē de me dicis inter bohemos eſſe rumor. Et vtinā aliq̄n poſſim talis euadere qualis credor. Tu tamen vide ne vanus laudator inueniaris. Siquis me caſus pragam detulerit vbi mea preſentia nomē obūbret in armorū tuorū deſcriptiōe ꝓhebo quā optas operā. Ueceſlaoq̄ꝫ ꝓuinciā demēdabo. Cui nihil eſt tui cauſa durū facere. Frāciſcus regie cācellarie vetꝰ mancipiū multa mihi de te cū laude retulit que nō abs volūtate cognoui. Facit deꝰ vt ſecūdi bora ſint ꝙdiu vixeris:tua tuorūq̄ꝫ fata: tibiq̄ꝫ nunꝙ̄ Medo τ Franciſco nunꝙ̄ deficiat merū. Uēceſlaus τego Colmū bibemꝰ hubertim. Uale.

¶ Promotoriales litere. Epiſtola.lxxi.

Eneas ſiluius poeta τ Michael de pfuellendorff. S.p.d.τ ſeſe dedunt. Reuerēdo in xp̄o patri et illuſtri principi dn̄o Henrico ep̄o cōſtantienſi. Uiros bonos τ literarum amatores tue dilectioni dilectos eſſe nequaꝙ̄ ambigimus:q₂ ſimilis eſt amare ſiles et oīs probus afficitur probis. Nec virtus pōt nō placere virtuti. Hoc facit vt Johānem ciuium qui tuo indiget auxilio:non multis tibi verbis recōmendemus. Nam cum ſit ille probitate plenus et omni ex parte laudādus. Satis in ſe preſidij habet ad tuum fauorem nāciſcendum: nec recommendatione noſtra magnopere indiget. Ne tamen in ſuis neceſſitatibus verba tibi noſtra defuiſſe arbitretur. Scire te volumus magni beneficij loco nō ſuſcepturos quicquid in eum te boni contuliſſe perceptimus. amamus enim hunc τ in amicitia noſtra tertium habemus:nec ſibi quiſꝙ̄ prodeſſe poteſt quin et is nobis gratificetur. Non tam Pilades Oreſtem: aut Perithoum Theſeus dilexit:quam in alterutrum ſeruamus amorem. Hinc regia munificentia primariarū precum ius prebuit. Capitulūq̄ꝫ zouingeñ. tue dioceſis pro eo rogatus fecit. Jāq̄ꝫ in canonicum eſt receptus. Prebendam autē aſſequi non poteſt:quoniā alius ſibi impedimento eſt. Habet igitur honorem abſq̄ꝫ cōmodo. Alius forſitan libentius cōmodum abſq̄ꝫ honore ſuſcepiſſet:q₂ vulgus vtilitatem profert honori. Uera tñ ph̄ia nil vtile cenſet quod non ſit honorificum Utcunq̄ꝫ ſit noſter Johānes optat honori ſuo miſceri cōmodū:q₂ caduca res eſt mūdialis honor: niſi pecunia ſuſtētetur. Tu ergo qui illic epiſcopus es:in cuius manu calix eſt muſto plenꝰ: quiq̄ꝫ potes ex hoc in hoc miſcere. Juua hunc amicū noſtrū τ fac vt noſtras preces illi ſentiamus fuiſſe proficuas. Quod ſi feceris vt de tua humanitate cōfidimus:non ſolum illū τ nos tibi obligabis ſed imperialis etiam faſtigij erga te gratiā efficies promereri. Uale.

¶ De dietis germanicis.. Epiſtola.lxxij.

Eneas ſiluius poeta. S.p.d. Reuerēdo patri dn̄o Johāni carnali iuriſconſulto τ apoſtolici palacij cauſarū auditori. Accepi cupide te germaniā repetiſſe: q₂ et te reuiſere ſpero cum quo loquor τ conuiuo libenter:ꝙuis inter nos ſepe de rebus eccleſie concertatio ſit. Jlla namq̄ꝫ non pertinax aut raucida eſt: ſed qualis inter philoſophos eſſe conſueuit:qui non vt appareant:ſed vt inueniant verum diſputant. Nec rurſus ego is ſum qui me velim huiuſce diuiſionis participem facere:theologorum eſt hec diſputatio: mihi ſatis ſentire fuerit quod plures ſenſerint. Petis ex me de curſu diete et quid ſperem tibi renunciē. Satis facit deſiderio tuo quantum poteſt cancellarius. Me nec ſcire neq̄ꝫ ſignificare plus eo pbas eſt. Si me tamen diuinare vis:quia poetarum eſt preſagia ſcribere pauca ſubiungam. Ego et tibi verum fatear:non puto dietam hanc alijs eſſe ſteriliorem:ſcis quid hoc verbo ſentiam. Fecunde ſunt omnes diete quelibet in ventre alteram habet. Apud arabes auis eſt fenix:carminibꝰ poetarum illuſtris. Hec dum fatum ſibi inſtare ſentit:quingētis cm̄.τ.xl. annis viuit. rogos ſuos inſtruit cinamis. Ex cuius cyneribus mox altera ſurgit:et ſemper vnica fenix eſt. Tu hoc vt vis accipe:annis iam pluribus dietas habemus nec ſtatim finis: res turbulente ſunt:diuiſi animi: quoſdam delectat neutralitatem vigere:q₂ nouū eſt aucupium: poſſeſſores vnionis ſunt hoſtes: quia nulli ius reddi vellent. Serpentem qui tibi ſuſpectus erat: vidi audiuiq̄ꝫ nec alius fuit quam rebar:tu ſis moroſus eius perſenties periſti niſi antidotū habeas. Uix Mitridates aduerſus hoc attonitum tutus iret. Habes quod ſperem quodq̄ꝫ poſſum propter iniuriā mei officij dicere. Tu vale et ſi quem tibi non in oībus conſonantem amas me etiam ama.

¶ Promotoriales litere. Epiſtola.lxxiij.

Eneas ſiluius poeta Salutem plurimam dicit Magnifico domino Caſpari ſchlik cancellario imperiali. Attulit tibi ſicut opinor. Hartungus literas meas quibꝰ magnopere poſtulabam vt amicum meum Symonem miſneñ. regie maieſtati recommendares petiunculam ſuam ſuper vicariatu ſancti michaelis promouendo. Nihil exinde mihi reſpondiſti puto:quia non ſuppeditabit tempus. Uerum cum amici cauſa non ſit deferenda niſi ad finem vſq̄ꝫ perducatur. Jterum atq̄ꝫ iterum ꝓcor vt mei deſiderij

deſiderij memoriā habeas:et hanc vnam mihi gratiā impetres:qꝛ pro magno munere ſuſcipiam Ego nunc orationem vnam edidi que nouam papiri implet:quam cum videris dices me tuꝫ tibi tum tuo germano officioſum eſſe. Itaqꝫ rogo vt ꝓ mercede illius mihi ſymonē promotū reddas quia digna eſt oratio ſic ꝑmiari. Meqꝫ iudice multomagis. Ideo velis hāc poſtulationē mihi impetratā reddere:meqꝫ ſuper hoc certiorare. De me vero q̄cq̄d fieri iuſſeris id fiet. Intellexi tunc apud te oīa eſſe precij grauioris:id eo hic maneho q̄diu nō vocabor:qꝛ ſemꝑ mea ſentētia fuit non ciuitati Viennā eſſe proponendā:quāq̄ apud vos iudeorum et monachorum plus ſit:nec me nouus benedictinorū habitus ſiue bernardini ſunt oblectaret:q̄uis fama eſt crucem aureā fore adiunctam:que de collo cuiuſqꝫ monachi pendet. Vale optime ꝛ niſi nurembergeñ.cura dictē nimium regem teqꝫ grauat non nihil mihi ſcribe.

¶ Aduocatum nouum denunciat. Epiſtola.lxxiiij.

Eneas ſiluius poeta imperialiſqꝫ ſecretarius S.p.d. Stephano de caʒijs nouarieñ. iuris vtriuſqꝫ doctori amico primario. Laurētius de rotella vir probus et tibi motus vt fert hera fortuna per familiā patriarche aquilegieñ. dum ille in vltimis ageret apprehēſus incarceratuſqꝫ fuit. Ego tū propter amicitiā tum ꝓpter patriaꝫ:tuꝫ quod iniuſte detineri eum vidi⁹ pro ſua liberatione laboraui obtinuiqꝫ Cancellario tamen et me pro ipſo fideiubente. Hac de cauſa oportuit me ire ad regem qui eſt in noua ciuitate abhinc per dictem ſemotus. Poſtq̄ illic fui:acta re Laurentij tuam aggreſſus ſum. Iamqꝫ impetraui te regiū aduocatum fieri:nec aliud reſtat niſi literas confici:quod faciā vt primū curia infimul erit. Nunc nequeo quia ſigillo caremus. Tu te tamen ſcias aduocatum eſſe. ꝛ per regem libēti animo receptū. Namqꝫ vt his de tuis virtutibus certior factus eſt. Stephan⁹ inquit me rogat quod cum rogari a me par fuerat. Cognoſce ergo regis animuꝫ:et quia iam ſuus es: cauſas eius ſuſcipe cōmendatas. Nunc de aquilegieñ. et tridentineñ. agetur eccleſijs:vide ne quid fiat qđ preter regis ſit mentē. Reuerendiſſimus dñs arelateñ. cui rex ſcribit tibi aperiet quid ſit opus. Ego tuas literas curabo quantotius expeditas ad te mittere. Vale.

¶ Promotoriales litere. Epiſtola.lxxv.

Eneas ſiluius poeta. S.p.d. Magnifico Gaſpari ſchlicke imperiali cancellario. Inſignē litterarum militem Precopium de rabēſtein quāti faciam quāq̄ amē multis ſignis potuiſti intelligere. His nunc eccleſiam budonicenſem germano ſuo conferri petit. Epiſcopus alius bohemus dicit eam ſibi promiſſam. Mihi conſtat hunc epiſcopum non vocantē ſed vacaturū impetraſſe. Et quia tunc non vacauit vana fuit eius impetratio. Poſtq̄ regia maieſtas vt vult diſponere. Mihi conſultius videtur Procopij fratrem illum epiſcopum promoueri. Multa ſentio que ſcriptis nolo committere. Tu amas Procopium et ab eo amaris:ideo non expedit me multa dicere : ſi quid tamen preces mee valere pro eo poſſunt:ſcito me omni conatu et integro corde ipſius commodū cupere. Hoſpes noſter valet ad te proficiſci tuoqꝫ auxilio preſentiam regis habere ſi ſaltem triduo in noua ciuitate rex ſit manſurus. Quod ſi huc vētur⁹ ſit. expectabitur eius aduentus. Tu velis me quid fieri debeat inſtructum facere. Dum tergeſti preterita hyeme forem expoſui poteſtati regie inanes fuiſſe quas per medium tuū pro meis familiaribus regias preces impetraueram. Quia non erant vere collationes:petij qꝫ alias preces ſi locus vacās reperiretur. Annuit rex preſenti Guilielmo tatꝫ prothonotario. Nunc dicit mihi Iacobus locum eſſe vacuū quem in cedula tibi ſignifico:peto vt permittas pro Iohāne familiari meo ad conſolationē iſtam preces expediri:quia et hoc magnū beneficiuꝫ recepiſſe putabo:q̄uis tot ſunt tua erga me merita vt ſilere potius q̄ amplius petere debeam. Sed facio ſicut ruſtici qui poſtq̄ vidēt ſe nō poſſe obligationib⁹ ſatiſfacere:curant vt obligatiōes ipſe q̄maxime ſint. Domini quoqꝫ id ſolent querere vt ſeruos ſuos q̄obligatiſſimos habeant. Vale et me tuum tuiſſimum facito.

¶ Litere promotoriales. Epl'a.lxxvj.

Eneas ſiluius poeta Salutem plurimā dicit Magnifico domino Caſpari ſchlicke cancellario imperiali. Guido tabellarius apoſtolicus ad me hodie venit: literaſqꝫ mihi ex roma reddidit Iohannis campiſij et Petri noxetani:qui mihi ex tota humani generis ſocietate ſunt amiciſſimi. Hi venerabilem et ornatiſſimum viruꝫ Bartholomeum rauarelli ſecretarium et cubicularium apoſtolicum magnopere commendant vſqꝫ res ſuas iuueni non ſuadent tantum ſed cogunt:quale negocium ſit non ſcio. Sed id magnificentie ſcribitur tum per eundem bartholomeū tum per alios. Audio illum tui germani cauſam toto conatu promouiſſe. dum res eccleſie friſingeñ. rome tractebat. Aiunt ꝑterea hunc

eſſe apud ſummū pontificem magno loco:virūqꝫ fore ⁊ literis ⁊ virtutibus ornatū: quibus ex rebus ſi quid apud te roboris mei ineſt precibus peto:ſupplex oro:vt rem huius viri expeditā reddas:ſi modus eſt qui poſſit impetrari. Nam ⁊ gratiā homini reddes bene merito ⁊ amicis meis qui tui ſunt ſerui plus cōplacebis ꝙ̄ ſi montes auri tradideris. Sic eos in hāc rem affectos video tuū eſt morē ſeruare vetuſtū:qui felicitatē tuā ſoles in acquirēdis amicitijs collocare. Receſſum regis ſuūqꝫ tranſitum ſicut iuſſiſti ⁊ Hauſtumio ⁊ ceteris socijs ſignificaui. Sebaldus in balneis eſt. Hoſpes dubius eſt:venturus ne ad te ſit. Ego diſſuaſi:qꝛ ⁊ tu venire intendis. Vale optime.

¶ Probat veram ſcientiā diſcere bene mori. Epiſtola.lxxvij.

Eneas ſiluius poeta imperialis ſecretari⁹ viro ⁊ amico cōſtanti Friderico tergeſtinoꝝ cācellario. S.p.d. Queſt⁹ es me tibi nō ſcribere ꝙ̄uis mihi ſcripſeris aliqñ:dicisqꝫ id eſſe ſigni nec cōſtātis:nec veri amici me fungi officio. Sic ei referūt q̄ ex te huc pficiſcunt̄. Facis ſicut mācipia ſolēt que vbi peccauerūt prius clamare ⁊ vociferari incipiūt: ꝙ̄ dñi crimenqꝫ aliqḋ excogitāt qḋ heris aſcribētes obliuionē pctorū ſuoꝝ inducāt: ſed erras:nō patiar tuā negligētiā inultā:nec pptērea excuſat⁹ eris:qꝛ prius cōquereris. Scio ego has artes:noui has vſutias:calco has tegnas. Nihil agis mi Friderice dū me accuſas:q̄ nūꝙ̄ ad me ſcripſiſti poſtꝙ̄ abs te receſſi:niſi paucula v̄ba quib⁹ amici tui cām cōmēdabas. Ego vero ad te ſepi⁹ ſcripſi ⁊ añꝙ̄ irē romā ⁊ poſtꝙ̄ reuerſus ſuꝫ. Si ergo me vincere vis:nō q̄rendo:ſꝫ ſcribēdo: id facies melius. Nūc tñ miſſa hec ſi facio veniāqꝫ do:ſi mō in futurū aliter agas. Ego nūc qḋ a te ſcribā nō habeo aliud niſi me tuū dixerim:tibiqꝫ velle cōplacere colere te amare ⁊ obſeruare vnice tuūqꝫ bonū ſtatū valitudinē optimā:⁊ tuoꝝ felicē ſucceſſuꝫ optare:ſed iſta vetera ſunt ⁊ tibi notiſſima ⁊ inter amicos minime repetenda : qui magis factis ꝙ̄ verbis cognoſcunt̄. cā tuoꝝ ciuiū nondū eſt terminata. Ego libēter viderē harū litiū finē qꝛ vrbi tergeſtine ac ciuib⁹ oībus ſuꝫ affectus. Nec placet mihi videre bonos illos viros ac ſui reipublice amatores totiens huc trahi: nec rurſus libēter audio poſtponi negociaqꝫ nr̄e principi q̄ debent̄. qḋ ſi eſſent mediatores q̄ ſtudio pacꝭ intēti eſſent:q̄ ſunt pacis cōſulerēt.nō tādiu res iſta pēderet. Meli⁹ eſt (crede mihi) de ſuo iure aliq̄d tradere cū pace:ꝙ̄ totū litigādo cōſequi. At iſta viderint q̄ plus ſapiūt. Ego mihi viuere volo nō ſemꝑ alijs:iā regia maieſtas bñficia mihi largita eſt q̄bus poſſuꝫ honeſte viuere. ſeq̄ſtrabo me tandē ab his curiaꝝ miſerijs Et qꝛ ſenect⁹ adeſt vrgetqꝫ mors:cogitabo quō bñ moriar. Id eñi eſt deniqꝫ recte philoſophari.i.ſcire.i.eſſe ſapientē. Nā qui iura nouit ⁊ aſtroꝝ curſus ⁊ pluuiarum vētorūqꝫ cās ⁊ argumētandi rōnes ⁊ mēſurā terre:⁊ carminis:⁊ oratiōis vires:⁊ oēm armoniā:is tñ nihil ſcit niſi mori ſciat. Vltimus humanorū actuū mors eſt. Qui oīa recte fecit:⁊ in fine defecit:is fruſtra operat⁹ eſt. Inſulſus poeta eſt q̄ actū quintū negligit:ſic q̄ mortē neſcit bñ cōcludere demēs eſt. Curādū eſt ergo mihi vt finē bonū faciā:ſatis luſi:ſatis puer ⁊ iuuenis fui : ſatis mundo ſeruiui imo nimis. Iā hora me admonet:redeundū ē inviā:faciā niſi fallor. Idē tibi cēſes faciendū ꝙ̄uis in eā rem iādudū accinctus fueris:ſꝫ pſeuera. Coniugē tuā pbē mulierē:⁊ honeſtiſſimas filias tuas atqꝫ filiū tuū adhuc adoleſcētē:⁊ quē iuuēt⁹ imperitat facētēꝫ iubeo ſaluere:⁊ incolumes eſſe cupio. Idē Iacobus facit:qui eſt iā plebanus inſignis eccleſie. N. ſeqꝫ ſibi cōmēdat Vale ⁊ Bononiū veſtrū aptū veſtri ſenatus principem meis verbis ſalutato.

¶ Hortatur legatos regni hungarie vt Ladiſlaum abſqꝫ cōditiōe regem recipiant. Epiſtola.lxxviij.

Dyonyſio ſancte romane eccleſie cardinali archiepō ſtrigonieñ. ⁊ patri domino colendiſſimo. Eneas ſiluius poeta. S.p.d. Si q̄s me roget rñ ſtātiſſime pater cur ego natus in hetruria de ſtatu regni hungarie loqui preſumē. Reſpōdebo me hominē eſſe vt Terentianus ille cremes dicebat. Humani nihil a me alienum putare. Dicam me italum ſcire plures mei generis homines in regno veſtro.et opibus ⁊ honoribus auctos:ad magnam gloriam euaſiſſe. Dicam me legiſſe hyſtorias veſtras:inueniſſeqꝫ hūgaros multis victorijs claros nomen ad aſtra tuliſſe. Atqꝫ idcirco ſicut natura iubet eorum me virtutibus affici. Quid plura chriſtianū me dicam. ſollicitudinemqꝫ habere vt chriſtiana religio in tuto collocetur:quod ſane fieri non poteſt niſi et murus eius qui eſt hunguria ſit incolumis. Sum igitur anxius nec aliud hoc tempore opto:ꝙ̄ veſtre nationi bonum finem imponi. Verum dum hec mecuꝫ ſepius animo reuoluo:multuꝫ hoc ex tua et collegarū tuarum voluntate diſpoſitioneqꝫ pendere reperio. Nā cū vbiqꝫ id eueniat:vt tunc res bene concludant:cū nunc q̄ qui eas tractant voluntarij pniqꝫ ſint:quāto hoc magis nūc ſperandū eſt:ſi vos inclinati ⁊ affecti ſitis q̄ nō ſolū legati eſtis regni:ſed ipm quodāmō regnū in ptāte habetis:qꝛ qḋ per vos fieri contigerit:nemo dubitat apud alios quoꝝ noluiſtis hr̄e ratū. Sunt igiẗ he cauſe q̄ me tue. R.p. nōnulla ſcribere cōpulerūt:q̄

et in bonam partem recipi precor et alijs collegis tuis cōmunicari: qꝛ ⁊ ſi veſtrū acre iudiciuʒ que
regno veſtro conducant optime videat: nō tn̄ qđ exteri ſentiūt negligendū eſt. Loquor aūt cū tua
dignatione tanꝙ ceteri ex. collegis audiant. in principior meor verborū illud fundamētī loco re-
cipiam. Quicquid homines ex ſuo arbitrio faciant: id ſibi vtile iudicare. Naʒ quod ſibi damno ſit
nemo ſciens volenſqȝ facit. Vos igitur hungari viri clariſſimi: qui huc veniſtis in conuentu peſtiē
ſi prius fuiſtis: ac cum ceteris regni baronibus et accolis ladiſlaum regem expetere decreuiſtis:
nūc legationē explētes: dari vobis regē cū ſancta corona depoſcitis. Coronari deniqȝ regē vultis
homagia pberi: ⁊ ipm̄ exinde in aliquo regni loco ſub tutela federici ceſaris ſui patruelis cōſtitui
Hec eſt ſi recte teneo ſumma veſtre petitionis: qđ minime cōcluſiſſetis: niſi ⁊ regno ⁊ vobis ſingu
lis id putaueritis expedire. Quid ad hec reſponſurus ſit ceſar nō ſcio. illud aūt ſcio qꝛ ſuā quoqȝ
vtilitatē ⁊ patruelis cōmodū ceſaria maieſtas intuebit. Nec ſcienter aliquid promittet: qđ ſuo ac
patruelis ſtatui poſſit obeſſe: Si qs ergo vult inter ceſarē ⁊ vos plenā fieri cōcordiaʒ: is ea media
offerat que ſunt vtriqȝ parti accōmoda. Nemo enim ſermonis ornatu ac verborū lenocinio plus
ſuadet ꝙ vtilitas. Cum ergo his in rebus que nunc aguntur: et vos hungari veſtrum commodū
ſequamini ⁊ auſtrales ſuū: libet mihi pauca de ſtatu conditioneqȝ veſtri regni in medium referre.
Sic enim que nobis vtilia melius intuebimur. Nam ⁊ apud auſtrales in eandem ſententiaʒ ſepe
rationatus ſum. Vos quod ex pura mente ſincerōqȝ corde promittitur: benigna fronte ⁊ letis ani
mis audite: et que vobis ſint vſui (ꝙuis longe melius ꝙ ego proſpicitis) me referente notare non
pigeat. Status regni hūgarie proh dolor non ſine graui damno totius chriſtianitatis confract⁹
quaſſatus: laceratus: ⁊ omni ſplēdore nitoreqȝ priſtino denudatus eſt. Tātaqȝ mutatio in regno
veſtro paucis annis citra facta eſt: vt ſi quis procerum antiquorū iam ab inferis reſurgeret hun-
gariamqȝ intraret: nullatenus ſuam patriam recognoſceret. Apud hyſtoricos veteres reppeli ve
ſtrum regnum florentiſſimum quondā fuiſſe et hominibus ⁊ opibus beatū. Cuius tanta latitudo
longitudoqȝ fuit: et a conſtantinopoli mariqȝ pontico vſqȝ ad auſtriam ⁊ a polonia vſqȝ ad ſinuʒ
adriaticum protenderetur. In cuius ventre ſeptem ampliſſima regna claudebantur: que a coro
na hungarie tanꝙ feuda dependebant: vt merito quidā nō tn̄ regē: ſed archiregē hungariā habe
re dixerint. Nec ſat fuit tot gentib⁹ hungaros imperare: ſʒ ex ſe quoqȝ pplos emiſerūt: qui omnē
illam italie partē que olim galia trāſalpina vocata eſt: hodie vero ab ipſis hūgaris lōgas barbas
ferentibus lombardia dicitur, occupare. Et vobis inſup duces exierūt qui ⁊ alamaniā ⁊ galliam
et hyſpaniā inuaſerunt. Nec gens fuit orbe toto: que veſtrū tūc regnū laceſſere auderet: tam vene
rabile et clarum erat vbiqȝ terraꝝ hūgarorū nomen. At nunc ꝙ lacertum ſit ueſtrum regnum ipſi
ſcitis: circūſpicite totū. Veneti qui quondā pro fundo ciuitatis ſua tributa pendebant iam dal-
maciam ex magna parte tenent thurci qui trans eleſpontū formidare veſtros arcus ſolebant: in
ipſis hungarie viſceribus craſſantur. Poloni quodāmodo regni veſtri cenſebantur: moldoniam
ſui iuris fecerunt: nec thurci ſine portione veſtrorū dominorum ſunt: nec bohemi nec theutonici.
Quid ſciſmat cos ⁊ hereticos referā: per hungariā debacbantes. quid triſtia bella: per vos cum
thurcis geſta. Quid animas pene infinitas ex regno veſtro quottam exportari. Quid abigeri pe
cora et omnia in predam duci. Quid monaſteria magniqȝ dei templa vbiqȝ apud vos ruere. O re
gnum olim opulentiſſimū. O auream prouinciam. O terrarum decus: quomodo ſic te nitor olim
acceſſit. quomodo ſic abijt color optimus. Vbi vigor ille tuorū nomine. vbi reuerentia: quam tibi
omnes gentes impendebant: vbi maieſtas regis: vbi gloria. Quid tibi tot victorie pferunt ſi taʒ
cito in triumphum duci decebas. Quid romanorum ducum reſtitiſſe potentie iuuit. ſi nūc illorū
vicinorum ineptos ineptus ferre potes. Heu fortuna: heu rerū viciſſitudo: ꝙcito imperia varianꝫ
ꝙcito mutantur regna: ꝙrepente dilabūtur poteſtates. Regnuʒ hungarie cuivix ſimile vidit ſol:
ſic diſſipatum eſt: vt vix inter ſe partes ville coherent. Que autem ſit tante mutationis ac ruine
cauſa: non eſt intueri facile: qꝛ occulta ſunt iudicia dei: non minus hodie ꝙ olim fertiles agri ſunt
non minus fecunda pecora aſſunt. vinearū prouentus: reddunt vſuram effoſe auri ⁊ argenti mine
Senſati homines ſunt induſtrij: magnanimes: multarum rerum experti: litere tam vigent: quaʒ
vnquam. Non poſſum ego de ceteris loqui quos non vidi: de vobis qui hic eſtis: illud poſſum di
cere de quouis hoim genere dici poteſt. video eñ vos forma proceros: corpore decoro: virib⁹ ro-
buſtos: ſermone gratos: ⁊ in omni opere acceptos. Quid igitur eſt quod; regnum veſtrū tātopere
depreſſit: cū nec vires veſtris hominibus deſinit nec ingenia: ſicut ex omnibus audio que veſtrā
regionem peragrarunt. ſunt forte nonnulla peccata, que deus punire vult quēadmodum in ve
teri teſtamento factum nonnunꝙ legimus. Ob quā rem conſiderandum eſt diligenter: vt ſi quid er
ratū eſt emendet: vt per opera pietatis diuina maieſtas mitigetur: quā ꝑpter iniquitatē aliquā
conſtat iratam eſſe. nec miremur ſi dixerim inter vos aliquid iniquitatis eſſe. Nam nulla eſt oīno
prouincia iniquitatis expers. Ceterum cum his pie ac miſericorditer deus agit quorū delicta in
hoc mundo punit. Deus eñ hoies pro filijs habet ⁊ quos diligit arguit: ac caſtigat: vt ꝑ multas

aduerſitates ad opera virtutis inducat:quos autē nihil facit:delicate ⁊ delicioſe patitur viuere
quia nō illos videt emēdatiōe ſua nō dignos. Cū autē regnū veſtrū de⁹ multis plagis afflixerit ſi
gnū eſt q2 vos amat:⁊ ſaluos eſſe deſiderat. Nūc veſtrū eſt vt emēdetis in quib⁹ cogitare poteſtis
offenſam eſſe maieſtatē diuinā. inter alios vero que de⁹ egre tulit:forſitā illud eſt ; quod eſt regi.
Ladiſlao infanti orphano ſine crimine non vti par fuerat fauorabiliores extitiſtis. Nā ꝙuis ple-
riq; veſtrū ex magna cauſa ipſum reliquerūt:qm̄ ſibi quiſq; cōſulere d3:regnū tñ totū excuſari nō
pōt.quod ſi vnitū ꝓ iuſticia pueri fuiſſet:nūꝙ̄ Polon⁹ ex aduerſo intraſſet.vt,cūq; ſit:videndū eſt
vt deus placeť vbi offenſus eſt:vt inde medela ꝓdeat:vnde vulnus fuit illatū. Nempe quantum
ego ymaginari poſſum:ex deo datum eſt vt regnū hungarie qd̄ ſub Adulterino regi periclitatu3
eſt:iam ad ſuū verū ⁊ legitimū regem Ladiſlaum reuertatur:ſub cuius auſpicijs reintegrari poſ
ſit ⁊ ad priſtinū reduci nitorē. Bona eſt equidē veſtra deliberatio:ꝓbanda recta:ſalutifera. Verū
quia et ante deſertum Ladiſlaum immo ⁊ diu ante Sigiſmūdi poteſtatē regnū veſtrū declinare
cepit:nullā ergo cauſam veſtre ruine maiorē fuiſſe arbitror ꝙ̄ diſcordias veſtras. Nāq; ſicut res
veſtre per concordiā creuerunt:ſic per diſcordiā ſunt diminute: quoniā nulla durare poteſtas va
let:vbi diſſentio regnat. Romani tandiu magni ⁊ rerū dñi fuerūt:quādiu in caritate vixerūt vbi
vero ciuilia ⁊ inteſtina bella ſuborta ſunt:mox et maieſtas romana defecit. Sic et athenas ⁊ ſpar
tam:⁊ carthaginē domeſtica deleuerūt odia. Ciuiles autem diſſenſiones inuidia et ambitio alūt:
que peſtes in regno veſtro craſſantes:omniū intentionū veſtrarū malorum:⁊ omniū cauſa fuere:
et vtinā etiā non hodie inter vos hi eſſent morbi.nāq; ſi depoſitis ſimulatiuis inteſtiniſq; odijs
concordes eſſetis ⁊ vnanimi voto ad cōmune regni bonū intenderetis:nihil eſt quod veſtri vicini
contra vos auderent.nec enim prouincia vlla eſt:que ſi viros habet ⁊ hi ſunt vniti:ſuum non tueri
poſſit ſtatum. Difficile monumentū eſt amor ciuiū:inexpugnabilis eſt ciuitas:quā vnitas populi
tuetur. Quod ſi parua regna ſterilia:paupercula:per concordiā ſeſe tuētur:nec vicinorū impetus
timent:quanto magis glorioſum regnū veſtrū ampliſſimū:ditiſſimū:⁊ omniū rerū copia abundās
inſultantibus reſiſteret hoſtibus ſi omnes in vnum barones regnicoleq; concurrēt. Sed ſunt cō
nexe inuicem neſcio quomodo iuſticia atq; cōcordia:nec vſq; altera ſine altera reperitur:niſi for-
ſam admodū tēpus etiā in malo quidā cōſpirauerit. Sed hi nō poſſunt eſſe diuturni: quia null⁹
criminis eſt lōgeua ſocietas:qui diu cōcordiā appetunt:hos neceſſe eſt in virtute iacere fundamē
tum. Dicam plane quod ſentio:nec vos egre laturos puto:quod in bonu3 finem eloquor: Liquidū
eſt apud me:idcirco regnū veſtrū in magna parte vaſtatu3 eſſe:quia concordia caruiſtis. Concor
dia vero propterea vos deſeruit:quia iuſticiā non amaſtis. Vosipſi poteſtis reminiſci multis in lo
lis apud maiores veſtros iuſticiam fuiſſe neglectā. Noſtris vero temporibus magnu3 illud fuit :
quod Ladiſlaum deſeruiſtis infantē ⁊ nullum habentem qui ſuū ius tueretur niſi deum quāuis
nonnulli veſtrū neceſſitate magis ꝙ̄ uoluntate ab eo defecerint:quibus nihil eſt imputandum ſi
metu graui periculi vite ſue conſulere voluerūt. Nec enim hi hodie ſumus qui pro iuſticia capita
noſtra ponam⁹. Dixim⁹ iā cauſarū aliquas:regno que veſtro obfuerunt quantū nos inopinari va
lemus. Apud deū fortaſſe motorē omniū in cuius manu ſunt oīa regna mūdi:alie ſunt quas igno-
ramus. Nunc de remedijs tranſigendū eſt:vt eam inueniam⁹ quā querim⁹ vtilitatem. Nempe viri
preſtātiſſimi ſi regnū veſtrū vultis inſtaurare(vultis eñi nō ambigo)cōtrarijs artibus euitandu3
eſt:querenda iuſticia eſt:habēda cōcordia:iungend⁹ amor Ladiſlao:qui ver⁹ rex eſt repetend⁹ iu
uandus:fouend⁹:vt violata in eo iuſticia reſartiatur. Dicitis forſan fruſtra ſic loqueris cū ia3 ob
eam cauſam hoc ſimus:ſed hic haud ſatis eſt. Nam et legatio veſtra cōditiones quaſdā h3 quas
poſſibile eſt. Ceſarem non admittere. Quid tunc facietis:quid ſi non detur puer ad albā regale3
q2 non videtur Ceſari faciēdū. Quid ſi negetur coronatio noua:an infecto negocio recedetis. Hic
hoc deliberatū eſt:hoc cōſulendū:hoc vidēdū eſt:ne iuſticia deſerať:⁊ ne quod expedit regno vr̄o
negligatur. Scitis quia iuſgentiū eſt:neq; electiōe3 neq; coronationē regnū dare:ſed ſucceſſionē
quod ſi quibuſdā in regnis electio regē facit:id certe apud vos nō eſt. Nam ⁊ apoſtolice ſedis ſen-
tentia eſt ſucceſſione in regno veſtro locum habere:ſicut et bonifacius diffiniuit:et vetus obſerua
tio docet. Eſt igitur vobis ad iuſticiā conſeruandā Ladiſlaus in regem habendus:qui ſigiſmundi
nepos Alberti et Elizabeth filius:auito paterno et moterno iure regnum vendicat. Ninus patri
vino ſucceſſit apud aſſirios:apud macedones:Philippi ſucceſſor Alexāder extitit. Apud hebreos
Salomon patris Dauid ſoliū tenuit. Apud romanos cū prole careret Iulius: adoptiuum filium
Auguſtum ſucceſſorē habuit. Apud troianos Laomedontē patrē ſecutus eſt Priamus. Apud frā
cos Pipini ſedem poſt obitum karolus magnus accepit. Apud gothos aūt qui ⁊ ipſi veſtri gene
ris fuere Almal patri ſuo Vapt ſucceſſit. Sic et Alberto regi veſtro par eſt, Ladiſlaum ſucceſſo
rem filium ſuccedere:niſi et pietatem et humanitatem omniū populorum gentiū nationūq; iura
velimus peruertere. Verum ne propoſiti noſtri metas egrēdiamur:cū iuſtum ſit Ladiſlaū apud
nos regnare:videam⁹ an etiam vtile exiſtat. Stoicorū ſentētia eſt nihil vtile fore quod nō ſit ide3

honeſtum:nec vt mihi videtur falſe arbitrātur ſtoici:q2 nihil eſt vtile quod turpe ſit:videri poteſt
vtile:eſſe aūt nō pōt. Nā turpia ⁊ vicioſa caduca ſunt:mutabilia:ſluxa curas ſempe atq3 moleſtias
afferentia. Que iuſta ſunt ⁊ honeſta ea manent:nec vnq̄ mentē turbant:ſed diſſeramꝰ hec alio mo
do. Sunt vt accepi nonnulli qui nec vocandū Ladiſlaum rentur:nec cum Ceſare quicquam practi
candum. Quidam vero honeſtum aiunt (vt iam factum eſt) vocari Ladiſlauz:quod ſi non detur
per alium, moduz regno conſulendū cenſent. Apud hoſce homines,minima eſt de iuſticia mentio
vtilitatem ſolummodo ſectantur:ſed neſciunt quia nulla eſt ſine virtute vtilitatis poſſeſſio. Diſcu
tiamus ergo iſtorum opiniones:reſpondeamuſq3 contrariantibus. Ego quidem tunc vtile puta
rem, regno veſtro negligi Ladiſlaum:ſi ſine ipſo et concordes eſſe poſſetis ⁊ ab hoſtibus regnum
tueri. Quod ſi hec adſint:quid nobis vtile eſſe queat. Examinemus iſta. Si pacem in regno ⁊ con
cordiam vultis habere aut populare regimē aut regale habenduz eſt. Dimitto nunc illam Ariſ
ſtotelis quam in politicis de modo regendi conſiderationē habuit. Nam ad hec duo poſſunt om
nia referri. quid vos obſecro inter hec eligetis:quis veſtrum eſt qui populare regimē audeat ſua
dere. Omnes vos qui hic eſtis nobiles eſtis:at in regimine populari omnis nobilitas ſuſpecta.
Surgunt plebei et equato iure rempublicaz adminiſtrant:quicquid excedit amputant Reſpici
te ciuitates que in cōmuni gubernātur: nullus in atrio nobilis eſt:mercatorū ſunt oſtia. Ego nō
puto quenq̄ veſtrum ſub artificibus potius eſſe q̄ ſub regibus. Ad hoc eſt ꝙ veſtrū regimē vſq3
in hoc cui ſemper ſub auſpicio regum gubernatum eſt. Nec reor nouitatez eos velle nunc agere
que mater erroris eſſe cōſueuit. Exinde cum regnum veſtrum vndiq3 bellis flageret: neceſſariuz
eſt regem habere ad quem omnia referuntur. Ubi pax eſt multitudo regnare poteſt:vbi ſunt bel
la niſi vnus ſit qui dirigat:omnia corruunt. Cum Cimbri cum tricentis militibus armatoruz ita
liam peterent:vrbes italie que tunc erant libere: ſponte ſua romanū ſibi populum prefecerunt.
Romani autem Mariuz ducez omniuz conſtituere. Nec eniz ſine principe frementibus armis
poſſunt prouincie defendi. Uos ergo qui cuz thurcis aſſidue bella geritis : neceſſariuz eſt regem
habere. Sed hoc quoq3 de rege deliberandū eſt. aiunt nonnulli multos eſſe in regno ex ſanguine
claros et virtutibus preditos. quos reges eſſe nequaq̄ dedeceat:quod ego non negauerim. Nam
et ex vobis qui hic eſtis non irem inficias corona dignū aliquē fore:ſiue claritas generis:ſiue for
me decus ſiue animi magnitudo ⁊ probitas requiratur. Uerū cū non poſſit niſi vnus rex fieri. In
ter vos autē plures ſint dyademate digni:ſitq3 magna equalitas inter vos:quis nō videat ma
gnaz inuidiā naſci:ſiquis veſtrū in rege ſublimet. Inter partes nunq̄ inuidia deeſt:nec equo ani
mo ſui ſimilē ſibi preferri ſinit. Sunt inter vos diuerſe voluntates. Et vt comicus ait:quot capi
ta tot ſentētie. Quis vnq̄ ſibi ſuadeat tot prelatos:tot proceres:tot ciuitates:tot incolas in vnū
cōſentire:qui ex hūgaria preficiātur in regem. Addite q̄ inimici veſtri circūſtantes thurci: vires
mox veſtras contēnerēt audientes ex vobis eſſe creatū regē. Cuz propterea ſcirent vos ab omni
bus xp̄icolis diſtitutos ⁊ a germanis preſertim:quorū ſanguinē iniuriā reliquiſſetis. quid vltra
an putandū eſt regez Boſſine diſpotūq3 raſſie ⁊ alios hungarie magnates qui vix Sigiſmudum
Ludouicūq3 regez ſupra ſe ferebant:iaz vnū ex vobis equo animo ſibi dominātez pati. Taceo do
muz auſtrie ⁊ comitez cilie qui nunq̄ ad obedientia pueri recederent. Quocirca nō video quomo
do ex vobis eligi rex poſſit:qui ⁊ hoſtes repellat ⁊ regnicolis pacē prebeat. Uenio extra regnum
nec quo pacto ex alijs gentibus regē habere poſſitis:video. nec eñ adeo deductos vos arbitror:
vt ex infidelibꝰ reges accipiatis:qui multis nō dicā annis:ſed ſeculis fidez xp̄i proprio ſanguine
cōtra infideliū impetꝰ defendiſtis. Polonia que vobis regem dare voluit:in eo iaz ſtatu eſt: vt vix
ſibi regē inueniat. In alamania quicūq3 ſunt principes regio, digni faſtigio. Ladiſlao regi arctiſſi
ma ſunt iuncti ꝯſanguinitate:nec quiſquā eſt taz regendi cupidus vt ꝓpriū ſanguinē ledat. Bohe
mia Ladiſlauz reſpicit. Cetere nationes remotiſſime ſunt:ex quibꝰ ſi regē velletis vocare: ⁊ ſi per
ſonaz haberetis:auxiliū tamē per tot regiones tot gentes tot terrarū mariſq3 ſpacia nō poſſetis
habere:ſed concedamus eſſe aliquē vel in germania vel alibi, qui veſtro vocatu regnū accipiat:vt
ſit veruz quod vſurpare Ceſar ſolebat ex Euripide:ſi violandū ius eſt:regnādi cauſa violandū eſt
in ceteris rebus pietatē colas. An propterea pacem habebitis:an thurcis reſiſtere poteritis: an
vtilitatem quā vultis conſequimini. Nunc hinc auſtrales inde thurci regnū veſtrū infeſtabunt.
Num partes in regno erunt que nihil ocioſe fieri permittēt. Sane viri prudētiſſimi ⁊ alto ſangui
ne nati ſi pacē in regno vultis habere inimicoſq3 thurcos procul arcere:nec populare habēdū eſt
regimē nec ex vobis rex aſſumēdus:nec in alia gente querēdus. Quoniā in auſtria hic eſt:de quo
locutꝰ ſuz ⁊ quē vos accerſitis Ladiſlaus alberti filius:in quo ſi nobilitatē queritis:nemo eſt eo
in orbe toto nobilior. Cuius paternū genꝰ ab ipſa Iulij Ceſaris ſtirpe deriuat. Sic eñ domꝰ au
ſtrie initiū hꝫ:in q̄ plurimi romanorū reges fuere:q̄ ⁊ Bohemie ⁊ polonie ⁊ alijs regnis perſepe re
ges dedit. Maternuz genus ex regibus veſtris prodit:mater illa regina veſtra Helizabeth fuit
auus Sigiſmūdus imperator: proauus Karolus quartꝰ. Exinde Iohānes rex bohemie ac Han

ricus ſeptimꝰ ceſarū:qui poſt tranſlationē imperij apud germanos excellētiſſimꝰ fuere: vbi nā tā
ta nobilitas tantaqꝫ ſanguinis claritudo. Certe hic potiſſime ex ol xpianitate dignꝰ eſt:ꝗ nobis
generis claritate pollētibus eſſe rex debeat. Hic inter vos natus eſt ⁊ in ipa infantia coronā vr̄az
adeptus nemo in regno veſtro ius habet niſi puerulꝰ iſte. Hic nobis theutonicos omnes amicos
reddere poteſt:atqꝫ bohemos cōiūgere. hic pacē vobis intrinſecā reddet:hic diſpoſitū ⁊ comitem
cilie in vnū nobiſcū cōiunget. hic vobis fredericum ceſarē patruelem ſuū affectiſſimū faciet. Hic
oīa dn̄ia auſtrie:hic ducē burgūdie cōſanguineū ſuū ⁊ francie dn̄m ſibi cōiunctū in veſtrū auxiliū
cū opus fuerit aduocauit. In hoc puero regia maieſtas relucet:iā in puerili etate libertatē oſ̄dit
ac prudentiā pre ſe fert ſingularē. forma illi egregia ⁊ plus ꝙ dici poſſit decora:iam paternā ma
gnanimitatē ⁊ auitā ſagacitatē indicat. breui tēpore grandiuſculus erit ac per ſeipm̄ loqui equi
tate ⁊ gubernare poterit. Cum hic extirpare ſciſmaticos de regno poteritis:cū hic thurcos repel
lere dalmaciā vendicare:⁊ quicquid alienatū eſt ad coronā reducere:paceqꝫ ſancta ⁊ optima frui
Quocirca cū tanta et tam euidens vtilitas appareat:ſi perſeuerare cum ladiſlao rege volueritis
ꝙuis nō vt puto vos vllo pacto abſqꝫ deſiderata cōcluſiōe receſſuros:vt tn̄ oratiūcule mee deſtina
tum finē imponā:circūſpectiōes veſtras oro:ꝑcor:obſecro ⁊ obteſtor:vt hec tot tātaqꝫ regni cōmo
da cōſiderātes cū ceſare noſtro omnino conueniatis:nec in eo vim faciatis:ſi ꝗd eſt quod veſtris
petitionibus diminuatur:dumodo rex in regni veſtri aliquo loco ſit: maieſtati ceſaree accepto.
Nam nec ceſar ipſe quod iuſtū fuerit denegabit:qꝛ etiam de ſua vtilitate agit:cū regnum veſtruz
amicum habet. Nec moueant vos inſtructiones in peſte facte. Nam et vosipſi potiſſimi autores
earū fuiſtis. Nemo moleſte accipiet ſiquid per vos pro regni pace fuerit immutatū. Palatinꝰ aūt
et qui cū eo ſentiunt allegare peſticuſes ordinationes nullo modo poſſunt: qui ab eiſdem multis
iam modis receſſerunt. Sumite igitur animū viri preſtantes:cōcludite cū rege quocūqꝫ poteſtis
dicite demum:nullius nos regis niſi ladiſlai dominatum paſſuros. Amplectimini iuſticiaz pueri
recipite que vobis vtilia eſſe oſtendimus. efficite de hungaria tota per veſtrā operā ſe quietā ⁊ pa
cificam intelligat redditam:⁊ puer ipſe ladiſlaus noſter hungarus ſuum regnū per manus vr̄as:
veſtroqꝫ ſtudio recuperaſſe cognoſcat:⁊ cum virilē togam acceperit:te cardinalē qui eū baptiza
ſti:te veſprineñ. epiſcopum qui patri ſuo ſeruiuiſti:te Nicolaum vainodam qui militem eum feci
ſti:te ladiſlauz bonū qui ſanguine ſibi cōiugaris:teqꝫ griſkona qui eius partes indefeſſo animo ſem
per defendiſti:te Emericum qui auo ſuo cariſſimus fuiſti:⁊ vos omnes legatos preſentes tanꝙ
ſuos tutores ſuos defenſores ſuos parentes veneretur: ac honoribus dignitatibus opibus ⁊ om
nibus officijs et beneficijs ſuper ceteros regni proceres ſingulari quadam affectione et animi io
cunditate proſequatur.

¶ Congratulatur promoto in epiſcopum et qualiter viuat admonet. Epiſtola. lxxix.

Reuerendo patri ⁊ claro principi dn̄o Iohāni de aich. electo exſtetteñ. dn̄o ſuo preci
puo Eneas ſiluius imperialis cācellerius. S.p.d. ſeqꝫ ipm̄ totū exhibet. Feciſti beni
gne pater optime ꝙ in lr̄is tuis ꝗs huc ad amicos miſiſti de tuo ſucceſſu mei quoqꝫ
memoriā habuiſti. Nec em̄ nouā eminencā tuā ꝗ tibi obuiauerāt bono ignorare noluiſti:quē ſcie
bas tua gaudia ſolide gauiſurū. Ego igit̄ vir pſtātiſſime gratias in primis optimo
et maximo deo refero:qui de dignis honoribꝰ extulit. Poſt hoc laude magnopere capitulū tuum
ſingulosqꝫ canonicos ꝗ ſue puiſuri eccl̄ie:nō vt pleriqꝫ faciūt indoctos impitos inexptos inerteſqꝫ
ſibi aſſumūt:ſꝫ te virū ſciētia iuris:⁊ oīm literarū pericia clarū in rebꝰ agēdis diu verſatū apud
principes ⁊ ſingulari ſolertia preditū alegerūt:vtinā horū exemplū ⁊ alij ſequerentur. Nempe nō
ſic laicorū impreſſionibus eccleſie tererētur:ſi eorū gubernacula apud eos eſſent quos ſtudere ſa
piencie cōtigiſſet. Poſtremo tibi admodū regratior:qui factus maior non deſpicis me minorē vt
plerumqꝫ fieri ſolet. Mos enim hominū eſt vt que infra ſe ſunt ſemper contēnant. Hinc vulgo ꝓ
uerbiuz eſt. Societatē hominū dirimi:quotiens alius aliū dignitate vel opibus excedere cepit
ſed iſta inter plebeos contingunt:qui non in virtute ſed in vtilitate omnem vite rationē ponūt vi
ri autē boni ⁊ virtutis amatores vt magis eleuantur eos magis amicorū meminerunt. Nec enim
affricanus iunior lelij vnꝙ̄ oblitus eſt:aut eū paruifecit:ꝙuis ⁊ ipſe duos cōſulatus cum ſummo
populi deſiderio ſuſcepiſſet. Ille vero candidatus ex petitione deiectus fuerit. Sed Perithous
Architā neglexit:ꝙuis ipſe fortunatus. Ille vero capitiuꝰ eſſet ſed libertatem amico impetrauit.
Amicitia nāqꝫ que inter virtuoſos eſt nec varietate fortune:nec tēpore diminuitur. Ita ⁊ intereſ
ſe video bonitate tua qui licet iā inter antiſtites eccleſiarū ⁊ ſeculi principes ſublimatus ſis:ꝗ mo
do priuatus fuiſti nō tn̄ memoriā deponis:ſed inter varias occupationes ꝗ in principijs dignita
tū adeptarū euenire ſolent:inter magnas curas:interqꝫ diuerſos ſtrepitus de me ſcribere non ne
glexiſti. indiciū eſt hoc mihi maximū firmā eſſe ſtabilem perpetuā et immortalem beniuolentiaz

tuã. verum preſul amantiſſime q̄uis ego mihi congaudeo ꝙ amicũ honoribus auctũ ⁊ in ſublimi poſitum video: tibi tamen an congaudere debeam hereo. Nã tuã dignitatem tuaſq; diuitias mul te|cure multe anxietates multi metus ſequentur. Nec enim augeri opes poſſunt: quin et labores creſcant: omnis potentia ſubiecta eſt inuidie. Qui ep̄s eſt in ſpecula ſedet: omniumq; oculos in ſe conuerſos habet. Si bene facit feciſſe debitũ dicit: ſi male linguis olum capitur. Adde qḋ nemo tam ſancte viuere pōt quin aliqui ſe offenſos reputẽt. Nihil eſt (mihi crede) in hac vita mortali durius ꝙ pontificatũ gerere: in quo ſi deo places hoībus diſplices: ſeruare medium arduum eſt. vtcunq; ſit nauigandum eſt hoc pelagus pro ſalute communi ſeruiendum eſt reipublice. Nec enim nobis nati ſumus vt plato dicebat ſed ortus noſtri partẽ amici: partem patria vẽdicat. Ego aũt addo partem quo deberi eccleſie: ⁊ ſi nos totos obligatos ſibi dixerim: que nos xp̄o regenerauit nõ errauerim: exinde cũ te intus ⁊ in cute norim: moderationemq; tui animi ſciam. Nullum mihi dubium eſt: quin tuus honor perpetuus ſit: cum tua ſit virtus eterna. Et quia magiſtratus virũ oſtendit: vt Bias ait: in hoc beneficio tuo p̄ſtantes animi dotes q̄ latebant manifeſtabis. Sʒ oīa hec cuʒ labore multo diuerſiſq; anxietatibus facies. In omnibus his tamen moneo. te: precor obteſtorq;: ne magis populo ꝙ tibi viuere ſtudeas: metire tempus tuum: ⁊ aliud reipublice tribue aliud retine. Relaxa nonnunq̄ curas animumq; oblecta. Scipio leliuſq; de quibus ſupra memini q̄uis magni eſſent viri: ⁊ rempublicam ſuis ingenijs ac ſtudijs ſuſtinerent: nonnunq̄ tamen in laurentem agrum exeuntes: ſic ſe ocio quietiq; dabãt: vt conchas vmbilicoſq; legentes ad magnã diei partẽ iactu lapillorũ oblecterentur. Oportet ſic agere (mihi crede) preſul inſignis. Naʒ q̄ ſemper ſeria tractat q̄uis non eſt mortuus: tamen viuens moritur. Tu ergo qui iam maximaʒ dignitatem adeptus es: effice ne te magis dignitas: ꝙ tu illam in poteſtate habeas. Multi ſunt modi quibus animus relaxatur. Interdum venatibus ac piſcationibus: multi ſunt mentis ſeceſſus. Cura vt fideles comites habeas cum quibus non aliter ꝙ tecum loquaris. Inter omnia hominum oblectamenta nulla maior voluptas eſt: nulla iocundior: nulla ſecurior ꝙ cum fideles amici inuicem coeunt: deniq; ita eſt nullius boni (vt Seneca dicit) ſine ſocio iocunda poſſeſſio. Quãto q̄ſq; maior eſt: quanto ditior: quanto potentior: tanto fideli amico magis indiget. Tibi hec pluribus verbis dico ꝙ opus ſit. Tu hoc partim legendo partim inter homines viuendo didiciſti. Fac ergo vti facto opus ſcis. Ego mihiipſi congratulor ꝙ te ſic ſublimatum audio. Scripſeram tibi nuper de miſerijs curialium longam epiſtolam: ſed tu iam eo in ſtatu es vt his ſcriptis non indiges. Curabo tamen vt epiſtolam videas. Nam quanto maiores ſunt illorum anxietates qui principibus ſeruientes tedia ſubeunt curiarum: tantomagis letaberis cum te is liberatum videbis. Apud italos Antonius maſſetanus ex ordine minorum magnus verbi dei predicator fuit: cuius ſermo tam populo acceptus erat. vt ad magnam diei partem abſq; cibo audiretur. Callebatq; homo et in grecis et in latinis literis. Hunc ſua virtus generalem ordinis magiſtrum fecit: poſt epiſcopum meſſetanum: non tamen tot dignitatibus auctus: ſermonibus deſeruit. Me preſente ſenis predicare de paupertate cepit: multaq; incommoda pauperum multaſq; miſerias in mediũ adduxit. Exinde quidaʒ inquit: tot ſunt paupertatis tedia vt nihil ſupra. Ego quidẽ gratias deo refero q̄ per ep̄atum his liberatus ſum. Sic ergo ⁊ tu dicere potes. Nã epiſcopatus ex miſerijs curialiũ te extraxit: quod tam mihi iocũdũ eſt ꝙ tibi vtile. Tu vides vt diues factus non ſis paup Iam tibi facultas eſt: quia potes quãmultos ditare. Cura vt hoīes dignos ꝓmoueas. Non tñ ſic te hac lege aſtrinxeris: quin etiã pro tuo libito aliquibus bñfacias. Is cui ſcripſiſti de tua promotione multũ in te ſperat: vir bonus eſt ⁊ tui amãtiſſimus. Fac vt eius noticia non ſit apud te infructuoſa. Inter alios autem quos dignos ⁊ virtute preſtantes ad bñficia eccleſiaſtica ꝓmoueris. Si vnum vel alterũ indignũ aliquãdo aliquo beneficio ſubleuaueris: nõ erit reprehendẽdũ quia non vituperatur. qui ſemel errat ſed qui magis errat ꝙ benefacit. Cõcedẽdũ eſt aliquid amicitie atq; cõſuetudini nõ tñ cũ preiudicio veritatis q̄uis Ariſtoteles Platoni veritatẽ pretulerit: meo iudicio magis fame ꝙ veritatis amore. Vale ⁊ mihi aliqñ ſcribe.

❡ Petit inſigne regis anglie pro amico. Epiſtola. lxxx.

Eneas ſiluius poeta: reuerendo patri Adam de mulin apoſtolice ſedis prothonotorio ⁊ ſereniſſimi Regis anglie ſecretario. S.p.d. Tãtũ eſt iter nos terrarũ maris montiũ fluminũq;: vt rari inueniã q̄ vel a te vel abs te veniãt. Sicq; ſit vt nec tu meas lr̄as vt vellẽ crebras accipias nec ego tuas videre poſſuʒ ẽ mihi hoc graue. Nã ſummope q̄d rerũ agas: q̄due fortunarũ habeas ſcire cupio. Nũc cũ lator preſentiũ vir ꝓbus ad te vẽturũ ſe diceret: ſtatui hãc breuẽ ep̄laʒ ad te deſtinare. Ex q̄ ſi nõ multa itelligeres tuũ ſaltem eneã bñ valere cognoſceres. Verũ q: nulla petitio amici cã refutãda ẽ. Cũ vir literatꝰ magnaq; virtute p̄ditũ. N. ſecretariꝰ iperialis mihi amantiſſimꝰ diuiſiam ſereniſſimi

pꝛincipis regis tui deferre cupiat:ſicq̧ hoc munere digniſſimus. Te ꝑcoꝛ hoꝛtoꝛ obteſtoꝛq̧ vt hoc ſibi apud regiā maieſtatē impetratū reddas: lr̄aſq̧ mihi trāſmittes regias ꝑ quas ei talē diuiſiā ferre liceat: qḋ ſi feceris mihi ſingularē cōplacentiā gratiāq̧ cōferes: ⁊ hoiem digniſſimū ꝓmo-uebis q̇ diuiſie regie nō minus honoꝛi ꝑſtabit: q̄ ipſa ſibi diuiſia decus ꝑbeat. Scis eñ tales res illis cōmitti deberi q̇ tueari eaꝝ honoꝛificentiā poſſint: ſicut is eſt ꝓ quo tibi ſcribo. Tu fac vt pre ces mee cōſueuerūt apud te bene recepte efficaceſq̧ ſint. Uale mihiq̧ oīno reſcribe in rebus eccl'ie breui percipies que maieſtatis imperatoꝛie mens exiſtat

Hungari ſpꝛeto Ladiſlao regni herede vero regis Polonie filium intruſerunt. Epiſtola. lxxxi.

Reuerendiſſimo in xp̄o patri ⁊ illuſtri pꝛincipi dn̄o Leonardo ep̄o patauieñ. dn̄o ſuo colendiſſimo Eneas ſiluius ſecretari⁹ imperialis ſeip̄m recōmendat ac. S. p. d. Quā-uis res hūgaricas poſt obitū diui Sigiſmūdi ꝑtim videris: partim audiueris vſq̧ in hanc diē quo pacto ſint geſte. Scripturus tñ ego nūc aliqua de hūgaris: cui ma-gis q̄ tue dignationi talia dirigā nō ſcio. Naꝫ etſi vera ſcripſero auctoꝛitatē ep̄ſe da bis: ⁊ ſi falſum aliq̇d intercederit lima tua eradet. Referā ergo breuiſſime qḋ menti ſedet: vt ſciāt poſteri: ⁊ a quibus impugnatū ladiſlai regis hungarie ius fuerit: ⁊ a quibus defenſum: ac ipſe po ſtea cū grādiuſcul⁹ fuerit noſtra legēs ſcripta ſi qñ illa in man⁹ ſuas deuenerit qui de ſe bñ et qui male ſint meriti ſciat: vt illius pꝛemia ⁊ iſtis ſi ſe humiliauerit veniā tribuat: ꝑtinaces aūt in penā rapiat. Eſt eñ pꝛincipis officiū parcere ſubiectis ⁊ debellare ſupbos. Sed ne moduꝫ ꝓpoſite bre uitatis excedā: narrationis hic pꝛincipiū erit. In hūgaria moꝛtuo Sigiſmūdo gener eius Alber-tus dux auſtrie regnū ſuſcepit. qui dū varijs belloꝝ ſtrepitibus fatigat: dum caloꝛib⁹ inſuetis ſe miſcet: contracto moꝛbo relicta Helizabeth vxoꝛe pꝛegnante breui tēpoꝛe extinctus eſt. Hungari moꝛum hominum qui nouitatibus oblectantur reginā adeunt: regnum ampliſſimū multiſq̧ hoſti bus circundatum rege carere non poſſe dicunt. Uiduā quoq̧ nubere admonēt. Extoꝛquēt deniq̧ vladiſlaum polonie regē adhuc ephebum vocari. Illa etſi partum expectare cuperet: vbi tuꝫ pꝛe cibus locū furoꝛ negat: oꝛatores mitti annuit qui vladiſlaū accerſant: eamq̧ legem adijcit vt ſi marem interea pariat: nulla legationis vis inſit. Dum legati viā faciūt priuſq̄ Uladiſlaum conue niant: pariente regina ladiſlaus Alberti filius naſcitur. Scitulus infans ⁊ in oꝛbe toto nobiliſſi-ma pꝛogenies. Scribitur legatis ne quid vlterius attingant. Ladiſlaus apud albam regiam et Dionyſij ſtrigonieñ. archiep̄i manibus coronā quā beati Stephani fuiſſe ſacrāq̧ putāt inunctus recepit. Nicolaus autē vainoda tranſiluanus militiam illi contulit cūq̧ gladio cinxit. Legati in poloniam miſſi ſpꝛetis regine ducibus ſiue coꝛrupti auro (Quis eñ nō munere vincit) ſiue theu tonici nominis odio (Nam rara inter vicinos concoꝛdia eſt) tanq̄ nihil de puero ſcirent. Uladiſla um accedunt ꝓmiſſoq̧ regno ſecum in hungariā ducunt: ſibiq̧ budā in aduentu tradunt: ſcindit e veſtigio regnum: ⁊ hinc regina puerum defendente inde polonis impugnātibus infinite rapine cedeſq̧ fiunt. Nicolaus vainoda tranſiluanus ſiue nouarū cupidus rerum ſiue regine laceſſitus iniurijs: quā eñ non fidem contēptus frangit ad polonū deficit. Et quia vbi foꝛtuna fauet: illic ⁊ fauoꝛ hoim ſe inclinat. Interea paucos dies maioꝛ pꝛocerū pars vladiſlaū ſequitur. Erat vladiſ-laus adoleſcens: q̄uis facie ⁊ coꝛpoꝛe defoꝛmis. Liberalitate tñ animi magnitudine dignus lau-de. Alloquebatur populum abſq̧ interpꝛete: quos virtute pꝛeſtātes viros nouit: muneribus ſibi conciliauit. Plura donauit q̄ ſibi retinuit. Itaq̧ diues in modū regis videri tñ pauper poterat. Nulli rei difficili atq̧ periculoſe ſeipſum negauit: quibus artibus et vulgi ⁊ nobilium animos cō ciliauit. Fit ergo conuentus regnicolarū apud budaꝫ: vocantur vtriuſq̧ partis pꝛelati atq̧ baro nes tanq̄ de cōmuni totius regni vtilitate ſit trāſigendū. Et ne quis venire foꝛmidet: lr̄e ſalui cō ductus quibuſlibet accedentibus exhibētur: ſub quarū fiducia ⁊ Dionyſius archiep̄s ⁊ ladiſlaus bānus de gara budem ꝓficiſcunt: ſed nulla eſt regni ſocietas (vt Ennius inquit) nulla pietas fi-deſq̧ locum habet vbi dominiū queritur. Capiunt igitur archiep̄s bannuſq̧: licet centum ⁊ am plius ſigillis ſeſe tutos arbitrarētur. Et niſi moꝛtem ſubire velint: alter coꝛonare nouum regem alter iurare et felicitatem polono ꝓmittere cogitur. Quod ⁊ neq̧ catho feciſſet: neq̧ regulus qui vitā ſubmittebāt honoꝛi: nō tñ impꝛoperandū: hoc eſt noſtro tp̄e ſi ꝓpter vitam facimus que non videntur facienda. Nec eñ hi hodie ſumus quin pꝛo iuſticia capita noſtra ponam⁹: q̄uis ⁊ ſtultū eſt pꝛopter iuſticiam moꝛi ſi nullum iuſticie cōmodum: nullumq̧ iuuanum iuuamen moꝛs ipſa cō tulerit. In regine partibus Albert⁹ dux auſtrie. Ulricus cilie comes conſilio maturus Giſkra bo hemus inconcuſſe vir fidei cū nōnullis ciuitatibus ⁊ aliquibus baronibus ꝑmanſerunt. Sed regi na cū ſe debilioꝛē vidit imparēq̧ polono: filium paruulū cū coꝛona ad fridericū ceſarem tranſmit tit: ſibiq̧ patruelē cōmendat. Archiep̄s aūt bānuſq̧ vt pꝛimū libertati redditi ſunt ad reginā re-deunt (qꝛ nō poteſt eſſe diuturnū qḋ violentū eſt: nec ſtabile fieri pōt qḋ animis ꝓmittit inuitis)

Interiecto deinde tēpoꝛe cū regina ad colloquiū cum Polono veniſſet:nōnullaq; pacis federa ꝑ
cuſſiſſet:ex matricis dolore qui ſibi familiaris erat:vitam ⁊ regnū amiſit. Quidam eaȝ veneno ex
tinctam putauere(vt ſunt homines in malas ſuſpitiones prompti:⁊ ad criminandum magis quā
laudandum nati)Poſt hoc cum iam Fridericus ex regni partibus(accepto dyademate)remeaſ
ſet. Julianus ſancti angeli cardinalis vir et ingenij ⁊ animi dotibus ſingularis:qui tunc apoſtoli
ce ſedis legatus pacem in regno componere:ac exercitum contra thurcos excitare iuſſus erat:ma
ieſtatem Ceſarem apud Viennam conuenit:quam ſecuti ſunt varienſis epiſcopus ⁊ decanus cra
conieñſis regis polonie oratoꝛes. Alter hūilitate pꝛecipua:alter faſtu maximo memoꝛabilis:hoꝛta
tiq; Ceſarem ſunt et contra thurcos auxilia mittere:et vt de pace cum rege polonie conueniret:
quem regem hungarie appellabant. Sed quia nec leges pacis offerebātur que Ladiſlao regi cō
ducerent:nec tutum erat id bellum iuuare in quo rex polonie pꝛincipatum teneret: qui poſt tri
umphum ſicut inſolentes homines victoꝛia facit:aduerſus auſtriam ſigna verteret:infectis reb⁹
Julianus atq; collegeꝫ remiſſi ſunt. Facte fuerunt tamen paulopoſt ad biennium inducie:quibus
cautum eſt nec partibus Ladiſlai regis per Vladiſlaum ſuoſq; dari nocumentum:nec rurſus tur
bari debere qui polonum ſequerentur. Si quis violatoꝛ federis eſſet hunc ambe partes compe
ſcerent. Rex aūt polonie Juliani ſuaſu ⁊ inſtigatione regnicoloꝛum cū exercitu in thurcos traij
cit. Cumq; ad flumē veniſſet qď morauā incole vocitant:auditū eſt in pꝛopinquo exercitus hoſtiū
deliteſcere. Itum eſt igitur in pꝛeliū ac cū baſſo cōflictatū. Quo victo duo milia hoīm ceſa ſunt:
quattuoꝛ milia capta:inter quos ductoꝛes tredecim fuere:ſigna militiaria nouem. Sic eīn Julia
nus ſuis literis ceſari qui tunc in carinthia fuit ſignificauit:ꝙuis Vladiſlaus moꝛe polonoꝛū qui
de magnis maioꝛa loquuntur triginta milia hoīm cediſſe ſuis eplīs annotauerit. Tū quoq; et ſo
phia vrbs bulgaroꝛū nōnulla opida ⁊ caſtella hoſtium in deditiōem recepta ſunt. Exinde cum fa
me laboꝛaret exercitus:nec anguſtias romanie tranſire liceret. Nam thurco milite cuſtodiebātur
dimiſſis copijs budam reuentū eſt:quam vladiſlaus cum magna totius ppłi leticia quaſi trium
phatoꝛ intrauit:ſed huius victoꝛie pꝛeter auſpicium nihil ad eum pertinuit. Nam ſolus Johānes
vainoda tranſiluanus rei militaris expertiſſimus:cū decem milibus expeditoꝛum militū hoc bel
lum cōfecit. Fracti hac pugna thurci.nā ⁊ in aſia cōfligere cogebātur. Inducias petunt quas tra
ditis quibuſdam artibus iureiurando firmata obtinuerunt. Sed audito paulopoſt claſſis aduē
tu quam pontifex maximus Eugenius ac philippus burgundoꝛum dux in eleſpontum tranſmi
ſerat:tanꝙ ex aſia in europam tranſire thurcos ꝓhibitura foꝛet. Elati pꝛioꝛis victoꝛie ſucceſſib⁹
hungari:ſuadenteq; Juliano qui treugas nullius momenti foꝛe dicebat in iuſſu ſedis apoſtolice
cum hoſtibus xp̄iani nois factas:pacē ruperunt. Collectoq; grandi exercitu terras hoſtiū ingre
diūtur:vaſtanteſq; ferro:⁊ igne quecūq; obuiam ſiunt. Nō longe ab andrinopoli caſtra locāt:qui
bus cognitis ⁊ ipſe magn⁹ thurcus ingētes copias cōgregat. At ſi vera eſt fama centūmilia viroꝛ
exercitū cōflauit:traiectoq; mari vt quidam volūt circa hoſſoꝛum tracie (non ſine magna ianuē
ſium infamia)in europā venit.nā et quedā ianuenſium naues pꝛebuiſſe trāſitum illis referebātur
cuius tamen veri periculum ad me non recipio:nec mihi perſuaſum eſt tāta queꝙ auaricia foꝛe vt
xp̄ianum ſanguinem pecunia vendat:niſi quē dyabolus in modū iude ſibi ſubiecerit. Aduentus
thurcoꝛum tam ſubitus fuit: vt pꝛius veniſſe viſi ſint hoſtes ꝙ auditi venire. Ubi ergo in conſpe
ctu fuere viſaq; multitudo eſt pugnatoꝛum longe maioꝛ ꝙ putaretur.(Ingens terroꝛ xp̄ianos in
uaſit(vt fit quando ex inopinato pugnandum eſt)non tamen detrectauere certamen hūgari:nec
regio ſanguini defuit animus:ſed ſtructis oꝛdinibus aciem educunt:committiturq; durū ⁊ atroꝛ
pꝛeliū. At dum noſtri pꝛo fide:⁊ illi pꝛo perfidia pugnant tantū ſanguinis vtrinq; effunditur: vt
in modū lacus campi ſtagnarent. Diu certatū equis viribus dum xp̄iani ſuas acies virtutes ſu
ſtentāt. thurci vero numero ſupplēt. Cūq; per plures hoꝛas nūc illi:nūc iſti cederēt:ad extremuꝫ
inclinata chꝛiſtianoꝛū acie victoꝛes euadūt thurci:iuramētaq; nō ſolū domeſticis fidei:ſed etiam
hoſtibus ſeruāda demōſtrat. In hoc pꝛelio clarus adoleſcēs aut capt⁹ eſt aut occiſus rex polonie
nec eīn adhuc equata eſt noticia veritati. Penas tñ certū eſt eū dediſſe vſurpati alieni regni qui dū
ſpoliare paterno regno ladiſlaū ꝗrit ſuū amittit. Ceca eſt nimirū cupiditas hoīm ꝗ nō cōtenti ci
uitatib⁹ dñari:ꝓuincias querūt poſt regnū:nec ſic expleti etiā regnis:regna cumulare nitunſ. Ne
ſcientes q; parua res eſt que vitā eripit hoī ⁊ oībus pōpis ac dñijs nudū in momēto reddit coꝛ
puſcula nr̄a vbi ſpūs euolauit modico ſarcofago cōtentaſ. Et tā leta ſunt inter aurū gēmaſq; re
condita ꝙ inter feces hoīm ferarūq; collocata:qď ſi Vladiſlaus aiaduertiſſet quiet⁹ in regno ſuo
(nam ſatis diuitiarū poſſidebat)nunꝙ hūgariā attigiſſet:ſed ſecuti ſunt eum varadieñ.⁊ agrieñ.
epiſcopi qui regnū in diuiſionē aduxerant:pluresq; alij pꝛoceres dominiq; potentes:qui dū incō
ſultius ꝙ audaciter pꝛeliantur hoſtiuꝫ gladijs occubuerunt. Ceſa ex ambabus partibus circiter
quadraginta milia referuntur. Nam ⁊ cruenta lugubriſq; victoꝛia hoſtibus fuit qui vt erant nume
ro plures:ſic etiam ex ſuis plures ceciderunt. Julianus cardinalis in bello vulnerat⁹ eſt:ac dū fu

git amiſſo ſanguine deficiens apud paludem quādam impijs hūgaroruꝫ manibus nō ex volūtate nobilitatis ſed ex furore plebis occiſus eſt. Clarūqꝫ illū ſpiritū emiſit qui quōdaꝫ ſuā oratione generale concilium cūctoſqꝫ patres baſilee cōgregatos ex arbitrio ſuo gubernauit. Pauciſſimi ex tanto exercitu ſuperfuerūt: eoſqꝫ nō tantū fuga liberauit q̄tum hoſtiū timor: qui, dū ſe victos arbitrantur perſequi fugiētes negligunt. Diu poſt mors vladiſlai ⁊ iuliani incredita fuerat. quidaꝫ nāqꝫ vt inuicte virtutis illos ſciebant: ſic ⁊ imortales eē rebant̄: que res ꝑ plures mēſes abſqꝫ nouitate regnū ſuſpēdit. Laurētius ꝑterea palatinꝰ hūgarie: acri vir ingenio nouas indies literas cōfingebat: quibꝰ ꝑpli mētes paſceret. Nūc ladiſlaū ī polonia ſoſpitē eē: nūc intra dies paucos venturū afferens. At vbi demū comperta mēdacia auctori obrogarunt fidem (ſic enī plectit̄ mendax vt dū credi ſibi falſa vult etiā in veris repellat̄) cōuētuꝫ regni hr̄e placui. Et qꝛ palatinus hudam clauſerat in peſte qui locus pars bude trans danubiū cenſetur cōgregatio facta eſt: quod vt accepi loci noīe ſum exterritus. Sicut ⁊ pompeiū cū in ciprum veniſſet catho baſilea deterruit qđ mala regina interpretatur. Nihil quidem in peſte quod in malū ſonat: nihil boni videbatur poſſe concludi: nec adhuc meliorē ſpem habeo. Illic ꝑlati baroneſqꝫ regni cōuenientes vnanimi voto ladiſlaum alberti filiū in regem eligunt: vicarios regni ordinant decreta pro cōi pace faciunt: et oratores nomināt: qui ad ceſarē perituri puerū deſtinentur. Placet tamen in poloniā mitti inueſtigarīqꝫ regem ac certo tꝑe noticiam expectari. Nūcius in poloniā miſſus matrē regis allocutus nihil certi reperit. Labitur expectationis terminꝰ. Tum oratores iter arripiunt: ſed interim ginzenſes hungari qui plura latrocinia in dominiis auſtrie cōmiſerant: crudeliores ſeſe dietim oſtendentes: māſuetudinem ceſaris ad iracūdiam prouocarunt. qui preparato exercitu intra paucos dies eos in muris clauſit: obſidione cinxit: ⁊ ad deditionē compulit. Quo cognito: maturat̄ oratorum aduētus. Interuenientibuſqꝫ tractatibus ceſar qui budam vſqꝫ cū exercitu ꝓfecturus fuerat: audituros hungaros dimiſſa militia viēnam rediit. Iam giſcra habemus rerū omniū ignarus tanq̄ ceſar in campo foret. nouā ciuitateꝫ intrauerat ⁊ que facturi eſſent hungari predixerat. Is p̄ſitiam regis ladiſlai deſiderauit. ad quē cum veniſſet puerulūqꝫ conſpexiſſet cōlachrymatꝰ eſt. Et heu q̄tos inquit pro te labores ſubij: quod audiui pericula: q̄tum ſanguinis perdidi. Sed tu hoc per etatē nō intelligis: vtinā tñ mihi vite detur ꝙ tu ſenſate loqui poſſis ⁊ qui tibi cū fide ſeruierunt cognoſcere. Nōnullaqꝫ munera puero cōtulit. Tum iohānes magiſter camere imperialis qui tūc forte aderat. hic inquit. Sereniſſime princeps diu tuas ꝑtes in hungaria tutatus es: hic tuus dux tuus tutor tuus defenſor tuuſqꝫ rector eſt. Cur nō ſibi ſtipendiū ꝑbes. Ad hec puellus diuino quodā ſpū ductus apertis loculis qui iuxta filacterias iohānis pendebat ſex nūmos recepit giſcreqꝫ tradidit: quos ille filo aureo ad collum ſuſpendit: ⁊ vſqꝫ in hanc diem ob memoriam puerilis liberalitatis ſecū defert. Sed remeante ab obſidione ceſare: ex his qui regni legati fuerāt deputati Dionyſius cardinalis archieꝑs ſtrigonieñ. venit magna prudētie ⁊ integritatis pater cum eo et ladiſlaus bānus profectus eſt magni generis vir: Nicolaus autem vainoda palatini verbo retentus quattuor ex amicis ſuis tranſmiſit. Cum iſtis ⁊ giſcra tanq̄ regnicolam ſe cōiunxit. Interea comes georius: comes croacieñ. Oſualdus de roſgen: ad ceſarem profecti ſunt ſcituri rex vngarie quē exitum ſortirentur. Petitio legatorū fuit: quia regnū in peſte cōueniens ladiſlaū alberti filium in regem delegit. Oramus te ceſar hunc ad albam regalem cuꝫ ſancta corona nobis aſſignes. Nam et ibi coronare eum volumus ⁊ ſibi vt par eſt homagia ꝑſtare: poſt hec ſatis erit ſi eū in regno coronamqꝫ habuerimus. verba alia fuerunt ſentētia tamē iſta. Reſponſum eſt qui coronatus ſit: eum non amplius coronādum eſſe ladiſlao ⁊ paterno ⁊ auito ⁊ materno iure regnū deberi hungarie. Bene tamen feciſſe hungaros qui verum ſuum heredem non alium elegerant. Quod in regno puer teneatur non eſſe inuitum ceſari: q̄uis et alia regna eum reſpiciant ⁊ alia dominia. Pluraqꝫ alia dicta ſunt vt eſt in curijs principum mos: ad oſtentationem magis q̄ ad veritatem. Cum pluribus vtrinqꝫ tractibus habitis: nulla concordia inueniri poſſet nicolauꝫ vainodū accerſiri placuit. Ad quem ladiſlaus bānus ⁊ nōnulli alij miſſi ſunt. Sed his neſcio qua diffidentia motus venire noluit niſi ⁊ aliqui ex conſilio ceſaris ad eum mitterentur: ob quam cauſam vlricus comes de ſchauenburgk adoleſcens ſupra etatem prudens: cuius pater ob ſingularem ſapientiam alberto regi acceptiſſimus fuit: ⁊ modo apud fredericū ceſarē percarus eſt. In quouis magno negocio cōſultus habetur. Tum ⁊ gaſpar ſchlick cancellariꝰ ingenio ſceleri: conſilio graui: ⁊ in hungaria notiſſimꝰ cū pleriſqꝫ alijs deſtinati ſunt. Hi apud ſoffroniū cōuenientes: nicolaū in quadam villa cōmorantē acceſſerūt multis ꝟbis promiſſionibꝰ vt viennā petet inſtruxerūt. Nullꝰ tñ verba magis eum mouere q̄ gaſparis quē ipſe cum Sigiſmūdo ⁊ alberto ceſaribus potentē viderat et in primis acceptum. Is ergo in celeritate diui hieronymi viennam ingreſſus eſt. Comites illi erant Mathias epiſcopus ꝑrinch. antiquus regni cancellarius vir corpore breuis: ſed honeſta facie atqꝫ canitie venerabilis. Aderat et emericus de marcellis: curie quādam regie magiſter: an

tiquiſqꝫ regibus carus:plures etiam alij venerant domi nobiles equitatus circiter quingentarū
perſonarū. Fuerunt loricati ducenti:quadrige quattuor atqꝫ viginti. Ceſar illi cum omni militia
Sigiſmūdoqꝫ duci viuaci ⁊ animoſo iuueni extra portas exiuit. In premiſſis que vaiuodā moue
rent ne in conſpectu ſuo equū deſcenderet neſcitur. Sic enī hodie imperij dignitas attenuata eſt:
vt vir illi comites caput inclinent:cui maximi reges ſeſe ſolebant adterram proſternere. Sed eſt
omniū poteſtatū finis. Nec romanū imperiū vt Virgilius credidit ſine fine datū eſt:quod ſic iam
videtur egrotum vt de ſepultura magis q̄ de medico ſit cogitandū. Pompoſus ergo nicolai ad
uentus fuit. Cui et Ceſar obuiam proceſſit ⁊ omnis ciuitas quaſi ad ſpectaculum effuſa eſt. Hun
garorū quoqꝫ intuitu ladiſlaus puer qui tunc in arce ſtad vien. vbi ſtiriam auſtria terminat:tanq̄
in mūdiſſimo loco tenebatur vſqꝫ in laſchſemburg deductus eſt. Poſtq̄ finitis ſolennitatibus ad
tractatus reuentū eſt. Nicolaus eadē poſtulauit que cardinalis atqꝫ collegę prius petierāt. Dū
varie locutiones habentur:hungari qui conſilium regis intrabant cum alijs hungaris vſqꝫ ad po
brum contenderunt. Giſcra quoqꝫ nicolaū iurgio aggreſſus eſt:ꝙ is noua quadā coronatione: ſe
qui fidem mutauerat iuſtum oſtendere vellet ⁊ alios qui fidem incōcuſſam tenuerant reprobare
Dolebant enī giſcra ꝙ amplius in conſilio hungarorū non reciperetur ſed clam eo ſingula fierent
Itaqꝫ poſtea in ceſario conſilio receptus eſt. Et q̄uis induſtria gaſparis cancellarij ⁊ aliorū ami
corum reconciliatus nicolao fuerit hungarorū tamen conſilijs noluit intereſſe. Poſt hec cum iam
hungari in conuiuio cum ceſare fuiſſent:pluraqꝫ tractata inuanū viderentur. Vltimum reſponſuꝫ
poſtulatū eſt:quod in hanc fere ſententiā ceſar dedit. Coronationē nouā q̄uis neceſſaria nō eſſet
vnctione omiſſa pro pace ⁊ vnione regni permiſſurū ſe fore. Velle tamen publicis regni litteris ca
ueri:primā propterea nullatenus violari coronationem. Securitatēqꝫ dari ⁊ puerum et coronam
poſt hoc ſibi reſtitui:quos in poſſonio qui eſt regni locus inſignis nutrire vellet: ſi nomine pueri
cuius eſt ars ſibi contraſignaretur. Obligationem:quā hungari petebant:abſqꝫ voluntate vica
riorum regni puerum non adduci fieri non decere. Quia ceſari ſolum tanq̄ primo conſanguineo
et per matrem ⁊ alios cōmendatus ille fuiſſet. Promittebat tamen literiſqꝫ firmamentum ceſar
dicebat deficiente puero nec coronam nec caſtrum poſonij alienari a regno: videriqꝫ ſibi bonum
dicebat prelatos ac barones regni apud poſoniuꝫ conuenire vbi de modo celebrande coronatio
nis cum ſecuritate:deqꝫ regno gubernando concluderent. Super quibus rebus ſi poteſtatē hun
gari haberent regni nomine ſtatim ſe cum eis determinationem facturum aiebat. Sin autē hor
tatus eſt talia ad cōmunitatem regni deduci:reſponſumqꝫ mitti. Nouitates autē fieri magnope
re diſſuaſit:predicens ei verum hungarie regem eſſe ladiſlaum:nec ſine ipſo pacē inuenire poſſe:
cuius fundamentum eſt iuſticia. Quo reſponſo conturbati hungari mox ſe receſſuros aiebant.
Sed q̄plurimū ad diuerſoria redierunt: vocato vlrico cilie comite. viro cordato atqꝫ ſagaci:qui
propter huiuſmodi tractatus aduenerat. Gaſparem quoqꝫ cancellarium appellauere(nam et ſi
bi magnam fidem habebant) Tum quia induſtrium virum cognoſcebant:tum ꝙ cum ceſari acce
ptum putabant. Ex reſponſionibus que fere omnes ex ipſius ore pronūciebantur. His aiunt hū
gari reſponſum ceſaris iniuſtum eſſe:futurūqꝫ regno ingratum. Contra caſpar atqꝫ vlricus oīa
equa dicunt que ceſar reſponderit mirariqꝫ ſe hungaros tam aridos ſterileſqꝫ veniſſe vt neqꝫ vnā
regni arcem aſſignari ladiſlao poſſent:in qua poſt coronationem iuxta decus regium habitaret.
Quid multa. Nolumus inquiūt hungari ſic nudi recedere. Sunt etiam alia ſi vultis in quibꝰ con
ueniri poteſt. Arx poſonij in poteſtate noſtra non eſt. Sed albam regalem ceſari tradēmus q̄ eaꝫ
dum coronatio celebratur ſuo arbitrio muniat:nec plures introire permittat q̄ uelit. Nos qui ſu
mus hic ex hungaria et tu comes cilie cuꝫ giſcra fidem ceſari demus puerum celebrata coronatio
ne ad hamburgam quod eſt auſtrie oppidum reſtituere. Coronam in manibus vicariorum regni
ſeruari volumus. Autꝰ ſi hoc non placet ſub vna cuſtodia ponetur Vlrice Tu quoqꝫ ⁊ alba regalis
nicolao vaiuoda reddenda erit. Referuntur hec ceſari. Quidam laudant:quidam iprobāt. Co
mites croacie ⁊ hi quorum longe diuerſa ſententia fuit:aiunt hungaros humiles factos nōnulla
iuſta promitere:multa tamen plura promiſſuros ſi propoſitum teneatur. Exinde quod ſemel re
ſponſum eſt minime placet mutari. Nam quod reges dicant ſixuꝫ ⁊ ſolidum eſſe debere conten
ditur inconſtantiam cum in priuatis hominibus vitando ſit:in regibus deteſtabilem eſſe quoruꝫ
verba pro regibus recipiuntur. Rurſus hungari que ſupra retulimus offerunt adijciuntqꝫ Coro
nam quoqꝫ in manus ceſaris ſe reddituros. Caueri tamen volunt ne vel pueri vel Ceſaris morte
a regno poſſit alienari. Ceſari in conſilio poſtq̄ hunc audiuit. Graue eſt inquit viri conſultares.
Si hungaris non confidimus regnum puero perdere. Sed grauius eſt confidendo regno puerū
amittere. Conſulite in medium mihi iurati fideleſqꝫ eſtis. Nam defueruntqui dicerent regnum
manifeſte perdendum eſſe in fides habeatur:de puero dubium eſſe nec videri cauſam cū puerum
regnicole perdituri crederentur. Nihil tamen in conſilio plus reperiri potuit q̄ prius. Sic re in
fecta hungari receſſerunt:quos ceſar extra vrbem comitatus eſt. Cuꝫ rogaretur nicolaus regem

vrbem comitatus eſt. Cum rogaretur Nicolaus regem ſuuꝫ viſere qui ſuo proximus erat itineri. Neſcio adhuc inquit quē regem ſim habiturus. Nec puerum hūc venerabor: niſi prius ſciuero meū eſſe dominū. Quidam ex hungaris aiebant Ladiſlauum ſe regem habere: nec ſibi quicꝙ imputandum qui per etatē loqui nō poſſet. Ac ꝓpterea cōplures eorū ſuū regē adiuerunt: muneraqꝫ puero tradiderūt ⁊ quaſi diuinū aliq̇d numē intuerenꝰ: genibꝰ flexis multas lachrymas añ ipm effunderunt. Veſprimeñ. antiſtes. O inq̇t generoſiſſime puer: dabit ne vnꝙ deus vt prius te in regno videam ꝙ hec ſenectus deficiat. Creſce puer creſce. Nemo te viuo regnū hūgarie tibi ſurripiet. Dionyſius aūt cardinalis magnā auri copiā in manꝰ regis dedit. Oſculatuſqꝫ puerū: heu quot inq̇t labores pro te ſubiui: quot dāna ſuſtinui: quot me periculis ſubieci: ſꝫ oīa mihi dulcia forēt ſi te ſemel in regno viderē: manſitqꝫ triduo poſt apud ceſarē. Sic res cū hūgaris acta eſt. Accepi exinde cōuentū regni apud albā regalē breui habēdū eſſe: vbi ꝯſilium ceſaris ad noticiā regnicolarū deducatur. Faxit deꝰ vt q̇d peſtis reliquit infectū: alba ipſa ꝑficiat: ⁊ ꝓ regni ſalute ⁊ ꝓ iure pueri de q̄re nō deſpero: cū diſpoſꝰ reſtit: Comes cilie: giſkra archieꝑs ſtrigonieñ. comes georꝰ reſgnicñ. tāꝫ firmiter pueri ꝑtes teneāt: vt nulla regnicolarū poſſint ſuaſiōe nullaqꝫ violētia mutari: nec video quē poſſit hungari regē habere niſi ladiſlaū puerū q̇ de auito ⁊ p̄rno atqꝫ m̄rno iure hungaris imperare dꝫ. Ex hungaria poſt hec nouitates allate ſunt iohem vainodā trāſiluanū aduerſus thurcos cōflictaſſe ⁊ ꝙuis felici bello quedā caſtella priꝰ obtinuiſſet ad extremū tñ mutata fortuna q̄ nulli ꝑpetuo bona eſt ingentē gl̄iam quā priorībꝰ annis adeptꝰ pugnādo fuerat: victū occiſumqꝫ maculaſſe. Veritas tñ rei adhuc in obſcuro eſt. Claſſis eugeniana quā in pōto fuiſſe diximꝰ: per hiſtrū cōtra fluminis īpetū nauigādo xp̄ianis dū hec fiebāt opitulabaꝰ. Nūc q̇d rex agat incertū eſt. In bohemia ꝑ eos qui parū fidei habēt noue res paranꝰ: q̇ niſi ꝑpedianꝰ in eax ortu poſtꝙ creuerint difficile poterint emēdari. Malū cū naſciꝰ cunqꝫ recens eſt abſqꝫ negocio radiꝰ: cū adultū eſt difficile extinguiꝰ. In italia cōtra Franciſcū comitē Eugenius armis regis aragonū pugnat eſtqꝫ ſuperior: ſꝫ oīs euentus belli dubiꝰ eſt. Sepe qui victꝰ videꝰ victor exurgit. Nemo vere vicit niſi q̇ domū reuerſus ſibi ſuiſqꝫ ſubditis pacē fecit. Bononieñ. poſt occiſionē Hānibalis bētiuolij ⁊ baptiſte per ducē multi obſidionē cincti ſunt: veneti ⁊ florētini eos iuuāt. Si ceſar cuꝫ aliquo exercitu italiā peteret: olim harū rerū moderator exiſteret: ſꝫ nō ſapiūt hec nobis: nec nos alijs ſapimus vt hoies imperare ſciunt: ſic ſubditos habēt obediētes: niſi vos germani ad quos imperiū tranſlatū eſt maiorē reipublice curā habueritis: timeo ne diues illa ⁊ inſignis italiorū tellꝰ que quondā impij caput fuit: ⁊ adhuc ſub impio ſe fore fateꝰ: in alias deducta manꝰ ⁊ nomē mutet ⁊ iugū. Hec fuerūt que nūc tue. R. p. ſcribenda putabā. Cetera q̄ apud nos agunꝰ ex conſiliarijs regijs qui nūc in ſueuia mittūtur audire poteris. Nāqꝫ per pauiā vt arbitror viā faciet Ego me tue. R. p. cōmiſſum do: cui ſum aſſidue parere promus.

Fortune qualitas cur nō omnibus eſt equalis. Epiſtola. lxxxi.

ENeas ſiluius poeta Iohāni campiſio preſtāti philoſopho. S. p. d. Attulit mihi tandē literas tuas Guido tabellarius: ſed illas prius ſecū coloniā detulit totamqꝫ belgidā regionē illis oſdit. Itaqꝫ fluuiarū longitudinē pēſes miraberis tācito mihi reſtitutas fuiſſe: ſi ꝑicula itineris cogites mōſtri ſimile eſt: eas me potuiſſe cōuenire. In altero igitur Guidonis diligentia. In altero ſceleritas cōmendāda eſt. In vtroqꝫ fides: ſed credo eloquentiā quoqꝫ hoīs adiumēto fuiſſe: qui molire latronū feroces aīos potuerit: multū quoqꝫ ſue veſtes iuuerint inopiā pre ſe ferētes. Cātat eñ vacuꝰ corā latrone viator: vtcūqꝫ ſit grās illi habeo q̇ tua mihi ſcripta reddidit: quiqꝫ oīa q̄ in italia gerebanꝰ retulit. Idē faciet ad te renenſes agāt: q̇cq̇d bauari: q̇cq̇d auſtrales: boemi: ſaxones: poloni ex eo ſcies: imo ⁊ prutenorū ⁊ lituanorꝫ actus tibi exponet: qꝛ ſi daciā norbegiā ⁊ ipſam barbarorū gentiū matrē. Scantiā inſulā ex qua Goti digreſſi vniuerſam terrā inuaſere volueris noſcere: ⁊ quid illinc agatur ſcire: Guidonē percōtare. Non maior illi reſpondendi ꝙ tibi querendi labor erit. Quis eñ facundus ⁊ ſciens dicendo laborat. Magna huius eſt eloquētia: ſcientia maior: nihil interrogabis ex eo fruſtra ſic eſt imbutus perituſqꝫ oīm. Sunt ꝓterea multe in eo ruine. Itaqꝫ fluunt ex eo nouitates paſſim ⁊ nō querentibus quoqꝫ vltro ſe ingerūt. Hic de Guidone ſatis quē cū audies vel amplius ex meis literis deſiderabis. Video ex tuis literis meas ep̄las in quibus de ſummo ꝓſentiariatus officio reuerendiſſimo cōmuni ero noſtro collato cōgaudebā ad te minime ꝑueniſſe. Nam plura in illis tetigi ad que nō reſpondes: ſimiliter ⁊ tuas aliquas mihi ſcriptas arbitror que manus meas nō attigerunt: qꝛ nō ſunt omnes tabellarij Guidoni ſimiles. Agnoui te ſenas iturꝫ viſurumqꝫ philoſophandi domum. Utinam potuiſſem illic eſſe tecum dulcemqꝫ patriam viſere ⁊ amicos veteres. O quales amplexus: ⁊ que verba inter nos fuiſſent dūꝫ veteris amicitie mentio incidiſſet: ſed non ſunt hec facta noſtra vt ſimul poſſimus viuere. Tu rāniſiaꝫ arguis ꝙ tibi nō multa largitur: tibiqꝫ nō arri

dct vti pleriſq indoctis:ignauiſq viris:ſed vide:an bene facias:mihiq ſepius huius dee quam fortuna dicimus acta conſideranti altior quedam cogitatio nata eſt:vt illā nō cecā ſicut poete fin xerunt eſſe cenſeam:ſed admodum occultam. Nam ꝙ aiunt eam iniquam rerum huius ſeculi diſ penſatricem:nō video verū eſſe. Dicunt enī induſtrios homines paupertatē grauari:ignaros aūt fortune beneficio maximas opes poſſidere:ſed mihi nō ſic videtur ponāq in te exemplū. Ego te ditiorem puto: nō dicam Coſmo medico:ſed pluribus regibus. Diuitie namq maxime ſunt e lege nature cōpoſita paupertas. Ego ſcio mi Johānes:multo tibi plꝰ videri:xxx.aureos ꝙ aliis quibuſ dam.xxx.milia. Fortuna igitur non ignare conditionis humane:quos videt aptos modico viue re nō curat in eos multa congerere:quia nō indigent. At ignaui niſi pecuniis abundent:deſpectui ſunt:abiecti:miſeri:quibus curuit ſuperet:fortuna ſubſidia prebens haud ſcio:ſed cui hec ipſe dico Nempe qui ea melius multo me noſtt:qui nō permutaret cum opibus creſcit ſcientiam ſuā. Uniꝫ hic addā tuūq iudiciū expectā. Cōis pꝫorum niſi fallor opinio eſt:animi bona extra fortune potes ſtatem exiſtere. Quero ego an hoc elidi quēpiam rōne queat:ſi tuū acumen admoueris:ſcio dices non eſſe abſq fortune benignitate quoſdam magna intellectus luce vigere. Nam niſi talia ſibi or gana fortuna miniſtraſſet:⁊ niſi bn̄ alitus fuiſſet illis:ꝙuis poſtea ſepe inuenit:nunꝙ talis euaſiſ ſet. Sint ergo cōtēti boies docti ſi abſq magnis opibus magnā ſcientiā ſunt adepti. Nam ſi ſe exꝰ duobus alterum dumtaxat habendū ſit:nemo ſapiens doctrine diuitias anteponet:locus eſt hic altior ꝙ epl'aris breuitas queat amplecti:atq idcirco taceo ꝙuis tecū pol pauciſſimis opus ſit. Nemo contentus eſt mi Johannes niſi qui deo ſe dedit:et in illo iactauit cogitatus ſuos:qui mū do ſeruiuit:ꝙtiſuis diuitiis honoribus potentiiſq fruanf:ſemper tamen pauperes ſunt anxii. ti midi:miſeriiſq infinitis expoſiti: Delatorē illū ſi fugitas ꝓbo laudoq. Nam quid detur tibi aut quid apponatur tibi ad linguam doloſam:venenum aſpidum ſub labiis eorū:quo poſſurt omniū beneficiorum merita vno momento extinguere. Inueniet ille tamen aliquando qui vicem reddat: neſcio an Mitridatis antbidoto poterit vti:que non ſolum priuata negocia: ſed etiam publica labefactat. De polliticis Ariſtotelis iam diu tibi ſcripſeram:ſed q2 non habuiſti literas: ſic res ſe habet. Uolumen eſt vſq ad octauum librum completum:itaq magnum mihi munus erit ſi fineꝫ mihi trāſmiſeras. Petrum noxetanum laudo qui romanos calores ⁊ vxoris ignes fugiens floren tiam perrexit:ꝙuis et vxor ſecuta fuerit. Res enim letifera eſt in auguſto ſi rome ſis vxori operā dare. At ꝓpterea benefecerunt veteres qui ſacerdotiū curā illis collocarunt. vxoribus enī carent Curiam ceſaris quam vxorati ſequunf in ſeptētrionem transferri perſuit. Caluū tā commēdo ꝙ Iuuenalis vxidiū ſi me chorum notiſſimus olim ſtulta maritali iaꝫ porrigit ora capiſtro. Sapiē tius reuerēdus pater contes noſter qui ſe religioni dedit:vbi ⁊ ſibi ⁊ deo ſeruiat (Nam cetera va na ſunt fluxa caduca) huic me cōmendes volo:ſimulq Richardo noſtro:cuius ni fallor manu ſua epiſtola ſcripta fuit. De nouitatibus harum partiū nil eſt quod ſcribā:niſi dux Ludouicus baua rie ſenior quem filius in carcerē cōiecit mortuo crudeli nato ſperauit ſe liberum eſſe:ſed incidit in manus marchionis Alberti qui eum durius tenet. Nunc de ſua deliberatione tractatur. Docent nos hec ⁊ armant ad patientiam: qn̄ tam inſignes principes ruere videmus:et nunc exilium:nunc carceres exilio peiores pati. Nullus hoim ſtatus firmus eſt:nemo ſibi craſtinum repromittere poteſt. Quid nos mortem accuſamus que nos mille pericula ſubituros liberat Longa dies:lon gas miſerias parit: ago ingentes grates reuerendiſſimo dn̄o meo Adrienſi qui vt ais ob mei me moriam te conuiuio excepit. Nam ꝙuis ſibi ex teipſo chariſſimus ſis:facile tn̄ tibi do fidem meā ob cām quoq pluſculum te amari. Sic enī de ſua erga me humanitate percepi dū rome forē. Ex eo precor ſciſciteris an ſuas literas perceperit:et an grate fuerint. Nam ſi aliquid mutādū eſt: id propere fiet:neq difficultas erit:nec mora in me:ſed in ceſari minor qui libenter tanto patri mo rem gerit. Commenda me ſibi ⁊ dede quantulus ſum. Reuerendiſſimis dn̄is meis Tarentino et cumano. Credo etiam ſi taceam me cōmendabis:et que noua ſcribo communicabis:ꝙuis parui momenti ſint apud vos qui more hominum ſolum que prope ſunt:⁊ que vel prodeſſe vel obeſſe poſſunt magnifacitis. Uegio ſalutes dicito quas noſti oportere. Nam vetus amicitia extincta nō eſt nec pōt extingui dum viuimus. Nouarieñ. antiſtitē puto repatriaſſe:et eaꝫ ob rem non ſibi lit teras Dorſten quem miſit non accepi:nec latoreꝫ monachum vſꝙ vidi:ꝙuis in curia ſemper fue rim Medicū illū noſtrū credo dictim fieri mediciorem donec vena incidatur. Mira eſt hec vinea que tot flores facit ⁊ nunꝙ vuas. Julianum ne ꝑtereas quē in calce epiſtole pono:vt magis me morie incidat. Uale et ſcribe vt ſoles.

Conſolatur amicum ſuper fuga amaſie. Epiſtola .lxxxiii.

ENeas ſiluius poeta domino Johanni frund ſecretario inſignis ciuitatis Colonie. Salu tem plurimam dicit. Plura tibi per hos dies ſcripſi: ſi litteras meas ſuſcepiſti letꝰ ſum: quod ſi ſecus accidit egre fero. Multa fuerunt que alienas manus incidere noluiſſem:

vtcunqꝫ ſit pauca modo vt me recipias velim amicorum more qui triſtia dolent: ⁊ leta gaudent que amicis accidunt. Johannes ſecretarius nurembergeñ. vir bonus doctuſqꝫ ⁊ tui amātiſſimus ad nos iam reuerſus eſt: atqꝫ te meſtū reliquiſſe. Nam ⁊ capitolina clades te quedā affecerat. Ne ſcio qui ex capitolio fugerit qui animū conturbarit tuū. His retulit tuo in receſſu te adeo dolentē fuiſſe vt ne verbum effari poſſes. Nō intellexi ego virū. Dicebat eñ in capitolio fuit. Illuc ibat iohannes ſepe delicias ibi habuit. Aufugerūt: doluit: nō inueniūtur nimis perplexe locutus eſt. Nō potuit quid rerū eſſet agnoſcere ſolū te meſtū percepi nec conſolationē recipere velle. Mi iohannes ego te virū eſſe noui vbi iā mutatus es: quid eſt quod te queat ſic alienare. Viri eſt ſic ſuas rationes cōſtituere vt nihil noui poſſit accidere. Animaduertēda ſunt oīa futura ⁊ preparādus eſt anim⁹ ad ea ferenda ſi accidāt mala. Nā que preuiſa ſunt min⁹ feriunt iacula. Si amic⁹ mortu⁹ eſt moriturum ſcire debebas. Si perdite opes ſunt: ſciendū erat hoc fortune bona ad nutum fortune ponēda fore. Si amica receſſit. conſideranda fuit inſtabilitas mulierū quarū volūtas in horas mutatur. Nihil incertius aīo femineo. Null⁹ amor femine diu durat. Fallax eſt animal mulier: varium: crudele: abſqꝫ fide: plenū dolis. Verū cū oībus infideles ſunt femine: ſenib⁹ quidē infideliſſime ſunt. Tu mi iohānes in veſperū mecū pergis: nihil eſt qđ vel tibi vel mihi cū feminis cōueniat deriſui ſum⁹ ⁊ fabule: Nulla nos ſequit̃ niſi queſt⁹ cā: abſit hoc maledictū a nobis gen⁹ qđ et burſam exhauſit ⁊ animā occidit. Nēpe mihi iohānes ſi abit femina nō te leſit ſed aliū leſura receſſit. Gaude q: fugit. Ego hec dico: q: mihi ſic videt̃ dictū iohānis nurembergeñ. iudicare: neſcio an verum ſit: ſi ſit aliud teipm̄ cura. Nihil eſt tā acerbū qđ tēpus nō minuat. Cōſule tibi mi iohānes et merorē pone. Nā qui triſtatur ob rem perditā ſeipſum cruciat: ⁊ tamen quod perdidit nō recuperat: ⁊ vt tuſci dicunt. Centū libre meſtitie vnciam debiti nō exoluūt. Vale.

Et ſi ſe indignum laudis dicat ꝯfitetur tñ ex laude iocundari. Epiſtola. lxxxiiij.

Eneas ſiluius poeta dño Johāni ſcindel ſingulari aſtronomo viroqꝫ ꝓbatiſſimo. S. p. d. Reuerſus nūc ad ceſarē inſignis miles ꝓcopi⁹ de rabēſtein tui meiqꝫ amātiſſim⁹ retulit qđ mihi ſumme voluptati fuit: me tibi dilectuȝ eſſe meaſqꝫ literas quas ſepe ad amicos ſcribo tuo iudicio admodū cōmēdari vtrūqꝫ apud me mirū eſt. Quid eñ in me eſt qđ a te viro laudatiſſimo diligi debeat. Quid rurſuȝ ep̄le mee in ſe habēt qđ laude dignū videātur. Nihil ego vnq̄ erga te boni operatus ſum. Mores mei cōes ſunt: viuo vt vulgus hoīm facit: nulla ſingularitas in me ē: nulla ꝓſtantia: nulla virt⁹ q̄ nō aliis cōis ſit. Ep̄le mee plane ſunt: apertū ſtilū habēt: currenti calamo picte ſunt: nihil his cōmiſſuȝ eſt qđ in vulgari ſermone nō cadat. Nō eſt in illis ornat⁹: nō lepos: non grauitas. Nude ſunt ⁊ ſoluȝ animi mei indices. Cur ergo vel me colas vel illas magnifacias non ſcio: niſi q̄ hoīes ſunt quidā tanta bonitate prediti vt oīa cōmendent. Ecōtra quoqꝫ malicia tanta quorūdam eſt: vt omnia que vident queqꝫ audiūt vituperent. Tu inter primos numerari vis et ſapis certe: qui laudādo potiuſq̄ vituperando vis excedere. Verum tua laus quā mihi aſcribis ⁊ ſi meritum excedit meū mihi tamen iocūda eſt. Quid eñ nō potius indignam laudē q̄ indignuȝ vituperiū ferat. At quia laus ea demū dulcis eſt que a laudato viro procedit: magno me munere donatum arbitror dum tuis me verbis extolli audio. Sumus eñ omes cupidi laudis: ⁊ vt cicero dicit. optimus quiſqꝫ cupiditate glorie tangitur. Themiſtocles ille, demoſthenes etiā ſuſurro muliercule aquam ferentis oblectari ſe dicebat dum audiret ſe tranſeūte: hic eſt ille Demoſthenes qui ⁊ ſenatum ⁊ theatrū ſue orationis vi moderatur. Oblector ergo ⁊ ego dum me tuis verbis commēdari percipio: q̄uis non ſum quem tu iudicas. Pleriqꝫ hic vituperarent vellentqꝫ potius contemni q̄ laudari. Verum ego has laudes tuas non ad iactantiā quia mihi ſum conſcius: ſed ad incitamenta virtutum recipio: daturus operam vt talis ſim qualem me predicas: ne fama quam de me vulgo prebes omnino ſit irrita. Plura in hanc ſententiam dicere poſſem: ſed abſit hoc loco diſputatio: faceſſant argumenta. Agamus inuicem vt amicorū eſt. Nunq̄ ego te vidi: neqꝫ tu me vt arbitror vidiſti: ſed tua fama facit vt te vnice obſeruem. Nam ſeculi noſtri precipuū decus cenſeris: que ex ſyderū curſu ⁊ futuras tempeſtates et peſtes ⁊ ſteriles ⁊ fertiles annos vnicus vere ꝓdicere noris. Hinc te amo: colo: obſeruo: ſumqꝫ tuus. Nā virtus hmōi eſt vt ⁊ quos nūq̄ vidim⁹ amare nos faciat. Hinc veteres illos fabios ſcipiones fabricios corūcanos ceteroſqꝫ virtute preſtantes q̄ multis ante nos ſeculis vitā exuerunt etiā mortuos diligim⁹. Sicut fundatores noſtre fidei vel apoſtolos vel martyres ſingulari deuotione ⁊ affectu veneramur. Virtus nāqꝫ ſui natura amabilis eſt: viciū vero odibile. Tu ergo vir ꝓſtantiſſime iure a me amaris: q̄ tua ſingulari ac ꝓſtāti virtute nr̄m ornas ſeculū. Me cur diligas nō ſcio: vt tñ diligere non ceſſes oro ⁊ obſecro. Magnificatio nāqꝫ tuum amorem ⁊ ornari me tua dilectione nō ambigo. Perſeuera igitur: nametſi nō ſum

quē reris: is tamen ſum qui diligentes me reciproce diligo totiſq; viribus amo. Uale.

¶ Refert grates de biblia comparata. Epiſtola. lxxxv.

ENeas ſiluius poeta imperialis ſecretarius dn̄o iohāni tuſzoni viro p̄ſtāti. S. p. d. Procopius eques Bohemus cui de rabēſtain cognomen eſt vir ſingularis modeſtie bibliam quā ex te cōcupiui ad me detulit. Ago tibi grās ingētes: volumē nāq; id eſt qđ circūferre cōmode poſſit. Precīū vo mīn⁹ fuit ꝙ̄ tāta ſcripta mererent. Feciſti vt amicū decet. Rem meā quaſi tuā curaſti. Pecuniā ego ſtatim ꝓcopio numeraui qui eā tibi reſtituet. Nihil plus qđ in hac re dicere ſit neceſſariū: inter amicos nāq; ꝓhibita eſt verboſitas. Tu ſcis q̄ ſim. Si qđ eſt qđ me velis iubere potes: nūꝙ̄ tuis optatibus me repugnantē inuenies. Uidi quā ſcripſiſti cācellario cedulā in reb⁹ publicis. Js nūc abeſt in ſueuiā miſſus. Sūmā ſcriptoꝝ tuoꝝ quatenus opus fuit regie maieſtati expoſui. Sꝫ nihil ad reꝫ qđ mihi placeat reſpōſuꝫ. Ego ſuadeo vt ſibi quiſq; cōſulat. Neminē tn̄ pſecutio ꝙ̄uis maxima ex recto fidei tramite depellat. Uencellaū nr̄m ſi qn̄ vides meis verbis ſaluū iubeto: dicitoq; nullū ſacerdotiū tanti eſſe: vt calamū ſumere dedignetur. Uale et me vt ſoles ama.

¶ Suadet pacē particularē vbi vlis hr̄i non pōt et prohibet mendacijs vti. Ep̄la. lxxxvj.

ENeas ſilui⁹ poeta magnifico ⁊ generoſo viro caſpari ſchlick imperiali cancellario. S. p. d. Leonhardo equiti nobili: qui in ſaxoniā miſſus eſt verboſas literas cōmendaui: ex itinere vt tuc magnificentie tranſmitteret: tūq; ſingula ſcripta digna recenſui: ſiue rēpublicā ſiue priuatā tuā cōcernerent. Spero illas in manus tuas delatū iri niſi iam delate fuerint. Nō igitur q̄ tūc ſcripſi hoc loco repetā ne ſim verboſior: ne dicā tedioſior. Poſt hec dū eſſem in aula regia caſu cōperi frāciſcū ſtraſoldiū insignem equitē tuiq; obſeruantiſſimū. Percōtatus ſum ex eo qđ cū pācratio geſtū eſſet. Js aitvē turū ſe ad me: relaturūq; oīa ex ordine. Sic actū eſt. Cōuenit me hō in cācellaria legationēq; ſuā et pancratij miſſionez expoſuit: nec cōtentus his vt eſt vir diligēs ⁊ amicus amici: ſuſpecto calamo literarū oīm rerū indices ad te deferēdas dictauit mihiq; tradidit: quas cū p̄ntibus tranſmitto. Nec plura in hoc dico. qꝛ ex franciſco pleniſſimā inſtructionē recipies. Solū cōſulo: vt que pacis ſunt amplectaris ⁊ cōſideres nequitiā tēporis: Nō eñi vt volum⁹: ſed vt poſſum⁹ viuēdū eſt. Captanda eſt tēpori vita nr̄a. Mihi ex integro nō videt bungaria nr̄is tpibus pacē habitura. Quod ſi q̄ via eſt vt priuatim ſit pax in bonis tuis: id probo cōmendo ſuadeo. Tabellarius q̄ ex hungaria venit ait. Jn feſto diui nicolai cōuentū regni apud albā regalē eſſe habendū vēturūq; illuc polonie regē vt eſt hoīm audicia cōfirmauit. Mira res ſi tanto tēpore: vel mors: vel vita vnius hoīs ignorari pōt. Quibuſdā mentiri vtile eſt dū ſe ſic exaltant. Florentinoꝝ ꝓuerbiū eſt dū bella vigent vtendū eſt mēdacijs. Qđ palatinus nr̄ nō negligit. Sꝫ ſunt oēs puſillanimes vicioſi perfidi ſceleſti q̄ mēdacio ſe potius ꝙ̄ veritate defendūt. Socrates in iudicio reus mori potius voluit ꝙ̄ facultatis plena eſchinis oratione liberari. Abiecte cōditionis eſt hō q̄ ne qđ dignitatis: vel fortunarū amittat ad mendacia confugit. Uir fortis ⁊ bonus nunꝙ̄ timet dicere faterīq; verū. Sed mitto iſta. Uiuiana noſtra in iudicio eſt cōtra bartholomeū veroneū: cuius cā plurimū vacillat. Et ſi refutato imperiali iudicio Auſtrie tribunal nacta ſit: quod forſitan ſibi in damnū verget. Cōfeſſa iam eſt bona ſe plurima que fuerūt dn̄i. B. obtinuiſſe: ꝙ̄uis illa ex mariti ſucceſſione ad ſe veniſſe contēderit. Ego ſibi cōpatior quā video vndiq; ſpoliari. Sed magis bartholomeo faueo quē ſuā amittere pecuniā iniquum eſſet: cuiq; nihil oīno eſt: ⁊ ſororem habet annis nubilē: ⁊ forma pulchram. Judicium craſtina die habendum eſt. Ego multum hortatus ſum ad concordiaꝫ: vt femina inclinaretur: ſed durior eſt adamante. Credo ſpeꝫ victorie ſibi datū eſſe: ſed faciat coacta quod voluntarie recuſauit. Alia nūc ſcribenda nō occurrunt. Recōmēdo me tue magnificētie tuiſq; collegis: iuſſibus tuis obedire paratus. Ex Uienna.

¶ Delphin regis frācie filius obſedit alſatiā. ſuiteñ. apud baſileā miſerabili clade proſtrauit. Epiſtola. lxxxvij.

ENeas ſiluius poeta. S. p. d. domino Johanni Gers regio prothonotario viro preſtanti et amici amico. Scio te optare literas meas: vt quid rerum agamus noſcas Eſt enim humanus animus ſemper nouitatum cupidus. Ego autem ſcripſiſſem tibi tamdiu ſi certos habuiſſem nuncios. Sed cum aliqui ad te veniūt: quaſi de induſtria me fugiunt: ne faſciculis litterarum onerentur mearum: vt ſunt hodie homines ad complacendū tardiuſculi. Sed decreui has literas fortune committere: vt

ſi poſſint te adeant:teq; nouarū que nunc maxime ſunt efficiant.certiorem.Credo te volucri fama
percepiſſe gallorū aduētum.Sed accipe nunc ex me certitudinē τ quid a te ſcribo tanꝙ euange
lium potes referre.Si modo id affirmatū in mea inuenies epiſtola.Uenit per hos dies Ludoui
cus delphinus Uiennen͞.ac primo genitus regis Francie cum magno exercitu infra limites impe
rij.Oppidūq; obſidiōe cinxit.cui nomē eſt mōs belligardi:qd ab īperio Comites deVirtēberg.ha
bent in feudū:Ibi cū aliquādiu delphinus maneret:cū caſtellanis tandē cōuenit:vt ſibi ad certuʒ
tempus oppidū traderetur:quo elapſo id libere reſtitueret.Nam aliter vi decreuerat expugnare
vt locum haberet in quo morari poſſet:q: non decebat regis filium in campis degere abſq; tecto
poſtꝙ Delphinus biligardi potit᷒ eſt:famā vndiq; ſui aduētus publicauit.ſed nō vno modo apd̄
omnes.Apud aliquos namq; ſe in auxiliū nobilitatis veniſſe ꝑdicabat tāꝙ in germania per com
munitates eēt oppreſſa.Apud aliosvero vocatū ſe dicebat per regem romanorū cōtra ſuitenſes.
Nonnullis autem ſe velle vendicare iura domus francie aſſeuerabat:que vſq; ad rhenum proten
di dicebat.Ex hac cauſa vrbem Argentinā obſeſſurū ſe affirmabat.Dicebat enim etiam propter
Ducem Sigiſmundū ſe veniſſe.Et hos rumores vbiq; publicari ſtudebat:nō q; ita eſſet ꝙ fauorē
ob eam cauſam ſeſe putabat habiturū.Dū hec fama ſic percurrit.Nobiles alſatie quib᷒ grauior
videtur Suitenſium dominatus:oratores ad Delphinū mittunt eumq; rogāt: vt preſidia contra
Suitenſes prebeat.De delphini exercitu varia acta ſunt:qui maiora ſequūtur.lx.milia hominuʒ
in eius comitatu fantur haberi.Qui minora probant.v.τ.xx.milia.Medij.vel.xxx.vel.vj.et.xxx.
milia cenſent eſſe.Concordatum inter delphinū τ Alſatien͞.τ.xx.milia hominū ex ſuo exercitu per
hāc hyemē in oppidis.Alſatie recipi dedere.Ipſeq; Delphinus τ thuricen͞.et alijs obſeſſis ferre
opem promittūt.Ueniebant iam Delphini gentes que avulgo vocātur armeniaci in ſubſidium cu
iuſdām caſtelli quod ſuitenſes prope baſileam obſidebāt.Suitenſes vt hoc ſenſerunt:nō expecta
tis hoſtibus ad viam pergunt primaſq; armeniacorū turmas inuadūt:ſtragem dant plurimoſq;
neci prebent:armeniaci retro pedetentim fugientes ad maiorē exercitū ſe recipiunt:illi ſanguinis
cupidi et auidi victorie:dū gloriā querunt propriā ſalutē amittunt Uētum erat ad hoſpitale ſan
cti Iacobi quod vix quattuor ſtadijs a baſilea diſtat.Ubi vniuerſa multitudo armeniacoꝝ in ſui
teuſes irruit:nō nulli ante portas baſilien͞.poſitis:qui exeuntes obſeruarent cederentq; Committi
tur atrox τ miſerabile prelium:cedūturq; ex vtraq; parte ꝙplurimi.Horrendum auditu eſt.Euel
lebant ſanguinolentas ex corporibus ſuis ſagittas ſuitenſes:ac truncatis manibus in hoſtes ir
ruunt:nec prius animā exalabant ꝙ occiſorem ipſi occidiſſent.Quidā hoſtis confoſſi τ onuſti te
lis inter armeniacos currentes necem ſuam vindicabāt.Erant quattuor armeniaci qui ſuitenſes
vnū inſequebātur.Iāq; illi telum confoſſum ſtrauerāt τ ſupra corpus craſſabātur:tum ei᷒ comes
arrepta bipenni quatuor illos fertur.Ex quibus duos obtruncauit.Alios vero in fugam dedit:
ac deide ſemianimū corpus ſuper humeris recepit:τ inuitis hoſtibus portauit ad ſuos.Erat retro
ſuitenſes murus quidā orti ſancti Iacobi qui illi ſe tutos ab vna parte rebātur ſolūq; in fronte
pugnabant.Sed theutonici qui cum armeniacis erant intrantes ortum:murū perfodiūt:ſuiten
ſes ꝙ a tergo feriunt que res magna cauſa ruine ſuitenſum fuit.Pugnatur tum ante tum retro.
Iam viro vir imminet:nec iam eminus:ſed cominus ferruʒ ſtringitur.Suitēſes quaſi leones per
omnē exercitū inuictores vagātur cedunt ſternuntq; omnia:vt qui iam non in ſpem victorie:ſed
in mortis vltionem ſe pugnare ſciunt:preliuʒ ea principio dieiuſq; in fineʒ tractū eſt.Ad extremū
nō victi ſuiten͞:ſed vincendo fatigati inter ingentes hoſtium cateruas ceciderunt.Uictoria lugu
bris atq; cruentiſſima armeniacorū fuit:cāpuſq; liber eis māſit non virtute:ſed multitudine ſu
perātibus.Ex ſuitenſibus cui plures occidiſſe iurant quattuor milia:qui minus mile et quingen
tos viros cecidiſſe aiunt.Ex armeniacis dicunt aliqui plures deſideratos eſſe ꝙ ex ſuitenſibus:
magna cedes equorū fuit.Plures theutones duʒ vlciſci ſuiten͞.volunt vitam amiſerunt.Suitēſes
autem nulla res magis extinxit ꝙ magnanimitas ſiue illa temeritas fuit.Nam dum hoſtes par
uipendunt eo deducti ſunt vnde exire nō potuere.Qui ſapit nec nimis timet hoſtes nec cōtemnit
nimis.Dum hec aguntur rex romanorū oratores ad Delphinum mittit epiſcopum auguſtenſem
et Iohānem de aich doctorem:nōnulloſq; milites perſcrutatū:quid cauſe ſit ꝙ imperium cū exer
citu ſit ingreſſus.Redeunt oratores et cum his Delphinus ſuos ad regem deſtinat quinq; viros
preſtantes.Interim ex parte conſilij baſilienſis cardinales duo arelatenſis et ſancti Calixti plu
reſq; alij doctores Delphinū adeunt:et cum his ciues Baſilien͞.deprecāturq; ne vel concilio vel
ciuitati noceat.Is rurſus ad baſileam cum his nuncios mittit qui adhuc ibi ſunt habētq; diuer
ſos cōcordie tractus.Nam τ oratores pape felicis ac Ducis ſabaudie totiuſq; ſuiten͞.factionis il
lic cōuenerunt.Rumor eſt petijſſe vrbem baſilien͞.tanꝙ regni francie ſibi reſtitui:quod ſi fiat ma
gna priuilegia illi ciuitati pollicetur.Oratores aūt Delphini qui hic ſunt:aiunt Delphinū vocatū
regis cōtra ſuiten͞.veniſſe.dicunt ſe iam ſtrauiſſe magnā inimicorū manum ſuaq; ope remotā ex
thurego obſidionē.Petuntq; firmari pacta cum nobilibus Alſatie percuſſa:ſtationeſq; in hanc

hyemē exigunt quo ſibi ſi negent: nō poſſe ſe dicunt abſtinere quin noceant. Habꝫ iā lauffrenburg ſeckingen ⁊ alia quedā oppida: ſed illa nō ſufficere predicāt. Briſacum ⁊ friburgū volūt adiungi. Exinde Sigiſmundū Auſtrie ducē ad cōſumandū matrimoniū cū filia regis francie Delphiniq̧ ſorore tranſmitti querūt. Nihil adhuc reſponſi eſt datū. Ciuitates ⁊ principes nō cōſultādi ſunt. Faxit deus vt finis ſit bonus. Nā murē in petra nutrire ꝙ tritū ſit prouerbiū docet. Anguis torpentē frigore Hernaciū domi ſuſcepit: qui calefactus extenſis pennis anguē domo repulit. Uideant noſtri principes vt cōſulti faciāt: ne poſt factū dicere habeant: nō putauimꝰ. Habes ex me vir ꝓbatiſſime quid in rebꝰ armeniacorū geraſ. In factis eccleſie nulla adhuc eſt recepta concluſio. Sunt hic quattuor electores Maguntinus Treuerēſis dux ſaxonie ⁊ Marchio brandeburgenſis. Palatinus ꝓpter armeniacos indultū hꝫ ne veniat tueaturq̧ patriā. Colonienſis archiepiſcopus in obſidiōe ſuiteuſiū occupatus venire huc uſq̧ nō potuit: ſed nūc ꝑ oratores regis factis inducijs venturus dicitur. Sunt hic ambarū partiū oratores ⁊ quiſq̧ ſuā rē tueť. Ep̄s virduſi. ex pte ducis burgūdie huc venit: magnopereq̧ ſuadere nititur: vt maieſtas regia cū tota natione ꝑ papa Eugenio ſe declaret: qui hodie coram toto cetu magnā oratiōnē habuit. Hec ſunt q̄ nunc ſcribere poſſum. Tu vale cū cōſorte tua magis bona ꝙ fortaſſe prudente: qꝛ inter feminas nō ſolet regnare prudentia. Iterum vale ⁊ me ama. Ex nuremberga anno. M.cccc.xliiij.

¶ Mori ⁊ ſi omnibus formidabile ſit omnibus tamen neceſſe eſt. Epiſtola. lxxxviij.

ENeas ſiluius poeta. S.p.d. domino Johanni gers regio prothonotario. Dedi ad te literas ex nuremberga ſcripſiq̧ tibi armeniacorum aduentum credens tibi complacuiſſe. Nam et ſic mihi abs te dum deſcendiſti preceperas. Nunc autem rurſus hoc inueni neſcio quare moleſte tuliſti quod in epiſtola calce ſcriptum erat: conthoralem tuam: vt iuberes ſaluere: adiunctis verbis quibus cum probiorem quam ſapientem videbar ſenſiſſe. Hoc vt accepi tu egre tuliſti: neſcio an credaꝫ his qui mihi hec inſinuauerunt. Nam hoc non Uienne ſed inter Uiennā ⁊ nouam ciuitatem: at intercquitandum mihi relatū: quod ſi Uienne id contigiſſet: verbis potiuſꝙ literis apud te purgaſſeꝫ. Utrūq̧ eſt mihi non ſit veriſimile te virum etate maturum ⁊ moribus comprobatum: verba que nunc attigi non bono animo tuliſſe. Nam quid ego dixi: laudaui probitatem: diminui ſapientiam. Scio quia non ignoras eccleſiaſt. verba. Uirum de mille vnum reperi mulierem ex omnibus nō inueni. Sed quid ego de mulieribus cum et in viris laus ſit probiorem eſſe ꝙ ſapientem. Namq̧ ſicut ad corinthios inquit Paulus. Stultam facit deus ſapientiaꝫ huius mundi. Ac ideo in euāgelio dn̄s. Niſi conuerſi fueritis inquit et efficiamini ſicut paruuli non intrabitis regnum celorum. Nō eniꝫ ſapientiam huius mundi: ſed cor ſimplex ⁊ mentem puram diligit dominus. Et is dotibus pollere coniugē tuam ſcripſi. Non enim eam Corneliā graccorum matrē oraticem dixi: aut calphurniā in cauſis patrocinantē: ſed talem predicaui quā deus ipſe nō aſpernaretur: et qui ſtulta huiꝰ mundi delegit ⁊ ſapientiam perdidit ſapientum. Sed dixerit aliquis fortaſſe de vxoribus qualeſcūq̧ fuerint tacendum eſſe. Hoc ſi apud vos moris eſt: fateor me veſtre cōſuetudinis inſcium peccaſſe dandamq̧ erranti veniam eſſe. Nam Paulus veniam meruit eccleſiā dei perſequens qui ſe bene facere credidit. Priſci autem quos legi plures ſolent ad amicos ſcribentes multa de coniugibus ſcribere: lege Hieronymum: Ciceronem: Senecam: Ouidium de triſtibus. Multa ibi de alienis vxoribus etiam cum gratia maritorum ſcripta reperies. Adducere plura in hunc effectum. Sed nequeo arbitrari te virum: tum doctū: tum prudenteꝫ animū induxiſſe: vt iſta penſitares: ſimulq̧ peſtis que apud nos acerbe craſſatur facit: vt magis de modo moriendi cogitē ꝙ vt epiſtolas dictare curē. Namq̧ cū audio: nunc illū nunc iſtuꝫ efferri tradiq̧ ſacerdotibus. Heus tu inq̄ Enea nec tu ſcis qn̄ creator aſſit qui te ad tribunal vocet: vbi nec aduocato: nec ꝓcuratore tueri te poſſis: ſed tua te opera iudicabūt. Terribilis eſt quidē mi Johānes huiuſce rei recordatio. Debemꝰ tn̄ gratias agere creatori q̄ nos vocatis pluribꝰ alijs ꝑmonet: nec erga nos facit: vt ad taſſalonicen. ſcribit Paulꝰ: qui venturū dn̄m ſicut fur in nocte affirmat. Sed vtiť nobiſcū illa clemētia de qua in Apocalipſi meminit Johānes. Ecce ego ſto ante hoſtiū ⁊ pulſo: ſi quis audierit vocem meam et aperuerit ianuas: introibo ad illū ⁊ cenabo cū eo: ⁊ ille mecū: vtinā deus adaperiat oculos nr̄os ⁊ det nobis huius ſeculi blandimēta: illecebraſq̧ cōtēnere: ⁊ ad patriā peruenire per quā dicamus cum Paulo. Cupio diſſolui ⁊ eſſe cū xp̄o. Mira res ⁊ homines peius in hac vita habēt eo difficilius egrediātur. Durus forſitan hic ſermo videbiť: ſed audi et cognoſce me vera dixiſſe. Quis eſt obſecro qui miſere viuit: niſi qui peccatis eſt deditus. Hec ſentētia eſt theologorū ⁊ philoſophorꝫ. Nam Cicero in paradoxis hoc ait: omnē malū ſeruū ⁊ apoſtolus quoq̧ peccati ſeruis peccatorū ac ſerui peccati. Hi ſunt qui egerrime moriūtur. Nam ſemꝑ in peccatis vellent ꝑuolui. Et hi non peccata dimittūt: ſed a peccatis dimittūtur quādo mors adeſt. Nos igitur ſi ſaperemus reconci

liaremus nos creatori noſtro qui nobis vitã dedit: illãq̃ ſibi quandocũq̃ repoſceret libẽti animo redderemus: ſed tenet nos cecitas pctõrum que obuelauit oculos mentis noſtre: Deus noſtri miſeretur ⁊ extẽdat erga nos pietatẽ ſuã detq̃ nobis animũ vt quandocũq̃ nos vocet ꝓ̃ptiſſimꝰ et hilares. Nãq̃ ſiue ſponte ſiue inuite: moriendũ eſt tñ. Nec nos mors preteribit q̃ priſcos reges atq̃ Ceſares nõ preterijt: q̃ nec ipe creatori oim deo: poſtq̃ humanitatẽ induit ꝑcere voluit. Oia nata occidũt ⁊ orta ſeneſcunt: Stat ſua cuiq̃ dies breue ⁊ irreperabile tẽpus. Nemo natus eſt cui nõ ſit moriendũ. Nos igitˀ ad hãc accingamus mortẽ vt cũ venerit tãto minꝰ acerbe ſit quanto magis precogitata. Mors quidẽ nõ mala eſt: ſed finis potius teterrimi carceris his qui hĩ moriunt hinc celeſtis vox audita Johãni. Beati mortui qui in dño moriũtur. Utinã deus qui quos vult eligit ⁊ quos vult reprobat: his non iungat cum fati dies affuerit. Utinã cor meũ ad hec que ſcribo ſeſe diſponat. Utinam non alia inueniatˀ mentis cogitatio quam ſignat harundo. Fateor me multa ſcribere in bonũ q̃ non operor: ſed in omnibus miſereatˀ mihi dñs qui mundũ poteſt de immundo facere. Tu vale mei memor ⁊ amator vt ſolebas.

Spõdet ꝓmouere cãz quoad vires ſue ſe extendũt. Epſa. lxxxix.

Eneas ſiluius poeta. S.p.d. Johãni frund ſecretario ciuitatis coloniẽſis: fuit apud me tuꝰ familiaris qui hollendrinorũ negociũ mutis mihi verbis cõmendauit. Ego vt ſum tuus cupioq̃ tibi rebus in oĩbus morẽ gerere: cepi curas admouere: nitiq̃ vt ad metam quod optabas deduceretˀ. Sed inueni primo in limine magnas difficultates: quas cum vellem amouere plurioꝛes offendi. Non poſſum ſcribere q̃d impedimenti fuerit: ſi vnq̃ te videro planius oĩa dicam. Satis eſt tibi quod in mediatoris locum vel tractatoris non ſum viſus ydoneus. Nuncius ipſe tibi plura dicet. Ego nihil magis cupio q̃ tuis optatibus ſatiſfacere. Sed tua humanitas non exigat pluſq̃ preſtare queã. Rem minimã de commiſſione cauſe tuorum amicorũ impetraui facile. Sum enim homo ad pauca natus et in minimis rebus benignos principes inuenio: ſi quid ponderis habere videtˀ in alias manus transfertur. De rebus hungarie puto te iam audiuiſſe Ladiſlaum regem cum voto totiꝰ regni poſtulari. Credo te etiam audiuiſſe me romã profectum: mirariq̃ idcirco. Sed ſcis parendum eſſe principibus aut cedendum curie. Nemo vt vult apud principes viuit. Mancipia ſumus et fortaſſe iumenta: qui alienum panem mordemus. Uiuuntˀ oĩes infeliciter qui orbem incolunt. Nullus tamen vita miſerior eſt: q̃ eorũ qui ad alienũ comedũt appetitũ: ad alienũ ſitim bibunt: ⁊ ad alienum ſomnũ dormiunt. Hac de re ſcripſi nuper epiſtolam admodum longam. Ideo nũc hec pretereo. Meus itus ad vrbem honeſtam ob cauſam fuit: propter vnionem. N. ⁊ ꝓpter illa q̃ nurembergẽ cõcluſa fuerũt. Quid autem reportauerim franckfurdie videbitˀ: q̃uis et ipſa taciturnitas indicat quid allatum ſit. Nũc in franckfurdia res tranſigentˀ. Ego nihil magis vereor: quinq̃ annis vnire ſatagebant: in ſe tandem reddi diuiſos. Mea opinio fert tanti ponderis tantiq̃ nois eſſe germaniã: vt in quancũq̃ partem reliquam xp̃ianitatis portionẽ ad ſe trahat: dummodo integra ſit. Non dicã plura: tu me fac cõmendatũ reuerendiſſimo dño meo archiepreſuli coloniẽſi. eiuſq̃ germano dño traiectenſi antiſtiti. Et q̃r te audiunt vnũ ex me tacito: mihi adhuc nihil videri vtilius ad pacẽ eccleſie reſartiendam ⁊ auctoritatem eccleſie conſeruandam: q̃ viã illã tueri q̃ nurembergẽ apta fuit: ſi modo iterum poſſit haberi: firmarem hoc multis rõnibus ſi corã eſſẽ ſʒ abſentem me non decet nec expedit oĩa cõmittere calamo. Uale.

Refert grates de muneribus oblatis. Epiſtola. xc.

Eneas ſiluius poeta dño Johanni toſconi ciui pragẽſi. ⁊ amico ꝓbato. S.p.d. Munera tua que nuper ad me tranſmiſiſti: ſuſcepi libenter: tum ꝓpter rez que mihi iocũda fuit: tum ꝓpter mittentẽ cuius memoria ſemꝑ heret menti mee nõ ſine licentia ſingulari. Tũ deniq̃ q̃ illorũ portator honeſtus adoleſcens maior corpore q̃ etate periliberalis mihi viſus eſt ⁊ dignus qui regi ſeruiret quemadmodum poſtea factũ eſt. Nã ⁊ ad regiã cancellariã ſuſceptus eſt. In quo loco ſi ꝑſeuerauerit vti ſpero: clarũ in virũ ſurget. Ego illi q̃r virtute predictus eſt ⁊ tu cũ mihi cõmendaſti nũq̃ deero vita comite: ſed in me ſi quid eſt artis: ſi q̃d eloquĩj: ſi quid induſtrie totũ tibi cõmunicabo: q̃r nõ ſum auarus hmõi rerũ. Nec vt pecunie ſic ſciẽtie cõſeruatrix eſt auaricia: ſed qui litteras ſuas magis abſcondit: is ea magis adnihilabit: quo vicio ſtudui ſemper carere. Nec plus in ſecreto tenui q̃ in publico. Idq̃ faciaz quoad ſpiritˀ hos reget artus. Atq̃ de hoc ſatis Fräciſcˀ vir mitis nulliq̃ noxius: ſed oĩbus quoad poteſt frugi hohemiã repetit. Credo in pr̃ia cõtentari modico: q̃ multo inter gẽtes exteras vult: ⁊ fortaſſe plus ſibi pragẽſi. ceruiſia placet q̃ vinũ Uienneẽſe. Hz enĩ magnã vim ad retinendos hoies natale ſolũ Uerũ cum montium accole lacte tantũ nutriti ⁊ aqua neſciant alibi viuere q̃ inter oues et bos

nes cū quibus ſunt nati. Franciſcū mirari non debemus: ſi natus in patria nobili bohemorū ſolo
feraci ⁊ olim bonorū copiā ſuppeditāti ad ſuos reuerti vult: ⁊ illi terre que dedit corpus reddere.
Quis eñ nō mollius atq ſuauius iacere hoīm corpora poſt mortē arbitret in humo natiua q̄ in
aliena. Laudo ego Frāciſcū: ⁊ mihi ſi par ꝯditio foret: eēt nō impar volūtas. Is ad te venit boni
tatē viri tibi cōmēdo: humanū ē hoīem hoī auxilio eē. De biblia emēda hoc eſt deſideriū meū. Si
papiria eſt octo florenos dabo. Si eſt in ꝑgamēo duplū: videto tñ vt correcta ſit ⁊ digna precio.
De libris alijs alio tp̄e tibi ſcribā. Uenceſlaū noſtrū ſi vnq̄ vides meis verbis ſaluū dicito: cui fa
cilius erat in ocioſquattuor mihi verba ſcripſiſſe q̄ me in negocio verboſas ep̄las deſtinare. Sed
do veniā hoī ſi ſcripturā iā odit in qua vitā cōſumpſit. Uellē ipm̄ me cū repetere curiā vt eēt mihi
cū quo nōnunq̄ miſerias ꝯfuerē: ſibi tñ nō audeo ꝑſuadere: ſed puto eū viā optimā delegiſſe: que
nō poſſit ab eo in eternū auferri. Uale meq vti cōſueuiſti ꝯdilige qd̄ mutuū eſt. Ex vienna.

Commendat vitam aggreſtā et commoda ruris. Epiſtola.xcj.

Eneas ſiluius poeta. S.p.d. Johanni luterbach ſacerdoti ⁊ viro probiſſimo amico
q optimo. Credo te quid agam ⁊ vbi ſum ex multis percontari: cū me apud reges
non eſſe cognoſcis Sed nemo tibi hoc melius exponet q̄ meꝰ calamus qui libenter
deſiderio tuo morem geret: ſciens q me amas. Audi ergo quid acciderit nobis in
noua ciuitate perprius: deinde quid faciam ⁊ vbi ſim breuiter edoceberis. Eramus
nuper in curia Ceſaris: apud viduā quandā ſermonis guarā italici. Nā et in domo
illorū de ſcala ſeruiuerat dum virguncula tibi fuit. Hic primū mango qui miniſtrabat equis egro
re cepit. ac ſeptima die deceſſit e vita. Morq alius ex familia vir robuſtus epedimiā profeſſus eſt
ſe perpeti: cuius morbi tanta vis fuit vt eū triduo interficeret. Exinde mox hoſpita dolere caput
et ancilla febricitate ceperunt. Germanus quoq Magnifici domini Gaſparis Cancellarij ver
tiginem patiebatur. pauere atq de fuga omnes cogitare cepimus. Acceſſit cancellarius regem
licentiāq fugiendi mortiferā lucē ſuſcepit. Atq ſicut hodie ſunt octo ꝯdies huc peruenimus: ſumꝰ
hic in plebe reuerēdi patris dñi electi friſingeñ. oppidū notū tibi arbitror ꝓrug nomine: inter du
as aquas murā atq murā que hic ante oppidū copulātur: ⁊ vnum faciētes flumen. in Sauum fe
runtur. Hic nundine ſunt q̄ ꝑ octauā diui Martini ſolent ꝑdurare. Ego remiſſis oībus curis: nūc
merces q̄ vndiq huc afferunt cōtēplor: nūc in agros egredior mōteſq apricos et ſiluarū latibula
ac lucidas fluminis lymphas: nō abſq ſingulari mētis oblectatiōe intueor. Habes nūc vbi loco
rū degā ⁊ q̄d rerū agā. Nūc illud te volo ſcire: beatū mihi videri qui vitā ab negocijs ꝓcul publi
cis ſibi delegit: ſicut priſca gens mortaliū ꝯſueuit. Quis eñ nō felicē illū dicat: q̄ nullo fenore aut
ere alieno obligatꝰ paterna rura ſuis bobus exercet. Audi q̄ beatus ſit. Nempe non truci excitat
claſſico quo bellū petere ac pugnā iubeatur inire. Nō horret iratū mare: forū vitat ⁊ litigantium
iurgia. Nō viſitat ſuꝑbia diuitū atria. Nō faſtidioſis curialibꝰ eſt ſupplex. Sed aut altas ꝓpſos
adultis vitiū ꝓpaginibꝰ maritat: aut in ſecreta reductaq valle errātes boues ⁊ armēta paſcētia
ꝓſpectat. Interdū ramos inutiles falce reſecat: ac feliciores inſerit. Interdū mella q̄ preſſit: puris
recōdit amphoris: aut oues tondet lanaſq recipit. At cū autūnus decorū caput mitibus pomis
per agros extulit: magno afficitur gaudio: pira ex arboribus decerpēs quas manu inſeruit. In
terdū ⁊ purpureas vuas colligit ⁊ aut ſuſpendit in vſum hyemis aut muſtū exprimit. Libet illi
iacere modo ſub antiqua illice: modo in tenace gramine. Labūtur aque ex altis rupibus. Querū
tur aues in ſiluis: Obſtrepunt fontes manantibus lymphis: ſomnoſq leues inuitāt. At vero hi
bernus aduenit annus ⁊ imbres niueſq dōnat. Aut apros multo cane inobſtantes detrudit pla
gas. Aut rara rhetia leui amitte ſeu furca cōtra edaces turdos ſuſpēdit: aut pauidū leporē ⁊ ad
uenā gruē laqueo captat. Qd̄ ſi pudica mulier illi fuerit quales olim fuerūt ſabine: ſeu de quibꝰ
ſacra ſcriptura meminit: ſara: rebecca: vel rachel q̄ ſolibꝰ peruſta domū ſeruet: ⁊ dulces nutriat li
beros: multo beatior fiat: cū illa in aduētū laſſi viri vetuſtis lignis ſacrū extruat focū: claudenſq
textis cratibꝰ letū pecus diſtēta ſiccabit vbera ⁊ dulcia vina dolio ꝓmens dapes inēptas appara
bit. Quis hanc nō laudet ac deſideret vitā Nō mea āplius lucrina cōſilia aut rābivel ſtari ex quo
nis mari vel flumine queſiti piſces iuuenerint q̄ leta de pinguiſſimis ramis arborū oliua decerpta:
an tagna quā paſcalibus feſtis ruſtici mactāt vel hedus ab ore preruptus lupi. Nā q̄tū iuuat iter
ruſticales epulas mitia poma ⁊ caſtaneas molles ac ꝓuas ⁊ caſeum: paſtas oues videre cum do
mū properāt intuerīq feſſos boues inuerſum vomere collo trahētes languido. Multa ſunt ruris
gaudia q̄ nūc ſingula ꝓſequi nō eſt ep̄laris anguſtie. Ideo valet hec multa ex paucis notās amo
rem ruris aliq̄n indue. Iterum vale mei vt ſoles memor.

Increpat eū q non bono ꝓpoſito amicā nuptui dedit et ſuadet caſtitatem. Epiſtola.xcij.

E Neas ſiluius poeta imperialiſq; ſecretarius. S.p.d. domino Johanni freund in ſi-
gnis ciuitatis aggripine protbonotario ꝛ amico ſuo percaro. Pauci dies ſunt quib⁹
tuas recepi litteras: ornatas quidem ꝛ multa continentes. Quibus te reſponſurus
neſcio quid primum attingam: ſed tuum ſeruabo morē. De puella tua primo dicam
quam viro tradidiſti: laudo in ea re factum tuum. Quid em̄ meliu⁹ eſt quam nupti-
as coniungere ex quibus ſoboles fiunt ꝛ replentur liberis ciuitates. Quod autem poſt factum
doleas cōtra naturam eſt. Nec em̄ ſolet alicuius operatio virtutis penitentiam habere que vir-
tuoſe agit letus eſt: dolet qui crimen cōmiſit. Quō ergo fit vt tu doleas qui actum feciſti virtut;
Nempe arbitror quia bonū feciſti hic nō bene feciſti Aduerbia ſunt mi Johānes que nos beant
nō verba noīa vel participia. Non quid homo faciat ſed quō faciat querēdū eſt: ꝛ in rebus oībus
finis expectatur. Si ideo puellā manifeſtaſti vt probo leuaueris: bene feciſti. Si etiam ad illam
rem timor acceſſit dei: at ſi ſoluz quid holes⁹ loquerentur cōſideraſti: non ſatis eſt. Non em̄ homi-
nibus tm̄: ſed deo placere debemus. Quereris remedia nec poeticū vis antbidotū. Recipe cuā-
geliū. Quid eſt fornicatio aliud q̄ mors. Tu beatus es ſi te cognoſis qui materiaz delinquēdi a
te abieciſti Quieſce obſecro neq; vltra memineris tue iuuētutis delicta. Scio dices ecce q̄ ſeue-
rus eſt Eneas: nūc mihi caſtitatē predicat: in vienna et in noua ciuitate aliter mecū loquebatur.
Non nego Johānes mi amātiſſime: ſed labitur tēpus dietim: ſeniores ſum⁹: appropinquat mor-
tis dies cogitandū eſt iam nō quō viuamus ſed quō moriamur. Miſer hō eſt ꝛ gratie dei expers
qui nō aliqñ ad cor reuertif: qui nō ſe recognoſcit: qui vitā nō emendet ſuam: qui nō cogitat poſt
hoc ſeculū quid in alio fit. Ego mi iohānes ſatis errau ꝛ nimiū ſatis Jam me recognoſco: ꝛ vti-
nam nō ſit tarde. Nunc quadrageſimale adeſt tēpus: nunc dies ſalutis: nunc tēpus miſericordie.
Pone extra mētē tuam puellā. Finge mortuā eſſe: nunq̄d velles viuere. Quid eſt quod cum ea po-
ſſis habere ſolaciū: q̄ breuis eſt voluptas que cū mulierib⁹ hauritur: q̄ momētaneū gaudium.
An nō ſatis ſtultus eſt qui ꝓpter tēporalia ꝛ momētanea perdit eterna. Hec dico ſm̄ theologos
quia non vis que poete dicunt audire. Hoc eſt remediū quod hic in apothecis inuenif vienne. Tu
obſecro vendica te tibi: nec vna te puella vincat: quez vix imperator ſuparet. Turpe eſt in paruis
ſuccumbere: qui in magnis victor fuit. Nec tu mihi de ſucceſſore nouo verbum facias: quod fuit
ouidij remediū. Nam qd eſt vna muliere relicta amare aliam: niſi ex igne in ignem ſaltare. Fuge
obſecro omne femineū genus: relinque hmōi peſtem: cū feminā vides dyabolū eſſe credito. Sed
quid ego tecū hec ſerio ſcio fruſtra me fari vbis meis abeſſe fidē. Nam tu me pleno ſtomacho re-
ris ieiuniū cōmēdare. Fateor me amātiſſime frater. Plenus ſum: ſtomachat⁹ ſum. Menſaz mihi
venus fecit. Tu quoq; ꝛ illud verū eſt lāgueſcere vires meas canis aſperſus ſum: aridi nerui ſūt:
oſſa carioſa rugis corp⁹ aratū eſt. Nec vlli ego femine poſſum eſſe voluptati: nec voluptatē mihi
afferre q̄ femina pōt. Bacho magiſq̄ veneri parebo: vinū me aliter iuuat: me oblectat: me beat: hic
licor ſuauis mihi erit vſq; ad mortem: ſed hic q̄ ꝑcm̄ eſt ſi ad iocūditatē magiſq̄ ad neceſſitatez
biberiz. Tu mi Johānes ſi fortis es ſi ſanguie ſuccoq; plenus: ſi neruis vales: nō miror te amare
q̄uis plurimū te verboꝝ eſſe credam q̄ operū. ſi vel etates vel occupatiōes vires demunt. Sed
eſto vt ais robuſtus: calidus: promptus: intrepidus: tunc bonū eſt crimen abijcere cum tu iſtud re-
linquis: nō te ipſum fugit. Mihi hercule parū meriti eſt in caſtitate. Nāq; vt verū fatear magis
me venus fugitat q̄ ego illā horreo. Sed ago deo gratias: q2 nō eſt maior appetit⁹ q̄ poteſtas.
Dicis tñ de te nō eſſe ante preliū deferendū q̄ hoſti victoria cedat. Quod verū nō eſt in eis bellis
in quo vincitur victor. Veneris prelia q̄ plura cōfecit is ſeſe pluribus affecit cladibus. Sed q̄d cū
tam ſeuerus ſum. Oēs quidē cū valem⁹ recta cōſilia egrotis dam⁹. Sic mihi replicare potes: et
illud terentianū obijcere. Tu ſi hic ſcis aliter ſentias. Senſi aliqñ qd nūc ſentis. Sed et tu aliqñ
ſenties qd ego ſentio qñ huc eui venies. Quod ſi nunc faceres tanto laudabilior eſſes quāto diffi-
cilius intereris. Ciceroniſq; tibi verbū illud cōuenitet. Quo difficilius eo clarius. Poſſem plura
in hāc ſententiā dicere. Sed neq; tu iſta vis audire. Nec Johannes nr̄ nurēbergeñ. permittat ſcri-
bere ſeria: qui vulturis in modū cadauerib⁹ nutrit⁹ in capitolino cāpo venari vellet: nec iam pi-
per emere formidaret dū feras haberet quas poſſet condire. Js te amat vnice fuiq; ſepe non ſine
laude mētione habet: cupitq; vt huc venias. Quod michael ꝛ ego maxie deſideram⁹ vt loquamur
aliquādo ſimul redeam⁹ bibemus canem⁹. Et q̄d littere nō preſtant ſolamen inuicē recipiamus.
Nimis remote a nobis vitā ducis. Raro exinde nuncij veniūt quibus literas demus. Neq; oīa
cōmitti poſſunt. De cōuentibus qui ſuper rebus eccleſie fiunt tuā ſententiā probo. Nec em̄ dieta
fit que dieta nō pariat. Credo q2 femineū eſt nomē libēter impregnari, dietas ac parturire. Sed
ne hec cōſuetudo periret conciliū nurēbergeñ. quod erat inditū neutri generis qd nō poterat cō-
cipere: quia fortaſſe finē dediſſet in rebus eccleſie ſublatū eſt. Et ad dietas reuentū prolificantes
vt in eternū fiant cōuentiōes maneatq; neutralitas: dulce ac nōnulloꝝ aucupiū. Mirū eſt tā par-
ue cure teneri eccleſiam. Forſitan ſic deo placitum eſt cuius cōcilia humano nequeūt ingenio de-

pꝛebendi. Ille hinc aliquā venetatur vtilitatē nobis incognitā. Res grādes ⁊ toti⁹ reipublice ſtatum cōcernentes: deſurſum oꝛdinatur. Nec quiſquā eſt qui futura ſciat. Cogitāt homines: deus aūt diſponit. Unum ſcimus beati petri naviculā quā eccleſiā nuncupamus: et ſi fluctibus agitet̄ quatiatur ventis innumeris: vexet̄ pꝛocellis: ſubmergi tū non poſſet: q: futurā ſecū eē ſaluatoꝛ noſter ieſus xp̄s vſqꝫ ad cōſummationē ſeculi repꝛomiſit. Quod regis coꝛonatione apud te pꝛedicari dicis: minime verū eſt neqꝫ adhuc verbū fieri audiui in loco autentico de tali coꝛonatione quod tū me non fugeret: q̄uis ⁊ hic etiā multi multa loquātur ex opiniōe magis q̄ ex ſententia. Noua hic alia non ſunt niſi qꝺ Ulricus ille comes poſt diutinā obſidionem caſtri attile quod eſt in hūgaria ac per frāconem germanū marchionis hāni tenebat̄: tādem victoꝛia potitus eſt: vnoqꝫ illi⁹ occiſo filio alium cum vxoꝛe ⁊ omni gaza ſecum in captiuitatē abduxit. Biſkra in campo eſt cū magno exercitu cōtra p̄cratium. Itaqꝫ tota hungaria trepidat. Conuentūqꝫ habet apud albā regalē ſpeſqꝫ optima hūgaros oēs ad obedientiā Ladiſlai reuerſuros. Cum michaele conueni de modo quo res de qua ſcribis expedire poteſt. Is ad te latius ſcribit. Meā curā ⁊ diligentiā nulla in re vnq̄ tua denegabo. In me vtere vt tuo. vale optime: ⁊ ſi qn̄ facultas datur reuerēdiſſimo et. R. pꝛincipi dn̄o meo dn̄o colonienſi eiuſqꝫ germani dn̄o traiectenſi cōmendatū me facito. mihi ſcribe ſepius: nam tuis literis iocundiſſime fruoꝛ. iterū Uale.

¶ De rebus hungarie ⁊ eccleſie admonitio. Epiſtola. xciij.

Eneas ſiluius dn̄o Iohāni cāpiſio perſpicaci p̄ho. S. p. d. Urgēt me res hungarie tibi vt ſepius ſcribā. Nā et tu illas noſſe deſideras qui ladiſlao regi bene cupis ⁊ ego libenter illa ſcribo que ſcio eſſe vt ſciātur vtilia. In meis autē ſcriptis plurimū intereſt cum vel affirmo aliquid factū vel refero quod audiui. In altero nāqꝫ veri periculum ad me recipio. In altero fidem requiri apud autoꝛes volo. hec autem ideo dixi: quia rumoꝛem hic fuiſſe tibi ſignificaui regem boſſine per quoſdam vocatum eſſe vt hungarie potiretur regno. Que res minime ſecuta eſt. Nec famā veritas adequauit. Sed nunc quo pacto inter hungaros conuentum ſit ex me audi. Nam certum eſt quod nunc ſcribo. In hec reuerendiſſimo domino noſtro cardinali tarentino cōmunicata facito: vt per eum non ſolum ſacri collegij aures ſed ipſius quoqꝫ ſanctiſſimi ſūmiqꝫ ſacerdotis adire pꝛeſentiā queat. Nā ⁊ ſacerrimi illius ſenatus intereſt: quid in regno geratur hungarie pernoſcere cum murus ſit illa regio chꝛiſtiane religionis et noſtre fidei ſolidus paries. Credo igitur te accepiſſe proceres illos hungarie: qui eſtate decuria cū cardinali ſtrigonienſi. hic fuerūt rebus infectis receſſiſſe. Nā neqꝫ regi eoꝛum obligationes ſatiſfecerūt nec eis rurſus regis reſponſum placuit. Significaui tunc omnia tibi. Poſt hec cū in hūgariā rediſſet nicola⁹ vaiuoda tranſiluan⁹ plurima pertemptauit. Sed regnicolis nulla via perſuaderi potuit que Ladiſlaum excluderēt. Cōuenit igit̄ alterū vaiuodā iohānez: ladiſlaiqꝫ ius tueri inſimul pepigerūt miſſiſqꝫ clāculū ad ceſarē noſtrū nūcijs cōfirmationēqꝫ ſuoꝛū officioꝛū obtinuerūt: ac rurſus facultatē quādā cuius vigoꝛe ceteros regnicolas ad obediētiā Ladiſlai reducētes officia dignitateſqꝫ poſſent illis ꝯfirmare. Conuentūqꝫ regni apud albā regalem in hoc tp̄s induxerūt. Iāqꝫ plures illic ſunt reliquos expectātes. Sed laurētius palatinus nō immemoꝛ ſuarū artiū: vbi iā ſibi figmentā poloni cum minime āplius pꝛodeſſe perpendit. Nā moꝛs Uladiſlai polonie regis oībus perſuaſa eſt: q: nō pōt diu latere: nouū deceptiōis gen⁹ excogitauit. Rumoꝛē nāqꝫ in pp̄los diuulgat ſe iā cum duce burgūdie cōueniſſe vt eius filium in hungariā nauigio trāſmittat: eiuſqꝫ rei mediatoꝛē quādā hiſpanum fuiſſe aſſerit: qui claſſi pontifice noīe philippi ducis pꝛeerat: ⁊ nuper hac trāſiuit romā petiturus. Sed nemo eſt q̄ palatino fidem habeat. Nec enim poſt tot mēdacia dignus cui credatur eſt. Sciunt inſuper oēs ducē hergūdoꝛum vnicū dūtaxat habere filiū quē minime ire perditum vellet: cum ſit diues ac potentiſſim⁹ et regi Ladiſlao ſanguine iunctus. Cui non eſt putandum nobilem pꝛincipem iniuriari. et maxime cū eius dominia ab hungaria remotiſſima ſint: nulloqꝫ poſſint vſui eſſe hungaris: que res palatinum nedum mendacem ſed delirum reddunt. hinc ipſe cum ſuos conatus incaſſum ire perpēderet: conuentumqꝫ apud albā teneri. Iāqꝫ vaiuodā Iohānem illic pergere ⁊ ad viceſimū lapidē eſſe in vicinia: miſſis literis ac nuncijs Iohāni indicat inſidias ſibi apud albam ſtructas eſſe. Nicolaumqꝫ velle in eum manus inijcere: q̄ ſi velit captiuitatē euadere aut moꝛtem albā ne petat inſtruit. Iohānes territus hoc nuncio: minime vlterius pergit. Accipit hoc nicolaus vocatiſq̄ pꝛoceribus nimis multis inquit fraudibus vtitur palatinus: ſua eſt hec tegna q̄ ad nos Iohānes venire timet. Sed adibo ego eum nec timebo qui me timet. Expurgabo qꝺ mihi ingeritur crimen nec de alijs cogitabo quod ipſe in alios nō cogito: neqꝫ ſaluum cōductum nec fidem peto vllam Satis tuta innocentia eſt. Si quid tamen pꝛeter ſpem euenerit viros vos eſſe commoneo: meam vt vindicetis iniuriam: atqꝫ ſic Nicolaus cum paucis Iohānem acceſſit. Interea giſcra vir magnific⁹ noſtriqꝫ ſeculi nō paruū decus: qui partes Ladiſlai apud hūgaros aut ſolus aut certe cū

paucis vſq̄ in hanc diem tutatus eſt. Cum Pancratius ſtantibus inducijs quoddam ſibi caſtellū
per inſidias eripuiſſet vlturus iniurias exercitū coegit atq̄ cum octo milibus pugnatorū ingreſſi
Pancratij territorium quoddāq̄ munitiſſimum eius opidum obſidione cinxit Accerſito comite
georio vt ſibi auxilio foret. Nam his quoq̄ Pancratij vicinus atq̄ inimicus fuit. Georius v͛o mox
Viennam venit: auxiliūq̄ regis romanorū petijt: multiſq̄ verbis rogauit vt ante calerium qd̄ eſt
opidum magnifici Gaſparis cancellerij opidum ad nouum caſtrum pertinens ſed a Pancratio
occupatis obſidionū ponerent auſtrales. Que dum ſi aguntur Pancratius qui antea dudum cū
literis ſecuritatis accerſitus conuentū hungarorū accedere recuſauerat nec centū ſigillis credere
voluerat timore poſtpoſito hungarorū. Nam maior giſcre inſtabat metus cū .vij. cōitibus albā p
rexit manuſq̄ procerū ſe tradens. Queritur ſi giſcre conatibus opprimi petitq̄ auxiliū. Nam ſe
regi Ladiſlāo fidē dare ꝓmittit: nec ſe aliuꝫ velle habere teſtat̄ ꝗ Ladiſlaum poſtꝗ mortuus eſt
rex polonie cui ſeſe aſtrinxerat. Giſc͛ oratores ad regē romanorū deſtinat ſe pacē cū auſtria perpe
tuam habiturū nulliq̄ alteri ꝗ Ladiſlao in hungaria tanꝗ regi pariturū aſſerit Rogatq̄ ſcribe
giſcre ne ſe infeſtet. Barones hūgarie audito Pācratio: ſub tutela ſua eū recipiūt preſertim Nico
laus vaiuoda ⁊ Dionyſius cardinalis ſtrigonien̄. ſcribuntq̄ Ceſari ne deinceps giſcrā inſultare
permittat Pancrati : q̄ vexare: quē vigore mādati ſui cum omnibus eius bonis ad gratiam ⁊ obe
dientiam Ladiſlai ſuſcepiſſent. Hic apud Ceſarem reſpōſum eſt comiti georio auſtrales nō poſſe
ante diē ſancti Georgij caſtrametari: tū propter impedimēta pluuiarū: tū ꝙ in cāpis nulle ſunt
herbe. Sed aduenietē vere niſi interiꝫ qd̄ debitū eſt Pācratius fecerit: paratos eſſe auſtrie proce
res in cāpum exire temeritatemq̄ Pācratij compeſcere. Interim vero trecentos equites ſibi ex
auſtria in ſolatium venturos. Exinde rogati ſunt oratores Pācratij. Nihil in mādatis haberent
cum cācellario giſcraq̄ rem componere: quorū bona Pācratius inuaſiſſet. Cūq̄ negaſſet dictum
eſt eis ad herum ſuum vt redirent: cui ſi opus eſſet maieſtas regia per ſuos nūcios rñderet. Pro
ceribus autem hungarie reſpōſum eſt placere Ceſari quo ad Ladiſlai obedientiā Pācratius ve
niſſet quodq̄ ſibi venia ſit data. Non tñ ſic ei ignoſci debet vt aliena cum iniuria teneat oppida
bona ꝗplurima: nec eā eſſe vnꝗ facultatē conceſſam: miſſurum tñ Ceſarem oratores ſuos ab eo
rum conuentum: ac tā ſup hoc ꝗ ſuper alijs regni negocijs reſponſurum. Sic res hungarie vſq̄
in hunc diem acte ſunt: q̄s precor vt ſingulari domino meo epiſcopo adrien̄. quem iā in rauenna
aſſumptum eſſe audio ⁊ gaudeo cōmunicatas facias: ſibiq̄ me cōmendes qui ſum perpetuo ſuꝰ.
In rebus eccleſie hic ſunt chimen̄. epiſcopus in regnum iuit. electoreſq̄ conuenit. Iāq̄ hac die cū
eis habiturus eſt in frāckfordia conuentum: bonāq̄ fidem facit ad vnionem et pacem eccleſie.
Neſcio quid ſeq̄tur. Hic magna eſt admiratio de tarditate legati veſtri. Nā ſecunduꝫ conuenta iā
pluribus diebus in hac curia ſe debebat oſtendere: de quo nihil hic ſentire monſtrum eſt. Inge
riturq̄ magna ſuſpicio poſſit aliquid mali parere vt ſcire poſſunt qui conuentiones norunt hic
habitas. Ex baſilea fuerunt apud nos oratores quorum petitio fuit: quod Ceſar auctoritatem ec
cleſie iuxta declarationem conſtātie factā ⁊ baſilee renouatā tueretur ⁊ manuteneret vtq̄ dieteꝫ
nurembergen̄. mādaret teneri ad quā ſuos oratores baſilien̄. cōcilio cū plena ꝑtāte mitteret ſu
per omnibuſq̄ ad pacem eccleſie pertinerent. Petiuerunt et ſaluum conductum cuꝰ vigore dietā
illā mittendi oratores tute poſſent accedere: ſibi etiā redeundi ſecuritatem poſtularūt. Ad primā
petitionem data reſponſio eſt Ceſari ſemper curā fuiſſe et adhuc eſſe: vt auctoritas eccleſie cum
pace populi chriſtiani ſicut declarata reperitur in ſacris literis per ſanctos doctores et concilia
generalia vna cū ꝑtāte ſctē ſedis apoſtolice in ſuo vigore permaneat. Ad ſecundum dictum eſt vr
gentibus cauſis dietā nurembergen̄. eſſe poſtpoſitam: ſicut principibus electoribus chemen̄. epūs
intimaturus erat: ac ſi de ſaluo conductu illuc eundi non eſſet opus verba facere: ſed eis cum quo
recederent nullatenus eſſe negandū. Sic in effectu reſponſum eſt ꝗuis ⁊ ornatius ⁊ verboſiꝰ. Tā
tum eſt qd̄ ex his ꝑtibus tibi poſſum ſcribere. Unum addo qd̄ mirabere. Iā ego ſubdiaconus ſuꝫ
qd̄ olim valde horrebā; Sꝫ receſſit a me illa animi leuitas q̄ inter laicos creſcere cupiebat. Iāq̄
nihil magis amo ꝗ ſacerdotiū ſiāq̄ deo data infra octēdiū diaconus ⁊ ſuo tēpore ſacerdotalem
recipiā dignitatē. Hoc ſi noxetano noſtro ⁊ Iacobo caluo dixeris ſcio tecū mirabunt̄. Sꝫ eligēdū
eſt aliqñ viuendi genus qd̄ inter xp̄icolas duplex eſt laicorū ⁊ clericorū: ⁊ illa rurſus vt noſti diſti
guntur. Mihi in ordine beati petri manere decretum eſt. In quo gr̄a mihi deus clargiat̄ vtq̄ ſi
bi placeā ſolum cupiā faciāq̄. Vale.

¶ Suitenſes ſuperbi non ſe iuſticie coaptant ſed ipſam iuſticiam ſibi famulari volunt. Epiſtola .xciiij.

Eneas ſiluius poeta domino Iohanni de carnaial iuris interpreti et oratori apoſtolico
viro preſtanti ſalutem plurimam dicit. Scripſiſti mihi bis ex via: ſed quod ſcripſiſti id
tacuiſſe melius fuiſſet. Nam nihil mihi ſignificaſti niſi te vento ſimilem germaniam ſu

gere:vltime litere tue et teruiſio miſſe fuerũt. De te poſtea nihil accepi:vtinam que tibi incumbe-
bant plene abſolueris. Jam enim tempus eſt viam retro mittere. Nã te oẽs expectam⁹ verũ quia
irendo receſſiſtis reuerteriſq̧ bene tardior. Scribã tibi aliqua que poſt tuũ receſſuʒ cõtigere:nec
tam parc⁹ verborũ ero tecũ q̄ tuipſe mecũ. Audi ergo que ſecuta ſunt. Cbiemeñ. antiſtes iter ſuũ
abſq̧ mora continuauit. Jãq̧ nuncios habemus qui eũ ex magũtia recedente ire coloniã viderũt
itaq̧ puto eum iam eſſe in reditu. Cancellarius ſcribit mihi ex conſtañ. nullaʒ ſpem eſſe concordie
cũ ſuitenſibus. Nã ſuperbi natura homines nõ ſe iuſticie coaptãt:ſed ipſam ſibi iuſticiã famulari vo
lunt. iuſtũq̧ id putant qđ eorũ fantaſticis eſt cõforme capitib⁹. Hõq̧ inq̃t comicus hoie impito
nihil quicq̄ iniuſtius eſt qui nihil rectũ putat niſi qđ ipſe facit. Hungari inter ſe dietã hñerũt:ni-
hil tñ cõtra ladiſlauʒ cõcludere potuerũt. Diſcordãt iter ſe admodũ:atq̄ vt magis diuiſi ſunt ſic
et pauperiores ⁊ miſeriores in die reddunt:q̄uis ex iudeorũ more meſſiã expectẽt. De baſilea lite
ras vidi quarũ hic effectus eſt. Sperant p̄res illi tribus in rebus. Nã p ſpiritũſanctũ q̄ p̄ſidet in
eccĩa nõ reliqui eã cũ ſe futurũ dñs dixit cũ ea vſq̧ ad cõſummationẽ ſcĩ. Tu rex romanorũ q̄ p
tector ⁊ aduocat⁹ ẽ eccĩe recordat⁹ tandẽ officij ſui accipiet arma ⁊ ſcutũ et veniet in auxiliũ m̃ri
ſue q̄ ẽ eccĩa. Poſt hec in cõuentiõe nurẽbergenſi erũt viri ſi ſancti ⁊ liberati q̄ iuſticiã ⁊ auctorita
tem eccleſie tanq̄ meridiem elucidabunt:nec amplius finẽt caliginibus eſſe locũ. Tu vide ſi quid
habes aduerſum. Nam te vocat iſte labor. Hec habui q̄ tibi nũc ſcriberẽ q̄ vt reuerẽdiſſimis dñis
m e.is camerario ⁊ morieñ. cõiices:peto ſi eos oblectat qđ meũ fuit legere: q̄uis nihil ſit quod gal-
licis atq̧ italicis ex me teutonico poſſit placere. Si poſſem ita vt ſerenos eplas ad vos mittere
forſitan res almanicas non dedignaremini. Sʒ qđ mitti nõ poteſt iocũde tñ retinetur. Vale ⁊ hũc
virum egregiũ doctorẽ qui has defert lr̃as recipe inter tuos. Juuaq̧ quod ſcis me cupere nõ ne-
glexeris:quid actum ſit in eo ſcribe.

¶ Hungari Ladiſlaum quanto rẽnuunt tãto inter ſe diſcordant vt eligant alium. Epiſtola.xcv.

Eneas ſiluius poeta. S.p.d. preſtanti pbo dño Johãni cãpiſio amicoq̧ opti-
mo. Accepi ex tuis lr̃is cardinalẽ virũ excellentiſſimũ cumanũ:qui ⁊ tibi ⁊ ni fal
lor mihi erat affectus:grauibus febribus exauſtũ eſſe:pluribuſq̧ timorẽ mor-
tis inieciſſe:ſed cõualuiſſe tandem ſingulos amicos eſſe ſolatum Mihi poſtea
ex baſilea ſcriptũ eſt iam eum obijſſe mortem:ſimulq̧ cardinales alios tres qđ
mihi ſumme eſſet moleſte. Nã cumanũ q̄ſi patrẽ dominũq̧ dilexi. Jdeo precor
te vt q̄totius veritatẽ reſcribas:q̄uis puto magnã magnitudinẽ rumorẽ mor
tis feciſſe ſicut de me quondã baſilee ſanctum eſt q̄ſi cõicatus atq̧ functus pre
ter ſpem omnium conualui. Jamq̧ in annos octo vitam duco. vtinam ſaluti mee conducat vt ſpa
cium vite ad meliorem degendã vitã ſuſceperim. De tuo beneficio ⁊ heri noſtri communis amplio
ri dignitate ſatis gratis gratulatus ſum. Alijs literis de politicis ſcripſi tibi defectũ notauiq̧ lo
cum ſi non habuiſti literas iterum ſcribam. Jn rhetorica Ariſtotelis per trapeſondam tranſlata.
Jnuenio in exemplis Ciceronem nominari. Neſcio cur id egerit trapeſonda. Nam cum ad ver-
bum fieri tranſlationes ſoleant:vt ſi ſententie transferant danda eſt opera vt ad verbum facere vi-
deantur. Neſcio cur cicero nominetur in ariſtotelis operibus qui nondum natus erat dum volu-
men editum eſt:niſi ciceroneſ etiam ante Ariſtotelem fuerunt. Quid rei hic ſit ex te ſcire cupio.
Noua apud nos non ſunt: hungari ſicut non concordarunt cum ceſare noſtro ita inter ſe concor-
des non ſunt:nec aliquid poſſunt concludere quod Ladiſlao preiudicet. Sic enim infantulus ab
hoibus deſertus a deo iuuamen habet. Polonus adhuc ſpem ſui reditus facit q̄uis eſt mortuus
Forſitan aliquis polonorum in modum orphei immites poterit flectere cantibus vmbrarum do
minos et prece ſupplici: vt Vladiſlaum reddant. Sed videant nedum reducendum cernere pro-
perat illum imperpetuum perdant. Nuncius ad inferos miſſus eſt qui herculem reuocet Audie-
mus an noctis eterne chaos aperiatur receptaſq̧ ſemel vmbras remittat. cum ſuitenſibus: Alber
tus dux auſtrie bella gerit magniſq̧ eos viribus premit: non tamen eorum pertinacia vinci põt:
vt iuſticie viam amplectantur. cum athenſinis magna ſpes eſt concordie. Dux ſabaudie in aperto
bello eſt contra domum auſtrie. Juuatq̧ ſuitenſes quod patri nõ proderit qui has literas defert
Alia noua tibi que ſubticeo referet. ipſum velis noſtro domino communi ⁊ me commendare Ri
chardum valere iubeo. domino comiti me dede. Julianum ſaluum cupio. Petro de noretano, et
Jacobo coluo ſalutes ex me dicito. Dicerem vt. R.p. domino adrieñ. me commendares niſi time
rem mulctare illum cena cuius non poſſum particeps eſſe:ſed vale cum coſt dño Franciſco ſuo ⁊
Francia librariorum principe. ex Vienna.

¶ Perſuadet legationis fungi officio. Epiſtola.xcvj.

REuerendiſſimo in xp̄o patri ac dño dño Johanni ſancti angeli cardinali domino ſuo colēdiſſimo Eneas ſiluius poeta imperialiſq; ſecretarius. S.p.d. Grauis mihi calamus eſt: grauior charoꝝ abſentia dñorum: grauiſſimū eſt nihil ſcribere pꝛ̄cipuis patribus cū eſt ocium. Cū ergo veniſſez in affricā quā vos leuā poteſtis interpꝛetari res motus ſuz pluſculos dies. Nec enī ſancti dieb⁹ boī pꝛ̄ſertim rome ſctificato videbatur faciundū iter. Remāſi ergo procopio florentiā miſſo dū hic ſuz. Quid inquam nihil hero tuo cardinali tuo legato ſcribes: victꝰ ſum ſcribere. Sed quid ſcribā niſi iocer nihil eſt ſcriptū dignū. ⁊ iocari vel grauitas cui ſcribit̄ eius tēpus vetat quid igitur faciā data eſt inter equi tandē mihi ſcribendi materia. Obuius fuit nobis apud ſanctuz. N. ex familia Gruneualdi quidam. En ecce materiaz: Cum nomino gruneualdum magnuz aliquid ſuſpicamini: magnū eſt hercle. Is obuoluto capite facieq; more gentis contecta interrogatus eſt per Johanē meū cuius eſſet ⁊ vnde veniret. Friſingeñ. ſum inquit ⁊ ab epō meo friſingeñ. venio paulopoſt a me repertus itidē interrogatus: vbi me nouit ex venetijs inquit venio: ⁊ ſi vlterius queris ex nuremberga: nec quicq̄ vlterius reſpondens verato calcaribus equo feſtino euaſit. Ingeſſit hō ſuſpitione cū aliud mihi aliud Johanni retuliſſet: nec libenter mihi reſponderet. Audierā in via fratrē cācellarij mortē obijſſe atq; hinc cōiectus ſum venire hoīez ſui heri cām pmoturū. Dicet hic aliquis quid tua intereſt illo mortuo ſup eccl'ia friſingeñ. nihil ſed regis intereſt. Ob quā cām rogo pꝛ̄cor obſecro ne quid innouari permittatis ſine lr̄is regijs: nolite principē offendere: nolite etiā hoī inimico veſtro plus credere q̄ expediat. Veteres amici ſemp̄ nouis ſunt pponendi. Vana eſt amicitia quā metus facit non amor. Neſcio ſi vera eſt mors friſingeñ. que dicit̄ confingi poſſe. Si vera eſt in oculis regē habere oportet: ſim conſicta ⁊ regez et cancellariū. Hoc ego. v.p.r. quoad poſſuz facio recommiſſos: ſi adeſt cardinalis bononieñ. ſibi quoq; rez hanc cōmendarez qui regez venerabatur: cancellarium amabat: ⁊ me quoq; charū habebat: ſed neſcio quomodo in aſſumptione pape illū amiſimus: multum ſuperbi ⁊ inſolētes eramus: cū duos in curia cardinales qui nos diligebant haberemꝰ. Nec enī quicq̄ erat q̄ impetrare tantis pmotoribus nō poſſemus. Nā q̄ veſtra prudētia obmittebat: ſupplebat bonieñ. diligentia. Nunc ſola eſt. v.r.p. vbi non pficitis vos: nihil eſt qd̄ amplius ſperare poſſumus. Ob quā rem vexabimus ampliꝰ vos nec quieſcere vnq̄ ſinemꝰ. Si vultis apud nos apud gerſe noſtrāq; viennā bene recipi: curate ne q̄d rome cōtra nos fiat: ⁊ oīa que petimus fiāt: ac deficientis bononieñ. vices ſupplete. Sz intelligo vos cauebimus dicitis: nec alemaniā reuidebimus. Nam ⁊ legati fuerimꝰ in germaniā deſignati nō eo tendit vt veniamus illuc: ſz vt paſcamꝰ vos verbis vt q̄ vos hic expelleremus qui añ pnunciationē legati nolebatis adire. Quis velit in alemaniā venire: dietas innumeras adire: pdones timere: ſemp̄ pacē inter hoīes tractare qui ſaxo duriores ſunt: ⁊ ab alijs iura eccl'ie romane petere: quos ſatiare ipoſſibile eſt apud qd̄ nulla honeſtatis: ſed dehoneſtatis maxima rō eſt. Bñ atq; optime reuerēdiſſimus ille pater morineñ. deliberauit qui prouinciā rēnuit nec agrū illū ſterilē colere vultis neq; illuc ire. Vnde rarus eſt cuz honore reditꝰ: ſz ille pnunciare noluit cautꝰ: ⁊ ſapientiſſimꝰ pater. Nos etſi noiati ſumꝰ: nō ibimꝰ tñ. Pꝛimꝰ ſapiētie gradꝰ fuerat nolle noiari illū: q2 nō tenuimꝰ ſcd̄o nō excedimus q̄ eſt nō ire. Sic arbitror dicetur. p.v. reuerendiſſime: ſz nihil facitis: nā hoc eſt qd̄ volūt alemani. Nō enim daturus ſz receptur⁹ eſt legati aduētus. Ideoq; etſi nunq̄ fiat nō dolebūt: ipſis pꝛouiſuz eſt: tuti ſunt in ſecuro ſunt. Vos ſi vendicare iura vultis aplice ſedi vt veniatis oportet: qd̄ ſi labores fugitis nihil eſt qd̄ iuuet nō venire. Nā lr̄is ⁊ petitionibꝰ noſtris plus rome. p.v. obtundemꝰ q̄ in germania. Nulla die: nulla hora: nullo momēto ſinemus quieſcere. p.v. Semp̄ cauſe theutonice nos occupabunt. His accedēt hiſpani quibꝰ vt morē gerat is oportebit: atq; hi nō precibus: ſz minis vrgebunt. Nec veneti nec florētini: nec genꝰ vllorū italorū impulſatā relinquēt. p.v. Ibitis papā rogatum ⁊ nihil obtinebitis. Hoc tormentū eſt quo nullū ſicilie tyranni durius inuenerunt. In tenebroſis aulis cubiculiſq; vitam inertem felicem ducetis: q̄ ſi germaniam cito peteritis noſco naturaz veſtram. ipſi vos agri: ſaltuſq; ferarum intereundum flumina lacus montes oblectarent et ſaluberrimus aer: ſed nolo plura dicere ne cupiditatem nimiam veniendi oblectam qui pro meo commodo neſcio vbi magis. R.p. veſtram eſſe cupiam, rome an in germania. Valete et me vt ſum reſ cognoſcite veſtrum. Ex ſena.

Amicitie diſſolute cauſam exponit. Epiſtola. xcvij.

ENeas ſiluius poeta. S.p.d. Michaeli de phullēdorff regie cancellarie protbonotario. Sequebar, magnificum dominum Caſparem cancellarium ex nuremberga recedentem: cum inter equitandum rogaſti me vt tibi patriam tuam reuiſuro aliquid ſcriberem. Nam ſic potiſſime reconciliatum me tibi cenſeres. Ego nunc non reſpondi me ſcripturum: niſi tue ad me littere prius deueniſſent. Nunc enim diu expectarim ſcripta tua iamq; mihi ſatis perſuadeam inuanum me manere.

vt ſcribas. Deliberaui tuo deſiderio morem gerere: prioreſꝙ meas literas ad te dare: ꝙ ſi verũ au
dire vis (debes autem velle) non tantum tui cauſa faciam ꝙ̄tum mea. Veniunt ad me plures que
runtꝗ diligenter ex me cum inter te meꝗ turba fuerit. Nota enim omnibus erat amicitia noſtra
⁊ quaſi pictagoreos amicos nos omnes arbitrabantur: cum ⁊ libri ⁊ bona omnia inter nos cõmu
nia viderent. At cum poſtea ſeorſum inceperimus viuere: ſciſcitantur omnes: cur hoc diſſidium in
terceſſerit: ⁊ aliqui te aliqui me incuſant: nõnulli vtrumꝗ. At ego cum mihi de re hac verbuꝫ fit:
expurgo meipſum et cauſam meam ſine aduocato defendo: ſicut ⁊ te facere non ambigo. Nam ⁊
Procopius habemus vir preſtans noſtriꝗ amantiſſimus ita tuis verbis perſuaſus erat: vt ora-
tione magna opus fuerit: anteꝙ̄ eius opinionẽ mutare potuerim: q: tu eum imbueras. Exiſtima
bat eñi homo me potius ꝙ̄ te peccauiſſe. Sed auditis tandẽ rõnibus meis ſentẽtiã variauit. Iãꝗ
vt eſt non me amicitie ius violaſſe: ſed te ſicut eſt putat. Sed eſt mihi permoleſtũ vnicuiꝗ poſcen
ti reddere rationẽ. Nãꝗ vt diuturnior noſtraꝗ beniuolẽtia fuit eo notior oĩbus fuit: ſed venit in
mentẽ qđ papius florentin⁹ fecit. Is cũ palliũ aulei pauxillo maculaſſet: q: ꝑ ſe vrbẽ euntẽ ſinguli
percũctabãtur quidnã eſſet qđ palliũ deturpaſſet. Cũ grauiter oĩb⁹ rñderet: cedulã ꝑgamẽi pal-
lio cõſuit in qua ſcriptũ erat oleũ: nec poſt hac voce cuiuſꝙ̄ vexat⁹ eſt. Occurrebãt eñ interroga-
tioni cuiuſlibet cedula: ita ⁊ mihi faciẽdũ eſt. Scribã ad te cãs vt ex tua me ſubtraxerim amicitie
Si ꝗs deinde ſcrutat⁹ me fuerit ad epl'am hanc remittã: ex qua poterit quiſꝗ ⁊ cãs diſſolutiõis
amicitie noſſe ⁊ nõ me culpandũ: ſed te potĩ⁹ fuiſſe. Et ſatiſfaciã tibi qui meas lr̃as te cupere. ſi-
gnificaſti. Fateor eñ me priorẽ fuiſſe in amicitia dirimẽda: cũ viderẽ nõ elegiſſe me virũ qui poſ-
ſet in amicitia mea eẽ diuturnus. Nec ꝓpterea mirari quiſꝗ debet ꝙ beniuolentia noſtra hiema
lis fuerit. Nec eñ anni duo veram amicitiam oſtẽdunt: ſed vix etas hominis ſatis cõprobat ami
citiam. Plures ſunt qui nobis ab initio placidi ⁊ humiles videnť: ſed hi ſucceſſu tp̄is quales ſint
apparẽt. Poſſunt eñ aliqui nature vitia ad tp̄s tegere imperpetuũ tegere nõ poſſunt. Neceſſe eſt
eñ vt ſeſe aliqñ quales ſint demõſtrent: qđ cũ fit ſoluitur amicitia: q: perditũ eſt qđ amabať: iam
te arbitror quo pergam intelligere. Non inſimulo te alicuius vitij: ſꝫ aio te aliũ eſſe ꝙ̄ rebar. Puta
rem te meorũ eſſe cõformẽ morũ: ideoꝗ te amaui. Et certe finxiſti te nature mee admodũ ſimileꝫ.
nũc q: nõ cõtinuas: nec ille es qui antea fuiſti: nec amor meus erga te ille eſt: ego vt vixi ab initio
tecũ ſic ꝑſeueraui ſemꝑ. Itaꝗ ſi nũc nõ ſum amandus: nec in principio diligẽdus fui: nec iſta di-
co ꝙ me bonũ: te malũ arguam: aut mores meos ſinceros dicã ⁊ tuos impuros. Poteſt eſſe vt tu
bonus ſic ego malus: vtcunꝗ eſt: nõ poteſt amicitia ꝑdurare vbi mores diſſimiles ſunt. Sed ne
rem illam faciamus longiuſculam dicã tibi quid eſt qđ me nõ ſinit eſſe amicũ tuuꝫ. Et quibus in
rebus iniuriatus ſis mihi exponã morũ diuerſitas eſt in hoc ꝙ tu multorũ es ego paucorũ: tu pe-
cunijs ſtudes: ego eas paruifacio: tu literis aliqñ ad lucrũ vacas: ego ad quietẽ animi ſequor eas
Tu rugid⁹ ⁊ atrox: ego lenis ⁊ facilis: tu cibis pluſꝙ̄ venere oblectaris: ego plus venerẽ amo quã
cibos. Tu nocte adueniente nunꝙ̄ dormire ⁊ nunꝙ̄ mane ſurgere vis. Ego poſt cenam paululum
poſtꝙ̄ quieui dormire vellẽ: ⁊ ante lucis aduẽtũ ſurgere: tu ſuꝑbus: ego humilis. Sũt he inter te
meꝗ differentie: ꝙ ſi fateri nolis eorũ iudicio ſtabo: qui te meꝗ vſu cognoſcũt. At certe cũ primũ
inter nos ſunt iacta amicitie fundamẽta: que certe male iecta fuerũt: tu haud talẽ te mõſtrabas:
ſed eras mihi admodũ morigerus. ita vt quicquid mihi placeret: idem ⁊ tibi videreť cordi: taliꝗ
arte me inuaſiſti. Sed mutaſti poſtea modũ viuendi ⁊ ad priorem naturã tuã rediſti. Qđ ſi tu vi-
tam mutas decet: ⁊ me amorẽ mutare. Dicis quid eſt: qđ tibi obfuerit. Multa ſunt Michael neve
reare laceſſiſti me lingua: dixiſti pluries inter commenſales me leuem, multiſꝗ vitijs me inſinua
ſti. Que ſi fortaſſe vera fuerint (Scio eñ me miſerijs inuolutũ) decebat te nõ inter alios: ſed iter
te meꝗ corripere: ⁊ ſi me nõ emendaſſem ſicut euãgelij lex iubet: adhibere vnũ poteris vel duos:
ac poſtmodũ eccl'ie dicere. At tu me coraꝫ ſemꝑ laudaſti blandituſꝗ mihi magnopere fuiſti: poſt
tergum vero mõſtraſti me digito atꝗ ſubſanaſti. Sunt noti tui meiꝗ, ex quibus ſepe audiui hec.
nec tu negare potes quin comediam meam carpſeris quã de criſide feci nuremberge: nõ eſt mihi
cura ꝙ mea ſcripta tuo iudicio reprobenť ꝙ̄uis magnum eſt. Nec ego laudari muſaꝫ meam ex te
volui: quia non eſt digna laus que ab homine ac rei imperito venit: ſed noto animum tuũ. Pre-
terea ſi quid vitij inerat decebat te me admonere vt limaſſem: at vt nedum carmen ſed autorem
quoꝗ irridebas: me leueꝫ accuſabas qui comediã ſcripſiſſem tanꝙ̄ non laudi Terentius ⁊ Plau
tus habiti ſint qui comedias ſcripſerunt. Sed mitto hec. Alia ſunt que ſame mee plus obfuerũt
quinꝗ et viginti aureos mutuo mihi dediſti: magnum officium et amico dignum. Nam cuius tu
fidem in pecunia cognoueris tuto illi omnia credas: argentum eſt alter ſanguis. Subueniſti mi-
hi fateor in re neceſſaria: nec ego vnꝙ̄ inficias ibo me tibi ꝓpterea obligatũ fore. Repetiſti ex me
mutuũ: nõ cõmutaui verbum. Sed cũ ipſe pecunia vacuus eſſem ex alio mutuatus ſum: qđ tibi
reſtituerẽ. Bene huc uſꝗ actũ eſt poſt dies exinde aliquos cum ex me nõ nihil peteres qđ preſta-
re non poterã dixi me tibi ſuccẽſere: ac propterea ſuccenſere qđ tuũ eſt repetiſſes. Magna profe-

cto hec iniuria fuit. Nam quis poſthec mihi nūmos credat:ſi repetenti iraſcar:magno me crimi-
ne inſimulaſti tantoq; meū animū offendiſti magis:quāto,ab ea intentione eoq; vicio magis ob-
fuerā.veri⁹ dicere poteras. Jdeo erga me alius eſt eneas q: nō nihil ſibi detrahi. Aut q: nō affui
ſibi in perſecutiōe hibalti. Aut q: ſibi detrahentes nō redargui. Hoc me;michael mirumimmodū
turbauit. Quod ſi dicis antea quoq; me tibi fuiſſe ſolito grauiorem nō negabo. Sciebā nāq; me
tuis morſibus laceſſitū. Sȝ erant illa vulnera q̄ non egre curari poterant:ſi alia nō ſupuenīſſent.
Et quippe ꝙ tu dicebas me ꝑpter petitionē pecunie comodatum:facile poteſt refutari. Naȝ tan
te;ꝙ̄ pecuniā repeteres cognitis quo de me dixeras clanculū:nō eraȝ tibi ex cōſuetudine priſca cō
iunctus:paulatimq; ſtudebam me diſiūgere:memorq; ciceronis ſnīe nō rūpere beniuolētie vincu
lum ſed ſoluere nitebar. Quod aūt poſtea trūcaui amoris finē tua culpa fuit. Cū me corā alijs ꝑ
pter pecuniā tibi moleſtū aſſeres. Feci ergo tūc vt naute faciūt:qui adueniēte periculo nō ſoluūt
nauē ſed retinacula incidūt. Hec credo ſatis fuiſſe ad amicitiā dirimendā. Nā ꝙ ciſtam mihi com
modatam vendideris iacobo noſtro:ꝙq; tuos libros reperieris: ⁊ meos retinueris non vitio do
ſed indignationi iam ſuborte tribuo. Si quid me hic mentitū putas redarguere potes mihiq; re
ſcribere. Ego alienū potius ꝙ̄ meū iudiciū ſequar. Et hāc ep̄laȝ honoris mei truticē oibus dabo
qui de noſtra ſeparatione queſierint. Jnter me aūt ⁊ te prius amor parq; charitas reuiuere non
poterit:nec amicitia eſſe que fuit:niſi ⁊ mores ⁊ cōuictus redeant qui ante fuerūt. Famāq; meam
videā reſtitutā. Uale ⁊ ſi durius ſcribo ꝙ̄ ferre queas memento ⁊ te de me locutū fuiſſe acerbius
ꝙ̄ inter amicos deceat. Ego te potius ſolū ſoluſq; arguere volo ꝙ̄ inter alios de te aliquid dicere
qd̄ tuo poſſit honori vel vtilitati detrahere. Nam ⁊ ſi ſoluta eſt amicitia: nō tamen que inter ho-
mines eſſe debet cum honeſtate ſocietas eſt inextincta. Jterum vale. Ex vienna.

¶ Grates refert de pluri b⁹ beneficijs ſuſceptis. Epiſtola.xcviij.

Reuerendiſſimo patri dn̄o Leonardo epiſcopo patauieñ. Eneas ſiluius ⁊c. Reueren
diſſime pater poſt humilē recōmendationem ⁊ obſequiorū meorū perpromptā exhi-
bitionē. Speraui meo in reditu. p.v.r.apud viennam cōperiſſe quod mihi iocūdiſſi-
mum fuiſſet vt de rebus eccleſie nōnulliſq; alijs cōtuliſſeȝ. Ac ꝑpterea familiari meo
iohāni quem ad eccleſiā deſtinaui meam nihil literarū cōmiſi.v.r.p .conſignandarū
At nunc cum oratores regij pataulam ſint petituri:dignationēq; veſtrā allocuturi : ſtatui pauca
ſcribere:quibus memoriā veſtri ex me non poſſe deleri ſciatis. Nec enī is ſum qui beneficiorū acce
ptorum illo tempore valeā obliuiſci. Scio nāq; nō eſſe viros nec etiā boies. ſed atroces imaneſq;
feras qui non his ſemꝑ afficiūtur a quibus beneficia receperūt Stulti quidā fugiūt eos qui de ſe
benemeriti ſunt eorūq; cōſpectū horrēt quib⁹ rependere vices nequeūt. Quidā;vero plus huma
nitatis habentes bn̄factores ſuos aſſidue comitātur ⁊ gratitudinē quā in factis preſtare nequeūt
verbis oſtendūt nec abſurde. Nemo eſt enī tā pauper vt bn̄factori ſuo gratus eſſe nō poſſit:q: nec
auro nec argento ceteriſq; rebus ꝑcioſis gratitudo preſtat̄ ſed animo. Anim⁹ aūt tam mendico ꝙ̄
opulento bonus eſſe pōt:hunc ex me ſuſcipiat.v.r.p.ſupplex oro . Scio me plus debere ꝙ̄ poſſim
perſoluere. Sed hoc me ſcire ſpes eſt quedā ſolutiōis mee. Facultates corpus meū vita ac poſtre
mo animus in veſtra ptāte ſunt: Nihil in his amplius iuris habeo ſic me veſtris beneficijs deuin-
ctum teneris. Sed de hiis ſ?o:nūc pauca dicenda ſunt de ſtatu romane curie. Caput illius euge-
nius fuit dum ad eū veni ſatis ſoſpes ſi poſſunt ſenes eſſe ſoſpites. Jn meo receſſu podagra:ciras
graq; debilior factus eſt:petitioni regie nō annuit. Conciliū nāq; in alamaniā nec dedit nec datu
rus eſt. Si quid aliud regia maieſtas cupiuiſſet optata retuliſſet:ſed mihi poſtulatū eſt niſi ꝙpa
ceȝ eccl̄ie cōcernebat:ꝙ̄uis ille nō pacē ſed maiorē queri ſeditionē diceret. Rex aragonū ſimulta
tes primo poſt apertū odiū cū eugenio habuit ⁊ ne quid ex regno in vrbe veheret̄ ꝓhibuit. Ad hoc
ante meū ex curia receſſum cōpoſita ſunt. Et in gratiaȝ vtrinq; rurſus ventū eſt. Panormitanus
apud eccleſiā ſuā cū tedio vitā expuit. Cardinales in curia plures ſunt:ſed nō vt ſolebāt diuites.
Nā ⁊ oia officia diminuta ſunt: ⁊ aduocatorū ꝑſertim. Ac ꝑpterea ex his quidā a ljo ſe rebus ex-
ercent. Benefiuo de la porta iam in legationib⁹ q̄ſtum facit. Nec enī nūc rome fuit q: tridentum
miſſus erat. Forſitan nō ſic ei ſuccedit:mortua cōiuge ſicut antea dū illa vixit. Multi enim hūc in
aduocatū patronūq; hr̄e,vt ip̄m,domi ſ;cōuenirent ⁊ muli;rē honeſta facie ac ſermone blando pūt
alloqui. Fuit nāq; magni ingenij femina q̄ nūc modeſto nūc molli nūc procaci vtebat̄ oratiōe. Jn
cuius facetijs atq; ſalibus plurim⁹ lepos mereat. Sed hic dū ex nouaria romam petere feſtinat
prius morbo aſſumpta eſt ꝙ̄ itineri ſe cōmitteret. Uir ei⁹ et coniugē ſimul ⁊ amicitias ⁊ eloquen-
tiam perdidit. Nec ex roma plus eſt qd̄ queam ſcribere. de filio ducis venetiarū noui ambigo ve-
ſtram.r.p aliquid audiuiſſe: q̄ venetijs fugiens:tergeſtū venit:fama eſt eū reipublice ꝯſilia me-
diolañ.duci reuelaſſe:ac ꝑpterea leſe maieſtatis crimine dānat⁹ ē. Reliqua in aduētū.p.v.referā
uo;cui nō mur⁹ auide parerē requiſit⁹ ꝙ̄ q̄ ei;dē.r.p.aſſidue aſtant. Ualete.

Uxorem proſtitutam viro ſuo concıliare conat̃ per mediá perſonam modo congruo. Epiſtola.xcix.

ENeas ſiluius poeta imperialiſq̃ ſecretari᷒ dñõ hãrico ſcoter plebano in plettẽberg. S.p.d. Inter alias pietatis opera maximũ ẽ vxorẽ viro ſuo cõiũgere ne ſepate viuãt: qui duo eẽ debẽt in carne vna. Qui vero diſiũgit matrimonio iũctos is dei aduerſatur ꝓceptis. Scriptũ eſt eñ: quos de᷒ cõiunxit homo nõ ſeparet. Verũ mariti quidã adeo duri aſperi crudeles feriq̃ reperiũtur vt nõ sociã diuine ⁊ humane dom᷒ vxorẽ ſuã putent: ſed etiã tanq̃ ſeruaʒ ⁊ ville quoddã mãcipiũ tentant: nũc iniuriãtes verbis: nũc factis. Cedũt pauperculas feminas lacerãt cruciãt morteq̃ minant. Hinc plures ſuos viros deſerũt. Cũq̃ victu careãt: aliorũ virorũ a quibus alãtur cõmercia ſuſcipiũt. Que res nõ tm̃ ipſis mulierib᷒. Nã leues ſunt fragiles timideq̃: q̃tũ ipſis viris imputãduʒ eſt: quos oportet eẽ cõſtãtiores ⁊ iure qualibet meliores. Nũc cur hec ſcribã paucis abſoluã. Accepi nuper ſociũ meũ quẽ habeo in frãconia. Cũq̃ in oppido quodã ꝑ aliquos dies fuiſſeʒ occurrit mihi mulier quedã forma egregia ſtatura tñ breui. Hãc baſilee viderã ſepiuſq̃ fuerã allocutus. Nã cõtribulus quidã meus eã maxime dilexit. Interrogo quid faciat vt: valeat: quẽ habeat amatorẽ. Ait ſe artificio ſericeo vitã ducere: bene ſibi eſſe: amatorẽ nullũ habere. Duxit me domũ oſtendit veſtes ⁊ opera que fecit vnicã habet ancillã. Et q̃tũ ſuſpicari poſſuʒ vita eſt vtriq̃ pudica. Tũ ego. nuptu inq̃ virũ habes vtinã non hatereʒ reſpondit. Naʒ ſic et ego animaʒ et ille perdimus. Cũ interrogaſſeʒ vbi naʒ eſſet vir ſuus: dixit in baſilea vocariq̃ hermãnus aſpel: cũ quo iaʒ pluribus annis non fuerit. Nam vir ſeuus ẽ inq̃t. q̃ me die noctuq̃ nũc pugnis nũc fuſte cedebat. Ad extremũ ẽt aũt mihi mortẽ minabatur quam ego fuga euaſi. Tunc ego en bona mulier. Si iam te ille recipere vellet tecũq̃ viuere vt virũ cum vxore decet: an ad euʒ reuerti velles: vtinã inquit mulier: ſed noui hominẽ quia non faciet. Amat eniʒ aliaʒ feminaʒ: eãq̃ domi concubinã habet: cui ſunt ex illa plures filij. Quid tu ſcis inquaʒ: ego forſitan eum iã peccati penitet: ⁊ ſi te reperiret alacri ſuſciperet animo vtinãq̃ ſuam emendatã ageret tecũ. Vis ne vt ſuſcitem eius animũ. Tuʒ illa. Hic ſepe ad me venit poſtq̃ ab eo fugi: nec me querebat ſed res meas itidẽ nunc timeo. Veniret eniʒ vt puto: et que nũc habeo ſecũ aſportaret: mihi autẽ ſola verbera ⁊ cicatrices aut liuores relinqueret. Non ſic faciet inquaʒ ego. Nã per mediã fideq̃ perſonã ſcrutabor animũ ſuũ: et ſi bonus erit ſuadeo vt ad te veniat vteq̃ te recipiat et fineʒ peccatis ponat. Ad hec mulier precor te inquit experiaris. Naʒ meo cũ viro libenter viuereʒ et animã lucrifacerẽ ſuã meãq̃. Hec partim per me partiʒ per interpretẽ ſuʒ locutus. Nunc ergo reuerende pater. In hoc opere pietatis vt partes veſtras interponere velitis precor: vt ſi fieri poteſt viro ſuo reſtituatur mulier. Velitis ergo informari quis ſit ipſe hermanus: an viuat: an concubinaʒ habeat: an morate viuat an criminoſe: quod ſi adhuc in peccato eſt ⁊ adulteraʒ domi habet. Ingerite ſibi conſcientiaʒ: incutite timorẽ: Exponite quã breuis ſit humana vita q̃ fallax: q̃ incerta: q̃ certa mors inſtat: q̃ incerta mortis hora: vt bene viuentibus promiſſa ſit eterna felicitas: male autẽ operantibus ſuppliciũ ſempiternũ. Ignis edax pena ſine fine. Exhortamini vt ad ſeipſuʒ reuertatur et ad creatorẽ ſuũ deuʒ: qui euʒ proprio ſanguine redemit: ſuadete ſibi vt duʒ viuit memor ſit dei vt cũ moriatur memoriã ſui habeat deus. Inducite vt excluſa concubina quã cũ peccato tenet legitimã coniugẽ recipiat domiq̃ teneat quã cum mercede habere poterit et deus illi benefaciet nec relinquet euʒ in tẽpore oportuno. Humana res eſt peccare: angelica emendare: diabolica perſeuerare. Recognoſcat ſe tandẽ: ⁊ ad euʒ reuerſus dicat. Erraui ſicut ouis que perijt: require ſeruũ tuũ quia mandata tua nõ ſuʒ oblitus. Miſereat ipſius miſereatur cõiugis exulantis. Parcat cõiugi peccata ſua vt cõiunx quoq̃ ibi ignoſcat: ſciat ſe ita obligatuʒ vxori ſicut ⁊ viro eſt vxor. Non ſuperbiat ⁊ dicat: ego vir ſum. Nã ambo creature ſunt dei tã vir q̃ femina. Apud deũ nõ eſt diſtinctio ſexus: taʒ pro femina q̃ pro mare nat᷒ eſt paſſus crucifixus ⁊ mortu᷒ dñs. ſi prudẽtior eſt vxori: dignũ eſt eos qui plus ſapiũt imperfectũ tolerare minus ſapiẽtis. Nã ⁊ apoſtolus paulus iubet alterũ alterius onera portare: ⁊ oẽs vnũ eẽ in xp̃o. Quia ſi herman᷒ ipſe acquieſcere vult veſtris monitis vxoreq̃ ꝓpriaʒ recipere: ac cũ ea caſte pie ⁊ ſancte viuere: dimiſſis priſtinis iniurijs atq̃ odijs: ſcribite mihi ſtatim: ⁊ ego tũc ſignificabo locũ in quo eſt mulier: cui nomẽ eſt katherina: ⁊ faciã q̃ ipſa veniet ad virũ ſuũ: aut ſi vir voluerit poterit ad eam venire et cũ ea manere. Nam ipſa multũ lucratur arte ſua manuali ⁊ ſericea: ⁊ ſi ambo erũt ſimul poterunt vitam honeſtam et hilarem ducere: ⁊ animas cuʒ corporibus ſaluas facere. in omnem autem euentum ſcribite mihi q̃ primũ quid ſit de ipſo hermano: quid agat et quid intendat facere: quod ego pro ſingulari munere recipiam: qui libenter vellem hoc apud deũ promereri vt diſſoluti matrimonij reintegrator forem: vtq̃ duas perſonas in peccato viuentes ad frugem vite

laudabilis reduxerim. Nec enī ambigo rem fore deo acceptam magnū𝔮 ſequi exinde premiū: cuius et vos pticipabitis ſi diligēter pᵘuide libenter ⁊ accurate rez hāc aggrediamini. Et qꝫ lr̄e ſemper ſuū nō habēt curſum poſtq̄ ſemel mihi ſcripſeritis non pigeat iterū atq̄ iterum reſcribere: vt preſtet diligentie ſedulitas quod viarum inſecuritas auertit. Si enim vna tandem ex veſtris epiſtolis ad me pueniet: exinde poſſum qđ volo perdiſcere. Valete optime amate me vt ſoletis ⁊ cauſam iſtam totis viribus perficiendā ſuſcipite. Cum autez ad me ſcribitis in curia regia reddi mihi literas iubete. nam illud reuertor.

¶ Grates refert defendenti honores ſuos. Epiſtola. c.

Eneas ſiluius poeta ſecretarius regius. Sa. p. d. ornato doctoq̄ viro Johanni tuſzoni pᵘtonotario inclite ciuitatis pragēſ. Video ſemper legoq̄ voluppe tuas litteras. Nam ⁊ amicitiam con firmāt noſtrā ⁊ prudentiā teſtantur tuā. Accepi nuper que mihi ſcripſiſti de Johanne notario pbuēſ. qui me monſtris comparauit vide que ſibi reſpondiſti grauiter: amici cauſam defendiſti. ineptias increpaſti: veritatem inuiſti: viri boni functus officij es. Nam ⁊ abſenti conſuluiſti nec amicum in vltimis terraꝝ agentem indefenſum reliquiſti. Amicitia vera non magis p̄ſenti q̄ abſenti fauet q̄ amicus es etiā mortuum diligit: nō corpus amici: nō res: nō famā ledi patiť. Hoc abs te factū eſſe amice gaudeo: tantoq̄ tibi obnoxiorē me ſentio q̄to id tpis abs te eraz remotior. Rome vt opinor tunc fui cum meo nomini detractū eſt. Sed quāq̄ tibi refero gratias: illi tamen non iraſcor qui me carpit. Scio impfectum meum ignorantie mee ſum conſcius. Sapientiſſimus ſocrates ⁊ oraculo probatus delphico: vnuz ſe ſcire aiebat: qm̄ ſciret nihil: quid ergo inquam. Sentio cum tuo Johanne: nec ſcio quicquam: nec nomine ſum aliquo dignus. Scribo tamē illi pauca ne ſcire putet: que tu atq̄ ego neſcimus: literas his adiunctas habebis quas ſibi dirigo: ſimul quoq̄ interpretationē epl̄e quā longo deſideraſti tpe paruiſſez antea tue cupidini niſi abſens fuiſſez. Anni iam duo ſunt quibus aſſidue obſequito: nunc rome inuenior: nunc franckfurdie: nūc vienne: nulla mihi quies datur. Nunc etiā ad electores imperij delegor infra trimeſtre minime hic reperiar. Vale ⁊ me vt ſoles ama atq̄ obſerua.

¶ Perſuadet polonos ⁊ auſtrales cōcordari tali medio. Epl̄a. cj.

Reuerendiſſimo in chriſto patri ⁊ domino domino Sbigneo epiſcopo Craconienſi ſancte romane eccleſie cardinali electo Eneas ſiluius poeta. Sa. p. dicit. Quamuis ego reuerendiſſime pater ⁊ dn̄e preſtantiſſime iam dudum veſtre dignationi affectꝰ fuerim: eiuſq̄ ſtatim felicem ac ſucceſſus proſperos ſedulo concupiuerim: quia tamen indies virtutum veſtrarum maiores laudes: maioraq̄ preconia in meis auribus preſterpunt. Cogor et ipſe dietim magis ac magis venerari nomen veſtrum ac deuotionem: quam veſtram paternitatem reuerendiſſimam proſequor augere. Sic enim virtus exigit. Cuius ea vis eſt vt quos nunq̄ vidimus homines amare nos vrgeat. Veruz quid ego de me loquor: qui non ſum dignus inter homines computari: quando maximi viri: immo et regia ſublimitas preſtā tiam veſtram et venerentur et ament. Et equidem in hac regali curia percelebris fama veſtraruz dotium: nec vnquā ſine ſingulari laude veſtrum nomen auditur: precipue tamen inter alios magnificus dominus cancellarius probitatem veſtram extollit et predicat: qui nunc conciliuz: nunc liberalitatem: nunc vite mundiciam: nunc magnanimitatem quibus predita eſt. v. r. p. enarrat. Nuper vero cum in conſpectu regie maieſtatis magnis baronuz ac nobiliuz ſtipante caterua de prelatis ac magnatibus regni veſtri mentio et alius alium laudaret: aſſurgens cancellarius. Clari ſunt inquit viri quorū meminiſtis: nec ego eorꝫ virtuti detraxeriz. Nemo tamen adhuc veſtrū qui ſint oculi regni polonie monſtrauit: nec om̄ia illorum attigit qui preſtat omnibus. Nam etſi p̄ſtantes ſunt hi quos cōmendatis. Ubi tamen craconieñ. antiſtitez reliquiſtis: cuius tanta eſt probitatis fama: vt nec laudando creſcere: nec vituperando minui poſſit. Ego prelatuz hunc noui: aliquando allocutus ſuz: et in pluribus tractatibus ſuz expertus: nihil tā graue eſt tanq̄ arduū quod is non ſtatiz intelligat videatq̄ finez. Animus illi magnus eſt: ſed rectus: non ſoluz que p̄ſentia ſunt diſponere nouit: ſed futura e lōge premeditatur. neq̄ prodigus eſt vt indignis largiēdo facultates eccleſie diſſipet: neq̄ auarus vt indigentibus non porrigat manuz. Sed eſt elemoſyne diſpenſator domuſq̄ ſua claris hoſpitibus ſemper patet. Quicunq̄ poloniaz ingrediuntur oratores aut viri preſtantes hunc adeunt: hunc patronum habent. Ad hoc honorantur: donanturq̄. In quibus rebus veta liberalitas recognoſcitur. Eſt in eo clara facundia: multe in ore eiꝰ facetie: multuſq̄ lepos: non elatus eſt: nō iracundus: nō exactor pecuniarū: nō vindicte cupidus Sed benignus manſuetus periculi declinator atq̄ contēptor: amator patrie ſue ⁊ aliene non inimicus. nihil eſt quod illi melius pace cōmuni videatur: om̄ia eius conſilia quietis ſunt. Nō tamē

bellū diſſuadet cū pro tutela regni ſuſcipiendū eſt. Sed arma nō propter victorias: neqꝫ propter
iniuriam vendicandā ſumenda dicit: ſed propter pacem obtinendā. Finem bellū non rapinam vel
gloriā: ſed quietē eſſe debere. Scit propterea quibus artibus curia regenda quibuſqꝫ modis gu-
bernandus exercitus: ⁊ ꝙuis prelatus ſit ſacrarū religionum gnariſſimus nō minus militie ꝙ in
ſenatu eſt vtilis: nec egre feras Caſpar ſi hunc vnū tantifacio. Nāqꝫ ſi eius ſemper conſilia apud
reges polonie valuiſſent. aut pax optima inter auſtriā poloniāqꝫ viguiſſet: aut in bellis q̄ poſtea
fuerūt maior polonorū īpetus fuiſſet auditus. Que cū magnificus Caſpar finiſſet ſermonis finem
omniū circunſtantiū aſſenſus cōprobauit. Caſpar vero his auditus vtinā inquit talis dominꝰ in
conſilio meo perſiſteret. Ac ſi vario circūſtantiū ſermone. v.p.r. eas cōmendationes accepit quas
me audiuiſſe antea nō memini gauiſus ſū talia percepi: moxqꝫ in animū venitꝰ hec: vt ſignificarē
veſtre dignationi: nō vt propterea gloriemini. Scio enim moderationē animi veſtri: quia nō pate-
facit aures adulantibus: ſed vt nomē bonū teneatis cuſtodiatiſqꝫ ⁊ ſi poſſibile eſt augeatis. Nūc
enī cū diuitijs cōmutanda eſt fama celebris. Diuitie cū corpore ſimul perdūtur: fama comes ani-
me poſt obitū durat quā qui negligit crudelis eſt. Et fortaſſe cū has literas audieris: quid eſt di-
citis in quo velit Eneas meū nomē augeri. Dicā breuiter ꝙuis nō ambigo id veſtrā prudentiā per
ſe melius intueri. Sed dicendū eſt ne fruſtra videar calamū recepiſſe. Inter Auſtriā et Poloniā
R.p. multe hactenꝰ ſimultates: multa odia ⁊ aperta bella viguerūt q̄ res ⁊ Auſtrali dn̄io nocue-
runt et Polonie nō profuerūt. Iā tp̄s eſſet his diſcidijs imponi finē: ⁊ aliquando in amicitiā gra-
tiamqꝫ reuerti. Nam quid peius eſt ꝙ regnū aduerſus regna inſurgere: ⁊ regiū ſanguinē inſidiari
regio ſanguini. Cūqꝫ vſus habeat reges inter ſe fratres vocari. Quid abſurdius eſt ꝙ fratrē in-
ſectari fratrē ciuile bellū ſtruere ac pericidiū meditari. Facta ſunt hec iādudū: ſed cū damno am-
barū partiū. Itaqꝫ iā tēpus eſſet vt admonite cladiū ſuarū partes inimicitijs modū imponerēt.
Sed iſta moueri nequeunt niſi magni viri manū apponant: ⁊ quippe dum ego hoc animo reuoluo
nō poſſum arbitrari: quis alius ſit inueniēdus huic rei ydoneus ꝙ v.r.p. Itaqꝫ loquor aperte di-
camqꝫ quid ſentiā. Due ſunt vel quibus finiri diſcidia inter auſtriā poloniāqꝫ poſſunt. Una eſt vel
auſtriā poloni deleant ferroqꝫ ſibi ſubijci: aut vel econtra poloniā bello ſuperarent auſtrales. Al-
tera eſt ſi reuentū fuerit in gratiā ⁊ vtrinqꝫ renouata ſit amicitia. Prior via admodū difficilis eſt
Et licet in ea multis iam annis elaboratū ſit. Adhuc tñ ⁊ auſtrales ſuū ⁊ poloni ſuū imperiū tenēt
et alter alterꝰ inſidias conatuſqꝫ timet. Nec video quo pacto euo nr̄o altera pars alteram poſſit
exterminare: q2 vtrinqꝫ magne ſunt vires: ⁊ multū ſanguinis effundendum eſſet: multaqꝫ hominū
centena milia neci danda: multe ciuitates delende: multi agri cremandi ⁊ infinita mala facienda
eſſent: anteꝙ vna partiū in poteſtatē alterius veniret. At via cōcordie vt ſalubrior eſt: ſic etiā faci-
lior. Queritur qui modi ꝯcordie ſint. Nempe facilius beneficio ꝙ gladio vincitur inimicus. Nō in-
iurie adijciende ſunt iniurijs: neqꝫ mala malis cumulanda: ſed purgāda primo ꝯtumacia eſt: poſt
damna reſarciēda: exinde beneficia ſubiungēda. Qui hoc egerit is iam nō inimicū ſibi placabit
ſolū: ſed recōciliabit incorporabitqꝫ ſibi et ſociū ex aduerſario: amicū ex inimico: fratrem ex hoſte
faciet. In hac igitur re eſt vidēdum vnde prior iniuria pperit: ⁊ illinc medela veniat: vnde vulnus
illatum eſt. Non enī qui fert: ſed quid infert iniuriā emēdare debet. Hic ergo videndum eſt quo
pacto inuicem cōueniamus: nedū ego leſos auſtrales cōtenderim. v.r.p. inficietur. Libet igitur
mihi ſcribere quid ſentiā vt corrigatis ſi falſum fuerit. Loquar ingenue clare aperte. vt inter ami-
cos fieri debet: non vt regno veſtro qđ eſt nobiliſſimū detraham: ſed vt eo melius inueniri cauſa
poſſit quo vulnera magis detecta fuerint. Ueſtra. r.p. libertati mee veniā dabit: ſi quid eſt quod
offendat: quia in bonum loquor: nolo altius exordiri. Sed rei principiū. Guilhelmus dux Auſtrie
dedit: huic filia regis Ludouici qui hungariam poloniamqꝫ poſſidebat in matrimonium coniun-
cta fuit. Regnumqꝫ polonie in dotem datum: nec diu poteſt poloni nulla iniuria laceſſiti: niſi qđ
imperium theutonicorum ferre nolebant Guilhelmum regno expulerunt: ac non ſolum regnum
ſed nuptā quoqꝫ ſibi abſtulerunt: nec contenti hoc abhominandum aggreſſi facinus memoriāqꝫ no-
ſtra inauditum ſcelus auſi: reginam que alteri nupſerat: nouo regi coniungere: quāuis illa prio-
ris mariti ſit memor: nunꝙ volens nouo nupto coniacuerit. In hoc non ſolum leſi ſunt auſtrales re-
gno priuati quod ex dote veniebat: ſed in honore quoqꝫ vexati ſunt: dum nupta eorum in concubi-
natu tenetur. Poſt hec tanꝙ parū fuiſſet Guilhelmum abieciſſe: cum Albertus dux Auſtrie bohe-
mieqꝫ et hūgarie rex ⁊ imperator romanorū. Sigiſmūdi regnum quod ſibi atqꝫ vxori in bohemia
obuenerat armis vendicaret: poloni patrocinium taboritarum et ſequacium ſuſceperūt: iunctiqꝫ
ipſi. Alberto bellū intulerūt. Et ꝙuis preſidiū illorū induerint magno tamē ſe crimine polluerūt:
dum aduerſus iuſticiam auxilia talibus prebuerunt. Polonorū ergo opera factum eſt vt regnum
ſuū. Albertus conſequi totū nō potuerit: neqꝫ conſpici taboritarū furor: qui ob tutelam polonorū
vſqꝫ in hanc diē in pertinacia manent. Aliquādo vero autem iam reducti eſſent aut exterminati
ꝙuis et antea. Sigiſmundo imperante cū bohemis nōdū eccl̄ie vnitis fedus per veſtros Bohe-

mos percuſſus fuerit miſſuſqꝫ cõtra ſigiſmūdū verū boemie regē alter ſigiſmūdus loꝛibuti. In qua regnō ſolū auſtrie nocumēta illata ſunt q̃ ſigiſmūdo ſucceſſura noſcebat̃ ſed auctoꝛitas quoqꝫ eccleſie ⁊ ipſa fides catbolica leſa eſt totaqꝫ reſpublica xp̄ianoꝛum.parcite ſic loquēti. Sic exponi eiū res debet vt geſta eſt:mibiqꝫ ſic relatū eſt. Poſt boc cū iam de medio ſublat' eſſet albertus in eius filiū craſſati ſunt debacbatiqꝫ veſtri poloni. Nāqꝫ lꝫ eliʒabet regina filiū ladiſlaū ex alberto peperiſſet ac vti moꝛis eſt dyademate apud albam regalē decoꝛaſſet:poloni veſtri per quoſdā būgaros incitati rurſus noua bella ſuſcitarūt mittēteſqꝫ vladiſlaū regē ſuū admodū iuuenē ⁊ imocētem:regnū būgarie vſurpare conati ſunt:cui' magnā partē inuaſerūt veri regis infantis pupilli ⁊ oꝛpbani iuribus inſultātes. Neſciētes tñ qđ dū alienū regnū querūt ſu'i negligūt:ac gētibus et pecunia exbauriunt. Dinc ſecutū eſt quod dū regno būgarie voluit diutius potiri. Adoleſcētē regem cõtra tburcos armāt quamuis federa eſſent induciarū iuramēto firmate. Itur ad bellum cõmittitur p̄eliū. Ibi ſeu captus eſt ſeu occiſus vladiſlaus penaſqꝫ nõ ſui criminis (Nam ipſe per etatem nõ erat accuſandus) ſed ſuoꝛū cõſiliarioꝛū delicti dat. Sic nobiliſſimus iuuenis,regaliſqꝫ ſanguis plus mali incidit ex ſuoꝛū ſuaſu ꝙ auſtrales ſibi vnq̃ optauerit. Sic res acte ſunt niſi ſalloꝛ:quapꝛopter non auſtrales ſibi vnq̃ optauerint. Sic res acte ſunt niſi ſalloꝛ quapꝛopter nõ auſtrales ſed poloni potius factū ſuū emēdare debent. Queritur foꝛſitā que poſſit menda reperiri. Nõ tot illata ſunt per polonos auſtralibus dāna:vt nec ipſa polonia recõpenſare queat. Ita eſt: nam ⁊ bobemiā ⁊ būgariaꝫ vſqꝫ in bāc diem adipiſci auſtrales nõ poterant propter impedimēta polonioꝛū:immo ⁊ ipſa polonia p̄iuati ſunt iniuria. Quid igit̃ fiet.nempe ſat erit auſtralibus ſi finis tādem nocēdi fiat:ꝙtū ſentio:ꝙtū capio:ꝙtū viri bui' curie magni me inſtruūt:nõ petūt auſtrales magnū aliquid et polonis:ſed vt nocere deſināt. Sic eñ reintegrari beniuolētia ſe poſitis poſſet odijs. At bec.r.p.non minus polonie cõduceret ꝙ auſtrie. Scio quia ex vetuſtis bellis parum lucri polonia ſenſit. Namqꝫ ex bungaria:nec ex bobemia quicq̃ auri vel argenti in poloniam delatū eſt. Sed ipſa polonia vltro et pecunia bomines (quo ſunt eñ tbeſauro nobilioꝛes) tranſmiſit:⁊ in būgaria nuper ſuum regeꝫ perdidit. Accepi p̄terea introitus regni veſtri pꝛo maioꝛe parte impignoꝛatos eſſe:intantūqꝫ conſequentie erarium defeciſſe vt vix reperi poſſit qui regnū veſtrum ſuſcipere velit. Tantaqꝫ nunc rerum mutatio facta eſt:vt que regnis alijs dare reges volebatis:iam nõ facile poſſitis inuenire qui rex inter vos eſſe cupiat. Eſſent igitur iſta conſiderāda quia non ſunt abſqꝫ iudicio dei:qui ſuperbis reſiſtit ⁊ bumiles extollit. Quod ſi.veſtri poloni antiquis odijs poſt tergatis:ſalutem ſui regni ſolūmodo quererent:die noctuqꝫ cogitarent:quo pacto in auſtralium amicitiam fraternitatemqꝫ reuerterentur. Eaqꝫ ſibi via nõ minus ꝙ auſtrie cõſuleret. Scriberent bobemis vt ſuum regem peterent illiqꝫ ſoli ſeruirent ladiſlao alberti filio. Scriberent bungaris ne amplius cum auſtralibus diſſentirent:ſed regeꝫ ſuū repeterēt: qui ius babet ſucceſſionis:nec dein ladiſlao curarent:qui vel moꝛtuus eſt: vel ſi viuit ſatis babeat in polonia vbi regnare poſſit. Exinde ſignificarent regi romanoꝛū ſe bactenus in bobemia et būgaria reſtitiſſe auſtralibus nõ odij cauſa: ſed vt ſuo regno conſulerēt. Nūc vero intueri ſe:quia non bene fecerūt:velleqꝫ factum coꝛrigere p̄ſtando auxilia ſi opus ſit:quibus ladiſlaus ⁊ būgariam poſſit et bobemiā vendicare. Sic poſſet optima pax inueniri:ſic regnū veſtrum tutiſſimū redderetur:quia bis artibus extinguit furoꝛ: ira vincitur inimici placantur et boſtes reddūtur amici. Hec dixi latius foꝛtaſſe quā expediret apud.v.r.p.que oīa melius nouit. Ceterum nõ ambigo quin pꝛo defenſione veſtri iuris veſtriqꝫ bonoꝛis multa poſſitis dicere. Hec que facta dixi nõ tāq̃ interfuerim retuli:ſed tāq̃ audita recenſui. Ueſtra inſignis et reuerenda paternitas ſcit quomodo res ſe babeat:vtcūqꝫ ſit:certū illud eſt regna melius defendi beniuolētia et amoꝛe quā viribus. Mibi cõſultū videtur:cū poloni aliquādo cū auſtralibus amici potius eſſe velint ꝙ inimici: quia vbi eſt odiū ibi metus eſt:vbi metus nulla trāquillitas nullaqꝫ pax eſſe poteſt. Sine pace vero nulli' regni ſtatus poteſt eſſe diuturn'. Nūc ergo tēpus eſt vt ſuper bis babeatur cogitato. Uerum niſi veſtra.r.p.iſta curet:qui alius mētem adbibeat ſcio neminē. Ueſtrū eſt igitur boc aggredi:tū pꝛo ſalute communi:q: nõ poſſunt be due dom' ſine dāno toti' xp̄ianitatis inuicē diſſidere. Tum pꝛopter pacē ⁊ boni regni veſtri:tū deniqꝫ pꝛopter augmētū noīs fameqꝫ veſtre:q̃ me p̄ius ad ſcribēdum impulit. Potiſſime aūt: vtex boc magis ac magis auctoꝛi pacis placeatis:dū pacis ſtudio intenditis. Plura poſſem dicere:ſed eſſent incaſſuꝫ.oīa apud veſtraꝫ.d.que peritiſſima eſt. Ego me recõmēdatū do illi cupiētē ſibi in aliqua re moꝛē gerere. Dieronymus canonic' vratiſlanēſ.vir p̄udēs veſtriqꝫ amātiſſim' bic fuit nec veſtrā famā neglexit. Dis ſi iſtuc reuerteret̃ quale ſit apud nos veſtrum nomē multomeli' referret quā ego ſcribere queā. Noui quod bic ſit nõ eſt ſcribēdū:q: incertū eſt:multa dicūtur ſine autoꝛitate veraci. Dūgari bic ſunt et tractant de regno cū maieſtate imperiali noīe ladiſlai regis bobemi quoqꝫ cõuētum in breui ſunt babituri. Res feliciter dirigūtur. Nec ad ladiſlai et ceſaris ſtatū et gloꝛiā. Ualeat optime veſtra.r.p. cui me bumiliter.facio cõmēdatuꝫ. Ex vienna.

¶ Hoies varijs vſibus delectantur differenti modo. Epiſtola.cij.

ENeas ſiluius poeta imperialiſqꝫ ſecretarius. Sa.p.dicit magnifico viro domino gaſpari ſchlick imperialis aule cancellario. Diuerſa hominum ſtudia ſunt quibꝰ ⁊ ſe principibus inſinuant et vitam agant. Quoſdam iuuat in ſtadio currere et olimpicum colligere puluerem ac feruidis rotis curruū palmā nanciſci nobilem. Qui ſemel et in theatro clamore vulgi ſublatus: qui vel luctando vel haſta feriendo vicit emulum: haud perduci poteſt aliam vt vitam ſumat. Attalus rex pergamenorum qui romanum populum ſibi fecit humilem: de agricultura diligenter ſcripſit. Si quis eū ſecutus multū frumenti condidit horreo ac ſemel gauiſus eſt ſcindere ſarculo paternos agros: nunꝙ dimoueri poteſt nec perſuaderi vt nauta fiat et trabe ciprica mirtoum ſecet pelagus. Verū cū aduerſi aliquid ſuo in ſtudio quiſꝙ perpeſſus eſt: mox alterius vitā laudat: nec tamē accipit illā. Mercator poſtꝙ luctantes ventos in medio mari expertus eſt ⁊ inſtantem procellam timet: ociū laudat et oppidi rura ſui venturumqꝫ ſe in patriam nunꝙ ſe exiturum deiurat. At vbi ceſſauit tēpeſtas mox quaſſa reficit naues et indocilis pauperiam pati rurſus ſe mari credit: Sunt qui diē totam bibendo aſſumunt: et nunc membra ſternunt ſub viri arbuto: nunc ad fluentem leniter aquam caput collocans. Quoſdam caſtra iuuant ⁊ tube ſonitus permixtus lituo ſicut cornu recurno ac bella deteſtabilia matribus venator cuius fideles catuli ceruam viderunt. Aut cuius teretes plagas validus aper vt eſt apud marſos rupit nocte tota ſub ioue frigido quē nos aerē dicere poſſumus manet immemor domus et tenere coniugis. Quid ſingula referam. Me nihil magis delectat ꝙ hedera quod premiū eſt doctarū frontiū. Me gelidum nemus oblectat: cū muſis eſſe nō cum populo placet mihi. Exhibeat mihi tibias euterpe quā bene delectantē interꝑtamur et organū ſuū in modū lire cōpoſitū quod barbiton appellant polimia mihi tradat que vel multe laudis vel multe memorie dicitur muſa non erit in poſteris meum nomen obſcurū. Et potiſſime ſi tu mihi caſpar fauebis vite preſidium et dulce decus meū. Uale.

¶ Inundatio danubij et grando in ꝙtitate oui. Epiſtola.ciij.

ENeas ſiluius poeta. Sa.p.d. Leonardo fileſcher preſtanti militi amicoqꝫ optimo. Annis pluribus inauditū eſt tot aquas inundauiſſe quot his diebus noſipſi vidimꝰ apud nouā ciuitatē excreuiſſe. Tu res bellicas cōparabas vienne quibus maieſtas regia vſura erit in caſtris: nos tuū reditū operiebamur vix ſoluarum horarū tēpeſtas incubuit: ſed adeo ingens fuit vt intra menia vrbis excurrere danubius crederetur. Nam neqꝫ vicinus domū accedere vicini audebat. Grando e celo in modum oui cecidit vbiqꝫ choruſcationes videbantur. Audiebanturqꝫ tonitrua per id tempus paruꝰ torrens que vienna menia preterlabitur intantū excreuit vt pleraſqꝫ domos cū patribꝰ a familijs aſportauerit: in bauariā circā aſtrauhing ⁊ armēta viroſqꝫ tēpeſtas occidit. Agri cōplures qui fluminibus contermini fuerāt frugibus atqꝫ ſuꝑficie inuelati ſunt. Plurimum deꝰ nimis ⁊ dire grādinis e celo miſit. Ac rubente dextera iaculatꝰ ſummas tēplorū arces ppłos et vrbes terruit. Veriteqꝫ ſunt gentes ne rediret graue ſeculū pirre atqꝫ Deucalionis. Siue vt noſtri volunt noe quādo ſuꝑ oēs mōtes diluuiū inundauit: qſi noua maris mōſtra viſa ſunt in terris et qſi protheus deus pelagi vel gentiles voluere oēs pecus piſciū altos egit montes viſere: qſi in ſumma vlmo cerbe ſtetit vbi nota fuerat colūbarū ſedes: ac qſi pauide dame in equore natabāt ſuꝑ terras effuſo iperante quondā auguſto retortis flāmis tiber nudis ſupra littus etruſcū creuit atqꝫ vſqꝫ ad monumēta. Nume pōpilij regis tēplaqꝫ veſte ꝑfectus eſt ſicut ⁊ poſtea ſepius fecit. Sicut adhuc inſcripti lapides apud fratres minerue rome oſtendūt. Nūc arbitranbātur romani fluuiū quaſi numen haberet vlciſci velle iulij montē in conſolationē ilie romuli atqꝫ remi matris: ex quorū genere ceſar deſcēdebat. Nec deerant qui putarent illam ſiue ream veſtalem virginum ex cōpreſſu tiberis peperiſſe: ꝗuis de marte vulgarior eſſet fama. Itaqꝫ putabatur amnis vxoris iniurias vlciſci velle. Quidā vero excrementū ciuilia que poſt fuerūt bella ꝑtendere opinabantur. Inter antoniū namqꝫ ⁊ auguſtū apud acciū pugnatū eſt cū Bruto ⁊ caſſio in grecia: cum ſexto Pōpeio in ſicilia. Nos autē leonarde futuri ſpeculator quidnā dicemus hec diluuia ſibi velle: nunꝙ res inſolite abſqꝫ magni alicuius mali ſignificatione prouenitūt. Sed nūꝙ rurſus malū eſt vniuerſale. Nā qd vni nocet alteri prodeſt. Fredericus ceſar iā ꝑfectus eſt cū exercitu aduerſus hungaros. Iam territi hoſtes pacē petunt. Iam tranſigitur niſi cōueniat inter partes: ⁊ hoc tecū arbitror tēpeſtas illa deſignaſſe. Uale ⁊ me vt ſoles ama.

¶ Triplicis probleumatis reſolutio. Epiſtola.cliij.

ADerat nuper ceſarea maieſtas multorũ baronũ ac nobiliũ ſtipata cateruis duꝫ mihi hoc in loco vir preſtantiſſime diſputator vehemens atqꝫ ſubtilis: inter alia tria ſi recte memini obtuliſtis probleumata. Fuitqꝫ tunc adiutoriuꝫ iſtud taꝫ doctoribus q̄ diſcipulis frequentiſſimuꝫ. Ex illis primũ fuit. Utruꝫ prudẽtia ſit ideꝫ habit⁹ cũ ſciẽtia morali tradita in libro ethicorũ: politicoruꝫ ⁊ economicorũ: ⁊ in libris canonuꝫ et leguꝫ. Secunduꝫ. Cur poete noſtris tẽporibus ſint adeo pauci cuꝫ videantur multuꝫ vtiles et neceſſarij. Tertiũ quod in cancellaria fortaſſe notũ excogitatũqꝫ eſt aut riſus cauſa propoſitũ. Cur viles cutes cadauerũ ⁊ antique camiſie cuꝫ cera in cancellarijs venduntur pro optimis muneribꝫ. Hec ſunt niſi fallor que veſtra ſingularis prudentia magiſter ⁊ diſputator inſignis et me percontata eſt. Queſierunt et alij duo qui illic accident quedã alia vt moris eſt in diſputatione que de re qualibet habetur: illa ergo memoria non teneo. Neqꝫ eniꝫ cineas ſum ille Pirrhi legatus: qui altera die qua romã intrauerat vniuerſuꝫ ſenatuꝫ et equeſtrẽ ordineꝫ proprijs nominibus ſalutauit tanta euꝫ fuiſſe memoria tradunt hyſtorie. Reſpondebo igitur his tantũ tribus que retuli probleumatibus. Nec verebor me dicere impetratuꝫ fuiſſe cũ illa quererentur. Naꝫ et Demoſthenes qui olim grecoruꝫ precipuus orator fuit: interrogatus iuſſuſqꝫ ſententiã in ſenatu dicere non erubuit imperatũ veniſſe reſpondere. Quidam adeo cupidi glorie ſunt: vt ex tempore velint cuilibet interrogatiuncule ſatiſfacere. Sed his ſepe dum gloria queritur ingens ignominia creſcit. Nec eniꝫ humanũ eſt cuilibet interroganti bene reſpondere: ſed eſt huius adiutorij tanta modeſtia: vt data ſit vnicuiqꝫ ad cogitandũ mora qua nunc ipſe verſus paratus adueni veſtris petitionibus magiſter ornatiſſime ac huius vniuerſitatis clariſſimũ iubar non ſolũ reſpondere: ſed etiam vt opinor ſatiſfacere. Nihil tamen dicaꝫ quaſi veſtrã doctrinaꝫ inſtruens: ſed tanq̄ meaꝫ ignorantiam erudiens: verbũ habeo daboqꝫ locũ reſponſis veſtris quibus me melius et rectias admonueritis Cuꝫ igitur queritis vtruꝫ prudentia ſit idem habitus ſicut ante dixi. Negatiuam partem amplector quaꝫ et veſtrũ argumentũ tuetur: quod ſecundo loco poſuiſtis. Prudentia namqꝫ viros bonos facit. Scientia vero illoruꝫ librorũ etiaꝫ malos comitatur: ergo non eſt ideꝫ habitus. Aggrediamur tamen hoc altius: diffiniamuſqꝫ ſcientiaꝫ atqꝫ prudentiaꝫ. Omnes enim vt Cicero in libris officioruꝫ dicit que ratione ſuſcipitur de aliqua re inſtitutio: debet a diffinitione proficiſci: vt intelligatur quid ſit id de quo diſputetur. Scientia igitur vt Iſidorus tradit eſt cuꝫ res aliqua percipitur. Prudentia eſt cuꝫ diſcernuntur a bonis mala. Id ſi ſic ſe habet laudabilior eſt ſciẽtia quã prudentia. Plura eñ cõplectitur. Nec Cicero ob hoc diſſentit duꝫ in rhetoricis ait prudentiã eſſe rerũ bonarũ ⁊ malarũ ac vtraqꝫ ſcientiã. Sed alter Auguſtinus in li. de moribus eccleſie diffinit. Sententia eniꝫ ait. Prudentia eſt amor eoruꝫ quibus adiuuatur in deũ ab his quibus impeditur ſagaciter eligens. Et alibi ſic diffinitur. Prudentia eſt rerũ bonarũ malarumqꝫ cuꝫ alterarum dilectione et reliquaruꝫ deteſtatione ſcientia ſm has diffinitiones qui prudens eſt. Id eſt quoqꝫ vir bonus eſt cuꝫ bona diligat malaqꝫ deteſtetur. At ſcientia librorum Ariſtotelis et iuris quãuis bona malaqꝫ noſcat: non tamen hec odire et illa diligere cogit. Plures enim peritiaꝫ illi⁹ habent qui ſunt et auaritie et aliorum vicioruꝫ ſerui: quia non mutat affectum cognitio ſemper q̄uis inſtruat intellectuꝫ. Nam ⁊ Salamon qui ſapientiſſimus fuit ac bonum et maluꝫ nouit: tanq̄ viliſſimuꝫ pecus, luxurie ſeſe tradidit: inter vxores trecentas concubinaſqꝫ ſeptuagintas marceſcens. Eſt enim ſcientia cognitio rerum mortuamqꝫ voluntatem mutare non poteſt: vt vel bonũ cognitũ amplectantur vel malũ fugiat. At prudentia radius vnus eſt a vero ſole procedens: que nõ illuminat intellectũ ſed etiã calefacit affectũ. Quod ſi quis neget probari poteſt. Certũ eſt eniꝫ Ariſtoteleꝫ Tulliũ Senecãqꝫ ceteroſqꝫ philoſophos inter virtutes numerari prudentiaꝫ. Si virtus eſt que ſunt virtutis facit. Uirtus autẽ virũ reddit: ergo et prudentia virũ bonum reddit. Quia autem hominẽ bonũ efficiat ex diffinitione liquet. Sic eñ Auguſt. eaꝫ in lib. de quantitate anime diffinit. Uirtus eſt equalitas quedam vite vndiqꝫ conſonans rationi. Senece quoqꝫ ſentẽtia eſt beatos virtutes fieri homines q̄ ſi virtus beatos efficit homines: ⁊ prudentiã que virtus eſt idem facere neceſſarium eſt. Scientia vero iuris totiuſqꝫ moralis philoſophie minime operatur: ergo virtus nõ eſt. Si nõ virtus nec prudentia eſt quam conſtat eſſe virtutem. Querit fortaſſis aliquis quomodo fieri poteſt: vt ſciens bonũ nõ operetur. Facilis reſponſio eſt. Plurimi ſunt qui in gymnaſijs muſicã docent: quo cantare vel nimiũ verſiculũ in eccleſijs ignoraret: ſicut apud athenienſes Temiſtocles qui in conuiuio recuſaſſet lirã habitus eſt indoctior. Nec oẽs medici qui praticã legunt mederi ſciunt. At vſus cõis apud quẽ vt Flaccus ait arbitriũ eſt: ⁊ vis et norma loquẽdi. Prudẽtes vero nõ qui bonũ a malo diſcernũt: ſed q̄ bonũ operãtur appellat. Erit prudẽs qui ſcit: vult vt agit que bona ſunt. Scioli autem moralis philoſophie iuriſqꝫ periti cũ aliquando ſceleratiſſimi ſint: non poſſunt appellari prudentes. Plus inquã: nam et ſi operentur que in eoruꝫ libris didicere: nihil vltra querẽtes: extra tamen prudentiũ numerũ remanebũt. Prudentes nunq̄ errant: ſemper eñ que bona ſunt operantur. Qui vero per omnia ſequitur Ariſtotelem cum

is ſemper deos nominet in errore manebit. In iure ciuili non deſunt ineptie: nam et eorum libri
aiunt legem quāꝙ eſſe ſeruandā. In iure pontifico dietim mutationes fiunt: vt ſepe quod iuſtū
eſt hodie cras fiat iniuſtum. Nec poſſibile eſt vt iura et Ariſtotelis ſcripta precipiant ſimul viue
re que ſunt inuicem ſepe contraria. Si quis igitur prudenter viuere vult: cum plura ſcire oportet
quā libris huiuſmodi cōtineatur. Ex quo liquet peritiam illorū quos dixi librorum nedū prudē
tem hominē minime facere: ſed nec oīa docere que ſunt prudentie neceſſaria. Aliud igitur eſt
prudentia et aliud rurſus moralis ſcientia. Nec obſtat argumentum veſtrum loco priori poſitū
quāuis enim prudentia circa ea verſetur que ſunt ad vitam humanā bona: ac circa eadem ſcien-
tia moralis conſiſtat: non tamen identitas ſequitur: nam modis inuicem diuerſis ſe habent.
Scientia enim ſolum intelligit quod eſt bonum: prudentia vero poſtꝙ noui etiam operatur vt
ante dixi. Aſtronomia de celi conuerſione ſtellarumꝗ curſibus noticiam prebet. Idē facit aſtro
logia: quia hec tamen ſuperſtitioſum habet dum ſyderum curſu neceſſitates hominū et mores
predicare conatur: aliud aſtronomiam eſſe et aliud aſtrologiam dicimus. Et hec ad primam poſi
tionem. Tranſeo autē quātum ad interrogationem ſecūdam. Cur tam pauci ſunt noſtris tempori
bus poete: cū videantur multū vtiles et neceſſarij. In qua re vir doctiſſime ago veſtre prudentie
ingentes gratias que mihi occaſionem dedit de poeſi publice loqui. Sunt enim pleriꝗ homines
qui poeticam ignorantes inuidorum more poetas contēnunt: atꝗ vt ſoli omniū literatiſſime re-
putentur ea ſolum probent que ipſi ſciunt. Quod vicium late patet vbiꝗ terrarum. Iſtorum
ergo iuſticiā atꝗ impudētiaȝ contundere menti erat mee: ſed non ingerebat tēpus cōmodū quod
nunc mihi datuȝ eſſe admodū letor. Uerum ergo magiſter clariſſime paucos eſſe noſtris tempo
ribus poetas non miror. Semper enim pauci rariſſimi fuerunt. Quia non datur paſſim cuilibet
diuina poeſis: ſed eos deſpiciatꝗ cōtemni nedum miror ſed indignor ſtimulor turbor etatiꝗ no
ſtri cōdoleo ꝙ tam ſplendidū iubar tantumꝗ decus humane atqȝ diuine ſcientie tam neceſſariū
munus a deo datum nihili faciat. Nam priſcis temporibus cum ſapientia virtuſqȝ viguit: tantus
honor huic doctrine impendebatur: vt ſicut poſt victoriā imperator: ſic et poſt cōſummatū ſtudiū
poeta laureatus per vrbeȝ triūphali curru ſequētibus ciuibus ac feſtū agentibus diceref. Hinc
et Julius ceſar romani fundator imperij et Auguſtus ſucceſſor eius ad magnā ſibi laudē reputa
runt in collegio recipi poetarū. Nec egre tulit Julius cum ſibi collegiū intranti nō aſſurgeret
A cius quem poetam norat ſe eſſe preſtantiorem. Scipio affricanus maior poetam Enniū adeo
dilexit vt eum viarum ſuarū omnū comitē habere voluit. eiuſqȝ ſtatuā in ſuo ſepulchro colloca-
ri mādauit. Liſander lacedemoniorū imperator dū obſideret athenas quia comperijt poetā So
phoclem interiiſſe corpuſqȝ ſuū adhuc inhumatū eſſe inducias dedit vt poete magno congrue fie-
rent exequie. Alexander Aminte filius rex macedonū Pindarū poetam apprime dilexit. Archi-
laus qui ei ſucceſſit. Euripidi tragico conſiliorū ſummaȝ credidit. Alexander magnus cum tran
ſiſſet in aſiam vidiſſet tumulū Hectoris. O fortunate inquit adoleſcens quē talis tuba decātauit
Uoluiſſet nempe et ipſe Homerū alterū habuiſſe: qui ſuas laudes ceciniſſet: ſed nō fuit adeo felix.
Cherilum tamen poetam multis donauit muneribus et ſi fuit ineptus vt Flaccus inquit: cū er
go tales tantiqȝ viri poetas amarint et honori habuerint: eoſdeȝ noſtris temporibꝰ contemni
non indigne miror. Uerū quia dicitis in queſtione veſtra magiſter grauiſſime poetas videri vtiles
et neceſſarios conſtat ex hoc veſtram prudentiam non nihil detraxiſſe dignitati poetice. Non enī
vt ſunt poetas vtiles dicitis: ſed videri vtiles. Plura namqȝ videntur vtilia que non ſunt. Eſt
igitur huic parti obuiendum: monſtrandumqȝ poetas et vtiles et neceſſarios fore. Quod pau-
cis agam. Nempe omnis doctrina que vitam erudit humanā vtilis eſt: huiuſmodi eſt poetica:
ergo vtilis. Dubitabitis fortaſſe queritiſqȝ quonam pacto erudiat homines poeſis. Sed audite
obſecro patrem ſanctiſſimum et omni reuerentia dignum Baſilium. Ego inquit ille a quodam vi
ro qui ad veſtigandas poetarū mentes acutiſſimus habebatur audiui. Cuȝ diceret totam Home
ri poeſim laudem eſſe virtutis: et eum potiſſimum loco dum naufragū et nudum Ulixem refert
quandoquidem pro veſtibus virtute illum dixi eſſe ornatū. Quid enim tunc aliud clamat. Ho-
merꝰ quod o homines ſit nobis cura virtutis que etiam naufragio ſimul natat. Quid ſibi vult
aliud. Uirgilius dum ait Aſcanio Eneas. Diſce puer virtutem ex me: fortunam ex alijs. Et iterū
Macte noua virtute puer: ſic itur ad aſtra. Eſt igitur vtilis poetica que laudando virtutes: in ea
rum amorē allicit homines: hinc illud iuuenialis. Nobilitas ſola eſt atꝗ vnica virtus. Eſt itērū
vtilis q2 vicia deteſtātur: arcetꝗ ab his hoies. Quod tribus verbis. Juuenalis pulcerrime facit
duȝ ait. Nemo malus felix. Eſt et aliter vtilis poetica. Nam dei noſtri laudes nullo pacto ſuauiꝰ
aut meliꝰ decātari poſſunt ꝙ verſibus poetarū. Hinc omnes apud hebreos pſalmi vt inquit. Iſi
dorus metrico carmine cōſtant: atꝗ in morem Flacci romani ⁊ greci Pindari: nunc iambici ſunt
verſus: nunc alcaici: nunc ſaphici: ob quam cauſam ⁊ Dauid regem ſacrum poetam appellamus
Salomon quoꝗ cuius ſapientiā tam noſtri ꝙ iudei magnopere demirantur in numero poetarū

fuit. Tres enim quos lingua ſua compoſuit libros parabolas eccleſiaſten ⁊ cantica cãticorum: exametris atq; pẽthametris verſibus currere voluit: ſicut Joſephus Hieronymusq; teſtãtur. Iſaas quoq; canticum ſuum eadem metrorum quantitate conſcripſit. Nec Hieremias poete nomen abhorruit: qui ſicut Iſidorus ait: pleraq; et ſuis operibus diuerſo metro compoſuit. Que idcirco retuli vt videatis etiam domeſticos fidei: poetice nauaſſe operas: quos ⁊ xpiani ſecuti ſunt: vti Damaſius Ambroſius: Gregorius: ⁊ alij qui poſtea diuerſis poetarũ menſuris hymnos ſcripſere. Nam qui de Johanne baptiſta canitur hymnus ſaphicum carmen habet. Ut queant laxis reſonare fibris. Transeo Boetium ſeuerinum qui licet philoſophus ſanctus fuerit: nullum tamen genus carminis neglexit: Duoq; tantũmodo referem exempla quibus vtilem conſtat eſſe poeticã. Inter athenienſes ⁊ megarenſes de proprietate ſalamine inſule prope vſq; interitum armis dimicatum fuerat. Poſt multas clades capitalis eſſe apud athenienſes cepit. Si quis de iudicãda inſula legẽ tuliſſet: quã rẽ ſolũ cũ alr nõ poſſet inſuetis ſibi verſib' pturbauit atq; animos ciuiũ arte poetica ſic cepit: vt exemplo bellum aduerſus megarenſes decerneretur: inſulaq; deuictis hoſtibus athenienſium fieret. Refero aliud. Inter meſſenios atq; lacedemonios bellũ erãt: dux lacedemoniorum Thirteus poeta athenienſ. claudus fuit. Cumq; multa ſiniſtre perpeſſi eſſent lacedemonij ne contra fortunam pugnando maiora detrimenta ciuitati inferrent reducere exercitũ voluerunt: ſed interuenit Thirtheus: qui compoſita carmina exercitu pro contione recitauit. In quibus hortamenta virtutis damnorum ſolatia belli conſilia ſcripſit. Itaq; tantum ardorem militibus iniecit: vt commiſſo prelio mox victoriam obtinuerint. Sic due clariſſime ciuitates ſparta et athene: que duo totius grecie oculi putabantur: conſilio et ingenio poetarum releuate ſunt. Nunc an ſint poete neceſſarij videamus. Nempe dici neceſſarium debet illud ſine quo bene non poſſumus viuere: ſed abſq; poetico nulla reſpublica bene viuit: ergo neceſſaria eſt. Dicunt aliqui et ſine poetica plures bene vixiſſe fuiſſeq; ſanctos. Sed ego nõ vnicuiq; neceſſariaz poeſim dico: ſed in communi reipublice: quia non bene viuunt ciuitates: niſi ſint qui bene mores ſuadẽt et vicia confutent. quod proprium poetarum eſt: qui mille modis milleq; artibus ſciunt hoc probare et illud redarguere. Inſtabitur rurſus diceturq; melius hoc oratorem facere cui verborum milia ſuppeditabunt. Non nego. Nam qui ſermones habent ad populum quãuis theologi ſint: in ea tamen parte oratoris funguntur officio. Et niſi preceptis vtantur oratorijs que quibuſdam vel ſine arte natura miniſtrat: parum proficiunt. Sed oratoris dicta non herent menti. Et quia ſoluta ſunt facile dilabuntur. Poetice ſententie breues ſunt: ligateq; pedibus abſq; negocio retinentur. Hinc eſt quod in omni gente quantũcunq; barbara inhumana fere poete reperiũtur ſi non latini ſaltem vulgares qui verſibus ſententioſis graues materias ſub breuitate concludunt. Qui ⁊ ſi nomen poetarum illuſtre tantamq; dignitatem ferre non valeant: poetica tamen vtũtur. Additeq; elegantia ſermonis lux expolitio: breuitas: grauitas haberi non poteſt niſi ex poetarum fontibus hauriatur. Hinc Hieronymus Lactantius Ambroſius Cyprianus Leo ⁊ ceteri qui litteras ſacras ornatiſſime commẽtati ſunt: ſtudioſi fuerunt poetice: ſicut eorum ſcripta demonſtrant poetarum dictis vbiq; referta. In Ariſtotelis voluminibus omnes ſcitis q̃ crebra ⁊ inculcata ſint teſtimonia poetarum. Quamuis moderni doctores non ſine graui damno catholice fidei poeticam ſpernant: que proculdubio neceſſaria eſt. Sed tibi ferre gratias deo ſuasq; laudes pulchre cantare debemus. Nec enim alij ſunt qui pſalmodiã dulceſq; hymnos ac ſuauiſſima de deo ſuiſq; ſanctis carmina recte componere norint: niſi poete quos tam vtiles ⁊ vt monſtratum eſt neceſſarios mirandum eſt dignis honoribus non efferri. Et maxime cum eorum doctrina ſicut Cicero tradit ⁊ philoſophiam ⁊ alias ſcientias vetuſtate precedat. Cuius repertores Muſeus atq; Orpheus reputantur: qui vicini fuerunt ſaturni temporibus. Nunc tempus eſt: vt eorum argumenta diſſoluam: qui poetice ſolent detrahere: poetaſq; carpere. Sic enim aiunt poetarum libri deos eſſe plures affirmant eoſq; diſcordes. Plura quoq; in his adulteria ⁊ nephãda crimina continentur: ac nunc amorem ſuadent illicitum. nunc alia vicia probant. Quod ſi beatus Hieronymus idcirco ſe ceſum ab angelo narrat: quia ciceronianus eſſet: cum tamen Cicero totus moralis exiſtat: quibus tandem verberibus afficiendus erit: qui poetarum lenocinijs oblectant. Plato quoq; in his quos edidit de republica libris poetas cenſuit ex ſua quam ordinauit ciuitate pellendos: ⁊ blandis orationibus viribus animos demolirent: ſicut Cicero in tuſculis refert et probat. Hec ſunt que aduerſus poeſim communiter dici ſolent. Quibus non erit mihi arduum reſpondere: ſi vobis facile fuerit audire. Nam q' in poematibus de dijs mentio fiat nõ poetarũ culpa: ſed tempore fuit quibus idola colebãtur. Nec enĩ ſoli poete de dijs loquuntur: ſed philoſophi et omẽs ſcriptores illius ſeculi preter iudeos nuncupãt et illos ſe venerari fatẽtur. Quod autem crimina referant non eſt reprehenſibile: quando id agunt: vt homines ab his deterreãt. Nam et theologi idem factitant. Qui vero vicia probant rariſſimi ſunt: nec quod duo treſue faciunt in commune trahendum eſt. Nec idcirco vituperanda eſt poeſis: quia quidam poetarũ

erroꝛes tuetur. Nam ſi ſic pergimus nullā doctrinā ſequemur: ſed ipſā ſciētiaꝝ matrē philoſophi
am cōtēnemus. Nā ⁊ ipſos conſtat erraſſe phos. Quid eñ mollius aut lāguidius dici poteſt epi
curi ſententia qui omnem felicitatē in voluptatibus collocauit et animas negauit immoꝛtales
exiſtere. Pithagoꝛas inferos eſſe negauit: et animas hominuȝ poſt moꝛtē in alia putat animātia
pertranſire. Auerrois vnaȝ in oīibus coꝛpoꝛibus animaȝ eſſe rebatur. Quid theologi quos ho-
die q̄ ceteris veneramur: nunq̄d plures errauere. Quid arrius: q̄d eutides: q̄d neſtoꝛi⁹ q̄cq̄d aliȷ̄
pene infiniti vnitatis eccleſie diuiſoꝛes. Quid euo noſtro. Johānes hus atq̄ hieronimus qui cō
ſtantie cremati ſūt. Nec eniȝ ī quā tot hereſes ſeminare potuiſſent: niſi theologoꝛuȝ titulis ſe oꝛ
nauiſſent. Verū ſicut irrephenſibilis eſt theologia: quāuis multi theologoꝛuȝ oberrent: ſic in-
coꝛrupta eſt poeſis: licet poete nōnulli vitia tueantur. Nec eñ malum dici pōt quo poſſemus
vti bene. Alioquin nec liberales artes nec mechanice probāde viderētur: cuȝ his vti male poſſe
mus. Quid autē de hieronymi percuſſionibus obijcitur. Si quis hieronymū attēte peruoluerit
nō propter Ciceronis lectionē accidiſſe cōparet: ſed quia ſic hieronymus cum legebat vt ſacris
litteris faſtidiret: quod ego nec laudo nec pꝛobo. Sed ita legendos poetas dico vt eoꝛuȝ imbuti
coloribus ſcripturaȝ ſacram oꝛnatiſſime ſciamus proferre. Nec enim ſequēdi ſūt alqui qui ex flo
ribus nihil ſumunt pꝛeter odoꝛeȝ atque colorē: ſed imitande ſunt apes que mel etiaȝ ex inde no
runt excerpere. Ad Ciceroneȝ venio qui ſcientiaȝ Platonis de poetaruȝ excluſione commendat.
Quid hic dicemus: quibuſue armis tuebimur. Magnus eſt teſtis Cicero: ſed is nō ex pꝓpoſito lo
cutus eſt: ſed q̄ſi pertranſitū irritatus. Nam mox poetas excuſauit dicens ad ipſum philoſophos
facere de quo fuerat poetas inſimulatus. Is alibi extenſis loquitur multiſq̄ verbis nititur vt
Architam poetaȝ ciuitate donent: magnaȝ eos propterea ⁊ laudem ⁊ vtilitatem conſecuturos
affirmans: vt extat eius oꝛatio pulcherrima. Plato vero cum poetas excludit: etiam ſeipſum ex
cudendum aſſeruit. Nam et ipſe inter poetas locū habuit: cuius apud Macrobium verſus ex-
tant. Dum ſemihulcoſamo meum puellū ſauioꝛ: ⁊ aliȷ̄ plures. Atq̄ vt dicam quod ſentio poeta-
rum maxima laus eſt ex ciuitate platonis excludi. Quis enim vir bonus in ciuitate platonis do-
miciliū velit vbi ſicut Ariſtoteles in politicis tradit. Omnes femine in communi habentur: pro
miſcui in oꝛe beſtiaruȝ concubitus: incerti filiȷ̄: ignoꝛati parentes. Atq̄ iſta platoni ſufficiant re-
ſpondiſſe. Verum vt de poetarum lectione in communi aliquid dicatur. Beati hieronymi in epi-
ſtola: ad oꝛatoꝛē verbis inſtructio ſeruāda eſt: qui de literis ſecularibus figuram eſſe in deutero
nomio dicit: dum captiue duci in matrimonium per hebꝛeos prohibētur niſi capite raſo et vngui-
bus amputatis que de diȷ̄s verba fiunt ⁊ abraſis amatoriȷ̄s blandimētis vbi laudantur virtutes
ſublimanturq̄ vicia ſine ſcrupulo recipiant. Cui et magnus Baſilius aſtipulatur: q̄ ſimilitudine
de apib⁹ poſita. Nec eniȝ inquit ille pariter oēs floꝛes adeūt: nec ſi quos adeūt totos aſſumūt: ſȝ
eo ab alto qō opi ſuo ſit aptū: reliquum omne valere ſinūt. Et nos quoq̄ ſi ſapimus in poetaruȝ
libris cum receperimus quod veritati amicū conſentaneumq̄ ſit: cetera omnia tranſgrediamur.
Cum igitur ex teſtimonio magni baſiliȷ̄ ſantiſſimiq̄ hieronymi etiā veteres gentileſq̄ poete reci
piendi ſint. Cum antiquiſſima diſiplinarum ſit poetica. Cum magni ex ea ⁊ neceſſariȷ̄ fructus re-
ſultent. Cuȝ phi ſanctiq̄ doctoꝛes pleni ſint autoꝛitatibus poetaꝝ. Cum ceſares atq̄ reges om-
neſq̄ maximi viri poetas ſuis tempoꝛibus honoꝛifice ſuſceperūt. Cum diuine laudes a nullis me
lius q̄ poetis decantari. Non immerito ſicut ab initio dixi mirandū eſt noſtro tpe vilipendi poe-
tas: q̄uis in italia iam reſurgere ceperint et pariter cum theologis honoꝛari. Nunc abſoluenda
eſt q̄ſtiuncula. Cur tam pauci ſint noſtris tempoꝛibus poete qō nō ſolū etate noſtra ſed omnibus
priſcis tēpoꝛib⁹ contigit: plus tñ hodie q̄ vnq̄. Idq̄ cur ſit nūc abſoluā. Quatuoꝛ mihi hui⁹ rei
dentur cauſe: ſi plures ſunt mihi eſt cur mouear. Pꝛima cauſa eſt quia multa ⁊ varia ſcire opoꝛtet
eum qui ſit poeta. Namq̄ cum bella geſta ſuuȝ ſit ſcribere: cum tempeſtates cum tempoꝛa: cū lo
coꝝ ſitus: cū pſonaꝝ cōditiones: cū maris ſtractus ante oculos hoīm ponere hēat: cum virtutes
laudare: vitiaq̄ rep̄hendere debeat. Quis nō vī ad hec hñ tractāda multis artib⁹ op⁹ eſſe mixtas
aūt artes pauci ſciūt q̄ aſſequant: idcirco ⁊ pauci ſunt poete. Scḋa cauſa eſt q̄ꝛ nemo poeta ē niſi
cui hoc ſingulare munus ex alto traditū eſt vt cautis ⁊ ſententioſis verſibus humanos act⁹ cōſeri
bat. Singularia aūt munera excellentia paucis dant: ideo pauci ſunt poete. Poeſis namq̄ vt Ci
cero ī oꝛatione pro archita dicit. Munus eſt dei nec arte vel mutatione poteſt haberi niſi vera di
cendi regula detur ex alto. Ex quo fit ſicut idem Cicero aſſerit: vt nō ſolū noſtris ſed omnibus tē-
poꝛibus rariſſimi poete fuerunt. Tertia raritatis cauſa eſt: quia ſucceſſu tempoꝛis creſcentibus
hominum viciȷ̄s virtutibuſq̄ pereuntibus. ſicut alie diſcipline diminute ſunt: ſic ⁊ poeſis ad nihi
luȝ videtur redacta. Naȝ ſicut nemo mihi vel Auguſtinū vel Hieronymū dabit: ſic vel Virgilium
vel Ouidium dabit nemo. Quarta cauſa eſt: ⁊ in hoc vltimo loco: quia non redditur poeſi ſuus
honoꝛ: ideo pauci ſunt poete. Namq̄: vt cicero dicit: honoꝛ alit artes omneſq̄ incendimur ad ſtu-
dia gloꝛie. Vbi vero deeſt honoꝛ ibi et ſtudiuȝ deficit. Ac ſic fit vt pauci noſtris tēpoꝛibus poeticā

aſſequātur:quia non putant homines honorari ex ea:atqꝫ idcirco negligunt illam. Abſolutis dua
bus prioribus queſtionibus. Inſtant ridicula.tertia inquiſitio cur viles cutes cadauerum atqꝫ an
tique camiſie cum cera in cancellariis venduntur pro optimis muneribus . Tangit me hercle iſta
queſtio qui vnus ſum ex cancellaria:poſtꝙ diuus fredericus ceſar in ſecretarium ſuum me rece
pit. Soluam igitur queſtionem ex meo ingeniolo quo in loco vnum dicendum eſt iocoſum Viā
ſolus aſinus ibat:ſuaſqꝫ ſecum miſerias querebatur qui vinum portans aquaꝫ bibere:frumētūqꝫ
in horreis ponens fenum māderet:ſed hec leuia reputaſſet niſi ꝙ etiam poſt mortē ex eius corio
cibri fierent atqꝫ timpana.Queꝫ ſic querulosum audiēs varius pardus animal. Tace inquit aſine
opus eſt poſt mortē labore. Nam iſti qui dicūtur hoīes cum aliquē volunt ſapientē facere:corium
meuꝫ adhuc piloſum recipiūt.frontēqꝫ illius adornant quem volūt eſſe ſapientē Doctores enim
creantes meis eos pellibus veſtiūt:meqꝫ quod eſt rerum omniū difficillimū ex magnis beſtiis vi
ros oportet ſapiētes efficere. Sic enim corium meū fata diſpoſuerūt:quod eſt mihi grauiſſimū ⁊
moleſtiſſimū. Audiuerunt hec rectores cancellarie videnteſqꝫ in corijs cadauerū magnas eſſe vir
tutes:non cenſerūt illa paruo precio danda. Sed ea atqꝫ camiſias cū cera ſicut equū erat magno
precio ceperūt vendere. Imitatiqꝫ ſacerdotes qui ſonuꝫ campanaꝫ ⁊ fumū ⁊ aquam ⁊ verba dan
tes magnis vtuntur emolumētis:coria ſua non putauerūt gratis dandis:ac vt omiſſis iocis ad
ſeria redeamus. Ante charte ⁊ mebranarū vſuꝫ:idolatis ex ligno codicillis epiſtolarū alloquia ſcri
bebantur:ſicut ⁊ Cicero ⁊ Damaſi⁹ et yſidorus atteſtātur. Exinde taꝫ greci ꝙ tuſci ſuperinduce
re ceras inceperunt. Illaſqꝫ graphio ferreo inſcripſerūt. Poſt hec carthar ū vſus apud egyptū ce
pit que ex decerpto papiri tegmine cōficiebantur:ac poſtmodūex lineis parens iam ineptis alijs
vſibus. Exinde reges pergami membranarū vſum excogitarunt qui ex membris pecudum detra
hantur:⁊ adhuc propter memoriā loci pergamenta dicuntur. Quia igitur in chartis que ex vetu
ſtis fiebant camiſijs et in cutibus pecorū ad vſuꝫ ſcribendi paratis rex magne maximeqꝫ notan
tur nō eſt iniuria hoc ſi magno precio vendūtur. Non eñ res qui continet ſed que cōtenta eſt que
in extimationē venit. Ac ſic tribus queſtionibus veſtris excellentiſſime magiſter hec reſpondiſſe
ſufficiant. Veſtro graui ⁊ optimo iudicio nihilominus ſaluo.

❡ Tibizando poete ſcribūt ex rōne etiā principibus. Epl'a.cx.

Illuſtriſſimo principi ex ſanguine ceſaruꝫ ſato domino Sigiſmundo auſtrie ⁊c.
duci Tiroliſqꝫ comiti domino ſuo ſecundario Eneas ſiluius poeta regaliſqꝫ
ſecretarius. S.p.d. In ceſaris curiaꝫ ꝙprimū migraui magna cupido inceſſit
tibi vt aliquid ſcriberē. Sed veritus ſum moderni ſeculi more:cui nihil placet
niſi quod eſt ſimillimū. Omnes hodie fere qui ſcribunt ꝙuis vnuꝫ alloquātur nu
mero vtuntur plurali tanꝙ multiplicando perſonas plus honoris adijciant re
uerentioreſqꝫ videantur. Que conſuetudo late in germania patet. Et apud ita
los aliquādiu viguit. At poſtꝙ Franciſcus petrarcha omiſſo tēporis ſui ſqualore priſcā cepit elo
quentiam imitari:plerſqꝫ ſic loqui placuit vt caſtior etas locuta eſt veteruꝫ. Venit ex grecia poſt
hec Johannes criſolaras qui conſtantie ſepultus eſt vir plurimum litterarū:cuius maiores orti
rome Conſtantinuꝫ magnuꝫ poſt tranſlationeꝫ imperij bizantium que nunc conſtātinopolis dici
tur ſecuti fuerant. Hic italos iam ſcabroſi ⁊ obuoluti ſermonis penitētes:non tamen plus haben
tes luminis ꝙ franciſcus attulerat:ad veraꝫ eloquentiaꝫ reduxit:ita vt ſimilis videantur hodie
italoruꝫ facundia illi que Octauiani temporibus viguit. Siquis Leonarduꝫ aretinuꝫ Guarinuꝫ
veronēſ. Poggium florentinū Auriſpam ſiculum Anthonium vincentinū et alios legeret qui nūc
viuentes apud italos florent:in quibus et tulliane fluuius eloquentie et lacteus Titi liuij pata
uini riuus educet. Hi nunc eos ad quos ſcribunt ſingulari compellunt numero:quia tam grecos
quā latinos ſic locutos fuiſſe cōmemorāt:ſicut Socratis et Demoſthenis ac Ciceronis et Me
cenatis epiſtole ad maximos viros ſcripte teſtantur. Nec gentiles ſolum ſed eos quos coli
mus quos veneramur ſanctos viros imitari ſe dicunt Hieronymū Auguſtinuꝫ Ambroſiuꝫ Gre
goriuꝫ:qui non ſolū homines ſed ipſaꝫ diuinam que omnia nutu ſuo regit maieſtateꝫ adorſi ſer
monibus:preſta inquiunt:da:fac:concede:miſerere:largire. Qui tamen multo ornatius plurali
tate vti nouiſſent quā nos. Sed viſuꝫ eſt illis recte loquendi ducibus ornatum omnē atqꝫ lepo
raꝫ cōfundi:ſi vt modo ſic locuti fuiſſent. His ego quoqꝫ cōſentio nec meo nomine ſcribens aliter
quēpiā cōpello. At te tamē daturus literas quid agitā ſubdito:veritus ne tuorū hoīꝫ plus cōſue
tudine tribuas ꝙ meo iudicio:⁊ arbitraris forſitan regibus atqꝫ principib⁹ nō aliter ſcribendum
eſſe ꝙ ipſi ſcripſerūt. Quib⁹ eſt mos vti pluralitate. Mādam⁹ inquiūt volum⁹ facim⁹. Sꝫ hoc qđ
ad humilitate traxit origineꝫ nephas eſt ad iactantiā ducere. Reges namqꝫ cū ſcribūt ⁊ ſi omnis
natuꝫ habeant vt quicquid eis placet legis vigorē habeat. Ea tñ moderatione vtūtur cū ſcribāt
vt precipiētes aliqđ non ſe ſolos videri velint feciſſe ſꝫ cū aliorū concilio. Nec te moueat qđ prin

cipes inferiores ſcribētes ſuperioribus pluralē numerū tanq̄ ſuperbie fomitē abijciant: ſicut ad
Ceſarem imperij principē miſſe litere manifeſtāt. Scribit enī dux Mediolani. Supplico: peto ro
go me veſtre maieſtati cōmiſſum facio. Nā et hoc rationē habet aliam q̄ arbitrere. Et quia infe-
riores poteſtates a ſuperioribus deriuantur: non ab re eſt pluralitatē deponi cum inferior ſcribit
tanq̄ dicat inferior ad te loquēs. O ſuperior aliorū vice vti non poſſum: q2 tu illos mihi cōmiſiſti
quos erga alios repreſento: erga te minime: quia tu illos ⁊ me repreſentas. Quod vero regib⁹ ac
magiſtratibus conſuetudo ſit pluralitatē offerre nihil te vrgeat. Nam id eſt quod ſtomachabar
modo. Quis enim idcirco pluralitatem principibus dedat q ipſi ea propter moderationē vtant̄
Non honorare hoc eſt: ſed deprimere atq3 contēnere tanq̄ nil ipſi ſine ſubditis queant. Quib⁹ ſi
vellemus reuerentiā impartiri q ipſi modeſte faciunt nos honorifice fugeremus. Nec enim quia
romanus pontifex ſeruorū dei ſi ſeruū appellat: idcirco nos ſibi ſcribentes eundem ſibi reddim⁹
titulū ſed pro ſeruo ſeruorū patrē dicimus patrū. Hec fortaſſe nimiū longe ſunt repetita principio
que me a propoſito remotius abduxerunt. Spero tamen his factum eſſe vt vel mecū ſentias vel
ſequenti magnos autores mihi des veniam te ſingulariter alloquenti. Quod ſi alia ratione nō fa
cies tua ſaltem ſingularis benignitas ⁊ innata te monebit humanitas. Nūc quid ſit qd̄ maluerim
ſcribere abſoluendū eſt. Namq3 cū in hanc patruelis tui Ceſaris curiam veni: multa mihi de tua
preſtante virtute ſunt dicta. Alius benignitatē precipuā referebat. Alius mirificem honeſtatē3
atq3 modeſtiam. Alius prudentem vltra quā etas ferret te predicabat. Alius te liberalem et iuſti
amantiſſimum affirmat. Alius quod raro inter huius etatis principes reperitur: te latini ſermo-
nis obſeruantiſſimū commemorabat. Quibus ex rebus ⁊ imitari te ſimul ⁊ amare accepi ⁊ tanq̄
monſtrū putabam adoleſcentem principē3 tot virtutibus eluceſcere. Non tamen ſtatim credulus
fui nec omni voci prebui fidem: acceſſi alios percontatus ſum vniuerſos. Reperi omēs vno ore lo
quentes. Nec iſta apud me ſatis adheſi lateri tuo ⁊ inter coronas nobiliū tanq̄ explorator ingreſ-
ſus: mores tuos dum adhuc me ignorares ſui3 ſpeculat⁹: attendi geſtus: ſermonē: vultū: nihil non
peruſtraui vidi modeſtiā inceſſu3 latinū incorruptū. Notaui famā: res ipſa vicit: non potui mihi
non credere: ſed oculos meos: ⁊ aures tuarum virtutum teſtes admiſi: ⁊ earum factus ſum pre-
dicator quarū antea fuerā inquiſitor. Nec me iſta in aſſentatoris modū referre cenſeas. Ante om
nia enī3 tibi ſuadeo vt omē genus adulatorū quaſi peſte3 teterrima3 fugias: vt nullos homines
magis deteſteris q̄ eos qui tibi blandiūtur: qui te coram laudant: qui omnia que facis probant:
qui vbi negas negant et vbi affirmas affirmant. Aiunt aio apud Terentiū inquit Gnato ⁊ Iuue-
nalis ſi dixerit eſtuo ſudat. Nam hoc eſt genus hominū peſſimū: quod principes maxime deijcit
et precipitat. Timendū non ſolū adoleſcētie ſed etia3 ſenectuti. Cur tamen te palam cōmendaue-
rim nōn tacebo. Elucent ſane in te quas cōmendaui virtutes: ſed illas nō retuli vt glorieris: nō
vt te iactes ſuperbias vel inſleris. Solum hec ſcribo vt cuſtodias tantū bonū: vt ſerues ⁊ amplii-
fices hunc theſaurum: vt ſic te habeas qd̄ virtutes tue cum etate creſcant: ⁊ fias indies virtuoſior
ne in vicium aliquorū incidas qui boni fuerunt iuuenes et peſſimi ſenes. Et vt eſt in prouerbio bo
nus pullus mala gallina. Ego enī cupio vt ex bono adoleſcente fias vir optim⁹. Quod eo tibi fa
cilius erit quo melius eſt nutritus. Ut ſane debes ante oīa genitori tuo clariſſimo principi grates
referre: qui tuum animū excolendum putauit: qui te ſub diſciplina tenuit ⁊ preceptores tradidit
eruditos. Hec enī ampliſſima eſt ſupplex ⁊ hereditas q̄ principatus melior. Opes enī ⁊ potētat⁹
et huius honores ſeculi bona fortune ſunt: fluxa: mutabilia: caduca. Que vt fortuna vult huc atq3
illuc ferūtur. Illa enī mortale genus quaſi in ludo habet ⁊ hunc deprimit hominem hunc extollit.
Nec enim magnū eſt ex figulo regem ⁊ rurſus ex rege ficulū facere. Hinc eſt Iuuenalis verſus. Si
fortuna volet, fies de conſule rhetor. Magnus alexander ſubiecta india vt q̄tum poſſet oſtende-
ret. Ortulanū quādam ad regni faſtigiū erexit. Diocletianus vero cum orbis haberet imperiū de
poſita purpura et faſtibus: rigandis ortorum oleribus et plantandis arboribus operā prebuit.
At animi bona que ſunt: continentia: caſtitas: fortitudo: iuſticia: moderatio: intellectus: ingeniu3
memoria: ſtabili quodā nexu adherent homini: nec auferri a nobis niſi cum vita poſſunt hec vere
noſtra ſunt bona: hec dum luce inter mortales fruimur vitam preſtant ſuauiore3: poſtq̄ migram⁹
ex hoc ſeculo ſpem dant felicitatis eterne. Cum ergo has dotes natura tibi conceſſerit et paren-
tes cura in te illas auxerit: monitū te eſſe volo vt ſerues bonum quod eſt in te. Ad quam rem ma
xime neceſſariū cenſeo literarū ſtudium quo iam iniciatus extitis. Quia tamen iam illas videris
quaſi aliquod iugum abieciſſe. Non erit ab re ſi te ad eas coner reducere. Non enim vt aliqui ar
bitrantur: idcirco principes diſcunt literas vt latinū ſcientes participare cum alienigenis queāt.
Nam etſi hoc frugi eſt: talia tñ nobilior ratio eſt. Quoniā enim omnis bene viuendi norma lite-
rarum ſtudio cōtinet̄: ideo illas expedit noſſe. Nec ſat eſt imbuiſſe principia niſi ⁊ vltra p̄greſſus
fiat. Seculi tamē principes noſtri plerumq3 illas ad p̄bos relegant aut iuris interpretes tanq̄
principes nō deceat bene viuere. Oro igit̄ te ne his auſcultes qm̄ nemo in clarū virum aut famo-

ſum principē poteſt euadere niſi cum nature dotibus adiūctam habeat doctrinā. Omēs ſane que ſuperioribus ſeculis claruerunt principes: ſtudioſi literarū fuerūt. Philippus macedo. Alexādro nato gauiſus eſt ꝙ eo tempore filiū habuiſſet quo florebat Ariſtoteles. Nec Alexander hac qua tu nunc es etate literas a ſe relegauit. Sed ꝓfectus in aſiam Ariſtotelē et caliſtenē magiſtros ſecum duxit: nec audire phiam inter armorū ſtrepitu ac tumultus ceſſauit. Felix nimirum ſi vitio vinolentie caruiſſet. Alcibiades ⁊ temiſtocles qui apud grecos illuſtres habentur ſtudioſi fuerunt phie. Epaminundas thebanus qui grecie princeps eſt habitus: non minorem litteris quā armis operam tribuit. Tranſeo ad romanos. Quid limatus quid eloquentius ſcribi poteſt q̄ ea cōmentaria que Julius ceſar de ſe condidit. Is enim cum in gallia bellū gereret diem armis: noctem literis dedit. Heres eius auguſtus ⁊ orationem ſolutam et carmen optime dictauit. Extantqꝫ adhuc eius elegantiſſimi verſus in eneyden laudē. Quid fabios cornelios aut catones referam. Quid de pompeio dicā quītam affectus litteris fuit vt egrotantem poſſidoniū philoſophū quāuis conſul ipſe foret non amiſerit in ebado viſitare. Cato cum eſſet latina plenus doctrina litteras grecas diu contempſit: poſtea propoſiti penitens: quod iuuenis ſpreuit ſenex cōcupiuit. Nec dubitauit ſeniū ſuū literis peregrinis imbuere ⁊ ad grecam volubilitatē os contorquere. Recte hi quidē qui et principatū habent: dominarenturqꝫ populis: ſeruire tamen literis voluerunt. Sꝫ norant illi Platonis vocē que dicta diuinitus. tū a Cicerone: tū a Boecio refertur. Beatas ſcilicet fore reſpublicas ſi rectores earum ſtudere ſapientie contigiſſet: que ſapientia haud dubium ex philoſophie fontibus hauritur Tu tamen fortaſſe fabuloſa reris que de antiquis ſunt ſcripta qui et in ocio negocium et in negocio ocium diligenter referuntur curaſſe. Sed hanc opinionem poſſunt tibi auferre nonnulli viuentes: qui etſi reipublice preſint ⁊ munera rogant arduiſſima diſciplinas tamen non negligunt. Leonellus marchio eſteñ. tam eleganter ſcribit vt nihil inter eius et Ciceronis literas putes diſtare. Sororia de marchione ſaluciarum dicuntur marchionis mantue filij et arma tractāt ⁊ literas colunt. Alfonſus rex aragonū: cui ⁊ ſicilia paret ⁊ illa italie pars obedit que olim magna grecia dicebatur: qui totiens victus tandem vicit: ⁊ aduerſam fortunam in fauorem ſui conuertit: nunquā in caſtris eſt ſine libris. quocunqꝫ fit: illuc ⁊ bibliotheca ſequitᷣ Siue in tectis eſt ſiue in tētorijs manet: ſingulis diebus aut legit aliquid aut audit. Egredior italiam et penitus toto diuiſus orbe britannos petam vbi dux eſt cleoceſtrie: qui regnum quod mō anglicum dicimus pluribus annis gubernauit: huic tanta literarum eſt cura: vt ex italia magiſtros ſciuerit poetarum et oratorum interpretes. Uides nec quia et hoc ſeculum principes literatos amittit. Inter hos et tu poteris numerari ſi quod cepiſti ſtudiū fuerit proſecutus. Nunc eñ ideo literarum te dicā quod latinū pronuncies. Nametſi hoc pulchrum eſt: coruis et picis datur Uicto Antonio cum rediret octauianus: edoctus latinum coruus ſalue inquit auguſte Ceſar imperator huic perſianum illud. Qui expediuit pſitaco ſuum chere picaſqꝫ docuit noſtra verba conari: et addit cauſam magiſter artis ingenijqꝫ largitor venter. Quid tamen tibi videtur cum venit hungarus aut italus aut gallicus latineqꝫ fatur: cum tu adoleſcens illos intelligas alij ſenes tanq̄ ſurdi audiant. Pulchrius tamen erit et nūc te litteratum vocitabo: cum oratores intelliges cum philoſophos noſces: cum poetas tuapte percurreres. Hoc tibi fortaſſe grande videtur et arduum nimis haud ſic eſt. Nolo te noctes dieſqꝫ libros voluere. Sed vnā dūtaxat cuiuſlibet diei horam expoſco quam literis prebeas. Illud autem cure tibi eſſe volo: vt doctus ſit quem audias et prudens quem ſumas magiſtrum: nec te vana titulorum ambitio fallat. Non eñ propterea doctior eſt aliquis ꝙ magiſterij nomen aut pariſius eſt aut athenis ſortitus. Ille autem peritus eſt qui naturali preditus ingenio vigili cura perſcrutatus eſt magiſtros artium autores: qui cū multa viderit atqꝫ legerit librorum volumina: tamen memorie plurima cōmendauerit: qui non ſolū diuinis literis ſed etiā ſecularibus ſit imbutus: Ex his vnum apud te vellem degere: quo cū pro tuo loqueris arbitrio q̇ tp̄s docēdi nō ex ſe ſumeret ſed tua ex voluntate qui cum velis legat cū nolis taceat. Sed tuum erit quod diebus velle aliquid. Namqꝫ poſtq̄ bienno hunc modum ſeruaueris nimirum plus te lucri ex lectione corroſiſſe putabis q̄ ſi prouinciā aliquā ſis adept⁹. Ego quidē laudo edes tuas militibus plenas eſſe. Hi eñ ſunt qui tutanᷣ patriā ⁊ decorū eſt armorū gloria principem enitere: ſed nullū apud te fore virū doctū nec laudo nec probo. Sicut enim militeo pacis ita et doctrinarum inſtitutores nutrire poſſes qui te iuſti ⁊ iniuſti differētias ⁊ limites edocerent: virūqꝫ redderent ex omni parte perfectum. Nō decet te illos ſequi qui vt ſumptus minuant doctores excludūt leones tamen paſcunt: ſicut eſt illud Juuenalis. Non hꝫ infelix munitoe quod mittit amico. Quintile quod donet habꝫ nec defuit illi: vnde emeret multa paſcēdū carne leonē iam domitū. Et ironice ſubiungit. Conſtat leuiora belua ſumptu. Nimirū ⁊ capiūt plus intestina poete. Sume igitur tibi grandis doctrine aliquē virū nec parcas expenſis vbi ingens redundat emolimentū. Queris fortaſſe quod emolimentū. Edicam poſſis ne literarū vtilitatem cōtemnas. Poſtq̄ eñ viriles attigeris annos hoc tibi honoris ⁊ cōmodi erit: vt te in cōſilio loquētē

ceteri ſileant:cū tu vnus plus omnibus ſapias.Nemo te decipere poterit : nemo dicere audebit:
hoc equū ⁊ hoc iniquū niſi verū id eſſe manifeſte cognouerit.Si quis ꝑſumpſerit inhoneſti aliq̄d
ſuadere preſto eris rōnibus cōfutare.Si affari volueris populū qui pacto loquendū ſit littere
te inſtituet.Si autē laudare aliquē aut vituperare volueris ⁊ Quintilianus et Cicero te docebit
Si bellū ſuſcipiendū erit ⁊ armis opera danda Uegetius modū oſtendit et Liuius:⁊ Quint⁹ cur-
tius ⁊ Juſtinus ⁊ Lucius Florus ⁊ Sueton⁹ ⁊ Saluſtius Criſpus:⁊ hyſtoricorum Ennius.In
quibus ⁊ Alexandri magni fortitudinē ⁊ Hanibalis calliditatē ⁊ fabij verſutias:⁊ Scipionis pru-
dentiā ⁊ Julij ceſaris diſciplinā militarē ⁊ Sertorij ac Marcelli audaciā:⁊ Jugurte ſagacitatē
et omniū qui res bellicas geſſerunt artes inuenies.Nunq̄ tam multa experiundo videbis q̄ mul-
ta legēdo perdiſces.Si quō rēpublicam gubernes ſcire volueris:legēdi erūt tibi politicorū libri
quos Ariſtoteles cōpoſuit:⁊ Leonardus Aretinus latinos fecit.Ueterē autē tranſlationē tibi
nequaq̄ aſſumes:q2 ⁊ eloquētiā viciat ⁊ intellectū minus vexat.Ad regendam familiā ⁊ teipſū
vtilis erit iconomica ethicaq; Ariſtotelis:tum de officijs Cicero ⁊ ep̄le Senece oēſq; libri ipſius.
Quomodo regenda ſit vxor ſcripſit Franciſc⁹ barbarus venetus.Quomodo liberi educādi Plu-
tarchus.Quō tecum amicis habere debeas ⁊ quō in ſenectute Arpinas Cicero. Idem quoq; de
mortis contemptu ⁊ aliarū paſſionū ſcripſit in thuſculanis.Morales virtutes quomodo amplectē-
de ſint ⁊ hi quos modo retuli auctores:et poſt eos Macrobius facunde tradiderunt . Uis agri-
culturā cognoſcere.Uirgilius georgicorū te admonebit.Uis orbis ſitū mentis oculis perluſtra-
ri ⁊ diuerſarū prouinciarum ſitus ac mores intueri:⁊ quid queq; regio ferat ⁊ quid queq; recu-
ſet:Aſſit Plinius de naturali hyſtoria:aſſit Ptolomeus.Solinus:yſidorū ʒ hiſpalen̄.Uis celi ſy-
dera ⁊ planetarum curſus et grandinis et pluuiarum et fulminis cauſa ſcire:ad Ariſtotelem re-
dito.Senecam.Uirgilium.Uis regnum mores et faſtidia principantiū perſcrutari ſm̄ Senecā
in tragedijs legito.Uis plebeios homines et milites glorioſos et lenonū inſidias ⁊ ſeruorū dece-
ptiones vt euitare illas poſſis intelligere.Plautum tibi et Terentium aſſumito.Uis quomō ful-
minanda ſint vitia edoceri Oratius Juuenalis et Perſius in promptu ſint . Uis paſtorum con-
ſuetudinem cernere bucolicon Uirgilij habeto.Uis fabulas gentium ⁊ faſtos ⁊ triſtiū miſerias ⁊
et amantiū ep̄las ⁊ amoris remedia noſſe.Naſo te verſibus erudiet:nec Statius thebaidos vel
achilleidos inutilis erit ſententijs grauibus vbiq; refertus. Poſthec vero vt ſias perfectior ⁊ cū
de religione cogites:tū de ſalute anime Hieronymi libros euolues.Auguſtini:Ambroſij: Grego-
rij:Lactantij: Cipriani:Leonis.Scripturam ſacrā ſemper domi habebis:⁊ nunc vetus nūc nouū
intueberis teſtamentū.Hec que nunc ſcribo ſi quis doctus extra italiā legeret me maxime argue-
ret q̄ inter autores legendos non numerauerim hugonem de ſancto Uictore: aut Alexandrū de
ales vel magnū Albertum vel Petrum bleſenſē ⁊ Nicolaū de lira ⁊ Alanum:⁊ hanc nouarum
turbā.Sʒ tu caue ne iſtos audias:Nā etſi docti ſunt:docere tam alios nequeunt.Ego tibi id ſua-
deo q̄d per me rectū puto:nec ſomnio:Sed viros totius italie peritiſſimos in hāc ſniam habeo cō-
currentes.Crede mihi nihil dicendū eſt quod dediſcere oporteat:ſed illis in autoribus te exerce
qui ſunt probatiores.Suſcipere nāq; ſemper optima debemus ad imitandū.Tu ergo hos ſeque-
ris:hos audies:hoſq; leges quos tibi prenominaui.Si vis et multarum rerū ſcius ⁊ princeps
toto in orbe ſecularis ⁊ mirandus haberi.Interueniendum tamen non ſuadeo vt cōuentus hoīm
fugias.Nec te ſolitarium eſſe volo niſi cum meditari aliquid volueris ⁊ in receſſū mentis ꝑgre-
di ad aliquod tempus:immo ſuadeo vt ſis affabilis et cōmunis omnibus vt te videndū prebeas
vt nunc hos nunc illos alloquaris:⁊ conſilia ingrediaris:vt contiones adeas:vt populo te exhi-
beas:⁊ per te loquaris.Scio namq; frugi eſſe qui homines literis didicerunt experimento com-
probari.Nec ego hos homines laudo qui ſic ſe litteris dedunt vt res ceteras paruifaciant qua-
lem fuiſſe democritum diogenemq; conſtat:qui ſibi dumtaxat vixerunt Illi ſunt omi laude ⁊ pre-
conio digni qui ⁊ reipublice ſeruierunt ⁊ literarum ſtudia non omiſerunt:vt Platonē ⁊ Ariſtotelē
et Demoſthenem et Julium et Ciceronem ⁊ Plininm ⁊ Mecenatē et Auguſtinū feciſſe compe-
rimus.Hi namq; quod ex literis hauſerant in adminiſtranda republica exercebant.Idem et tu
facies ſi vir ⁊ princeps optimus eſſe volueris:literis tuum tempus ⁊ ſuū reipublice dabis . Nunc
iudiciū facies:nunc tenebis conſilium:nunc arma tractabis:nunc rem familiarem reſpicies:⁊ in
his omnibus quid litere valeant experieris et ocij vtilitatē cum negocij commodo cōiungens
miram omnibus de te ſpem facies facies:⁊ vel ſolus vel cum paucis orbe toto mirandus habebe-
ris princeps.Nec tam ſplendor forme tue qui es egregius : nec veſtes auree aut ornatus crini-
um et equorum pompa tantum te honeſtabit quantum ipſarum decor literarum et virtutum fa-
ma.Quorum facies ſi videri poſſet (vt Ariſtoteles inquit) pulchrior eſt q̄ lucifer aut heſperus ad
hec autem ſicuti mihi videtur iam tuapte incenſus es.Cum enim ſubditi tui nuper ex arbeſi ve-
nientes maieſtati regie ſupplicarunt vt te ad regendā prouinciā mitteret.Non ſum dixit adhuc
adeo maturus vt gubernare patriam poſſim.Digna vox que tuo progreditur ⁊ ore ⁊ quā omnis

laudatura ſit etas. Conuenit enim quid ferre recuſent et quid valeant humeri quelibet meditari
cum aliquid eſt gerēdum: q2 cui leta potenter erit res ſic demū recte ſe habebit. Nam quod bias
ait. Magiſtratus virum oſtendit. Nos rectiſſime de principatu dicemus. In quo qui moderatio
nem ſeruat dījs eſt ꝙ hoībus ſimilior. Nec eñ arduū eſt in paupertate ſeruare cōtinētiā: ſ3 vt Mar
cialis ait. Difficile eſt opibꝰ nō tradere mores. Magnā peccādi facultas ſequit̄ principatū: adeſt
irritamen gule: copia vini ⁊ queſitorū vndiqꝫ cibariorū ⁊ laute gloria menſe: vt verbis vtamur lu
cani. Sunt mulieres formoſe que tum oculis: tum verbis: tum oſculis: tum amplexibus adoleſcen
tulorum mentes et oculos faſinant: aſſunt corruptores: adulatores: ioculatores: hiſtriones qui ar
cem adoleſcētie vndiqꝫ nitūtur expugnare. Ille auaricie cultor venalē iuſticiā facit. Suſcipe inq̄t
hoc et cōmodatū habe. Qui dat per liberalis eſt homo ⁊ habet multū qđ det: alius ad iram puo-
cat in te inquit peccauit: ſuſcipe gladiū vindica ſcelus. Tu princeps iniurias feres quā nec priuatꝰ
impunitam relinqueret. Mulier alius inquit formoſa te amat ⁊ amore tuo moritur cur nō compa
teris et miſereris adoleſcentule ⁊ gaudes cum ea. Eamus venatū ait vir robuſtus qđ torpes fer-
norū greges ⁊ aprorum clauſi ſunt. ſpectaculum tibi pulchrum prebebo. Ueni mitte hos ſenes reſ
publicas tueri. Tu letus eſto dū tp̄s fert. At hi quibus in palatio viuēdi eſt cauſa ſtas inquiunt
principes: iam epule allate ſunt ⁊ frigeſcūt: veni dū accipenſer calidus eſt et antequam fumare le-
pus deſinat. Squilla eſt optima ⁊ aper et polētus in mēſa: quid ſtas ⁊ voluptatis tantū amictis.
Multi vitia ſuadēt: pauci virtutes. Quid faciet adoleſcens cuiꝰ etas parū per ſe roboris habet ⁊
cuius animus a natura procliuis eſt in libidinē. Uix grandem homines reſiſtere tot blanditijs po
tuerint ne dicā adoleſcentes: ſed aiunt aliqui. Conſilium habebit princeps: maior natu aſtabunt
quid ſit agendū. Primo res patrie cenſebūt: ſcitū eſt: ſed om̄es qui principem coronant facere illū
amicū ſtudent: ⁊ nō que ſunt apta: ſed que iocunda putant in conſilio dicūt: ⁊ nititur per ſe quiſqꝫ
vt carior ſit: nec eſt qui libera proferat animi verba. Et ꝙuis pars bene cōſulat: liberū adoleſcen
ti quos vult ſequi. Et q2 inexpertus eſt: parumqꝫ penſi habet: non quod expedit: ſed quilibet ple-
runqꝫ amplectit̄. Et quippe queadmodū mea fert opinio. Aut maturum eſſe principem oportet:
et ſuo conſilio fretum. Aut adeo rudē vt in modū trūci nihil per ſe diſponat: ſed quod maior pars
ſuadet executioni mādetur. Nam qui aliquid ſcit: minus tamen ꝙ ſatis eſt: periculoſus eſt reipu
blice. ⁊ imperia ſepe ſubuertit: cū nō ad rationē: ſed ad libidinē regat. Hinc eſt quod in libris regū
puellū octo annorū bene exiſſe comperimꝰ: ſiue is ſeptē annorū fuit. Ioas filius Ochozie. Nō eñ
is rexit: ſed eius ſatrape regnū adminiſtrarunt. Eſt autē principatus irritamentū quoddā vitio
rum ⁊ admodū pauci reperiūtur qui nō aberrent. Cū frenis omnibus ſunt ſoluti a Saul vſqꝫ ad
Sedechiā nouē ⁊ triginta reges in iuda ⁊ iſrael fuerūt: inter quos ſolū octo boni cōnumerant̄ re-
liqui vero ignari: imperiti: indocti: impotētes: auari: ſuperbi: iracundi: crudeles: libidinoſi: adula-
torū ⁊ ſtultitie ſerui qui ambitiōe neſcio qua effrenata tanꝙ ad peſtem mortaliū nati: ydolis ſer
uientes: bellis ſemꝑ indulſerūt: pacis atqꝫ ocij hoſtes fuerūt Et hi tñ in populo dei regnabāt ⁊ ho
rum pleriqꝫ per ſeruos dñi prophetas fuerunt vncti: nec Salomon ꝙuis ſcientiam et ſapientiam
a deo fuiſſet affecutus perſeuerare potuit: ſed adamauit mulieres alienigenas: ⁊ his copulatꝰ eſt
ardentiſſimo amore. Fuerūtqꝫ ei vxores quaſi regine ſeptuaginte: ⁊ concubine trecente et auerte
runt mulieres cor eius vt ſequeret̄ deos alienos. Nec Dauid ꝙuis eſſet electus a deo vitijs caruit
ſiquidem et homicidiū ſimul: ⁊ adulteriū perpetrauit: quod non feciſſet dum paſtor erat: ſed cū
licentia regni prouocauit. Quid alius faciat cui minus ſit roboris: quid iuuenis: quid adoleſcens
an eſt aliquis qui annis teneris dominiū cenſeat cōmittendū: cum ſepe robuſtior etas ſub illo de
ficiat. Prudenter tu quidē qui patrueli ⁊ ſanguini tuo potius ꝙ alijs credidiſti: nec dominatum
prius ſuſcipere ꝙ peritiā voluiſti. Aliꝰ fortaſſe aliter feciſſet q̄ opiniōe īflatus fui: quid ad me dixiſ
ſet obedientia iſta: ego iam liber eſſe volo: iam ſcio bonū et malū: quid melius eſt ꝙ imperare: diſ
cam illic fac et faciet. Ia3 vt euolem tēpus eſt. Sic Dedali filius vt eſt in fabulis. Namqꝫ cu3 pa
ter alarum remigiū ſibi ⁊ filio cera ⁊ pice coaptaſſet vt laberinthi carcerem fugeret: liquidū petijt
aerem ⁊ ſequere me inquit Icare: nec a me quoqꝫ recedas. Paruit ille tandiu quoad timor artis
manſit ignote: vbi vero iam ſe volandi ſciū putauit: nec ſe amplius rectore credidit indigere iuſ-
ſum patris egreſſus: percuſſis amplius alis vagari cepit: et modo huc: modo illuc diſcurrens:
ac continuo altius euolans: regionem igniferam attigit vbi diſſolutis alarum compaginibus et
omni pēna ſolis ardore peruſta ruinā fecit ⁊ nudꝰ in mari cecidit: qđ adhuc eius ex nomine voca
tur icarum. Proſequor iterum fabulas. Pheton filius Phebi patrem rogauit ſibi vt quam pete
ret rem concederet. Iurauit per ſtigem pater nihil ſe negaturū. Filius currum ſoli ſibi regem dū
committi poſtulauit: penituit phebū promiſſi: ſcientem tanti regiminis impotentem natū: ſed q̄a
iurarat negare nō potuit (Quāuis Cicero in officijs hoc iuramentū potius reſcindēdum putat)
Aſcendit currū: pheton gloriabunduſqꝫ lora recepit: tūqꝫ et ſe regē deo ſilem arbitratus eſt: vbi
vero ad mediū celi eſt ventum cum ſolis equos inhibere non poſſet: illicqꝫ vagarentur et mundum

omnē ignibus conflagrarent. Jouis fulmine ictus eſt ⁊ in heridanū precipitatus. Diſce fingmē
tis admonent quelibet poete: vt anteꝙ preſit ⁊ dominetur vires ſuas regide mentiatur ne ſub pō
dere ruat: quoniam onus eſt non voluptas alijs imperare. Si modo id volumus cum ratione ef-
ficere: et cum finē regere propter quem reges ſunt inſtituti. Leges romane que ab athenienſibus
et ſpartanis quas tradiderunt. Ligurgus et Solon ſunt orte pueros vſqꝫ in annū quartūdecimū
ſub tutela eſſe voluerunt. Poſt hanc etatem in annum .xxiiij. curatores adoleſcentibus dabant.
Nam ante hoc euum infirmam cenſebant etatem. Eam ob cauſam cū duo Scipiones a cartha
ginenſibus in hyſpania fuerunt occiſi: et Hannibal armis italiam premeret: iterum ſecum exer-
citum in hyſpaniam patrem et patruum ulturum. Scipio Africanus maior repromittens diu
per ſenatum reiectus eſt quod quartum et vigeſimū dumtaxat annum eſſet natus. Tandem cū
eſſet alius nemo qui ſe diceret profecturum prouinciam: neceſſitate magiſquam voluntate ſena
tus obtinuit. Carthaginenſes eorum imperatore defuncto amilcare imperium filio quiſiuuenis
erat committere recuſarunt. Nec Hanibal prius dux penorū creatus eſt ꝙ anno eſſet occiſus qui
patri ſucceſſerat. Rex numidie maſſiniſſa filios ſuos moriēs quia iuuenes erant romano popu-
lo ⁊ preſertim cornelie familie commendauit. quid tibi gentilium geſta commemoro. Prohibent
ſacri canones ante .xxiiij. annum fieri quenquā preſbyterum aut pontificem ante trigeſimum.
Referamus aliquid ex veteri teſtamento. Nam et ibi quoqꝫ conſilia iuuenū ad regimen patrie
immatura videntur. Mortuo Salomone qui ſuper duodecim tribus regnabat: venit filius eius
Roboam in ſichem vbi congregatus erat omnis iſrael ad conſtituendum eum regem. Et dixit
multitudo: pater tuus duriſſimū iugū impoſuit nobis. Tu itaqꝫ nunc imminue paululum de im
perio patris tui et de iugo duriſſimo et ſeruiemus tibi. Qui ait. Ite ad tertium diem et reuerti
mini ad me. Cumqꝫ abijſſet populus inijt conſilium rex cū ſenioribus qui reſponderunt. Si obe
dieris hodie populo huic et petioni eorum ceſſeris: locutuſqꝫ fueris ad eos leuia erunt tibi ſer-
ui cunctis diebus. At ille relinquit conſiliū ſenū ⁊ adhibuit adoleſcentes qui nutriti fuerant cū
eo qui dixerunt ei. Sic loqueris populo huic minimus digitus meꝰ groſſior eſt dorſo patris mei
et nunc pater meus poſuit ſup vos iugū: ego aūt addā ſuper iugū veſtrū: pater meus cedit vos
flagellis: ego aūt cedā vos ſcorpionibꝰ: fecitqꝫ ſic ⁊ irritato populo receſſerūt ab eo decē tribꝰ qui
conſtituerūt ſibi regē Jeroboā filiū Nabat. Sciſſuſqꝫ eſt iſrael imperpetuū: qꝛ inexpertus rex
conſilia iuuenū recepit. Melius fuerat illū iuuenē infantē fuiſſe. Nā tunc Occhozias filius Jorā
duos et viginti natus annos regnū accepit in iſrael ⁊ afflixit populū domini ⁊ fecit quod malū
erat corā deo: nec aliter ſe habuit Acham filius Joathā qui viginti annorū erat cū regnare ce-
pit in iuda. nemo peior ꝙ Manaſſes inter reges fuit qui .xij. etatis anno ſuſcepit imperium. Si-
milis ei filius Amon fuit qui regnum .xxij. etatis anno inchoauit: ⁊ a ſeruis ſuis propter ſcelera
quibus implicatus erat occiſus fuit. Quid Joachim referam et duos ioachim patrem ⁊ filium:
aut Sedechiam nomine qui perdita hieroſolyma captus a caldeis prius ante ſe natos ſuos occi
di vidit: poſtea priuatus eſt oculis Hi omnes infra .iij. ⁊ .xx. annum regnare ceperunt: ⁊ quoniam
inexperti erant: malū coram deo gerentes: et ſe et ſuos populos peſſundarunt. quorum ſtultitie
contraria eſt adoleſcentia tua: que licet quantum in hac etate poteſt eſſe multum prudentie ſorti
ta ſit. ſpēqꝫ maximā de ſua ſapientia prebeat: non tamen prius ad regendā totā prouinciā mit
ti voluit quā et robur etatis et rerum aſſequeretur experientiam. Sciebas namqꝫ tuapte ingenio
quoniam non recturus: ſed regendus ires: quod ſub patruele tuo Ceſare noſtro ſapientiſſimo.
potius quā ſub alijs tolerare voluiſti: vt interim dum etas creſcit regiam maieſtatem ſecutus in
terſis conſilijs: iudicia noſcas: res arduas videas. Uiros ſapientes audias: dietim fias re-
rum experientia doctior. At cum his ſeruandū eſt quod ſupra dixi vt temporis aliquod ſpaciū
concedas litteris: que reliquas virtutes tuas condiant et illuſtrent: quibus ſi fueris vt te ſpe-
ro futurū rite imbutus: cum ad regendum venies non par alijs: ſed omnium principum eris ſpe-
culum: teqꝫ vicini omnes ſuarum litium moderatorē et arbitrum facient. Et quemadmodū ad
viſendam ſapientiam Salomonis regina ſabba et alij orientales concurrerunt: ſic te totus oc-
cidens venerabitur et ſeptentrio: et ad famam tue prudentie infiniti viſuri te venient. Eris enī
quaſi Joſias alius filius Amon populū tuum recte gubernans: nec ad dexteram neqꝫ ad ſini
ſtram declinans. Age igitur princeps optime et adoleſcens clariſſime dum tempus habes: in-
cumbe litteris: ediſce ſapientiam et ſtudio te prebe. Nec ſit tibi cure ſi res alique in athesi ſunt
innouate. Jllas enī patruelis tuꝰ componet et pro ſua crimia: tū ſapientia: tū bonitate paca-
bit: teqꝫ cū tēpus aderit et dominio et virtutibꝰ actū remittet in patriā. Jnterea regimen recte
illi cōmiſſū eſt: qꝛ indiget athesis regio fauore propter finitimos plures q̄ tuis inhiant terris ⁊
apertis faucibꝰ expectāt quō tuū poſſint patrimoniū deuorare: nec aliud verenꝫ ꝙ nomē regiū im
perialēqꝫ dignitatē. Et licet nōnulli aliqua in pſtiarū tēprent: meliꝰ tamē regio ꝙ ducali noīe cō
peſcentur: qui ſi tu regētes adoleſcentiā contemnentes tuā acerbius affligerent terram. Sed mi

to hoc q: tu te ſciſti quid eſſet agendū ⁊ te regi cōmendaſti. Mecū eſt te hortari vt literarū quāta
ſit vtilitas quantuſq; fructus noſceris. Non mihil horarū ſtudio tribuas quod iam tibi ſatis arbi
trior perſuaſum. Non eloquentia mea que nulla eſt ſed bonitate tua qui ab ipſa natura ſitire vide
ris amorem ſcientie. Sed facio iam finem: quia rumor vociferatio ⁊ ſtrepitus in quo ſum nō fert
vt plura dicam. Venio enim inter clamores qui rumperent ſomnū druſo vituliſq; marinis. Unicū
eſt toti cancellarie receptaculum. Complures ſumus vnis in edibus cōmenſantes et cōbibentes
Nec formice tam preſſe in ſuis atrijs q̄ nos vna in aulcola degimus. Apes diſtincte cellulis in
alueraribus deliteſcunt nos vno in conclaui velut oues in ſeptis alter alterū premimus: nec ſpue
re quiſq̄ poteſt niſi alterius cōmaculet veſtē. Tantūq; inter nos ſeruamus ſilentiū vt picas in ne
moribus vel cornices aut in paludibus ranas audire cenſeas. Te miror me qui tantū exprimere ti
bi potuerim. Sed hoc forſitan nimis eſt tibi: qui iam literas quaſi iugū aliquod obieciſti ⁊ nunc
magis vocandus es ad ſtudiū q̄ trahendus. Illud mihi moleſtū eſt qḋ ad te ſcribens inter vexa
tiones plurimas perpolire: nō potui quod te legere ſperaui. At tu veniam dabis ⁊ loco ⁊ ingenio
lo meo: quod tam habes eſt vt nedum in tumultu ſed vix in quiete ornare queat quod ſcribit. Va
le iam tandē ⁊ me q̄tū ceſar permittit tū habeto. Ex gretz.

¶ Amoris liciti medela. Epiſtola .cvj.

Eneas ſiluius poeta nicolao Vartemburgenſi. S. p. d. Querebaris mecū nocte
preterita quod amori operam dares: nec delibutum ac vincitum animū ſoluere
poſſes. Dixiſti te nec virginem nec nuptam nec viduam amare: ſed mulierem q̄
uis pulchram meretricem: tamen quibuſlibet viris precij cauſa ſeſe ſubſternen
tem. Id tibi moleſtum eſſe aiebas libenterq; amorem hunc velle te poſtergare
ſed viam modūq; neſcire quo fieri liber et amore vacuus poſſes. Nam ⁊ ſi plu
res ſacerdotes conſulueris: nemine tamen remedia que tibi viderentur effica
tia pertuliſſe dicebas. Rogaſti igitur me magniſq; precibus efflagitaſti egritu-
dini tue vt aliquaz efferrem medelā ac iter oſtendere tibi quo poſſes ardentis amoris flāmas ef-
fugere. Parebo deſiderio tuo. Salubria prebebo tibi remedia ſi ea amplecti volueris. Nec vere
hor medici culpā mihi aſcribi: ſi tu obedientis egroti perſonā ſuſceperis: quis arbitror quos cō
ſuluiſti ſacerdotes ſatis tibi feciſſe ſi precepta tenuiſſes que illi dederūt. Sed tibi viſa fuerunt for
taſſe grauia. Nam cum dicer fuge illentam: nihil ſibi loquaris: nihil de illa audias: durū verbū
viſum eſt. Ac febricitans quoq; inuitus audit frigida pocula ſibi negari Si tamē ſanari vult qḋ
medicus mandat diligenter obſeruabit. Tu ergo mi nicolae ſi vis amorem euadere liberq; fieri
prepara te vt que precipiā facias. Noſcito egrotū te fore maximaq; infirmitate detentū: ⁊ ꝓpter
ſanitatem dura et aſpera eſſe plura ſubeunda. Nempe egrotus eſt mi Nicolae omnis qui amat.
Ac ne duz egrotos vel ſeruitute etiā captus atq; inſanus et amens. De amore inquā illicito. Nā
deū colere et amare parentes vxorez et liberos virtutis eſt non vicij: ſanitatiſq; non egritudinis.
Ac tu amorē illicitū ſequeris. Quid tu eſſe amorē illicitū de quo iā loquimur credis. Veteres pu
tarunt illum ex venere vulcanoq; natū puerum ſecū alatū ſagittam in manibus habentem: qui
bus viros ac mulieres feriens ardorem dilectionis infundere. Apud virgilium legimus. Nūc ſcio
quid ſit amor duris in cantibus illum iſmarus aut rodope aut extremi garamantes nec generis
noſtri puerum nec ſanguinis edunt. Sed error hic mortalis populis fuit: qui veritatez attingere
non potuit amor: vt in tragedijs inquit Seneca. Nihil aliud eſt niſi vis quedaz magna mentis:
blanduſq; animi calor iuuenta: gignitur luxu ocio et inter leta fortune bona nutritur. Hic mentez
hominis eripit: iudicium omne peruertit: ſenſum hebetat: animū extinguit. Namq; cum mulierē
diligis non in te ſed in illa viuis. Quid igitur peius eſt q̄ viuentem non vincere quā ſenſuz ha
bentem non ſentire: q̄ oculis perditum non videre. Equidem qui amat in alium mutatur viruz
nec loquitur nec facit que ante ſolebat. Hinc parmeno apud Terentiū. Dij boni quid hoc morbi
eſt: adeon homines mutarer et amore non cognoſcas eundem eſſet. Putat comicus morbum eſſe
amorez nec male putat: nam et apud Macrobium: luxuriam que vel mater amoris eſt: vel filia te
rtij morbi partē ypocras eſſe dicit. Hic morbus plerūq; iuuenes aggreditur: ſed viros quoq;
ſeneſq; vexat: tantoq; periculoſior ⁊ riſu dignior eſt: quanto perſona que capta eſt etate aut ſcien
tia cenſetur preſtans. Cū ergo ypolite captus ſis amoriq; ſeruias: ſcias te morboſū eſſe. Si mor
boſus es liberari ſtudet. Nam quis morbū patitur qui curari non velit. Sane vt morbꝰ grauior
eſt acerbior periculoſior eoꝰ morbo ſi maior eſt de ſanitate cura. Tua infirmitas magna eſt: ſit et
cure diligentia magna. Cogita me nicolae quo in ſtatu es. Tu nihil te eſtimas: quicquid tibi eue
niat leue eſt. Solum ſuper amicam anxius es. Non parentes: non neceſſarios: non benefacto-
res magnifacis. Solus tuus animus in amica eſt. Illam amas: illam promoueo: illam ſomnias
de illa cogitas: de illa loq̄ris de illa ſuſpiras: nihil agis quin memoriam eius habeas. En ſtulti

ciam:amentiam:morbumq̧ teterrimū. An non eſt petenda cura. Quis non hoc morbo ſanari velit
Ceterum ad ſalutem tuam hec ſunt neceſſaria nicolae que ſi feceris ſanus eris: ſi neglexeris ſe-
pelieris in morbo tuo: nec te quiſq̄ iuuari poterit. Cogita primū q̄ remote a p̄ceptis dei receſſiſti
qui cum debeas deum ex toto corde diligere creaturam amaſti: et in ea omnem tuam delectatio-
nem et oblectationem poſuiſti: ſic enim factus es idolorum cultor. Nam que creaturam deo pre-
ponit idolatra eſt. Negabis te idolatram eſſe quaſi non preponas creatori creatum. At ſi verū fa
teri vis plus tuam amicam diligis q̄ deum. Nam que deus mandat negligis proſtergas: contē
nis. Que vult amica ſumma cum diligentia curas adimplere: ⁊ hoc nempe eſt preferre mulierē
deo. Heu q̄ magnū eſt malum: q̄ periculoſum: q̄ deteſtabile creaturam ſic amare vt deum par-
uifacias. Deus cum eſſes nihil te aliquid eſſe fecit vt poſſes ſcire diuina ſacramenta ⁊ viā qua itur
in celum. Ipſe quoq̧ deus cū ob culpam primi parentis tu et ceteri holes paradiſum amiſeritis
naſci pro te voluit fieri homo: capi: cedi: vituperari: crucifigi: mori: ac ſuo te precioſo redimere ſan
guine. En q̄ magna ingratitudo eſt iniquitatis: inhumanitas: feritas: hunc qui tanta p̄ te fecerit
propter vilē relinquere mulierculam: hoc ſatis te ceteroſq̧ xp̄ianos mouere deret ab amorib⁹ illi
citis deo ſoli ſeruire. Sed cogita vlterius quid agis nicolae. Pulchra tibi videtur amica tua: cre
dis nec ſi ſemper pulchra erit. Res eſt forma fugax vt inquit tragedus: mulier que hodie formoſa
eſt cras deformis erit. Qui tua bona perpetua ⁊ immutabilia caducis p̄ mutabilibuſq̧ p̄mutas
Sit vt putas ſpectabili forma mulier: leue hoc bonū eſt. Nihil forma mulieres eſt niſi morib⁹ ad-
iuta. Caſtitas eſt que feminam laudat nō forma. Tu nō caſtitatē ſequeris: formā ſolū amas. For
ma hec vti flos agri decidit. Roſa mane rubet: ſero langueſcit. Nihil formoſius eſt virtute atq̧
honeſtate: ſi hanc intuereris multo tibi formoſior videretur q̄ tua ſit amica. Etenī nec lucifer nec
heſperus tam decorus eſt q̄ ipſa facies honeſtatis: quā qui relinquit propter mulierē extima oro
q̄ ſit delirus ⁊ amens. Ceterum nicolae vt tecum nō multis vtar. Hec quā amas mulier non tua
ſola eſt: ſed complures eam habent. Nec ipſa te ſoluz amat: ſed alios quoq̧ diligit. Quid tu i tur
havis facere. Cogita te iam eſſe in veſpero: iam ſenem: iam morti proximum. Vis ne cum iuueni-
bus contendere: vis cum robuſtis pugnare. Quid tibi in eo prelio queris in quo victor ſuccumbes
Magna res eſt virum ſenem iuuenibus extorquere mulierem. Sis tamē potes. vt extorqueas q̄d
viciſti cum prelium huiuſmodi ſit vt vincens ſuccūbat. Quid eſt oro mulier: niſi iuuentutis expila
trix: virorum rapina: ſenum mors: patrimonij deuoratrix: honoris pernicies: pabulum diaboli: ia
nua mortis: inferni ſupplementū. Cogita nicolae quot mala per mulierē obuenerint: cū ſalomon
cum holofernes: cum Sanſon per mulierem decepti fuerint. Non credas ſic fortem eſſe vt non il
ludaris. Sed quāto viris illis debilior es: incautior: imprudentior: tanto te ab eo loco ſermone in
quo potes decipi. Nihil eſt mulieris amor qui cum peccato ſit. Non eſt in muliere ſtabilitas: que
nunc te amat: cras alium amabit. Quid tu hunc amorem extimes: qui in plures diuiſus eſt. Nul-
la mulier taz ſite aliquē amauit: que veniente nouo porco nouiſq̧ precibus vel mulieribus nō mu
tarit amorez. Mulier eſt animal imperfectū: variū: fallax multis morbis paſſionibuſq̧ ſubiectū
ſine fide: ſine timore: ſine conſtātia: ſine pietate. De his loquor mulieribus que turpes admittūt
amores. Nunq̄ hi ſtabiles ſunt. Nāq̧ vt ſemel a recto tramite receſſerūt: iā ſe liberas arbitrātur
vt quocunq̧ velint vagentur: nec amplius vel mariti vel amici timorem habent. Credo equidez
illam coeundi fetidam voluptatem tibi qui iam ſenio exhauſtus es parum placere. Nam quid ne
dum tibi antiquo et arido: ſed iuueni humecto illa inepta ⁊ ſpuricida voluptas conferre poteſt
quā mox penitudo conſequitur. an non magna res eſt ammonitio illa ac citatio ſiue cōmutatio
quedā que poſt peccatum eueſtigio mentez hominis cruciat: quā iniquus eſt homo qui totiēs am
monitus non quieſcit: qui punitus non emendatur: qui correctus non efficitur melior. Quid ille
actus carnalis operatur: niſi carnis interitum: vtinā ſolā carnem interimeret et non occideret ani
mam. At duo cum inuicez coeunt vir atq̧ femina: quaſi duo vaſa teſtea mihi videntur: que inter
ſe confricentur donec rumpantur et ad nihilum redigantur. Tu tamen non in coitu: ſed in viſu ſer
moneq̧ forſitan oblectaris. Quid obſecro in viſu eſt tam pulchri: vt nō inuenias aliquid pulchri⁹
Pulchritudo quā debemus querere in celo eſt: cui nulla poteſt res mūdana cōparari. In illa oīs
perfectio eſt: mundana ſemper diminuta ſunt. Illa perpetua: hec caduca. Illa fixa: hec fluxa: hāc
quā tu miraris formam paulum quis febris eripiet: aut ſi morbus abfuerit: ſenectus nō deerit q̄
illaz teretem ſucci plenāq̧ faciem rugoſam criſpam reddat. Sicut illa que nunc miraris membra
de curſu temporis arida nigra ſqualida fetore ac ſpurcitia plena. Non oculi ſplendorē vndiq̧ ſer-
uabunt. Fetebit os: colluz incuruabitur. Corpus vndiq̧ ſicco et arido trunco fiet ſimile. Cogita
hec et auerte ſpez: priuſq̄ fuge q̄ priueris. Multo eniz melius eſt rem cōtēnere q̄ perdere. Iaz ve
ro de ſermone ſuo dulci placido et mellifluo quo te dicis oblectari admodū miror. Quid eniz ſer-
mo muliebris in ſe dulce habet. Quid dicit tibi amica. Nempe aut queritur: aut plorat: aut mina
tur: aut tibi inanes refert fabulas. Dicit quid cū vicina fecerit: quid ſomniauerit: quot oua galli

na pepit:quibus floribus ſerta cōponantur. Omnis ſermo mulieris de re vana leuiſqꝫ eſt. In quo
qui oblecatur:⁊ ipſum leuem eſſe oportet. Narrat tibi nonnunꝙ̃ et cum alio amatore: et quo pa-
cto iacuerit:quid doni receperit:quam cenā habuerit: quibus voluptatibus fuerit vſa. Que res
non gaudium tibi:ſed cruciatum afferūt. Sed accipe ꝗ̃uelis gaudia in ſermone amice. Eris ne
amens rationiſqꝫ inops:vt non magis in alicuius docti viri verbis ſermonibuſqꝫ literis. Reſu-
me omnia ſimul que in amore ſunt gaudia:rurſuſqꝫ tedia:multa iſta:pauca illa reperies: veráqꝫ
illius ſententiam dices qui parū mellis multo felle merſum inquit amorem eſſe. Cum ergo Nico-
lae totus amor de quo loquimur:vanus:aſper:amarus:damnoſuſqꝫ ſit: ⁊ hominem morbo gra-
uiſſimo teneat:curanduꝫ eſt vt ab eo libereris. Cura autem ea eſt:vt menti tue perſuadeas malū
eſſe amorem. Poſt hec declines amice ſermonem:ocium fugias:in negocio ſemper ſis:viros bo-
nos qui te inſtruant ſequaris:nulli ludo:nulli conuiuio interſis. Si quid largita eſt amica ab ſe
te abiicias. Nihil penes te ſit ꝙ illius fuerit:puta illa eſſe nuncium dyaboli qui te perdere velit.
Sint in memoria chriſti beneficia que tibi impendit. Cogita quot benefacienti premia in celeſti-
bus ſedibus:et quod malefacienti ſupplicia apud inferos preparata ſunt. Cogita dies tuos aſſi-
due fieri breuiores:inſtareqꝫ ſemper vltimū. Cogita qꝛ irriſui eſt qui amat et preſertiꝫ viro euo
maturus. Cogita inſtabilē mulieris animū. Cogita perditioneꝫ tēporis quo nihil eſt precioſius.
Cogita diſſipationē bonorū. Cogita vitā quā viuimus breuiſſimā in hoc ſeculo ꝓ̃utꝰ voluptati-
bus ſit dedita et in alio mundo quē inquirimus nullū eſſe finem. Hec ſi tecū ſedulo cogitaueris
preceptaqꝫ iſta tenueris amorē quo cruciaris a te breui tēpore relegabis:virūqꝫ te preſtabis deo
gratū celoqꝫ dignum. Uale.

¶ Friſingeñ. eps̃ deſponſatur Henrico ſchlick. Epiſtola. cvij.

Neas ſiluiꝰ poeta Reuerēdo patri dño Henrico ſchlick electo friſingeñ.
S.p.d. Heri dū caſus neſcio quis in curiā me duxiſſet Iohānes nieperg
literas quaſdam ducis Bauarie Alberti:ſibi ⁊ Ualthero zebinger deſti
natas produxit. Uolfgangoqꝫ noſtro legēdas dedit. In his ſcriptū erat
Iohannē cardinalē ſancti Martini in epiſcopū friſingeñ. electum ac rite
confirmatū fuiſſe: nec aliud ſibi obſtare ad poſſeſſionē adipiſcendā niſi
regē et Caſparē ſchlik qd̃ ſibi tū iniuſtū:inhumanū videretur:cū ille ius
haberet Caſpar nihil tituli poſſet oſtēdere. Rogabant ergo illi duo ma
gniſqꝫ precibus orabant:vt cardinali eſſent auxilio: regēqꝫ hac infamia
liberarēt quē totus orbis iniuriari et vim facere Iohanni cardinali co-
gnoſceret. Cardinalē vero iā eſſe ꝓpoſiti regē viſere. Sed cū hi duo qua
ſi regij currꝰ aurige forēt:rotas voluere deberēt:⁊ obuiare ne cardinalē oporteret venite iniurias
queſtū. Hec ergo partim intelligi dū legerent. Nā arrigo aures ꝯfriſingeñ. eccleſiā audio notari.
Partim vero expoſuit mihi Uolfgangus. Nihil illi ad hec reſpōderūt. Sed in bonā in partē ſuꝫ
interpretatus quādo lectura cōmiſſa eſt noſtro. Si quid eñ male mētis habuiſſent nō ꝓmiſiſſent
nos hec ſcire. Nā qui nocere vult eos fugitat qui poſſunt obſiſtere. He vero litere cur ſcripte ſint
et cuius ſuaſu tāto magis exiſtimare poteſtis ꝙ̃ ego:ꝙ̃to iudiciū veſtrū eſt ad coniecturā ꝙ̃ meū
ſagacius. Mihi nō eſt veriſimile hoc fuiſſe ſcriptū niſi ex hac curia cōmonitio ꝓceſſiſſet. Oportuit
nāqꝫ prius ſcitū eſſe qui forent et apud regē auditi ⁊ veſtre partis defenſores. Ac mira res vt cadē
dies res cōtrarias tulerit ⁊ nunc meſticiā nūc leticiā dederit. Uerū eſt qd̃ dici ſolet. Multa dies
variuſqꝫ labor mutabilis eui. Retulit in melius:nemo diē laudet aut damnet niſi aduenīēte ſero.
hec mane contigerunt. Sero aūt ad me venit tabellariꝰ apl̄icus q̄ te queritas afferre lr̄as tue pro
miſſionis ſi dixit. Suſcepimꝰ eū oēs gaudio pleni:⁊ in cena nobiſcū habuimꝰ. Is qꝛ no reperit te
ſtatuerat ſe viennā:venturū laturūqꝫ literas. Sed amonui ſibi hāc mente retinuiqꝫ apud me lr̄as
prouiſionis que ſunt numero nouē:duas clauſas ad te remitto et miſſiuas oēs que tū tibi tū can
cellario diriguntur. Nō viſuꝫ eſt mihi tutū principales lr̄as maiori dimitti periculo. Scitis qꝛ inſi-
die ſunt:et iam notū erat pluribus in hac curia hūc aduenīſſe nunciū. Satis eſt tibi has literas
in cancellaria fore. Nā et huc rediture eſſent cū petenda poſſeſſio ſit. Litere plene ſunt ꝓuidentur
qꝫ tibi per reſeruationē. Et date ſunt oēs ſenis ex die tibi noto. Ego h̃ mane id regi dicā nō petēs
poſſeſſionē:qꝛ nihil proficerē et ſtultū eſt petere quod impetrari non poteſt. Scio hoc reſeruari
in aduentum cancellarij. Sed volo regē ſcari nihil falſi per cancellariū ſibi ſcriptū fuiſſe de literis
Nunc mihi conſultū videtur vt cancellario mox ſcribā:⁊ vt hanc meam ep̄lam ſibi deſtines ne quid
ignoret:ne vel alium in curiam mittat nuncium: ⁊ vt quam feſtinanter veniat:puto poſſeſſioneꝫ
haberi poſſe. Ego literas diligenter aſſeruabo. Non eſſet forſitan abſqꝫ vſu certum nuncium illi
rurſus mittere: tu tamen fac vt iubet. Et bene ſi quid amplius acturuꝫ vis ſcribe:quia prona eſt
obedientia mea. Uale optime.

¶ Somnium de fortuna. Epiſtola.cviij.

Eneas ſiluius poeta. S.p.d.dño. Procopio de rabenſtain militi literato ꝛ pſtāti. Nocte preterita priuſq̄ me quieti committerem: multa mecū de te locutꝰ ſum Mirabar tuis virtutibus non dari locum conuenientem: q2 licet acceptus ſit ceſari: non tamen vt par eſſet efferri te video. Naȝ cum reluceat in te nobilitas et probitas: non video cur inter primores poni nō debeas. Accuſaui ergo fortunam que tum honoris: tum diuiciarū creditur diſpenſatrix: pluraq̄ȝ mecū ſtomachatus dixi: vt que viros premeret bonos: extolleret malos: nec finē feci donec altus me ſomnus oppreſſit. Inter dormiendū vero mira ꝑ quietē ſum contemplatus que tibi nunc referre decreui. Tu arrige aures reſq̄ȝ tum miras tū ſtupēdas agnoſce. Naȝ noctis decurſo ſpacio ſyderibus dubijs poſtq̄ pigri boote frigida ſarrata circūgerant viſiōe hanc habui. In locos letos ꝛ amena vireta: deueni graminē campus in medio fortunati nemoris erat riuo cinctꝰ ꝛ muro: due illic porte: altera cornea: altera candēti nitens elephante. Muri altiſſimi ex adamante cōſtructi: riuꝰ immenſe ꝓfunditatis. Nulli acceſſus ad portas niſi per pōtes qui tamē cathenis eleuari pauci aduenientibꝰ dimittebant. In ripis e regiōe portarū exiſtētibꝰ ingens virorū ac feminarū turba conſedebant: tendenteſq̄ȝ manꝰ orabant tranſmitti. Tertiꝰ hac nouitate dum hac ꝛ illac circūcurſo. Plures mihi obuij dantur: quorum facies agnoſcebā. Neſcio tamen quare factū ſit: vt nemo mihi ſermonis copiam faceret. Ueni ad corneā portam: in cuiꝰ ſummo hec verba literis antiquis inſcripta conſpexi: paucos admitto: ſeruo pauciores. Auidꝰ noſſe quod foret interius. Iuuenē qui ſupra turrim erat magnis precibus obſecraui (incaſſum tamē) mihi vt fores panderet. Tum forte adoleſcens venit magna comitante caterua. Cognoſco habitum ex regni partibus erat. Quiſnam hic eſt inquam accedit me vt togatus credo me italum nouit italus: ꝛ Ludouicꝰ eſt hic ait dux Bauarie: princeps elector qui trans illum muruȝ nos ducet At ego mi vir impetra ꝛ mihi tranſitū: ſi quid iuris habet communis inter nos patria. Faciam inquit ille vixq̄ȝ locuti eramus cum pontibus dimiſſis. Ludouicus ingreſſus eſt ꝛ vna ſecum quāplures alij quos ianitor nominatim appellauit. Ego vt explorator ſub pallio principis quī Ludouico habebat: ꝛ vnꝰ ex bramdemburgeñ. marchionibꝰ viſus eſt latitans intraui. Illi florea prata riui tum lacte: tum vino currentes: frigidi fontes: lacus piſcibus pleni: balnea ſuauiſſima: denſi luci: vineta ſemper vuis onuſta: arbores perpetui autumni: quales ortus heſperidum: vel pheaces habuiſſe creduntur. Poma quorum ſolo paſcaris odore: per ſiluas fere manſuete captu faciles. Uolucres et eſui et cantui nate: vnicus eſt apud ethiopes locꝰ eliotrapeza nuncupatus. O piparis epulis ſemper refertus: quibus indiſcretim omnes veſcūtur: apud quem lacus tenuis laticis hauſtu ſaluberrimus. Hic plurima ſunt huiuſmodi loca: menſe ſub arboribus parate gemmatis vaſculis pateriſq̄ȝ aureis onerate. Nullum falernum comparari vino poteſt: qui ex viuo ſaxo illic manat. Mella paſſim fluunt: arundineta ſuccaro plena. Omne genꝰ aromatum ex arbore cadit. Auri et argenti inexhauſte mine. Lapilli precioſi tanq̄ ceruſa in nemoribꝰ pendent venuſte puelle: eleganteſq̄ȝ iuuenes perpetuas ducunt choreas. Quicquid muſicum eſt illic reſonat. Non tam voluptuoſam ſuis ſequacibꝰ paradiſum machometꝰ repromiſit: quā hic vidiſſes. Diſpenſatores huc et illuc diſcurrebant. bacchus: ceres: ꝛ venus. Silua myrthea concubitus admittebat. Jam ego ex palio prodieram cupiduſq̄ȝ videndi per medias letantium turbas ibā ſecurꝰ. Tum vegius poeta laudenſis me aggreditur. Et o inquit Enea quo huc pacto veniſti: amplexus amicum expoſui caſum. Cum ille voluiſſem te vocatum fuiſſe. Nam hic preter iuſſum ere nemo manere poteſt. Illa ſi te viderit mox iubebit expelli. Tum ego quenam eſt hec domina cuiꝰ expectatur vocatio. Hera fortuna reſpondit vegiꝰ: cuius munere oēs qui ſumꝰ hic feliciter viuimꝰ: illi totus obedit orbis: quicquid hec iuſſit factum eſt. Tū ego: ergo tu ex felicibus ynus es qui ſolebas eſſe quā miſer. Sum inquit Uegiꝰ: dilexit me tandem hec domina: ſummiq̄ȝ pontificis mihi gratiā conciliauit canonicumq̄ȝ baſilice ſancti petri fecit. Ha inq̄ ego iam incipiam colere tuam dominam ſi quos bonos euehit. Ego ſepe eam inuectꝰ ſum q̄ malis bonam ꝛ malam bonis eam videbam. Scis q̄ bonꝰ fuerit. Socrates nunq̄ illi ariſit. Platonem qui fuit philoſophorū maximꝰ in ſeruitutem redegit. Pithagoram ſemper vagari compulit. Ciceronem q̄uis ex rhetore conſulem fecerit: in manꝰ tamen poſtmodū inimicorum dedit et antonij gladiꝰ interemit. Scipionem in exiliū miſit. Fabaciū in catbino terreo ſeu ligneo comedere fecit. Primū Catonem paupertate grauauit: ſibi vt manꝰ conſciret alterū iuſſit. Aſpice viuentes Quid Juliano cardinali ſancti angeli tot virtutibꝰ ornato repenſum vides. Quid Johāni ſancti Petri. Johanni ſancti Caliſti ac Johāni tarentini eiuſdem ordinis viris. Quid eſt his qđ vel probitati: vel ſcientie correſpondeat. Quis dicere poteſt Caſparem cancellarium q̄uis ducem ſibi coniugem copularit: dignas laborū retributiones tuliſſe qui iam trium ceſarum can-

cellarius fuit. Uilbelmus de lapide miles inſignis: non minus literarũ ꝙ armorũ ſcius: qui mũdũ
virtutis agnoſcende cupid⁹ peragrauit: quid ſuis meritis dignũ eſt aſſecutus. Campiſius noſter
pbia plenus: qui ſedis apoſtolice ſeruitijs etatem ſuã conſecrauit pauperior Credro eſt: Unic⁹ mi
les eſt: aut ſi comites babet vir quattuor ſunt. Procopius bobemus in curia ceſaris qui lꝫ literas
amet colatqꜫ indocti tñ atqꜫ bebetes ſibi preferuntur. Nolo referre quos aſinos viderꝭ exaltatos
ſuper cedros libani qui etiã bodie floret boies ſine lr̃is: elingues ſine ſenſu vir manus dextra quot
babeat digitos norunt: ſecurius eſt mortuos, ꝙ viuentes carpere. Quid deterius aut borribilius
monſtrũ nerone fuit. Quid tyberio ſceleratius: bis tñ imperia ꝙ Ueſpaſiano ꝛ Tito pijs ceſarib⁹
diuturni ora fuerunt Quid domiciano turpius: beſtiam tamẽ illã mũdi ceruicib⁹ inuenientꝫ plu
ribus annis pertulit orbis. Jouinianũ qꝛ religioſus clemenſqꜫ fuit oppreſſum fumo carbonũ mor
amiſit. Quot criſpin⁹ villas erexit monſtrũ a vicijs nulla virtute redemptũ. Spado claudij nero
nis poſſides tot diuitias poſſedit: vt edas ſuas ornatiores et ampliores capitolio cõſtrueret Ga
brinus cremonẽſi. vij. dños ſuos interemit quib⁹ in fedita ſepultis cloaca dñatum ſuſcepit. Non
poſſum viuentem aliquẽ non tangere patrem pbilippi ducis qui nũc burgũdiaꝫ tenet in preſentia
regis francie prepoſitũ pariſieñ. ſecuri percuſſit. Js nũc in prouincia quietiſſimã babet vitã: pin
guibus agris donatus. Dic tamẽ ꝛ bomicidiũ fecit et publicam fidem fregit: qui miſer ille ſecut⁹
fuerat: Dec mibi bilem ſepius commouerũt. Aut poſtꝙ te virũ probum et doctũ iam fortune blan
dimentis video delinitum: fio mitior illi: putoqꜫ te nõ ſolum ex bonorum numero gratũ eſſe buic
matrone ſed duc me rogo vt illam intuar. Jta eſt inquit vegius plures boni ſunt in boc conuen
tu ꝙuis mibi non arrogo quid tu nomẽ das. Scio me peccati reum eſſe: indignũqꜫ gradu meo
ſed ita placitum eſt tum fortune tuꝫ meo pontifici: atqꜫ vt agnoſcas bonos quoqꜫ buic domine
gratos eſſe. Audi me parũper volo conſtantino magno. Nerue troiano duobuſqꜫ tbedoſijs ipſiqꜫ
primo auguſto quanta felicitas arriſerit: quia probi fuerunt nunc diſputare. Ad viuos venio.
Quid tuo ceſari religioſiſſimo. Quid meo pontifici ſanctiſſimo. Num blandam fortuna oſtẽdit.
Regẽ aragonũ quis eleuauit niſi fortuna. Quis ducẽ cloceſtrie magnũ fecit. Quis colonieñ: tre
uereñ. antiſtites magna eſt borũ virtus et tamen fortune ſtatu ſunt ſublimati. Diceret maguntĩ
nus meũ gen⁹ erexit me. Sic et ſaxones et bauarie duces dicere poſſent tanꝙ nibil in eis fortuna
fuerit operata. Sed quis eos tam alte naſci fecit niſi fortuna. Poterat bec ſi voluiſſet regis biſpa
nie vel anglie me loco ſupponere: nulla virtute noſtra ſed caſu generis nanciſcimur claritatem.
quod ſi plures ſunt virtuoſi quos fortuna preterit nemo iraſci debet. Poteſt eñ bec dominis ꝗ
ſua ſunt bona cui vult elargiri. Domines in mundũ nõ ad opes poſſidendas aut perfruendas de
licias: ſed ad labores naſcũtur: viuereqꜫ in terris non tanꝙ incole: ſed vt aduene peregriniqꜫ de
bent futurãqꜫ patriam per opera virtutis inquirere. in magna vero fortuna non facile virt⁹ repe
ritur: qđ animaduertens Tbebanus ille pbiloſopb⁹ ingens auri pondus in mari conieciꞇ: vt ex
peditiorem ſe traderet pbiloſopbie. Cbriſtus ſaluator deuſqꜫ noſter diuitias tanꝙ ſpinas ꝛ tribu
los docuit fugiendas. eius diſcipuli paupertatis amatores fuerũt victũ et veſtitũ babentes bis
contenti erant. Nec bieronymus quãuis doctiſſimus in tenui gaza fortunam accuſauit: qꝛ nõ illã
dominam: ſed cbriſtũ dominũ ſequebatur tranſitoria pro perpetuis ſpernens. Antoni⁹ abbas qđ
fortuna dedeat ſponte reiecit. quod ſi ſane mentis eſſemus odium poti⁹ quã fauorẽ appete
remus fortune: cuius blanditie maximũ preſtant impedimentũ ad eterne vite conſecutionem.
Raruſqꜫ eſt et coruo rarior albo: qui et fortunam ſimul ꝛ iter in celũ ſequi valeat. Sed cõprimo
me ne buic dñe videar detraxiſſe cui⁹ amplexibus iam delector. Tu tñ caue ne Procopiũ vel alios
quos nominaſti virtutis amatores: dicas expertes fortune. Nec eñ vel carnales vel milites eſſent
generoſi niſi fortuna iuuiſſet. Sol⁹ campiſius eſt ex quo nibil ſuuꝫ poteſt fortuna repetere. Sed
eam⁹ ſi ſtat ſentẽtia propi⁹. Uideamus dñam iſtã regnorũ atqꜫ imperij motricẽ. Eam⁹ inꝗ ego et
ſi forſitan boſpes inuiſus ero: vix ꝙtũ velox ex arcu ſagitta volitans curriſ vice cõfeceram⁹. Tũc
apprebendens vegius dexteram meã: reſpice inquit dextrorſum enea. ibi mirſia eſt dña. Tẽtoria
illic purpurea erant ingẽtis margaritis ornata: que centũ iugera cooperiebant. Jn medio ſolium
erat peraltum: lucens claris ſmaragdis: muri preterea lapides ebur ſocij veſtiebant. Sagada
gemma que in ꝓfundo eufratis carine nauis ſe ſolet adnectare iocũdiſſime virens. Mirtbites
coloris mirre: que per ad colorem attritus nardi odorem ſpirat Mitridas que ſole percuſſa
varijs emicat colorib⁹. Tum pirites qui ſe teneri nõ ſinit vebementi⁹ Cbalacbias grãdinis can
dorẽ preferrẽs: ecbites viperas babẽs maculas dionyſias: ꝗ ſui natura fuſcus ẽ qui mixt⁹ aquas
ſi conteratꝰ vinũ flagrat. Solis gẽma pcandida ad ſpeciẽ fulgidi ſyderis: veneris crinis qui rufor
criniũ faciẽ ꝑfert. Selenites fulgore cãdido trãſlucens: pirop⁹ ꝗ flãmas imitatꝰ mecenites papa
uera exprimẽs. Mirmites reptãtẽ formicã. Calcoptõgos vt era pulſata reſonãs. Siderites certis
maleficijs incantatus diſcordias excitans ſimilis ferro. Flogites ꝗ intra ſe quaſi flammas extu
antes oſtentat. Antracias vt ſtellas coruſcans. Encbidros exudãs vt clauſaꝫ in eo puteꝰ fon

tanca ſcanturigineʒ. Melochites arabicus craſſius Smaragdo vires infantū periculis reſiſtens
Iris in mari rubro reperta que aeris repercuſſa celeſtis arcus ex ſe ſpeciem facit. Adramadas
nitoris argentei animorū talentum impetus molliens et tumentes refrenans iras ⁊ contra mo-
leſtias neruorū: vtiles pederos aſpectu eburneo et gratiarum conciliator achates. Incredibile
eſt gemmarū que illic perlucent ſi quis refert multitudinem. Ipſa fortuna grandis matrona du-
plices aſpectus blando vultu nunc terrifico. Veſtibus auratis gēmatiſqꝫ altioreʒ eborū tenebat
oculis grandioribus. Sed plerūqꝫ clauſis in auribus ceras vidi illa de naui petitas queſiculos
cautus effugit remige ſurdo. Caduceum in manu tenebat. In dextera eius dominatus ſedebat
honor: fauor: ſplendor: gaudiū: afficiū: feſtus: riſus: amor: coniugiū: vigor: robur: decus: cant⁹: pot⁹
Nec minori loco: fama: gloria: victoria: nobilitas: reuerētia: pax: leticia: potētia: fama: laus: glia:
ſuauitas: iocūditas: hilaritas: dignitas: elatio: pompa: preſtantia: familiaritas: clientela: rapina
vltio: ſuperbia: libido: arrogantia: obliuio: nuptie: cōſultatio: Ad pedes eius quaſi ancille ſiue pe-
diſſeqꝫ: diuitie: pecunie: delitie: blandicie voluptateſqꝫ ſtabant arrectis auribus ſi quid iuſſiſſet
here: auditure factureqꝫ. In gramine vero locoqꝫ decliui felic plurime cernebantur orcheſtra te-
cte vbi plurimas vmbras ſedere conſpexi. Perlucebant enī corpora ſedentium quibus palida erāt:
verſuſqꝫ ad Vegium. Qui ſunt hi obſecro ſedentes viri reuerentia digni ſubtriſteſqꝫ. Hi ſunt in-
quit vegius quos hec domina ab initio naſcentis mundi digna eſt magnos facere. Sed iam fatis
functi huc venerunt: ⁊ vt quiſqꝫ maior fuit ſic fortune proximior eſt. Nec hic ex virtutib⁹ locus da-
tur: ſed ex felicitate. Primus hic eſt Auguſtus ceſar diuini genus: quia aurea condidit ſecula: qui-
qꝫ ſuper garamanta et indos protulit imperium. Alexander ſecundus eſt. Tum iulius ceſar. Poſt
ſcipiones duo. Inde pompeius. Alius quem luſcum vides hanibal eſt. Tum fabius maxim⁹: emi-
lius. Paulus: Marcellus: Alcibiades: Priamus: Hector: Agamēnon: Achilles: Vlixes: Darius:
Xerſes: Ninus: pretereo multos: ille quem vides ſigno crucis munitum. Conſtantinus eſt: hūc ſe-
quitur Conſtantius: Conſtans. Conſtantinus: Valentinianus: Theodoſius. Sunt ⁊ iuniores Ka-
rolus magnus: Pipinus: Arturus: mitto vetuſtiores. Sigiſmundū tuipſe noſti et Albertum ge-
nerum qui poſt ſocerum non diu regnauit: fortunam tum ſecundā tum aduerſam expertus eſt.
Hic Albertus ex duce rex factus hungariam bohemiamqꝫ recepit. Nec diu poſt imperium eſt
aſſecutus: vt tamen cito creuit ita cecidit repente: vix annis tribus regnauerit cū morbo abſum-
ptus ſpiritum deo reddidit. Tum ego quonammodo inquam felicitatem recipis. Ego apud Iu-
uenalem legi neminem malum eſſe felicem ex his quos nominaſti peſſimi plures fuerunt. Scis
ꝙ Hanibal ſeuus ꝙ fallax ꝙ cupidus fuerit: tu tamen hunc felicem dixiſti. Ad hec Vegius. nō vt ſa-
pientes nomen felicitatis ſuſcepi: ſed vulgi morem ſum ſecutus: apud quos felix dicitur cui plu-
rima ex ſententia veniunt: ſiue bonum eſt: ſiue malum quod optant. Iterum ego. Non eſt mihi
vegi de mortuis cura: viuos rogos mihi oſtende. Reſpice inquit Vegius illam plagam: vides ne-
minem albis comis planiſqꝫ nondum annos triginta natus eſt: rarus in ore riſus: grauis inceſ-
ſus: viro verbo pauca: pudor ante faciem: longo vultu: ſtatura pluſꝙ mediocri: lato pectore. Vi-
deo inquam: ſed quis eſt: herus tuus Fridericus ceſar inquit Vegius. Tum ego: agnoſco domi-
num: ſed cur is fortune refugit vultum. Quenam verba loquitur domina: audio vices verba non
teneo. Dicam tibi: Eneas refert vegius. Non tam Venus adonem dilexit ꝙ mea domina tuum
herum. Is tamen refugit nec aſpiranti annuit. Vultus fortune vt cernis blandus eſt: friderici tor-
ui ſunt oculi: vixqꝫ fortunam intuentur. Neſcio quid ſibi ſit menti: verba fortune hec ſunt. Mane
friderice et te mihi crede. Nemo regnum te felicior erit: ſi mihi auſcultaueris. Quod ſi tu fugeris
ego etiā fugiam. Vides ne ſilui vt manū ad ſcapulas ceſaris fortuna poſuit: colliriūqꝫ vult prende-
re. Neſcio an ſe capi ſinat ceſar q̄d ſuperi faxint: ſi fauentē fortunā ſpreuerit fugeritqꝫ. Scio mo-
rem domine nunꝙ ſibi blandior erit. Superba eſt. rogari potius vult ꝙ rogare. Nunꝙ vidi hanc
heram tam ſe alicui blandaʒ preſtitiſſe ꝙ nunc eſt tuo dn̄o. Felix ille ſi fortunam ſequatur: miſer ſi
fugiat. Tuʒ ego quis ille proximus friderico qui eleuata ceruice graditur: paſſūqꝫ maiorem facit
paululum fuſcus. German⁹ eius inquit vegius. Albertus dux liberalis: vaſtiqꝫ animi eū ſequit̄
patruelis. Sigiſmūdus inceſſu celer: ingenio prōptus ⁊ manu. Poſt hos vlricus ciliaceus comes
mortalis pugne magiſter: amator nō tam felicis ꝙ felix. Ille matur⁹ euo grandiqꝫ corpore: ſi quis
ſit queris vide ad pedes ibi calceus dicit: dn̄s de Walſe ego ſum. Hos ſequūtur viri pſtantes chie-
meñ. et gurceñ. epiſcopi cancellarius herus tuus Gaſpar qui vt dicis habet ꝙ mereatur. Magi-
ſter camere et zebinger mareſcalcus hi directe ſunt nurēbergam petere: ſi petierint in patria re-
manebunt. Leonardus patauieñ. epiſcopus comes de ſchaumburg. Magiſter curie nitperg. Et
alij plures qui oēs fortune ſunt filij: quibus ſinguli ſuam querantur ſorteʒ. Rurſus ego quenā horū
fortuna eſt omniū bona inquit Vegius. Si tuus herus fortune vocibus auſcultauerit varia ſi ob-
audierit. Dū ſic famur video paruū ſtatura virū nigro vultu letis oculis qui manus in capillos
fortune cōiecerat: arreptaqꝫ coma. Sta tādeʒ domina meqꝫ reſpice dicebat: quo me fugis iaʒ an-

nis duodecim capta es ſiue velis ſiue nolis vt me reſpicias opoꝛtet:ſatis mihi aduerſa fuiſti. Nūc
alium vultū pꝛebebis reoꝛ:aut mihi blanda eris:aut oēs tibi crines euellā. Cur me fugis puſilla
nimeſqꝫ ſectaris. Foꝛtune quoqꝫ in eum vox erat:viciſti fateoꝛ: nec me ampliꝰ experieris aduer-
ſam. Tum ego. quis hic eſt inquā. Uegi:qui foꝛtune vim facit. Alfontius refert ille rex aragonuꝫ
qui cū fratribus apud ſtantiā captus. Philippoqꝫ ducis Mediolaneñ. datus dimiſſus deniqꝫ no
ui ſe pꝛelijs īmiſcuit. Aduerſamqꝫ dñam inſecutus:tm̄ inſtādo perſeuerādoqꝫ fecit vt victā pudoꝛe
foꝛtunā iam in ſuū fauoꝛē reuocauerit. Alius quē vix tribus foꝛtuna diſtante paſſibus cernis bur-
gundionū dux eſt et cū eo cōiunx Coꝛdata. Longus ille ⁊ abdomine tardus qui vix voceꝫ expri-
mit:inſubꝛibus pꝛeeſt:huic hera ſepius arriſit. Sed nō audit vt par erat dñe vocem: ideo minuſqꝫ
agri poſſideret niſi minas foꝛtune nature liberalitas confregiſſet. Ille in armis letus Johannes
eſt vainoda trāſiluanoꝛū cuius virtute fracti thurci hungariā reliquerūt. Hic niger giſkꝛa eſt cuius
armis defenſe ſunt Ladiſlai partes. Hic Caluus bohemus ſilco eſt:vir ſenſatus:volūtate varia.
Ante hunc Picenū videre potes cuius virtutē mirari magis ꝙ referre poſſumꝰ. Apud eū Francis-
ſcus cotignola ſtat magis foꝛtune fauoꝛe ꝙ ſuis virtutibus in hanc diē magnificatus. Inter hos
ego matrimonialē habitū cernens. Et quenā inquā illa eſt femina que ante alias tribus paſſibus
pergens tam faſtuoſa videt. Hec inquit Uegius venetia eſt que pecuniarū foꝛtune claues habet.
tarpeiāqꝫ cuſtodit. Alia ē Burgeñ. ciuitas. Tertia lioneñ. ciuitas. Nurēberga ſubinde. Argētina
ſequit. Uiēna quoqꝫ inter has eſt nō eſt vltima Floꝛentia venetijs pꝛima. Sed timeo illi qui plu
ribus iā ānis fauoꝛē foꝛtune minoꝛē ſentit:tua ſenas floꝛet nūc:ſed minas neſcio quas audio. Ba
chinoua ⁊ valētina floꝛent:lundonie quoqꝫ ſplēdide ſunt vt vides. Tum ego video togatos quoſ-
dam qui naꝫ ſunt hi. Pꝛimꝰ eſt meus pōtifex inqt. Uegꝰ. Nūc Eugeniū noſti. Pꝛoch inquā ego ēt
res eccleſiaſticas foꝛtuna verſat. Non minꝰ ꝙ tēpoꝛales inquit. Uegius. Ex quo noſtri ſacerdotes
dñari ceperūt ⁊ mūdalia potius ꝙ ſpiritualia curare. Felix poſt eū ſex gradibus ſedet imus:quia
pꝛincipes nō ſequunt eū. Illi cardinales ſunt:tu oēs noſces ſi vultū intueberis. Tres electoꝛes al
tioꝛes accūbunt choꝛis:patriarche pauperes ſunt tā latini ꝙ greci:ideo retro. Ille vidue pullatis
indute veſtibus que poſt Alexandrū Herculēqꝫ iacent:vꝛbes ſunt que quōdā ſplendide nūc ſolo
equate ſicut iuſſit foꝛtuna cernetur:illa in mōtibus ſita carthago altera ſuper eufratan babylon
troia culmen Aſie inter xantū ⁊ ſimeontē diruta:ille amphionis thebe. Tū mater muſaruꝫ cecro
pis et armis quondā potens lacedemonia. Poſt ego qui nam obſecro illi ſunt qui ſe noſtris ho-
rent miſcere. Pꝛioꝛ ille ſoldanus eſt inquit Uegius cui paret egyptus. Aliꝰ thurcis imperat. Ter
tius parthis. Quartus afris. Ille nudus brachijs tantū indutꝰ ⁊ armillis cui diues ex collo toꝛ-
ques pendet indoꝛū habet dominatū. Poſt hec ad ſiniſtrā me verti. Ibi paupꝫtas ſedebat:ignomi
nia:deriſus:iniurie:moꝛbi:ſenectus:toꝛmenta:carceres:fames:doloꝛ:ſtridoꝛ:timoꝛ:pudoꝛ:odiū:
inuidia:deſperatio:caritas:bellum peſtis:ſollicitudo:verbera:cure et mille maloꝛuꝫ nomina cam
pi ſitientes nudi ac lapidibus tecti. Et quidnā rogo ſibi vult hec vaſtitas. Uegi. Hic habitāt in-
quit ille qui ex alto gradu eciderūt poſtqꝫ foꝛtune fauoꝛē amiſerūt. Uides ne ſublimē illā matro
nam ſeptē callibus quaſi pedibus ſubſiſtentē. Hec aurea quondā roma iā lutea. Capua eā ſequit
ſiracuſe pꝛoxime. Tum genua:lune:piſa:luca:pariſius. Inter germanos floꝛent adhuc vꝛbes ſola
plaga ſplendoꝛ terre declinat. Cōſtantinopolis tracum caput moꝛti appꝛopinquant. Oia tēpus
domat:nec illi foꝛtuna perpetuo bona eſt. Hic meſtus ſubmiſſo capite renatus eſt:quem foꝛtuna
ex apulie finibus pepulit. Ille Thomas fulgoſius eſt qui ex ducali ſolio tractꝰ:in carceris iacet
pudoꝛe. Hic Pancratius vnco tenetur:qui ſolebat cū oībus tum maxime cum cancellario tuo
infeſtiſſimus eſſe. Boꝛbonij dux ibi eſt qui regno frācie dicebat leges:nūc dominij partes multa
tus extra regiam eſſe iubetur. Uides ne ſenem pꝛocerum cana et dimiſſa barba: hic Ludouicus
dux bauarie quem filius dominatu pꝛiuatum domi clauſuꝫ ſeruat. Dū ſic loquitur. Uegꝰ rurſus
in dextram feroꝛ. Uideo campū nube candida tectum:dumqꝫ introſpicio ſeu vera figura fuit ſeu
ficta. Ladiſlai puellum dyademate et veſtibus oꝛnatum regijs viſus ſum videre: pluresqꝫ ſecū in
fantes ludere:petoqꝫ Uegium. Qui nam ſunt hi nube cana circūuoluti. Hi ſunt inquit Uegꝰ qui
bus foꝛtuna fauoꝛem ſpondet:ſi fatoꝛum munere vixerint. Uix iſta locutus erat Uegius:cum dea
in me oculos contoꝛſit contractiſqꝫ ſupercilijs:quis te huc acceſſiuit inquit Enea. Nemo inquaꝫ
ego:ſed auidus te viſendi introgreſſus ſum noli mihi ſuccenſere. Uidi regnum tuum iam abibo.
Unum tamen ex te peto ſupplex mihi vt paucis rogatibus reſpondeas. Faciam inquit illa:ppo-
ne. Tum ego ꝙdiu es hominibus blanda. Nulli diu reſpondit. Iterū ego dix. Quibus artibus pt
tuus fauoꝛ acquiri. Nullis inquit illa:niſi ſolius impoꝛtunitatis remedio. Quis te plus alijs reti
net. Qui meum imperiuꝫ maioꝛi ſuſtinet animo. Quis tibi odioſioꝛ. Puſillanimus. Quis te tute
ſpernere poteſt. Sapiens. Quādo mihi blandioꝛ eris. Cum te vocabo. Sum ne vocādus. Scies
poſtea. Quis tibi ex oībus virtutibus eſt acceptioꝛ. Qui me fugat nō qui fugit. Satis habeo va
le. Et tu vale nec te mei gregis eſſe negaueris inquit foꝛtuna:ꝙuis tibi nō dederim auri montes

Nam quod te pleriq́ amãt tibi benefaciũt meũ eſt. Retuli gratias atq́ abij. Uegius ante portã
me dimiſit. Ibi inter portigentiũ mar⁹ turbã pergallũ inueni amicitiorẽ amico et parẽ ſibi Mi
chaelem ſueuũ tũ Uenceſlaũ et Jacobũ cancellarie glebis aſcriptos: quivt me viderũt circum
fuſi percõtabant̃ quid vidiſſem. Sed dũ illis refero viſum: mox ſomno ſolutus ſum. Tu vale et
quid hec ſibi; velint ſagaci tuo ingenio diſcute, mihiq́ aperi. Iterũ vale, mei meũ: olus epicuri ac
pictagore legumen. Ex vienna. v ſ. ka. iulij. Anno. M.cccc.xliiij.

¶ Proſperitatem ſui ſtatus denũciat cum deſiderio eiuſmodi ſucceſſus. Epiſtola. cix.

Neas ſilui⁹ poeta imperialiſq́ ſecretarius Gaſpari nouarieñ. amico fido
et docto. S. p. d. Accepi voluppe tuas literas quib⁹ te ſoſpitẽ cognoui et
mei memorẽ. Non poſſuz vt vellem que mihi obtigerũt poſtq̃ te dimiſi of
ferre ſcires me multas paſſum miſerias: vtcunq́ ſit eo iam in loco ſum de
quo gratias ago: ſcio id tibi iocundũ eſſe. Nam que mea fortuna eſt et ami
ci eſt. Noui q̃ me amas: neq́ ĩpugne amas. Ut tu⁹ erã baſilee ſic hodie ſuz
Uellẽ te opib⁹ atq́ honorib⁹ auctũ audire. Sz nõ oĩa vno tpe veniunt. Da
operã vt facis virtuti: dilige lr̃as: iũge te bonis nõ deerit auxiliũ dei. Et cũ
minime putabis: tũc maxime exalteris. Jacta cogitatũ tuũ in dñm: ipe te
enutriet. qđ ſi neq́ diuitie: neq́ honores aſſint: nõ tñ deſperãdũ ẽ. Nec ei iſta ſunt q̃ beare hoĩes
pñt. Uirt⁹ ſola in celo ħbet auditũ: q̃ ſi eo anhelam⁹: hec ſtruẽda eſt ſcala. Breue ẽ quo ĩ terris vi
uim⁹ tp̃s: ſiue diuites ſum⁹: ſiue paupes ſpernẽdũ ẽ. Si mõ in celũ domiciliũ ꝑparam⁹: quot te fa
cere q̃ virtutẽ colis nõ ãbigo. Hec nũc ſcribẽda fuerũt. Clariſſimũ virũ patruũ tuũ ſiue is auuncu
lus eſt. Stephanũ nouarienſem: vt meis verbis ſaluere iubeas opto. Uale ⁊ vt facis me amare.

¶ Conſolatur amicũ merentẽ ex morte cõiugis ſue. Ep̃la. cx.

Neas ſiluius ep̃s tergeſtin⁹ dño Gaſpari ſchlick imperiali cancellario. S. p. d.
Eger eſt anim⁹ tuus ⁊ cor tuũ vulnere grandi vulneratũ nec ab re. Cetiſſimo
nãq́ ⁊ iocũdiſſimo ꝯſortio priuat⁹ es: nec ſcio an operã medicãtis expectes. Nã
et ego quoq́ q̃ medicinã preparo medico ſum indig⁹. Egro te ⁊ tue ſum parti
ceps calamitatis: nec ſine me licet te miſerũ eſſe. Scribũt mihi amici tui ex au
ſtria ſeminarũ decus illuſtrẽ cõthoralẽ tuã duz partũ vult in lucẽ edere: cũ par
tu diẽ obijſſe. O grauẽ iacturã. O inextimabile damnũ. O dolorẽ acerbiſſimũ
Expoſtulãt qui te diligũt: meis vt te literis ſoler. Sic apud veteres vſurpatuz
eſt: funebres epiſtole ſcribebãtur: multũq́ ꝓfuit amici ſcriptũ amico turbato. In euãgelio quoq́
legimus ex hieroſolymis cõplures veniſſe iudeorũ: qui Marthã atq́ Mariã bethania ſup morte
Lazari cõſolarẽtur. Cõturbãtur ſepe hoĩes ex coniugũ filiorũ parentũ ceterorũq́ neceſſariorum
mortib⁹ ⁊ niſi vel verbis vel literis recreent̃ amicorũ plurimi ſepe tabeſcentes: dolorib⁹ interirẽt.
Arbitrãtur igit̃ qui te ſaluũ cupiũt epiſtolas meas vtiles tibi fore vtq́ te meſtũ ⁊ acerbo caſu cõ
ſternatum verbis ſoler hortãtur. At ego tecũ patior: tecũ excrutio: tecũq́ cõſolatore indigeo. Nec
enim tibi quicq̃ moleſtũ eſt qđ non ſit idẽ mihi. Equo tuo vulnere vulneror: ⁊ quicquid doles pari
ter doleo: Nec quicq̃ eſt qui tua damna q̃ ego melius norit. Sciebã cõiugẽ tuã inter caſtas eſſe
caſtiſſimã inter prudẽtes prudẽtiſſimã: ⁊ q̃uis alto ſanguine natam: inter humiles humilimam.
Fuit in illa delectatio: fuit vtilitas: fuit honeſtas vna tibi cũ ea mẽſa: vnũ marſupiũ: vnus lectus
Quicquit tibi placuit illi cordi fuit: ex tuo vultu riſum fletũq́ ſumpſit. Notũ eſt mihi pre multis
q̃ta tibi ex ei⁹ obitu calamitas acciderit: ⁊ quia tibi afficior maxime: nõ poſſuz tecũ nõ dolere. Ce
terũ dũ me aio magis magiſq́ recolligo inuenior hui⁹ quoq́ doloris ſolamina: q̃ tibi mihiq́ ſimul
cõicabo. Fruſtra ſane ꝓſequimur lachrymis qđ amiſſuz recuperari nõ põt. que vẽtura oĩno mors
eſt in caſſum timet̃. Lex nature eſt certa atq́ ineuitabilis mori oẽs q̃ nati ſunt. Potuiſſet cõiugi
tue lõgius vita trahi: ſi plus ſtaminis dediſſet lachcſis. Mortalis tñ erat nec illi fortaſſe ampli⁹
viuere cõducebat. Inſpicit ex alto deus homini vitas: ⁊ nõ que iocũda: ſed que ſunt vtilia hoib⁹
impartit̃. Stulti ſum⁹ turba mortalis qui rẽ dietim periturã ſic poſſideri poſſe quaſi ꝑpetua ſic
arbitramur. Sapiẽtiſſim⁹ ille q̃ nũciata filij morte: nõ lachrymas: nõ eiulat⁹ emiſit: ſz ſciebã inq̃t
me genuiſſe mortalẽ. Alius cũ dilectiſſimã ſibi mors cõiugẽ eripuiſſet: hac ait cõditione accepi vt
perderẽ. Multis modis amitti t̃ vxor: ſed nullo melius q̃ morte. Uni⁹ coniugẽ ſic longa valitudo
deturpat vt periſſe poti⁹ ſit expectendũ. Alteri nuptã ſubtraxit adulter. Per has nouiſſime dies
vxorẽ amãtiſſimã illuſtri croacie comiti ſeuiſſima barbarorũ man⁹ abduxit. Quis numerare q̃at
varios fortune caſus: quib⁹ laudens humanũ affligit fortuna gen⁹. O beatum cui nullo coniunx
exilio: nulla fraude nullaq́ manu hoim: ſed diuino dũtaxat imperio ſubripitur. Beatior que vſq́

in ſeniū caſta fecūda et placida proſequit᷑ vxori:ſed pauci quos equus amauit iupiter huiꝰ fortis
extitēt. Tecū bene actū eſt gaſpar qui etſi nō es beatiſſimꝰ:felicē tamē compellare te poſſumꝰ. Ti-
bi nobiliſſima coniunx nupſit ex generoſo ducū fleſie ſanguine:formoſa erat ⁊ honeſtatis ſpecimē
pre ſe tulit: tuo fuit animo ſemper morigera: prolē tibi vtriuſq; ſexus pulcerrimā peperit. Sed
abſceſſit ais nempe:decem aut viginti annis ante opinatum tempus eſto ita. Moriendum ta-
men illi erat et multe poterant incidere calamitates que obitum eius obtabilem reddidiſſent:
non que optatur:ſed que timetur felicius mors venit. At vxorem dicis amiſi;non amiſiſti Gaſpar
ſed premiſiſti.ſequeris enim cum tempus aderit. Tria ſunt omnibus conſignata hominibus loca
vnum patrie:alterum peregrinationis:exilij tertium. Patria celum eſt. Peregrinationem in ter-
ris agimus. Exilium quia duplex eſt:alterum perpetuum:temporaneum alterum. Hoc purgato
rio illud inferno cedit. Inſulſi eſt animi manentem in terris exquirere ciuitatē. Si paulū ſequi
volumus:ſi xp̄o credere ſaluatori patriam in celo queramus. Uita breuis eſt homini quaſi ſom
nium fugax. Nulli craſtina dies certa eſt.quid nos ſumus niſi ventus et vmbra. Ubi nunc in-
cliti reges.quere nunc Priamum et Agamemnonem:quere Julium:quere Pompeium:apud in
feros cruciantur. Uidi impium ſuperexaltatū ſuper cedros libani:⁊ tranſiui:⁊ecce non erat.quā
ta nuper gloria pollebat Philippus maria Mediolanenſium dux quem captis hiſpanie regibꝰ
terra mareq; formidabant. Is vbi mortem obijt vix habuit qui corpus tumulandum ferrent fu-
nebres abfuerunt pompe. Et ꝙuis in modū idoli aut ſancti alicuius corporis in ſublimi loco ma
iori immunens are tumuletur: fetidus tamen paulopoſt deponitur atq; inter illos collocat᷑ quo
rum ad effigiem non tantum merere fas eſt. At chariſſima tua coniunx Gaſpar.quia non in ter
ra vbi fures effodiunt:ſed in celo vbi neq; tinea eſt neq; rubigo ſuū theſaurū collocauit:peregri
natione finita non exilio damnata:ſed celeſti patria donata eſt:vbi te expectans multo lucidior
multoq; formoſior ꝙ hic fuit:iam eſt immortalitate veſtita ⁊ cum beatiſſimis ſpiritibus glorie
conditoris aſſiſtit. Iamq; deo gratias agit: quia non eſt diutius peregrinari permiſſa.quid tu
reris Gaſpar.aut non eſt magna pars beneficij cui peregrinatio eſt centum annorum ſi medio
tēpore reuocetur. Sic actū eſt cū tua coniuge. Nā cū corpore in humano vitā duceret angelicā:
iam eo vacata eſt eius anima:vbi ſemper animus fuit. Illic omnia ſuo deſiderio conſonā: quicq̄d
optat preſto eſt. At tu deſiderio eius tabeſcis. Inique agis:congaudere illi debes que omnia q̄
vult habet. Beatitudinem ſuam tu ſolus minuis. Ad plenam felicitatem vno te caret:nec te ſem
per carebit. Orat enim altiſſimum dies noctesq; tuos vt greſſus dirigat:teq; in celum aduocet
vbi ſecū perpetua leteris beatitudine:iam impetrauit vt opinor. Hinc enī ſunt aduerſitates tue
vixiſti hactenus vbi noſtri voluptati deditus:totus fuiſti carnis: totus terreſtris:nihil habuiſti ce
leſte. Tolerauit hoc equus et miſericors deus. Nunc te ſiniſtris admonet caſibus. Uñ vetica hic
niſi vt conuertaris. Saluum te deus cupit. Hinc eccl̄ie friſingeñ. diu cōtinuata conflictatio hinc
manus leſio:hinc impoſite calūnie:hinc ad extremū dulciſſima coniunx mortua vt te viuū faciat
Preceſſit illa ſequemur omnes:atq; vtinā bene ſequemur. Tedere iam te opinor vite huius quā
tot moleſtijs plenam cernis. Inuidere eſt non amare ſi vxorem in terris potius viuentem ꝙ in
celo regnantē cupis. Filiorum fortaſſe curam geris. Ne dubita celi aues et beſtie terre alitorē ha
bent. Iacta cogitatum tuū in dn̄o et ipſe te atq; illos enutriet. Filij regū ſine parētibus ſepe ex
teres fuerunt. Ciro canem:conditoribus vrbis lupam referunt vbera prebuiſſe. Antiquis aliquā
do fuit matribus caruiſſe humana mens ſibi ſepe noxia querit. Deo maior eſt noſtri cura ꝙ nobis
a gadibus herculis vſq; aurorā et gangen quid ſibi ſit vtile nouit nemo: niſi qui voluntatem
ſuam dei voluntati ſubmittit. Nec cupiamus obſecro plurima: mentem ſanam dūtaxat optemꝰ
in corpore ſano. Forſitan et hoc ambitioſum eſt quod de corpore diximus. Nam ⁊ filiolā beati
Petri in egritudine ſedentē legimus:quoniā ſanati mentis aduerſa erat corporis ſanitas. Fac
mi Gaſpar qd̄ tuū eſt de filijs:enutri eos ⁊ bonis imbue moribus:cetera deo cōmitte. In oīnibus
que agimꝰ queq; optamus nullū eſt cōſiliū ſuauius ꝙ dei ordinationi hꝰplacitoq; quieſcere. Is
filiorum loco nos habet:vt filios corripit atq; caſtigat. Ille inuiſus eſt deo qui delicate atq; deli
cioſe ſinitur viuere:quia nō putat hunc deus ſua correctione dignum. veniet eius dies extremus tuisq;
voluptatibus perpetuo cruciandus apud inferos ſepelietur. Qui vero in anxietate viuunt in ter
ris ⁊ nūc hac nunc illac decoquunt᷑ aduerſitate: per patientiam ſanāq; tolerantiā celū acquirūt
vbi cū angelis cumq; ipſo deo felices euo fruentur ſempiterno. Tu ergo mi Gaſpar in tot tātiſq;
rebus aduerſis. In iactura fortunarum in honoris damno:in leſione corporis:inq; morte coniu-
gis vt boni conſulas rogo. Nam ⁊ ego in bonam recipio partem tuarum particeps miſeriarum
ꝙ in me belli impetum labi video quo mulctatus ſum agro et omni priuandus ere. Idq; nec hac
tenus potui nec modo poſſum vitare. Ac ſic tibi et mihi ſuperintendere diuinam cenſeo pietatem
noſtre ſalutis cupidam et vires noſtras in aduerſitate probantem. Hec habui modo que re
pente ad te conſolatorie ſcriberem. Cetera ex teipſo collige: qui vtiq; es ſapientiſſimus:ſic huma-

nos ferre caſus ſapientiſſime noſti. Uale optime. Ex piſino biſtric oppido idibus ſeptembris M.cccc.xlviij.

¶ Poeſim laudat et iuris ſcientie prefert. Epiſtola. cxj.

Eneas ſiluius poeta domino Uilbelmo de lapide militi literato et ſtrenuo. S. p. d. Uenit ad me bodie tuus Michael meuſq́ immo noſter. Et beus inquit Enea vir abbinc bora me aggreſſus eſt: qui ſe tantam iuris peritiā iactat babere: vt nullius italici diſputationem formidet: nec Panormitano: nec Ludouico romano ſi viuerent palmam daret. Cinum: Bartbolum: Baldū. Jobānē andree: Jmolenſem: Butrium fulgoſium: omneſq́ nouos legum interpretes poſt ſe facit. Et inter Sceuolam: Uulpianum: Neruam: Papiananiū: Paulū: Seruiūq́ ſe locat. multorum verborum eſt: ſed ꝙtum ſalis babeat non ſcio. Qui enim ſequunt audire magis ꝙ loqui poſſunt. Horis plus quattuor ſecū fui: nunꝙ mibi vacuū tempus prebuit quo aliquid dicerem. Cicada eſt que vt tacta fuerit ſemel nunꝙ ſilet. Scis qualē cicadē nō vt in reginis ſunt que iuſſu berculis tacent. Sed vt locrenſes ſunt que vltra cetera ſtrepūt. Js poeticā contēnit: nec ſi d'ij muſas et omnes infunderent gratias ageret quia preter inſciuile nulla ſcientia eſt nulla doctrina: omnes artes mancas preter legum peritiā predicat. Poeticā vero prorſus inutilem eſſe contendit: que nec panē lucratur nec veſtitū. Solus Juſtinianus et ypocrates marſupiā implent. Jeiunis cantat: Lucanus mortem et ſatis eſt cum dicit Oratius deſtomacbat' ſum. Dū bec audio Uilbelme militū decus nec me comprimere poſſum quin ſequendum ſit agnoſcat: edite leges ſunt et ante bominū oculos poſite tanꝙ cancelli quidā vltra que tranſgredi nullus andeat. Legibus tamen nemo perfectus fiet niſi pbiloſopbie ſtudijs incubuerit: q2 nō poſſunt oēm caſuū complecti leges. Jdeo princeps moderator eſt legis epicbalamq́ babet vt duram molliſicet: latam vero ſanctione reſtringet. Quod nūꝙ recte princeps ageret niſi magiſtrā vite expultricem viciorū ſecutus fuerit pbiloſopbiam. Sed bic noſter monarcba vel bipes aſellus pot' inſlatus opiniōe ſui ciuilē ſcientiā oībus prefert: matrē filie poſtponit et fluminibus mare. Js eſt ex illis ceſis et obtuſis boibus qui poſtꝙ leges quatuor aut decē memorie cōmēdarūt: iā nō ap̄lius boīes ſꝫ deos ſe putāt: legeſq́ diuina cēſent oracula: q̄ vel apollo vel apolonie maior deus ipſe per moyſen tradiderit: aut qualia ſunt xpi reſponſa q̄ nos euāgelia nūcupam'. Hic p̄terea ſi q̄d egiſſe ceſarē audiūt quod iuri ſcripto contrarietur id irritum garriunt nulliuſq́ eſſe momenti: quin obnoxius ſit princeps terminos curie et ſtilū ſeruare ligatuſq́ legibus ſit: quod nec ipſe leges volūt que legis vigorē dicūt babere quicq́d principi placuit. Sed neſciūt bi ſtulti atq́ dementes equitatē plus in principe locū babere ꝙ rigorem. Quod ſi nō iuri ſcripto Ceſar nonnunꝙ obtēperat ſatis eſt quia ſequitur equitatē apud pbos late deſcriptam: quā nulli iuriſte diſcernere poſſunt niſi ad fontē veniant vbi leges ſcaturiūt: imitēturq́ peritiſſimos illos iuriſcōſultos: quorū ſcripta et pbiam et oratoriā redolēt. Sed noſtri panis q̄ſtores et auri corroſores vix intelligunt ornatū iuriſcōſultorem ſermonē: neq́ quid illi vellent quouis pacto ſcirent niſi cōmentatores ſniam textus exponerēt boc dicit iſta lex boc illa: quos iſti ſequūtur vt ceci doctorē ſuū. Dicerē plura in bancq́ tem ſed vocat me deſenſio poeſis quā noſter rabulus non deſiderat. Credo equidē: nam nec ſues margaritam curant. Gallus eſopi iaſpidem contempſit eſcamq́ magis ꝙ iacinctum inuenire voluiſſet. Contēnis aſine poeſim. ſpernis muſas bos: fugis bumanitatis ſtudia caper. Contēnit et poeſis te nec te cboros ſuos intrare permittet. Jn omnibus cū ſis fatuus miror in boc vno te eē ſapientem: qui cum videas obſeratam tibi atq́ abditam poeſim: nolle te ſuum cōmercium dicis ſapere boc eſt. Nūc teipſm pbm video quia non cupis quod non potes babere. Stultum eſt deſiderare qd' aſſequi nequeas. Tu tū vltra p̄grederis ſciarūq́ omniū ſplendorē vocas ineptias. Uidit pendētes aſelli teſticulos vulpecula et p̄pe caſuros credidit: ſecuta eſt predā ſperans: atpoſtꝙ diu fruſtra eſt: quia non cadebant teſtes: o ꝙ inquit nigri ſunt. Nunꝙ illos eſſe potuiſſem. Nigra eſt tibi poeſis ſtulte: quia candorem eius obnubilabitis oculis nō vides Non ſapit egroto vinū: q2 leſus eſt guſtus. Nō eſt de pane lucrando dicis. Tibi nūꝙ panē lucrari poeſis poſſet: q2 craſſis ingenijs nubiloſiſq́ mētibus nō poteſt fructū preſtare. At virgilio frugifer. Horatio ad modū pinguis qui frui partis optabat. Apianus qui nomina piſciū naturaſq́ deſcripſit magnas opes eſt aſſecutus. Quid nouus. Leonardus: Aretinus: Auriſpa: Panormitan': Antonius: Luſcus: Guarinus pluresq́ alij: bis et patrimonia ſunt ampliata et opes acumulate ꝙplures: q2 poeſim et oratoriā ſunt ſecuti. Nec tibi vnꝙ tm̄ aurei ſpeculator prebebit ꝙtum Quintilianus Aretina tribuit Quod ſi apud banc tuā germaniā non ſunt in precio vates: nō poeſim: ſed principes potius argue quibus leuiſſimarū rerum maior eſt cura ꝙ litterarū. Apud italos aūt florent bmōi facultates nec erubeſcunt principes et audire et noſſe poetriam. Jdeo ſpero ꝙꝙ tu nolles et in germania futurum aliquando: quia et olim viros doctos bec terra tulit: et iam pleroſq́ noui dicēdi peri-

tos qui te inuito: etiam ſi tibi ſtāpantur illa eloquētiā inter germanes ſeminabūt. Nec eñ inuti-
lez reutur vt tu aſſeris poeſim. Sciunt ex hac maximū gigni fructū. Quomodo eñ pacari prouin
cie et amicitie vel conflari vel integrari poſſent niſi facūdia foret: quā poeſis alit. An neſcis quā
tus eſt epiſtolarū vſus: ꝙtus hiſtoriarū: ꝙtus orationū. Rex regit per literas cōciliatur ciuitates
federa percutiūt: abſentes cū abſentibus fabulantur: hiſtoria nobis res geſtas refert: que teſtis
eſt tēporū: lux veritatis eſt vite magiſtra: oratores ſenatū regūt: populos ducūt: leges ſuadēt. Et
quis hec bene agat niſi poetis ⁊ oratorijs imbutus diſciplinis. Quas preterea grates referre Ho-
mero debēt greci atqꝫ troiani: qui duobus annorū milibus mortui adhuc viuunt. Nouit quanta
ſit vtilitas poetarū alexander magnus. Cui per aſiam iter facienti cū obuiā cumulꝰ Achilis fie-
ret. O fortunate inquit adoleſcens que tanta decātauit tuba homeri ſcilicet muſam deſignans.
Alexander ammynte filius. Rex macedonū pindarum poetā liriū apprime dilexit. Achilaus eiꝰ
ſucceſſor intantū poetas amauit vt euripidi tragico cōſiliorū ſummā traderet: cuius ſuprema non
contentus proſequi ſumptu funeris crines tonſus eſt et merorē quē animo conceperat: vultu in-
dicauit. Affricanus prior Quinti annij ſtatuam ſepulchro ſuo iuſſit imponi. Liſander lacedemo-
niorum dux cum obſideret athenas quia Sophoclis inhumatū corpus iacebat: inducias dedit vt
congrue et digne poete exequie fierent. Julius ille ceſar qui nobis romanū imperiū peperit non
ſolum poetas amauit: ſed fieri etiam et dici poeta voluit. Idem et Auguſtꝰ octauianus. Ac pre-
terea mortui viuūt: nec nulla iſtorū etas immemor erit. Quia ſi nōnulli principes equos potius et
canes alere ꝙ poetas volunt et multa carne leones vrſoſqꝫ paſcunt inteſtinis: poetarū nihil pre-
bentes: talis erit eorum obitus qualis equorū et canum: nec poſt mortē maius erit iſtorū nomen
ꝙ vrſi atqꝫ leonis. Integri morientur nec beneficia muſarū famā ſibi vendicabūt: quos tuo ex mo
re nihil curauerūt. Antiquitas prouida tanti poeticā fecit vt tam poetas poſt editum opus quā
imperatores poſt victoriam triumphare et curro magnifico duci per vrbes voluit. Cōmunemqꝫ
illis dignitatis inſigne prebuit laureā: qm̄ ſicut ab hoſtibꝰ imperatores liberant ciues ſicvicia ful
minātes ⁊ virtutes excellētes poete ciuitates cuſtodiūt et amplificāt. At tu maior alexandro ma
gno Liſandro victorioſior: melior Scipione: prudentior Julio: Auguſto fortunatior: ⁊ omī anti-
quitate ſapientior inutilē poeticā dicis q: nihil panis affert nil auri nil diuitiarū. Eſto quod ais
nō tamē idcirco legibus tuis poetica cedet. Namqꝫ dum tu aurum petis auare fecis amator mū
di: cultor poeta honorē famāqꝫ queritat. Et cantans ſuperum laudes virtutiſqꝫ excitans amorē
iter ſibi faciat in celū: tu cum auro et diuitijs quas ſequeris quaſqꝫ ſolas dare beatitudinē pu-
tas in terra manebis et animā ſimul et vitam perdes. Non eſt (mihi crede) noſcere leges ꝙ poe-
tica maius. Scio q: non credis: ſed ſtulti credulitas nec dat verū nec aufert. Cicero qui fuit lin-
gue latine princeps ſemper poetas fuiſſe ratos teſtatur: quoniā hec facultas donū dei eſt: quod
non omībus datur. Artes cetere ſtudio diligentia preceptionibuſqꝫ poſſunt apprehendi. Hanc ne
mo aſſequitur niſi diuine munere preditus. Tute vides iuriſtarū greges inter quos plures excel-
lunt: habēturqꝫ doctores et legū interpretes quorū mores nihil a brutis diſtāt: qui res humanas
minus ꝙ capere norūt: tu non fateberis hoc quia fortaſſe caprior eſt capris. Ego polinū noui Me
diolaneñ. qui lumen habitus eſt iuris ciuilis. Is facturus edificium: magiſtros conduxerat: tra
bes in edium medio erant quibus laquear aule conſtitui debebat tempus cenandi fuit. Ite in
quit polinus cōmedite: ego interim aliquid operis faciam. Illos amotis trabes metitur quas
longas vult et pariete in parietem menſura recepta: nec quod intra murum ligni pars eſſe debe-
rent animaduertit: ſcinditqꝫ trabes: et perdidit edificiū. Is tamen iuris preceptor erat: multiſqꝫ
annis cathedram rexerat. Quid tu mihi hanc diſciplinā iuris tantopere laudas ⁊ omībꝰ prefers
cuius aſini poſſunt eſſe preceptores. Orator atqꝫ poeta ſi Ciceroni pluſꝙ tibi credere volumꝰ nul
lus erit niſi et prudens et bonus multarū ſcientiarum peritiem fuerit aſſecutus. Atqꝫ idcirco rari
ſemper poete rariqꝫ oratores fuere: in quorum numero facis ſapienter ſi non deſideras eſſe: quia
non potes. Stulte ſi contemnis quod tanti viri commendarunt. Hec ad noſtrum aſellum ſint di
cta. Tu Wilhelme diſciplinarum amator: ſi vnꝙ hoſce homines audiueris: ſuſcipe poetice par-
tes. et oſtende te huius diuini muneris cultorem. vides quam facile ſit has picas conuincere:
hos tanꝙ pulices inter vngues comprime: nec ſine vt diuinā poeticam que (vt Cicero tradit)
omnium doctrinarum eſt prior inuenta: pollutis arguant labijs. Defende hanc pulcerrimam do
minam. Cui ſi preſidio fueris nomen habebis eternum: et non ſolum inter meas epiſtolas: que ta
men non ſunt cito caſure: ſed inter ſcripta potiorū natum inueneris legendꝰ. Vale et illuſtriſſimi
principi domino duci Alberto me comendatū facito. Et quia conſiliarius eius es: admoue illum
ne literarum ſtudia contemnat. Iterum atqꝫ iterum vale.

¶ Sozini excellentiſſimꝰ nature dotibus prediti rogatu tractatū de duobus amantibus compoſuit. Epiſtola. cxij.

MAgnifico ac generoſo militi domino Gaſpari ſchlick: dño noui caſtri ceſareo cancel- lario ac terrarum egre cubitiqꝫ capitaneo domino ſuo precipuo. Eneas ſiluius poeta imperialiſqꝫ ſecretarius Salutē plurimā dicit. Sozinus ſenenſis conterraneus meus vir: tum mitis ingenij: tum literarū multarū cuius adhuc ſimilem viſurus ne ſim vereo. Duos amantes vt ſibi deſcriberē: rogatum me his diebus effecit. Nec re ferre dixi: rem veram agerem an more poetico fingerem. Scis quia vir ſciet. Mirabere ſi tibi hominē expendā nihil ei preter formā natura inuidit. Homuncio eſt: naſcie ex mea familia debuit cui paruorū hominū eſt cognomē. Uir eſt eloquens: iuris vtriuſqꝫ conſultus. Hiſtorias omnes nouit: poetice peritus eſt. Carmen facit et latinum⁊ tuſcum. Philoſophie tam ſcius quā plato. Geometer quaſi Boeti⁹. In numeris macrobio ſimilis. Nullū inſtrm̄ ignorat muſicū. Agricultu ram quaſi virgilius nouit. Nihil ciuile ignotum viro dum iuueniles adhuc ſtabant in corpore vi- res: alter ſatelles erat luctandi magiſter: non curſu non ſaltu nō ceſtu poterat ſuperari. Precioſio ra ſunt interdū parui corporis vaſcula vt gemme lapilliqꝫ teſtantur. Nec ab re fuerit in hunc re- ferri: quod de Tideo ſcribit ſtatius. Maior in exiguo regnabat corpore virtus. Dij formā huic homini⁊ immortalitatē ſi dediſſent: is etiam erat deus: ſed nemo ſortitus eſt omnia inter morta- les. Nullum adhuc noui cui pauciora ꝙ huic defuerint. Quid ꝙ munitiſſima etiā didicit quaſi al ter appelles ſic pingit. Nihil emendatius eſt: nihil lucidius ꝙ ſua manu ſcripti codices. Sculpit vt praxiteles: nec medicine ignarus eſt. Adde virtutes morales que alios regunt ducuntqꝫ. Noui meis diebus pleroſqꝫ ſtudijs litterarū deditos diſciplinis qui admodū abundabāt: ſed hi nihil ciuilitatis habebant nec rempublicā nec domeſticā regere norant. Stupuit plagarenſis ⁊ fur- ti villicum accuſauit: qui ſuam ſcrofam vndecim porcellos: aſinam vnum dumtaxat enixam pullū retulerit. Homicius Mediolanēſ. grauidum ſe putauit. diuqꝫ partū veritus eſt: quia ſeptor aſcē dit hi tamen iurius maximū lumen habiti ſunt. In alijs preterea vel faſtum vel auariciam inue nies: hic perliberalis eſt: plena illi ſemper domus eſt honeſtis hoſpitibus. Nulli aduerſus eſt: po pulos tuetur: egros ſolatur pauperibus ſubuenit: viduas iuuat: nulli ingenti deeſt. Uultus eius quaſi ſocraticus: ſemper eſt idem. In aduerſis fortem animū prebet. Nulla fortuna inflatur: ver ſutias non vt exerceat: ſed vt caueat quaſlibet nouit. Ciuibus dilectus eſt: peregrinis amat⁹. Nul li odioſus eſt: nulli grauis. At homo tantarum virtutum cur nunc rem leuiuſculam exigit neſcio. Hoc ſcio nihil me illi negare fas eſt. Eum namqꝫ dum ſenis eſſem vnice dilexi: nec diminut⁹ eſt amor: ꝙuis ſeparatus ſit. Is quoqꝫ dum eſſet ceteris nature dotibus preditus cum hoc maxime bono pollebat vt nullus erga ſe ſterilem eſſe amorem fineret. Huius ergo rogatus non cenſui reſ puendos. Scripſiqꝫ duorum amantium caſus nec finxi. Res acta ſenis eſt: dum Sigiſmund⁹ im perator illic degeret: tu etiam aderas: ⁊ ſi iterum his auribus hauſi: operam amori dediſti. Ciui- tas veneris eſt. Aiunt qui te norant vehementer qđ arſeris quodqꝫ nemo te gallior fuerit. Nihil ibi amatorie geſtum te inſcio putant. Ideo hiſtoriam hanc vt legas precor: et an vera ſcripſerim vi deas: nec reminiſci te pudeat ſi quid huiuſmodi nonnunꝙ euenit tibi. homo enim fueras. Qui nunꝙ ſenſit amoris ignem: aut lapis eſt aut beſtia. Ille vtiqꝫ vel per deorū medullas non lateat igneam fauillam. Uale

¶ Prologus in eundem tractatum. Epiſtola.cxiij.

ENeas ſiluius poeta imperialis ſecretarius. Sa. p. d. Mariano Sozino vtriuſqꝫ iu ris interpreti et concini ſuo. Rem petis haud cōuenientē etati mee tue vero et ad- uerſum et repugnantē. Quid eſt enim quod vel me iam pene quadrigenarium ſcri- bere vel te quinquagenariū de amore conueniat audire. Iuuenes animos res iſta delectat et tenera corda depaſcit. Senes autē tam idonei ſunt amorum auditores ꝙ prudentie iuuenes. Nec quicꝙ eſt ſenectute deformius que venerem affectat ſine viribus. Iuuenes tamen et aliquos manantes ſenes: amatū nullū. Nā et matronis et puellis de ſpectū eſt ſeniū. Nullius amore tenetur mulier: niſi quem viderit etate florentem. Siquid aliter audis deceptio ſubeſt. Ego vero cognoſco amatoriū ſcriptū mihi nō cōuenire qui iam meridiem pretergreſſus in veſperū feror. Sed non minus me ſcribere ꝙ te poſcere dedecet. Ego tibi debeo moriger⁹ eſſe: tu vide quid poſtules. Nam ꝙto es natu maturior tāto equi⁹ eſt parere amicitie le gibus: quas ſi tua iuſticia nōuerer mādādo infringere: nec ſtultitia mea trāſgredi timebit obedic̄ do. Tua in me ſunt tot beneficia vt nihil negare petitionū tuarū queā: etiam ſi admixtū ſi aliqđ turpitudinis. Parebo igitur petitioni tue iam decies multiplicate: nec amplius negabo qđ tāto cōuitio poſtulas. Non tñ vt ipſe flagitas fictor ero: nec poete vtemur tuba: dum licet vera refer re. Quis eñ tam nequā eſt: vt mētiri velit cū vero ſe poteſt tueri: qꝛ tu ſepe amator fuiſti: nec ad huc igne cares. Uis tibi duorū amantū vt hiſtoriā texā. Nequitia eſt que te nō ſinit eſſe ſenē. Ero

morigerus cupiditati tue: ⁊ hanc inguinis egri canicię prurire faciã: nec fingaꝫ quãdo tanta eſt copia veri. Quid enim eſt toto terrarũ orbe amore communiꝰ: que ciuitas: quod opidulũ: que familia vacat exemplis. Quis trigeſimũ natus annũ: amoris cauſa nullũ pergit facinꝰ. Ego de me facio coniectueam quem amor in mille pericula miſit. Ago ſuperis gratias qđ ſtructas inſidias millies fugi: felicior aſtro martis quem vulcanus cum venere iacentem ferro illaqueauit ridiculo deridendũqꝫ dijs ceteris oſtentauit. Sed alienos q̄ meos amores attingam: nedum vetuſti ignis cinerem euoluo: ſcintillam adhuc viuentem reperiam. Referaꝫ autẽ mirum amorẽ peneqꝫ incredibilem: quo duo amantes: ne dicaꝫ amentes inuiceꝫ exarſcere. Nec vetuſtis aut obliteratis vtar exemplis: ſed noſtri temporis ardentes faces exponam. Nec troianos aut babylonios: ſed noſtre vrbis amores audies. Quamuis ex amantibus alter ſub artheo natus fuerit celo: forſitan et hinc ſurgere aliquis vtilitatis licebit. Nam cum puella que in argumentuꝫ venit: amatore perdito interplorandum meſtam et indignantem exalauerit animam: alter vero nunq̄ poſtea vere leticie particeps fuerit. Commonitio quedaꝫ iuuenibus erit: his vt abſtineant nugis: Audiãt igiẽ adoleſcentule: ⁊ hoc edocte caſu: videant ne poſt amores iuuenum ſe eant perditum. Inſtruit hec hyſtoria iuuenes ne militie ſe accingant que plus fellis hꝫ q̄ mellis: ſed omiſſa laſciuia que homines reddit inſanos: virtutis incũbant ſtudijs: que poſſeſſoreꝫ ſe ſola beare poteſt. In amore aũt quod lateant mala: ſi quis aliũde neſcit hinc poterit ſcire Tu vale et hyſtorie quam me ſcribere cogis attentus auditor eſto.

Hiſtoria de Euriało et Lucretia ſe amãtibus. Epła. cxiiij.

Vrbẽ ſenas vnde tibi et mihi origo eſt: intranti Sigiſmundo Ceſari quot honores impenſi fuerint iam vbiqꝫ vulgatũ eſt. Palatium illi apud ſacellum ſancte Marthe: ſuper vicum qui ad cophorũ ducit portaꝫ ſtructũ fuit. Huc poſtq̄ cerimonie peracte ſunt: cum veniſſet Sigiſmundus quattuor maritatas obuiaꝫ habuit: nobilitate: forma: etate: ornatuſqꝫ pene pares: non mortales: ſed deas quiſqꝫ putauit. Si tres dumtaxat fuiſſent illi videri poterant quas referunt paridem per quietem vidiſſe. Erat Sigiſmundus licet grandeuus in libidinẽ pronus: matronarum alloquijs admoduꝫ oblectabatur: et femineis blandimentis gaudebat nec ſuauiꝰ illi quicq̄ fuit illuſtratarum aſpectu mulierũ. Ut ergo has vidit deſiliens equo: inter manus earũ exceptus eſt: et ad comites verſus. Similes ne his feminas vidiſtis. Ego dubius ſuꝫ an facies humane ſint: angelici vultus ſunt celeſtes recte. Ille oculos humi deijcientes vt verecũdiores fiant ſic pulchriores reddunẽ. Sparſo nãqꝫ inter genas rubore: tales dabant ore colores: quales indicũ ebur oſtro violatũ aut quales reddũt alba immixtis purpureis roſis libia. Precipuo tamen inter eas nitore lucretia fulſit adoleſcentula nondũ annis. xx. nata in familia camillorũ. Menelao prediuiti: viro nupta indigno tamẽ: cui tantũ decus domi ſeruiret: ſed digno quẽ vxor deciperet. Et ſicut nos dicimus cornutũ quaſi ceruũ redderet. Statura mulieris eminentior reliquis. Come illi copioſe et aureis aminis ſimiles: quas non more virginum retrofuſas miſerat: ſed auro gemmiſqꝫ incluſerat. Frons alta: ſpacijqꝫ decentis: nulla infecta ruga. Supercilia in arcũ tenſa pilis paucis nigriſqꝫ debito interuallo diſiuncta Oculi tanto ſplendore nitẽtes vt in ſolis modum reſpicientium intuitus hebetarent. His illa ⁊ occidere quos voluit poterat: et mortuos cũ libuiſſet in vitaꝫ reſumere. Naſus in filũ directus: roſeas genas equali menſura diſcriminabat: nihil is genis amabilius: mihiqꝫ delectabilius viſu. Que cũ mulier riſit in paruam vtrunqꝫ dihiſcebant foueã. Nemo has vidit qui non cuperent oſculari. Os paruũ decenſqꝫ labia corallini coloris ad morſuꝫ aptiſſima: dentes paruuli et in ordinem poſiti: et cristallo videbantur: quas tremula lingua diſcurrens non ſermoneꝫ ſed armoniaꝫ ſuauiſſimã mouebat. Quid dicã mẽti ſpeciem aut gule candorem: nihil illo in corpore non laudabile. Interioris forme indiciũ faciebat exterior. Nemo hanc aſperit qui viro non inuideret. Erant inſuper eius in ore multe facetie. Sermo is fuit qualẽ rumor eſt gracorũ matrẽ habuiſſe corneliaꝫ ſiue Hortenſiſ filiã: nec ſuauiꝰ aliquid eius oratione nec modeſtius fuit. Nõ vt plereqꝫ triſti facie honeſtatẽ oſtẽdebat ſed alacri vultu modeſtiã. Non timida non audax: ſed temperatũ verecundie metũ: virilem animuꝫ femineo in corde gerebat. Ueſtes illi multiplices erant: non monilia: non fibule: non balthei: non armille deerant. Redimicula capitis mirifica: multe vniones adamanteſqꝫ: tum in digitis: tuꝫ in ſerto fuere. Non Helenam pulchriorem fuiſſe crediderim: quo die Paridem in conuiuium Menelaus excepit: nec ornatioreꝫ Andromachẽ cum ſacris Hectoris initiata eſt nuptijs. Inter has et Catherina pertruſici fuit: que paulopoſt die functa Ceſar ĩ funeribus habuit: qui et natum eius militia ante ſepulcrũ donauit quãuis infantem Huius quoqꝫ mirabiles forme decus elucebat: inferior tamen lucretie erat: omnis de lucretia ſermo audiebatur. Hanc ceſar: hanc ceteri commendabant intuebanturqꝫ. Quocunqꝫ illa vertebatur eo ⁊ oculi ſequebantur aſtantium. Et ſicut Or

pheus ſono cithare ſiluas ac ſaxa ſecum fertur traxiſſe: ſic iſta homines ſuo quocūq; videbat intuitu ducebat. Unus tamen inter omnes plus equo in illam ferebatur. Eurialus franco: quē nec amori forma nec diuitie reddebant ineptum. Duorum & .xxx. annorū erat nō eminētis ſtature: ſed lete grateq; habitudinis: illuſtribus oculis magis ad gratiam tumeſcentibus ceteris membris non ſine quadam maieſtate decoris nature correſpondentibus: reliqui curiales propter longinquā militiā oēs auro excuſſi erant. Hic quia domi abūdabat & propter amicitiā Ceſaris magna munera recipiebat: indies ornatior conſpectus hominū reddebatur: longum famulorum ordinem pene ducebat. Nunc aure illitis nunc muricis tiri ſanguine tinctis: nunc filis qui vltimi legunt ſeres veſtib⁹ textis vtebat. Tū equitales illi erant: quales in fabulis eſt ad troiam veniſſe mēnonis Nihil huic ad excitandū illū blandū animi calorē: magnūq; mentis vim quā vocāt amorē preter ocium deerat. Sz vicit inuēta & luxus tā leta fortune bona quib⁹ ille nutrit. Nec potēs Eurialus ſui vt lucretiā vidit: ardere puellā cepit: herenſq; vultu nihil ſatis vidiſſe putabat: nec impune dilexit. Mira res multi egregia forma iuuenes: ſed vnū hunc lucretia plures honeſte corporis mulieres: ſed hanc vnum Eurialus ſibi delegit. Nō tñ hac ipſa die vel iñ ſe flāmam Lucretia cognouit Euriali vel ille Lucretie: ſed amare ſe fruſtra vterq; putauit. Ut igit cerimonijs ſacro ceſaris capitis paratis modus fuit: & illa domum reuerſa in Eurialum tota: et in Lucretiam totus Eurialus ferebatur. Quis nunc Tiſbes et Pirami fabulam demiretur inter quos noticiaz primoſq; gradus vicinia fecit: & quia domos habere cōtiguas tēpore creuit amor. hi nūq̄ ſe prius viderant nec ſama cognouerāt. Hic franco: illa extruſca fuit: nec lingue cōmertiū interceſſit. Sed oculis tātum res acta eſt: cum alter alteri placuiſſet ſaucia ergo graui cura Lucretia et igne capta ceco iam maritatam obliuiſcitur. virum odit & alens venereuz vuln⁹ infixos pectore tenet Euriali vultus, nec vllā mēbris ſuis quietē prebet: ſecū (neſcio quid obſtat) ait vt ampli⁹ herere viro nequeā: nil me iuuāt eius amplexus: nil oblectāt oſcula: faſtidiū verba ingerūt. Peregrini ſemp ante oculos eſt ymago qui hodie propior erat ceſari. Excute cōceptas e caſto flammas pectore ſi poteſt. Infelix ſi poſſem non eſſem egra vt ſum. Noua me vis inuitam trahit. Aliud cupido ſuadet aliud mens. Scio quid ſit melius: quod deterius eſt ſequor. O ciuis egregia ac nobilis quid tibi cū peregrino eſt: quid in extraneo vberis: quid thalamus alieni concupiſcis orbis. Si virum faſtidis hec etiā dare poteſt terra quem ames. Sed heu heu mihi que non illius eſt facies quā nō moueat eius forma: etas: genus: virtus. Certe mea pectora mouet. Et niſi fert opem deſpero. Dij meliora dant. Uach prodā ego caſtos hymeneos: meq; aduene: neſcio cui credā: qui vbi abuſus me fuerit abeat virq; ſit alterius et me pene relinquet. Sed nō his eſt eius vultus: nō ea nobilitas animi videt nec grā forme illa eſt vt timeā fraudes & amoris obliuia noſtri & dabit ante fidē. Cur tuta timeam accingar & omnem timorem pellem. Ego quoq; ita ſum pulchra vt nō me minus ille velit q̄ ego ipm cupiam. Semper ſe mihi debebit: ſi ſemel ad oſcula receptus fuerit mea Quot me ambiunt proci: quoquo pergo quot rurales ante fores excubant meas: dabo amori operam: aut hic manebit aut me ſecū abiturus abducet. Ergo ego & matrē & virū & patriā relinquā. Seua eſt mater et meis ſemp infeſta gaudijs: viro carere q̄ potiri malo. Patria illic eſt vbi delectat viuere. At famam perdam. quid mihi rumores hominum quos ipſa non audiam. Nihil audet que fame nimis ſtudet: multe fecerunt hoc alie. Rapi voluit Helena. non eam inuitam aſportauit Paris. Quid adrianam referam vel Medeam. Nemo errantem arguit qui cum multis errat. Sic Lucretia nec intra pectus minora incendia nutriebat Eurialus: medias inter Ceſaris curiam et domum Lucretie edes habuit. Nec pallatium petere Eurialus poterat: quin illaz ex altis ſeſe oſtētationem feneſtris haberet in oculis: ſed exibuit ſemp Lucretia cū Eurialū vidit: que res Ceſarem dedit amoris conſcium. Nam cum ex ſua conſuetudine nunc huc nunc illuc equitaret & et hac ſepe tranſiret animaduertit mutari femina Euriali aduentu: qui ſibi quaſi octauiano mecenas aſtabat. Ad quem verſus. En Euriale ſuccine vris feminas. mulier illa te ardet. Semel vero tanq̄ inuideret amanti vbi ab edes Lucretie ventum eſt. Eurialo oculos pileo contexit: nec videbis inquit quod amas. Ego hoc ſpectaculo fruar. Tum Eurialus. Quid hoc ſigni eſt Ceſar. nihil mihi cum illa eſt. Sed hoc facere incautum eſt ne circunſtantes in ſuſpitionem adducas. Erat Eurialo ſpadix equus ardue ceruicis argutiq; capitis: quem & breuis aluus et obeſa terga ſpectabilem reddebāt animoſa pectore thoris luxuriantez: qui ſonante tuba ſtare loco neſciebat. Nutabat auribus et collectum frenum voluebat: ſub naribus ignem denſa iuba et dextro iactata recumbebat in armo et cauans tellurem ſolido cornu grauiter ſonabat vngula. Similis illi fiebat Eurialo viſo Lucretia: que licet dum ſola fuit claudere viam deſtinaſſet amori: vt tantum illum aſpexit nec nondum flamme nec ſibi ponebat: ſed vt ſiccus ager qui admiſſa igne comburitur: ſi chori perfluent altius flammeſcit ſic infelix Lucretia exardeſcebat. Ita eſt ſane vt ſapientibus videt. Humiles tantū gazas inhabitat caſtitas ſolaq; pauperies affectus ſano tenetur: et que domo ſe cohceret modico: diuites edes neſcit pudicitia. Quiſquis ſecūdus rebus exultat luxu fluit ſemperq;

inſolita appetit: delicatas eligit domos ⁊ penates magnos: dire fortune comes libido. Intuens
igitur Eurialū quem ſepe tranſeunteʒ Lucretia nec ardorem compeſcere potens diu ſecum cogi
tauit cui ſe patefaceret. Nā qui tacitus ardet magis vritur. Erat inter viri ſeruos Soſias theu
tonicus ſenex heroqꝫ fidus: cui iam diu ſeruiebat liberaliter: hunc aggreditur amans plus na/
tioni quā domini credens. Ibat magna procerum ſtipate caterua per vrbem Ceſar: iāqꝫ domū
Lucretie preteribat: que vbi adeſſe cognouit Eurialuʒ. Adeſto inquit Soſia paucis te volo. Re
ſpice deorſuʒ ex feneſtra vbi nam gentiuʒ iuuentus eſt huic ſimilis: vides et omnes calamiſtra/
ti ſunt erecti eminentibus humeris. Aſpice ceſaries et madido Tiro contortas crines. o quales
facies omnes lactea colla ferunt quo ſeſe ore ferunt ꝙ forti pectore. Aliud eſt hoc hominū genus
ꝙ terra noſtra producat. Semen hoc deorū eſt: aut celo miſſa progenies. O ſi mihi ex his viruʒ
fortuna dediſſet: niſi teſtes oculi eſſent: nunꝙ tibi hoc narranti credidiſſem. Et ſi fama fuerit oi
bus gentibus preſtare germanos credo ſubiectā boree plagā ex frigore magno albedinē mutua/
ri. Sed noſti tu aliquos: ꝙplurimos inquit Soſias: tuʒ Lucretia franckonē Eurialuʒ: noſco tan
ꝙ me ait Soſias. Cur tu hoc rogas. Dicaʒ inquit Lucretia: ſcio ꝙ in apertū non ibit: hanc ſpem
mihi tua bonitas facit. Ex his qui Ceſari aſtant nemo mihi eſt Eurialo gratior. In hūc animus
meus cōmotus eſt. Neſcio quib⁹ exuror flāmis: nec illū obliuiſci: nec mihi pacē poſſuʒ dare niſi eī
me facio notā. Perge oro ſoſia cōueni Eurialuʒ: dic meipſuʒ amare: nihil volo ex te amplius: nec
tu fruſtra hoc nunciū facies. Quid audio refer ſoſias: heccine me flagitia facere aut cogitare. He
ra prodeāve ego dn̄m meū. Iāqꝫ ſenex incipiaʒ fallere quod iuuenis abhorrui: quin potius clara
progenies huius vrbis ex turba nephandas flāmas e caſto pectore: ne obſequere dire ſpei. Extin
gue igneʒ: Non egre amorē pellit qui primis obſtat inſultibus. Qui dulce malū blandiēdo nutrit
duri et inſolētis dn̄i ſeruituti ſe dat: nec cū vult excutere iugū poteſt. Quid ſi hoc reſcierit mari/
tus. Heu quibus te ille laceraret modis. Nullus diu latere poteſt amor. Tace inquit Lucretia ni/
hil loci terrori eſt. Nihil timet qui non timet mori. Quēcunqꝫ dederit exituʒ caſus feraʒ: quo mi/
ſera pergis Soſias retulit: domū infamiē reddes: ſoleqꝫ tui generis eris adultera. Tutuʒ eſſe faci
nus ſeris. Mille circa te oculi ſunt: nō ſinet genitrix occultū ſcelus: nō vir: non cognati: nō ancille
ſerui vt taceant. Iumenta loquent ⁊ canes ⁊ poſtes ⁊ marmora te accuſabūt: atqꝫ ſic vt celes hec
que oīa videt oīa celare non potes deū: quid pena preſens conſcientie pauor: ⁊ animus culpa ple/
nus ſeqꝫ ipſuʒ timens negata eſt magnis ſceleribus fides: cōpeſce obſecro impij amoris flāmas.
Expelle facinus mente caſta horridū metue concubitos nouos miſcere thalamis mariti. Scio
rectū eſſe quod dicis retulit Lucretia: ſed furor cogit ſequi peiora: ſcit animus quātuʒ precipitiū
inſtat et ruit ſciens: vincit et regnat furor potenſqꝫ mente tota dn̄atur amor: Stat ſequi qd̄ regnū
amoris iubet. Nimis heu nimis reluctata ſuʒ fruſtra. Perfer ſi mei te mei miſeret nūciū ingemuit
ſuper his ſoſias per que hac dixit canas mee comas feſſumqꝫ curis pectus et fida que prebui ge
neri tuo ſeruitia: precor ſupplex ſiſte furoreʒ teqꝫ ipſaʒ adiuua. Pars ſanitatis eſt velle ſanari tuʒ
Lucretia. Nō oīs ait ingeniū reliquit pudor parcho tibi Soſia amorē qui me tegi non vult vnicū
reffugiū eſt huius mali morte vt preueniā nephas. Exterritus hac Soſias voce moderate inquit
hera mentis effrena impetus: coherce aīos: nūc vita eſt digna: qua te nece dignā putas: decretum
eſt ait Lucretia mori. Admiſſuʒ ſcelus collatim vxor gladio vindicauit. Ego honeſtius morte pre
ueniam cōmittendū. Genus leti quero ferro laqueo precipitio veneno: vendicare caſtitateʒ licet
vnuʒ horā aggrediar. Non patiar inquit Soſias. At Lucretia ſi quis mori cōſtituit prohiberi nō
pōt. At portia Catonis filia mortuo bruto cū ferrū ſibi ſubtractū eſſet carbones ardentes ebibit.
Si taʒ proteruus inquit ſoſias incūbat mēti furor tue vite ꝙ fame conſulendū eſt. Fallax ſepe fa
ma eſt que malo melior bono peior nonnunꝙ datur. Tēptemus hunc Eurialū ⁊ amori operā de/
mus meus erit iſte labor tibiqꝫ ni fallor reʒ confectā dabo. His dictis incenſuʒ animū inflāmauit
amore: ſpēqꝫ dedit dubie mēti: ſed nō illi anim⁹ erat vt qd̄ dixerat eſſet facturus. Differre animū
femine querebat furorēqꝫ minueret ſepe tp̄s extinguit flāmas ⁊ adimit egritudinē. Exiſtimauit
Soſias falſis gaudijs puellā producere donec vel Ceſar abiret vel mens illius mutaret: ne ſi ne/
gaſſet alius nuncius quereret: aut in ſe manus mulier iniiceret. Sepe igitur ire atqꝫ redire ſe fin/
xit, et illū gaudere amore ſuo: ⁊ tēpus idoneū querere quo inuicē affari poſſent. Dixit interdū nō
fuiſſe loquēdi oportunitas: nōnūꝙ ſe mitti extra vrbē ſtuduit: atqꝫ in reditū gaudia diſtulit. Sic
diebus multis egrotū pauit animū. ⁊ ne per oīa mentiret: ſemel tandē adorſus Eurialū. O ꝙ hic
dilectus eſt ait ſi ſcires: nec illi qd̄ hoc eſſet querēti vltra reſpōdit. At Eurialus certo cupidinis
arcu percuſſus: nullā mēbris quietā dabat: igne furtiuo populāte venas qui totas penit⁹ vorabat
medullas: nō tn̄ Soſiā nouit: nec Lucretia miſſuʒ putabat: vt oēs minus ſpei habem⁹ ꝙ cupidita
tis. Hic vbi ardere ſe vidit: diu prudentiā ſuā miratus eſt: ſeqꝫ multotiens increpauit. Euriale qd̄
ſit amoris imperiū noſti: longi luctus: breues riſus: parua gaudia: magni met⁹. Semper moritur
et nunꝙ mortu⁹ eſt qui amat: quid tu nugis inſtas iterū. At cū ſe fruſtra niti videret quid tandeʒ

ait. Incaſſuꝫ miſer amori repugno: nō me licebit qđ Iuliū licuit: quod alexandrū: quod hanibalē ſed quid viros armatos refero. Aſpice poetas virgilius per funē tractus ad mediā turriꝫ pependit: cū ſe mulierculę ſperaret viſuruꝫ amplexibus excuſet: quis poetaꝫ vt laſcivioris vite cultorē. Quid de pħis dicemus diſciplinarū magiſtris ⁊ artis beneuiuēdi preceptoribus Ariſtotelē tanꝙ equū mulier aſcendit freno cohercuit ⁊ calcaribus pupugit diis equa ꝑtās eſt Ceſaris. Non eſt verū qđ vulgo dicit̄. Non bene conueniunt: nec in vna ſede morant̄ maieſtas ⁊ amor. Quis maior eſt amator ꝙ noſter Ceſar: quotiens hic amoris dedit opa. Herculē dicūt qui fuit fortiſſimus ⁊ cetera deoruꝫ ſoboles pharatris, ⁊ leonis ſpolio poſitis colū ſuſcepiſſe paſſumq̄ aptari digitis ſmaragdos et dari legū rudibus capillis: ⁊ manu q̄ clauē geſtare ſolebat ꝑperāte fuſo duxiſſe fila: naturalis eſt hec paſſio. Sentit ignes genus aligerū. Naꝫ niger a viridi turtur amatur aue: et varijs albe iūgūtur ſepe colūbe. Si verborū memini qui ad pharaonē ſiculū ſcribit ſapho. Quid quadrupedes referā monet pro cōiugio bella iumentū: timidi cerui prelia poſcūt ⁊ cōcepti furoris dant ſigna: mugientes vrūtur hircane tigrides. Umbricus aper dentes acuit. Pemicatiunt terga leones. Cuꝫ mouit amor ardent inſane ponti belue: nihil immune eſt: nihil amori negatū: odiū parit cuꝫ iuſſit amor iuuenū feroces cōcitat flāmas ſenibuſq̄ feſſis rurſos extinctus reuocat calores. Uirginum ignoto ferit igne pectus. Quid ego nature legibus reuitar. Amor vincit oīa. et nos cedamꝰ amori. Hec vbi firmata ſunt. Lenā querit cui ceras ad nuptā ferendas committat. Niſus huic fidus comes erat harū rerū callidus magiſter: hic prouinciā ſuſcepit mulierculamq̄ conducit cui litere cōmittuntur in hanc ſententiā ſcripte.

¶ Prima epiſtola Euriali.

Salutarē te Lucretiā meis ſcriptis ſi q̄ mihi ſalutis copia foret. ſꝫ oīs tū ſalꝰ tuꝫ vite ſpes mee ex te depēdet. Ego te magis ꝙ me amo: nec te puto latere meū ardorē leſi pectoris. Iudex tibi eē potuit vultꝰ meꝰ ſepe lachrymis madidus: ⁊ que te vidēte emiſi ſuſpiria. Fer benigne precor ſi me tibi aperio. Cepit me decus tuū iunctūq̄ tenet eximia qua oībus p̄ſtas venuſtatis gratia. Quid eſſet amor antehac neſciui: tu me cupidinis imperio ſubieciſti. Pugnaui diu fateor violentū vt effugerē dominiū. Sed vicit meos conatꝰ ſplendor tuus: vicerunt oculorū radijs quibus eſt ſole potētior. Captiuꝰ ſum tuus: nec iā mihi amplꝰ cōpos ſuꝫ. Tu mihi et ſomni et cibi vſuꝫ abſtuliſti. Te dies noctesq̄ amo: te deſiderio: te voco: te expecto: de te cogito te ſpero: de te me oblecto: tuus eſt animus: tecū ſum totꝰ: tu me ſola ſeruare potes ſolaq̄ perdere Elige horum alterū et quid mentis habeas reſcribe: nec durior erga me verbis eſto ꝙ fueris oculis quibus me colligaſti. Non peto reꝫ grandē vt alloquendi te copiā hebeā poſtulo: hoc tm̄ volūt he litere vt que nūc ſcribo dicere poſſim corā. Hoc ſi das viuo, et felix viuo. Si negas extinguit̄ cor meū qđ te magis ꝙ me amat. Ego me tibi⁊ tue cōmendo fidei. Uale anime mi ⁊ vite ſubſidiū mee Has, vbi gēmas ſignatas accepit lena feſtino gradu Lucretiā poſcit. Eaq̄ ſola inuenta: hāc inq̄t epl'aꝫ tibi tota ceſarea nobilior ⁊ potētior curia mittit amator: vt tu ſui miſerearis magnis p̄cibꝰ rogat. Erat lenocinio notata mulier: nec illud lucretiam latebat permoleſteq̄ tulit infamē feminam ad ſe mitti: atq̄ in eā verſa que te ſceleſta in hanc domū audacia duxit: que te demētia meā adire phitiam ſuaſit. Tu nobiliū edes ingredi: tu, matronas tēptare potentes ⁊ violare audes legitimas faces. Uix me cōtineo quin capillos inuoluem tuos: tu mihi des literas: tu me alloqueris: tu me reſpicias: niſi plus qđ me decet attenderēꝫ ꝙ qđ tibi cōuenit efficere hodie me poſt hac vnꝙ tabellas amatorias ferres: ocius venefica tuaſq̄ literas defer: immo da vt lacerē potiuſq̄ igni dedam. Arripienſq̄ papirū in partes diuerſas ſcidit: et calcatam ſepe pedibus atq̄ conſputam in cinerem coniecit. Ac ſic de te ait ſumi ſuppliciū lena deberet igne ꝙ vno dignior. Sed abi ocius ne te vir offendat meus: ⁊ quas tibi remiſi de te poſcat penas caueto q̄ admodū ne añ cōſpectū redeas meuꝫ timuiſſet alia mulier: ſed hic matronarum nouerat mores: et inter ſe inquit nunc vi ſmaxime: q: te nolle oſtendis: moxq̄ ad illam parce ait domina: putaui me benefacere tibiq̄ complacitū iri. Si ſecus eſt da veniā imprudentie mee ſi nō vis vt redeā parebo. Tu quē deſpicis amatorē videris atq̄ his dictis e conſpectu receſſit. Eurialoq̄ inuento. Reſpira inquit felix amator plus amat mulier ꝙ amatur. Sed nunc non fuit reſcribendi ocium. Inueni meſtam Lucretiam ac vbi te nomino tuaſq̄ literas dedo: hilarem vultum fecit: milieſq̄ papirū baſiauit Nec dubia mox reſponſum dabit ⁊ ambiens vetula cauit ne amplius inueniret̄ ne pro verbis res ferret verbera. lucretia vero poſtꝙ anus euaſit: fragmenta perquirēs epl'e. particulas quaſq̄ ſuo loco repoſuit ⁊ lacera verba cōtexuit: iamq̄ legibile cyrographuꝫ faceret: qđ poſtꝙ millies legit millies quoq̄ deoſculata eſt: tandemq̄ inuolutū ſindone inter preciosa iocalia collocauit: et nunc hoc repetens nunc illud, verbum maiorem oratim bibebat amorē. Eurialoq̄ reſcribi ſtatuit atq̄ hunc in modum dictatam epiſtolā miſit,

¶ Reſcriptum lucretie.

DEſine ſperare quod aſſequi non licet curiale. Parce nuncijs ac literis me vexare: nec
me illarũ et grege credito que ſe vendunt: nõ ſunt quã putas: nec cui ſubmittere le-
nam debeas: querere aliam inceſtandam: Me nullus amor niſi pudicus ſequaꝛ: cum
alijs vt libet agito. Ex me nil poſtules temere atqꝫ indignũ. Vale. Hec epiſtola quã
uis durior viſa eſt curialio et contra lene dicta. Viã tamẽ oſtendit vltro citroqꝫ lite
ras miſſitandi. Nec dubitauit eurialus credere cui fidez lucretia prebuiſſet: ſed augebatur qꝛ ſer
monis italici neſci⁹ erat. Ideoqꝫ feruẽti ſtudio curabat addiſcere. Et qꝛ ſedulũ faciebat amor bre
ui tẽpore doctus euaſit ſoluſqꝫ dictauit epiſtolas qui prius ab alijs mutabaꝛ quicquid etruſo ſer
mone ſcribi oportuit. Rñdit ergo lucretia nihil ſuccenſuz eſſe ſibi ꝙ infamẽ ſubmiſerit feminã cuz
id ſe peregrinũ lateret: qui alio vti nũcio non potuerat. Miſſionis amorẽ fuiſſe cauſam qui nihil
quereret inhoneſti. Credere ſe fore ipſam pudicã caſtiſſimãqꝫ: atqꝫ idcicirco maiori dignã amore:
inſolẽtẽ feminã honoriſqꝫ ſui prodigã nedũ ſe nõ diligere ſed maximo odio proſequi. Pudicitia nã
qꝫ amiſſa nil eſſe ꝙ in femina cõmendetur. Formã fore delectabile bonũ ſed fragile atqꝫ caducum
Et cui niſi pudor aſſit nihil precij detur: que pudicitiã forme adiunxerit eam diuinã eſſe mulierez
ipſaz vtraqꝫ dote polentez ſcire: ac ppterea coli a ſe qui nil ab ea peteret libidinoſuz aut offenſuz
fame: optare ſe tantũ alloqui vt animũ ſuũ qui ſcriptis plene oſtendi nequit verbis aperiat. Cũqꝫ
his literis munera miſit nõ ſolum materia ſed opere etiã precioſa

¶ Ad hec Lucretia ſic reſcripſit.

ACcepi literas tuas tamqꝫ nil amplius de lena queror. Quod me amas non magnifi
co qui nec primus es: nec ſolus quem mea forma decepit. Multi et amarunt et
amant me alij: ſed vt illorum ſic et tuus erit vacuus labor. Habere verba tecum nec
poſſum: nec volo. Inuenire me ſolam ni fias irundo non potes. Alte ſunt domus, rau
ditus cuſtodia clauſi: Munera tua ſuſcepi: quia oblectat me opuſcillorum. Sed ne
quid tuum gratis apud me ſit: neue hoc pignus videatur amoris: remitto ad te anulum quem
matri mee vir dedit vt apud te precium quaſi ſit venditorum iocalium. Nec enim minoris eſt
gemma eius ꝙ munus tuum. Vale.

¶ His Eurialis ſic replicauit.

MAgno mihi gaudio fuit epiſtola tua que finez querelis fecit de lena. Sed angit me
qđ amorem paruipendas meum. Nam et ſi plures te amant: nullorum tamen ig-
nis comparandus eſt meo. At tu hoc non credis: quia loqui nequeo tecum: ꝗd ſi
daretur non me contemneres. O vtinam fieri poſſem irundo: ſed libentius tranſ-
formari in pulicem vellem: ne mihi feneſtrem clauderes. At ago nõ quod nequeas
ſed quod nolis doleo. Nam quid ego niſi animũ reſpicio. Ab mihi lucretiam quid dixti te nolle
an ſi poſſes me nolles alloqui: tuus ſum totus qui nihil cupio magis ꝙ tibi gerere mores: que
ſi iubes in ignem ire citius obediam ꝙ precipias. Mitte obſecro verbũ hoc. Si non daꝛ facul-
tas. Aſſit tamen volũtas ne me verbis enecca: que vitam mihi oculis prebes. Si non placet me
alloqui petere: qꝛ non ſit impetrandũ obſequar. Sed muta ſententiã illaz qua meũ laborẽ vacuũ
dixiſti futurũ. Abſit hec crudelitas: mitior eſto amenti tuo. ſi pergis ſic loqui fies homicida: nec
dubita. Facilius tu me verbis interimes ꝙ quis alius gladio. Deſino iam plura poſcere: vt reda
mes tm̃ poſtulo: nihil hic eſt quod abijcias. Nemo poteſt hoc te prohibere. Hic tamẽ amare thea
tus ſum. Munuſcula mea quouiſmodo apud te ſint eſt gratum. Illa te aliquando mei admone-
bunt amoris: ſed parua illa fuerũt ⁊ minora ſunt: que nunc mitto: tu tamen noli ſpernere qđ ama
tor donat. Maiora que indies ex patria mihi debent afferri cũ aderũt ex me recipies. Anul⁹ tuus
nunꝗ̃ ex digito meo recedet: ⁊ illum vice tua crebris oſculis reddam madidũ. Vale deliciũ meũ:
et mihi quod potes ſolatium dato.

¶ Sic frequenter cũ replicatũ eſſet in hunc tandẽ modũ Lu-
cretia dedit epiſtolam.

VEllem tibi Euriale morem gerere teqꝫ vt petis amoris mei participem facere:
nam id tua nobilitas meretur et mores tui depoſcunt: vt incaſſum non ames: ta
ceo quantũ mihi placeat forma tua et plena benignitatis facies. Sed mihi non
vſui eſt vt diligam. Noſco meipſam. Si amare incipiam: nec modum: nec regu
lam ſeruabo. Tu diu hic eſſe non potes: nec ego poſtꝙ in ludum venerim poſſem
carere. Tu me nolles abducere: et ego nollem manere. Monent me multarum

exempla que a peregrinis amantibus deſerte ſunt ne tuam amorem ſequar. Jaſon medeam dece
pit:cuius auxilio vigilem interemit draconem:⁊ vellus aureum aſportauit. Tradendus erat the
ſeus in eſcam minotbauro:ſed Ariadne conſilio fretus euaſit. Jllam tamen deſertam apud inſu-
lam dimiſit. Quid dido infelix que profugum accepit eneam: num illi peregrinus amor interitū
dedit. Scio quantū periculi ſit amorem extraneum admittere:nec me tantis obijciam diſcrimi-
nibus. Vos viri ſolidioris eſtis animi: furoremqꝫ magis compeſcitis. Femina vbi furere incipit
ſola poteſt morte aſſequi terminum. Non amant: ſed inſaniunt mulieres. Et niſi correſpondeat
amor:nil eſt amante femina terribilius. Poſtꝙ receptus eſt ignis:nec famā curamus: nec vitam
vnicū remediū eſt ſi copia ſit amati. Nam quo magis caremus cupimus:nec diſcrimen timemus
vllum: dum noſtro libidini ſatiſfiat. Mihi ergo nupte nobili diuiti conſultum eſt amori viaſ per
cludere:et tuo preſertim qui non potes eſſe diuturnus. Ne vel rodopeia phillis dicar vel altera ſa-
pho. Jdeo te oratum volo ne vltra meum expoſcas amorem: et tuum vt paulatim comprimas et
tinguaſqꝫ. Naꝫ id eſt viris ꝙ feminis multo facilius. Nec tu ſi me vt tu dicis amas:id ex me que-
rere debes quod mihi exitio ſit. Pro tuis donis remitto auream crucē margaritis ornatā:que lꝫ
breuis ſit: non tamen precio caret. Vale.

Non tacuit eurialus his acceptis ſed vt erat nouis ſcriptis in-
cenſus calamū ſuſcepit atqꝫ ſub hac forma dictauit epiſtolā.

Euriali ſcriptum.

Salue anime mi Lucretia que me tuis literis ſaluum facis ⁊ ſi nō mihil fellis im
miſceas:ſed hoc ſpero me audito detrahes. Venit meas in manꝰ epiſtola tua
clauſa et tua gēma ſignata. Hanc et legi ſepe et deoſculatus ſum ſepius. Sed
hec aliud ſuadet ꝙ tuus videtur animus fuiſſe. Rogas me vt amare deſinā: qꝛ
non expedit tibi peregrini flammas amoris ſequi:⁊ ponis exempla deceptarū
ſed hoc tum ornate culteqꝫ ſcribis:vt mirari magis ⁊ amare tuū ingeniū debeā
ꝙ obliuiſci. Quis ille eſt qui tunc amare deſinat quando prudentiorem et ſa-
pientiorem animaduertit amicam. Si meuꝫ minuere volebas amorē non oportuit doctrinā tuā
oſtēdere. Nā hoc nō eſt inceſum extinguere:ſed ignē maximū ex parua conflare fauilla. Ego duꝫ
legiꝰ magis exarſi videns forme tue preclare ⁊ honeſtati coniunctā eſſe doctrinā. Verba ſunt tamē
quibus rogas vt amare deſiſtaꝫ. Roga montes vt in planū deueniant, atqꝫ fontes ſua repetāt flu
mina tam poſſeꝫ te non amare ꝙ ſuū relinquere phebus curſuꝫ. Si poſſunt carere niuibus ſit hic
montes:aut maria piſcibus:⁊ feris ſilue:poterit ⁊ obliuiſci Eurialus tui. Non eſt pronum viris ve
ris Lucretia flammas extinguere. Nam qđ tu noſtro ſexui aſcribis pleriqꝫ veſtro aſſignant. Sꝫ
nolo huc certamen nūc ingredi. Ad ea me reſpondere oportet que in aduerſum retuliſti. Jdcirco
enim nolle te mihi correſpondiſſe amanti ſignificas quo multas peregrinus amor decepit:exem
plaqꝫ ponis. Sed poſſem ego quoqꝫ plures referre quos femine relinquentur. Troilum ſicut no-
ſti Priami filium criſeis decepit: Deiphebum Helena prodidit. Amatores circe ſuos medicamen-
tis vertebat in ſuos atqꝫ aliarū terga ferarū. Sed iniquū eſt ex paucarum conſuetudine totū vul-
gus cenſere:nam ſi ſic peregrinus vt tu, propter duos treſue malos aut etiā decēviros oīes accu
ſabis horrebiſqꝫ et propter totidem feminas cetere oīes erūt odioꝰ mihi. Quin potius alia ſuma
mus exempla. Qualis amor antonij cleopatreqꝫ fuit:⁊ aliorum quos epiſtole breuitas referre nō
ſinit. Si tu ouidiū legiſti inueniſtiqꝫ poſt troiam dirutam achiuorū plurimos dum remeant pere
grinis retentos amoribus nunꝙ in patriam reuertiſſe: Deſerūt namqꝫ amatricibus ſuis carcereqꝫ
potius neceſſarijs domo regnis et alijs que ſunt in patria cuiqꝫ gratiſſima voluerūt ꝙ amicas re
linquere. hec te rogo mi Lucretia cogites:nō illa que noſtro ſint amori aduerſa ⁊ que pauci fece-
runt. Ego ea mente te ſequor vt ꝑpetuo te amem ſimqꝫ perpetuo tuus. Nec tu me peregrinū dixe
ris. Magis nāqꝫ ciuis ſum ꝙ qui hic naſcitur. Nam illū caſus facit ciuem: me vero electio. Nul
la mihi patria erit niſi vbi tu ſis. Et ꝙuis contingat me aliquādo hinc abire:reditus tamen fe-
ſtinus erit. Nec ego in theutoniā reuertar niſi res meas compoſiturus ordinaturuſqꝫ vt tecū eſſe
ꝙdiu poſſim. Facile manendi apud te reperietur occaſio. Multa his in partibus negocia ceſaris
ſunt:hec mihi cōmitti expedienda curabo. Nūc legatione fungar. Nunc munus exercebo. Vicariū
in etruria ceſarem habere oportet:hanc ego prouinciam impetrabo:ne dubita ſuauiū meum Lu
cretia:meum cor:ſpes mea. Si viuere abſqꝫ corde poſſum et te relinquere poſſum. Age iaꝫ tandē
miſerere amantis tui:qui tanꝙ nix ad ſolem eliqueſcit. Conſidera meos labores et modum iam
diuqꝫ meis martyrijs ſtatue. Quid me tandiu crucias. Miror ego mei qui tot perpeti tormēta
potuerim:qui tot noctes inſomnes duxi: qui tot ieiunia toleraui. Vide ꝙ macer ſum ꝙ pallidꝰ ſuꝫ.
Parua res eſt ꝙ ſpiritū corpori alligatū detinet. Si tibi aut parentes aut filios occidiſſem non
poteras de me maius ꝙ hoc ſupplicium ſumere. Si ſic me punis quia te amo:quid illi facies qui

tibi dãnum dederit aut malũ. Ah mea lucretia hera mea ſalus meũ refrigeriũ ſuſcipe me in gratiã: demũ reſcribe me tibi carũ eſſe: nihil aliud volo: liceat me dicere ſeruus lucretie ſum: ⁊ reges ⁊ Ceſares amãt ſeruos vbi fideles norũt: nec dij dedignãtur readamare qui amant. Uale ſpes mea meuſqꝫ met⁹: et turris que fracta interius inexpugnabilis videt̃ exterius: ſi admotus aries fuerit mox confringetur: ita Euriali verbis lucretia vita eſt. Poſtq̄ eñ ſedulitatẽ amãtis aperte cognouit: et ipſe diſſimulatũ patefecit amorem: atqꝫ his literis Eurialo ſe aperuit.

Non poſſum tibi vltra aduerſari: nec te amplius curiale mei amoris expertez habere vicisti: iamqꝫ ſum tua. Me miſeram que tuas ſuſcepi literas: nimium multis et ponenda ſum periculis: niſi me tua fides et prudẽtia iuuet. Uide quod ſerues que ſcripſiſti. In amorem iam tuum venio: ſi me deſeris et crudelis et proditor ⁊ omnium peſſimus es. Facile eſt femellam decipere: ſed quanto facilius tanto turpius. Adhuc res integra eſt ſi putas me deſerendum dicito: antequam magis amor ardeat. Nec incipiamus quod poſtmodum incepiſſe peniteat. Omnium rerum inſpiciendus eſt finis. Ego vt feminarum eſt parum video. Tu vir es: te mei et tui curam habere oportet. Do me iam tibi: tuamqꝫ proſequor fidem: nec tuam eſſe incipio niſi vt ſim perpetuo tuo. Uale meum preſidium mecqꝫ ductor vite. Poſt plures epiſtole miſſe vtrinqꝫ ſunt: nec taz ardenter Eurialus ſcripſit q̄ feruenter lucretia reſpondit. Unum iam vtriuſqꝫ deſideriũ erat ſimul conueniendi. Sed arduum ac pene impoſſibile videbatur: omniũ oculis Lucretiam obſeruantibus: que nec ſola vnq̄ egrediebatur: nec vnq̄ cuſtode carebat. Nec tam diligenter bouem Iunonis argus cuſtodiuit q̄ Menelaus iuſſerat obſeruari Lucretiã. Uiciuz hoc apud italos late patet: feminam ſuam quaſi theſaurũ quiſqꝫ recludit: meo iudicio minus vtiliter. Sunt enim fere huiuſmodi mulieres omnes vt id potiſſime cupiant quod maxime denegatur: que vbi velis nolunt: vbi nolis cupiunt vltro: he ſi liberas habent habenas minus delinquunt. Et inde tam facile eſt inuitam cuſtodire mulierem q̄ in feruenti ſole pulicum gregez obſeruaſſe. Niſi ſuapte caſta ſit mulier: fruſtra maritus nititur ponere ſeram: cohibe. Sed quis cuſtodiat iſtos cuſtodes: Cauta eſt: ⁊ ab illis incipit vxor: Indomitum eſt animal mulier: nulliſqꝫ frenis retinendum. Erat lucretie ſpurius frater: huic tabellas commiſerat Eurialo deferendas: et hunc enim ſui amoris conſcium fecerat. Cum hoc igitur conuenitur Eurialum: vt clam domi ſuſcipiat. Habitabat hic apud nouercam ſuam lucretie matrem quam Lucretia ſepe viſitabat: ⁊ ab ea ſepius viſitabatur. Nec enim magno interuallo diſtabat. Ordo ergo his erat vt clauſo in conclaui Eurialo: poſtq̄ mater eccleſiaſticas aditura cerimonias exiuiſſet. Lucretia ſuperueniret antequam mater domi conuentura: quã non inuenta reditum expectaret. Interim vero apud Eurialum eſſet. Poſt biduum ſtatutus erat terminus at hi dies tanq̄ anni viſi ſunt amantibus longi: vt bene ſperantib⁹ hore producere male timentibus correpte. Sed non arriſit amantium deſiderijs fortuna. Preſenſit namqꝫ inſidias mater: at vt dies venit egreſſa domum priuignum excluſit. Qui mox Euriale triſte nuncium tulit. Cui non minus quã Lucretie fuit moleſtũ. Que poſtq̄ detectos agnouit dolos. Hac non ſucceſſit inquit alia aggrediamur via. Nec potẽs erit mater meis obſiſtere voluptatibus. Pandalus viro affinis erat quem iam lucretia fecerat archanorũ ſcium. Nec enim poterat ignitus anim⁹ quieſcere. Significat igit̃ Eurialo hunc vt alloquatur: q: fidus ſit et conueniendi viam poſſit monſtrare. At Eurialo nõ videbatur tutum illi ſe credere: quẽ Menelao ſemper herentẽ intuebatur: ⁊ ſubeſſe fallaciã verebatur. Inter deliberandũ autẽ iuſſus eſt Eurialus romã petere atqꝫ cũ pontifice maximo de coronatione tranſigere. que res tum ſibi: tum amice moleſtiſſima fuit. Sed oportebat ceſaris imperium ferre. Itur ergo mora duorũ menſiũ fit. Lucretiã interim domi manere: feneſtras claudere meſtas induere veſtes: vnq̄ exire. Mirari oẽs nec cauſam noſcere: ſiue ipſa vidua videbat̃ tanq̄ ſol defeciſſet cuncti ſe putabant in tenebris egere domeſtici: qui eam ſepe incubantẽ lectulo: ⁊ nunq̄ letã videbant egritudini imputabãt: ⁊ quicquid remediorũ afferri poterãt perquirebant ſed nunq̄ illa vel riſit: vel thalamũ exire voluit: niſi poſtq̄ redire Eurialum: et illi ceſarem obuiam eſſe cognouit. Tum quaſi egra ſomno excitata. Lugubri veſte poſita: ⁊ ornamentis redimita prioribus feneſtras aperuit: letabundaqꝫ illũ expectauit: quã vt Ceſar vidit: ne nega amplius inquit Euriale detecta res eſt. Nemo lucretiam te abſente videre potuit. Nunc q: rediſti auroram cernimus. Quis modus aſſit amori: tegi nunc poteſt amor: nec abſcodi tu ſcis. Iocaris mecũ vt ſoles Ceſar et me in riſum ducis Eurialus ait. Ego quid hoc ſit nõ ſcio. Hinnitus equorũ tuorũ ⁊ prolixe barbe ſtrepitus tue illã forſitan excitauit: atqꝫ ſic effatus lucretiã furtim aſpexit ⁊ oc'os coniecit in oculos: eaqꝫ poſt reditum prima conſultatio fuit. Paucis deinde interiectis dieb⁹: niſus Euriali fidus ſeruus comes: dum anxius amice cauſe fauet tabernam ſpeculatus eſt: q̃ poſt Menelai domũ ſita in lucretetie camerã etruſuz habebat intuitũ. Cauponẽ igitur ſibi conciliat ſpectatoqꝫ loco Eurialũ adducit: ⁊ hac inquit ex feneſtra alloqui lucretiaz poteris. Media inter vtrãqꝫ domũ Cloaca fuit nec hoi: nec ſoli acceſſa triũqꝫ vlnaruz diſtantia feneſtrã lucretie diſter-

minat.Hic diu conſedit amator expectans ſi quis caſus Lucretiam oſtenderet:nec deceptus eſt.
Affuit tandē lucretia cū huc atqꝫ illuc reſpiceret.Quid agis ait Eurialus vite rectrix mee: quo
tendis lumina cor meū. Huc huc dirige oculos preſidiū meū:tuus hic eurialus eſt.Me me aſſum
me reſpice.Tu ne hic addes inq̄t lucretia.O mi Euriale iā te alloqui poſſuz:vtinā ⁊ amplecti va
lerē.At iſtuc ait eurialus nō magno conatu faciā ſcalā huc admonebo.Tu obſecra thalamū amo
ris noſtri gaudia nimiū diſtulimus.Caue mi euriale ſi me vis ſaluā feneſtra hic ad dexterā vici
nuſqꝫ peſſimus:nec caupom credendū eſt:qui ꝑua pecunia ⁊ te ⁊ me ꝑderet:ſꝫ alia incedam⁹ via.
Satis eſt ſi huic ſermoni noſtro patet acceſſus:rn̄dit lucretia.At mihi eurial⁹ inquit mors eſt hec
viſio ni te ſimul amplector meiſqꝫ brachijs teneo mediā.Diu ex hoc loco tract⁹ eſt ſermo: miſſaqꝫ
huic per arundinē ſunt munera:nec eurialus in donis ꝙ lucretia liberalior fuit.Sēſit dolos So
ſia:ſecūqꝫ fruſtra inq̄t amātū conatibus obſto:niſi actu ꝓuideo ⁊ hera peribit ⁊ dn̄s infamiā ſubi
bit.Ex his malis ſatius eſt vnū auertere.Amet hera nihil nocebit ſi clam fit:Ipſa pre amore ceca
eſt:nec quid agit proſpicit.Si nō pōt cuſtodiri pudicitia:ſatis eſt rumorē tollere:ne domus infa
mis fiat:neue parricidiū cōmittatur.Adibo igitur ⁊ operā prebebo meā.Reſtiti quoad potui ne
cōmitteretur nephas id:qꝛ nō licuit meū eſt curare:vt qđ peius agitur occultum ſit.Parū eniz re
fert non agere:⁊ ſic agere vt nemo ſciat:cōe bonū libido eſt:nec homo eſt quē peſtis hec nō agitet
et ille caſtior habetur qui cautius agit:dumqꝫ ſic fatur lucretiā egreſſam thalamo videt aggreſ-
ſuſqꝫ feminā.Quidnā eſt inquit ꝙ nihil amoris mihi cōicas.eurialus tibi nihilominus dilectus
eſt:⁊ me clam amas vide cui das fidē.Primus ſapientie gradus eſt nō amare.Scd̄s vt ſic amas
ne palā fiat.Sola hoc ſine internuncio facere nō potes.Quanta mihi apud te ſit fides longo iaz
tempore didiciſti.Si quid mihi cōmittere vis iube.Mihi maxima cura eſt ne amor iſte detegat̄
et tu penā luas et vir omniū oblocutiones ferat.Ad hoc lucretia.Si eſt vt ais Soſia inquit:⁊ ti-
bi magnā habeo fidē:ſed tu viſus es neſcio quomodo negligens ⁊ meis aduerſus deſiderijs.Nūc
qꝛ ſponte te offers vtar obſequijs tuis:nec abs te decipi timeo.Tu ſcis ꝙtū ardeo: diu ferre non
poſſum hāc flāmam.Iuua me vt ſimul eſſe poſſimus.eurialus amore languet: ⁊ ego morior: nil
peius eſt ꝙ obſtare cupidini noſtre.Si ſemel inuicē cōuenirem⁹ tēperātius amabimus ⁊ tectius
erit amor noſter.Uade igitur eurialoqꝫ viam vnicam me accedendi dicito.Si abhinc quatriduo
dum ruſtici frumentū afferunt vectoris perſonā induat opertuſqꝫ ſacco triticū per ſcalas in hor-
reum ferat.Tu te ſcis thalamū meū ad ſcalas habere hoſtiū primū:atqꝫ omīa eurialo dicito hic
diem manebo:⁊ dū erit tēpus ſola in cubili ero:ipſe oſtiū impellat dū ſolus ſit ad me ingrediatur
Soſias ꝙuis arduū facinus eſſet maiora veritus mala prouinciā ſuſcepit.Eurialoqꝫ inuento cū
cta ex ordine nunciat:que ille iudicans leuia libenter āplectitur:ſeqꝫ paratis accingit:nec aliud q̄
rit ꝙ nimiā morā.O inſenſatū pectus amātis.o mentē cecam.o animū audacē corqꝫ intrepiduz.
Quid eſt tā nimium quod tibi non paruū videbatur.Quid tā arduum quod planū non eſtimes.
Quid tā clauſuz qđ tibi non ſit apertū:tu om̄e diſcrimen paruifacis:tu nihil difficile cenſes.Ina
nis eſt apud te oīs cuſtodia maritorū.Multe te leges tenent:nulli metus:nulli pudori obnoxi⁹ es
Omnis labor tibi eſt ludus:tibi nihil obſtat vſqꝫ.o rerū amor domitor oīm.Tu virū primatez ce
ſari acceptiſſimū diuitijs affluētē:etate maturū:imbutū literis:prudētia clarū eo perducis vt po
ſita purpura ſaccū induat:vultū foco tegat:ſeruus ex dn̄o fiat:et qui nutrit⁹ in delicijs fuerat iā
humeros geſtandis oneribus aptet:ſeqꝫ publicū baiulum mercede locet.O rem mirandā peneqꝫ
incredibilē:virū aliquādo.in conſilio grauiſſimū inter cateruas vectorū cernere atqꝫ in colluuiōe
illa fereqꝫ boīm cōtuberniū habuiſſe.Quis transformationē querat maiorē.Hoc eſt qđ Ouidius
metamorphoſcos vult dū fieri ex hominib⁹ aut beſtias ſcribit aut lapides aut plātas.Hoc ⁊ poe
tarū eximius maro ſenſit dum circes amatores in terga ferarū verti cātabat.Nā ita eſt vt amo-
ris flāma,ſic mens alientur vt parū a beſtijs differat: linquēs croceuz titonis aurora cubile: iam
diem referebat optatum:moxqꝫ ſuum rebus colorem appollo reddens expectātez recreat Euria
lum:qui tunc ſe fortunatū beatūqꝫ cenſuit cum admixtū ſe vilibus ſeruis nulli nocendum vidit.
Pergit igitur ingreſſuſqꝫ Lucretie domum:frumento ſe onerauit: poſitoqꝫ in horreū tritico vlti
mus decedentiū fuit atqꝫ vt erat perdoctus hoſtiū maritalis thalami:qđ in medio ſcalarū clauſuz
videbatur impellit:ſeqꝫ intro recepit ⁊ recluſis forib⁹:ſolā Lucretiam ſerico intextam videt atqꝫ
accedens prop⁹.Salue mi anime inquit:ſalue vnicū vite preſidiū ſpeſqꝫ mee.Nunc te ſolaz offen
di:nūc qđ ſemper optaui ſemotis arbitris te amplector.Nullus iā paries nulla diſtātia meis ob-
ſtabit oculis.lucretia ꝙuis ordinē ipſa dediſſet.primo congreſſu ſtupuit:nec eurialū ſe ſpirituā
ſe videre putabat vt que virū tm̄ ab ea pericula iturū ſibi nō ſuadebat.At vbi inter āplex⁹ ⁊ oſcu
la ſuū cognouit eurialū.Tu ne eſt inquit paupercule:tu ne hic ades euriale et rubore per genas
fuſo complexa hominē eſt artius:et media fronte diſſauiata:mox repetens ſermones.Heu quāto
te ait diſcrimini ſubieciſti:quid amplius dicā Iā me tibi cariſſimā ſcio:iā tui amoris feci pericu
lū:ſed neqꝫ tu me aliā inuenies.Dij tātū fata ſecūdent:⁊ amori nr̄o proſperū ventū dent dū ſpūs

bos reget artus pꝛeter te nemo lucretie potens erit:nec maritus quidē ſi rite maritū appello qui
mihi inuite datus eſt:⁊ in quē nunq̄ animus conſenſit meus. Sed age mea voluptas meū delicīū
Abijcito saccū hunc teq̄ꝫ mihi vt es oſtende. Exue vectoris ſpēm:hos funes miſſos face. Eurialū
me videre credito. Iā ille depoſitis ſoꝛdibus oſtro fulgebat ⁊ auro ⁊ amoꝛis in officiū pꝛon⁹ibat
Tum ſoſias ante oſtiū pulſitans. Cauete inquit amātes neſcio quid rerū querēs Menelaus huc
feſtinat:tegite furta veſtra doliſq̄ꝫ virū fallite. mihi eſt qȯ egredi puteris. Tum lucretia latibulū
inquit paruū ſub ſtrato eſt:illic pꝛecioſe res ſunt. Scis tibi quid ſcripſerim: ſi te meū exiſtente vir
aduētaret ingredere huc:tutus hic tenebꝛis eris:neq̄ꝫ te moueris:neq̄ꝫ ſcreatuꝫ dederis. Anceps
quid agat curialus mulieris imperiū ſubit. Illa foꝛibus patefactis ad ſericū redit. Tū menelaus
et vna hertus aſſunt:cyrographa nōnulla ad rempublicā pertinentia queſituri. Que poſtq̄ nullis
inuenta ſunt ſcrinijs. In latibulo noſtro inquit menelaus foꝛſitan erunt lucretia lumēq̄ꝫ affer huc
intus querūdum eſt. His exterrit⁹ curialus virib⁹ exanguis fit. Iāq̄ꝫ odiſſe lucretiā incipit atq̄ꝫ
intra ſe. Heu me fatuuꝫ inquit. Quis me huc venire cōpulit niſi leuitas mea. Nunc depꝛehenſus
ſum:nūc infamis fio:nūc ceſaris gratiā perdo: quid agā: vtinā mihi vita ſuperſit. Quis me hinc vi
uum eripiet. Emoꝛi certū eſt. O me vanū ⁊ ſtultoꝛū oīm ſtultiſſimū. In hanc ſententiā volens ceci
di. Quid hec amoꝛis gaudia ſi tanti emuntur. Breuis illa voluptas eſt:doloꝛes longiſſimi. O ſi
nos hec pꝛo regno celoꝝ ſubiremus. Mira eſt hoīm inſcitia. Laboꝛes breues nolumus pꝛo longiſ
ſimis tolerare gaudijs. Amoꝛis cauſa cuius leticia fumo comparari poteſt:infinitis nos oblecta
mus anguſtijs. Ecce meipſum iam ego exemplum:iam fabula omniū ero:nec quis exitus pateat
ſcio. Hinc ſi me deoꝛū traxerit auxiliū nunq̄ me rurſus amoꝛ illaqueabit. O deus eripe me hinc
parce iuuētuti mee:noli meas meriti ignoꝛantias reſerua me vt hoꝛū delictoꝛū penitētia agā:non
me amauit lucretia:ſed quaſi ceruū in caſſes voluit depꝛehēdere. Ecce venit dies meus nemo me
adiuuare pōt:niſi tu deus meus. Audierā ego ſepe mulierū fallacias:nec declinare ſciui. At ſi nūc
euaſero nulla me vnq̄ mulieris tegna deludet. Sed nec lucretia minoꝛibus vrgebatur moleſtijs
que non ſolū ſui:ſed amantis quoq̄ꝫ ſaluti timebat. At vt eſt in periculis ſubitaneis mulieruꝫ q̄
viroꝛū pꝛomptius ingeniū:excogitato remedio. Age inquit vir. Ciſtella illic ſuper feneſtra eſt vbi
te memini monumenta nonnulla recondiſſe:videamus an illic cyrographa ſint recluſa: ſubitoq̄ꝫ
occurrens:tanq̄ vellet aperire ciſtellaꝫ: latenter illam deoꝛſum repulit et quaſi caſu cecidiſſet.
Proh mi vir ait adeſto ne quid damni ſentiamus: ciſtella ex feneſtra cecidit:verge ocius ne io
calia vel ſcripture diſperiant. Ite ite ambo quid ſtatis. Ego hinc ne quis furtum faciat oculis
obſeruabo. Video audaciā mulieris nūc et feminis credito. Nemo tam oculatus eſt vt falli non
poſſit. Is dūtaxat non fuit illuſus quē coniunx fallere non tentauit. Plus foꝛtuna q̄ ingenio ſu
mus felices. Motus hoc facto Menelaus Hertuſq̄ꝫ vna repente in viculū pꝛecipitat. Dom⁹ etenī
ſo moꝛe altioꝛ fuit multiq̄ꝫ gradus deſcendi erant:hinc datū eſt curialo ſpacium mutandi locum
qui ex monitu lucretie in nouas latebꝛas ſe recepit. Illi collectis iocalibus atq̄ꝫ ſcripturis:quia
cyrographa quibus opus erant non reperierant ad ſcrinia iuxta que latuerat curialus tranſeunt
ibiq̄ꝫ voti compotes facti:conſalutata lucretia receſſerunt. Illa obducto foꝛibus peſſulo. Exi mi
curiale. Exi mi anime inquit:veni gaudioꝛum ſumme meoꝛum:veni foꝛas delectationum mearū
ſcaturigo:leticie fauū mellis:veni dulcedo incōparabilis mea. Iaꝫ tuta ſunt oīa:iam noſtris ſer
monibus libere cāpus patet:iam locus eſt amplexibus tutus. Aduerſari oculi noſtris foꝛtuna vo
luit: ſed aſpiciūt dij noſtri amoꝛē: nec taꝫ fidos amantes deſerere voluerunt. Veni iam meas in
vlnas:nihil eſt qȯ amplius verearis:meū lilium:roſariūq̄ꝫ cumulus. Quid ſtas: quid times. tua
hic ſuꝫ lucretia: quid cūctaris lucretiā amplexari. Eurialus vix tandeꝫ foꝛmidine poſita ſeſeq̄ꝫ res
cepit. Cōplexuſq̄ꝫ mulierē. Nunq̄ me inquit tantus inuaſit timoꝛ:ſed digna tu es cuius cauſa tan
ta gerantur. Nec iſtec oſcula⁊ tā dulces amplexus obuenire cuipiā gratis debent. Nec ego vt ve
rū fatear ſatis emi tm̄ bonū. Si poſt moꝛtē rurſus viuere poſſem teq̄ꝫ perfrui: emoꝛi millies vellē
ſi hoc pꝛecio tui poſſent amplex⁹ coemi. O mea felicitas. O mea b̄titudo:viſum video an ita eſt:te
neo te:an ſomnis illudoꝛ vanis:tu certe hic es ego te habeo. Erat lucretia leui veſtita palla. q̄ mē
bꝛis abſq̄ꝫ ruga herebat:nec vel pect⁹ vel clunes mētiebat vt erāt artus ſic ſe oſtētabāt:gule can
doꝛ niualis:oculoꝝ lumē tāq̄ ſolis iubar:intuitus letus:facies alacris gene ſicuti lilia purpureis
admixta roſis:riſus in oꝛe ſuauis atq̄ꝫ modeſtus:pectus amplū:papille quaſi duo punica poma
ex vtroq̄ꝫ latere tumeſcebāt:pꝛuritūq̄ꝫ palpitātes mouebāt. Nō potuit curialus vltra ſtimulū co
hibere:ſed oblitus timoꝛis:modeſtiā quoq̄ꝫ abs ſeſe repulit:aggreſſuſq̄ꝫ feminā. Iā inq̄t fructuꝫ
ſumam⁹ amoꝛis:rēq̄ꝫ verbis iūgebat. Obſtabat:mulier curā q̄ꝫ ſibi honeſtatis⁊ fame foꝛe dicebat
nec aliud eſt⁹ amoꝛe q̄ verba ⁊ oſcula poſcere. At q̄ ſubridēs curialus. Aut ſcitū eſt inquit me huc
veniſſe aut neſcitū. Si ſcitū nemo eſt que cetera nō ſuſpicetur:⁊ ſtultū eſt infamiā ſine re ſubire.
Si neſcitū ⁊ hoc quoq̄ꝫ ſciet nullus:hoc pignus amoꝛis eſt:emoꝛioꝛ pꝛiuſq̄ꝫ caream. Ach ſcel⁹ eſt
inquit lucretia. Scelus eſt inquit Eurialus bonis non vti cū poſſis: an ego occaſionē mihi con

ceſſem tam queſitā tam optatā amitterem. Acceptaqꝫ mulieris veſte pugnātem feminā que vin
cere nolebat abs negocio vicit nec veneris hec ſacietatē vt amori cognita ē amor peperit: ſed ma
iorem ſitim excitauit amoris. Memor tamen diſcriminis Eurialus poſtquā vini cibiqꝫ pauliſper
hauſit: repugnante Lucretia receſſit. Nec ſiniſtre quiſpiā ſuſpicatus eſt niſi quod vnus ex baiu
lis putabatur. Admirabatur ſeipſum Eurialus dum viam pergeret. Secumqꝫ. O ſi nunc inquit
obuiū mihi ſe daret Ceſar meqꝫ agnoſceret: quā illi habitus hic ſuſpitionem faceret: ꝙ me rediret
fabula omnibus eſſem: et illi iocus nunꝙ me miſſum faceret donec ſciret quid ſibi hec ruſtica ves
tis vellet. Sed fingerem non hanc ſed aliam adiſſe matronā. Nam ⁊ ipſe hanc amat nec ex vſu eſt
meum ſibi amorem patere. lucretiam proderem que me ſuſcepit ſeruauitqꝫ. Dū ſic loquitur viſum
achatem polinurū cernit: coſqꝫ preit: nec prius ab his cognitus eſt ꝙ domi fuit: vbi poſitis ſarcis
pretexta ſumpta rerū pandit euentū. Dum quis timor ⁊ quod gaudiū interceſſit memoriter ſcilicet
narrat: nunc timenti ſimilis nunc exultanti fit. Interueniendum autē heu me ſtultū inquit femi
ne commiſi caput: non ſic me pater admonuit dum me nullius femine fidem ſequi debere dicebat
Ille feminam animal dicebat eſſe indomitum: infidum: mutabile: crudele: mille paſſionibus de
ditū. Ego paterne immemor diſcipline vitam meā muliercule tradidi. Quid ſi me frumento one
ratum aliquis cognouiſſet. qđ dedecus: quenā infamia mihi ⁊ meis poſteris eueniſſet. Alienum me
ceſar feciſſet tāꝙ leuem ⁊ inſanum. potuiſſet hec contemnere. Quid autē ſi me vir dum ſcrinia ver
ſabat latentem inueniſſet. Seua eſt lex iulia mechis. Exigit tamen dolor mariti maiores penas
ꝙ lex vlla conceſſerit. Necat hic ferro: necat illa cruentis verberibus quoſdā mechos et mugilis
intrat. Sed putemus virū pepercisse vite mee. Nunc me in vinculis coniecisset: aut infamē ceſari
tradidiſſet. Dicamus ⁊ illius me manus effugere: quia inarmis erat mihiqꝫ fidus enſis herebat late
ri. At viro comitatus erat ⁊ arma ex pariete pendebāt captu facilia. In domo longus famulorū or
do: clamores mox inualuiſſent ⁊ oſtia fuiſſent clauſa: tum de me ſuppliciū ſumptū fuiſſet. Heu me
demētē: nulla me prudētia liberauit hec diſcrimine ſed caſus tm̄. Quid caſus immo ⁊ prōptū īgeniū
lucretie. O fidā feminā. O amatricē prudentē. O inſignē ⁊ nobiliſſimū amorē. Cur me tibi non
credam. Cur tuā non ſequar fidē. Mille mihi ſi aſſint ceruices oēs tibi cōmittā. Tu fidelis es: tu
cauta: tu prudens. Scis amare ⁊ amantē tueri. Quis tacito excogitare potuiſſet viā qua me que
rentes auerteret vt tu ipſa excogitaſti. Tu mihi hanc vitā ſeruaſti eandē tibi deuoueo. Non meum
eſt ſed tuū quod ſpiro. Non erit mihi durū perdere propter te qđ per te teneo. Tu vite mee ius ha
bes: tu necis imperiū. O candidū pectus. O dulcem linguā. O ſuaues oculos. O ingeniū velox. O
mēbra marmorea ſucciqꝫ plena: qn̄ ego vos reuiſam: quādo iterū corallina labia mordebo: quando
tremulā linguā ori meo murmurantē denuo ſentiā. Papillas ne vnꝙ illas retractabo. Parum eſt
achates qđ in muliere vidiſti hac. Quo propior eſt femina eo formoſior eſt: vtinā mecū vna fuiſſes.
Non tā Candali regis lidie formoſa vxor fuit ꝙ iſta eſt. Non miror illū voluiſſe nudā coniugem
ſocio demonſtrare vt plenius ſumeret gaudiū. Ego quoqꝫ itidem facerem ſi facultas eſſet lucretiā
tibi nudam oſtenderem. Aliter autem nec tibi effari quāta ſit eius pulcritudo poſſum: nec tu ꝙ ſo
dum ꝙqꝫ plenū meū fuerit gaudium potes conſiderare. Sed congaude mihi: quia maior fuit mea
voluptas quā verbis queat exponi. Sic eurialus cum Achate: nec pauciora ſecū. lucretia dicebat.
Eius tamē minor leticia fuit quo taciturnior alijs fidem non habuit vt rem poſſet referre. Soſie
non audebat pre verecundia totum narrare. Baccarus interea pannonius eques domo nobilis
qui ceſarem ſequebatur ardere lucretiam cepit. Et quia formoſus erat: redamari putabat: ſo
lamqꝫ femine pudicitiā obſtare rebatur. Illa ſicut mos eſt noſtris dominabus omnes vultu hilā
do intuebatur. Ars eſt ſiue deceptio potius ne verus amor palā fiat. Inſanit baccarus nec cōſola
ri pōt niſi lucretie mentē perſentiat. Solent matrone ſenen. ad primū lapidem ſacellū diue marie
quod in bethleem nuncupant ſepius viſitare. Huc lucretia duabus comitata virginibus et anu quo
dam proficiſcebatur. Sequitur baccarus violam in manu geſtans deauratis folijs cuius collo
epiſtolā amatoriā ſubtilibus inſcriptā mēbranis abſconderat: nec mirere tradidit enim cicero illā
illiadem omnē ita ſubtiliter ſcriptam ſibi oſtenſa fuiſſe vt teſta nucis clauderetur. Offert violam lu
cretie ſeſe cōmendat baccarus. Reſpuit donū lucretia. Inſtat pannonius magnis precibus. Tū
ante recipe inquit hera donatū florē: quid times vbi nullū eſt periculum. Parua res eſt qua potes
hunc militem placare. Secuta eſt lucretia anilem ſuaſionē violāqꝫ ſuſcepit. Parūqꝫ vltra progreſ
ſa violā alteri ex virginibus tradidit. Nec diu poſt obuiā facti ſunt duo ſtupētes qui virgūculā vt
ſibi florem traderet non magno negocio induxerunt: apertoqꝫ viole ſtipite carmen amatorium in
uenerunt. Solebat hoc hoīm genus pergratum eſſe noſtris matronis: ſed poſtꝙ Ceſaris curia
ſenas venit: irrideri deſpici et haberi odio cepit: quia plus armorū ſtrepitus ꝙ literarū lepor no
ſtras feminas delectabat. Hic grandis liuor ⁊ ſimultas ingens erat: querebanturqꝫ tegne vias oēs
quibus nocerent ſatis. Ut ergo viole dolus patuit: ad menelaum mox itur epiſtolā vt legat roga
tur. Ille meſtus domum pergit vxorem increpat: domūqꝫ clamoribus implet: negat ſe reā vxor

remq; geſtam exponit ⁊ anus adducit teſtimoniũ. Itur ad Ceſarez fit querela:vocatur Baccar⁹
is crimen fatetur:petenſq; veniam nunꝙ ſe poſt lucretiã vexaturuꝫ iureiurãdo confirmat. Sciēs
tamen Iouem non iraſci:ſed arridere periurijs amantũ: ſterilez flammã vt magis prohibit⁹ erat
eo diligentius ſequebatur. Venit hyems excluſiſq; noctibus ſolũ horeã admittebat. Cadũt ex celo
niues:ſoluitur in ludum ciuitas. Iactant matrone in vicos iuuenes in feneſtras niuem. Hinc naſ-
ctus occaſionē Baccarus epiſtolã alterã cera includit ceram niue cingit: factaq; palã in feneſtrã
Lucretie iacit. Quis non om̃ia regi fortuna dicat. quis nõ fauorabilē eius cupiat flatũ ſari. Plus
enim valet hera benigni ꝙ ſi te veneris cõmendet epiſtola mariti. Dicunt quidã nil eſſe quod in ſa
piente queat fortuna: hoc ego his ſapientibus cõcedo:qui ſola virtute gaudēt: quit pauperes ⁊
egroti:et in equo fallaris eluſi vitam ſe credunt poſſidere beatã qualē nullũ adhuc vidi vel fuiſſe
putarim. cõi vita hoim vita fauoris fortune indiget. hec quos vult eleuat: ⁊ quos vult deprimit.
Quis Baccarũ perdit: niſi fortuna nunquid prudentis conſilij fuit in nobis viole clauſiſſe tabel
las:et nunc beneficio niuis epiſtolã tranſmiſiſſe. Dicet aliquis fieri cautius potuiſſe:quod ſi conſi
lium fortuna iuuiſſet:et cautus hic et prudentiſſimus iudicatus fuiſſet. Sed obſtans fatũ pilam
ex Lucretie manibus lapſam apud ignē duxit vbi ſolutis calore niuibus liquefactaq; cera tabel-
las manifeſtauit:quas tũ vetule que ſe calefaciebãt:tuꝫ Menelaus qui aderat perlegerunt:no-
uaſq; lites excitarunt:quas Bacarus non excuſatione:ſed fuga vitauit. Hic amor ex vſu venit Eu
rialo. Nam dum vir greſſus et actus Baccari ſpeculãtur inſidijs Eurali locũ facit:verũq; eſt qð
dici ſolet. Non facile cuſtodiri quod a pluribus amatur vel impugnat᷑. Spectabãt amantes poſt
primũ cõcubitum ſecundas nuptias. Viculus erat inter edes lucretie atq; vini artus:per quem
pedibus in vtrũq; parietē porrectis in feneſtrã Lucretie haud difficilis ꝓbebatur aſcenſus. Sed
huc aſcēdere ſoluꝫ noctu licebat. Menelao petendũ rus erat ibiq; pernoctandũ:qui dies ab amã
tibus tanꝙ ſaturnaliorũ expectabãtur. Fit receſſus. Mutatis Eurialus veſtibus in viculũ ſe rece
pit:ſtabulũ illic Menelaus habebat:quod Eurialus docēte ſoſia ingreſſus eſt:ibiq; noctē manēs
ſub feno latebat. Tum ecce Dromo qui erat Menelai ſecũdus famulus equis ꝓpoſitus: impletu-
rus preſepia:fenum ex Euriali latere ſuſcipit:eratq; amplius ſuſcepturus ac Eurialũ furca per
cuſſurus ni Soſias obueniſſet qui vt diſcrimen agnouit: da mihi hanc operam frater bone. Ego
hinc pabulum equis prebebo:tu interea loci vide an nobis cena inſtructa ſit. Gaudendũ eſt duꝫ
Herus abeſt. Melius eſt nobis cum dña ꝙ cum illo. Hec iocunda eſt et perliberalis. Ille iracun-
dus clamoroſus:auarus:difficilius:nunꝙ nobis bene eſt dum ille adeſt. Vides ne vt ventres no-
ſtros iniquo caſtigat modio:qui ſemper eſurit:vt nos fame cruciet nec ſuſtinet muſcida fruſtra ce
ralei panis conſummi:ſed heſternũ minutalē ſeruat in menſem:vniuſq; cene ſiluros ⁊ anguillas
ſalſas in alterã deferre numerata fila ſectiui porri ne quid tãgamus ſignata recludit. miſer q̃ per
hec tormenta querit diuitias. Naꝫ quid ſtultius ꝙ viuere pauperē:vt locuples moriaris. Quãto
melius Hera que non cõtenta vitulis nos paſcere et teneris hedis gallinas quoq; turdoſq; mini
ſtrat. et vini copiã melioris. Dromo cura vt ꝙ vncta popina ſit. Iſtud inquit Dromo cure habebo
et menſam potius ꝙ equos fricabo. Herum ego hodie in rus deduxi ꝙ ſibi male ſuccedat: nunꝙ
mihi vbũ dixit:niſi veſperi cuꝫ me remiſit ad equo:renũciariq; domine iuſſit nõ ſe rediturum hac
nocte. Laudo te Soſia qui tandē odire petiſti domini mores:ego tãdiu mutaſſeꝫ dominum: niſi
me domina matutinis offellis retinuiſſet. O velles nihil dormiendum eſt hac nocte:bibamus vore
muſq; donec veniat dies. Non tantũ per menſem lucrabitur Herus quantũ nos vna cena ſumem⁹
Audiebat hoc Eurialus libens:tametſi mores ſeruorũ notabat:et idem ſibi fieri nõ dubitaret cũ
domo abeſſet:vtq; Dromo receſſit:aſſurgens Eurialus. O ꝙ inquit beatã noctē Soſia tuo bene
ficio ſum habiturus qui me huc duxiſti: ⁊ ne patefierem probe cuſtaſti:vir bonus es meritoq; te
amo:nec tibi nõ gratus inueniar. Aderat hora perſcripta letus Euriał⁹: ꝙuis duob⁹ perfunctus
diſcriminib⁹:murũ aſcendit et aperta feneſtra Lucretiã iuxta foculũ ſedentē: paratiſq; obſonijs
expectantē reperit. Illa vt amantē agnouit:aſſurgens mediũ cõplexa eſt. Fiunt blanditie:dãtur
oſcula:itur in venerē:tenſis velis feſſamq; nauigio cytbareã:nũc ceres reficit:nunc bachus. Heu
ꝙ breues voluptates ſunt:ꝙ longe ſolicitudines:vix horã Eurialus letã habuerat:tum ecce. Soſ-
ias qui reditũ menelai renũciat gaudiũq; perturbat. Timet eurialus: fugere ſtudet. Lucretia
mēſis abſcõditis obuiã viro pergit. reuerſumq; ſalutat. Et o mi vir inquit ꝙ bene rediſti:naꝫ ego
iam te villicã ruſticatũ rebar:quid tu tamē rure tandiu egiſti:caue ne quid obfaciã. Cur nõ domi
maneo:quid me cõtriſtari abſentia ſtudes:ſemper dũ abes timeo tibi:tum ne quam adeas formi
do vt ſunt inuidi vxoribus ſui viri:quo metu ſi vis me ſoluere nunꝙ extra dormias. Nec enꝫ ſine
te nox eſt mihi vlla iocunda. Sed cena hic tã poſt cubatũ ibimus. Erant tũc in aula vbi familia
prãdere ſolet:ibiq; virum detinere Lucretia nitebatur donec Eurialus abeũdi ſpaciũ ſuſcepiſſet
cui neceſſaria eſt morula quedã menelaus autem foris cenatus,erat ſeq; in thalamũ recipere feſti
nebat. Tũ Lucretia:parũ me amas inquit cui nõ potius domi apud me cenaſti. Ego q̃ tu aberas

non comedi hodie nec bibi quicꝙ̃. Venerūt tamen villici ex roſalia neſcio quid vini portātes opti
mum eſſe ferebant trebanū. Ego pre triſticia nihil guſtaui: nunc quoniā ades camus ſi placet in
cancellariā introrſum: guſtemuſqꝫ vinū ſi vt illi dixerunt tam ſuauiſſimū ſit. Diſqꝫ dictis lucernā
dextra virum ſiniſtra manu recipit et in intimum penu deſcendit: tādiu nunc hunc nunc illū cadū
terebrauit ac cū viro pitiſauit: donec Eurialū putabat abeſſe. At ita demū ad ingratos hime
neos cū viro trāſiuit. Eurialus intēpeſta nocte domū repetijt. Sequēti luce ſiue ꝙ ſic expediebat ca
uere ſiue ſuſpicio mala fuit: muro feneſtrā Menelaus obſtruxit. Credo vt ſunt conciues noſtri in
cōiecturas acuti ſuſpicionūqꝫ pleni: timuiſſe Menelaum loci comoditatē vtqꝫ parū fidebat vxo-
ri occaſionē demere voluiſſe. Nametſi nihil cōſcius erat illi: vexatā tamē feminā multiſqꝫ dictim
temptatā precibus non ignorabat: ⁊ animū cognoſcebat mulieris inſtabilē: cuius tot ſunt volun
tates quot ſunt in arborib⁹ frondes. Sexus enī femineus nouitatis eſt auidus raroqꝫ virū amat
cuius copiā habet. Sequebaſ ergo viā maritorū ꝓmultatā quorū opimo eſt infortuniū bonis ex-
cludi cuſtodijs. Erepta eſt hinc cōueniēdi facultas: nec mittēdi literis permiſſa libertas eſt. Naꝫ
et cauponē qui poſt edes lucretie vinariā tabernā cōduxerat: ex qua ſolebat curialus affari lucre
tiam aut literas per arundinē mittere: ſicuti Menelaus ſuaſit ingratus expulit. Reſtabat ſolus
oculorū intuitus: nutuqꝫ tm̄ ſe cōſultabāt amātes: neqꝫ iſtac amoris extrema linea cōmode per-
frui poterāt. Erat ingēs dolor vtriqꝫ cruciatuſqꝫ morti ſimilis: qꝛ nec amoris poterant obliuiſci
nec in eo perſeuerare. Dum ſic anxius curialus quid conſiliꝫ capiat meditatur. Venit in mentem
lucretie monitū quod ſibi de Pandalo ſcripſerat Menelai cōſobrino peritoſqꝫ medicos imitatus
quibus mos eſt in periculoſis egritudinibus anceps adhibere medicamentū ⁊ vltima potius ex
periri ꝙ̃ ſine cura morbū relinquere. Aggredi Pādalū ſtatuit remediūqꝫ ſuſcipere quod antea re
futaraſ. Hinc igitur accerſito ⁊ in penitiorē domus partem vocato. Sede inquit amice rem gran-
dem tibi dicturus ſum: indigentē his quas in te ſcio ſitas diligentia fide taciturnitate. Volui iā
dudū hec dixiſſe: ſꝫ nō eras mihi adhuc plene cognitus: nūc ⁊ te noſco ⁊ qꝛ probitate fidei es amo
et obſeruo: ꝙ ſi aliud de te neſcirē: ſatis eſt qꝛ oēs tui cōciues te laudant: tū comites mei quib⁹ cū
amicitiā conflaſti: ⁊ qui ſis ⁊ quāti pendēdus me certū fecere. Ex quib⁹ te cupere meā beniuolen-
tiam didici: cuius te iam facio participē: qꝛ nō minus illa es dign⁹ ꝙ̃ ego ſum tua. Nunc quid ve
lim: qm̄ inter amicos res agitur paucis exponā. Tu ſcis mortale genus ꝙ̃ in amorē ſit pronū ſeu
virtutis eſt ſeu vicij. Late patet iſta calamitas: nec cor eſt ſi modo carneū eſt ꝙ aliquando nō ſen
tiat ſtimulos. Scis quia nec ſanctiſſimū Dauid nec ſapientiſſimū Salomonē nec Sanſon fortiſ-
ſimū iſta paſſio dimiſit immunes. Incenſi preterea pectoris ⁊ amoris inhibiti ea natura eſt: vt ſi
quis prohibeat magis ardeat: nulla re magis curatur iſta peſtis ꝙ̃ dilecti copia fuerūt plures tū
viri tum mulieres tum noſtra ꝙ̃ maiorū noſtrorū memoria quibus inhibitio duriſſime necis fuit
occaſio contra vero pleroſqꝫ nouimus qui poſt cōcubitū ⁊ amplexus paſſim conceſſos mox fuere
deſinerunt. Nihil conſulti⁹ eſt poſtꝙ̃ amor oſſibus heſit ꝙ̃ furori cedere. Nā que aduerſus tempe
ſtatem nititur ſepe naufragiū facit et que obtēperat ꝓcelle ſuperat: hec ideo dixi quia te amorē
meū ſcire volo: ⁊ quid mei cā ſis facturus. Tamē quod emolimētū hic ſit oriturū nihil tibi tacebo
qꝛ iā mei cordis alterā te reputo partē. Ego lucretiā diligo neqꝫ hoc mi Pandale mea culpa eſt fa
ctum ſed regēte fortuna in cuius manu eſt totus quē colimus orbis: mihi nō erant noti mores ve
ſtri nec hui⁹ vrbis cōſuetudines norā. Putabā ego feminas veſtras: qđ oculis monſtrāt in corde
ſentire: ſed ineſcāt homines veſtre matrone ⁊ nou amāt. Hinc deceptus ſuꝫ. Credidi nāqꝫ amatū
me lucretie fore dū me luminib⁹ intuebaſ placidis: cepiqꝫ cōtra diligere: nec tam elegantē dñam
dignā putaui: cui vices nō redderētur amoris. Nondū te norā vel tuū genus. Amaui putās ama-
ri. Quis enī tam ſaxeus eſt aut ferreus: qui nō amet amatus. Sed poſtꝙ̃ fraudes noui neqꝫ do-
lis irretitū: ne me⁹ ſterilis eſſet amor nixus ſuꝫ oībus artibus illā incēdere: vt par pari refereſ. Ar
dere nāqꝫ nihilqꝫ vrere tum rubor erat: tum anxietas animi que me die noctuqꝫ mirū immodum
cruciabat et eram adeo introrſus vt egredi nullo pacto valerē. Factū eum igitur vt me cōtinuāte
par ſit amor amborū. Illa incenſa eſt: ergo ardeo: ambo perimus nec remediū procelande vite no
ſtre videmus: niſi tu ſcis adiumēto. Vir eam cuſtodit ⁊ frater. Non tā vellus aureū peruigil dra-
co ſeruabat: nec aditū orci Cerberus: ꝙ̃ illam diligenter recludit. Noui ego familiā veſtrā. Scio
qꝛ nobiles eſtis inter primores vrbis diuites: potētes: amati: vtinā nūꝙ̃ vidiſſem hanc feminam.
Sed quis eſt qui poſſit reſiſtere fatis. Non elegi hanc: ſed caſus dedit amandā. Sic ſe res habꝫ
tectus adhuc amor eſt: ſed niſi bene rogatur magnū aliquod ſuperi auertant malū periet. poſſem
forſitan me compeſcere ſi hinc abirem: quod quāꝙ̃ eſſet mihi grauiſſimū: facerem tamen veſtre
familie gratiā: ſi hoc putarem ex vſu fore. Sed noſco illius furorem: aut me ſequeretur: aut ma-
nere coacta manus ſibi conſciret quod eſſet dedecus perpetuum veſtre domus. Quia igitur te
volebam teqꝫ vocaui noſtra cauſa eſt: vt obuiemus his malis: neqꝫ alia via eſt niſi vt amoris no
ſtri aurigam te prebeas: cureſqꝫ vt bene diſſimulatis ignis non fiat apertus; ego me tibi cōmen

do:ho:heuoheu:obſequere:furori:nedū opugnatur magis incendatur. Cura vt ſimul conuenire
poſſumus:quo facto mox humiliabitur ardor tolerabiliorqꝫ reddetur. Tu ſcis aditus dom⁹:ſcis
quādo vir abeſt:ſcis quomodo valeas introducere. Frater viri aduertēdus eſt qui eo ad haec es
nimiū perſpicax: Lucretiāqꝫ tanꝙ locum germani teneat magna cura cuſtodit:vniuerſaſqꝫ Lu
cretie verba euerſas ceruices : gemitus : ſcreatus:tuſſim riſus: attente conſiderat : hunc eludere
ſententia eſt: nec ſine te fieri poteſt. Aſſis ergo et quando abfuturus ſit vir me inſtrue : remanen
temqꝫ fratrē diuerte ne cuſtos aſſixus lucretie ſit : ne ve cuſtodes exhibeat alios tibi credet: ⁊ qð dn
faxint hanc fortaſſe prouiſionem tibi committet:quam ſi ſuſceperis ⁊ me iuueris (vt ſpero) iuuā
da res eſt. Poteris enim me clam dum ceteri dormient intromittere:et amorem lenire furentem
Ex his quot emergant vtilitates arbitror te pro tua prudentia palam cernere. Seruabis namqꝫ
in primis honorem domus:amorem teges qui non poſſet abs veſtra infamia manifeſtari. Sobri
nam tuam in vita tenebis. Menelao vxorez cuſtodies:cui non taz obeſt vna nex mihi conceſſa ne
ſcijs omnibus ꝙ ſi ſcientie populo illam perdideris me ſequentē. Nupta ſenatori romano ſecuta
eſt Yppia liddum vt pharon et nilum famoſaqꝫ menia lagi. Quid ſi me domi nobilem atqꝫ po
tentem Lucretia ſequi ſtatuat:quod dedecus veſtri generis:quis populi riſus que nondū veſtra
ſed totius ciuitatis infamia:diceret forſitan aliquis abſumenda potius ferro aut extinguenda ve
nenis eſt mulier ꝙ id agat. Sed ne illi qui ſe humano ſanguine polluit ⁊ maiori ſcelere vindicat
minus. Non augenda ſunt mala ſed minuenda. Nos hoc ſcimus ex duabus bonis melius eligen
dū:aut ex malo et bono quod ſit bonum:ſed ex malis duobus quod minus obſit. Omnis via peri
culi plena eſt:ſed hec quam minus diſcriminis per quam nedum tuo ſanguini conſules ſed etiā
prodederis q̇ pene inſanio dum mei cauſa Lucretiam video cruciari. Cui potius eſſe odio vellē
ꝙ te rogare. Sed hic ſcimus:eo deducta eſt vt niſi tuis artibus tua cura ingenio atqꝫ ſollicitudie
nauis regatur:nulla ſalutis ſpes maneat. Iuua igitur ⁊ illā ⁊ me tuāqꝫ domum abs nota conſer
ua:nec me putes ingratā. Scis apud Ceſarē quanti:quicquid petieris impetratum tibi efficiam
Et hoc tibi ante omnia pollitior hocqꝫ fidem palatinūqꝫ comitem te futurū :omnemqꝫ tuaz poſte
rioritatem hoc titulo gauiſurā. Ego tibi Lucretiam meqꝫ ⁊ noſtrum amorem ⁊ famam noſtrā:⁊
tui generis decus cōmitto:tueqꝫ mādo fidei:tu arbiter es omnia hec inte ſita ſunt vide q̇d agas
⁊ ſeruare potes iſta ⁊ perdere. Subriſit his auditis Pandalus factaqꝫ morula:norā hoc Euriale
dixit:⁊ vtinā nō accidiſſent:ſed cum in locū ſicut abs te dictū eſt res redijt:vt neceſſe ſit me quod
iubes efficere:niſi ⁊ noſtrū genus affici cōtumelijs ⁊ ſcādalum ingens cupiam exoriri. Ardet mu
lier ſicut dixiſti:⁊ īpotens ſui eſt:niſi occurro ferro ſe fodiet:aut feneſtris ſe dabit precipitem:nec
vite iam ſibi nec honoris eſt cura. Ipſa mihi ſuū ardorem patefecit. Reſtiti increpaui:lenire flā
mam ſtudui:nihil ꝑfeci:omnia preter te paruifacit:nihil niſi te curat:tu illi ſemꝑ in mente ſedes:
te petit:te deſiderat:te ſolū cogitat:ſepe me vocitans. Audi precor Euriale dixit ſic mulier ex a
more mutata eſt vt iam non eadem videatur. Heu pietas:heu dolor:nulla prius in vrbe tota vel ca
ſtior vel pudentior Lucretia fuit. Mira res ſi tantū iuris natura dedit amori in mētes humanas
Medendum eſt huic egritudini:nec alia cura eſt niſi quā tu monſtraſti. Accingaz me huic operi:
teqꝫ dū tēpus erit cōmonefaciā:nec ex te gratiā quero:quia non eſt officium boni viri cū is nihil
promereatur gratiam poſcere. Ego vt vite infamiā noſtre imminentez familie hoc ago qð ſe tibi
conducit:non propterea ſum amandus. At eniz Eurialus inquit. Ego vel ſic ſibi gratiā habeo et
creari te comitez vt dictū eſt curabo:modo tu dignitatez iſtā non ſpernas. Non ſperno inquit Pā
dalus:ſed ne hinc profecta ſit volo:ſi ventū eſt libere veniat:nihil ego conditionale facio. Si po
tuiſſet hoc te neſciente fieri:mea vt opera apud Lucretiā eſſes libentius egiſſem. Uale et tu vale
retulit eurialus poſtꝙ animū reddidiſti:fac finge inueni effice vt ſimul ſimus. Laudabilis Pan
dalus letuſqꝫ abijt:tū qð tanti viri gratiā inueniſſet:tum ꝙ ſe iam comitē eſſe ſperabat:cuius di
gnitatis tanto erat auidior quāto ſe minus cupere demonſtrabat. Sunt eniz homines quidaz vt
mulieres:que cū maxime nolle dicūt:tum maxime volunt. Hic lenocinij mercede ſortitus eſt co
mitatū:⁊ aureā bullā ſue nobilitatis poſteritas demonſtrabit. In nouilitate multi ſunt gradus
mi mariane:⁊ ſane ſi cuiuſlibet originē queras:ſicut mea ſententia fert:aut nullas nobilitates in
uenies aut admodū paucas:que ſceleratū non habuerūt ortū. Cū eniz hos dici nobiles videam⁹
qui diuitijs abundāt:diuitie vero raro virtutis ſunt comites:qui non videt ortū eſſe nobilitatis
degenerem. Hunc vſure ditarunt. Illum ſpolia. Proditionis alium. Hic beneficijs ditatus eſt. Il
le adulationibus. Huic adulteria lucrū prebent. Nōnullis mēdacia proſunt:quidā faciunt ex con
iuge queſtū.quidā ex natis:pleroſqꝫ homicidia iuuant. Rarus eſt qui iuſte diuitias congreget.
Nemo faſtū amplū facit niſi q̇ oēs metit herbas congregāt hoies diuitias multas: nec vnde ve
niant ſed ꝙ multe veniāt querunt:omnibus his verſus placet. Unde has habeas querit nemo:
ſed oportet habere. Poſtꝙ vero plena eſt archa:tunc nobilitas poſcitur: que ſic queſita nihil eſt
aliud quā premiū iniquitatis. Maiores mei nobiles habiti ſunt. Sed nolo mihi blandiri: non

puto meliores fuiſſe proauos meos alijs quos ſola excuſat antiquitas: quia non ſunt in memoria
corū vicia. Mea ſententia nemo eſt nobilis niſi virtutis amator. Non miror aureas veſtes equos
canes ordines ſamulorū: lautas menſas: marmoreas edes villas predia piſcinas iuriſdictiones
ſiluas. Nam hec omnia ſtultus aſſequi poteſt: quem ſiquis nobilē dixerit ipſe fiet ſtultus. Pan
dalus noſter lenocinio nobilitatus eſt. Non multis poſt diebus rure inter Menelai ruſticos rixa
tuz eſt: ⁊ occiſi nōnulli que plus ſatis biberāt opuſqꝫ fuit ad res cōponendas menelaū proficiſci.
Tum lucretie mivir inquit grauis es homo debiliſqꝫ: equi tui grauiter incedunt quare gradariū
aliquē recipere cōmodatū. Cunqꝫ percūctaretur: vbi nā eſſet aliquis optimū inquit Pandalus ni
fallor Eurialus habet ⁊ tibi libēs cōcedet ſi me vis petere inquit Menelaus. Rogatus Eurialus
mox equū iuſſit adduci. Jſqꝫ ſui gaudij ſignū recepit: ſecūqꝫ tacite dixit. Tu meuz equū aſcendes
menelae: ego tuā vxorē equitabo. Conuentū erat vt noctis ad horā quintā in vico Eurialus eſ
ſet: ſperaretqꝫ bene ſi cantantē Pandalū audiret. Abierat Menelaus iāqꝫ celū noctis obduxe
rat tenebre. Mulier cui cubili tēpus manebat. Eurialus ante fores erat ſigniqꝫ morabatur: nec
cantum audiebat nec ſcreatum. Jam preterierat hora: et vt abiret Eurialus ſuadebat achates de
inſumqꝫ dicebat. Durū erat amanti recedere ⁊ nunc vnā nunc aliā cauſam manendi querebat. Nō
canebat Pandalus qꝛ menelai frater domi māſerat et omes aditus ſcrutabatur ne quid inſidia
rū fieret noctēqꝫ trahebat inſomnē. Cui Pādalus nunꝙ ne inquit hac nocte cubatū ibimus: iā nox
media poli tranſcendit axem et me grauis occupat ſomnus: miror te cū iuuenis ſis ſenis habere
naturā: quibus ſiccatis ſomnū aufert: nec vnꝙ dormiunt niſi paululū prope diē dum currus volui
tur ſeptētrionalis elicos. eſt iam tempus eſſet ſurgendi: eamus tandē dormitū: quid ſibi volunt
he vigilie. Eamus inquit Agamēnō ſi tibi ſic videt: antea tñ inſpiciende ſunt fores an ſatis firma
ta ſint ne furibus pateant: veniensqꝫ ad oſtiū nūc vnā nunc aliā ſerā admonuit ⁊ peſſulū addidit
Erat illic ingens ferrū qđ vix duo poterāt leuare: quo nonnunꝙ oſtium claudebatur quod poſtꝙ
Agamēnō leuare nō potuit: iuua me inquit Pādale admoueamus ferrū hoc oſtio: tum dormitum
ibimus. Audiebat hos ſermones Eurialus actū eſt tacitus ait. Si hoc ferramentū adiungit. Tū
Pendalus quid tu paras Agamēnon tanꝙ domus obſidenda ſit firmare hoſtium paras an tuti
ſumus in ciuitate: libertas hic eſt ⁊ quies omnibus eadē: tū hoſtes procul ſunt quib⁹ cū bella geri
mus Florentini: ſi fures times ſatis clauſum eſt: ſi hoſtes nihil eſt qđ hac in domo te poſſit tueri.
Ego hac nocte nō ſubibo hoc onus: qꝛ ſcapulas doleo ⁊ infra ſum fract⁹ nec geſtādis onerib⁹ ſum
idoneus: aut tu leua aut ſine. Vah ſatis eſt inquit agamēnon dormitūqꝫ ceſſit. Tū Eurialus ma
nebo adhuc hic horā ait ſi forte aliquis adaperiat. Tedebat achatē more: tacituſqꝫ maledicebat
Eurialo qui ſe tādiu retineret inſomnē. Nec diu māſuz eſt cū per rimulā viſa Lucretia eſt parum
quid luminis ſecū ferēs verſus quā pergēs Euriał⁹ Salue mi anime Lucretia dixit. At illa exter
rita fugere primū voluit: exinde recogitans quis tu es vir ait. Eurialus tu⁹ inquit Eurialus. Ape
ri mea voluptas iā mediā noctē te hic operior. Agnouit lucretia vocē: ſed qꝛ ſimulatione timubat
nō prius auſa eſt aperire ꝙ ſecreta inter ſe tantū nota percepit. Poſt hec magno labore ſeras re
mouit. Sed qꝛ plurima ferramenta fores retinebant que manus feminea ferre nō poterat ad ſe
mipedis dumtaxat amplitudinē oſtiū patuit nec hoc ait obſtabit Eurialus extenuanſqꝫ ſuū cor
pus per dextrū latus intro ſeſe cōiecit mulierēqꝫ mediā amplexus eſt. Achates extra in excubijs
manſit. Tū lucretia ſiue timore nimio ſiue gaudio exanimata inter Euriali deficiens brachia: pal
lida facta ⁊ omiſſo verbo ac oculis clauſis: per oīa ſimul mortua videbat niſi ꝙ adhuc calor pul
ſuſqꝫ manebat: Exterrit⁹ Euriał⁹ ſubito caſu qđ agere neſciebat ſecūqꝫ. Si abeo mortis ſuz reus
ſiue feminā in tāto diſcrimine deſeruerim. Si maneo interuenerit Agamēnon aut ali⁹ ex fami
lia ⁊ ego perierim. Heu amor infelix qui plus fellis ꝙ mellis habes. Non tam abſinthiū eſt amarū
ꝙ tu. Quot iam diſcriminib⁹ obieciſti: quot mortib⁹ meū caput deuouiſti. Hoc nūc reſtabat meis
in brachijs vt feminā exanimares. Cur me nō potius interemiſti. Cur nō me leonib⁹ obieciſti. Heu
ꝙ optabili⁹ erat in hui⁹ me potius gremio ꝙ iſtā in meo ſinu defeciſſe. Vicit amor virū abiectaqꝫ
ꝓprie cura ſalutis cū femina māſit: eleuāſqꝫ alti⁹ mutū corpus atqꝫ deoſculās madid⁹ lachrymis
Heu lucretia inqꝫ vbi nā gētiū es vbi aures tue. Cur nō rñdes. Cur nō audis: api oculos obſecro
meqꝫ reſpice: arride mihi vt ſoleo: tu⁹ hic Eurialus aſſuz: tuus te amplectit Euriał⁹ mi aie. Cur me
nō cōtrahaſias. miror obiſti an dormis: vbi te querā. Cur ſi mori volebas nō me monuiſti vt me oc
cidiſſem vna tecū. niſi me audis cītiā latus meū aperiet gladius et ambos habebit exitus vnus.
Ah vita mea: ſuauiū meū: delicie mee: ſpes vnica integra quies. Siccine te lucretia perdo: attolle
oculos: eleua caput. Nōdū mortua es video: adhuc cales: adhuc ſpiras. Cur mihi nō loqris. Sic
me recipies: ad hec me gaudia vocas: hāc mihi das noctē. Aſſurge oro requies mea: reſpice tuum
Eurialū. Aſſuz Euriał⁹ tu⁹. Ac ſi ſat⁹ lachrymarū flumē ſupra frontē ⁊ mulieris tēpora fluit quib⁹
tanꝙ roſarū aquis excitata mulier quaſi de graui ſomno ſurrexit amantēqꝫ videns. Heu me in
quit. Euriale vbi nam fui. Cur non me potius abire ſiniſti: beata iam moriebar in tuis manibus

vtinã ſic excederẽ anteꝗ̃ tu hac vrbe decederes. Cum ſi inuicẽ fantur in thalamũ pergunt vbi ta/
lem noctẽ habuerunt qualẽ credimus inter duos amãtes fuiſſe poſtꝗ̃ nauibus altis raptez. Hele
nam Paris abduxit: tanꝗ̃ dulcis nox iſta fuit: vt ambo negarent tam bene inter martẽ venereꝗ;
fuiſſe. Tu meꝰ es Ganimedes: tu meꝰ ypolitus Dyomedeſꝗ; meꝰ dicebat Lucretia. Tu mihi Pol
lixena es Eurialus referebat: tu Emilia: tu Venus ipſa: ꝛ nunc os nunc genas: nunc oculos cõmẽ
dabat. Eleuataꝗ; nõnũꝗ̃ lodice: ſecreta que nõ viderat antea cõtẽplabaẗ: ꝛplus dicebat inuenio
ꝗ̃ putarã. Talẽ lauantẽ vidit Acteon in fonte Dianam. Quid his mẽbris formoſius: quid candi/
dius Iam redemi pericula. quid eſt quod propter te nõ debeat ſuſtineri. O pectꝰ decoꝝ. O ma/
mille prẽmẽde vos ne tãgo: vos ne habeo: vos ne meas incidiſtis manꝰ. O teretes artus. O redo
lẽs corpꝰ te ne ego poſſideo. Nũc mori faciliꝰ ẽ qñ gaudiũ hoc eſt recẽs neꝗ; interueniat calamitas
Anime mi teneo te an ſomnio: vera ne iſta voluptas eſt an extra mentem penitus ſit reoꝛ. Non
ſomnio: certe vera res agiẗ. O ſuauia baſia. O dulces amplexꝰ. O melliflui morſus. Nemo me fe/
licius viuit nemo beatius. Sed heu quã veloces hoꝛe: inuida nox curꝰ fugis. Mane Apollo: mane
apud inferos diu. Cur equos tãcito in iugũ trahis: ſine plꝰ graminis edãt. Da mihi noctẽ vt alche
mene dediſti. Cur tutã repente Titoni tui cubile relinꝗ̃s aurora. Si tã grata illi eſſesꝰꝗ̃ mihi lu/
cretia: haud tam mane ſurgere te permitterẽt. Nunꝗ̃ mihi nox viſa eſt hac breuioꝛ: ꝗ̃uis apõ bri
tãnos dacoſꝗ; fuerim. Si Eurialus nec minora dicebat Lucretia. Nec oſculũ nec verbũ irrepens
ſatum ꝑterijt. Stringebat hic ſtringebat illa: nec poſt venerẽ laſſi iacebant. Sz vt antheus ex ter
ra validioꝛ reſurgebat: ſic poſt bellũ laerioꝛes iſti robuſtioreſꝗ; fiebãt. Nocte peracta cũ crines ſu
os ex occeano tolleret auroꝛa diſceſſuz eſt. Nec poſt multos dies redeũdi copia fuit. Creſcẽtibus
dietim cuſtodijs. Sz oĩa ſupauit amoꝛ viãꝗ; tãdẽ cõueniẽdi reperit qua vſi amãtes ſunt Interea
ceſar qui iam Eugenio recõciliatus erat: romã petere feſtinauerat. Senſit hec lucretia Quid eñi
non ſentit amor: aut quis fallere poſſet amantẽ. Sic igitur lucretia ſcripſit Eurialo

¶ Lucretia ſcribit Eurialo.

SI poſſet animus meus iraſci tibi iam ſuccenſerem ꝙ abiturũ te diſſimulaſti. Sed
amat te ꝗ̃ me magis ſpũs meus: nullaꝗ; põt ex cauſa aduerſus te moueri. heu mi
hi: quid eſt ꝙ mihi Ceſarẽ nõ dixiſti receſſurũ. Ille itineri ſe parat: nec tu hic ma/
nebis ſcio. Quid obſecro de me fiet: quid agã miſera: vbi quieſcã: ſi me relinquis
nõ viuo biduũ. Per ergo has literas meis lachrymis madidas: per tuã dexterã et
datã fidẽ ſi de te quicꝗ̃ merui: aut fuit tibi quicꝗ̃ dulce meũ: miſerere infelicis amãtis. Non peto
qõ maneas: ſed tolle me tecũ. Fingã me veſpere Bethleẽ petere velle: vnicãꝗ; recipiã anũ. Aſſint
illic duo treſue famuli ex tuis meꝗ; recipiant: nihil negocij eſt volentẽ eripere. Nec tibi dedecori
puta. Nã et filius Priami cõiugẽ ſibi raptã parauit. nõ iniuriaberis viro meo. Is eñi oĩno me ꝑ
diturus eſt. Nã niſi me abducas moꝛs iſti me auferet. Sz noli tu eſſe crudelis meꝗ; moritura relin
quere que te pluris ſemper ꝗ̃ me feci. Ad hec Eurialus in hunc modũ ſcripſit.

¶ Reſponſio Euriali.

CElaui te vſꝗ; nunc mea lucretia ne te nimium affligeres anteꝗ̃ tempus eſſet.
Scio mores tuos: noui te quia te nimis crucias. Nec Ceſar ſic recedet vt nõ ſit
reuerſurus. Ex vrbe poſtꝗ̃ reuerterimꝰ: hoc iter eſt nobis in patriã. quod ſi Ce
ſar aliã viam fecerit: me certe ſi vixero reducẽ videbis: negentꝗ; mihi patriã ſu/
perſ terra bundoꝗ; ſimilẽ reddent vlixi niſi huc reuertar. Reſpira ergo mi anime
ſumeꝗ; vires: noli te macerare: quin viue potius leta. quod dicis de raptu eſſet
mihi tum gratũ, tũ iocundiſſimũ. Nec mihi maioꝛ voluptas preſtari poſſet ꝗ̃
te ſemper habere mecũ ac meo ex arbitrio potiri. Sed conſulendũ eſt magis honoꝛi tuo quã mee
voluptati. Exigit nãꝗ; fides tua. me complexa eſt: tibi vt conſiliũ fidele prebeã: ꝛ quod in rem ſit
tuã. Tu te ſcis prenobilẽ eſſe et in clara familia nuptã. Nomen habes tum pulcerrime: tũ pudiciſ
ſime mulieris: nec apud italos ſolũ tua fama clauditur: ſed ꝛ theutones ꝛ pãnonij ꝛ bohemi ꝛoẽs
ſeptẽtriones populi tuũ nomẽ cognoſcũt. quia ſi ego te rapiam mitto dedecus meũ quod tui cã
floccifacerẽ. quia ignominia tuos afficeres neceſſarios: quibus doloꝛibus tuã matrez pungeres:
quid de te diceretur. quis rumoꝛ exiret in vrbem. Ecce lucretiam que bruti coniuge caſtioꝛ penelo
peꝗ; melioꝛ dicebatur: iam mechũ ſequitur immemoꝛ domus parentũ ꝛ patrie. Non lucretia ſed
yppia eſt vel Iaſonem ſecuta medea. Heu me quãtus meroꝛ cum de te talia dici ſentirem: Nunc
amoꝛ noſter clam eſt nemo te non laudat. Rapina turbaret omnia: nec vnꝗ̃ tam laudata fuiſti ꝙ
tunc vituperareris: Sed mittamus famam: quicquid amoꝛe perfrui noſtro non valeremus. Ego
Ceſari ſeruio. Is me virum fecit potentem: diuitem: nec ab eo recedere poſſum ſine mei ſtatus
ruina. quod ſi eũ deſererem non quirem te decenter habere ſi curiam ſequerer nulla quies eſſet

omni die caſtra mouemus. Nuſq̄ Ceſari tanta mora fuit: q̄ta nunc ſentis. Idq̄ belli neceſſitas fecit. q̄ ſi te circūducerē: quaſi publicā feminā in caſtris haberē: vide q̄ eſſet mihi ⁊ tibi dedecorū. His ex rebus obſecro te mea lucretia mentē vt iſtā exuas: boniq̄ conſulas: nec furori magis q̄ tibi blandiaris. Alius fortaſſis amator aliter ſuaderet ⁊ vltro te fugere precaret: vt quādiu poſſet abuteretur: nil futuri prouidus dū p̄ſenti ſatiſfaceret egritudini. Sed is nō eſſet amator verus qui libidini magis q̄ fame cōſuleret. Ego mea Lucretia quod frugi eſt moneo. Mane hic te rogo: nec me dubita rediturū. Quicquid apud etruſcos incumbet agendum. Ceſari mihi cōmitti curabo dabo operā vt te frui abs tuo incōmodo poſſim. Uale viue ama nec meū q̄ tuus eſt ignē putato minorē: aut me nō inuitiſſimū hinc abſcedere. Iterū vale mea ſuauitas et anime cibus mee. Acquieuit his mulier et imperata factura reſcripſit. Paucis poſt dieb⁹ Eurial⁹ cū Ceſare romā perrexit: nec diu moratus illic febrib⁹ eſt incenſus. Infelix penitus qui cū arderet amore: febrium quoq̄ cepit ignibus eſtuari. Cumq̄ iam vires amor extenuaſſet adiectis morbis doloribus parum ſuperat vite: tenebaturq̄ ſpiritus mediocorū remediis potiuſquam manebat. Ceſar dietim ad eū veniebat et quaſi filium ſolabatur omneſq̄ curas apolinis adhiberi iubebat. Sꝫ nulla valentior fuit medela q̄ Lucretie ſcriptū: viuentē illā et ſoſpitem cognouit. Que res febres aliquantiſper imminuit. Eurialumq̄ ſurgere in pedes fecit: qui et coronationi Ceſaris interfuit: ac ibi militiā ſuſcepit et aureum calcar. Poſt hec cū Ceſar peruſiū peteret: is rome manſit nondū ex integro ſanus. Exinde ſenas venit q̄uis adhuc debilis extenuatuſq̄ facie. Sed intueri potuit non alloqui lucretiā. Epiſtole plures vtriuſq̄ miſſe ſunt rurſuſq̄ de fuga tractatū eſt. Triduo illic manſit Eurialus dum ſibi aditus oēs videret ereptos receſſū eius amāti renūciauit. Nunq̄ tanta dulcedo in conuerſandū fuit: quāta in recedēdo meſticia. Erat in feneſtris lucretia: per viscum iā Eurialus equitabat: humidos oculos alter in alterū iacerat. Flebat vnus flebat alter: ambo doloribus vrgebātur: vt qui ſuis ex ſedibus cor aucelli violenter ſentiebā. Siquis in obitu quātus ſit dolor ignorat duorū amantū ſeparationē conſideret: q̄uis maior hec anxietas ineſt et cruciatus ingētior. Dolet anim⁹ in morte: q2 corp⁹ relinquit amatū. corpus abſente ſpiritu nec dolet nec ſentit. Atq̄ cū duo inuicē cōglutinati per amorē vnius ſunt animi: tanto penoſior eſt ſeparatio quāto ſenſibilior eſt vtriuſq̄ dilectio. Et hic ſane iam non erant ſpūs duo: ſed quēadmodū inter amicos putat. Ariſtophanes vnius anime corpora facta erant. Itaq̄ nō recedebat anim⁹ ab animo ſed vnicus amor ſcindebatur in duos. Tum cor in partes diuidabatur: mentis pars ibat: pars remanebat: et oēs inuicē ſenſus diſgregabant ⁊ a ſeipſis diſcedere flebant. Non manſit in amantiū faciebus ſanguinis gutta niſi lacrymē fuiſſent ⁊ gemitus. Simillimi mortuis videbant. Quis ſcribere quis referre quis cogitare poſſet illorū mentiū moleſtias: niſi qui aliq̄n inſaniuit. Laodomia recedente Prothefilao et ad ſacras yliꝫ pugnas exeunte exanguis cecidit. Eadē poſt q̄ viri mortē agnouit: viuere amplius minime potuit. Dido phenilla poſt fatalē Enee receſſū ſe ipſam interemit. Nec portia poſt bruti necem voluit ſupereſſe. Hec noſtra poſtq̄ Eurialus exviſis receſſit: in terram colapſa per famulos recepta eſt: cubiliq̄ data donec reſumeret ſpiritū. Ut vero ad ſe rediit: veſtes aureas purpureaſq̄ ⁊ omnē leticie reduſit ornatū: viliſq̄ tunicis viſa nūq̄ poſt hac cātare audita eſt: nūq̄ viſa ridere: nullis facetiis: nullo gaudio: nulliſq̄ vnq̄ iocis in leticiā potuit reuocari. Quo in ſtatu dum aliquādiu perſeuerat egritudinē incidit: ⁊ q2 cor ſuū aberat: nulliq̄ menti dari cōſolatio poterat: inter multū plorantis brachia matris: ac collacrymantis ⁊ fruſtra cōſolatoriis verbis vtēdis neceſſario indignantē aīam exalauit. Eurialus poſtq̄ ex oculis nunq̄ ſe viſurū abiit: nulli intereundū locus: ſolā in mēte lucretiā gerebat: ⁊ an vnq̄ reuerti poſſet meditabat: venitq̄ tandē ad Ceſarem peruſii manentē: quem deinde ferrariā mantuā tridentū conſtantiā et baſileam ſecutus: ac demū in hungariā atq̄ bohemiā: ſed vt ipſe Ceſarem ſic eū lucretia ſequebat in ſomniis nullāq̄ noctē ſibi quietā permittebat. Quā vt obiiſſe ver⁹ amator agnouit magno dolore permotus. Lugubrē veſtē recipit: nec cōſolationē admiſit niſi poſtq̄ Ceſar ex ducali ſanguine virginē ſibi tū formoſā tū caſtiſſimā atq̄ prudentē matrimonio iūxit. Habes amoris exitū mariane mi amantiſſime: nō ficti neq̄ felicis. Quē tibi legerint periculū ex aliis faciant qd̄ ſibi ex vſu fiet. Nec amatorū bibere poculū ſtudeant quod longe plus aloes habet q̄ melius. Uale ex Uienna. v. nonas iulii. Anno. M. cccc. xliiii.

Epithaphium mittit epō patauicē. ſuper mire laudis lapide tūbali. Epiſtola. cxv.

Reuerēdiſſimo in xp̄o patri ⁊ illuſtri principi dn̄o leonardo epō patauicē. dn̄o ſuo magno ⁊ futuro maximo. Eneas ſiluius poeta imperiiſq̄ ſecretarius. S. p. d. Baſilicā diui ſtephani prothomartyris cui p̄ſides in vrbe tua patauicē. cū nuper intraſſē mirater q̄ veteres ſepulturas. Nihil inq̄t magnific⁹ Caſpar, cācellari⁹ adhuc vidiſti. Moderni epiſcopi ſpectād⁹ eſt lapis. Sequētiq̄ die cū viri p̄ſtātes aduenīſſent, Illuc

ſter chimē. epūs ac Johannes magiſter regie camere. Tu illos cū cācellario poſtq̄ ſolenni prādio recreaueras: vt lapidē cernerēt adduxiſti. Nec dedignat⁹ eſt me quoq̄ vna inter ſpectatores va care. Uidi ergo mirificū marmor qd̄ tā ſubtili ingenio ſcultū erat: vt vel phidie vel prariteli opus videri potuerit: dec meo iudicio (qui tñ romanos ſtatuas contēplat⁹ ſum) altioris edificij quicq̄ huic opi poterat adiūgi. Uera tua illic iacebat imago. Jn vtrūq̄ latus era inſculpt⁹. Sup pe ctus tuū crucifixus reſidebat. Jn inſulis quoq̄ circa beatā virginē bis tua effigies cernebat. Ad pedes tuos duo leones tā viuis ſimiles vt terrorē inijcerent aſpicientibus. Angeli vidi q̄ quaſi vo lantes aſtabant Armatū tua tū eccleſie in plerilq̄ locis viſebant. laudaui ergo te mirū immodū: qui etſi altū tenes dignitatis gradū multaſq̄ poſſides opes: nō tñ eſſe te hominē obliuiſceris: ſed quod eſt hominis ſapientis et mortalē te noſcis ⁊ de morte ſedulo cogitas. Quo fit vt te nō niſi iuſtū iudicare poſſim. Nā qui viuēdo moriturū ſe cōtinuo mediatur is proculdubio ⁊ vitam ducit meliorē ⁊ cū dies obitus adeſt minus angitur. Quia preuiſa iacula (ſicut Gregorius inquit) min⁹ nocent et facile contēnit huius mundi blandicias ⁊ inquinamēta refugit q̄ ſemp cogitat ſe moritu rum. Unū tñ in tuo ſepulcro defuit: qꝛ non erat ibi epitaphiuꝫ te ac tuis virtutibus dignū. Uolui igitur ſupplere defectū edidiq̄ nonnullos elegos: qui ſe placebunt in aliquo ex lapidibus ſarco phagi tui poterunt inſculpi ⁊ ad poſteritatis deduci memoriā: vt non ſolum preſentes ſed etia fu turi populi qualis prelatus fueris et q̄ eccleſie vtilis recognoſcant. Et qui tibi ſuccedant nō locū dumtaxat: ſed et virtutes tuas habere procurent. Uale optime ⁊ fac q̄ tuus Eneas ſi pbas eſt di cere tuiſſimus fiat.

¶ Promotoriales litere. Epiſtola.cxvj.

Reuerendo patri dño epo conſtañ. Eneas ſiluius ⁊ Michael de pfullēdorff ſecreta rij regij. S.p.dicit. Reuerēde in xp̄o pater ⁊ dñe. Obtinuit ſuperioribus diebus ho nerabilis Luicius a maieſtate regia primariarū precū lr̄as: pro aliquo bñficio eccle ſiaſtico ſibi cōferēdo ad tuā collationē ſpectāte. Nūc vero cū eiſdē lr̄is ad me pater nitatis preſentiā proficiſcitur: ſperans in oculis tuis gratiā promotionem inuenire. Uerum quia idem Luicius nobis perplurimum conuerſatus eſt: nobiſq̄ retroactis temporibus obſequioſum ſe prebuit ⁊ acceptū: ⁊ eū ſemper honeſtū ⁊ probū inuenimus. Non indignum puta uimus has noſtras literas in eius recōmendationē tibi cōſcribere. Quapropter licet non dubite mus paternitatem tuam cū intuitu virtutū ſuarū: tum maxime ob reuerentiā regie celſitudinis beniuolum ſibi et affectum eſſe. Rogamus tamen vt etiam noſtro intuitu Luiciū ipſum recipias cōmendatum: vt per tui fauoris preſidia q̄ primum regiarū precū ſortiri poſſit effectū. Jn qua re putabimus. ſpecialem gratiam a tua paternitate recepiſſe viceuerſa in nobis poſſibilibus ad tua beneplacita nos offerentes.

¶ Promotoriales litere. Epiſtola.cxvij.

Notarij romane regie cancellarie. Reuerendo patri epo conſtañ. dño ſuo. Sa.p.d. licet merita noſtra nulla precesserunt quorū vigore petere a te aliquid audere de beamus. quia tamen res iuſta eſt pro qua interuenimus ⁊ benignitatē tuā nō igno rans fiduciam habemus q̄ ea querimus libenter audies ⁊ libentius adimplebis. Quod autem poſcimus hoc eſt. Uenit ad te Luicius cum literis regijs primarum precum ſuper aliquo beneficio eccleſiaſtico ſibi cōferendo eccleſie tue: qui cū ſit vir literatus et bo nis imbutus moribus: facile apud te optimū patrem gratiā inueniet. Non tamen cupimus vt no ſtre eſſe ſibi recommendationes proſint cum eū diligamus et ſuis exigentibus meritis percarū habeamus. Rogamus itaq̄ vt noſtro intuitu tuos ſibi fauores impendas q̄ ipſe ſentiat literas no ſtras ad effectū ſue regie gratie cōſequendas nō modicū profuiſſe: quē rē nobis ad precipuā com placentiam recipiemus. Parati econtra in oībus poſſibilibus tibi ⁊ in cōi ⁊ in particulari com placere. Datū in noua ciuitate anno ⁊c.

Ladiſlaus commendatur ſummo pontifici ne emulis ſuis regnum hungarie confirmet. Epiſtolā.cxviij.

Fredericus dei gratia romanorum rex ſemper auguſtus ſanctiſſimo patri domino Eugenio pape quarto Salutē plurimā dicit. Et ſi non dubitemus apoſtolicā ſedeꝫ tanq̄ veritatis doctricem: iuſtamq̄ vite magiſtrā: quorūlibet iuribus fauorabilem eſſe: nulliq̄ prorſus iniuriam facere: quia quicquid ab eius ſolio manat: iuſticie lācis bus librat ⁊ equitatis. Non tamen ab re fore petamus aliqua per nos ſcribi.h. tue cau ſis ſereniſſimi principis ladiſlai hungarie regis patruelis noſtri cariſſimi pueri pupilli et or phani commendatum efficiamus: et eorum qui ficta pro veris referunt impijs reſiſtamus con

tibus. Scit eñ tua beatitudo patruelē noſtrū p̄fatū qui poſt obitū vite diue memorie patrui et anteceſſoris noſtri Alberti romanorū atq; hūgarie bohemieq; regis in vtero materno poſthum⁹ remāſerat. Ut p̄mū natus fuit et ſacri fontis vnde renatus adhibitis ex more ſolēnitatibus verā hūgarie ⁊ ſanctā ſuſcepiſſe coronā. Nūc aūt ſicut accepim⁹ magnopere quidā inſtāt vt tua ſanctitas titulū regni huius in aliū transferat: multa illinc emolimēta: tū ſctitati tue: tū regno p̄fato prouenictia dicētes: que licet nullatenus aplicaȝ mouere credam⁹: q: nullū cōmodū eſt tā ingens pro quo bene vendi iuſticia poſſit. Mirand⁹ tñ eſt eorū conatus qui ex alieno incōmodo ſuū querentes cōmodū: altiſſimi ſanguinis puerū et paterno et auito regno cupiunt ſpoliare. Iniquū profecto et abhominabile ſcelus. Fecerit eñ alius quiuis magnalia: ſit potēs: ſit aptus regimini: ſit per aliquos acceritus. Nolumus iſta diſcutere nec cum iniuria, volumus loqui cuiuſq;. Nulla tñ ratio ſuadet huic puero ſuū adimi regnū: qui ſi ꝓpter ſe nō eſſe manuputandus ei p̄ter facta paterna vniuerſa xp̄ianitas fauorabilis eſſe deberet. Quis eñ noſtri tēporis hō eſt qui patris huius glorioſos cōflictus tū cōtra thurcos tū cōtra huſſitas nō audiuerit. Debēt p̄terea ⁊ huic puero fauoreȝ p̄bere aui ſui clariſſima geſta: ⁊ illa eccl̄ie vnio cōſtantie reperata: tamenvero et karoli quarti et henrici ſeptimi quorū vltimis hic ſanguis eſt memoria Ceſarū. Tacemus inclite domus nr̄e auſtralis opera: tā pro imperio ꝙ pro eccleſia in fauorē fidei per noſtros ⁊ huius pueri progenitores edita. quis tandem non cōpati deberet innocēti puero parētibus orbato: vero hungarie regi ac heredi. Inſane p̄facto mentis ⁊ animi trucis ſunt ac totius hoſtes iuſticie qui tā generoſuȝ puerū regno p̄uare ⁊ ius tam clarū conculcare nitūtur. Sciunt tñ et illi ipſi qui talia petunt: inhumanū eſſe quod optant: atq; idcirco extinctū puerū et nuſꝙ inueniri confingunt vt vel hoc colore regni titulus in aliū deriuetur. Sed aliud reperitur. Uiuit enim rex Ladiſlaus ac fauſta ⁊ felici fruitur ſoſpitate. Scitus puer atq; formoſus. Is eſt in noua ciuitate vicinus hungarie adiriq; ab hominibus pōt quis eius viſendi ſunt cupidi. Spes ⁊ noſtra ⁊ olim eſt anteceſſorū ſuoruȝ virtutes in hoc puero reuicturas. Que oīa tue. b. recenſemus: ne per ſiniſtras ſugeſtiones aliquid ex curia tua valeat extorqueri: qđ huic patrueli noſtro poſſit eſſe nociuū vtq; puerū iſtū omnibus imperij p̄ncipibus ſanguine iunctū apoſtolice ſedis fauore tua ſanctitas proſequat᷑. Sit igitur hic rex pupillus in tuo cōſpectu recōmendatus. ſit ante oculos tue mētis ſua generoſitas ſua etas ſua puritas: ſuorum memoria predeceſſorū ⁊ huius iuſticiā ex qua nō inanis et ficta: ſed vera et ampla vtilitas apoſtolice ſedi redundare pōt amplecti atq; tueri velis. Datū Uienne.

¶ Conſolatur merens ſuper morte amici. Epiſtola. cxix.

MOderati ac p̄ſtabilis ingenij viro Nicolao de vlm. inſignis ciuitatis eſſeligenſis ſecretario Eneas epiſcopus ſeneñ. S. p. d. Ludouicus imperialis cancellarie notari⁹ homo frugi et noſtri amans tuas ad me literas attulit quas Michaeli de phulendorff imperiali prothonotario dum viueret olim ſcripſeras. Ex his rediȷt in memoriam obitus amiciſſimi hominis qui me admodum turbauit. Quamuis enim naturale et commune ſit omnibus mori neq; vitari neceſſitas mortis queat: humanum tamen eſt dolere et contriſtari amicos ex amicorum morte. fateor imbecillitatem meam cum Michaelis mētionē in tuis litteris repperi: nō potui nō affici merore chariſſimi ⁊ dulciſſimi amici: cuiꝫ me cōſuetudine p̄uatum eſſe memineram. Conſulor tamen meipſum quando vt chriſtianū decet obiſſe illum ſcio. Nihil eſt quod illi morienti defuerit ab eccleſia requiſitum. Uixit cum virtute: mortuus eſt cum pietate. Nuſꝙ mala mors inuenitur vbi bona vita preceſſit. Illud etiam ad felicitatem ſibi: et mihi ad conſolationem cedit: quia in eccleſia mea ſeneñ ſepultus eſt. Cuius manibus quotannis parentari curabo. Faxit deus cum illo apud chriſtū ſaluatorem in p̄miſſa patria reperiamur: vbi vere ſunt opes: veraq; gaudia. Hic in terris nihil eſt ſolidū: nihil perpetuo bonū oīa ſeneſcūt: oīa occidūt. Michael noſter vt mihi perſuadeo illuc reuerſus eſt vnde venit magnumq; illuȝ diem letus p̄ſtulatur: in quo ſurgentibus omnibus corpus ſuuȝ ex puluere tollat et gloria veſtiatur immortali. hec me ſcribere epiſtola tua coegit. In qua nec grauitas deeſt neq; ornatus deſeratur. Sed vidi etiam picturaȝ tuam qua diuum Michaelem expreſſiſti. Due in te res elucent eloquentia ⁊ pictura. Sed hac magis i qua vel Appelli vel zeuſim potes equari. In altera ſi perſeuerabis gregem exibis. ⁊ ad ſingulares venies. Amant enim ſe artes he adinuicem. Ingeniū pictura expetit. Ingeniū eloquētia cupit non vulgare ſed altū et ſummū. Mirabile dictu eſt dum viguit eloquentia viguit pictura: ſicut Demoſthenis et Ciceronis tempora docent. Poſtꝙ cecidit facundia iacuit ⁊ pictura. Cum illa reuixit hec quoq; caput extulit. Uidemus picturas ducentorum annorum nulla prorſus arte politas. Scripta illius etatis rudia ſunt inepta incōpta. Poſt petrarcham emerſerunt litere. Poſt totum ſurrexere pictorū manus vtrasq; ad ſummā iā videmus arteȝ peruenisse. Laudo te quem pictura ſummū: eloquentia mediocrē habet Exhortor vt qualis ex pictor talē te velis oratorē p̄ſtare vt dicendi facultas que olim apud ala

manos nō vſſis fuit poſtea in exiliū acta eſt te duce priora locū vendicet. Deniqꝫ q: meam videris amicitiā petere cōcedo petēti libēter: qđ recuſanti vltro obtuliſſem in eo iā tecuꝫ tis literis amicitie ſedus: meqꝫ nō vulgarē amicū do tibi vt me poſt hac ex arbitrio vtare. Sciens q: non minus amaberis ꝙ̄ amabis. Uale ex noua ciuitate. Anno ⁊c.

¶ Oratoria ars ex grecis in italos et modo ex italis in alamanos theutunoſqꝫ venit. Epiſtola .cxx.

Neas eps tergeſtinus iuriſcōſultiſſimo viro dño Gregorio haimburgenſi. Sa. p. d. Cicero cū adhuc iuuenis apud grecos mirificā orationē habuiſſet admirabanť que aderāt oēs: miriſqꝫ laudib⁹ noīe oratorē efferebāt. Senex aūt quidā amantiſſim⁹ patrie inter olm leticiā atqꝫ tripudiū ſol⁹ flebat: mirati circūſtātes. Quid ē inqūnt qđ te letātib⁹ ceteris merore cōficit. Tū ille oēs inqt grecorū artes in latina migrarūt: vnica nobis ⁊ familiaris ⁊ cariſſima remāſerat eloquētia: ſꝫ hāc etiā cicero nobis aufert: atqꝫ in italiā ſecū ducit: nunqd iuſta eſt cā lachrymarū. ſic mihi hodie de te viſuꝫ eſt cū in regia de ſtudijs q̄ vocāt humanitatis diſſertares. Nā ⁊ legiſtā ⁊ theutonē ſuperabas: ⁊ italicaꝫ redolebas: oratoriā facūdiā: ſꝫ qđ fuit merori greco: mihi leticiā ꝓbuit. Neqꝫ eni ſi theutonia lrīs claret: q̄ illas tradit italia: min⁹ hñt lrarum. Sūt ſciētie ſicut ⁊ lumina q̄ de ſuo lumine lumē accēdit ſꝫ ſibi retinet lucē ⁊ accipiēti tenebras aufert. Inueni apud ſctm̄ gallū qđ ſueuorū eſt oppidū in veteri monaſterio bibliothecā peruetuſtatā vbi ⁊ libros repperi ornatiſſime ꝯſcriptos: quoruꝫ autores fuerūt theutones mirabar. Cur hodie nihil eloquētie his in regionib⁹ eluceret. Sꝫ venit in mētē apud italos quoqꝫ tps fuiſſe quo ſepulta dicēdi facultate barbarorū ruſticie dominabať. Ante centū ferme annos ⁊ antea tricētis quadrigentiſqꝫ nō inuenies qui per italiā ſermonem habuerit terſum et lucidum. Sic pingendi ſculpendiqꝫ accidit arti. Si ducētorum tricentorumqꝫ annorum aut ſculpturas intueberis: aut picturas inuenies nō hominē: ſed monſtroruꝫ portentorūqꝫ facies. Priſcis vero ſeculis Appellem atqꝫ zeuſim. Policratum. Phidiā. et Praxitelem magnos fuiſſe comperimus. Et de ſtatuarijs quidem ipſi videmus: ⁊ Uirgilio fidem habemus dum ait. Credo equidē viuos ducent de marmore vultus. De pictoribus vero teſtimonia ſunt clariſſimorū virorū qui profecto minime tantis eos preconijs extuliſſent ſi picturā nō aſpexiſſent ſcultura vel ſimilem vel illa pulchriorem. Sed ecce iam reuixerunt ſculpendi pingendiqꝫ diſcipline. Reuixit etiam eloquentia et noſtro quidē ſeculo apud italos maxime floret. Spero idem in theutonia futurū. Si tu tuiqꝫ ſimiles continuare ⁊ amplecti totis conatibus oratoriam decreueritis. Accepi apud nurebergam plebanū ſancti Sebaldi virū grauē tua premotū ſuaſione: multis lugubrationibus hyſtoriā atqꝫ rhetoricā perſequi. Diligo ego vos ambos qui patriā moribus ornātes etiaꝫ lrīs munire ſtudetis. Ceterūqꝫ de nilo fuit hodie nobis ſermo: nō video quo pacto ex paradiſi monte progredi poſſit. Paradiſuꝫ nāqꝫ terreſtrē quē delitiarū vocāt in oriente poſita volunt: atqꝫ ex ipſa eufratē fluere quē ſcriptura tigrim appellat: ꝙuis ⁊ tigris alius in armenie regione caput tollat qui Solino teſte eufratē fluuiū in perſicū defert ſinū. Nilus vero a mōte inferioris mauritanie qui occeano ꝓpinquat originē habet. Sic affirmare ferūtur punici libri ⁊ iube regis ſcripta Si ſolino credimus ⁊ hic nūc latens: nūc apparēs diuerſis argumētis deprehēdiť is eſſe qui irrigat in egyptum ⁊ terminus eſt affrice atqꝫ aſie. Licet lucano hui⁹ origo fluminis incognita videatur dum ait. Egens ſi qua iacet naſcenti conſcia nilo. Uale et quod verbis fieri debuiſſet ſcriptis accipe. Ex noua ciuitate pridie kal. februarij.

¶ Grates refert de multis beneficijs ſpāliter de equo veloci propinato. Epiſtola .cxxj.

Plendido ⁊ magnifico viro dño Gaſpari ſcolik imperiali cancellario Eneas eps tergeſtin⁹. S. p. d. Cogor ſequi regē quocūqꝫ ierit dū me poſcit. Si manū retraxit longe fugiendū eſt. Ago tibi gratias idoneū qui fuge equū miniſtraſti Tua ſunt innumerabilis in me beneficia. Ex pectare vicē ex mi non debes qui vix poſſem numerare quot me beneficijs cumulaſti: bñficia ante ꝓmiſſa ſunt ꝙ̄ exhibita. In animo quiſqꝫ ſuo benefactor premiū tulit. Quecūqꝫ poſſidemus viuētes: heres nobis moriētibus vel inuitis aufert: ſola fugiūt heredis manus auariqꝫ diſpenſať amico. Reclusos in archa theſauros fures expoliant: ꝑdia latronibus patent. Nil tā rigide ſeruari pōt qđ fortune nō ſubiaceat. Extra fortunā ē quicquid donať amicis: quas dederit ſolas ſemꝑ habebis opes. Sic marcialis ait. Tua munificentia digna eſt laudū preconijs ſempiternis: ignorāt te tēpora noſtra. Sic eſt inuidia: viuentes vrit: calcat: exterminat. Rari viuentes laudati ſunt. Recte noſter Horatius vi tutē incolumē odimus ſublatum ex oculis querimus inuidi. Sed viue tu diu inuitis emulis: laudabere viuens. Et ſi tacuerint alij: noſtra loquax nō ta

cebit muſa. Inuidia ceſſabūt fata. Nō ſemp̄ glacies geticis horet in agris: nec ſemp̄ mare vexant inequales procelle. Iam diffugere niues: iam cāpis gramine redeunt et arboribus come creſcunt mutant oīa vices que ſub luna ſunt. nec felicia: nec aduerſa ſunt immortalia pruine ſuccedit ver. Pomifer eſtatē ſequitur autūnus: ꝗuis beat⁹ es teipſo ⁊ tua virtute cōtentus. Speramus tamē beatiorē te cernere: ſoli ⁊ ſtellis acceptiorē. Uincet inuidiā virtus: perpauci imo nulli ſunt tui ſimiles. Inhonoratā eſſe oportet curiā niſi tu quoqꝫ honoreris. Mittimus iſta modo Laurentius meus ex tergeſto reuerſus. Ait ſe in foro Iulij rumorē excepiſſe. Iā mediolano potitū eſſe Franciſcum ſfortiā. Uenetijs eſſe oratores galliarū ⁊ magni p̄ſbyteri legatos. In regē aragonū cuditur faba. Poſt Laurentiū ali⁹ venit ab italia qui mediolani nouitatē confirmat. Neſcio credere ꝑuſꝙ noſtros audio nūcios. Timeo tū ⁊ dari noſtris verba. Comiti facta ſuſpicor: ſic ſunt hoīm ingenia propinquioribus fauēt p̄ſētia pericula formidant. Auxilia lōginqua parū h̄nt ſpei. Rex nr̄ hinc habitur⁹ cras exiſtimat: nonāqꝫ ciuitatē repetiturus: ⁊ inde poſt triduū ingreſſur⁹ ſtiriā: fauſtū ſit illi precor iter. Cōmendo rem meā veſtre magnificētie: tuiſqꝫ p̄ſidijs fauoribuſqꝫ committo. Fuit hic magiſter hubarū ne dicā nugarū: verba ſecū nulla feci: nec ipſe mihi nutū annuit. Noui nihil actū eſſe ſic ſilentiū indicauit. Uale optime: certumqꝫ me tuarū recito operarū. Ex balneis auſtrie xv. kal. martij. Anno ⁊c.

ℭ Aſſenſit precibus et ſpōdet efficere rogatū. Epiſtola. cxxij.

Illuſtriſſimo principi dn̄o Sigiſmūdo auſtrie dn̄o ſuo Eneas ſiluius poeta S. p. d. Efflagitaſti modeſte a me pridie tibi vt amatoriam alicuius epiſtolā mitterem qua ſuadere poſſes virgini quā diligit vt amare te ſineret. Ali⁹ fortaſſe tibi hoc negaſſet timēs ne prolabereris. Ego annuendū duxi. Scio nāqꝫ hūane vite cōditionē. Nā qui nō amat in adoleſcētia in ſenio poſtmodū amat quo tēpore deriſui eſt: ⁊ vult fabula: quoniā etas illa amori inepta eſt. Noſco p̄terea amoris conſuetudinē: qui in iuuene torpētes virtutes excitat. Hūc in armis exercet illū in literis. Et ſtudet quiſqꝫ id agere propter quod amice placeat. Et q: virtutes nomen bonum faciunt: virtuti dat operam ſui amat: vt ante puelle faciem laudetur. Et quanꝙ hoc ineptum uirtutis p̄miū ſit. Probabile tamen eſt quacunqꝫ ratione virtutes adipiſcaris. Adoleſcētes inſuper nō ſunt cohibendi: ne languidi ⁊ inertes fiant: permittenduſqꝫ his eſt aliquis ludus indulgendū eſt aliquantiſper voluptati eorum: vt animū ⁊ cor ſumāt vt ſciant bonum et malū: vt verſutias mundi noſcant: illaſqꝫ cum viri facti fuerint euitare ſciant. Hac de cauſa geſſi morem voluntati tue: ⁊ optatam epiſtolam hac cōditione tranſmitto: vt amans non negligas literarum ſtudiorum. Sed quemadmoduꝫ apes ex floribus mella decerpūt: ſic tu ex amoris blanditijs virtutem venēris. Uale.

ℭ Epiſtola plus audet viue vocis oraculo referre mētis cōceptū de pulchra puella. Epiſtola. cxxiij.

Hanibal dux numidie. S p. d. ⁊ ſeipm̄ dat ſingulari dn̄e ſue inſigni ⁊ formoſiſſime virgini Lucretie regis epyrotharū filie. Uolui te ſepi⁹ alloqui amoremqꝫ meū tibi notū efficere: ſꝫ etas mea nimis adhuc verecūda ē que nō patit̄ qd̄ vltra me ſentio foras exire quā primū incipio loqui mox rubor adeſt: timor ipedit ⁊ medijs vox in faucib⁹ heret: nec cogitata poſſuꝫ effari. Timeo modeſtiā tuā ne me arguat. Uereor aſtantes ne me derideāt. Horreſco meipm̄ ne balbutiēs ſiā. Hac de re quorum ſtatuerā dicere decreui lr̄is cōmittere: q: ep̄la nō erubeſcit: nō ſuſpirat: nō timet quē quā. Forſitā arduū aliquid ⁊ perdifficile poſtulaturū me putas: parū ē qd̄ volo: hoc ſi mihi cōceſſeris multū exiſtimabo. Ego cū modeſtiſſima virgo fateor me tui amantē eſſe: captūqꝫ tui vult⁹ ſplēdore: nec aliud die noctuqꝫ cogito ꝙ te: tu mihi ſemp̄ es in mēte: te in corde ⁊ in animo gero: tu meū deſideriū es: tu ſpes mea: tu quies: tu refugiū. Cū te video quieſcit anim⁹ me⁹: ⁊ ſe oblectat: at cū abes: nec te cernere poſſim: magnis vrgeor ſtimulis: nec aliud meditor: niſi vt ꝙ primū te reuiſaꝫ: hoc multiplici cā factū eſt. Nā ⁊ forma et honeſtas in te cōcurrūt. Laudāt Helenā poete. At ego illā nō exiſtimo tibi fuiſſe ſimilem. Nec Polixenā tibi cōparauerim: aut eā quā dilexit Hercules deianirā: tu oēs vincis: ⁊ pulchritudine et morib⁹ quaſi altera philomena. A calce vſqꝫ ad verticē nulla eſt in te menda. Crines tui ſplendorem auri ſuperant. Frons alta ⁊ ſpacioſa eſt. Supercilia in arcū tenſa debitis ſpacijs diſtinguntur. Oculi tui tanꝙ duo emicant ſydera: inde ſagittas emittis ⁊ vulneras iuuenes: hinc quos vis occidis: ⁊ quos vis viuificas. Naſus ſuis cōueniens partibus faciē mirifice honeſtat. Genas candore niueo reſperſas modeſtus rubor interſecat. Quid labia corallina ⁊ criſtallinos referam

denteſ ⁊ oēs oꝛis tui parteſ vñ melliflua manāt verba: hinc riſus ille ꝓgredit̃ qui me ſepe ad intima penetrat. O virū felicē q̄ labia illa moꝛdebit: qui tales auſculabit̃ genas: qui mentū tuū et candidioꝛē ſit hica niue gulā tuā poterit tangere. Nolo pectoꝛis tui ⁊ illoꝛū pomoꝛū q̄ ibi latēt mētionē efficere: ne referēs nimis ardeā. Tu te ſcis ꝙ intra ⁊ extra formoſa es. Ego mirari magis ꝙ digne cōmendare te poſſim. Hoc tñ q2 mores tui regio faſtigio digni: ⁊ forma plus ꝙ dici poſſit honeſta: ex duce me ſeruū tuū fecerūt. Tū eñ ſunt nihilqꝫ magis cupio ꝙ rem gratā tibi efficere. Nec miroꝛ. Nā ⁊ phebꝰ (ut inquiūt fabule) lʒ eſſet iouis regis crete (quē vetuſtas ꝓ deo coluit) filius. Admeti tñ regis filiā amans: paſtoꝛē ſe fecit ⁊ gregē pauit. Ego igit̃ libēs ſeruio tibi: nec aliud a te poſtulo: niſi vt amare me ſinas: ⁊ aio equo feras ſi me dicaris amatrix: hoc eſt qđ volo peto exigo: nil poſtulo plus. Fer tuus vt amatoꝛ dicar. Nā ⁊ amatoꝛ ero ⁊ ſeruus tu mō annuas. Confitere dignā te foꝛe: ꝙ meliores ⁊ maioꝛes ꝙ ego ſum ament. Eſſet vix paris: aut ypolitꝰ dignus amoꝛe tuo. Tu tñ noli q̄rere foꝛmā. Nā ⁊ q̄ pulchꝛi ſunt ſupbi etiā ſunt: nec ſtabilē hñt amorem. In me erit amoꝛ perpetuꝰ: qui natꝰ in adoleſcētie mee floꝛe cū etate creſcēs ad ſeniū ꝑducet̃ dūmodo tu mihi faueas ⁊ me adiuues quē tñ nō debes deſpicere. Nā ⁊ mihi nō negauit deꝰ mediocrē formā. Sunt mihi p̄terea opes multe: q̄ oēs erūt tue ſi vicē amoꝛis repēderis. Ab q̄d dixi nimiū erraui: nō vt amas peto: ſʒ vt amare ſinas: hoc ſi tua ex grā īpetrauero beatꝰ ſum. Tu quid factura ſcis reſcribes. Et vale animula mea delicie mee coꝛculum meū.

¶ Redarguit conſanguineū auxiliū a ſe petētem. Epiſtola .cxxiiij.

VEntzeſlaus regie cancellarie ſcriba. Sa. p. d. Johāni de huchan fratri chariſſimo. Pulſas me crebꝛis litteris vt hoſpiti tuo panē ſoluā quē comediſti quaſi tuꝰ cibꝰ mea pinguedo ſit. At ego nō inebꝛio: vino qđ bibis: nec me tua pulmētaria iuuāt. Tu da pecuniā: q2 cōſumpſiſti cibaria. Ego meū aurū cur dem: q2 vix tantū ſcribēdo acquiro q̄tū ſufficit. Thagus hiſpaniā p̄terfluit. Pactalꝰ aſiā: qui duo fluuij harenas dicuntur aureas hr̄e: huc tibi eundū eſt ſi aurū petis. Cancellaria regia inops ē vixqꝫ ſuos aſcripticios nutrit. Ego plus tibi feci ꝙ deberem: quia veſtem quam emeram nouā dedi vt te ab hoſpite quaſi captiuū redimerē. Martinꝰ quē pānonia genuit: italia nutriuit: gallia paſtoꝛem habuit: et oīs xp̄iana veneratur religio: nudo pauperi mediū paludementū prebuit. Ego ſolidā dedi pallā. Nunc quereris non ſatis eſſe hanc: quid ad me tu videris. Quod potui hoc feci. niſi ſufficit: quere aliunde qđ ſufficiat. Uir maturus es etate lōgeuus: non tibi honoꝛi eſt alienū ſubſidiū querere cum poſſis ex tuo officio viuere: qđ ſi tenue eſt quid ad me. Pꝛoximus ſum egomet mihi ego mihi prouidebo: non curo quid hoſpes dicat. Ueſtē tibi non me dedi: vtatur vt libet: ſi ſatis eſt habeat quod ſuū eſt. Sed minus in te actio eſt. Me ſatis eſt veſtem amiſiſſe. Nihil ad me vxoꝛis iob verba nihil maledictio. Nemo leditur niſi a ſeipſo. Cupiat mihi mala quicunqꝫ vult niſi opera faciaʒ malo digna: inuanum maledicitur mihi. Ego te rogo ⁊ alios oēs mei ſanguinis hoīes: me vt iam miſſum faciatis: q2 nō ſum in ſpem natus oībus qui vix mihi ſum ſatis. Uiuite vos vt poteſtis et me nunq̄ fuiſſe natū credite. Cogitate oēs quō lucrifacere animaʒ poſſitis. Id quoqꝫ id curabo. Reliqua vana caduca nulla ſunt. Hodie ſumus. cras nō erimus. Ideo edificemus illic vbi neqꝫ tinea neqꝫ erugo eſt: vbi nec fur nocet neqꝫ latro. Illuc meus fertur cogitatus. Illic vt me queras volo: et vtinā inuenias. De libꝛis alijſqꝫ rebus tuis fac qđ iuſti eſt: ⁊ aliquādo cogita ſine me poſſe viuere: qui poſſum ⁊ ſtatim moꝛi ⁊ multū viuere: ſed oīa in manu dei ſunt: ideo illi ſeruiendū eſt. Tu vale et deſine me amplius laceſſere iniurijs. Datum vienne.

¶ Captat beniuolentiam et petit ſibi aliquos libꝛos accommodari. Epiſtola. cxxv.

ENeas ſiluius poeta imperialiſqꝫ ſecretarius Magnifico ⁊ generoſo dn̄o dn̄o Henrico comiti de lupfen dn̄o ſuo. S. p. d. In ſcriptis veterū tria inuenio q̄ noſtri partim negligunt: partim aſſequi nō valent. Elegantiā enim et grauitatē ſententiarū quibꝰ vetuſti codices redolent nequeūt noſtri ſeculi hoīes imitari: quod vſitatiſſimū euo pꝛioꝛi fuit. Allocutiones ſingulares enūctare: ⁊ ſe in epiſtolarū capite ponere poſſent noſtri. Sʒ ſupina quedā ignoꝛātia decepti. Dū blandiri volūt: oēm oꝛōnis textū cōfundunt. Uos precoꝛ inquiunt vobis ſupplico ceſar veſtram maieſtatē appello: veſtrū officiū imploꝛo: veſtram clementiam obteſtoꝛ: reddite iudiciū inopi: iudicate potentē: meā calamitatē inſpicite: nemo vos magis ꝙ iuſticia mouet ceſar. Et in hunc modum infinita. Hoc ⁊ mihi facere liceret: ſed veterē moꝛem magis cōmendo. Et cum ſummos illos imitari ſapientes in eloquentie atqꝫ philoſophie ſtudijs nequeā. In hac certe parte ipſoꝛū veſtigijs inherebo. Ideo te ꝙuis claro ſanguine cretꝰ et multa doctrina ſis fretus ſingulari appellatione ſaluto. Et ſicut iulio ceſari ſcribens Cicero ſe ante ponebat: ſic et tu equo animo feres eneam tuum in ipſo pꝛimo epiſtole angulo intueri: quia nō

arrogantis eſt ſed veteres imitantis:quorū ignorantiam modernorū ſcientie preſero. Nunc quid ex te velī paucis accipe. Retulit mihi,vir mitis ⁊ mihi amiciſſimus:immo alter ego Michael de de pfullendorff notarius imperialis te pluribus libris abdundare:quorū nomina etiā mihi preſcripſit. Inter illos nōnulli ſunt quos viſere cupio:nō vt antea nō perlegerim:ſed ꝙ diu illis caruit:⁊ ſicut amicus eſt magnā temporis intercapedinem auidus eſt amici videndi:ſic mihi cupiditas eſt contubernales illos meos quibus nimiū priuatus fui:in domū reciperet per aliquod tp̄s eſſe cū eis. Hoc poteſt mihi preſtare humanitas tua vt me michael inſtruxit. Eſt eñ apud te Ouidius de triſtibus de arte amandi et amoris remedio. Terentius quoqꝫ comicus et Hieronymus in epiſtolis quos tam expecto relegere ꝙ̄ nunc paſchalem adeſſe diem:vt piſcibus atqꝫ oleribus et oleo ſemotis:veſci carnibus poſſim:quod deſideriū ſi tua benignitas impleret:magno me tibi nexu retinebis obnoxiū. Erubeſco dum ſic ſcribo. Namqꝫ cū nulla inter vos vſura preceſſerit nullaqꝫ notio:temerariū quodamodo videtur me beneficiū ex te petere. Quiſquis enim poſcere aliquid cupit; ante oīa ſeſe debet meriti ⁊ an impetratu ſit dignus rigida trutinare cenſura:nec poſtulatis carens ⁊ dāno ⁊ irriſione,mulctetur. Sed neqꝫ ego hic ꝑtermiſi. Sūt eñ nōnulle rationes que mihi ſpem faciunt te meis votis annuiturū:quas breuiter tibi exponā ne me temere atqꝫ incōſulte motū iudices. Oēs qui libros cumulāt aut oblectari illis ⁊ fieri legendo peritiores cupiunt Aut videre amatores ſapientie volunt vt tranſeūtes per via digitulis mōſtrent. Hi ſunt qui magnas et preciosas habēt bibliotecas. In quorū plateis ariſtoteles:plato:cicero:ſeneca:Virgilius liuius:⁊ oīs vetuſtas delitescit. Priores quidē vt gaudiū perfectū habeāt:opuſcula cōmunicant cōmodant:⁊ in cōmodatū recipiunt:trāſcribi permittūt:⁊ tātomagis exultant quāto vulgaciora ſapientiū virorū volumina cōſpirātur. Alij vero tanꝙ̄ theſaurū libros recondūt ⁊ corrodi potius tinea ⁊ opizis muribus ferunt ꝙ̄ in apertū dari velint. Nec tā diligenter vellus aureū draco cuſtodiebat:aut aditū orci cerberus ꝙ̄ iſti ſuos libros:quorū dūtaxat marginibus ⁊ aureis oblectant nunꝙ̄ quid interius ſit:aut legētes:aut intelligētes. Qd̄ ſi tu ex his eſſes nūꝙ̄ vel tibi ſcribere vel te alloqui tetaniſſem. Sed aiūt oēs qui te norūt:ſimilē prioribꝰ eſſe qui poetas ⁊ oratores non vt in tetro carcere claudas:ſed vt ad tuā ⁊ cōem vtilitatem publices emere congregareqꝫ ſtudeas. Aiunt ꝑterea te,fore in oībus rebus liberalem:benignū:munificū: ⁊ tū in oēs hoīes tū in eos qui tuorū ſtudiorū amatores ſunt largū atqꝫ beneficū. His ergo illectus moribus decreui has meas lr̄as ad te dare teqꝫ hortari rogare obſecrariqꝫ:vt per aliquod tēpus in vſum meū oratores ⁊ poetas quos preſcripſi venire ꝑmittas:qn̄ a te nihilo peiores reuertentur:ſed potiꝰ per ridētia prata floridos agros verni tp̄e trāſeuntes mecū poſtꝙ̄ cōfabulati aliquātiſper fuerint:tāꝙ̄ recreati alacriores te repetent. Quia nullus eſt tam gratus locus:nulla ſocietas:tā iocunda: cuius nō aliquādo emergat ſacietas. Miſſos igitur illos fac vt no ſolum mihi:ſed vt ipſis etiam geras morem. Ad hec accedit michaelis:qui apud te eſt familiaris:huic etiam placebis. Et is vadem cum domino Vilhelmo racz prothonotario regio:⁊ tui obſeruantiſſimo ſe dabit libros non iturus eſſe ſiniſtroſum:ſed ad te pura fide remeaturos. Addo ⁊ tertium,qn̄ mihi etiam libri ſunt quorum te potero cum voles participem facere:⁊ ſic viciſſim tu meis veteris opuſculis ⁊ ego perfruar tuis. Ut ego finem epiſtole donem. Credo me non eſſe ſtulta petitione vſum:ſi id poſtulo qd̄ moribus tuis non eſt conſentaneum concedere. Si tu te,mihi potes annuere ſi tua etiam in eo verſatur vtilitas:ſi nō ſolum meā:ſed etiam michaelis amantiſſimi tui cōmoditatē promoueo. Tu fac vt ratione potius obtineam ꝙ̄ ceca fortuna repellar:mihiqꝫ vti,mancipio impera. Datum in noua ciuitate auſtrie qnto ydus aprilis. Anno Mccccxl.

Heraldorum nomen ⁊ officium vnde extorſum ſit. Epiſtola.cxxvi.

Eneas dei grā eps̄ ſeneñ. dn̄o iohāni hinderbarch ſecretario regio amātiſſimo fratri. S.p.d. Querere multi ſolēt vn̄ ſit heraldorū nomē extortū Quis heraldos ꝑmos inſtituit:⁊ qd̄ hactenꝰ genꝰ hoc hoīm inter mortales habeat. Que res mihi ꝙ̄ aliqn̄ fuerūt dubie. Sꝫ cupiēti plīma noſſe,vt ē humanū īgeniū:ꝗrentiqꝫ certior fieri:apud angliā;q̄ oli britania dicebat in ſacrario nobilis edis ſancti Pauli lundonieñs:vetꝰ hyſtoria in manus venit ān annos ſercētos:vt ſignatū erat cōſcipta q̄ ſi vera ē ⁊ me ꝑter aliorū ſatiſfacere cupiditati. In ea qd̄ inuenerī tibi ſcribere decreui vt acri tuo iudicio cū viro primario ⁊ doctiſſimo dn̄o Ulrico de mōte ſolis quid tenēdū ſit cēſeas mihiqꝫ reſcribas. Autor hyſtorie Tucithides grecꝰ āno tataꝰ erat quē fama celebrē clarūqꝫ nouimꝰ:trāſlatoris nomē nullū inueni. Cōſtat tn̄ peritū fuiſſe q̄ magnū illū ⁊ facūdiſſimū autorē latine lingue nō minorē ꝙ̄ grecꝰ ē reddidit. Nō teneo ꝟba hyſtorie vt erāt cōtexta. Snie meminit in ea ad huc fere tenorē ſcriptū erat. Heraldi ſunt q̄ apud maiores nr̄os heroes vocitabātur:quos maiores hoībꝰ: dijs minores fuiſſe

tradunt. Nam quē priſci rebꝰ regis inſignē videbāt gratū p̄plis virtute ſublimē in deorū cetu col locabāt. Si mō miracula extabāt:quibꝰ euꝫ ſupra naturā aliquid operatū fuiſſe cōſtaret. At ſi mi raculi nihil erat verſus tñ admirabilis videbat:hunc neꝗ deū:neꝗ hoiem cōpellare pbas puta bant:ſed mediū inter vtrūꝗ ſortiti vocabulū heroem vocabāt quaſi ſemideū:ſic heroes introdu cti a quibꝰ corrupto vocabulo heraldi ſunt appellati. Illos aūt inſtituit primus olim dionyſius qui etiā primꝰ armatꝰ:ꝛ cum exercitu inuaſit indiā ac rudes illos ꝛ agreſtes hoies cortícibꝰ arbo rum ꝛ crudis ferarū carnibus vtētes in vrbes legit:boues aratro iungere:frumenta ſerere: deos colere:nutrire comā:mitriā ferre:ꝛ vnctiones docuit vnguentorꝫ. Fuitꝗ his dator vini ſicut et grecis: armauit eos armis marcialibꝰ:ꝛ ad vſum vite cultioris erexit:quibꝰ compoſitis cū vellet abire:atꝗ alias luſtrare regiones fuerūt cōplures in eius comitatu qui iā ſenio cōfecti ꝛ aſſiduis attriti laboribꝰ:neꝗ remanere volebant ſine rege neꝗ ſequi ducē volebant. Receſſumꝗ princi pē lachrymis ꝛ fletibꝰ obſecrabant:vt ſui miſereret. Ad quos liber pater ponite curas inquit cō militones fratreſꝗ mei diu pugnaſtis diu me ſecuti eſtis:ego alia et alijs in fata vocor:vobis iam parata quies eſt:ꝛ hic p̄mia laboris vos manēt. Siſtite hic ꝛ vrbē hāc terrā quā veſtri mihi lacer ti queſiuerūt poſſidete. Ego vos hodie militie laboribꝰ abſoluo:veteranos milites eſſe volo hero aſꝗ vocari. Munus veſtrū erit reipublice cōſulere:fontes arguere:laudare probos:ceteris mune ribus vacabitis: quocunꝗ gentiū terrarūꝗ veneritis victū nobis roges veſtitūꝗ dabūt honora tiores apud oēs eritis venia vobis principes offerēt:ſuaſꝗ veſtes cōdonabūt. Stabit fides dicto veſtro:mēdacia horrebitis:ꝓditores indicabitis ꝗ feminas male hñt hos infames aſſeuerabitis In omi terra libertas vobis eſto:ſecuruſꝗ vobis tranſitꝰ et incolatꝰ. Si ꝗs vos veſtrūꝗ verbo factione angariauerit quēpiam gladio feriet. Ceterū ex amicis meis hacho ſiſſimū ſpartēbā vobꝭ regem indiſꝗ cōſtituto:qui vobis alimēta p̄beat ꝛ annua ſtipēdia. Qui cuſtodiat priuilegia vr̄a et honoratos vos habeat ex grege vr̄o ad regni faſtidiū euocatꝰ:vos illi cōſulite ꝛ poſteris cuius ſi genꝰ defuerit ex vobis veſtriſꝗ liberis regis indorū finito. Atꝗ ſic adhortatꝰ Heroas dionyſiꝰ ex india duxit exercitū. Spartēbas aūt regnauit ſup indos quinquaginta ꝛ duos ānos. Budāꝗ filiū ſucceſſorē reliquit qui cū regnaſſet annos. xx. inſtituto filio cradena vitā finiuit. Ac poſt euꝫ ꝑ duodeci generatiōes Heroū ſoboles vſꝗ ad Herculē regnauit i india. Hercules aūt cū domitis terraꝝ mōſtris ac ſeuicia tyrānoꝝ deleta penetraſſet. Indiā regnū heroū i ſe recepit. Priuilegia tñ his nō ademit:ſed auxit eorū numerū cōſcriptis inter eos ꝗ ſecū ab hiſpania ꝛ mauritania mi litauerant:ꝛ cōtra Gerionē triplicis aīe:ꝛ Anteū terre filiū arma tulerant. Multis eīn mulieri bus matrimonio iunctꝰ fuit:vnicā autē filiā ſuſtuliſſet Paudeam nomine huic regna commiſit. Et vt oſtenderet Heroas ꝗnti faceret pre ceteris liberis:vnū ex numero Heroum nomine Iobarē virū ſilie dedit:qui regē gereret quingētoſꝗ huic elephantes quattuor milia equitū et centū tri ginta milia peditum cōſtituit:quibꝰ regnū tueret. Ex hoc natus eſt polim brotas a quo dicta eſt vrbs maxima polimbrota. Cuiꝰ poſteritas vſꝗ ad Alexandrum magnū per centū ꝛ triginta octo reges indiā gubernauit. Ex quibꝰ ortꝰ eſt Porꝰ:cuiꝰ virtutē miratꝰ eſt Alexander:atꝗ adeo dilexit vt victor victo regnū reſtituerit. Tu quoꝗ Alexander ex ſuis militibꝰ Heroas legit ſenes quingentos:longa ꝛ laborioſa nimis militia cōtritos:quos porro cōmendauit:quibꝰ ſingulis an nis in ſingula capita viginti argenti talēta daret:adiecitꝗ priuilegijs Heroū vt auro purpureis coccineiſꝗ veſtibꝰ ꝛ paludamēta vt poſſet quin ꝛ arma regia ꝛ inſigne deferre quouis gentiū ter rarumꝗ loco fuerint. Si quis hos manu pulſaſſet aut verbo leſiſſet:eum capitis reum eſſe:bona ꝗ ſua fiſco deberi. ſic Tucitbides vt ille refert qui tranſtulit:qui ſimilia Herodotum ꝛ Didimuꝫ et Magaſtene ꝛ Xenofontē ſentire contendit. Additꝗ demū ex perſona ſua autor ignotus. Habe mus igitur hēraldorū nomen idem ſignificare quod apud veteres heroum ſignificabat Dioniſiū ꝗ primū hoc genꝰ hominū apud indos inſtituiſſe. Officium eorum eſſe vt regibus aſſiſtant vt con ſulant reipublice:vt virtutes extollant:vitia fulminant. Nec aliud ſunt quā milites veterani qui poſt multa poſt egregia facinora multaꝗ bella mirifice confecta ꝛ ampliſſimos triūphos:exhau ſti viribus feſſiꝗ ſenio a labore militari remittūtur:ꝛ in curiā conſultori accerſuntur. Traditum quoꝗ apud maiores eſt hmōi hoies ſemꝑ honoratos fuiſſe:ac tum Saulis:tū Dauidis:tum Sa lomonis:tum ceterorū regum hebreorū latera conſtipaſſe: quin ꝛ inter machabeos hec dignitas locum obtinuit. Legimus ꝛ Iuliū ceſarē cū victo pompeio in egyptū perexiſſet hoc nomine ꝛ hoc honore pleroſꝗ ſuos cōmilitones donauiſſe:qui ſecū et in gallia et britannia ꝛ in germania et in grecia forti pectore militāuerant:iamꝗ torpente ſenecta languebant:nec octauianus Auguſtus hoc preclariſſimū genus hominum neglexit:qui ſuperato apud accium Marco Antonio extincta Cleopatra cum parthorum ſuperbia timore poſito veniam poſtulaſſet: ablatoꝗ Marco craſſo cum precioſis muneribus ſigna remiſiſſet:tum reges indorū ad famā tanti nominis motiuſꝗ ad hyſpaniam legatos miſiſſent: ac vltro parere ſe romano imperatori obtuliſſent. Cum ſubmerſo Cātabro terra mariꝗ pacē romanꝰ populꝰ haberet clauſiſſetꝗ denuo iā portas hmōi ferē legem

tuliſſe. Oeõ idcirco mortales ſe exercere ſolent ⁊ obiectare periculis: ⁊ aliquãdo pacem frui quie
te poſſint: nec labor eſt vllus qui p̄mia nõ expectet. Ea ꝓpter maiores noſtri militib⁹ qui bene pu
gnauiſſent: nõ ſolũ ſtipendia quib⁹ ſe ſuaq; poſſent nutrire familiã: ſ3 honores ampliſſimos conſti
tuerunt: vt coronas: armillas: haſtas: ⁊ alia virtutis inſignia: quaſi ſolamẽ ⁊ p̄miũ laboris exacti
Similiter ⁊ nos facere decet q̇ dijs fauẽtibus ⁊ magna virtute militũ rem romanã reſtituimus: ⁊
altã pacẽ toto reformam⁹ orbe ne milites qui longa ⁊ duriſſima nobiſcũ bella peregerũt: ac pluri
mum ſanguinis tum ſui tum hoſtiũ effuderunt ſine mercede tanti laboris euadant. Quiſq; ergo
per decẽniũ vobiſcũ militauerit. Si modo quadragenari⁹ fuerit ſiue pede: ſiue eques ſtipendia
meruerit: militia poſt hac oĩ labore vacato Heroes eſto veteranuſq; miles. Nemo te ciuitate fo
ro tẽplo hoſpitio domo ꝓhibeat. Nemo tibi crimẽ aſcribat: onus imponat: pecuniã ex te querat:
ſi quid peccaueris ſolã Ceſaris vindictã expectato: Quicquid turpitudinis admiſerint hoĩes: te
iudicẽ pro palatoreq; timeant: ſeu priuati: ſeu principes fuerint. Qđ dixeris affirmaueriſq; nemo
falſu3 arguat. Libera ⁊ aperta tibi oĩa itinera: locaq; ſunto. In edib⁹ principatũ menſa tibi po
tuſq; eſto. Stipẽdia quib⁹ te tuaq; domũ ſerues ex publico quotãnis habeto: quã legitima face
duxeris vxor ceteris feminis preferat: quẽ exprobaueris infameq; dixeris: hic reprobat⁹ hõ ⁊ in
famis eſto. Arma inſignia noĩa ⁊ ornamẽta heros ferto que reges decent. Que dicere aut facere
velis vbiuis gentiũ locorũ nationũq; facito. Si quis iniurius fueris ceruice careto vtq; ſenectu
eti tue quieti⁹ cremonẽſiu3 qui cõtra vos Antonij partes fouerũt agros tibi tuiſq; ſimilib⁹ viritim
diuidẽdos aſſignam⁹: qui ſi pauci fuerint addim⁹ ⁊ mãtuanos vt bona fide: ⁊ alta virtute ꝓfuiſſe
te reipublice gaudeas. Sic octauiũ veteranos ſuos honoraſſe confirmãt: decreuerat idẽ per⁹ Ha
nibal facere niſi fortuna fract⁹ aduerſa anthiochi regis et pruſſie coact⁹ fuiſſet: ſupplex tribuna
lia petere cõperim⁹. Athilã hunorũ regẽ q̃uis efferatã ⁊ inanẽ gloriã: filia ſuis veteranis priuile
gia contuliſſe: neq; theodoric⁹ gottorũ maximus ⁊ audentiſſim⁹ rex heroas inhonoratos reliq̇t
quibus ⁊ ciuitates ⁊ prouincias tributarias fecit. Karolus aũt magn⁹ qui prim⁹ poſt grecos apđ
romanos ſuſcepit imperiũ. Germanus hõ ex antiqua frãcorũ proſapia nat⁹ poſt ſaxones ſepius
rebellantes multavi domuit: ac feces hunorũ longobardos ab infeſtatione romani preſulis exter
ruit: ſuſcepto Ceſaris noĩe ⁊ Auguſtus appellatus miles oẽs qui tanti laboris comites fuerant
in hũc modũ honore fertur ⁊ libertate donaſſe. Ite inquit milites mei vos heroes vocabimini: ſo
cij regum et iudices criminũ. Viuite poſt hac labores expertes: conſulite regibus ⁊ publico nomi
ni turpia corripite: fauete feminis: iuuate pupillos: conſilio circundate principes: ab his victu3 ve
ſtitum ſtipendiũq; petite. Si quis negauerit inglorius infamiſq; eſto. Si quis iniuriã vobis intu
lerit reu3 ſe maieſtatis agnoſcat. Vos aũt caueritis ne tantũ decus: tantũq; priuilegiũ iuſto bel
lorum labore partũ autiebrietatis: aut ſcurilitatis: aut alio quouis vitio maculetis. Ne quod vo
bis largimur ad gloriã: redundet ad penã quam de vobis ſumendã: ſi forſitan exceſſeritis nobis
et ſucceſſorib⁹ noſtris romanorũ regibus perpetuo reſeruamus. Hec ſunt que de noĩe ⁊ inſtitutio
ne heraldorũ quos Heroas fuiſſe conſtat: apud antiquos ſcripta cõperimus. Cur aũt noſtris die
bus qui nunq̄ militarunt: ⁊ abiecti quidã homines hoc nomen aſſequuntur: neſcio cauſam: niſi q2
omnia degenerant: nec eſt hominũ gen⁹ quod ſtet ſuis legibus. Nam ⁊ indocti doctoriſq; inſignia
recipiunt: ⁊ qui nudum nunq̄ enſem viderũt militiã profitentur: nitentq; calcaribus aureis: atq;
vt de noſtra dignitate dicamus abſq; literis: abſq; moribus ſermone leues: atq; iura cathedras
pontificalem audemus aſcendere. Quere religiones: percurre mechanicas artes: oẽs oberrant
nihil eſt quod ſuis legibus puris inuiolatiſq; perſeueret. Vale ⁊ ſi quid habes qđ his cõſonet au
ctoritate dignũ ⁊ fide ſcribito nobis: noſtri memor ⁊ amans: cuius rei Michaelẽ pſullẽdorffium
cõſecretariũ tuũ et noſtri diligentem doctrina plenũ: aut iudicẽ: aut arbitrũ experiemur. Ex vien
na kal. iunij. Anno dñi. M.cccclj.

¶ Paſſagium q̄3 difficile conduci poſſit in effectu3 arguitur pluribus ex rationibus. Epiſtola. cxxvij.

Litere ad me tue amantiſſime Leonarde duplicate et triplicitate peruenerunt.
In omnib⁹ hortaris me magnopere ad rem bellicam inſtitendã pro mea virili quã
do apud Ceſarem ſeruio operas nauem facis: vt chriſtianum decet hominem
ſenis natum cuius eſt (neſcio quare id fiat) quo minus poteſt eo magis de cõmu
ni bono anxium eſſe. Laudo tuum cogitatũ: tuas curas probo. Utinam tui ſiles
rebus maximis preeſſent. Credo multo melius chriſtianitati eſſe conſultum. Nam
q; ſi verum dicere libet: nimia eſt inter orbis noſtri rectores ſomnolentia aut aduerſus officiũ
aut preter officium oẽs intenti ſunt. Arbitror te iam cognouiſſe que ſunt apud ratiſpanam ge
ſta ⁊ q̃ negligenter eo conuentũ eſt. Ex italia nulli cõparuere. Nam legati venetorũ prius ſolu
tum audiuere conciliu3 q̃ bauariã ingrederent. Unus mihi videtur ſuper omnes laudãdus prin

ceps Philippus burgundie dux:qui et ſi eſſet britanico bello implicatꝰ vocatꝰ tñ ad conuentū quo
pro ſalute populi xpiani erat indictus:noluit excuſari:noluit reipublice. Congregationē que cōe
bonū tractare videbatur ſua preſentia noluit eſſe priuatā. Uenit igitur ratiſpanā iturūqꝫ ſe ꝯtra
thurcos in perſona propria pollicitꝰ eſt. Si vel ceſar vel rex hungarie:vel alius magnus princeps
exercitū duceret. Si minimꝰ miſſurū ſe quas poſſet copias neqꝫ his in rebꝰ excuſatū ſe habere vo-
luit.niſi tale ſibi ſuperueniret impedimentū qđ tota xpianitas legitimū reputaret. Quis hunc ſa
tis cōmendare principē poſſet. Nemo eſt inter xpianos cui minus timendi ſunt thurci ⁊ infideles
ceteri ꝙ duci burgūdie. Nemo tñ eſt qui pro depulſandis atqꝫ cōprimēdis hoſtibꝰ fidei ſollicitior
eo reperiatur. Unde iſta mens homini. Non cupido rapiendi hūc trahit:cui ſunt opes infinite:non
ſpes vlla voluptatū quibꝰ frui victores putant qui eſt iā euo pfectior. Et ſi delitias amet nuſꝙ̄
maiores ꝙ domi reperiat. Non augendi dominij ratio qui ſe nouit in grecia aut in aſia nequaꝙ̄
regnare poſſe. Sed eſt hic religioſus princeps amat eccleſiā matrē ſuā. Cupit fidei noſtre cōſultū
eſſe:dolet cuꝫ audit xpianū nomē blaſphemari. Miſeretur infelicibus animabꝰ que dietinꝰ in ca
ptiuitateꝫ a barbaris rapiuntur. Pudet euꝫ ignominie quam thurci nobis inferunt. Eſt eniꝫ no-
bilis animꝰ:non poteſt mens alto ſanguine nata:non alta meditari. Nihil turpe ferre poteſt gene
roſus ſpiritus. Uidet ſeſe dono dei ampliſſimis ⁊ populoſiſſimis regionibus perfectum multiſqꝫ
beneficijs cumulatuꝫ. Non vult ingratus videri. Recognoſcit munera in ſe diuina eſſe ꝙ̄plurima
vult pro ſua facultate vices reddere. Meminit iohānis patris ſui:quē thurci pugnantē pro fide
catholica captiuauerunt. Cupit paternū vulnus:imitariqꝫ maiorū ſuorū veſtigia: quos pro fi-
de orthodoxa conſtat fuiſſe ardentiſſimos. Huiꝰ igitur opera factuꝫ eſt quod in conuentu ratiſpa
nenſi nōnulli articuli conciperentur quorū ego copiaꝫ rectoribus noſtre vrbis feci. Nec me dubiū
tenet quin tu illorū noticiaꝫ habes. Naꝫ et illuſtri domino venetorū apud quod nunc moraꝫ tra
his articuli per ſuos legatos huiuſcemodi miſſi ſunt:quorū ſi fiet executio nihil erit noſtre reli-
ni timendū. Ceſar huiuſce rei cupidꝰ nouū apud franckfurdiam concilium indixit. Id futurum
eſt.tertio kalendas octobris. Ceſar aut eo ſe curiāqꝫ transferret aut preſidentes plena poteſtate
ſuffultos mittet:neqꝫ negligetur ꝙ̄tum in ſe erit cōuentus. Nunc quoniā de me multa dicis:reſer
uabo tibi q̄ mihi incūbunt. Optaui domū reuerti viſere amicos:conſolari ac paſcere quocunqꝫ tā
dem paſtu valerem meas oues:ſupplicaui ceſari:benignā mihi vt licentiaꝫ preberet qua patrios
lares petere non obtinui. Ait eñ ſua ſerenitas neceſſaria ſibi eſſe ſeruitia mea:dum inſtat apud
franckfurdiam dicta dies. Eam ob rem fero moleſtie meū exiliū:vereorqꝫ qđ nuper ſum expertꝰ
Etenī cum ratiſpanam pergerem inuaſit me dolor pedū queꝫ podagram medici dicūt:que res mi
hi intereundū acerbiſſima fuit. Non tñ neglexi cōmiſſum onꝰ. Iter cū magno labore peregi:adeo
vt pede ad ſellā ſuſpenſo vnius diei viā fecerim cū inter aſperrimas alpes nō eſſe quadrigis locꝰ.
Idem timeo ne mihi nūc accidat:ſi vt mentē intelligo ceſaris vel mittar inter legatos: vel ſuam
ſequi ſerenitatē iubear. Sed quid agā:quis ego ſum qui tantuꝫ imperiū effugere poſſim. Uideo
inſuper res maximas eſſe ad quas teneor ⁊ vniuerſi xpianitati vtiles. Quid in laborē pro faculta
te mea ſtatui manere ⁊ ad meū exiliuꝫ paucos menſes addere:donec franckfurdiā cōciliū finiat
Impartiar meas operas in cōmune bonū. Et ſi nequeo grandes manipulos in arcam ferre do-
minicā at ſaltem ſpiculas aliquot in horreū eccleſie referaꝫ. Neqꝫ eniꝫ deus noſter taꝫ facta hoīm
ꝙ mentes inſpicit. Et laudataꝫ in euangelio mulierculā legimus:que duo era minuta in gazophi
lacium obtulit. Illud aūt oro leonarde amantiſſime neuel paſſagiū contra thurcos inſtituendum
italice parce compares:vel me monacho qui illam concluſit equiparandum putes. Namqꝫ ſi pul
cerrime et vere.dicis nullam eſſe perſonaꝫ adeo tenuem per cuius manus nequeat ſi velit diuina
maieſtas res maximas conficere. Et addis exēplum noſtri temporis. Nam pacis italice humilis
et quodāmodo deſpectus heremitarum ſancti Auguſtini monacellus auctor habetur. Non eſt ta
men equa rerū ⁊ perſonarū ꝓportio. Pax eñ italica etſi vt ais rome ad maturitatē perduci non
potuit:adeo tñ in alto illo ſummi preſulis igne conſiſtoriali decocta fuit vt paruo poſtmodū ſo
le potuerit mature ſcere. Erāt ⁊ partes q̄ cōtendebant longe deſeſſe bello cōtrite atqꝫ exhauſte:in
telligebātqꝫ niſi cōcordiā amplecterent vtrinqꝫ funditꝰ eſſe pereundū. Nec plura erāt capita quo
rū ſenſus combinādi ad conficiendam italice pacē viderent. At negociū hoc gerendi cōtra thur-
cos belli:rude adhuc indigeſtū ⁊ pene intactū eſt. Nec germanie aut gallie principes quorū potiſ
ſime mētes excitande ſunt ſatis intelligere poſſunt:quid ſua nō interſit:cōtra thurcos arma mo-
uere que ſunt ab eis remotiſſimi. Quis inſuper galliā aut germaniā armet niſi cerebra pene infi-
nita cōiugat. Adde ꝙ oēs italice vires ad maritimā claſſem ſunt vniende.qualis deinde inter me
et monachū italice pacis inuentorem cōparatio cadit. Fateor qꝫ nihil eſt repertori ac rectori or
bis factu difficile:velle illi et poſſe vnum eſt. Nec inficias eo ſpirare vbi velit ſpiritum dei qui et
aliquando infima mūdi eligit vt fortia queqꝫ cōfundat. Sed audi perſonas ꝙ diſpares adnectis
Ego illū monachū qui partes italie diſſidentes cōpoſuit crimine munduꝫ longa vita ſanctimonia

camꝓbatum:doctrina plenũ. Nec miroꝛ ſi deus inſtrumentum elegit per quod pacaret italiam
At iſtic ꝙuis ꝓdo turpitudinem meã longe a me abſunt. Habet in me deꝯ multa que puniatꝛ:nul
la que pꝛemiet. Quo igitur pacto meme velut oꝛgano magnis in rebus vtatur. Vereoꝛ vereoꝛ vt
te vera non celem:nedum me grandibus ingero negocijs:impedimẽto magis ꝙ pꝛomotioni repe
riar. Tu define de me tibi multo ꝓmittere:ac me domi ꝙ foꝛis malis cibã foꝛtaſſe non inutiliter
regam. Nauis magne ſi clauem tenuero et me ſimul ⁊ nautas perdã Francbfurdie ſi fuero naucle
ros inueniam optimos atq̃ ipſe remigis officio fungens peccatoꝝ meoꝝ partem delebo:hec ti
bi de me volui dixiſſe. Nunc de oꝛdine dato pauca deſſeram. Scripſiſti vocandos eſſe multos ex
italia ad conſilium ratiſpanenſe:putaſti id futurũ conſtañ.ſimile ne dicaꝫ baſilieñ.quod in annos
viginti pꝛotenſum eſt. At noſtrum exacto menſe finem accepit. Indictum eſſe aliud huc rurſus
vocantur ex italia rex aragonũ:veneti:ianuenſes:floꝛentini:ſeneñ.lucani. Comes quoq̃ franci
ſcus:ꝙuis nõ eſt inueſtitus de ducatu mediolaneñ.accerſitur⁊ dux mutine:marchiones inſuper
mantue:montiſſerati et ſaluciarum. Videbimus quantus erit noſtroꝝ feruoꝛ italoꝛum. Regibus
quoq̃ Francie anglie:bohemie:hungarie:polonie:dacie:ſuecie:noꝛuegie:ſcotie:litere dantur: vt
ad conuentum mittant. Pꝛincipes alamanie adeſſe:cõmunitates mittere legatos iubentur. Si
erit conuento grandis ſpem bene gerende rei ſummam. Si pauci conuenerit obꝛigeſcam. Dices.
Quid ſentis:quod putes futurum. Mallem tacere. Mallem opinionem meam eſſe falſiſſimã: ac
mendacis ueri pꝛophete nomen. Dicam tamen ꝙ meus pꝛeſagit animus. Non ſpero quod opto:
niſi boni menti mee perſuadere poſſum. Quare inquis. Quare inquã. Ego bene ſperem chꝛiſtia
nitas nullum habet caput:cui petere oẽs velint. Neq̃ ſummo ſacerdoti:neq̃ imperatoꝛi que ſua
ſunt dantur. Nulla reuerentia:nulla obedientia eſt. Tanꝙ ficta nomina:picta capita ſint:ita pa
pam imperatoꝛẽq̃ reſpicimus. Suũ queq̃ ciuitas regem habet. Tot ſunt pꝛincipes quot domus
Quomodo tot capitibus:quot regũt xp̃ianũ oꝛbem arma ſumere ſuadebis. Age dicito concurre
re in bellum cũctos reges. Cui ducatum dabis. Quis oꝛdo in exercitu erit:que diſciplina milita
ris:que obediẽtia: quis paſcet tãtum populum:quis intelliget varias linguas:quis reget diuer
ſos moꝛes:quis anglicos amicabit gallicis:quis ianuẽſes coniunget aragonenſibus: quis theu
tones hungaris bohemiſq̃ conciliabit. Si paucos contra thurcos ducis facile ſuccumbis. Si
multoꝝ confunderis. Undiq̃ ſunt anguſtie. Perge vltra atq̃ inſpice chꝛiſtianitatis vultum. Pa
cata inquis italia eſt:facile aduerſus exteros arma ſumet domi quieta. Neſcio ꝙ quieta. Inter
regem aragonũ ⁊ ianuenſes adhuc belli reliquie manẽt. Nec ianuẽſes hi ſunt qui cõtra thurcos
pugnaturi credãtur:quibus tributa pendere dicũtur Veneti cum thurcis fedus percuſſere. Et ꝙ
uis aiunt ſe ſumpturos arma pꝛo noſtra fide:ſi ceteri chꝛiſtiani bellum thurcis indicãt.quis hãc
cõditiõem impleuit. Uocare nũc rogare atq̃ excitare venetos opoꝛtebit:ꝗ ceteros imitari eſſent
ſi pax eis cuꝫ thurco nõ eſſet. Quid cũ italis facies:qñ huc nauales potẽtie et quidecim maioꝛes
deſunt. Rex aragonũ ꝙuis eſt potẽtiſſimus ⁊ ad commune bonum ardẽs:haud ꝙꝙ ſolus belluꝫ
nauale cõtra thurcos agitabit. Summi põtificis ꝙta ſit claſſis nõ ignoꝛas. Deficit igitur nobis
altera belli pars. Nam cũ terra mariq̃ thurcos vexare pꝛopoſitum eſſet:deficiẽtibus italis nihil
eſt quod de maritimo bello ſperemus. Patebit Aſianis helleſpontus. Et ſi terra bellum geretur
infinitas ex aſia copias in greciam thurci traducent. In hyſpania noſti ꝙ multi ſunt reges potẽ
tia regimine voluntate et opinione diſpares. Neq̃ illi in extremo iacentes occidenti ad ſeptem
trionem trahẽdi ſunt. Et q̃ quod agunt cum granatẽſibus domi. Rex francie et ſi toto regno
pepulit hoſtem: maximas tamẽ hoꝛas inquietas habet: nec militem extra regnum audebit mit
tere:dum claſſes ex Anglia repẽtinas timet. Anglici nil aliud animo gerũt ꝙ vt repulſam ex frã
cia vindicẽt. Scoti dani:ſueti:noꝛuegij in vltimis oꝛbis oꝛis ſiti:nihil eſt quod extra domũ queãt
Theutones inter ſe diuiſi nulla in parte coherẽt. Ciuitates cum pꝛincipibus diſſident. Et ipſi in
ter ſe pꝛincipes nullo cõcoꝛdie vinculo tenẽtur. Suitẽſes cũ ducibus auſtrie vetus odium tenẽt.
Comes palatinus archiep̃o magũtino infeſtꝰ eſt. Ducatꝰ luczelburgẽſis inter regem bohemieq̃ et
ducẽ burgũdie litigioſus pẽdet ꝙuis ſunt ad kalẽdas vſq̃ nouembꝛis in eaꝫ rem inducie. Duces
ſaxonie de ſexaginta caſtellis cum bohemis litem habẽt. Uratiſlauiẽſes requiſiti per bohemie re
gem:homagium facere recuſarunt:niſi ad ſe rex pꝛoficiſcatur. Pꝛudẽtem qui religiõis ſancte ma
rie theutonicoꝛum ſubiecti fuerũt:excluſo pꝛioꝛi iugo ad regem polonie defecerũt. Iſq̃ nũc regio
nem igreſſus cũ cõiuge ſacramẽta fidelitatis accipit. Ligniceẽſes quos ladiſlaus rex gubernatoꝛi
bohemie dederat ſubire:iugum recuſant. Nec puduicẽſes parere dñ̃o de roſis volũtarij ſunt ꝙ
uis dono regis ad eum pertineãt. In auſtria nihil quieti eſt. Baronem eyczinger dominãtẽ ſper
nunt. Ciuitates amãt. ſeditiones frequẽtes agũtur. Uancho bohemꝰ cum duobꝰ milibꝰ latronuꝫ
regionem longe lateq̃ vexat. In vienna crebꝛa fiunt incendia:nec auctoꝛes in famam venũt. In
hũgaria pꝛelati et barones infenſi ſunt Johanni vaiuode: qui quõdam gubernatoꝛ fuit:nũc ca
pitanij nomẽ tenet regniq̃ maximam partem occupat. Giſkra bohemꝰ inueſtitus a rege de ter

ritorio ſepuſion in būgaria ad poſſeſſionem venire per Johānem impeditur. Diſpotus raſtie ꝙ
uis thurcis vnitus putetur: auxilia tamen regis būgarie petit et thurcos aſſerit bello paratos.
Nihil tamen ad hec būgari mouētur: ſed habituri potius inducias ſiue concordiam cum hoſte ꝙ
moturi bellū credūtur. Ecce nūc in tāta rerum varietate quid ſperādum aut timēdum ſit. Intue
re deinde mores hoim ac noſtrorū principū facta cōſidera ꝙtus auaritie ſinus patet: quāta iner-
tia: quanta voracitas. Nemo litteris aut bonarum artiū ſtudijs intētus eſt. Et tu cū hiſce mo-
ribus deleri poſſe thurcorum exercitus putas: vtinam tu verax inueniaris: ego fallax. Utcūꝗ
res ſeſe habēt: manebo ad dictam diem franckfurdieſi. et ſi nō prodero reipublice chriſtiane: ma
cerabo tamē meipſum et in vindictam meorum delictorum affligam corpus et mētem. Si quid
in communi redūdabit boni: tāto id libētius videbo quātomagis preter ſpem euenict. Tu va
le et me vt ſoles ama: et ſi amaſti parū amorē auge: quoniam ego te pro tua virtute vehemēter
amo: Ex noua ciuitate die. v. Julij. M. cccc. xliiij.

¶ Excuſatio regis dacie quare ad dietā nō venit. Epla. cxxviij.

Reuerendiſſimo principi Frederico diuina fauente clementia romanorum impera
tori ſemper Auguſto duci auſtrie ꝛc. Criſternus dei gratia regnorum dacie no-
riuegie ſclauorum gotorum rex: comes in aldemborech et delmanchorſt. Salu-
tem et triumphantis victoria continuum incremētum. Perlectis nouiſſimis im-
perialibus literis nobis directis: merore cordis et mētis anxietate indicibili vr-
gebamur. Cum videamus tādem virus peſtiferum in chriſtianam fidem dudum congeſtum: vi
peram illam halymameh thurcorum tyrānum feraliter euomiſſe: ꝛ quod in ſue impietatis cō-
tentaculis fabricauit incendium ſue iam crudelitatis deterit. Hūc nō ambigimus imaginem be
ſtie illius geſtare quam Johānes euāgelicus vates aſcendentē de mare preuidit: tertiam partē
ſtellarum ad yma trahētem: immo Aſiam ꝛ affricam et iam ſuis execrabilib⁹ ſpurcitijs europe
terminos deſedantē videre videmur: ſereniſſime imperator ꝛ cariſſime frater: quod cū ſingulari
meſticia referim⁹ ſtatuū olim ꝛ ſexuū olim religionē fidē ꝛ vrbanos mores i populo chriſtiano adeo
a iuſticie tramite declinaſſe ꝙ diuinam nō ceſſent irritare et prouocare vindictam. In illos pre-
cipue qui aliorū vita ꝛ exemplo deberent merito eſſe ductores: vnde vltione condigna hoc noſtro
tempore quo peccata magis et vicia ſubrepūt: flagellis ꝛ plagis grauioribus exerībātur. Nullos
enim chriſtianos fines per vniuerſi orbis machinā a peſte cladibus vel incurſibus hoſtiū eximi vi
dere aut cognoſcere valeamus: omne quoꝗ ſolum vbi chriſti nomen colitur crebris agitari et op
pugnare cōtrarijs. Neꝗ ppterea vllam diuine miſerationis et pietatis recuperāde: maiorem ad
eſſe fiduciā ꝙ ꝙ incipiētes a capitibus diuinis inſtitutis ꝛ bonis moribus ſm euangelicā legem
reſumptis: priorem culpam et noxas emendemus in melius: quatenus placata diuinitas ſuorū
calcorum felicibus propitia nō deſit optatibus. Hec ſunt inuictiſſime Ceſar arma fortiſſima pro
pugnacula munitiſſima ꝛ ſecura preſidia quibus aptius ꝛ facilius: immo felicius et fructuoſi⁹ ho
ſtium vires ꝛ frontem ſuperbie demoliri cōueniat ꝙ militarib⁹ cunctis: ꝙ bellicis mūimentis. Hoc
quidē exemplariter phiſicis traditiōibus cōparatur ꝙ medici ſatagētes noxiales a corporib⁹ chy
mos repellere per prius anthidotis ꝛ cathaplaſmate cōgruentibus ꝑparatas ad exitū ſuperflui
tates deinde formato expellunt. Sic ergo imperialis maieſtas erga deū celi deuota ſuperiorib⁹ ꝛ
inferioribus ſuggerat melioris vite feruorem. Interioris eni conſciētie penitētia cilicio ſacco ꝛ ci
nere: non auro vel argento: non exquiſitis monilibus nec in arcu fortiū aut robore potētatus ni-
ſiuite diuinā contra ſe concitatā placauere furorem: tunc auguſtalis maieſtas ſuperno adiutorio
comite cū exercitibus xpianis hoſtiū caſtra penetrabit ſecura: omneſꝗ barbarorū conſtringet co
natus: auſus armis ꝛ potentia vindicabit. Eruntꝗ hoſtium vires angelo dñi cohortāte ſicut ſti-
pula ante faciem venti et titubabunt pauore ꝛ timore ſordeſcent. O ſaluberrimum ꝛ iocundiſſimū
omen ſi fata preſtarent. Quod regnorū noſtrorū rebus cōpoſitis que varijs impreſentiarum con-
trariorum detinentur an fractibus: cū procerib⁹ noſtris quos numero ꝛ ſolertia militari ornatiſſi
mos detinem⁹: cū veſtre ſerenitatis cōturbernio pro fide catholica: ꝑ gloria immortali: pro illius
noie qui nos ſuo ſacro cruore redemit: pro fideliū ibidem a thurcis oppreſſorū tutela: in ceſaria co
mitiua adeſſe poſſemus. Teſtamur deum nihil nobis gratius nihilꝗ optabilius ꝙꝙ in tam ſan
cto opere adeſſe liceret. Condolentes ex ipſis cordis viſceribus imperiali conſtantinopolitaneſi.
vrbi ꝛ venerāde patriarchali eccleſie quā Conſtantinū magnū primū poſt Philippū ortodoxorū
ceſarem predeceſſorē veſtrū fortiſſimis menijs obfirmatā ſuo noie que prius biſantiū dicta eſt et
preſentia legitur decoraſſe. Ubi ſumma eccleſiaſtice et imperialis maieſtatis viguit ſanctio. Ibi
fuerat legum ſacrariū: fidei viguit norma: ꝛ religionis ſpecimē inſtitutis ꝛ obſeruātijs religioſiſ-
ſimis preornata. Licet ꝛ ibi quādoꝗ Sathā nō abijt: qui ariū ſabelliū manicheos neſtoriū ma-
cedonū dipoſtorū eutricē et ceteros ſuſcitauit hereſeō: qui in agro domini in tritico fidei zizania

ſeminauit. Uerūcꝫ impedimētū huic noſtro ſincero ꝓpoſito ꝑſtitit ꝙ vr̃as imperiales lr̃as dūtaxat decē dieb⁹ feſtū ſancti Gregorij precedeñ. preſentare recepim⁹ baiulo. Cū vero regnū noſtrū dacie vbi reſidemus ad preſens inſulis interſecet diuerſis vadis ponti a ſe diſtantib⁹ inuicē ꝛ pꝛimo tempoꝛe perlamentū regni noſtri predicti cuius conſultatione in rebus grauioꝛibus affecta re ſolemus abſcꝫ prolixi tempoꝛis interuallis cōgregari minime poteramus. Tum etiam quia ſumus in pꝛocinctu ad regnū noſtrum nauigandi noꝛuegie cum expeditione cōtra hoſtiū noſtroꝛuꝫ incurſus quos frequenti⁹ ſuſtinem⁹. quo propterea ceſarijs veſtris deſiderijs et hoꝛtatibus pro nunc ſatiſfacere minime potuimus. Si vero in pꝛefata dieta pro ſanto iſto et pio opere celebꝛāda aliqua ſalubꝛia ꝛ vtilia concludentur de quibus nos certioꝛari duxeritis ꝙtū nobis poſſibile fuerit ſalutis regnoꝛū noſtroꝛū negocijs animo gratiſſimo faciemus. Ceterū in cauſa oꝛdinis prutenoꝛum beate Marie hieroſolymitañ. litteris veſtre ſerenitatis plenius intelleximus. Cum vero talis inter oꝛdinē militiā et patriā ſit exoꝛta diſcoꝛdia vt peioꝛa magiſcꝫ indies nocitura veriſimiliter timeam⁹ Quo ꝑterea indies mactat⁹ ꝯcoꝛdie magis difficultari veriſimiliter timeam⁹: i quo oꝛdini et patrie ex intimis condolemus. ſi tamen fuerimus requiſiti obtētu veſtrarū imperialium literarū omnē ad oꝛdinis profectū et patrie cōcoꝛdiācꝫ ex pacem efficacem operā libenti animo impendem⁹. Ualete sereniſſime princeps et frater cariſſime in illo qui habitat in celis et imperat: cuncta ſua oꝛdinatione gubernans feliciter ꝛ longeue: cui nos offerimus gratiſſimo animo prepa ratos: affectantes a celſitudine fraternacꝫ caritate veſtra hāc preſentē excuſationē noſtrā coꝛam illuſtribus pꝛincipibus ꝛ sereniſſimoꝛū regum oꝛatoꝛibus ꝛ legatoꝛū apoſtolice ſedis: qui diete cōſtitute preſentes extiterint legi et recitari. Datum in noua ciuitate noſtra toſtildeñ. dīcā dñica palmaruꝫ. Anno a natiuitate dñi. M.cccc.liiij. noſtro regali ſub ſecreto.

A rege aragonū ad ſacrū collegiū cardinaliū ſponte cōtra thurcos ire. Epiſtola. cxxix.

Reuerendiſſimo in xp̄o patres ꝛ dñi amici nobis ſingulares poſt memoꝛiā noſtraꝫ. Nihil profecto cecidiſſe recoꝛdamur quod adeo cōmouerit aut tantam indignationem animo iniecerit: quantā conſtantinopolitane vꝛbis caſus et grecoꝛū miſeranda atcꝫ inaudita calamitas. Necꝫ vero ob id ſolum indignamur qꝺ greciā que magna pars chꝛiſtiane gētis amiſſa libertate oppreſſaꝫ ac in manū ꝛ ſeruitutē infidelium per chꝛiſtianoꝛuꝫ negligentiaꝫ redactaꝫ et chꝛiſtiano coꝛpoꝛe diſtractaꝫ atcꝫ diſciſſam videmus (quancꝫ eſt id grauiſſimū quod et omniū mentes atcꝫ animas magnopere cōmouere atcꝫ excitare, inuitionem debet) ſed etiam quia turpiſſimaꝫ et indigniſſimā notam nomini chꝛiſtiano ob eam rem iniuſtam cognoſcimus: et que vix vncꝙ vllis conſilijs periculis aut laboꝛibus aboleri poſſe videat. quid eniꝫ tam indecens tam turpe tam pudendū chꝛiſtianis: ꝙ pati chꝛiſtianos a barbaris opprimi: et acerbiſſimo ſeruitutis iugo ſubijci fidēcꝫ noſtraꝫ labefactari atcꝫ fundit⁹ euerti. Pꝛo qua tuenda atcꝫ conſeruanda dubitare debet nemo qui xp̄ianus re ſit moꝛte impigre appetere. Sed hec cōmunis culpa ſit. Dum eñ alijs alios intuemur ante cōſtātinopolis calamitatē ſi quis in ei⁹ defenſionē arma capiat ꝛ obſiſtere iniurie conetur: illa ciuitas intuerim capta eſt: ꝛ illis omīs grecia concidit. Capite eniꝫ cōfracto et cetera membꝛa quaſſata ſunt. Cuꝫ autē quotidie intelligam⁹ ex multoꝛū ſermonibus ac literis ipſiuꝫ thurcoꝛuꝫ pꝛincipeꝫ in eam inſolentiaꝫ ac furoꝛeꝫ prouectū eſſe: ob res ſecūdas que ſolent animos extollere atcꝫ inflammare: cūcꝫ non cōtentuꝫ grecie captiuitati ceteris chꝛiſtianis atcꝫ e grecie clauſtris in italiaꝫ velle erumpere. Imperiuꝫ oꝛbis terraꝫ ſibi pꝛomittenteꝫ et chꝛiſtianā fideꝫ euertere molienteꝫ. Inſtituimus animo illius furoꝛi pꝛo viribus noſtris obſiſtere: conatuſcꝫ eius nephꝛarios ꝙtuꝫ in nobis fuerit repꝛimere atcꝫ refringere. Sperantes xp̄o deo noſtro autoꝛe atcꝫ fautoꝛe pꝛo cuius fide defendēda hanc expeditionē glorioſaꝫ ſuſcepturi ſum⁹ vt ꝛ alij pꝛincipes et populi xp̄iani vna nobiſcū ad ſalutē ſacroſancte romane eccleſie exemplo noſtro excitētur ac foꝛe: illū atrociſſimū fidei hoſtē nō ſolū vlciſcamur ꝛ intra grecie termino cohibeam⁹: ſed etiā recuperata omni grecia ipſum e tota europa depellamus. Ac ne in Aſia quidē ſua quietū eſſe ſinam⁹. que cuꝫ ita ſint. R.p. veſtras oꝛatas eſſe volum⁹ pꝛimuꝫ vt voſipſi qui fidei chꝛiſtiane duces eſtiꝫ in eam tuendam et conſeruandā oēs vires et ſtudia veſtra cōferatis: nec eaꝫ ruere patiamini: cuius pꝛotectoꝛes acerrimi merito eſſe debeatis: vt alijs exēplo ſitis qui ad vos oculos referūt: quicꝙ́d agitis intuenſ cū ad vos pꝛimū qui eſtis religiōis capita ac captā iniuriā ꝛ cladē hāc pertinere exiſtimēt. Deinde vt cunctos populos pꝛincipes ac reges chꝛiſtianos per legatos ac literas quoad fieri poſſit exhoꝛtamini atcꝫ excitetis: vt ꝛ ipſi exēplo veſtro noſtrocꝫ hoc ꝛ neceſſariū ꝛ maxime glorioſuꝫ bellū ſuſcipiāt: ꝛ pꝛo gerendo quas poſſint copias claſſes arma ꝛ comeat⁹ carēt. Si pꝛo fide noſtra tuenda in qua eſt ſalus noſtra repoſita nō depugnamus: pꝛo qua dimicare ſuſtinebim⁹. Si feramus iniurias chꝛiſto deo noſtro factas cui⁹ ille imagines deleuit ſanctoꝛū ac martyꝛū ſtatuis euerſis: reliquijs luto ꝑolutis: ſacrio vir

ginibus inceſtatis:filiabus e cõplexu parentũ ad ſtuprũ raptis parẽtibꝰ ipſis crudeliſſime necatis
Si has inq̃ feramus:cuiꝰ tandẽ iniurias vlciſcimur. Si religionem noſtrã per negligentiã rue
re patiamur:vt omittamus ignominias vincula cedes que xp̄ianis impendent. Quidnã ſperare
ampliꝰ de animarũ ſalute poſſumꝰ. Multis ſane ac ſummis principibꝰ vt cõſtantinũ ⁊ iuſtinianũ
omittamus:tũ domꝰ nr̄a que barbarorũ ſemper oppugnatrix fuit:tũ aliarũ nationũ ac gẽtiũ ma
ximo honore ac glorioſum fuiſſe ſcimꝰ xp̄ianũ nomẽ auxiſſe ac diffudiſſe. Quãto igit̃ nobis oībꝰ
honeſtiꝰ ⁊ glorioſiꝰ fiet illud ab ruina ⁊ manifeſto interitu vindicaſſe. Quia ſi nulli nobis adiuto
res fuerint ad tantã iniuriã vindicãdã maluĩꝫ propulſandũ:quod exiſtimare non poſſumꝰ. Nos
tamen propoſitũ nr̄m exequi contẽdemus ſperãtes in xp̄o deo noſtro rem ꝓſpere ſucceſſurã. In
qua etſi mori contigerit leto et conſtanti animo moriemur. Datum in caſtro noſtro neapolis pri
mo aprilis. Anno. liiij.

¶ Dialogus contra bohemos et thaboritas de ſacra communio ne ſub vna ſpecie. Epiſtola. cxxx.

Reuerendiſſimo in xp̄o ⁊ colendiſſimo patri domino Iohanni de caruial ſacroſancte
romane eccleſie ſancti angeli diacono cardinali Eneas epiſcopꝰ ſenenſis. S. p. dicit.
Quãuis apud bohemos apoſtolice ſedis legationem abieris:⁊ omnes illiꝰ gẽtis mo
res opinioneſꝫ noſcas:tamen quia peruerſi quidam homines nouos indies errores
cudunt. Et ego nuper iuſſu Ceſaris in bohemia fui:⁊ cognouiꝫ bonos ⁊ malos et
multa cum eis contuli: et audiui multa que ſedem apoſtolicam intelligere non eſt inutile. Decre
ui que hac in via mihi contigerunt tue dignationi preſcribere. Quod ſi magnam papirum imple
uero:non tamen erit arguenda narratio:quia res plurimas non poteſt breuis epiſtola compre
hendere:⁊ cauendum eſt ne fiem obſcurus:dum breuis eſſe laboro. Pretermittam nihilominꝰ lo
cos illuſtriores. Adhibeat mihi benignas aures tua modeſtia bonìꝫ conſulat ſi liberius ſcripſe
ro q̃ tue dignitati par ſit. Nam vetus noticia et vſus qui inter nos olim fuit audacem me facit.
Sed incipiam iam narrare quia nulla eſt mihi de tua benignitate dubitatio:que ſolet omnia in
partem recipere meliorem. Cũ ergo per hos dies de noua domo verſus pragã iter agerẽ: eſſent
ꝫ mihi collegę nobiles. Albertꝰ de eberſtorfharo. Procopius de rabeſtain et Henricus truches
equeſtris ordinis milites. Ex vſu viſum nobis eſt(quia raptores et inſidias timebamus)ad tha
boritas potiꝰ q̃ in apertis villis pernoctare ac luporum magiſq̃ leporum ſequi fidẽ. Premiſimꝰ
igitur qui thaboritas accederent atꝫ ab his ius hoſpitalitatis expecterent. Acceperunt hec le
tis animis thaborite:dederuntꝫ fidem atꝫ obuiã venerunt. Res ſpectaculo digna fuit ruſtica
num et incompoſitũ vulgus q̃uis vrbani videri velint. Frigus erat:pluuiale tempus. Nã bohe
mia ſepe miſcet heſtati hyemẽ. Ex illis aliqui nudi erãt ſolis tecti camiſijs. Alij pelliceas tunicas
induerint. Alij ſella carebant:alij freno:alij calcaribus. Alteri crus ocreatum fuit:alteri nudum
Huic oculus defuit:illi manꝰ. Et vt virgilianis vtamur verbis. Fedum videre fuit populataꝫ
tempora raptis Auribus et truncas inhoneſto vulnere nares. incendendi nullus ordo:loquendi
nulla modeſtia:barbaro et ruſticano ritu nos exceperunt. Obtulerunt tamen xenia piſces vinũ
ceruiſiã. Sic oppidũ ingreſſi locum vidimꝰ. quem niſi hereticorum arcem aut aſilum vocẽ neſcio
quo appellem nomine. Nam quecunꝫ deteguntur inter xp̄ianos impietatis ac blaſphemiarum
monſtra hoc confugiũt:tutamentumꝫ habent:vbi tot ſunt hereſes quot capita:⁊ libertas eſt q̃
velis credere. In exteriori ciuitatis porta duo fuerunt ſcuta. In altero pictura erat angeli cali
cem tenẽtis quaſi cõmunionẽ ſub ſpecie vini ſuaderet populo. In altera ziſca pictus fuit homo ſenex
et vtroꝫ lumine caſſus. Hic olim dux thaboritarũ fuerat et alterum oculum in pueritia perdide
rat:alterum hoſtili ſagitta confixus amiſit. Ab hoc ſepe victos fideles aiunt. Sepe xp̄ianorum
cedes factas. Complures ciuitates exuſtas diruta monaſteria ſacras edes incẽſas ꝓſtitutas vir
gines ſacerdotes occiſos. quem thaborite nõ ſolum monaculum ſed ſecum quoꝫ ſecuti ſunt du
cem neꝫ abſurde. Nã tali populo qui nihil diuinitatis intelligit:nihil religionis tenet:nihil equi
rectiꝫ videt:quis ducatũ prebere debuit niſi cecus. Impletũ eſt illud ſaluatoris in eis. Si cecus
ceco ducatum prebeat ambo in foueam cadunt. Hic dum morti proximus eſſet:cõſularentꝫ tha
borite quem poſt principem deſignaret. Poſtq̃ inquit animus a me fugerit: excoriate corpꝰ me
um et carnes date volucribus. Ex corio meo timpanum facite:atꝫ hoc in prelio ducem habete.
Nam quouis locorum theutones ſonum eius audierint: mox terga dabunt. ziſcham in timpa
no formidantes. Hic poſtꝫ obijt thaboritarum alij Procopium ſibi ducem legerunt. Alij in
tãtum illius memoriam dilexerunt vt neminem dignum exiſtimarent:qui tanto duci ſuccederet
aſpernatiꝫ principem orphanos ſeſe vocabant quaſi patre carentes atꝫ orbatos: vt qui ceci
tatem non viuam tantum: ſed mortuã quoꝫ colendam cenſebant: et ad inferos vſꝫ ſequẽ
dam. Hunc autem veluti numen thaborenſes habent. Et quamuis picturas omnes abhominen

tur huiꝰ tamen picturam religioſe colunt et honorem quem chriſto negant cõtendunt zachi. Horũ ſecta peſtifera ⁊ abhominabilis eſt ac ſummo digna ſupplicio: Romanam eccleſiã voluit habere primatum. Aut proprij clerum habere quicꝙ̃ imagines xp̄i ſanctorumꝙ delent. Ignem purgatorium inficiantur. Nihil ſanctorum preces iam cum xp̄o regnantium aſſeuerant. Feſtum diem preter dominicam et paſchalem non agunt: ieiunia ſpernunt: horas cononicas abijciunt. Eucharistiam ſub ſpecie panis ⁊ vini ⁊ paruulis ⁊ dementibus prebent. Conficientes nihil preter orationẽ dominicam ⁊ verba conſecrationis dicunt: neꝙ veſtimenta mutant neꝙ ornatus aſſumunt aliquos. Quidam vero uſꝙ deſipiunt: vt non verum chriſti corpus in ſacramento altaris: ſed repꝫ tationẽ quandã eſſe cõtendant errantis Berengarij non conuerſi ſequaces. Et ſacramentis eccleſie: baptiſmum: eucharistiam: matrimonium: ordinemꝙ recipiunt: De penitentia parum ſentiunt De confirmatione ⁊ extrema vnctione nihil. Monachorum religionibus infeſtiſſimi ſunt inuētio neſcꝫ dyabolicas aſſerunt eſſe. Baptiſma ſimplicis vnde volunt. Nullam aquam benedicũt. Cimiteria non habent conſecrata. Cadauera mortuorum in campis et vt digna ſunt cum beſtijs ſepeliuntur: vanumꝙ cenſent orare pro mortuis. Eccleſiarum conſecrationes derident: et in omnibus locis paſſim conficiunt ſacramentum. Nulla maior his cura eſt ſermones audiendi. Si quis negligẽs eſt domiꝙ torpet aut negocio ludoue vacat dũ ſermo eſt: virgis ceditur ⁊ intrare vt verbum dei audiat cõpellitur. Eſt illis domus quedã lignea ſimilis horreo ruris: hanc templũ appellant. Hic populo p̄dicant: hic legem per omnes dies exponunt: hic altare vnicum habent: neꝙ cõſecratũ neꝙ conſecrandum ex quo ſacr̃m plebibus exhibent. Sacerdotes neꝙ coronas ferunt neꝙ barbas todent. His thaborite: frumento: ceruiſia: lardo: leguminibus: lignis: ⁊ omni ſupellectili neceſſaria publice domũ cõplent ⁊ addunt in ſingula capita ſingulis menſibus ſexagenã. Ex quo piſces carnes recentes: etſi velint nimium emant: in altari nihil offerunt. Decimas omnes dãnãt primitiarũ neꝙ nomen neꝙ rem tenent. Non tñ concordes ſunt in vna fide. Sed aliter iſti. aliter iſti ſentiunt: velle ſuũ cuiꝙ eſt. Nec voto viuitur vno. Nos tamẽ ſacrilegos et ſceleratiſſimos homines. Sigiſmundus ceſar ciuitate donauit et quos exterminare decebat: aut in vltimas terras ad fodiẽdos: ſecãdoſꝙ lapides humani generis omi cõmercio priuatos religare liberos fecit minimo tributo cõtentꝰ. Que res nõ ſibi tñ ſed regno quoꝙ maximo dedecori fuit: quia ſicut modicum fermẽti totam maſſam corrumpit: ſic fex illa hominũ totũ nomẽ gentis bohemie fedat. Sed accipe nunc verbis ſitum: quia fuiſti loco proximꝰ. Intueri menia potuiſti que duplicata cingũt vndiꝙ ciuitatẽ: munita turribꝰ et propugnaculis. Collis eſt in occidentẽ extenſus: nulla ex parte vicinis altior cãpis: ſed preruptis hinc atꝙ inde rupibꝰ tutꝰ: hũc vno ex latere fluminis aluit: quẽ acolle lusnize vocitãt. Ex altero riuus eſt tenuis aque ſed profundꝰ ⁊ aditu difficilis: is quaſi vellet aſi oppidũ ingredi maiorẽ fluuiũ: in anguſtias viginti paſſuũ collẽ reſtrinxit: ⁊ penetraſſet vt arbitror mõtẽ niſi ſaxis durioribꝰ impeditꝰ inter flectere coactꝰ fuiſſet. Vertiꝫ ergo ad dextrã riuꝰ et ambiẽs opidi magnã partẽ: tandẽ fluuio qui reliquã portionẽ circundedit finito collo miſcetꝫ. Sic ciuitas ex omi pte rupibꝰ ⁊ aquis munita: immo tantũ loco per planũ hꝫ acceſſum: ſed artũ et ingẽti foſſa ⁊ latiori muro defenſum. Tres hic porte ſunt priuſꝙ̃ vrbẽ ingrederis. In priori vero propugnaculum eſt: cuius muri viginti pedes latitudinis habẽt: altitudinis duplum. Machinas belli plurimas victis hoſtibꝰ excidiſꝙ ciuitatibꝰ obtinuerũt. Quas in foro ad terrorem vicine plebis oſtẽtant: domorũ parietes aut lignei ſunt aut lutei: aut nullo platearũ ordine diſtincte: ſꝫ ad caſum ponitur. Nã ſicut olim tentoria paſſim locarunt: ſic poſtea domo erexerũt. Multa illis et precioſa ſuppellex eſt: ⁊ diuitie inter eos plurime ſunt. Multarũ enim gentiũ ſpolia invnũ locũ congeſſere: voluerũt hi quondã eccl'ie primitiue in omnibꝰ viuere ⁊ in cõi tenebãt oĩa. Fratres ſeſe inuicem appellabãt: ⁊ qd̄ vni defuit alteri ſubminiſtrauit. Nunc ſibi quiſꝙ viuit ⁊ alius quidẽ eſurit: aliꝰ aũt ebriꝰ eſt. Breuis feruor charitatis: breuis imitatio fuit: ſed priores xp̄i diſcipuli: ⁊ qui naſcentis eccleſie fundamẽta iecerunt: que propria prius habebãt fratribꝰ cõmunicabant: nihil alieni recipiebãt niſi ſponte ⁊ amore Chriſti donatũ. Thaborite vero hereditates alienas expilabant ⁊ que violẽtia manu rapuerũt: hec tantũ commune dederũt. Nec ſi perſeuerare potuerunt. Reuerſi ad ingeniũ: auaricie iã ocꝰ ſtudent. Et quia rapere vt oliꝫ nequeunt. Nam languidiores facti vicinos timent: lucris inhiant: mercature ſordidoſꝙ ſequuntur queſtus. Sunt in ciuitate ad quattuor milia virorũ qui poſſent educere gladiũ: ſed artifices facti lana ac tela ex magna parte victum querentes: inutiles bello credũtur: predia nulla his erãt: ſed nobiliũ ⁊ monaſteriorũ villas inuaſerũt: quas ſibi poſtea Sigiſmundus: neſcio an diuine legis ⁊ humane peruerſor idcirco dici poſſet: perpetuo iure poſſidẽdas aſcripſit. Intellexiſti q̃ ſit hec ciuitas: qui mores huiꝰ ppl'i: qͥ ſitus opidi: qualis hereticorũ ſenatꝰ: qualis nequitie ſynagoga: quale domiciliũ ſathane: qd̄ tẽpluꝫ belial: qd̄ regnũ luciferi. Hic ergo cũ pernoctaſſem ⁊ ab hoſpite meo cuncta que iã ſcripſi vere eſſe didiciſſem: hortabar hominem tantis vt erroribus renunciaret. Nõ erat hic omnino durus neꝙ monitiones aſpernebatur et habebat in penitiori thalamo beate virginis ⁊ xp̄i ſaluatoris imagi

nes:quas occulte colebat. Credo niſi timeret amiſſionē bonorū (Nam diues eſt) publice ab illa
inſania reſiliret. Sed malunt animam pleriq̧ ꝙ opes perdere: et multi propter pecunias perire.
Idcirco ſaluatoris voce facilius dicitur camelū per foramen acus tranſire: ꝙ diuites adipiſci re-
gna celorum. In craſtinū cum venirent ad nos tranſordide ciuitatis magiſtratus et gratias age-
rent: quia inuitaſſemus eos: vrbani magis verbo ꝙ mēte viderent. Dico ego ad collegas meos
peccauimus fratres genti peccatrici et inimice dei cōmunicauimus. Non putaui tantos hic eſſe
quantos errores inuenio. Credebam ſolius rite cōmunis hunc populum a nobis eſſe ſecretum.
ſed nunc expertum habeo: hereticum eſſe populum hunc infidelem deo rebellē: nihil penſi: nihil re-
ligionis habentem. Quapropter ſi volumus conſcientie ſatiſfacere neceſſarium eſt his aliqua di-
cere ne ſua nob is facta placere putent et apud vicinos glorientur. Romani regis ſibi legatos cō-
municaſſe aſſentiebatur mihi Procopius: et vtile conſilium dicebat. Sed auſtralibus terrore
plenis et leporino corde preditis perſuadere ſententia meo non potuit: ꝙuis verba ſic efferre pro-
poſuiſſem in nulla irritatio populi timenda eſſet. Receſſimus ergo et licet dies dominicus eſſet:
diuina tamen officia neglexim us: ne cōmunicaremus hereticis. Erat animus mihi pragam vide-
re vrbem fama celebrem regniq̧ caput. Sed peſtis illic vigens craſſabatur: nec minus ꝙ ducenta
capita per ſingulos dies auferre dicebatur. Ob quam rem terrefacti proceres qui conuenerant
congregationē ſoluunt et ad villam benedicti ſeſe transferunt: quinq̧ ⁊ viginti milibus paſſuum
a praga diſtātem. Interea et barbara imperatrix que fuit Sigiſmundi coniunx. Friderici comi-
tis cilie ſoror diē obijt. Cui⁹ corp⁹ pragā delatū in caſtro ſepultū eſt. Cordata mulier fuit ſed futu-
re vite vt aiunt parum credula. Nunc ſi pie vixit mercedem habet. Sunt qui defunctam bene ⁊ vt
chriſtianam deceſſit ſupremū ſpiritū emiſiſſe dicunt. Cum veniſſemus ad villam benedicti regni cō-
uentum illic reperimus. Barones autem erant Georius de conſtat et hocdibrat. Henricus de ro-
ſemberg. Aliſcho et zdeko: et Petrus deſtremberb: zdenko baſis. Johannes de zimiriſis. Johan-
nes de chiabellis: zdenko kroſſera. Johannes de maloiuicz. Johannes de radoch: et barones alij
ꝙplures ciuitatū oratores aderant. Ex praga ex cathnis ex pilzna ex luna ex colonia ex glatobia
ex gretz et lytobirzitz ex flana ex ſatzer buldeis ex thabor ⁊ erant heretici ⁊ catholici ſimul mixti
Vidiſſes illud eſaie completū illic vitulus ⁊ vrſus paſcentur: ſimul requieſcent catuli eorū. Pro-
ceres regni ex magna parte ſequuntur romanā eccleſiam. Ciuitates vt plurimū aut thaboritas
aut rochezanā ſequūtur. Venerunt ad nos plurimi ex ambabus partibus et alteri alteros accu-
ſabant. Quia vero conuentus ille noſtri cauſa tenebatur vt audiret que ceſar ad petitionē regni
reſponderet. Fuimus tribus diebus in tractatu cum eis. Quartaq̧ demū die ⁊ illi noſtrā intētio-
nem ad vltimū intellexerūt: ⁊ nos illorū propoſitum cognouimus dimiſſumq̧ conſiliū eſt. Prius
tamen allate fuerant marchionū brandēburgenſiū litere que ꝯuentū inter regni ⁊ pceres ⁊ legatū
apoſtolicū ſancti Petri cardinalē petebāt ad res eccleſie cōponendas: placuit id nobis ⁊ apud am-
bas partes verba fecimus: quib⁹ cōuentionē ſuadebam⁹. Accepta additum eſt dies ad feſtum diui
Martini. Locus cōuentionis in littomeritia dictus. Mediatores inter cardinalē ⁊ regnum mar-
chiones recepti. Faxit deus vt finis diſcordiarum fiet: vt floreat in bohemia fides: ⁊ errorū ple-
na religia veritatis ignara: iam tandē ad vere religiōis cādidaʒ lucē de ꝓfundo tenebroſe ſuper-
ſtitionis emergat. Ad quā rem vt nos quoq̧ pro virili noſtra iuuamē adijceremus: rogaui Proco-
pium inter me atq̧ georiū fidelis vt interpres eſſet. Nam magnū illū ⁊ potentē virū quē regni p-
maxima ſequit. Si cōcordie cupidū inueniſſem: adduci ceteros facile poſſe credebā. Fuimus diu
ſimul. Que locuti fuimus adinuicē nunc referā. Vtq̧ ſim breuior neq̧ opus ſit verbis inquam: et
inquit ſepius vti proponā verbis meis nomen meū et verbis illius nomē ſuū ſicut et ciceronem et
pleroſq̧ factitaſſe reperio qui collocutores in ſuis opuſculis introducunt. Sic eñi me iudice bre-
uior ⁊ dilucidior oratio redditur. Sed audi iam dialogum. ¶ Eneas. Quod te alloqui volui vir
magnifice neq̧ priuata res eſt neq̧ parua: ſed regni eius quieteʒ tuiq̧ magnū bonū cōcernit: quā
ſi vis audire mox tibi exponam. ¶ Georgius. Cupio audire: dicito quecunq̧ libet. ¶ Eneas. At
ego in charitate nō ficta loqui volo que nihil reticet: ⁊ ſumma vtitur libertate. ¶ Georgi⁹. Hoc ex
pecto loquere. ¶ Eneas. Regnum hoc eñi florentiſſimū fuit ⁊ inter occidētalia regna ditiſſimuʒ
Viguerūt hic religiones ⁊ omniū bonarū artium ſtudia claruerūt. Nunc inops regia eſt concuſſa
lacera. Cur hoc ſane: q: non pōt veritas noſtra mentiri dum apud euangeliſtā dicit. Omne regnū
in ſe diuiſum deſolabit: ⁊ domus ſuper domū cadet. Vos bohemi nō ſolū inuicem diuiſi eſtis: ve-
rumetiā ab ipſa xpianitatis maiori parte ſecreti. Nec romanā audiſtis eccleſiam ꝙuis mater eſt
et magiſtra fidelium: neq̧ mādata conciliorū recepitis: ꝙ ſi vnitatē eccleſie amplectimini ⁊ in do-
mo dñi ambularetis cū cōſenſu: facile regnū veſtrū priſtinā dignitatē ſplendoreq̧ ſuuʒ reſumeret
Tu ergo qui regni populos quo vis trahis: fac tibi nomen grande: fac vt te ſedes apoſtolica dili-
gat: redde ſibi filios quos Sathen adduxit. Hauriat ex te riuus aquas ſuas ne preciſus are-
ſcat: redibunt oēs ad romanaʒ eccleſiā: venerabuntur ſi volueris te romanus pōtifex: te Ceſar in

pꝛimis carũ babebit. Cumqꝫ ladiſlaus in regnum venerit: te tutoꝛem te patrem appellabit: tibi
maximas gratias aget qui ſibi pacatã pꝛouinciã reſtitueris: erroꝛibus expurgatã pace quinetiã
oꝛnatã moꝛibus fide feruentem. Cõſequeriſqꝫ non tu ſolus gloꝛiã: ſed poſteri tui ⁊ nati ⁊ natoꝛũ
et qui naſcẽtur ab illis ob eã rem ſemper babebuntur bonoꝛi. Eritqꝫ memoꝛia nominis tui ſem-
piterna et fixus tue familie ſtatus qui vera virtute creuerit. Tranſitus ex bac vita ad melioꝛem
migrabis: lucidas ſedes accipies beatitudinemqꝫ perbemnem immoꝛtalitate veſtitus. Omnibꝰ
enim qui patriam oꝛnauerint auxerint iuuerint defenderint: certum eſt eſſe in celo diffinitum lo
cum quo beati euo fruantur ſuperno. Quod ſi viã noſti quo rectus ad vnionem trames dicat edo
ctum me redde. Nam ſedem apoſtolicam certioꝛem reddam. Uos iam legato conuentum pro ꝑſi
ſtis et redde quidem. Nam boni cupidus eſt et induſtrius pater doctrinaqꝫ plenus. Inueniat ni
falloꝛ conuenientes ad vnionem modos: neſcio tamen quia facultate perditus eſt. Quod ſi ſcirẽ
deſideria veſtra ſcriberem pontifici maximo: iſqꝫ pꝛius ꝙ dies conuentionis adeſſet: de ſua men
te legatum cõmoueret. ⁋ Geoꝛgius. Ago tibi gratias pater quia noſtri regni curam geris. Re-
gnum vt eis caſſatum compilatũqꝫ eſt. Nouit deus quoꝛum culpa eſt. Nos cupidi pacis ſumus:
neqꝫ bellanius vt bellemus: ſed vt pacem babeamus. Coacti gerimus arma: coacti verſamur in
pꝛelijs. Miſimus enim legatos noſtros ad baſilieñ. conſiliũ nonnullaqꝫ cum patribus qui tunc
pꝛeſidebant pacta percuſſimus que ſi ſeruata fuiſſent et cum ſede apoſtolica et cum ceteris chri-
ſtianis pacem baberemus: et in regno nulla diuiſio eſſet. Sed violantur federa nobis. Beretici ⁊
ſciſmatici vocitamur. Si quis ex noſtris apud nos moꝛiuntur: cum aſinis ſepulturam accipiunt.
Clerici noſtri ꝗuis docti modeſtiqꝫ ſint: nuꝗ̃ conſecrari poſſunt. Deridentur qui de calice bibũt
Fuit apud nos cardinalis ſancti angeli legatus: adiuerunt eum noſtri ſacerdotes fui et ego cum
eo. Petiuimus innouari firmariqꝫ pꝛiſcum fedus: ſi nobis auſcultaſſet: non ſecuta fuiſſent ſcanda
la que poſtea emerſerunt. obaudiuit pꝛeces noſtras de compactatis: ſic loquebatur quaſi nibil
unꝗ̃ accepiſſet de illis. Nos tamen illa valida ſcimus et autentica que generale conſilium nobis
admiſit pꝛiuſꝗ̃ diſſolueretur ab Eugenio quarto. Quod ſi Nicolaus põtifex maximus noſtri me
moꝛ: noſqꝫ ſibi obſequentes cupit iubet ſeruari conuenta et venerabimur eum. Bic bꝛeuis eſt et
vnica pacis vnioniſqꝫ via: bac gradiendũ eſt: bac iter ad concoꝛdiã patet. ⁋ Eneas. Mos bo-
minũ eſt vt paribus paria referant. Cur violari fedus cõqueremini quod pꝛioꝛes rupiſtis. Neqꝫ
enim ſufficit nobis ſub duplice ſpecie cõmunicare: niſi ⁊ ſub vna ſola communicantes damnetis.
⁋ Geoꝛgius. vbi damnamus. ⁋ Eneas. Cum dicitis. Neminem ſaluari niſi cõmunicet ſub du-
plici ſpecie. Nos oẽs dãnatos bereticos perditoſqꝫ dicitis. Quod mirũ ſi vicium bereſis in nos
retoꝛquemus. In cõuentiones cũ concilio factas refers et autenticas dicis auctoꝛitate concilij
pꝛobatas audio libẽter. Sed cõciliũ de cõmunione vtriuſqꝫ ſpeciei loquens: opinioni veſtre con-
trarium eſt: qꝛ neqꝫ ad ſalutem neceſſariã eſſe dicit: neqꝫ chriſti pꝛeceptũ eſſe ſub duplici ſpecie cõ
municari populũ. ⁋ Geoꝛgius. Si non eſt ſub duplici ſpecie mandata cõmunio ſub vna quidẽ.
Nam qui ſub ſpecie panis communicari plebem iuſſit: ⁊ ſub ſpecie vini iuſſit ⁊ in vſum deduxit.
⁋ Eneas. Nãqꝫ xp̃s apoſtolis nõ pleni ſacramentũ pꝛebuit. Sed non refert tẽpus iſta diſcute-
re: ſine me dicere quod inſtitui. ⁋ Geoꝛgiꝰ. Perge auſculto. ⁋ Eneas ſi voluerit legatꝰ innoua-
re pactiones veſtras quid miri eſt. Uobis indulta eſt ſub vtraqꝫ ſpecie cõicatio. Iuſſi tñ ſacerdo
tes veſtri ſunt quotiẽſcũqꝫ miniſtrãt pplo ſacrm: cõmonere atqꝫ inſtruere oẽs ne ſub duplici tãtũ
ſpecie ſub qualibet totũ ⁊ integrũ eſſe xp̃m intelligãt. Nibil faciũt. Pꝛobibiti ſunt infantibꝰ atqꝫ
dementibꝰ eucbariſtiã poꝛrigere: poꝛrigũt tñ. Neminẽ cõicare ſub duplici ſpecie debẽt cõpellunt.
Sepulturã negãtes ni cõicent quin pꝛius nõ babuit buiꝰ cõionis vſum repelli ab bis debet. Ipſi
aũt inuitãt pꝛouocãt vrgẽt. Debẽt vniuerſalis eccleſie ritũ tenere poſtponũt. Diuinis officijs vul
garis carmini cõmiſcẽtes: pulcbꝛa obediẽtia: pulcbꝛa federis obſeruatio: ꝗ pꝛobibenť facere fa-
ciunt: que iubẽtur oĩno poſtponũt. Cũ ergo abutamini pꝛiuilegio ⁊ trãſgrediamini leges patrũ:
pꝛeuericãtes mãdata cõcilij: baud iure legatũ accuſatis cõpactata firmare nolentẽ: qꝛ pꝛiuilegiũ
amiſiſtis male vtẽtes. ⁋ Geoꝛgiꝰ. In cõuentionibꝰ noſtris cautũ eſt ꝗuis aliqui ritum qui gene
raliter obſeruatur nõ ſtatim reciperent: non tamen paucis ⁊ vnionis impediri fedꝰ. ⁋ Eneas. Ue
ra dicis nõ ſi oẽs ſed ſi aliqui dicunt federa ritum eccleſie nõ reciperẽt cõpactata manere. Quod
ſi oẽs abijcerẽt ritꝰ vt oẽs abijcitis rigoꝛ cõuentionibꝰ aufertur. Rurſus quoqꝫ de ritu ſit mẽtio
nõ de fide. Nã ſi fidẽ violatis que poſſunt inter vos noſqꝫ federa robur babere. At vos quod pace
tua ſit dictum fidem noſtrã abijcitis duꝫ neceſſariã populis ſub duplici ſpecie cõmunionẽ aſtrui
tis. ⁋ Geoꝛgius. Ignota ſunt iſta mibi: ſed boc dico tibi niſi pacta ſeruentur neqꝫ paci locꝰ erit
neqꝫ concoꝛdie mentio. Quod ſi rurſus arma ſumpſerimus offeretis vltra pactiones vetereſqꝫ
neqꝫ recipientur. Non ſumus vt creditis pauci: multi ſunt in vicinatu qui nobiſcũ ſapiunt. Nec
aliud expectant niſi vt exercituꝫ educamꝰ. Scitis que ſuperioꝛibꝰ acta ſunt annis: papa ſi ſapiet
non diſputabit: an perdiderimꝰ pꝛiuilegia: ne vendicemus armis maioꝛa. Arma tenenti omnia

dat que iuſte negat. Sunt fortaſſe qui magna promittunt: qui grandes pollicētur exercitus: qui viam ad nos enſe facturos ſe iactitant. Nos vicinorū mores vireſq; nouimus. Ego ſi pape cōſiliū dederim compactata ſeruauerim. ❡ Eneas. Ut video ſpem ponis in armis ⁊ animū tibi priores victorie cōgeminant. Sed vincunt ſepe mali vt boni probentur. Non ſemper veritati victoria cōmes eſt. Alta nimis ⁊ incomprehenſibilia ſunt iudicia dei: viciſti dn̄. Quid ſcitis ſi veſter dies adeſt. Uarius eſt euentus belli: neq; tentanda ſepius eſt fortuna. Non is vobis fauor eſt qui pri⁹ fuit. Multi a vobis defecerunt qui ſi exurgant contra vos pugna et fronte ferient ⁊ a tergo. Nam veſtram fidem irritam vident: quā prius euangelicā ſanctiſſimāq; rebātur: vt quā tunc fauore nunc odio inſequūtur. Sed mittam⁹ hec: tu pactis ſola federū obſeruantia ſtare putas. Mihi trib⁹ ex rebus cōcordia pēdere videt̄: ex cōpactatis vt aīs: ex bonis eccl̄iaſticis q̄ occupantur: et archiep̄i cōſtitutione que nec parua ſunt nec leuiter componēda. Nam cōpactata poſtq̄ violata ſunt: rurſus innouare magnū eſt. Qui bona eccleſiarū occupāt inuiti reſtituēt. In archiep̄o vos ſp̄i vim facitis qui Rochezanam petitis neq; aliū vultis: quem niſi me fallat opinio: nunq̄ ſedes apoſtolica ad id faſtigiū ꝓmouebit. ❡ Georgi⁹. De cōpactatis dixi tibi que ſentio: ſi durus erit papa durius regnū inueniet: neſcio quis vincet. Scripturā ſcio q̄ dicit. Si fortis in fortē impigerit ambo corruent: neq; nobis neq; vobis vtilitati contētio erit. De bonis eccleſiaſticis nō eſt apud me grā de pond⁹. Nam qui occupant nullo ſe iure defendunt neq; is regnū fauet. Uerum quia nonnullis preſcripta ſunt, hec bona: ⁊ multa pro paucis iacēt pignori: cū regni mos ſit q̄ bona ſingulis ānis quinq; ſexagenas habēt cēſus ⁊ cētum ſexagenis emi: hi aūt pro centū ſexagenis ⁊ decem ⁊ viginti ⁊ ampli⁹ impignoratas habent. Cōpelli poterūt quos ſupra cōſuetudinē cenſus occupant hos vt veſtigio reſtituāt: reliquos teneant donec redimātur. Sic mos eccleſie reſtaurabunt breueq; poſt tēpus oīa vendicabunt. Uel ſi placuerit melior modus inuenietur. De archiep̄o vero neſcio cur nobis tantopere papa ſit aduerſus. Cur nobis Rochezanā rēnuat cōfirmare: quē Sigiſmundo conſentiente delegimus: et aſſiſtere ſibi promiſimus oēs. ❡ Eneas. Sepius ante queſt⁹es cōpactata cōuelli: nūc tu ſol⁹ es qui federa rūpis. ❡ Georgi⁹. Quo nam pacto. ❡ Eneas. In compactatis ꝓmiſiſtis omnes ſeruare ritus vniuerſalis eccleſie preterq̄ in cōione calicis. Rit⁹ autē latine eccl̄ie cui⁹ vos mēbrū eſtis hoc habet: archiep̄os aūt eligūt capl̄a eccl̄iarū autoritate apl̄ica cōfirmādos. Aut vacantib⁹ eccleſijs roman⁹ pōtifex ſol⁹ ꝓficit. Uos aliū ritū nouūq; modum inducitis. Poſtq̄ deuoluta eſt ꝓuiſio electionē populariter facitis. Cūq; rit⁹ eccleſie ſit examinare electionē electiq; meritū romani pontificis iudicio cōprobari. Uos niſi Rochezanā habueritis nullū vultis ſeruare: hoc eſt aūt violare pactiones. ❡ Georgi⁹. Si priuilegiū regno eſt archiep̄m ſibi eligere cur nō illud papa ſeruauerit. ❡ Eneas. Seruaret ſi qð eſſet. Sed vobis nulla eſt hui⁹modi facultas. ❡ Georgius. Uetus conſuetudo regni eſt: elegit archiepiſcopum rogante rege capitulum: papa confirmat. ❡ Eneas. Non inficior: ſed nunc neq; capitulum elegit neq; poteſtas eligendi fuit: poſtq̄ diutinam vacationem prouiſione deuoluta et perſona quam uocatis electā grauibus teſtimonijs infamatur. ❡ Georgius. Me iudice ſi papa Rochezanam confirmaret bonū opus efficeret. Multū enim hic homo et apoſtolice ſedi et regno ⁊ regi Ladiſlao ſua predicatiōe conſuleret. ❡ Eneas. poteſt fieri vt dicis: ſe neq; mihi neq; vt arbitror pape ſuadenda res eſt. Aliud tuum eſt aliud noſtrū de hoc homine iudiciū. ❡ Georgi⁹. Ueracē te iudico. Tot enim ſunt qui Rochezanam q̄uis iniuria criminantur: vt nedum mihi negare fidē arbitrer: ſed neq; beatū Petrū audire Rome putauerim Rochezane fauentem. ❡ Eneas. admonet apoſtol⁹ Neophitū ne quis ep̄m aſſumat: ne in ſuperbiā elat⁹ in iudiciū incidat dyaboli. At tu⁹ Rochezana nō nou⁹ in fide: ſed null⁹ eſt qui ſedē apl̄icam ſuis ſermonib⁹ carpit: errareq; totā eccl̄iam dicit dū neceſſarium oīb⁹ fidelib⁹ vtriuſq; ſpēi cōionē affirmat: ⁊ aliquas veritates ſe hr̄e cōteſtatur quib⁹ romana eccleſia cōtradicit. Sed fallax eſt: vt veritas nō eſt cū eo: qui vltra apud temerarios conuenaſq; prageñ. ſine diuina diſpēſatione ſe ꝑficit: qui ſe ꝑpoſitū ſine vlla ordinatiōis lege conſtituit. Qui negāte xp̄i vicario ep̄i ſibi nomen aſſumit atq; vſurpat officiū: cui⁹ ſermo vt cācer ſerpit ⁊ auditorū cordibus mortale virus infundit. Sed nō pōtificalis ſed peſtilentie cathedra eſt quā tu⁹ occupat. Rochezana magiſter erroris ⁊ artifex corrūpende virtutis egregi⁹: qui dereliquit fontē aque viue ⁊ effodit ſibi lac⁹ detritos q̄ nō pñt aquā portare: loquar apte qð ſentio: nihil reticeo. Quo pacto ro. pon. huic tantā eccleſiā cōmendare pōt qui cōfundit apl̄icā ſedē. Qui maledicit rō eccleſie qui nouos rit⁹ inducit. Qui nullo ſe ſubijcere vult examini: q̄ pacē dn̄i diſcordie furore corrumpit. Qui cū velit preeſſe q̄multis: nulli vult ipſe ſubeſſe. Siccine lupo cōmittemus oues quid dicant ceteri de regno qui romam eccleſiā forti pectore ⁊ imobili corde nūc vſq; ſecuti ſunt. An nō ſic aggredi ſummū pōtificē poſſentiſſi Rochezanā ꝓmoueat. Cui nos pater ſancte cōmittis. Cui nos credis. qui tibi fideles fuim⁹ hoſti nr̄as animas occidendas prebes. Nunqd apud vos eſt quē poſſis eccleſie nr̄e ꝑficere. Nos plures ſum⁹ ſiue nobilitatē regni ſiue plebē aduertis: q̄ iuuat nr̄a fides qð cōſtātia meliori loco apud te ſunt: q̄ tibi aduerſi fuerūt heccine tuis fidelib⁹ ꝓmia reddis

arcbieꝑm illi babebūt qui cōionem ſub duplici ſpē tueat̃. Nos ꝗ ſub vna cōicam⁹ orpbani relinq̃
mur. Nō arbitror. Georgi fieri poſſe qđ petis: vana Rocbezane: vana ſpes vr̄a eſt. qđ ſi pacē ꝗ ri
tis finite illā. Nec ſigilla vos teneāt: qꝛ pmiſiſtis aſſiſtere: ſatis eſt diligentiā impēdiſſe: Impoſſi
bilium nulla obligatio eſt. Nec veſtrū eſt papā cogere: ſequimini ritū eccleſie ⁊ aliorū xp̄ianorum
vos morib⁹ coaptate: ſic benignū papā: ſic omnes vobis affectos inuenietis. Sic trāquilli feliciſꝗ
regni bonis in pace frui poteritis. ❡ Georgius. Places mibi quia neqꝫ fictus neqꝫ tectus es: ſed
que corde geris ore profers. Ego tibi propemodū babeo fidē. Neqꝫ de Rocbezana ſperandū eſſe
amplius arbitror: in alios cura vertenda eſt. Qꝛ tn̄ regni voto electus eſt ille cōmouendus ⁊ indu
cendus erit electioni renūciare: tūc aliū ex apoſtolice ſedis clemētia poſtulabim⁹. ❡ Eneas. Faci
te vt libet, dū Rocbezana deſiſtat: ꝗ ſi reſpuerit ⁊ bumilitatē induerit: gratiā inueniet ⁊ apoſtoli
ci culminis benignitatē experiet̃: qꝛ nō eſt abbreuiata manus eius: etſi tu rem bāc ad optatū per
duceres finem vt ante dixiſti: ⁊ bonoribus premio cumulaberis. Mea tn̄ ſentētia eſt ne vnū ſolū
ſed pape plures viros nomineris ex quibus vnū doctrina ⁊ vita probatū poſſit eligere. Certū qꝛ
de cōione duarū ſpecierū deqꝫ precepto dn̄i ſermo incidit: neqꝫ ociū eſt tanti ſacramenti miniſte
riū nunc exponere: ꝙuis diſputata baſilee declarataqꝫ tibi ⁊ omni xp̄iano ſufficere debeant. quia
tamen veſtri ſacerdotes nondū conuerſi ſunt ſuaqꝫ malunt impudenter ingerere ꝙ noſtra patien
ter audire. Conſulo tibi aduenïente Iobāne de capiſtrano docto ſanctoqꝫ viro: que ſunt apud te
dubia ſibi exponito: et omnia tue mentis arcbana patefacito. Nametſi operaꝫ mendicantis ex
pectas detegenda ſunt vulnera: inuenies ſi volueris ſanitatē. ❡ Georgius. de Rocbezana co
gitabimus que paci regnoqꝫ cōueniant. De Iobanne capiſtrano ꝙprimū ad nos rumor venerit
decreui que nūc dixiſti ⁊ ſi nullus mones facere. Neqꝫ eniꝫ alia ſentio ⁊ timeo ne offendā neqꝫ mi
bi cōfido: neqꝫ noſtris ſacerdotibus babeo fidem: ſed vale. Nam tēpus eſt alia in manus recipere
❡ Eneas. Et tu vale nr̄i ſermonis memor. Sic facto verbis fine diſiuncti ſumus. Complura fue
runt inter nos dicta ſed bic ſenſus eorū eſt que de rebus eccl̄ie diſputauimus. Et ꝙuis verba nō
eadē fuerint: ſententiā tn̄ immutilatā inuariatāqꝫ refero. Intellexiſti que cū Georgio de bodrie
bat contuli. Non ſunt vt mea fert opinio parui ponderis. Naꝫ Georgius apud bobemos magnū
nomen babet et potens eſt: ⁊ illius partis que ſub duplici ſpecie cōicat: ⁊ multi ex alia parte iu're
bus bellicis iuncti ſunt ei. Si quis eſt qui ciuitates ad vnionē trabere poſſit Georgi⁹ eſt. Sꝫ trā
ſeamus nunc ad alia. Poſtꝙ ſoluta congregatio eſt. Acceſſit nos Henricus de roſemberg: dicitqꝫ
ſe patris ſcripto monitum: nec quo pacto domuꝫ redeat niſi ⁊ nos ſecū adducat. Onerauitqꝫ nos
multis precibus extorſitqꝫ tandem vt ſecum iremus. Cum prope taber iter faceremus eſſetqꝫ bo
ra prandendi exuntes tbaborite Henrico vt ad ſe diuertat ſecumqꝫ prandeat preces acumulant
Is querit ex me iturus ne ſim. Dico nolle me amplius apud boſtes fidei diuertere. Triſtatur Hē
ricus. Nam et viſere ciuitatem cupiebat: et me ſolum relinquere non audebant et accuſabant me
omnes durumqꝫ dicebant et inurbanum et aggreſtem qui nollem nobili domino morem gerere.
Tum Precopius. quin tu inquit ingredieris ciuitatem. Nūc ea facultas erit dicere que prius vo
luiſti. Nunc tue conſcientie ſatiſfatere poteris. Monuerunt me verba Procopij: intrauiqꝫ ciuita
tem ⁊ neqꝫ comedi quicꝙ illic neqꝫ bibi. Repetiui tamen vetus boſpitium: ibiqꝫ manſi dum cete
ri prandebant: vixqꝫ curru deſcenderam cum ſacerdotibus oppidi ad me venerant. Nicolaus quē
dicunt epiſcopum plenus ducū malorꝫ. Iobannes galetb qui nuper ex polonia fugerat ignem ti
mens: ⁊ Uenzeſlaus torandavetus dyaboli mancipium: qui ſacramentū altaris ſolā figuraꝫ ſigni
ficationemqꝫ eſſe cōtendūt. Cū bis fuerūt ſcbolares ⁊ ciues plurimi latinū edocti ſermoneꝫ. Nā
perfidū genus illud bolm boc ſolum boni babet quia literas amat. Horum conſultatio in bunc fe
re modum fuit, qui preſcriptus eſt. Gaudeamus pater quia ciuitatem noſtram introiſti: noſqꝫ vi
ſere dignatus es: ſuſcipimus te libentius animis vtqꝫ noſtris bonis vtaris cupimus. Cum prius
bic fuiſti nō te acceſſimus: qꝛ nō eramus p̄ſētes. Nūc cū te videmus p̄camur aliqđ nobis cōſolatio
nis ediſſeras fructūqꝫ vt nobis aliquē tuus aduētus pariat. Tūc ego datā mibi occaſionē loquē
di letus arripi dixiqꝫ illis. qſi me noluiſtis accedere. Reſqꝫ vr̄as obtuliſtis vrbana res eſt ⁊ digna
ſuſcipiēdi. Sūt eīm boſpites ⁊ omni bumanitate fouendi: ſicut apoſtolus ait. Hoſpitalitatē aūt p
ſequentes neqꝫ ſine cā verbuꝫ pſecuti adiecit: vt nō leui vyſitato ſermone atqꝫ vt ita loquar: ſum
mis labijs boſpites imitemus: ſed toto mētis ardore teneamus tanꝙ auferentes ſe de lucro no
ſtro atqꝫ cōpendio. At, ego bic nō facio prādium neqꝫ cibū ad noctē vſqꝫ recipiā. Qꝛ vero conſola
tionem ex me queritis: loquar vobis que mibi conſolatoria videbunt̃: eritqꝫ ſermo meus non in
ſublimibus bumane ſapientie verbis: ſed in ſinceritate cordis puroqꝫ mētis affectu: ſobrietatis ⁊
veritatis ſenſa depromam: vtinam recipiantur verba mea ſicut a me proferentur animo bono.
Quib⁹ dicentibus et audire libenter et audiri velle. Iuſſi eos cōſedere. Cupiens certare fortiter
ſacramēti mei memor ⁊ fidei. Cetera que ſequūtur quia dialogi formā babent ſeruabo quem ſu
pra ordinem cepi. Tu ſi aures adbibueris ⁊ ineptias noſtras audies ⁊ inter audaces ſenes pue

rilem pugnam ſpectabis. ¶ Eneas. optatis et me viri thaborite conſolationē audire. Eſt igitur aliquid quod vos premit. Nam miſeros triſteſqꝫ conſolari non beatos ſolemus. At cum video vos in ciuitate munita bonis temporalibus abundare: pacem cum vicinis habere: fruiqꝫ ſanitate. Neſcio cur vobis cōſolatione ſit opus niſi fortaſſe in his que fidei ſunt vacillantis: et affligit ſpiritum veſtruꝫ dubitatio. Quod ſatis mihi veriſimile eſt. Namqꝫ cum multis in rebus ab vniuerſali eccleſia diſcordetis: neceſſariū eſt mutare credulitatem veſtram et animos triſtari veſtros quod ſi conſolatoria propterea verba deſideratis obſequar petitioni veſtre: ceterumqꝫ ſolamen oſtendam. Dubia que vos cruciant ex ſacris literis oriuntur: neqꝫ eniꝫ ſcriptura vnqꝫ vlla ſic aperta claraqꝫ fuit vt in diuerſos flecti ſenſus nequiret: traxeruntqꝫ ſacris ex codicibus ortu omnia que ab initio ſurgentis eccleſie vſqꝫ nunc fuerunt ſciſmata. Sed norat hoc futurum deus. Idcirco cum per famulum ſuum Moyſen iſraelitico populo legem dediſſet: et quid ſectanduꝫ: quidue fugiendum eſſet manifeſta ſerie ſcripſiſſet. Sciēs tamen futuros eſſe qui legi ſue diſſonos ſenſus accommodarent. Conſulturus futuro ſeculo et obicem poſiturus hereſibus ſupremum tribunal in terra conſtituit ad quos maiores cauſe: et omnes afferri dubitationes de lege deberent. Ait enim in deutrono. dominus. Si difficile et ambiguum apud te iudicium eſſe proſpexeris inter ſanguinem ⁊ ſanguinem: cauſam et cauſam: lepram et lepram: et iudiciuꝫ inter portas videris verba variare: ſurge et aſcende ad locum quem elegerit dominus deus tuus: veniēſqꝫ ad ſacerdotes leuitici generis: ⁊ ad iudicem qui fuerit illo tempore: ⁊ queres ab eis qui indicabunt tibi iudicij veritatem: ⁊ facies quecunqꝫ dixerint qui preſunt loco quem elegerit dñs ⁊ docuerit te iuxta legem eius: ſequeriſqꝫ ſentētiā eorum: nec declinabis ad dexteram vel ſiniſtrā. Qui autem ſuperbierit nolens obedire ſacerdotis imperio qui eo tēpore miniſtrat domino deo tuo: et decreto iudicis morietur homo ille: ⁊ auferes maluꝫ de iſrael. Sic veteris teſtamenti ſequacibus dñs imperauit ne quis ſua ſeductus opinione ſcindere populum peregrinaſqꝫ religiōes introducere poſſet nam qui ambulāt in errore cordis ſui venient ſuper eos mala. Sed nec xp̄s dominus noue legis cōditor: veritatis magiſter ⁊ ſalutis inuētor ſuperni refugium tribunalis omiſit. Elegit enim petrum et in petro ceteros romane ſedis antiſtites: qui poſt eius in celum aſcēſionem vicariatū tenuerūt et in eccleſia primū locum. Cū claues regni celorū illi pmiſit: at ligādi ſoluendiqꝫ poteſtatem: ⁊ tādeꝫ paſturā gregis cōmiſit dicēs. Paſce oues meas. Cur hoc. Qui tūc opus erat petrū fieri paſtorē claues regni tenere: principatū accipere: xp̄i vicariatū gerere: niſi vt errātes reduceret: ignaros iſtrueret: timidos roboraret: ptinaces eliminaret: fidelib9 ſubueniret: hereticis repugnaret. Si iuſti eſſemus ac noſtro ingenio veruꝫ videremus ⁊ ſequeremus omnes: neqꝫ lege: neqꝫ principe opus eſſet. Sed qꝛ inſurgunt ingenia pernicioſa que doctrinas peſtiferas ſeminant: funduntqꝫ venena letalia et occidūt credulas animas: neceſſaria fuit ſupremi tribunalis erectio quod inter lepram ⁊ lepraꝫ iudicaret. Hoc autē eſt apud apoſtolicā ſedem que cardo et caput vt factum eſt a dño: et nō ab alio eſt cōſtituta fideliuꝫ. Et ſicut cardine oſtium regitur eccleſie dño diſponēte regūtur atqꝫ vt Calixti ſanctiſſimi verbis vtamur. Nulli dubiū eſt qd apoſtolica ſedes mater ſit oīm eccleſiarū: a cuius nos regulis nullaten9 conuenit deuiare. Vos igitur thaborite ſi que vos fidei dubitatio tenet cōſulite romanā eccl'iam: audite vicariū xp̄i: Facite quecūqꝫ dixerit vobis qui preſunt loco quē dñs elegit. Dicite cū yſaia. Venite aſcēdamus ad montem dñi: et ad domū dei iacob: ⁊ docebit nos vias ⁊ ambulabim9 in ſemitis eius. Quis eſt mōs domini: niſi apoſtolica ſedes. Que domus dei niſi eccleſia. Quis locus electus a domino niſi roma: quam beatorū Petri et Pauli martyrio cōſecrauit. Fugiebat Petrus ex vrbe mortem timens: ſed cum obuium habuiſſet in via dominū dixit ad eū. Dñe quo vadis: ⁊ dñs ſibi. Vado romā iteruꝫ crucifigi: ſic reuerſus Petrus cathedrā ſummi pōtificatus erexit: vbi crucis patibulū ſubijt. Huc ergo recurrendum eſt: hinc doctrina ſumēda eſt: hinc veritatis hauriēdi latices. Hic fons aque viue ſignatus ſcaturit: hic ortus cōcluſus: hic archa dñi extra quā nō eſt ſalus reſilit. Nō pudeat vos thaborite que de fide ſentitis apoſtolice ſedis referre. Nam Paulus vocatus e celo ſegregatus in euangeliū chriſti: ſecuritatē nō habuit euāgeliuꝫ predicādi: niſi Petri ⁊ ceterorū apoſtolorū qui cum eo erāt fuiſſet ſentētia reprobatū. Ea propter ad Galates ſcribēs. Iterū inquit aſcēdi hieroſolymā cuꝫ Barnaba aſſumpto Tito. Aſcēdi autē ſm reuelationē et cōtuli cū eis euāgelium ſeorſum aūt cū his qui credebātur aliquid eſſe: ne forte in vacuū currerem aut cucurriſſem. Et diuus hieronym9 doctrina plenus et omnem ſcientiam callēs: cum fidei ſcripta dictaſſet ad Damaſum: hoc eſt inqt fides papa beatiſſime quam didici in eccleſia quāqꝫ ſemper tenui. In qua minus perite aut parū ante forte aliquid poſitum eſt emendare a te volo: qui fidem Petri tenes ⁊ meritum. Sic et vos facere thaboritas exhortor. Oſtendite vos et doctrinam veſtram romano pōtifici: facite que iuſſerit: neqꝫ ad dextram: neqꝫ ad ſiniſtrā declinantes. Sic conſolationem ſpiritus: ſic anime veſtre quietē aſſequētur et ſaluteꝫ. ¶ Nicolaus. Obediremus apoſtolice maieſtati et omni deuotione ſubiecti eſſemus: niſi legi diuine cōtraria iuberet. ¶ Eneas. In his que ſunt fidei nūqꝫ reperta eſt

apoſtolica ſedes erraſſe:aut adulterinis acquiſiſſe donatibꝰ. ¶ Galeth. At fuit in agnete manife
ſtus error. ¶ Eneas. Quã tu mihi Agnetã cõmemoras. ¶ Galeth. Quã romana ſedes feminã
pro mare coluit:⁊ in apoſtolatꝰ amice collocauit. ¶ Eneas. Iſtic neqꝫ fidei:neqꝫ iuris error:ſed
ignorantie facti fuit:neqꝫ certa hyſtoria eſt. ¶ Nicolaꝰ. At plures romani põtifices criminoſi fue
runt qui nunc dant apud inferos penã. ¶ Eneas. Neſcio ſi qs tñ peccaſſe cõpertꝰ eſt: fragilitate
deceptꝰ:more holm lapſꝰ eſt:ſed hoc auſim dicere romanꝰ pſul indubitatꝰ nemo vnq̃ inuentꝰ eſt
falſe doctrine publicꝰ aſſertor. ¶ Nicolaꝰ. Sepe romanꝰ pontifex legẽ predeceſſoris euertit: aut
vnꝰ ergo:aut alter errauit. ¶ Eneas. Inanis argumentatio tua eſt. Licet eñ vetꝰ decretũ:nouꝰ
papa deturbet:nõ tñ primi cõditoris ſententiã reprobat:qm̃ ſm tpa leges variant̃ humane. Neqꝫ
eñ qd ſemel vtile fuit decretũ:ſemꝑ vtile pſeuerat. Nõ errauit ecclia primitiua que ſacerdotibꝰ ꝑ
miſit vxores. Nec errat moderna que ſubtrahit. Et vos q̃uis multꝫ in rebꝰ romanã impugnatis
eccleſiam. Coniugia tñ preſbyterorũ adiicientes:neqꝫ primitiuã eccleſiam:neqꝫ grecam:ſed nr̃am
ſequimini:qꝛ vero mores holm tẽpore variant̃:decreta que ſuꝑ his promulgantur perpetua eſſe
nõ poſſunt:ſed vtiliter ſepe cõſcripta lapſu temporꝫ vertuntur ad noxam:ex quo fit vt alteruter
ſit cõmendandꝰ:⁊ qui prꝰ edidit:⁊ qui poſtea decretum abrogauit. Moyſen nouimꝰ mãdato dñi
ſerpentem eneũ fabricaſſe quẽ xp̄i figurã fuiſſe doctores noſtri teſtant̃. Hunc tñ Ezechias longo
poſt tẽpore ſine culpa deſtruxit. Sic ⁊ romanꝰ preſul anteceſſoris ſui legem ſuper moribꝰ editã et
abſqꝫ ſuo põt ⁊ abſqꝫ illiꝰ erratu ceſſare. Quodſi lex fidẽ reſpicit:⁊ aliquid in fide declarat imu
tabilis eſt. Nam verũ fidei ſemꝑ eſt vnũ:nec vllo põt vel loco vel tpe variari:ideo decreta q̃ ſunt
de fide a ſanctꝫ patribꝰ inſtituta:ſumma veneratione recepta ſunt ⁊ immutata: atqꝫ inuiolata ꝑ
durant. ¶ Galeth. Pergis romanam eccleſiam ab errore defendere. Incaſſum laboras. Non cõ
tra euangelium xp̄i pdicat atqꝫ agit. ¶ Eneas. Ubi namqꝫ quibꝰ in rebꝰ. ¶ Galeth. Ubi gentiũ
et in altarꝫ ſacramento. ¶ Eneas. Quo pacto effare. ¶ Galeth. Porrigi calicem populo vetas :
chriſtꝰ iuſſit. ¶ Eneas. Oſtende vbi iuſſit. ¶ Galeth. Apud Iohannem inquit dominꝰ. Niſi mã
ducaueritꝫ carnem filij hominꝫ ⁊ biberitis eiꝰ ſanguinem non habebitꝫ vitam in vobis. Qui man
ducat carnẽ meã et bibit meũ ſanguinẽ habet vitã eternã. Magna eſt audacia ne dicã temeritas
apoſtolice ſedis:qui potũ ſanguinꝫ populo ſubtrahit:ſine quo negat dominꝰ habere vitã eternam
ſed accipe nunc in natali magni huiꝰ ſacramenti que fuerũt xp̄i verba. Mathēꝰ ſic rem geſtam ex
ponit. Cenantibꝰ aũt illis accepit ieſus panẽ ⁊ benedixit ⁊ fregit:deditqꝫ diſcipulꝫ ſuis ⁊ ait. Acci
pite ⁊ comedite:hoc eſt corpꝰ meuꝫ. Et accipiens calicem grãs egit ⁊ dedit illꝫ dicens. Bibite ex
hoc omnes. Hic enim ſanguis meꝰ noui teſtamẽti qui pro multꝫ effundet̃ in remiſſionẽ peccatorũ
Uidetur vt imperat oẽs bibere. Sed audi Marcũ ⁊ manducantibꝰ illis ait. Accepit ieſꝰ panẽ et
benedicens fregit ⁊ dedit eis ⁊ ait. Sumite hoc eſt corpꝰ meũ. Et accepto calice grãs agens de
dit eis ⁊ biberunt ex illo omnes:⁊ ait illꝫ. Hic eſt ſanguis meꝰ noui teſtamenti qui pro vobꝫ effun
detur. Lucas primo vero ſic ait. Et accepto pane gratias egit fregit ⁊ dedit eis dicens. Hoc eſt
corpꝰ meũ quod pro vobꝫ datur. Hoc facite in meã cõmemorationẽ. Similiter ⁊ calicem poſtq̃ ce
nauit dicens. Hic eſt calix noui teſtamenti in meo ſanguine qui pro vobꝫ effundetur. Oſtendunt
euangeliſte vt vides:qꝛ iuſſit dominꝰ facere quod ipſe fecit:verbo vſus imperatiue facite. Quod
ſi quis exiſtimat circa priorem dũtaxat ſpẽm ſtare pceptũ domini:ſicut Lucas teſtari videtur:
audiat ad chorin. Paulũ quid ille. Ego eñ accepi a dño qd et tradidi vobꝫ:quoniã dominꝰ noſter
ieſus chriſtꝰ in qua nocte tradebat̃:accepit panem ⁊ gratias agens fregit ⁊ dixit. Accipite ⁊ man
ducate. Hoc eſt corpꝰ meuꝫ qd pro vobꝫ tradet̃. Hoc facite i meã cõmemorationẽ. Similiter et ca
licem poſtq̃ cenauit dicens. Hic calix nouum teſtamentuꝫ eſt in meo ſanguine:hoc facite quotieſ
cunqꝫ biberitꝫ in meam commemorationẽ. Supplet apoſtolus Paulꝰ quod euangeliſtis defuiſſe
videtur:preceptumqꝫ non panis ſolum:ſed calicis quoqꝫ ſubiunxit:et Mathēꝰ circa panem. Co
medite inquit: et circa calicẽ bibite que ſunt verba preceptionis. Cum ergo Paulꝰ et euãgeliſte
ſimul iuncti manducationis preceptum et bibitionis oſtendunt. Quis romanã huiꝰ mandati vio
latricem non videt:que populo xp̄i ſanguinẽ interdicit:viamqꝫ ſalutis occludit. Hic accedit ſan
ctorum apoſtolorum et aliorũ obſeruantia diſcipulorũ qui noue legis ſenſum non ab hoie:ſed ab
ore domini didicerunt. Quorum actio noſtra inſtructio eſt:quos erraſſe nephas eſt opinari. Gre
cia quoqꝫ literarũ mater et omnis diſcipline magiſtra traditionem Pauli immutilatã huc uſqꝫ
ſeruauit:qui panis edendi bibendiqꝫ calicis illi fuit:ſicut eius ad Corinth. ſcripta manifeſtant.
Sunt preterea nonnulli doctores qui Iohãnis textum ad noſtrũ ſenſuꝫ accipiunt:et Leonem pa
pam ſtatuiſſe tradunt:vt qui ſacramenti ſuſcipiat vnã ſpeciem:a calice non abſtineat. Quomodo
igitur romanã eccleſiam conſulere:et vocẽ eiꝰ ſeruareqꝫ audire legem poſſumꝰ:que tam manife
ſte diuinis cõtradicit oraculis. Nunqd deo obedire magis oportet q̃ hominibꝰ:xp̄o q̃ pape: euã
gelio q̃ decretalibꝰ. ¶ Eneas. Multa et magna ſunt que dixiſti. Nam et fucũ veritatis habent ⁊
multos decipere poſſunt:qui ſacre ſcripture ſonũ audientes ſenſum negligunt: cuiꝰ myſteria nõ

verbo docentur:ſed ſpiritu reuelantur. Jdcirco reuela inquit Dauid oculos meos ⁊ conſiderabo
mirabilia de lege tua. Nemo ſcripturam niſi ſpiritu ſancto docēte cognoſcit. Hinc paulꝰ miniſtros
ait:fecit nos deus noui teſtamenti nō litera ſed ſpiritu. Litera em̄ occidit:ſpiritus autem viuifi
cat. Eſt ergo neceſſariū ſi volumꝰ euāgelium intelligere vt ſpiritu ambulemꝰ ſicut ad Galathas
doctoꝛ gentium ſcribit. Uerum ego quia peccatoꝛ ſum et iniquitate circundatꝰ: non credo mihi
neqꝫ me puto ſacra eloquia intelligere ⁊ altos percipere ſenſus. Ea propter reſponſurꝰ tibi nihil
de meo:ſed ſancti doctoꝛis diuino afflatu ſpiritu tradunt:et quod docet eccleſia dicam. Naꝫ ſibi
aſſiſtit xp̄s et ſuggerit oīa ſpiritu ſanctꝰ. Cuius maxima dignitas eſt ſumma potentia immenſu
rabilis auctoꝛitas que neqꝫ fallit neqꝫ fallitur. Quā ſi quis docentem coꝛripientemqꝫ contempſe
rint vt ethnicus et publicanꝰ habendꝰ eſt. Atqꝫ ciprīani clariſſimi et doctiſſimi martyꝛis ſentētie
conſonemus. Alienꝰ eſt:ꝓphanꝰ eſt:hoſtis eſt. Habere iam non poteſt deum patrem qui eccleſiā
non habet matrem. Plurima ſunt ſacri codicis verba:que diuerſis accōmodari ſenſibꝰ poſſunt.
Quapꝛopter nō alienū aut extraneū foꝛis ſenſum querere debemus quem ſcripture teſtimonio
confirmemus. Sed ab ipſa ſcriptura recipiendꝰ eſt ſenſus veritatis quem ſola nouit ⁊ ſuis filijs
exponit eccleſia:teneo te foꝛtaſſis nimis:perſtringo ſermoneꝫ et ad rem propero. Accuſaſti roma
nam eccleſiam que dum cōmunionem calicis plebi denegat:euāgelium violat:xp̄m negat: ſalutē
adimit. Quatuoꝛ ſunt vt video que non te ſolum:ſed omnes mouent:quos viſitarum opinione di
cam rabies ab eccleſia romana ſe iunxit. Pꝛimū eſt iohannis teſtimonium. Secundum inſtitutio
ſacramēti per tres euangeliſtas relata cum paulo. Tertiuꝫ eſt eccleſie pꝛimitiue grecoꝛūqꝫ pꝛaxis
Quartum eſt non nulloꝛū doctoꝛū ac romanoꝛū pontificū auctoꝛitas. Sunt ad hec omnia nobis
parata ac clara reſponſa:que de penu ſpiritusſancti recipit et miniſtrat mater eccleſia. Negat io
hannes vt ait immo negat apud iohānem dominꝰ vitā eſſe cuipiā:niſi carnem ſuam comederit et
ſanguinem eius biberit. Quibus verbis non minus vtriuſqꝫ ſpeciei cōmunionem q̄ baptiſmatis
vndam mandatum cenſes. verꝰ hec armenioꝛum inſania fuit:qui natos vt in lucem veniebāt:moꝛ
baptizatos:moꝛ altaris ſacramento reficiebāt quod et vos aiunt facere: qui demētes atqꝫ infan
tes ad eucharīſtie libamenta vocatis:inhonoꝛantes diuiniſſimū ſacramētum cōmuniōemqꝫ pau
li deſpiciētes. quid ad Coꝛinth. ſcribens ait. Pꝛobet ſeipſum homo et ſic de pane illo edat: et de
calice bibat. Quomodo ſe paruuli et dementes pꝛobare poſſunt:quibus nec certus:nec verꝰ ratio
nis eſt vſus. Sed non eſt in euāgelio. Johanis quem ſibi ſenſus aſcribitis. Non bibitio ſacramēta
lis illic pꝛecipitur:ſed ſpiritualis inſinuatur. Nam ſanguis chꝛiſti triplicem potuꝫ Alberti magni
ſententia tradidit:in eo ſermone quem de chꝛiſti coꝛpoꝛe non minus ſubtiliter q̄ veraciter edidit
Eſt enim potus ſacramentalis quem ſacerdotes accipiunt. Eſt intellectualis qui plebibus xp̄ia
nis ſub ſpecie panis miniſtratur. Et eſt ſpiritualis quo ſaluandi omnes vtuntur incarnationem:
paſſionemqꝫ domini pia et aſſidua meditatione recolentes. Et hanc bibitionem dominus apud
iohannem pꝛecipit. Sicut verboꝛū euangeliſte ſeries luculenter oſtendit. Naꝫ cum dixiſſet domi
nus. Caro meo vere eſt cibus:et ſanguis meus vere eſt potus. Qui manducat meam carnem ⁊ bi
bit meum ſanguinē in me manet ⁊ ego in eo. Multi audiētes et diſcipulis eius dixerunt:durꝰ eſt
hic ſermo: quis poteſt eum audire. Sciens auteꝫ ieſus apud ſemetipſum: quia murmurauerant
de hoc diſcipuli eius dixit eis: hoc vos ſcandalizat. Si ergo videritis filium hominis aſcenden
tem vbi erat pꝛius. Spiritus eſt qui viuificat. Caro non pꝛodeſt quicquam. Uerba que ego locu
tus ſum vobis ſpiritus et vita ſunt. Sed ſunt ex vobis qui nō credunt. Declarat dominꝰ his nō
carnalis eſus aut potꝰ illic:ſed ſpiritualis archana miniſterij contineri:dum ait ſpiritus eſt qui
viuificat. Caro nō pꝛodeſt quicq̄. Et iterūverba que locutꝰ ſum vobis ſp̄us ⁊ vita ſunt. Uis aper
te cognoſcere qm̄ de ſp̄uali māducatione que fit per fideꝫ loquitur euangeliſta aduerte que dicit
dominꝰ. qui māducat et bibit inſtantis nō futuri tempoꝛis ſunt verba. Erant igitur duꝫ ſic loque
retur dn̄s:qui māducabant:et qui bibebant eum. Nondum paſſus dn̄s erat: nec adhuc inſtitutū
fuit ſacramētum. quomodo ergo māducabāt bibebantqꝫ chꝛiſtū:niſi ſp̄ualiter per fidem et chari
tatem credēdes in eum et faciētes opera eius. Nam et pꝛius dixerat ego ſum panis vite: qui ve
nit ad me nō eſuriet:et qui credit in me non ſitiet vnq̄. Qui credebāt in eum:et opera ſequebātur
eius hi carnē edebāt eius:hi potabāt ſanguinē. Atqꝫ hic verioꝛ eſt euāgelij ſenſus: quia aliter edi
caro aut bibi xp̄i ſanguis nō poterat. Fuit em̄ figurata locutio domini:ſicut et ſamaritane. et in
cruce ſitire ſe dixit:quia fidem illius ⁊ noſtrā ſalutem ſitiebat. Sic gloſatoꝛ intelligit hoc euāge
lium. Sic magnꝰ auguſtinus doctrina et verecundia iuſta nobilis: cuius tanta gloꝛia eſt:vt nulliꝰ
laudibus creſcat vituperatione minuatur:quo poſtpoſito:ſi quis vicleffrochezanumqꝫ ſequitur in
ci tenebras veritati mendacium pꝛefert. quid plura. Nonne dn̄s in textu euangelij dicit. Ego ſuꝫ
panis vite:qui veniet ad me nō eſuriet:⁊ qui credit in me non ſitiet vnq̄. Et cū tibi panē cibus et
potus eſt qui eſuriem tollit et ſitim. Cui tollit ⁊ quō. Credēti tollit:per charitatem tollit. Nā qui
fidem rectam habet:et opera facit digna fide:hic eſt qui carnem dn̄i māducat ⁊ ſanguinem bibit

et acquirit vitam eternam: mūdo mortuus xp̄o viuens. Sic quod de iohāne vobis aſſumitis: no
ſtre ſentētie non veſtre confert. Nunc ad reliquos euangeliſtas hiſq; tranſeamus paulū adiunga
mus. Nam ſimul oēs integram referunt cenam xp̄i: ꝛ q̄uis plus in vno q̄ in altero ſit. Nulla tamē
diſcordia: nulla diſſonātia eſt. Sed quod vnus omiſit alter admiſit. Et q̄uis euāgeliſtarū nullus
dicat: hoc facite in meā cōmemorationē: niſi ſolus lucas: qui poſt panem benedictū hec verba po
nit. Nec tñ calicem geminat. Tū quia paulus hoc ad vtrāq; ſpeciē repetit: tenēdum eſt: ꝛ poſt pa
nem ꝛ poſt calicem dixiſſe dominū: hoc facite in meā cōmemorationē. Ex quibus verbis precepta
tibi vtriuſq; ſpeciei cōmunicatio videt. Et q: precepta xp̄i ſeruanda ſunt his qui ſalui eſſe volūt.
Quicūq; ſub ſpecie panis ꝛ vini nō acceperit ſacramentū dānationē incidit ꝛ iniuſta eſt ap̄lica ſe
des hui' inimica p̄cepti. Sed audi reſponſionē fateor ſic locutus vt dicis euāgeliſtas: neq; verbis
pauli quicq̄ demo. Non tñ idcirco eſſe p̄ceptum intelligo ſub ſpecie panis ꝛ vini cōicari plebes.
Nā verba que retuliſti: nō oībus fidelibus: ſed apoſtolis ſolum dicta fuerūt. Quia vt eſt cōmunis
ſententia doctorū aut iam ſacerdotes: aut tunc ſacerdotium acceperūt. quod ſi preceptū id eſt
hoc facite in meā cōmemorationē. preceptū hoc non ſacerdotes non plebez obligat eccleſiā ſimul
collectam: nō quodlibet eccleſie membruz reſpicit: atq; vt tecum neruoſus agam et argumētatio
nibus fortioribus vtar aut ſacerdotes erant apoſtoli quando mandatum hoc acceperunt. et ad
id ſoli ſunt obnoxij ſacerdotes aut adhuc erant laici: ꝛ tunc non ſumere tantū ſed conficere quoq;
ſacramentū laicis eſt preceptuz. Sed hoc tam vobis q̄ nobis abſurdū eſt. Ergo ſacerdotes erāt
apoſtoli ꝛ ſacerdotes tātuz preceptio ligat. ¶ Galeth. At paulus ad Corinth. non ſacerdotibus
ſolum ſed vniuerſe plebi clericis laicis maribus feminis ſcribit. ¶ Eneas. Nō mādat illic paul'.
ſed domini mandatum refert ꝛ rem geſtam: et quomodo ſacramentum inſtituit domin' exponit
Cumq; nullus euangeliſtaruz verba illa hoc facite in meā cōmemorationem: poſt cōionez calicis
ponat: notandum eſt quomodo paulus loquatu r. quid ille poſt panem ſacramentum inquit hoc
facite in meam cōmemorationem. poſt calicem autem: hoc facite quotienſcunq; biberitis: in meā
cōmemorationem. Additur hic quotienſcunq; biberitis. quid ſibi vult quotienſcunq; biberitis
inquit facite: hoc eſt quando neceſſarium erit de calice bibere. quando conficietis quando ſacrifi
cium offertis: hoc facite in meā cōmemorationem. quod ſolis ſacerdotibus conuenit. Duob' nam
q; modis hoc diuiniſſimū ſacramentū conſideramus: vt ſacramentum ſolū vt ſacrificiū ꝛ ſacramē
tum. In ſacrificio vtrāq; ſpecies exigitur: quia imago eſt illius ſacrificij: in quo xp̄s aſſiſtens pō
tifex futurorū bonorū peramplius et perfectius: tabernaculum nō manufactum: id eſt nō huius
creationis ſeipſum pro nobis ſacrificiuz obtulit deo patri in ara crucis. Ideoq; non ſolum repre
ſentari dicitur xp̄s paſſus: ſed etiam quoq; paſſio xp̄i in qua ſanguis fuit a corpore ſeparatus re
ferenda. In puro autē ſacramēto quod ad ſanctificationem noſtrā requirimus vt inuiſibilis gra
tia ſub viſibili ſpecie nobis tradatur ſufficit rep̄ſentatio xp̄i paſſi quā panis ſpecies abūde refert
quia et dominus grano tritici ſe cōparauit qui mortuus eſt vt multū fructū afferret. Atq; vt alti'
de tanto ſacramēto loquamur. Triplex eſt (vt ait noſt er aquinas ſanctus ꝛ p̄fundiſſimus doctor)
huius excellētiſſimi rei ſignificatio triaq; tempora reſpicit. Ex preterito ſignificat nobis dñicam
paſſionē vocaturq; ſacrificiū. Ex preſenti refert eccleſiaſticā vnitatē ꝛ cōio dicitur. Ex futuro pre
ſignat dei fruitionem quā preſtolamur in celis: ꝛ appellatur viaticū: q: viā prebet ad patriaz. Fm
hoc etiā eucbariſtia id eſt bona gratia nūcupatur. Et ſacerdotibus quidem ſacrificiū cōuenit: ce
teris vero cōmunio atq; viaticū in quibus ſpecies panis eſt ſufficiēs ſignū: q: ex multis granis cō
ficitur et pulcre denotat eccleſiaſticā vnitatatem: ꝛ illum panē angelorum quo fruemur in celeſti
hieruſalem. ¶ Galeth. Multa pronoluis ꝛ a propoſite queſtionis ſtatu longe recedis. Hoc faci
te inquit dñs. i. cōficite vt ego ſacramentū ſumite vobis: bibite ꝛ alijs date hic nodus eſt: hic vis.
¶ Eneas. Pulcre de nodo locut' es. Nā tu noduz in ſirpo queris: ſed nō eſt his nodus quē ferūt
Alexādrum in curru gordij reperiſſe: quē cum ſoluere manu nō poſſet enſe recidit. Facilis eſt hu
ius ſolutio nodi. Nec eñi inquit domin' quō hoc fecit: ſic vos facite. Sed hoc facite. i. hoc ſacramē
tum ꝯficite in meā cōmemorationē. quia ſi notā precepti ſub illis latere verbis affirmas. Accipite
et cōedite ꝛ bibite. Dico q̄ prius ad ſacerdotes mādata referri: q: tunc apoſtoli ſacerdotiū ſuſce
perunt. Ceterū ſicut mādatum illud. Euntes predicate euāgeliuz omni creature. Sic eſt illō. Su
ſcepit eccleſia nō ab oībus: ſed ab electis miniſtris ac ſacerdotibus exequendū. Sic doctores in
telligūt verba dñi: ſic ſancta eccl'ia docet. quia ſi xp̄s his verbis cōionē calicis etiā laicis imperaſ
ſet: non ſolum bohemis ſed alijs quoq; gentibus per tot annorū curricula reuelatū fuiſſet. Sed
nulla ſchola hoc ſentit: nulla ciuitas probat: nulla extra bohemiā collegia tenēt. Mirabile dictu
eſt: ſi multa fercula et mixta ceruiſie vina et longiſſimi ſomni melius vobis ſcripturam exponunt
q̄ ceteris abſtinentie atq; vigilie. ¶ Galeth. Male nos arguis. Non enim noſtrā ſed apoſtolorū
doctrinā grecorumq; ſequimur. ¶ Eneas. At illi non dixerunt dānatos eſſe populos qui de ca
lice non acceperunt. Nec nos ad oīa tenemur que in eccleſia primitiua patres egerunt. Compla

rima illi que ad perfectionis ſtatum pertinebant tanꝙ perfecti obſeruabant. Nec enim quicquã
proprij poſſidebant. Sed vt in actibus eorum Lucas ait. Omnes qui credebant erant pariter
et habebant omnia communia: poſſeſſiones et ſubſtãtias vendebant et diuidebant illa omñibus
ꝓut cuiq; opus erat. Nos autem non cogimur omña vendere: et tamen ſaluamur. Illi carnem
cum ſanguine nõ edebant: nos comedim⁹: et nõ damnamur. Illis vxores fuerũt: nobis deſunt et
magis meremur. Illi populũ a cõmunione calicis nõ prohibebãt: nos arcemus et meritum inde
recipimus obediẽtes eccleſie que cõmunionem ſub ſpecie vini ſubtrahendam multitudini monẽte
ſpiritu ſancto decreuit dicẽte apud Iohãnem domino. Paraclitus autem ſpiritusſanctus quem
mittet pater in nomine meo: ille vos docebit omña: et ſuggeret vobis omña quecunq; dixero
vobis. Cum etſi ex precepto chriſti nõ fit communio calicis in populo. Quis nõ videt in hoc ſicut
in ceteris que dñs expreſſe nõ iuſſit eccleſie ſtandum eſſe iudicio. Cuncta enim que ſub precepto
diuino nõ cadũt regentis eccleſie ſunt diſpoſitioni commiſſa. Cuius mandata tanꝙ diuina reci-
pienda ſunt: et omni deuotione complenda: quãdo precepto dei nõ ſunt aduerſa vel vtrum ſint ad
uerſa non eſt certa cognitio. Sed neſciu tibi de grecia blandiaris: ꝙuis enim non errant greci ve
tuſtam conſuetudinem obſeruantes: non tamẽ vobis excuſatio eſt: qui ſub latinis nati educatiq;
moribus laudatum: ſecurum: purum: purum eccleſie romane ritum: auctoritate propria reiecistis
ꝙuis ordinationem eius ſiue conſuetudinem lõgo vſu probatam infringere peccatũ trãſgreſſionis
exiſtat. Neſcio quid vos in hac re grecam magis latinam eccleſiam imitari compellat. Latinus
certe ſenatus et mũdius et rationabilius: et cautius agit ꝙ grecus. Nam tribus de cauſis calicis
potum plebibus interdixit. Prima ne rudis populus ſub duplici ſolum ſpecie cõtineri chriſtum
reputaret. Altera ne quod eſt liquidum multum attrectatũ manibus effunderetur in terrã. Quẽ
admodum nuper in praga factum referũt: vbi puerulus vix anniculus ab vbere matris ad ſangui
nem dñi raptus calicem ex manu minus cõſiderãti ſacerdotis arripiẽs: ſacramẽtum ſparſit in
humum. Tertia vt impleretur figura veteris legis. Que licet populo miniſtrari de ſacrificio iu-
beret. libamina tamen ſolis ſacerdotibus leuitiſq; reſeruat. quid eſt grecam eccleſiam tãtopere
laudatis. An nõ latinam eccleſiam multo florẽtiorem eſſe quã grecam cernitis: et noſtram lõge
lateq; dominãtem. Illam machometi cultoribus ſeruiẽtem: hãc vno ſub capite gubernatam: il
lam multis ſciſmatibus implicatam: hãc templis ſublimioribus exornatam: illam omñi ſplẽdore nu
datam: hãc ſemper recta dogmata predicãtem: illã ſepius errori cõſentiẽtem. Nolo cum Cicero-
ne dicere romanis: aut nihil a grecis ſuſcepiſſe: aut ab eis recepta feciſſe meliora. Laudo et ma
gnifacio grecos ex ſuorum fontibus noſtri maiores hauſere doctrinam: Sed cõſenuit grecia: fri-
gida eſt et nõ habet qui calefaciat eam. Facta eſt ſub tributo domina gẽtium: et que fuit aſianorũ
magiſtra: nũc eſt diſcipula latinorum. Quid eſt quod vos boemos ſub norma latina nutritos in
communiõe calicis grecari compellit. Cur nõ ceteras quoq; grecorum obſeruãtias amplecti-
mini. Cur nõ panem fermẽtatum conſecratis. Cur religiões monachorum quas illi recipiunt aſ
pernamini. Cur veſtis ornatus: vt illi ſacrificãtes nõ recipit. Cur nõ cõiugio copulamini quod
cum greca poteſtis: et cum primitiua eccleſia facere nõ decet. Uos partim grecos: partim latinos
eſſe: aut calidum fieri oportet: aut frigidum. Sed agite quod in rem veſtram eſt. Nolite plus ſa
pere quã oportet. Audite docẽtem matrem. Amplectimini legem eccleſie que ſancta. eſt et hone-
ſte cõdita. Nolite putare ſemper apoſtolos alioſq; chriſti diſcipulos cõmunionem calicis accepiſ
ſe: quia poſt chriſti paſſionem de calice rarus: de pane frequẽs habetur ſermo: vt eſt illud. Cogno
uerũt eum in fractione panis: et in actibus apoſtolorum. Frãgẽtes circa domos panem. Et iterum
perſeuerãtes in fractiõe panis: quibus in locis nullam reperimus de vino mẽtionem. Sed nec
moueri debetis quod nõnulli doctores de communione ſacramẽtali loquentes illamq; populo
ſuadẽtes. Iohãnis verba recipiũt. Neq; enim propterea illius loci vel talis verus eſt et proprius
intellectus. Sed ex quadam ſimilitudine cõſonantiq; ratione trahitur inde ſenſus magis ꝙ duci
tur. Et licet doctoribus oratorio more loquẽtibus: nũc figuris: nunc trãſlationibus vti: ex quo fit:
vt ſepe de ſigno loquentes trãſeant ad ſignatum. Sed plurimum intereſt an determinando do-
centes: an perſuadẽdo cõmouentes loquãtur. Et aduertẽdum eſt quod etſi pleriq; doctores inci
denter verba Iohãnis ad ſacramẽtum altaris referant: in cõtinua tamẽ expoſitiõe null⁹ id agit
ſicut in libro quem de textura euãgeliorũ ſcripſit zacharias chriſopoletanus affirmat. quod autem
de leonis decreto cõmemoraſti: nihil impedit noſtri propoſiti curſum. Namq; cum manichei leone
ſedẽte chriſtũ nõ vero corpore: ſed fantaſtico et ſine ſanguine veſtitum ꝑdicarent: neq; reſurre-
ctionem eius crederent: neq; diem dominicum ſanctificarent: ſumenteſq; chriſti corpus ſub ſpecie
panis: vt ſuum palliarent errorem: potum calicis rẽnuerunt. Obuiaturus tante nequitie pontifex
ſtatuit vt qui ſub vna ſpecie cõmunicaſſet ab altera nõ abſtineret. Sic plurima ſepe ſtatuta ſunt
ex cauſa ex perſona: ex loco: ex tempore que conſiderare oportet qui de illis iudicat ne prius incul
pent ꝙ intelligãt: prius arguãt ꝙ ſenſu perquirãt, Atticũ hodie alius ſit rerũ ſtat⁹. Cũ veſtri nũq;

progenitores ſub vna ſpecie cõicauerint:cuȝ multi doctores ab eccl'ia recepti: ⁊ in cathalogo ſcrõ
rũ ꝯſcriptis miraculi choruſcãtes retinẽdũ plebi calicẽ dicãt.Cũ latina eccleſia id ſeruare doceat
mãdat.Suadeo vt vos illi optẽperetis:cuſtodiatiſq; legẽ matris:vt addaſ gr̃a capiti veſtro: et
torques collo veſtro:ſicut Salomonis verba promittũt:his que ſunt matribꝰ obſequẽtes. ¶ Ni
colaꝰ Eſt ne vlluȝ apoſtolice ſedis aut generalꝫ concilij decretum ꝙ laicos ſub vtraq; ſpecie com
municare prohibeãt.¶ Eneas.Uultis obtẽperare ſi decretũ oſtẽdo.¶ Nicolaꝰ.Obtẽperabimꝰ
ſi nõ erit legi diuine cõtrarium.¶ Eneas.Lex diuina nulla eſt cui talis ſanctio poſſit eſſe cõtra-
ria.¶ Nicolaꝰ.Tibi ſic videſ nobis longe alia ſentẽtia eſt.¶ Eneas.Uos cõionem duplicis ſpe
ciei de precepto dñi dicitis.Nos contra.Cui magis credẽdum eſt vobis:an ſedi romane.¶ Ni-
colaus.Ei credendũ eſt cui ſcriptura diuina ſuffragaſ.¶ Eneas.At vos dicitis legem diuinam
ſentire vobiſcum.Nos contra quid modo.¶ Nicolaꝰ.Qui verbis diuinis legis propinquior eſt:
hanc fideȝ digniorẽ puto.¶ Eneas.Quid ſi eſt hoc dubium.Quis obtinebit. ¶ Nicolaꝰ.Xp̃s
dominꝰ iudicabit.¶ Eneas.Nullũ ergo vt intelligo iudicẽ:nullum in terra ſuperiorem vultis qui
res dubias diffiniat.Sic neq; romanũ põtificeȝ caput eſſe xp̃iani populo creditis:neq; militãteȝ
eccleſiam honoratis:ꝗuis eſt magiſtra fidelium:doctrix veritatis:inimica mendacij: mater nr̃a
que nos chriſto regenerauit ⁊ alit atq; nutrit in fide.quod ſi vos aliud nõ moueret:veſtra vos pau
citas exterrere deberet.Quot enim eſtis qui aduerſꝰ viuos innumerabiles ⁊ mortuos infinitos
linguas acuitis.Tota chriſtianitas cõtra vos eſt:⁊ tamẽ a ſentẽtia nõ receditiſ.Que ſi vera eſſet
om̃es noſtri progenitores cum dyabolo et eiꝰ angelꝫ arderent:qui calicꝫ expertes fuerunt.Naȝ re
gnũ hoc poſtꝙ ſacramẽtꝫ eccleſie relictꝫ idolis initiatũ eſt:ſemper apoſtolice ſedis ritu cõmuni-
cauit.exceptis paucis annis cui noſtri:in quo monitore Johanne hus atq; Hieronymo ab eccle-
ſie vnitate receſſiſtis:¶ Galeth.Arguis paucitatem noſtrã:ſed chriſtꝰ aduerſꝰ multitudinẽ iu-
deorum paucis diſcipulis circundatꝰ predicare nõ timuit:nec multi erãt iudei cõſiderata genti-
lium multitudine quãdo legem acceperunt moſaycam.¶ Eneas.Chriſtꝰ deꝰ et homo dominus
et magiſter nouã daturꝰ legem in mundũ venit redẽpturuſq; populum.Qualis cõparatio lucis
ad tenebras.Terre ad celũ.Chriſti ad belial.Non tamen dominꝰ ſine miraculis creditꝰ eſt: neq;
moyſes abſq; ſignis legem tulit.At vos que ſigna facitis vt veſtre paucitati credamꝰ: vobiſcũq;
ſimus.¶ Galetq;.Generatio praua et adultera ſignũ querit.Nos paucitatis noſtre tutorẽ xp̃m
habemꝰ qui apud euangelium dicit.Ubicũq; fuerint duo aut tres collecti in nomine meo:ego cũ
eis ſum.Non indigemus humano fauore qui ducimur celeſti ductore.¶ Eneas.Apud Cyprianũ
martyrem his ſororia verbis nõnulli iactabant:quibꝰ ille ſic reſpondit.Corruptores euãgelij atq;
interpretes falſi extrema ponunt ⁊ ſuperiora pretereunt:partim memores:partim ſubdole cõpri-
mentes vt ipſi ab eccleſia ſciſſi ſunt:ita capituli vnꝰ ſentẽtiaȝ ſcindunt.Dominꝰ em̃ cũ diſcipulis
ſuis vnanimitatẽ ſuaderet et pacem.Dico inquit vobis:quoniã ſi duo ex vobis cõuenerint in ter
ra de omni re quãcunq; petieritis cõtinget vobis a patre meo qui in celis eſt.Ubicunq; em̃ fuerit
duo vel tres collecti in nomine meo ego cum eis ſum.Oſtendẽs nõ multitudini: ſed vnanimitati
deprecantiũ plurimum tribui.Si duo inquit ex vobis cõuenerint in terram vnanimitatem prius
poſuit:cõcordiam paucis ante premiſit:vt conueniat vobis fideliter ⁊ firmiter docuit.Quomodo
autem poteſt em̃ cũ aliquo conuenire qui cũ corpore ipſiꝰ eccleſie:⁊ cũ vniuerſa fraternitate nouus
venit.Notate verba ⁊ ſignate myſteria.Nõ eſt cũ eis xp̃s qui ab eccleſia recedunt.In vna eccleſia
fuimꝰ om̃es:prius vna fides:vnus deꝰ:vnus ritꝰ:et vobis et nobis erat.Non nos a vobis:ſed vos
a nobis receſſiſtis:facienteſq; vobis cõuenticula diuerſa:peregrina dogmata recipientes:que nõ
audiuerãt patres noſtri veritatꝫ caput atq; originem reliquiſtis.Quod ſi chriſti preſentiam cupi-
tis ad ſponſam eiꝰ redeũduȝ eſt.¶ Galeth.Nos in eccleſia ſumꝰ:neq; ab illa receſſimꝰ vnꝙ̃ Trã
ſire autẽ ad vos dum chriſti legẽ violatis nulla ratio ſuadet:q2 nũꝙ̃ myſtico chriſti corpori iungiſ
qui ab eiꝰ euãgelio ſeparatur ſed cur nobis reticeſ: ſi qua eſt cõſtitutio que ſumere calicem vetat.
¶ Eneas:Quia noluiſtis obediẽtiaȝ polliceri.Sed dicã tñ ego ita peritos arbitror vt conſuetu
dinem vniuerſalis eccleſie nõ minoris efficacie cenſeatꝫ ꝙ ſcriptã legem:q2 vis legis ex cõſenſu re
ſultat.Conſenſus aũt minor nõ ineſt cõſuetudini ꝙ legi cõſcripte.Nam conſuetudinem longus et
approbatus vſus inducit.Que nullius impedimenta clamore:diuino magis ꝙ humano videtur
recepta conſilio.Reges autem ꝗuis dei nutu decerni credantur:ſepe tamen vel populi vel ſena-
tus magna parte diſſentiente traduntur.Ob quam rem nõ minus plectendus eſt vetuſte conſue
tudinis quã ſcripte legis preuaricator.Cum igitur iam pluribꝰ ſeculis obſeruauit eccleſia:ne ple
bes de calice biberẽt:decedat et nos bohemos huiꝰ obſeruantie tanꝙ̃ paterne legis emulatores
exiſtere que ſicut ante dictum eſt:neq; noui neq; veteris teſtamenti codicibꝰ aduerſatur:ſed ratio
ne magna et honeſtate ſubnixa eſt.Uerum quia ſcripti decreti ſanctionem requiſitis non fruſtra
hor expectationem veſtrã.Euoluite Cõſtantienſe concilium:atq; eius acta perquirite.Cõſuetudi-
nem quã mõ expoſuit approbatã ⁊ pro lege rectã ⁊ ſcripto firmã reperietis.In baſilea quoq; dũ

generalis ſynodus illic erat:poſtꝙ exacte viſa ſunt ⁊ diligenter excuſſa ſacrarū teſtimonia litte⸗
rarum magnorū conciliorū decretis:ac ſanctorū patrū ⁊ illuſtrium doctorū traditionibus enu⸗
cleate penſatis: decretum promulgatum eſt:quod aperte declarat fideles laicos:ſiue clericos cō
municantes:⁊ nō cōficientes:ad ſuſcipiendum ſub ſpecie panis et vini diuinū eucbariſtie ſacra⸗
mentum et precepto dn̄i non eſſe aſtrictos. In cuius fine ſubiungitur. Laudabilis quoqꝫ conſue⸗
tudo cōmunicandi laicalem populum ſub vna ſpecie ab eccleſia et ſanctis patribus introducta:
ac bactenus diutiſſime obſeruata:⁊ a doctoribus diuine legis ſanctarum ſcripturarum atqꝫ ca⸗
nonum multam peritiam babentibus:iam longo tempore cōmendata:pro lege babenda eſt. Nec
alicui licitum eſt eam reprobare: aut ſine auctoritate eccleſie ipſam immutare. Sic ergo et ſcri⸗
pta conciliorū babetis decreta et vetuſtum eccleſie ritum. ¶ Saletb. Poteſt eccleſia vel cōciliuꝫ
que cbriſtꝰ inſtituit ſacramenta peruertere. ¶ Eneas. Non poteſt. ¶ Saletb. At ſacramentum
boc ſub ſpecie panis ⁊ vini cbriſtꝰ inſtituit. Cur peruertit eccleſia que panē ſolū ad laicos defert.
¶ Eneas. Non peruertit eccleſia ſacramentū:ſed ritum mutat. que ſunt enīꝫ de neceſſitate ſacra⸗
mentorum immutabilia:perſeuerant. que circa ritum ſunt immutare eccleſia poteſt. Cuiꝰ pote⸗
ſtas non minor eſt bodie quam ſub apoſtolis erat. Poteſtas autem et adminiſtratio eccleſie ſicut
doctores tradunt:tribus in rebus conſiſtit. In ordinibus diuerſorum prelatoruꝫ. In adminiſtra⸗
tionibus ſacramentorū. In diuerſis preceptis ſubditorū. Ob quā rem nō ſine ratione putauit do⸗
ctor inſignis aquinas:in arbitrio eſſe eccleſie diuerſos gradꝰ prelatorū inſtituere ⁊ inſtitutos pro
rerum diuerſitate vel tēporū amouere. Sic ſubdiaconi ſunt ordinati:quos eccleſia primitiua ne⸗
ſciuit. Sic prelati:preſbyteri:ep̄i quos olim Hieronymus equalis fuiſſe poteſtatis affirmat. Sic
cardinalium ſacer ſenatus inuentus:eccleſie magnū decus et ſtabile firmamentuꝫ. Poteſt etiaꝫ
eccleſia in adminiſtratione ſacramentorum abolitis prioribus nouos ritꝰ inducere ⁊ cerimonias
nouas. qua de re licet dominꝰ diſcipulos ſuos facta cena cōmunicauit:eccleſia tamē:neqꝫ pran⸗
ſos:neqꝫ cenatos fratres:niſi neceſſitatis cauſa tantū ſacramentū permittit aſſumere. Rurſꝰ quo⸗
qꝫ quāuis amictus lintbea xp̄s:quotidiana veſte indutꝰ boc ſacramētū inſtituerit: dixitqꝫ pauciſſi⸗
ma verba:eccleſia tn̄ ob eius reuerentiam:⁊ ornamenta veſtimentoruꝫ ſacerdotibus dedit:⁊ miſ⸗
ſarū ſolēnia propbetarū et apoſtolorū lectionibus ⁊ deuotis orationibꝰ adornauit. Sic enim in
veteri lege rubricatas pelles et rudia tabernaculi ſacra ſublimis gloria templi ſecuta eſt. Sic et
in nouo teſtamēto poſt illa eccleſie primitiue rudimēta pedetentim ſplendor in cultu diuino ⁊ ri⸗
tus ſacramentorū expolitior et maieſtas ſacerdotij maior ſucceſſit. Tertio loco poteſt eccleſia ſta⸗
tuta et ordinationes patrum que de moribꝰ agunt:prout loco tp̄i ⁊ perſonis viderit conuenire im⸗
mutare et abrogare:ſicut ⁊ prius diximꝰ. Sed ꝙtum ad ſacramentuꝫ pertinet quod neceſſarium
eſt tolli nō pōt. quod neceſſitati nō ſubeſt ⁊ variari poteſt et tolli. In eucbariſtia vero ſicut ante
prolatū eſt nō eſt vſus vtriuſqꝫ ſpeciei populo neceſſariꝰ:adimi ergo altera ſpēs nō inepte potuit
quia non eſt boc ſacramentum variare:ſed vſum. ¶ Saletb. Sacramentum eſt ſub ſpecie vini:quis
neget ergo qui vini ſpeciem tollit:ſacramentum tollit. ¶ Eneas. Haud recte infers. Septē ſunt
eccleſie ſacramenta et ſi vos quandoqꝫ non tantum recipitis:ex bis vnū eſt eucbariſtia precellen⸗
tiſſimum ⁊ maximum boc ſemper integrū:et vnū eſt ſiue ſub vna ſpecie ſumitur:ſiue ſub duabus
et licet mille particule panis fiant vnīqꝫ totidem:vnꝰ tamē eſt vbiqꝫ totus et integer cbriſtꝰ. Nec
ſubtracta vini ſpecie ſubtrabitur ſacramentum:quia totum in altera ſumitur. Recte igitur ⁊ ſan⸗
ctiſſime romana eccleſia in buius obſeruantia ſacramenti ſeſe babet. Quibus ex rebus ſi conſola⸗
tione ſpiritꝰ cupitis:ſi quietem amatis:ſi veritatem queritis:ſi lucri facere animas vultis:ſedem
apoſtolicam audite:ſequimini traditiones eius:bonorate illam:quoniam ſancta eſt immaculata
ſponſa cbriſti columba pura et albiſſima:ex cuius ore felicis ramus oliue dependet:qui paceꝫ bo⸗
minibus pollicetur ſuperbis bello minatur. Finitis ſermonibus iſtis aſſurrexit vnus de primori⸗
bus tbaboritarum et animo ſatis inflato. Quid tu nobis inquit apoſtolicam ſedeꝫ tot verbis am⸗
plificas. Nos papam et cardinales auaricie ſeruos nouimus:impatientes:inflatos:tumidos ven⸗
tri ac libidini deditos: miniſtros ſcelerum:diaboli ſacerdotes:⁊ anticbriſti precurſores: quorum
deus venter eſt:pecunia celum. Erat bic bomo vētroſus craſſus ⁊ multo abdomine pinguis:quē
cum aſpexiſſem admonui ventri eius leuiter manꝰ ac ſubridens. Unde inquā tumor bic vētris eſt
Cur te ieiunio maceras et affligis inedia. Riſerunt omnes magniſqꝫ illum cacbinationibꝰ excepe⸗
runt. At ego cum animaduerterem ſacerdotes illos magis ſtudio contradicendi ꝙ voto diſcēdi
ad me veniſſe poſui modū verbis meis,ſubtraxiqꝫ diſputationi pedem. Intellexi enim qꝛ facilius
et leuiꝰ eſſet tribulenti maris concitos fluctibus clamoribꝰ retundere:ꝙ illorū rabiē ſermonibus
coercere. Nam labor irritus et nullius effectus eſt offerre lumen ceco:ſermonē ſurdo:ſapientiam
bruto. Cōuerſus tn̄ ad eos dixi. Collegae mei prãſi ſunt ⁊ itineri ſe accingūt bora eſt vt a vobis re⸗
cedam:ſatis diu ſimul diſputauimꝰ. Uos tn̄ vt video nec meis verbis fidē prebetis:nec ego vr̄is
argumentationibus moueor:remaneamus oēs quod ante fuimus. Exiſtimaui boc priuſꝙ incepe⸗

rem:nolui tranſilere vt mea taciturnitas opinionũ veſtrarũ fieret auctoritas. Nec quis poſthac
diceret:fui apud thaboritas ſenex.ep̃s nec quicꝙ aduerſus illorũ ſententiã dixit:aut eos vera ſen
tire putauit:aut eorũ argumẽta poſſe ſuperare diffiſus eſt.quia ſi nihil aliud verba noſtra fece-
runt:hoc tamẽ preſtãt quod me veſtris opinionibus aduerſantem oĩes qui aſtant intellexerunt.
Uos tamẽ amplius et fortaſſe melius cogitabitis.Tu filii ſi tẽpus eſſet afferemus huc libros oſtẽ
dere nuſꝙ tibi:quia chriſti ſequaces et legis dei zelatores ſumus.Sed vale. Ad quos ego. Nec
vobis nec mihi ociũ eſt:valete.Atqꝫ hoc mõ eos a me dimiſi et exeũte dño de roſenberg cũ eo ſo
boſlaniã veni atqꝫ in decurnã inſulã et ſeniorem de roſenberg. dñm petiui.videbatur mihi vltra
ſauro mathias et glaciales occeanũ fuiſſe:inter barbaros:inter antropofagos:aut inter mõſtruo
ſos indie libieqꝫ gẽtes:nec ſane in oĩni terra quã circuit amphitrite:gẽs nulla eſt mõſtruoſior tha
boritis.Ethiopes eñ quoſdã et ſcitas et trapobanas corporis vicio mõſtruoſos aiunt.Thabori
tas vero deprauate mẽtis vicia innumerabiles anime macule mõſtruoſos efficiunt.Ad quos oẽs
hereſes migrauere:quos ab initio naſcentis eccleſie vſqꝫ in hunc diem peſtifera ingenia ſemina-
runt.Sunt ibi nicolaite:ſunt arriani:ſunt manichei:ſunt armeni:ſunt neſtoriani:ſunt berengarij.
ſunt pauperes de lugduno.Precipui apud eos Ualdẽſes habentur vniꝰ chriſti vicarij ⁊ apoſtoli
ce ſedis inimici:,qui dñi frena ſuperioritatis abijciũt:libertatẽqꝫ predicãt neceſſariũ eſt vt omnes
errores admittãt. A quibus dum exiuiſſem:ex inferiori videbar inferno reuerſus. Nec me prius
ad ſuperos recepiſſe putaui ꝙ budwiſeos atqꝫ Ulricũ de roſenberg cõueni. Nam ⁊ budwiſei nul-
lis hereſibus inquinati ſunt:et Ulricus acerrimꝰ hoſtis hereticorum: verus eccleſie filius inter
alios bohemie principes qui fidem catholicam verbis armiſqꝫ tuẽtur: anterior eſt dignꝰ quem
fides catholica inter charos habeat ⁊ inter primos honoret. Scripſi hec tue preſtabilitati feſtino
et currẽti calamo. Properante namqꝫ romam Johãne meo quem probe noſti:malui te que mihi
in hac via cõtigerent vtcũqꝫ narrata cognoſcere quã penitꝰ ignorare. Res altas de fide diſpu
tantes et archanos ſcripture ſenſus attingere preſumpſimus. Scio quia non defuerũt ineptie.
Nam rudem et inexpertum tyronem hec me pugna ſuſcepit. Sed nolui latrantes lupos abire
ſuperne claritatis lumẽ intrepidus expectaui:iactaui ſuper dominũ curam meã et ipſe adiuuit
ſenſi diuinitus aſſiſtentiam:nam verba neſcio quomodo ſuapte fluebant: quibus miſeri thabo
rite miſerabiliter premebãtur benignus et miſericors dominus:qui nec peccatorum voces obau
dit.Credo et certus ſum quia nõ mea vita:ſed mea fides meruit audiri: ne thaboritarum clen-
chis inuoluerer aut ſophiſmatibus caperer:vtcũqꝫ res acta eſt.Scio ne plura tũc dixiſſe et mi-
nimo ſcripſiſſe digna correptiõe.Sed que tũc dixi corripi nequeũt:quia ſemel emiſſum irreuoca
bile verbum.Que nunc ſcribo facile poterũt emẽdari priuſꝙ edantur. Ideo te per veterem beni
uolẽtiam et quã mihi ſemper oſtẽdiſti charitatem precor te et oro huic opuſculo vt tuam limam
ſummãqꝫ manũ admoueas. Neqꝫ prius in lucem ſinas exire ꝙ tuo fuerit acri et graui iudicio
comprobatũ.Uale noſtri memor et amãs.Quãdo deus et fata volẽt veniemꝰ ad te. Ex noua ciui
tate.xij.kalendas ſeptembris.Sub anno domini.M.cccclj.

¶ Oratio enee de conſtãtinopolitana clade ⁊ bello cõtra thurcos congregando. Epiſtola.cxxxj.

COnſtantinopolitana clades reuerendiſſimi patres:illuſtriſſimi principes:cete-
riqꝫ viri genere et doctrina preſtabiles quã thurcorum grãdis victoria. Greco-
rum extrema ruina. Latinorum ſumma infamia fuit: vnũquenqꝫ veſtrum vt ar
bitror tãto magis angit magiſqꝫ cruciet:quãto et nobiliores eſtis et meliores.
Quid eñ bono viro ⁊ nobili magis cõgruit:quã curam gerere fidei orthodoxe
fauere religiõi chriſti:nomẽ ſaluatoris pro ſua virili magnifacere atqꝫ extollere
Sꝫ amiſſa nũc cõſtãtinopoli tãta vrbe in poteſtate hoſtiũ redacta:tãto chriſtia
norum ſanguine fuſo.tot animabus in ſeruitutem abductis:vulnerata eſt miſerabiliter catholica
fides.Cõfuſa turpiter noſtra religio:chriſti nomẽ damnificatũ nimis atqꝫ oppreſſum. Neqꝫ ſi ve
rum fateri volumus multis ante ſeculis maiorẽ ignominiã paſſa eſt ꝙ modo chriſtiana ſocietas
Retroactis nanqꝫ temporibus in aſia atqꝫ in aphrica: hoc eſt in alienis terris vulnerati fuimꝰ:
nũc vero in europa ideſt in patria in domo propria. In ſede noſtra percuſſi ceſiqꝫ ſumꝰ. Et licet di
cat aliquis ante plurimos annos:ex aſia thurcos in greciam trãſiuiſſe. Thartaros citra thanaim
in europam cõſediſſe. Sarracenos Herculeo mari traiecto hyſpanie portionem occupaſſe: nunꝙ
tamen aut vrbem aut locũ amiſimus in europa:qui conſtãtinopoli poſſit equari. Eſt eñ ciuitas
illa totius terre que commode colitur pene centrum. Portumqꝫ habet ampliſſimũ et tutiſſimũ:
in quo non dicam naues ſed numeroſe claſſes:armari ſuſtentariqꝫ poſſunt:atqꝫ inde per boſforũ:
hinc per heleſpõtum ad omnia mediterranei maris ſiue tuenda ſiue vexanda littora tranſmit
tit. At hic locus tam commodus tam vtilis tam neceſſarius nobis tacentibus:ne dicã dormi

entibus amiſſus chriſto ſaluatori: lucrifactus machometo ſeductori eſt. Quid quod tibi ex duo
bus imperatoribus chriſtianis alter occiſus eſt. Nonne ex duobus chriſtianitatis oculis alte
rum erutuȝ: ex duabus manibus alteraȝ amputatā dicere poſſumus. Addite quod ex quattuor
ſedibus illis patriarchalibus primis et principalibus: quibus veluti ſolidiſſimis baſibꝰ chriſtia
na ſubnixa fides in omnē terraȝ ramos ſuos extendit. Maiores noſtri duas ſimul cuȝ hieroſoly
mitana per ignauiaȝ atqꝫ ſecordiaȝ perdiderunt: nos tertiaȝ et illaȝ quidē cui omnes preteriti: mul
ti ad boreaȝ multi ad orientē: thanaim iacētes populi ſeruiebant: nō minori deſidia: maiori tamē
infamia prorſus amiſimus. Nimirū principes ſi doletis omnes ac de tanto chriſtianitatis vulnere
quo eccleſie grecos: ſuperaſſe thurcos: confuſos eſſe latinos animaduertitis: conſternati atqꝫ at
toniti eſtis. Sed nō eſt minor diui Ceſaris Frederici dñi noſtri glorioſiſſimi ꝙ veſter meror. Ut
diſſetis cuȝ cuȝ tanti mali factus eſt primū certior: in cubiculo flenteȝ: in aula meſtuȝ: in conſi
lio ſolituȝ: in eccleſia ſupplicēȝ: in quouis loco turbatuȝ et anxium. Ueruȝ cuȝ res chriſtiane nō
tam doloreȝ et lachrimas: quā vigoreȝ et arma requirent (Nam thurci maiora indies mala mi
nantur) opere preciū exiſtimauit ſua ſerenitas: tuȝ principuȝ: tuȝ ciuitatuȝ accerſiri conuentum:
in quo de tuēda xpiana republica cōſilia caperent. Nam priuſꝙ incipias cōſulta et vbi conſulue
ris mature facto opus eſt. Fuit itaqꝫ cōſiliuȝ apud ratiſpanam cōuocatuȝ: que ibi geſta ſunt om
nes tenetis. Ex auctoritate illius congregationis hic nunc cōuentus habetur. Cur non fuerit
apud nurembergam indicta cōuentia et cur nequiuerit ad hec negocia Ceſar aſcendere: ſatis
his diebꝰ expoſituȝ eſt. Ille quideȝ pro tanta chriſtianitatis neceſſitate in hoc cōuentuȝ minis
me defuiſſet ſi domū tutam relinquere potuiſſet. Sed cum eius deſideriuȝ in his impediretur
quibus nō taȝ pax et ociuȝ quā cōtentiones et bella ſunt viſui miſit hoſce preſtātiſſimos et cele
berrimos legatos qui ſuuȝ locuȝ tenerent: ſuaſqꝫ vices implerent cuȝ plena ⁊ ampla poteſtate: ſi
ue res imperij ſiue cōmune ſidei tuende negociuȝ tractare liber preſto erāt. Ceterum quia ſuper
articulis ratiſpane meditatis: hoc potiſſimū congregatio cōcultura eſt: voſqꝫ Ceſaris animū cir
ca illos cognoſcere cupitis que ſic eius mens: que ſententia: que volūtas aperire me nunc colle
garum meorū auctoritas iubet. Et qui malo per obediētiaȝ paruȝ prudēs quā per cōtumaciam
videri ſapiēs: onus meis humeris pene intolerandū ſubiui. confiſus in eiꝰ auxilio: qui victimis
obediētiam retulit. Nec timeo ſub tāto faſce deficere: quādo preſto ſunt qui cadenti mihi ma
num porrigant. Pareo quoqꝫ in hac re tāto libentiꝰ: quāto et conſpectū veſtruȝ frequētiorem
intueor: et mihi benigniorē autumo. Nec ego de omnibꝰ articulis verba faciam: ſed illum qui eſt
principaliſſimꝰ aggredior: hoc eſt an contra thurcos: que cōſtantinopolim per iniuriā inuaſerūt
nobilitatē cū principe grecoruȝ occiderūt: ſacra noſtra om̄ia polluerūt: et vltra vincula verbera
cedes chriſtiani om̄ibꝰ minitātur ſit bellū ſuſcipiēduȝ. quo perſuaſo quātas habere copias neceſ
ſe: quomodo legēdi milites: que ſtipendia dāda: que priuilegia cōcedenda: vñ cōmeatꝰ habendi:
que bellica inſtrumēta paranda: quo tempore: qua via ſit eunduȝ facile cōcordabimꝰ. Capitas
neumqꝫ quoqꝫ ſeu belli ducē quē priſci romanorū imperatorē appellare cōſueuerūt: nō erit arduū
nominare. Neqꝫ dubitabitis illū eligere in quo ſit ſciētia rei militaris eximia: virtꝰ excellens:
auctoritas euidēs: preſumpta felicitas qui ſit laborioſus in negocijs: fortis in periculis: induſtriꝰ
in agendo: celer in cōficiendo: cōſultus in prouidēdo: qualē reperiri apud vos minime dubitaue
rim. Nec de pace domi tuēda multū laborabitis: ſi foris belluȝ gerere decreueritis vt poſtea ſuo
loco dicemus. Intelligitis iaȝ principes oratio mea quibꝰ in rebꝰ radices agat: ⁊ que ſit cauſa in
manibꝰ videtis de bello gerendo tota cōſultatio eſt. Ego qui nomine Ceſaris bellum venio ſua
ſurus nequaꝙ hoc oneris accepiſſem niſi rem dignaȝ: veſtra virtute: veſtra nobilitate: veſtraqꝫ
natiōe: manifeſtiſſime prius intellexiſſem. Agite igitur audite et cognoſcite an bellum hoc pro
fide veſtra Chriſtiana ſuſcipere debeatis. Omnis ſenatus omniſqꝫ populus cui bello gerendo
conſultatio eſt clariſſimi principes tria diligēter ac ride ⁊ preſſe diſcutere debeatis. Ne quid agat
cuiꝰ deniqꝫ penitudo ſequatur. Turpe eſt enim vt ſcipionis prouerbiuȝ fuit: poſtꝙ erratum eſt
dicere nō putarē. Belluȝ ergo geſturus primo querat an ſit iuſtū: ſecūdo an vtile: tertio an fa
cile. Nihil enim hec tria concurrant: nō eſt cur bonis atqꝫ prudētibus viris belli gerendum ſit.
Diſcutiamꝰ et nos hec ex ordine principes. Ac primuȝ de belli iuſticia cognoſcamꝰ. Belluȝ quod
pro tuenda religiōe: pro ſaluanda patria: pro conſeruandis ſocijs: ex auctoritate ſuperioris ge
reretur: nemo vnꝙ veterum reputauit iniuſtum. Hinc moyſi: hinc ioſue: hinc ſaulis: hinc daui
dis: hinc machabeorum prelia cōmendātur. Hinc illi demoſthenis clamores quibus plenū exul
tabat apud athenas theatrum in marathane: in artenſio: in ſalaminia pro patria defunctos cō
mēdatis. Hinc ex romanis Horatij Decij Fabij ⁊ alij pene innumerabiles celebrant qui pro ſalu
te ſuorū ciuiū ſe deuouere. Hinc ex veſtris germanis Karoli Rolādi Raynaldi Cōradi Ottonis
Hērici Frederici: ceteris preconijs extollūtur. Qui pro tutādis chriſtianorū finibꝰ: maximis ſe
periculis obiectarūt. Nunꝙ tamen veſtris progenitoribꝰ tā iuſta pugnādi cauſa: ꝙ vobis obiecta

eſt nunq̄ illi tam atrocem iniuriam tam inſignem contumeliam ab infidelibus acceperant:quē-
admodū perpeſſa eſt hec noſtro tempore chriſtiana cōmunitas. Repetenda eſt breuiter hoc loco
conſtantinopolitana calamitas. Si enim et iniurie magnitudo notior et belli iuſticia manifeſtior
erit:nulla pulſatus iniuria machometus. Sic enim vocatur qui thurcis imperat. Bellum grecis
indixit. Conſtātinopolim obſedit:ac male defenſam expugnauit. Ubi Conſtantinus grecorū im
perator intrantibus vrbem thurcis in extremo patrie ſue periculo fortiſſime pugnās obtruncat
Caput eius lancea infixum ſpectaculo fertur. Fuit miſerāda grecorū cedes:occidūtur non ſolum
qui ſe tueri conantur:verumetiam qui proiectis armis ſeſe dedunt. Nec ego hec magni duco in
ipſo furore primi introitus trucidatos eſſe quāplurimos. Illud horreo illud abominor illud om
nino deteſtor. Capta ciuitate depoſitis armis:coniectis in vinculis ciuibus:tum maxime ſeuituꝫ
eſt:tum filij ante ora parentū occiſi tum viri nobiles velut beſtie mactari:tum ſacerdotes laniati
tum monachi excarnificati:tum ſacre virgines inceſtate: tum matres ac nurus ludibrio habite.
O miſerā vrbis faciem. O infelicē populū. O ſceleratū machometū. Quis talia fando temperet
a lachrymis. omnia luctu plena cede cruore:cadaueribus erat cernere. Machometus ipſe terri-
bili facie terris oculis terribili voce crudelibus verbis nephandis nutibus homicidia mandat:
nunc iſtum nūc illum ad ſedem poſcit. man⁹ in ſanguine chriſtianorū lauat. Omnia fedat:oīa polluit
Templa dei noſtri pſeudo prophete tradunt diuina altaria proterūtur. Oſſa martyrum ⁊ alio-
rum ſanctorum iam cum chriſto regnantiū:aut porcis aut canibus obijciūtur:frangūtur ſtature
picture delentur. Nec matris domini regine celorum glorioſe Marie virginis imagini parcitur
quin et ipſum ſaluatoris chriſti crucifixi ſimulacrum cuꝫ magno clamore:maiori irriſione precedē
tibus tympanis ac tubis in caſtra defertur:huc atq; illuc rapitur conſpuitur: luto prouoluitur.
O nephas inexpiendū. O ignominiā chriſtiane gentis. O dedecus noſtri nois ſempiternū. Huic
ſigno in quo redempti ⁊ ſaluati ſumus:thurcorum fetidum genus illudit: ⁊ quaſi nos ſignum non
ſignatum colamus. Hic eſt inquit chriſtianorum deus Sentio quia cōmouemini principes dū ſal
uatoris iniuriam refero: dum tante ciuitates damna cōmemoro: ſed quis cladem illius vrbis:
quis funera fando explicet aut poſſit lachrymis equare labores:horret animus talia meminiſſe
luctumq; refugit. O nobilis grecia. Ecce nunc tuum finem:nūc demū mortua es. Heu quot olim
vrbes fama rebuſq; potentes ſunt extincte. Ubi nunc thebe:vbi athene vbi micene vbi lariſſa vbi
lacedemon vbi corinthiorū ciuitas vbi alia memoranda opida:quorum ſi muros queras nec rui-
nas inuenies. Nemo ſolum in quo iacuerunt queat oſtendere: gratiam ſepe noſtri in ipſa grecia
requirunt:ſola ex tot cadaueribus ciuitatū cōſtantinopolis ſuperat:quem paruo ambitu biſātij
a pauſonia quondam edita:per Conſtātinum primum imperatorem eius nominis in emulatione
romane vrbis erecta:tantum operum mirabilium:tātum armorum:tantum literarum; tantum
glorie habuit:vt omniū ciuitatum dāna hec ſola vrbs cōpenſare ac reſarcire videretur:hinc poſt
pacem cum Gratiano factam:et Theodoſio confirmatā veniens cōſtātinopolim:rex gothorum.
Athenaricus:cum regie vrbis amplitudinē ſplendoremq; contemplatus eſſet veluti ſtupens dixiſ
ſe fertur. Uere deus terrenus eſt imperator hic habitans. Et quiſquis aduerſus eum manus
mouerit ipſe ſui ſanguinis reus exiſtit. Et quāuis poſt imperium ad vos o germani tranſlatū:
ſepe cōſtantinopolis capta direptaq; fuerit: nunq̄ tamen in poteſtatem chriſti hoſtium:niſi mo
do deuenit:nunq̄ baſilice ſanctorū dirute:nunq̄ bibliotece combuſte:nunq̄ monaſteria deſolata
nunq̄ ſacra noſtra ex toto niſi nunc deleta fuere. Itaq; manſit apud conſtantinopolim vſq; ad no
ſtrum tempus vetuſte ſapientie monumentum: ac velut ibi domicilium literarum eſſet: et arx
ſumme philoſophie. Nemo latinorum ſatis doctus videri poterat niſi conſtātinopoli aliquādiu
ſtuduiſſet:quodq; florent roma doctrinarum nomen habuerunt athene: hoc tempeſtate noſtra
conſtātinopolis obtinebat:vnde et multa veterum ſapientum volumina ſuſceperamus et in fu-
turum ſuſcipere ſperabamus. At nunc vincentibus thurcis et omnia poſſidentibus que greca po
tentia tenuit: vereor ne de literis grecis. omnino ſit actum. Neq; enim vt pleriq; arbitrantur
aſiani ſunt ab origine thurci: quos vocant theucros ex quibus eſt romanorum origo: quibus
litere non eſſent odio. Scitharum genus eſt ex media barbara profectum:quod vltra euxinū
pirrichioſq; montes: vt Ethnico philoſopho placet ad ſeptentrionalem occeanuꝫ ſedes habuit
gens immunda et ignominioſa: fornicaria in cunctis ſtuprorum generibus:que vt tradit veſter
Otto Friſingenſis epiſcopus non futilis auctor: regnante apud francos pipino montes caſpios
exiuit: ac longo itinere in aſiam ſe recepit: ibiq; poſthac morata eſt. Et q̄uis ſub miti celo
et mundiori terra per tot ſecula parumper excultam ſe prebuerit: ſapit tamen adhuc multuꝫ
priſtine deformitatis: neq; omnem barbariem deterſit. Carnes adhuc equorum veſonciū mul-
tumq; comedit. Libidini ſeruit: crudelitati ſuccumbit: literas odit:humanitatis ſtudia perſe-
quitur. In cuius manus veniſſe nunc doctam eloquentemq; greciam: neſcio quis ſatis deflere
queat. Sed dicitis milites. Quid tu nobis literarū detrimētuꝫ cōmemoras: quid nobis de lite-

ris:nos baſtas gladioſqꝫ verſamus.Uos genus ignauū tecto gaudetis ⁊ vmbra. Immo vero for
tiſſimi equites nulli⁹ quaꝫ veſtri magis intereſt ſtudia literaruꝫ eſſe ꝙ florentiſſima. Quid enim
vos viri excellentes aliud queritis:cum preſtanti animo et alto corde prelium committis:quam
fame dulcedinem laudare vultis ſcio:et gaudetis cuꝫ de vobis bonos eſſe rumores auditis.Tra
himur omnes ſtudio laudis et optimis quiſqꝫ gloria ducitur:inquit Licero.Sed que laus veſtra
diuturna eſſe poteſt niſi literis conſecretur.Breuiſſima eſt fama que humane vite ſpacio termi
natur.Uiuunt nomine prohemų quos litere inſertos habent. Fortunati ambo ſi quid mea carmi
na poſſunt:nulla dies vnq̄ memori vos eximet euo. In curialum ⁊ niſum inquit Maro. Nec nos
aut Sāpſonis aut Gedeonis aut Jepte aut aliorū iudicum fortitudinem regumqꝫ magnifica ge
ſta ſciremus:niſi literis edocti eſſemus. Quanto ergo quiſqꝫ veſtrum nobiliſſimi equites aut in
duſtrior eſt aut fortior animoſior:tāto fauere ingenijs ac literis magis debet . Hec ſunt enim que
progenitores veſtros virtute preſtantes:quāuis iamdudum mortuos:memorie tamen hominum
quaſi viuentes exibent : et que veſtrum nomen ſi viriles fueritis ad poſteros deferre cum laude
queant.Senſerat hec Alexāder Macedo:qui cum in ſigeo ſepulchrum vidiſſet Achillis . O for
tunate inquit adoleſcens qui tue virtutis preconem Homerum inueneris. Et vere inquit orator
Nam niſi illi ars illa fuiſſet:idem tumulus qui corpus contexerat nomen etiam obruiſſet.Themi
ſtocles autem ille ſummus athenis vir:cum ex eo quereretur cuius voce libentiſſime audiret . A
quo ſumma virtus inquit optime laudatur.quo dicto nimirum humanitatis et eloquentie ſtu
dia magnopere commendauit.At nunc contrita deletaqꝫ grecia quanta ſit facta literarum iactu
ra cuncti cognoſcatis:qui latinorum omnem doctrinam ex grecorum fontibus deriuataꝫ non ig
noratis.quid ergo in tanto damno in tanta iniuria dicemus principes.An de iuſticia belli aduer
ſus hec monſtra hominū dubitabimus qui nulla humanitatis ſtudia colunt:qui federa nulla cu
ſtodiunt qui ſanguinē noſtrū ſitiunt:qui cedibus ſaturari non poſſunt:qui ſacra dei noſtri om̄ia
polluunt et exterminant. Fortitudo inquit Ambroſius in officijs qui bello tuetur a barbaris pa
triam vel domi defendit infirmos vel a latronibus ſocios plena iuſticia eſt. Quod ſi ordo ille na
turalis paci accōmodat⁹ Auguſtino teſte id poſcit vt ſuſcipiendi belli auctoritas atqꝫ conſiliū pe
nes principes ſit neqꝫ bellū alioquin iuſtū exiſtimet:videte quāta eſt huius belli iuſticia:cuius nō
ſolū papa et imperator duo maxima luminaria:duo primi in terra principes:ſed ipſe rector orbis
mundiqꝫ fabricator deus eſt autor:qui ſponſam ſub eccleſiā matrē noſtrā ut pupillā oculi nobis
tuendā cōmendat.Mōſtrauimus belli iuſticiā fortaſſe pluribus verbis ꝙ neceſſe fuit: ſed traxit
me iniuriarū acerbitas. Parcite ſubirato.Date veniam leſo. Nunc ex bello que ſequatur vtilitas
breuiter exponendū eſt.Lur em̄ ſi bello quiſq̄ immiſceat:niſi ex bello ſe iuuat.Uos igitur princi
pes ſi fructuꝫ huius belli.contra thurcos ſuſcipiendi cognoſcere cupitis:damna que toti xp̄ianiſ
ſimo iminēt:niſi thurcorū frāgatur impetus penſitate.Audiuiſtis que paſſi ſunt ꝯſtātinopolitani
Idem nunc multe ciuitates expectant: niſi dum tēpus eſt opitulamini. Serpit indies hoc virus
magis ac magis:nūc vna prouincia nunc alia nobis deficit. Raſcia iam nouiſſe occupata eſt.Di
poſitus eius prouincie cum coniuge ⁊ liberis in hungariam ſe recepit hungari qui hactenus no
ſtri fidei clipeus noſtre religionis murus fuere:bis victi bello poſt mortem Alberti regis:bis ca
pti a thurcis ſunt centum milia hominuꝫ aut eo plus duobus prelijs amiſere. Nō tulerūt integri
thurcorū vires quomodo fracti ferent. Succubuerūt auxiliantib⁹ polonis quomodo vincent ſoli
Magna eſt thurcorū potētia ⁊ in aſia ⁊ in grecia. Thartarorū ferocē genteꝫ federe iunctā habēt
Ducenta ⁊ trecenta milia pugnatorum ne dicam plura in armis cogere poſſunt.quamuis ſint hū
gari ſtrennui ⁊ potētes viri atqꝫ omni laude digni:non tamen tantis virib⁹ pares habētur.Siue
vincitur hungaria ſiue coacta iungitur thurcis:neqꝫ italia neqꝫ germania tuta erit neqꝫ ſatis rhe
nus gallos ſecuros reddet.At nōnulli quia ſuis diebus non videre ſimilia nec fieri poſſe confidūt
Nos autem ſepe thartaros protrita hungaria germanie fines ingreſſos ad rhenū vſqꝫ debacha
tos nouimus.Hungari priuſq̄ xp̄m colerent ſepe auſtriam:bauariam:ſueuiam:franconiam:ſaxo
niam percurrerunt. Attila rex hunorū ab hungaria que tūc pānonia dicebatur digreſſus: quan
tas italie:quātas germanie: quātas remotiori gallie atqꝫ hiſpanie turbas intulerit:nō ignorauit
quid gothos.quid Uandalos.quid gepidas.quid herulos.quid lōgobardos.quid burgundiōes
referatur.Omnes hi populi per hungariam ab vlteriori ſithia venientes:hanc noſtram xp̄iani
tatem miris afflixerunt modis. Expectabimus igitur et nūc venire thurcos:atqꝫ acceritis thar
taris nobilē atqꝫ potentem hungariā ſui iuris efficere:ac deinde reliquam chriſtianitatem locu
ſtarum more corrodere. Pugnandū eſt vobis omnino principes:ſi liberi:ſi chriſtiani vitam ducere
cere cupitis. Exiſtimatote nunc:ac ſaluis ⁊ integris ſocijs:an fractis atqꝫ dimiſſis id agere ma
gis expediat. Romani quos fama ſapientiſſimos fuiſſe predicat:ſociorū tutelā ſemper ſuam ſa
lutem eſſe ducebant:ac foris quam domi pugnare malebant. Nam foris ſi qua fuerit accepta ca
lamitas emendari poteſt.que domi excipiuntur clades exitiales habentur hinc Hanibal maxi

mus ille penorum imperator cum regi ſirie anthiocho aduerſus romanos bellum ſuaderet:non
in aſia ſiue in grecia:ſed in italia pugnandum eſſe dicebat. Et vos ergo theutones: ſi quemad
modum ſpero ſapientes eritis maiores veſtros imitabimini: qui remota ſemper a domo bel
la gerere: ac vicinorum fines non minus ꝙ ſuos tueri conſueuerunt. quod ſi vos germani hoc
tempore hungaros neglexeritis: non erit deniqꝫ cur vos ex gallis auxilia preſtolamini: nec rur
ſus illi apud hiſpanos opem inueniēt. Atqꝫ ita fiet: vt cum ſingulis ſemper gentibus pugnaturi
hoſtes:facile quod cupiunt orbis imperium aſſequentur. quod ſi acceptis armis et hungaris et
raſtianis et alijs xp̄ianis:qui vicini ſunt thurcoruꝫ potentie opem tuleritis: nō ſolum vicinos ve
ſtros tuebimini ſed vos ipſos vxores ac liberos veſtros ex maximo periculo liberalitatis. Atqꝫ hec
eſt vt mihi videtur maxima vtilitas belli gerendi. Cum exploratuꝫ ſit ad nos dietim thurcos pro
perare prius occurrite quā veſtros fines ingrediantur et auxilia vicinis afferte. Naꝫ tunc tua
res agitur vt ille vt paries cum proximꝰ ardet. quod ſi certiſſime eſſetis nunꝙ illos ad vos eſſe
venturos:pro debito tamen baptiſmi veſtri quo eſtis iniciati:pro maximis beneficijs quibꝰ vos
diuina pietas cumulauit:aduerſꝰ hos euangelij corruptores et chriſti perfidos inimicos eiuſqꝫ
crucis deriſores bellum gerere deberetis. Equidem preſtantiſſimi principis cum omnibꝰ virtu-
tibꝰ affecti ſitis. Nihil tñ arbitror vos magis velle ꝙ gratos eſſe atqꝫ videri. Hec eſt eniꝫ vna vir
tus nō ſolū maxima ſed mater omnium virtutum reliquarum. quid eſt enim pietas niſi volun-
tas grata erga parētes. qui ſunt qui libenti animo pro patria pugnant: niſi qui patrie benefi-
cia meruerunt. qui ſunt qui fidem erga principes inuiolatam cuſtodiunt: niſi qui eos ī ſe benefi-
cos recordantur. qui ſunt qui preceptores honorant niſi qui ſe doctrinam ab his recepiſſe non
ſunt obliti. Qui ſunt qui amicos omni ſtudio proſequuntur: niſi qui fructum amicitie tenaci me
moria tenent. quod ſi erga patriam erga parentes:principes: preceptores: amicos grati eſſe
debemꝰ:quanto magis erga deum noſtrum: et cuius obſecro pignora quam dei noſtri beneficia
ſumꝰ experti. ille cum nihil eſſemus nos in eſſe produxit:neqꝫ lapides aut arbores aut equos ſed
homines ration̄ participes nos creauit:nobis ingenium ſermonem virtuteꝫ vires corporꝫ atqꝫ ani
me dedit. Et cū primi parentes culpa inferni mancipiuꝫ factuꝫ eſſemꝰ:vt nos redimeret deſcēdit
de celo:exinaniuit ſeipſuꝫ formā ſerui accepit:hominē induit:factꝰ obediens vſqꝫ ad morteꝫ:mor
tem auteꝫ crucis:inquit apoſtolus. Sub ipſa autē paſſione et cruce priuſꝙ ad crudelitateꝫ necꝫ
et effuſionē ſanguinꝫ perueniretur que cōuiciorū probra:que contumeliaruꝫ ludibria tulit:ſputa-
minia inſultantiuꝫ excepit:qui ſputo ſuo ceci oculos aperuerat: flagellatꝰ eſt qui poteſtateꝫ fla-
gellandi demones habet. Spinis coronatꝰ eſt qui ſanctos ſuos floribꝰ coronat eternis palmis.
In facieꝫ ceſus eſt qui veras palmas mundū vincentibꝰ tribuit. Spoliatꝰ eſt terrena et caduca
veſte qui celeſti atqꝫ immarceſſibili canditate animas veſtit. Cibatꝰ eſt felle qui ſe cibum ho-
minibꝰ prebuit. Potatꝰ eſt aceto qui populo ſuo nectaria pocula repromittit. Agnꝰ ille innocens:
immo ipſa innocentia:ipſa iuſtitia inter facinoroſos computata eſt:pependit inter latrones deꝰ
noſter:viderunt faciem eius et non erat ſpecies decor. A vertice capitis vſqꝫ ad plantam pedis
non erat in eo ſanitas: ſed paſſus eſt vt nos redderet impaſſibiles: mortuꝰ eſt vt nos redderet
immortales paſſꝰ quia ipſe voluit:⁊ iniquitates noſtras ipſe portauit. O bonitatem:o clementiā
magni dei: miſerationes diuine pietatis incredibiles:ꝙ maxima ⁊ inextimabilia ſint chriſtiano
populo preſtita beneficia. Sed coram ſunt hec in omnes fideles dona dei. Uos auteꝫ o germa
ni peculiarior quedam honoris ratio reddit obnoxiores. Nam qui nobis imperiū dedit. Is vos
omnibꝰ populꝫ gentibꝰ nationibꝰ pretulit. Hec eſt enim prima in ſeculo dignitas cui omnes prin
cipes:oēs reges cedunt. Quā ſaluator ſecundum carnem naſcendo: peregrinando: moriendo di
gnam cenſuit quouis honore. Que in prophetis promiſſa:in euangelio comprobata:in apoſto-
lorum ſcriptis magnifice commendata extitit. Hec eſt illa excellentiſſima dignitas qua ſtante nō
eſt cur antichriſti formidemus aduentum:quemadmodum et Tercullianꝰ et Cyprianus et Au-
guſtinꝰ et multi veterum ex verbis doctoris gentium Pauli colligere videntur. Hinc antiqui no
ſtri ſpiritu ſancto pleni: quāuis adhuc idola colerent. Imperatores perſequerentur chriſtianos
vitam tamē illis prolixam: imperium ſecurum:domum tutam: exercituꝫ forteꝫ:ſenatum fideleꝫ
populuꝫ probuꝫ:orbem quietum optabant. Uos igitur magni: vos inclīti o germani quibꝰ tan-
ta dignitas credita eſt: curare pre ceteris debetis: ne vobis imperantibꝰ chriſtiane religionis
maieſtas intereat. Sed quid vos hec deo rependitis:immo quid nos omnes chriſtiani pro tantꝫ
beneficijs agimꝰ: vbi tantorum honorū memoria eſt. Principes vbi gratitudo eſt viri potētes
terram. ſacratiſſimam in qua viſus eſt deꝰ noſter et annis ſuper triginta homo cum hominibꝰ
conuerſatꝰ agareni occupant: officinas noſtre ſalutis machometꝰ obtinet: ſacroſanctum do-
mini ſepulchrum lectumqꝫ illum veneratu digniſſimum in quo propter nos vita noſtra obdor-
miuit in domino ſarracenorum impurate manus obtrectant. Loca illa ſancta:loca benedicta:
locꝫ precioſa:et agni immaculati purpurata cruore:dum nos ſilemus hoſtes fidei noſtre concul

cant. Et quid ad hec dicitis principes. Cur hec accidiſſe putatis. abbreuiatā ne manū dn̄i creditis aut impotentē factū qui eſt oṗs: Nunq̇d nō poteſt mittere pluſq̄. xij. legiones angelorū qui ſarracenos thurcos ⁊ tartaros ſe blaſphemātes exterminēt. Aut certe tm̄ verbo dicere ⁊ fiat quod voluerit. An qui ferocitatē Senacherib angelo dimicāte cōtriuit: qui furibūdū Holofernē in manū mulieris vidue dedit: qui percuſſit reges magnos ⁊ occidit reges fortes: qui clauſit egyptiis mare qui ſodomitis ſulphur pluit ⁊ ignē: qui ventis imperat ⁊ mari: qui fecit celos in intellectu: machometi ſuperbiā frenare nō poterit: omne ſubeſt ei cum voluerit poſſe. Quid igitur opinamini: quid creditis principes. Temptat nos dn̄s deus noſter: experiri vult an ſe diligatis: an virtute preſtetis an religioſi an grati ſitis: quid inter nos ſi ſit aliquis qui ſapiat ⁊ intelligat ac requirat hec et indoleat vicem eis. Quid ergo moramini. quid ſtatis: an nō eſt hic maximus bellandi fructus: maxima vtilitas veſtra. ſi preliū aduerſus inimicos crucis cōmittetis. vos beneficij memores oſtenditis: deo noſtro placetis: aias veſtras lucrifacitis ⁊ habituri cū angelis: triūphaturi cū ſanctis martyribus: regnaturi cū xp̄o celū acquiritis. Omitto hic principes id emolumēti quod pleriq̄ oēs milites noſtri tēporis ex bello querūt aurū et argentū: ceuromata pictas: tabulas: equos: veſtes: ſeruos: ancillas: Nā q̄uis multa hmōi hec expeditio repromittit. Nolo tamē vos xp̄i milites hec ambire: nolo vos rapinas q̄rere: nolo vos ſpolijs gaudere. Puſilli eſt animi lucris inhiare terrenis. Mens generoſa ⁊ alta celeſtes aſpirat in theſauros. Breuis eſt vita hois ſup terrā. Fugiūt anni noſtri: limites vite noſtre ſunt aranearū tela: cito dirūpitur. Feſtinat eni decurrere velox floſculus: anguſte miſereq̄ breuiſſime vite precio: dum vina cibos ſomniaq̄ poſcimus obrepit non intellecta ſenectus: nemo ſcit quid veſper vehat. Curriculū cui noſtri incertum eſt. Peregrini in terra ſumus: ſpes noſtra in celū tendēda eſt: vbi euāgelio teſte nec fures fodiūt nec tinee rodunt. Multe ſunt vie que nos eo deducūt. Sed hoc pfecto tēpore principes nullū iter acertius: nullū ſecurius. nullū expeditius nullū glorioſi⁹ eſt: quo poſſimus celū ſcandere: quā ſi cōtra thurcos celeſtis patrie noſtre ciuitatis ſuperne hieruſalē perfidos inimicos arma ſumentes puris et cōſtātibus animis bellū geramus. Cognoſcitis vt arbitror iā principes huius belli quod ſuadem⁹ nō honeſtatē modo: verumetiā vtilitatē. Nunc de facilitate gerēdi belli pauca ſubnectā: hoc eſt eni de quo tertio loco dicturū me promiſi. Fruſtra eni iuſtū bellū: fruſtra cōmodoſum pbauerimus. niſi etiam factu facile ne dicā poſſibile demōſtrem⁹. In hac parte illud meo iudicio animaduertendum eſt: optimi pceres: ne maior hoſtibus q̄ nobis ſit ſcientia rei militaris: ne frequētior vſus ne pecunia: ne copioſior potētia: ſuperior: ne deus ipſe fauentior: quinimmo neq̄ ſi pares vtrinq̄ vires fuerint bellū ſuaſerim. Nam teſte Octauiano ceſare qui preliū ſine certa prerogatiua cōmittit ſimilis ei eſt qui hamo piſcatur aureo: facile nāq̄ plus amittere q̄ lucrari pōt. At mihi ſeu noua conſiderāti ſeu vetera mēte repetenti: inter oēs nationes quas bello idoneas iudicāt: nulla expeditior: nulla fortior: nulla peritior: nulla audentior quā veſtra videtur. Vobis hoies: vobis equi vobis arma: vobis pecunie ſunt. Nulla natio tāgrandis ſub celo eſt quod habeat deos appropinquantes ſibi ſicut adeſt nobis dn̄s deus noſter. Et vbi obſecro tot clariſſimi principes: tot generoſi pceres: tot fortiſſimi equites: tot potētes ciuitates: tot diuitie: tot auri: tot argenti: tot ferri vēne vbi tanta multitudo: tanta iuuētus: tantū animi: tātum roboris. Germanie fines et veteres tradunt ab oriente viſcella fluuius et vngarie limes fuere. Ab occidente rhen⁹. A meridie danubius. A ſeptētrione occeanus ⁊ mare balteum quod prutenicū vocare poſſumus. Nunc q̄tū extra hos terminos poſſideatis ipſi videtis vos angliā pulſis britanis occupaſtis vos belgarum helnecior umq̄ fines electis gallis obtinuiſtis. Vos reciā ⁊ norciā inuaſiſtis: vos vſq̄ in italiam pedem extēdiſtis: vos hulmerigros qui nūc pruteni vocātur ex manib⁹ infideliū detraxiſtis: ſoli ex alienis in veſtro ſolo bohemi ſedent potentiſſimi ⁊ nobiliſſimi populi. Sed ⁊ illi veſtro imperio parere ſe aiunt. Regemq̄ habent veſtri ſanguinis nobiliſſimū Ladiſlaū. Vos igitur magni vos bellicoſi vos potentiſſimi vos fortunatiſſimi ac deo accepti germani eſtis: quibus a deo fines extendiſſe licuit: ⁊ ſuper oēs mortales romane potētie datum fuit obſiſtere. Nam ſi terrarū ille calcator olim ⁊ orbis domitor Iuli⁹ ceſar q̄uis ſubactis gallis ſepe rhenū trāſiuerit reſq̄ maximas in germania geſſerit. Bellicoſam tamē ⁊ aſperā ſueuorū gentē dimiſit indomitā. Auguſt⁹ octauianus cui ⁊ parthorū ⁊ indorū reges munera miſerunt qui vn⁹ omniū romanorū fortunatiſſim⁹ creditur eſt de quo illa ſunt metra. Auguſtus ceſar diuum gen⁹ aurea condet. Secula qui rurſus latio regnata per arua. Saturno quodā ſuperat garamātas ⁊ indos. Proferet imperiū iacet extra ſydera tell⁹. Extra anni ſoliſq̄ vias: vbi celifer Atlas. Axē humero ṽmit ſtellis ardētib⁹ aptum. Ille inquā feliciſſim⁹ imperator nullibi vnq̄ niſi apud germanos ſuccubuit. Iulianā ⁊ Varianam cladē in germania perpeſſus eſt. Lollianā: maioris infamie q̄ detrimenti varianā penes exitialē: trib⁹ legionib⁹ cum duce legatis et auxilijs omnibus ceſis. Longum eſſet referre quas intulerūt romane reipublice moleſtias germani: qui ⁊ ſi romanorū fortune aliquādo ceſſerūt poſtea tamen et ipſi de romanis de gallis de hyſpanis de hungaris deq̄ alijs diuerſis gentibus ſepenu

mero triumphbarūt. Nec romani cum rerū potirētes res magnas ſine germanis auxiliātibus pe-
regerunt: quorum tanta in bello virtus: tanta in domo fides fuit: vt ceſarei corporis cuſtos cohors
ex germanis potiſſime legeretur. Conferamus nunc thurcos ac vos inuicem et quid ſperandum
ſit. Si cum illis pugnetis examinemꝰ vos nati ad arma illi tracti. Vos armati illi inermes. Vos
gladios verſatis: illi cultris vtuntur. Vos baliſtas tenditis illi arcꝰ trahunt: vos lorice thoraceſqꝫ
protegūt: illos culcitra tegit. Vos equos regitis illi ab equis regūtur. Vos nobiles in bellum du
citis: illi ſeruos aut artifices cogūt. Veſtri milites nati atqꝫ nutriti in armis ſunt: illi copias ſuas
exceptis quindecim militibꝰ pugnatorū quos expeditos habēt ex agris atqꝫ offininis erūt. Vobis
flectere ludos equos ⁊ tendere ſpicula cornu. Vos oſſe cuum feroce teritis: veſtra iuuētus torrea
mentis intenta eſt: aut quatit opida bello: nec tarda ſenectus veſtres vires debilitat mutatqꝫ vi
gorem caniciē galea premitis: ſemperqꝫ recentes bellorū habere cauſas cupitis: viuere in armis
illis pictis croco ⁊ fulgenti mirice veſtis deſidieqꝫ cordi ſunt. Sūma volūtas eſt indulgere corcis
Solus machometus et quos dixi quindecim milia expediti ſunt: quos ſonus delectat armorum:
et animus in bella paratus exibet audaces. Ceteros inexpertos timidos effrenatos nullius pre
cij ſubijcietis. quod ſi manꝰ cuz illis conferatis nihil eſt quod de victoria dubitetis. Si modo quā
geſturi eſtis pro deo pugnam: aduerſus deuz nō cōuertatis mala mēte procedentes. Cū ergo ma
iores veſtri principes oīs vicinos ac longe poſitos populos armorū gloria ſuperuenerit cū timen
tes ipſi nullos omnibꝰ terrori fuerint. Cum vos ipſi nihilo minores veſtri progenitoribꝰ ſitis: cum
omnibꝰ his rebꝰ abundetis quas bello neceſſarias putant: cauſa vobis fortiſſimi milites: periti ſ-
ſimi duces ac ſatis fortunati ſint: cum deū in cauſa ſua propitium ſperare par ſit: cum veſtri hoſtes
longe inferiores vobis exiſtant non eſt cur tam honeſtū tamqꝫ vtile bellū pro deo veſtro gerens
dum detractare quoquo modo debeatis. Dicat hic fortaſſe quiſpiam. Rem non eſſe cum thurcis
tantum: ſed cum tartaris ſimul et ſaracenis: cumqꝫ oībꝰ gentibꝰ quas illi ſubiectas habēt. Hic
ego contra iuſto. nec ego vos ſoli theutones inquam pugnabitis. Ex italia ex gallia ex hyſpania
multiqꝫ cōcurrerēt: nec vngari deerūt: nec bohemi fortiſſimi gentes. Raſtiani bulgari omnes illiricē
ſes: omnes greci ſumpta occaſione coſurgent. Vicini quoqꝫ in aſia dabunt manꝰ. Nolite exiſtima
re principes ita omnem Aſiam machometo parere: vt non multi ſint chriſto ſeruientes: multi in ci
licia: bitinia: capadocia: ponto: ſiria: chriſtiani ſunt quāuis iugo ſeruitutis oppreſſi: hyperiqꝫ qui et
georgiani vocātur. Trapeſuntij: armeni: chriſtū colunt: nec cunctabuntur arma ſumere ſi vos vide
rint audentes. Veneti quoqꝫ et ianuenſes potentes populi quamuis pacem cum thurcis habent
partes tamen veſtras claſſibus adiuuabunt. Coacti namqꝫ ne ciuitates orientis admitterent pa
cem facere. At quot homines inuiti ac neceſſario faciunt neqꝫ diu neqꝫ diligēter facere poſſit. Ve
neti certe fidem imperatori dedere: facturos ſe qꝺ deceat chriſtianos ſi bellū cōmuni fidelium con
ſilio contra thurcos decernatur. Ego et ſi certe ſcio proceres vobis arma ſumentibus ex tota
chriſtianitate affutura preſidia. Nihilominus et illis domi manentibus: huic bello ſola germa
nia ſufficere non dubitauerim. Scio enim Gotfredum qui fuit lothoringe dux: cum ſolis trāſ
renanis theutonibus et aliquibus gallicis paucis italis hungariam percuſſiſſe: helleſpontum
tranſiſſe. Aſiam permeaſſe. Jeroſolymam ex poteſtate infidelium vendicaſſe: victis ac proſtra
tis omnibus que occurrerunt in medio gentibus: quamuis et thurci et ſarraceni numeroſi re
ſiſtere conarentur. In eius exercitu ducenta milia pugnatorum fuiſſe traduntur: atqꝫ multo ma
iores copias ſola germania cogere poteſt. Sed dicitis vt exiſtimo quomodo foris bellū geremꝰ
qui domi contendimus: nec portio eſt germanie vlla quieta. Sit pax intus non recuſabimus ex-
tra bellare. Prius thurci regnum attingāt ꝙ lites omnes extirpentur. Idcirco ſapientes illi
qui ratiſpane fuerunt: indicendas in tota germania quinquennales inducias putauerunt: id
nunc explendum eſt. Omnes qui contendunt imperij principes: ac vaſalli aut ſubditi ſunt
niſi Ceſaris mandata cuſtodiant: fidem frangunt: honorem maculant: rempu. ledunt: ſibi ipſis
nocent. quod ego de tanta nobilitate minime putauerim. Nā quis erit adeo durꝰ: ideo obſtinatꝰ
bonis: adeo aduerſus moribꝰ vt treugas pro cōmuni chriſtianorū ſalute indictas preſumat infrin
gere. Et hic legatus apoſtolicus qui cenſuras eccleſiaſticas interponet. Legati Ceſaris imperiale
bannū ⁊ alias penas adiment. Proch germani nobiles: gens bellicoſa: gens alti cordis: an modo
in tāta ⁊ veſtra ⁊ oīm xpianorū neceſſitate deficietis: eritis ne adeo incauti adeo ceci vt rane mu-
riſqꝫ fabulā in vobis impleri ſinatis: qui dū inuicē ſe morderēt preda miluī fuere. Nōne cernitis
dum ſimul contēditis venientē thurcū ⁊ oīa rapientem: que nos litigare cōpellūt. Expellite prius
cōmunem hoſtē: tum ſi pacē tenere nequitis de terra: de dominio de ceteris bonis: pugnate que
non thurcis ſed veſtris filijs relinquere valeatis. Equidē ſi has inducias amplectimini principes
nō eſt mihi dubiū quin validiſſimū ⁊ copioſum exercitū comparare poſſitis: quo educto pacē in
almania neceſſario relinquetis. latrones enim ⁊ raptores omnes exibunt. agricole et artifices
domi manebunt: paratū genus hoim quēadmodū tempore conradi Ceſaris eueniſſe conſtat: cum

ille copias aduerſus ſarracenos et thurcos eduxit. Et fortaſſe hoc vna eſt pacā de germania via neſcio an vos alias habeatis. Sed dicitis quid cū prutenis agemꝰ qui rebellantes ſuis dominis relicta religione theutonica: ad magnū regē polonie deſcinerunt. Tria hic remedia ſunt: duo dicā tertiū in aliud tempus retinebo. Aut ſeruentur hic inducie ſicut in ceteris germanie litibus. Aut ſi hoc durū religioni videtur: ſinite fratres religioſos cū ſaxonibꝰ bohemis et alijs quos poſſunt allicere ſuā prouinciā vendicare: Neqꝫ enim propterea veſter exercitus magnopere impedietur. Nam et imperante Corado de quo pauloante dixi: cū tertiꝰ Eugeniꝰ romanꝰ pōtifex chriſtianos excitaret pro tutela terre ſancte: quam ſarraceni euertere conabantur pruteni cum ceteris viterioribus idola colebant: ac crebris excurſionibus: nunc ſaxoniani: nunc alios vicinos chriſti cultores infeſtabant. Conradꝰ autem dimiſſis ſaxonibꝰ aut ceteris vicinis qui domi cum prutenis ac reliquis barbaris decertarent: ipſe cum renenſibꝰ: ſueuis: franconibꝰ: bauaris: hieroſolymam penetrauit Idem et nunc nobis agere licet. Ceterum quia nonnullos eſſe audio qui machometuꝫ deinceps quieturū exiſtimant: neqꝫ vt ego dico tantopere feſtinandum eſſent. Reſeruabo vobis aliqua de conſuetudine et natura huius hominis: que mihi per eos nota ſunt: que ſecum aliquandiu conuerſati fuere: vt quid ſperandum quidue timendum ſit eo certiꝰ habeatis. Eſt autem machometꝰ adoleſcens annos natus quattuor et viginti animo thurci et glorie cupido: robuſto corpore ac laboris patiente neqꝫ vino neqꝫ cenis indiget: et ꝙuis more gentis libidinoſus: non tamen inter vxores ritu langueſcit: coreas fugitat: vnguēta deuitat: raro induit mollibꝰ: non cantu nō ſono delinitur: non canes alit: non aues nutrit: vna ei voluptas eſt arma tractare. Honorat milites: equos amat: naues: curros: machinas: bellicas: formoſis mulieribꝰ prefert. Et ꝙuis eſt natura barbarꝰ abhorretqꝫ literas: geſta tamen maiorū cupide audit: ac Iulium Ceſarem et Alexandruꝫ magnū omnibus anteponis: quorum illuſtria facta ſuperare poſſe confidit atqꝫ contendit: nec ſe minꝰ aptum ad ſubiendum orbem dicit ꝙ illi fuerunt: cum ſua ſint longe maiora principia ꝙ illorum referantur. Et quoniam falſo prophete ſuo machometo quo conſtantino ſubiecit: non dubitat quin ad ro. ſubmitteret poſſit barbara temeritate ⁊ aſiana ſuperbia plenus. Hic eſt veſter hoſtis proceres exiſtimatore nunc: an taleꝫ naturā quieſcere ſit veriſimile. Sed quid coniecturis aut argumētis in rebꝰ vtimur manifeſtis. Nonne hic victe cōſtantinopoli mox perā deleuit: ppinquas ciuitates oppreſſit. Ciclades inſulas maris egei magna ex parte diruptit. Diſpoſitū ex roſtia pepulit. Et ꝙuis eſſent cū hungaris inducie: eorum tamen fines ingreſſus: nōnullos agros depopulatꝰ eſt. Ecce paceꝫ thurcorum optimi principes: Ecce quietem quam ſperare poteſtis Nolite cōfidere: nolite differre. Cōſulite vobiſipſis ⁊ vtilitati libertatiqꝫ veſtre dū tēpus habetis. Cauſa belli vt intelligitis ⁊ iuſta eſt ⁊ neceſſaria ⁊ maxima vobis ad pugnam omia ꝙ thurcis meliora ſuperſunt. Orat vos Ceſar ne xpiane reipublice ne vobiſipſis hoc tempore deſitis: ſed quemamodum ratiſpone condituꝫ eſt: quos poteſtis milites equos arma currus inſtrumenta bellica commeatꝰ preparetis. Nam et ipſe que ſunt in ſua poteſtate ad hoc opus omnia premitit: quecunqꝫ ſibi vt imperatori romanoruꝫ vt auſtrie duci: vt religioſo principi: vt homini xpiano incumbunt exequi: preſto eſt et valeas: tantum vos principes in hoc loco de bello gerando concordes ſitis. Nam ſi vnquam pugnandi tempus fuit: profecto nunc eſt: quando non ſolum honor et ſtatus veſter: ſed ipſa libertas veſtra: ipſa fides: ipſa vita i dubio ponitur. Neqꝫ enim ſi thurcos progredi ad vos ſinitis: querendum erit in quo ſtatu: in qua fide viuere debeatis. Memento patrum veſtrorum generoſi proceres: ponite ante oculos illuſtria facta maiorum recolite quotiens progenitores veſtri cū magnis exercitibus alpes italie tranſire. Alfonſum longobardorum regem Stephano pape moleſtum. Pipinus coercuit deſiderium eius prouincie regem Adrianum inſultantem Carolus magnus compeſcuit. Romanos formoſo pōtifici rebelles Arnoldus edocuit. Berēgariuꝫ qui ſe regē italie iactitabat: vocatu Iohānis pape octo primꝰ magnꝰ bello contriuit. Referre quidē grauius fuerit quotiēs veſtri anteceſſores pro romana eccleſia, pro fide catholica pro ſalute cōmuni decertauerunt. Illi quidem dum parato et forti animo xpianam religionem tuerentur romanum imperium ad ſe traxere. Videte nunc quem vobis animum ſuſcipiendum eſſe putetis patres veſtri pro ſuis non dicam ciuibꝰ ſed agricolis paulo cōtumelioſiꝰ tractatis ſepe bella geſſerunt. vos vno imperatore cū tota grecie nobilitate crudeliſſime necato: nō putabitis eē pugnādū. Illi frequenter ſuis miniſtris parū reuerenter cōpellatis non dubitarunt arma recipere: vos deo veſtro probroſe cōtēpto nō armabimini. Illi pro amplectēdis xpianorum finibꝰ duriſſimis ſe prelijs commiſerunt: vos pro tuenda religione fideqꝫ veſtra recuſabitis arma capeſcere. Non eſt de rebus leuioribus hoc bellum: pro patria: pro liberis: pro vxoribus: pro ſocijs: pro libertate: pro vita: pro fide: pro religione: pro ſanctis martyribus: pro magnis apoſtolis: pro glorioſa matre dei aduocata noſtra regina celi Maria: pro filio dei: pro redemptore: pro ſaluatore: pro maximo ⁊ certiſſimo deo veſtro: pro ſpiritu ſancto directore: pro patre eterno: pro diuiniſſima trinitate: quam ſpurciꝰ ille machometꝰ perſequitur: committendum eſt prelium. Cogitate principes quo reducta eſt chriſtia

na religio q̄tum in oriente: q̄tum in meridie diminuta eſt noſtra fides. Sumite alta corda: induite fortes animos: defendite matrem veſtraꝫ eccleſiam que vos xp̄o regenerauit. Accingimini gladio ſupra femora veſtra potentiſſimi: occurrite inimicis xp̄i. Nolite eſſe vltimi quos imperij dignitatis iubet exire priores. Carolus rex frācorū ⁊ nobiliſſimus ⁊ potētiſſimus pugnaturū ſe dicit ſi vos armemini. Que ſit mens incliti Ladiſlai regis hungarie ⁊ bohemie ex ſuis oratorib⁹ audictis. Regis dacie ſuecie ac noruegie literas habemus que mentem illius optimum exponunt. Alfonſus rex aragonū et ſicilie: noſtri ſeculi clariſſimum ſydus: etiā ſilentibus ceteris hoc magnificum bellū: hanc glorioſam expeditionem pro xp̄o nomine vltro ſuſcepturum ſe pollicetur. Philippus burgūdie dux nō minus animo q̄ ſanguine clarus: potentatu ac dominatu pro magnis regibus non modo ſe iturum ad hoc bellum promittit: ſed alios quoq̧ vt ſe accingant magnopere adhortatur. Intueamini hos duos principes Alfonſuꝫ et Philippū maximos dn̄os terra mariq̧ potentes: ambo etate profecti ſunt: ambo ſexageſimum annum tranſire. Ambo tn̄ certamini ſeſe offerūt neq̧ in proprijs perſonis pro deo ſuo pugnare recuſant. Quid vos facitis electiſſimi principes quibus etas florida eſt: quibus ebulit ſanguis quibus magnus labor iocundus quidē lud⁹ videri debet. En milites: en duces: en robuſtiſſimi iuuenes: finiſtis ne ſenſibus maiorē q̄ vobis animū eſſe dormietis ne domi cū illi foris militent: marcebitis ne ocio dū illi in negocio vigent. Minime de vobis talia ſuſpicor: degeneres animos timor arguit. Vos autē erecto animo alacres intueor. Incipio bene ſperare. Sentio iam titulare pectora veſtra: ac flagrare amore bellandi. Nec miror vos etate integra militie ſectatores hui⁹ belli cupidos eſſe. Nā ⁊ ego ipſe q̄uis ſenio grauis q̄uis eccleſie deditus: incēdor et eſtuo nimio feruore talis viſende pugne. Veteribus illis ex quibus vobis origo eſt principes: cum eſſent adhuc gentiles: nullum fuit graue bellū quo pro patria ſuſcepiſſent. nullaꝫ illi mortē miſerā putauere que pro republica ſubiretur. Sed que reſpubli. maior aut melior q̄ noſtra xp̄iana. que patria dulcior aut nobilior q̄ noſtra. illa celeſtis ad quā cūcti aſpiramus formoſa hieruſalem. Illi cū pro patria morerentur tamen maxime exultabāt. Nos cū morimur tum finimus exiliū: tum patriā ingredimur. O felix mors que vitam premit tēporalem cōcedit eternā. O fauſtū ac deſiderabile bellū in quo vincis in terra ſiue vinceris: in celo triūphas quid ni ergo ardēti pugnemus animo quibus tanta promittuntur emolumēta. Ecce dn̄s noſter ſanctiſſimus xp̄ianorū ſūm⁹ pater Nicolaus papa quintus: ouiū xp̄i paſtor romanorū pōtifex ſucceſſor bti petri dei noſtri vicari⁹: oibus q̄ hāc expeditionē ſequent̄ delicta remittit: culpas abluit veniā p̄bet: celū ꝓmittit. Nec de ꝓmiſſo eſt dubiū q̄n is eſt qui ptātem hꝫ ligādi ac ſoluēdi: q̄ locū illi⁹ tenet: cui date ſunt claues regni celorū. Ecce nūc celi apti ſunt. Ecce nūc iter in patriam: ecce ſcalā qua ſup oēs planetarū orbes ſcādere valeatis. atq̧ ad ipſam gloriā ꝑuenire q̄ nos ad regiā magni dei recto tramite ducat. quia ſi oibus (vt inquit orator) q̄ p̄triam auxerint: iuuerint: defenderint: certū eſt in celo eſſe diffinitū locū in quo beati eūo eterno fruant̄. quid de vobis putandum eſt pricipes nō qui pro terrena: ſꝫ p celeſti patria pugnaturi eſtis. quid dicā. Multa dicere poſſuꝫ ſed hoc tempore apoſtoli Pauli doctoris gentiū verba cōmemoraſſe ſatis erit. quia neq̧ oculus vidit: neq̧ auris audiuit: neq̧ in cor hominis aſcendit que ꝓmiſit dn̄s diligētibus ſe. quales vos futuros eſſe o germani nobiles nemo dubitauerit: ſi hoc bellū: vt imperator admonet: papa petit chriſtus iubet pro diuino honore atq̧ amore ſuſcipietis.

¶ Gaudet bene valere amicū et ſe in columē ſcribit. Ep̄la. cxxxij.

Eneas Bartholomeo maſſano. Eximie doctor fili amantiſſime: inuentis tandē alis litere tue ad nos cōuolarūt. Credimus ſolas timuiſſe tā longiꝫ iter: nā ſimul epiſtole tue reddite ſunt. Cōuenere apud venetias: vt arbitramur: ſiue alio in loco italie ſimul priuſq̄ germanie mōtes penetrarēt: inde facto cuneo fortiores audētiores trāſierunt. Intellexim⁹ te noſtroſq̧ oēs bn̄ valere: qḋ nobis voluptati eſt. Qr vero noſtrū redituꝫ ſuades eſſe celerē ꝯſulis que nobis in aīo ſunt: ſtat ſnīa medio mēſe octobris omnino iter arripere. Sic enī licētiaꝫ ceſaris nō ſine labore obtinuimus. Vicariū noſtrū ſperamus nō receſſere priuſq̄ reuertamur: tuā prudentiam nō dubitamus ad id officiū ſufficiētez. Sed noſti clericoꝝ morem: qui nō equo animo ferūt: laicos ſibi iudices dari: De hoc reuerſi latius colloquemur. Anthoniā tibi gratā ⁊ morigerā eſſe gaudem⁹. Matrē ⁊ ſorores nr̄as tue fidei cōmendamus. Bartholomeū cognatū noſtrū tuū ſocerū optimū virū ⁊ Frāciſcū eius filiū ſaluere iubem⁹. De calculo cū ꝓcuratore facto intelleximus: quia redire intēdimus cito nō plura dicimus. Valete optime. Et grezio. x. Auguſti. Anno. M.cccclij.

¶ Hortatur genitricem ſuam fouere ⁊ amicū ſtudio literarum cō ducere. Epiſtola. cxxxiij.

VEnerabilis dilecte noſter. Conqueſti ſumus te non ſcribere: nec ſine cauſa. Nã litere tue nobis minime reddebantur. Nunc vere intelligimus te ſcripſiſſe: ſed literas in via manſiſſe. Nunc enim aliquas ex his accepimus: quibus te plurimũ facis excuſatum. Suſcipimus verba tua bono animo: et ita confidimus eſſe vt ſcribis. Multa haberemus tibi reſcribere: ſed quia mẽſe octobris ꝓximo ad vos iter arripere conſtituimus ſic enim Ceſar nobis annuit: non eſt cur multa modo dicamus: de cunctis tunc tranſigemus. Contentamur tibi et vicario noſtro inſimul bene eſſe ac facesſere diſcordias. De frumẽto quoq; que acta ſunt comprobamus. Cura vt facis diligenter negocia domus: vt redeuntes tuam ſolicitudinem atq; ſolertiam commendare habeamus. do. mariano ſozino vt nos facias commendatos cupimus. Nauem cognatum noſtrum vt officio ſuo acurare det operam noſtro nomine hortare de notario apud villas noſtras tenendo pro reddenda iuſticia placet: vt que nobis ſcripſiſti. d. Georgio: et d. Bartholomeo de maſſa dicas vel alteri eorũ: vt ipſi conſuluerint nauim vti faciat noſtro nomine imperabis. Matri noſtre que vult quoq; petit: nulla ratione neges. Scimus enim eam nihil optare: niſi que conſona ſunt rationi. Antonius niſi ſtudioſus erit nullam apud nos gratiam inueniet et penitebit eum negligentie ſue: ſi redeuntes indoctum inuenerimus. Thomas capellanus noſter tibi reconciliatus erit ex noſtro iuſſu. Vale ex grezio ſtirie die. x. auguſti. Anno. M.ccccliij.

Hortamur vices ſuas paulo longius compellere aduentum ſuũ citius ſpondens. Epiſtola.cxxxiiij.

VEnerabilis et eximie docto: dilecte noſter. Scimus non ſine labore locum noſtrũ teneri a vobis tamen q: cito redituri ſumus fauente domino. Rogamus breue hoc tẽpus equo animo feratis. Ac ſm animum officij veſtri vultis implere. Nos enim ad mediũ mẽſis octobris hinc recedere cõſtituimus domum reuerſuri. Sic enĩ Ceſaris licentiam nõ ſine labore obtinebimus. In rebus que ad iuſticiam cõcurrũt ſcitis q: vobis plenum imperium cõmiſimus: hortamur ita faciatis ſicut de veſtra et doctrina et probitate confidimus. Nec plura impreſentiarum. Redeuntes autem plura vobiſcũ conferemus. Valete in xpo optime. Ex grezio ſtirie. x. die auguſti. Anno quo ſupra.

Scribit nouitates et alijs referre iubet. Epiſtola.cxxxv.

REuerendiſſime in xpo pater et domine mi colentiſſime poſt humilem recõmendationẽ. Magno merore confectã eſſe dignationẽ veſtrã ex clade conſtantinopolitana nõ ambigo. Quis enĩ xpianus nõ doleat tm̃ vulnus illatum eſſe catholice fidei Xriſto: et ego vobiſcũ colendiſſime pater: et quidẽ ſi aliquid poſſem ſtuderem pro mea virili que chriſtiane reipublice putarẽ eſſe ſalubria. Sed ſum ego priuatus homo: nihil ad me magna pertinẽt. At veſtra dignatio q̃ inter ſenatores orbis locũ habet ſummoq; ſacerdoti et aſſiſtit et cõſulit. Nõ dubito quin modo ſummo ſtudio ad ea nitatur ꝑ que thurcorũ furor ne vlterius ad nos progrediatur reprimi poſſit atq; retundi. Noſco enĩ et zelum et fauorem animi veſtri: q: nõ poteſtis quieſcere dum reſpublica in ſpina colliditur. Noui quoq; ſanctiſſimi domini noſtri mentẽ ad cõmune bonũ et ſolidã et ardentem: itaque nõ ſum oĩno ſpe vacuus. Confido adhuc aliq̃d fieri ꝑ qđ crudeli et enormi vulneri nuꝑ apud grecos accepto medeatur. Sane quid ſit animus imperatoris in ea re ſuis ex literis quas apoſtolico culmini ſcribit plenius intelligetis: non eſt cur multa ſcribam. hoc ſolum dico. Nunq̃ de illa re Ceſarem aut frequentius loqui: aut attentius audire poſtq̃ ſibi annis ſeruio decem animaduerti: ac tm̃ in hoc negocio. De boemia miſſe ſunt mihi litere ꝑ capitulum pragenſe. Illas dignationi veſtre remitto: vt de his dño noſtro ſanctiſſimo verbum faciatis: et ſi viſum ex vſu fuerit ad conſolationem illorum aliquid reſcribatis. Res prutenorum cum ſuis ciuitatibus ad. xv. dies poſt feſtũ ſancti michaelis ſuſpẽſa eſt: propter capturã legatorũ ciuitatis. Ego ſtatuerã hoc menſe domum petere: et dignitatem veſtram rome viſere. Sed tenuit inuitum me Ceſar ad eam diem. Exinde promiſit mihi licentiam ad tempus dare qua domum repeterem: viderem q; res eccleſie atq; paternas. Legati predicti iam rediti libertati feruntur. Axamit qui hungaros premit et indies maiores clades regno inferre. Recõmendo me dignationi veſtre colendiſſime: cui ſeruire paratus ſum. Ex gretz die. x. auguſti. Anno. M.ccccliij.

Ladiſlaum bohemiam intrare coronam ſuſcepturus ſignificat Epiſtola.cxxxvj.

MAgnifice et generoſe comes maior honorande. Non eſt mihi dubium quin res grecorum magnas et tibi et toti romane curie occupationes prebeat. Ideo te paucis tenebo. Scripſiſti mihi pridem vti ſuaderem ceſari ne res patauien. eccleſie amplius ſuſpenſã teneret fineretq;

pꝛomoueri electum. Jd feci magno conatu et multis vicibus. Sed nihil pꝛofuit mea ſollicitudo. Ce-
ſar in ſuo pꝛopoſito perſeuerat: neqꝫ paſſurus eſt quantum in ſe electum ipſum pꝛomoueri: niſi hu-
miliatum. Jlle vero neſcio quid ſecreti habeat ſuperbus eſt: neqꝫ dignatur pꝛincipi ſe ſubmittere.
Habes quomodo res ſe habeat. Nunc veſtrum eſt cogitare et facere quod magis ex viu ſit. Neqꝫ
aliud circa hoc. Nos hic neqꝫ pacem habemus. Neqꝫ bellum pudet vtriuſqꝫ. Jn hungaria magnos
motus Aramit excitauit: neqꝫ adhuc repꝛeſſus eſt. Conſtantinopolitana clades hungaris terroꝛi
eſt. Rex Ladiſlaus ad feſtum Michaelis ingreſſus eſt bohemiam: coꝛone ſuſcipiende cauſa. Vale at
que his paucis eſto contentus. Veniam ad te cito: et ſi per curas tuas licebit agam verbis quod ſcri
pto deeſt: cupio. S. domini noſtri pedibus commendatum me facias. Ex gretzio. ſtirie x. die auguſti
Anno. M.cccclih.

Expetit ſibi ſtatum itali ſcriptis notificari. Epiſtola. cxxxvij.

VEnerabilis vir amice honoꝛãde. Magna mihi ꝯſolatio eſt: qꝛ mihi ſepe
de rebus curie ſcribitis: ꝙuis aliquando que nolim audiã. Sed ſignifica
re opoꝛtet ꝛ bõa ꝛ mala quod vos accurate facere gaudeo. Qđ non ſucce
dit de annuata nõ miroꝛ. Eſt eñ neceſſe paupem vt agã vitã: ſic mea na
tura vult. Foꝛſitã ꝑpter res grecoꝝ ſtatuet papa ex oĩ clero decimã col-
ligere id deerit. duplici malo plectar dñ vno cupio liberari. Verum puto
me vt pꝛidẽ ſcripſi breui ad vos venturũ: nũc video quidnã eſſe debeat ð
annuata ꝛ omnẽ foꝛtunã tolerabo foꝛtiter. Ceſar annuit mihi poſt feſtũ
Michaelis expedita re pꝛutenica vt domũ ad tpſrepetã. Acceptauit tẽ
poꝛaneã licentiã ac cũ domi fuero ꝑ literas aliam manendi facultatẽ vel
impetrabo vel extoꝛquebo: ne ſemper curialem ſeruitutẽ ſeruiaꝫ. De patauieñ. eccl'ia nõ video ꝙ ex
hoc loco vnꝙ̄ poſſit haberi concluſio. Si tñ papa ꝑ ſe aliquid ageret cupio et domini v'rici ſonnẽber
ge et mei memoꝛiã habeatis: ſed puto mei infoꝛtunij augendi cã nunꝙ̄ eccl'ia patauieñ. expedictur
De pace olim tractata vt res ſe habeat ſcriptũ eſt a me: pendent adhuc oia. Puthaim ꝗ nobiſcum
pꝛius fuit. iã hoſtis eſt: pꝛopter ſtipendia que vel nimia petit vel pauca offeruntꝛ. Tractatꝛ tñ de con
coꝛdia ſecũ: de qua non eſt magna ſpes. Sic ſemꝑ aut bellum eſt: aut belli metus. Jnquieta eſt hec
terra ꝛ aſſiduis vexatꝛ turbinibus. Rex ladiſlaus adhuc eſt in pꝛopoſito petendi bohemiam in feſto
Michaelis coꝛone ſuſcipiende cauſa. Scribo aliqua reuerendiſſimo dño meo ſancti angeli de facto
capituli pꝛageñ. ſcripſi ꝛ pꝛius dño Firmano. Rogo pietatis vt aliquid reſpondeãt. De bello italie
quomodo ſeſe habeat cupio. d. Stephani noſtri literis inſtrui. Velitis eum vt ſcribat cõmonefacere
Alias dixi me habere literas doctoꝛatus pꝛo amico domini Aſſiſini: eas mecũ afferam: ſic ei meo no-
mine dicere non grauemini: et valete optime Ex gretz die. x. auguſti. Anno vt ſupꝛa.

Jterum hoc expetit et quid papa et cardinales de clade conſtã tinopolitana ſentiant. Epiſtola. cxxxviij.

VEnerabilis et eximie doctoꝛ amice honoꝛande. Que nuper ſcripſiſti mihi de rebꝰ ita
lie cupide legi: notaqꝫ Ceſari feci: expecto ex te plura. Puto nunc de pace apud
italos agi: commonitos clade grecoꝛum. Apud nos enim fama eſt conſtantinopoliꝫ
expugnatam eſſe a thurcis. Peram captam. Naues pluris receptas magnam chꝛi
ſtianoꝛum factam cedem. Niſi ergo nunc inuicem pacificamur: ac de modo reſiſten-
di thurcoꝛum furoꝛi cogitamus. actum de nobis eſt. Quippe Ceſar ad eam rem quã
feruentiſſimus eſt. Si modo papa et alij reges concurrere velint. Oꝛo igitur te ne pigriteris mihi, de
omni ſtatu italie ſcribere quid agit in tanta nouitate ſacer oꝛbis ſenatus. Que mens ſit ſummo ſa-
cerdoti: quid pꝛudentes italie viri de tali concuſſione chꝛiſtionoꝛum ſermocinentur. Et ſi res ipſa
quo geſta ſit oꝛdine ſcitur a pud vos: cupio id mihi communicatum facias. Nos his in regionibus ni
hil aliud noui habemus ꝙ̄ iſta de grecia allata noniter hoꝛrenda et dolenda cuncto populo chꝛiſtia-
no. Que vtinam tam falſa eſſent ꝙ̄ vera timeo foꝛe. Vale et me ama vt ſoles. Ex grezio die. x augu-
ſti. Anno. M.cccclij.

Congratulatur pꝛoſperitati ſucceſſus et petit certioꝛ fieri de clade conſtantinopolitana. Epiſtola. cxxxix.

REuerende in chꝛiſto pater et amoꝛe frater. Feciſti pꝛobe quod te poſſeſſionem habitu
rum eccleſie ſignificaſti. Jam enim ſcripta nonnulloꝛum ad me venerant qui ſe male
tibi ſperare aꝛebant. Que res mihi erat moleſtiſſima. Congratuloꝛ igitur tibi et gau-
deo m hi: quia te pontificem non titularem audio. Tua foꝛtuna omnis mea eſt: neqꝫ

ſine me vel triſtari vel gaudere poteſt. Uidebo te vt ſpero propediem. Naꝫ ceſaris voluntati domū ad dies aliquot repetam. Et ſi deus annuet curabo in eccleſiam perſeuerare: viuereqꝫ mihi et populo meo. Interdum et romam veniens te conueniam: et dulcis noſtre conſuetudinis fructum capiam. Quamuis talia iam ex grecia noua feruntur: que nullum chriſtianum bonam habere mentem per-miſſura videntur. Apud vos non dubito illa eſſe quam notiſſima. Quare mihi feceris rem acceptam ſi vt negocia conſtantinopolitana rome dicuntur geſta me docueris. Uale optime et reuerendiſſimo domino noſtro communi commendatum me facito. Ex gretz ſtirie die decima. Auguſti. Anno. Mileſi. cccclii.

¶ Hortatur papam vt chriſtianos contra thurcos defendat: et innoteſcit que pre manibus ſunt inter hungaros et auſtrales. Epiſtola. cxl.

BEatiſſime pater ⁊ clementiſſime domine: poſt deuota pedum oſcula beatorum humilem mei recommendationem. Scripſeram nuper S. veſtre de perditione conſtātinopolis. Deinde noua hic fuerunt q̄ ciuitatē illā adhuc per chriſtianos teneri dicebant. Id mihi ad tempus conſolationi fuit. Sed nunc inuenio primum nuncium nimis verum fuiſſe. Quibus ex rebus ⁊ ſi mihi aliter non conuenit de tanta re loqui: tamen vt chriſtianus tacere nō poſſuꝫ. Multa cū ceſare de hac calamitate reipublice chriſtiane ſum locut⁹. Inuenio mentē ei⁹ bonā: ſed impoſſibile eſt p̄clare agere cum cui deſunt facultates. Quod ſi veſtra ſanctitas cui principes auſcultant ad hoc nouarit operas. Nō eſt mihi dubium quin furor thurcorum comprimi poſſit et chriſtiano populo conſuli. Tanquam igitur vermiculis ſcripſi nuper et modo ſcribo vti ad rem hanc veſtra pietas viriliter aſſurgat oro et velit et toto pectore negocium fidei ſuſcipiat: ſcribatqꝫ ceſari ſuuꝫ propoſitū qui profecto volens eſt: et apoſtolica mandata totis conatibus exequetur: quemadmodum ex ſuis litteris cognoſcetis. De rebus harum partium hec referre poſſum. Hungari ad feſtum ſancti Bartholomei p̄rimum conuentum habituri ſunt apud poſſonium cum rege ſuo. Ibi tria dicuntur agenda. Primū eſt danda opera vt pax cum ceſare tractata ratificetur: ad id auſtrales cupientiſſimi ſunt. Comes cilie alium animum habet. Plus tamen valituri q̄ mali creduntur. Secundum eſt vt axamit ex hūgaria eliminari poſſit qui multas ſtrages hungaris dedit. Ferturqꝫ iam. xiii. milia hominū in armis habere et ad eos iam confugiſſe giſcaram nonnulli tradunt: ſed hoc nondum certum eſt quamuis receſſiſſe cum mali animi a rege ladiſlao conſtet. Tertium eſt vt de facto thurcorum conſilium capiatur. Hec de hungaris. De auſtria hec ſunt. Ueniunt nunc ad ſanctitatem veſtram legati regis dicūtur. acturi de cenſuris et de eccleſia patauieſi. De hoc vltimo ſcit veſtra pietas quid ceſari promiſſum ſit. Durum eſt offendere tantum principem: et eccleſiam ſemper vacare forſitan eſſe durius. Neſcio quid dicam veſtra ſanctitas meliorem partem elegit. Aiunt aliqui legatos illos etiaꝫ de compactis bohemorum cū veſtra ſanctitate acturos. Nam rex ille bohemis p̄miſiſſe fertur. Maleert intelligo res apud bohemos ſe habent quando heretici dominantur. Comes alie parum de fide curat. Rex puer tn̄ cupit optimum ſapit. Nunc apud Uradiſlaum inter regem polonie et albertam filiam matrimonium tractatur: crediturqꝫ iam concluſum. Hec habui que modo pietati veſtre ſcriberem. Commendo me pedibus v̄re. S. quā diuina pietas diu ſoſpitē nobis p̄beat Ex grezio ſtirie die. xi. augu. Anno quo ſupra.

¶ Conſtantinopolitana clades veridice refertur. Epiſtola. cxli.

REuerendiſſime in chriſto pater ⁊ domine mi colendiſſime: poſt humileꝫ recommēdationem. Dedi nuper dignationi veſtre litteras per quas aiebam noua huc delata eſſe: que calamitatem conſtantinopolitanam denegarent. Ita quidem factū eſt. Nam deuenerāt illa vana leticia venit. Sed nunc ex pluribus locis habemus nimis verum fuiſſe primum nuncium. Nam et conſtantinopolis capta per thurcos in ſeruitutem redacta eſt: hominum magna cedes facta: anime multe abducte ſunt ⁊ alia pleraqꝫ occupata. Quibus ex rebus veriſimile eſt ſuperbum et crudelem hoſtem nō quieturum: neqꝫ per ignauiam ⁊ ſecordiam tanti victoriā neglecturū. Incumbit ergo apoſtolice culmini: de tanti periculi auerſiōe cogitare: admonere p̄cipes ac populos inſtare vigilare: feſtinare: nihil omittere ex his que ad reipublice ſalutē p̄tineāt. Ad quā rem lꝫ ſacrum orbis ſenatum ardentē nō ambigo. Tamen dignationem veſtram p̄ veteri ſeruitute mea his paucis onerare p̄ſumpſi. Quibus me veluti chriſtianū de talibus nouitatibus animum ex catholice religioni timere ⁊ prouiſionē optare. Neqꝫ alia ſuper hoc modo de reb⁹ bohemicis aliqua nuper dignationi veſtre ſignificaui: ſi p̄ occupationes v̄ras licet: cupio reſponſum habere. Meqꝫ veſtre P. reuerēdiſſime quoad poſſum me facio cōmendatum: quacūqꝫ in re poſſum illi ſeruiturꝫ Ex gre

zio ſtirie die.x auguſti.Anno.M.ccccliij.

¶ Auctoritate abſoluendi impetrat vicario. Epiſtola.cclij.

Reuerendiſſime in chriſto pater ⁊ dñe mi colendiſſime: poſt humilē cōmendatiōez Aſſumpſit al's veſtra reuerendiſſima. P. ad preces imperatoris in ſuum vicariū honorabilem ⁊ modeſtum virum dñm Jacobum plebanū iuſtam:q ⁊ ceſari carus eſt ⁊ omnibus acceptus. Verū in litteris vicariatus nulla ei facultas commiſſa eſt: aut conferendi beneficia: aut in caſibus reſeruatis abſoluendi delinquētes. Sed hanc facultatem habere dicitur epiſcopos pe.tinch. querens dño iacobo grauis eſt. Audire enī cauſas et corrigere exceſſus odioſum eſt: niſi ⁊ poteſtas ſit abſoluendi ⁊ gratias concedendi. Credit autem ipſe ⁊ mihi ſatis veriſimile videtur dignationem vrām id inaduertēter obmiſiſſe. Ea propter multū deſiderare: vt officiū ſuū ampliare dignemini ⁊ poteſtatem ſuper premiſſis ſibi ꝯcedere. Ad quā rem q: ceſar ſcribit: nō eſt opus multa me verba facere. Tātum teſtifico: id futurū ceſari chariſſimū ⁊ dñm iacobuz ꝑ ſua virtute hoc honoris mereri. Cupiens etiam meas preces apud veſtrā dignationem ſibi vtiles eſſe. In partibus iſtis non habem⁹ alia noua: niſi illa horribilia ⁊ dolenda de conſtantinopoli perdita. Que vt nos conturbat: ſic ⁊ dominū noſtrum ⁊ ſacrū collegiū merore afficere nō ambigo. Velit autem pietas diuina oībus xpianis regibus mentem dare: vt ſuper his cogitent: ⁊ ad obuiādum thurcoꝝ potētie feſtinent de qua re parum ſpero: niſi dñs noſter ſanctiſſimus eius rei ſe principem prebēs dormientia hominū pectora excitauerit. Recōmendo me reuerendiſſime paternitati veſtre: ad cuius mādata paratiſſimum me ſemper habebitis. Ex grezio die.x.Auguſti.Anno.M.cccclij.

¶ Excuſat ſe cur patriam: vt dixi recuſat. Epiſtola.ccliij.

Ximie docto: amice colendiſſime. Quod ad me non ſcripſeris per oratorem regis tui id arbitror cauſe fuiſſe: quia nō putaui me iam rediſſe in patriam. Nā ꝙ mei oblitus ſis non cadit in mentem. Noui enī quia tenaciter amas: neq̄ puerorum more variaris. Miraberis ergo cum ſcripta hec recipies in quibus me intelliges: adhuc germanum eſſe ac vitam in exilio ducere: cum tibi me breui domum velle repetere, dum penes nos aderas affirmauerim. At cauſa remanſionis mee fuit bellū tuſcie qđ rex aragonū florentinis intulit. Id enī patriā meā in turbine multo tenuit qua de re fuit mihi antiquius abeſſe. Nunc vero quando obnoxe ſumus. pontifex paci faciūde operas nauat. Spero me breui eccl'iam meam repetiturū: ac dulcibus amicis ⁊ ꝓximis viſurū: qbus iam duobus ⁊ viginti annis carui: ꝙuis aliquādo paucis dieb⁹ domi fuerim. Hec volui tibi velut amico ſcripſiſſe: cui oia ꝯſilia communicanda ſunt. Que apud nos agantur ex oratore regio plenius intelliges. Ceſarea cōiunx bene valet ſcitq̄ hoibus vti ſunt: vti magnū q̄ tota germania pulchritudinis nomen habet: ſed maius prudentie atq̄ modeſtie: vtinaz ⁊ ſoror vna ex ſuis ad partes has nuberet. Sic enī ſoror ſorori conſolationi eſſet: ad id ego ꝗtum valeo tantū nitor ⁊ conſilio. Rogo te ſereniſſimo regi tuo quem noſtri ſeculi decus magnum eſſe confirmant commendatum ⁊ deditum me facias. Dominum lupum ſi redierit ſaluum dicas meo nomine: ⁊ ſimiliter alterum lupū qui quondam Baſilee mihi beniuolus ⁊ ſingularis amicus. Vale cuz coniuge ⁊ liberis ſi qui tibi adhuc nati ſunt. Ex grezio ſtirie die.xxiij. Auguſti.

Promouet. D.pirkamer contra. D.pe.knorren de eccleſia ſancti Laurentij in nuremberga. Epiſtola.ccliiij.

Eatiſſime pater ⁊ clementiſſime dñe poſt deuota pedum oſcula beatorū ⁊ hūilē mei recōmendationem. Quāuis meis litteris iampridem ſpectatum ⁊ doctum virum dñm Thomam pirkamer in iure canonico licentiatū: veſtre beatitudini commendauerim: ſuper lite quā habet de eccleſia ſancti Laurentij nurēbergēſi. cum aduerſario ſuo. Tamen quia lis ipſa nōdum deciſa eſt: non ab re puto eundem veſtre pietati de nouo facere recōmiſſum: vt in ſuo cōfoueantur. Neq̄ enī aliud is petit ꝙ iuſticie ꝯplementū: quod ⁊ ſi ſperare omnes de ſumma veſtre ſanctitatis equitate poſſint: hunc tñ nōnulle prerogatiue certum reddere videntur. Nā et ſi ambo colligātes boni viri ſint docti: ⁊ beneficio de quo litigant digni: q: tñ vnius eſſe debet: nō duorum hic merito ꝓferendus eſt: qui ⁊ poſſeſſor eſt: ⁊ ciuis ⁊ acceptus populo. Quodq̄ magis ponderandum arbitrior: etiam ceſarea maieſtas huic affecta eſt: eūq̄ in ſua ciuitate hoc beneficium obtinere apprime cupit: quemadmodum ex ſuis litteris veſtra clementia plenius intelliget. Quibus ex rebus valde vtile putarem ſi fieri poſſet ꝙ in hac eccleſia predictus Thomas quietus dimitteretur et aduerſario ſuo de aliquo alio beneficio per modum concordie prouideretur. Sic enim veſtra ſan-

ctitas illis ciuibus nurembergenſibus. de ſede apl'ica benemeritis ſpecialiſſimam gratiam facere eccleſie bene conſuleret: virum bonū promoueret: ⁊ Ceſareo culmini cui res cordi eſt complaceret. Hec pro debito meo erga pietatē vrā volui ſcribere: cui me iterū atqꝫ iterū facio cōmēdatū. Ex gre- zio die. xxiiij. auguſti. Anno. M. cccclitij.

Impetrat cuidam gratiam Ceſaris. Epiſtola. cxlv.

Eneas epiſcopus ſeneñ. docto ⁊ prudenti ſacerdoti domino Johanni forſter amico ſuo Salutem plurimam dicit. Binas epiſtolas tuas per hos dies accepi. In primis com- mendaſti amici tui cauſam. In alterius tuum negocium. Primus vt te latere non ar- bitror: abunde ſatiſfeci. Alteris quoqꝫ geſſi vt potui morem. Fui cū Ceſare de tuo ca- ſu locutus. Oſtendi tuam innocentiam: monſtraui tuam fidem: de tua doctrina ſum lo- cutus. Supplicaui, te in gratiam reciperet: velletqꝫ te ſuis in dominijs tuto eſſe. Pre- ſentes fuerunt Vlricus Sonnēberger ⁊ Johannes hinderbachius viri boni ⁊ tui amantes. Rñdit ceſar nihil ſe habere aduerſum fauereqꝫ tibi quando velles ⁊ vbi velles in ſuis territorijs morā fa- ceres. Dominus Jacobus tunc egrotus fuit: neqꝫ potuit ſermoni intereſſe. Quantum tamē ad hāc partem res tua abſoluta eſt: poteſqꝫ cū voles tuto venire. De ſeruitio aūt neſcio vbi nunc id tibi pa- tere poſſit. Si venerit ſaltzburgeñ. antiſtes: ero tui memor ſtudeboqꝫ tuā conditionem efficere me- liorem: apud me non vacat locus. Familia mihi equo maior eſt: ⁊ ego indies diſpono domū repetere ſeniſlemqꝫ hanc vitam relinquere. Hec ad cauſam dicta ſint: tuas litteras pbo ⁊ commendo et ſua- deo vt perſeueres. Doctus es: fies breui doctiſſimus: neqꝫ virtuti tue locus deerit. Vale ex grezio ſti- rie. die. xxv. auguſti. Anno. M. cccclitij.

Significat amico infirmitates ſuas. Epiſtola. cxlvj.

Litteras tuas amātiſſe frater ſanus accepi: quibus egrotatus reſpondeo: que reſva- litudinis genus neqꝫ a b re a deo nullum mihi ignotū eſt. Nulla ſunt corporis aut in commoda aut pericula: que non pertulerim. Febrium mille ſpecies ſum expertus: in vſu veluti quotidiano morbo aſſignatus ſum. Calculi paſſio familiaris eſt mihi. Do lores pilorum rome duodecim diebus mevexarunt. Oculos peregi perdidi. Dolui dē tes in vltima britannie parte quam nunc appellant ſcotiam: nō ſine cruciatu podagra quocunqꝫ ter rarum pergo me ſequitur. Quid ſtomachi debilitatem aut ventris torſiones referam. Nulla mihi moleſtia corporis non eſt nota. Vnum erat incommodum quod nondum attigeram. Vrinarum pro fluuium acreſice laſſitudo veluti quedam paralyſis. Id nunc experior: non ſine corroſione carnis et fluxu ſanguinis. Credo te cum hec audies crediturum me magnopere afflictum eſſe: neqꝫ falleris ſi ita credis. Crucior enim et torqueor non corpore ſolum: ſed etiam mente. Cuius enim tam ferreus animus eſt vt dolente corpore non doleat. Coniuncta ſunt hec duo corpus ⁊ animus. Neqꝫ dum ge- runt hominem alterum alterius non turbari moleſtia poteſt. Verum ego et ſi ango: non tñ ita con ſternatus ſum vt non animum ad mentem reuocem cogitemqꝫ dolores iſtos aliquando vel ſanitati ſi niri vel morte. Medicus mihi, vir bonus et mei amantiſſimus quem optime noſti. Nobilis eques Jacobus de ladrona ſpem ſalutis proximam facit: cui ego multum tribuo: et propter doctrinam et propter fidem quam ſcio in eo ſummam eſſe. Itaqꝫ ſpero me breui conualiturum. Quod ſi deus de- derit mox equo conſcendo ad te veniam domi quod player ſupereſt vite conſumpturus. Cogito tamen ⁊ in alteram partem res poſſe deflecti. Namqꝫ cum dubia vita ſit beneualentis que non poteſt in egro- tāte certitudo reperiri. Exiſtimo fieri poſſe vt vel hoc agnoſcente morbo: vel alio ſuperueniente: vi- tam ei qui dedit reddam. Nec in hoc mihi conſolatio deeſt. Nam et ſi mori extra patriam longe a ne ceſſarijs nonnulli miſerum putent: ego quoqꝫ libentius inter meos quam inter exteros morerer. Neſcio enim quomodo mollius oſſa cubent manibus tumulata ſuorum. Teneo tamen menti quod il le ait: non incelebratus philoſophus: vndiqꝫ tantumdem eſſe ad inferos vie: immo etiam ad ſuperos ad quos me tranſiturum non deſpero. Nam et ſi magna peccatorum ſarcina premor: maiorem ta- men eſſe diuinam miſericordiam quam meam iniquitatem non dubito. In hac confido: in hac me to tum reſoluo. Nec ego cum illis ſentio qui poſt hanc vitam extingui animos putant. Ac propterea mortem timendam negant in qua nihil ſit mali. Mortemqꝫ dicunt eſſe totum quod ante nos fuit: ⁊ quod nobis deſinentibus eſt futurum. Nam quid homini moleſtius dici poteſt ꝙ eū ita deſinere mo rientē vt nihil omnino poſt mortem ſentiat. Sitqꝫ velut extincta lucerna que neqꝫ priuſꝙ accēderet lumen habuit: neqꝫ cum extincta eſt habet. Hec enim ſi crederem terre me profecto moriturū. Sed perſuadeo mihi verū eſſe quod magni phiſophi tradiderunt: quod chriſtus ſaluator pdicauit: quod mater eccleſia docet. Exutis corpore animabus vitam eſſe alteram in qua boni a malis ſeorſum ha- bitent: ⁊ alij beatam: ⁊ alij miſeram vitam pro ut in corpore geſſerunt recipientes. Hec mihi vera con-

ſolatio videtur: cum vita excedendum ſit: ſperare in concilium migrare ſanctorum aſcendere ſuper ſydera intueri celum: iungi beatiſſimis angelis: diuinitatis infinitatē intelligere: cognoſcere trinitatem: et oim que nobis in terra manentibus obſcura videntur tenere cauſas: rōnes inſpicere atqꝫ mihi ita nedum in morte nihil mali: ſed multum boni eſſe perſuadeo. His tñ quos xp̄s ad ſe vocat. Vocat autem omnes qui cum vocantur libenter eum committantur Talibus ego inter egrotandum exhortationibus vtor. Preparo me ſi vocer ad exitum: vt ſi forte vita pellar ſeculi huius: non tam hinc eiect⁹ ꝙ deſuper citatus videar. Hec tibi pro egrotatione mea ſint dicta. Verum quia tibi nihil tacendum eſt. Non me ſolum valitudo mea commouet: ſed etiam Petri nepotis qui febribus acutiſſimis detinetur. Jam tamen meliuſcule ſe habet: extra periculum poſitus fuit: non ſine diſcrimine liberatur: non ſine tempore. Libratim vt aiunt morbi veniūt: vntiatim abeunt. Sꝫ iſta parētib⁹ tuis occultanda ſunt curandūqꝫ eſt: vt filiū prius ſanū intelligant ꝙ egrotū fuiſſe cognoſcant. Nūc ad id venio in quo me vehementer accuſas: velut patrie parētū et amicoꝝ penitus oblitū qui nolim domum redire. Nō ſum Gregori: vt eſtimas meoꝝ immemor. Dies noctesqꝫ dulce ſolū p̄rie ante oculos habeo. Nūc matrē: nūc ſorores: nūc nepotes nūc te mēte reuoluo: neqꝫ aliud cupio ꝙ domū ꝙ p̄rnū repetere. Miror te poſſe opinari de me. Scribis etenī vbi ego vel dulcius vel ſuaui⁹ eſſe poſſum ꝙ in ea terra que me produxit: et vſqꝫ in virum aluit: vbi amicorum copiam habeo et propinquorum. Et quod maximum eſt cum auctoritate et honore inter meos eſſe poſſum. An non putas me cupide ad ea colloquia reuerſurum que aliquando ſimul amici conſueuimus: vbi nunc Marianus ſozinus: nūc Franciſcus patricius: nunc Georgius andreutius ſermonem habeat. An non me delectabit: modo Franciſcum ptolomeum: modo Johannē campanium tam mihi epiſcopali dignitate equatum audire loquentē Pretereo dulces cognatos et affines. Feſtino ſane: neqꝫ aliud cogito: niſi vt ꝓtotius ad vos redeaꝫ Sed curo ne dum tuo meoqꝫ deſiderio ſatiſfacere conor: Ceſaris animū offendaꝫ. Decimū ſibi iam annum ſeruio: inueni gratiam in oculis eius. Creui ſub eius vmbra: multum me ſua benignitas extulit do operā cum bona gratia: ab eo recedam ne malus ſit finis: vbi principiū bonū meliuſqꝫ medium fuit. Omnium rerum exitus extimari ſolet. Petiui per os dies licentiā viſendi domū: tāqꝫ Ceſar ita mihi conceſſit: ſi prius inter pruttenos iudiciū agerec: cui dies. xij. kal'. nouēbris dicta eſt. Jllum ego expectare non ceſarea ſolum voluntas: ſed etiā egritudo me cogit. Tunc aūt ſi ſanitas aderit: itineri me ſtatim committam. Jnterea te rogo mearum rerū curā geras: matrē meā cōmendatam habeas. Bartholomeum cognatum quem ſenio grauem accepi: meo nomine viſites: vicarium horteris officiū ad remedium continuare. Bartholomeum procuratorem domeſtice cure ſolerter intender. Amicis oibus ex me multas ſalutes dicas. Senatui ciuitatis me commendes: cui ex his regionibus paucas nouitates referre poſſum Nam dolendum illud et acerbiſſimum conſtantinopolitanum nouum iaꝫ vetus apud nos eſt. Stulte chriſtiani principes egerint: niſi furentibus thurcis occurrere ſtuduerint. Germani modo pacati ſunt: et ſi quis eos ad eā rem excitaret: nō apti modo: ſed etiam voluntarij reperientur. Rex hungarie in poſonio conuentum regni habet. Tria ibi tractantur. De modo expellendi latrones qui regnum infeſtant. De pace cum Ceſare firmanda. Ac de modis inueniendis per quos thurcorum conatus ne vlterius ſerpat comprimi poſſit. Vale ex gretz ſtirie iij. die ſeptembris. Anno. M.cccclij.

Sperat Ladiſlaum regem hungarie cum Ceſare pacem confirmare. Epiſtola. cxlvij.

Sileas etc. Herico ſenftleben. Venerabilis amice chariſſime. Grate ſunt mihi iſtem per littere veſtre: ex quibus non mea ſolum negocia quem curſum habeant. Sed etiam de ſtatu curie: ac etiam totius italie certus fio. Pro quibus rebus ingentes vobis gratias habeo. Jntellexi que nuper egiſtis in receſſu cardinalis ſancti Angeli circa remiſſionem annate: obligatis me dictim magnis: faxit deus vt aliquando vices rependere poſſiꝫ. De conſtantinopoli cognoui que ſcripſiſtis. Ego quoqꝫ prius in ea re vobis litteras dederam. Calamitoſa et deploranda res eſt. Sic noſtre nequitie flagitant: diſcordamus omnes: vulneramus nos ipſos: intus cedimur: et exterius flagellamur: vitio peccatorum eſt: res male ſunt: ſpecies vero multo peior. Nam que tanto vulneri medela paretur non intelligo: dormiunt noſtri principes: de ſalute communi nemo cogitat: niſi pontifex maximus quem de pacanda italia ſollicitum eſſe accipio. Neſcio ꝙtum eius votibus itali pareāt. Sed et tanta res ꝙta eſt thurcorum potentia non italos ſolum: ſed omnes contra ſe chriſtianos expoſcit. Nos iſtis in partibus quieti ſumus. Gregorius de puchain ceſari recōciliatus eſt. Rex Ladiſlaus in poſſonio conuentū habet regni hungarie: ſperatur confirmaturus cuꝫ Ceſare pacem. Nam ſatis habet per ſe negocij aduerſus examit: qui cum magna multitudine latronum ſepiſſimos vexat. Cogitare quoqꝫ de thurcis vltra omnes chriſtianos reges habet: qui eis vicinus eſt. Promiſit etiam bohemis ad feſtum Michaelis proximū bohemiā ingredi coronā recepturus: que res for-

ſitam facient pacem cum ceſare vt libentius amplectatur. Hec habui q̃ nunc ad vos ſcriberem. Fini
to negocio p̱ut henoꝝ cuius cauſa manere me ceſar voluit: domū repetā tūcqꝫ vos viſere curabo. Eius
rei dies eſt .xij. kal'. nouembris. Valete ex gretz die .xiij. ſeptembris. Anno. M. cccclij.

❡ Patauieñ. epiſcopus electus prepeditur confirmari propter ceſaris indignationem. Epiſtola .cxlviij.

SNeas ſenenſis epūs. D. Petro de noxeto Magnifice comes maior honorande
poſt recommendationem. Suſceptis literis tuis vna cū breuibus. S. domini no
ſtri mox ceſarem maieſtatem adiui: que tunc forte in menſa ſedebat. Expectaui
finē prandij: deinde ſemotis arbitris: reddidi ſibi apoſtolica ſcripta: fingens me
neſcire quid illa continerent. Ceſar vt apperirem vtqꝫ legerem iuſſit: quo facto
remanſit aliquantulū territus: dixitqꝫ alia iſta ſcripta ſunt ꝙ q̃ nuper accepim⁹
Cui ego noua inquā ceſar ipedimenta: noua remedia querūt. Deinde ꝓſecutus
multa in eā partem locut⁹ ſum vt mentē ceſareā ad voluntatē dñi noſtri ſanctiſſi
mi perducerem: petiui quoqꝫ reſpōſum. Sed multum animus eius turbatus erat: duo potiſſime cō
ſiderans. Unum ꝙ electus contra voluntatem ſuam in ciuitate imperialis feudi obtineret epiſcopa
tum. Alterum ꝙ tam naniſeſte et publice per oratores electi diffamatus eſſet. Quibus cum mede
ri verbis ſtuderem reſponſum tandem depoſcerem. Ait ſe velle reliquos conſiliarios habere atqꝫ cū
his plenius deliberare: iuſſitqꝫ vt cum illis venirem ad ſe. Res eſt dilata per aliquos dies vt eſt mo
dus curie noſtre: que nihil abſoluit ſine mora. Cum reuentum eſſet ad conſilium: magiſter Ulricus
ſonnenberger et ego ſoli fuimus qui partes electi iuuimus: conatiqꝫ magnopere ſum⁹ ceſaris men
tem ad illum inclinare. Sed neqꝫ ceſar flecti potuit neqꝫ reliqui conſiliarij eius propoſiti erāt vt ele
cto mox gereretur. Sic res impedita eſt: eo tamen deductum negocium eſt vt placet Ceſari eccleſie
patauieñ. prouideri de quacunqꝫ perſona excepto electo quemadmodū ex literis imperialibus ple
ne percipies. Neqꝫ plus hac vice obtineri potui. Facit ſibi hoc incommodum electus ipſe qui nimis
nixus eſt ceſarē paruifacere. Miſit enim huc ex ſuis vnum ſecretiſſimum mariſcallam. M. curie ſue
per eumqꝫ non decem milia vt mentiti ſunt oratores ſui rome: ſed duo milia tantum florenorum ob
tulit ſi ceſar ſibi iniurias remittens pro eo pape ſcriberet. Viſum fuit ceſari graue tantum in
iuriam pro tam parua pecunia remittere. Ille autem dixit ſe ad ſuum dominum iturum. Reuerſurū
que poſt dies aliquot cum maiori poteſtate: ſperareqꝫ bene poſſe negocium terminari. Sic ille abijt
neqꝫ vnq̄ reuerſus eſt. Scripſimus magiſter Ulricus et ego ipſi electo ſperabamuſqꝫ negocium pro
minori ſumma poſſe componi: ꝙ ſex milium florenorum. Neqꝫ putabamus rem illicitam ꝙ ille pecu
niam daret pro offenſa domino ſuo facta: ſi gratiam mereri vellet. Eſt enim modus omnium gentiū
ut damna pecunijs reſarciant. Ille autem electus qui pluries mihi ſcripſerat et magiſtro vlrico vt
cauſam ſuam adiuuaremus: neqꝫ nuncium ad ceſarē remiſit neqꝫ ad nos reſcripſit. Neſcimus que
cauſa eum retinuit: niſi quia putabamus habuiſſe eum ſcripta de curia per que certificatus ſit etiā
inuito ceſare papam ſibi prouiſurum. Sic bonus vir ſibi ipſi turbas facit. Et nunc procuratores ſui
ceſarem publice diffamant. Quod ꝙ moleſte ſublimitas imperatoria tulerit nequeo exprimere. Ut
cumqꝫ ſit ceſar ad id deuenit vt placeat ei eccleſie patauieñ. de quauis perſona prouideri dummodo
ellectus excludatur per hanc viam poterit dominus noſter eccleſiam illā pacificare. Neqꝫ eñ diffi
cile erit alium reperire qui ſuam eccleſiā electo tradat. & accipiat patauieñ. vel friſingeñ vel brixieñ.
vel cyſtetenſis vel auguſteñ. vel alijs quiuis requiratur. Mihi tamen hoc mediū videtur magis qđ
ſubijciam videlicet. Quod dominus noſter ſanctiſſimus onus hoc concordandi electum cum ceſare
in ſe ſuſciperet: et faceret ꝙ electus ratum ſe habere promitteret: quicquid per ſuam ſanctitatē de
terminaretur dandum ceſari pro ſua ſatiſfactione iniuriarum. Putarem eñ hoc imperatorem non
recuſaturum: et ſic ille eccleſiam obtineret: alioquin non intelligo ꝙ papa poſſit ſine indignatione ce
ſaris hunc electum promouere: et poſſent in hac re naſci multa mala. Nec expediret inter papam et
imperatorem qui modo ſe ſumme amant naſci rubiginē propter hanc eccleſiā. Quod literas meas
legis et ſummo pontifici quatenus opus eſt exponis maxime mihi voluptati eſt: multumqꝫ idcirco
tibi ſum obnoxius. Neqꝫ expecto vt reſcribas ſemper qui tuas occupationes innumeras eſſe ſcio: ſa
tis ſuperqꝫ ſatis eſt: ſi ſcripta mea dignaris reſpicere: tua tamen humanitas omnem laborem vincit
et mihi vl manu propria reſcribere non refugit. eſt in te conſtās amicitia neqꝫ defuit amor tuus. Ad
huc te baſilienſem recognoſcis & viuūe veteris memoriam tenes. Scis q̄tas ſimul duximus noctes:
pauci ex achademia ſuperſunt: multi ex amicis veteribus periere. Quanto numerus amicorum re
ſtrictior eſt tanto decet amorem eſſe ferueutiorē. Quem te preſtare in me ſummum neſcio dicere ꝙ
tum me delectat. Tute ipſe melius cogitabis: qui meos mores egregie calles. De patria que ſcri
pſiſti plene apud me nota ſunt: doleo terram illam tot cladibus affici. Spero tamen ſapientiā ſum
mi pontificis id curare: vt noſtris ſaltem diebus vltimis pacem habebimus. Quod chriſtia

ni p:incipes non tantum ſapuerint vt inter ſe lites finiant. Inuenient qui eos docebit thurcoꝝ im-
peratorem. Et illa de nobis fabula decantabitur: quam de rana et mure ſcribit Eſopus. Deus tñ
facinus auertat. Verum vt de domo mea dicam: ſi ius hoc tempore non fuiſſem illic quieto animo vt
ois: tamen illi ciues frequentibus me literis vocitant: meamqꝫ mo:am tandiutinam egerrime ferre
videntur. Nuncꝗ ex tuſcia nuncius venit abſqꝫ citatorijs literis. Sunt modo p:eces modo mine qui
bus ad reditum vocor. Nõ video me poſſe amplius obſiſtere. Cognoſco me ſenem et mo:bis ꝗ pluri
bus grauem. Itaqꝫ ſtatuo ſi deo placuerit in patria mori. Rogauiqꝫ ceſarem vt indulgeret me do-
mum viſere. Conceſſa eſt mihi licentia circa feſtum Martini quindecim ante diebus: eo tamen pa-
cto vt redeam in curiam. dico me reuerſurum ſi commoditas affuerit. At cuꝫ domi fuero per literas
me abſoluam. Neqꝫ enim meum eſt ſemper exulem eſſe. ſcio non multos mihi annos ſupereſſe: ne di
cam dies. eos dignum puto inter dulces cognatos et affines conſumere quorum mihi et magna ⁊ ho
neſta copia eſt. Hic puto multos eſſe p:opoſitum meum damnabunt: et illos potiſſime qui me maio
rem cupiunt. Dicent. Si manſiſſet eneas apud Ceſarẽ: Hoc illi et hoc eueniſſet. Fateo: petre amã
tiſſime me pluris fieri dum ceſari ſeruio: ꝗ dum maneo domi. Sed quid ad me falſa hominũ extiſtima
tio. Nolo ex alieno pendere. In me mihi ſtabilitateꝫ quero. Nolo ſemper ſeruire mihi viuere aliqñ
decreui. Quis preterea nouit apud germãos manens melius hab:turus ſim. Ego de meipſo iudicio
quod in alijs inſpicio: et que peio:a ſunt poſſe mihi accidere non dubito. P:eparo quod pect⁹ meũ
aduerſus omnes fo:tune contumelias: ſi contra me velit iraſci quamuis in hanc vſqꝫ diem non ha-
beo ꝙ fo:tune accuſem. Nam ſiue hono:es ſiue opes ſiue alia huius ſeculi bona inter homines eque di
ſtribuantur: ſcio ne plus virili parte aſſecutum. Itaqꝫ nihil mi petre cur non bono animo eſſe debeã
Facio quod ſuades: letus ſum. Gaudeo his que poſſideo bonis: gaudeo in amicis: gaudeo in meipſo
Vtinam in alio ſeculo mihi ſecunda ſint omnia quantum in p:eſenti fuere. Quis enim me miſeruꝫ di-
cere poſſit: qui et ſummi pontificis et imperato:is gratiam reperiri. Magna conſecutus ſum tuo fa
uo:e: et ſanctiſſimi domini noſtri benign:tate: neqꝫ deſpero quin alia etiam maio:a ex veſtra benefi-
centia ſuſcipiam. Non tamen id apud me firmum eſt. Scio poſſe mutari apoſtolicam mentem ⁊ alia
multa contingere p:opter que fallatur opinio mea: immo vt verum fatear: perſuadeo mihi nihil futu
rum ex his que magna voce vel mihi vel ceſari ſunt p:omiſſa. Non ꝙ verba reputem data: ſed quia
mo:tales intelligo mo:es: reuertar atqꝫ domum vt his qui velit inter ſuos mo:i etiam ſe muneribus
huius ſeculi defunctum putet: ſi quid p:eter ſpem euenerit: id cum Terentio noſtro deputabo eſſe in
lucro. Fo:ſitan aliquis erit qui cum turbinibus ſeculi exemplum me viderit. O enea dicat ſol⁹ ſcis
viuere: ſicut de vaccia dictum ſcribit Seneca: et ſi illud non p:obat: Hec volui apud te dixiſſe: ne mẽ
tem me putes grauem habere: qui iubes et bene iubes: vt animo bono ſim: ſum non bono ſolum: ſed
etiam iocundo: atqꝫ eo magis leto ꝙ te cito viſurum me arbitro:. De literis militie tue ꝗ p:imum ce
ſari verbum feci mo:x commiſſa res fuit. Amat enĩ te ſua maieſtas tibiqꝫ rem grataꝫ facere cupit: ac
de tua virtute grauiter et magnifice loquitur. Titulus litterarum erit ille quẽ donaſti. Neqꝫ dein-
ceps tibi magnifico ſcribetur. Gubernato:em cancellarie nolui in hac re tua onerare: quem neqꝫ in
meis unqꝫ negocijs accedo: neqꝫ enim mihi amicus eſt. Sed habet ceſar duas cancellarias: imperia
lem et auſtralem. Qui auſtralem regunt ad vnuꝫ omnes mihi beniuoli ſunt. Ibi ego omnia expedio
Illic eſt magiſter iohannes binderabachius decreto:um docto: ſingulari beniuolentia mihi coniun-
ctus: huic p:ouinciam commiſi. Is rem tuaꝫ libenter abſoluit et animo uolenti. Itaqꝫ litere tue per
lato:eꝫ p:eſentium expedite ad te venient. Cum hec ſcripſiſſem: placuit iohanni binderbacha qui in
tra decendium ad curiam venturus eſt literas tuas retinere et illas ſecum afferre: vt cum aliquo mu
nere ad te p:oficiſceretur. Nec ego id ſibi negare volui quando nullum exinde p:eiudicium fieri tibi
cognoſcerem: niſi decem dierum mo:am interuenire. De beneficijs patauien. Ad eum modum diſtri
buendis vt ſcribis habeo tibi in gentes gratias: p:eco:qꝫ id ſolidum eſſe p:ocures: ſi confirmari eum
aut p:ouideri ſibi contingat. Poſt hec iam ſcripta. Captata ho:a magis felici allocutus ſum iteruꝫ
ceſarem ſuper facto p:efati electi dixiqꝫ ſibi me timere ne tandem papa cogeretur electo p:ouidere:
quia non facile reperietur: ꝗ p:omouendus eſſet ad eccleſiam quã alius poſſideret: duruqꝫ eſſet ro
mano pontific inſignem eccl'iam diutius vacantem dimittere et multo:um p:incipũ p:o electo ro-
gantium ſpernere p:eces. Quod ſi ille ꝓmoueretur inuita ſua maieſtate nimis ſibi dedeco:oſum eẽt
Ex alia parte conſiderare me aiebam. Graue eſſe ſue ſerenitati cõſentire ꝙ ſuus inimicus non recõ
ciliatus ⁊ ꝗ nu'lã ſup damnis et iniurijs ſatiſfactionem impendiſſet ad eccleſiam inſignem ſui feudi
p:omoueret. Ob quã rem retuli me reperiſſe vnũ medium p qđ ⁊ ſanctiſſimo domino noſtro pape ⁊
ſue maieſtati mos gereret. Id aute hominũ p:opoſui ſanctiſſimo ꝙ ſua maieſtas remitteret ad do-
minum noſtrum. S. plenum arbitrium componendi ſecum ipſum electum: ⁊ inducendi eum ad ſatiſ-
factionem p:o damnis et contumatia impedientem: ⁊ quicquid domin⁹ noſter in hoc facto o:dinaret
maieſtas imperato:ia ratum habere: ꝓuiſo ꝙ ſimiliter electus ipſe dñi noſtri arbitrio acquieſceret

Confirmabam eū ſuperare me. S. dñm noſtrū inducturū illum electū ad cōuenientē recōpenſam ⁊ tunc ille ſine controuerſia poſſet ꝓmoueri. Ad hec dixit Ceſar ſe de dño noſtro clementiſſimo ꝑlene confidere. Juſſit tamen in cōſilio rem ꝓponi: quo facto omēs cōſiliarij hoc mediū cōmendarunt et ita cōmiſſum mihi fuit: vt beatitudini dñi noſtri ſcriberem. Sic ergo dñs noſter dignetur hoc negociū in ſe aſſumere ⁊ inducere electū ad humilitatē ⁊ ſatiſfactionē: qm̄ Ceſar de ſuo arbitrio contentus remanebit. Alioquin vero ſtante illo contumace nunq̄ cōſentiret eum ꝓmoueri quemadmodū plenius ⁊ apertius ſuper hoc de mandato ceſareo apoſtolico culmini ſcribo. Non fuit viſum certis de cauſis q̄ imperato: hoc ſcriberet: ſed veniet intra paucos dies ad curiam romanam ſuper vno alio ſatis magno negocio: dominus Johannes p:efatus ⁊ ipſe de hoc plenā habebit poteſtatem. Tamen ex nunc Ceſar contentum ſeſe dicit in eo futurū eſſe: quod. S. dñi noſtri inter ipſum ⁊ electum duxerit o:dinanduȝ: ita tamen q̄ ille de damnis ⁊ iniurijs illatis aliquā faciat emendam: tantis exceſſib⁹ conuenientem. Habes quid in re pataujēn. per me factū ſit: non potui plus ſed per hunc modum exiſtimo negocium ipſum bene ꝯſumari poſſe. Vocet pietas dñi noſtri ꝓcuratores electi qui dicūt multa imperato:i oblata ⁊ dicat eis ſe velle negocium componere: ⁊ ſi habet poteſtatem iubeat eos ſcribere domino ſuo ⁊ facultatem querere eo modo aut res votiuā habebit expeditionē aut honeſti⁹ illis reſiſtetur: Poteſt autē. S. dñs noſter ſcribere ceſari ſe hmōi medium a me ſibi tranſcriptū eē de mente ⁊ voluntate ſue maieſtatis ⁊ dicere q̄ id velit arbitriū acceptare ⁊ tunc res erit pleniſſima ⁊ ſi videtur bonum eſſet q̄ ſuper hoc littere apoſtolice ad me mitterentur anteq̄ hinc diſcederem. Sic enim magis inſtructus ad vos venirem: nec alio modo. Vale optime ⁊ me ſummo p:eſuli commēdato curatoq̄ȝ vt ſua erga me benignitas augeatur potius q̄ minuat̄. Ʋtidē ego ꝓ te apud ceſarem facio ſedulo de tuis familiarib⁹ teneo q̄ ſcribis. Vale ex gretz die. xviij. ſeptemb:is. Anno. M. cccclij.

¶ Gratulatur de p:omotione amici in epiſcopum.

Epiſtola. cxliiij.

Reuerendiſſimo in ch:iſto patri dño Johāni de agazoria eccleſie groſſetante pōtifici. Eneas eṗs ſenenſis. S. p. d. Fuerunt mihi gratiſſime littere tue ex quib⁹ auctus ſum certio: nō ſolum de tua dignitate: verumetiam de ſumma felicitate: qua in hac ꝓmotione es vſus. Qui celerrime atq̄ȝ vno impetu ad ſummū euaſiſti. Sētio me ꝓpterea deo gratum qm̄ ⁊ amici mei ſue pietati ſunt chari. Tres vno anno ex his quos in p:imis amaui exultati ſunt Nicolaus amicianus eccleſiaȝ Medioan̄ ſo:tit⁹ eſt Johānes campiſius ad placentiā vocatus eſt: tibi groſſetana obuenit. Quis non me felicem dixerit cui⁹ amici ſunt fo:tunatiſſimi. Verū Johannes amantiſſime: duobus illis longe a me poſitis, vti non poſſum niſi litteris. Te frui etiam p:eſente po:tero feſtinoq̄ȝ vt q̄ celerrime ad te veniam teq̄ȝ cōplectar ⁊ vna viuam tecum. Nec ſcio quod hoc tēpo:e ex diuino munere magis optare potuerim: q̄ q̄ diuina pietas in te mihi p:eſciuit. Ago ſeculo ſuperis gratias: qui me reſpiciunt: dum meos amicos extollunt. Intelligo ex tuis ſcriptis quoq̄ȝ neceſſarius ſit meus reditus eccleſie mee. Idem quoq̄ȝ ceteri ſcribunt: omnes me vocant amici: neceſſarij noti: vinco:: veniendū eſt. Nam etſi ceſari moleſtaȝ rem facio: neq̄ȝ ſummo pontifici mo:em gero ex alamania recedens: ſatis eſt quod eccleſie quod patri ipſi ſatiſfacio. Faceſſant omnes alie ſpecies mihi viuere cum Johanne groſſetano pontifice cum mariano ſo:ȝino: cum Franciſco ptolomeo: cum G:ego:io lollio: cum patricio. Cuȝ ceteris amantiſſimis patrie mee ciuibus: maius duco q̄ pape aut imperato:is gratiam: diu curialem ſeruitutem ſeruiui: diu militiā ſecutus ſum: dimitti tandeȝ debeo ⁊ inter veteranos computari. Queris quādo hoc erit. Ante Martini feſtiuitatem hinc abire decreui q̄uis ſcribis non eſſe timendū bellum: quia romanus pontifex paci opera nauat. Ego tn̄ maxime anxius ſum neq̄ȝ de pace magnam ſpem habeo: niſi deus oculo mitio:i italiam intueatur. Accipiam iter etiam cum diſcrimine. Raro enim res mee ſine periculo fiunt: habeo deo grates: quia ſuperare ſoleo quaſuis difficultates. Idem nunc mihi ſuadeo: ⁊ ſi frequenter obiectare ſeſe periculis q̄ periculoſiſſimū ſit. Quod ſponte offers in agendis eccleſie mee tuum auxiliū accipio admodū libēter. Nam id erit non vtile ſolum ſed etiam neceſſariū. Germanū tuū cupio bene valere ⁊ tu optime vale. Ex gretz die. xxv. Septemb:is. Anno quo ſup:a.

¶ P:omouit quendam in conſiliarium ceſaris. Epiſtola. cl.

Sximic docto: amice chariſſime. Non habui dudum ex te litteras: neſcio quo pacto vales. cupio tibi bene eē. te memo:iā mei habere tui ergo niſi fo:taſſe do:miēs immemo: eſſe nō poſſe hodie de te: Ceſari verba feci qui libēti animo i conſiliariū tuū te accepit. Litteras eius rei in tua paucos dies accipies per dñm Johanneȝ hinderpach qui ad curiā venturus eſt o:ato: imꝑialis ei ſuis in rebus aſſiſtere te o:atū volo: interea viue noſtri amās ⁊ que gerūtur in italia tuis litteris me ſcire curato Vale ex gretz die xxix. Ap:ilis. Anno quo ſup:a.

Baro de puchalm Ceſari conciliatur. Epiſtola. clj.

Agnifice vir maio: hono:ande. Scio te magnis v:geri curis: tum ꝓpter negocia itali-
ca: tum propter cladem conſtantinopolitanam: ideo te multis verbis tenere non audeo
quia tamen neceſſe eſt pontificem maximũ que apud nos geruntur intelligere. Scribã
tibi ꝙ breuiſſime variũ partiũ ſtatum. Tu deinde ſue ſanctitati ꝓut dignum putabis
ſcripta mea referes. Ceſar baronem quendam quem vocant de pulchalm ſuperio:ibus
diebus aduerſantem habuit. Js modo reconciliatus eſt accepta quadam pecunie quantitate ſu-
per ceteris contentionibus arbitrio Ceſaris ſe ſubmiſit. Jn hũgaria vt alias apoſtolico culmini ſcri
pſi: ſurrexit quidam latro nomine Axamit qui cum magna p:edonũ manu regnum vexat: neqꝫ guber
nato: potens eſt eum regno depellere. Ob eam cauſam habet per hos dies rex Ladiſlaus omnes re-
gni p:oceres: apud poſſonium congregatos. Cumqꝫ his cõſultat quonãpacto regnum expiare latro
nib⁹ poſſit. Valachi quoqꝫ ꝯtra gubernato:ẽ arma mouerũt: quem dñari ſibi egre ferebãt. Eſt etiã
quod de thurcis in eo conuentu cogitet. quos ꝓximos habet: ⁊ iam noua ela:os victo:ia plurimum
timet. Que res compulſura hũgaros creditur: vt pacem quã diu Ceſare refutarũt: vltro depoſcant:
niſi malicia hominum magis ac magis excreuerit. Jdem rex Ladiſlaus in kal'. octob:is p:oximis bo
hemiam intrare ꝓmiſit: ibi co:onã recepturus: magni ob eam rem apparatus fuit. Jturi cum eo ferũ
tur Albertus auſtrie: Ludouicus bauarie duces: ac Albertus marchio brandemburgeñ. Boemi offe
runt quecunqꝫ bona ad co:onaꝫ ſpectãt regi reſtituere: partẽqꝫ reruꝫ eccleſiaſticarum redimere ab
his: qui eas poſſidere ⁊ pro regis arbitrio eccleſijs ſatiſfacere. Credo res aliquãto mino:es futuras
qua fama feruntur. Jn partibus rheni q̇ diſſidebãt p:icipes ꝯpoſiti ſunt pacẽqꝫ tenẽt. Ludouicus
bauarie dux eius cõco:die ducto: noĩe: re aũt marchio b:andẽburgeñ. Albertus fuit q̇ iam p:incipiũ
aucto: eſt. Res p:utenicas arbitro: te nõ ignorare in noſtro cõſiſto:io pẽdẽtes eſſe. Ciuitates tamen
que contra religionẽ fedus inire nõ putãtur iudiciũ ſubiture. Maꝫ reges polonie vires ſibi accidere
ſperant: ⁊ armis magis ꝙ iurib⁹ fidunt. Rex ille iam magiſtro p:uſſie litteras dedit que ſuũ animum
in ꝯmunitatiũ fauo:ẽ erectũ ſignificãt. Cardinalis quoqꝫ craconiẽſis mihi ſcripta direxit per que cõ
p:ehendo polonos ipſos cõitatuꝫ partẽ adiuuare: hec habui que ad te ſcriberẽ hoc tẽpo:e: credo cõ-
ſultum eſſe: ne feſtinet in p:oceſſu contra ciuitates p:uſſie: qui modo apud nos agitãdus dicit: nec
cẽſure apoſtolice: ſicut in Auſtria factũ eſt cõtẽnant. Niſi em̃ ſpũale gladiũ materiale ſequat: parũ
eſt quod populi fo:mident. Vale et apoſtolice ſanctitatis pedib⁹ me ꝯmẽdato. Poſt res p:utenicas
abſolutas veniam. Sic em̃ licentia Ceſaris habeo. Ex gretz die. iij. ſeptẽb:is. Anno. M. cccc. liij.

Spondet ad patriam ſuam redire etiam multis periculis obie ctis domino Franciſco Ptolomeo. Epiſtola. clij.

Ximie docto: frater amãtiſſime. Que per nos geſta ſunt in facto clari viri Johannis
petri cõciuis noſtri ex ipſo cognoſces. Noua italie q̇ ſcripſiſti moleſto ferimus animo
ꝙuis fruſtra angimur Ex his que ſine culpa noſtra ſunt ſperauimus pacem p:ocurã
te ſummo pontifice nõ defuturam italie. Nunc accipim⁹ ardẽtius feruеſcere bella: ne
qꝫ ſpem eẽ cõco:die. Cupiebamus domũ reuerti ⁊ cupimus. Neſcim⁹ tñ quavia pe
netrem⁹: vndiqꝫ bella tonant. Peregrinũ induere nõ poſſum. Prelatũ agere pici
loſuꝫ eſt. Statuim⁹ tñ ad vos ire: qſi vocibus citamur omniũ: neqꝫ littera vlla ad nos
venit niſi reditum ſuadẽs. Quid dicam⁹ tantis precibus niſi vincite etiã cũ noſtro peri ulo. Scimus
cum quanto incõmodo reuertimur: offendim⁹ Ceſarẽ q̇ licẽtiã p̄bet inuitus. Pape rem ingratã fa-
cimus. Mille nos hoc tpe viarum periculis obiectam⁹. Ad patriã redeam⁹ ſuſpitionuꝫ plenam. Jn
ancipiti diu fuim⁹. At cũ videremus tot p̄ces ⁊ aliq̃ſ minas cognatarũ experiemur: ſuccumbere ne
ceſſe fuit. Veniem⁹ igit ita ſuadetis oẽs. Scimus tñ te cum nos audieris dicturũ. Hec ſi ſciuiſſem
vnꝙ de reditu ad te ſcripſiſſem per hoc tp̃s. De noſtro ep̃o ſenẽſi. Nos em̃ extra ſenas ep̃atũ habe-
mus. Jntelleximus que ſcribis. Redeuntes de cauſa cognoſcem⁹ videbimuſqꝫ ſibi an nobis mitria de
beatur. Jnterea bonũ habe animum: ⁊ vicarium noſtrũ ho:tare vt viri co: ſe habere demõſtret. Nos
etiam ſibi ad eam rem litteras damus Vale. Ex gretz die. xxv. ſeptembris. Anno quo ſup:a.

Nouitates almanie notificat. Epiſtola. cliij.

Neas ⁊c Cardinali ſancti angeli. Reuerendiſſime in chriſto pater et domine mi
colendiſſime: poſt humilem recommendationem. Refocillatus ſum aliquantiſper
litteris veſtris ex quibus romanum pontificem dare operam intellexi vt et no-
bis italia pacem recipiat et inſultantibus thurcis chriſtiane vires reſiſtant. Nam
me quidem conſtantinopolitana clades magnopere angit. Spero autem ſi vo-
cem apoſtolicam o:thodoxi p:incipes audiuerint: thurco:um rabiem retroceſ-

ſuram: futurumq́ʒ vt nedū cōſtantinopolis reciperet: verūetiam vt in ſuis ſedibus: thurcoꝝ perfidia comprimatur. Oſtendi Ceſari que ſcripſiſtis: qui veſtre dignationi gratias agit: oratq́ʒ vt ad pacem italie feruenti aīo intendatis: quod in rem fidei ſua ſerenitas preſtare poterit id non negabit. Pax ſila olim concluſa inter maieſtatem ſuam et regem Ladiſlaum nondum ratificata eſt: modo polonio hungari ſunt magnumq́ʒ conuentum habent. Agitur ibi de hac pace firmanda de latronibus regno pellendis: ac de modis per quos thurcoꝝ conatus reprimi poſſint. Exinde rex iturus in bohemiā fertur: coronam ſuſcepturus: multa de bonis eccleſie reſtituendis dicuntur: que ſimilia ſomno videntur. Durum eſt veteres poſſeſſores expellere. Res prutenica apud nos adhuc pendet. Timendum tamē eſt. ne rex polonie contra religionem ciuitatum partes tuatur. Principes rheni compoſiti ſunt. Alia ex his partibus ſcripto digna non occurrunt. Si dabitis pacem italie quam ſperamus: domum eueſtigio repetam et aliquando dignationem veſtram videbo: quod pietas diuina cito faciat. Litteras reuerendiſſimi patris domini aſſiſſinenſis expeditas penes me habeo: quas per certum nuncium ad eum mittam ꝙ primum occurrerit. Recommendo me dignationi veſtre reuerendiſſime ad cuius mādata paratiſſimus ſum. Ex gretz die. ij. Semptembris. Anno quo ſupra.

¶ Offert ſe patronum voluntarium in gerendis rebus domino Wilhelmo epiſcopo tulleñ. Epiſtola. cliiij.

REuerendiſſime in xp̄o pater ⁊ dn̄e mi colendiſſime poſt recommēdationem. Grătiſſime mihi fuerunt littere veſtre: quas ex vlma ad me ſcripſiſtis. Intellexi nāq́ʒ dominationem veſtram. R. bene valere ⁊ me veteri ex more diligere. Cognoui quoq́ʒ in vrbe roma ꝑ me dicta eſſe a vobis que oportuit. Contētorq́ʒ dato riſo. Circa noſtras res hic pendentes nihil innouatum eſt: neq́ʒ innouabitur donec dicta dies aſſit. Veſtri aduerſarij nunꝗ̄ hic fuerunt poſtꝗ̄ receſſiſtis: neq́ʒ quiſꝗ̄ eorū noīe hic comparuit. Ideo nihil eſt cur vereri nouitates oporteat. Nam ⁊ ſi veniſſent: nihil in vr̄m preiudicium ſine reuocatione fieret. Ita Ceſarem diſpoſitum ⁊ inclinatos conſiliarios inuenio. De me certe poteſtis vobis perſuadere: q: ad veſtrū cōmodū vigilātiſſimus eſſem. Littere ſaluiconductus per familiarem veſtrū. d. veſtre. R. afferentur. Scribit etiaʒ Ceſar comiti tullenſi quemadmodum deſideraſtis: ꝙuis apud hoīes obſtinatos paruʒ valitura ſcriptura putem: prouerbis verbera eſſent offerenda. Fiet tamen ſpero laudabilis finis pro vobis ⁊ eccleſia veſtra: ſi aduerſarij iudicium ſubituri comparuerint. Alia non occurrunt. Recōmendo me dignationi veſtre reuerendiſſime cui ſeruire paratus ſum quoad poſſum.

¶ Paſſagium perſuadet contra thurcos ex clade conſtantinopolitana. Epiſtola. clv.

REuerendiſſimo in chriſto patri ⁊ domino domino. N. ſacroſancte romane eccleſie ti. ſancti petri ad vincula preſbytero cardinali ac pontifici brixieñ. domino ſuo colendiſſimo. Reuerendiſſime in chriſto pater ⁊ domine mi colendiſſime. Venit ad me a c ipſa hora qua ſcribo vir bonus ⁊ veſtri obſeruantiſſimus Werneſtus ꝓthonotarius imperialis: oſtendens mihi lr̄as veſtras in quibus ſibi de quodam theolonio eccl̄ie vr̄e tranſmutando facitis mentionē. De qua re nō nihil ſimul locuti ſumus. Nā ⁊ meā quoq́ʒ operā veſtra dignatio requirere videbitur. Non eſt qđ nunc ad hoc reſpondeam: quia nondum Ceſari verbum feci. Decreui cum ceteris ſeruitoribus veſtris quos in hac curia plures habebitis: rem ipſam Ceſareo culmini exponere et commendare. Quid reſponſi habeo illud veſtre dignitati ꝙ̄ totius notum efficiam cui ſeruire in omnibus ſum obnoxius atq́ʒ vtinam poſſem ꝙ̄tum vellem. Nec plura de hoc. Propero ad alia. reuerendiſſimus pater archiepiſcopus ſaltzurburgeñ. quandam pridie capelle fundationem confirmauit in valle murze in loco nō remoto ad ſanctum Laurentium vbi per inuocationem diuini nominis ⁊ ꝑ merita ſancti Leonardi plurima dicuntur miracula. Confirmaui ⁊ ego fundationem ipſam ex auctoritate commiſſionis mee: vt qui populi deuotionem augendaʒ magis ac magis exiſtimaui. Deinde accepi dignationem veſtrā cum per id locorum tranſitum faceret prohibuiſſe ne capella viterius edificaretur nec diuina officia celebrarentur. Itaq́ʒ cum ruſtici et incole loci ad me redirent atq́ʒ remedium peterent. Dixi non decere me neq́ʒ poſſe contra tanti patris decretum aliquid agere remiſiq́ʒ illos a me vacuos. Ipſi autem poſt aliquot dies per nobiles de ſtubemberg ad preſentiam Ceſaris introducti. Grauiter queſti ſunt pium opus: diuinum ſanctumq́ʒ apud eos ceptum impediri: dixeruntq́ʒ murmur eſſe magnum in plebe: cuius deuotioni obuiam iretur. Vocauit igitur me Ceſar ad ſe petiuitq́ʒ votis vt annuerem et nobilium et popularium indulgeremq́ʒ capellam edificari et diuina ibi celebrari officia addens ſe magnum habere in ſanctum Leonardum deuotionem. At

dum ego non eſſe mei muneris affirmarem veſtre reuerendiſſime paternitatis facta reſcindere peti-
uit ſaltem permittere ad tres menſes celebrationem ibi diuinorum haberi: vt interim veſtra dignatio
conſuli poſſet: et ita feci: neſcio an illi ruſtici adhuc miſerunt ad veſtram preſentiam. Quomodocun-
q; autem ſit precor: reſcribere mihi dignemini: que cauſa mouerit veſtram mentem ad huiuſmodi in
terdictum: vt ſecundum illud ego quoq; excuſare me poſſim: quia non auderem neq; vellem quouis
pacto veſtris aduerſari ſententijs. Mihi tamen in valle illa dictum eſt ⁊ affirmatum: nihil illic eſſe
mali et omnia ad laudem dei fieri ⁊ bonam eſſe populi rectamq; deuotionem. Sed plebanum ſan-
cti Laurentij eccleſie veſtre canonicum pro ſuo priuato iure aduerſari. Vtcunq; ſit meum non eſt de
v̄ris actibus: qui ſequi debeo non preire: nec alia de cauſa certitudinem peto niſi vt excuſare me Ce
ſari ⁊ alijs ſupplicantibus efficatius poſſim. Nunc ad nouitates venio. Prutení de ordine ſancte
Marie theutonicorum: ſunt apud nos in curia: petuntq; iudicium aduerſus communitates: que li-
gam contra ſe fecerunt. Pars aduerſa oratores miſerat: ſed illi apud morauiam latronum patriam
intercepti ſunt: ſpoliatiq; bonis omnibus in vincula coniecti propter quam cauſam dicta dies iudi-
cij neceſſario circunducitur. Neſcio an illi poterunt in breui reddi libertati. Rex enim Ladiſlaus ſub
cuius ſaluo conductu capti ſunt: ad eorum liberationem obnixe operam dat. Petiuitq; iam brun-
nam perſonaliter propinquuſq; eſt ei latroni qui illos detinet. Puto in curia ſua multos eſſe qui
ſcelus hoc ne puniatur adiuuant vt ſunt mores hominum. Alij amicitia alij pecunia muneribuſq; de
liniuntur. Quecunq; aūt finē captiui hn̄ant: nō video hac vice terminum cauſe prutenorum imponi
poſſe. Rex Ladiſlaus in bohemiam iturum ſe ad feſtum Michaelis promiſit q̄uis bohemi: id citius
expetiuerit. Georgius ibi plenam gubernationem habet: multumq; rochezane fauet. Catholici op
preſſi ſunt: heretici dominantur. Minores monachi qui tempore. Sigiſmundi pragem redierant: in-
ſtante rochezane denuo pulſi ſunt. Dominus de roſenberg ⁊ alij qui fideles creduntur parum votis
habent. Temporalia regni Georgius ſpiritualia rochezana gubernat. Neſcio quid fiet in aduentu
regis. Puto quia tenentes tenebunt. Nam puer non poterit mutare regimen. In hungaria quo-
modo Johannes vaiuoda gubernat. Sed ibi latro quidam Axamit nomine homo bohemus cum
quattuor milibus hominum infeſtare patriam cepit. Caſtella quedam expugnauit: munitiones ere
xit: ſpolia multa adduxit: reſiſtentes hungaros aliquos conflixit. Nunc aduerſus eum totum regnū
eſt occupatum: atq; hinc factum eſt vt nos pacem habeamus. Nam licet hungari tenere conuenta
nolint. Non tamen audent alijs implicati bellis nos inuadere. Auſtrales autem libenter pacem ra-
tificarent: ſed non audent inuitis hungaris. Quibus ex rebus eo deducta res eſt vt pacem ſine pace
habeamus. De pataúieñ. eccleſia ſilentium eſt. Timeo ne diuturniorem vacationem eius contingat:
quando electus humiliare ſe Ceſari penitus reſpuit. Ego quid ibi dicam neſcio: malo ſilere quam
male loqui. Accepi regem Ladiſlaum in ea re atq; alijs legatos ſuos romam miſſurum. Tranſeo ad
maiora que magis vrgent. Quamuis res orientis ſatis notas et nimis heu nimis notas dignationi
veſtre non dubitem. Non tamen ab re arbitror de illis cum veſtra pietate et colloqui et condolere.
Qui partes illas vidiſtis et quantum inde chriſtiane religioni poſſit emergere preiudicium optime
noſtis. Quomodo ſe habeāt Greci ad reliquam europam non ignoratis. Tracie ſitum ſcitis conſtan
tinopolitane vrbis magnitudinem murorum molem adiacentis maris ⁊ terre qualitatem pulchre te
netis. Que ſit thurcorum potentia: que latinorum negligentia: non latet veſtram dignationē. Sed
cur hec tam longius proſequor. Nempe quia infelix: infauſtum: durum: horrendum ad nos delatum
eſt nuncium. Conſtantinopolim expugnatam: peram thurcis deditam. Claſſem chriſtianorum que
opem ferre obſeſſis ibat victam interceptamq; eſſe. Aiunt enim qui de raſcia ad nos veniunt impe-
ratorem thurcorum pridie kalendas Januarij ad vrbem conſtantinopolitanam machinas bellicas
admouiſſe: inſultuſq; trinos dediſſe. Primis duobus ſuccubuiſſe: multoſq; ſuorum amiſiſſe. Dein
de iratum omne militum robur. Ducenta enim amplius milia virorum in exercitu fertur habuiſſe. Mu-
ros adire atq; cōſcendere ſcalas iuſſiſſe. Ipſumq; inter pugnatores profectū alijs minatū: alijs pre
mia pollicitū. Tertiū inſultū magno ſummoq; conatu aggreſſum: tandem fatigatis magis q̄ victis
opidanis rupto cuiuſdam veteris porte muro vrbē introiſſe: datis edictis vt a ſex annis ſupra om̄es
vtriuſq; ſexus perſone necarent. Imperator noue rome captus: mox capite trūcatus aſſeritur. Sa
cerdotes ⁊ vniuerſi monachi: diuerſis tormentorū generibus lacerati necatiq; ſunt. Reliquuʒ om̄e vul
gus gladio datum: tanta ſanguinis effuſio facta vt riui cruoris per vrbem currerent. Sic nobiliſſima
vrbs per conſtantinuʒ primum condita in manus infidelium venit. Ab eius conditiōe anno. M. cxxx.
vel circa. Tantoq; tempore. Paulo pluri ſenior roma ſteterat: quando primum a gotthis capta eſt.
Athlaricus enim anno ab vrbe cōdita. M. cxliij. romā irripuit. At hic ne baſilice ſanctorum effrige-
rent edixit. Quid antē factura ſit thurcorū rabies in vrbe regia non ſcio: ſuſpicari facile eſt. Inimi-
ca gens nr̄e religiōi. Nil ibi ſanctū nil mundum relinq̄t. Aut deſtruet nobilia tēpla: aut certe ꝓpha
nabit. Heu tēpluʒ illum ſophie toto orbe famoſiſſimum. Non ingentis quondaʒ ſacerdotibus celebra

tum:mirabili opere:precioſa materia conſtructū. Uel ruine iam patet:vel machometi ſpurcitie ſub
iacet. Monachorum abdita ſanctorum ſancta lupanaribus ſeruient. Aut delebitur ciuitas nobilis:
aut in maius chriſtiani populi detrimentum thurcorum ſedes efficietur. O inſignis grecia ecce iam
tuum finem Quis non tuam indoleat vicem. Plurime olim vrbes in grecia fuerunt fama rebuſqꝫ po
tentes Legimus thebanorum res geſtas:lacedemoniorum et athenienſium illuſtria facta. Fuit co
rinthiorum non contemnenda reſpublica. Clare olim micene. Lariſſa potens pluresqꝫ memorabiles
vrbes:quorum ſi nunc requiras muros nec ruinas inuenies. Nemo ſoluꝫ in quo iacuerint queat oſtē
dere. Sola ex tanta ruina vetuſtatis cōſtantinopolis ſuperbat. Que de paruo bizantij ambitu a pau
ſania quondam conſtructa:per conſtantinum ceſarem in emulatione vrbis rome ad incredibile fa
ſtigium erecta. Tantum mirabilium operum:tantum armorum:tantū litterarum:tantum glorie ha
buit vt omnium ciuitatum damna hec vrbs ſola recompenſare videretur. Hinc poſt pacem cum Gra
tiano factam et Theodoſio confirmata veniens conſtantinopolim rex gothorum athanaricus:mira
tus vrbis regie ſplendorē ac magnitudineꝫ velut ſtupens dixiſſe fertur Deus terrenus eſt imperator
et quiſquis aduerſus eum manum mouerit ipſe ſui ſanguinis reus exiſtit. Et licet poſt diuiſum impe
rium ſiue tranſlatum ad francos vt melius loquamur:ſepe conſtantinopolis in manus hoſtium vene
rit. Ut tamen veſtram dignationem dicere ſolitam memini. Nunqꝫ illa vrbe chriſtiani nominis hoſtes
potiti ſunt:neqꝫ baſilice ſanctorum deſtructe:neqꝫ bibliothece combuſte:neqꝫ deſpoliata penitꝰ mo
naſteria Itaqꝫ manſit vtqꝫ in hunc diem vetuſte ſapientie apud conſtantinopolim monimentuꝫ:ac
velit ibi domicilium litterarum eſſet. Nemo latinorum ſatis videri doctus poterat:niſi per tempꝰ cō
ſtantinopoli ſtuduiſſet. Quodqꝫ florentie roma doctrinarum non habuerunt athene:id noſtra tem
peſtate videbatur conſtantinopolis obtinere. Inde nobis Plato redditus. Inde Ariſtotelis De
moſtenis Xenophontis Thucididis Baſilij Dionyſij Origenis et aliorum multa latinis opera die
bus noſtris manifeſta ſunt. Multa quoqꝫ in futurum manifeſtanda ſperabamus. Nunc vero vin
centibꝰ thurcis:et oīa poſſidētibꝰ:que greca potentia tenuit:actū eſſe de litteris grecis arbitrator
Nunqꝫ mea ſententia maior greco nomini iactura qꝫ modo contigit. Xerſes et Darius qui quondaꝫ
magnis cladibus greciam afficere:bellum viris non litteris intulerunt. Romani quamuis greciam
in poteſtatem ſuam redigiſſent:non ſolum grecas litteras aſpernati non ſunt ſed vltro amplexi vene
ratiqꝫ referuntur:adeo vt cum quiſqꝫ doctiſſimus haberetur cum greciſſimum ſe oſtenderet. Nunc
ſub thurcorum imperio ſecus eueniet:ſeuiſſimorum hominum bonorum morum atqꝫ litterarum ho
ſtium. Non enim vt quidam rentur thurcorum ſunt ſoboles neqꝫ perſarum qui nunc thurci dicun
tur. Scitarum ex media barbarie genus profectum eſt. Quod vltra euſinuꝫ pirrichioſqꝫ montes ad
occeanum ſeptentrionalem ſedes prius habuiſſe traditur vt Ethico philoſopho placet. Gens igno
minioſa et incognita fornicaria in cunctis ſtuprorum generibus lupanarium cultrix que abhomina
bilia queqꝫ comedit. Ignara vini frumenti atqꝫ ſolis. Nullum diem feſtum agens:niſi auguſto men
ſe que Ceſari octauiano cenſum dedit in auro littorico:non coacta ſed ſponte ſua:videns ceteras re
giones cenſum prebere. Sapiunt igitur adhuc aliqui originis licet in aſia multi morati temporibus
aliquid priſtine deformitatis amiſerint:ſeqꝫ non nihil excultos reddiderint. deuitant enim adhuc vi
num:carnes equorū:veſiunculum:vulturum qꝫ comedunt. In libidem prouoluti ſunt:litterum ſtudia
paruifaciunt. Incredibili faſtu ſuperbiunt. In quorum manus veniſſe grecam eloquētiam: non ſcio
quis bene mentis non doleat. vbi enim modo facundia ingenia requiremus. Preciius eſt fluuiꝰ om
nium doctrinarum. Muſarum deſiccatus fons. Nunc poeſis:nunc philoſophia ſepulta videtur. Fa
teor multis locis apud latinos ſtudia litterarum eſſe illuſtria:vt Rome Pariſius Bononie Padue
Senis Peruſij Colonie Uiēne Salamantice Oxonie Papie Liptzk Erfordie Sꝫ riuoli ſunt om
nes iſti ex grecorum fontibus deriuati. A fonte precide riuuꝫ preciſus areſcit. Quo pacto in riuo re
perias aquam cum fontem ipſum inuenias aridum. Non poſſum non dolere ſancte pater cum taleꝫ
fieri iacturam video litterarum:maiores noſtri putabant que litteris mandarentur eorum eternam
eſſe memoriam. Inde poeta quidam non inſule dixerat. Eripiunt quemuis a mortis dente camene.
Et noſter naſo nunquā ſe moriturum opere preclaro putauit dicens. Iamqꝫ opus exegi quod non
iouis ira nec ignes. Nec poterit ferrum nec edax abolere vetuſtas. Et infra. Nomenqꝫ erit indelibi
le noſtrum. Uirgilius quoqꝫ Eurialo et Niſo his verſibus eternitatem elargiri poſſe putauit. Dū
ait. Fortunati ābo ſi quid mea carmina poſſunt. Nulla dies vnqꝫ me mori nos eximet euo. Nec Flac
cus aliter ſenſit:cum de ipſo dicit. Exegi monumentum ere perrennius regaliqꝫ ſitu piramidum al
tius Quod non imber edax non aliquo impotens poſſit diruere:aut innumerabilis annoruꝫ ſeries ⁊
fuga temporis non omnis moriar. Decepti omnes ſunt. Moriuntur etiam muſe:labuntur e memo
ria poetarum ſcriptorumqꝫ omnium queuis egregia opera. Quot iam poetas cum tempore nomen
amiſiſſe putandum eſt. Nihil eſt ſub luna perpetuum. Que principium habent:his quoqꝫ finis fuꝰ
eſt. Diu viuunt qui litteris conſecrantur non tamen immortales fiunt. Surgūt noue ſecte:fiunt noui
litterarum caracteres:emerguntingenia diuerſa:que omnia tollunt:quicquid ante ſe fuit ineptum

putant. Ecce nunc thurci litterarum et grecarum et latinarum hoſtes: vt ſuis litteris locum faciant: nullum librum alienum eſſe ſinunt. Vi nunc conſtantinopoli capta quis dubitet incendio que uis ſcriptorum monumenta concedent. Nunc ergo et homero et pindaro menandro et omnibus illuſtrioribus poetis ſecunda mors erit. Nunc grecorum philoſophorum vltimus patebit interitus. Reſtabit aliq̄d lucis apd̄ latinos. At fateor: neq̄ id erit diuturnū niſi mitiori nos oculo deus ex alto reſpexerit: fortunamq̄ vel imperio romano: vel apoſtolice ſedi prebuerit meliorem. Cum ſede romana viuunt: moriuntur latine littere. Sed hanc quo in ſtatu videamus: ſuperſedeo dicere de conſtantinopoli non de roma ſermonem inchoauimus. Cum qua cadente grecas interiiſſe litteras ⁊ dolemus et angimur. Magnum eſt hoc detrimentum: ſed multo maius illud ꝙ fidem chriſtianam comminui et in angulum coartari videmus. Nam que totum olim orbem occupauerat: iam ex aſia libiaq̄ profligata: neq̄ in europa quieſcere permittitur. Multū eſt ꝙ thartari thurciq̄ tenent: citra thanayn et heleſpontum. Sarraceni quoq̄ apud hiſpanos regnum occupant: parum eſt quod in orbe chriſtiani nomē obumbrat. Terram in qua viſus eſt deus noſter et annis. xxx. et amplius homo cum hominibus conuerſatus: quam miraculis illuſtrauit quam proprio ſanguine deducauit: in qua primi reſurrectionis flores apparuerunt: iam diu propter peccata noſtra crucis inimici conculcant. Terra benedicta: terra promiſſionis: terra lac fluens et mel: ſcelerate gentis imperio paret. En ipſaʒ dei viuētis ciuitatem officinaſq̄ noſtre redemptionis: ſanctaq̄ loca agni immaculati purpurata cruore ſarracenorum iamdiu manus pedeſq̄ polluerunt. An non ipſum chriſtiane religionis ſacrarium ſanctūq̄ lectum conculcant mahometi ſatellites: in quo propter nos vita noſtra obdormiuit in morte. Karolus magnus multo ſudore primum terram illam vendicauit: deinde perditam recuperauit Gotifridus. Ad quam retinendam etiam Conradus Ceſar Ludouicuſq̄ rex francorum non dubitarūt: coactis exercitibus in Aſiam proficiſci. Ac cum poſtea noſtri principes deſidie ſe dederunt: neq̄ hieroſolyma: neq̄ antiochia neq̄ accaron in poteſtate noſtra remanſere. Quicquid in Aſia tenuimus turpiter amiſimus. Fugientes victoriam mahometo reliquimus. Ingens iactura: maximum dedecus. Verum tolerabilius fuit ciuitates quas inter hoſtes habuimus amittere ꝙ̄ hiis expelli vrbibus que noſtro in ſolo fundate chriſtianiſq̄ cincte fuerint. Quid eſt quod modo amiſimus. Quippe regiam ciuitatem orientalis imperij ſedem Grece gentis columna. Secundi patriarche ſolium. Heu late patens chriſtiana quondam religio quomodo coartaris et deficis ex quattuor maximis patriarchis: ⁊ ſolus tibi romanꝰ ſuperat. Quo pacto iam ſtare potes: ex quattuor columnis quibus om̄e ſtetit eccleſiaſticū edificium tribus ademptis. Ex duobus oculis alterum amiſiſti. Niſi diuina te miſeratio reſpicit: parū eſt quod de tua ſalute ſperemus. Quippe thurcorū imperator cōſtantinopolitana potius victoria: nō vt pleroſq̄ veterum feciſſe legimus deſidie ſeſe tradidit. Sed peram mox aggreſſus vicinā vrbem: ⁊ a liguribus longo tēpore poſſeſſam in deditionem accepit. Claſſem quā ſummus pontifex Nicolaus cum venetis ac ianuenſibus ⁊ cathelanis in auxilium grece ſtruxerat: Siue tempeſtatibus actum ſiue per ignorantiā locorum incluſam: ſiue alio quouis infortunio male defenſam: vt rumor eſt intercepit: maximas ibi opes bellicorum inſtrumentorum vim ſummā armorꝫ om̄is generis ingens pondus adeptus eſt. Puberes omnes occidit. Tantiſq̄ nūc cladibus chriſtianū populum affecit quantis ante hac multis ſeculis inauditū arbitror. Triplicē ille ſub vno tempore gerit triumphum: nos triplici conflictu cōſternati iacemus. Ferunt qui de venetijs ad nos veniunt: om̄ia luctibus plena eſſe: nullamq̄ domū vacare merore. Hinc matrone inde viri lugent. Alie maritos alie filios alie fratres deflent: nulli non ꝓpinquus ademptus eſt. Priuatim ⁊ publice lamēta audiūtur Conſternatus ſenatus iam non ponticam aut ſiriacam ſeu creticam ſolum ſed adriaticam quoq̄ nauigationem amiſiſſe videntur. Neq̄ ab re albanie partem thurci tenent. Quid ſi nunc victoriam proſequantur: quo pacto thurcorum potentie durachium reſiſtet: cui conſtantinopolis par eſſe non potuit. Inde brundiſiū ex parte ita ie vicinum. Quis tuebitur. Claudent adriaticum ſinū. Magna iactura veneti nominis: ſed maior chriſtianitatis: q̄ ſuperatis venetis: nō habet amplius maris imperium. Neq̄ cathelani aut ianuenſes q̄uis potētiſſimi ſunt: ſine venetis pares potuerūt eſſe thurcis. Satis erit illis africanorum moleſtias ⁊ aſſiduos cōpeſcere impetus: q̄bus cum perpetuis contentionibus agitantur. Hec mihi pie pater ⁊ acerba ⁊ miſerrima vidētur ex q̄bus habemus de preterito que doleamus: ⁊ de futuro que timeamus. Ideo dolēti condoleo. Res mala eſt: ſpes multo deterior. Vidimus cladem grecorum. Nunc latinorū ruinas expectamus. Exuſta eſt vicina domꝰ: nūc noſtra preſtolatur incendiū. Qui ſunt iam medij inter nos ⁊ thurcos: parum terre: paruiq̄ nos hinc atq̄ inde diſiūgit aquarū. Imminet iam noſtris ceruicibus thurcorum gladijs ⁊ nos interim inteſtina gerimus bella: fratres proſequimur: et hoſtes crucis in nos graſſari ſinimꝰ. Theutones cū theutonibus irati furiunt. Italum ſanguinem manus itala fundit. Neq̄ galli neq̄ hiſpani inter ſe cōueniunt. Inter finitimos viget vbiq̄ ſimultas: immortale odium et male ſanabile vulnus. O portunus thurcorum ductor ſibi tp̄s elegit. Tuto grecos inuaſit: dum latinos inter ſe diuiſos accepit. Auferat ſibi mentem deus vadendi in nos vlterius dum ſumus diſcordes. Neq̄ frater fratri: neq̄ filio pater.

fidit. Actum de nobis eſt niſi diuina pietas adiumento fuerit. Sed vigilantibus atqꝫ agētib⁹ ſuperi fauent: ignaros fugiunt. Niſi ſe quiſqꝫ iuuet: fruſtra diuinam petiuerit opē. Audētes fortuna iuuat timētes negligētesqꝫ procul abigit. Ob quas res licet ſanctiſſimū dn̄m noſtrū vniuerſumqꝫ ſacrū ſenatus ordinem ad reipublice chriſtiane ſalutē ſummo nūc ſtudio intentum fore confidam: magnopere tamen optarē hoc tempore veſtram prudentiſſimam dignitatem eſſe rome. Scio currentē equum calcaribus vrgeritis: neqꝫ vllam in tanto negocio negligentiam pateremini. Nunc iſtum nunc illum cardinalem alloqueremini. Neqꝫ apoſtolicas aures ſinceritatis eſſe quietas. Sperarem veſtra ſollicitudine breui prouiſionem fieri: qua non ſolū aduerſus infideles chriſtiana res defendi: ſed ſuis in ſedibus thurci queſiti: conteri atqꝫ deleri poſſent. Puto autem in tanto negocio aut reuocabit̄ ad vrbem veſtra dignatio communi vtilitati conſultura: aut certe iubebitur: ſuſcepte legatione germanicam gentem ad ſuccurrendum labenti fidei excitare. Quod ſi neutrum horum fieret licet ego mineruam inſtruere preſumam: optimum tamen factu putarem vltro dignitatem veſtram ſummo pontifici ac ſacro collegio litteras dare: vt nunc in tanta rerum aſperitate aſſurgant animis. Neqꝫ pecunijs neqꝫ perſonis ignoſcant. Dum noua ſunt vulnera remedium querant: neqꝫ putreſcere per incuriam ſinant vulnus. Vocent reges et principes incertum aliquem locum: dicant conueniendi diem: mittant legatos de latere ſummi pontificis: exponant mala que paſſa eſt modo chriſtiana reſpublica: monſtrant que futura timentur pericula: prouidendi modos aperiant: inter chriſtianos aut pacem aut inducias belli componant. Crucem predicent: remiſſionem peccatorum polliceantur. Intonet apoſtolica tuba: nihil negligat: nihil hoc tempore omittat. Non eſt mihi dubium: ſi locus rebus accommodus nominetur: quin reges aut veniant aut mittant: bonisqꝫ animis hoc fidei negociū amplectantur. Ego quidem iam Ceſari non clanculum: ſed in publico conſilio de hac ipſa re non pauca verba feci. Inueni mentem eius et voluntatem ꝛ apprime ardentem. Sane multi et ſenatoribus q̄ aderant dum me hortantem: Ceſaremqꝫ reſpondentem audiuerint vberes lachrymas emiſerunt. Vidiſſetis ſenes veneranda canicie ſuas manus in hanc expeditionem prompto corde offerētes. Et qui ſe mori beatos dicebant ſi militantes aduerſus impiam barbariam caderent. Taceo robuſtos viros et feruenti ſanguine iuuenes. Quibus vnius diei mora in tali negocio annis eſſe videtur. Arbitror et in aliorum principum curijs itidem inueniri. neqꝫ renenſium nobilitatem neqꝫ gallorum magnanimitatem: neqꝫ prudentiam italorum: neqꝫ hiſpanorum fortitudinem aut anglorum audaciam in tali neceſſitate defuturam: vel ratio ſuadet vel animus timet. Quippe bohemos: hungaros: polones: ipſa loci propinquitas admonebit: fiet mihi credite: fiet communi omnium chriſtianorum paſſagiū: ſi romani pontificis hoc tempore ſurrexerit auctoritas ac bonorum predicatorꝫ. Inter quos eſſe veſtram pietatem ꝯmune iudicium habet: fideles ac diſerte voces in fines orbis terre ſonuerint. Nec neceſſariū erit de Mathatia vel alijs exēpla ꝓponere: qui pro paternis legibus cū paucis aduerſus hoſtiū innumerabiles copias pugnando vicerunt: eſt terra noſtra fecunda virorū fortium: exercitum innumerabilē cōponere poteſt. Robuſta iuuenū pectora in armis habere: ſiue viros: ſiue equos: ſiue arma requiras: ſuperiores chriſtiani ſunt thurcis: nihil eſt quod nobis obſit: niſi vel negligentia vel diſſenſio noſtra. Siue mari: ſiue terra pugnandum eſt velimus ſolum victores erimus. Sola quondam italia: greciā: aſiam: libiā: egyptumqꝫ armis vicit. Quid nunc adiunctis germanie: gallieqꝫ viribus agat. Scimus maiorum noſtrorum memoria quotienſcunqꝫ latinorum vires ꝯuenerunt orientalium populos cōtremuiſſe: ſemperqꝫ noſtros exercitus remeaſſe victores: niſi forſitan aliquā peccatis populi deus iratus: vel peſtilentia noſtros: vel fame contriuit. Nam marte manifeſto ſemper victoria penes latinos fuit. Quod ſi nunc bonis animis chriſtian⁹ popul⁹ nō terrene auaricie cauſa: nō inanis glorie cupidus: ſed dei ſolum zelo accenſus: ꝓ fratrū ſalute: pro lege xp̄i: pro augmento catholice fidei ſumpſerit arma reſpiciet non eſt dubium ex alto dn̄s plebem ſuā letuſqꝫ ſuper filijs hominū hereditatē ſuam tuebitur: ac non ſolū de thurcis ſi perſeuerantes erimus: ſed de ſarracenis quoqꝫ ceteris barbaris gentibus: victrici dextera ſua triūphum nobis elargietur. Hec habui q̄ nunc dignationi v̄re conſcriberem nimis fortaſſe ꝑſumptuoſe: ſed traxit ne feruor animi ſimulqꝫ putaui dignitatem veſtram queuncqꝫ a me dicunt̄ in partē accipere meliorē. Valeto in xp̄o meiqꝫ nōnunqꝫ velut fidelis mancipij memoriā habete. Ex grezio ſtirie quod bauaricū vocāt. xij. kal. auguſti. Anno. M. cccc liij.

Littere promotoriales. Epiſtola. clvj.

Sneas ꝛc. domino cardinali Firmano. Reuerēdiſſime in xp̄o pater ꝛ dn̄e mi colendiſſime poſt humilem recōmendationem. Venit ad me lator preſentium Georgi⁹ mayer: frater ordinis beate Marie theutonicorum: exponens mihi ꝙ ipſe alias cupiens dictum ordinem intrare: ac profiteri falſo fratribus ipſius ordinis accolitum ſe eſſe dixit. Deinde receptus in religione: neglectis minorib⁹ ad ſubdiaconatum: diaconatū: ꝛ preſbyteratus ordines ꝓmoueri ſe fecit diuqꝫ miniſtrauit in illis. Suſcepit tn̄ poſtea minores vt ait ordines ab ep̄o curcenſi. Nec diſpenſatio

nem ſuper p:emiſſis obtinuit. Super quibus rebus nunc triſtis et dolens: vt ſibi de remedio diſpenſationis opo:tune p:ouiderem lach:ymando me rogauit: quod cum ſibi denegarē: quia facultas mea ad id ſe non extendit. Petiuit vlterius ſibi vt conſilium quid acturus eſſet p:eberem. Suaſi ergo ei vt ad romanam curiam ſe conferret: ibiqꝫ peccatum ſuum deflens miſerico:diam peteret. Ait id ſe libenti animo facturum: ſed cum de licentia ſuperio:um ſuo:um id agere non poſſet: petiuit vt ſibi aucto:itate legationis mee illam ſibi ꝯcederē. Interrogaui cur licentiam non poſſit a ſuis maio:ibus habere dixit: quia vellent p:ofectionis cauſam agnoſcere: quam ſi eis aperiret certus eſſet: quia ab eis ex o:dine repelleretur cogereturqꝫ deinde perpetuo mendicare. Motus hac ratione dixi me ſibi licentiam ei dare q̄tum poſſem: q̄tumqꝫ mea ſeſe facultas extenderet: atqꝫ has litteras in eius rei teſtimonium ſibi conceſſi. Supplico igitur veſtra dignatio cum recommiſſum habeat ſueqꝫ neceſſitati ſubueniat. Ex quo dolens ad co: reuerſus peccata ſua deflet: pia mater eccleſia non claudit redeūtibus gremium: neqꝫ mo:tem peccantis: ſed conuerſionem querit. Cupio p:eces mee ſibi apud dignationem veſtram p:oficue ſint. Nec alia ſuper hoc modo. De nouitatibus harum partium nihil habeo quod ſcriptura dignum putem. Nam ſilere cuncta vidētur. Pacem habemus: ſed incertam de thu:cis. Fuerūt hic nuper ho:rendo noua ex raſtia atqꝫ etiam ex venetijs miſſa.. Fuitqꝫ vehemens rumo: conſtantinopolim perdicam claſſem ch:iſtianiano:um amiſſam peram thurco traditam. Id Ceſari et omi curie ſue moleſtiſſimū erat. Quemadmodum ſanctiſſimo dn̄o noſtro ſuper eo negocio non b:euem epiſtolam ſcripſerim. Nunc felicio:i relata ſunt aut non tam aſpera noua. Dicitur em̄ p̄ſidium dn̄i noſtri intraſſe conſtantinopolim ac regiā v:bē defenſām eſſe. Perditas tn̄ nonnullas naues. Itaqꝫ mente quietio:i ſumus. Ceſar ad inquirendum verū nuncios miſit quos p:ope dies expectamus. De bohemia hec ſunt que cupio ſanctiſſimo dn̄o noſtro fieri nota. Rex Ladiſlaus ad feſtuꝫ Michaelis eo ſe iturum recepturūqꝫ regni dyadema ꝓmiſit Geo:gicomem regni gubernato:em vſqꝫ in diem co:onationis ⁊ vltra ad annum recepit. Cōpactata vt aiūt cū baſilien. olim cōſilio facta cōfirmauit. Catholici in regno male mentis ſunt dolētqꝫ ſe Geo:giceniv triuſqꝫ ſpēi fauto:i cōmiſſos. Canonici capituli p:agen̄. ad me ſcripſerūt vocatos ſe ad co:onationē dicētes dicuntqꝫ ſe neſcire quid agant. Si nō eunt timent regis indignationem: ſi pergāt fo:midant inſidias gubernato:is et rochezane. Verenturqꝫ ne cogantur cōpactata recipere et rochezanem in archiep̄m admittere: petūtqꝫ conſilium meum: q: tempus ad huc longum eſt. Scripſi eis velle me de tali re. S. d. noſtrum cōſulere. Ideo hec ſupplico dignemini pietati ap̄lica nota efficere: vt ſua ſapientia p:o ſuo arbitrio ꝓuidet. Putareꝫ bonū eſſe capitulo eccleſie p:agen̄. in pilzina como:anti vnum breue ſcribi. p. d. n. in quo mandetur illis ne q̇d in facto cōpactato:ū ad cuiuſuis inſtātiā attētarent, Id ſufficeret eis p:o excuſatiōe. Poſſet aūt hoc b:eue dirigi Reuerendiſſimo dn̄o meo ſancti Petri ⁊ iſvlterius facili modo ad pilzinaꝫ tranſmitteret. Hec cū fiducia ſcribo. R. dignatiōī vr̄e quam rebus piſs affectam nō ambigo. Cupio me ſemper eſſe in mente dignationis vr̄e reuerendiſſime ⁊ illi ſeruire. Ex gretz. die. xxvij. Iulij. Anno. M. cccclij.

Conſiliatur capitulo b:agen̄. eccleſie quomodo ſe habeant. Epiſtola. clvij.

SNeas ⁊c. Decano ⁊ cap̄lo eccl̄ie p:agen̄. Venerabiles viri amici hono:andi. Lr̄as vr̄as accepim⁹ magnaſqꝫ illas mētiū vr̄arū fluctuatiōes cognouimus: q̄ nos in p̄ſentiā nō ſine cauſa exagitāt: ⁊ ſup quibus nr̄m conſilium petitis. Rn̄debimus b:euiter p:udētie vr̄e que multa ex paucis ꝯp:ehēdere no:it. Affecti fuimus ſp̄ eccl̄ie veſtre: vtinā potuiſſem⁹ aliq̄n vt optauimus illi p:odeſſe. Certe miſſi ad partes iſtas per. S. d. n. anno p:ime p:eterito: ſperauimus ⁊ bohemiā intrare: ad quā regionē legati de latere ſctē ſedis ap̄lice aucto:itatē habuim⁹ ⁊ adhuc habem⁹: ſed inciderūt aliq̄ impedimēta ꝓpter que noſtro deſiderio locus eſſe nō potuit: neqꝫ nūc in his terminis ſum⁹ vt cū ſereniſſimo rege Ladiſlao ad co:onationē ei⁹ trāſire poſſumus niſi aliud ſctitas dn̄i noſtri nobis iniūgeret: cuius mādatis parere cogeremur. Optarem⁹ aūt vr̄i cauſa id itineris aſſumere: vt vobis aſſiſtere ⁊ vr̄is reb⁹ ꝯſulere poſſem⁹. At ſi nos nō ventem⁹ de qua re nullū mādatū habem⁹: fo:ſitan alius veniet ex diſpoſitiōe romane ſedis cuius directio ⁊ aucto:itas vobis vtilio: erit q̄ n̄ra eſſe potuiſſet. Atqꝫ hec ad ea dicimus que noſtrū in bohemiā trāſitū reſpiciūt. Nūc ad conſiliū qd̄ petitis reſpōdere pergim⁹. Grauis res ⁊ ardua que nobis imminet ⁊ maio: q̄ per nos dirigi poſſit Scimus vos eſſe p:udentes nec dubitamus: ex duobus malis quin id recipiatis quod minus poſſit nocere. Tn̄ aliqua p:o captu noſtro bona fide ⁊ ſincero dicemus animo. Sane percipimus in vtrāqꝫ partē vobis iminere pericula. Siue p:agam intretis vocati ſiue recuſetis ire. Si pergitis duo p̄icula inſtant. Vnū ne per inſidias aduerſantiū in mo:tis aut carceris incōmodū rapiamini. Alterū ne ꝯpactis cōſentire ac rochezane electione

ſubſcribere cogamini. Magna ſunt hec et animi corporiſq̃ diſcrimen in ſe habe͂t. At ſi vocati nolitis
ire contemptus regius opponi vobis poterit: multa contra vos dicentur. Forſitã et in locũ veſtrum
alij ponent̃: ⁊ implebit̃ nobilis eccl'ia ſciſmaticis ⁊ hereticis miniſtris. Quid hic cõſolam?: ſane habe
remus timeremuſq̃ te ſcille voraginibus immergendum cupie͂s euitare caribdim: vt cunq̃ ſit illud
nobis prima fronte ſuadendum videt̃. Si vocat vos regia ſublimitas nõ exiſtimamus declinandum
imperiũ: ſed petendũ ſaluum conductũ ad tp̃s nõ breue: quo recepto poterunt aliqui veſtrum intra
re pragã: ſemp̱ aliquibus extra manentibus inuenietis apud regem multos bonos viros qui cauſe ve
ſtre aſſiſtent: informabitis conſiliarios eius ius veſtrum dicetis. Credimus equidem plures erunt
cauſe veſtre effecti: ꝙ rochezane. Neq̃ putemus vos compelli ad rem aliquam iniuſtam ⁊ cõtra ſta-
tum eccleſiaſticũ dum publice ſecuritatis litteras habebitis: q: ſi vobis aut de rochezana in archie-
piſcopũ recipiendo: aut de copactatꝭ amplectandis verba fiant: poteritis vos ſemper ad dñm noſtrũ
papam referre dicentes: q: ſine eius ſpeciali mandato nihil in talibus vos agere liceat: ⁊ ita vobis cõ
ſulimus. Neq̃ nunc aliud dicendum videtur: niſi quod rogamus vt forti animo te͂tationes ꝑferatis
qm̃ virtus in aduerſitate perficitur. Nos tamen hec que ad nos ſcripſiſtis ſanctiſſimo dño noſtro cũ
cta ſcripſimus. Supplicauimuſq̃ ſue ſanctitati vt de vobis veſtraq̃ fidelitate paterno more cogi-
tet: ſperamus aliquid ſua ſanctitas meditabitur: quod ad veſtrũ ac regni veſtri cõſolatione͂ ꝑtineat
Nã ⁊ ſi nũc ſup̱ rebus grecoꝝ afflictis multa diſponere habet: non tñ orthodoxorũ qui ſunt in bohe-
mia oblitus eſt. Xp̃s dñs noſter vos tueatur. Valete et in diuina ſperate miſericordia que preſto eſt
cum ſinceritate ad eam recurrentibus. Datum in gretz ſtirie die. xxvij. iulij. Anno quo ſupra.

Hortatur fortiter aduerſa eccleſie tolerare. Epiſtola. clviij.

SNeas dño Wenceſlao de crumnau decretorũ doctori: decano ⁊ adminiſtra
tori eccleſie prageñ. Venerabilis ⁊ eximie doctor amice honorande: ꝙuis lit
teras veſtras libenter accepimus: que veſtrã memoriã recentiorem nobis
fecerint. Contenta tamen earũ inuiti audiuimus: quippe dolemus eccleſie
veſtre inſignis negocio non bene ac votiue ſuccedere: ſimulq̃ vobiſcũ time-
mus ne peiora emergant. Hortamur añt vos: quando vocati eſtis in arcem
ſolicitudinis: vt forti pectore cunctis ꝓcellis reſiſtatis vt vim omnem ad-
uerſantis inimici ſolido ſcuto fidei repellatꝭ: aſſiſtet dñs: ⁊ ꝙuis vrgeri ven
torũ turbinibus ſuam nauez patiatur: nõ tñ ſinit ſubmergi. Cũ magis tri-
bulat̃ eccl'ia: tũc fortior aſſurgit. Confidite in dño ⁊ viriliter pugnate pro
cauſa dei. Dabit̃ victoria legitime pugnãtibus. ſcribim? venerabili capl'o
veſtro qui nobis in rebus veſtris ex vſu videatur: q: legetis vna cũ capitulo noſtras litteras: non eſt
cur verba repetamus. Cõpatimur veſtris laboribus: vellemus ⁊ cõcilio ⁊ auxilio eſſe: ſz tñ facimus
ꝙtum poſſumus. Scripſimus dño noſtro: ſperamus ſanctitate͂ ſuam res veſtras minime neglecturã
que nobis reſcribentur curabimus veſtre prudentie nota facere: ⁊ vbicumq̃ poterimus tã veſtre per-
ſone ꝙ memorabili eccl'ie prageñ. vſui ſtudebimus eſſe. Rogamus nos magnificis dñis de roſenberg
patri ⁊ filijs: quoꝝ memoriam colimus ⁊ obſeruamus cõmendatos faciatis: ⁊ ad vota eorum offera-
tis. Valete in xp̃o optime. Ex gretz. die. xxvij. iulij. Anno. quo ſupra.

Dux venetuz reddit certum imperatorem romanum de cla de conſtantinopolitana. Epiſtola. clix.

REuerendiſſimo et excellentiſſimo dño dño Frederico diuina fauente clementia
Romanorum imperatori ſemper Auguſto ac auſtrie Stirieq̃ duci ⁊c. Illuſtriſſi-
mo Franciſcus foſcari dei gratia dux venetiarum ⁊c Recõmendatione͂ ⁊ propero
rum ſucceſſuuz incrementa. Nihil nobis attulerunt noui ſereniſſime princeps lit-
tere veſtre Ceſarie maieſtatis ſi que͂admodũ ipſa ſcribit graui moleſtia ac mero-
re commota ꝑſtiterit: cum primum innotuerit ⁊ ſibi acerbuz et horrendum nouuz
vrbis conſtantinopolis quam perfidiſſimi thurci magna chriſtianoruz ſtrage ſuo
imperio ſubmiſerunt. Et quidem caſus iſte infelix: tantum magnifaciendus: vt nil ſupra temporibus
noſtris contingere potuiſſet. At quoniam noſtra ſerenitas: neq̃ enim indigne cupere videtur: eiu-
ſce nephande rei ſeriem a nobis certius ac particularius intelligere et ſi hec referentes dolorem et
amaritudinem renouemus: vt tñ maieſtati veſtre morem geramus nunciamus eidem imperatorem
thurcorum qui cum maxima potentia incredibiliq̃ apparatu terra mariq̃ contra vrbem conſtanti
nopolitanam caſtrametatus erat die. xxix. maij preteriti: ciuitati ipſi quam circunquaq̃ obſeſſam
tenebat: omniq̃ tormentorum bellicorum genere debellauerat: maximum et acerrimum bellum in
tulit. Tandemq̃ eam die ipſa inenumerabili chriſtianorum clade ſubegit: remq̃ vtiq̃ obſcuram: ca
lamitoſam ac chriſtiano nomini ſummum in modum periculoſaz. Hec ſiquidem noua: vtinam tã fal-

ſa eſſent: quam nimium vera ſunt. Nam ea accepimus a capitaneo galearum noſtrarum nuper huc
egreſſo qui ad illud viagium conſtantinipolis de romania cum nonnullis noſtris triremibus: more
mercatorio profectus erat. Quiue cum eiſdem galleis ad tutandam vrbem illam vſq̃ ad vltimũ eiꝰ
exidiũ conſtans permanſit: ita vt magna pars hominum: triremium earundem male perierit. Naꝫ
partiꝫ trucidati: partim in miſerabilem captiuitatē abducti ſunt. Multi quoq̃ nobiles ciues ⁊ mer
catores noſtri qui in ea vrbe aderant cum facultatibus ⁊ bonis ſuis magni valoris: aut gladio perie-
runt: aut ad ſeruitutem ipſam crudeliſſimã deuenerunt. nec abſq̃ magno ere redemi poterũt. Pre
terea ſubinde nunciatũ eſt: theucrũ ipm occupaſſe ciuitatē pere: ⁊ quedam alia loca finitima cum
magno chriſtianorum exidio. De qua tñ re aliã certiorē noticiã nondum accepimus. Enimuero prin
ceps excellentiſſime: hoſtis iſte truculentiſſimus adeptus eſt vrbem precipuam Conſtantinopolis
nobiliſſimam ⁊ tam ratione ſitus: q̃ ex alijs dignis conditionibus aptiſſimam: ⁊ mirumimmodum ac
commodatam ad potentiaꝫ ſuaꝫ augẽdã: ita vt vbiq̃ terra et mari de hoc potentiſſimo hoſte ſit plu
rimum dubitandum. Et profecto niſi chriſtiane potentie aliter excitentur: ⁊ huic morbo validis pro
uiſionibus occurrant. Anteq̃ vlterius prolabatur: videre videmur magna pericula incumbere toti
xp̄iane religioni: quibus non facile erit chriſtianis principibus poſſe reſiſtere. Datum in noſtro du-
cali palatio die. xxvij. menſis iulij. Indictione prima. Anno. M. cccclij.

Super intendens iconomo inſtruitur quid agendũ. Ep̄la. clx.

Eximie doctor fili chariſſime. Sex menſibus poſtq̃ ſenis ſcripte fuerunt: reſtitute
ſunt nobis litere tue: quas licet veteres: tamen auide legimus cũ loqui tecũ quē
habemus chariſſimum videmur. Eſt nobis voluptati q̃ athoniam tibi placere ais
ſuoſq̃ mores laudas: ſperamus indies acceptiorē tibi futurã ſi modo veſtigia pa
rentum ſecuta fuerit. Namq̃ vt de ſorore noſtra taceamus, in qua cõmendanda
poſſet nos fallere ſanguis. Quis bartholomeo patre modeſtior: quis ſuauior: q̃s
amantior: vtinam iuueneſceret homo ille. Sed nimis iaꝫ ſenio confectus eſt. Oia
per etatem labuntur animus quoq̃ fit tempore debilior. Iuueneſcunt tñ in filijs
et quodammodo renaſcuntur homines q̃ſi paternos habitus ſepe liberi referunt. Tenes q̃d dicere
velimus athoniam ſua virtus ⁊ imitatio paterna nõ ſinet non eſſe gratam: nec plura de hac. De vica
rio cognouimꝰ q̃ ſcripta ſunt a teꝫa dño Gregorio: quoniã breui ad vos redire ſtudemus: non eſt cur
multa ſuper eo dicamus. Habet dominus Gregorius mentem noſtram. Multa tolerare oportet ho
mines compati quoq̃ alterutrum nonvenit: cuiq̃ ſuum vitium eſt viuendum ſine ſocio fuerit q̃ vi-
tium habenti noluerit conuerſari. Neq̃ corpora ſine macula: neq̃ animi ſine menda reperiri facile
poſſunt: cum domino Bartholomeo procuratore cupimus computum fieri: ne cum venerimus eiꝰ
rei curam habeamus: nouimus eum bonum eſſe virum. Sed nemo eſt qui non egeat adiutore. Ideo
te hortamur cum per occupationes: licet ſuperintendas domui noſtre. De frumento ſepe mentem
noſtram intellexiſti: credimus vos que meliora ſunt agere viuimuſq̃ animo quietiori dum te cura-
re ſimul cum mamme res noſtras intelleximus. Commendamus tue fidei matrem et ſorores nepo-
teſq̃ ac nepteſq̃ noſtras. Bartholomeo ſocero vt noſtro nomine multas ſalutes dicas bonumq̃ ani
mum facias optamus: quem loco patris habemus plurimumq̃ videri optamꝰ. Franciſcum eius fi
lium ſaluere iubemus. Anthonium nepotem ſi quando errat: acriter corripito: et ad ſtudium incẽdi-
to. Amicis noſtris domino Mariano ſozino. Gregorio andrentio. Franciſco patritio. Thomaſio et
Anthonio ac Guidoni picolominibus ne tedia veſtra vice ſalutes dicere et vale optime. Ex gretzio
die. xiij. iulij. Anno quo ſupra.

Rata habet facta ab amico nomine ſuo. Epiſtola. clxj.

SNeas ſeneñ. epiſcopus domino Franciſco de tholomeis canonico ſeneñ. Venera
bilis et eximie doctor: amice et frater amãtiſſime. Tuas literas poſtquaꝫ ſenis da
te ſunt. Sex menſibus accipimus. In quibus de collatione cuiuſdam eccleſie mẽ
tionem facis: cupiſq̃ tuum probari factum. Quid ni probemus: aut quid a te fie
ri poteſt non probatu dignum: placent nobis omnia que facis: laudamus: pro-
bamuſq̃ ſingula. Namet ſi rationem facti nullam afferas videns q̃tum virtuti
tue tribuimus: ipſa nos auctoritate moueras. Habeto bonuꝫ animum: nõ eſt cur
tua geſta reſcindere cupiamus. Viueremus quippe ſecuriores: ſi te vices noſtras ſemper ducere ſcire-
mus: tibi namq̃ nihil honeſtate et animarum ſalute nouimus eſſe antiquius. Sed mittimꝰ hec q̃ſi
propediem te videre atq̃ amplecti ſperamus. Interea cupimus reuerendo patri nouello epiſcopo
gerſſetano commendatos nos facias: cuius promotionem auide intelleximus: et ſi nemo ex noſtris
de re illa nobis ſcripſerit. Vicarium noſtrum tue charitati acceptum eſſe commendatumq̃ cupimꝰ
Cui non nouiſſime ſcripſimus: non fuit modo neceſſarium literas multiplicare. Vale et nos ama et

noſtra curavt ſoles: ſcitoq; te nobis eſſe chariſſimū. Ex gretzio ſtirienſi die xiij. Julij. M.cccliij.

Ad nicolaum quintum pontificem ſummum de clade vniuerſalis eccleſie orthodoxe et de ſitu et fertilitate Hungarie ⁊ de aduerſis prutenorum contra cruciferos ordinis theutonicorum. Epiſtola .clxij.

Inuitus quidem beatiſſime pater que aduerſa ſunt ſcribo: ſed compellit me debitū officij mei: qui iuſſu pietatis veſtre germaniā incolens: quecunq; accidunt ſiue ſecūde ſiue aduerſe ſortis nouitates Apoſtolico teneor culmini notas facere. Sane per hos dies noua res in hungaria exorta eſt: q̄uis mala ⁊ aduerſa paci boniſq; moribus: tū ſcitu digna ⁊ admirabilis. Quam veſtre ſanctitati referre hac epiſtola breuiter inſtitui. Hungaria ſicut veſtre beatitudini cōſtare nō ambigo: ⁊ vltra ⁊ citra danubiū latiſſimas terras occupat. Quod citra danubiū eſt olim pannonia fuit: q̄ ab oriente moeſiam: ab occidenti noricū habuit ſeptentrionē ei danubius auſtrum illirici montes: excepere. Qno Iſidorus magno errore vt mihi videtur deceptus a penninos vocitat. Que trans danubium hungaria iacet: pars ſit hic prius erat: duaſq; gentes habuit gepidas qui contermini germanis fuerunt: ⁊ dacos. Nunc qui nūc daci vocantur: quorum rex ad occeanū germanicum inter ſueciā ⁊ ſaxoniam latiſſimo regno: ſed paluſtri potitur. Nam hi dani melius appellantur. Sed qui ea loca tenuerūt que nunc tranſiluam occupant vicina tartaris in corone ſpeciem montibus cincta. In hac parte hungarie: que gipidarum fuit adhuc territorū eſt: quod ſepuſium apellant pro gepudio: vbi aque riuus habetur: in quo merſa ferri materia in cuprum vertitur: gleba illic frumenti ferax. Auri ⁊ argenti diuites vene: multum pecoris: aer ſalubris: terra optimis cōparāda: niſi ſua ſe vbertate corrūperet. Verum latrones ex omnibus prouincijs per circuitum depulſos: ipſa ſoli inuitat fecūditas Illic enī velut aſilum impunitatis habent: omnes q̄ domo vel ꝓpter flagitiū vel propter ſeditiones exulant: armati ſe recipiūt. Cenſualeſq; ſibi accolas reddūt. Sepe illic dum ſigiſmūdus iperauit latronib⁹ receptacula patuere. Neq; alberto ceſare raptoribus ea regio caruit. ſub rege polonie par miſeris incollis ignota fuit. Giſchra boemus nō alto loco natus: multa vi animi ⁊ corporis eam prouinciam: magna ſibi ex parte ſubegit: multa ibi prelia: varia fortuna confecit. Sepe cum paucis magna hoſtium ſuorū copias fudit ſepe victor raro victus. Tandem hungarie proceres ipſumq; regni gubernatorem mortuo rege polonie pacem ſe petere compulit. Ciuitateſq; regionis illius diutine ac miſerāde ſeruitutis iugo cōtriuit. Nouiſſime autē cū ladiſlaus Alberti fili⁹ paternū regnū ſuſcepiſſet. Giſcramq; data pecunia ſepuſinis opidis cedere ſuaſiſſet: ſpes erat quieturam terrā: atq; poſt longas belli calamitates dulcis tandem ocij ſuauitatem fruiturā. Sed minime ita viſum eſt ſuperiſ. Nouus latro noua prelia miſcet. Nempe inter mōtes ⁊ ſiluas que poloniam hungariāq; diſterminant: diu latrocinatus eſt bohemus quidam obſcura domo viliburſq; parētibus ortus: ſed audax homo manu atq; igenio promptus laboris patiens: periturijq; cōtemptor: cuius multa facinora referūtur. Qui cum Sericeam Dyploidē dño cui ſeruiebat olim furatus eſſet: cognomēto axamit appellatus eſt: quod latine villoſum ſericū ſonat. Hic poſtq̄ giſcram ſepuſio amotū audiuit: terrāq; militeuacuā agnouit: congregata non parua latronū manu quaſi in eius locū affectus regionē inuaſit: duabuſq; arcibus natura ⁊ arte munitis: partim vi: partim dolo receptis: morꝝ ruriculos in apertis villis cōmorantes: ferro atq; igne deterritos: miniſtrare victui neceſſaria pecunias dare menſtruas ad omnēq; nutum preſto eſſe coegit. Cūq; munitiōes aliquot locis oportunis conſtruxiſſet: atq; in his preſidia collocaſſet: ciuitates quoq; munitas ſibi tributarias reddidit. Deinde aſtultus homo: quia in potenti regno diu craſſari ſine magnis copijs ſe non poſſe intellexit. Ad ingenuū bohemicum rediens: pulchram fallaciam conuent⁹ eſt: qua latrones vniuerſos ex proximis regionibus ad ſe traheret. Omnibus enī qui ſub eo militare vellent: ſtipendia publicauit homini equeſtri in hebdomadā aureum numū: pedeſtri mediā partem: ac tributorꝝ ⁊ ſpoliorū omniū equā cuiq; diſtributionē. Quicquid enī ex tributis rapiniſq; corraditur: in cōmuni reponitur. Cūq; prefinitū diuiſionis adeſt tēpus: emerita cuiq; ſtipēdia pſoluūtur. Qd ſuperat viritim: diuidit atq; vt mos bohemorꝝ eſt ad euāgelij corticem cuncta referre. Tantum conſequuntur qui vltima die menſis in ſocietatem belli veniunt q̄tum qui menſem integrum arma tulerunt. Sic enim euangelium velle ait in quo vltimi venientes qui prima hora venerant operarij comparantur. Qua re cognita omnes quos flagitium egeſtas: conſcius animus domo pertulit ad axamit confugiunt. Ex quibus ille iā quinq; milium pugnatorum conſlauit exercitum: ac iam non Sepuſinnis tantum: ſed vniuerſis hungaris terribilem formidabilemq; ſe prebet Neq; iohannes himyad gubernator huius hominis impetum compeſcere poteſt. Qui et ſi maiores ſepe motus ſedauerit: maioreſq; hoſtes regnum ingreſſo deleuerit non tamen modo latronis huius obuiare conatibus audet. Cui et nonnulli regni barones clam manus porrige-

re perhibentur:quibus gubernatio iohānis diuturnioꝛ grauioꝛq; videtur. O quam rem interpella-
tus et ladiſlaus rex:vt in hungariam aduerſus latrones pꝛoficiſcatur:niſi regni magnos motus:ſub
ditoꝛūq; varias clades audire velit. Hic autem ꝛ ſi bohemis iturū ſe pꝛagam pmiſerit:tamen q: ma
ioꝛi periculo pꝛius occurrendum putauit:exercitum tota auſtria atq; moꝛauia congregari manda-
uit. Duplice dictitans aduerſus axamit perſonaliter ſe velle pꝛoficiſci. Perſuaderi tn̄ populo nō po
terat regem puerum aduerſus latronē ductare exercitum. Sed opinabātur nonnulli hanc eſſe comi
tis cilie ꝛ iohannis gubernatoꝛis hungarie tegnā qui pace cū ceſare tractatam habere ratam nequa
ꝙ voluiſt. Nec militem congregare poſſunt:cupientibus ocium auſtralibus. Ideo quaſi axamit ex
terminaturi ingentes habere copias ſtudebant:quas congregatas in ceſarem verterent. Quidam
vero altioꝛi conſilio rem penſitantes in caput Johannis cudendam fabam extimabant:qui paruꝫ re
gi paret:nec amplius ꝙ viginti quattuoꝛ milia floꝛenoꝛum vt aiunt in annos ſingulos regali erario cō
tribuit:qd̄ ſupereat ſibi retinet regnumq; pꝛo ſuo arbitratu gubernat. Hunc extollens:illū humi
lians:vt imperium apud eum regni titulus apud ladiſlaum eſſe videatur. Judicabant igitur aliqui
comitem cilie locum eius appetere:neq; poſſe ad eum peruenire:niſi iohannem fraude circonueni-
at. Cum igitur conuentum eſſet vt conuocentur omnes ex hungaria:auſtria:moꝛauiaq; barones in
exercitū ad pꝛeſentiam regis cām conuocationis axamit abunde pꝛebere nō poſſe. Johannem nō cō
parere. Comparantem autem in vincula recipi compelliq; regni quecunq; bona ſibi vſurpauerit:re
gi reddere. Tumq; comitem voti compotem fieri. Que res mihi haud vero ſimilis eſſe viſa eſt. Neq;
enim facile decipi gubernatoꝛ poteſt oculatus homo ꝛ amicis pꝛudentibus circundatus. Fruſtra q̄p
pe iacitur rhete ante oculos pennatoꝛum. Vtcumq; foꝛet auſtrales inſidias veriti ſiue conuentu ter
rigenarum delectum habere militum negauerunt. Comes autem qui multis non ignoꝛat inuiſuꝫ ſe
eſſe:congregationem multitudinis veluti peſtem vitauit:ne vt ante ceſaris:ſi et tunc ſuuꝫ iugum ex
cuteret. Itaq; carere exercitu malui ꝙ ꝯuocādo populū regimen ſuū in dubio ponere. Nec tamen
nihil omnino feciſſe videretur mercenarios milites ere publico mille conduxit:atq; in hungariaꝫ mi
ſit:qui ſe copiis gubernatoꝛis adiungentes in Axamit vaderent. Quomodo autem res acta inter il
los ſit nondum exploꝛatum habeo:timēdū eſt ne foꝛtuna latronibus faueat vt ſepe malis ꝙ bonis eſt
melioꝛ. Interea bohemoꝛum legati Viennam venere petiueruntq; regem ad eos ꝙ pꝛimum iter fa-
cere:coꝛonamq; regni accipere: Niſi hoc ageret mutationes in bohemia timendas dicentes. His re
ſponſum eſt regem ad feſtum ſancti Michaelis iturum:pꝛius:et ſi maxime velit non poſſe: multis i
auſtria moꝛauiaq; negociis occupatum et auro exhauſtum:non habere comitatum regi conuenientē.
Cum tempoꝛe fieri omnia. Legati q̄uis reſponſi eos tederet:illud tamen in bohemiam relaturos ſe
pꝛomiſere. Interea fratres ſancti franciſci:qui per ſigiſmundum ceſarem poſt multas huſſitarū cla
des ad pꝛagam reducti fuerant:conante rochezana repulſi ſunt. Sacerdotes ſi qui bene de fide ſa-
piunt infinitis contumeliis afficiuntur:omnia in manu hereticoꝛuꝫ habentur:neq; illic chꝛiſtiana re
ligio poſtq̄ bohemi baptiſmum ſuſceperunt magis vnq̄ oppꝛeſſa fuit ꝙ modo:neq; pꝛedia:neq; coꝛ
poꝛa tueri poſſunt. Qui fidem oꝛthodoxam ſequuntur ex arbitrio perfidi ꝛ hominum qui viuunt ſce
leratiſſimi rochezane cuncta gerunt. Ladiſlaus enim rex Geoꝛgio gubernatoꝛi poteſtatem regni in
clericos laicoſq; conceſſit. Is vero quia cōmunionis labem induit rochezane quem maxime timet ni
hil contradicit. Tempoꝛalia ſolum curat. Spiritualia rochezane permittit. Sic regnum illud nobile et
olim opulentiſſimum ab hereticis ex integro gubernatur:quod ante hunc diem inauditum eſt. Quā
uis enim huſitarum rabies pꝛimas in regno partes aliquando poſſederit:ſemper tamen aliquot ci-
uitates atq; barones eccleſie romane ritū ſeruantes:extra imperiuꝫ illoꝛum manſere. Nūc om̄is no
bilitas omniſq; plebs Geoꝛgio paret. Hic pꝛinceps hic caput habetur. Nec dubium eſt quin moꝛes
dominantis imitari ſeruientes ſtudeant. Inde malum ingens regno imminet ꝛ vicinis regionibus i-
menſa calamitas:niſi rex Ladiſlaus cito bohemiam ingrediatur rebuſq; modum adhibeat melioꝛeꝫ
quod futurum multi ſperant. Ego cum videro tunc credam. Dolenda ſunt hec que modo narro. Sꝫ
pꝛoteſtatus ſum ab initio de rebus aduerſis me verba facturum. Pergam vltra non vt moleſt⁹ ſim
veſtre ſanctitati:ſed vti veſtrum ſolium q̄tum valeo nihil ignoꝛare ſinaꝫ que germanos inter agātur
Dum boemi atq; hungari que dicta ſunt gerunt. Pꝛuteni qui aduerſum magiſtrum oꝛdinis ſan-
cte marie theutonicoꝛum certum inter ſe non laudandum fedus pepigerant. Vocati ad iudiciuꝫ Ce
ſaris:legatos ex ſe pꝛimarios homines delegerant: qui maieſtatem ceſaream accedentes cauſam
ſuam tuerentur. Sed fuit his iter per moꝛauiam latronibus inhabitatam terram vbi tanto quiſq;
nobilioꝛ ducitur:quanto ſpolia maioꝛa commiſit:ibi homines intercepti:exutiſq; rebus omnib⁹ ali-
quibus eoꝛum occiſis in captiuitatem deducti:q̄uis ꝛ ceſaris ꝛ ladiſlai regis publice fidei litteras ha
berent. Sicq; dicta iudicii dies circunducitur:neq; ſpes eſt iuſticie locum fieri. Pꝛocedere nāq; ad
uerſus abſentes qui comparare non poſſunt nulla ratio patitur. Pꝛofiteri dies ſine conſenſu par-
tium nō poteſt:quando ex compꝛomiſſo res agitur. Neq; pꝛocuratoꝛes magni magiſtri ꝯſenſuꝫ pꝛo

rogationi adhibent: quo attamen Ceſar poteſt ad concordiaꝫ nauat operas. Sunt enī aliqui ex par
te ciuitatum: qui ⁊ iuri ſtare non poſſunt. Compoſitionis tamen admittende poteſtatē habent. Ne
qꝫ in hac re magna ſpes eſt ciuitates fedus dimitte: religioſi permittere nolunt. Quod ſi rebus infe
ctis hinc partes habeant: magnum diſcidium: magnūqꝫ malū inſtat. Religio potens eſt armis ami
cis auro abundans: neqꝫ ciuitates nude ſunt. Quinqꝫ ⁊ quinquaginta ſimul opida iuncta ſunt. Ci
uitates imperij quas vocant ſtagnales: cum his ſentiunt: opemqꝫ pollicentur. Rex quoqꝫ polonie vi
cinus ciuitatum partes adiutarus timetur: qui ſepe religioni ⁊ magno magiſtro fuit infeſtus. Viri
ſeniores cum vetera mente reuoluunt admodum verentur: ne bohemis pruteni ſimiles fiant. Iudeqꝫ
magnis ille ⁊ clariſſimis theutonicorum ordo pellatur. Hec ad extrema germanie pertinent ⁊ ad oc
ceanum verſa: parum mediterraneos mouent homines. Sed quid illud horribile nouum modo abla
tum de conſtantinopoli tremit manus dum hec ſcribo: horret animus: neqꝫ tacere indignatio ſinit:
neqꝫ dolor loqui permittit. Heu miſeram chriſtianitatem. Pudet iam vite: feliciter vtinaꝫ ante hunc
caſum obijſſemus: italia: germania: gallia: ⁊ hiſpania magna ex parte ſalua: prothpudor ab effemi
natis thurcis inclitam vrbem conſtantinopolim capi permittimus. Credo hec iaꝫ veſtre pietatis au
res accepiſſe: egredior germaniam: et ad greciam pergo: thurcorum imperator magnis militum co
pijs conſtantinopolim proximis his diebus obſidione terra mariqꝫ cinxit. Atqꝫ admotis machinis ⁊
inſultu ter facto repugnanit: populum omnem gladio extinxit. Sacerdotes diuerſis tormentorum
generibus excarnificauit: neqꝫ ſexui: neqꝫ etati peperat: quadraginta et amplius milia perſonaruꝫ
illic occiſa referuntur. Qui res geſtas ad nos ex raſtia venientes enarrant. Paleogolum qui apud
eos impetrauit capite mulctatum: filium eius ereptum fuga in pera modo obſeſſuꝫ aiunt. Nolo iſta
ſigillatim proſequi: que per alios et melius ⁊ verius ſanctitati veſtre conſcripta eſſe non ambigo. Sa
tis eſt mihi cum veſtra pietate de tanta chriſtianitatis ruina dolere. Vrbs quam poſt conſtantinuꝫ
in annos. M.c.et vltra durauerat: neqꝫ vnqꝫ in poteſtatem venerat infidelium ſpurciſſimorum thur
corum hoc infelici anno directioni patuit. Roma quoqꝫ poſt ſuam conditionem in anno. M cxiij. p
gothorum regem Athlaricum direpta refertur. Sed hic ne templa ſanctoꝝ violarentur edixit. Thur
cos autem in eccleſia dei ſeruituros quis dubitet. Doleo templum illud tota terrarum orbe famoſiſ
ſimum ſophie: vel deſtrui vel polluí. Doleo infinitas ſanctorum baſilicas opere mirando conſtru
ctas: vel ruine vel ſpurcitie machometi ſubiacere. Quid de libris dicaꝫ qui illic erant innumerabiles
nondum latinis cogniti. Heu quot nunc magnorum nomina virorum peribunt. Secunda mors iſta.
Homero eſt: ſecund⁹ Platoni obitus: vbi nunc philoſophorum aut poetarum ingenia requirem⁹.
Extinctus eſt fons muſarum. Vtinam tantum nobis ſuperaret ingenij vt hanc calamitatē dignis vo
cibus deplorare poſſemus. Admodum iſta cor meum vrgent atqꝫ expungunt ſanctiſſime pater. Vi
deo ſimul ⁊ fidem ⁊ doctrinam deleri. Idqꝫ noſtra deſidia accidit qui ſolum preſentia reſpicim⁹. Qđ
ſi feruentiores ad rem xp̄i publicam animos adhiberemus: hec profecto nephanda clades inferri no
bis minime potuiſſet. Certus ſum quia merore magno veſtra ſanctitas eſt affecta: multūqꝫ rei huic
deplorat euentum: neqꝫ ab re quidem. Nemo eſt enīꝫ cui magis tanti mali fama: qꝫ veſtre pietati ſit
obſutura. Nam ſcriptores omnes qui apud latinos romanorum pontificū geſta referent: cum ad veſ
trū tempus fuerit ventum in hanc ſententiā veſtra gloria ſcribent. Nicolaus papa quintus natiōe
tuſcus: ſedit annis tot. Patrimonium eccleſie tyrannorum manibus vendicauit: diuiſam eccleſiam
vnioni reddidit. Bernardinū ſenenſeꝫ in cathalogo ſanctorū annūerauit. Palatiū ſancti Petri cō
ſtruxit. Baſilicam eius mirifice reparauit. Iubileū celebrauit. Fredericum tertiū coronauit. Pul
chra hec ⁊ decora de veſtro nomine predicabunt: ſꝫ illud omnia funeſtabit cum in fine adijcietur. At
huius tpe vrbs regia conſtantinopolis a thurcis capta direptaqꝫ eſt: neſcio an dirupta incenſa ve di
ci poterit: qꝫ nis in manu hoſtiū data minus exuſta nobis qꝫ integra poſſit obeſſe. Itaqꝫ luet veſtra
fama: ſine veſtra culpa. Qui vſi totis conatibus opem ferre miſere ciuitati ſtuduiſtis: non tamē chri
ſtianis regibus perſuadere potuiſtis vt arma ſimul capeſcētes cōmune fidei negocium adiuuarent.
Negabant tantū eſſe periculum qꝫtum dicebatur: mentiri grecos mēdicareqꝫ pecunias arbitrabā
tur: omnia ficta vanaqꝫ reputabāt. Fecit veſtra beatitudo quod potuit. Nihil eſt quod veſtre clemē
tie poſſit impingi: ſed tamen impinget hoc veſtro nomini poſteritas rerum ignara: cum veſtro tempo
re conſtantinopolim amiſſam didicerit. Timui ſemper hoc beatiſſime pater cum multa ex ſcientia ve
ſtre glorie ſuccedere animaduerterem: ne ſiniſtrum aliquid emergeret qꝫ felicitatis curſum ipediēs:
lachrymabilem afferret materiam. Ecce quod timui ex duobus chriſtianitatis luminibus alterū iaꝫ
videmus eruptū. Orientalis imperij euerſam ſedem Grecam omnem gloriā extinctaꝫ cernim⁹. Ma
iores noſtri hieroſolymam: accaron: anthiochiā perdiderunt fateor: ingens malū: ſꝫ nulla clades mo
derne ruine ꝯparāda eſt in aſia: ⁊ in aliena poſſeſſione noſtri veteres vrbes amiſere: nos in europa in
nr̄o ſolo: inter xp̄ianos potentiſſimā vrbem orientalis imperij caput: grecie culmen: litterarum domi
ciliū ab hoſtili manu ſinim⁹ expugnari. Iā regnat iter nos machometus. Iam noſtris ceruicibus im

minet thurcorum gladius. Jam nobis clauſus eſt euſinus ⁊ thanays inacceſſibilis factus. Jam Va
lachos thurco parere neceſſe. Inde ad hungaros: inde ad germanos thurcorū gladius penetrabit
Et nos interī domeſticis quatimur odijs. Reges frācie ⁊ anglie inter ſe litigāt. Germani pricipes in
uicem bellum gerunt. Raro hyſpania tota quieſcit. Italia noſtra pacis expers de alieno iure contē
dit. O quanto melius tantum armorum tantumꝙ militie in hoſtes fidei verteremus. Verum bea
tiſſime pater non ſcio cui magis ꝙ veſtre ſanctitati hec cura debeatur. Veſtrū eſt iā aſſurgere: ſcri
bere regibus: mittere legatos: monere: hortari principes atqꝫ ciuitates in aliquē communem locū:
aut veniant aut mittant. Nuncqꝫ dum malum eſt recens chriſtiane reipublice conſulere feſtinēt: pa
cem aut inducias inter ſocios fidei componant: atqꝫ iunctis viribus aduerſus ſalutifere crucis ini
cos arma moueant. Spero equidem ſi veſtra ſanctitas ſuo ex more hoc negocium feruido et ardenti
animo totoqꝫ corde promouendum acceperit: ⁊ deum et homines aſſenſuros: futurumqꝫ breui vt in
ſolentie ſue thurcos peniteat atqꝫ in altum chriſtiana fides emergat. Hec habui que nunc ad ve
ſtram pietatem ſcriptiōe digna putarē. Et ꝙuis de tanto ⁊ tam arduo negocio maiores viros ꝙ ego
ſim loqui deceat: quia tamen chriſtianus ſum: nihil a me alienum puto quod chriſtiane religionis vti
litatem concernet Nec ambigo que per me ſcribuntur: cuncta pietatem veſtram in partem accipere
meliorem: nec alio modo. Recommendo me veſtre pietati: quam pius et optimus deus felicem eccle
ſieqꝫ ſue ſtatū diu: ac votiue ſoſpitē ⁊ letā ꝯſeruet. Ex gretzio ſtiriēſi die xij. iulij. Anno. M. cccliij.

¶ Imperator ſummo pōtifici ſpōdet auxilio eſſe contra thurcos. Epiſtola. clxiij.

BEatiſſime pater ⁊ domine reuerēdiſſime. Cum nobis renunciatum eſſet his die
bus conſtantinopolim grecie caput et orientalis imperij quondam ſedē p thur
corum dominum expugnatam: et in ſeruitutem redactam: multumqꝫ ibi chriſtia
ni ſanguinis fuſum eſſe. Grauiter quidem vt debuimus et moleſtiſſime tulimus
communem xpiane religionis calamitatem atqꝫ iacturam: intelligentes non de
preterito ſolum quod dolebamꝰ: ſed futuro quoqꝫ qđ timeamꝰ tante vrbis amiſ
ſionē fidelibus xpianis abūde prebere. Namqꝫ ſi verus eſt rumor ad nos delatꝰ
hominum quadraginta milia ceſa ſunt. Anime plures in ſeruitiū miſerabile du
cte. Templa diuino nomini dedicata funditus diruta: naues non pauce capte. Amiſſa ciuitas famo
ſiſſima ⁊ ratione ſitus ⁊ alijs conditionibus ad tutelam chriſtianitatis admodum neceſſaria: in qua
per multa ſecula ⁊ patriarchalis dignitas claruit: ⁊ imperialis maieſtatis inſigna floruerunt. Tacea
mus de litteris ac bonarum oium artium ſtudijs: ꝗ veluti domiciliū proprium ex tota grecia conſtāti
nopolim habuere. Quibus modo cum ciuitate cadentibus nullum profecto credimus eſſe xpiano no
mine inſignitum: qui de tante vrbis ruina ſupramodū non angaẜ ⁊ doleat. Maximū certe atqꝫ horri
bile vulnus illatum eſt eccleſie catholice noſtro tempore: ac magis ꝙ ſcriptis poſſit aut verbis ex pri
mi. At cū potentiſſimꝰ hoſtis crudeliſſimus immaniſſimuſqꝫ in manu victoriā hanc locūqꝫ nactꝰ ſit
ex quo fidei chriſtiane quam proſequitur p ſua libidine poſſit officere: quis non eū indies plura co
naturū exiſtimet: qbus xpianorum gentem perniciem deſolationēqꝫ ducat. Quippe victoria ſui na
tura inſolens: etiā ſi ad mites venerit: feroces eos impudētesqꝫ reddit Quis cū his agat qui ſuapte
ingenio ſoliti ſunt ſeruire: an putare quiſꝙ poteſt iratoꝝ hoim cupidoꝝ atqꝫ acerbiſſimoꝝ quieturā
eſſe victoriam. Enimero ꝗ ex illis partibus ad nos veniunt: ⁊ peram aiunt xpianis perditam et alia
pleraqꝫ loca vicina conſtantinopolim per thurcos occupata qui proximam quāqꝫ victoriā nō deſidie
aut ſocordie ducunt: ſed inſtrumentum ſequentis habent: ſtudijſqꝫ omnibus enituẜ vt chriſtianū
nomen ad internitionem redigant: neſcimus an vera ſunt que auctore non certo dicuntur. Timere ta
men quam ſperare multe nos vrgent rationes. Fama que de venturis thurcorū exercitibus erat ci
uitas regia pro magnitudine ſua parum populoſa: hoſtium propinquitas: auxilij ſpes remotior: ⁊ in
felix ac doloroſum nuncium optato ⁊ fauſto ſemper credibilius: quibus ex rebus: et ſi non dubitemꝰ
S. veſtram his cognitis excitatam eſſe ad cogitandum inueniendumqꝫ modos: quibus tam pericu
lo ⁊ potenti hoſti ne amplius noceat opportune reſiſtatur. Tamen q: nos quoqꝫ velut imperatorem ⁊
aduocatum eccleſie res iſta concernit: haud ab re credimus eſſe. Si clementiā veſtram p communi
fidelium ſalute accenſam: magis ac magis inflammare nitamur. Neqꝫ enī res eſt ꝗ vel negligi debe
at vel differri: occurrere oportet priuſqꝫ vulnus altius infigatur: aut veneni labes in corda decedat.
Ceterum cum tanto negocio non minus prouincie: aut paucorum principum: ſed oīm xpianorum re
gum ſeu certe magne partis coꝝ neceſſarie vires exiſtant. Dicemus ꝯfidenter qđ nobis ex vſu videẜ
neqꝫ dubitamus quin dicta noſtra veſtra ſanctitas in partē recipiet meliorē. Sane p tanto ⁊ tā ne
ceſſario opere optimum facti cenſemus: clementiā vr̄am que locum tenet in terris ſaluatoris nr̄i ieſu
chriſti: cuius res agitur: nunc exurgere: ſcribere regibus: legatos mittere: monere hortari principes
ac ꝯmunitates in aliquem cōem locū: vt veniāt aut mittāt. Nūc dū malū eſt recens xpiane rei cōſu

lere feſtinent. Pacem aut inducias inter ſocios fidei cõponant. atqꝫ iunctis viribus aduerſum ſalutifere crucis inimicos arma promoueant. Quõ ſi veſtra. S. toto pectore ſuoqꝫ more ad rē hanc tam piam ⁊ vtilem intēderit: nõ eſt nobis dubiuꝫ quin plures ⁊ reges et principes in quib⁹ zelus domus dei ⁊ ardor fidei ortodoxe nõ eſt extinctus: ad mandatū vr̄m voluntarios ⁊ obſequētes ſe prebeant. Nos certe pietati veſtre vt libuerit: ⁊ aſſiſtere ⁊ cooperari pro noſtri officij debito minime omittem⁹. Solum precamur vt noſtrū in hoc negocio cõſiliū ⁊ intentū cõicare dignemini. Namqꝫ ſi fuerit op⁹ noſtre rationis ⁊ imperij ſacri principes ad hoc ipſum cõuocare: ⁊ ꝙ iuxta ꝯſiliū veſtrū putauerim⁹ oportuna implere nõ negligemus. Quia vero ad hmõi negocium maxime cõducere arbitramur. Italica bella ꝙprimū ſopori ꝙuis beatitudinē veſtrā ad hoc conari ⁊ ꝑ ſe ſufficere nõ ambigamus. Tum quia anno proxime decurſo et roma ⁊ neapoli ⁊ ferrarie ⁊ venetijs: de hoc plurimū egimus: lꝫ fruſtra ſi pietati veſtre impreſentiarū quouiſmodo expedire videt̄ ꝙ oratores aut ad. S. veſtrā aut ad partes contendentes mittamus: ſiue alio mõ pro pace celerius ꝯficienda laboremus: vt veſtre ſanctitati fuerit viſum. eo modo faciemus omniqꝫ cura ⁊ ſtudio proni erimus ad ea intendere per que pacem tam italis ꝙ ceteris chriſtianis data ⁊ furori thurcorum reſiſtatur: ⁊ xp̄iana religio in ſuo ſtatu conquieſcere poſſit ⁊ debito ſub ſplendore foueri. Datum ⁊c.

¶ Spondet ſe citius patriam viſurum. Epiſtola. clxiiij.

ENeas ſeneñ. ep̄s domio georgio Nicolai eximie doctor frater amātiſſime. Scripſimus tibi ſup de receptione tuarū lr̄arū ꝗ nobis cumulatiꝫ reddita ſunt. Ex quibus ingratū illū ⁊ dolendū tue mr̄is amice nr̄e ſanctiſſime femie cognouim⁹ obitū. Reſpondem⁹ ad oia ꝗ ſignificaſti. Non eſt cur multa dicam⁹ mõ. Solū illõ te ſcire volumus ſupplicamus ceſari paucis añ hunc diebus repetendi domū ad tēpus facultatē vt nobis daret. Is autē ꝙuis iubēdi iperiū habeat: tñ rogauit ad xv. diē poſt feſtū dñi michaelis apud ſe mãerem⁹. Inſtat eñ eo tp̄e corā ſua maieſtate grãde indiciū: inter ciuitates ꝗnqꝫ ⁊ ꝗnquaginta pruſſie ⁊ fratres ordinis beate virginis Marie theutonicorū. In qua nõ vult nos abeſſe. Neceſſe eſt igit̄ ad illã diē vt perſeueremꝰ. Exinde mox cõſcenſis equis ad vos veniem⁹: ⁊ anteꝙ intret aduent⁹ dñi ſi deus dabit vobiſcuꝫ erim⁹: deqꝫ rebus ſingulis tranſigem⁹. Fortaſſe medio tp̄e calamitas ꝯſtantinopolitana noſtros itales de pace cogitare magiſꝙ hactenus admonebit. Ex grezio ſtirie. v. ydus auguſti. Anno. M. cccclij.

¶ Deſcriptio vrbis viēnenſis ꝑ poetā Eneā ſiluiū edita. Epl. clxv

VIenna ambitu murorū cingit̄ duoꝝ milliū paſſuū: ſed hꝫ ſuburbia maxima ⁊ ambicioſa foſſa ⁊ vallo cīcta. Vrbs aūt foſſatū magnū hꝫ: inde agerē ꝑ altū. Menia deinde ſpiſſa ⁊ ſublimia: frequētesqꝫ turres: ⁊ ꝓpugnacula ad bellum prompta. Edes ciuiū ample ⁊ ornate: ſtructura ſolida ⁊ firma: vbiqꝫ fornices aule late. Verum his eſtuaria ſunt loco cridiniorum ꝗ ab his ſtuberocitant̄. Nã hyemis aſperitatē hoc domitãt mõ. Feneſtre vndiqꝫ vitree pluc̄ent ⁊ oſtia pleriiqꝫ ferrea. In his plurime aues cãtant. In domibus multa ⁊ mūda ſuppellex. Equoꝝ iumētorū et omnis generis capacia ſtabula: alte domoꝝ facies magnificeqꝫ viſuntur. Vnū id dedecori eſt: ꝙ tecta pleriiqꝫ ligna cõtegunt: pauca latere. Cetera edificia muro lapidea ꝯſiſtunt. Picte domus ⁊ interius ⁊ exterius ſplendent. Ingreſſus cuiuſqꝫ domū in edes te principis inueniſſe te putabis. Nobilium prelatorū qꝫ domus libere ſunt: neqꝫ ciuitatis magiſtratus in his ius habent. Celle vinarie adeo profunde ⁊ ſpacioſe ſunt vt ſub terra non minus ꝙ ſupra terram edificiorum apud viennam eſſe feratur. Platearum ſolum ſtratum lapide duro vt neqꝫ plauſtrorum rotis facile conteratur. Sãctis celum tenentibus ipſiqꝫ maximo deo templa dicata et ampla et ſplendida ſecto lapide conſtructa: perlucida et colūnarum ordinibus admiranda. Sanctorum plurime ⁊ precioſe reliquie: argento auro: gemmis veſtite. Templorum ingens ornatus: diueſqꝫ ſuppellex. Sacerdotes abundantes bonis pluribus. Qui clero preeſt apud ſanctum Stephanū ſolo romano principi ſubeſt. Ciuitas in parochia patauienſi eſt maior filia matre. Plures in ciuitate domus conſecratas eccleſias habēt ⁊ proprios ſacerdotes. Quattuor ordines mēdicantium procul a mendicitate ibi abſunt. Scoti et canonici regulares ſancti Auguſtini admodum diuites habentur. Monialeſqꝫ ſacre et ſancte virgines. Ibi quoqꝫ mõaſteriuꝫ eſt ad ſanctum Hieronymum nuncupatum: in quo meretrices conuerſe recipiuntur que die ac nocte hymnos lingua theutonica decantant: quarum ſi qua redire ad peccatuꝫ comprehenſa fuerit in danubium precipitatur. Sed agunt ibi pudicã ſanctãqꝫ vitã. Rarus de his ſermo malus auditur. Schola quoqꝫ hic eſt liberaliū artium ac theologie ⁊ iuris pontificij. Noua tamen et ab Vrbano ſexto papa conceſſa. Magnus ſtudentium numerus eo perfluit et hungeria ⁊ alamanie partibus ſuperioribus. Duos hic claruiſſe compertum habeo preſtantes theologos. Henricuꝫ de haſſia: qui pariſius edoctus huc in principio vniuerſitatis aduolauit: primuſqꝫ cathedraꝫ rexit: ac

plurima volumina notatu digna conſcripſit. Alter fuit nicolaus de dinkelſpuhel ſueuus vite bona et
doctrina clarus. Cuius ſermones hodie auide a doctis legũtur. Eſt et ille hodie thomas haſelbach
non in celebratus theologus: quem ſcribere hiſtorias non inutiles aiunt: cuius ego doctrinam lauda
rem: niſi duos et viginti annos eſaie primum capitulum legiſſet: neqꝫ adhuc ad calcem veniſſet. Ma
ximum autem huius gymnaſij vicium eſt ꝙ nimis diutinam operam in dyalectica: nimiumqꝫ tempo-
ris in re non magni fructus ferunt. Qui magiſterii artiũ titulo decorantur hac vna in arte maxime
examinantur. Ceterum neqꝫ muſice neqꝫ rhetorice neqꝫ ariſmetice curã gerũt: ꝙuis metra quedam
et epiſtolas ab alijs editas imperite magiſtrandum compellant. Oratoria et poetica apud eos peni
tus incognita: quibus omne ſtudium in elenchis eſt vaniſqꝫ cauilationibus ſolidi haud quaquam
multum qui libros Ariſtotelis ⁊ aliorum philoſophorum habeant raros inuenies: commentarijs ple
rumqꝫ vtuntur. Ceterum ſtudentes ipſi voluptati operam prebent: vini cibiqꝫ auidi. Pauci emer-
gunt docti: neqꝫ ſub cenſura tenentur: die noctuqꝫ vagãtur: magnaſqꝫ ciuibus moleſtias inferũt. At
hec mulierum procacitas mentes eorum alienat. Ciuitatis populus quinquaginta milium cõicãtiũ
creditur. Conſulatus octo et decem virorum eligitur. Tum iudex qui iure reddundo preeſt. Deinde
magiſter ciuium qui curam ciuitatis gerit: hos princeps aſſumit: quos in ciuitate ſibi fideliores ar-
bitratur: atqꝫ ab eius iuſiurandum exigit. Magiſtratus alij nulli ſunt niſi qui vini exigunt vectigal
at illos omnia referunt quorũ poteſtas annua eſt. Incredibile videri poteſt quot per dies ſingulos
in ciuitatem victualia ingeruntur. Ouorum atqꝫ cancrorum multe quadrige adueniunt. piſtus pa-
nis carnes: piſces: volatilia ſine numero afferũtur: vbi aduesperaſcit nihil venale ex his inuenies. Vin
demia his ad quadraginta dies protenditur: nullo non die trecenti currus onuſti vino bis terqꝫ inſe
runtur. Ducentos et mille equos indies ad opus vindemiarum exercent. Ex villis preterea ad
feſtum vſqꝫ Martini libertas omnibus eſt vinum in vrbẽ redigere. Incredibile dictu eſt quanta vis
inducatur vini. Quod vel vienne bibitur vel extraneos per danubium contra curſum aque magno la
bore mittitur. Ex vino qđ vienne venditur minutim decimus denarius princip*i* cedit. Ea res auri duo
decim milia quotannis ad cameram defert: in reliquum parum oneris ciuibus ineſt. Certum in tãta
et tam nobili ciuitate multa enormia ſunt: die noctuqꝫ rixe admodum plꝫ geruntur. Nunc artifices
aduerſus ſtudentes. Nunc curiales in artifices: nunc iſti opifices aduerſus alios arma ſumunt. Ra-
ra celebritas abſqꝫ homicidio peragitur. Frequentes ſedes cõmittuntur. Vbi rixa eſt non ſunt qui
diuidant contendentes. Neqꝫ magiſtratus neqꝫ princeps cuſtodiã (vt par eſſet) ad tanta mala ad
hibent. Vinũ domi vendere nihil extimationi officit. Omnes fere ciues vinarias tabernas colunt ſtu
uas calefaciunt: coquinã inſtruunt: bibulos et meretrices accerſiunt: hiſqꝫ cibi aliquid cocti gratis
precant vt amplius bibant: ſed minorem menſuram his dant. Plebs ventri dedita vorax quicquid
hebdomada manu queſiuit: id feſto die totum abſumit: lacerum et incompoſitum vulgus. Mere-
tricum maximus numerus. Raro mulier eſt vno contenta viro. Nobiles vbi ad ciues veniunt: vxores
eorum ad colloquium ſecretum trahunt: viri allato vino: domo adeunt ceduntqꝫ nobilibus. Pluri-
meqꝫ puelle patribus inſcijs viros ſibi delegunt. vidue intra tempora luctus ex arbitrio ſuo nubunt
Pauci in ciuitate ſunt quorum proauos vicinia nouit: rare familie vetuſte: aduene aut inquilini fere
omnes. Mercatores diuites ſenio confecti puellas in matrimonium ducunt: caſqꝫ breui dimittunt
viduas. Ille inter familiares domeſticos cum quibus ſepe conſuetudinem adulterij habuerũt iuue-
nes viros accipiunt: ita q; heri pauper hodie diues inuẽitur. Cõtra quoqꝫ hi ſuperuenientes vxores
alias accipiunt reſqꝫ ꝑ circulum ducit. Raro filius patri ſuccedit. Lex apud eos eſt: que ſuperuenien
ti coniugi partẽ defuncti bonorum mediã tribuit. Teſtamenta libera ſunt. Ita ⁊ viri vxoribus ⁊ vxo-
res viris bona teſtantur. Captatores hereditatũ multi qui ſenibus blandientes ſcribi heredes ſeſe
curant. Aiunt ⁊ mulieres eſſe admodum multas que viros graues vxoribus veneno auferunt. Con-
ſtat ſepe a nobilibus ceſos eſſe ciues: qui vxores ſuas verbo terruerũt quibus amatores in curia fue
runt. Viuunt preterea ſine vlla ſcripta lege. Mores aiunt ſe tenere vetuſtos: quos ſepe ad ſuum ſen
ſum vel adducunt vel interpretẽtur. Ius admodum venale eſt qui poſſunt ſine pena peccant. Pau
peres atqꝫ amicos nudos iudicia plectunt. Iuramenta que publica ſunt tenaciter obſeruant quod
negari iuratum poteſt: nullã vim habet. Mutuũ dantes ad tẽpus ſi quid detrimẽti tulerint: elapſo
termino iureiurãdo quã ſummã volunt eſtimant: maximoqꝫ damno debitores afficiunt. Pignora q̃
mutui cauſa dant: ſi quid afferunt nõ extimant vſuras. Excõicationes tñ timent ꝙtuz infamãt aut
damno temporali ſunt. Furta que apud furem inueniunt iudici cedunt. Ad hec feſta parum religio-
ne colunt. Carnes oĩni feſto venduntur. Aurige nullo vacant die. In auſtria reliqua multa opida ſũt
nullum autem magni nominis. Barones multi potentes et nobiles. Inter quos primum dignitatis
locum obtinent ſchaumburgen. ⁊ maitburgẽſes comites: oppibus aũ ſupare credunt de valſe: de lie
chtenſtai: de puchan. Nec parũ habent nomẽ puttendorffer ſtarẽberger eberſtorffer eckertzauer
hohenber ⁊ alij quãplures. Eytzinger licet nouiſſimi ſint: potentia tñ hodie ⁊ auctoritate inter pri-

mos habe͂tur Monaſteria quaȝ plurima ſunt ⁊ magna ditia. Eccleſie ꝑterea cathedrales ſaltȝ bur
ge͂ſis·patauie͂ſis:ratiſpanē.friſingē.latiſſimas poſſeſſiões in auſtria caſtellaq; plura poſſide͂t :ac
domos egregias quas inhabitant. Sunt om͂es cõſiliarij ducum auſtrie hoſq; veluti maiores hono:at
Siue bellum gerere ſiue curiam letabundi habere velint auſtrie duces ⁊ p:elatos ⁊ p:oceres veluti
reges in comitatu habent.

Tractatus pulcherrimus Enee ſiluij de curialium miſerijs. Epiſtola.clxvj.

ENeas ſiluius picolominꝰ.S.p.d.dño Johãni aich perſpicaci ⁊ claro iuriſcõ
ſulto. Stultos eſſe qui regibus ſeruiunt vitãq; tum infelice͂ tum miſerrimam
ducere curiales:vereo: ne qui me arguant mihi:maledicãt: ſi hanc epiſtolam
quam tibi ſum ſcripturus oſtendero. Nec ei deerũt qui me p:incipibus deſe
rãt ⁊ hoſte͂ redigere curent:q̄m videar hoies ab eo:um obſequijs arcere. Naȝ
quis poſt hac inquient illi regnum atria frequentabunt :ſi ſe futuros illic
miſeros intellexerint. At ego nõ id agovt p:incipibꝰ derogeȝ:ſed illos potius
magnis leuo moleſtijs. Inſtant aſſidue ꝙ plurimi ⁊ nobiles ⁊ magni viri:qui
regũ aures obtũdũt dũ in curiã ꝑcibus recipi poſtulant:quos cum nequeũt
reges aut vtiliter recipere:aut honeſte repellere:in magnaq; p:opterea ſint anxietate:gratia mihi
non odium habebit ſi que͂ ex his monnero:curie regis vt ſuapte renunciet. Nec time͂dũ eſt meis ſcri
ptis id fierivt regũ aule deſerãtur:erit em̃ ſeper ſtulto:ũ numerus infinitus:q uivitam beataȝ apud
reges ſolummodo iudicent inueniri. Sed caue dicunt alij ne diuinis aduerſere p:eceptis dum regũ
ſuades euitari ſeruitia:cum Petrus apoſtoloꝝ p:inceps ⁊ caput eccleſie ſubiecti eſtote dicat omni
creature humane p:opter deum:ſiue regi quaſi ꝓcellenti:ſiue ducibus quaſi ab eo miſſis. Abſit au
tem a me ſcelus hoc vt apoſtolo contradicãvel regibus dicam nõ eſſe parendũ:cum ⁊ veritas in euã
gelio reddi que ſunt ceſaris ceſari iuſſerit:⁊ que dei ſunt deo:cumq; ad romanos Paulus docto: ge͂
tium dicat. Omnis anima poteſtatibus ſublimio:ibus ſubdita ſit:nõ eſt em̃ poteſtas niſi a deo Cla
mo ⁊ ego obedite p:incipibusveſtris omnes populi. Subijcite vos ſublimio:ibus poteſtatibus om
nes gentes. Sed meminieritis q: petrꝰ p:opter deũvt ſubijciamini iubet;non p:opter opes potentias
vel hono:es At iſta nõ ſunt contraria meis ſcriptis ſi cum ꝓpheta dixerim.nolite confidere in p:inci
pibus in filijs hominũ in quibus nõ eſt ſalus. P:eterea ꝙ plures obiectiones alias quibus te reſpõ
ſo:em conſtituo : ſi qui ſint qui velint me amplius impugnare. Ego ad rem ipſamveniam ſi p:ius
quid hoc me diſputare compulerit paucis abſoluero. Genito: meus. Siluius qui mo:tuo patre poſt
humus natus paternumq; nomen tulit:adoleſcentie ſue flo:em apud antiquum ducem Mediola
nenſem:huius Philippi ducis patrem pergit:affectuſq; tandem curie tedijs:domum redijt:vxo:e͂
duxit:filios genuit:⁊ vſq; in hanc diemvitam quietam laudatamq; degit. Is cum ad ſe duo ſene͂ſes
iuuenes ad modum nobiles acceſſiſſent:⁊ an regi ſeruire conduceret percunctati fuiſſent:ſic reſpon
dit. Menippus cum adoleſcens apud Homerum Heſiodumq; diuerſa deo:um ſcelera legiſſet:ea li
cita eſſe atq; honeſta credebat:nam quod dij faciant quis non arbitretur honeſtum. Vir poſtea
factus:cum illa tanq̄ turpia p:ohiberi legis animaduerteret:incertus animi philoſophos adijt :ſci
ſcitaturus ab eis quenam eſſet optima vita:ſed neq; philoſophi ſatiſfecerunt:cum inter ſe diſſenti
rent:⁊ alij voluptatem:alij vacuitatem dolo:is:virtutem alij:quidam vero animi co:po:iſq; ⁊ fo:tu
ne bona ſimul iuncta vitam dicerent p:eſtare beatam. Incertio: igitur ille multo ꝙ antea: vt verbis
vtar Terentij:conſulere mo:tuos decreuit.⁊ ad inferos penetrauit :ac ex thireſia quia ⁊ ipſe vates
diuinato:q; fuit:vbivita beata eſſet perquiſiuit:cui cumvates diu reſpondere negaſſet:in aures tan
dem inſuſurrans:apud p:iuatos inquit optimamvitam :hoc eſt felicitateȝ inuenies Gyſes quoq; li
do:um rex:qui ſe p:ecceteris fo:tunatiſſimum reputabat. Appollinem conſuluit quis ſuo tempo:e fe
lix eſſet:contempſit o:aculum regias opes ⁊ apparatus:atq; Aglaum quendam arcadem modici ru
tis culto:em:qui metas agelli ſui cupiditate:nunq̄ acceſſerant :felicem eſſe reſpondit. Vos igitur o
iuuenes ſi quo modo:iuatis optime queritis: minime reges adhibitis : nam cum ipſi felicitatis ex
pertes ſint felices qui ſibi dicati ſunt nullo pacto poſſunt efficere. quippe ꝙ p:incipibus ſeruientes
nihil ſibi libertatis relinquunt:vt ea conſequi poſſint:quibus potiti multo ſint qui antea miſerio:es
Virtutes enim o iuuenes felicis vite ſunt effectrices:que a p:incipuȝ domicilijs excluſe: ſi quando ca
ſu aut erro:e limen ingrediuntur:e veſtigio cogunt fugere:perterrite ſiniſtris mo:ibus quibus in al
tis palatijs viuitur.ꝙ ſi tempus diſſerendi daretur monſtrarem vobis omnes homines ſtultos eſſe:
qui vitam habentes aliam in qua poſſint honeſte verſari in curijs p:incipum ſe p:ecipitant. Sed abe
eſt ocium. Ideo vos tantum moneo: vt agrum hunc hiſtriones ⁊ adulato:es ⁊ alios nebulones me
tire ſinatis:qui nigrum in candida vertunt . Nullus eſt enimviris bonis apud p:incipes locus nul
a emolumenta labo:um.et Juuenalis verba reſumam. Mino: eſt hodie res heri ꝙ fuit:hec eadem

cras detrahet exiguis aliquid. Sic Silvius genitor. Illi vero ab inſano propoſito renocati domi ma-
nere ⁊ ſibi ⁊ muſis vivere decreuerunt. At paterna vox minus in filio ꝙ̄ in extraneis potuit. nec enim
me pater ab obſequijs curie valuit auocare: ꝙ̄uis ſepe multi ne me poſt principum veſanias irem per-
ditum admouerint. Sed expertus ſum quod prius non credidi: veramq; patris ſententiam inue-
nio: de qualibet me nunc in hac epiſtola diſſertare: grauiq; tuo iudicio remittere cuncta: nam et tu
annis compluribus inter aulicos canes latrauiſti: vidi te apud Albertum ceſarem honorato in loco:
et cum te primum orator ſuus in Baſilienſi conſilio benedictionem ſibi ex patrum cetu petebas: cum
is regis hungarie diadema mortuo ſocero ſuo Sagiſmūdo ceſare ſuſcepiſſet: atq; poſtꝙ̄ is quoq; vi-
ta functus eſt: non enim triennio toto imperauit: ad nepotē eius Albertū auſtrie ducem te cōtuliſti
cuius es adhuc conſiliarius. Quam rem nō ſum neſcius apud ignaros rerū mee ſentētie plurimum
detrahere. quis enim infeliciter viuere curiales crediderit: cum tu qui vir haberis bonus et ſapiēs ſo-
lutus ſemel curie vinculis: iterum te vinxeris: ſed ſum ego quoq; in eadem qua tu es cauſa: qui annis
iam. xv. curialem ſeruitutē ſeruiui: ⁊ nūc eccleſiaſticos nunc ſeculares ſecutus ſum principes: ⁊ ꝙ̄uis
liber nonnunꝙ̄ euaſerim: mox tamen in vincula me apte redij. Ita poſſet aliquis opinari vt ſolus vel
cum paucis curie voluptatibus fruar: idcirco memor: es curie coram alijs deteſtari. ſic apud Medio-
lanum qui Bernardino predicatori contractus vſurarios accuſabat: vt prohibitis ab his reliquis ſo-
lus ipſe feneraretur. Sed longe aliter eſt. non enim quia placeat mihi curia: ideo verſor in curia ſed
ne leuitatis accuſer: qui genus vite receptum neſciuerim proſequi: idē ⁊ te arbitror retinere. Accidit
enim nobis ſicut coniugatis. Sunt enim admodum multi qui viuente coniuge matrimonium dānāt:
et vxoris obitum cupiunt libertatis amore: ſemperq; illius ad corinthios Pauli mandati memine-
rint. Solutus es ab vxore noli querere vxorem. At hi poſtꝙ̄ libertatem ſunt aſſecuti: mox alterā du-
cunt coniugem vt vix quidam exequias defuncte valeant expectare. Sic enim eſt hominum calami-
tas: vt vitā quā viuunt diu q; vixerunt et ſi malā ſciunt: mutare tamen aut nequeant aut neſciant. hic
Horatius ad eos qui ſuam vitam damnantes alienam laudant. Iam faciam quod vultis inquit eris
tu qui modo miles mercator: tu conſultus modo ruſticus: hinc vos hinc mutatis diſcedite partibus
eya quid ſtatis volunt. Plurima ſunt mi Iohannes que nos cogunt perſeuerare: ſed nulla eſt ra-
tio prior ꝙ̄ ambitio: que tanꝙ̄ emula charitatis omnia fert onera: ꝙ̄uis grauiſſima vt honoribus ſe-
culi ac popularibꝰ laudibꝰ efferaꝝ. Quod ſi humiles eſſemus et aīam potius lucrari ꝙ̄ vanam vena-
ri gloriam ſtuderemus: haud multi profecto in hec tedia ſeſe reciperent. Ad eos igitur qui propter-
ea ſequi reges volunt: quia prelatos ⁊ doctos in curijs eſſe conſpiciunt: ſaluatoris noſtri ieſu vocem
obijciam. Super cathedram moyſi ſederunt ſcribe et phariſei. que dicunt facite: ſecundum opera
eorum nolite facere. Non igitur quod inſignes viri ac magiſtri vite faciunt: ſed quod facere debent
imitari oportet. Expendat prius ſeipſum qui ſe dicare vult regibus an tolerare labores famem per-
peti: ſitim ſufficere: contumeliaſq; valeat ſuſtinere. Deinde proſpiciat diligenter vtrum ex curia cō-
ſequi poſſit quod ſuus deſiderat animus mihi et anguſtie apud principes infinite intolerabiles eſſe
videntur: et que homines optant illic nullatenus inueniri: quo fit vt veram patris ſententiam arbi-
trer de qua nunc tranſigemus. Repetenda eſt igitur paterna vox quid ille ſtultos eſſe autumat ſin-
gulos qui non coacte principibus ſeruiunt. Clara vox dura tamen fortaſſe nonnullis videtur. Sꝫ au-
diant quo pacto probetur. Stulti quoad propoſitum noſtrum tribus modis dicūtur homines. Stul-
tus eſt qui queritat quod nequit inuenire. Stultus ⁊ qui querit quod nocet inuentū. Stultus quo-
q; et ille eſt qui fine propoſito ad quem tendit: cum plures habeat calles: deteriorem deligit ⁊ peri-
culoſiorem: vt ſi romam petiturus cum due ſibi pateant vie altera breuis atq; ſecura: altera longior
plena latronibus pergere vltimam velit. Curiales igitur homines aut primam ſtulticiam incidunt
aut alteram aut tertiam. Aut enim quod aſſequi nequeunt inueſtigant: aut quod inuentum detri-
mento ſit querunt: aut ſemitam peiorem diligunt: quas res melius longe cognoſcemus ſi que ſint cu-
rialium deſideria et quos ſibi conſtituant fines preuiderimus. Mihi videntur omnes qui regum vel
principum latera ſtipant: aut honores querere: famamq; ſeculi: aut potentiam aut diuitias aut vo-
luptates. Nec inficias eo nonnullos eſſe qui ſe apud principes lucrari animas arbitrentur: vt meri-
titū tanto maius nanciſcanꝝ ꝙ̄to cū maiore periculo militauerit. De his igitur quinq; gñibus hoīm
dicendū eſt nobis: quos tantū diſtare vt ſapientes ſint oſtēdemꝰ: vt facile quis eoſdē deliros: amā-
tes inſanos ac ſtultiſſimos q̄at cognoſcere. Prius tñ ꝙ̄ hoc aggrediar: oēs oratos volo ne quempiā
principū capere cenſeat: aut quouis pacto ſereniſſimo dñoq; pricipi meo Frederico ceſari detrahe-
re. Nā ⁊ ſi dicturus inter diſputādū fueri vicioſos principes eſſe: ⁊ libidinū ac ſtulticie ſeruos: nō tñ
id oībus aſcripſerim: nec eñ me latet inueniri nōnullos virtutū ac ſanctionis cultores qui a principa-
tu vicia diuino quodā munere ſeparēt: quēadmodū boni apud gentiles principes Auguſtus Veſpa-
ſianus Titus Traianus ⁊ Antonius pij ſunt habiti. ⁊ apud chriſtianos Cōſtantinus Arcadius Ho-
norius Theodoſius Karolus magnus ⁊ quē bamberga veneratur Henricus ſctūs in quibꝰ ſi vel picta

tem vel manſuetudinem vel pacis amorē vel iuſticie zelum vel religionis affectū requiris. Fredericuꝫ
noſtrum nulla in re minorem inuenies. Tantumqꝫ abeſt vt meis ſibi ſcriptis velim detractatum: vt
eius laudes illuſtrare: et verſibus quoad poſſim et oratione ſoluta decreuerim: nec me nunc eius cu-
ria detineret niſi ſua me bonitas allexiſſet. Sed me quanta ſit curialium infelicitas oſtenſurum non
quod ipſe et alij pauci quos equus amauit iupiter: ſed quid communiter pricipes agāt referre opor-
tuit: ꝙ ſi omnia que inferius mala recenſentur in noſtri principis inueniri curia dixerim: aperte men-
tiar: ſi nihil illorum hic eſſe contenderim nec ego quemꝗ̄ momorderim: quia ſic eſt hominum vita vt
plus mali vbiqꝫ ꝗ̄ boni reperiatur. Noſtra intentio eſt fatuos eſſe qui principibus herent diſputan-
do monſtrare. Jam igitur illos aggrediamur qui tanꝗ̄ appetentes honorem principibus ſeruiunt.
Aduerſus quos cum Juuenali libet exclamare. O medici mediam pertundite venam. delirant enim
qui propter honorem principibus famulantur: ad quorum purgandas mentes non meis ſcriptis ſed
elleboro potius eſſe opus quis enim in aulis principum verum honorem dixerit inueniri. Dantur ho-
nores in curijs non ſecundum mores atqꝫ virtutes. Sed vt quiſqꝫ ditior eſt atqꝫ potentior eo magis
honoratur. Nam quem vnꝗ̄ pauperem tametſi preſtanti virtute preditum regum aliquis ſublima-
uit. Audio quod obijcis ferunt nonnulli dicis obſcuro nati loco atqꝫ inopes quondam: qui nunc om-
nibus ſunt prelati: ſic enim principes voluerunt: ſed quos oro ſic prelatos ais nempe quos ſuis mori-
bus conformes inuenerunt: quibus moribus: auaricie: libidini: luxurie: crapule: crudelitati. Sic ē ſa-
ne. Placet auaro regi qui pecunias vndecunqꝫ refert: Gratus eſt libidinoſo qui virgines atqꝫ ma-
ritatas ſibi conciliet. Carus eſt ebrio qui combibit. Crudeli iocundus eſt q̇ ſanguineꝫ ꝗ̄multuꝫ effun-
dit humanum. Nemo acceptus eſt nemoqꝫ ex paruo ſtatu prefertur alijs: niſi magno aliquo facino-
re ſeſe principi conciliauerit. At hic non eſt verus honor et ſtabilis: qui ex radice venit non bona. Ve-
ra gloria vt inquit Cicero: eſt illuſtris ac peruagata multorumqꝫ et magnorum: vel in ſuos ciues: vel
in patriam vel in omne genus hominum fama meritorum: quam nec principes aſſequuntur nec qui
ſeruiant eis. Cum vitijs oēs fere ſint deditiz nec bonū aliq̇d agant niſi fortuito. At tranſeunti per vr-
bem tibi inclinabunt homines: denudabunt capita: cedent loco: ſalutes dicent: manus obſculabun-
tur. Jta eſt certe. At vbi tranſigeris digitos retrodendent: ſubſannabuntqꝫ tibi Et ille eſt inquiēt:
qui principem noſtrum ſeducit: qui bellum ſuadet: qui veſtigia anget: qui onera nobis impoꝛtabilia
cumulare facit: et etiam qui verſo pollice quos vult ex nobis occidit: quem dij deeqꝫ omnes perdāt:
ne ſub eius tyrannide diutius ſimus. Huiuſmodi eſt honor curialium: qui ſi te quiſquis es oblectat
non verebor te ſtultum atqꝫ inſanum affirmare; qui oblectationes tuas in re fallaci varia atqꝫ omni-
no falſa reponas. At paraſitorum vocibus qui te cenarum gratia laudant: ꝗ̄tum tribui debeat tu-
ipſe noſti. Preterea hiſtriones atqꝫ ioculatores et totius vulgi laudes: quas vir prudens pro nihilo
reputabit: quia nulla eſt vera laus: niſi a veris proueniat laudatis. Adde ꝙ omes curie ſequaces nō
quibus preſint: ſed a quibus precedantur inſpiciunt et altius ſemper euolare nituntur atqꝫ cum re-
liqui preceſſerint: ipſis etiam regibus incipiunt inuidere: quia inexplebilis eſt humane glorie appe-
tus. Cui poſtꝗ̄ te dedideris ſemper illud Ciceronis in ore habebis. Quicquid eſt enim ꝗ̄uis amplū
ſit: id certe parum eſt: cum eſt aliquid amplius. Eſt inſuper philoſophorum ſententia ac preſertim.
Ariſteteles in honoribus non eſſe finem ponendum: quia et res incerta eſt et in poteſtate alterius:
et qui ſeruit honori ⁊ huius ſeculi fame neceſſe eſt vt multa faciat inuitus. Jnterdum plus hominibꝰ
ꝗ̄ deo ſeruire cogitur. Duo enim cum ſint honores: alter virorum bonorum alter multitudinis. Sed
ſtultus eſt qui primum apud regem venatur: quia inueniri verus honor non poteſt vbi virtutes non
regnant. Qui vero alterum multo ſtultior eſt: quia et rem pernicioſam ſequitur: et vicioſam et inſta-
bilem et incertam. Atqꝫ hi quidem perpetuis cruciatibus affiguntur: cum ſibi perferri plurimos et
ſepe indigniſſimos videant: nec qui honorum eſt auidus vſꝗ̄ magiſꝗ̄ in curijs angitur. atqꝫ iam ſatis
de honore ſit dictum. Nunc ad potentiam eamus: pulchrum videtur apud principem eſſe: potenteꝫ
tutorem vocari regis: precipere alijs bellum indicere: pacem cōponere: poſſe obeſſe ⁊ prodeſſe ꝗ̄ plu-
ribus. Sed multi decepti ſunt. dum poſſe apud reges plurimum queſiuerunt: apud Tiberium Nero-
nem claudium: tam potens Seianus fuit vt imperator apud capreas cum rege Caldeo ſedente: ſolꝰ
hic imperium adminiſtraret: ſecundūqꝫ illud totius orbis caput veneraretur. Et quippe ſi ante ipm
oppreſſa Ceſaris ſenectus fuiſſet: hunc vnum populus auguſtum vocaſſet. Sed nulla eſt apud prin-
cipes diuturna poteſtas: nulliuſqꝫ ſtatus debilior: nulliuſqꝫ icertior: nullius inferior eſt ꝗ̄ eiꝰ q̇ apud
principem videtur eſſe potentior. Sūt emuli multi: ſimultates odia. Omnis potentia magne inui-
die ſubiecta ē. Jncidūt ſuſpitiōes: parenꝭ inſidie: perſtrepū tvndiqꝫ delatores Atqꝫ vt oculꝰ parua
feſtuca turbaꝭ: ſic principū gratia offenſiuncula: vel minima cadit. Jnterdū etiam nullo crimie per-
ditur: tm̄ apud principes ſubdola lingua poteſt: apud Adrianū imperatorē delatorū voces adeo va-
luerunt: vt amicos quos ad ſummū ꝓuexerat: poſt hoſtiū loco habuerit. Sed ad Seianū redeo: vis
ne ſalutari ſicut Seianꝰ ⁊ tā eē potēs vt ille fuit. At h̷ vnica pricipis epl'a captꝰ ē: p vrbē vnco ductꝰ ad

ſectaculum:et in tibꝛidis ripa truncatus. Omneſqꝫ ipſius ſtatue ex capitolio deiecte, ſunt perlege
ſacras litteras:quod Saul:quod Dauid:quod Salomon ex his qui apud ſe potentes erant occi-
di iuſſerunt. Abimelech quia potentem vidit apud ſe Yſaac ex regno repulit foꝛſitan ⁊ interfici iuſ
ſiſſet:niſi digitus dei cum illo fuiſſet. Clitonem ſue nutricis filium Philippi patris laudes compa-
rare fuiſſet. Alexander Macedo ſua manu interemit. Extant noſtri tempoꝛis admodū multa exem
pla:que conſulto fugio:ne cuiuidear detraxiſſe. De magno regni appulie ſeneſcallo nemo me dicere
pꝛohibet:.quia tuta eſt in moꝛtuo repꝛehenſio. Hic apud reginā ioannā pꝛimo in loco fuit: potentiaꝫ
qꝫ ſuam firmioꝛem putabat:quia ⁊ ſtupꝛis ſeſe inſinuauerat. At regina cōuerſo in alium amoꝛe:per-
cuſſoꝛes ad illum noctu trāſmiſit:quo moꝛtuo alios ſibi concubinos ſubſtituit. Parati ſunt ꝗ apud
reges perpetuo ſint potentes. Sepe qui heri placuit hodie diſplicet:nullum eſt in atrijs pꝛincipum
maius ſtudium: quam vt alios de gradu pꝛecipitent et ſe erigant:potentatum quilibet appetit:nul
la inter curiales habitat fides non frater a fratre tutus inuenitur:nec patri filius fidus eſt:nec fili-
us patrem ſeruat:quilibet ſibi ſtudet:omnes pꝛeferri ciꝰ volunt:oēs mandare. Si quis potens eſt:
mille circa ſe oculos habet:et totidem linguas ad ruinam aſpirantes et illum omnem oppugnant ꝗ
pꝛincipi gratioꝛ exiſtimatur. Ruunt turres que iuxta flumen ſi te perpetuum in ſe aque curſum reci-
piunt:quod tu facias ꝗ ex vniꝰ volūtate deſpēdes:in cuiꝰ amoꝛe nec ferreo nec plūbo ſed cera fixꝰ te
neris ꝙ vel infrigidatus amoꝛ excutiet vel ire feruoꝛ eliquabit. Non omnibus tantum arridet foꝛtu-
na:ꝗtum cancellario noſtri Ceſaris Caſpari ſchlickꝛ:quem vel miranda fati clementia: vel ſingula-
ris virtus:atqꝫ pꝛeſtantia(que in pauciſſimis hominibus repiꝛ)apud tres Ceſares inter pꝛimoꝛes
potentem reddidit. Alios vero vix vnqꝫ vidimus in curia ſucceſſoꝛis tales eſſe quales apud anteceſſo
rem fuere. Sed pꝛecipitari complurimos ex gradu cernimus ita vt quāto pꝛius honoꝛatioꝛes ⁊ potē
tioꝛes cenſebantur:tanto exinde debilioꝛes ⁊ inhonoꝛatioꝛes fiant et ſint inimicis gaudio:amicis ve
ro et pꝛopinquis et ſibi doloꝛi moleſtie atqꝫ dedecoꝛi. Eſt autem vulgatiſſimus eoꝛum finis qui apud
pꝛincipes vel honoꝛem vel potentiam queritant:quos in erroꝛe tam manifeſto compꝛehenſos ſtultiſ
ſimos eſſe nemo negauerit:nec plura de potentia. Nunc diuitias pꝛoſequamur quas minime du-
bium eſt complures moꝛtales in curiales carceres attraxiſſe:quo cum Hoꝛatio ſe laboꝛem ferre di-
cunt ſenes:vt in ocia tuta recedant:quidam vero Iuuenalis referunt verba quando ego figam ali-
quid quo ſit mihi tuta ſenectus a tegete et baculo. Aduerſus quos poſſum ſaluatoꝛis noſtri ſermo-
nem referrre:qui tam difficile dicit diuitem intrare regna celoꝛum:quam per foꝛamen acus tranſire
camelum:quo ſit vt ſtultuꝫ ſit diuitias querere:et ſpem patrie celeſtis amittere:nec mihi quiſquam
timoꝛem famis adducat:quaſi non habeat chꝛiſtus vnde alat pauperes ſuos. Apoſtoli nauim et re-
tia reliquerunt inquit Hieronymus:nec tamen illis quicquam defuit. Libertas chꝛiſti pauperum ⁊
olera. Creſi diuitijs pꝛeferuntur:ſed iſta foꝛtaſſe nimium religioſe dicuntur:nec talia ſunt que vulgo
pꝛobari queant. Agamus igitur pingui minerua:conſentiamuſqꝫ Iuuenali et Ariſtoteli ad felicem
vitaꝫ opus eſſe diuitijs:quia non facile emergunt quoꝛum virtutibus obſtat res anguſta domi. Sūt
qui ſe poſſe putant diuitias cumulare pꝛincipibus ſeruientes: at hi vt diuitias comparent liberta
tem vendunt:nec tamen diuitias aſſequuntur.nam ſi tibi pꝛinceps vel beneficia contulit vel feuda
conceſſit.vel res alias tanto magis ſeruire teneris.quanto maioꝛa ſunt dona: rationes etiam cre-
ſcunt donoꝛum. Quod ſi aliunde neſcis et Gregoꝛio diſcito. Cum enim inquit ille augentur dona:
rationes etiam creſcunt donoꝛum. Quod ſi tunc ex curia velis abire cum diues es factus: mox oīa
perdidiſti. Inuenitur cauſa. Submittitur accuſatoꝛ:conuinceris reus: etiam non commiſſi crimi-
nis auferuntur bona:et ne conqueri vnqꝫ poſſis eripitur et vita. Si vero in curia perſeueraueris:
opoꝛtet ad quenis imperia regis eſſe paratum:ire in bellum:per latrones tranſire:nauigare in ma-
ri:manere in peſte:mille capitis adire pericula. Iuſtum et iniuſtum exequi mandatum:ridere ⁊ fle
re coꝛam rege:laudare quem laudat:vituperare quem vituperat:nulla tibi in verbis aut in operibꝰ
libertas ſupererit. Quid igitur ſtultius eſt ꝙ diuitias per tot toꝛmenta congerere:cum ſit manife-
ſta freneſis:teſte Satiro:vt locuplex moꝛiaris egēti viuere fato. Nōne pterea deliramētū eſt cū duo
vel tres cumulauerint opes:omnes huius liberalitatis munificentiam expectare:et non potius in-
finitos reſpicere:qui dum regibus ſeruiunt:ad extremam inopiam ſunt deducti:iam dabitur iquit
Perſius iamiam donec deceptus es expes ne quicquam fundo ſuſpirat nummus:immo diuitibus
nonnunquam dari ſolent diuitie:ſicut in mare feruntur aque. Nemo pauper quamuis diu et admo
dum vtiliter ſeruiuerit tantum pꝛemij repoꝛtauit quantum diues ex obſequio paruo. Non enī ſer
uitia in curijs pꝛincipum:ſed perſone ponderantur. Nam et paruos parua decent et magnos mu-
nera magna. Nec donare reges ſolent:quod nequeant cum libido fuerit auferre: itaqꝫ nec rem
donatam ſi velis alienare poteris:nec in aliud regnum transferre:nec ex ea quicquam diſponere
quod regi non placeat. Non ſunt igitur tue huiuſmodi diuitie quibus non potes vti pro arbitrio.
Quid ꝙ neqꝫ teſtandi facultatē habebis.nāqꝫ ſi liberis careas nemo tibi non pꝛinceps erit heres:ſi

ad ſunt filii:niſi & ipſi pricipi ſeruiāt non ſuccedēt tibi. Taceo q diuites necati iuſſu eorū ſint qui eos ditauerint. Solent enim principes ſic nonnullis largiri multa:ſicut & nos ſues paſcimus vt eos poſtq; impugnati fuerint deuoremus. Sic de Seneca. Longinoq; legimus quos propter diuitias interemptos. Juuenalis affirmat his verſibus Temporibus diris igitur iuſſuq; Neronis. Longinum & magnos ſenece prediuitis ortos. Clauſit & egregias lateranorum obſidet edes. Tota cohors perierunt enim et laterani propter diuitias. Sancte igitur ſcriptum eſt & vere qui amat diuitias fructum non capiet ex eis. Adde q pauciſſimi reges que ſua ſunt donant:rapiunt enim vt donent:que nec vera ſunt dona nec iuſte poſſidentur. Cum vix regnum vllum inueniatur quod non ſit vel partū vel cōtinuatum fraude. quid eſt quod largire iuſte principes poſſint. Unde pecunie vnde iocalia veniunt que apud principes ſunt:niſi ex raptu vel venditione iuſticie:aut ex ſpoliis eccleſiarum. At iſta ſunt iniquitatis premia:que nec regi prodeſſe neq; tibi vtilitati ſi donata fuerint. Relinquamus igit̄ hāc diuitiarum cupiditatem quia non impletur auarus pecunia & auro: vt inquit Hieronimus. et Seneca prius dixerat:tam deeſt quod habet:q̄ quod non habet Scimus ſcripturam dicentem quia nō proderunt diuitie in tempore vltionis. diues enim cum interierit non ſumet omnia:et non deſcendet cum eo gloria domus eius. Viuamus obſecro tanq̄ nihil habentes et omnia poſſidentes victus atq; veſtitus vt iterum Hieronymi verbis vtar:diuitie chriſtianorum ſunt:& has eſt potens nobis dominus abſq; miniſterio principum tradere diuitias veras:apud reges vel non inuenimus vel tales inuenim⁹ q̄s longe meli⁹ fuerat nō inueniſſe. At hoc de diuitiis libaſſe ſufficiat Ex qb⁹ ni fallor monſtratum eſt ſtulte operam dare:qui ob opes principibus famulantur. Nunc tempus admonet vt de voluptatibus diſſeramus in quibus multi mortales beatitudinem poſuerunt. Atq; in patris Epicurus vir aliquando magnus quē philoſophi noſtri temporis magis verbis q̄ factis reprobant:naʒ quotus eſt obſecro vel theologorum qui voluptatibus non inſeruiat. Quamobrem ſi quem forte inueneris q̄ aſpernetur oculis pulchritudinem rerum:non odore vllo non tactu non ſapore capiatur: ſecludat q; auribus omnem ſuauitatem:huic homines & fortaſſe pauci deos propitios plurimiq; autem iratos putabunt. In oratione pro Marcello Ciceronem dominantem:inuenimus quibus in verbis oēs quinq; ſenſus tetigit quibus voluptates hauriuntur. Cumq; due vie ſint quibus humana vita continetur:altera virtutum:altera voluptatum:illa deſerta inculta atq; intercluſa frondibus et virgultis hec ſemper hominum frequentia teritur:nec quicq̄ eſt qui voluptati non obſequatur. Sunt q; admodum multi qui tanquam voluptatibus fruituri obſequia principum amplectur: quodq; ſtultiſſimum ſit operepretium fuerit oſtendiſſe:ac de voluptate que primum oculis percipitur primum dicamus. Oblectantur nonnulli dum ſplendidos equites conſpiciunt:dum bella geri exercituſq; cōcurrere vident:dum formoſas cultaſq; mulieres intuentur:dum cetus hominum ornatorum:dum ludos:dum iocos:dum pulchros equos:dum picturas:dum ſericeos pannos:purpureos:aureos: dum mi ificas veſtes:inſignes vrbes:egregias domos:alta palatia:marmorea templa:teſtudines: viridātia prata:lucos fontes:flumina:feras:ſerenum aerem:montes apricos:amenas valles:armenta: canes:et huiuſmodi cetera contemplantur:ad hec omnnia multo iocundiora ſunt priuatis hominibus q̄ curie obligatis:nam qui ſeruitio regum mancipatus eſt in bello non vt ſpectator ſed vt miles aderit:et huc atq; illuc concurſabit:ac hoſtem ferire ſeq; tueri magiſq̄ oblectare oculos cogitabit. Mulieres non intuebitur niſi cum regi placuerit:tuncq; illas videbit q̄ aliis grate ſibi moleſtiſſime ſint: ornati veſtibus homines plus inuidie quam voluptatis prebebunt:et alienos equos et meliores et nitidiores q̄ ſui non letabitur inſpexiſſe:iocis atq; ludis perraro interierit:lateri regio ſemper aſſiſtens:palatia vero templa picturas facilius ſpectare mercatores atq; priuati homines quā curiales poſſunt. Cumq; reges perraro ſuorum regnorum limites exeant: vrbes inſpicere non niſi vnius regni poteris:nec quid apud alias gentes ſit precioſum videndi tibi copia dabitur: ea quoq; que in campis ſunt viſu delectabilia rariſſime inſpicies domo clauſus quaſi captiuus nec vnquā exibis:niſi cum rex vel venari voluerit:vel aliter animum relaxare:quod cum fiet cum maxime velles domi manere cum niues agros cooperuerint:vel cum ſolis feruore mundus ardebit Sed marcet plerumq; ſub tecto ſqualida puluceribus pars maior curialium:nec in choreis atq; tripudiis feminarum delectatio datur:cum tu illam reſpicias que in aliam fertur:et te nedum ſpernit:ſed etiaʒ odit. Nulla dies eſt in qua res mille non videas que tuum conturbent animum. Sēper tibi ante oculos inimici ſunt: obſculariq; manum perſepe cogeris quam velles truncatam videre:facileq; plus amaritudinis quā dulcedinis viſus tuus ex curia reportabit. At in auditu dices magna eſt curialium delectatio tū nouitates totius vrbis viros ſapientiſſimos loquentes:dum geſta virorum magnorum dum cantus ſonoſq; audiunt muſicorum Credo & hoc pleroſq; decipere. Sed medendum eſt etiam huic parti. ne quis oblectaturus aures curie ſe aſtringat ac moleſtiam pro voluptate percipiat:naʒ quod tu mihi de nouitatibus ais abs ngeocio confuto:cum plura illic diſplicētia q̄ grata audiantur. Cū nunc ciuitates capte viri pſtātes occiſi:ſpolia facta:rapine ꝯmiſſe:victores mali:victi boni ſepius referantur. Viros

autem ſapientes q̄ de moribus ac ſecretis nature diſputant: quin & hyſtorias r e ferūt: non niſi p dis
lationes apud principes accipies: q ſi nonnunq̄ oratores atq̄ philoſophi deſerti curias adeunt: ora
tioneſq̄ coram principibus habent: non tamdulce eſt eos illic audire: vbi cum metu magis loquūtur
q̄ in ſcholis vbi ſunt liberi: et adveritatem non complacentiam fantur. Hinc q athenis dum libera ci
uitas fuit et rome dum conſules rempu. gubernabāt: litterarū ſtudia maxime floruerunt. In curijs
vero quilibet ſermo per adulationem habetur: nihil ad verum dicitur. Commedantur mali boniq̄
vituperantur. Sunt quiveterum narrant hyſtorias: ſed mendoſe atq̄ peruerſe claris auctoribus nō
creditur: ſed fabellis inanibus fides adhibetur. Plus guidoni de columna qui bellum romanū ma-
gis poetice q̄ hyſtorice ſcripſit. Vel Marcillio depadua qui tranſlationes imperij que nunq̄ fuerūt
ponit. vel Vincentio morcho q̄ Liuio Saluſtio Iuſtino Quinto Curtio Plutarcho ac Suetonio
preſtantiſſimis auctoribus creditur. Citharistas vero ac cantores: q̄uis curia ſolet optimos habere
plus enim hoc genus hominum q̄ philoſophorum vel poetarum principibus placet: non ad tuam ſꝫ
regis audiesvoluptatem Cumq̄ dormire aut aliud opus agerevelles: tum potiſſime iſtorum ſonis
aut cantibus inquietaberis. Omnibus hoc vicium eſt cantoribus inquit. Horatius inter amicos vt
nunq̄ inducant animum cantare rogati: iniuſſi nunq̄ deſiſtant. Quo fit vt cum nobis audias: cum
velis nuſq̄ appareant. Et tamen his ſingulis l'is aliquid cogeris elargiri. Quid q omnia iurgiorꝫ
atq̄ rixarum ſunt plena: vnus alteri maledicit: increpāt ſe inuicem. Blaſphemie in deum ſanctoſq̄
faciuntur: omnes in confuſo loquuntur: tot damores ſunt: vt vix ſocium qui prope te eſt valeas audi
re: quilibet ſua facinora narrat cum derogatione alterius. Illi ſuam patriam laudant et alienam vi-
tuperant. Spurciſſima vndiq̄ verba perſonant: nulla in verbis modeſtia: nulla reuerentia: null9 pu
dor. Scurre ſemper audiuntur vel detrahentes vel ructantes. Nam his ſolis libertas eſt quicq̄d vel
facere velint vel dicere At hec ſi quis ſapiat ſurdus potius eſſe velit q̄ audire. Iā de tactu pergam9
in quo Venus potiſſime dn̄atur: quā nōnulli rerum ignari blandiſſimā in curijs eſſe cōfidūt. Ex eo
errantes q mulieres eos amare conſueuerunt: qui veſtibus ſunt ornati: qui crines ventilant: qui tor
neamētis interſunt: q̄ canunt: qui choreas ducūt: qui ſemper leti atq̄ hilares inueniuntur: ſicut cu
riales eſſe videnẗ Sed minime ita eſt vt grata ſit hoc Venus: nam ſi qua eſt mulier que hos amat:
nō tamē eis ſe credit quos loquaces agnoſcit iactatores inſtabiles pluriū amatores: niſi forſitan ali
qua eſt q̄ famā parui faciat: tūcq̄ multi circa vnā concurrūt: nec vllā ſine riuali diliges: hinc rixe: cōtētio
nes: odioſa verba interdū verbera et homicidia: nullā nutrire modico poteris: cui adſint q̄ multa pro
mittāt: veniet alter te pulchrior et acceptior: nulla tn̄ fides eſt q̄ vno contenta ſit viro. ſepe cū amicā pe
tes aut aliuꝫ cum ea inuenies: aut ipſe illam ad aliū reperies. Quia ſi tibi grata obtigerit et fida puel
la: nō poteris niſi raptim: et per furtuꝫ eſſe cum illa: neq̄ em̄ ſeruire regi et amori poteris: q: vterq̄ i
ſolens dn̄s eſt: et qui hoiem totū vult ſibi. Adde q nedū amicā ſed nec coniugē in curia pudicā ſerua-
nabis: tot ſunt vndiq̄ proci: tot formoſi iuuenes: tot pmiſſores: tot lene: vt ne caſtiſſima cōiunx re-
ſiſtere tot impugnationibus poſſit. Quia ſi pbiſſima fuerit: deſerāda eſt tamen: cū indies curie prin
cipū moueanẗ. Sine cōiunx ſit ſine cōcubina: tunc anxietas mentiſq̄ dolor: quia nec cum amica re-
manere nec illam ducere tecum potes: et inſtabilitatem femine remanentis: cuius eſt in horas muta
ri ſemper ſuſpectam habebis. Iunge irriſiones ac detractiones que fiunt amātibus. Innumera di
ſcrimina: pondera ſuſpitiones: omnia hec cum ſint priuatis grauia: curialibus importabilia: nec viſ
q̄ in atrijs regum tactus oblectatur. Sequuntur alij duo ſenſus odorandi et guſtandi qui partim cō
iuncti ſunt partim diſiuncti: namq̄ dum fercula redolentia ſapidaq̄ comedimus vterq̄ ſenſus leta
tur. Si quis aut florum: aut vnguentorum ſequatur fragrantiam non guſtum: ſed odoratum iuua-
bit: et officium ſuum odoratus amittet cum in palato cibus maſticabit. At hi quibus in ſolo palato
eſt cauſa viuendi ſtulti ſunt et pecudū vitā non hominum ſectantur. Nam et apoſtolus eos vitupe-
rat quorum deus venter eſt. rem namq̄ damnatam ſequuntur: q̄uis plurimi propterea velint regi-
bus obſequi: vt bibere atq̄ edere maxime poſſint: et quia principes optimis vtuntur vinis atq̄ ciba
rijs veſci quoq̄ ſe eidem ſperant: potaturoſq̄ cum regibus ſe confidunt ac ſicut muſce pingues me-
ſas ſic iſti vnctas dominorum popinas inſectantur: q̄uis regalibus epulis magis muſce q̄ iſti potiā
tur. Videamus igitur apud faſtigium regale quanta ſit curialium edendi atq̄ bibendi voluptas: q̄
ſane tūc optia eſt: cuꝫ fames adeſt atq̄ ſitis: cū nec illa nec iſta protrahitur. At in curia perraro an̄
meridiem cibaria diſtribuuntur: quo tempore non famelici: ſed rabidi ſunt homines: quibuſdam ve-
ro expectatio longa debilitatis ſpiritibus appetitum ſubripuit: alij modico pane vel caſeo pregusta
to orificiū ſtomachi clauſerunt: quo ſit vt alij vorent quicq̄d apponitur et ad crapulam ipleātur. Alij
vel minimū ſumere nequeant. Interdū in ortu diei et ante lucem fercula poſita ſunt: que niſi comede
ris vſq̄ in noctē ieiunabis: nec tamen ſtomachus officium ſuum fecit: nec appetitus adeſt cum poſt
meridiē pranſus fueris rurſus poſt horam cena ponitur: nunq̄ in ſuo tempore cibus affertur. hinc ſu
bite mortes atq̄ inteſtata ſenectus: et orexis et vomitus et illiorum dolor et calculus et morborꝫ oia ge-

nera viuunt: qualis cena tamen vinum quod ſucciſſa nollet lana pati: vt. Juuenalis ait afferre qḋ
cum biberis inſanus fias acetoſum: aquaticum: corruptum: pendulum: acerbum: aut frigidum: aut
nimis tepidum: colore ſaporeqꝫ malo. Taceo illos principes qui tantū ceruiſiam in potu pbent: que
cum vbiqꝫ amara ſit: in curijs tamen ⁊ amariſſima eſt. Nec tibi aut in argento: aut invitro dari po-
cula credas: namqꝫ invno furtum timetur: in altero fractura. Potabis igitur ex ligneo ciphō: ni-
gro: antiquo fetido: in cuius fundo fex concreta eſt: in quibus ſepe minxiſſe dn̄i conſueuerunt: nec ti
bi vni ciphus dabitur vt ſivelis: vel aquam miſceas: vel purum bibas: ſed in cōi potabis: atqꝫ ibi mor
debis: vbi nunc vel pediculoſa barba vel ſaliuoſum labiū: vel immūdiſſimi dentes fuerunt. Interea
vinum antiquum in tua preſentia regi ppinabitur: cuius tāta fragrantia eſt: vt eius odore tota do-
mus repleatur. Bibetur muſcatellum: maluaticū: ex gallijs: ex matrigali: ex riparia genuenſi: ex hū-
garia: atqꝫ ex ipſa grecia ſibi afferri vina iubebit: nec vnq̄ tibi vel minimū ciatū cōmunicauit: q̄uis
cordiaca paſſione crucieris. Ꝙ ſi bonum vinum ante te ſit: nō tn̄ iocunde ſapiet: cū melioris fragran-
tiam tue hauſerint nares. Velles nonnunq̄ bibere: ſed non audes niſi maiores incipiant: nec famuli
vinum apponunt: niſi poſt medium menſe: Ꝙ ſi ante petieris ⁊ importunus ⁊ petulans ⁊ ebrioſus iu
dicaberis: nec ſine ignominia quod poſtulas obtinebis: nec ad tuam: ſed ad maiorum ſitim potabis
Vinum poſtq̄ in menſa fuerit per multas manus tranſibit: anteq̄ ad teveniat: nec ſperes mundari
ciphum dum pincerne remiſcent: q̄uis in fundo fex herea vel intus aliquis ructauerit: nam ſicut in
templis aque benedicte ſuperinfunditur: ſic in atrijs principuꝫ vinaria vaſa quibus familie potant
in anno ſemel euacuata mundantur. Nec in vino tn̄ ſed in aqua quoqꝫ cruciatus ineſt. Nā ſi ſtoma
chus dn̄i vt Juuenalis inquit feruet: potuqꝫ ciboqꝫ frigidior geticis petitur decocta pruinis. Qui-
buſdam in eſtatē ſeruat glacies atqꝫ hac in feruoribus vina frigēfiunt: nec tibi minima portio dabit
maioriqꝫ ſiti cruciaberis: q: videndo nihil guſtabis. Quid tibi de mappis dicaꝫ: nigris laceris vnctis
que nedum tibi faſtidium moueant ſed manibus applicantur: teqꝫ ſequuntur: ſi quando tevolueris
tergere Ꝙ plures veriti madidas pingui iure manus in pprijs deſiccant veſtibus: hinc eſt illud abdo
men quod in pectoralibꝰ curialiū cernis: vt ſatius ſit in ſtabulis porcorum q̄ in curijs comedere do-
minorum: nam menſalia illa mūda: ſericia duplicata: ſolis principibus ſeruiūt ⁊ indies mutant: tua
truncis affixa tandiu diſcerni a menſa poſſint. Audi nunc cibaria ⁊ ſumevoluptatem ſi potes: nulla
tibi alia mactantur animalia q̄ boues: capre: porci: vel vrſi: nec iſta recentia vel paululuꝫ trita: ſꝫ poſt
q̄ fetere ceperunt diſpenſatores emere ſolent. nam quo minoris emunt eo magis furantur. Carnes
tue frigide bis cocte immunde inſipide: fetantes fumo et carbonibus plene: nullis condimentis: nul-
lis ſalſamentis ſpeciebuſqꝫ: nullis apparate. Caules putridi: rape marcentes ⁊ muſcide: legumina:
ſemicocta: cicera: piſis: fabis: lentibus interdum pulueribus atqꝫ cineribus mixta. Caſeus raro ad
te venit: aut ſi venit viuus eſt plenus verminibus: vndiqꝫ perforatus ſitu ſqualidus: ſaxo durior:
butyrum fetidum: lardumqꝫ rancidum tua fercula condit. Que tunc apponuntur tibi cum iam pul
los alunt. Pira et poma marcida que niſi tu comederis porcorum eſca fuiſſent: oleum quo tibi co-
quuntur fercula de lampadibus ſumitur vel lucernis cuius fetor fugari ſerpentes poſſent: quale il-
lud fuiſſe credendum eſt propter quod rome cum bochare nemo iuuari volebat. Ego magnifico he-
ro meo Gaſpari cancellario gratias ago: qui me hac ex ſentina immundiciarum detraxit: ⁊ ad lau-
tam eius menſam deduxit: q̄uis niſi ipſe fuiſſet iam curiarum tedijs renunciaſſem. Sed proſequar
ceptum iter: piſces tui vel lucij parui vel carpones vel allecia. Si natalicium fuerit poteris et ten-
cam guſtare luti in quo iacuit odore fetentem: vel anguillam colubre cognatam aut hoſce piſces qui
apud cloacas vrbium nutriuntur. Si quis tibi nobilior piſcis apponetur quadriduanus erit. Pa-
nis tuus niger et adeo durus vt vix gengiuis ⁊ dentibus frāgi queat. Et q̄uis eodē precio ſepe niger
et albus panis ematur: ne tamē aſſueſcas ſemper nigro paſceris. Voluntqꝫ domini aſſidue inter ſe
ac ſeruos diſparitatem notari. Q̄uis neqꝫ voluptati ne nōnunq̄ neqꝫ vſui fuerit. Tua inſuper fercu-
la eadem ſunt: facileqꝫ in annum quid tibi edendum ſit ſcire poteris: que res admodum voluptateꝫ
diminuit que ſolet varietatibus irritari. Poſſet forſan aliquis tolerare niſi meliora prope ſe fieri con
tinuo cerneret ſicuti curialibus accidit: qui dum ſordidum panem terunt dumqꝫ in morem equoruꝫ
vel ordeum ſpeltam vorant: aut quas vocant caſeatas. Interea domini piſcem quem corſica miſit vel
thaurominitane rupes: ſeuientia namqꝫ guttura ſaciare non ſufficiunt noſtra flumina nec maria dn̄i
piſcatores pxima queqꝫ ſcrutantur retibus: nec piſcem ſinunt invicinia creſcere: ecce mox aliū q̄ lō
gi latiqꝫ pectoris: necnō ſquillā defert aſparagis vndiqꝫ ſeptam cuius cauda nedū familiā ſed hoſpi
tes qꝫ ſi qui affuerunt conuiuaſqꝫ deſpicit: ille murenam adducit ex ſicilia quam inter ſyllam ⁊ cari-
bdim cepit: dū auſter ſe ꝯtineret: qḋ acciperes turtures temulas aut alios piſces enūerare quicqḋ
in aquis ſuauius alitur: ante principem atqꝫ id vel aſſum vel oleo venefrano vel vino coctuꝫ optimo in
ter odoriferas herbas intueberis. Maxia inter piſces tibi inuidia accreſcat: nec minor iter carnes. Cū
ceruū leporē aprū caprā caſtora faſcianū pdicē grueꝫ pauonem oricem gallinā turdos merulas ſice-

dulos ardeas. Anſeres hedos agniculos cuniculoſ aſperiolos et quicquid volat ⁊ quadrupeda ſapo-
ris egregij vorantem principem videas: atqꝫ hec egregie condita pulmentarijſqꝫ preparata ſuauiſ-
ſimis: que cum reſpicis nihil et his que ante te ſunt mordere potes. Sed expectas et ad comitez di-
cis ecce iam dabit nobis ſemieſum leporem aut aliquid de clunibus apri: iam piſcem aſſum: iam conge
latum romatico iure ad nos mittet: iam pullum gallinaceum: iam duas aniculas deſtinabit: ſed cua-
neſcit omnis cogitatus tuus nam curialibus nihil horum porrigitur: niſi fortaſſe ad cruciatum tuum
aliquid ſocio tibi aſſidenti mitteretur quo ſcires illum te principi cariorem: nonnunꝙ ⁊ tibi tantellez
dabitur non quo te ſatieris: ſed quo magis afficiaris tedio ꝙ ſuaues ſint epule principis: ſicuti pa-
nem ante dominum niueum ac molli ſiligine factum Aſpicies ad quem piſtandum proprius eligitur:
et magno ſtipendio retinetur artocopus quem ſi tangere volueris increpatus percutieris qui panē
tui caniſtri non receperis nec intactum heri dimiſeris. ꝙ ſi ver fuerit et optata tonitrua cenas maio-
res reddiderunt: raduntur tubera terre ⁊ vſqꝫ a lybia deferuntur. Boleti optimi: quales edere ſole
bat Claudius ante illum in quo venenum vxor ſibi porrexit. Curialibus autē viles et ancipites fun
gi ponuntur: et in quibus ſepe mors editur. Poma principis talia ſunt qualia ſorores dicuntur He
ſperides habuiſſe et his ſolum oblectari potes: tam enim odorifera ſunt: vt non ſolum propinquos
ſed longe etiam ſtantes odore ſuo perfundunt: tangere tamen illa non poteris aut quouis pacto gu
ſtare. Caſeus ex parma placentiaqꝫ deducitur. Sudans caſeus: pinguis ex ouibus factus: que ſolū
ſerpyllum cum ſuauiſſimis herbis depaſte ſunt. Scrutorem interea ſaltantem per domum et chiro-
manta volenti cultello ante dominum diuerſis geſtibus leporem atqꝫ gallinam ſecantem ſpectabis:
et qui te nihil horum permittit tangere quibus oblectareris. Quis eſt qui rebus in iſtis voluptatem
eſſe curialibus credat quis non potius penam ingentem cruciatumqꝫ maximum recognoſcat: an nō
ſimilimū eſt hoc tormentum illi quod poete finxerunt de Tantalo qui nec in aquis bibere nec in po-
mis edere poteſt: ꝙuis ad mentuz vſqꝫ vtraqꝫ ſibi pertingant. Quid ꝙ in menſa princeps aſſidue fa-
mulatur atqꝫ tacenda dicendaqꝫ fatur: cum tu nec loqui nec hiſcere audeas: nam ſi forte mutire
preſumpſeris aut nutu aliquid ſignificare: quaſi caſus per plantas educeris foras: ac vel latro vel fur
vocaneris vel adulter. Maxima queqꝫ domus vt Juuenalis ait ſeruis eſt plena ſuperbis: ille panem
magno cum murmure porrigit: ille indignatur ꝙ ſe aliquid poſcas et quod ſe ſtante recumbas: aut
non vident famuli defectum menſe: aut ſi vident negligunt emendare. Sepe tibi vinum vel panis de-
erit: nec tamen aliquot iſtorum poſcere audebis. Si vel aquam vt vinum demes: vel acetum vt piſcē
mergas vel ſal vt carnes aſpergas vnꝙ petieris importunus diceris Enumero tibi ſedentium tedia:
ſed maiora illorum ſunt qui ſtantes ſeruiunt: et quotiens aliquid mordes ipſi tecum hiant et aerem
ſolum capiunt qui ſolis paſcuntur cenarum reliquijs. Sed accipe moleſtias alias. Sunt in curia di-
uerſe dapes: nam raro minus quattuor ferculis cena paratur: et iſta nunꝙ vt optares ex ordine da-
buntur. ſemper quod vltimum velles erit primum cum pane ſatur et vt ſi plenus dorſo fueris. Tunc
cibaria meliora porrigentur: vt vel ſtomachat⁹ renuas vel ad crapulam cum tuo maximo dam-
no comedas: ꝙ ſi quis caſus meliores epulas initio menſe conceſſerit: mox ille ex oculis auferentur.
Eſt enim magna miniſtris diligentia ne diutius res precioſiores eſſe in menſa permittant: nam
et imponendo tardiuſculo: et in leuando celerrimi ſunt. Aſpice inſuper in paraſide quot manus
enatant circa carnes: quot cultelli feſtinant: quale periculoſum illic manum apponere: niſi quis
chirothecam ferream receperit. Sicut apud ſtrigonienſem archiepiſcopum illum qui ante pre-
ſentem ſcandns fuit florentinorum quendam feciſſe commemorant. Contingit enim vt nonnunꝙ
alienum quis digitum vel portiunculam manus acceperit atqꝫ momorderit: vituli carnem vel bouis
exiſtimans. Menſe in curijs vndiqꝫ circumdantur edentibus. Cibaria ſupra caput tuum et hume-
ros afferuntur: ſepeqꝫ ſuper te ius totum effunditur. Hic te premittis raptat: et inter faciem tuam
vomit: inter ferculum et ferculum magna fit mora: tempuſqꝫ longum expectando conſumitur cuz in
terim nec ſpuere nec ſcreare potes: niſi ſcurrarum numero velis haberi. Nunꝙ certa comedendi eſt
hora. Si tamen in ipſo menſe initio non affueris: cena mulctaberis: aut iurgijs afficieris acerbis. In
ter hec nec porros: neqꝫ cepe: neqꝫ alcum: quia venenum ab Horatio dicitur comedere poteris.
Nec igitur que principes edunt: nam illa tuum ventrem dedignātur: nec que ruſtici vorant: quia
fetorem dominis ingerunt: guſtare permitteris. Craſſis igitur illis ⁊ nullo ſapore conditis vete-
ris dapibus. In quibus ſi voluptas eſſet aliqua: ceſſaret tamen: quia continue ſunt et immutabi-
les: nam voluptates vt Juuenalis affirmat rarior vſus commendat. At in his rebus tantum deeſt vt
gaudium aliquod intercedat: vt male iudicare non exiſtimem: qui ſummam in eis miſeriam ſummā-
qꝫ cordis afflictionem poſuerit. Sed ſtultum atqꝫ imperitum vulgus hec tedia non animaduertit
ſolumqꝫ ſuſpenſas auro veſtes: ac ſublimes reſpicit in equis milites. Et cum opes argentum: au-
rum famulorum cateruas ⁊ ornatum exteriorem intuetur: miſerias interiores nequaꝙ conſiderat.
At Seneca ſumma prudentia vir. Iſti inquit quos pro felicibus aſpicitis: ſi non qua cernuntur: ſed

qua latent videritis:miſeri:ſunt ſordidi:turpes ad ſimilitudinem ſuorum parietum extrinſecus
culti:quo fit vt curialibus qui propter irritamenta gule principibus ſeruiunt:nedum ciues priua
tos:qui cum iocunda coniuge inter dulces liberos caſte:ac parce comedunt:vel ruricolas qui me
dias inter oues caſtaneas molles:⁊ mitia poma cum lacte vorantes:nitidi fluminis vndas exhau
riunt. Sed ipſos quoq; qui in crepidinibus petrarum vel in pontibus:vel ad eccleſiarum valuas
mendicant ſine cunctatione preponam. Cum;illis nec ex ſententia ſuccedat quod appetunt:nec ſi
ſucceſſerit meliores propterea beatiore ſue fiat. Sunt igitur omnes ſtulti qui ob has cauſas in re-
gium famulatum ſeſe recipiunt. Ceterum cum ab initio diximus quoſdã eſſe qui tanq̄ anime
conſultori regalibus ſeſe dedunt obſequijs. Extimant enim conſulendo regibus vtilitatem reipu
blice promouendo:pupilli ⁊ viduarum tuendo;cauſas:afflictis ⁊ inopibus ſuccurrendo:tãto ma
gis deo placere:quanto maiore tedio iſta peragunt. Reſpondendũ eſt etiam his:ne qui ſtultores
ſunt alijs:ſapientiores omnibus videantur:ꝗuis neminem adhuc cognouerim qui non ſuum ali
quod temporale commodum apud reges inſectaretur. Fingamus tamen aliquem fore quem ſola
ſalutis anime ratio mouerit:An ita eſt vt hoc in curia ſibi poſſit obtinere:conſulemus:nec nos vi
ro bono in obſequio vt ſe regis immergat. Putabimus ne ſic animam lucrifieri. Mihi Hercule
non fit veriſimile in curijs principum:vbi tot vitia regnant:vbi tot irritamenta ab exercitio virtu
tum ſubducunt in virum aliquem bonum poſſe perſeuerare. Namq; vt ſeſſor bonus in equo re
trogrado vel calcitroſo excutietur:dilabeturq; tandem:ſic vir bon⁹ et iuſtus apud reges diffluet:
vel immunitus rerum licentia ac fluxu et immundicijs:tum vitiorum:tum hominum circumuen-
tus declinabit a via:et in ſcopulos ruet ventorum viribus actus ⁊ tempeſtatum ꝙ cum Plato in
atheníenſi curia perſpexiſſet:fugere potius ſtatuit:ꝙ iter tot vitiorꝫ inquinamẽta morari. Cogno
ſcito igitur teipſum:qui ſequi curiam ſtatus:⁊ an Platone ſis maior animaduertito:an virium pl⁹
tibi ꝙ illi ſit ad reſiſtendum male conſuetudini:oportet in curijs obſequi:omnibus cõicare quod
habes:ſeruire temporibus:verſare naturam ⁊ regere. Necnon teipſum huc ⁊ illuc torquere ⁊ fle-
ctere:cum triſtibus ſeuere:cum remiſſis iocunde:cum ſenibus grauiter:cum iuuenibus comiter:
cum facineroſis audacter:cum libidinoſis luxurioſe viuere. Quod niſi feceris:nec manus in curie:
nec diuturnus eſſe poteris. Sed replicabis mihi fortaſſe illum ipſum Platonem quem fugiſſe cu
riam ſuperius ſcripſi. Poſterius tamen ad dyoniſium ſicilie tyrannum perueniſſe illicoq; ſeruiſſe
Sic eſt vt ais. Sed vide quid obtigerit:namq; vocatus ab illo per doctrine ſpeciem:cum tyranni
vitia corripuiſſet:tyranni fraude venundatus eſt. Nec is ſolus ex ſapientibus iram principis ex-
pertus eſt. Nam ⁊ zenonem philoſophum ſenem admodum Phalaris tyrannus omni cruciatus
genere dilacerauit. Anaxagoras nobilis philoſophus ab Anacreonte cypriorum rege occiſus eſt
Boetius iuſſu Theoderici regis interijt. Lõga mora eſſet ſi quos viros bonos necari principes iuſ
ſerint enumerare voluerim. Nec mihi quiſpiam vel Moyſen vel Heliſeum vel alium quempiã phi
loſophorum commemorauerit:quaſi ⁊ ſibi liceat quod viris diuinis permiſſum extitit. Nec enim
cum regibus illi manſerunt:ſed functi legatione quem deus eis mandauerat abierunt. Solus Io
ſeph apud Pharaonem moratus eſt:quem ordinatio diuina pro ſalute populi illud tranſmiſerat
⁊ venundatio fraterna:fatebor ⁊ Mauricium ⁊ Martinum militaſſe ac principibus ſeruiuiſſe:ſꝫ
ille ꝙprimum chriſtianus cognitus eſt cum tota mox legione thebea truncatus eſt capite hic vir
factus eſt ⁊ regia caſtra dimiſit:et in obſequium dei ſe ſequeſtrauit. Sciebat enim vir ſanct⁹ quia
pupillorum et viduarum cauſe ad principes non egrediuntur:quia nunq̄ apud reges cauſa pau-
perum defenditur:quia venalis eſt omnis iuſticia:qua impudicus eſt omnis ſermo:quia nulli mi
ſericordia:nullus religionis zelus:nulla charitas:ſed inuidia et ambitio tantummodo domina-
tur. Quibus obſiſtere fortiſſimi fuerit:et plus diuina quam humana ſapientia. Et ꝗuis eẽt mar
tinus ipſe ſanctiſſimus:poſſetq; ſua virtute ſuperare militiam. Amplius tamen miliciam nec per
ſe voluit ſequi:nec alijs imitandam ſuo exemplo demonſtrare. Nec ſaluator noſter chriſtus inter-
rogatus:quid faciendum eſſet ad vitam conſequendam:vade dixit et regibus ſeruito. Sed vade
inquit et vende omnia que habes ⁊ ſequere me:non principem:non regem:ſed me:non curiam:ſed
me inquam ſequere. Videas igitur tibi vir bone qui propter animam ſequeris curiam:ne ꝓpter
curiam illam perdas:quia multi ſunt ibi laquei:multa offendicula:multe inſidie demonum. Du-
rum eſt ambitionem frenare:auariciam compeſcere. Inuidiam domare. Iram cohibere. Luxuriã
coartare:dum ſemper inter ipſa verſeris. Si quis tamen a deo ſibi creditum talentum nouit vin
cere:vt iſta poſſit et tanq̄ ſol immaculatus in luto verſari:ſi poteſt picem tangere:et ab ea non in
quinari. Si poteſt ignem ingredi et non vri:non illum curiam ſequi prohibeo. Nam meritum tan-
to ingrediẽs aſſequetur quanto periculoſius militauit. Sed perſuaſum eſt mihi neminem eſſe:q
curie ſeruiendo non potius vincatur a vitijs ꝙ vitia vincet. Dociles imitandis vt Iuuenalis ver
ba recenſeam turpibus ac prauis omnes ſumus. In geneſi quoq; diuinum oraculum eſt in hunc
modum. Senſus enim et cogitatio humani cordis in malum prona ſunt ab adoleſcentia. Tñ ſua-

ſerim igitur vlli in curijs immoderandum:nam ⁊ anima vt dixi diſcrimina magno ſupponitur: et
vita ſepe ante tempus amittitur:quoniam vel principum deſiderio faueb[i]s ac vltro ſuis vitijs ar-
ridebis ⁊ animam perdiſti:vel increpabis malos mores:accuſabiſqꝫ ſcelera ⁊ in te iram principis
expetieris.Cyrus perſarum rex Arpalo familiari ſuo admodum ante charo:ob deprehenſuꝫ in ſe
vitium:filios epulendos in conuiuio dedit.Cambiſes eiuſdem ex chariſſimis qui ſe de ebrietate
corripuerat:filium ſagitta tranſfixit.Nec tu mihi Ariſtotelem obijcias ſummum philoſophū ale
xandri magni caſtra ſequentē.Neſcis enim qua voluptate hoc egerit:⁊ an ſibi libertas fuerit ali-
ter faciendi.At ſecuti ſunt Alexandrum complures alij Caliſthenes philoſophus.Critus frater
collactaneus.Lyſimachus miles et philoſophus inſignis.Caliſthenes dum adorari mori perſico
Alexandrum prohibet:truncatis manibus et pedibus effoſſis oculis ⁊ auribus amputatis miſe-
ram vitam in carcere ducere cogebatur.Cui cum Lyſimachus in remedium erumnarum veneniū
obtuliſſet leoni obiectus eſt.Crito cum Alexandrum Philippi patris laudibus detrahenteꝫ re
darguiſſet:ab eodem vt ſupra retuli in conuiuio occiſus eſt.Sunt igitur ſtulti meo iudicio:⁊vt ar
bitror tuo Johannes amantiſſime.⁊ qui propter ſuperiores cauſas:⁊ qui propter anime lucrum
ſeruitia principis amplectuntur:quoniam vel quod querunt non inueniunt:vel per viaꝫ ſpinoſam
et ancipitem pergunt:cum ad finem quem cupiunt tutiſſimis poſſunt:⁊ quietiſſimis itinerib⁹ pro
ficiſci.Eſſet ergo iam ſatiſfactum his que ab initio propoſuimus:poſſemqꝫ iam epiſtolam claude
re.Sed ſunt adhuc alie ꝗplures moleſtie curialium de quibus non erit ab re ꝗ̄breuiter meminiſ
ſe.Plurima inter dormiendum ſunt tedia.Sepe in aſſeribus dormiendum eſt in paleis: in lapi-
dibus:nudoqꝫ ſolo:in vento:in pluuia:in frigoribus.Si plumas fueris aſſecutus:ad pediculos:
pulices culices:⁊ alias infinitas vel mordentes:vel deterrime fetentes beſtiolas te prepara.Nūꝗ̄
ſolus dormies:niſi cum ſocium cuperes.Linteamina immunda:fetida:lacerata:⁊ quibus nupe-
rime peſtilentia ſunt mortui tibi dabuntur.Comes adiungetur ſcabioſus qui ſe tota nocte frica-
bit:alius tuſſitabit:alius fetido flatu te perurgebit.Interdum et leproſus tibi coniacebit. Alius
frigidus eſt et veſtimenta ad ſe rapit. Alius febre calidus et lodicem cum omni tegmento ſupra te
iacit.Semper vel ille tibi moleſtus erit:vel tu illi videberis tedioſus:dormitur frequenter in com
muni:vbi vel.x.ſunt vel.xx.vbi vnus ſtertit:alter pedit:alius calces iactitat:nunꝗ̄ ante medium
noctis eſt ſilentium.Veniunt ebrij dormitum:confabulantur:garriunt:raptant:rixantur:pugnāt
⁊ ſe inuicem cedunt. Surgunt mingentes:ſepe apud ſtabula ſunt cubicula tua:⁊ equis fremitan-
tes:vel ſe mordētes audis:nunꝗ̄ ſcies vbi iacere debeas niſi dn̄i dormitū iuerint.Sunt in diuerſo
rijs multi aduene:multi ignoti:et vita curialium plerunqꝫ in hoſpitijs publicis ſtatuuntur vbi
continuo fures timendi vel formidandi:ſiccarij ſunt:neqꝫ res tuas vnꝗ̄ tam diligenter cuſtodies
quin aliquid detractum reperias.Nam et ipſi fures in thalamo tuo dormient:⁊ te ſopito aſſur-
gent:reſqꝫ tuas ſub te quoqꝫ iacētes eripient.Adſunt meretrices:ancille:lenones:ioculatores: lu
ſores:paraſiti:qui iurgia continuo proludunt:tantuſqꝫ clamor exoritur:vt nedum dormire:ſed ne
qui prope eſt loquentem ſocium intelligere queas.Adde loquacitatem eorum qui nocte quam lō
ga eſt nunꝗ̄ quieſcunt.Abſenteꝫ cantat amicam:vt Flaccus ait:multa prolutus vappa nauta at-
qꝫ viator.Nulla dormienti quies datur quod ſi vnꝗ̄ rumores et alia mala ſomnus vinceret:ac ocu
los claudere ceperis:eueſtigio reuocaberis:et alio caſu ſurgere compelleris. Credo te iſta milies
expertum:ideoqꝫ ſum breuior.Sed alia accipe que inter hoſpitandum ſunt tedia. Mareſcallus
orandum eſt ac precio conducendus:rogandiqꝫ ſerui eius et alliciendi muneribus: vt hoſpi-
tium tibi tolerabile prebeant:quod ſi promiſerint non tamen implebūt:teqꝫ vel in remotiſſimis
locis:vel in fediſſimis gancis collocabunt.Interdum et honeſtum locum quem dedit vt deſeras
et alteri cedas minis ac vi coget.Sed eſſet tolerabile fortaſſe Mareſcallo caput inflectere.Cui⁹
eſt officium non inhoneſtuꝫ:ac ſordidos homines ſequi:atqꝫ his ſupplicare et offerre pecuniā gra
uiſſimum eſt.Nec tamen hoc potes effugere.Nam et coquis et piſtoribus ⁊ frumentarijs:⁊ bla
diqꝫ viniqꝫ diſtributoribus humiliare te conuenit et ipſorum beniuolentiam emere. Quid ho-
ſtiarium referam.Heu quotiens ille vlnas in pectus detrudet tuum:quotiens te pugno vel calce
repellet:quotiens vbi te viderit venientem portam que patebat ſtatim recludet.Quotiens te ex
cluſo ꝗuis aurum dederis:vel minum:vel ſcurram:vel emulum tuum intromittet. Quotiens tibi
vel dormire principem vel in conſilio eſſe vel egrotare mentitur. Quid de motu caſtrorum dicam:
quis tormenta que nunc incidunt poſſit enumerare Quanta equorum eſt cura:quanta armorū
quot vigent anguſtie.Tranſeunda ſunt alta flumina:pontes ancipites aſcendendi:Equitandum
in tenebris:in pluuia:in vento:in niuibus.in luto:in glacie:in fluminibus:in ſpinis:in nemoribus
in ſaxis:in precipitijs:in abruptis collium:inter latrones:inter hoſtes nunꝗ̄ certus eſt principis
receſſus:fama nonnunꝗ̄ vagatur in craſtinum eſſe caſtra remouenda:cumqꝫ accinctus eſt vie,mu
tatur opinio:quod ſi,forte imperatus fueris repente fiet receſſus:ibiqꝫ cum paucis:et ſequi pe-
ne feſtinantur omnes iubebit:idqꝫ tunc potiſſime cum vel egrotabis vel medicinam ſumpſeris:

vel ſanguinem diminueris:aut equi:aut famuli tui minus diſpoſiti fuerint. Si quis et ſtandi vel
recedendi certitudinem habere voluerit:ex cauponibus vel meretricibus melius inſtructur ꝙ ex
alijs:nunꝙ quo ſit eundum ſcies:niſi poſtꝙ perueneris. Creditur ſumma luce rex abiturꝰ: tūcqꝫ
omnes qui equis expectant et ad meridiem vſqꝫ tam muli ꝙ equi et currus onerati manent:ſepe-
qꝫ onera tanꝙ decepti deponunt:cuꝫ vero iter arreptum eſt in his locis potiſſime manſio fit: vbi
nec vina ſunt:nec cibaria:nec in quibus recipi queas diuerſoria:vbi vero vbertim omnia ſuppe-
tunt:nunꝙ poſt biduum caſtra manebunt. Eſt enim regibus tedium quotiens multitudinē le-
tam audiunt:contra vero ex anguſtijs afflictioneqꝫ plebis ſolatia ſuſcipiunt:ideo nonnūꝙ mil-
le paſſus proficiſcuntur. Interdum quinquaginta milia paſſus lobambulabunt. Gaudebuntqꝫ
cum te vel familiarem perdidiſſe vel equum accipient:vel cum te precipitatum in flumina vel fri
gore obriguiſſe:vel eſtu defeciſſe cognouerint:cum ipſi et contra frigus et contra calorem armati
extiterint. In caſtrorum preterea proceſſu:quot preſſure ſunt:quot calces:quot truſiones:quot ca-
ſus:quot irriſiones:quot blaſphemie:nunc tuus equus alium cedit:et in te culpa refertur: nunc
tuus leditur et afficieris damno. Litigant inuicem famuli et in bellum deſcendunt domini:inter
dū ſeruare ordinē oportet:nuſꝙ cedere loco:iꝫ feſtinādū eſt cum alij feſtinant:tardandumqꝫ cuꝫ
alij tardant:nec prope te erit quem velis amicum nec ad eum vbi ſit poteris ire. Si quo caſu ce-
cideris nemo te colliget:ſed vniuerſo exercitu calcaberis et tam tu ꝙ equus in puluerem redige-
ris:nunc in locis paluſtribus et in luto caſtra ponuntur:nunc in arena loco ꝛ ſterili:ex quo nec
ſignatum nec aquatum abſqꝫ magno diſcrimine progredi queas:tunc aut eſtas erit et caloribus
exureris:cicadis obtunderis.culicibus mordeberis:ſerpētibus intoxicaberis:fetoribus ac exala
tionibus peſſimis cruciaberis. Aut eſt hiems et tecto atqꝫ veſtibꝰ nudus peribis:quod ſi tu for
ſan euaſeris:famuli tamen et equi ſupereſſe non poterunt. Adde cum prope ſunt hoſtes maio-
res moleſtias:nunc vitando lapides nunc ſagittas timendas nunc fures formidandos nunc la
trones nunc inſultus eſt faciendus in hoſtes:nunc canendum eſt ne ipſi hoſtes officiant inſultā
tes. In armis edendum eſt in armis dormiendum ſemper in vallo caſtrorum in portis excubie
ſunt habende:nunꝙ hora quieta eſt nunꝙ in pace manere licet nunꝙ tube nunꝙ cornua tacēt:
nunꝙ inſidie ceſſant. Quotiens itur ad muros vel cum duo concurrunt exercitus quanta trepi-
datio eſt:quot clamores nunc eriguntur machine nunc feruntur tribuli:concurrunt iacula fodiū
tur miſſilibus ſcuta. Choruſcant enſes ſub illo equus occiditur:hic confoſſus telo ruinam mi-
natur. Ille caput aufertur huic manus amputatur quidam calcantur inter equos quidaꝫ in fo
ueis iacent exangues mille facies mortis vbiqꝫ videntur:non hic miſericordia eſt:non benigni-
tas non humanitas. Sed ille vir bonus ille miles egregius: ille fortiſſimus creditur imperator:
qui plures ſua manu necauit:quiqꝫ cruentum gladium ex pluriuꝫ virorum ingulis eduxit. Sūt
equeſtres pugne:ſunt pedeſtres:ſunt nauales:ſunt murales:vbiqꝫ res ſunt horrende:ꝛ facies in
ferni ſimilis:nihil ibi lucrari abſqꝫ iniuria proximi potes:nec tua ſunt que bellis queruntur iniu
ſtis vt fere ſunt omnia bella que inter domeſticos fidei commituntur. Perdere autem illic ne-
dum res ſed vitam et animam potes:nec tute vitare bellum confidas in quo tuus rex interfue-
rit:nemo ſe mare viatuꝫ ſperet cuꝫ rex nauigauerit aut comitandus rex eſt : aut amittēdus inter
tot tantaſqꝫ difficultates:aut iuuenis es et ſufferre inſolitas res non potes:aut antiquus ꝛ de-
ficientibus viribus nec inediam nec ſitim nec laborem ſuſtinere vales. Preterea morbos q̄ dū
ſic agimur nos aggrediuntur:quibus coacti vel in via deſerimur vel inter ignotos plerunqꝫ diem
claudunt:qui domi manentes per multos annos viuere potuiſſent. Sed redeamus iam in vrbes
ſimus in amplo ſpacioſoqꝫ loco:quieſcat curia:deerunt ne propterea cruciatus:an non fient in-
dies noua edicta conſtitutiones noue:quibus vt te coaptes:ſingulis diebus de nouo incipies vi
uere. Siue rex ſedeat ſiue ſtet:tibi tū ſemper erit ſtandū:nec vllā tuis tibijs poteris dare quieteꝫ.
Sed nonnunꝙ ſedens temerarius iudicaberis. Quid vero in ſtipendijs exigendis:quanta moro
ſitas:quantaqꝫ diminutio eſt:nunꝙ in tempore datur:nunꝙ integrum:nunc ad iſtum:nūc ad illū
remitteris:diuerſiſqꝫ mendacijs eluderis:multa ſunt ꝓpter que magnifico caſpari cācellario te
neor:ſed in hoc quoqꝫ ſue magnificētie ſum obnoxiꝰ:q͛ me non patitur ſalario meo fruſtrari ſicut
alios video:qui ſuū gemunt fraudari ſalarium. Nunꝙ ſtipendia recipiunt niſi diſtributorem do
nauerint:nec vllus eſt qui tam clare conuentionis ſue capitula faciat.ꝛ ad volūtatem officialiū
non recipiant interpretationem:qui ſunt omnes auri corroſores. Sed iam de neceſſarijs aliquid
dicamus:qui ꝛ ipſi curialiū tormenta exaugent:nunc hoc nunc illud impetrari ſibi petentes ꝛ ſi
ue duꝫ ſit ſiue abſurdum quod optant tū impetrare te volunt. Quidam potentes ſunt qui ex gra
tia principis promouere propinquos poſſent:ſed tales ſunt eius conſanguinei:vt vel eis beneface
re nō audeat:vel ſi audeat infamiā populi ꝛ indignationem ſupra ſe dei ſuſtineat. Quid ꝙ amorē
in ſe principis nemo verū aſſequitur:nāqꝫ vt Socrates in eo quem de regno ſcripſit libro teſtatur
Principe neminē niſi inconſulto quodā impetu diligunt:ꝙ ſi quē amant:non vt amicū diligūt.

Inter pares enim amicitia verſatur:ſed eo modo amant quo ⁊ canes ⁊ equos diligunt:fructū vt
exinde ſuſcipiant. Quid dixi erraui:certe multo plus equus aut canis q̄ homo diligitur: mortuo
quippe viro mox vir alius adeſt qui locum defuncti magnis precibus ſibi dimitti poſtulat:at ca
nis vel equi mortui vice non ſupplebit alius niſi vel emptus p̄cio vel gratis. Parū adhuc dixi:cū
nedum non dolenda ſed optanda mors tua principi ſit. qui diutius ſeruiſti:aut enim ꝓ longis ob
ſequijs nō te remunerauerit:⁊ ſoluitur obligatio morte tua:dulceq̄ſ ſuo ex ore ſonabit. Alꝰ ſi mor
tuꝰ nō fuiſſet homo ille:magnis eum muneribus donaſſē Aut largitus eſt tibi plurima q̄ te mor
tuo recuperare ſe ſperat:vix enim hodie diues aliquis moritur:cui princeps nō ſuccedat. Sȝ au
di iam quot imminent tibi moleſtie ꝓpter perſonā principis:raro nedū inter principes ſed inter
priuatos quoq̄ vir bonus reperitur. Cicero in diuinationum libris. Si q̄ rariſſime fiūt monſtra
putanda ſunt:inq̄t magis monſtrū erit vir bonus q̄ partus mule. Aſtipulatur huic ſnie. Iuuena
lis:qui iȝ prius dixiſſet. Rari quippe boni:vix numero ſunt,totidem quot thebarū porte vel predi
uitis hoſtia nili. Poſtea tn̄ quaſi ſeptem reperiri non poſſent amplius ſe reſtrinxit dicens. Egre
gium ſanctumq̄ virum ſi certo bimembri vt monſtrū puero ⁊ miranti ſub aratro piſcibus inuen
tis ⁊ fete comparo mule. Nec diuina ſcriptura remiſſior eſt. Siquidem apud Paulum prophete
verba relata ſunt. Eſt autem deus verax omnis homo mendax. Et iterȝ ſcriptum eſt:quia nō inſtꝰ
quiſq̄ non eſt intelligens:non eſt requirens deum. Ac rurſus non eſt qui faciat bonum,nō eſt vſq̄
ad vnum. Uides vt oratores ac poete cū ſacra ſcriptura concordant:vides ne vt rari:mali vero in
finiti ſunt. Si ergo rex tuus malus fuerit dolebis eius infamiam eiuſq̄ vitijs cruciaberis. Si aua
rus eſt langeris:quia nec te premiat:nec alios benemeritos:⁊ quia plurima negligit ne ſumptum
faciat. Si quid liberalior eſt: times ne profuſione nimia oblaniet erarium. Si crudelis vereris
ne in te tuoſq̄ ſeuiat. Si pius egre fers:quia non vleiſcitur iniurias. Si audax pericula reformi
das. Si vecors hoſtibus inuides qui ſibi ſemper inſultant. Si loquax multiloquium eſſe non
abſq̄ peccato cognoſces. Si tacitus dicis:q: nec amicos nec ſeruitores verbis ſcit retinere. Si vi
nolentus accuſas ebrietatē. Si vino non vtitur:quia parum ſit letus grauaris. Si luxurie cultor
eſt doles:q: plurimis iniuriatur. Si feminas fugit:dicis non eſſe verū. Si paucos ad ſe admittit
diſplicet tibi inter illos non eſſe. Si cōis eſt omnibus iraſceris ꝙ tam reliquis q̄ tibi ſit familia
ris. Si omni ex parte bonus eſt quod monſtrum fuerit:cum tu ſis malus doles:q: tuis vitijs nō
alludit. Aut ſi tu quoq̄ ſis bonus quemadmodū eſt difficile:dolebis principi bono nō arridere
fortunā:ſemperq̄ anxius eris ſuo ſtatui:egrotabis cum eo:q̄m non tam filio ſuo pater afficit:q̄
bono principi bonus ſeruus. Cui ⁊ ſi fortuna fauerit:nunc mutationem:nunc inſidias times:nec
dormies vnq̄:nec vigilabis in pace. Eſt inſuper magna virorum recreatio mentis receſſus:cuȝ ſe
aliquis retrahit in ſolitarium locum ac vel meditatur vel legit:vel ſcribit:totum ſe muſis prebet.
Et nunc platonem nunc ariſtotelem:nunc tulium:nunc virgilium:nūc alios doctores iam dudȝ
mortuos:ſed fama viuentes ⁊ ſcriptis alloquitur. Sed hac voluptate priuati ſunt curiales q̄ ſem
per in ocio ſunt:in clamoribus:in tumultibus:ſi tibi nōnunq̄ particulam menſe delegeris in qua
vel legas aliquid vel ſcribis:mox aliquis inſtabit qui te vexet. Et ſi alij ceſſauerint nō aberit diſpē
ſator:qui ꝓpe te cōputuȝ faciat:eraq̄ moueat:nuſq̄ tibi angulus patebit quietus:in quo poſſis
cum ſcipione dicere:nunq̄ minus ſolus q̄ cum ſolus. Oportet te priſcis illis ſanctiſq̄ viris carere
atq̄ inter homines viuere quos rectius beſtias omni virtute carentes appellaueris. Sunt q̄ di
cunt filios ſuos idcirco principibus tradere:vt mores ediſcant:fiantq̄ virtute preſtantes. Me
lius dicerent ad intelligendam maliciam turpitudineq̄ diſcendam ſe filios tranſmiſiſſe. Sūt enī
in curijs vitioſiſſimi iuuenes ſermones:inhoneſti:ille luxuriam cōmendat:ille voracitatem:nemo
de virtute ſe iactat:ſed aut virginem violaſſe:aut ſtupraſſe nuptam:aut emulum occidiſſe:aut ra
pina ſeſe aliquid nactum gloriabitur:que ſcelera ſic adoleſcentes imitantur atq̄ imbibūt vt nūq̄
poſtea dimittant:nec te putes adoleſcentem:pudicū:ſobrium:verecundū:⁊ bene morigeratū apō
principes inuenire:omnes homini ſunt quales magiſtri. Uerum eſt enim ꝙ Terentius ait:ad pe
iorem plerūq̄ partem animum applicari:ſi quis ad eam rem magiſtrum ſortitus ſit improbū:ſic
natura iubet:velocius ⁊ citius nos corrumpunt exempla mala cum animum magnis auctoribus
ſubeunt. Refero maximas deo grates qui mihi iam viro ſequendi principes animum tradidit:cū
iam a parētibus virtutes aliquas ſic acceperem vt amplius amittere non poſſem:ꝙ ſi aliud nō
eſt hoc ſaltȝ habeo:q: nonnullas didici literas quarum eſſem omnino ignarus:ſi pueritiā meaȝ
curia ſuſcepiſſet. Eſt enim in curijs principum vitioſum. literas noſſe:et probi loco ducitur diſer
tus Eſt itaq̄ magna literatorum moleſtia cum ſe contemni per omnia viderint:⁊ res maximas
ab iſtis dirigi:ne dicam ego negligi qui vix inter manus ⁊ pedes quot habent digitos norūt. Sȝ
eſt etiam illiteratis ſua turbatio cum viros in curiam doctos ac latinos loquentes veniſſe vidēt
quos ipſi nequeunt intelligere. Quid preterea de cōſcientia tua dicam:que ſemper inquieta eſt
ſemperq̄ te mordet:cum tu ſcias multis vitiorum illecebris inquinatum:nullam grauis ſuppli

cium:vt Seneca ſcribit ꝙ conſcientia:hinc Juuenalis cum tamen hos tu euaſiſſe putas:quos di
ri cōſcientia facti mens habet attonitas ⁊ ſurdo verbere credit. Occultum quotiens animo torto
re flagellū:p enaqꝫ tam vehemens ac multo ſenior illis:quos ⁊ cedicus grauius inuenit ⁊ Rhodo-
mantus:nocte dieqꝫ ſuum geſtare in pectore teſtem. Sed audi obſecro Ciceronem ꝓ ſexto roſcio:
cuius hec ſi bene memini verba ſunt:ſua quemqꝫ fraus ⁊ ſuus terror maxime vexat ſuum quemqꝫ
ſcelus agitat:amentiaqꝫ afficit male cogitationes conſcientieqꝫ animi terrent. Hec ſunt impijs aſ
ſidue domeſticeqꝫ furie que dieſqꝫ nocteſqꝫ penas parentum a conceleratiſſimis filijs repetant.
Quacqꝫ te vertis:oblocutiones de rege:de conſiliarijs:de teipſo fiunt:cum vel nimis ſubditi gra-
uamur:vel hoſtes inſtāt dum curia in choreis eſt:aut in venationibus occupata. Nullum inter res
mundanas maius munus eſt hominibus a deo conceſſum:vt Cicero dicit ꝙ amicitia. Ad hoc bo-
no tam ſuaui:tam vtili:tam neceſſario priuati ſunt curiales:nāqꝫ vitioſiſſimi fere ſunt omnes:non
amicitia inter eos eſſe:ſed facto quedam ⁊ conſpiratio poteſt. Inueniuntur nonnulli induſtri la-
borioſi curiales at in his adumbrata non expreſſa ſunt ſigna virtutū. Videntur quidem libera-
les:ſed rapinam ſequūtur. Si ſunt caſti ambitioſos iuuenes eos atqꝫ ſupbos. Si humiles ebrij
ſunt ⁊ nebulones. In nullo virtus eſt aliqua quē mille vitia nō comitentur. Arduū eſt in hac hoīz
colluuie:uirum amicitia dignum reperire ꝙ ſi quis iuuentus fuerit bonus:vel regi non placebit vel
magnatibus:nec eius vti beniuolentia poteris:q2 nō licet in curijs habere commercium inter illos
qui non ſunt accepti:videbiſqꝫ nōnūꝙ illos quos diligis:et qui tibi ſanguine ſunt coniuncti ad
ſupplicium rapi:⁊ ꝙuis difficile ſit tacere cum doleas nec conqueri poteris neqꝫ hiſcere. Sepeqꝫ
cum illo conuerſari cogeris qui tibi vel patrem vel matrem occiderit: Si eius conditionis fueris
vt famulatum poſſis tenere inuenies ſeruitores tuos ebrios:guloſos:rixoſos:inſolentes:immemo
res:negligentes:inertes:adulteros:homicidas. Si rurſus tu alteri famuleris dominum auarum
queruloſum:inuidum:temulentum:loquacem reperies. Diſcurre per omnes curie ſtatus ꝙ contē
ti cōſiliarij ſunt:ſuis conſiliarijs acquieſcere principes. Quid aiunt cancellarij cum eorum litere
ad honorem regis ⁊ vtilitatem ſcripture tranſire non poſſunt:niſi correpte ⁊ ex bono in malū mu-
tare. Quid magiſtri curie et mareſcalli:dū obedientiam nō inueniunt. Quid magiſtri camere duz
eoꝝ cōputa corripiūtur. Quid capellani in celebratione diuinoꝝ officioꝝ ſuſpendūtur. Quid me-
dici dū negligi ſana ⁊ nociua recipi cernūt:quid milites:quid cubicularij:quid tibicines. dum ſti
pendia ſibi negant:quid coqui qui nil parare ſine reprehenſione poſſunt:nullus eſt cui non ſint in
finite moleſtie. Atqꝫ vt breuiter dicam per multas tribulationes intrant iuſti in gloriam dei:curia
les vero cum multis cruciatibus acquirere ſibi gehennam ſtudent. Nihil de clericis ⁊ religioſis di
xerim qui cum Joſeph pallium cum Mattheo thelonium cum Johanne ſcindonem:⁊ cum ſama
ritana cupiditatis ydriam iuſſi ſunt relinquere. Taceo et illos qui neceſſario ⁊ inuiti ſequūtur cu-
riam. Nam vt Cicero pro Sexto roſcio dicit ꝙ ego inuitus ⁊ neceſſario facio:nec diu nec diligēter
facere poſſum. Credo iam me promiſſioni mee ſatiſfeciſſe:q2 ſtultos eſſe ꝓbaturum dixi omnes q
aliam vitam habentes in qua poſſint ſe honeſte traducere curiaꝝ moleſtias ſequūtur. Quod cū ita
ſit relinquamus hoc pelagus inquietum:noſqꝫ in aliam vitam redigamus. Nāqꝫ ſi pacē cupimus
ſi ocium diligimus:ſi nobis viuere volumus:ſi ſalutem aīe querimus:fugienda ſunt nobis atria
regnum ⁊ aulici tumultꝰ:in quibus nec requies nec bonarum artiū exercitatio:nec virtutis amor
aliquis regnat ſed auaricia tantum:libido crudelitas:crapula inuidia et ambitio dominatur:qui
bus vitijs qui ſit deditus nullo ſe poterit argumento tueri:quin apud viros doctos ⁊ malus eē cō
uincatur ⁊ ſtultus. Valeque niſi ex curialibus vnus eſſes meo iudicio prudens. Pridie kal. februa
rij. Anno ſalutis. M.cccc.xlv. Ex pruck.

¶ Gaudet de reditu amici. Epiſtola. clxvij.

Gaſpar ſchlik cancellarius imperialis S.p.d. Reuerende patri dño Johanni caſall
iuriſconſulto ⁊ apoſtolici palacij cauſarū auditori. Venit ad me nuncius tuus cū li-
teris quibus ſignificas te iterum nurēbergam repetere. In qua re ꝓphetā me red-
dis. Scis enim hunc reditum tuum me tibi predixiſſe:q2 dietas noſtras pretermitte
re non potes. Et ſicut arbitror inter nos libenter noſtri is. Nam ⁊ nos letis animis
te intuemur. Sed vellem ego:aliam ob cauſam te inter germanos commorari nec ſemper hoc ec
cleſie negocium in manibus noſtris mīꝰ ꝙ expediendum penderet. Longe namqꝫ plus mali ſe:uz
affert hec diuiſio chriſtianorum:quia inuicem litigamꝰ ꝙ thurcorum impugnatio aduerſus quos
cuncti ſentimꝰ idem. Sed dabit deus his quoqꝫ finē. Quod de dicte curſu depoſſis nō poſſum cū cer
titudine ſcribere:hoc ſcio ⁊ hoc tibi notum facio noſtrum regem indies inſtruere vt ad dietā aſcē-
dat. Diez certā receſſus perſcribere nequeo:ſed oīs apparitio ſit vt quantocius iter ſumat. Quid
aūt impedierit celeriorem receſſum dicam tibi cū pſentialiter verba feremus. Nam et bohemoruz
⁊ hungaroꝝ res innouate ſunt quas me referente plenius agnoſces. Cum etiam quomodo i refri-

ſingeñ:ſucceſſerit tibi aper iam: quaꝗ iam audiſti germanum me caſtroſum ⁊ aduerſariũ meũ caſtratũ eſſe:cui iam adempta ſunt q̃ innaſerat caſtra. Sed multe nobis per baſilienſes inferuntur mine aduerſus quos opus erit armis tuis ne iuri noſtro ⁊ apoſtolice ſedi fiat iniuria. Noua bona que ſcribis te afferre leto corde intelligam vt illinc fructus aliquis emergere poſſit q̃ te noſq; leticia cõpleat. Uale optime ex viẽna. xx. Maij.

¶ Reprehendit cardinalem non ſcribentem. Et iterũ ceſarem ſcribit ad vnionẽ eccleſie tractaturuз. Epiſtola. clxviij.

GAſpar ſchlik cancellarius imperialis. S. p. d. Reuerendiſſimo in chriſto patri domino Iuliano cardinali ſancti Angeli. Accedunt nos indies ex buda diuerſi nũcij: nec vllus eſt qui me tuis literis conſoletur. Quid cenſit nõ ſcio ſolumq; mirari me reſtat interdum etiam coniecturis vtor ſepeq; mecum dico. Aut nimis ſecũde ſunt res cardinalis que ſeruitorum obliuionem preſtant: aut nimis aduerſe quas ſcribere non vult ne me contriſtet. Sed neq; hic quieſco. Nam cum tuam prudentiam et ſummam ſapientiam menti reuoluo ſcio: quia nec proſperis rebus inflaris nec contrarijs ſuccũbis: ſed quemadmodum de Socrate ſuo dicere xantipe ſolebat: in omni fortuna vultum eundem geris: nec vultũ dũtaxat vt ille ſed animum quoq;. Cur ergo aut vnde ſit hec taciturnitas nõ poſſum agnoſcere. Is nuncius qui modo palatini literas ad me detulit: epiſtolam meam inquit ſe tue paternitati reddidiſſe. Poſſet aliquis dicere latere te cum aliqui huc veniũt: id ſit quia non eſt inquiſitio facta. Non ammitto expurgationem: aut altior eam que quieſcere facit: quam nec cogitare poſſum nec ſomniare. Utcunq; ſit precor tuam dignitatem ne me des obliuioni neue me tuis ſcriptis priuatum facias. Cupio ſcire ſoſpitatem tuam regni hungarie ſtatum: et quid aduerſus perfidam machometi ſectam paretur. Scis itaq; nos eſſe conductos: vt et tu mihi hungarica et ego tibi theutonica facta renunciem. Inter omnes homines ſeruanda ſunt pacta: ⁊ hinc fides dicatur quia ſit quod dictum eſt. Si non eſt apud te papyrus: ſcribere more vetuſto in cereis tabulis: et ego abhinc nauem non papyro tantum: ſed pergameno per hyſtrum tibi onuſtam mittere curabo. Nunc me q̃ quod reprehendo ipſe faciam: ſignificabo quod hic fiat. Dilatum eſt vſq; in hanc diem iter ad conuentum nurembergeñ. non ſine magnis et arduis cauſis poſſum dicere non eſſe itum: ſed cur non ſit itum et ſi ſcio cauſas non poſſim dici. Tu ſcis regibus quante ſint cure. Non tam facile rex mouet caſtra ꝙ miles equum aſcendit. Nunc iam ſumus ad iter accincti. Non puto me amplius ex his locis tue reuerendiſſime paternitati ſcripturum. Ex nuremberga meas fortaſſe literas recipies. Illuc ſequuntur regem Albertus et Sigiſmundus auſtrie duces. Ulricus cilie comes et dominus de Walſee principes theutonici et oratores communitatum omnes aderunt. Quid ſecuturum ſit in rebus eccleſie: nedum ſcribere: ſed cogitare difficillimum eſt. Sunt enim inter ſe principes admodum diſcordes et alij huc trahunt. Iohannes carnaial vir tum doctus: tum ſcuſatus: et Nicolaus cuſanus noſtri ſanguinis oculatiſſimus illic ſunt et alterius partis oratores. Iam tonitrua et choruſcationes inceperunt. Utinam pluuiam non grandinem habeamus. Sunt nonnulli qui iudicia ſua pluris faciunt ꝙ totius orbis ſententiam. Uoluiſſem in hoc conuẽtu tuã reuerendiſſimam paternitatem vt vidiſſet quale bellum apud eos verbis geſtum ſit. In quo certamine ſcio ꝙtum valuiſſes. Prelium contra infideles: xpi militum cohortatione deſiderat: ⁊ cõcilia matura: manibus tñ ꝙ verbis magis gerendum eſt: nec preterea minus eſt vtile vnionẽ in ciuitate tueri ꝙ hoſtes pellere. Quid enim prodeſt eos qui extra eccleſiam ſunt cõprimere ſi ab his qui intus ſunt laceramur: ſed dixi iam ſatis. Ex italia nihil noui habeo niſi ꝙ ille conuẽtus qui ſe nis ꝓ cõi totius auſonie pace diutius ſedit: rebus infectis diſſolutus eſt: nec animi principiũ coniunctiores ſunt ꝙ ante fuerunt. Tibi fortitan certius illius terre noua ſcribuntur vnde tua origo eſt mihi q: ſolo materno genere ſum italie coniunctus nõ tam diligenter ſingula pateſiunt. Uale optime: ⁊ me qui ſemper tuus fui ⁊ ero vita comite noli ſcriptorum morum expertem facere. Datũ vienne die. xxiij. Iunij. Anno. M cccdiiij.

¶ Laudat treugas in regno hungarie fieri et aliqua de vnione eccleſie ac de paſſagio contra thurcos inſerit. Epiſtola. clxix.

GAſpari ſchlik cãcellarius imperialis. S. p. d. reuerendiſſimo in xpo patri dño Iuliano cardinali ſancti Angeli apoſtolice ſedis legato. Eram dubius quid cauſe foret ꝙ ad me diu nõ ſcripſiſſes. Uerebar nãq; neue mei eſſes oblitus vel alia tibi moleſtia cõtigiſſet q̃ ſcribere nõ permitteret: cũ literas tuas accepi in die aſcenſionis ex buda miſſas que mihi nõ ſolum dubietatem ademerunt: ſed magnam quippe voluptatem ⁊ leticiã ꝓbuere. Ex illis nãq; ſoſpitatem tuam intellexi: ⁊ memoriã mei ſemper menti tue herere.

Agnoui quoqꝫ quo animo literas cernis meas:quod certe ex amicitia prouenit vt ſcribis:Quis ali
qui inter ſeruum ⁊ dominum non amicitiam ſed tantum dicant dilectionem vigere:non eſt tamen
de re ſed de nomine diſputatio:mihi tam ſerui qui pro ſalute dominoꝝ ꝙ domini qui ꝓ ſeruoꝝ ca
pite magnis ſeſe obiectant periculis veri videntur amici.Quis enim ſeruum illum non vere ami
cum iudicet:qui ob vindictam necati amici:penorum imperatorem interemit:captus ridens cru
cem ſicut ⁊ Zimius ſcribit ⁊ Cicero niſi forte aſſe dicere volumꝰ ſeruum eſſe deſinere qui domini nā
ciſcitur amicitiam cum amicus ſit alter ego:⁊ amicitia nihil ſit aliud ꝙ diuinarum ⁊ humanarum
rerum cum ſumma charitate conſenſio.Inter cuius pomeria nec ſeruitus intrat nec dn̄ium ſed ſi
ue hoc ſiue illud ſentimus:mihi palam eſt ex amore fieri ꝙ epiſtolis meis benignus eſt auditꝰ tuꝰ
Et qꝛ ſic cōfido ſcribo ſepius tue dignationi:nec vereor ineptias meas oſtendere:⁊ nunc res leues
nūc irriſione dignas ſignificare:dn̄i tui nō videar oblitus qui ſemper ſum memor.Sed vtinā reue
rendiſſima paternitas tua quo vultu quo animo qua iocunditate ⁊ alacritate tuas ſuſcipiam lite
ras:certe non ſemeſtre ſed omnis dies mihi ſcripta tua differret:cum me ſcribere poſcis ipſe potiꝰ
ſcriberes.Sed mitto hoc ſperans deinceps frequentiores epiſtolas ex te me recepturum.Quod
de treugis refers coſnoui libenter:nam ⁊ ego in hac parte magnam operam prebui vt reciperent
vt qui hungarie tanꝗ patrie mee bene eſſe cupio:et illius videre quietem totis affecto precordijs
nec exercitui contra thurcos ituro vellem aliquid obſtare:tum ꝙ ſubditos meos pacis commo
ditate potiri deſidero.Sed timeo ne meum deſiderium euaneſcat ⁊ plus alijs ꝗ mihi mea ſtulti
cia proſit benefit ꝙ alijs conſerimus agros.Nam pancratij ſatellites qui caſtij ſunt:non abſtinēt
holdis meoſqꝫ ruſticos non ſinunt quieſcere:ſed graniores indies exactiones agitant.Vt iam vi
dere videar treugas ipſas que omnibus ſunt accommode:mihi tantūmodo noxias fore niſi aliter
prouideatur.Ego certe apud ceſarem noſtrum ſummo ſtudio nixus:vt in agris magnifici palati
ni holdarum ceſſet exactio.In qua reſcriptum eſt capitaneo Janrini ꝙtum opus eſt:nec illiꝰ agri
cole amplius vexabuntur.Confido igitur palatinum ipſum mihi viciſſitudinem redditurum ſicu
ti ſibi ſcribo.Sed proderit etiam mihi diligentia tua cum ipſo palatino ſi apud regem polonie ⁊
alios prout res deſiderauerit meam cauſam promoueris.Ad quam rem non porrigo multas ꝓces
qm̄ viris prudentibus ⁊ amantibus ſatis eſt indigentiam denudaſſe:vulnuſqꝫ medico detexiſſe.
Solum peto vt treuge ꝗ publice ſunt vtiles:priuatim quoqꝫ frugifere ſint:qꝛ nec publica ſine pri
uatis ſunt:nec ſat eſt erariū ciuitatis vel principis abundare:niſi ⁊ domus priuate ſint opulente.
ſcrinia cuiuſ plena.Magnopere curandum eſt vt he hyemales inducie rate ſint ⁊ ſtabiles:quoniā
ſicut exiſtimas aliquid pariet hec temporanea pax:vt melior poſſit haberi ⁊ longior.Nam ſicut ex
paruo bello maius ſequitur:ſic ex breui pace gigni diuturnior poteſt.Mollificabuntur hoc bien
nio ſicut putandum eſt truces animi:ſubibit iniuriarum obliuio:commertia inuicem habita fami
liaritates parient:ex quibus facile ſi ſic diuine pietati placuerit vniuerſalis concordie poterit inue
niri quod deus concedat.Nunc res eccleſiaſticas ingredior.Laudas me ꝙ in nurēbergeſi conuen
tu labores meos pro pace eccleſie et veritatis defenſione ſim potiturus.Hoc nō me dignuꝫ laude
ſed indignum reprehenſione facit:qꝛ obnoxij ſumus oēs qui xpianos cenſemur noīe matrem noſtrā
eccleſiam cōſolari:veritatem tueri:xp̄i vicariū honorare:apoſtolice ſedi reuerentiā atqꝫ obediētiā
impartiri.Qui ſecus agit dignus eſt opprobrio ⁊ anathemate:ac eccleſiam labefactat:hos decet
potiſſime inſurgere qui maiori auctoritate ⁊ ptāte fruuntur Et hi maxime arguendi ſunt:ſi negli
gentes aut deſides creſcere malum ſinunt ⁊ vires effundi amplius.Me quidem ⁊ mei ſimiles opꝫ
hortari:rogare:inſtare:⁊ inceſſabili vocis tuba clamitare vt principes euigilent manūqꝫ opponāt
Quod ego pro mea virili non negligo:ſperoqꝫ ſi res non bene iuerit mihi nihil eſſe imputandum:
quia nec clauus nec temo in manu eſt mea.Iam ibimus nurembergaꝫ.Nam rex ⁊ ſui fratres ger
mani et patruelis itinere ſe accingunt.Puto quia circa Johannis feſtum exibimus auſtriam.
Quid ſecuturum ſit nec dicere poſſuꝫ nec opinari.Tot enim capita ſunt vt nihil difficilius ſit ꝙ va
ticinari quo illa diuertant:quot homines tot ſententie.Audio plura que me conturbant.Vti
nam ſicut alias ſcripſi tua reuerendiſſima paternitas in dieta fuiſſet:quia et concilio et auctori
tate multum ad pacem valuiſſet.Quicquid ſequetur forti animo tolerandum erit:quamuis non
putem id obtinere quod paucorum perfidia et ambitio querit:ſed tamen aduerſus hos tua pa
ternitas profuiſſet:et cum regia maieſtate ⁊ principibus electoribus de paſſagio tractare potuiſ
ſet.Res ardua et magna:magnos promotores deſiderat:nec tot principes in vnum conuenire ꝗ
unt:niſi facundia boniviri moueantur.Ipſi per ſe principes nunꝗ iſta ſomniant:nec fidem prebēt
ſi quis non maxime auctoritatis velit perſuadere.Ego certe reuerendiſſime pater egregie quod
ſcribis cupio nec derideo cogitatus tuos vt ſuſpicaris:ſed probo laudoqꝫ nec ſcio in qua re poſ
ſis vtilius ꝙ in hac ſuadere.Quid enim vel inhoneſtius vel ſanctius eſt quam nomen chriſtianū
ampliare:quā fidem ſeminare catholicaꝫ:ꝙ animas dyabolica fraudate deceptas ad lumen verita
tis reducere.Hoc eſt ſane quod cardinales decet eccleſie:hoc eſt opus eccleſiaſtici viri:hoc digni

tati tue precipue conuenit:ſed mihi reuerendiſſime pater impoſſibile videtur tantum opus ꝑ literas fieri. Cum athenienſ. bello promouerentur. Demoſtenes qui tunc exul erat non literis ſ; nis ſcribere facundiſſime ſciret: ſed lingua vniuerſas grecie ciuitates in fauorem patrie mouit. Idem mihi tu reuerendiſſime paternitati gerendum videretur. Suſcipienda legatio foret ad germanie gallie et britanie principes: rogandus rex noſter vt ſicuti regnuꝫ primus eſt: ita et belli principem ſe conſtitueret. Scio quia mineruam doceo ſed non obeſt. Magna res hungaria eſt: multos viros habet multaſqꝫ vires: ſed ad pellendum thurcos: europamqꝫ vindicandam maiori potentia opus eſt: nec tu id inficiaris: qui de germanos concurrere cupis et italorum claſſem. Sꝫ mihi non perſuadeo tantam rem per literas poſſe moueri. Ideo videre vellem reuerendiſſimam paternitatem tuam principes noſtros adire cum mandatis et bullis apoſtolicis ⁊ eoꝝ qui ꝯſentiūt literis: quo caſu nedum de paſſagio greciam ex vnguibus machometi: ſed aſiam quoqꝫ liberandam ſperarem. Hec volui dixiſſe cum venia. Commendo me tue paternitati reuerendiſſime Ceſar tibi et virtuti tue mirūimmodum eſt affectus. Deus ſecundet iter tuum ⁊ quod paras opus Datum Vienne. xxiiij. Maij.

Exponit quo pacto epiſcopus patauienſ. Fredericum ceſarem honorauit. Epl'a. clxx.

Eneas ſilius imperialis ſecretarius. S. p. d. Iohāni cāpiſio ꝑſtanti philoſopho et amico veraci. Iubet lex amicitie oia inter amicos eſſe cōia ſiue modeſta ſine iocūda q̄ ꝯtigerūt. Te hec philoſophia iamdudū ⁊ a teneris vt aiunt vinculis edocuit. Ideo nō agā hoc pluribus ſed ad rē veniā. Magna mihi ꝑ hos dies oblata voluptas eſt: ad cuius plenitudinē ſola tui ꝑſētia defuit q̄ mihi oē gaudiū ſolidius reddidiſſet. Sed cōicabo tibi literis qd verbis nequeo: q̄uis ⁊ calamus impotēs eſt oia reſerare. Audi tū ⁊ voluptatis mee porciūculā recipe. Fui nuꝑ apud viēnā plurimū meſtus: q: Ceſarem noſtrū res tū eccleſie tū imperij timebā negligere. Nā qd dictū ⁊ ſcriptū fuerat de cōuentu nurēbergen. videbā quodāmodo poſtergari. Sed aduenerūt moꝝ regia mandata q̄ nos ſequi regem iubebāt qui in die iouis. ix. Iulij ex noua ciuitate receſſerat iter ſuū verſus nurēbergam continuaturus. Letati oēs hoc nūcio ſumus. Ego cū magnifico cancellario Gaſpare tui amante regiā maieſtatē biduo ſum ſecutus. Poſt cum rex opidū ſuū quoddā extra viā poſitū viſere vellet: nos anaxumpreximus vbi oliꝫ eccleſia metropolitica floruit laure acēſis dicta. Fuit enī laureata vrbis admodum inſignis in ampla campoꝝ planicie ⁊ ſuꝑ flumē qd etiā anaſium vocitāt. Sed poſtq̄ Athilla rex hunoꝝ vrbē hanc deleuit vbi arxerat oppidū ex noie fluminis reſtructum eſt. Sedes vero metropolitica in ſalcꝫburgam tranſlata. Hic vna nocte cōcedimus. Poſtera die cum duo miliaria theutonica cōfeciſſimus nemus ſupra collē tranſiuimus: caſtellū cōſpicimus eccleſie patauienſ. qd alij apoꝝ planicieꝝ montē appellant. Ibi ꝓlatus inſignis reſidebat Leonardus eps patauie. qui ſuſceptur⁹ regē illic obuiā venerat. Tu hoiem noſti. Nam ⁊ hic viēne fuit cū tu cardinalē ſancti Angeli ſecutus regiam maieſtatem iam annus eſt viſitaſti: vir elegantis ſtature: blādi colo quij: ingenij prudentis ac liberalis: qui primum in cōcilio regio locū tenet. Hic vbi ex alta ſpecula cancellariū vidit conuenientē: mareſcallū ſuū obuiā deſtinauit qui nos ad ſecretā viaꝫ deduceret. In publicis aūt diuerſorijs ꝑceptū erat ne quid nobis venūdātur vel ad hoim. vel equorum vſum. Et qi diſpenſator cancellarij ꝑuenerat: iāqꝫ popinam armanerato: oia iuſſit eripi: nec vnum ex familia noſtra paſſus eſt extra arcem eſſe: ſed equis etiam pabula miniſtrauit quod vbertim triduo factum eſt. Venimus igitur ad eius conſpectum: poſtq̄ hic diuina peregerat nō taꝫ letus Herculem ſuſcepit Euander aut Aceſtes Anchiſen: q̄ hic noſtrum cancellarium. Nam ⁊ illum ⁊ nos ſingulos blando vultu ⁊ alacribus oculis ad ſe recepit: modeſtoqꝫ riſu quoſlibet amplexabatur ac dulciſſimis verbis conſalutabat: ⁊ vt quilibet valeret percunctabatur: nec nos vbi ſeruos ꝙ non impar: ſed vt filios vel fratres ꝯtractabat: nemo (crede mihi) eſt iohānes amātiſſime quem vnq̄ viderim tā benignus atqꝫ humanus in ſuos hoſpites: tā magnificus in edificijs: tā ſplēdidus in cōniuijs: tā largus erga ꝑſonas miſerabiles: tam equus in ſubditos: tā iuſtus in oēs: q̄ iſtū ꝓlatum accepi. Hoſpitalitatē magnificentiā ac liberalitatē ego ipſe ſum cōtemplatus. Neqꝫ hic ſicut plerīqꝫ bona eccleſie inter neceſſarios partitur: aut in alios illaudabiles vſus cōuertit: ſed elargitur pauꝑibus xpi q̄plurima. Nec princeps eſt his in partibus ante cuius oſtium plures paſcant inopes. Taceo elemoſynas quas clanculū facit. Nam ⁊ comitibus ⁊ baronibus nōnullis occulte ſubuenit quos rota fortune inſtabilis ꝑcipitauit. Patet preterea domus eius preclaris ſemꝑ hoſpitibus. Et lꝫ ea reſiſtentia quā tibi Albertus auſtrie dux fecit: qui poſtea rex vngarie bohemie ac romanoꝝ ſuit: in octuaginta militibus aureoꝝ ſuam eccleſiā dānificauit: hic tū poſtea q̄ paceꝫ nactus eſt: in edificijs tū caſtroꝝ tum eccleſiarum reparādis ſeptem ⁊ viginti milia florenoꝝ expoſuit. In redimendis aūt cenſibus ac predijs pignori datis tria et viginti milia. Vtinam tales pre

latos tridentia ſoꝛtita fuiſſet eccleſia. Sed quid ego iſta cõmemoꝛoꝛ: ſequar quod cepi. Erat iam prandium oppidaris epulis appoſitum: aſcendimus aulam ibiq; iuxta feneſtrã quam leuis aura perflabat concedimus. Pꝛimus erat epiſcopus: ſcđs cancellarius: tertius illuſtris comes oꝛtenbergeñ. quartus pꝛepoſitus friſigeñ. vir ⁊ nobili loco natus ⁊ iuris interpꝛes. Sed nec mihi vltim⁹ locus in tam ſublimi menſa negatus eſt. Credo me alienigenam honoꝛare voluerunt. Nihil lauci⁹ illa quadra fuit: nec tam floꝛentes epulas metellus queſtoꝛ hyſpani dicitur habuiſſe: nec tam exq̇ſita fercula Criſpinus aut Apicius ⁊ alij romani voꝛabant. Poſtq̃ abꝛogatis cibarioꝛum legibus pꝛiſca ſeueritas luxu ceſſit maligno: mos germanoꝝ eſt piſces carnibus admiſcere ne felix putatur qui tantum carnibus veſcitur. Suauiſſimi igitur fuerunt piſces appoſiti: quos tñ danubi⁹ pꝛopinquus tum trauna pꝛeterlabens adminiſtrabat. Neſcio quem accipẽſerem laudant antiqui quaſue murenas. Ego inter edendũ ſepe recoꝛdatus ſum eius quem Ariſtoteles dicit collũ gruis optauiſſe: vt q̃ maxima ciboꝛum voluptate perfrueretur: inter carnes autem ardeam comedimus turdos altiles oꝛices ceruum apꝛum lepoꝛem: omitto reliqua. Nec dum hec legis ſaliuam in labꝛa deducas mundatoſq; dentes lactuca fatiges. Inter alias autem voluptates iocundiſſimum erat ſeruatas per hyemem glacies in feruenti eſtu menſe apponi: vinaq; illis reddi frigidioꝛa. Quid tibi de vꝛbanitate facetijs miroq; dicendi lepoꝛe huius pꝛelati ſatis potuerim dicere. Sunt nõnulli qui hoſpites quaſi verecundia coacti vocitant omnemq; moꝛſum dinumerant: accum agnuꝫ lacerati dentibus erunt non minus triſtantur q̃ ſi pꝛopꝛia membꝛa manderantur. At hic pꝛeſul tũc dolebat tunc increpabat hoſpites cum ceſſare videbat nec expedilia ponerent ſed q nõ eſa fuiſſent querebatur. Quia ſi vt dicimus nobilitat multum fons generoſa dapes: quid tunc dicemus cum laute menſe copioſiſq; apparatibus ⁊ vultus leti et verba gratiſſima adiunguntur. Poſtq̃ vero exempta fames epulis menſeq; remote ſunt: ducit nos pontifex per caſtrum: locaq; ſingula monſtrat: ſituꝫ oſtendit: ⁊ quicquid eſt laudabile in aperto facit. Pꝛebe aures paululum: locũ tibi deſcribam: vt cum legeris exhylarari etiam poſſis. Caſtellum hoc in ea terra eſt q̃ inter bauariã ⁊ auſtriam iacet marchionatus anaſi. Quidam volunt hanc eſſe poꝛtionẽ auſtrie poſtq̃ ibi ducat⁹ erectus eſt. Sedet aũt caſtellũ in rupe tramie cui ab oꝛiente auſtria: ab occidente bauaria. Boꝛeaꝫ ſibi bohemia pꝛebet: auſtrum ſtiria. Trauna fluuius eſt mire perſpicuitatis qui ex alpibus ſtirie pꝛecipitatus quoſdam lacus efficit. Exinde per quinquaginta milia paſſuum diſcurrens: planiciẽq; per amenã ſecans: nõ lõge ab hoc caſtello fertur in hiſtrũ. Habet hic amnis miri ſapoꝛis piſces. Nec ſcio an alius feratoꝛ ſit. Scripſi iam tibi curſum eius qui admodum bꝛeuis eſt. Ius in eo piſcandi multoꝛum eſt. Patauienſis eccleſia. xij. habet piſcatoꝛes: quoꝛum quilibet tres miniſtros ſecũ ducit. Dux auſtrie quattuoꝛ. Comes de ſchaumberg totidem. Dominus valſe pꝛepoſitus ſancti Floꝛiani Domini de trauna ⁊ de liechtenſtein totidẽ: qui pꝛo libitu ſuo piſcãtur ac familias ſuas nutriunt. Pꝛeter hos tamen qui in hoꝛum manus piſces adueniunt: ad teloneum huius oppidi quadraginta piſcium modij quotannis dicuntur ex his qui ad menſuram venundantur. Nã grãdiuſculi enumeratim vendũtur. Modius autem permagna menſura eſt ⁊ vltra q̃ reputes capax. Quid plura. Nuſq̃ terram aut arenam iuxta hoc flumen effodies quin aqua intercreſcente mox piſces inuenias. Hoc quemadmodũ vides in oꝛnamentum caſtelli lociq; voluptatem plurimũ cõducit. Sed adhibe amplius te mihi totũq; intuere melius. Mihi ſi caſtrum aliqđ detur inhabitãdum vbi ad recreationẽ viuere velim: hoc potiſſimum placeret. Quid enim eſt ad plenam leticiam neceſſarium qđ hic deſideraretur. Fateoꝛ non eſſe hic vineta ſeu oliueta: non ficus: nõ cedros: non poma punica ⁊ alia quedã que apud italos habentur complurima. Sed vina hic ex auſtria q̃ gratiſſima pferuntur amica nature: guſtuiq; ſuauia que nos in pꝛãdio affatim bibimus. Nec ex athe ſi deſunt aut ex tergeſto: qꝛ vbi pecunia eſt illinc ⁊ vina vehuntur. Quod ſi deſunt raceni ⁊ cum ſicubus: melones ſunt pira ⁊ poma admodũ guſtui ſapida ſunt ceraſa multimodi generis. Eſt aer ſaluberrimus. Uentulus ſuauis. Si nudus inceſſeris ſi os aperueris: ſi ventrem oſtẽderis ⁊ q̃tũuis flantis aure perceperis nihil exinde leſeris. Cum eſtus eſt q̃tũuis alibi maximus: ſemꝑ in caſtro flatus reſpirat amenus. Pꝛoſpectus illinc ad nouem decemue theutonica milia pꝛotenditur Uidentur montes nemoꝛa fluuij campi colles cultiuireta iocunda. Hinc trauna currit: illic hiſter pꝛolabitur. Pꝛata q̃ plurima ridentia cum tempus fert circunſpiciuntur. Pomeria circa caſtella tria ſunt. Duo altiſſimus communita foueis: nec actibus omnino nuda vbi ſtatione habẽtur vmbꝛacula contra ſolem aptiſſima. Si piſcare velis aque in oculis ſunt. Si aucupari ſepes q̃ plurime auiculis referte circũſtant. Si tibi venatio placet vix ad mille paſſus ſilue diſtant: quarũ uis ferarum genere plene. Eſt in cole pꝛoximo nemus vmbꝛoſum altiſſimis quercub⁹ ſeptum quod ſouea ſepiſq; cingit in modũ poꝛci ſeu lepoꝛarij. Ubi q̃ plurime fere cõcluſe ſunt: ſ[illegible]licet etiam niſi ſunt q̃ plures: quos in arboꝛibus humana diligentia ad oꝛdeoꝛum vſum cuſtodit: que ibi poꝛrectis cibis nutriuntur. In planicie feraces ſunt agri tantum frumenti ſiliginiſq; reddentes: vt ex eo qđ ſubeſt caſtro munito facile poſſit vnum comparari. Nec foꝛis ſunt. Nunc arcem ipſam interius cõſpi-

ce. Eſt vt dixi ſuper alta rupe conſtructum caſtellum ex tribus partibus: ex planicie ſurſum ere-
ctum: ac ſua natura defenſum. Pars quarta duplicem habet foueam: ponteq̄ꝫ duplicem. Pro-
funditas fouearum altiſſima eſt. In hac parte turris eſt in celum tendens vndiqꝫ ꝓpugnaculis
communita. In cuius ſummitate cuſtos reſidet qui cornu tuba perpetuo clamitat. Interdum et
ruſticam muſam exagitat. Murus cancelli vndiqꝫ duplex eſt ꝛ in pleriſqꝫ locis triplex. In medio
vero platea eſt arcularis Ibiqꝫ fons ameniſſimus ſcaturit ac per fiſtulas ereas bis ſex aquam
propinat. Fontis ambitus marmoreus eſt. Inter colūnas medium eſt tabernaculū: qđ deſuper emi-
net ereum mirifice ſtrictum vt elephanoris opus dicas aut polieti: cuius fabrica trecentis et
mille aureis empta eſt: ſeptem circum procere ac frundoſe vlmi tenduntur in celum que vmbram
gratiſſimam reddunt. Cena dum eſtus eſt in cancellis apud hunc fontem paratur. Piſces ex flu-
minibus in fonte tanq̄ in vinario reſeruantur ac dum ſedes in prandio capi piſces ꝛ in coquinam
deferri cernis: quos e veſtigio coctos manduces. Eſt ꝛ alius fons lapideus dulces ꝛ perlucidas
aquas effundens. Tertius in coquina eſt cuius cannule lymphas in quaſlibet ollas igni admotas
inferunt. Eſt preterea huius caſtri mirum priuilegium ſiue conſuetudo: ruricole qui circū habitant
obnoxij ſunt queuis neceſſaria ad vſum caſtri prebere: exceptis his que maiorum habentur ſum-
ptus: dant caſeum butyrum lac ligna ꝛ fenum ad cloacas opportunum: gratis mūdant domus
ligna ſcindunt: diſcos menſarum exhibent: ſcutellas ꝛ cacabos lauant. Poſt hec capellam vidim⁹
ad diuinum cultum perornatam: vbi tres are conſecrate ſunt in ambitu ſuperiori: poſt aulā maio-
rem habitatio regi parata erat vbi hec loca notaui: ſtuba vna tapetibus ornata ꝛ attrebatenſib⁹
pānis camera perampla vbi ꝛ lectus aureis ornamentis ꝛ apparatu regio relucebat. Ex qua ꝛ fe-
neſtra quedam in capellam prebebant intuitum: erat ꝛ ſtudiolum perpulchrum. Rurſuſqꝫ alia ca-
mera propinqua poſt habitaculum extra murum caſtri pontibus ſuſtentatum vndiqꝫ patulum in
occiduum ꝛ ſeptētrionem meridianūqꝫ ſolem reſpiciens vbi ſemper aura ſuauis reſpirat cum ali-
bi feruidus eſtus ſentitur. Exinde aditus per porteus in alteram fertur cameram que extra murū
trabibus ſuſtentata eſt: ꝛ orientem arctorum ꝛ occiduum ſolem intuetur q̄ mareſcallus regius in-
habitat. Secundum locum dux Sigiſmundus obtinuit qui ꝛ aulam ꝛ ſtubam ꝛ thalamum tum mi-
nori cultu q̄ rex habuit ipſe ſibi pontifex cancellarium ſeruauit: vbi ſurſus alia manſio ſuis mem-
bris ad vſum principis erat ornata cancellaria per pulchrum thalamum in alta turri ꝛ ſub eo vlte-
ro regis conſiliario: locum caſtri qui reſpicit orientem meridianūqꝫ ſalem: prerectus arcis cū con-
iuge ac nonnullis nobilibus dominabus occupauit. Nam etſi manſiones q̄plures fuere tum am-
ple: tum decore cellaria ſub caſtro perampla ꝛ ſtabula multa. Inter caſtellū ꝛ flumen trauuam vil-
la: quedam fuit aperta quam hic pontifex breui tempore cinxit ꝛ ad incolentium tutelā armauit:
atqꝫ his in locis romanoꝝ regem ꝛ Sigiſmūdum auſtrie ducē ſuſcepit: honorauit pauit atqꝫ oēꝫ
equitatum peditatūqꝫ recreauit. Neqꝫ contentus his ſumptibus rurſus cum rex linchiam per-
rexiſſet: cum cancellario viam preripuit ac patauie apud regiam maieſtatem manſit. Eſt aūt pa-
tauia preclara diueſqꝫ ciuitas inter danubiū euūqꝫ ſita quam priſci ceſares eccleſie tradiderūt. Da-
nubius ex montibus ineuiꝫ venit vnus ex alpibus que germania ab italia diſterminat: atqꝫ hoc in
loco mixtus danubio nomen amittit: vrbs ipſa in lōgum tenditur nec magno negocio formam in-
ſule ſuſciperet: ſi quis ab eo foueam in danubium duceret. Nec vltra quingenti paſſus ſunt ex vna
in alteram aquam. Super vno preſens eſt ligneus qui ſexdecim habet arcus ꝛ ciuitatis partē q̄
tranſfluuens eſt ciuitati maiori coniungit. Eſt ꝛ alius pons ſuper danubium per quem via eſt ad
montes qui bohemiam reſpiciunt: poſt hos montes fluuius alius niger admodum perlabitur: q̄
ex bohemia veniens oppidulum iudeoꝝ ꝛ tertiam patauie partem diuidens ſub caſtro p̄ſulis da-
nubio quaſi ex oppoſito vno ſe immiſcet. Itaqꝫ tria flumina vno in loco coniūgūtur. Ac propter-
ea locū iſtum quidam verbo italico paſſum hoc eſt trāſitum vocitant. Nam ꝛ ꝑ hunc locū merces
italie in bohemiam ferebantur: Et ſuperiores theutonici auſtriam vel hungariaꝫ petebant ſicut
ꝛ hodie fieri videmus in medio vrbis templū eſt diui Stephani primi martyris huius ep̄atus pa-
troni egregie ceptū ſed nōdum perfectū: chorus hic admodū pulcher edificatur: ſed q: parce ni-
mis tū ciuitas tum capl'm ad fabricam cōferebat. Leonardus ep̄s magnam pecuniaꝫ ad hoc op⁹
dedit. Adeoqꝫ ideo celeriter edificatur: vt quadriennio putetur ex integro perfici poſſe. Apud hoc
templū edes ep̄i ſunt ad eam partem que reſpicit vnū tum capaciſſime tum ſplendidiſſime. In q̄-
bus Fredericū ceſarem ac Sigiſmundum ducem aptiſſime collocauit: eſſet iam admodum longa epi-
ſtola ſi tibi omnes edium partes vellem deſcribere: ſi vel capelle reliquias ſanctas vel aureos pā-
nos quibus vndiqꝫ muri veſtiti erant oſtendere contēderem neſcio quis princeps nō ſe is edibus
egregie habitare putaret: ego ꝛ regibus ꝛ ceſaribus atqꝫ ipſis eccleſie romane ſummis paſtorib⁹
cōmendatiſſima vel cōuenientiſſima hec palatia iudicauerim: niſi q̄s forſitan huſitarum more ni-
mium ſumptuoſa hec ſacerdotibus exiſtimauerit: ſed nec hoc ſolum habitacula regib⁹ digna ſūt.
Trans Danubium duoqꝫ quoqꝫ ſunt arces epiſcopi: altera in ſummo montis cacumine: altera in

radicibus apud aquas vbi danubius ⁊ niger bohemie fluuius qui etiam fert vniones coniungũtur: eſt ad ſublimiorem arcem grandis aſcenſus atq; difficilis que tantũ ex vno angulo poteſt oppugnari. Sed tot ibi munitiones addite ſunt ſunt: tam muroꝝ ꝙ fouearũ: vt expugnari poſſe nulla vi hoim videatur ibi ⁊ aule ſunt ⁊camere ſplendiſſime quas me viderit nec ornatius aliquid nec munitius vſꝙ eſſe putauerit. At vbi deſcenderis in arcẽ q̃ infra iacet: ornatũ maiorẽ videbis: teſtudinatas cameras ⁊ aulas ꝙplures: lectos ad regiũ cultũ ſtratos. Mirari ergo potius ꝙ commendari potui. Sunt meo iudicio theutonici mirabiles mathematici: oẽſq; gentes in archirectura ſuperant. At hic epõs precipuus eſt ſiue ſua pte natura in hoc inclinatus: ſiue peritiſſimus magiſtris edoctus. Vidi ego ꝙplurimas arces tũ apud italos tum apud alias gentes. Sed ⁊ ille vel ad bellum ſuſtinendũ conſtructe vel ad voluptatem parate fuerunt. Has vero Leonardus epſ adutraq; rem miro artificio coaptauit: ita vt nec iocũditatem nec ad tutelam vlterius quicꝙ deſiderẽt q̃ omnia cancellario ⁊ mihi oſtenſa fuerunt dũ patauie regem opiremur. Venit aũt rex die lune cum Sigiſmundo duce xij. kl'ſ. Iulias: triduoq; manſit quem patauieñ. epſ cũ omni familia tã copioſe ꝙ ſplendide pauit: nec aliquem vel principem vel priuatũ hoiem qui curiam ſeq̃retur paſſus eſt patauie obulum exponere: cunctis ipſe ſumptus ꝙ liberaliſſime prebuit. Sed qui fuerũt q̃ verecũdia ductu nollent fercula petere illis vſq; in domũ vbertim edilia mittebãtur ⁊ vina; nec potuit aliquis cibũ mordere q̃ non ex epiſcopi coquina veniſſet. Cum rex maneret epm ne tantis ſe ſumptibus oneraret tace inq̃t rex volo cũ hac vita migrauero patronus meus me arguat Stephanus: q̃ ſcit hec bona ſibi per tuos anteceſſores elargita dignecq; tibi ex illis honorem impendi. Miniſtri preterea eſculenta ⁊ poculẽta: equorũq; pabula tam voluntarie exhibebant: vt tunc ſe ꝙ maxime lucrari putarent cũ effuſus diſpenſarent. Ego mi Iohannes non potui dum iſta cernerem non letari. Videbar videre priſcos illos ⁊ admirabiles viros quos tantopere commendat antiquitas: ſicut de Seneca ſcribitur piſoneq; Gneo et cocta quibus et titulis et faſcibus maior fuit donandi gloria: fortunet deus hunc preſulem: vitãq; cornicis prebeat ⁊ annos neſtoris: ſapientiam autem eam ſibi vſq; in finem vite preſtet quam modo habet. Nam etſi multos ſub ſe populos tenet ⁊ caſtella vltra triginta poſſidet: ⁊ diocœſim ad trecenta milia paſſuum extenſam ratiſpana ꝑpe vſq; in poſonium quod eſt nugarie oppidum regeret. Tanta eius tamen eſt prudentia ſingulariſq; virtus: vt nihil dubium ſit ſub eius gubernatione preſtantiſſimam hanc eccleſiam tam in ſpiritualibꝰ ꝙ in temporalibus proſperari. Vale campiſi optime ⁊ huius clariſſimi viri laudes reuerendiſſimo domino tuo meoq; cardinali tarentino et ceteris romane curie ſenatoribus expone: ꝙuis tarentinus ipſum prelatum hunc ⁊ noſcat et amet. Ex patauia decima kalēñ. Iulias. Anno domini milleſimo. ccccxliiij.

Conſulit que ſunt agenda in cauſa friſingeñ. eccl'ie. Ep'ſa. clxxj.

S Neas ſiluius Gaſpari ſchlick cancellario imperiali. S. p. d. Pauci admodum ſunt dies quibus per Gaſparem ſacerdotem nũcium tuum de ſingulis quoad potui plene ſcripſi: nec rem friſingeñ. aut aliã ſcriptura dignam pretermiſi. Volui namq; potius ſcriptis omnibus lõgitudine tedioſus: ꝙ pretermiſſis quibuſdam breuitate odi. ſus eſſe. Sed aduenit mox germanꝰ tuus Henricus friſingeñ. electus et cum eo ſimul reuerſus nyeperg. Ipſe autem electus idcirco huc profectus ẽſt: quia literis tuis inſtructus erat vt pro oppidorum poſſeſſione inſtaret. Nam et tu regi ad eam rem ſcripſeras: ſed erat adhuc neſcius eorum que geſta erant: nondum enim litere mee ad eum peruenerant quas ſibi ſuper his ſcripſeram. Retuli autem ei ſeriẽ rerum ⁊ regis reſponſum mihi datum ⁊ ſibi ſcriptum quo percepto agnouit electus ſe fruſtra profectum huc. Acceſſit tamen nyeperg tanꝙ ſingularem amicum: quo cum in via ſepe contulerat de negocio: narrauit ſibi que cauſa eſſent acta conſiliumq; petiit. Is dixit ſe velle regem alloq̃ ⁊ cuius mentis eſſet perſcrutari an mutari ſententia poſſet. Acceſſitq; illum heri cum iam nox ruiſſet celo: petiitq; vtrũ in re friſingeñ. vellet aliquid agere cum frater cancellarij adeſſet. Rex antez iuſſit mox electum acceſſiri: quo veniente ſurrexit ex cubili ⁊ nonnullis paſſibus obuiam ꝓceſſit. Tũ electus dixit ſe huic veniſſe regratiaturum maieſtati regie ex cuiꝰ munere ꝓmotus eſſent: ſupplicaturũq; vt poſſeſſio daretur in plenitudine gratie ⁊ ad hoc ſe monitum tuis literis inquit. Rex vero habito concilio dixit ſe iam tibi in hac re reſcripſiſſe teq; vocaſſe ⁊ poſtꝙ reuerteris rem hanc abſoluẽdam. Gratias ꝓ reſponſo electus egit: ſubiũxitq; ſe ſcire nonnullos venturos eſſe etiam viros magnos qui partem alteram ꝓmouerent. Ideoq; ſe ſupplicem petere ne q̃d in eius preiudicium illis reſponderetur. Ad hec dictum eſt regiam maieſtatem: cancellariũ expectare nec ſe velle in eiꝰ abſentia aut illo inſcio de hac re ad cuiuſuis inſtantiã aliquid agere. Dixeruntq; conſiliarij Henrice iſ ſcriptum ſit cancellario vt veniat: tu tamen ſibi reſcribito et mittito proprium nũcium omninoq; ipſum abhorretis vt quam feſtinanter veniat: tum pro rebus huius eccleſie friſingenſis tũ pro ne

gocħs regħs in quibus ſua pꝛeſentia eſt neceſſaria. Nam multi caſus poſſunt accidere qui pꝛimū
nuncium impedirent. Annuit Henricus mihiq; dixit bonum eſſe vt latoꝛ pꝛeſentium Anderlinus
huic ſe itinere accingeret: quod mihi quoq; ex vſu viſum eſt admodū neceſſarium: q꞉ neſcio quam
diligentiam habebunt college tui ad mittendum litteras. Dum hec agerent venit ex Romana cu
ria oſilienſ. epiſcopus pꝛutenus quem noſti: per hunc putabat Henric⁹ bullas ſue pꝛomiſſiōis trāſ
miſſas ſicut Joannes tolner ſibi perantea ſcripſerat. Acceſſimus ergo diuerſoꝛium eius percunta
ti ſumus an bullas afferret. Js retulit ſe fuiſſe oꝛdinatum vt ipſe afferret ſecum expeditio eius lō
gioꝛ vederetur placuiſſe romano pontifici vt tabellarius ſuus Guido nomine ad te illas deferret
qui cum quindecim diebus eum pꝛeceſſiſſet miratus eſt non eſſe nobis traditas bullas deditq;
Henrico litteras ſibi ⁊ tibi directas ex Roma bononiaq; trāſmiſſas. Quibus apertis cognoui
mus verbum eius verum fuiſſe. ſicut ꝺ tu ex ipſis litteris agnoſces. Nam ipſas tibi cum pꝛeſen
tibus deſtinamus. Nos vero opinamur bullas eaſdem ad te vel dominum Johannem carnaial
connolaſſe. Nam Guido ille vt accepimus ad apoſtolicos nuncios litteras habuit. Quod ſi ſic
non eſt aut venetħs ſunt apud mercatoꝛes. aut Guido coꝛruptus aduerſarħs eas vendit. vel ſini
ſtri aliud accidit. Tuum eſt percunctari diligenter. nam maxime expedit has litteras haberi in qui
bus fundatur ius. Nec puta Henricus auſtrales moueri poſſe vt caſtra tradant niſi oſtendan
tur bulle. Jdeo curet tua magnificentia eas omnino ſecum afferre ſi apud nurembergam inueni
ri poſſunt. alioquin opus erit iterum eas ex curia ſuſcipere. Nunc autem ne mireris ꝙ nuncium
pꝛopꝛium deſtinamus cauſas ſubiungemus. Nam pꝛima eſt ꝙ rex ſic deſiderauit ⁊ conſiliarħ per
ſuaſerunt. Secunda eſt quia videmus regi neceſſarium eſſe reditum tuum in multis arduis nego
cħs qui egre feret ſibi deeſſe cum opus eſt. Exinde qui vult pꝛincipis gratiam is in aduerſis ſer
uiat. Nam in ſecundis plures inueniuntur ſeruitoꝛes ꝙ ſit neceſſe. Poſt hec videmus inſtare pe
riculum in eccleſia friſigēſi. niſi veneris cito. Quia ſi veneris bene omnia dirigi poſſe confidimus
nam rex bene affectus eſt et nyeperg adiutoꝛ. Magiſter autem Curie ſcripſit in fauoꝛem tuū ⁊ ſi
cut ſepe dicitur pꝛeſentia recipit: abſentia perdit. Ulterius ſcimus dominum treuerēſ. venturū q
cum ſit alter homo ꝙ ſolebat nec multum tibi afficiatur: timemus ne quid in hac re ſicut pꝛo certo
intelleximus aggrediatur: et in alħs quoq; poſſit tibi obeſſe. Si quid velimus dicere ⁊ que alħs
tēptata ſunt Dominus etiā alius vocatus eſt vt noſti per alias literas quas neutralitatis amoꝛ
et bauaroꝝ̄ fautoꝛ non ſuadebit tibi dari poſſeſſionem. Dicet periculum eſſe et quod non poterit
publice clam tractabit: niſi foꝛtaſſe per te ſit nuremberge perſuaſus. Accedit ad hec alius tibi mo
tus qui et ipſe clanculum electo ſuo fauet: et ꝙuis nunc abſit cito tamen reuertetur: nam in ꝓuin
ciam non patuit ſibi et ſuis collegis acceſſus. Jtaq; omnibus his ex cauſis duximus mittendum
eſſe nun ſium vt ſi alie litere negligantur he ſaltem te comperiant teq; aduenienduum inducant: q꞉
nullatenus ſuperſedendum eſt. Jntuere aliud quod ingerit ad ſcribendum. Allocutus eſt henric⁹
quendam regium conſiliarium qui ſe oſtendit ſibi affectum. Sed ꝙtum ex eius dictis compꝛehen
dimus is magno impedimento fuit ad poſſeſſionem habendam. Jnquit enim nullatenus ſe regi
conſulturū poſſeſſionem dare qui partialis videretur: ſed ſuadere vellet vt omnes cuſtodirent in
troitus huius eccleſie ⁊ exinde clam ſubueniretur Henrico ad litem ducendam donec per iuſticiā
terminaretur cauſa. Sed conſilium ꝙ perniciosū ſit cernis: quaſi honeſtius ſit pꝛincipi ſeculari bo
na eccleſiarum abſq; vllo titulo detinere ꝙ ius habenti concedere. Sed non videt oculat⁹ homo
ꝙtum dedecus rei reſultaret ⁊ ꝙtum infamie ⁊ vt per hunc modum magis ſe odioſū bauaris red
deret q̇ ſe hoſtem faceret ⁊ quantis moleſtħs ſe ſubħceret. Nā caſtritenens nunc ꝑ conſilium: nūc
ꝑ electum: nunc per pꝛincipes rogaretur reſtituere ⁊ interim quoq; bona eccleſie diſſiparent. Sed
addidit homo conſilium magis inſulſum. Ait enim ſi caſtra in manu ſint regis: pꝛo quacūq; parte
declaratio fiet impetraturum regem vt Henrico eccleſia conferatur. Quare neſcio an aliqua dici
ſtultioꝛ poſſit: nam hoc manifeſtum eſt in contrarium agere. Solet enim quando fiunt declaratio
nes obedientiarū illis conſuli qui ſunt in poſſeſſione. Et cum aduerſarius iam coꝛpus eccleſie ⁊ dio
ceſis in poſſeſſione habeat. Henricus vero nihil: quis dubitat melioꝛem futuram partis aduerſe
conditione cum iura ſemper poſſeſſionibus faueant. Uoluit inſuper ille comparationē facere hui⁹
eccleſie ad patauienſ. pꝛopter quam Albertus multas expenſas ſubiuit et ſuccubuit. Sed non ad
uertit vir meo iudicio non impꝛudens et ſuo valde ſapiens ibi Albertum ei fauiſſe qui nullum ius
habuit et ſe pape oppoſuiſſe. Nunc rex habentem ius tuetur et papam ſecū habet concurrentem
Poſt hoc intelligo quoſdam eſſe qui tractare concoꝛdiam vellent vt crederet Henricus parti ad
uerſe cū aliquibus emolimentis ⁊ ſpe alterius eccleſie: quod tam decet te facere ꝙ famam et no
men perdere. Nam cū grato animo erga te fuerit. Eugenius ad domū tuam hac pꝛouiſione deco
rauerit: ⁊ pꝛeter omnem conſuetudinem bullas abſq; obligatione miſerit: qd tamen dicere pote
rit ſi ei⁹ gratia relicta cū eius hoſte duriſſimo reconcilieris. Plus hic ignominie redūdaret ꝙ ⁊ ꝓ
uiſione receptum ſit honoꝛis. Hoc non attingo pꝛofundius q꞉ melius me noſti: ⁊ cum hic eris la

tius hec agitabimus. Poſt hec mittit tibi Henricus ꝓcuratorium ad reſignandū prebēdam ſuā ratiſpañ. Itaqꝫ rogat vt qñ illac redeūdo tranſis capitulum accedas: regeſqꝫ vt aliū germanum tuū eligat in canonicū ⁊ liberans Henricū abſolutione ſtatutoꝝ quieſcere velit; vt ſoli Franciſci nomine detur pecunia: qđ exiſtimat per te non egere impetrari poſſe: quiſ apud eos dilectioni es ⁊ reuerentie. De via vero per quam tibi rex conueniendus ſit non poſſumus aliquid certi ſcribere: ſed nobis expedientius videtur Viennam vt proficiſcaris ad regem de nouitatibus ſcripſi i alijs literis omnia. Poſt illa venerunt ex finibus hungarie regis polonie ⁊ dñi cardinalis epiſtole: magnas ⁊ felices nouitates referentes: ſed rex aliud cardinalis ſcribit: plus ille hic caſtius. Exēplū eaꝝ tibi cum his mitto. De italia nihil eſt plus noui niſi quod refert oſilicñ. conuentum habēdū eſſe inter oēs principes ⁊ cōmunitates italie papa ⁊ aragonum rege interfuturis: ſed nondū eſt de loco conuentum. Id ſi fiat non parui momenti erit. Nos illis de rebus nihil olfacimus. Vale feliciter ⁊ reuertere abſqꝫ mora viaꝝ diſcrimina vt noſti aſtute cauendo. Suadet nyepergvt omni no venias cito ⁊ tuū honorem ⁊ exultationem optas. Henricus hodie viennam verſus pergēs a nobis eſt abiturus. Ex ſancto Vito. v. Januarij. Anno dñi. M.cccclij.

De comedēdis politicis ⁊ aliquid de petro noxetano. Epl'a. clxxij.

IOhannes campiſius Enee ſiluio imperialiqꝫ ſecretario. S. p. d. Literas dediſti ꝑ die idus octobris ex vienna ad me perferendas ego illas rome idibus nouembris Johanne noſtro tolner reſtituēte accepi: habeo gratias humanitati tue de tua erga me beniuolētia qui vti ſaluti mee timuiſti iſtinc patriā ⁊ meus repetentis: ita ⁊ ſoſpitati mee gratulatus es: cum primū ex meis ad te literis accepiſti: ſenas me ſoſpitem ſcias aduenisse: res meas fuiſſe itineri cōmiſſas: qđ non niſi tua diligentia ⁊ Matthei noſtri opera pactum eſtimo: immo certū mihi perſuadeo me cogit vt ingentes tibi et illi gratias ⁊ quantas ex animo poſſum agā: ⁊ ſi ex venetijs nondū de illis quicꝙ ſenſerim. Scripſiſti me parce res tuas apud inſubres attigiſſe in quo nōnihil accuſari a te videor: ſcripſi cauſas cur mediolanū non acceſſerim quippe qui ſciuigñ fortū apud romanam curiā cū euangelio abeſſe ⁊ iterꝫ cū nouariam non ierim: ratio apud me fuit ⁊ cōſilium non condēnandū ſi mihi credis me excuſatū habebis: ſi minus doleo te ex mea quam mihi aſcribis negligentia moleſtiam vllā accepiſſe. Tue tñ humanitatis fuerit ⁊ noſtre inter veteris beniuolentie ⁊ familiaritatis veniam mihi cōcedere: etiam ſi minus vti vis in re tua ocioſus fui deſiderium tuum ⁊ pollitica Ariſtotelis conuerſa ꝙ primū in tanta locoꝝ diſtantia licuerit aſſequaris curabo ipſa alia aut alia via vt iubes explere. Nec me pecunie timor afficiet. Vtinā non me magis mea que tibi vtinam ſibi nota eſſet: nō me magis inꝙ ſolicitaret: aut efficeret egeſtas. A qua tñ ſi me ſummi pontificis dicta ⁊ heri mei amor ⁊ gratia non fallunt: magna ex parte leuari puto. Et fortaſſis ipſe de hic aliqđ ex me ſenties ꝑuſꝙ he litere hic ad me aſcendant. Sed ad rem noſtraꝫ venio. Credidi bene ⁊ quod amici ⁊ mei officij eſſet facere ſi te prius de ꝑcio libri admonerē: ⁊ ipſe diligentiam meam in perquirendo libro agnoſceres ⁊ cōſtanti animi tui libertatem cernerem. Si quidem iſtius modi librum qui meus fuiſſet habuiſſem: iam dudū dono ad te mittere curaſſem. Proinde ne credideris voluiſſe me: aut velle i co quod mihi tecum ſit negocio indēnitati me cōſulere. Sed quod ais ſi minori ꝑcio ꝙ ſcripſeris haberi nequit libet id auri conferre: minus te ꝙ voluiſſem liberalē oſtendis: nam verbis illis admoneor librū illū quanti minoris emam: quod argumētū eſt animi pauloplus ad nūmos ꝙ oporteat affecti: ego vero vt ſcias ꝙ libere in re tua ꝓ vſu noſtre familiaritatis agere poſſum: curabo ꝓ viribus ⁊ ingenio meo vt librū ꝙ optimum habeas: ita tamen vt me nō imprudentē emptorem iudicare poſſis. Tolner noſter ita mihi notus eſt: vt nota magis nulli domus ſit ſua: ⁊ iam cum ea de re locutus ſum libro reperto ⁊ empto conſilium capiemus: ⁊ quod melius viſum fuerit: vt deſiderio tuo ſatiſfiat ſequemur. De Petro noxetano noſtro niſi me fallat memoria: ſcripſi ad te aliquid poſterioribus quas nondum acceperas: quaſqꝫ nunc per Mathiam campſorem accepiſſe debuiſti: qui ad reuerendum dñm meum legatum iam diu reuerſus eſt: qđ ſi nihil ſcripſi ſimile certe vt ſcribis monſtri eſt: niſi forte debilitas oculoꝝ meorum id effecerit. Noxetanus noſter optime valet: et in dies ditior ⁊ tamen vir melior ⁊ magis amicitie cultor euadens. Heri mortem quam certe humane ⁊ grauiter tulit fert ſapientis. Solus viuit vt idem corpore ⁊ animo liber. Edes cōductas non ſuperbas: ſed liberales hꝫ: pueros quoqꝫ ⁊ equos quibus cum rome vti neceſſe eſt. Quid aūt officij gerat me rogas: immo quid officioꝝ rogare oportuit. Et ſcriptor apoſtolicus eſt ⁊ abbreuiator ⁊ lector contradictaꝝ: cauſas nōnūꝙ ſolicitat. Unde lucra ex his oībus capit. Eſt ꝑterea in amicos liberalis ⁊ ocioſus ⁊ adeo officioſus: vt inde me conſcio plura iam damna ⁊ incommoda receperit que tamen idem nihilipendit. In te vero me teſte eo perſeuerat animo quo ſemper fuit: fortunis tuiſqꝫ honoribus tam letus ꝙ. dici a me non poteſt. Sepe de te eſt inter nos amicus ſermo ſepe te preſentem et conciliorum noſtrorū participem fieri optamus. Sepe dum a laboribus laxare iuuat

animos q̄tum inter noſtras occupationes licet ſiant nobis ob tuā abſentiam quā continuo recolimus iocūda ſolatia. Quod ad te nihil ſcripſerit tuis literis vt ſcribis prouocatus: miror admodū ꝛ apud illā maximā de hoc q̄relam proponē: ꝛ ſi forte in noſtra taciturnitatis lege confidit. Dein de aduerti q̄ne grauitas de generoſo animo: ſcripſiſti qualis fuit Alexandri tui exitus. Item que de Hanibale quoq; breuiter: ſcite tñ ad te dicta ſunt. Uale feliciter ꝛ tibi felicem ac cornicis vitam (qualem Theofraſtus moriens ꝛ naturam accuſans optauit que hoibus tā breuem dediſſet) tribuit oipotens deus. Poſt hec Norcetanus noſter cū apud fratrem Petrū querelam quā dixi ex me propoſitā audiſſet: multa hilaritate fuſus a riſu vix finem faciens: ac verba tua iterum atq; iterꝫ relegens (oſtendi enim illi tuas ad me literas) excuſatum apud me fecit ſcripturūq; omnino ad te pollicitus eſt: confeſſus palam binas dūtaxat ex te literas accepiſſe. Uegius tuis pſperis rebus exultans ſalutē te ex animo iubet. Idem facit ꝛ Jacobus caluus venerabilis vir cenſes dt nis ꝛ canonicus ſeneñ. homo: quo natura neq; meliorē genuit: neq; ſuauiorē: in cuius pectus aiaꝫ credo pfluxiſſe meam: ꝛ ita vt Ariſtophanes poeta ait ex duobus corporibus vnam factā eſſe inter nos aiam. Is inq̄ ſalutes tot tibi mittit (placet enī mihi ſic apud te loqui) quot ſunt auis in corpore plume. Hec ad te ſcripſi: modo rebus ſic exigentibus: ꝛ vt tibi parerem q iuſtiſſime legem taciturnitatis noſtre ſeruarē: ꝛ q̄tū licuerit ſcribā ad te crebrius eo tñ pacto vt lex ipſa taciturnitatis firma maneat: que eſt vt liceat nobis adinuicem non ſcribere. Uale iterum ꝛ me ſine fine: qđ etiam atq; et rogo atq; obſecro cōmendatū fac magnifico Gaſpari in eiuſq; amore ꝛ gratia ppetua conſerua. Rome idibus nouembris. Anno dñi. M.cccclij.

Dubitat an vxorem ducat cum ſit inops. Epiſtola. clxxiij.

PEtrus norcetanus ſcriptor apoſtolicus Enee ſiluio poete ꝛ amantiſſimo fratri S. p. d. Cognoui ex literis quas eſtate decurſa p Nicolaum caſtellanum ad me dediſti: ꝛ item ex his quas noſter campiſius ex te nuper recepit: admiratum te fore q tecum diu tacuerim idq; propterea factum putare viderit: q2 vir magn9 ꝛ diues euaſerim: ſic enī ſcribis: ego vero irrideri ſcriptis hmōi mererer niſi tu9 erga me ſingularis amor mihi foret exploratiſſimus: nam ſi p tua in me beniuolentia ꝛ charitate maxima quicquid ad me ſcribis in bonam recipio partem: ſit tñ vt tibi perſuaſum eſt vir magnus et diues eſſem: non ſolum literis ſed donis quoq; te ſemper viſitarem: nec quēq̄ ſpernerem: ꝛ preſertim quem plurimi facio atq; vt meipſum colo amo ꝛ obſeruo: ſed q2 conditio mea tam tenuis eſt vt nec amicis nec mihi prodeſſe valeam: taceo nec amicoꝝ aures obtūdere audeo nil preter verba offerre valens dum vix cardinalis ſctē crucis cuius memoria nunq̄ ex me delebitur: ſpes erat mihi non mediocris: que tota cum illo cecidit: ſcriptorem ſicut noſti: ꝛ item officium contradictarum pecuniis emi: quarum pars amicorum fuit mutuo mihi conceſſa: ꝛ eam cum iaꝫ reſtituiſſem ꝛ ſperarem aliquid ex is officiis cumulare: ecce infelix ꝛ inopinatus cardinalis obitus quo humi pſtratus ſum: oportet nāq; ppriis ſumptib9 me viuere: ꝛ ex ſudore meaꝝ manuum ꝛ per deum immortaleꝫ. Enea mi ſuauiſſime hodierna lucravix alimoniam prebent. Noſti fluctuationes curie. Si pacata foret eccleſia ꝛ in integram dñs noſter haberet obedientiam: viuere ex his officiis poſſem. Scribens tñ ab ortu ad ſolis occaſum tāq̄ conpiſta. Incūbunt preterea multa onera que non omnes norunt. Pater adhuc viuit grandeuus et pauper: qui a me nullo pacto eſt deſerendus. Eſt et filia que mihi florentie nata eſt ex puella: quā nunq̄ cognoſcere potui cum eſſet virgo: ꝛ optimorum moꝝ niſi promiſſione data matrimonii. Et licet nec teſtis adeſſet nec animus occurreret: urget me tñ conſcientia: ꝛ preſertim cuꝫ iterꝫ grauida ſit ꝛ prope partum: inhumanum puto eam deſerere. Eſt enim bene nata: honeſte nutrita: ꝛ omnes bonas partes haberet ſi adeſſent opes: ſed pauper eſt. Exiſtima nunc humaniſſime frater quibus implicer curis. Equidem non valeo reſpirare. Que omnia ad te ſcribere dimiſeram ne te dolore afficerem. Utcūq; eſt non deſpero tñ nec deſperabo vnq̄: q2 iuuat deus in ſe confidentes. Ego te oro ſaltem mei cauſa qui et animo et corpore ſum tuus ꝛ ero dū viuam: parti vt noſtre faueas q̄tum potes. Poteris aūt ſi voles plurimū nec te penitebit in poſterum. Quo animo erga te ſim. Campiſius noſter tibi ſcribit Ego tui nūc obliuiſci potero dum morîar ſi ſenſus cū morte pereūt. Senis vidi nobilē ꝛ clariſſimum patrem tuū optimū ꝛ tibi humanitate ꝛ ceteris nature atq; animi dotibus ſimilē multaq; tū ipſe tum ceteri neceſſarii quibus abundans obtulerūt: q2 me tibi amicum ſciebant: fuiſſemq; is vſus ſi neceſſitas incubuiſſet: tu ſi vnq̄ has partes repetas quod dii faciant etiā ſi vir maximus ſis caſulam meaꝫ intrare dignaberis: ꝛ quod fuerit appoſitū comedes ſi uxorem duxā ſine ipſa caream. Interea ſi quid ad me ſcribis in menſa medicoꝝ exponi literas iube ꝛ vale optime. Ex roma die. xviii. nouembris. Anno. M. cccclij.

Pollicetur ſuam diligentiam in rebus apud ſenatum venetum. Epiſtola. clxxiij.

Andreas donatus eques venetus. Enee ſiluio poete doctiſſimo. S.p.d. Nuperrime litere tue mihi obſignate fuere quas libenter perlegi: et eo libentius quo clarius ſalutem Magnifici Gaſparis concepi: que mihi prope domum clariſſima eſt. vbi p̄terea ex ipſis literis quid de re pecuniaria qua cum hoc ſenatu agere habet ad me ſcribis quidue nūcij veſtri huc profecti ſapienter attulerint luculentius percepi: deus quidem mihi teſtis eſt: quem animum quam mentem quam diligentiam in omnibus commodis eius ſemper habuerim: habeam ⁊ habiturus ſum: cetera pretermittens modo ſatiſfacere ⁊ inſeruire poſſem ſue magnificentie: cui pro eius ſumma in me beniuolentia quam magnifacio obnoxi⁹ ſum: nec me vllus labor grauaret aut ponderis q̄ntitas aut verboꝝ prolatio que paſſim maxima eſt in rempu. ex quib⁹ q̄nq̄ aures aliene obtūdūtur. Oia nā in me cōcurrūt ad rem ipam bene ⁊ optime cōficiendā: q: niſi a me ita magnū fieri poſſit quo beniuolētie ⁊ dignitati ſue gerere morē mihi ſatis eſſet: ſed ſicut ſcit eius magnificentia q̄ noui mores huius reipu. cuius volūtati maiores ⁊ minores ſuccūbūt ſum ciuis huius ciuitatis ⁊ dignitatis locū aliquē teneā: dum deeſt mihi ptās aliquid faciendi ſine auctoritate ⁊ mādato huius ſenatus q̄ regimini oim p̄ſidet: indulgeat ergo magnificentia ſua ſi ita ſufficiēter votis eius nō ſatiſfit: cognoſcit eīi rex cauſas qb⁹ res ipſa deferē qd tn̄ differtur nō auferē: ſemp aūt in ea re ⁊ ceteris me promptiſſimū habebit q oēm operā curam ⁊ ſtudiū adhibere nunq̄ deſiſtā: quod reliquū quidē eſt a nūcijs veſtris ſniam ⁊ opinionē meam viuevocis oraculo ſentics quam eius magnificētie referre poteris: cui me obnoxium cōmēdatū facies. Vale felix ex venetijs die. xij. Januarij. Anno. M.cccc.xxiij.

De politicis Ariſtotelis et de Vegio poeta et Leonardi aretini morte. Epiſtola. clxxv.

Iohannes campiſius Enee ſiluio poete doctiſſimo atq̄ ſereniſſimi dñi regis ſecretario. Salutem. p.d. Eram animo nimis perturbato cum mihi hodie mane ad ſcholas baſilice principis apoſtolorum. Noxetanus noſter literas tuas reſtituerit: preſente conte noſtro ſenenſi. vnico vite mee ⁊ anguſtiarum mearum ſolatio atq̄ refugio. Illis lectis non potui hilaris per id temporis non fieri tum q̄ ex alijs tuis ex ſancto Vito ad viceſimumſextum decembris ad me literis dubius factus extiteram: ne me et noxitani ad te litere minime peruenuiſſent: tum quod propter ſcripta tua cum te mihi attulerunt quem ſemper optime noui nam ⁊ amicitiam tuam ſolidam eſſe oſtendiſti ⁊ libertatem loquendi inter nos: vt libet conſtitutā eſſe probe atq̄ egregie declaraſti. Ex ipſa quoq̄ verborum tuorum copia et facilitate et rerū ponderc quas neſcio an dicam grauius: an ornatius: an potius modo vt roq̄ attigiſti. Exhibitus es mihi rhetor ⁊ poeta nobiliſſimus: de hinc quidem grauis doctiſſimuſq̄ philoſophus. Cum iterū atq̄ iterum epiſtolam tuam relegiſſem: quinimmo ⁊ vnum dico quod forte ridebis: prophetaꝫ te certis in locis epiſtole tue de meipſo affirmare poſſem: quorum locorum prophetiam libenter aperirem: ſed omnia tam literis mandare q̄ coram explicare licebit. Habeo enim que vt verbo tuo: vtar mihi expuenda eſſent que tamen apud noxetanum expuere non potero: quo cum officium ⁊ omnes horas dicere et li. et et iuuat. Noſti enim q̄ ſit in celebrando officio et libens et religioſus librum politicoꝝ vt al's ad te ſcripſi ſenis inueneram: ſed rome nondū inuenire venaleꝫ potui: ⁊ ſic non illi inueniendo exactiſſima diligentia intendere qd mihi credas velim. Non eſt certe rome illa libroꝝ venalium copia q̄ florentie gentiliū p̄ſertim ⁊ hoꝝ maxime quoꝝ eſt noua aretini traductio. Tu tn̄ certe habe mei voti tui implendi gratia non quietuꝝ: niſi faxim vt librum hunc q̄plurimum licuerit habeas. Et q: difficillimum experior venditorem: nec etiam facile eſt habere qui illuꝫ mihi niſi ad breue commodet: ſtatui ſcriptorem inuenire qui librum ipſum veloci manu bona tamen litera tranſcribat. Et tranſcriptum mediolanum mittam ad Sigherium vel Antonium vt iubeas: aut per aliam viam illum ad te deferri curabo: quemadmodum Johanni tolner melius videbiē. Habeo gratias humanitati tue qui magna leticia intellexiſti: vt ſcribit concepiſſe me ſpem fortune melioris. Verum nimis poeta in poſtremo ſermone fuiſti: p̄ſertim cū dixiſti te mihi minus ſperare. De noxetano noſtro ſic eſt vt ſcripſi: non muto ſniam: q̄q̄ non illis eſt fortunis: aut honoribus quib⁹ eū dignum cenſeo. Tu recte potiſſime locum illum de ipſo facetiſſimeq̄ attigiſti. Verū vt verius de hoie amiciſſimo noſtro accipias: ego etſi dixerim me nō mutare volo tn̄ moderari ſententiā: nā nō eſt res ſua tā ampla q̄tum forte: ipſe ſuperioribus ad te literis ſcripſi: vel tu ex eiſdeꝫ accepiſti: ⁊ ſi vt affirmaui pueros ⁊ equos paſcit: nā neq̄ ſunt hoc tempore in curia hmōi lucra: ſed abundantia vt aiunt cordis locutus ſum. Caluū noſtruꝫ tui nomine reſalutaui vt iuſſiſti. Fuit illi reſalutatio iocundiſſima ⁊ gratias habet ingentes ⁊ tuum ſe eſſe profeſſus eſt. Contes noſter q̄ iocunde literas tuas totas legerit: ⁊ de te q̄ auide audiuerit: quantoq̄ in ſermone de te fuerimus

non eſt vltra tibi aperiam:quandoquidem iam tibi per me cognitum extat vnam eſſe illius ⁊ meā
mox ariſtophanis animam. Tegy noſtri fortuna ſi ad eum ſpectes:aut admodum tenuis eſt aut
nulla:ſi ad tempora noſtra quibus vere vt ſcribis dicere poſſumus:exurit in tactam pararidini vē
dat aganen. Eam vel magnam dices vel minimam. Nam preter id quod ſacras ſummi pontificis
edes ⁊ quadram colit.datarius eſt:quod minus tamen haud eſt illi lucroſum volenti ſe:quod con
ſtanter facit bonum virum conſeruare. Que res facit:vt ego ex eo officio:neq̄ ditior neq̄ diues
fiat emolumenti tamen aliquid.habet ꝙ abbreuiator eſt:et nouiſſime ſancti petri in vrbe canoni-
cus factus extitit. Hec vt dixi ad hoiem parua ſunt. Verumtamen vt maiora ſint ꝙ que ipſe poſt
tot ⁊ tantos tanꝙ varios tot annorum labores mereri potuerim qui nihil certe preter dedecus et
rerum oīm quibus reliquam vitam tueri poſſim tenuitatem ne dicam indigentiam poſſideo. Quo
nemo certe eſt philoſophior: ſi mō philoſophi eſt bonoꝝ externorum omnino nihil habere. Ex his
⁊ ex principio epiſtole vbi me fuiſſe animo nimis perturbato affirmaui:ſcio negaueris me philoſo
phum ⁊ recte. Nam ⁊ ſi ſapientum amator ſim:⁊ mihi placeat ipſa ſapientia:⁊ philoſophorū ſtu-
dia me aliqn̄ delectarint ac delectarent ſi mihi adeſſent facultates:tm̄ tn̄ abeſt vt me philoſophū
cenſeri abvllo abs te etiam velim vt nihil a me magis ſit alienum. Neq̄ illam ſtoycorum aut peri-
patheticorum ſapientiam attigiſſe me vlla ex parte experior:vt vel nulla quod ſtoycoꝝ eſt:vl' mo
derata quod peripatheticoꝝ animi perturbatio mentem attingat. Sum enim de numero morta-
lium quoꝝ vt quidam poeta apud Ciceronem inquit Nemo eſt quem non attingat egeſtas mori
buſq̄ de rebus legati ⁊ exercitus pannonum in thurcos iocundiſſime legi. Tametſi illa vobis tā-
din vetera ſunt:que de euerſione ſophie ciuitatis in cineres:noua certa accepimus apud quō ⁊ fa
ma eſt:ſed nondum certa captam eſſe andrinopolim primam citra mare magni thurci ſedē:captū
quoq̄ ⁊ eius filium:ac ipſos thurcos adeo in fugam eſſe conuerſos:vt finem nondū facient fugiē
di. De quibus rebus iam apud vos nunc fortaſſis idem rumor:vt ita dicam volitat. Moritan⁹ ad
te ſcribit. Vale rome die ſeptima Februarij. Anno. M.cccc.xliiij. hec iam din ſcripta ⁊ ad te ferēda
fuerunt. Verum competi ex Johanne tolner nuncium iam reuertiſſe. Unde effectum eſt vt poſtea
vſq̄ in hanc diem tabellarium non habuerim cui has committere potuerim. Interea vero tempo
ris cum librum politicorum venalem nullo modo reperirem:tametſi multorum ⁊ maxime librario
rum aures obtūderim. Vix inuenire licuit qui librum mihi cōmodatum faceret niſi ad valde pau
cos dies:decreui vt librum ipſum politicorum potius habeas qualemcunq̄ ipſum habere poſſiꝫ
⁊ id quamcito:ꝙ nimium differendo expectationem tuam vehementem ⁊ honeſtiſſimam offende
re. Itaq̄ a cardinali de columna exemplar habui:⁊ ſcriptorem ſatis eruditum inueni,qui celeriter
vt fidem dedit hoc opus abſoluet:abſolutum curabo adiutorio tolner qui nuncios patrie nouit ⁊
mores vt quamprimum illud habeas. Erit autem liber hic in papiro propterea ꝙ ſcriptorem nō-
dum habere potui qui in pergameno ipſum ſcriberet ea litera ⁊ eo tempore quo conueniret et
oporteret. Nam vt dixi non poſſum diu exemplar tenere. Scriptum ergo mittam ⁊ deinde ſi ma-
lueris alium pulchriorem habere ꝙ munus meum exiguꝫ tenet faciam vt iuſſeris. Sed reuera ni
hil mentior dum tibi quas dixi in hac re difficultates predico. Ut autem non ignores quibus in
finibus me mea teneant facta:fui hactenus nauigans inter ſpem ⁊ metum fortune melioris. Ve-
rum nunc quadriduo ſpes redire cepit:⁊ quidem paulo maior ꝙ adhuc apud me fuerit. Nam cuꝫ
ꝓ fortuna rogaretur audiui amotas eſſe feras ⁊ talia ſunt reſponſa vt credi poſſit me poſſe cert⁹
ꝙ antea ſperare. Sed vale:nam dum tecum libenter loquor inepte ineptius ineptiſſime tibi homi
ni aptiſſimo ſcribo. Verum dabis familiaritati noſtre ⁊ mee de te fidentiam veniam Rome ſecun
dus martij ſcriptor iam dimidium librū politicorum ſcripſit. Cum abſolutus fuerit tolner noſter
vir certe bonus curam habebit illū ad te per nunciū fidū tranſmittendi. Vale datū vt ſupra. Clau
ſis iā literis meis ⁊ illis iam noſtro tolner deſtinatis qui illas ad te deferri curaret: reddite mihi
fuerunt litere tue date in labaco vindelico vt ſcribis oppido.xviij. Februarij. Quod de libris poli
ticorum Ariſtotelis ſcire optas ex literis meis preſentibus intelliges. Ex hac cedula mortem Leo
nardi accipies aretini et in eius officij locum ſuffectum eſſe pogium apud illam florentinorꝫ de-
mocratiam. Placuit mihi et bene a te factum eſt quod de receptis bullis eccleſie friſigeñ. ⁊ de fu
turo optimo imperialis cancellarij animo cū id rediens reſcierit aliquod grauiter ſcripſiſti:lauda
ta etiam ſummi pontificis ⁊ ſacri ſenatus liberalitate. Fuit itaq̄ in ea apud dn̄m meū. Is vehe
menter de multis laudauit ⁊ cupere ſe dixit re ipſa oſtendere ꝙ ſit plurimum virtuti tue affectus.
quam grato erat animo ꝙ illū conſtanter amas. Quare ſi quicquid ex eo cupis fac vt ſciat:inue-
nies te apud eū non paruū neq̄ poſtremum locum tenere. Et qm̄ iubes cauebo ſummopere ꝑ vi
ribus ne legem noſtre taciturnitatis obſeruem:preſertim cum ſciam te multum hanc abieciſſe cur
a me ſeruari non debeat. Vale. Datū rome feria tertia poſt diem palmarum qua die literas tuas
accepi. Et conte noſtro infinitas ⁊ gratias ⁊ ſalutes habe. Apud Veginum nondum fui. Ad nota-
rium nr̄m nūc pgo vt ab eo literas ad te capiam ſi paratas habuerit:quas cū his meis ad te mit

tam. Uale iterum. Non poteſt non prodeſſe mihi cum ad me ſcripſeris:vt in literis tuis aliquid adiicias verboꝝ quibꝰ veluti calcaribꝰ quibuſdā herus meus ad mihi benefaciendū vrgeri a te velle videatur:⁊ ſi optimo ſit erga me animo. Uale vt ſupra.

¶ Fedus inter venetos et ducē mediolani factū eſſe. Epiſt.clxxvj.

Iacobꝰ de arzimboldis doctor. Enee ſiluio poete ſingulariq; amico. S.p.d. Gratiſſimum fuit nuper ex tuis intellexiſſe literis te eſſe ſoſpitem ⁊ eo dignitatis gradu prouectū eſſe quo ſereniſſimus dñs noſter romanorum rex dignum te officio ſecretarij iudicauit. Et recte quidē vt cetera oia pro ſumma ſua prudētia ſiue fidē:ſiue doctrinā:ſiue multarum ⁊ maximaꝝ rerum experientiam fuerit contemplatus. Ego certe hoc argumento tue dignitatis gaudeo:ac ſi eodem mecum parente genitus eſſes:quandoquidem ex ipſo preſertim tempore vna viuentes familiaritatem ⁊ beniuolentiam diuina conſuetudine et honeſtis authoribus hauſimus. Te ſemper germani fratris loco dilexi. Potes igitur ſumma confidentia omni opera mea vbicunq; ſenſuram illam cognoueris ad argumentū aut conſeruationē rei vel honoris tui non minus vti ꝙ fratre ⁊ optimo amico faceres. Ego quod de prepoſitura mihi addidiſti onus libens ⁊ amplector:⁊ ad exitum vſq; ꝑducam vires aut ingenium modo non defuerint. Interim curabo ea ſarcina que reliquias quaſdam mee legationis habetꝰme explicare. Dehinc quicquid fieri poterit quidue facto fuerit:opus te meis reddā certiorem literis. Uale et vbi aliquid ocij fuerit ſi res digne occurrerint quas dietim cumulatiores euenturas confido:fac me participem. Ego quid ſcribam nunc nihil aliud dignum habeo ꝙ eſſe deo iuuante inter illuſtriſſimum dominum meum ⁊ ducem illuſtrem ligam factam:non reconciliationis modo oim̄ preteritaꝝ iniuriarū rubiginem extergentem:ſed ſocietatem amicitiam:⁊ qđ ipſe ego deſperabam talē animorū vnitatem:vt vnius incommoda ab alterius damni ſecerni non poſſunt. Uale ex mediolano die.xiij.octobris. Anno. M.cccclxiiij.

¶ Epiſtola iocoſa. Epiſtola.clvij.

Iohannes peregallus ſcriptor apoſtolicus Petro gemigero. S.p.d. Philorciū quā hic amaſti tumidum ventrem gerit:ſiue is ventus eſt:ſiue cibus nimius Iohannes nurembergēſi. ſecretarius vtrem putauit illius ventrem vino plenum: aſcenditq; ſuper calcauit preſſit omniq; ſtudio nixus eſt vt vinum deprimeret:ſed nihil preter ventum exiuit. O ſi lachrymas cerneres ⁊ planctus audires: quibꝰ miſera poſt tuū abitum ſe macerauit. Certe niſi Iohannes opem tuliſſet:aiam exalaſſet miſella:quia neſciūt mulierculę vt viro flammas amoris ferre. Sed abijt nunc quoq; Iohannes:neſcio quid actura ſit infelix:mihi ſi eſſet theutonicus ſermo adirem feminam:ſolarer ⁊ blandis verbis recrearem. Sed nihil mihi cum factis alemanis preter tactum eſt. Ipſe incipidus eſt niſi verba ſint. Subdelegabo igitur Michaelem noſtrum qui ⁊ verbis Ulixes ⁊ factis Achilles. Tu vale ⁊ mei memoriam geſta Ex baſilea. Anno dñi.m.cccclxiiij.

¶ Petit confirmari priuilegia, heremi camaldulenē. Epi.clxxviij.

Ambroſius camaldulēſi. ſereniſſimo ac ſacratiſſimo imꝑatori Sigiſmundo ſemꝑ auguſto felicitatē ⁊ ſubiectionē. Quod ferraria tā repente diſceſſu:ne queſo negligentie aſcribat:aut cōtēptui maieſtas tua. Fuit em̄ rōnabilis ꝑfecto cauſa que me vrgeret ad exitū:ſatiſq; feciſſe ⁊ officio ⁊ affectui meo viſus ſum: qui ⁊ auguſtā faciē tuā videre et miri illo tuo ac ſuauiſſimo eloquio frui meruiſſe. Accedebat ꝙ ſingularis amoris tui vadā acceperā:cum priuilegium auguſte memorie karoli patris tui ſumptum ex manibus meis quo tantus ille vir camaldulen. heremum et ordinem ſub protectionis ſue cura ſuſceperat imitatus maioreſq; ſuos confirmare:atq; innouare te velle tua ſponte benigniſſime pollicitus eras:cum viciſſim dulce amoris noſtri pignus Criſoſtomi vitam a me conuerſam ex greco benigna ſuauitate ſuſcepiſſes:nihil dedignatus exiguum munus:quod ꝓ dignitate materie maximum exiſtimares. His ergo rationibus Auguſte ceſar inductus:cunctatus non ſum neceſſitate impellente maturare ad reditum. Literas tamen dare ad clementiam tuam conſilium fuit quibus ⁊ officioſiſſimū in te animum meum tueq; maieſtati deditum:et penitus obnoxium declararem:et poſtularem ſuplex vt inuocationem illam paterni priuilegij quam tanta liberalitate promiſeras accelerari gratiſq; expedire iuberes:neq; enim vt coram excuſaui argentum: aut aurum mihi eſt emulo apoſtolice paupertatis qui literas illas tangaris indultas queam redire ſi precio taxetur ea gratia. Ab te igitur per ſerenitatem tuam dulcemq; clementiam peto Ceſar inuicte:vt id quodcumq; eſt muneris imperij tui famulo digneris elargiri: quo ſit et pietas notior et vberior. Decet enim regiā maieſtatē dono ſingularis libertatis excellere: id te inſtitutum pre

ter ceteros maiores tuos imitari ſolitum: atq; amplectari magna conſtantia pergere: qꝛ mihi ꝑſua ſum eſt: ne agā pluribꝰ vt qđ cupio impetrē ne diffuſus videar eximie pietati tue. Sereniſſimū dominū meū tranquilla romani imperij pace fruentem ⁊ barbarice feritatis domitorē xp̄s ieſus noſter omnipotens ſeruare diutiſſime dignetur incolumem: ⁊ euo donare felici ⁊ ex corde petimus ⁊ oramus. Bononie. xiij. ſeptembris.

¶ Litere promotoriales et commendaticie. Epiſtola. clxxix.

WEnzeſlaus bohemus. S. p. d. Canonicis Vratiſlanieñ. eccleſie. Nihil dubij apud nos arbitror quin Johānes ploſo vir bonus ⁊ frugi plenū ius ⁊ certū habeat in altari qđ ſibi reſignaui. Sunt tñ qdam adeo ſitibundi beneficiorū: adeo ambitioſi atq; nepharij: vt nihil pacificū velint dimittere: ſed nunc hos: nunc illos moleſtent quorū conatibꝰ tāto diligētius eſt reſiſtendū: ꝗto iniurias fieri ab eis noſcimꝰ iniquiores. Idē agere vos ſentio circa eccleſie vr̄e beneficiatos: quos aduerſus moleſtatores conſuluiſtis ſemper tueri. Si tñ aliquid preces mee apud vos valent oro: precor: obſecro: vt Johānes iuribus faueatis: eumq; defendatis: ne opprimi iniuſti queat: qua in re: ⁊ ipſum ⁊ me conſolabimini: ⁊ in menſum obligabitis. Nametſi teneor vobis ꝓ veſtris in me ꝗ plurimis beneficijs: placitum tñ eſt vt etiā Johannis cauſa vobis obnoxius maneā: quē veluti patrē optimū diligo: amo: ⁊ cuiꝰ intuitu quecunq; poſſem facerem: nec plura circa hoc. Noua que hic ſunt libenter vobis cōmunico. Hic eſt vnus legatus ſacri baſilieñ: concilij. Alexāder dux mazonie in cardinalem ꝑ Felicē creatus. Intra nō multos dies venturus eſt alius ex parte Eugenij cardinalis ſancti Angeli. Debet enī in feſto aſcenſionis dominice de pace regni hungarie tranſigi. Eugenius ſenis eſt receſſitq; ex florētia cū magna venetorū ⁊ florentinorū indignatione intantum vt prelatos ab eius curia reuocarint. Bohemi hic ſunt vt ſcitis: qđ egerit ab eis poſtmodū redeuntibus ꝑnoſcetis. Rex noſter ad vnionem eccleſie reintegrandam paratus eſt toti conatibus laborare. Valete optime me vt ſeruitorem veſtrum commendatum ſuſcipientes. Ex Vienna.

¶ Dolet de amici abſentia. Epiſtola. clxxx.

GAſpar nouarieñ. S. p. d. Enee ſiluio preceptori ſuo. Nihil literis meis preterquā ſingularē quandā dilectionē quā in te habeo ſignificare ſtudeo. Intellexi tamen profecto vt opinor iamdudū me tibi illā habere: tametſi nullo effectu indicauerim: ſed quid res mea atq; cōditio vſq; in hanc diē effici paſſa fuit vt effectu ipſo voluntatē meā patefecerē. Solum hoc mihi de te ꝑmiſſum fuit: vt ad te nunꝗ venirē quin doctior abirē. Idcirco te ſummopere accedere ſepius conabar: ⁊ id mihi opere preciū fuit: ⁊ tuo quoq; fruor cōſilio vſq; oblectatus ſum: ⁊ me vt ita dixerim te magiſtro verſificatorē putarē. Nec qdem receſſum tuum videre mihi facile fuit: qui ⁊ concilio ⁊ re ipſa ꝓderas. Nempe vt preſens mentis mee ſuauium eras: ita abſens triſticia factus es: atq; vt comici noſtris verbis vtar. Haud verum eſt qđ vulgo dici ſolet: diē adimere egritudinē homini. Nam mihi quotidie nō de filio vt ipſe ait: ſed te magiſtro ac patre integra fit dolor. Vnum tñ eſt quod mentē meā letat: tui videlicet ſtatꝰ augmentū qđ incōmodo meo interdū equiparo: ⁊ in ipſo mee mentis archano tibi ſtationē facio Mecum taliter manducas et bibis. Et qm̄ de tuis verſibus quos indies ſuauiores facis: nullus ad me venit: expedit me quoq; quos feceris fingere: ⁊ inde tanꝗ tuipſe feceris gaudere. Nouiſſime autē vnā ⁊ illā voco eglogā feci: in qua Martinū gallū Felicianum cōſecretarium tuum tecum altercantē merito quidem introduxi. Illum quidem poſt te in magiſtrum meum aſſumpſeram: illo q; pauculos dies potius ſum qui confeſtim cum Felice noſtro ab hac vrbe deceſſit. Stephanum deiude auunculum meum altercationis noſtre iudicem ſtatui. Et id duas ob cauſas factum eſt. Prima quidem vt nec ipſe arbitraretur memoriā eius apud me prorſus periſſe ſiue vilem effectā eſſe. Alterā vero vt illos verſiculos non tanꝗ a me: ſed a diſcipulo tuo editos eſſe corrigeret ꝑuſꝗ in alienas partes diuulgarentur. Habes nunc omnem vſq; a principio cauſam quare hec condita ſit in hunc modum. Vale ⁊ opto ⁊ me ama vt ſoles: atq; age vt nō diu reſponſum expectem. Si quid tibi quod rei mee euenire iudices euenerit: mei memineris queſo. Cupio quidem tecum eſſe Iterum vale. Ex Baſilea.

¶ Grates refert de promotione ⁊ reddit certiorem de munere literis non preſentatis. Epiſtola. clxxxj.

BArtholomeus epiſcopus cornetanus. Salutē plurimam dicit Enee ſiluio prothonotario. Jocundiſſimis literis tuis vir clariſſime quibus generoſi militis ac tua opera me aſſumptum eſſe ad conſiliariatum ceſaris nunciabas: a duobus menſibus reſponderā per alias ſuperiores meas literas quas ſi habueris letor. Cognoſces enim quātam

ex eo mihi iocūditatē attuleris:videbis et gratias quas huiuſce rei nobis cooperatorib⁹ offerebā
ob hoc inſigne munus quod noſti:quāto ego cum ſtudio flagitarim dum vna eſſemus in germania
apud regem. Poſt hoc nullis alteris tuis litteris quicꝙ̄ de te concepi:niſi quē admodū enūciat.
Peregallus noſter te valere et apud eum ceſari indies pluris exiſtimari et ad vtrāqꝫ cancellariā
in protbonotarium iuſſu regio aſſumptum. Quo gratulor. Cupioqꝫ vt indies feliciores ſucceſſus
de te ſentiam. Unde ne hoc meū deſideriū fruſtra ſit:ſtude precor ſemper vt ceſareis rebus inten
tus ſis ac illi continuo morem geras. Quod ſi effeceris (crede mihi) melius ſecundaris et eos oēs
quos tibi amicos habes letos et periocundos efficies. Uerum vt ad rem meam regrediar. vereor
ne līas ſup conciliariatu quas ex litteris iacobi ad me nuperrime obſignatis intelligo:fuiſſe guil
helmo de conſtantia:vt illas aut ad me mitteret aut daret:ob ipſius amiſerim fortaſſe portitoris
inuidiam:cum nunꝙ̄ eas ad me miſerit:quod me magis excruciat nec mittet ex cauſis quas tu te
cum ipſe coniectaberis. Nam ipſe apud conſtantieñ. epm̄ et nos abnegauit. Intelligis iam quid
in ea re actum ſit:et niſi tu iterum iuueris priuabor munere hoc ingenti. Quare velim ſicqꝫ oro te:
vt eas literas vna cum iacobo cui ſcribo renouari cures:quod facile impetrabis. Et cum donum
ad me mittes ſecretiori modo ad manus hoīs boni aſſignari mandabis:necvſꝙ̄ hoc ingens obſe
quiū oblitterabunt tēpora nec etates. Nulla ex regionibus italicis altera noua apud nos ſunt
que ad te ſcribam niſi venetos et florentinos parere maritimas et terreſtres copias ꝙ̄ ingentes.
Rurſus apud pontificē maximū due practice ſunt ſereniſſimi regis aragonū pro quo ad menſem
hec fuit reuerendiſſimus nicenus ac illuſtris comitis franciſci nūcius:a quo miſſus eſt Thomas
reatinus quē noſcis et eum vidiſti apud ceſarē:quos tractatus et practicas pontifex noſter ex ani
mo et corde complectitur:vt ex vtrauis parū ꝙ̄ bene ſperem:et quē admodum res ipſa ſuccedit etiā
poſtea intelliges. Rei iacobi non ſecuſꝙ̄ mee intentus ſum et ei ſcribo vbere. A quo ſcire valebis
oīa:aſpicieſqꝫ ex bullis deſuper confectis. Scio tū peregallū noſtrū ꝓ minuta et groſſa prime li
tere dediſſe pecunias. Sepius ac ſepius me cōmendatum facias ceſari:et iterato gratias ꝓ cōſi
liariatu ſue maieſtati reddes noīe meo cui eo obſeruantiſſimus et generoſiſſimi nominis ſui predi
cator indefeſſus. Itidem et facies apud reuerendū patrem meū Chimeñ. Et tu vale ac amorē no
ſtrum et amicitiam obſerua corde. Uale iterū. ex clauſano.

Gratulaē ꝯſcripto ſmōe etruſco et pollicetꝰ ꝓmouere ſpꝫ epl'a. clxxxij.

Iulianus cardinalis ſancti Angeli apoſtolice ſedis legatus doctiſſimo viro domino
enee ſiluio de ſenis amico chariſſimo ſereniſſimi domini regis romanorum ſecreta-
rio. S. p. d. Optime enea non minus iuuit me videre epiſtolam tuam etruſco ſermo-
ne conſcriptam quaſi latina fuiſſe. Et cū rara ſepe delectent:quia in huiuſmodi lite
ras non vidi delectatus ſum in eis nō parum. Multūꝙ̄ diligenter cōmiſſa mihi fa-
cis negocia magnifici cancellarij. Recte agis et debito tuo facis ſatis. Dignus enī eſt pro meritis
ſuis vt tu et omnes alij res eius cordi habeatis et eas totis promoueatis viribus. Quātum antē
ad perſonam meā attinet id minime neceſſe erat. Cum enim eum vt fratrem diligam:negocia ſua
mea eſſe exiſtimo:et mea ſponte ſine hortatu cuiuſpiā illa curare merito debeo. Quod ſi huius reg
ni negocia in meliori eſſent ſtatu:et maior eſſet obedientia erga illos quibus ſeruitur:plus ipſi cā-
cellario facere poſſem. Et quia tibi ſuper his plene ſcribo et tibi innoteſcunt omnia:non opus eſt
ea repetam. Certum enim facito ꝙ nihil eſt tam grande qꝺ pro ipſo et eius honore non facerem:nō
ſecus ꝙ̄ ſi meus germanus eſſet. Uale feliciter. Datum bude.

Nouitates et iocos ſcribit. Epiſtola. clxxxiij.

Gaſpar ſchlick cācellarius iperialis. S. p. d. Domino Iuliano cardinali ſancti
angeli apoſtolice ſedis legato. Scripſit mihi crebro tua dignitas et i omnib⁹ q̄
dē literis humanis:nunc feria:nunc iocos interferendo:quibus ita oblector vt
ſepe faſtidijs curie ſtomachatus earū lectione recreer et illarum preſertim que
penultime apud me ſunt:quib⁹ nunc paucis reſpondebo. Primum res graues
attingā:poſt ſi videbitur ſatiſfaciam ſalibus. Tria ſunt que pondus habent ma
ius. Primū eſt ꝙ in factis meis actum ſcribis:tamen de donatione ſchole reuo
cata tum de verbis. Pancratio factis. Pro quib⁹ rebus gratias agerem tibi ex cuius hec offici
na prodiſſe non ambigo niſi ius beniuolentie violare videar que gratias non verbis:ſed factis re
pendi vult. Scio preterea tuam dignitatem altiorem expectare mercedem ꝙ̄ ego poſſum refer-
re. Nam cum rem dei agas in eo quoqꝫ ſpem tuā iactam eſſe quis dubitet. Hoc ſapientes faciūt
quorum extra numerum nemo te ponit. Agnoſco ego quia prudenter cogitas faciſqꝫ ſpem in do-
mino reponendo. Ille namqꝫ abunde retribuit:nec vllum fruſtratur premio virtutis. Non tamē
idcirco immemorem me eſſe decet erga tuam paternitatem cuius affectum magis pendoqꝫ rem

Secundum eſt quod litere tue depoſcunt:vt apud regiam maieſtatem ſupplex literas impetrem
apud capitaneum laurinceſi.ne moleſtiam comiti palatino in ſuis poſſeſſionibus inferat. Ipſumqꝫ
fuiſſe et eſſe amicum meum ſignificas.Et primo loco apud ſereniſſimū polonie regē haberi.Mul
tumqꝫ expedire putas ad pacem hungaricam perpetrandam ſibi complaceri:cum nauis hec cla-
uum regat et quo velit ratem impellat. Cōſona his verba maieſtati regie ſcribis.Ego tibi fateor
poſtꝙ noui palatinum(que res iam eſt vetuſta)me ſemper eius virtute fuiſſe affectum illūqꝫ fra
tris loco ⁊ amaſſe ⁊ complexum fuiſſe.Nec ab hoc animo ſum alienus:memor ⁊ ſuorum erga me
meritorum:nec meorum erga ipſum oblitus.Itaqꝫ pronus ſum deſiderijs eius quoad poſſuꝫ pa
rere.Ac eam ob cauſam regiam maieſtatem ſuper re ſua non communibus verbis:ſed quibꝰ pro
moueri res amici ſolet ſum allocutus.Nec maieſtatem ipſam abhorrentem inueni:ſed auidam:
tum palatini commodis ſubuenire:tum precibus tuis annuere.Ideoqꝫ accerſitis mox laurinen
ſibus quibuſdam qui forte aderant:ſcrutinium ſuper negocio illo habuit reperitqꝫ non poſſe: ſꝫ
de rebus quas poſſis ad preſens intromittere. Poſſeſſiōes nāqꝫ palatini antea ſibi ſublate fue
rant ꝙ regia maieſtas pupilli nomine de regno ſe intromitteret quo tempore promiſit hungaris ⁊
theutonicis ad ſuam obedientiam venientibus tueri eos in poſſeſſionibus vniuerſis quas tūc te
nerent.Nec aliquid innouare velle,quod vel eis vel pupilli iuribus preiudicium afferret.Nō poſ
ſet igitur rex promiſſis ſuis cōtrarius eſſe.Verbū enim regiū quaſi oraculum habetur:firmumqꝫ
ſemper ⁊ conſtans debet eſſe.Nā cauſam habet palatinus aduerſus regem querele de geſtis an
te regimen ſuuꝫ.Sed debet potius tollerare donec illac conuentio fiat inter reges quā tua pater
nitas excogitauit.Tunc enim aderit ipſe:aderunt alij ⁊ ad cōcordiam nouabitur opera.Et ſi pax
regni concludi poterit non deerunt modi quibus ipſe palatinus reddatur contētus.Interim ma
ieſtas regia nihil innouare:ſꝫ cū fratre ſuo rege polonie bonā tenere amicitiā depoſita eſt niſi fue-
rit(vt ſepius dictū eſt)prouocata.Quod ſi rem meam cum hac parificare velles equūqꝫ diceres:
itidem mihi fieri,reſponderem non eſſe parem cauſam eius qui bellis interfuit vt alteram par-
tem ſecutus alteram impugnauit:cum illo qui ciuili bello fragranti ſe ſubduxit: nec videre voluit
ignem quo regnum incenderetur ſtudio pacis ſemper intentus.Tertio loco tuarum literaruꝫ po-
ſcebas comitatum palatinū Alberto de bonacoſſis ferrarienſi ex regio concedi munere Sūme p̄-
ces tuo nomine ſerenitati regie facte ſunt. Sed nihil eſt quod ab ea difficilius impetretur. Nemo
adhuc dignitatem iſtam obtinuit niſi viri magne nobilitatis regiqꝫ viſi ⁊ hi nondum quatuor fue
re.Vult in hac re ꝓfuſam(vt opinor) Sigiſmundi ceſari conceſſionem reſtricta ⁊ parca donatiōe
compenſare.Nec ſane indigne.Nam(ſi verum fateri volumus)nimis paſſim hec honeſta ⁊ ampla
dignitas reperitur conceſſa.Non tamen propterea deſperandum amico tuo dixerim. Nam ſi con-
tigerit te rurſus eſſe apud hunc principem non negabitur(vt eſtimo)tibi quod literis tuis nō eſt
conceſſum.Idcirco rem hanc in aliud tempus differas:quia nō eſt quod epiſtolis tuis valeat im
petrari aut per domeſticos obtineri.Iamqꝫ de ſerijs ſat quorum ſcopulis intromiſſet planum pe
lagus ingreditur facetiarum.Iocatur mecum tua paternitas Audio libenter iocos:idqꝫ non im
probari a philoſophis didici:qui medios inter ruſticitatem ⁊ ſcurrilitatem iocos poſuere ac dāna-
tis extremis media probant.Iocemur igitur audacter.Exercitus indies ſtruitur ſed adeo lente
vt verear ne adueniente Michaelis feſto improperes mihi quod alias Vienne dixiſti:vt cum tē-
pus venerit memineris eorum que dixi tibi quid ego dixi tibi.Nempe non exiturum hac eſtate ad
uerſus thurcos exercitum.Tu contra tanta ſpe ducebaris:vt vix crederes tam cito budam attin
gere quin prius in armis omnis hungaria ſurrexiſſet hec tibi improperari times.Queris an po-
tius mendax velim ꝙ verus inueniri propheta:vtiliuſqꝫ hic mendacium ꝙ veritatem putas. Nec
ego alterius ſuꝫ opinionis.Namqꝫ(vt animi mei nucleum pandam)cur ego non potius falſus cū
chriſtianitatis vtilitate ⁊ honore velim videri ꝙ verum cum damno ⁊ dedecore nominis chriſtia-
ni.Non ſum tam auarus fame mee nec rumores pono ante ſalutem publicam.Vtinā falſus va-
tes:vtinam falſus predicator huius rei comperiar.Sed noui ego mores quorundā. Scio me mul
tos habere amicos quibus carior ꝙ mihi ſum.Vereor ne illis plus mee ꝙ ſue cupide fame ſint:ti
meo ne vt meum nomen illeſum ſeruent ſuuꝫ commaculent.Ego illis afficior ⁊ illi mihi quaſi Py
lades ⁊ Oreſtes.Ita ſuum ſeruare oreſtem pilades a piladem mallebat oreſtes cum alterum oc-
cumbere oporteret.Inter nos non fame:non vite certamen eſt.Et alter alterius magis caripen-
dit honorem:⁊ ſane magis me obtinere expediret tum regno hungarie tum xp̄iane reipublice:quā
latiſſima ſit:nec ego qui ſepe in expeditionibus bellicis aduerſus thurcos ꝓ ſalute hungarie ⁊ fa
cultates ⁊ corpus cum effuſione ſanguinis preſto fui exponere:nunc parcerem fame dum res agi
tur eadem.Sed cogor inuitus vt video videre tivates haberi ⁊ predicator veritatis admirandus
quod ne in hac re fiat dum ſupplex iterum atqꝫ iterum poſco. Subiungis magnificum Iohan-
nem vaynodam ⁊ ſi omnes deficiant ſolum velle cum tranſiluanis aggredi hoſtes. Illumqꝫ iam
equites curruſqꝫ bohemico more inſtructos habere:pro quorum expeditione quadraginta milia

flo:eno:ũ expoſuit. Ad quẽ iam iter feciſſes niſi peditũ cõgandoꝝ curam tibi mãdaſſet. Quos non facile apud nos dicis reperiri. Subdelegareſq; mihi diligentiã hanc niſi breuitas tp̃is impediret: q: ſtat ſentẽtia quã celeriter caſtra mouere. Nec rurſus in me fidẽ habes ꝙ tu rem eſſez pronus. Tu Vienneñ. times q̇ tres galeas ꝛ lo:icas totidẽ dñ ab eis recederes egre aſpectari tulerũt De meo animo iã dictũ eſt nihil eſt qꝺ inde dubitare te op:teat. Crede mihi ꝙ nemo poloꝝ ꝙ ego in eã rem ꝓnio: eſſet: nec Vienneñ. obſtarẽt qñ pecunias vbertim afferri viderẽt. ſꝫ noluerũt ꝓ re modica ſe intromittere. Hi enĩ tuis armis moleſti fuerũt: q: videbant tribus lo:icis nõ poſſe europã tutari: ſed aduerſus auſtrales arcus tres hungaros redituros. Qꝺ vero de tp̃e interſeris: id ego in cõtrariũ ſuſcipio: q: meã ſolicitudinẽ ꝛ affectũ quo ducor in hoc opus noſti. Nõ audes mãdare vt pedites conducã: times nãq; ne prius venirent ꝙ ceteri eſſent inſtructi exercitus: excuſariq; potius ſup peditib⁹ nõ inuentis ꝙ impatis argui vis: libet iocari: libet ridere ꝛ animũ his comitatib⁹ relaxare. Nec iter ſales intẽpeſtiue nouitates erũt: tu literis quib⁹ ꝓ ſuperio:a ſatis reſpõſum eſt: narras cardinalẽ venetiarũ apoſtolice ſedis legatũ ꝓ claſſe maritima venetias applicuiſſe: iãq; nauare ſue cõmiſſioni operã: mihi ex romana curia litere miſſe ſunt: quib⁹ ſignificat᷑ paruꝫ ſpei fo:e in venetis. Earum exemplum cum p:eſentibus mitto vt plene omnia ponderes. Videtur enim in regem aragonũ ſpes conuerſa nauigij ducemq; burgundie ex nitia miſſurum claſſem putant. Ante cuius aduentum ſatis ſpacij erit ad inueniendos pedites ſiue apud nos velis eos querere ſiue apud polonos. Opo:tet nãq; ex nitia ituros in heleſpontum: inferũ mare pertranſire ſcillei ſe gurgitibus credere: tum creticum: tum ionium: tum egeum percurrere pelagus. Multi ſcopuli vitandi: ceraunia fugienda: radenda epy:us: circuenda peloponeſus: tum hyades plyadeſq; timende ꝛ ſydus helene pernicioſiſſimum nauigantibus. Et nihil in hyeme fo:midabilius mari: qꝺ qui ingreſſus nõ eſt: neſcit quid eſt ſic periculũ. Et fruſtra Neptunum accuſat qui naufragiũ patitur. Vides ꝙtum tempo:is ad conducendos pedites tibi elargio:. Mitte aurum mihi ſi nõ ante aduentum claſſis ingentem miſero peditatum: cruci me obnoxium dedo. Ex baſilea quoq; nobis non deeſt materia ioci. Illi enim cardinales qui tanto tempo:e auctoritatem eccleſie ac generalium p:edicabant conciliorum aut mori p:o illa velle viderentur. Vnis ſui regis literis quib⁹ nõ mors: ſed p:iuatio beneficiorum mandabatur Baſileam dimiſere. Sapiũt quippe fide potius quã plene volunt carere. Non tamen p:ocul abierunt: ſed apud ſolotrum reſident ſecundos iuſſus expectantes. Recedũt enim inuiti: ſed magis ſtringit burſa quam hono:. Quid enim ſalus infamia numis. Credo iam ſatis luſum eſſe: ideo ꝛ nouitatibus ꝛ iocis facio finem ſupplicans omnia ſalibus aſcribi nihil ſcommatibus: quia p:ocul ab his ſum: nec mihi anim⁹ niſi ſale conditus eſt. Cõmendo me paternitati tue reuerendiſſime ad cuius mandata ſum meo ex co:de atq; debito p:ompciſſimus. Datum in noua ciuitate. Anno. M.cccclxiij.

Accipit Antonium luſcum dono mittendũ. Epiſtola. clxxxiiij.

ENeas ſiluius. S p.d. Franciſco ꝛ fuſte theologo ꝛ o:atori optimo. Anthoniũ luſcũ ſuper o:õnes Ciceronis ꝙtum deſideraueri̅m baſilee dum eſſemus intellexiſti quem etiã manu mea tranſcribere ſtatueram ſi ocium fuiſſet: ſed obſtitit repẽtinus meus receſſus. Poſtea curaui vt per alium mihi reſcriberetur. Id quoq; negatum eſt: q: lib:arius nuſꝙ apud nos peritus inuentus eſt qui hoc opus recte abſoluere poſſet. Nuꝑ vero ſcripſit ad me pegallus velle te mee auiditati ſatiſfacere lib:umq; mihi dono mittere. Quam oblationem ſi co:am te eſſem non auderem ſuſcipere. G:aue eſt enim homini p:udenti ab his donari: de quibus nihil ſe meritum putet. Verum quia epiſtola vt Cicero dicit non erubeſcit abſens recept abo quod renuiſſez p:eſens. Nec verebo: a te per literas recipere quod maxime cupio: ꝛ aliter habere non poſſuꝫ: nec timebo ne ſuſtinere tua vel innumerabilia in me bñficia poſſim Et quia ſanimi eſt ingenij cui multum debeas eidem plurimuꝫ velle habere: amplecto: libens tuũ munus qꝺ apud me pignus erit ꝑpetuũ amicitie charitatiſq; noſtre. Tu ſi ex me aliquid volueris qꝺ poſſim p̃ſtare nunꝙ fruſtra poſtulabis. Noua q̄ apud nos ſunt ex pegallo cognoſces quem volo tibi oĩa cõicare. Vale optime ꝛ reuerẽdiſſimo dño noſtro cõl ac magiſtro andree ſi qñ mei memo: eſt me totum dede. Ex vienna kal. iulij. Anno. M.ccccxliiij

De tranſitu imperato:is in italiam Epiſtola. clxxxv.

Gaſpar ſchlick. S.p.d. Nicolaus de azimboldis amico optimo. Recepi literas tuas q̄s ſuper facto plumbini ad me miſiſti petendo vt prouiderem ꝙ aliquod fundamentuꝫ haberes quo mediãte tractare de fundo plumbini poſſes: ne inanũ incipes. Oſtẽdi lr̃as tuas regie ſublimitati: obtinuiq; vt tibi ſcribere᷑ queadmodũ ex lr̃is regijs intelliges q̄s tibi cũ p̃ñtib⁹ mitto: ſuadẽs rẽ iſtã inchoes: videaſq; an v:in⁹ velit ſum

mam quam rex petit exburſare: cui hoc perſuadere potes pluribus modis. Nam cum dñiu3 illud ad imperium deuolutũ ſit: non eſt dubium quin omnes redditus regie maieſtati debeant. Itaq3 reuertetur ꝓ pluribus annis. Exinde debet ipſe conſiderare ꝙ ⁊ ſeneñ. ⁊ florentini ⁊ alij illud dominum petunt non parua pecuniaꝝ ſummam offerentes. Et ſi rex illis complaceret bene ſcirent ipſi poſſeſſionem adipiſci. Et plura alia dicere potes que animum eius mouere habeant cũ nulla poteſtas ſit diuturna que iuris caret fundamento. Si tñ omnino vides ſummam per regem peti tam obtineri non poſſe: videas an. xvi. vel. xv. milia ad minus poſſint haberi: q2 ego modum reperiam ꝙ regia maieſtas quieſcat: ⁊ curabo ꝙ tibi exinde ſatis fiat ꝓ tuis tribus milibus floreñ. ſicut alſ tibi ſcripſit. Ideoq3 velis in hac re tuas operas ⁊ ſolitam diligentiam impartiri: q2 ⁊ regi complacebis ⁊ tue vtilitati conſules. Nec deſperes regiam maieſtatem in italiam venturam: quia hoc ſibi multum cordi eſt: nec res italas ſpernit: ſed videbis ꝙ primum res eccleſie diſpoſite fuerit Et licet tu putes germanicos non curare italiam: et propterea italos germaniam nihili pendere dicis: aliter res ſe habet. Nos germani tardiores ſumus ad motum ꝙ itali: ſed vbi incipimus nõ tam facile deſiſtimus quemadmodum itali. Hec noſtra natura eſt: vt homines ſunt ſic vti eis debemus. Mihi ſpes eſt magna in rege noſtro: nec ambigo ipſum italiam petiturum: ⁊ iura vendicaturum imperij ⁊ totius chriſtianitatis proſperitatem. Tu vale ⁊ me vt ſoles ama. Datũ vienne. xvi. octobris. Anno. M. cccc xliij.

Excuſatoria ducem mediolanum non vocatum ad congregationem pro concilio decernendo. Epiſtola. clxxxvi.

Gaſpar ſchlick imperialis cancellarius Magnifico vguetom de contrarijs ducatus mediolani gubernanti amico precipuo. S. p. d. Non putabam me nunc tuas literas ſuſcepturũ. Nam cum tegimini ducali pñs: innumeriſq3 curis detinearis ſatis eẽ ſuperq3 ſatis cenſebam inter tot occupationes rem meam tibi fuiſſe ſtudio: quã ſicut ex literis de azimboldis agnoui egregie abſoluiſti: ita vt poſt illuſtriſſimum meũ principem dñm meum ducem nulli magis ꝙ tue magnificẽtie gratias debeam: ſed ſuperat oẽm humanitatem tua benignitas: que non contenta eſt deſiderium meum impleſſe: niſi etiam ſuauiſſimis literis ſuis me viſitet: quas cum magno munere penes habeo tanꝙ tui erga me amoris perpetuos teſtes. Illud tñ in his mihi moleſtum eſt ꝙ tue magnificentie digne regratiari non poſſum. Nã q3 vt omittam facta vix verba reperio que mihi ad reddendam gratiam idonea videantur. Sed ſcio tuã prudentiã aim magis ꝙ vires intueri: qui certe talis eſt vt nihil poſſibile ſit neglecturus quod tibi eſſe nouerit commodo vel honori. Idemq3 velim ſemper de me tue magnificẽtie pſuaſum fore Nũc eã partẽ ep̃le tue attingã qua mirari videris ſereniſſimũ regẽ noſtrũ ceteris xpianitatis principibus ſcripſiſſe ꝓ cõuẽtione in feſto ſancti Martini iam proximo tenẽda ⁊ ſolũ principem ducem mediolani neglexiſſe: circa quã rẽ ego quoq3 mirat⁹ ſum illũ eſſe neglectũ qui inter primos ⁊ notatos ⁊ apud regiã maieſtatẽ dilect⁹ eſt. Sed ſtupui regios apices ſibi nõ eſſe redditos. Namq3 cũ litere in orbem mittende ſcriberent: iamq3 p̃ceptũ eſſet potiſſime p̃fato duci ſcribi: affuit Laurentius de rotella canonicus tridentinus q̃ ſe laturum regia ſcripta ſpopõdit: ⁊ intra dies. xv. mediolani futuꝝ: reſpõſumq3 remiſſuꝝ: qui ſi lr̃as nõ reddidit aut malo cõſilio fecit: aut aliquo impedimẽto p̃uentus fuit. Et certe nos hic valde turbati ſumus reſpõſum nõ eſſe habitum cũ ille illinc circa. xx. diẽ iulij receſſerit. Effect⁹ aũt literaꝝ erat ꝙ ⁊ dñs dux p̃fatus ad tollendũ ſciſma qd̃ nũc viget ꝑ viã cõcilij generalis nouiter cõgregãdi cũ maieſtate regia ⁊ principib⁹ ⁊ electoribus ꝯcurreret tanꝙ imperij principis ⁊ cõis vtilitatis zelator de ſua intẽtiõe ante feſtũ p̃dictũ reſpondendo: qd̃ ſi poteſt ea nõ habuerit prefatus dux rogo vt iſta ſue celſitudini referes: ne ſe vel neglectã pntet vel ſpretã cũ regia maieſtas ſibi vltra oẽs imperij principes tanꝙ cõſanguineo ⁊ imperij fideliſſimo afficiat. Eũq3 adhortari velis vt oratores quos p̃elegerat tranſmittat: ⁊ in facto eccl̃ie cu3 voto regie maieſtatis qd̃ puꝝ ⁊ ſinceꝝ eſt ad vnionẽ eccl̃ie ꝓcurãdũ cõcurrat. Exinde eñ videã tã tã magnificẽtiã rogatib⁹ meis ꝓuiſſimã: nõ erubeſcã poſtꝙ meã rẽ ꝓfeciſti vti humanitate tua regios ſeruitores ⁊ amicos eidẽ recõmẽdendo. Etenĩ in cancellaria noſtra regius ſecretari⁹ Eneas ſiluius ſeneñ. mihi admodũ dilect⁹ ⁊ regie maieſtati ꝑcarus: quem Leonardus de laſſarrata clericus vercelleñ. p̃poſiture ſancti Laurentij maioris mediolani ſpoliauit ipm̃ baſilce figendo. Scripſit per p̃fatũ Laurẽtiũ regia ſerenitas duci: vt eidẽ Enee ſua p̃poſitura reſtitueret. Neſcio quid ſecutũ ſit. nãq3 ſi litere alie reddite nõ ſunt: neq3 iſte veriſimilius preſentate. Ideo precor tuã magnificentiã vt Eneã ipm̃ recõmendatũ ſuſcipiẽs ducalẽ excellentiã informare de hac re velit ⁊ regie maieſtatis intuitu q̃ iã pro Enea ſcripſit: ⁊ meum ob reſpectum rogare vt prepoſitura reſtituatur. Nouitates vero harũ partiũ alias in preſentiarũ ſcribere nequeo: niſi ꝙ hic bohemi ſunt in magno numero petentes ꝙ maieſtas regia adminiſtrationem regni nomine regis Ladiſlai pupilli ſufficiat: cum quibus in tractatibus ſumus concluſionem bonam auctore domino preſtolãtes.

Uale optime ⁊ me ducali amplitudini facias recōmiſſum qui ad eius ⁊ tua mandata pronus ſiꝫ ⁊ ero quoad vixero. Datum Vienne die .xij. decembris. Anno. M.cccclij.

¶ Suadet regni hungarie pacem. Epiſtola. clxxxvij.

Gaſpar ſchlick cancellarius imperialis. Magnifico viro Laurentio palatino hūgarie: veteri ⁊ preſtanti amico ac fratri. S.p.d. Intellexi tuum ex litteris tuis mihi directis: tum ex his que regie maieſtati ſcribis querimoniam tuam quam facis de damnis tibi per capitaneos laurincij illatis. Et pro iure veteris amicitie noſtreqꝫ in me nunꝙ extinguetur viuo Regie ſerenitati ſupplicaui vt ſuper his vellet prouidere magnificentiam tuam commendatam ſuſcipiendo Diſplicuit regi audiuiſſe damnum tuum ſummeqꝫ ſibi hec genera iniuriarum hincinde facta moleſta eſſe reſpondit: doletqꝫ ſe non poſſe vt vellet prouidere. Ait tamen in facto tuo velle ſe ſcrutinium habere. Et quicquid boni pro te poſſit libenti animo facere. Ego autem ſicut alias ſcripſiſſe me memini video ſic res illius incliti hungarie regni ſe habere: vt impoſſibile putem ſingulares homines pace gaudere niſi cum vniuerſo regno: quoniam hoc tempore dum iſte diuiſiones ſunt mandata regnum contemnuntur. Nulla obedientia eſt: ſed quilibet ſibi vult eſſe dominus Quod ego ſquoqꝫ cum magna iactura experior. Licet enim ſerenitas regis polonie pancratio ⁊ Scole mandauerit vt a rebus meis manus retraherent ego tamen per illos maiora indies patior detrimenta: nec aliquis eſt his in partibus ſuperioribus: quem illi magis vereant ꝙ me: quaſi mandata regis in contrarium interpretentur iuſſiqꝫ ſint me vnum impetere: moleſtare: perſequi: extirpare Ego tamen ſuper his non regi polonie ſuccenſeo ſed conditionibus temporis: ſic ⁊ magnificentiam tuam hortor facere: quoniam alia via non eſt per quam poſſimus quieſcere niſi per pacem vniuerſalem totius regni quam procurare ⁊ pro noſtro priuato ⁊ pro communi bono tenemur. Ad quam rē tanto magis te rogo quanto ſcio conſilium tuum pre ceteris magis audiri. Ego idipſum ex hac parte faciam ſemper ad tua promptus beneplacita. Datum Vienne die .xx. octobris. M. ccccxlij.

¶ Conſolatur principem infirmum. Epiſtola. clxxxviij.

Gaſpar ſchlick. S.p.d. Illuſtri Johanni franciſco marchioni mantue domino et affini chariſſimo. Afferes mihi litteris tuis ſingulare gaudium quotiens ad me ſcribis: quia et amorem erga me tuum ⁊ humanitatem qua me proſequeris quaſi videns in illis lego. Uellem tamen letiora audiſſe de ſoſpitate tua. Nam cum ſcribis te ſuperioribus diebus egrotaſſe nec adhuc priſtinam recuperaſſe ſanitatem: non leuem moleſtiam capio: qui omne tuum incommodum meum dico. Scio tamen neceſſarium eſſe omnes qui viuunt: nunc validos nunc debiles fieri: nec ſtatus hominis firmus eſt: nec villi datur perpetua frui alacritate. Noſtrum itaqꝫ eſt amare mentem contra omnem fortune impetum: ſcireqꝫ et ſanitatē ferre ⁊ egritudinem Et cum patitur corpus alimenta que poſſumus illi conferre. Quod maxime decet principes facere ex quorum vita ſalus multorum pendet. Et ꝙꝙ non dubitem te nihil omittere ex neceſſarijs: hortor tamen quia amor impellit vt conualeſcentie tue tanto amplius ſtudeas quanto plures ſunt in perſonam tuam qui dirigunt oculos: quos tua ſoſpitate velis reddere conſolatos. Inter quos me letum efficies qui fortunam tuam valitudinem non minus libenter audiasꝫ ꝙ ſentio meam. Uide preter hanc diligentiam facias vt regia maieſtas ⁊ nouitatibus italie reddatur certior: in qua re plurimum ſibi complaces: qui tuo ſtatui tuoqꝫ honori admodum afficiatur. Recepi enim capitula ꝙ feceris inter. L. ducē Mediolani ac venetos florentinos. Eaqꝫ ſereniſſimo domino noſtro perlegi: quia tibi gratias agit ex inſtructiōe huiuſmodi. Cupide namqꝫ agnoſcat res italas: vt qui ſuo tempore ſperat iura imperij vendicare. Cur autem dux mediolani ad hoc condeſcenderit nec ſcire poſſum nec imaginari qui cauſas vrgentes nullas intueor niſi ad hec palam veniant. Ille tñ ſapientiſſimus habetur: nec putandum eſt ius prudentiam abſqꝫ ratione moueri. Aliq̄d latet alios qđ eſt illi notū. Sed velit deus vt bene oia cedant. Nos hic nō habemus alia noua niſi ꝙ his diebus magni tractatus habiti ſunt cū bohemis qui huc venerunt. Res optime abſoluta eſt: ita vt maieſtas regia tutoris noie dñs illius rei cenſeatur. Sup factis eccleſie mittunt oratores ad nurēbergam: inter quos etiā ſum vnus deſignatus. Eroqꝫ ibidem deo dante cū alijs in feſto ſancti Martini proximo. Quid ſequetur ſciri adhuc nō pōt: qꝛ varie ſunt voluntates. Ibi tñ aliqua concluſio reperietur ꝙ vtinam ſalubris ſit. Regie maieſtati facio ſepe de te mentionem ſemper tibi illam affectam inuenio. Me non expedit vt offeram: qꝛ iamdudum ſum tuus. Mandare potes in omnibus parato parere. Commendo me tibi ſupplicans vt me ſepe de occurrentibꝰ inſtructum efficias. Ex vienna die .xxiij. octobris. Anno. M. ccccxliij.

¶ Hortatur ad pacem hungarie. Epiſtola. clxxxix.

Gaſpar ſchlick imperialis cancellarius. S.p.d. Marſkambano ſclauonie et Laurẽtio
palatino hungarie magnificis fratribus ꝛ amicis chariſſimis. Gauiſus ſum nõ mo
dice veſtris ex literis mihi nouiſſime redditis internam illam ꝛ vetuſtam cognouiſſe
beniuolentiã que me proſequi ſolebatis nõdum eſſe extinctam: ſed potius tẽpore au
ctam. Nam id qđ ex parte mea cõtigit qui vobis indies ac magis afficior ꝛ ardẽtiſſi
mi amoris erga vos repẽdo viciſſitudinem ſingulares virtutes veſtras tantum amãs ꝙtum demi
ror. Hinc certiſſimus ſum ſtatum ꝛ locum quem apud ſereniſſimũ dñm romanoꝝ regem teneo vo
bis complacere ac fore gratiſſimum cum optimorum ſit fratrum ꝛ amicoꝝ fraternos optare: et li
benter videre ſucceſſus. Nec dubitare debent magnificẽtie veſtre me in quocũꝗ ſtatu ꝛ incliti re
gni hungarie pacem ꝛ commodum inuigilare ꝛ oẽ meũ ſtudium ad eius vtilitatẽ ꝯuertere. Nãꝗ
cum diu illo in regno fuerim multaꝗ beneficia illic ſuſceperim: ingrati viri officium foret nõ eſſe ad
ipſius commoda ſtudioſum: ꝛ precipue cum regnum illud xp̃ianitatis clipeus ac murus aduerſus
fidei hoſtes exiſtat. Ex quo ſicut cum bene habet oĩa xp̃ianorum regna fructum percipiunt. ſic cũ
opprimitur detrimentum cõmune eſſe videtur. Hoc ꝛ maieſtas noſtri regis aperte cognoſcit: atꝗ
idcirco operam dat: vt diſſentiones ꝛ inteſtina bella ex regno tollãtur. Quod maxime poſſit fieri
cõfidit ſi ad dietam illã per ſuã ſerenitatem in cõfinibus hungarie aut auſtrie inſtitutam vtriuſꝗ
partis barones ac prelati cõuenerint prout ꝛ vocati ſunt per regias literas. que iam erãt expedite
ettrãſmiſiſſe anteꝙ ego ad regiam curiam de domo mea redirem. Itaꝗ de liberationibus illis ne
quaꝙ interfui: ſed cum rem vniuerſam intellexi: iuſtiſſimã illam ſanctiſſimãꝗ iudicaui. Quid eñ
vtilius quid rectius quidue honeſtius fieri poteſt ꝙ pacem inter xp̃icolas procurare. Non latent
vos quot rapine tumultus incẽdia vaſtitateſꝗ in hungaria fiãt propter hanc que proh dolor or
ta eſt de regno diſcordiam. Palã eſt quõ oppidum cõtra oppidum ꝛ nobiles cõtra nobiles inſur
rexerũt: quoꝗ modo inimicitiaꝝ gladij craſſentur vbiꝗ. Quibus malis obuiaturus rex noſter cõ
uentum indixit: vt qui ſcit ſe ex debito romane regie ciuitatis orphanos ac pupillos debere prote
gere: ꝛ vniuerſorũ regnorũ paci ꝛ trãqllitati cõſulere: ſperãs per cõuẽtionem ea oĩa fieri poſſe ad
que bono aĩo magnificẽtias veſtras audio exortari vt pſonaliter venire velitis: vobiſcum: poteſtis
ꝙplurimos p̃latos nobileſꝗ trahere: vt tãto illic melius firmiuſꝗ hungarie vnio pfici poſſit: vt
vnuquiſꝗ in iuſticia ſua manuteneri quo plures digniores cõſenſerint: Uos preſertim qui vna
mecum ab auo ꝛ patre domini noſtri regis Ladiſlai ꝛ honores ꝛ bñficia immẽſa ſuſcepiſtis. Nec
eñ cõuentio eſt per quam poteſt regnum illud pacari ꝛ ad priſtinam reduci fortunã. Ut nõ ſolum
reſiſtere thurcis ſed eos laceſſere queat. Nec ego vobiſcũ ſentio qui propter cõuẽtum huiuſmodi
turbari paſſagiũ aduerſus thurcos inchoatum dicitis. Nam lõge aliter eſt: cum niſi conuẽtio hec
fuiſſet indita: iam maximus ignis arderet in hungaria. Iamꝗ nõ latrocinia: ſingulareſꝗ ſedes
ſed grauiſſima prelia cum ſereniſſimis ſtragibus exarſiſſent. Sũt enim plurimi germanie barones
et principes: qui videtes ſereniſſimũ regem Ladiſlaũ propterea quia puellus ꝛ pupillus ꝛ orpha
nus in ſuo iure opprimi: miſeratiõe commoti ꝛ tam amore iuſticie ꝙ ſanguinis propinquitate exci
tati: cum validiſſimis auxilijs hũgariam petere diſpoſuerãt. Similiter quoꝗ ꝛ bohemi qui iam in
maximo numero barones ꝛ nobiles ad maieſtatem regiam in legatiõe miſerũt que nũc vienne eſt
ab illo propoſito nõ diſſentiũt. Quos oẽs cõuẽtiones nomẽ retinuit ꝛ vſꝗ in eius exitu retinebit
quia cum rex romanoꝝ (vt dicitur ꝛ veritas eſt) totius xp̃ianitatis ſit caput: et ad eum potiſſime
pertineat chriſtianorum iniurias propulſare: videẽs ſua maieſtas thurcorum inſolẽtias non poſſe
compeſci: niſi chriſtiani prius vniti extiterint ad pacem: vt predictum eſt in hungaria reintegrãdã
predictam cõuẽtionem indixit: rem iudicio omni qui abſꝗ partialitate exiſtũt paſſagio de quo fa
cis mẽtionem nõ vtilem tãtum ſed penitus neceſſariam: cum nulla potentia reſiſtere hoſtibus poſ
ſit: niſi minuta fuerit vnitate. Pulchre ſi quidem apud Criſpum legimus. cõcordia parue res cre
ſcunt: diſcordia maxime dilabuntur. Uerum de maritima claſſe per ſanctiſſimum Eugenium parã
da facitis mentionem. Ego ita illius mentem fuiſſe diſpoſitam cõcedere poſſum: ſed doleo quam
modum executionis non video. Claſſis enim ſi fieri debet venetijs paranda eſt. ſed iam inimicitie
inter Eugenium ꝛ venetos orte ſunt: propter receſſum ex florentia factum. Intantum vt prohibi
ti ſint prelati venetorum curiam ſequi. Que res maritimam expeditionem proculdubio perturba
tura eſt. Exercitum autẽ fieri (vt ſcribis) maximum in hungaria contra thurcos apprime laudo
cupioꝗ vt felicem ſortiatur euentum. Quod ſi fieri poſſet iterum atꝗ iterum vos oro ꝛ obſecro:
vt de pace hungarie prius cogitantes conuentum accedatis predictum inteſtinas diſcordias vna
cum alijs qui aderunt ſublaturi. Ad quam rem ꝛ ad paſſagium poſtea peragendum maieſtatẽ re
giam animatam ꝛ me puſillum paratiſſimum ſemper habebis. Datum in noua ciuitate. xviij ka
lendas decembris. Anno. M.cccc.xliij.

¶ Hortatur ad reſcribendum. Epiſtola.cxc.

Richardus valētinus ſcriptor apoſtolicus Enee ſilnio amico optimo. S.p.d. Tanta eſt vis amoris in te mei vt iterum ad te ſcribere cogar. Quod tamen & libenter facio ꝙꝙ tu ad me nunquā ſcripſeris vel meis literis propulſatus vel tuo nutu motus poſtꝙ & honore & dignitate & emolimentis amplius es decoratus. Cui non equidē inuideo: ſed congratulor potius felicitati tue. Precor aūt ſi aliqn̄ per ocium lꝫ ſaltem tua manu ad me ſcribas: ne inter nos probari videatur quod noſtra in patria vulgatum eſt. Remotus ab oculis remotus a corde. Reuerēdiſſimus patriarcha aquilegieñ. qui me ſuum commēſalem & ſecrarinm fecit hinc breui eſt receſſurus ad ſerenitatē romanorꝫ regis recta via primo: ac deinde in regnum polonie ac hungarie ꝓfecturus: functuruſq́ ibidem legatione ſua. Requiritq́ me aut vna ſecum abeaꝫ aut ꝓ quibuſdā eius negocijs Mediolanū accedā. Quam ꝓfectionem arripiā nundum decretū eſt. Cum dñatione eius libētius irem vt in tuum cōplexum veniaꝫ. Attn̄ vbiuis gentiū fuero tibi penitus deditus ſuꝫ Ex baſilea .xxi. aprilis. Anno dn̄i M.cccc.xlij.

De vtilitate litterarum. Epiſtola .cxci.

Gregorius lolius ſeneñ. S.p.d. Enee ſilnio patrueli ſuo. Hieronymi vetus admodūꝫ ſententia eſt probatiſſima: litterarum inter ceteras hanc eſſe vtilitatem vt abſentes p̄ſētes faciant. Preclare quidem. Nam abſentes his loquimur: videmus tranſmarinos: animiq́ noſtri cogitatio ſine voce: notarū picturis atq́ lineamētis denunciat que certe vtilius quiſꝙ aut humano generi antiquius nō facile inueſtigari poſſet. Uerum cum hm̄oi viciſſim perfrui poſſumus vtilitati aut alterius fortune cōſcij letarentur: altero tn̄ ſatis habes te ſcilꝫ virum huius prerogatium participem. Et id quidem michi carum. Sed multo carius ſi alternas mutuaſq́ exarauerisvt & tuas dum legerem: te alloquerer: tuiſq́ pictas notulas digitis parentum oculis offerrem qui tantopere obſeruaui vt filium tuum vt pium decet. De his hactenus. Uale ex ſenis.

Laudat. Fredericum ceſarem. Epiſtola .cxcij.

Franciſcus de picciolpaſſis dei gratia ſancte mediolaneñ eccleſie preſul Ornatiſſimo viro domino Enee ſilnio poete laureato. S.p dicit. Ingēti voluptate & gaudio eloquentij. Enea mi in xp̄i charitate dilectiſſime afficit me epiſtola tua data in feſt: xv: nu hen nonis decembris: mihi reddita idibus eiuſdem cum recenſione veterum tum pro more inter nos mutuarum ſcriptionum: tum ipſa ſerie contentorum. Cumq́ pro ſpore ſtili ſerie ac facultate dicendi & extimatione quam de te facimus proqꝫ cordiali erga te amore noſtro tua ſcripta ſemper legerim: non minus auide ꝙ libenter etiam vbi fortaſſe non quandoqꝫ reſponderi. Hic maxime tunc quando quidem intelligaꝫ operante diuina gratia eo te loci euectū: vbi ſicut virtute conſcendiſti ita poteris ipſa virtutis via proficere plurimum ad reipublice eccleſieqꝫ parem glorioſiſſimoqꝫ principi: non modo tuum verum & vniuerſorum: ac plurimis tibiqꝫ ipſi & honori tuo cōferre nō modicum Atqꝫ qm̄ te nouimus tuūqꝫ ingeniū deſideriūqꝫ: nō te ſuper uacuo exhortamur ac pro iſta tranſlatione tua & animi diſpoſitiōe cōgratulamur. Iterū atqꝫ iterū colletemur tibi cui cōceſſum eſt ex loco & officij dignitate vt te valeas demōſtrare: ſi quā dabis operā fideliter & prudēter ſpero expcto & expecto. Animo eni ratione diſpoſito & diligēter ad bona vadenti oia ꝓſpere cadūt. Iuſta nāqꝫ deſideria diuina ſēper pietas comittatur. Age itaqꝫ et perſeuera feliciter vt magno cepiſti principio. Exerce ad pietatē quam ſm̄ ap̄lm ad oīa vtilis promiſſionem habet vite que nunc eſt & future: vt aſſequaris laureā verā ſcꝫ coronā iuſticie & eternitatis. Dicas & cū apoſtolo ad feſtū. Nō inſanio optime feſte: ſed veritatꝭ & ſobrietatis verba eloquor. Ad que maximū incitamentū tibi boni xp̄iano & literato corona laurea quā aſſumpſiſti vel acceꝑiſti. Ego vero deiceps crebriores expecto litteras tuas rerū indices tuiqꝫ ſucceſſus: neqꝫ tardus ero i reddēdo meas. dūmodo intelligā ad te poſſe deferre. Nūc eni ad fortimā ſcribo: ideoqꝫ tardius ꝙ debuerā. Non facile eni ꝓducūtur incerta & fortaſſis eſſet multo ſerius ad te peruenitūt: lꝫ varijs & multiplicatis literis euitamur vt vel ſaltem hm̄oi reſcriptionum noſtrarū quicꝙ reddat̄ qn̄qꝫ tibi. Nam ſicut ambiguitas fruſtrādi laboris reddit hominū pigriorē: ita ꝓ diligentiā ſuperetur neceſſe ſit. Et q̇dem libēter ſcribo & ſcriptabo intelligēs & cōſiderās tum ex epiſtola tua tuꝫ ex alijs conditionē dotis tam nature ꝙ virtutis & ſacratiſſimā auguſtiſſimāqꝫ intētōem Ceſaris noſtri p̄ntis qui velut nouū quiddā ſydus emicuit: hac tēpeſtate neceſſariū vt ꝓernemus: velut auguſtinus illi ſuo ſeculo pacem redidit & fundauit: ſic iſtum ſuo. Ego q̇dem ita mihi ſuadeo nō incerta ſpei ratione Eſt eni vt in primis audio princeps iſte catholicus & pius etate florida: queꝫ ſapiētia grauitas & vite integritas comittant. Cani ſunt eni ſenſus hois & etas ſenectutis vita immaculata. Corpore ſtrēnuus vegetuſqꝫ & robuſtus apt⁹ & patiēs ad labores: fortis cōſtanſqꝫ animi ſobrietatis cultor precipuus. Cum vt ſcribitur in ſapientia ſobrietateꝫ eni docere prudētiam

⁊ iuſticiam ⁊ virtutem quibus vtilius nihil eſt in vita hoībus. Attende q: preteꝛmittit ſobꝛietatē que huic principi maxime inſita eſt: cetere ſubnexe ſunt virtutes. Et catho inquiebat non legiſſe ſe neq; vidiſſe hoīem ſobꝛiū inuadentē rē publicā ꝑter ceſarem. Audio ⁊ hunc noſtrum principē obſeruantiſſimū ac parciſſimū ita eſſe tempoꝛis ⁊ vtilem locatoꝛem: vt ne q̇dem punctū ꝑterat quod potiſſime parat ſobꝛietas. Eſt ꝫ memoꝛ ſapientis. Nihil enim precioſius tempore quod nec auro nec vlla ſapientia redimi poteſt elapſum. Soluſq; ſapiens eo ſcit vti ⁊ in ſuam redigere poteſtatē ⁊ efficere quecunq; magiſter: etiam atq; etiam cum vulgo ſeu ꝓ indoctis ocioſus apparet. Eſt ꝑterea liberalis iuxta exigentium rerum ⁊ tēpoꝛum ⁊ conſequenter pꝛemiſſoꝝ ſuoꝛum tum in re dapſili tum ceteris ⁊ obſeruantiſſimus ⁊ vtilis diſpenſatoꝛ: quod vtrūq; requiritur precipue in pꝛicipe. Nam bene facta male locata Cicerone pꝛobante malefacta arbitrantur. Ennius. Quid eſt enim violari ꝑdari oneribus intolerabilibus ſubditos toꝛquere ꝙ̄ effuſione ſplendeas ſpergas ⁊ diſſipes niſi gloꝛieris in malis ⁊ Roboā filij ⁊ regis ſucceſſoꝛis Salomonis moꝛe pares ipſe tui ruinā. Mendax vero omnis cum impꝛobetur vt ſcribitur execrabilioꝛ multo pꝛinceps. Iuſticie magnatuꝫ ⁊ pꝛincipis eſt verbum tenere ſuum vt ſcriptum eſt. Verbum regis verbū veritatis ſubditos regere confouere ac tueri velut bonus paterfamilias: vectigaliaq; eo oꝛdine diſpenſare ne cogatur inijcere manus in aliena quod ſemper euitauit. Traianus ceſar ille auguſtiſſimus atq; optimus gratiſq; ſeruire in pꝛopꝛios vt facile gloꝛioſus apud alienos efficiatur. In malis ſeſeq; ſimul condemnet deo ⁊ mundo magis ingloꝛius ⁊ impotens ad oīa factus. Impoſſibile namq; eſt vt inq̇t Ariſtoteles in ethicis aut certe non facile: ꝑclara ab eo agi cui deſunt facultates. Nec dubium q̄n magno ſint adiumento diuitie in gerendis grauibus ei qui liberaliter ⁊ pꝛobe ſciuerit: vti ſuiſq; locis ⁊ tempoꝛibus exinde diſpenſare. Quinimmo ſecus ab omni ſ conatu ⁊ gloꝛia inchoatoꝝ cogeꝛ cum ignominia reſilire. Quod ſi quidem pꝛudens ⁊ magnanimus noſter Ceſar euitabit vt peſtē tam pꝛopꝛio conſilio ꝙ̄ ſuoꝛum: quibus vt audio cōiter ⁊ eccleſiaſticoꝝ ⁊ ſecularium excellentium inſignium ⁊ literatoꝝ quos veneratur ⁊ lateri congregatꝭ ſuo iuxta moꝛem ceſarum ⁊ pꝛioꝝ pꝛincipū ꝑdeceſſoꝝ ſuoꝝ ne ſibi obijciat euangelicum illud. Ecce homo qui cepit edificare ⁊ non potuit conſummare: cum ſit ipſe ꝓ pꝛudentiſſimus atq; oꝛnatiſſimus in vita ⁊ in omnibus geſtis ſuis. Que cū ita ſint ſuauiſſime mi Enea: ceſarq; opibus abundat potentiaq; numero hoīm ⁊ copia gentium: ⁊ abſq; pꝛudentia ⁊ magnanimitas conueniat: que pꝛecipua ſunt ad res arduas capeſcendas: cōditioq; tēpoꝝ ⁊ plurima ſe offerant que ſuffragentur: non dubito ſi voluerit dummodo durat ſuperſtes iuxta dies nature futurum in ꝓteſtate ſua vt pacem det eccleſie: ⁊ componat non modo pꝛincipatus ⁊ oēm populum xp̄ianum ſed ⁊ vniuerſum oꝛbem ad vnicam veram fidem xp̄ianam ⁊ ſanctam deducat eccleſiam ad altiſſimi dei gloꝛiam ⁊ honoꝛem ſublimationēq; throni ſui cum laude perpetua ⁊ eterna ſalute. Quod vt diebus noſtris conſpicere valeamus pietas diuina concedat. Sicq; culmen diuine maieſtatis exoꝛtare nomine meo ⁊ me nimium cōmendatum fac ſue clementie: deuotiſſimum quidem ſeruulum virtutum ſuaꝝ ⁊ effice tante: tamq; ſancte ſpei auidiſſimū ex peccatoꝛem. Preterea de re tua cum ſereniſſimo ac doctiſſimo Gunfoꝛto noſtro ſecretario ducali verbum habuit. Nicolaus tuus noſterq; conueniens cum domi qui ſubſequenter nobiſcū fuit. Agit animuſq; qua eſſet incedēdū via: ꝓ honeſti tui deſiderij cōplemento qui ita ſe pꝛomptum vt in re ꝓpꝛia offert. Deindeq; arbitramur ſimulq; arbitrati ſumꝰ vt literas ceſaris quos ei ꝓponis impetres ad illuſtriſſimū pꝛincipem noſtrum: nec tua confectaſq; manu nec ſcriptione noſtra ruꝫ: ⁊ mittere ſtudeas ad manus ipſius Gunfoꝛti qui comodius materiam ingrediatur. Neq; vel Nicolaum cōmonefacito cum literas ipſas dederis ꝙ ſolicitatione non deſit nec diligentia. Ea eniꝫ eſt qua adēpta parata impetrari queunt. Libꝛum demū tuum dialogoꝝ habuimus ⁊ penes nos conſeruamus. De rebus italie accipe que ad pñs ſic ſe habent: romanus pontifex non obſtantibꝰ publicis editis ſeu enunciationibus conſcriptis de tranſlatione ad vꝛbem romanam que debuit eē ſeptima ianuarij ꝓxime lapſi etiam floꝛētie ſedet: nec moꝛtui ſuo ſimile videtur quicq̄ Rex aragonum victoꝛ in regno neapolitano copias congregat tam equeſtres ꝙ̄ pedeſtres: longo vt dꝛ numero viginti milium equitum ⁊ peditum in copia. Idem ⁊ hic illuſtriſſimus pꝛiceps noſter etiā poſt victoꝛiam percuſſerant inuicem fedus ſeu potius renouarunt. Et manent veneti iuxta cōſueta magiſtri militie: reliqui vt pꝛius tam iuxta inſubꝛiam ſeu longobardiā ꝙ̄ per picenum ⁊ tuſciā. Duo tū militie pꝛincipes abſunt vt diu ex patria iſta adinuicem cūctantes ſeu male concoꝛdes apud picenum ⁊ patriam peruſinam ꝓ pꝛimo vere detegentur ea que ꝓducere conſueuit. Dum apud nos interim bella ceſſant: ⁊ patria iſta italie flos reſpirat: ciuitas tua quieſcit. Reuerendiſſimus cardinalis placētinus vel moꝛtem obijt: vel ꝓpe febꝛibus ⁊ etate decrepita coꝛreptus apud caſtellionem ſuum deſideratum: immo haberi vt oꝛdinatum xp̄ianum docet obdoꝛmiuit in dño. Vale felix in dño amantiſſime in xp̄o fili. Datum mediolani. iiij. febꝛuarij. M. cccc xliij.

Petit reſcribere literas. Epiſtola. cxciij.

IOhannes de bogōia cardinalis ſancti Caliꝛti. S. p. d. Enee ſiluio viro clariſſimo. Trinas ſuperioꝛibus diebus tum ad nos tum ad dilectū noſtrū Iohannē peregallū vidimus literas tuas: que nobis prout ſemper conſueuerunt ſcripta grauiſſime fuerunt: et reliquam dirigi feliciter vtrūq; noſtrum exoptat non parum profi. ere. Quare ꝓpter diligentiam atq; virtutem tuam ſummopere cōmēdantes: precoꝛdiales tibi agimus gratias qui ſemper vt conſueuiſti memoꝛ es noſtri. Nec diſtātia locoꝛum aut vllis occupationibꝰ ſeu laboꝛibus a ſcribendo retrahere ſed aſſidue intimare procuras quo ad rē conducere poſſit de qua nunc agitur. Unde clariſſimum de illa; quem in te eſſe nunꝙ dubitauimus fide capimus experimētum. Rogamuſq; vt quemadmodum cepiſti ita in poſterum agere pergas. Neq; te retrahat ab aſſumpto opere multitudo immēſa laboꝛū quos ſubire vides ⁊ pati te opoꝛtet: qm̄ ad hoc oēs nati ſumus: ⁊ eoꝝ precipue virtus extollitur qui pectoꝛe firmo perſiſtūt. Sed ne inter maximas occupationes tuas nos hic eſſe ocioſos exiſtimes mittimus cum preſentibus gloſam aurelianeñ. qui cōtra prouerbio contradixit textui ad reſponſionē Eugenij datā regijs oꝛatoꝛibus atq; alijs per nos editam que iudicio noſtro nō modicum ad rem facit ⁊ per quam emulus reſpondere parteſq; noſtras tueri ac alius prout expediens fuerit te iuuare poteris: publicando ⁊ cōicando eā ſicut videbitur. Alia hic occurrētia ꝓnūc reticēda cēſuimus: cū nudiuſquartus ex medijs vt ita loquamur rebus ad te acceſſeris reuerendiſſimus cardinalis aquilegieñ. ꝑ illas partes legatus ex latere: ⁊ cum eo plures de his oībus infoꝛtunatiſſimi. Ex quibus intelligere poteris qd apud nos agatur qdue de rebus ſperandum ſit. Uale feliciter. Ex baſilea. Anno. m. ccccxliij.

Excuſat ſe ꝙ non ſcribat. Epiſtola. cxciiij.

WEnceſlaus bohemus Iohanni canonico Uratiſlanieñ. amico percaro. S. p. d. Debes veniā dare occupationibus meis ſi ad te vt cupis et ego optarē nō ſepe ſcribo. vix enī ſpaciū ſomni cibiq; ſumendi habeo. Ita me ſupremus cancellarius fatigatū reddit. Inter oēs tñ laboꝛes ſū memoꝛ ſꝑ tui: nec vnꝙ ex coꝛde recedis meo: ⁊ ſi poſſem in aliquo tibi pꝛodeſſe ambabus manibus facerem nouitates autē ⁊ iſta leuia ſcribere nec ocium habeo nec curo. Si quid eſſet quod te vellem mei cauſa facere: ſtatim rebꝰ omiſſis alijs tibi ſignificare. Idē ⁊ facere te vellem erga me. Sed ſumere calamum gratis cum tota die inuitis ſit in manibus nō video cur me videas abhoꝛtari: nec tamen hac vice retrogradus tibi ſim hec de nouo ad te deducam bohemos. ſ cum maieſtate regia diuerſos habuiſſe tractatꝰ: tandēq; conueniſſet: vt in feſto ſancti michaelis alia hic teneatur cōuentio cum eis vt res omnes perficiantur: quia vt ſpes eſt omnia bene terminabuntur. Oꝛatoꝛes regis polonie hic ſunt et cum eis cardinalis ſancti angeli. Iamq; tractari de rebus hungarie hic debet. Uale ex Uienna. Anno domini. m cccc xliij.

Executoꝛia taciturnitatis Epiſtola. cxcv.

NIcolaus amidanus. S. p. d. Enee ſiluio poete preſtanti ⁊ amico ſingulari. Credo te vehemēter admirari Enea dulciſſime ꝙ poſtꝙ iſtinc abijſti lr̄aꝝ meaꝝ nihil ſuſceperis: preſertim cum ⁊ ego antea pollicitus ſepe fuerim me crebꝛo ad te ſcripturum de his que apud nos indies agerentur: ⁊ tu iampridē vnas ad me literas dederis. Ego quoniam reuerendiſſimus cardinalis ſancti Laurentij in damaſo ad sereniſſimos romanoꝛum ⁊ polonie reges legatus per hanc ſacram ſynodum deſtinatus craſtino mane a nobis eſt receſſurus ⁊ vna ſecum Laurētius noſter cui preſentes commiſi. Iamq; maxima pars noctis effluxit non poſſum excuſationes meas ⁊ ſilentij cauſas ad te ſcribere: precipue cum multarum rerum plenus ſum quas per literas tecum communicare libenter vellem. Sed quia pꝛohibente anguſtia tempoꝛis id efficere vllo modo non poſſum: malo hoc modicum tempoꝛis quod mihi ſupereſt in alijs ſcribendi ꝙ in excuſatione mea conſumere. Scio enim ꝙ tu omnibus rebus grauiſſimo ſemper iudicio vſus es: ſilentium meum in bonam partem accipias. Quod ſi foꝛſitan ⁊ culpabilem ⁊ punitione aliqua me dignum iudicaueris paratus iam ⁊ pꝛomptus ſum coꝛrectionem tuā omnem ſubire. Quam etſi aſperrimā animo tuo foꝛſitan concepturus ſis: eam amici peregalli interceſſione leniri poſſe confido. Quare non eſt quod ſerenitatem tuam multum foꝛmidem: quādo quidem certiſſimus ſum arma mihi parata quibus ſuperare te faciliime poſſim accipe igiť ex multis hec pauca. Uale ex baſilea. m. cccc. xliij.

Commendat cauſam friſingenſis eccleſie. Epiſtola. cxcvi.

AEneas ſiluius S. p. d. Reuerendiſſimo in xp̄o patri et domino colendiſſimo Ludouico cardinali arelateñ. Recepi nuper literas tuas admodum longas: et cum his fuerunt capitula pacis et lige inter Eugenium ⁊ regem aragonum concoꝛdie. Poſt hec ſignificabas

receſſum illorum cardinalium ex baſilea quos abiiſſe inuitos aſſeruiſti. Cupiebaſq; vt omnia ma
ieſtati regie reſerarem. Sed iam omnia ex italia erant ſibi nota: nec latet regem noſtrum pleroſq;
principes eſſe: qui magis ſua querunt ꝙ illa que ſunt ieſu xp̄i. nonnulli tamen mirantur in quorum
numero meipſum pono: qm̄ gallici qui propter regimen ſicilie partem alteram ſequebantur: nunc
illa perdita in priſtina ſententia perſeuerant. Cum dicii ſolet effectum tolli ceſſante cauſa ſenſiſſe-
mus nos gallicorum mentem ſi Johannes oſſemburgeñ literas in franciam differendas diligēter
miſiſſet. Sʒ timeo ne fuerit piger in republica qui ſolet in priuata diligētiſſimus eſſe. Scripſit nu
per ſerenitas ceſarea ſacro concilio in fauorem Henrici viri optimi ⁊ literati: vt eum friſingeñ. ec-
cleſie preficeret epiſcopum. Exiſtimaui tantum principem exanditum iri. preter ſpē accidit vt pre
ces eius reiecte fuerint. Interim electus eſt per capitulum ſiue iure ſiue iniuria cardinalis ſancti
Martini. Is recurſum ad vos habebit confirmationis cauſa. rurſus ſcribit ceſareum culmē vt ſu-
perſedere velitis confirmationemq; differatis. Ego itidem ſuadeo et precor itidem propter bonuʒ
ſacri concilii: ne ſpernatis hanc petitionem ſicuti primam. debetis enim hunc tantum principē ad
quem ceteri omnes oculos dirigunt: quiq; nec muneribus nec precibus ad aliquam iniuſticiā mo
uetur: vobis ⁊ concilio fauorabilem facere. Ne irritantes ſuam dementiam cogatis eum iter fle-
ctere. Scis preterita ꝗ̄tum apud eum poſſit magnificus gaſpar cancellarius qui vobis fauerit: ni
hil eſt ꝙ alios timere habeatis. Allicite igitur hunc virum ⁊ beneficiis deuincite: maximo hoc tem
pore quando conuentus nurenbergeñ. inſtat qui per totam xp̄ianitatem eſt vulgatus: quando ⁊
carnaial ⁊ alii inſtāt vt rex ſe pro altera parte declaret. Et cardinalis ſancti angeli apud hungariā
pro viribus dn̄m ſuum tuetur: qm̄ Eugenius nec congregari aliud concilium: nec fieri declaratio-
nem vult niſi pro ſe fiat: nec eñ ambigo quem rex aragonum alter reſpōdiſſet in factis eccleſie ni-
ſi per ipſum fuiſſet perturbatur. Uidebitis in breui conuentum fieri ad quem ſi rex non iuerit, ꝓut
timetur ſaltem mittet plenum mandatum ſicut eius litere in orbem miſſe decantant. Et ſi vota ve-
nientium conſonauerint ad congregationeʒ indubitati concilii procedetur. Id ſi nequeat obtine
ri: declaratio fiet quam deus bonam det. Sed ad hoc oportet nos principem hunc affectum habe
re: eius preces exaudire: et ſeruitores ſuos promouere. Maximeq; vobis eſt opus cancellarii votis
annuere: vt eius frater obtineat eccleſiam friſingeñ. nam ſi confirmatio cardinalis nō maturetur
aderunt: vie que veſtram partem iuuabunt plurime: ⁊ vos poſtea in conuentu nurenbergeñ. maio
rem fauorem habebitis. Et preſertim ſi eo miſeritis oratores qui poteſtatē habeāt regie maieſta-
ti complacere non autem verba dare: que ventrem non implent. Quod auteʒ ſuadeꝰ vt facta eccle
ſie regi commēdem: ego nō ſum tanti. In eo tamen gaudeo ꝙ hunc principem religioſum video ⁊
nullius mali auidum. Electores eſſent in hanc rem hortandi qui conſultores ſunt ⁊ membra impe
rii: non Eneas qui vermiculus eſt et cuius verba in fumum tranſeant. Uale ⁊ me vt ſoles inter ſer-
uitores ama. Ex grets.

Offert operas ſuas in cauſa friſingeñ. eccleſie. Epiſtola. cxcvij.

Franciſcus quadratius aduocatus cōſiſtorialis Enee ſiluio. S. p. d. Recepi mi Enea
literas tuas lōgo tempore expectatas quibus perlectis ex earū principio percepi nil
aliud niſi te credere me falſa perſuaſione vſum: verſutiiſq; vacare. Ha mi Enea ſi cer
tos verſutos appellas qui cum veritate nitūtur verſutus ero ⁊ in hanc partem verſu
tias traxi. In pōtiarum autem cum ⁊ vatum numero aggregatus ſis nō verſutias ſʒ
delie ſciam me captaſſe excogitare debes: queſiui ego illa ipſa poemata que minime reperire qui
Credo delias omīa traxiſſe que vt primum affuerit lyram ireaſſumam tuamq; gloriam lauree im-
mortalem reddam. Ceterum mi Enea licet tue ep̄la in cauſa quā noſti nihil lucri aſſereret: ego tñ
ꝗ̄primū vidi lr̄as regis ſereniſſimi a nemine ꝓmotas: expeditionēq; rei ꝑ cardinali futuram: ac
tres ſacras diſputatiōes ꝑ eo in vnum concurriſſe pro ſereniſſimo rege memet licet irrequiſitꝰ op
poſui cauſamq; ſic peroraui vt ibi effectum ſit: vt expeditio que celeris credebatur retardationeʒ
ſortiretur iudicis ⁊ poſt factum totaliter hic impedimentum eſt vſq; ad aduētū literarū cōfirma-
tionis facte per metropoliticū. Si rōnes aſſignate in literis regis vere ſunt: electio ⁊ ꝯfirmationi
hſi opitulātur oīa ruūt. Quā rē copioſius ⁊ ſerioſius ſcribo Caſpari cuꝰ negocium agit. Iddirco
mi Enea ⁊ ſi in dicta cauſa nullū lucrum eſt. tñ reſtitiſ ſine lucro: qꝛ nō oia lucrum petunt. Sed illō
vetus prouerbium te mihi excuſatum reddidit. Neptūnum Neyades petiit in futurum. Sis me-
mor tuiꝰ Frāciſci qui te ad aiam diligit. Deū teſtor ꝗ̄primum ingeniū reaſſumā tibi inſultū dabo.
Recommiſſum me velim regie maieſtati ſereniſſime cui me vt romanū indies offer ⁊ ſtrenuo mili-
ti Caſpari cui ad plenum ſcripſi: necnō eximio artiū medicine doctori Jacobi ceſareo medico. Ua
le ⁊ me ama vt ſoles. Ex baſilea. Anno. m. cccc. xliij.

Commemorat operas ſuas et italas nouitates. Epiſto. cxcviij.

MArianus ſozinus Enee.S.p.d. Olim nullas ad te dedi literas:q2 nec itellexi aliquē de te recta via venientē. Tuas tamen ex Gregorio frequentes ſalutationes accepi:a quo etiam intellexi felices ſucceſſus tuos:qui mihi gratiſſimi ⁊ iocundiſſimi extitere:feliciorelqꝫ miles expecto. Ceterum hic Ludouicus qui ſereniſſimum imperatorem accedit:tui cognitionem aſſeruit habere:quare quedam tibi exponenda cuꝫ eo contuli. Tu igitur fidem adhibebis: meiqꝫ amore et contemplatione ſi illi officioſus eſſe potes id agas exoro. Ego iſto anno lecture renunciaui:quoniam aliquando viuere non ſemper degere inſtitui:tu vero cogitabis ac operam dabis his que ab iſto ludouico mei ex parte erunt expoſita. Poſt tui vltimum diſceſſum tres filij maſculi mihi nati ſunt. Ex qbus duos habeo ⁊ indies aliū expecto. Super decretalibus commentarios edidi:⁊.xxiij.tractatus compoſui:⁊ nouiſſime oſculum de ſortibus ad reuerendiſſimum cardinalem Nicenum tranſmiſi:que oia ſi tempus cōceſſuꝫ fuiſſet ad te dediſſem:ſed dabo ꝙprimum potero. Poſtremo nil aliud ſupereſt niſi vt valeas ⁊ noſtri memor exiſtas. noueris clariſſimū regē aragonum ⁊ victorioſiſſimū ducem Nicolaum piciniū pro ſacratiſſimo dn̄o noſtro Eugenio totam marchiam ⁊ patrimoniū recuperaſſe:firmo atqꝫ eſculo duntaxat exceptis:partemqꝫ romandiole:plures enim ab eo conductores deſcuerunt ex his qs fideliſſimos arbitrabatur:ſanctiſſimus dn̄s noſter.xvi.kal.octobris hinc iocundiſſimus ⁊ letiſſimus abijt:eritqꝫ rome infra paucos dies. Vale ex ſenis.

Exhortatur ad reſponſum reſcribendum. Epiſtola.cxcix.

ADam de mulin anglicus apoſtolice ſedis prothonotarius Enee ſiluio poete.S.p.d. Amantiſſime ſocie modico iam ſuperiori tempore delatas ad me preſentium perlatorem dulciſſimas epiſtolas tuas libentiſſime recepi:earumqꝫ exigentiam pro virili mea ſum ſecutus:ita ꝙ regia celſitudo impreſentiarum bene inclinata eſt habitoqꝫ auiſamento ſui magni concilij:id plene ſpero fiet de quo animus tuus contentus erit. Aperui mentem meam latori huius:cuius grauitas ⁊ induſtria plenam vendicant adhiberi ſibi ſidem:quam mei ex parte ſibi queſo dare velis et nomine meo ab eo dignanter recipere burſulam paruulam quā tibi mittit de manu ſua laboratā virgo nobilis neptis mea. Optime mi Enea ſignificare queſo digneris mihi a de tuo:ſi quid in anglia tibi gratum fiendum erit ⁊ ante omnia accōmoda mihi ſepe epiſtolas tuas:quas potero ad tui memoriā in conſpectu principis oſtendere qm tali adiutorio digne ſunt. Rogo ⁊ iterum rogo mihi ſepe ſcribe. Et vale felix optime ⁊ antique ſocie. Ex londonijs. Anno dn̄i. M.cccc.xlij.

Agit gratias pro conſiliariatu. Epiſtola.cc.

BArtholomeus epiſcopus cometanus.S.p.d. Enee ſiluio ſeneñ. poete clariſſimo ⁊ amico preſtanti. Dulce mihi admodū ⁊ ſuaue eſt vir clariſſime ꝙ valeas dummodo recte valeas quando te apud tuum ceſarem honore primū ⁊ cōmodis nō carere exiſtimē:ſed apud eū indies te ob ingentes virtutes tuas ⁊ doctrinā magnipēdi ſciam et intelligā. Scripſiſſem ad te crebrius: niſi pnolutus viſitationi epiſcopatus gebenen. ob graue⁊ meā penuriā:vt viuerem ſumpſi inuitus. Cum enim vt ſolent viſitatores ipſo in exercitio per eā dyoceſim currerē diſcolus nō potui nec Crebrius: nec plus ſcribere ad te cui in ſcribendo ac oibus ferme more ferreo ſtringor. Scias itaqꝫ me valere cum omni familia ꝙꝙ mi ſere:ſuſcepiſſeqꝫ conciliariatus regij ad quas tu tantopere laboraſti: mihi quidem caras et gratas ⁊ inter res alteras cariores Et ea propter Ceſari tuo primū que tanta in me hūanitate vſus eſt:tibiqꝫ ac Jacobo qui ⁊ initiū ⁊ incepte rei finem prebuiſti ago gratias indefeſſas:nō recuſans ſi modo poſſim veſtris:honori ⁊ quomodo prebere vices. Reſtat aliud vt cōmuni rei noſtre tractāde nunc admotis calcaribus totis viribus te exhibeas in medium pro veritate neminem extimeſcens. Potes enim nunc quo gratulor rei noſtre apprime fauere: ⁊ vales ad ceſarem et oēs ſuos. Idcirco tanꝙ fortis athleta ac certatori medium campum occurras:⁊ vt res ſucceſſerit me certū reddas. Et ſi vt gliſcimus ſucceſſerit apud regem ⁊ ſuos rem meam que tua eſt ſingulari affectu commendatā ſuſcipies,vt ſic videā te alterꝫ eſſe in re mea quemadmodum et in tuis agerem indefeſſus. Vale ⁊ me ama vt ceperas licet abſentez ⁊ inſudes gratificari tuo humaniſſimo ceſari. Ex gebennis tertia die octobris. Anno. M.ccccxliij.

Refert quomodo ab ymis ad altiora conſcendit. Epiſtola.ccj.

ENeas dei gratia epiſcopus ſeneneñ. domino Petro noxetano equiti et comiti palatino et amico ſingulari.S.p.d. Pupugerunt cor meum litere tue quas nudiuſquartus ex ore tore florentiuo accepi lachrymaſqꝫ meis ex oculis non paucis excuſſerunt. Nam et triſtes videbantur miſeriam quandam pre ſe ferentes ⁊ manu tua ſcripte neſcio quid latentis exer-

gie ad cõmiſerationē ꝓuocandā amplius attulerūt. Videbar cū illas legerē teipſum videre ⁊ al
loqui cui pɾefero neminē ⁊ quē ante ſex annos nō vidiſſem. Legi ego ſcripta tua non ſine lac hꝛe-
mis: quas partim iocunda recoꝛdatio mutui amoꝛis partim cõmiſeratio tuaꝝ aduerſitatū ꝓuo
cauit. Lachꝛymas nobis aliquando inſperatū gaudiū aliq̄n inopinat⁹ meroꝛ extoꝛquet: vtrūq̧
in cauſa fuit. Nā ſuauis epiſtola tua nō ſperan·i mihi reddita eſt que abſentē .cariſſimū pſentez
reddidit: ſed te preter opinionē meſtū atq̧ afflictū oſtendit. Itaq̧ cū primū tue manus caracte-
res inſpexi oboꝛte lachꝛyme teſtimoniū leticie prebuerūt. Cū tuā cognoui calamitatē meroꝛi meo
aſtipulate ſunt: neq̧ eīn cum flente amico non flere ⁊ cum dolente non dolere fas fuit. At poſtq̄
meli⁹ ad me redij cū animaduerterē te reſponſum exigere ſtatui ſatiſfacere deſidero tuo immo ve
rius meo. Nam quomodo fieri poteſt vt ego ſcribenti amico nō reſcriberem qui neq̧ his reſpõſio
nē ſoleo negare qui me oderunt. Multa ſunt: Petre amantiſſime in tuis literis reſponſione egen
tia quibus capitulatim annotatis: ⁊ tibi ⁊ mihi q̄ breuis potero moꝛē geram. Ais ergo in primis
permoleſtū tibi fuiſſe ꝙ me alloqui florentie nequeris. Credo equidē ⁊ eo mihi acerbi⁹ fuit: quo
magis preter ſpem tuo colloquio ſum priuatus. Acceperā nāq̧ bononie te roma reuerſum florē-
tie moꝛem agere: atq̧ ideo ſpe plenus iter acceleraui. Cum veni florentiā didici ex Roberto mar-
tello cõmuni amico te valitudinis cauſa in villa lauari. Scripſi ad te ſi cõmodo tuo poſſes in vꝛ-
bem redires dum mandata ceſaris apud magiſtratū ciuitatis exequerer. Demoꝛat⁹ ſum illic bi-
duo ſed neq̧ tu aduenisti neq̧ reſcripſiſti quicquā. Veniſſem ad te in villam niſi putaſſem oneri
me futuꝝ homini qui cum coniuge ac liberis receſſiſſet. Abij ergo rurſum. Poſtea cognoui Mar
tellū cui literas credidi non fuiſſe in reddendis illis vt promiſerat diligentē. Senis autem manſi
apud neceſſarios meos dies octo: neq̧ me tuus homo conuenit quem dicis a te miſſum qui me al
loqueretur. Cum eſſem rome paucis que ad me ſcripſiſti abunde reſpondi. Et iterum poſt re-
ſponſum alteras ad te literas dedi quas coniecto tibi fuiſſe non redditas qui nullā earū mentio
nem facis. Exiſtimaui deniq̧ cum redirem in germaniā te mihi nullo modo eripi poſſe quin floꝛē
tie conueniremus. Vale dixi romane curie ⁊ collectis ſarcinulis: ſenas repetij eo animo vt oꝛdina
tus eccleſie mee rebus ad imperatoꝛē qui me reuocauerat q̄primū redirē teq̧ in tranſitu floꝛentie
viſerem. Sed que ꝯſilia hominū certa: que cogitatiões rate: obſiſtit votis meis charitas patrie q̄
diutino afflicta bello: pacis egena: quietis auida. Alphonſum regem aragonū me petere hoꝛta-
ta eſt ab eo vt ſalutē ſibi impetrarē. Fredericus quoq̧ imperatoꝛ qui cum nouiſſet iniuſto bello
ſene. circūuentos eſſe mutato reuocationis mee pꝛopoſito de componendis tuſcie reb⁹ mihi mā
datū dedit. vtq̧ romā e neapolim me cõferrē ea de cauſa iuſſit. Ego q̄uis in me nullū eſſet in tā-
to negocio momētū: patrie tamen nō miſereri nō potui: neq̧ imperatoꝛi nō obedire licebat. Redij
romam ibiq̧ menſibus quattuoꝛ ſum retentus anteq̄ hinc daretur exeundi facultas: nunc hic
mēſes duos ago. Neſcio q̄ erit rex finis ſcio: q̄d vellē: video qð nollē. Semp illð virgilianum āte ocu
los mentis mee verſatur bella hoꝛrida bella et thyꝛim multo ſpumātē ſanguine cerno. At que iam
vis hec ſyderū tam iniqua que fatoꝛum diritas cum quieſceret oīs italia patria mea quietem ha-
bere non potuit: quinq̧ male bellū ſenēſi. ducūt Et que ciuitas tam opulēta eſt que nō exhauria
tur exinaniatur tam diutino belli malo. Nemo tam robuſtus eſt quē nō atterat cõtinua febris. Di
cat aliquis. Dabit deus his quoq̧ finē. Scio eīn neq̧ tempeſtas eſt quā non ſequitur trāquilli-
tas. At multi pereūt priuſq̄ poſitis vētis ſternatur equoꝛ. Omniū rerū viciſſitudo eſt. Fateoꝛ ſed
nos interea patimur. Verum hec moꝛa nō ſolū patrie cauſa mihi moleſtiſſima eſt: ea q̧ ratione ꝙ
tunc pacē quero neq̧ illam neq̧ te inuenire poſſim: fero tamē patiēter ꝙ ſine mea culpa accidit
te quoq̧ ꝓ ſapiētia tua idem facere velim. Sed pergo vlterius. In tuis literis dicis te omnib⁹ in
rebus erga me viuere amicitia officio functum. Confiteoꝛ iſtud. Neq̧ ego me amicum habuiſſe
vnq̄ ſcio q̄ verioꝛ aut ſincerioꝛ fuerit. Nametſi ſolent res ſecunde immutare homines: te tamē nul-
la foꝛtune amplitudo mutauit. Fuiſti Enee tuo ſemper idem. Neſcio quid de te alij dicant: ego te
mihi alterum Scipionem alterum Piladem atq̧ vt noſtris vtamur exemplis alterum Jonathā
ſum expertus. Quecunq̧ volui ex romano pontifice te adiuuante ſum conſecutus. Foꝛes tue que
pꝛe magnitudine negocioꝛum quibus deſtinabantur ſepe cardinalibus obſecrate fuerunt nō mi-
hi tantum verum ⁊ inter nuncijs meis omni tempoꝛe patuerunt. Cumq̧ ergo me ſatis a Nicolao
papa euectum ſuperq̧ ſatis exiſtimarem nihilq̧ vltra peterem: tibi nullus in me collatus honoꝛ
ſufficiens videbatur q̄uis epiſcopus ab illo creatus eſſem ⁊ inter pꝛincipes eccleſie ſederem. Car-
dinalatū quem ego mihi neq̧ arrogabam neq̧ optabam quidem Enee tuo cepiſti querere. Cum
tu ipſe credo cõiugio alligatus id cõſequi nō poſſes me vnū a te dilectū eſſe qui eo ꝓueherer quo
tua te virtus extuliſſes niſi matrimoniū cõtraxiſſes. Arbitrabaris igit̄ q̄tum ſentio honoꝛem quo
ego fungerer tuum eſſe: ⁊ te dici cardinalem ſi tuus Eneas rubeo pileo donaretur. Effectū eſt igi
tur tua opera: vt imperatoꝛi a Nicolao pꝛomiſſum ſit. Nam ⁊ his me pꝛomoueri optabat inter pꝛi
mos qui creandi cardinales eſſent Eneam nullo pacto pꝛeteritum iri. Idq̧ Nicolaus ipſe Ce-

fari,affirmauit mihi. Idē quoq̧ duo vberrimi teſtes imꝑatoris ſuis lr̄is aſſeruerūt ſcti petri ⁊ ſan
cti angeli cardinales quoꝝ ſcripta,⁊ quidē ſignata imꝑator ipē mihi reſtituit.|Sꝫ obijt ille ꝓmiſſi
plen⁹.Credidit plus ſibi vite ſupeſſe aut aiūt pocte plus ſtatuim⁹.Decept⁹ eſt,nō decepit pius et
optim⁹ pater.Quē ꝓ ſua integritate nō ambigo celicolaꝝ choris annumeratū.Iāq̧ nō cū Ioue
illo quē ſummū ceca dixit antiquitas:ſed cū xp̄o maximo ⁊ ſingulari deo nectaria pocula ſiccare ⁊
de germine vitis in regno pr̄is bibere:ſeſſurū in iudicio ſcū.xij.apoſtolis.xij.tribus iſrael iudicatu
rū.At ꝗuis ꝓmiſſa irrita ſint inanēq̧ tui conatus ierint:nō ſunt tn̄ minus obnoxius.Volunta
tē nō factū metior.Teq̧ vt ipē dicis amicitie ſancte legibus om̄i tēpore ſatiſfeciſſe nō eā inficias.
Sed quod ſum hoc mi Petre:nunꝗ̄ te accuſaui:nunꝗ̄ de te,male ſenſi. Quid igit̄ an tu forte in
gratū me iudicas qui nō ſum vti memor:ꝗ cum fortuna a te receſſerim..Nā cur te ius amicitie ſer
uaſſe dixeris:niſi illud me violaſſe cōtēdas. Nolim Petre ita de me opineris:⁊ ipē leges amicitie
inuiolatas cuſtodio.Sed times fortaſſe ne modo in vr̄aꝫ beniuolentiā peccare incipiā nec ſequar
alios qui tua ope magni potēteſq̧ facti nunc te perſequunt̄. Peſſimū gen⁹ hoim genimina vipe
rarū:ſemen diaboli.Sed late patet,vitiū.In deū xp̄m q̄ nos creauit ingrati ſumus:quid miri eſt
ſi hoīes fallimus.Ferre nos oportet,quos deus ipē ſuſtinet.Nō ſunt om̄es accepti beneficij memo
res.Magna pars hoim eos perijſſe expetiūt ex quibus beneficia conſecuti ſunt.ſic eīn ſe vinculo
ſolui quo teneretur. Neq̧ id falſum omnino eſt quod Sigiſmūdū imperatorē frequenti ſermone
vſurpaſſe ferunt. Pecunie vel gratuitū mutuū multos immeritos fecere. Pauci quos equ⁹ ama
uit iupiter aut ardens euexit ad ethera virtus,bñfacti memores extitere. Inter quos ego meū no
men dare haud dubito. Nametſi multa me vicia occuparūt:diuina tn̄ mihi cooꝑante gr̄a ingrati
tudinē tn̄ ſemꝑ odiui:hiſq̧ totū me dedi quos mei amātes noui. Nunc tunc me illis annumeres
qui te poſt caſum reliquere.Diſpar eſt illoꝝ et mea ratio. Illi tū primū te colere atq̧ obſeruare
ceperūt cū primus eſſes in apoſtolico palatio:pinguedinē mellis tanꝗ̄ muſce ſequebant̄ amicum:
pontificis nō Petrū amauere:officio nō homini alludebāt.Mutati ſunt te mutato: abierūt vbi
ceſſauit ſtilare fauū non ſunt iniurij:nihil eſt quod illis imputes.Queſiuerūt in te magnū ſecreta
riū ⁊ cū nō inueniſſent alia de nocte.Ludus hic fortune eſt ⁊ huius mundi conſuetudo. At ego te
dilexi anteꝗ̄ palatiū ingredieris.Dilexi pauperē ⁊ dilexi diuitē:quomodo nō diligā ad priora re
uerſum:ꝗꝗ̄ nec iſta priora ſunt nec tu pauper es.Cur me tuus caſus alienauerit cū tuus aſcēſus
te minime trāſmutauerit. Nihil apud te Petre variatū eſt.Solida ⁊ incorrupta charitas que ti
bi me ſemel ꝯiunxit:nunꝗ̄ diſſoluta beniuolētia eſt. Sum hodie quod olim fui:nihil eſt iminutus
amor:nihil ignoro:nihil immemori de tuis erga me officijs narras.Oīa ſunt ante oculos veterꝭ cō
uerſationis illi⁹ cū e plūbino ſoluētes corſicā circuiuim⁹:cū nos pene in affricano tēpeſtas littore
illiſit.Subit adhuc recordatio quo tedio inter nautas apud ſpediē ⁊ in portu veneti pernoctaui
mus cū ſentine correpti ſub diuo dormire maluim⁹ ꝗ̄ ſub tecto:ꝗuis horrida ſeuiret hyems.Vidi
mus vna genuā ligurū metropolim.Superauim⁹ appenninū ac tranſmiſſo pado Philippū illum
inclytū longobardoꝝ ducē apud Mediolanū ducē adiuimus.Tranſmiſimus celo vicinas alpes et
formidabilē pontē ⁊ lucrinū lacū ⁊ cāpos eluetioꝝ. Venim⁹ baſileam ⁊ ſub domino cardinali tui
qui tunc ſancte Marie inuiolate cognomine fuit:nunc ſancte crucis appellatur. In concilio ma
gno fuimus:ꝗ̄ dulcis conuerſatio noſtra fuit:ꝗ̄ ſuauis in omni fortuna ſocietas:nihil mihi graue
te comite videbatur. Memini memini adhuc Petre cum ſimul vno cubiculo dormiremus quo
tiens mihi ad multā noctem vigilanti ac nunc vnum nunc alterum poetam legenti ſubridens dixe
ris. Quid te maceras Enea:doctis eque indoctis fortuna conſulit.At cum Dominico ꝗuis eſſet
is benignus et optimus pater cum paupertate eo tempore premeretur perſeuerare minime po
tuimus:diſiuncti aliquot annis fuimus:ſed iterum nos fortuna coniunxit apud Nicolaum ſancte
crucis venerandū patrem ⁊ omnium opinione ſanctiſſimum.Qui cum a florentia rurſus mediola
num petiuimus ⁊ ſuꝑato iouis monte per locū lemannum tononum venimus memodādāq̧ illam
reppallie heremū introiuimus.In qua dux ſabaudie Amedeus detulit habitu cultuq̧ ſancto cui
piā herem te ſimul quē viri decē equeſtri ordine ſeq̄bant̄ ꝗ ſeculo renunciās ꝓmiſſam barbā ⁊ hiſ
pidū palliū ⁊ retortū bacillū mundanis opibus ꝓtulerat.Inde baſileam rediuim⁹ coloniā agri
pinā petentes per belgas atrebatuꝫ venimus:ibi conuentus ille maximus celebratus eſt.In quo
pace galliarum conſtituta Philippus burgondie dux a britannis qui nunc angli appellantur et
regem francie defecit.Viximus ibi ſicuti ⁊ alibi concordibus animis:nec nos lucelli cupido diſiun
xit:ꝗuis ambo idem officium idem lucrum ſectaremur.Inde ego in vltimam britanniam que ho
die ſcocia dicitur miſſus ſum : quo in itinere multa pericula aduerſa quippe qui duodecim dieb⁹
in profundo oceani fui terris nuſꝗ̄ apparentibus ac vi tempeſtatis in vltimam ad ſeptentrioneꝫ
norwegiam actus vix tandem bonitate dei deſtinatum iter tenere potui. Sed nihil mihi grauius
videbatur ꝗ̄ꝗ carebam cuius conſolatione in omni aduerſitate leuari ſolebam . Reuerſus ex
britannia te baſilee conueni neq̧ ibi diu manſimus per ſueuos rhenos lacum brigantinum

et tridentinas alpes bononiam indeq̃ʒ mediolanū repetiuimus cardinalem noſtrū ſicuti q̇ de pa
ce italie inter ſenatū venetū ⁊ mediolanenſem principē acturus erat. Illic tertio diſiuncti ſumus
et tu quidē romanā curiam ſecutus es: ego baſileā reuerſus in conſilio pluribus annis pſeuera-
ui. Et licet inter romanū pontificē ⁊ baſilieñ. ſynodum graues inimicitie maligneq̃ʒ lites interci-
diſſent ⁊ tu pontificis, ⁊ ego ſynodi partes ſequeremur: nihil tñ beniuolentie noſtre detractū eſt
publicam illam ſiuimus. Cuius rei epiſtole noſtre vltro citroq̃ʒ miſſe teſtes ſunt in quibus noſter
amor expreſſus eſt. Itaq̃ʒ non dubito te confeſſum habere dum latuimus duʒ fuimus ambo pau
peres in concuſſam ſtetiſſe amicitiā noſtram. Tollerant enim ſe facile tenues neqʒ miſeriā cogno-
ſcit inuidia. Cū vero ditatus es atqʒ in te vnum q̄tum poteſt fortuna oſtendere voluit vnuſqʒ pa
latium apoſtolicum gubernaſti: ſcio non arguis me leges amicitie reliquiſſe. Quis enim letū ami
ci fortunam deſeruit. Illud vereor ne me tibi cum multa poſſes obſequentē adulari crederes. Eſt
enim omnis beniuolentia ſuſpecta potentibus. Minime igitur oblitum me tui fuiſſe dices cuʒ fe
lix habebaris. Sʒ accuſas me forſitan quia poſt euerſam potentiam tuam te obſeruare deſierim:
immo vero nihil enim a me pretermiſſum quod boni amici eſſet qui vt primum cognoui Nicolaū
papam quo cum creueras nature debitum perſoluiſſe mox ex noua ciuitate auſtrie ad te ſcripſi
bonoqʒ vt eſſes animo iuſſi. Nametſi pontificem maximum fortuna tibi abſtuliſſet. Fredericum
tamen imperatorem reliquiſſet apud quem ſi velles locum te dignū inuenires quoniam is te ma
ximum faceret. Idqʒ non ex meipſo ſed ex ore ceſaris aſtruebam receptum eſſe qui ita me ſcribe-
re iuſſiſſet cum te illi commendaſſem. Neſcio an huiuſmodi litere tibi reddite fuerint: nam de il-
lis nihil ſignificas. Cum veni florentiam queſiui de te diligenter vt ſupra relatū eſt. In roma ve-
ro beatiſſimo Calixto pape dixi que de te viro bono et amico optimo dicenda fuerunt. Et vbi-
cunqʒ de te ſermo habitus eſt: tuas partes egregie defendi. q̄uis pauci me coram te accuſarint:
ſiue quia graue eſt innocentem criminari ſiue quia ſciunt omnes tuū honorē ad me tangi: tāq̃ʒ
ledi quoquo modo famam ne minime paſſurum eſſe. Perſuade igitur tibi Petre amantiſſime
dum ſpiritus hos regit artus: animū erga te meū immutari non poſſe. Nāqʒ neqʒ tu committes
vt mutari oporteat: neqʒ is ſum qui quinqʒ ⁊ viginti annoꝝ amicitiā ſine cauſa diſſoluā. Nec me
turbatū fugientem videbis: quocūqʒ me in ſtatu fortuna tenuerit. Is ero erga te qui fui cū eſſe-
mus baſilee. Neqʒ tu dñ Petrus eris: Eneas eſſe deſierim. Neqʒ plura in accuſationē tuā dixe
rim. Sequar alias epl'e tue ꝑticulas. Ais te putare que cū Nicolao pōtifice de me cepta ſunt apō
Calixtū perfici debere. i. in cardinalatus ordinē me ſuſceptū iri. Idqʒ cupis ⁊ q2 futuꝝ ſpas gau
des meqʒ rogas poſtq̄ id factū ſit vnū ex tuis neceſſarijs vti capellanū admittā. Fortaſſe omia q̄
ſcribis huc tendūt. Amico voluiſti ſatiſfacere. Et q2 nō es ea potentia qua olim fuiſti: ſcribis mul
ta vt impetres pauca. Opinaris eñ que prius vno verbo obtinuiſſes nunc vix pluribus obtineri
poſſe. Hoc fortaſſis apud alios ita vſui euenit: apud me tua tanta eſt auctoritas quanta omni tē
pore fuit. Reſpondebo tñ ad hec aliquid. Cardinalatum ego non quero: nō expecto q̄uis Ceſar
mei cauſa ſollicitꝰ ſit. Si tamen (qḋ nequaq̄ opinor) id honoris ſors aliqua ad me detulerit: non
eſt ꝙ hoc roges hoc aut illud. Non minus tibi q̄ mihi mea domus obediet. Quod autem arbitra
ris in fundamentis apud Nicolaū factis edificium ſuperducendum eſſe falleris mea ſentia. Lō
ge enim aliter preterita docent. Nouus rex vt in prouerbio nouam legem edit. Nam quotus ſuc
ceſſor inuentus eſt qui preceſſoris amicos dilexerit quippe adeo noſtros anteceſſores odimus vt
certiſſimum argumentum putetur. Hunc pontifex amauit: qui nouiſſime mortuus eſt: igitur huic
odio eſt qui viuit. Et creaſſet hunc cardinalem iſte ſi amplius vixiſſet: non igitur inter eos nomi-
nabitur: qui modo creandi ſunt. Quod ſi fuiſſet aliqua cauſa que me in eum ordinem aſſumen-
dum ſuaderet: hec ſatis eſt ne aſſumat quoniam ex illorum numero fui quorum dignitas apud
Nicolaum amplificanda credebatur. Quod autem mei honoris augmentū cupias haud eſt apō
me dubium. Quis enim amicus eſt ⁊ amici gloriam non expetit. At ego mi petre ſi hanc dignita-
tem expectem demens ſum qui maiora meis humeris imponi onera exoptem q̄ illi fieri queant.
Videarq̃ʒ non dico erga fortunam: ſed erga magnificentiam dei ingratus qui longe magis ho-
noratus q̄ par ſit non quieſcam. Etenim mi Petre ſuperos oro: vt ſileā de maximo deo a quo eſt
omne datum optimū ⁊ omne donum perfectum. quid eſt quod de lege fortune aut fatorum que-
rar. Nam quem domum egredientem meliori ſtatu q̄ me fortuna pſecuta eſt. Nam q̄uis annos
ſex ⁊ xx. natus cum darem iuri ciuili operam: exorto bello patriam ⁊ ſtudium coactus ſum relin-
quere. Acceſſi tamen gratia dei illud baſilieñ. concilium inueniq̃ʒ gratiam in oculis patrum. Scri
ba in ſynodo fui ⁊ literarum abbreuiator: ⁊ vnus de duodecimviris qui magiſtratus ille quaſi cē
ſorius habetur. Neq̃ʒ enim ſine duodecim viris ad conſultandum de rebus conſiliaribus q̄ſquā
admittebatur ⁊ admiſſi qui non inuenirentur idonei his iubentibus commonebantur. Erant in
cōcilio quatuor cōuētus qui deputationes appellabantur, de fide ⁊ pace: reformatorio de com-
munibus preſidentes. Hec ſuos ſingule ſingulis menſibus elegerunt. In deputatione fidei i qua

eram inſcriptus ſepe preſidi. Inter collatores quoq; beneficiorum bis ſum electus. Legatus ab
ipſo concilio ad complures principes miſſus. Cum pontificatum Amedeus dux ſabbaudie ſuſce-
piſſet felix nuncupatus in ſecretarium ſum ab eo accitus: nec diu poſt vocatus ad Fredericū im-
peratorem ꝓthonotarius officiū ab eo ſum adeptus (ſic germani ſecretarium appellāt) dū lega-
tiones Ceſaris ab eo vniuerſam ferme germaniam circuiui. Diſſidebant theutones cū Eugenio
maximo pontifice. At neq; illi neq; felici obedientes neutrales vocabantur. Concordia pluribus
inconuenientibus agitata eſt quibus iubente Ceſare ſemper interfui. Bis cū tractatu pacis ad
Eugenium veni: tertio nationis illius apoſtolice ſedi obedientiam attuli. Secretarius ⁊ ſubdya-
conatus honorē ab Eugenio ⁊ mox illo defuncto a Nicolao ſuſcepi. Cuius cōclauis cuꝫ eligeret
cū ceteris principum legationibus cuſtodie p̄fui. Lapſum eſt poſtea breue tp̄s in quo me Nico-
laus tergeſtine eccleſie nihil tale merentē p̄fecit ep̄m: quadriennioq; abinde decurſo ſenenſis vrbis
vnde mihi origo eſt pontificatum ad me detulit. Ceſar vero a quo in cōſiliarioꝝ ordine ſuſceptus
eſſem neapolim me petere iuſſit. Quo in loco matrimonium inter ip̄m Ceſarem ⁊ Leonoram por-
tugalie regē ſororeꝫ Alphonſiq; neptē contraxi: eandēq; imperatricē anno poſt nauigio vectā epy
ſis ad imp̄atorem ſenis agentē conduxi. Cū id mihi vni cōmitteretur. In coronatione Ceſar que
rome celebrata eſt noſti q̄ mee partes fuerint. Quippe q̄ me ſepius imp̄atorio noīe apud romanū
pontificem ⁊ publice ⁊ priuatim loquentē audiuiſti. Reuerſo in germaniā legatio mihi ap̄lice ſedis
per bohemiam ⁊ omnes ꝓuincias auſtrie ducum cōmiſſa eſt. In conuentu germanorum qui ratiſ
pone habitus eſt: quo ⁊ Phillippus burgundie: ⁊ Ludouicus bauarie duces: ⁊ alij q̄plures prin-
cipes ⁊ reguli conuenerunt de ſalute xp̄iana reipublice agentes: imperatorias vices tenui. Simo
do ⁊ in francfordeñ. cōcilio vbi ⁊ germanos aduerſus thurcos decernere bellum dicta oratiōe ſua
ſimus: q̄uis poſtea negligentia ⁊ inſcitia eoꝝ qui cuncta ſibi decere putant germani tepuerunt.
Mortuo Nicolao calixtum ſucceſſorem eius quem nūc imperatorio noīe tanq̄ ſucceſſorem veꝝ xp̄i
vicarium recognouimus. In hiſce nos honoribus petre verſati ſumus. Nec tamen intelligimꝰ cur
a deo diuina pietas noſtram paruitatem extulerit: non doctrina: non vite bonitas hec meruit. Co
gnoſcimus imperfectum noſtrum: ⁊ noſipſos ſepe cogitantes non extollimur quidem: ſed magis
erubeſcimus ⁊ confundimur qui pro tantis beneficijs non ſumus grati. Reſpicimus aliq̄n retro:
⁊ q̄n multi viri nobilibus orti natalibus: virtute ⁊ doctrina p̄ſtabiles abiecti ⁊ incogniti iaceant
conſideramus. Fateor q̄plurimi ſunt qui opibus ⁊ honoribus antecedunt: ſed multoplures ſequū-
tur. Plurimis cōmiſereri q̄ inuidere poſſum. Et illi quidem qui me dignitate precedunt etiam
virtute ſuperant. Ego his qui ſequuntur nulla ratione ſum melior. O quot viri ſunt quibꝰ non cen-
tum aureos annuos ex beneficijs eccleſiaſticis haurire poſſunt. Iuris diuini atq; humani interp̄-
tes: quorum non eſſem dignus corrigiam calciamenti ſoluere. Atq; ego ignarus hebes atq; vitio-
rum mole preſſus atq; iniquitate circumdatus: qui aliquo beneficio contentus extitiſſem vel mi-
nimo: iam annuos mille aureos poſſideo quodq; magis mirere dum germaniam petij epiſcopatū
in patria conſequor. Magna hec mi Petre in quibus non mea ſolum paruitas: ſed magna virtꝰ
quieſcere poſſit. Apud tres epiſcopos ⁊ totidem cardinales dictādaꝝ epiſtolarum officium exer-
cui. Hi tres quoq; pontifices maximi ſecretariorum collegio me aſcripſerunt. Eugenius Nicolaꝰ
et Felix: q̄uis hunc adulterinum dixerint. Apud ceſarem non ſecretariatus modo: ſed conſiliatus
et principatus honore auctus ſum. Neq; ego iſta fortune imputo q̄uis neſcio cauſam: ſed ipſius
rectori et dominatori omnium deo cuius eſt in quemcunq; voluerit vſum vaſa formare. Neq; hu-
mane corruptioni ſubijciuntur q̄ libera ſunt eiuſq; libertati gratias agere decet qui dat omnibꝰ
abundanter ⁊ non improperat. An nos igitur tanta miſeratione preuenti cardinalatum aut h̄ ex-
pectauimus atq; hunc quoq; bonis honorem deberi putabimus. Utinam dignitati quam cōſe-
cuti ſumus pares inueniamur: et ita quod supereſt cui traducamus: ne qua poſſit in nobis ingra
titudo notari. Porro cardinalatus faſtigiuꝫ maius exiſtimamus q̄ noſtris humeris committi de
beat. Utinam ea dignatio his credatur q afferre illi potius q̄ ab ea recipere gloriam poſſint: qua
les nos eſſe nullo pacto cognoſcimus. Reſtat vltimo loco de conſolatione aliq̄d dicere: q̄n ⁊ te illiꝰ
egentem oſtendis. Duo fuerunt vt ſcripta tua edocent que te conturbauerunt mala valitudo tua
⁊ obitus nicolai pontificis: quo cū ipſe cecidiſti: qua in calamitate cōſtituto nemo tibi amicorum
affuit. Egritudinē corporis ⁊ onerosam tibi ⁊ moleſtiſſimā fuiſſe non miror. Uix eñ quiſq̄ reperitur
qui nō morbo ſuccūbat doloribuſq; vincatur: belle quidē tum multi cū valent recta cōſilia egrotis
prebent: ac ipſi ſi doleant mente excidunt. Ita natura cōparatum eſt verbo quam multi philoſo-
phantur: reipſa admodum pauci. Utcūq; ſit non oportuit vitam optare diuturnā niſi ⁊ ſeneſcere
vellemus. Cum ſenio aūt circumſilit agmine facto morboꝝ omne genus: quorum ſi omnia queras
promptius expediam quot amarit Ippia mechos. Parati ergo ad hec eſſe debemꝰ: ⁊ nūc ylium
⁊ nunc capitis dolorem expectare: ⁊ ad omnia mala noſipſos armare quibus contribules noſtros
affligi cernimus. Si quid minus accidat in lucro deputare. Cuꝫ vero dolor incipit: non ab amicis

ſed a nobiſipſis ſolatia expetere. Nihil habent certi qui ſunt in aliena poteſtate que nosipſi poſſumus nutui noſtro nunq̄ deſunt. Tibi ergo cum egrotares teipſo ⁊ conſilium expetendum ⁊ auxilium reqrendū fuit que te video non neglexiſſe: cum deum tibi affuiſſe conſolatorē dicas: Optimus hic proculdubio ⁊ certiſſimus in omni egritudine medicus qui non corporis tantum: ſed mētis morbos expellit. Eſtq̄ deus ſi Senece credimus quiſq̄ ſibi. Namq̄ dum nobiſipſis recte conſulimus mentem noſtram diuinitas incolit. At tu quamq̄ corpore vales: non tamen adhuc mentis egritudinem poſuiſti. Eſt vulnus adhuc animi recens et amiſſi regni fortunam mereus. Moſtri ſimile mihi eſt: te virum qui multa legeris ⁊ mundi vices ſis contemplatus. Idcirco angi: qꝛ blādus fortune vultus tibi mutatus ſit. Cogitare te oportuit quamprimum aſcenderes. Neq̄ enim fortuna quemq̄ extollit: de quo reijciendū poteſtatē non ſibi reſeruet. Hac conditione aſcēdimꝰ vt cum illa velit e veſtigio deſcendamus. Nunc longum tenet vna comas: nunc populus vmbras inquit ille. Caduca omnia ſublima: quanto altius extollimur: tanto periculoſius cadimus. Volubilis rota fortune eſt: nemo illi clauum affixit. Inconſtans ⁊ infidelis hera fortuna nulli perpetuo bona eſt. Alexandrū illū macedonē quē mundi dñm fecerat: in ipſo iuuentutis flore veneno extinxit. Pompeius magnus centies vicies ſemel octuaginta tria hominum milia fugauit: occidit in deditionem accepit. Naues octingentas quadraginta ſex pyratarum depreſſit aut cepit. Caſtella aut oppida mille ⁊ quingēta trigintaocto in fidem recepit. Terras omnes a meoti ad rubrum mare ſubegit. Sed huic quoq̄ fortuna (ꝗ̄uis ſeni) abſtulit caput: Ceſarem dictatorem in ſenatu trucidauit ꝗ̄uis eius ductu vndecies centena nonaginta duo milia virorum in prelijs interijſſet non computatis illis qui bellis ciuilibus interierūt. In Gayo mario ꝗ̄tum fortuna luſerit non ignoras: quam modo victum apud minothauros expectare ſupplicium: modo victorem truci vultu ꝗ̄tas neces impetraret legiſti. Magna de Lucio Marſello eſt opinio quaſi fortuna huic vni ſemper arriſerit. Fuit enim bis conſul: dictator: magiſter equitum: elephantes primus ex pmo punico bello duxit. In triumpho primarius bellator habitus: optimus orator: fortiſſimꝰ imperator: auſpicio ſuo maxime res geſte: magno honore vſus: ſumma ſapientia: ſummus ſenator: pecuniā magnam bono modo inuenit: liberos multos reliquit: clariſſimus in ciuitate fuit. At is orbaꝫ luminibus egit ſenectam amiſſis incendium cum paladium raperet ex ede feſte. Memorabili caſu: ſed euentu miſero: vt Plinius ait. Huius quoq̄ nepos Metellus Macedonicus fortunati nomen habuit: quia a quattuor filijs illatus eſt rogo: vno pretore: tribus conſularibus: duobus triūphalibus: vno cenſorio. At hi in flore dignatiōis ſue a Catino labione tribuno plebis quem ſenatu cēſor eiecerat e capitolio ad tarpeiam raptus eſt: vt inde precipitaretur. Sed intercedente altero tribuno alumne ereptus alieno beneficio poſtea vixit. Sed octauianum auguſtum forteſſe obijceres qui victor orbis annis ſex ⁊ quinquaginta imperauit: qui ſuper garamantas ⁊ indos pertulit imperium. Exemplum hic vnicum humane felicitatis eſſe videtur: his qui eius ſecreta ignorāt. Sꝫ multa huic aduerſa apud auunculum in magiſterio equitum: repulſam tulit contra petitionē eius prelato Lepido in prelio filipeo fuga notatus etiam et in palude tridno latuit. Vita eius ſepe inſidijs petita eſt: luxit liberorum mortes: et adulterium neptis ac filie: afflixit eūꝫ rebellio illirici: peſtilentia vrbis: varia clades: fames italie: quadriduanam inediam ſuſtinuit: moriendi cupidus herede non ſuo filio vita exceſſit. Et vt ad noſtra redeamus. Saul regno potitus: victorijs clarus: ad extremum inſanie et in prelio victus ſerui manuꝫ qua percutiatur ſupplex orat. Ad ouium cuſtodia vocatus ad regnum dauid: poſt claras ex hoſte victorias a filio pellitur: contra quem ſumptis armis non ſatis intelligit vincere velit an vinci. Dicat aliquis Salomonem ſapientem ac pacificū regem perpetuo fortune afflatu beatum. Qui vſq̄ ad mortem quieto tranquilloq̄ regno potitꝰ eſt. Sed neq̄ hic regnare ſine fratricidio potuit et amicorum ſepe neces imperauit ac poſtremū q̄ concubino ſeruitio preſſus: dijs alienis atq̄ ipſis demonibus ſacrificauit. In qua re miſerrimum eum vel ſuo iudicio nemo dubitauerit. Euo noſtro vnum omnes felicem Philippum Mariā mediolanenſium ducem iudicauimus: qui non florentinos modo: ſed venetos et vniuerſam italiam contriuit et regem Alphonſum fratreſq̄ cum vniuerſo procerum comitatu: nauali prelio ſuperatos captoſq̄ domi ſue vidit. Verum hic ante obitum ianuam amiſit agri magna parte mulctatus adeoq̄ venetorum armis attritus eſt: vt vix mediolani ſeſe tueretur: Et ꝗ̄uis vltra citraq̄ mōtes regum auxilia imploraret: nullius tamen opem ſenſit amiſſo viſu: rege quem captiuum habuerat herede inſtituto deceſſit Franciſco fuſcato duci venetiarum diu adulata fortuna eſt: ſub quo ſupra quinq̄ et viginti annos ſenatus ille populuſq̄ venetus mirumimmodum auctus brixeam: bergamum: et maximam partem Gallie tranſpadane in ſuam ditionem redigit. Sed gloriam eiꝰ obfuſcauit: felicitatemq̄ obrupit filius ob turbem cauſam bis in exilium actus. Hec cum tibi notiſſima eſſent petre non debuiſti vel dolere vel admirari ſi ⁊ tecum ſuam conſuetudinem fortuna ſeruauit que iure ſuo veteri et in omnes etates preſcripto vſa eſt. Nihil de tuo tibi abſtulit: qđ ſuum erat repetijt: potentiam quam ad tempus conceſſerat: in eo quem ſtatuerat termino ſubtraxit.

Quid obſecro eſt quod de fortuna conquerar̄is. Quid te cum illa dure egit nicolao pape vitā eri-
puit. At moriturum eum iampridem noueras. Illo mortuo et tua potentia mortua eſt. At nicolao
cadente ſciebas te ſtare non poſſe. Nihil tibi aduerſi accidit quot non preuideris. Preter ſpē ve-
ro ſi recte iudicas non pauca bona tibi fortune beneficio: ſiue vt melius loquamur diuina miſera-
tione relicta ſunt ex palatio ſalus exiſti: collegiſti ſarcinas tuas. Secretariatus officium cum con
iuge cum liberis abſq; vlla contumelia dimiſſus es. Hoc tu beneficium non ponderas: quod tan-
to maius eſt q̄to rarius accidit. Etenim quod memorantur qui potentes in palatio poſt obitum
pontificis in maximas calamitates inciderint. Nepotem bonifacij nomini mendicare panem no-
ſtra etas vidit: quem vt editus in lucem fuerat in calatis roſarum obtulerāt patruo martino q̄n
to ſatis functo qui fuerunt apud eum potentes: alij bonis omnibus excuſſi ſunt: alij in carcerem
capti: alij in exilio miſſi: alij in crucem ſublati: alij alio modo necati. Neq; ego crediderim oēs qui
martino placuerunt pena fuiſſe dignos. Sed ita mos impleuit: odio habetur ſucceſſori: quiſquis
anteceſſori acceptus fuit. At te calixti clementia conſeruauit: q̄ de te ſiniſtre credere noluit: q̄uis
eſſent qui te accuſarent: nō pauci hoſtes. i. minimi tui corona tua et quidē p̄cioſiſſima. Hoc eſt pe
tre q integer creditus intactus abijſti. Hanc tu laudem ad poſteros pene ſolus tranſmittes: no-
meq; tui minores ex te clarū habebunt. Unus em̄ ex palatio pōtificis oī iudicio exiſtimatus es q̄
ſaluus euaderes. Fateor nō tanta tibi erunt lucra q̄ta fuerūt nicolao viuēte. Neq; iam tibi aſſur-
gent hoīes quocūq; ieris. Sed ego tibi ſatis pecuniarū eſſe arbitror ſi ad veritatē: nō ad opinionē
vitā ducere volueris. Querende pecunie nullus eſt finis his q̄ vulgo viuūt. Creſcit amor nūmi q̄tū
ipſa pecunia creſcit. Si volumus eſſe diuites nō pecunie adijciēdū eſt: ſed cupiditati detrahēdū.
Cum ꝓpheta dicendū eſt. Diuitias et paupertates ne dederis mihi: ſed tm̄ victu meo tribue neceſ-
ſaria. Non habes opes coſmi at marcelli habes. Non eris florentie primus: at vel luce vel ſenis ex
potes tuo cum Horatio. At precor integra cum mēte non turpem ſenectam degere nunc cithara ca
rentem. Nec vero tu tibi ſubtractos honores dixeris. Adulationes ille non honores fuerūt. Po-
tentie tue non tibi dexerit turba caput: ſepe manum tuam oſculata eſt que tunicam illam optauit
Fumus ille ac ventus fuit qui cum fortuna non cum virtute decurrit. Ah quid illa tua potentia
miſerabilius fuit quam te tantopere amiſiſſe doles. Recogita obſecro qui ex loco ſis delapſus: nō
tu ex paradiſo delitiarum cum primo parente in terram erumnoſam deſcendiſti: ſed verius ex pro
cello mari tranquillum portum euaginaſti. Nam quid de romana curia his qui ſummam tenent
niſi turpiſſimum pelagus ventis vndiq; duriſſimiſq; tempeſtatibus agitatum. Auaritie ibi atq; in
uidie procella vix quemq̄ intactum preterit: laudant in faciem a tergo ciconia pinxit. Quis tela
enumeret que in potentes iaciuntur. Tot tibi rhetia mi petre: tot inſidie tenebantur: vt mortuo
nicolao iure dicere poſſes. Laqueus contritus eſt et nos liberati ſumus. Nam obitu illius carce-
rem exiuiſti. Nam curiam miſeram reliquiſti non potentiam: ſeruitutem poſuiſti nō gloriā: bellum
effugiſti nō pacem. Eras enim mancipium nicolai: nulla tibi ſedēdi nulla dormiēdi certa hora fuit.
Non comites alloqui: non exire in lucem poteras. In aere tetro in puluere: in calore fetore latebas
Nunc q̄uis libertate donatus ex tuo arbitrio viuis. In hac vita nemo mortaliū felix. Bene atq;
indulgenter cū eo agitur q̄ vere dici nō infelix pōt. Nam quotus eſt cuius non plura mala q̄ bo-
na inuenias: cuius leticiam non ſperauit mero: nemo viuit q̄ feliciter optat. Quam multos affli-
re imperia q̄ multos ꝑdidere diuitie et vl: imis iniecere ſupplicijs. Moriendum eſt tandem nobis
vel inuitis. Duo nobis ex hac luce migrantibus itinera occurrunt: altero celum petimus: alte ro
inferos. Illic cū dijs hic cū ſceleratis deputamur. Illic regnum: hic ſupplicium expectamus. Iter
eligere lʒ dū viuimus. Ex vite merito pts via: poſt mortē nulla merendi facultas. Et nos ergo amā
tiſſime petre dū vita comes eſt: ad opera pietatis exerceamur. Abſint voluptates: illecebra odia ſi
multates. Abſit auaritia et honorum immenſa cupido: ſatis nobis deus ipſe: ſuperq̄ ſatis elargi-
tus eſt. Nec tu mihi cardinalem cupias: nec ego tibi optem potentiam curialem. Nimis enim po
tentes et honorati fuimus: tu apud romanorum preſulem: ego apud imperatorem. Nam ſi virtu-
tum ex equo que vocantur bona diſtribuantur: non tu medium eius quod obtinuiſti accipias: nec
ego quartam partem eius quod mihi diuina bonitas elargita eſt conſequar. Uale ex neapoli no-
nas Maij. Anno domini. M. cccclvi. Inditione quarta pontificatus ſanctiſſimi in chriſto patris et
domini noſtri domini Calixti pape tertij anno ſecundo.

Enee ſeneñ. tituli ſctē ſabine cardinalis ep̄le feliciter incipiunt.

Grates refert de ꝓmotiōe ad cardinalatū. Ep̄la. ccij.

Diuo imperatori Frederico auguſto domino ſuo Eneas ſacroſancte Romane eccleſie
tituli ſancte Sabine preſbyter cardinalis et epiſcopus ſeneñ. S. p. d. Quod iamdudū
optaſti procuraſti Ceſar in perſona mea: nunc demum completus eſt. Habes tota q̄d
mente petiſti. Nam quod ſancte memorie Nicolaus papa quintus tue manſuetudini

ſepe pollicitus eſt: beatiſſimus pontifex maximus Calixtus impleuit. Qui non meis meritis nul-
la enim me virtus honorare dignum effecit: ſed ſua incredibili bonitate que vſq; ad indignos ꝑtē
ditur: τ tua potiſſimum interceſſione his diebus cardinalatus ordinem cum quinq; alijs venera-
bilibus τ magne auctoritatis ipſis me ꝓuexit. Intelligo ꝙtum debeo tue ſublimitati: τ vnde per
ſoluere poſſim debitū nō intelligo. Conabor tñ dum ſpiritus hos regit art⁹: ita me gerere vt oēs
intelligant ad hanc me dignitatem tuo fauore τ ex tua curia prouenifſe: neq; theutonicum magis
ꝙ italicum cardinalem eſſe. Tuum erit mecum remiſſius agere ꝙ prius. Nam ego pro tua maieſta-
te: pro ſacro imperio: pro inclyta domo auſtrie: ꝓ tuis quibuſcunq; caris nullos vſꝙ labores nul-
las curas effugiam. Nihil enim vnꝙ tue māſuetudini negabitur: quod mea opera effici poſſit. Va
le ex vrbe die. xxij. decembris. M. cccclvij.

De eodem. Epiſtola. ccliij.

Sereniſſime imparatrici Leonore auguſte domine ſue Eneas ſacroſancte roma
ne eccleſie tituli ſancte Sabine preſbyter cardinalis τ ex⁹ ſeneñ. S. p. d. Non
meis meritis que nulla ſunt ſed tua ac conſortis tui diui Frederici romanorū
auguſti imperatoris interceſſione ad cardinalatus honorem ſuperioribus dieb⁹
pietas apoſtolica me ꝓuexit. Multa extāt tua in me beneficia: ſed hoc maximū
eſt: qđ hac dignitate me dignū indicaſti: τ vt illaꝫ cōſequerer nihil omiſiſti. Qñ
τ ſummo pontifici τ ſacro collegio τ auūculo tuo regi aragonū potētiſſimo me
ſepius cōmendaſti. Habes igit̃ apud ſedem aplicā hoiem tue magnitudini deditiſſimū: qui pro te
quoq; ſplendore gloria amplitudine oī tempore curioſus erit. Neq; enim vllus me vnꝙ grauabit
labor: quem tua cā ſuſceperim. Tue maieſtati deinceps erit ita me vti: quemadmodum ingentia ꝗ
mihi contuliſti beneficia depoſcunt. Vale ex vrbe romana die quo ſupra.

De eodem. Epiſtola. ccliiij.

Sereniſſimo τ potentiſſimo principi ladiſlao hungarie atq; bohemie regi Eneas car
dinalis ſenenſis. S. p. d. Quod me ſummus pontifex his diebus ad cardinalatus or-
dinem accerſiuerit: tua interceſſione magna ex parte factum eſſe non ambigo: cū ſe-
penumero τ literis τ nuncijs apoſtolice pietati me commendaueris. Scio igitur me
obnoxium quoad vitā τ facultas adſit: tuis omnibus deſiderijs morem gerere. Neq;
id negligam quidem. Nam ſi quid eſt quod noua dignitas mihi credita: vel tue amplitudini vel
ſubditorum tuorum vtilitati conferre poſſit: ad tantū negabitur ꝙtum ipſe requirere poſtpoſue-
ris. Nec mihi res vlla iocūdior fuerit ꝙ tue voluptati complacuiſſe. Tuiſq; regnis τ reliq̄s princi-
pibus vſui qñ fuiſſe. Ex vrbe ro. die. xxij. decembris. Anno. M. cccclxij.

Promotionem ſuam amico notificat. Epiſtola. ccv

Eneas cardinalis ſeneñ. Iacobo pichəlomeo. S. p. d. Diuine bonitati cō
ſilia nobis imperſcrutabilia ſunt viſum eſt honores augere noſtros: atq; in
corde ſummi pōtificis ponere vt nos ad cardinalat⁹ ordinē aſſumeret: τ ita
factū eſt. Scimus tibi id futuꝝ gratū. Illud nobis tñ moleſtuꝫ eſt qđ nos
impares tāto muneri cernim⁹. Vtcūq; ſit fratrē iſta latere nolumus. Tum
deū rogabis vt q̇ dignitatē tribuit. Id quoq; pſtet ꝑ qđ dignitati ſatiſfa-
ciamus. Inſuꝑ qm̄ illuſtris dux mutine ſemꝑ nobis amicus fuit ſingularī
vt nos ſibi cōmēdes rogamus. Et ꝗ poſſumus aut in futuꝝ poterimus ex
cellentie ſue pleno offeras ore: qꝛ nos ſibi pleno corde cupimus complace-
re. Et hanc cardinalatus dignitatem ſi quid hꝫ vtilitatis magis ſuam eſſe volumus ꝙ noſtrā. Va
le cum conſorte τ liberis. Ex vrbe ro. die. xxij. decembris.

De eodem τ ſe totum offert. Epiſtola. ccvj.

Eneas cardinalis Iohanni cardinali ſancti Angeli. S. p. d Quod annis iā plurimis
reuerendiſſime pater tuo filio cōcupiuiſti q̄ſiuiſtiq; nūc demū cōpletum eſt: ſumma
cū concordia ſacri collegij Calixt⁹ pōtifex maxim⁹ cardinalatus ad ordinē me voca
uit atq; aſſumpſit. Scio ꝙto altius euectus ſum ꝙ merui. Sed ita ſuaſiones tue pe-
ceſq; ceſaris effecerunt. Non ſum ego ꝗ gratias agere poſſum tue erga me charita-
ti. nam qđ preſtare tanto dño ſeruus poſſit voluntas mea iādudum tua eſt: ꝗcunq;
poſtmodum acceſſere illam ſequuntur. Fui tuus cū eſſem pauper preſbyterq; neq; me manu tua
ēpatus eripuit Suꝫ tuus etiā cardinalis Habes in collegio cōplures amicos τ me ſeruū: niſi me
veluti mācipio vtaris nihil in me culpe fuit: ſed velut emācipatus filius aut manumiſſus ſeru⁹ nō

minus agam ꝙ par fuerit. Uale optime ex vrbe roma. die. xxij. decembris. M. cccclvj.

¶ De eodem. Epiſtola. ccvij

Eneas cardinalis Alphonſo regi aragonum. S. p. d. Serui qui modo quo-cunq; peculium augent rex ſereniſſime ac potentiſſime infideles dānandiq; fuerit: niſi dominis ſuis rōnem lucri reddiderint: eam ob cām cū hodie maximus pontifex Calixtus tertius me vl̄ minus merentem ad cardinalat⁹ honorem ꝓuexit: peculiūq; meū adauxerit: officij q; mei eſſe putaui id tue maieſtati cuius ſum mancipium ꝗuis inutile tn̄ fidele notum efficere: vt ſi quid eſt in ea dignitate mihi credita vel decoris vel vtilitatis: id totū tuum eſſe noueris. Ad me labor tm̄ moleſtiaq; ſuſcepti officij pertinebit. In quo tanto magis affligendum me ſcio: ꝗto indignior hoc muneris ſum conſecutus. Ex vrbe ro. die. xxiij. decembris. M. cccclvj.

Auxilio amici ſpectat onus impoſitū cōgruius ferre. Ep̄la. ccviij.

Eneas cardinalis Johanni cardinali papieñ. S. p. d. Si qua mihi voluptas eſt ad cardinalatus honorem eſſe aſſumptum. Inde tantum eſt quod tua dingatio mihi collega: ⁊ pater ⁊ dominus traditus eſt quo cum viuere dulciſſimum erat. Nunc tui labores premia ſuſceperunt: nunc tue virtuti quod ſuum erat creditū eſt. Scio quid lucri acceperit ſacer ſenatus ex tua promotione. Magnum lum̄ romana ſuſcepit eccleſia. Tua nobilitas: tua doctrina meam ignorantiam ⁊ ignobilitat̄ obteget. Sub ſcuto tuo indignus ego ſecurus militabo. Ueni igitur: ſitibundi expectamus omnes reditum tuum. Jam ſatis alemania Galliaq; ⁊ hungaria tenuit. Italia nunc et ipſa mater orbis roma te perfrui vult: niſi redieris cito: et ipſe tybris maledicet abſentie tue. Non fuiſti in bello ⁊ viciſti. Scies que pugna facta eſt cū redieris. Nulli vnꝗ̄ cardinales egrius ꝗ̄ nos collegium intrauere. Jam enim rubigo cardinales ita obduxerat vt verti oſtium et aperiri non poſſet. Arietibus et omni machinarū genere vſus eſt Calixtus pontifex vt valuas aperiret domumq; arte non modica belli ſeratas poſtes portaſq; refregit. Uale ex vrbe romana die. xxvj. decembris. Anno. M. cccclv.

¶ Promotionem ſuam notificat amico ſingulari. Ep̄la. ccix.

Eneas cardinalis nicolao liſtio legum doctori. S. p. d. Quāuis cognoſcim⁹ noſ ꝑos impares dignitati cardinalatus ad quā vocati ſumus. Quia tamen amicus omnia communicare ſolemus que nobis accidunt ſiue ſecunda ſiue aduerſa ſint ⁊ nos te inter amicos habemus precipuum hoc te latere nolumus. Ut ſi quid eſt in ea dignitate nobis credita: vel honoris vel vtilitatis. Item q; vel ⁊ decoris vel damni id tibi robiſcum commune eſſe non neſcias. Nam nos legem amicitie ꝗnis altius euecti nullatenus preterire intendimus: nec nobis cardinalatus aut tuam aut alterius cuiuſpiam beniuolēciam minorabit. Datum rome die. xxviij. decembris. M. cccclvj.

¶ De eodem. Epiſtola. ccx.

Eneas cardinalis nicolai cardinali ſancti Petri ad vincula. S. p. d. Placuit altiſſimo ⁊ domino noſtro pape Calixto per hos dies me longe immeritum ad cardinalatus ordinem aſſumere. Ueſtroq; ſacro cetui aggregare. Scio ꝗtū ponderis ſubiui nec video qua pacto credite mihi dignitati ſatiſfaciam niſi fortaſſe tua reuerendiſſima paternitas ad curiam rediret. Tunc enim inſtructus ab ea ſecurus in hoc ꝑceloſo mari nauigarem. Precor igitur, ſi preces ſeruitoris audiende ſunt vt iam demū in patriam redeas. Nam cardinali ſola roma patria eſt. Etiam ſi apud indos is natus fuerit: aut recuſaſſe pilleum oportuit: aut certe receptum rome geſtare: ⁊ matrimonium ſedi conſulere: neq; illa excuſatio idonea eſt: non auditor recta monens. Mutantur enim tempora: ⁊ qui olim contemptui fuit, nunc precipue honoratur. Ueni igitur obſecro veni. Neq; enim tua virtus eſt que inter niues vmbroſas clauſa valles: langueſcere debeat. Scio complures eſſe qui te videre audire ⁊ ſequi cupiunt inter quos me ſemper auditorem diſcipulumq; obſequentem inuenies. Ex vrbe romana die. xxviij. decembris. M. cccclvj.

¶ Promotionem ſuam amico notificat. Epiſtola. ccxj

Eneas cardinalis ſenenſis Johanni varadienſi epiſcopo Salutem plurimā dicit. Quod ex nicolao pōtifice maximo magnopere efflagitaſti ad noſtri honoris augmentum: iā nūc Calixtus ſucceſſor eius executus eſt. Is enim proximus quattuor temporibus exactis ad

cardinalatus ordinem nos aſſumpſit. Qua de re longe magis tuam paternitatem letari quam noſipſos non dubitamus. Neqꝫ ab re quidem. Nam nos parum gauiſi ſumus ex hac promotione: cum intelligamus honorem non merenti creditum ignominiam potius eſſe ꝙ decus. Tua vero dignatio que me pluris exiſtimat longe ꝙ valeo. Non mirꝫ ſi amicum libenter audit ſubleuatuꝫ vt cūqꝫ ſit id ſibi perſuadeat tua amicitia volumus ꝙ re ipſa cōperiet nos ſuos eſſe: nec aliam ob cām magis cupide hanc dignitatem cardinalatus accepiſſe ꝙ vt ſibi aliqñ in aliqua re digna morē gerere poſſimus. Datum rome die. xxvij. decembris. M.cccclvij.

Nouitates. Epiſtola. ccxij.

Eneas cardinalis ſeneñ. S.p.d. Que credimus expedire vt veſter ſenatus intelligat nō tacebimus dū poterimus, honeſte literis aut nūcijs cōmittere: nunc qd̄ ſignificemus hoc eſt. Rex aragonū grauiter egrotauit: deinde conualuit. Nobis relatum eſt eū recidiuaſſe: neſcimus an verꝫ ſit id: comes tolentinus pridem mortem obijt: q̄ res nō nihil nouitatis paritura videtur. Nam comes euerſus hereditatem petit. Abbas vrſinus ꝯtra nititᷣ. Comes vrbinas bellū fertur indixiſſe male teſtis. Hec ad alios ptinent. In rebus veſtris hec ſunt. Orator ducis mediolani cōlcato nobiſcū cōſilio enixe cōitatē veſtrā ſummo pōtifici cōmēdauit. Qd̄ habuerit ab eo reſpōſuꝫ ſcieris. Dñs Ribias ꝑ cuſtodia mōtꝫ acuti petit aureos trecētos. Dicit eñ ſe tenuiſſe famulos plēs ꝑ cuſtodia. Cui cū diceremꝰ nō fuiſſe neceſſariū. Replicauit penitus oportuiſſe ꝑ ſecuritate paſcuoꝝ: at qd̄ ſignificet ipſi intelligitis. Nūc de nouo reuerendiſſimus cardinalis de vrſinis petit a ſanctiſſimo dño nr̄o aureos trecētos quos mutuauit ſibi tpe exercitus. Papa vero reſpondit illos ptinere ad rōnes veſtras. Scitis quid in hac re agere debeatis nobis cōſultiſſimū videtur vt oratores veſtros hic habeatis q̄ loq̄ aperte valeant: nobis non licent oia. Iuuabimus tñ oratores ipſos cum fuerint ſumma fide veſtreqꝫ reipublice ꝙtum facultas tulerit nūꝙ deerimus. Datum rome die. xxix decembris. m.cccclvij.

Refert grates et agere ſpondet. Epiſtola. ccxiij.

Eneas cardinalis ſenenſis Iohanni bichio ſenenſi. S.p.d. Scientes ꝙtū pro nobis conatus es in magiſtratu tuo illo capitaneatꝰ populi reprehenſibiles fuerimus: niſi noſipſos gratos oſtendamus. Sed hoc modo preſtare non poſſumus. Quippe qui non verbis: ſed rebus reddendas eſſe gratias non ignoramus. At ſi qñ facultas ſe obtulerit cognoſces nos tui amantes eſſe ⁊ accepti beneficij memores. Nunc nō eſt aliud qd̄ ſcribamus niſi quod pro republica veſtra cenſemus expediens apud hunc pontificem oratores veſtros commorari q꞉ multa in dies occurrunt ponderoſa ⁊ veſtram ciuitateꝫ tangentia. Scis q꞉ non omnia nobis licent: ſed oratoribus veſtris fideliter aſſiſtemus. Ex vrbe romana die. xxiiij. decembris. M.cclvij.

Inguinum officij ſe agnoſcens exorat deum ꝓ vita que tante dignitati par ſit. Epiſtola. ccxiiij.

Eneas cardinalis ſenenſis. a.b.s. S.p d. Credimus vt ſcribis promotionem noſtram tibi iocunditati fuiſſe. Ita cum expoſcebat vetus amicitia noſtra. Nos anteꝫ ex hac dignitate neſcimus triſtari an letari debeamus. Nam ſublime decus non merenti traditum oneri potius ꝙ honori eſt. Venit in mentem illud apolinis preceptuꝫ quo iubet vt noſipſos cognoſcamus. Conſideramus imperfectum noſtrum. Et duꝫ hinc paruitatem noſtram inde altitudinem dignitatis adepte metimur horreſcamus et trepidamus. Nam quanto altior eſt aſcenſus tanto periculoſior caſus. Inter hec tam anxie mentis dubia nullum occurrit nobis aliud remedium niſi ad deum ipſum recurramus: et ei ſupplicemus vt qui dedit honorem et ipſe obſeruet: et nos eam vitam ducere donet que tante dignitati par ſit. Tu vero de nobis perſuadeto, tibi quoniam illi erga te ſumus qui ſemper fuimus: et amicitie iura incommuta ſeruabimus. Vale et amicos illos noſtros metropolitano noſtro nomine ſaluere iubeto Antonium Panormitanum Mattheum Maſeritum Bartholomeum Facium Matheū Iohannem et reliquos quibus nos offerto: et dato ex vrbe rome die. xxviij. decembris. Anno milleſimo. cccclvij.

Amicitiam non abſtulit dignitas adepta ſed aucta conſtans eſt. Epiſtola. ccxv.

ENeas cardinalis ſeneñ. Leonardo beneuolēti ſeneñ. S.p.d. Si q̄cq̄ amicie noſtre detractū arbitraris q̄m aucti honore videmur longe falleris. Nā verā amicitiā nulla dignitas tollit. Sumus q̄ fuimus dū pedib⁹ ſimul petierem⁹ romā. Si potuiſſet ad ꝗcq̄ beniuolētie noſtre aliq̄d cardinalatus noſter ꝓfecto addidiſſet. Sed plena q̄ ſunt vaſcula nihil ampli⁹ admittūt. Nos igit̄ erga te idē erimus vita comite. Nec de te aliter arbitramur. De dño dñico ꝓpoſito nepote, tuo ſumus memores. Et q̄ꝛ breui ſenis venire nō poſſumus cogit abim⁹ quō rē illā hic diffiniam⁹. Erimuſq̄ꝫ illi fauētes q̄ꝫtū fert eq̄tas q̄ comes amicitie inſepabilis eſt. Vos viri ſenēſes more veſtro ꝓuidi fuerit(is) ſi hac i curia ſedulo habebitis oratores Quib⁹ ꝛ nos magna fide aſſiſtem⁹. Vale laurentiū noſtrū iube ſaluere: ꝛ nos ſibi offerto de dñm galgamū pari mō: q̄ꝛ ſcribere nō poſſumus oib⁹. Ex roma die. xxix. decēbris. M. cccclvij.

De eodē ꝛ ſeruatū locū ꝓ ſuo aduētu pollicetur. Epiſtola. ccxvi.

ENeas cardinalis ſeneñ. nicolao piſtoriēſi doctori vtriuſq̄ꝫ iur(is). S.p.d. Nihil nobis eſt dubij te vt ſcribis nr̄a ꝓmotiōe letatū eſſe. Quis em̄ amic⁹ amici honorē nō libēter intuetur. Scis quo te loco habemus ꝛ q̄ꝫti facimus. Quidni ergo leteris nos auctos dignitati eē. Cū ꝛ tu vna creueris: ſi mō creuimus: etenī nobis nōdū l q̄t an letari an flere poti⁹ debeam⁹ ad tātū dignitatis culmē euecti. Nā q̄d miſerius eſt q̄ꝫ id officiū gerere cui nūq̄ uas ſatiſfacere. Onꝰ grauiſſimū ꝛ humeris noſtris oino ipar ſubiuim⁹, niſi miſerator dñs q̄ dedit honorē ꝛ retinēdi facultatē ꝓbeat. Intelligim⁹ q̄ꝫtū iminet ꝑcipitiū atq̄ꝫ idcirco de nobiſipſis neſcim⁹ iudiciū: vtcūq̄ꝫ ſit noſtra erga te beniuolētia nūq̄ꝫ minuetur: nā q̄ te dilexim⁹ in ep̄atu in cardinalatu magis ac magis amabim⁹. Famulos quos polliceris recipe nō poſſum⁹ ſupra q̄ꝫ noſtra ferat facultas onerati. Tibi vero ſemꝑ erit in domo nr̄a ſeruat⁹ locus: ſi saltē dignaberis apud nos eē ꝛ nos illi ſumus q̄ tibi vſui poſſum⁹ eē. Optam⁹ mulā aliquā ꝓquiras ꝓ nobis ꝛ req̄ras ꝑcium ante q̄ꝫ emas: vt tibi ꝑ bācū de mirabellis pecuniā mittamus. Vale ꝛ dñs Ambroſiū ac dominū Allexiū noſtrū iubeto ſaluere noſq̄ꝫ illis offerto ꝛ dato. Silētio amplius dicito ne oino fidei renunciet q̄ꝫuis indies indignos ad maiores aſſumi dignitates aduertit: vt nobis mō factū eſt: nā diuina potentia tūc potiſſime demōſtratur cū ſubleuat q̄ ſunt minima ꝛ cōſilia eius noſtra nō pñt ingenia attingere. Iterꝝ vale. datum rome die. xxiij. decēbris. Anno dñi. M. cccclvi.

¶ Offert ſe promotorem q̄ꝫtum poſſit. Epiſtola. ccxvij.

ENeas cardinalis ſeneñ. Allexio ep̄o cluſino. S.p.d. Cognouimus ex his qui ſenas ad nos venerunt promotionem noſtram tibi iocundam fuiſſe idq̄ꝫ multis ſignis mōſtratum eſſe. Multa hactenus tibi debuimus ꝓ tua erga nos ſolita charitate: ſꝫ nūc magis ac magis obligamur. Erimus itaq̄ꝫ tui ſemꝑ memores ꝛ q̄ꝫuis dignitas nobis credita parum merentibus oneri potius q̄ꝫ honori ſit. Si tamen in ea boni aliquid erit id commune nobis cum tua dignatione futurum eſt atq̄ꝫ ita cupimus perſuaſum eē. Vale ex vrbe die. xxiiij. decembris. M. ccccl v.

¶ Confidit in deo qui dignitatem dedit inſufficienti vires tribuat. Epiſtola. ccxviij.

ENeas cardinalis ſenenſis Iohanni epiſcopo groſſitano. S.p.d. Si cui ꝓmotionem noſtram placuiſſe credimus: id profecto de tua reuerenda paternitate non dubitamus. Scimus eniꝫ q̄ꝛ nos ſolide amas. At ꝓpterea noſtri honoris augmētum veluti tuam gloriam ducis: neq̄ꝫ falleris. Minime enim honorari poſſumus quin particeps nobiſcum ſis: nos tamen ignoramus an hec dignitas nobis credita cardinalatus decori cum impares ſumus tanto muneri. Confidimus i deo qui dedit vt vires tribuat ad conſeruationem huius ſtatus: vtcūq̄ꝫ ſit tibi hꝑſi ꝑſuadere volumus nos erga te eſſe qui olim fuimus ad emolumenta ꝛ honores tuos omni tempore volentes. Tantum rogamus ſi qui ſint qui epiſcopatum ſenenſem deſiderent id ex capite coneris detrahere q̄m vni non intendimus eccleſie ſenenſi dulciſſime matri ꝛ ſponſe noſtre renunciare. Vale ex roma die. xxix decembris. Anno. M. cccclvij.

¶ Cohibet vlteriorē promotionem q̄ꝛ mauult pauper amari quem diues odiri. Epiſtola. ccxix.

ENeas cardinalis ſenenſis Petro cardinali ſancti Marci Salutem plurimam dicit. Refero gratias humanitati tue que ſe tam benigne obtulit in materia camerariatus ſacri collegij. Voluntatem pro facto ſuſcipio. At cum intelligam id alteri officium haberi: ſupplico ne vlterius rem promoueas qui nulli reuerendiſſimorum dominorꝫ meorum vel grauis vel

iniurioſus eſſe volo. Maloq; pauper amari ꝙ diues odiri. Spero tamen tuo auxilio τ ſanctiſſimi domini noſtri clementia ita mihi aliquando prouiſum iri vt honeſte vitam traducere poſſim. Ex vrbe die. xxix. decembris. Anno. M. cccclvij.

¶ Nouitates de terremotu τ thurcis. Epiſtola. ccxx.

SIlueas cardinalis ſeneñ. diuo Frederico ceſari. S. p. d. Audies ex latore preſentium ꝙ mirabilia τ incredibilia dãna fecerit terremotus in regno apulie. Nam multa oppida funditus corruerunt. Alia magna ex parte collapſa ſunt. In neapoli oẽs fere eccleſie τ maxima palatia ceciderunt pluſꝙ triginta milia corpora oppreſſa ruinis tradũtur: ppl's ois habitat in tentorijs. Rex aragonum qui aberat audito nonoꝫ incidit febrẽ τ colicã paſſionẽ ferebatur curatus: nunc dicitur recidiuaſſe τ vita eius in periculo eſſe creditur. Quia ſi moriatur tantus rex (quod abſit) non fruſtra cometam vidimus: cum thurci fugati τ magna ex parte ceſi fuerunt. gubernator hungarie et frater Iohannes obierunt. Comes cilie interfectus occubuerit. Et prefectus vrbis comes taglotonus vita functus ſit. Sed velit pietas diuina tantum regem adhuc diutius terris concedere cuius obitus magnam italie et hyſpanie partem conturbaret Datuꝫ rome die. xxviij. decembris. Anno. m. cccclvij.

¶ Pollicetur ſe ꝓmotorem in requiſitis. Epiſtola. ccxxj.

ENeas cardinalis ſenenſis mariano ſozino ſenenſi. S. p. d. Promotionem noſtram ad cardinalatus ordinem iam te accepiſſe non ambigimus: aucti honore preter merita ſumus. Pondus longe maius impoſituꝫ nobis eſt ꝙ ferre poſſumus. Si quid tamen eſt in hac dignitate nobis credita quod tui tuiſq; conducere queat: niſi libere nos requiſiueris amicitie noſtre veteri iniuriam feceris. Nam beniuolentia que vera eſt ſuperueniente quouis honorum cumulo plus augeri ꝙ minui conſueuit. Nos te tuiſq; rebus deinceps ita vtemur quemadmodum olim ſoliti ſumus. Tu ſi erga nos ſecus feceris hominis officio fungeris haud recte de amicitia ſentientis. Uale ex vrbe die. xxx. decembris. Anno. m. cccclvij.

¶ Promotionem ſuam notificat. Epiſtola. ccxxij

ENeas cardinalis ſeneñ Magiſtratui bailie. S. p. d. Nõ mea, virtus que ſcio ꝙ tenuis eſt ſed bonitas ſummi preſulis caliſti τ interceſſio diui Ceſaris Frederici ad cardinalatus honorem hodie me prouexit. Non eſt cur τ hoc mens ſurgeat animus. Nam dignitas minus merenti credita oneri potius eſt ꝙ honori. Itaq; non veluti iactabundus collegio veſtro promotionem meam ſignifico. Sed quia dignum exiſtimo q̃cũq; mihi obueniunt vobis nota efficere. Nam ſi quid erit in hac noua dignitate mea vel honoris vel emolumenti id totum deſugat dulciſſima patria volo. Ad me nihil niſi labores moleſtieq; pertinebunt. Datum ro. xxvij. decembris. Anno. m. cccclvij.

¶ Congratulatur promotioni. Epiſtola. ccxxiij.

FRanciſcus pychonius Enee cardinali ſenenſi. S. p. d. Gratulor italie τ reipublice chriſtianorum τ noſtre ciuitati: quibus ob tuam promotionem bene eueniſſe putaui. Cõmune eſt bonum τ communis de te eſt omnibus leticia nunꝙ fuit hic ciuitati tantus animorum conſenſus in idem gaudium. Hec diuinitus inſtituta credendum eſt. Nam de ſua eccleſia deo cura eſt. Uidet quanta eſt hominis id eſt tue reuerendiſſime paternitatis preſtantia cui benigna eſt mens hominum deorumq;. Ego quanto gaudio afficiar nõ poſſum literis explicare: quandoquidem vincit gaudium magnitudinem omnium epiſtolarum. Domini de bailia elegerunt me oratorem necdum me mittunt. Spero ante feſta natalis iter arripere Interea rogo tuam reuerendiſſimam dignitatem digneris me auditorem tuum eligere. Potes apud te hominem me peritiorem inuenire: hoĩem vero deditiſſimum tue reuerendiſſime paternitati vt ego ſum: qui te tuaq; omnia diligat inuenire nec in italia nec in germania poteris. Recõmendo me tue reuerendiſſime paternitati. Ex ſenis die. xxvij. decembris. m. cccclv.

¶ Notabiliter de eodem. Epiſtola. ccxxiiij.

GEorgius lolli⁹ doctor enee cardinali ſeneñ. S. p. d. Gaudeo reuerẽdiſſime pater dñe mi ſacroſancte romane eccleſie q̃ talem virum in ſacro admiſit ſenatu ꝑ quem res ſua ſumma in agendo induſtria τ optimo in prouidendo concilio gubernetur. Gaudeo reuerẽdiſſime dñationi tue: cui maximis in negocijs labor: τ ſummis in ꝑiculis fortis

tudo: innumereq̄ʒ ac ingētis virtutis partim debitis honeſtantur premijs: etſi nō ignorē labores cū gloria augeri: letor patrie q̄ tantū glorie aſſecuta eſt q̄tum ferre petere decuit. Qd̄ etiā ad ſummum reipu. maxime ꝓfuturū non dubitat. p̄ſertim in hac tā maxima tempoꝝ difficultate. Gaudeo letorq̄ʒ omnibus bonis quibus vehementius adauctam eſſe bene agendi auiditatem quis nō putet. Cum virtutes extolli premijs adornari vident: p̄cipue literaꝝ ſtudijs dedit cum talem p̄ ſe ſtudioꝝ ſuoꝝ ducem ituean tur. Letor ſummopere mihi ipſi. Cui tota ciuitas gaudet vniuerſus populus letatur: ſinguli ciues congratulantur. Cateruatim domum ventitant quaſi hec om̄ia ipſe ſim adeptus Et id quidem iure: quod enim maius in hoc ſeculo aſſequi poſſim q̄ ſumma gloria extolli eum qui me ab incunabulis vſq̄ʒ ſeu a teneris vnguiculis ſemper atq̄ʒ vnice dilexit. Cui magis q̄ genitori ſum obnoxius: niſi reus ſim ſumme ingratitudinis: quo crimine apud perſas nil oliʒ deteſtabilius Et ſi nō ignorē fortē ꝛ cōſtatē reuerēdiſſime dn̄ationis tue aim̄ hmōi in rebus minime efferri. ſed incōcuſſum geri vt magnanimum decet. Quus autem quodcūq̄ʒ p xp̄i religionē: ꝛ ſacroſancte eccleſie ſtatu equo aio ac libēti ſubire. Hoc tn̄ totum vt tibi bonū felix fauſtūq̄ʒ ſit deum immortalē oro obſecroq̄ʒ. Sitq̄ʒ reuerēdiſſime dn̄ationi tue ſemꝑ ꝓpicius. Ego aūt ꝛ ſibi ꝛ reuerendiſſime do. tue cōmendatus optime ac feliciter valeo. Senis. xx. decembris. Anno. m. cccclvij.

ℂ Promotionem ſuam notificat. Epiſtola. ccxxv.

Eneas cardinalis ſenenſis Petro noxetano Salutem plurimam dicit. Quod cepiſti apud nicolaum pontificem maximum nunc diuus Calixtus conſumauit ſacro collegio cardinalium ſumus aggregati immeriti et indigni quidē. Sed tunc oſtentāt p̄ncipes ſuam potentiam cum ex infimis ſublimes faciunt. Quod aduertens alexander macedo: in aſia ortolanum quendā ad regni faſtigium euexit. Et nos igitur ſummus dominus noſter erexit ex puluere fecitq̄ʒ cum principibus eccleſie ſedere. In qua re ſi quid boni eſt id commune nobiſcum eſſe volumus. Nam ſi quando te Baſilee dileximus: nunc maxime amamus hoc te ſcire voluimus. Uale ex vrbe roma die. xxviij decembris. m. cccclvij.

ℂ Se offert vſui tanq̄ʒ frater. Epiſtola. ccxxvj.

Eneas cardinalis ſenēſis Johanni campiſio epiſcopo placentino. S. p. d. Audiſti ex alijs opinamur nos cardinalatus ordinem adeptos Et q̄uis indigni hoc honore ſimus: id tamen tibi gratum eſſe confidimus. Quis enim amicus eſt et amici exaltationem non querit. At pro meritis dices amicum amici dignitatem expetere. Iſtā amicitiam ſtoicorum fortaſſe ſententia dictauit. Amicitia noſtra ex mera philoſophia eſt et pingui quadā minerua res metit ſuas. Utcūq̄ʒ nobiſcū actū eſt: noſtrā ꝓmotionē tibi dulciſſimam fuiſſe confidimus. Cum ad nos nuncium eius delatum eſt, vellemus id primi enunciaſſe patri amantiſſimo. Sed nulla literarum velocitas eſt que famam imitari poſſit. Audiſti ex alijs nobis cardinatus creditam dignitatem: audi ꝛ nunc ex nobis. Et perſuade tibi nos eos eſſe erga te qui te papie mediolani baſilee romeq̄ʒ fuimus. Et nobis pro veteri amicitia tanq̄ fratre amantiſſimo vtere. Ex roma die. xxviij. decembris. Anno. m. cccclvij.

Refert grates congratulatori. Epiſtola. ccxxvij.

Eneas cardinalis ſenēſis comiti iacobo piccinino. S. p. d. Illuſtris ꝛ magnifice comes amice chariſſime accepimus humaniſſimas literas tuas: quibus de promotione noſtra ad cardinalatum congratularis. Offeres officia et operas tuas ad beneplacita noſtra et teipſum efficis nobis commendatum: rogans vt negocia tua cum frequentius requiramur gratioſo fauore exequamur. Reſpondebimus breuiter huiuſmodi argumenta tractanti qui facta magis q̄ verba requirit. De congratulatione quam ſincero ex animo prodire non ambigimus gratias agimus idemq̄ʒ pro tuis oblationibus dicimus ſentientes nos propterea tue magnificentie plurimum obligatos. Honori tuo et commodo vbi per nos aliquid agendū occurrat bono animo fauebimus. Uellemus inter te ꝛ ſeneñ. eā vigere beniuolentiaꝫ que inter eos clareq̄ʒ memorie genitorem tuum olim viguit Sic enim liberiori ꝛ promptiori animo et loqui et ſcribere et ſubuenire alter alteri valeremus. Datum rome die. xviij. Januarij. Anno domini. m. cccclvij.

ℂ De conſolatione ſuper morte Epiſtola. ccxxviij.

Eneas cardinalis ſenenſis Johanni miraballio equiti neapolitano. S. p. d. Non ſcripſimus tibi ſtatim cum audiuimus dilectiſſimum filium tuum mortem obijſſe. Neq̄ʒ enim conſolari magnificentiam tuam poteramus: ipſi conſolatione indigentes. Nihil enim minus me afflixit prudentis et ornatiſſimi viri raptus q̄ te eius parentem: quippe tu filij mortem (vt natura

ſubet) grauiter ⁊ acerbe tuliſti nos ⁊ illi⁹ obitus ⁊ tuus meroꝛ non mediocri doloꝛe affecit. At nūc paululum ad nos reuerſi ⁊ humanarum rerum conditiones animo reuoluentes arbitramur te ꝑ tua ſapientia finem luctui poſuiſſe: neq; amplius velle angi ſuper his que mutari non pſſit. Omnibus vna conditio poſita eſt taudem moꝛi: lex nature eſt immutabilis: que licet vnum ꝙ alterū ſerius appꝛehendit: bono tamen viro nunꝙ tēpeſtinioꝛ putanda eſt qui ex tenebꝛis tranſit ad lucē ⁊ ex laboribus ad quietem: ex miſeria ad felicitatem. Cum ergo filius tuus vitam mundam atq; optimam duxit: congaudere illi debemus: qꝛ terrena ⁊ tranſitoꝛia ꝓ celeſtibus atq; eternis ꝑmutauit. Oꝛamus igitur vt queſtibus ⁊ lachꝛymis modum ponens tibi ⁊ reliquis filijs tuis hilaritatem ſumens conſulas: neq; enim nobis ⁊ ipſi ꝓli tue quicꝙ gratius aut acceptius pꝛeſtare potes ꝙ tuam vitam cum iocunditate ⁊ leticia traducere: quod certe facies cum cogitabis diuinam pietatem de donis innumeralibus cumulaſſe. Nam ⁊ vitam longam ⁊ opes ampliſſimas ⁊ regum gratiam ⁊ ſobolem electiſſimam ⁊ nomen bonum ⁊ inter omnes italos atq; exteros maximam reputationem deus ipſe magnus ⁊ miſericoꝛs cum ſapientiam ante donaſſet liberaliter elargitus eſt. Datum rome die. xviij. Januarij. Anno domini. m. cccclvij.

Congratulatio ſuper pꝛomotione amici. Epiſtola. ccxxix

Poggius floꝛentinus Enee cardinali ſenenſi. S. p. d. Cum audiſſem patri mi reuerēdiſſime te factum eſſe ſancte romane eccleſie cardinalem gauiſus ſum. Sane maioꝛem immodum ꝓut amoꝛ in me tuus ⁊ mea erga te obſeruantia poſtulabat. Id vero maxime mihi fuit voluptati cernere eam dignitatem (que maxima eſt) in te collocatam: que nō ambitu vel gratia vel virtutum ſtudijs queſita eſſe videretur. Accedit ad cōſolationē meā et ſummam iocunditatem quod vir eloquentiſſimus optimiſq; artibus eruditus, fructum eloq̄ntie et doctrine ſit (quod perraro accidit) conſecutus. In quo gloꝛiari quodammodo mihi merito videoꝛ poſſe noſtri quondam oꝛdinis virum: hoc eſt eloquentie ſtudijs et dicendi exercitio pꝛeſtantem eo in ſtatu eſſe collocatum vt ſue doctrine emulos extollere: et eis pꝛeſidio atq; oꝛnamento eē poſſit. Magnum pꝛofecto eloquentibus viris ſuffragium ex hac tua dignitate ꝓpoſitū eſſe videtur: cū ſint habituri veluti certū refugium in quo illoꝝ deſideria conqieſcant. Ego quidē pꝛimum tua iterum vero mea: tū eloquentium oīm cā gratuloꝛ ⁊ exulto te tā in inſigni loco poſitū nō ſecus ac ſi aliqua mihi ꝓſpera foꝛtuna acceſſiſſet ⁊ illum mihi diem illuxiſſe felicem puto declaratus eſt cardinalis cum palam factum ſit locum eſſe ꝓbitati ⁊ doctrine ⁊ non ſemper neglectam iacere virtutem. Quod vero ad me attinet magnum rebus meis exiſtimo eſſe fructum. Scio enim te maioꝛi animo ac pꝛomptioꝛi diligentia curaturum que ad me pertinent ꝙ hi quoꝝ mens et voluntas remiſſioꝛ eſt in doctis viris ſubleuandis. Sentiant alij quod velint: virum doctiſſimum ⁊ oꝛnatum virtutibus neceſſe eſt doctos diligere ac bonos. Non mihi tū tantum arrogo vt ꝓfitear me doctrina ⁊ virtute pꝛeditum eſſe. Id dicam dediſſe me operam quoad facultas tulit vt nō in poſtremos eſſem reijciendus. Nolo (vt plures ſolent) commemoꝛari in tuis laudibus aut meritis enumerandis ne videar (qđ vitium ꝓcul abeſt a meis moꝛibus) adulatoꝛis officium aſſumpſiſſe. Hoc tū pꝛofitear tante dignitatis tibi gradum tanꝙ tuarum virtutum pꝛemium fuiſſe tributum. Uale ⁊ Poggij tui memoꝛ. Floꝛentie die. iiij. Januarij. cccclvij.

Suadet fedus inire cum ſummo pontifice. Epiſtola. ccxxx

Eneas cardinalis ſenēſis Magiſtratui balie. S. p. d. Decreuerat ꝑ hos dies ſanctiſſimus dominus noſter certum oꝛatoꝛem ſuum ad vos tranſmittere: qui vobiſcum ad ea intercedat: per que pax veſtre ciuitatis ⁊ ſecuritas libertatis ⁊ regiminis veſtri ſolidari poſſet. Et quantum eius mentem capere potuimus: ſua ſanctitas aliena non eſſet ad certam vobiſcum intelligentiam habendam: per quam et veſtra erga eum deuotio ⁊ ſua in vos pꝛotectio confirmaretur augereturq;. Ad quam rem etiam nos ſuam pietatem hoꝛtati ſumus. Ueretur tū ipſe pontifex maximus: ne ſuus oꝛatoꝛ fruſtra de his apud vos ageret: que res non eſſet apoſtolici ſedi honoꝛifica atq; ideo ſuſpendit illius miſſionem. Quod ſi veſtre magnificentie ad hoc animate ſint cupiantq; veram ⁊ efficacem habere intelligentiam cum ipſo ſummo paſtoꝛe: idq; nobis ſignificauerint: ſperamus ita efficere ꝙ oꝛatoꝛ pꝛedictus ad vos tranſmittetur: ⁊ ad effectus pꝛedictos operas ſuas interponat. Nos autem aduertentes animo quantas ſuperioꝛibus diebus veſtra republica paſſa eſt calamitates ⁊ ad ea ſedulo intendentes per que veſtrum regimē patrie veſtre (vt quidem putamus) ſaluberrimum conſoneatur ⁊ ſtabiliatur: nihil arbitramur vtilius ꝙ hoc tempoꝛe ciuitatem veſtram cum oībus bonam amicitiā ⁊ vicinitatem cū ſummo pon pontifice ſpecialem habere intelligentiā qua illa vos vt filios tueatur ⁊ vos eū vt patrem reuereamini. Super qua re veſtrū reſponſum ꝑſtolamur. Datum rome. xxij. Januarij. Anno. m. cccclvij.

¶ De eodem ⁊ credita repoſcit. Ep̄la. ccxxxi.

Eneas cardinalis ſeneñ. Johanni bichio ciui ſenen. S.p.d. Uidebis q̄ ſcribim⁹ magiſtratui balie: cogita ſup illis ⁊ nobis reſcribe. Nos ſalutē veſtri regiminis in eo cōſiſtere arbitramur, vt cū vicinis oībus bonā amicitiā tenētes cū ſummo pōtifice ſpecialem intelligentiam habeatis: etenim vos cuꝫ papa patre oīm ſpāliter colligatos nemo infeſtabit. De alijs aūt veſtrum ſit cogitare. Preterea non habebunt locum rebelles veſtri vñ quouis pacto vos offendant ſi pape vniti eritis. Uerum hec cogitari nullo modo queunt: niſi res pecuniaria a vobis abſoluatur. Suademus ne cum illo qui vobis libertatem tutatus eſt ⁊ in futurum tueri pōt: ⁊ vult ſi vos volueritis de pecunia modica contendatis. Nos inſuper ſcientes tibi cōmiſſam eſſe expeditionem crediti noſtri cōmendamus eam rem amico optimo ⁊ ſingulari quem ſcimus nobis nō defuturū. Ex vrbe. xxij. Januarij. m.cccclviij.

¶ De eodem. Epiſtola. ccxxxij.

Eneas cardinalis ſeneñ. Chriſtofero gabrielis ſenenſi. S.p.d. Scribimus magiſtratui balie aliqua q̄ credimus ad vtilitatem reipublice ptinere. Exvidebis ⁊ intelliges. Scimus veſtros omnia melius intelligere p ſeſe q̄ nos cogitare poſſumus. Tamē vt bi qui patrie noſtre tenemur conſulere cogitauimus q̄ credimus eſſe ſalubria eidē. Rogamus examines omnia ⁊ que vobis meliora videntur nobis ſignifices. Nos eñ vbi videmus patrie veſtre ⁊ preſenti eius regimini poſſe bene conſulere nō deerim⁹. Inſuper q: tibi commiſſa eſt ⁊ aliquibus alijs expeditio noſtri crediti petimus vt tanq̄ amic⁹ noſter (de quo plurimum confidimus) operas tuas impartiaris cum effectu, ut nobis fiat ſatis: quia multis vrgemur oneribus. Datum rome xxij. Januarij. m.cccclviij.

¶ De eodem ⁊ petit reſponſum. Ep̄la ccxxxiij.

Eneas cardinalis ſeneñ. Leonardo de beneuolētibus ciui ſenenſi. S.p.d. Sepe ſimul locuti ſumus de republica ſeneñ. Fuitque noſtra (ſi recte meminimus) ſnia expedire ciuitati ſeneñ. cum vicinis omnibus pacem habere illiſq̄ morē gerere vbi ſine detrimento magno id fieri poſſit: cum papa vero oīm cōi patre ampli⁹ atq̄ amplius ſeſe intelligere. Nam pape collegatos nullus italie potentatus vexare audebit. Secus ſi alterius principis populi veſtra reſpublica federibus implicetur pſeueramus nos eo ipſo in propoſito atq̄ ideo dominis balie ſuper ea reſcribimus. Fac rogamus vt reſponſum detur. Namq̄ ſi veſtros animos ad eam rem volentes inuenerimus arbitramur ſalubrē rē procuratum iri ciuitati ⁊ patrie veſtre ⁊ potiſſime regimini preſenti: auferetur q̄ veſtris hoſtibus nocendi facultas. Uerum difficile eſt de his aliquid tractare niſi res pecuniaria componatur ⁊ que pape ⁊ que piccinino debetur. Nec nobis aut honorificum aut vtile videtur veſtris magiſtratibus cum eo de pecunia contendere: qui ciuitatem ipſam veſtram de morte reuocauit ad vitam. De propoſito tuo curabimus ea fieri q̄ digna ſunt. Jamq̄ capitulo veſtro ſcripſimus reſponſumq̄ p̄ſtolamur. Datum rome die. xxvj. ianuarij. m.cccclviij.

¶ Congratulatur promoto optans ſalutem plurimam cōfiſis de patrocinio. Epiſtola. ccxxxiiij.

Borſius dux mutine Enee cardinali ſeneñ S.p.d. Cum primum nobis nunciatū eſt cardinalatus dignitatem ad te reuerendiſſime pater eſſe delatam maximum immodū gratulati ⁊ gauiſi ſumus. Nam cum tua virtus: doctrina: morum elegantia ⁊ vite ſanctimonia nobis iampridem cognita ⁊ perſpecta eſſet: eam tibi iure optimo deferri nos cupiebamus. Augebat huiuſmodi deſiderium noſtrum mutua charitas ⁊ ſingularis beniuolentia qua inuicem obſtringimur. Itaq̄ certo teneas amorem etiam quam declarare poſſumus ex tanto munere voluptatem cepiſſe. Sic ipſe deus noſter a quo omnia bona pcedunt longeuum te faciat preſtetq̄ vt eo bene beateq̄ ſemper vſq̄ ad extremum perfrui poſſis. Referente clariſſimo iuriſconſulto domino Jacobo noſtro intelleximus q̄ pleno cordis affectu tua reuerendiſſima dominatio nobis afficiat. Et qd̄ de ea deq̄ ſtatu ſuo omniñ q̄tumuis ampliſſimo non min⁹ q̄ de nobis ipſis ac noſtro diſponere poſſemus. Et ita hac ſpe ⁊ fiducia freti de cetero in his que nobis rome ſemper tractanda erunt ad tuam reuerendiſſimam dominationem vt ad dñm ⁊ preſulem in quo ſummam fidem ⁊ ſpem locauimus audacter recurremus. Quod vero reliquum eſt tue reuerendiſſime dñationi nos noſtraq̄ omnia pleniſſimis manibus offerimus: ita vt eis vti ⁊ abuti poſſit p ſua voluntate ⁊ arbitrio: qd̄ q̄to liberius id fecerit reuerendiſſima. d. tua ſciat nobis tāto gratius eſſe futurum. Datum die. xv. Januarij. m.cccclviij.

¶ Denūciatur ꝓmotio vtroruꝫ amici. Epiſtola.ccxxxv

PRiores ⁊ gubernatores ciuitatis ſenatorꝫ Borcio duci mutine. S.p.d. Nuncius hodierna die vobis allatus eſt quoſdam nuper cardinales eſſe deſignatos inter quos vnum eſſe reuerendiſſimū in xp̄o patrem ⁊ dn̄m: dn̄ꝫ Eneam ciuem ⁊ epiſcopum noſtrum digniſſimum. Quem virꝫ iamdudum cognouimus integerrimis moribus: ſumma probitate: mirificiſqꝫ virtutibus ⁊ doctrina predictum: natūqꝫ claris parentibꝰ ⁊ ex modeſta ⁊ antiquiſſima familia noſtre ciuitatis. Quod quidem non modo vrbi noſtre verum vniuerſe reipu. ſalutare admodum fauſtūqꝫ fore exiſtimauimus. Idcirco eum omnia que accidant communia nobis eē cum tua illuſtriſſima dominatione arbitremur: ſignificandum duximus congratulandum quoqꝫ eidem illi dominationi tue quam perpetuo felicem eſſe vehementer cupimus. Ex ſenis die.xix. decembris. Anno. M.cccclvij.

¶ Pollicetur ſuper cōmendatis. Epiſtola.ccxxxvj.

ENeas cardinalis ſenenſis Johanni frunt prothonario colonieñ S p.d. Acceꝑimus literas tuas quibus rem tue prepoſiture nobis efficis commendatam. Amamus te ⁊ ſemper loco fratris amauimus. Nec modo de noſtra mente decidiſti: nec decidere potes dum fruimur aura: obtulimus ꝓcuratori veſtro nr̄as operas. Si quid erit qd̄ ille nobis expetierit haud quicꝙ̄ fruſtrabitur ſi modo res erit q̄ vires noſtras non ſuperet. Cupimus te videre atqꝫ amplecti aliqñ (ſi deus dederit) anteꝙ̄ hac luce migremꝰ. Ex veteribus enim veris ac ſolidis amicis baſilee dileximus pauci tecum ſuperſunt ⁊ vita noſtra inſtar fluminis rapidi abit. Non poſſumus tenere lachrymas cum priſce beniuolentie noſtre mentio incidit. Itaqꝫ iam vale ⁊ reuerēdiſſimo dn̄o colonieñ. commendatos nos effice: nam ſui ſumus. Tilmano prepoſito ſancti Florini et Johanni polart noſtro nomine ſalutes dicito: ſimulqꝫ Johāni vinderos noſqꝫ illis adquenis beneplacita offerto. Iterum vale.

¶ Grates refert de cōgratulatione ꝓmotiōis ſue. Ep̄la.ccxxxvij.

ENeas cardinalis ſeneñ. Antonio petri colleñ. S.p.d. Tā iocunde fuerūt nobis litere tue quibus de ſuſcepto cardinalatus honore cōgratularis ꝙ̄ tibi gratam reſponſionem noſtrā eſſe confidimus. Nihil nobis dubij eſt ⁊ Antonio ⁊ tibi noſtrum oē decus ſummope acceptum eſſe. Sed vtinā dignitati ſatiſfacere poſſumus ⁊ ita nobis deus agere vitam tribuat ne munus qd̄ nobis ſplendori eſt: ex nobis polluatur: qñqdem impares ſumus qui hoc gradu potiri debeamꝰ. Speramus (ſi deus annuerit) eſtate ꝓxima patriā reuiſere. Tūqꝫ ⁊ Antoniū ⁊ te illi ꝯuenire ⁊ amplecti. Quos amamus ⁊ amabimus dū p̄ſti fruimur aura: neqꝫ vera beniuolētia ſue peruētu dignitatis auferet. Rogaſti vt reſcriberemus: fecimus non inuiti ⁊ manu ꝓpria qd̄ iaꝫ nobis p rarū eſt breue ep̄lam exarauimus. Sumus in ſcribendo breues. In loquendo lōgiores erimꝰ. Vale ⁊ noīe noſtro Antoniū valere iubeto. Ex vrbe die.xxij. februarij. Anno. M.cccclvij.

¶ Petit moniales pro ſe deum exorare: vt collato honore digne preeſſe poſſit. Epiſtola. ccxxxviij.

ENeas cardinalis ſeneñ. Dorothee ſancte moniali ſue conſobrine. S.p.d. Chariſſima ſoror ⁊ filia in xp̄o amantiſſima letati ſumus in tuis literis quas tua vice videmus. Conſolatur nos tua vita deo (vt cōfidimus) accepta. Perge ⁊ ſeruito deo q̄ ſeruos ſuos ſui regni cōſortes facit. Cōgratularis nobis ꝓ dignitate cardinalatus. Graue pondus accepimus ⁊ magis ꝙ̄ noſtri queant humeri ferre. Tu ancilla dei fac qd̄ dicis roga deū ꝓ nobis. Idem quoqꝫ vt relique ſorores tue faciant exhortare: niſi eñ diuina opitulet gratia nō eſt ꝗ tantā ferre ſarcinā valeamus. Confidimus in tuis orōnibus ⁊ aliarū ꝑſonarūꝫ deo dedicatarū. Prioriſſam tuā vt noſtro noīe ſalutatā reddas volumus quamꝰ ſanctā eſſe virginē ⁊ matrē accepimus ⁊ optime filias ſuas in monaſterio gubernare. Placet deo: placet ciuitati ⁊ nobis ꝑſeuerare. Oīs breuis eſt vita. Et ꝙ̄uis labor eſſe incluſum nō ſunt tñ paſſiōes huius ſeculi q̄ cōparari poſſent ad futurā gloriaꝫ q̄ reuelabit in nobis. Gregorius lollius frater tuus ⁊ noſter nobiſcū eſt ⁊ bn̄ hꝫ: noli eius cā te affligere. Bn̄ vale. Ex roma die.xxij. februarij. M.cccclvij.

¶ Expedire ſcribit oratorem apud ſanctiſſimum haberi et incarceratum emancipare. Epiſtola.ccxxxix.

Eneas cardinalis ſeneñ. Magiſtratui balie. S.p.d. Retinuimus tabellariū veſtrum in hanc vſq; diē vt (ſi poſſemus) rei veſtre melius cōſuleremus: ⁊ circa negocia tritici ⁊ circa montē acutū: ſed nō potuimus aliud obtinere ꝙ pridē immo neſcimus vñ ꝓcedat ſanctiſſimus dñs nr̄ q̄ prius ait velle pecunias ex paſcuis ꝓuenientes cōnecti in ſolutionē caſtri cuſtodie: nūc mutatus eſt neq; audire vult verbū. Itaq; (ſicut in alijs literis vobis ſcripſimus) vtile videtur nobis mitti hec aliquē oratorē laycū qui audacter loq̄ poſſit. Nā ſua ſanctitas ſtatim nos tacere iubet cum de hac re loquimur Et dignum eſt nobis obedire. Oratori veſtro aliter eueniet cui nos etiam aſſiſtemus. Et ꝓfecto quanto plus hec materia montis acuti differtur tanto peius eſt. Speramus ſi mitteris oratorem fortaſſe dñs de vrſinis contentabitur de paſcuis ſi tamen proueniatur ſolutio eorum. Alioquin de burſa pape nihil extrahetur: in mora periculum eſt multis reſpectibus. Videbitis que ſcribit dñs noſter in breui ſuo ⁊ de paſcuis mutatum eſt vt prefertur. De tritico non eſt mirū ſi haberi neq̄t. Nā hec ꝓ vſum ſubditi eccleſie triticū (vt petebant) habere potuerunt. Et franciſcus venerio ob rem frumentariā male adminiſtratam in carcerē cōiectus eſt: itaq;. deſperata eſt hm̄ōi materia. Scripſimus nuꝑ de dño Gregorio. Facietis nobis rem gratiſſimam ſi eū abſoluatis ab impoſitis ſibi calumnijs: neq; dignum eſt vt ad relationem nepharij hoīs ⁊ in tortura loquentis ac de auditu aſſerentis non de viſu vir bone fame doctor inſignis ⁊ ciuis nō ex vltimis dehoneſtetur. Cum ſi ceteri deeſſent illud ſuffragari deberet ꝙ noſter frater eſt ⁊ viuit nobiſcū qui vere reipublice nō vulgariter ſeruiuimus ⁊ in futurū (ſi vita comes fuerit) poſſumus aliqū ꝓdeſſe: qđ facimus ⁊ faciemꝰ omni tempore animo volenti. Mittimus vobis q̄tantiam pape ꝑ ſuum breue nobis directum ⁊ comitis Jacobi per publicum inſtrumentum. Supereſt vt de futuris ſolutionibus in tempore ꝓuideatis. Datum rome die. xxij. februarij. Anno dñi. M. cccclviij.

Notificat ſuam promotionem et offert ſe ad beneplacita obſequioſum. Epiſtola. ccxl.

Eneas cardinalis ſenenſis Theoderico archiepō colonenſis. S.p.d. Scio ſemper me charum ac acceptū fuiſſe dignationi tue poſtꝙ germaniā incolui a quo tempore. iiij. ⁊ xx. anni decurrerunt: Plurima enim beneficia plurimoſq; fauores impendiſti mihi ſed non valui rependere vicem. Quid enim ego vermiculꝰ contra tantū principē p̄ſtare poteram. Non fui tū ingratus (ſi quidē gratia etiam ſolo animo impediatur) colui ego dignationem tuam: amaui: obſeruaui ſupra ceteros noſtri ſeculi principes: ⁊ cū aliud nihil poſſem nomē tuū quocunq; diuertebā: ⁊ ſi non paribus virtuti tue. at ſaltem quibus poterā laudibus extollebam. Nihil eſt quod vltra tunc principi de me optime merito exhibere quirē. Nunc fortaſſe ⁊ ſi minimum eſt quod valeo: quid tamen plus dignationi tue conferre ꝙ prius licebat quādo cardinalatus honorē non meis vllus meritis ſed diuina charitate ⁊ ſummi p̄ſulis bñficia ſum obſecutus. Atq; hoc eſt quod his literis tue dignationi notificare libuit: nam ego qui tuus clericus preſbyter ⁊ epiſcopus fui: tuus quoq; cardinalis eſſe non deſinam. Vtatur me igit͛ dignatio tua neq; mihi vllo in tempore vllo in labore ignoſcat: nam tunc me viuere iuuabit cum ꝓ te: tuis conſanguineis amicis beniuolis exercebor. Datum rome. xxiij. februarij. M. cccclviij.

Conſiliatur amico quomodo conſequatur notabile commendatum monaſterij. Epiſtola. ccxlj.

Eneas cardinalis ſeneñ. Roderico cardinali ſancti Nicolai. S.p.d. Trine iam mihi reddite ſunt litere tue ſuo more ſuauiſſime ⁊ amātiſſimo pectore ꝓdeūtes: prioribus rñdi nō vt debui ſꝫ vt potui. Quis eñ tā euiſcerate charitati ſatiſfacere poſſit. Scio quid debeo: facio qđ valeo. Ad vltima ſcripta ꝓpero: nō repeto qđ de beniuolētia vltro citroq; dici poſſet: meus animus tuus eſt: dabūt aliqū teſtimonia nō verba ſꝫ opa. Summo pontifici nō deſino: de chariſſimo ſibi nepote cū ſe offert occaſio loqui: nec p̄tereo intactā cancellariā nihil adhuc ſolidi eſt: manet arbitror alta mente repoſitū cōſilium. Non omnia ꝓdit ſenex q̄ facturus eſt: cū negat tunc maxime cupit. Non ceſſabo cū licebit iterū atq; iterum ꝓloq̄: fama hic eſt vacaſſe epiſcopatum tulenſem. Epiſcopus eius loci monaſterium commendatum habuit: cuius annuus valor mille ⁊ quingentoꝝ aureoꝝ eſſe fertur ſub ditione ducis burgundie. Dñs noſter id tibi cōmendatū ſe ait: rothomageñ. eius rei promotor fuit. Ex vſu erit illi ſcribere ⁊ rogare eum vt rem peragat Quod ſi feceris noli me quoquo modo nominare ſ tūc hec ſecreta ſint. Ita enim expedit. Intellexi que ſcribis de preſidatu Fabriani. Rogo velis hortari ciues eius oppidi vt ex nunc eligant Bartholomeū maſſanum illū doctorē ⁊ affinē meū neptis mee virum pro ſex mēſibus ſequētibꝰ amicum magiſtri ſymonis. Electio eñ ſolet fieri poſt introitū poteſtatis noui

inter duos menſes. Itaq; vtile fuerit preuenire. Scio illos complaciturros dignationi tue. Summus pontifex bene valet. Datarius (vt fama eſt) theſaurari⁹ creabitur ⁊ Bartholomeus regnatius prothonarius dignitatem aſſequetur: cardinalis Papienſis infra biduum aduenturus fertur. De neapolitano nihil eſt certi cum rex ille non omnino cum pietate apoſtolica conſonet. Florentini arbitrali domini noſtri ſententia in .xviij. milibus aureoꝝ damnati ſunt oſiis de gambatris ob certa que illis oppida abſtulerunt: nihil plus noui eſt. Commendamus nos tibi cui ſeruire preſto ſumus. Ex vrbe die .xxiij. februarij. M.cccclvij.

Refert grates clero ſuo per ꝓcuratorē ſuū de charitatiuo ſubſidio et p̄cipit ſatagere vt decret⁹ emācipetur. Epiſtola. ccxlij.

ENeas cardinalis ſeneñ. Franciſco picholomeo. S.p.d. Accepim⁹ tuas literas triplicatas. Ad priores reſpondimus quibus de locatione epiſcopatus mirari videris. Nihil eſt, qđ ide cōmonearis. Nos clero noſtro nūq̄ oneri fuimus nec volumus eſſe. Quippe, qui plebem nō modo cleꝝ affectu colimus ſingulari. Nō diſponemus vt putamus de illo regimine ante aduentū veſtrum. Et tunc faciemus vt bonus paſtor decet qui nō cōmendat oues lupis. Placet quod feciſti cum clero. Sumuſq; de ducentis ducatis contentiſſimi ſcientes inopiā in qua eſtis. Placet quoq; differre ad tempus exactionem medie partis. Volumus vt noſtro nomie ipſi clero gratias agas ⁊ dicas nos ſemper futuros ad ea que illis conducant paratos. Miramur capitulum in facto prepoſiti nō aliter de nobis q̄ ſcribat fidem adhibuiſſe: nec ſcimus an velim⁹ hoc onus iudiciale accipere ⁊ ſtrepitum illum audire: cupimus Leonardo beniuolenti hec ipſa referas. In facto Gregorij laudamus diligentiā tuam vtq; contiunes hortamur donec bonus aſſit exitus. Nam Gregorius vt vidimus ex copia citationis prorſus eſt innocens. Ait enim qui cum criminatur. Anno dñi .M.ccccliij. menſe; aprilis locutuꝫ eſſe Gregorium cū aliquibus in ſancto deſiderio Itez eodem menſe paulopoſt fuiſſe in domo oimode bellantibus Itez eodem menſe paulopoſt fuiſſe: vt audiuit accuſator ipſuꝫ Gregorium in domo oratoris veneti ⁊ ibi ſcripſiſſe cū alijs cū iacobo piccinino. Vides cū nō ponat dies mēſis rem ꝑtēdi veriſimiliter ad .xv. ⁊ .xx. diē aprilis anteq̄ ſcriberetur piccinino. at Gregorius quarta menſis die ex ſenis abijt ad regem aragonū accuſator inſuper de audito loquitur. Iſta non coherent. Preterea velis hoiem innocentem iuuare ⁊ potiſſime noſtro intuitu immo iuſſu. Tibi enim precepimus vt prelatus tuus ne quo pacto hanc defenſionem preterea s. Scim⁹ viros magnificos Johanne hucci ⁊ Franciſcum luctium ⁊ Criſtoforum natus amicos eſſe noſtros nobiſq; fauere. Vos autem alios aditor ⁊ cura hanc cauſam ꝓ noſtro deſiderio terminari quandoquidem nos ſemper ad ea tendimus que ſunt illi regimini vtilia ⁊ honorifica. Vale ex roma die .xxiij. februarij. Anno. M.cccclvij. De nepte noſtra dicito cum parentibus nos manus lauimus.

Gratāter ſuſcipit carmē de ei⁹ ꝑconijs ꝯpoſitū. Epl'a. ccxliij.

ENeas cardinalis ſeneñ: Loduſio crebello mediolaneñ. S.p.d. Accepimus carmen tuum Loduſi nobis amantiſſime nō ſine animi ſingulari voluptate: quis nobis plura tribui vis; q̄ debita ſunt. Scimus imperfectum noſtrum ⁊ q̄ ꝓcul ab eo ſimus homine quem deſcribis non ignoramus. At ſi peccari erga nos aliquem oportet: malimus laudando q̄ vituperando metas ab illo tranſgredi. Feciſti quod amantes conſuere. Dixiſti de nobis non que modo ſciebas verūetiam que voluiſſes eſſe ꝟa. Permittimus oia dilectioni tue. Neſciebamus ante hos dies vbi locorum eſſes: vel que te fortuna teneret: nūc certiorati ſumus ⁊ de tuis ſcriptis ⁊ ducalis oratoris uerbis eſſe te optimo loco apud illuſtriſſimum et magnanimum ducem Mediolani ab eoq; diligi. Id eſt ſupra modum nobis gratiſſimum. Videmus enim tue virtuti quam ſemper magnifecimus ſuum locum eſſe tributum. Dignus eſt ille cui ſeruias. Nam cui hoc tempore honeſtius famuleris q̄ ei qui totius italie ſplendor eſſe ⁊ decus ſingulare omnium iudicio exiſtimatur. Perge oramus ⁊ illi vt tua ꝓbitas te hortať indefeſſe tuos ꝑbe labores. Neq; enim ſinet ille tuam virtutem iacere. Cum aūt facultas aderit nos illius excellētie cōmendatos efficies: qui pro ſingulari munere feremus ſi qñ aliquid accidat in quo ſibi ſeruire ac prodeſſe poſſumus. Vale ex vrbe die .xvij. februarij. Anno. M.cccclv.

Amicitiā ſuā notificat ⁊ ſe ꝯmēdari exorat pricipi. Epl'a. ccxliiij

ENeas cardinalis ſenenſis Stephano de curte Salutem plurimam dicit. Expectauimus inſignis epiſcopus poſt noſtram ad cardinalatum aſſumptionem duos menſes ſi forte aliquid nobis ſcriberes. Videbatur enim nobis a te ſcribendi initium ſumendum: ne glorioabunde nouam dignitatem nobis creditam ſignificare videremur: neſcimus quid factum ſit: nulle

ad nos tue litere allate ſunt: nec de te quicꝙ audiuimus. Fatemur nos victos eſſe ſilentio tuo: ne-
qꝫ poſſe tādiu tacere ꝙdiu ipſe taces. Fortaſſe tibi equius videtur nos ante ſcribere debuiſſe. Cre
dimus tibi ⁊ ab optimo ſingulari amico non egre vincimur. Habeo igitur has literas quibus nō
promotionem noſtram (quam per multorum cognouiſti literas) ſed animum noſtrum erga te illū
eſſe ſcias qui ſemper fuit. Amauimus ⁊ in cardinalatu non minus: tu noſti naturam ⁊ mores nr̄os
non timemus nouis honoribus quos nobis oneri cognoſcimus: horreſcimus cum eo loco nos eue
ctos cernimus quem viris clariſſimis debitum intelligimus. Veneremur ne gradus noſtra virtu
te altior ad ruinam nobis ſit atqꝫ ideo ſi vnꝙ amicis eguimus nunc potiſſime illorum nobis co-
pia neceſſaria eſt. Et qm̄ te veracem ⁊ amantiſſimum experti ſumus: non poſſumus te ꝓ veteri cō
ſuetudine non colere ⁊ obſeruare. Cupimuſqꝫ idem erga nos te agere ⁊ eundem eſſe modo q̇ fui-
ſti hactenus. Expectamus tuas literas quibus de tua fortuna ⁊ tui principis optima valitudine
atqꝫ felicitate certiores nos efficias. Gratū aūt nobis fuerit ſi noſipſos dn̄o duci cōmendaueris
⁊ quanta ſit noſtra in eum deuotio demōſtraueris. Eſt enim ſi quis principū ⁊ italici nois cuius ꝓ
ſperitati faueamus. Is vnus eſt cuius ingenti virtute ⁊ clariſſimis rebus geſtis noſtrum ſeculum
illuſtrabitur. Cūqꝫ ille in hac curia plurimos hꝫ ſeruitores nobis quidem circūſpectione: doctrina
auctoritate ꝑſtantiores. At fide ⁊ effectu qui nos erga eum ſuperet nemini. Atqꝫ hoc te illi nomie
noſtro dicere ⁊ affirmare optamus. Vale ex vrbe die. iij. februarij. M.cccclvij.

Cōgratulat̄ ꝓmoto ex virtutibꝰ enarratis ex merito. Epi. ccxlv.

Andreas cuntarinus venetus Enee cardinali ſeneñ. S.p.d. Poſtꝙ mihi neapoli alla
tum eſt reuerendiſſime pater et domine ſacroſancto collegio te aſſociatum. Sane (vt
debui) congratulatus ſum eccleſie dei. Dehinc vt tui amantiſſimus atqꝫ obſeruantiſ
ſimus maximo gaudio (ita me deus amet) atqꝫ incredibili leticia affectus ſum. Tu em̄
reuerendiſſime pater cum pro viribus de ſacroſancta romana eccleſia nūc publice nūc
priuatim ſemper benemeritus ſis profecto nunc egregie tue virtutis premia cum ingenti laude:
et gloria pulcherrime es conſecutus. Preſertim cum ſemper ea de omnium eſſet opinio pro tuis
ampliſſimis atqꝫ maximis in rempublicam chriſtianā meritis ⁊ officijs pro gloria rerum ad te ge
ſtarum: pro tua ſumma integritate: conſtantia: religione: ſanctimonia: prudentia: doctrina: eloquē
tia: et (vt vno verbo perſtringuam) diuinarum atqꝫ humanarum ſcientia: vt ab omnibus ſummo
ſacerdotio digniſſimus haberis. Non ſcribo hec temere: noui animum: noui ingenium: noui conſi
lium tuum: nempe quanti te fecerit vir ille diuinus nicolaus qntus pontifex maximus: qui quidē
cum eſſet (vt ita dicam) ſpectator perſonarum vt omnibus notū eſt: mirumimmodum delectatur
ſuauitate ingenij tui: ꝓbitate virtute: innocētia atqꝫ incredibili ſapientia: vt te non ſolum dilexe
rit: verumetiam amauerit ardentis. Argumēto ſunt ſuis in rebus maximis et grauiſſimis ad mū
di reges et principes tot clariſſime legatiōes quibus quidem pro repu. pro eccleſia dei ac pro to-
tius chriſtiani populi pulcherrime integerrime atqꝫ ſanctiſſime functus es. Quid dicam de illu-
ſtriſſimis atqꝫ inuictiſſimis orbis principibus ſcilicet Frederico ceſari augusto romanorum im-
peratore: atqꝫ aragonum rege inclyto Alphonſo: quorum alteri tuis preſtantiſſimis rebus geſtis
ꝙ carus: ꝙ iocūdus: ꝙqꝫ gratiſſimus fueris: quippe ampliſſima atqꝫ maxima iſta tua fortuna atqꝫ
dignitas declarat. Alter vero ſepenumero multis audientibus: ita regie: ita honorifice: ita genero
ſe: ita magnifice atqꝫ ſplendide de te loquitur: ⁊ quidem cum ſummo omnium fauore atqꝫ aſſenſu
vt et mihi dictu fortaſſis et tibi ſuaſu difficile eſſet. Sed quid ago reipu. ſane cum in preſentiarū
congratulatione vtendum eſſet abundantia quedam amoris mei erga te vt tibi animus meꝰ mul
to notior atqꝫ illuſtrior eſſet hoc tempore facere non potui quin parum de tuis laudibus ſcriberē
Verum conſultius eas in aliud tempus differemus. Deindeqꝫ ne longior ſim excellentiam tuam
oro: vt poſtꝙ fauente deo immortali ad tante dignitatis culmen euectus es: hoc eſt apicē cardina
latus ꝙ humaniſſime quemadmodum ſuperiori parte ſolebas me animo cōplectare. Is enī ſum
reuerendiſſime pater ⁊ domine: qui pro mea vice: fide charitate ac beniuolentia vehementer cupio
excellentiam videre tuam ⁊ alloqui: quod breui ſpero me conſecuturū. Valeat excellentia tua. Ex
neapoli pridie idus Januarij. Anno. M.cccclvij.

De eodem. Epiſtola. ccxlvi.

Bartholomeus facius Enee cardinali ſeneñ. Salutem plurimam. d. Et literas meas
reuerendiſſime pater dominationi tue a legato ſeneñ redditas et congratulatio-
nem meam tibi gratam extitiſſe letor. Teqꝫ exiſtimare magne voluptati fuiſſe di-
gnitatis tue aſcenſionem. Ego enim nullum meum in te officium ſine magna repre
henſione videor mihi poſſe preterire. Tanta eſt enim tui erga me amoris magnitu-

do vt queuis maxima tibi optare atqꝫ amplitudini tue ſeruire debeam. Habere te multos exiſtimo qui dignitati tue faueant: quiqꝫ te in ampliſſimo ſtatu cupiant. Sed certe non concedã vt eorum quiſqꝫ tibi aut vehementius affectus aut honoris tui cupidior ſit. De quo plura ad te ſcribere vereor ne dubitare videar animum in te meum dominationi tue non ſatis exploratũ eſſe. Pollicitationes tuas mihi gratiſſimas fuiſſe ſcias preſertim ꝙ eas ab optimo animo profectas ſcio ac pro his dominationi tue gratias ago. Ubi opus fuerit ⁊ opera tua libenter vtar ⁊ quid a te agi velim preſcribam. Expectamus regem breui ex apulia beneuentum iam profectum. Ego ad vrbeȝ redij. ꝗuis de terremotu nonnulla adhuc ſuſpitio ſit librum quem de viris illuſtribus ſcripſi regi: dedicaui ac tradidi. In quo opere vt aliquando videbis: ſi non ꝗtum virtutum tuaruȝ magnitudo poſtularet. At quantum ingenij mei paruitas potuit quantũcũqꝫ res ipſa paſſa eſt tibi a me tributum cognoſces. Si quid vero eſt quod a me agi dñatio tua cupiat iube. Uale pater reuerendiſſime ⁊ dñe mi precipue. Ex neapoli die.

Iniuſte damnatum excuſat. Epiſtola.ccxlvij.

ENeas cardinalis ſenenſis Bartholomeo maſſano. S.p.d. Intelleximus eximie doctor et fili noſter amantiſſime que ad nos ſcribis de fratre noſtro Gregorio non tuo ex iudicio prodijſſe ſed alium quempiam vt ad nos ea ſcriberes ſuaſiſſe. Reſpondebimus tamen tibi breuiter Gregorium nos iniuſte damnatum: non arbitramur modo ſed ſcimus. Si tamen pena ea eſſet que tolerari ab eo poſſet ſuaderemus collum ſummitteret et fortune nouercanti cederet. Sed quid tibi vt videtur ducentos aureos ſoluere et viginti annis relegari. Quo argento papiam Gregorius petet omni ere vacuus ⁊ nihilominus auro mulctatus faciet quod ſibi libuerit impoſſibilia non ſuadebimus. Quod ſi patria idcirco nobis indignabitur ſi populi ſenenſis fauore priuabimur: ſi maledictis et opprobrijs ſubijciemur. Non erit hoc primum. Sufficit nobis conſcientia noſtra. Scimus indigna nos eſſe paſſuros. Et id quidem verum eſt. Omnes qui pie ac iuſte viuere volunt perſecutionem patiuntur. Seruiuimus hactenus patrie magis in rebus et fideliter et vtiliter: non meremur hec premia fratrem noſtrum in domo noſtra manentẽ virum bonum atqꝫ innocentiſſimum de republica optime meritum tam atroci ſententia opprimi. Putabamus etiam ſi noxius idem fuiſſet ob noſtra tamen in patria merita eundem nobis condonari: et tu bone vir times ne popularem auram ⁊ plebis rumuſculos admittamus. Utentur arbitrio ſuo ſeneſi. Nunquid in nobis cauſam inuenient cur nos oderint. Si Gregorius ius ſuum apud romanum pontificẽ proſequatur et auxilium petat: oppreſſus vir eſt: etatem habet pro ſe reſpõdebit. Nos nihil male eum agere arbitramur que iudiciali via ſuam innocentiam oſtendere conatur. Scripſimus balie et ciuibus pluribus nihil valuere preces noſtre patimur nec propterea populo indignamur. At ſi populus cõtra nos ipſe mouetur: deus inter nos dijudicabit: tu (vt videris) ſenis perſeuerare vis procul a propoſito de quo olim locuti ſumus: et ad Stephanum ſcribis. Uincat tuus ſenſus ⁊ tibi habe delicias ſeneſi. nos rome etiam ſine te tuiſqꝫ viuemus nunc proficiſcitur ad vos epiſcopus aretinus legatus pape. Iube eum in domo noſtra recipi ⁊ ſibi cuncta miniſtrari pro perſona ac iumentis dum ibi manſerit. Uale ex roma die.iiij. Martij. Anno. M.cccclvij.

Demandat procuratori vt legatum ſummi pontificis ꝓut ſum recipiat ⁊ audacter illi aſſiſtat. Epl'a. ccxlviij.

ENeas cardinalis ſenenſis Bartholomeo procuratori ſuo. S.p.d. Uenit in preſentiarum ad ciuitatem ſenenſem reuerendus pater dñs Angelus epſ Aretinus ſanctiſſimi domini noſtri legatus pro nonnullis rebus arduis. Et inter cetera etiam de Gregorio noſtro verba faciet. Uolumus igitur vt euȝ in domo noſtra recipias ſibiqꝫ et famile ſue iumentiſqꝫ honeſtas ac decentes miniſtrare ſtudeas expẽſas dum ibi manſerit: et ita ſecum te et eum ſuis habeas: vt in reditu eius eius optimam de te relationem habeamus. Tu quoqꝫ ⁊ vicarius noſter ſibi in agendis aſſiſtetis: ita tamen vt non meticuloſe (vt ſoletis) ſed ardenti animo et audaci mente cauſam iuſtiſſimam Gregorij tuemini: et ita noſtro nomine chriſti vicario dices. Scripturas inſuper de quibꝰ ſcripſiſti noſtras per ipſum epiſcopum ad nos remittere poteris: cogitauimus de tritico ſonitile: vtile videtur id adhuc non alienari: niſi aliud ſcripſerimus: ⁊ ita illi presbytero iubebis. Datũ rome die.iiij. Martij. Anno. M.cccclvij.

Scribit ne affectionem taciturnitas diminuat. Epiſtola.ccxlix.

ENeas cardinalis ſeneñ. Ludouico cardinali ſanctorum. iiij. coronatorum legato bononie. S. p. d. Nihil ſcripſi reuerendiſſime paternitati tue ab ea die de qua hinc receſſiſti vſq; nunc. Nihil enim erat ſcriptione dignum. Fuit tamen noſtre: nec mõ q̄cq̄ eſt ꝙ magnopere memorandum ſit. Sed vincendum fuit ſilentium ne taciturnitas affectionem diminutã ſignificaret: cupio noſſe qui ſint tue reuerendiſſime dominationis ſucceſſus. Neq; ego quicq̄ audiam libentius q̄ pro voto cuncta tibi ſuccedere. Hinc quod ſcribam nihil aliud eſt: niſi ſanctiſſimum dominum noſtrum bene optimeq; valere et reipu. pro ſua conſuetudine viriliter preeſſe. Si qua ſint in quibus dignatiõi tue aut voluntati vtilis eſſe poſſem: cupio pro imperio tuo me vtaris ad mandata paratiſſimum amicum Ambroſij noſtri. Jo. de ſpano. hijs digneris commendatum habere qui ambo tui ſunt: nec plura. Recõmendo me iterũ atq; iterũ tibi. Ex roma die. viij. Marcij. Anno. M. cccclv.

Nouitates refert ⁊ dire cũ captiuo egiſſe rep̄hendit. Ep̃la. ccl.

ENeas cardinalis, ſenenſis Magiſtratui balie ſenenſis. S. p. d. Que de Jacobo piccinino ſcribitis accepimus etiam aliunde: ſed abſq; fundamento: neq; putauimus dignam rem eſſe quam ſcriberemus: nunc quoq; non arbitramur futurũ hoc ipſum ſed accepimus aliques ex comitiua illius venturos in auxiliũ comitis euerſi cõtra vrſinos q̄ primũ herba vireat pazalia: ⁊ neſcimus: quis aliũ peditum ductores multi ſunt: dies caſſi ſunt non a capitaneo: ſed ab ipſo dño noſtro cũ nimis multa peterent. An hi ſunt qui cũ Luca ſclauo territoriũ veſtrã inuadere conẽtur ignoramus. Utile eſt opportune ꝓuidere ⁊ reipu. bene conſulere: nos papã alloquemur (vt petitis) ⁊ reſponſum ſignificabimus. Gaudemus de aduentu Leonardi oratoris veſtri quẽ viꝝ ⁊ ſolertem ⁊ circũſpectum nouimus. Utilis erit eius mora in hoc loco. De gregorio noſtro longe aliter q̄ nos ſentitis. Non enim miſericorditer ſed ſeuere ⁊ dire ſecum egiſtis: nec ſatiſfacit q̇d dicetis menſam datum ad purgationem ſi qui velint ſe innocentes oſtendere niſi id fieret in loco tuto. Uidebimus tñ quõ reſpondebitis oratori apoſtolico. Et ſi quid valent dicta pape ⁊ p̄ces noſtre. Datum rome. viij. die Marcij. M. cccclv.

Commendatoria cum clauſula credentie. Epiſtola. cclj.

ENeas cardinalis ſenenſis ſacre imperiali maieſtati. S. p. d. Reuertitur ad maieſtatem tuam vir bonus ⁊ honore dignus Henricus ſenſtleben ſublimitati tue et imperio ſacro dediditiſſimus: mihi aũt ſingularis amicus. Et qui iuſſu tuo ꝓmotionẽ meaꝫ magna fide exacta ac ſingulari prudentia proſecutus eſt. Non eſt cur euꝫ tuo culmini cõmendem quem ſcio acceptiſſimum. His referet que apud nos agunt omnia ⁊ in mandatis exhortari vice oratoris ſerenitatem tuam in expeditione contra thurcos. Perſuadeo mihi eam rem tue glorie perſuaſam eſſe. Nam perfecto nihil eſt ꝙ nomini tuo auctoritatiq; augustali magis conueniat q̄ pro defenſione fidei catholice ⁊ chriſtiana ſalute arma ⁊ ſcutum ſumere. Cum omnes in tuam maieſtatem oculos ita intentos habeant vt ea ꝓficiſcente ꝓfecturi: ea quieſcenti q̇eturi videantur. Scribo hec ꝑ fide qua tuo ſolio ſum aſtrictus: nihil heſitans oia in partẽ recipi meliorẽ. Ueꝝ ſereniſſime Ceſar cum ego tuo munere ad cardinalatus honorẽ aſſumpt⁹ ſim nihilq; magis mihi in officio incũbat q̄ ea regere q̄ putem glorie tue conducere. Reliquuꝫ eſt vt de meo ſtatu cogitare digneris vt habeam vnde viuã. Nam ego hactenus fui diues ſatis: ⁊ quamq̄ pauca poſſideã: erãt tñ illa dignitati mee ſufficientia. Nunc vero pauperrimus ſum: ⁊ iam primũ q̇d ſit miſeria experior. Tua ſublimitas abſq; dãno ſuo inopie mee cõſulere põt ſi patitur aliqua bñficia ex ſuis territorijs me impetrare quemadmodum prefatus Henricus latius manſuetudinẽ tuã alloquetur. Cui precor in his que noie meo dixerit plenam digneris fidẽ ⁊ benignas aures adhibere. Ex roma die. viij. marcij. M. cccclvj.

Decima ⁊ indulgẽtia predicatur contra thurcos. Ep̃la. cclij.

ENeas cardinalis ſenenſis Johanni cardinali, ſancti Angeli. Sa. p. d. Perſuaues (⁊ vt optaui) per longas epiſtolas tuas redditas nobis. xj. Januarij die cognoui quas conſcribis de conflictu thurcorum: illum ſcilicet nõ ſine cura ⁊ diligentia tua diuinitus datum. Nec ego ſecus quis arbitrabar: q̄uis ſcripſerim dignationẽ tuã mea opinione egre ferre ꝙ vbi geſta res eſt non interfuiſti: non eſt quod his addaꝫ aliquid: doleo obijſſe illum chriſtiani exercitus ducem Uaynodam ſiue (vt aiunt) humatem. Nam morte illius ſpes quoq; noſtra interijſſe videtur. Nil enim reliq chriſtianorum principes cogitare videntur: nemo opponit pro noſtra ſalute manum. Pontifex Maximus clamat et non auditur: minatur et non timetur. Et quod ſua b. poteſt non ſufficit tã

te belloꝝ molli. Rex portugallie aduenturus fertur. Sed timeo ne alioꝝ deſidia illius diligentiam impediat. Quis enim ſolus agat ex vltimis terrarum ⁊ occidentis finibus in greciam: aſiamq; ꝓfecturus: niſi data opera vt theutones: bohemi: hungari: communi animo copias parent. Non intelligo quod alij acturi ſunt. Hec dixi patri optimo Papien. cardinalis ex alemania decretaq; ſibi prouincia reuerſus ait theutones ad expeditionem inclinatos eſſe ſua opera: ſi modo conuentus agere permittantur ſine cōuētibus nihil putat eos acturos. Cardinalis neapolitanus propediem ingreſſurus creditur cum rege aragonum non eſt ea ſinceritas quam negocia noſtra requirerent. Ex francia multa referuntur que mihi pro nugis ſunt. Rex veſter caſtelle in granatam duducturus copias dicitur. Patitur et decimas ⁊ indulgentias in ſuis regnis ꝑdicari: medietatem pecuniarum inde ꝓuenientem ſibi in id bellū recipit. Alteram medietatem contra thurcos pape largitur. Dño ſcti Marci cardinali commiſſum eſt: vt de vacatione eccleſie pragen. ſe informet vt ille preficiatur in archiepiſcopum datarius pape. Hec habe ex nobis et dilige tuum Eneam vt ſoles: tuam omnem familiam cum dignatione tua optime cupio valere. Ex vrbe octaua die Marcij. M.cccclvij.

Se offert promotorem. Epiſtola. ccliij.

Eneas cardinalis ſenenſis Vlrico epō burgen. S. pluri. d. Reuertitur ad te henricus ſenftleben. vtriuſq; noſtrum amantiſſimus. Non eſt cur multa ſcribamus: ipſe noſtra erit epiſtola qui nouit animi noſtri ſecreta. Qui fuimus olī erga te: illi idem ſemper erimus: nec obliuiſcemur vnq̄ ſuauiſſime conſuetudinis noſtre: nec immemores erimus tuorum erga nos meritorum. Cupimus ſi qua ſunt que tibi grata poſſumus ne nobis ignoſcas. Confide in hac curia nullum habes qui maiori affectu tua negocia ſit acturus q̄ nos q̄uis plurimi ſint tui amantes: qui plura q̄ nos poſſunt. Sed quid agimus. Iniuriam Henrico facimus dum tot ſcribimus: ipſi omnia committimus: illud tantum addimus vt nos diuo ceſari ⁊ modo ⁊ ſemper commendare velis: cui omnia debemus cum ab eo oīa habeamus. Datū rome die. iiij. marcij. Anno dñi. M.cccclvij.

Se gratum refert obſequia preſtare. Epiſtola. ccliiij.

Eneas cardinalis ſenen. diue Leonore imperatrici. S. p. d. Nihil eſt sereniſſima auguſta qđ nunc aliud velim niſi manſuetudinem tuam bene valere: ⁊ pro ſuo deſiderio felicitate potiri. Ego qui cōſortis tui diui Ceſaris rogatibus ad cardinalatū nil meritus ſū vocatus: debeo tanti doni tātiq; boni oī tpe memoriā tenere: ⁊ ita facio quidem, atq; idcirco ⁊ ſibi ⁊ tibi ſepius ſcripſi: ⁊ nunc ſcribo ſcribamq; frequēter vt opera mea fideliſſimi mancipij omnibus in reb⁹ vtamini. Nā beatū nunc me exiſtimabo cū veſtris negocijs exercebor. Nil aliud his literis volui. Commendo me ſublimitati tue q̄ vt diuina pietas ad vota dirigat feliciter obſecro Ex vrbe roma die x. marcij. M.cccclvij.

Hortatur bono chriſtianitatis conſulere et imperatorē ad id inducere. Epiſtola. cclv.

Eneas cardinalis ſenen. Iohanni vnguardio imperiali camerario. S. p. d. Reuertitur ad Ceſarem venerabilis vir Henricus ſenftleben. Cui papa nonnulla commiſit ceſareo culmini referēda ſuper expeditione contra thurcos ducenda. Velis ſuadere ceſari: vt circa rem illam animum intendat ſuum: q̄m ita glorie ſue competit. Omnes enim in ſuam maieſtatē oculos direxere ⁊ niſi ſua maieſtas aliquid agat timendum eſt ne chriſtiani plaga affligantur. Inſuper aliqua noſtro nomine dicet tibi henricus. Velis ei benignas aures ⁊ fauores vt ſperam⁹ gratos impertiri. Datum rome die. x. marcij. M. cccclvij.

Cupit ſcire quomodo valeat. Epiſtola. cclvj.

Eneas cardinalis Iohanni nihil aſtronomo bohemie. S. p. d. ex henrico ſenftlebē intelliges q̄ apud nos aguntur. Et quid roratus ſomniet in eccleſia pragen: ⁊ q̄ i tua diſpenſatione acta ſunt: nos tui cōmodi ſemper erimus auidi eq̄ ac tu ipſe. Perge et nos amas vt ſoles. Si quid hēricus noſtro noīe ex te petierit aſſiſtito ſibi: ⁊ facito pro nobis vt conſueuiſti. Vale ex roma. x. marcij. M.cccclvij.

Promotionem ſuam notificat et ſe commēdatum haberi exorat. Epiſtola. cclvij.

ENeas cardinalis ſeneñ. Dienyſio cardinali Str'gonieñ. S.p.d. Que fuerit mẽs mea quis ante hac animus erga te non ignoras: nã ſemper dignationẽ tuam optimi pr̃is ꝛ benigniſſimi dñi loco venerat⁹ ſum. Ita tua bonitas merebatur. Vex ſi vnq̃ fui tu⁹ vel filius vel ſeruus: nunc me potiſſimum id pſtare oportet qñ ad eum ordinẽ ſine meritis ſum vocatus: in quo tu iure optimo iamdudum ſedes. Placuit apoſtolice pietati me cardinalium collegio nil merentem aggregare. Sentio q̃tum ꝛ tue dignationi ꝛ ceteris reuerendiſſimis patribus debeo. Precor igitur meam voluntatem amplectaris. Et me veterem ſeruitorem iam factum nouum mancipium tuum intelligas. Imperes mihi omni tempore ſi quid eſt in quo tibi obſequi poſſim: nam mihi voluptas erit quoties videro in tuis aut in tuorum amicorum negocijs me poſſe exerceri. Cupio inſuper ſereniſſimo regi ꝛ dño communi aliqñ me commendes vt ſit memor ſua maieſtas que deuotio fidei erga ſe mee: qꝛ oibus meis ſcriptis ꝛ verbis vbicunqꝫ fui ius ſuum in regno hungarie contra polonos tueri ſum conatus. Valeat optime dignatio tua. Cui me humillime commendo. Ex roma die.x. Marcij. Anno. M.cccclviij.

¶ Pollicetur gratitudinem promotionis ſue. Epiſtola.'cclviij.

ENeas cardinalis ſeneñ. Varadieñ. epiſcopo. S.p.d. Scripſimus nuper de noſtra ad cardinalatum aſſumptione quam tuam promotionem factam non ambigimus q̃tum tibi teneamur id etiam nũc diximus. Non eſt cur modo iam dicta repetamus. Nos in hac dignitate conſtituti q̃tum hungarie regno q̃tum regie perſone q̃tum dignitationi tue debeamus ante oculos ſemper habebimus. Tuum erit opera voluntarij hominis vti: nobis in tuis negocijs exerceri voluptas. Interea rogamus regie ſublimitati nos commẽdes: ſtudeaſqꝫ vt de noſtra promotione ſummo pontifici ꝛ ſacro collegio gratias agat cum ꝑ nobis ſepius ſcripſerit. Vale optime ꝛ nos vt ſoles ama: nam nos dignationem tuam vti patrem colimus ꝛ obſeruamus. Ex vrbe roma die.xi. Marcij.cccclviij.

¶ Hortatur vt rex bohemie grates referat ſummo põtifici ꝛ cardinalibus de ſua promotione. Epiſtola.cclix.

ENeas cardinalis ſeneñ. Nicolao liſtio. S.p.d. Gratiſſime fuerũt nobis lr̃e tue quas de nece comitis cilie ad nos ſcripſiſti: non ꝙ mors illius nos letificaret neqꝫ enim alicuius malo gaudemus: ſed ꝙ rem geſtam ex ordine narraſti quam prius confuſam accipiebamus. Ecce quam vana eſt huius ſeculi pompa: q̃ caduca gloria: q̃ breuis potẽtia. Cecidit qui ſuo nutu maxima regna rexit. Et qui ſanguinem ſitiuit in ſanguine perijt. Percuſſit gladio alios ꝛ ipſe gladio percuſſus interijt: non poteſt veritas noſtra mentiri: que ait gladio ferientes gladio perituros. Sed ignoſcat illius anime deus et regno hungarie cõſulat ne diſcidijs agitetur. Scribimus domino Procopio aliqua de archiepiſcopatu pragenſi facit ipſe ad nos reſcribat. Res enim in periculo eſt. Inſuper cupimus des operam vt regia maieſtas ſanctiſſimo domino noſtro et ſacro collegio gratias agat de noſtra promotiõe quod ad ſuas preces nos extulerint. Cupimus etiam aduertas quando ſcribitur de negocijs hungaricis domino noſtro ꝛ cardinalibus ita efficias vt videamur quod ſumus ipſi ſcilicet regi etiam affectiſſimi: nam ſunt q̃dam qui nos ſuperare nituntur tanq̃ magis regij ſint q̃ nos. Putamus tamen ſuam maieſtatem non eſſe oblitam noſtre erga ſe donationis ac fidelitatis: et eorũ que ſibi puero ſcripſimus: ꝛ quo modo contra polonos omni tempore ius ſuum defendimus impar fuerit ſi noui recenteſqꝫ locum noſtrum inuaſerint. Hec rogamus agites cum reuerendiſſimis dominis noſtris ſtrigonieñ cardinali ꝛ epiſcopo varadieñ. quibus nos commendatos reddas. In eccleſia colocenſi fecimus quecunqꝫ potuimus: vt plane referre poterit nuncius ad cauſam miſſus. Iterum vale. Ex roma die.x. marcij. Anno. M.cccclviij.

¶ Poſtulatur eccleſie prageñ. ſponſus dari. Epiſtola.cclx.

ENeas cardinalis ſeneñſis Procopio cancellario bohemie Salutem plurimam dicit. Perraro ſunt litere ad nos tue: vellemus frequentius ſcriberes q̃ te vnice amamus ꝛ tuas epiſtolas veluti appolinis oracula ducimus: ſcripſimus tibi q̃d egerimus in re bohemica nec a te reſponſum habemus. Interea tuus Rozatus: homo multiuolus et magniuolus ex bohemia ꝓcurauit offerri poſtulationem ad pragenſem eccleſiam cuiuſdam datarij apoſtolici boni quidem viri ſed cathelani ꝛ ſermõis bohemici prorſus ignari. Poſtulationem attulit Lucas tibi notus monachus quem lucrifaſium appellare ſoles. Impediuimus huiuſqꝫ promotionẽ huius rei: ne rei noſtre nocumentum inferret. Timemus ne diutius impedire poſſimus. Nam datarius plurimos fauentes habet. Et roratus die noctuqꝫ hos illos addit: ſuadẽs nil regno eſſe vtilius q̃

promotionem hanc fieri. Velis de his ⁊ regem ⁊ gubernatorem commonefacere vt ſciant quib⁹ in terminis res ſunt. Et an iſta placent eis nos certiores facito. Nam regi ⁊ regno veſtro ſeruire preſto ſumus. Cupimus vt des operam vt rex de noſtra promotione ſummo pontifici et ſacro collegio gratias agat. Idq; quampꝛimum. Et quotiens aliquid emergit vt nobis ſcribatur quia maieſtati ſue ſemper erimus ad ſeruiendum proni et voluntarij. Ex roma die decima Martij. Anno domini. M.cccclvij.

Spondet facile obtinere qđ preſtare pōt. Epiſtola. cclxi.

ENeas cardinalis ſenenſis Johāni troſter theutonico. S.p.d. Ingrata eſt nobis eque ac tibi que te fortuna exagitat. Vellemus tibi quietum eſſe locum in quo tibi ⁊ muſis viuere poſſes: ⁊ aliquando nobis: nunc tñ q̄d apud archiepiſcopum ſaltburgeñ. diuertiſti: ſperamus rem tuam meliorem futuram: neq; enim ille eſt qui ſuos amicos iacere ſinat. Dabitur tue virtuti p̄mium, ⁊ poſt tenebras ſequitur aliquando lux. Cupimus ipſi archiepiſcopo commendatos nos efficias ⁊ offeras quecūq; poſſumus ad eius nutū parata. Tu vero ſi quid vides poſſe nos tibi preſtare: ſcito illud facile obtētū ⁊ perſuadet tibi te nobis chariſſimum eſſe. Johannem quoq; Lauterbaceñ. noſtro noīe ſaluum eſſe iubeto. Ex roma die. xiij. Martij. Anno. M.cccclvij.

Litere credentiarum. Epiſtola. cclxij.

ENeas cardinalis ſenenſis Ladiſlao Hungarie atq; Bohemie regi ſereniſſimo. S.p.d. Nonnulla meo nomine referret maieſtati tue venerabilis Henricus ſenſtleben decanus wratiſlanieñ. que concernunt partim regnum tuum bohemie partim meipſū. Rogo vt illi plenam credentie fidem preſtare digneris ⁊ in agendis eum fauorem de tua ſublimitate mihi perſuadeo. Poſtremo meipſum regie manſuetudini ⁊ do ⁊ cōmendo. Ex ro. die. x menſis Martij. M.cccclvij.

Congratulatur ꝓmotioni ſue in cardinalem. Epiſtola. cclxiij.

FRedericus diuina fauente clementia romanorum imperator ſemper auguſtus et auſtrie ſtirie carinthie ⁊ carniole dux ⁊ comes tirolis. Enee ſancte romane eccleſie cardinali epiſcopo ſeneñ. principi ac conſiliario noſtro chariſſimo. Salutē. ex literis hērici ſenſtleben conſiliarij noſtri vlrico epiſcopo Gurgeñ. etiam principi ac conſiliario noſtro pridem ex vrbe deſtinatis accepimus paternitatem veſtram nuper in primis quattuor temporibus per ſanctiſſimum dominum noſtrum: papam ad dignitatem cardinalatus promotam extitiſſe de quo profecto leticiam et conſolationem habuimus valde ſingularem: p̄ſertim cum id multo iam tempore deſideramus ⁊ ſummopere expectauimus. Gaudemus enim nos voti noſtri compotes effectos: at tot preces et ſcripta noſtra nonvſq;quaq; incaſſum porrecta fuiſſe. Quamq̄ paternitas veſtra huiuſmodi gradum in eccleſia ſuis etiam meritis ⁊ laboribus pro ſede apoſtolica multipliciter perſpectis digne fuerit conſecuta. Optamus itaq; vt ea dignitas vobis felix fauſta ac longo tempore duratura exiſtat. Sperantes per hanc apertam eſſe viam paternitati veſtre ad maius aliquod faſtigium domino concedente conſcendendi quemadmodum et ſepius ſumus augurati. Nec dubitamus eam quidem dignitatem inprimis ſancte romane eccleſie et vobis plurimum decoris et ornamenti. Nobis vero et ſacro romano imperio ac inclyte domui auſtrie (cui in minoribus ſemper fructuoſe et vtiliter prefuiſtis) non mediocriter commodum et vtilitatem allaturam: cum id longe magis efficere poterit. Confidimus enim ac pro certo tenemus paternitatem veſtram in ea dignitate et loco ea que perſonam noſtram ſtatum atq; dignitatem noſtram et ſacri imperij necnon dicte iam domui noſtre ac noſtrum ac noſtrorum honorem commodum atq; vtilitatem reſpicere videbuntur pro ſua ſolita in nos fidelitate ⁊ conſuetudine: necnon ſingulari prudentia veſtra tam apud ſanctiſſimum dominum noſtrum: q̄ etiam ſacrum collegium cui modo ſcripta eſt: diligenter promoturam ⁊ vbicunq; opus fuerit optime defenſuram. Rogamus autem et hortamur paternitatem veſtram quatenus nos ſuis literis nobis ſemper iocundiſſimis crebro viſitare nec ſuum circa nos officium intermittere velit. Et nos pro occurrentibus ſingulis ad vos tanq̄ patronum et promotorē negociorum apud ſedem apoſtolicam agendorum continuo recurremus. Paternitatem veſtram bene valere ⁊ optimis ſucceſſibus proſperare deſiderantes. Datum in gretz die dñica. xxx. menſis Januarij Anno. M.cccclvij.

Conſtantiam ſue amicitie refert. Epiſtola. cclxiiij

ENeas cardinalis ſeneñ. Bartholomeo factio genueñ. S.p.d. Iocũdiſſime fuerũt no
bis litere tue q̃bus amicitiã inter nos apud neapolim cõtractã ex tuo latere affirmas
inconcuſſaʒ ſolidãq; ꝑmanere. Idẽ tibi ꝑſuadeas volum⁹ ex ꝑte noſtra fieri. Neq; eñ
ſumus qui more adoleſcẽtulorꝫ nũc amemus: nũc odio habeamus: nõ ſumus in con
trahenda amicitia faciles: at neq; poſtꝙ̃ cõtracta eſt illam leuiter diſſoluimus. Di
leximus te poſtꝙ̃ nouimus q̃li eſſes neq; adeptiſſimus in eo qd̃ de te iudiciũ fecimus. Itaq; par
eſt: amorẽ erga te noſtrũ diũ vixerimus duraturũ q̃ñ ⁊ tua virtus te minime relictura eſt. Qđ ſcri
bis in eo quem de viris illuſtribus cui noſtri cõpoſuiſti librũ datuʒ nobis eſſe locũ non meritis no
ſtris: ſed tue charitati aſcribimus. Et in hoc quidem cõfitemur imbecillitatem noſtrã non tã inni
ti ſupra meritum laudamur ꝙ̃ vituꝑamur. Ita eñ natura cõparatum eſt vt nulli laus onerosa vi
deatur. Nos enim librũ cum volueris cupide videbimus legemuſq;. Nunc qđ tibi aliud ſcribam⁹
nihil ſe offert. Cupimus Anthoniũ panormitã illuſtrẽ poetã ⁊ Mattheũ malfericiũ iuriſcõſultum
egregiũ: etſi q̃ñ candidũ oratorem ꝑſtabilẽ offenderis noſtro noĩe ſaluos dicas: chariſſimũq; quo
q; fuerit ſi q̃ñ maieſtati regie nos cõmendaueris: ꝙ̃ ꝑ ceteris noſtri ſeculi poteſtatibus ⁊ venera
mur ⁊ colimus. Ex vrbe roma die. xxv. marti. M.cccclvij.

Gratiſſimus eſt de amicitia regis adepta. Ep̃la. cclxv.

ENeas cardinalis ſenenſis Ludouico putio magiſtro de monteſio. S p.d. Quã
uis ex vulgato ſermone ⁊ rebus hyſpanicis ad nos ſcribis. Plurimuʒ tñ oble
ctant nos litere tue. Multũ eñ ſalis in illis: multum beniuolentie ad nos oſtẽ
ditur. Scimus nos amari a te: ⁊ id quidem nobis eſt iocũdiſſimũ. Diligimur
eñ a magno ⁊ ꝓbato viro. Et ab ipſo quẽ nos ꝓ ſua ingenti virtute: ꝓq; ſuis
in nos meritis: ⁊ amamus ⁊ obſeruamus vnice: quod refers de charitate erga
nos regia q̃uis reſponſo egeat: reſponſum tñ non inuenit. Nam quid nos ver
miculi dicamus cur tanti regis gratiam adepti ſumus. Superat hoc non verba ſolum: verũetiam
cogitationes. Utinam poſſumus aliquando vna ſaltem ne re monſtrare q̃tum nos illi excellentiſ
ſimo regi debere fatemur. Uerum cum ſciamus nihil eſſe in nobis cur ab eo culmine diligamur pe
timus rogamuſq; vt tu hanc nobis gratiam conſeruare ſtudeas. Etſi enim indigni ſumus quos
primus noſtri ſeculi rex amet. Nollemus tamẽ non amari ⁊ tantum bonum perdere. Quod ſua
des eius maieſtati ſepius ſcribamus: parebimus conſilio tuo: ⁊ nunc quidem cum his literas no
ſtras habebis: quas regie manſuetudini noſtro noĩe reſtituas. Eiq; nos ⁊ cõmendes ſimul ⁊ des
Nam mancipij loco nos ſemper habebit: nepoti tuo nobili ⁊ modeſtiſſimo viro quotiens ab eo
requiſiti fuerimus nũꝙ̃ deerimus: nec minus in eius curioſe erimus ꝙ̃ tu ipſe. Uale optime. Ex vr
be romana die. xxv. marti. Anno. cccclvij.

De morte comitis cilie ⁊ preſtigio cometes. Epiſtola. cclxvj.

ENeas cardinalis ſenenſis Alphonſo aragonum ſicilie regi. S.p.d. Si maieſta
ti tue rarius ſcribo: nihil obſecro vel negligentie: vel aduerſe volũtati aſcribas
Cupio ſi quidẽ frequentes literas meas in manus tuas dari. nam ſi potentiſſi
me memoriam mei tua manſuetudo tenatius apud ſe haberet. Ueruʒ materia
quam ego ſcribere vellem non occurrit: nec occurrit hanc ſcribere nolo. Neq;
enim tutũ eſt oĩa mandare literis: ⁊ hoc preſertim tp̃e quo nec qui via recta in
cedunt careant ſuſpitione. Cetera q̃ hac in curia geruntur ſunt q̃plures q̃ ſubli
mitati ea conſcribũt. Et nõnulli quidẽ multo plura ⁊ ſecretiora ꝙ̃ ego nouerũt
De germania tantumeſt ſic arbitror ꝙ emulante nullo ſignificare poſſum. Curabo igitur quotiẽs
illis ex regionibus ad me aliqua referantur nota digna: nec per me tuam maieſtatẽ lateant: nunc
vero que habeam paucis explicabo. Ulricum cilie comitẽ apud albã grecã quam vocant alij albã
occiſum. Iampridem accepiſti: hoc oppidum noſtri belgradum vocitant: apud veteres thaurinũ
dictum inuenio qui ſauum flumen miſceri danubio apud thaurinum trahunt. In quo loco nunc
belgradum iacere conſtat. Occiſorem comitis non eſt ambiguum Ladiſlaum fuiſſe filium Iohan
nis humatis: eius qui ſepe thurcos debellauit. Et hoc anno ſuperbiam machometis apud eũdem
locum confregit. Creditum eſt non minus filium profuiſſe reipublice chriſtiane in occiſione comi
tis ꝙ̃ patrem in profligatione machometis: cum machometes ⁊ comes hoſtes religionis eſſent.
Ille externus: iſte domeſticus. Memorabilis hic annus eſt quo thurci debellati ſunt ⁊ magnus co
mes magni regis gubernator obtrũcatus eſt. Cometes q̃ viſus hoc anno eſt opinioĩ que de ſe fuit
abũde ſatiſfecit. Apud thaurinũ nãq; que dicta ſunt patrauit. Terram in regno tuo ſupra auditũ
antea ſe horribiliter mouit. Impletiſq; ciuitatibus ſeditiones excitauit: maxime apud ſenã vrbeʒ
vñ nõ parua ciuiũ pars excluſa eſt. Peſtis multis in locis debachata magnã ppli ꝑtẽ: ⁊ preſertim

in hungaria;deleuit.¶Charitas annone non italiam modo ſed germaniam greciam ⁊ orientis plu
rimas regiones afflixit.Sed maiora ſunt q̄ aſtroꝝ periti vel vates timenda ꝑdicant:quos vt deus
ipſe mendaces arguat optandū eſt.Sed ut ad germaniā redeā morte comitis apud auſtriam co-
gnita non parua de hereditate eius cōtrouerſia ſuborta eſt.Que fuerunt illi bona ſub corona hū
garie ad regem Ladiſlaū ſine cōtentione ꝑtinent:q̄ ſub imperio iacent multi ſibi ꝑtinere aſſerunt:
alij ab inteſtato:alij ex teſtō heredes ſe dictitantes:vt Albertus ⁊ Sigiſmūdus auſtrie duces:tuꝫ
Michael comes madeburgeñ.⁊ vlricc comitis Georice filius:ſed potiſſimū ius ad impatorē̄ ſpe-
ctare viſum eſt.¶Conciliū ꝑlatoꝝ baronūq̄ ⁊ ciuitatū ſtirie carinthie carniole q̄ ⁊ marchie ſclauoni
te haberi placuit apud greziū baioaricū.In eo auditi ſunt oēs q̇ comitis cilieñs hereditatē ad ſe
dixerunt ꝑtinere.Denique diffinitū eſt oppida caſtella arceſq̄ q̄ comitis cilie ſub imperio fuiſſent
in manu impatoris tradi.Lū ſi qui ius in illis ſibi cōpetere dixerit ab eo petendū eſſe:atq̄ hoc pa
cto ꝑfecti vrbium locorūq̄ quorūcūq̄ poſſeſſionē imperatori tradidere.Ita multo melior.hodie
Ceſaris conditio eſt q̄ꝑ pridē fuit:qū non ſolū ab hoſte liberatus eſt peſſimo:ſed ⁊ que fuerunt illi
vires ſibi acceſſerūt.Hec volui ſcribere ſerenitati tue:haud ignarꝰ cūcta ei eē gratiſſima q̄ ad glo
riam ceſaree maieſtatis cadunt.Imperatrix ipſa augusta optime valet.De apparatu cōtra thur
cos in hungaria cū nihil certi habeam nihil ſcribo.Sanctiſſimus tñ dñs noſter ⁊ germanos ⁊ hū
garos nunc literis ⁊ nunc nuncijs excitare atq̄ vrgere conatur.Mihi non magna ſpes fuerit niſi vi
derim celſitudinem tuam claſſe inſtructa in magne illius memorande nauis puppe armata:ſignum
profectionis contra thurcos dare.Nam reliquis orbis principibus ⁊ ſi voluntas eſt:non adeſt fa
cultas qua greciam inuadere poſſint.Tue ſublimitati ſi voluntas affuerit nihil deerit:neq̄ plura
modo me tue manſuetudini dedo:a cuius mandatis nunq̄ diſcedam.Ex roma.vj.kal.aprilis.An
no.cccclvij.

¶Regi neapolitano petit commendari. Epiſtola.cclxvij.

Eneas cardinalis ſenenſis Johanni ſoletio electo bartinonenſi.S.p.d.Quāuis
raro preſentia tua fruamur:eius tamen memoria apud nos dulciſſima eſt.Quo
tiens eius conſuetudinis que inter nos neapoli fuit recordamur.quod quidē ſe
pe contingit.Neq̄ enim obliuiſci poſſumus amicitie ſuauiſſime:que ⁊ lucrū eſt
quod ex neapoli reportauimus.Exiſtimamus enim magni tuam beniuolentiam
nos eſſe conſecutos:cupimuſq̄ ea vt perpetua ſit:quis nō aliter credere debea
mus:cū vera ſit amicitia noſtra ex honeſta cōuerſatione nata.Amicitia vero que
deſinere pōt:vt hieronymo ꝑlꝫ nūq̄ vera fuit:ſed de hac ſatis.¶Cupimus nos ali-
quū regie māſuetudini cōmendatos efficias.Sui enim non minus ſumus q̄ illi qui ex aragonia vel
cathelonia nati ſunt:q̄uis quoddā naturale ius eos regie maieſtati obnoxios teneat nos benefi-
cia q̄ ab eo recipimus obligauerint.Nec illoꝝ aliqui fortaſſe abſq̄ ſcelere ſe nihil regi debere dixe
rint nos abſq̄ ingratitudine quod eſt vitiorum peſſimum id dicere non valemus.Sciat ꝑ te cle-
mentia regia nos fateri debitum ⁊ cupidos eſſe id perſoluere:etſi obligatio maior eſt q̄ per nos diſ
lui poſſit.Inſuper dñm de monteſio amamus ardenter qui nobis amiciſſimus fuit.Rogamus vt
illi noſtram operam ad queuis eius beneplacita offeras.Poſtremo ſi quid eſt quod tui cā̄ efficee-
re valeamus ſcis nos eſſe quibus ꝓ voluntate poſſis.Eccleſia barthinoneñ.confidimus tuaꝫ eſſe
futuram.Et ſi modo aliquid ſubeſt impedimenti tempus omnia domat.Vale ex roma.xxvj.mar
tij.M.cccclvij.

¶Reprehendit conſolari nolētē ſup̱ morte filij.Epiſtola.cclxviij.

Eneas cardinalis ſenenſis Johanni Mirabalio equiti neapolitano.S.p.d.Referūt
qui ex neapoli ad nos veniunt:magnificentiam tuam adhuc meſtam eſſe ⁊ cōſolatio
nem nullam accipere de morte filij:id nobis moleſtuꝫ eſt.Rogamus ne temet affligas
non eſt ſuper ea re dolendum que amiſſa nequit recuperari.Sunt tibi alij filij virtu
te fama ⁊ honore preſtantes.Iſti tibi in terra ſeruiunt.In celo ille locuꝫ parat:age:co
gita quid eſt huius mundi gloria.Caduca ſunt omnia que in terris acquirimus:nihil ſtabile:ni-
hil certum:nemo ſibi horam vite promittere poteſt:nemo de craſtino habet noticiam:fugit etas:
fugit omnis terrena voluptas:nihil habemus niſi preſens ⁊ id momentaneum eſt.Quid igitur tri
ſtamur ſi priuamur momentaneo bono.Dicimus hec ſapienti viro ⁊ qui iſta optime nouit:libet
tamen dicere homini amico ⁊ bene de nobis merenti.Precamur ne deinceps in hac re ſcribere co
gamur:quod tunc fiet cum magnificentiam tuam hylarem atq̄ iocundam eſſe audiuerimus:alio
quin non poſſumus tacere:cum tua meſticia noſtra ſit moleſtia.¶Cupimus te indulgere bone vali-
tudini ⁊ viuere animo leto.Sic enim ⁊ nos et reliquos amicos tuos conſolaberis.Albericum filiū
tuum optamus bene valere.Alexander florentie bene valet vir mali precij ⁊ verus tuus filiꝰ in quo

tui moꝛes expreſſi ſunt. Vale ex roma die. xxv. martij. M. cccclvij.

¶ Refert grates congratulatoꝛi ꝓmotionis ſue. Epiſtola. cclxix.

Eneas cardinalis ſeneñ. Vrbano epiſcopo ſabineñ. S. p. d. Ex aladia ad nos tue litere deuenerunt quibus de noſtra ad cardinalatum vocatione congratularis non eſt noua erga nos tua charitas. Scimus te nos amaſſe ab eo tẽpoꝛe quo vienne ſimul verſati ſumus vſq; hodie abſq; ſimulatione: nec nos min⁹ te dileximus ⁊ diligim⁹. Itaq; ſi quid honoꝛis nobis acceſſit ⁊ tibi aucta dignitas eſt: q̃ñ inter amicos veros omnia eſſe cõia decet. Tu itaq; deinceps cardinalatum; nobis creditum ⁊ tibi cõicatum pro noſtra inuicem charitate indicabis. Quod ſperas amplius de nobis: rogamus ex cerebꝛo tuo procul amoueas: nam ꝙ huc euecti ſumus plus eſt q̃ meruimus. Et vtinam nos geramus auxiliante deo ne dedeco: dignitati ſumus Liberationem tuam audiuiſſe priuſq̃ capturam voluptati fuit: nam ſi prius te captum accepiſſemus non caruiſſemus grandi moleſtia: nunc euaſiſſe te periculum dulce eſt ⁊ q̃ñ ſuaue tibi fuerit: meminiſſe laboꝛis. Vale ⁊ nos ama vt ſoles. Ex roma.

¶ Laudat induſtriam ⁊ nouitates reſcribit. Epiſtola. cclxx

Eneas cardinalis ſeneñ. Roderico cardinali ſancti Nicolai S. p. d. Quod nihil tuarum literarum iampꝛidem acceperim: cauſam eſſe arbitroꝛ ingentes ac grauiſſimas occupationes tuas ⁊ illarum terrarum pericula. Ego tñ gaudeo ꝙ in aduerſis ⁊ arduis rebus tua virtus elucet: nam qui ex agro piceno veniunt: tua cura. diligentia: ſtudio: ⁊ ſingulariſſimo ingenio: ⁊ grauiſſimo diſcrimine ſeruatam ꝓuinciam aiunt. In ſenatu apoſtolice magnifice ſummi ſacerdotis verbis tua dignatio commendata eſt. Senatus ipſe omnis ſe obnoxium pꝛobitati tue fatetur cum tua opera ciuitas eſculana ſaluata ſit: qua perdita: non marchia ſolũ ſed omne patrimonium beati Petri ibat peſſum. Perge igitur incũbe cõi cure: intende neruos ꝓ conſeruatione rex eccleſiaſticaꝝ vt facis. Hinc eñ gloꝛia hinc ſempiternũ decus: non tue ſolũ dignationi ſed vniuerſe burgioꝝ familie redũ dabit. Pꝛothonotarius tuus allocutus me eſt tuaq; erga me charitatem mihi quidẽ notiſſimã conatus eſt ãpli⁹ atq; amplius inculcare. Sed ita mihi ꝑſuaſus eſt amoꝛ tuus vt ꝑſuaderi magis non poſſit: ait ille cupere dignationem tuam huc reuerti: vtinam id detur ⁊ q̃celerius. Etenim vtiliſſimus eſſet reditus tuus. Conſolareris grandeuum illum ſummum pontificẽ patruum tuum: q̃ aſſiduis curis intentus nullũ h₃ leuamen. Pꝛeſentia añt tua in pꝛimis letificaret eũ: neq; eñ ſine dulcedine quadam mentis ⁊ aie ſuo ſanguine ſanguis heret. Exinde partem curaꝝ ſuſciperes nec opoꝛteret illũ oia ſolum ſubire onera. Curia quoq; vniuerſa tuo aduẽtu exultaret habens hoiem ad quẽ poſſet vrgente neceſſitate recurrere: nam modo multi fruſtrantur non valentes aditũ habere pontificis: q̃uis audientie die nocteq; ſua ſanctitas ſine intermiſſione intẽta eſt. Neſcio quid deliberabitur de tuo reditu. Ego quidem ſi quid in eam rem potero non ero deſes. Scripſeram vſq; huc cuꝫ tue mihi litere reddite ſunt eloquio plene ſuauiſſimo. Mirabar pꝛius non te ſcribere: nunc demiroꝛ in tanta reꝝ mole qua pꝛemeris id ocij fuiſſe vt ad me dare literas potueris. Sed nihil eſt amãti difficile. Omnia vincit amoꝛ: nullus grauis laboꝛ qui non leuiſſimus ei videtur qui ex amoꝛe operaꝛ. Intelligo igitur eſſe non vanam opinionem meã q̃ me amari a te arbitroꝛ ⁊ mihi ipſi pꝛoꝛſus ſuadeo: ſed de hoc foꝛtaſſe nimis inter viros amantes. Queris q̃ apud nos nouitates eas reſcribã et dicã bꝛeuiter qꝺ audeo. Jacobus piccininus ad pontificẽ miſit q̃ ſe purgarent in tuſculanis inſidijs nihil a ſe ꝓdiſſe. Pontifex r̃ndit id magno regi regi aragonũ ſuadendũ eſſe q̃ eius ex ꝓmiſſoꝛ fuit. Sunt qui putant comitẽ Jacobum velut indignabundũ (nã ei ſtipendia negata ſunt) aliquid noui patraturum incendij Alij referunt eum ad maieſtatem regiaꝫ ꝓfectuꝝ: ſiue vt ſe expurget ſiue vt aliqua exquirat in rem ſuam. Vtcũq; ſit vigilandum eſt ne quid detrimenti ager eccl'ie patiatur Inter comitem euerſum ⁊ vrſinoꝝ dñm feruet diſcoꝛdia. Concoꝛdia ſepius agitata in lucem non pꝛodijt. Nocte ante hunc diem tertia tranſiuerunt copie comitis euerſi per hanc vrbẽ deceptis poꝛtarum cuſtodibus. Pꝛemiſerunt enim quattuoꝛ viros qui ſe germani tui illuſtris capitanei famulos dicerent: ſumptis veſtibus que fidem facerent ad amoꝛem eoꝛum q̃ capitaneo ſeruiunt: ⁊ hi intromiſſi captis cuſtodibus ianuas aperuere vehementi exercitui comitis euerſi. Hę añt copie ꝓfecte ſunt ad oppidũ cui monticello nomen eſt illud cum arce feruntur occupaſſe. Nõ habemus rem compertam. Sepe enim plura referuntur in hac vrbe ſiue ab ipſo vero procul ſunt. Et id q̃dem vitium late patet apud oẽs gentes. De thurcis hec feruntur diſpotus raſcie ſenioꝛ moꝛtẽ obijt: filij eius ad thurcos defecere: thurci magnas parãt copias rurſus hũgariã inuaſuri. In hũgaria nõ eſt paratus exercitus: nec auxilia expectãtur ex alemanis q̃ cito illuc ꝑgere poſſint In Gallia ⁊ ſuper rhodanum triremes ſunt bꝛeuiq; armande creduntur vt in thurcos eant. Rex

portugalie in pposito pſeuerat:neſcio tñ quid facturus ſit vbi viderit paucos ſecū principes ituros. Dñs noſter p ſuo amore feruet deſiderio exterminandi machometicam ſuperſtitionem:⁊ que ab eo pendent ſumma cura pſequitur. De beneficijs ſum curioſus ⁊ tibi ⁊ mihi conſulam. Sz decipimur ⁊ fallimur falſis rumoribus. His qui nuper apud nurembergam obijſſe ferebatur: primis diebus hic fuit ⁊ mecum pranſus fuit. Similiter ⁊ tulleñ. eps qui apud nouam ciuitatem auſtrie defunctus vita affirmabatur: ad ducem burgundie incolumis redijt. Ero tñ attentus ſi quid vacet: ſed tua dignatio hz optimum pcuratorem dñm noſtrum ſanctiſſimum. Et puto iā tibi aliqua monaſteria commendanda eſſe per curatorem cuiuſdam prothonotarij de monteferrato ad quandā abbatiā ditiſſimam. Spero etiam cū rege aragonū ſi vera ſint q̄ feruntur concordia fiet dignationi tue admodum vtilis. Nec plura modo. Cōmendo me dignationi tue cui cupio cōplacere omni tempore. Ex roma die prima aprilis. M.cccclvij.

¶ Refert ſummum pontificem bene valere. Epiſtola. cclxxj.

Eneas cardinalis ſeneñ. Johanni cardinali ſancti Angeli. S.p.d. Quāuis nihil mō ſcriptione dignū offerat: ne tñ ſine meis literis ad te nuncij ex hoc loco ptingant: ſcribā pauca ex his q̄ apud nos agūtur. Sūm⁹ ſacerdos corpore ⁊ mente ita valet vt ante cōplures annos. Animus illi ad exterminationē machometice ſecte magnus eſt ⁊ ardens. Nihil ab eo ꝑtermittit ex his q̄ ſuo arbitrio pendent. Utinā principes eius deſiderio ſatiſfacerent: Sed qd germani Galli: hiſpani: hūgari: poloni faciāt tu melius ꝙ ego noſti: italia ipſa pace fruit: duob⁹ tñ in locis fremūt: apud ianuā ligurie caput. Et circa nos inter comitē euerſum ⁊ familiā vrſinoꝝ. Quefita cōcordia nondū eſt inuēta. Summi tñ pontificis ſapia hanc rē optimo ſedabit termino. Comes Jacobus piccininus his diebus delatus eſt ad pontificē tanꝙ eſculū furto voluerit occupare. Js ſeſe multis argumentis purgat nondū tñ pōtifici fidē fecit. Timor eſt ne quies italia turbetur: nimis eniz diu quieuimus: ⁊ a noſtro more pcul fuimus. Hec eſt italia. Cupio dignationi tue ita bene eſſe vt cupis. Scio duꝝ eſſe pnciā tuā neqꝫ aliud ab initio putaui: nūꝙ iudicio meo res hūgarica bene a thurcis defendetur niſi ⁊ imperator vnū ſapiat. Pareant qui diſcidij ſunt auctores. Hec volui ſcripſiſſe. Uale optime ex vrbe ro. kalendas aprilis. Anno. M.cccclvij.

¶ Suadet regem bohemie poſtulare vt cācellarius eccleſie prageñ. epiſcopus preficiatur. Epiſtola. cclxxij.

Eneas cardinalis ſeneñ. Nicolao liſcio volaterano. S.p.d. Scripſimus ad te iāpridem. Jtidem procopio cancellario de re bohemica: exinde ſperauimus non nihil in eo negocio fieri poſſe: nihil audiuimus. Miramur ⁊ ferimus moleſto animo tot nos incaſſum ſubijſſe labores: perijſſeqꝫ ſalutiferum et neceſſarium opus. Fortaſſe ita deo placitum eſt. De prageñ. eccleſia multi ſermones habiti ſunt: admittenteqꝫ roratu noſtro cauſa commiſſa fuit cardinali ſancti Marci vt plebi bohemice datarius pape preficeretur epiſcopus Et ille quidem vir bonus et doctus et quem dignuz hoc honore putamus: nobis tamen non eſt viſum ad talem eccleſiam quemꝙ promoueri niſi conſulto rege. Jdqꝫ quoad potuimus differri promotionem conati ſumus. Jn hec procopio dicito ⁊ curato vt reſponſum habeamus: vellemus regia ſublimitas pro ipſo cancellario inſtaret. Arbitramur enim nō fruſtra conaretur. Que nobis de comite cilie ſcripſiſti cognouimus et cōmunicauimus non ſine tua laude. Plurimum optamus ſepe ad nos ſcribas et nihil ſubticeas de thurcis et de rebus alijs cognitione dignis. Apud nos timor belli eſt futuri. Credimus tamen ſummi preſulis ſapientia obuiam ibit. Rogamus procopium regie maieſtati nos efficiat commendatos. Tu vero reuerendiſſimis dominis Strigonieñ. cardinali ⁊ varadienſi epiſcopo commendabis. Ex vrbe rom kalendas aprilis. Anno domini. M.cccclvij.

¶ Admonet commiſſa diligenter exequi. Epiſtola. cclxxiij.

Eneas cardinalis ſeneñ. henrico ſenfleben. S.p.d. Credimus te ad curiā ceſaris incolumen perueniſſe. Jdqꝫ cupimus. Rogamus igitur iperatorie maieſtati nos cōmēdatos efficias Ceſar enim eſt quem in terra vnice colimus: ⁊ illi ꝑ ceteris qui viuant obligati ſumus: loqre ſecū de rebus cōmiſſis diligentie tue. Maxime aūt horteris ſuā excellentiā ad bellū contra thurcos gerendum. Excitandoſqꝫ germanie populos: qm̄ ipſe primus eſt quem xpiani reſpiciunt Hic enim rumor eſt non ſine auctore certo: magnas apparere copias thurcorum dominium vt rurſus hungariam inuadat. Quod niſi theutones preſidio fuerint: actum de regno illo non dubitatur. Hec agito cum reuerendiſſimo patre noſtro epiſcopo gurcenſi

ſi ⁊ ſingulariſſimo amico preposito friſingenſi quos noſtro noie iube beneualere. Rem varinenſem curabis ꝑ tua prudentia expedire: neſcimus quomodo ad aures ꝓcuratoris dilata eſt pꝛitenoꝛ: ſ͠ ille tñ non oſtendit ſe credere: moꝛa periculoſa eſt. Nos ſi difficultas eſſet in reſeruatione ꝓpterea qꝛ in cardinalatu ſumus offerimus apoſtolicas litteras obtinere quibus reſeruatio auferat: quē admodum ⁊ plures alij facere cardinales in Gallia ⁊ alemania. Reliqua committimus prudētie tue. Uale optime. Ex roma. iiij. aprilis. Anno. M. cccclvij.

Offert operam ſuam quoad poteſt. Epiſtola. cclxxiiij.

Eneas cardinalis ſenenſis Ulrico epō gurceñ. S. p. d. Que ſunt apud nos nouitates ſcribimus ceſari: non repetimus que illis in litteris videbis. Precamur nos ceſareo culmini commendes: eiq; contra thurcos expeditionem ſuadeas. Ita enim expoſcit chriſtiana religionis neceſſitas. Dilationem a creditoribus tui predeceſſoris obtinuit Henricus ſenftleben ſicut ab eo relatum tibi ambigimus. Si qua amplius ſūt que cupias ex nobis: tantum aderit voluntas quantum ſinet poteſtas. Scimus enim nos tibi eē obnoxios et cupimus aliquando partē debiti perſoluere. Uale ex roma die. iiij. aprilis. Anno domini. M. cccclvij.

Petit ceſarem induci ad bellū contra thurcos. Epiſtola. cclxxv.

Eneas car. ſenenſis Ulrico ridrer. S. p. d. Henricus ſenftlebē tuus ⁊ noſter apud te eſt: ⁊ que ſunt apud nos ſcitu digna tibi expoſuit. Non eſt cur fatigemus aures tuas: cum poſt eius obitum nihil noui emerſerit ſcitu dignum. Rogamus vt exhoꝛteris ceſaream maieſtatem ad bellum contra thurcos. Ita enim ſuus honoꝛ et reipublice chriſtiane ſalus expoſcit. Nam thurci vt fama non vana eſt proxima eſtate rurſus hūgariā ſūt inuaſuri. Si qua ſūtque cupias ex nobis ſcis nos eſſe tui amantes et cupere voluntati tui moꝛem gerere. Uelis nos magiſtro camere commendatos facere. Et arthongū noſtro nomine ſaluū dicere. Ex vrbe die quarta aprilis. Anno M. cccclvij.

Nouitates italie ſcribit. Epiſtola. cclxxvj.

Eneas cardinalis ſenenſis Diuo Frederico imperatoꝛi. S. p. d. Que nunc ſcribā pauca ſunt: fama hic eſt diſpoꝛtum raſcie ſenioꝛem obiſſe moꝛtem: filios eius ad thurcos defeciſſe. Iamq; xpianis inſidiari: ſi ita eſt credimus non latere maieſtatem tuam. Accipio illoꝛum ſoꝛoꝛem eſſe in caſtro cilie que fuit vxoꝛ comitis. Cauendū eſt ne mulier fraternam labem ſequatur. At puto ſublimitatē tuam id non negligere. Quia tamē aliqui iuſſerunt me hoc ſcribere: non fuit conſilium vt reticerem. In partibus motus eſt futuri belli. Et multa eius rei ſigna ſunt: deus melius conſulat. Ciuitas ſeneñ. diſcoꝛdijs ciuibus agitatur. Rex aragonum ſuo moꝛe venationibus operā dat: fuitq; (vt aiunt) in periculo proximis dieb⁹ ne per aprum interficeretur cum eccidiſſet in quo ſedebat equus. Rex poꝛtugalie venturus cū claſſe affirmatur menſe pꝛoximo: quod mihi non ſit vere ſimile cum nec terreſtris per hungariam paretur exercitus: nec ex italia claſſis alia paranda putetur niſi apoſtolica. Indigemus dei auxilio ſi bene optamus noſtras res dirigi. Cōmēdo me tue ſublimitati ad eius mandata promptiſſimus. Ex roma die. iiij. aprilis. Anno. M. cccclvij.

Informat amicū de geſtis in rebus ſuis. Epiſtola. cclxxvij.

Eneas cardinalis ſeneñ. Johanni hinderbach. S. p. d. Ex fratre tuo credim⁹ te noſſe que hic aguntur: nos rem tue prepoſiture accepimus apud dominum noſtrum de ꝑbenda ratiſpaneñ. faciemus que poterimus. Sed durus eſt aduerſarius tuus: ⁊ fauoꝛem habet cardinalis zamoꝛeñ. quem noſti dominum eſſe immutabilem nos tamē vt amicum decet tuas preces iuuabimus: nouitates que apud nos ſunt ſcribimus ceſari videbis litteras noſtras: non eſt cur laboꝛem ſumamus inanem. Utinam annus iſte preterito ⁊ quietioꝛ ſit ⁊ melioꝛ: mēdaceſq; vates ⁊ aſtrologos faciat quoꝝ iudicia raro aliquid boni ꝑſagiunt: nos ea tempoꝛa optauerimus que aduerſa ſint ꝓphetarum ⁊ aſtrologoꝝ iudicijs. Cupimus amicos noſtros Jacobum de lodrano nobilē eqtē Johannē nihili aſtronomū preſtabilē noſtro nomine ſaluos dicas. Imperatrici autem auguſte nos humillime commendatos facias: cui parere ⁊ voluntarij ⁊ accincti ſumus quotiens nobis aliquid imperauerit quod in noſtra fuerit facultate. Uale ex rome die. v. aprilis. Anno. M. cccclvij.

Preconia regis aragonū enumerat. Epl'a. cclxxviij.

ENeas cardinalis ſenēſi. Johanni ſoletio. S.p.d. Pergrate fuerunt nobis litere tue quibus bonam valitudinē tuam ⁊ aīm tuum erga nos eē eſſe qui prius fuit abūde intelleximus. Illud quoqꝫ nobis iocūdiſſimum fuit ꝙ regiam maieſtatem paruitatis noſtre memoriā tenere: ⁊ nos amare aſſueras. Nihil eſt enī quod magis cupiamus ꝙ inter ſeruitores ſuos cōnumerari qñquidē ipſe rex vnus eſt qui noſtrum exornat ſeculū. Vnus ſanī inter principes doctus eſt: ⁊ terrarum cultor: vnus liberaliſſimus: vnus in armis peritiſſimus. Vnus qui domi belliqꝫ magnus euo noſtro videri poſſit. Vnus deniqꝫ q̇ religioni indefeſſe ſeruiat. Qđ ſi aīm ad ꝑdendum thurcoꝝ perfidiā intenderet: vt ſepe profeſſus eſt: non modo q̇ nunc viuūt rebꝰ ꝓferēdus erit: ſed oēs ꝓculdubio antecedat quos priſca ſecula inclytos cōmemorāt viros. Eſt igitur nobis dulciſſimū cū tanti regis ſeruitores ſumus ⁊ credimur. De re tua nō minus cupidi ſumus ꝙ tu ipſe: immo vel tātomagis quāto tu ꝑ humilitatē tuas virtutes extenuas nos ꝑ veritatem illas magnificamus. Scimus enim que ſunt merita tua ⁊ que tibi debeantur premia ⁊ que poſſunt tibi tibi dignitates cōmitti. Qđ ſi aliqñ vt ſperamus res tua in mediū adducetur audient cardinales quale de te iudicium faciamus. Nullus tamē eſt qui ꝓbitate ac doctrine tue nō ſit affectus. Illud ſolū īpedimento eſt ꝓmotioni tue ꝙ alia negocia nō cōponūtur. Atqꝫ ita fit vt vtile ꝑ inutile vitietur quod leges abhorrere ſolent. Putamus tamen his rebus breui modum imponi ⁊ honori tuo conſultum iri. Suadendum eſt ſublimitati regie vt in ꝓmotionibus eccleſiarū ea media complectatur que tolerari poſſunt. Valde autē conducit chriſtiane rei hos duos principes eſſe charitate coniunctos. Et qui diſſidium querunt neutrum amant. Audimus libenter que ſcribis de voluntate regia erga ſenenſes. Alterum vero qđ ſubnectis vt ſenenſes ipſi caueāt ſint neqꝫ ſeipſos implicent malis quibus cum velint explicare nequeant: ſalubre conſilium eſt. Sed nos multum illi reipublice timemus: tum ꝙ ciuilis diſcordia populum exagitat: tum ꝙ preſidia q̄rūt qualia fugienda eſſent. Sed ipſi viderint nos patrie ⁊ ſi bene volumus illi tñ conſulere nō poſſumus: quia nobis non creditur. Cardinalis ſancti angeli ſcribit thurcum ꝓxima eſtate in hungariā maiori conatu ꝙ prius venerit rediturum. Non eſſe hūgaros ad reſiſtēdum potentes niſi externa habeant auxilia. Petit claſſem apoſtolicam augeri ⁊ infeſtare maritimas thurcorum oras: noſtro iudicio regis opus hoc magis ꝙ pape fuerit: nec plura modo. Rogamus ſublimitati regie iterū atqꝫ iterum nos commendes Et dñm de monteſia ſingularem amicum noſtris verbis ſaluere iubeas. Ex roma die .v. aprilis. Anno dñi. M.cccclvij.

Recitat metum de thurcorum feritate. Epiſtola .cclxxix.

ENeas cardinalis ſenenſis Alphonſo aragonum regi ſiciliqꝫ. Sa.p.d. Hac ipſa die rex inclite ac potentiſſime allate ſunt litere ex hungaria ſummo pontifici: omnemqꝫ curiam conturbarunt. Referunt enim machometem thurcos dñm cum ſoldano egypti: cum caramāno cilie: cum tartaro ſcithie inito federe coactis ingentibus copijs rurſum in hungariam properare albam: quod alij caſtrum belgradū vocant ſummis virtutibus obſeſſurum. Iamqꝫ iter accepiſſe: nec dubium eſt quin diebus quindecim cum toto exercitu ante oppidum ſeſe collocet. Ferunt quoqꝫ iuraſſe eum etiam ſi aſie maiorē partem amiſſam audierit non ſeſe retro habiturum. Hec albenſes legato apl'ico ſcribunt pleni metu. Quippe quibus ſola ſpes de celo eſt: neqꝫ enim tam ſecuri homines dei: quin humanum expectant auxilium. Incredulum eſt mortale genꝰ neqꝫ illud ponderat quod ſcriptum eſt in ſacris eloquijs. maledictus homo qui confidit in homine. Sed miſerandum illis eſt: ſi ſemel diuinitus liberati rurſus pietatem diuinam temptare verentur. Percuſſit de celo deus hoc anno thurcos: neqꝫ enim humana victoria fuit que apud albam parta eſt. Voluit experiri deus quidnam reges agerent: ceteriqꝫ chriſtiani populi rectores profligauit: hoſtes occidit qui ferociores videbantur. Abſtulit innumerabiles machinas: ſpacium dedit quod ſi vellent chriſtiani populi ſeſe accingerent: redituroqꝫ thurco armati occurrerent. Sed quanto magis indulget deus: tanto negligentiores ſumus abutentes ocio. Ecce redit hoſtis ⁊ nemo eſt qui laboranti hungarie opem ferat: ⁊ vereor ne hungaria peſſumeat: ⁊ nobile illud regnum hoſtilis gladius euertat. Quod ſi deus tulerit cadit murus noſtre religiōis ⁊ itinere plano per carnos et forum iulij in italiam thurcorum turme decurrent. Ad hec accedit filiorum olim gubernatores hungarie captura: qui per regem in arce budenſi deprehenſi cuſtodiuntur. Cumqꝫ his non parui nominis prelatus interceptus eſt Johannes varadienſis epiſcopus Feruntqꝫ et alijs pleriſqꝫ nobilis inclita vincula. Incomperta eſt adhuc cauſa ſub vero ſimile eſt necem comitis cilie hoc peperiſſe. Infelices chriſtiani quos tanta cecitas exagitat: vt nec prementibus hoſtibus domeſtica deponent odia. Surgat igitur tua ſerenitas: et quod potuerit huic periculo remedium adhibeat. Ceteri principes in tuam ſublimitatem cuncti fere contorquent oculos eam ipſam quicquid egerit ſecuturi. Neqꝫ enim rex eſt in orbe chriſtiano

apud quem plus auctoritatis ꝗ̄ apud te ſit: qui regnorum potentia rei militaris peritia: experientia rex multaꝝ ⁊ incredibili ſapientia ceteros europe principes antecellit. Hec per me ad tuā manſuetudinem fide dicta ſint. Datum rome die. vij. aprilis. M. cccclvij.

Refert noua regi ſcripſiſſe. Epiſtola. cclxxx.

Eneas cardinalis ſeneſi. Johanni ſoletio. S. p. d. Scribimus aliqua de thurcis ſublimitati regie q̄ cupimus ſibi offeras legaſq;. Niſi eīn ipſe laboranti xp̄ianitate religioni opē ferat: id imminet diſcrimen ex quo vix alius liberare non poſſit. Nunc op⁹ eſt arte ingenio ⁊ viribus vti. Nec apud eū niſi inueniamus vbi perquirenda ſint ignoramus. Uale ex Roma die vij. Aprilis. M. cccclvij.

Ex quo animo fert fortune ludum. Epiſtola. cclxxxj.

Eneas cardinalis ſenenſis Johanni hinderbarch. S. p. d. At nos de ſtatu curie ceſaris nouitas peruenit. Ita ſe humane res habent: nunc iacemus: nunc in alto ſumus: deo laus qui ceſarem omni periculo liberauit. Dolemus vicem gurgeſi. epiſcopi noſtri amici optimi: commiſerati ſumus. ⁊ Ungnodio cui non dubitamus admodum nocere diuitias. Facta ſunt hec que fieri potuere executoriales miſſe litere ⁊ modo nuncius apoſtolicus eo pergit ſacre theologie profeſſor Laurentius rauarella: quem tibi commendamus ſi eum videris Ambroſio noſtro diximus que miſiſti. Expectabit adhuc aliquantulum. Etſi moleſtum fert tandiu ſuſpenſū teneri de propoſito barteſcadcſi. expectabimus quid agas. Cupimus ſi quod monaſteriorum vacare contigerit id nobis ſignifices: vt tandem aliquid conſequi poſſimus quo lenior fiat noſtra paupertas. In cauſa p̄bende tue vexamur maxime ob dn̄m zamoreſi. qui tuū aduerſariū tuetur. Iuuamus tñ te quoad poſſumus. Uale ⁊ ſenatui tergeſtino ep̄oq; ac prepoſito piſini noſtro nomine ſalutes dicito. Ex vrbe romana die. iiij. Iulij. Anno dn̄i. M. cccclvij.

Nouitates italie. Epiſtola. cclxxxij.

Eneas cardinalis ſenenſis Johanni cardinali ſancti angeli. S. p. d. Scripſi nuper reuerendiſſime pater ⁊ domine mi colendiſſime non paucas literas dignationi tue: neſcio an potuerint ad te penetrare cum audiuerim et te poſtea dimiſſa hungaria boſnam petiuiſſe: nunc pauca ſubijciam ⁊ caſui mea ſcripta committaꝫ nā q̄ literē tot montes: tot flumina: tot barbaras nationes niſi caſus inopinatus pertranſire iubeat. Scripſiſti mihi de pragenſi eccleſia tuo more pauciſſima verba: ſed preter conſuetudinem mordentia. Dicis enim nos hic oīa bene expedituros: nec dubiū eſt quin ſermo tuus ironicus fuerit: non dicā amplius etſi opinor quorſuꝫ ea verba tēdat me nō ignorare. Ego ꝓ mei animi libertate ſemꝑ apte cū dignatione tua ſum locutus. Et ita faciam ſi q̄ñ redieris qđ deus breuiſſime concedat cum ſoſpitate ⁊ honore. Tunc ſic q̇d erit qđ mihi velit tua paternitas obijcere: audiā patienter. Et vel obiecta purgabo vel petā veniā: niſi qđ pleriq; agunt alta mente archanū tuum includere volueris. Et de hoc ſatis. Audiui vt dictum eſt de tuo tranſitu: credo fuiſſe vrgentē cām. Sed doleo armis plene eſſe hungariaꝫ quibus non in thurcos ſed in ſeſe barones eius terre depugnent. Illud quoq; moleſtiſſimū eſt ꝙ inter imperatorem ⁊ hūgarie regem vetuſte contentiōes renireſcunt. Mallem tua ſtudia huic morbo mederi ⁊ que ſunt in viſceribus noſtris auferre mala conari potius ꝗ̄ que cutem attingunt. Sed cuncta optime nouit prudentia tua cuius iudiciū nunꝗ̄ meo poſtpoſuerint. Uenio ad res italicas. Dn̄s noſter bene valet ad cruciataꝫ totis intentus animis. Apud eſculū latrones cū ioſia ⁊ octauiano arcē munitiſſimā eccleſie occupauere. Legat⁹ adductis eo copijs oēs ad deditionē accepit. Urſini cū comite euerſo contēdunt: ⁊ coloneſes q̄ hacten⁹ quieuere: nouiſſime ſe bello miſcuerunt. Rex aragonū cū Iannenſibus bellū gerit. De pace nulluꝫ verbū Dux mediolani quieſcit ⁊ veneti q̄uis nuꝑ nonnulli ciues in exilium acti ſunt: ⁊ aliqui man⁹ amiſerint. Senenſes inteſtino morbo laborant: piccininus regis homo eſt nec putatur hoc anno arma ſumpturus. Ex rheno audiuimus aliqua q̄ non placent: neſcio an erūt vera: papa nuper interrogauit cur non impedires: reſpondi vt ſoleo libere ſuam ſanctitateꝫ cū eſſet in hiſpania italia negocia curare nō potuiſſe: tuā reuerendiſſimā paternitatē in boſna valde a rheno diſtare. Camerarius legatus orientis duos pape nepotes in vincula cōiecit: qui cyprū populati fuerāt. Que ſcribam alia non habeo. Ex vrbe die. iiij. Iulij. Anno. M. cccclvij.

Pollicetur rogatu operam dare. Epiſtola. cclxxxiij.

Eneas cardinalis ſenenſis Illuſtri principi Ludouico duci bauarie. S.p.d. Reddite ſunt nobis litere tue humanitatis ⁊ beniuolentie plene: qbus rogas vt illuſtri ruperto nepoti tuo ad conſequendam eccleſiam ratiſpanſi. noſtros fauores impartiamur. Reduxiſq; nobis ad memoriam clare memorie genitoris tui erga nos charitatem: ⁊ tuam illam quam ſimul habuimus in noua ciuitate conſuetudinem. Vidim⁹ libenti animo epl'am tuam ⁊ mirati ſumus ſcriptionem ꝓprie manus. Scribis eniȝ optime quod eſt in tanto principe valde laudabile. Recordamur quotiens in curia ceſaris ſuaues habuimus ſermones inſimul ⁊ cum de lapide inuiſibilitatis inquiſitionem faceres. Tenemus memorie indictione tua poſſediſſe nos eccleſiam biſpaceſi. ⁊ fuiſſe a genitore tuo benigne tractatos. Scimus ꝙ nobiliſſima eſt inclita domus bauarie: ⁊ quantum illis ſedes apoſtolica tenetur Intelligis vti confidimus nos non eſſe ingratos: de nepote tuo ſunt egregia teſtimonia: quia tamen cōmiſſarij ſumus in cā hui⁹ eccleſie ratiſpaceſi. non poſſumus aliud dicere niſi ꝙ inuenies nos veraȝ relationem feciſſe ⁊ paratos eſſe nunc ⁊ in futurum vt tue voluntati morem geramus. Datum in vrbe romana die quinta Iulij.

¶ Refert bella italie. Epiſtola. cclxxxiiij.

Sneas cardinalis ſenenſis Nicolao miſſio vollatriano. S.p.d. Audiuimus vario relatu inclytū hūgarie regē viēnā rediſſe. Et nobis placet ꝓ quiete illius regis vt ſit extra turbinē hūgarie. Dolemus tñ regnū illud inter ſe diuiſum eſſe: veremurq; ne xp̄iani inter diſſenſiones thurcis aperiant ianuas: deus meliora ꝑmittat. Nos in italia magnis etiam affligimur malis. Rex aragonū cū iannenſibus bello implicitus eſt. Magnā romani agri partem vrſini ⁊ comes euerſus vaſtāt. Senēſi. diſcidium indies augent: nouiq; indies ciues: aut plectuntur: aut in exilium aguntur: nec videmus quo pacto quieſcere poſſint. Aiunt cancellariū ad vos ex bohemia rediſſe: dicito illi multas noſtro noīe ſalutes. Cōmēdamus tibi laurentium ronarellam nuncium apoſtolicū q̄ has tibi reſtituet: nō fuit in auſtria prius. Cōmonito eū atq; inſtructo in agēdis. Si nō eſt dimiſſus ep̄o varadieſi. ꝓ eo verbū faciet ⁊ literas affert: quaȝ nos ꝓmotores fuimus ꝓ veteri amicitia ⁊ q: innocētē eſſe cōfidimus. Vale ex vrbe die quarto Iulij M.cccclvij.

¶ Cōmōdatur nūcius pape captus redimēdos. Epl'a. cclxxxv.

Eneas cardinalis ſenenſis Henrico ſenſtleben. S.p.d. Dñs noſter ſanctiſſimus mittit laurentiū rouarellū q̄ has literas ſecū affert ad ſereniſſimū hūgarie regē. Nō fuit homo al's in auſtria. Neceſſaria erit ei inſtructio ⁊ directio tua. Commendamus euȝ tibi bonus vir eſt: doctus theologus. Cura eius erit vt captiui imperatoris dimittant: varadien. relaxetur. Et pax ſi fieri pōt illas demum partes inſpiciat. Ab eo intelliges italicarum rerum ⁊ huius vrbis ſtatum: plus mali ꝙ boni audies. Neq; enim italia quieſcere cōſueuit: voſq; germani didicitis mores noſtros ⁊ non modo vicinos: ſed fratres atq; ipſos parētes bello premittis. Nihil eſt vſq; tutum. Dānoſiſſimum eſt ꝙ auſtrie inclyta domus in ſeipſa diſſidiū hȝ. Deus illos principes aliqñ meliori reſpiciat oculo. Et quos fecit maximos faciat amiciſſimos. In cā varineñ. expectamus quid ſequatur: q: ibi multū ſpei collocauimus: alioquin ad mendicitatem redacti ſumus. Sed ſi quid in partibus illis vacat qđ obtineri poſſe confidas velis nobis ſignificare: gratias agito regie maieſtati ꝓ literis miſſis pape regratiando de mea ꝓmotione. Bene vale. Ex roma die quarta Iulij. Anno dñi. M.cccclvij.

¶ De eodem. Epiſtola. cclxxxvj.

Sneas cardinalis ſeneſi. Iohāni inibili. S.p.d. Que ſcripſiſti de curia noſtri ceſaris iāpridē noueramus. Fuit nobis res ꝑmoleſta agim⁹ deo grās q̄ ꝑſonā Ceſaris cuſtodiuit. Credimus imperatricē animo conturbataȝ eē cuiuſq; cōpatimur adoleſcentie: q̄ ad calamitates in germaniā venit perferendas. Putamus tñ eam ipſam ſibi conſulere ⁊ cōſolationes q̄rere. Cōfictiones hungarie didicimus: omnia ſunt ad thurcoꝝ potentiā augendā ferēda ſunt q̄ deo volēte ſiūt. Ille ex malo bonū elicit. Si dabit aliqñ facultas cogitabimus de te nō aliter ꝙ de noſtro fideli ⁊ ſingulari amico Laurētiū rouarellū q̄ cū p̄ſentibus ad te veniet nunciū ap'licū tibi cōmēdamus vt aſſiſtas ei ⁊ cōſulas ſi quo ex te q̄ſierit. Tu q; ſi aliquo moſtrarim vel ꝑpoſiturā bonā vacare ꝑceperis fac nos ꝙprimū certos. Potes ꝑ Venetias mittere literas. Illuc em̄ frequentes ad nos currunt tabellarij mercatoꝝ: q̄rēda ſuffragia ſunt. Vale ex roma die. iij. Iulij. Anno. M.cccclvij.

¶ De eodem ⁊ conſolatur ſuper morte. Epiſtola. cclxxxvij

ENeas cardinalis ſenenſis Procopio rabenſteyno. S.p.d. Ex vienna tuas accepimꝰ literas cum bohemiam peteres. Neſcimus an redieris. Audiuimus inſignē fratrē tuū et amicum noſtrum ſingularem Johannem equitem extremo die functum. Credimus te turbido ⁊ amarulento eſſe animo. Nam et nos tali ſocio priuati non dolere vehementer non poſſumus. Sed quid agamus: trita eſt hec via: aut non naſci oportet: aut natum mori. Nos parentes preire: fratres: ſorores: amici: pauci admodum ſunt cum quibus iam viuere delectet. Nam etate graues: parere nouos amicos neſcimus. Et veteres paucis demptis mors abſtulit. Nec modo aliud expectamus: niſi aut eripi nobis eos quos amamus reliquos: aut nos auferri ab illis. Atq̧ qñcunq̧ dies illa venerit non erimus inuiti vt olim: quibus ad maiorem amicorum cumulum erit eundum. Credimus te iſta etiam meditari nec egere conſolatione: ideo preterimus hec. Accepimus turbulentas eſſe res germanie neq̧ imperatori bene eſſe cum rege hungarie. Dolemus. Nam res peſſima eſt et noxia non modo auſtrie ſed vniuerſe reipublice chriſtiane. Deus meliora ꝑmittat. Cupimus de rebus bohemicis fieri certiores: ſed ⁊ quid ſperandum ſit. Laurentium ronarellam qui has ad te refert. Cupimus cōmendatum eſſe: frater eſt archiepiſcopi rauennatis tibi amiciſſimi conſilium tuum optabit in rebꝰ agēdis. Ne deſit ſibi rogamus prudentia tua. Uale ⁊ nicolaum noſtrum ꝓ tua conſuetudine commēdatum habe. Ex vrbe die. iij. Julij. M. cccclvij.

¶ Petit ad poſſeſſionē epatus Uarimeñ. ꝑ ꝓcuratores ſuos induci plerilq̧ captans beniuolentiā regis. Epiſtola. cclxxxviij.

ENeas cardinalis ſeneñ. Caſimiro regis polonie. S.p.d. Cū vacaret nuꝑ eccleſia varimeñ. conuenientes canonici eius in glogonia maiori ⁊ cogitantes de futuro pontifice: vota ſua in me direxerunt poſtulantes a ſummo pontifice vt eccleſiam illam mihi cōmitteret. Idemq̧ fecerunt ſereniſſimi principes dñi imperator ⁊ rex hungarie atq̧ bohemie conſanguinei ⁊ affines tui. Annuit beatiſſimus pontifex precibus eorum: ⁊ ſummo cardinalium cōſenſu eccleſiam illā mihi cōmendauit. Mittam ꝓpe diem ꝓcuratores meos ad ſerenitatem tuam cū literis apoſtolicis: quibus precor vt ad poſſeſſionem capiendā neceſſarios vel impartiri fauores. Scio eñ q: ſine tua opera parꝝ ꝓficeret: cum iam pruſcia in manu tua pene tota eſſe feratur. Intelligo me magno munere donatum a tua manſuetudine: ſi mei ꝓcuratores vt non ambigo tuis adiuti preſidijs eccleſie poſſeſſionem conſequantur. Facies rem gratiſſimam ſummo pontifici et ſacro collegio: ſimulq̧ ⁊ imperatori ⁊ regi hungarie quos non dubito maieſtati tue ꝓ me ſcripturos eē. Ego vero conabor nocte dieq̧ omni ſtudio ⁊ diligentia tue ſerenitati me gratum oſtendere: atq̧ ita efficere vt mihi ꝓfuiſſe tuam clementiā nō peniteat: iāq̧ ꝓ mea virili in ſacro collegio honorē tuū tutare cepi. Nāq̧ cū ageretur de culmine eccleſie ꝓ qua ſcripſeras erantq̧ qui omnino illam cōmittendā eſſe dicerent ꝓcuratori magni magiſtri ordinis beate Marie theutonicoꝝ. Ego profus reſtiti: meaq̧ ſuaſione factum eſt vt res ſuſpenſa ſit: cum tue maieſtatis preconia: ſimulq̧ genitoris tui ⁊ germani qui ꝓ fide catholica in bello contra thurcos obijt clariſſimas virtutes retuliſſem. Quibus auditis ſedes apoſtolica q̄ prius inclinata erat ad ꝓmouendum ꝓcuratorem ordinis: mox ſuiam mutauit: decreuitq̧ ſuperſedere: vt interea temporis aliquid de concordia ⁊ pace illaꝝ partium tractari poſſit: ⁊ medio tꝑe rectorem aliquem ſiue adminiſtratorem illi eccleſie dare qui tue ſerenitati merito diſplicere nō debeat. Uerꝫ ego ꝓ ea qua tuo culmini deuotiōe afficior: audeo ſuadere: idq̧ vtile arbitror: vt tua ſerenitas ſimul cum illis de terra pruſcie oratores ſuos ad ſedem apoſtolicam mittere q̄ totius ſtudeat: viros preſtabiles ⁊ auctoritate inſignes: qui offerentes viam iuris ac concordie cum aduerſarijs coram ſanctiſſimo dño noſtro cenſuras eccleſiaſticas in terra pruſcie quomodolibet fulminatas aut tolli aut ſuſpēdi petant. Spero enim eo modo res magnifice ad honorē tue ſublimitatis ⁊ illaꝝ partium tranquillitatē conduci poſſe: cū ſanctiſſimꝰ dñs noſter ad hec optime ſit inclinatus. Et multi ſunt in ſacro collegio cardinales reuerendiſſimi qui maieſtati tue ſunt affectiſſimi. Inter quos eſt reuerendiſſimus dñs Rothomageñ. Ego vero minus inter omnes nihil omittā ex his q̄ ad augmentum ſtatus ⁊ glorie ꝑtineant tue ſublimitatis. Cui me humillime recōmendo. Ex roma die vltima. Auguſti. Anno dñi. M. cccclvij.

¶ Recōmendat illis eccleſie ratiſpañ. ꝓuentus. Epiſtola. cclxxxix.

ENeas cardinalis ſeneñ. Ottoni et Ludouico bauarie ducibus. S.p.d. Obtinuiſtis tandem eccleſiam ratiſpanceñ. reuerendo patri Ruperto filio et nepoti veſtro commēdari. Satiſfactum eſt deſiderio veſtro. Merebatur inclyta domus veſtra exaudiri in ſuis precibus

Nec talis eſt eccleſia ratiſpaneñ. que vel ꝓbitati: vel nobilitati eiuſdem Ruperti ſatiſfaciat. Duo
tñ obſtabant petitionibus veſtris: etas ſcȝ ꝓmouēdi minoꝛ ⁊ capituli ipſius eccleſie deſiderium a
quo erat alius electus non indignus neqȝ ignobilis. Sed cū repiſſet pietas dñi noſtri electionem
ipſam minus canonicam eſſe ⁊ hinc Ruperti merita libraret ꝑtulit nobilioꝛem. Nec putauit i eta-
te momentum eſſe faciēdum: quam tante domus claritas cōmuniſſet. Eſt igitur veſtrum recogno
ſcere hoc beneficiuȝ ab ipſo dño noſtro ſanctiſſimo. Qui etſi fecit quod debuit: honoꝛandus eſt tñ
ſumandus ⁊ extollendus: qui hoc tpe nobilitatis cultoꝛ ⁊ conſeruatoꝛ extitit. Uerum cum eccleſiā
ratiſpañ. q̄ olim floꝛentiſſima fuit ⁊ a ꝓgenitoꝛibus fuit fundata: magis opibus abūdauit iā pau
perem: ac pene ruentē: ⁊ vndiqȝ laceram eſſe intelligamus: nobilitatem veſtram rogamus obnixe
vt poſtq̄ ad manus veſtras rediit ⁊ caro veſtra illi preeſt: ita efficere velitis vt palam oib⁹ fiat vos
non verbo: ſed opere ipſius eccleſie ꝓtectoꝛes ⁊ aduocatos exiſtere: Sit vobis cōmendata cleri li-
bertas: date operam vt diſtracta ⁊ impignoꝛata bona ipſius eccleſie abſqȝ grauamine cleri recu-
perētur. Sit ipſe repertus ouium ſuaꝝ nō lupus: ſed paſtoꝛ ſit canonicoꝝ ⁊ alioꝝ clericoꝛum nō ty-
rannus ſed pater. Meminerit: qꝛ iubet apl's vt nō dñemur in clero: ſed tanq̄ foꝛma facti gregis ec
cleſie p̄ſideamus. Nouerit nō ſe eccleſie: ſed eccleſiam ſibi cōmēdatam eſſe. Cōmendamus deniqȝ
etiam excellentie veſtre venerabilē henricū de habſperg cuius electio nō ſuis demeritis: ſed ꝓpter
omiſſas iuris ſolēnitates reiecta eſt: dignus eſt certe cui Rupertus ⁊ q̄ res ſuas gerunt nō inſultēt
ſed cōpatiant̄ nō iniurian̄t: ſȝ foueāt poti⁹ ⁊ ipm̄ ament. Eſt enim vir bonus cuius nobilitati in-
genui coꝛreſpondent moꝛes. Et cetū manifeſta eſt nobis eius pꝛobitas. Nam lȝ multa in eum queſi
ta ſunt teſtimonia ad eius famam denigrādam: nemo tñ repertus teſtis eſt qui eius honoꝛi detra
xerit. Paſſus eſt vir bonus nō modicam iacturam. Uenit romam cum grauibus expenſis: fuit hic
ea parte anni q̄ eſt ardentioꝛ ⁊ periculoſioꝛ aer: ⁊ perpeſſus eſt complures laboꝛes: ⁊ tandem ſuc
cubuit. Pꝛoſequebatur cauſam ſuam: queſierat honoꝛem quem ſibi debitum exiſtimabat. Fecit
quod ceteri moꝛtales agunt. Naȝ quis eſt qui electus in ep̄m alicuius eccleſie non conet̄ electionē
ſuam tueri: ⁊ a ſummo pōtifice cōfirmationem ſuam obtinere. Qui ep̄atum querit inquit apl'us
bonū op⁹ q̄rit. Uerum ea vſus eſt modeſtia: ea grauitate in ſuo iure pꝛoſequendo: vt nullius vnq̄
honoꝛi detraxerit: nullius fame p̄iudicauerit: nullius ꝑſonam in diſcrimē adduxerit. Idem facere
⁊ qui cum eo miſſi ſunt a capitulo. Teſtes nos ſumus coꝛam quibus cauſa agitata. Tantum eſt q̄-
uis in electum ipſum ⁊ eligentes nonnulla crimina obiicerentur per ꝓcuratoꝛes Ruperti. Ipſe tñ
electus ⁊ ſequaces nihil aliud queſiuere q̄ ſe purgatos atqȝ innocentes oſtendere. De Ruperto
nihil vnq̄ repꝛehenſione dignum dixere. Sed tam ipſum q̄ ꝓgenitoꝛes ſuos ⁊ excellentias veſtras
ipſamqȝ bauarie domum cum magna veneratione cum ſumma reuerentia ⁊ ſingulari quadā ma-
ieſtate noiauerunt. Quibus ex rebus iuſtum ⁊ ſupꝛa q̄ iuſtum eſſe putamus vt eundem henricum
⁊ qui cum eo venere cōmendatiſſimos ſuſcipiatis: eiſqȝ fauentes ac conſiliis aſſiſtentes ⁊ auxiliis
qđ eſt vere nobilitatis erga eos oſtendatis: que viciſſe contenta nō inſultat victo: ſed victum ſepe
iacētem eleuat ⁊ in partē felicitatis aſſumit. Hec ꝓ noſtra erga vos charitate ⁊ inclytam domum
veſtram affectione dixiſſe volumus: q̄uis ſciremus nobilitatē veſtram qđ ſcripſimus ꝑ ſeipſam id
fuiſſe facturam. Datum rome die quarta ſeptembꝛis. Anno. M.cccclvij.

De eodem Epiſtola.ccxc.

ENeas cardinalis ſenenſis Ottoni ⁊ Ludouico bauarie ducibus. S.p.d. Annuit
ſanctiſſimus dñs noſter p̄cibus veſtris ac ratiſpaneñ. eccleſiam reuerēdo patri
dño Rupto filio ⁊ nepoti veſtro cōmēdauit. Uoluiſſet aplica pietas eā eccleſiaȝ
multo maioꝛē ⁊ ditioꝛē fuiſſe: ⁊ talē q̄ nobilitati ⁊ moꝛibus ipſius Rupti ſatiſfa
ceret. Sed qualiſcūqȝ eſt recipi dȝ alacri aio ⁊ habēde ſunt ingētes gratie eidem
dño noſtro: q̄ valde libere deſiderio veſtro ſtuduit cōplacere. Cōmendam⁹ igit̄
excellētie veſtre eccleſiā ipſam ⁊ cleꝝ eius: q̄uis certi ſumus fundationē ꝓgeni
toꝝ veſtroꝝ in manibus veſtri ſanguinis cōſtitutam felicibus incrementis augē
dam eē. Uerũ q̄ venerabilis vir Henricus de habſperg qui fuit electus a caplo in ꝓſecutio-
ne iuris ſui modeſtiſſime ſe habuit. Idēqȝ fecerūt qui cum eo miſſi fuerunt ad cōfirmationem ele-
ctionis petendam: dignum cēſemus eos benigne recipere ⁊ tractare velitis: non permittentes eis
aliquam inferri moleſtiam vel iniuriam. Nam cum ipſi tam de prefato Ruperto q̄ de vobis ⁊ incly
ta domo bauarie cum ſumma ſemper veneratione locuti ſint: ⁊ proſequendi ius ſuum honeſtā mo-
leſtiam habuerunt: non eſſet propterea iuſtum eos iacture aliquid ferre. Scimus hec per ſe nota
eſſe pꝛudentie veſtre: ideo non plura ſcribimus. Tantum rogamus vt ſi qui ſunt qui eos in conſpe
ctu veſtro criminari voluerint tanq̄ litigando in hac curia honoꝛi veſtro detraxerit: nolite illis cre
dere: ſed nobis potius fidem pꝛebere coꝛam quibus eſt cauſa agitata ⁊ qui vobis ſcribimus. Da-
tum rome die. vij. ſeptembꝛis. Anno. M.cccclvij.

¶ Grates refert de ꝑmotione ⁊ efflagitia iterū ꝑmoueri Refert etiam nouitates vrbis. Epiſtola.ccxcj.

ENeas cardinalis ſeneñ. Imperatori Frederico. S.p.d. Accepi ſuperioribus diebus literas tuas ſup negocio concernente reuerendū patrē epm̄ laurieñ. Introduci ad ſanctiſſimū dñm noſtrum nunciū tuū obtinui literas fieri ſm̄ deſideriū maieſtatis tue quas idem nūcius apportabit. Supplico ſerenitati tue digneris ita facere vt capitaneus in vorchtenſteyn nō ſit nimis onerouſus illi eccleſie laurieñ. q: reuera multum erorbitat ⁊ grauat clerꝫ: tua maieſtas ſemper pia fuit ⁊ ſacre religioni affecta. Continuetur in hac ſua gloria tua pietas: nec patiat̃ a ſuis officialibus vexari clerū quē ſemꝑ miſericorditer tractauiſti. Hec dico q: cupio ſemꝑ honori tuo bñ cōſultuꝫ eſſe. Accepi ⁊ alias lr̃as q̄s in facto ratiſponeñ. eccleſie trāſmiſiſti Ruꝑto fauēte iam ille ꝑmotus erat ad ipſam eccleſiā q: repta fuerat electio capl̃i inualida. Cā mihi cōmiſſa erat. Et ego in cōſiſtorio relationē fecerā. Poſtq̄ dñs nr̃ cōſiderauit ſcripta q̄ p:ꝰ tua maieſtas miſerat fundata ſup electiōe canonica: nō dubitauit q̄n ea repta inualida ꝑmotionē Ruperti cōmendares qđ ego etiā ita putaui futuꝝ. Et ita cōplacitū eſt illi nobiliſſime domui. Inſup gratias ago maieſtati tue ꝑ literis ſanctiſſimo dño noſtro ⁊ ſacro collegio ſup facto varieñ. eccleſie in meū fauorez miſſis. Nūc cū idē dñs nr̃ eccleſiā illā mihi cōmendauit: ſupplex oro vt digneris literas opportunas in bona forma ſcribere ad ſereniſſimuꝫ polonie regē ſubſcribēdo illas manu ꝓpria: vt maior videat̃ affectio: rogātes q̄ cū vt ꝓcuratoribus meis poſſeſſionē ipſius eccleſie aſſignari faciat. Venit ⁊ eñ infra paucos dies vnus ex ꝓcuratoribus ipſis ad ſerenitatē tuaꝫ ꝑ literis accipiendis quem cupio celeriter expediri de nouitatibus harꝫ partiū hoc tm̄modo ſcribere poſſum. Rex aragonū maximā ⁊ potentiſſimā hꝫ in mari claſſem minatur Ianuēſibus ſed ⁊ aliis q̄pluribus terrorē incutit. Comes Iacobus piccininus cū exercitu regnū apulie exiturus eſt pro pedic̄. Dicit ſe contra Sigiſmundū maleteſtā arim̄. ſumpturꝫ: ſunt tñ qui ſenēſibus ⁊ qui eccleſie romane timendū putant. Vrſini ⁊ comes Euerſus inter ſe contēdūt: nec finis pōt inueniri diſcordie. Cardinalis de vrſinis quaſi papā timeret ex vrbe iampridē receſſit: ⁊ inde ſimultates nō pauce exorte ſunt inter ipm̄ ⁊ ro. p̄ſulē. Miſſus eſt tñ mō ꝑ collegiū cardinalis ſancti marci q̄ eū apl̄ice pietati recōciliet. Neſcio q̄s fructus ſeq̄tur. Nō ſumus ſine ꝑiculo inteſtini belli ſi vrſinoruꝫ domus implicata remāſerit. Ex oriēte nouitas allata eſt fratrē cardinalis portugaleñ. veneno ꝑiiſſe in cypro: q̄ regnaturus eoꝰ ꝑfectus erat ac filiā regis duxerat. Thurcorꝫ claſſis mithelenā inſulā conatu vexatura fertur: ſed auxilio illi erit legatus apl̄icus cū triremibus ſuis ⁊ rhodieñ manu. Alia que ſcribā non habeo. Cōmendo me humilime ſublimitati tue ad cuius mandata ſemper ero paratus. Ex roma die .xj. ſeptembris. Anno dñi. M.cccclvij.

¶ De eodem. Ep̄la ccxcij.

ENeas cardinalis ſeneñ. Ladiſlao regi hungarie. S.p.d. Que ſcripſiſti mihi ſup negocio vratiſlauieñ. electi: curaui atq; diligenter peregi: q̄uis res eſſet difficilis ⁊ pecuniaria. Sed ꝰ eſt mos tue ſerenitati ⁊ remiſſa eſt electo magna pecunie ps. Laboraui vt ſatiſfaceret deſiderio tuo circa ratiſponeñ. eccleſiam ⁊ obtenta eſt voluntas tua. Prefectus eſt enim illi eccleſie illuſtris princeps Rupertus bauarie dux conſanguineus tuus: fui ego in ea cauſa commiſſarius ⁊ quemadmodum debui conatꝰ ſum eam relationem facere que cum veritate eidem Ruperto vtilis eſſet. Feci id libenter: q: intelligebam me ſublimitati tue ſimul ⁊ inclite domui bauarie complacere et eccleſie illi bene conſulere nec de hoc plura. Verū ſereniſſime rex cū tua pietas dignata fuerit dño nr̃o pape ꝑ me ſcriberis atq; inſtāter ſupplicare vt eccleſia varmieñ. mihi commendaretur: idq; iam factum eſt rogo ⁊ ſupplico vt ceptum continuans beneficium: ſereniſſimo regi polonie ſororio tuo vrgentur ſcribere digneris ꝑ poſſeſſione ipſius eccleſie meis ꝓcuratoribus dāda queadmodū hēricus ſenftlebē decanus vratiſlaueñ. tue ſublimitati latius declarabit neceſſariū eſt. Idē etiā celſitudini tue nouitates harꝫ partiū quas ſibi ſcribo ſerioſius exponet. Nec aliud in p̄ntiarū niſi q̄ me tue ſublimitati iterꝫ atq; iterꝫ cōmēdo ad eius ſemꝑ mādata paratū. Ex roma die .xj. Anno dñi. M.cccclvij.

¶ Hortatur vice ſupra monitiones principum ad regem polonie impetrare. Epiſtola.ccxciij.

ENeas cardinalis ſeneñ. henrico ſenftleben. S.p.d. Scripſiſti nobis his diebus frequentes literas pro quibus gratias agimus tibi: qui veri ⁊ optimi amici officium imples. Intelleximus illarum diſturbia partium. Dolemus principes veſtros non tam ſe beniuolentia

ꝙ ſanguine extinguere. Cuius rei cauſam non ipſis aſcribim⁹: ſed illis quorum voces p̄ ceteris au diuntur. Infortunium eſt hoc noſtri temporis: vt tunc potiſſime diuiſi ſimus cum expediret maxi me eſſe vnitos: ſed dabit deus his quoq; finem. Pro electo vratiſlauieñ. laborauimus diligenter: et tandem confecimus quod petebatur. Nam tria milia ferme ducatorum remiſſa ſunt. In qua re intelliges ex Venceſlao que fuerint partes noſtre. Rogamus velis eſſe cum maieſtate regia et ab ea literas opportunas impetrare ad sereniſſimum polonie regez et alios vt opus eſſe putabis duplicatas. Nam ipſe Venceſlaus offert ſe iturum nomine ſuorum dominorum in poloniam: ⁊ nos ſtatim mittem⁹ Bartholomeum canonicum varinieñ. cum literis ⁊ procuratorijs opportunis: ⁊ ne ceſſarium eſt ꝙ ambo habeant literas regias. Nam nos eiſdem ducibus per hos dies nō paruum obſequium fecimus: qui pugnantibus fere ceteris cardinalibus: ſanctiſſimo domino noſtro ſuaſi mus conſanguineum eorum Rupertum ad ratiſpaneñ. eccleſiam promouendum eſſe: cum eſſemus commiſſarij ⁊ alterius electionem inueniſſemus non valere. Mittimus tibi litteras credentiales quarum vigore poteris eis ſupplicare: vt tibi aſſiſtant ad regias literas impetrandas. Procopio ⁊ nicolao ſcribimus quos arbitramur ſuos fauores non negaturos. Cardinalem ſancti Angeli vel lemus apud ſe eſſe vt eius ſumma prudentia lites auſtralice cōponerentur. Rogamus vt noſtras literas ſibi tranſmittas. Et deniq; cures vt venientibus dictis Venceſlao ⁊ Bartholomeo litere que neceſſarie ſunt in promptu habeantur. De nouitatibus harum partium pauca ſunt que ſcri bere poſſumus. Eaq; ſunt huiuſmodi vt ſupra in litera imperatoris. Vale optime ex roma die ſe ptima ſeptembris. Anno. cccclvij.

Petit patrocinari vt ꝓmotio regis impetretur. Epl'a. cccxciij.

ENeas cardinalis ſeneñ. Procopio cancellario bohemie. S.p.d. Quāuis raro nobis ſcribis ex nicolao tñ ſimulq; hērico ſenftlebē intelligimus te veterē erga nos beniuolētiā retinere ⁊ oī officio veri amici ſatiſfacere: nō repetimus q̄ ꝓ nobis feciſti. Sunt eñ plurima nec nos hi ſumus q̄ refer re gratias valeamus. Illud tñ qđ poſſum⁹ facimus: readmamus magni ficentiā tuā: ⁊ aīm habemus paratū oīa facere q̄ tibi grata ſunt et nobis poſſibilia. Id oſtendemus ſi qñ ꝓ venerabili germano tuo p̄poſito vice gradeñ. aliqd acciderit qđ ſibi vtile futuꝝ putemus ⁊ in noſtra ptāte cō ſiſtat. Interea rogamus te vt ꝑſeueres in officio charitatis ⁊ tui Enee ſp memineris. Inſup q: mittemus ꝓpediem ꝓcuratores noſtros cū literis apoſtolicis ad capiendā poſſeſſionē varinieñ. eccleſie ſi ſaltē poterit. Rogamus amicitiā tuā vt eas literas impetrare velis a regia maieſtate quas Henricus p̄dictus dixerit opportunas. Nam tātū pondus huiuſce rei cōſequende in sereniſſimo rege ipſo hungarie atq; bohemie cōſiſtit: ⁊ q̄ cepe rit ꝑficiat. Erimus in eternū ſue maieſtati ⁊ tibi obligati. Quippe q̄ eccleſiā eā ſuo ⁊ tuo fauore ob tinuerimus. Conati inq̄ ſemp ſumus nos gratos oſtendere. Credimus cardinalē ſancti angeli iā apud vos conſtitutum eſſe. Qđ ſi ita eſt cōmenda nos ſue dignitati tanꝗ patri veneratu digniſſi mo. Que ſunt apud nos noua ſcribimus ipſi Henrico tibi cōmunicanda. Feruet ap'lica mens de ſiderio exterminandi thurcos: ſed principes xp̄iani inter ſe diſſidentes pium in propoſitū prorſus deſerunt. Deus meliora prebeat quod ſperamus. Vale optime. Ex roma die. xj. ſeptembris. Anno domini. M. cccclvij.

Hortatur concordie imperatoris. Epiſtola. cccxcv.

ENeas cardinalis ſenenſis Iohanni cardinali ſancti Angeli. S.p.di. Breues more tuo ſcripſiſti ad me nuper epiſtolas. Vidi eas libēter q: ſignificabāt te ex boſna re uerſum prope hungariam degere: ac bene valere quod pre ceteris mihi iocundiſſimū fuit. Spero hec ſcripta mea reperituram eſſe in auſtria perſonam tuam inter mitio res gentes. Utinam ita fiat. Nam preſentia tua futurum opinor vt principes illarū partium prorſus componantur. Ait enim cardinalis papieñ. ſe cum anno ſuꝑiori age ret in auſtria omnes lites inter imperatorem ⁊ regem hungarie adeo attenuaſſe: vt parum ad in tegram concordiam ſuperfuit. Compoſuiſſet omnino partes ipſas vt eſt opinio: niſi coactus fuiſ ſet nurēbergam aſcendere. Exiſtimo igitur aut dubie dignationem tuā fide debito terminaturam qđ ille infectū reliquit: ſi tñ ita eſt vt cōpoſitioni tā parua vt referunt res defuerit. Vtcūq; ſit ela borandū eſt eo negocio Nec minus erit cōpoſuiſſe imperatorē ⁊ regē ꝙ thurcū deleuiſſe. Et ego quidē hanc coronā tue dignationi auguror ⁊ opto. Nouitates haꝝ partiū non dubitet intelligis ex alioꝝ lr̄is. Ex me tñ hec pauca habe. Rex aragonū maximā hꝫ in mari claſſem galeaꝝ ſupra. xxx. magnaꝝ oneriarū ſeptē: minoꝝ nauigioꝝ ꝙplurimā. Dicit ſe iturū in cathaloniam vt inde fortior redeat contra thurcos. Inde factum eſt vt rex portugalie aduentum ſuum ſuſpenderit. Ianueñſes

hanc regis claſſem contra ſe armatam putant:ſimulqꝫ cū eis florentini ⁊ ſeneſ. timent: certitudo nulla eſt qui tandē rex intēdat. Comes Jacobus piccininus cum exercitu circiter duoꝝ miliū bellatoꝝ exiturus bellum fertur. Territat eccleſiā ſimulqꝫ ſeneſes:cū ſe cōtra Sigiſmūdū maleteſtaꝫ ꝑfectuꝝ minatur. Urſini ⁊ comes euerſus adhuc inter ſe litigant. Cardinalis de vrſinis iam pluribus diebus e curia receſſit:veritus ne quid ſibi ſiniſtri accideret:cū papa exercitū miſiſſet aduerſus fratres eius. Nunc rex aragonū vrſinoꝝ familiaꝫ in ſuam ꝓtectionem recepiſſe fertur. Timor eſt ne romanus ager nouis inuoluatur litibus. Miſſus eſt cardinalis ſancti marci ex parte collegij ad ipſum dn̄m de vrſinis vt ſi poſſibile eſt controuerſie cōponantur. Dn̄s ſanctiſſimus iterum duas galeas cū pecunia ad legatū mittit in orientē:facit pius pater qđ pōt:ſed relinquit̄ a principibus:nec ſolus pōt tanti belli mollē ſufferre. Imperator thurcoꝝ contra mithelenam miſiſſe claſſem fertur non modicā:ſed dn̄s inſule ſpe legati fretus ⁊ auxilio ianuenſium nauale bellum intrepidus manet. In albania dicunt ſcanderberchium magnalia ꝑpetraſſe contra thurcos. Qđ ſi verum eſt melius tua paternitas reuerendiſſima que per id temporis prope fuit exploratum habuit. Cupio vt tandem redeas nec velis triennium complere:niſi principes contra thurcos excitari poſſe confidis. Recommendo me dignationi tue ad cuius mandata ſemper paratum. Ex roma die .xi. ſeptembris. Anno dn̄i. M.cccclvij.

Petit auxilio eſſe vt ꝓmotiones impetrentur. Epiſtola .cccxvj.

Eneas cardinalis ſeneñ. Nicolao liſtio. S.p.d. Grate fuerunt nobis litere tue quibus germanica negocia ſignificaſti:vtinam meli⁹ ſe res haberent. Sed ferēda ſunt que nobis tempora dantur. Faxit deus vt principes illi veſtri aliqñ concordes ſint ne qui ſunt ſanguine ꝓximi odio diſiungantur. Gaudemus Procopium ꝯualuiſſe ⁊ noſtri memorem eſſe. Cupimus nos ſue magnificentie ſepius efficias commendatos. Scribimus regie maieſtati ⁊ ſibi de literis neceſſarijs ad obtinendā eccleſiam varinieñ. Rogamus in ea re tuo more ſis vigil. Et ita efficias quemadmodum Henricus ſenftlebē expetierit:qui conditiones illius patrie nouit:⁊ noſter eſt fideliſſimus amicus. Ab eo ſcies q̄ ſunt hic noua. Fluctuam⁹ ⁊ nos more hoim nauigantium. Frater tuus vulterras repetij:italia multis in locis peſte laborat:ſed potiſſime ſena. Nam que bello afflicta fuit ⁊ charitate annone: nunc qđ tertium erat morbo langueſcit. Uale ⁊ nobis ſepius ſcribe. Datum rome die .xi. ſeptembris. Anno domini. M.cccclvij.

Pollicetur pecunia cōcedere ꝓ redimēdis litteris. Epi. .cccxvij.

Eneas cardinalis ſenenſis Ulricoridrer. S.p.d. Recepimus litteras tuas quas reddidit nobis Jacobus impatorie maieſtatis nuncius. Agimus tibi gratias ꝓ literis ſcriptis in facto eccleſie varinieñ. Scimus eñ te eas dictaſſe ⁊ expediri feciſſe. Nūc opus eſt vt al's iterum expediri facias ad sereniſſimum regem polonie ⁊ alios ꝓ ut opus fuerit:latius te admonebit procurator noſter quem ſtatim mittemus ad poſſeſſionem capiendam:ſuper facto Laurioueñ. expediuimus literas iuxta deſideriū maieſtatis imperatorie:quas ipſe Jacobus ſecum apportauit. Rogitauit enim nos vt concederemus ſibi pecunias. Conceſſimus primo ſex aureos. Et deinde iterum rogauit nos vt alias ſibi pecunias mutuaremus ꝓ reditu neceſſarias. Fecimus ſibi illas ꝑ bancum concedi:⁊ obligauim⁹ nos ꝓ eo intuitu maieſtatis imperatorie cui debemus oia. Uoluiſſemus ꝙ ipſe habuiſſet aliqua ſcripta vel maieſtatis eiuſdē vel tua. Libētius ſibi ſubueniſſemus:tñ q: nūcius impatoris: noluimus eū derelinquere ſicut ab eo intelliges: Rogamus des operā cum ꝑpoſtq̄ redierit vt nobis ſatiſfaciat. Intelleximus de diſpenſatione tua erimus cū correctore:⁊ videbimus q̄d faciendū ſit:ſcito ꝙ litere nulle pñt obtineri gratis ab iſto papa niſi ꝑ pſona impatoris. Si vis ꝙ exponamus pecunias ꝓ te:ſcribe nobis ⁊ libēter id faciemus:q̄uis paupes ſimus. Adhuc tñ ꝓ te inueniemus centum aureos cū opus fuerit. Habebis cum pñtibus literas ad Johannem hinderbachiū. Rogamus eas ſibi mittas vbicūqꝫ fuerit. Et nos ſublimitati impatorie cōmendes: ad cuius mandata paratiſſimi ſumus. Ex vrbe die .xi. ſeptembris. Anno. M.cccclvij.

Significat concordiam factā et exhortat auxilio eſſe pro poſſeſſione eccleſie aſſequenda. Epiſtola .cccxviij.

Eneas cardinalis ſeneñ. Johanni hinderbachio. S.p.d. Laborauimus diu tuicā aduerſus aduerſarium tuum ſuper prebenda ratiſpaneñ. ⁊ deinde peperimus tibi pacē. Obtinuimus namqꝫ prebendam prouiſi ratiſpaneñ. dari dn̄o humano vt tibi quies eſſet ⁊ ita factum eſt. Hoc ſcribimus ad conſolationem tuam. Rogamus vt nos imperatorie maieſtati cōmēdes ⁊ iuues nos ad poſſeſſionē habendā eccleſie varinieñ. Uale

optime. Ex roma die. xi. ſeptembris. Anno. M. cccclvij.

Credentiarum litere. Epiſtola. ccxcix

ENeas cardinalis ſeneñ. Ludouico bauarie duci. S.p.d. Veniet ad excellentiã tuã venerabilis vir Henricus ⁊ aliqua noſtro nomine referet. Cui rogamus vt plenam credentie fidem preſtare velis. Et in his que vice noſtra petierit benignum impertiri fauorem: quemadmodum de tua erga nos charitate plene confidimus. Ab eo etiã ſcies negocium eccleſie ratiſpaneñ. pro tuo deſiderio expeditum eſſe. In qua re fecimus quod vires noſtre potuere vt honori tuo ſatiſfieret: Ex roma die. xi. ſeptembris. Anno domini. M. cccclvij.

Litere commendatorie. Epiſtola. ccc.

ENeas cardinalis ſeneñ. Ludouico duci bauarie S.p.d. Sigiſmundus ſebretel bone indolis adoleſcens primus huc venit in cauſa eccleſie ratiſpaneñ. Primuſq; literas tuas nobis reddidit. Inſtitit die noctuq; diligentiſſime laborans vt deſiderio tuo ſatiſfieret. Cum res ſit ad votum expedita: dignus eſt qui digno fauore tractetur. Romanus igitur vt ruperto adminiſtratori ratiſpaneñ. conſanguineo tuo eum commendare velis: atq; ita efficere: vt de primo beneficio vacaturo ⁊ conuenienti: ſibi omnino prouideatur. Reddes enim mercedem condignam ſuis laboribus ⁊ nobis ſingularem complacentiam facies: q̃ eum iampridem nouimus ⁊ pro ſua virtute dileximus. Datum rome die. xi. ſeptembris. Anno domini M. cccclvij.

Contra negantes auctoritatem ſummi pontificis a chriſto inſtitutam eſſe. Epiſtola. ccci.

SNeas cardinalis ſenenſis Martino mayer. S.p.d. Sunt nonnulli nationis tue hoies parum penſi habentes: quibus romani pontificis auctoritas: neq; neceſſaria eſſe videtur neq; a xp̄o inſtituta. Contra quos hec pauca ſcribere ⁊ tibi tranſmittere decreuimus: vt ſi qui tales hoies te adierint: habeas ex nobis quo gladio eorum temeritatem confodias. Nam qui eos non ſolum ſcripta iura reuellunt: ⁊ auctoritas eccleſie longe lateq; diffuſa: ſed ipſa quoq; naturalis rõ eis aduerſa eſt: que lex nature immobilis ⁊ inuariabilis adeo fixa eſt: vt neq; epyche iam ferat. Audi ergo quomodo iſtos reuincimus: reuellimus: proſternimus: cum xp̄ianis nobis queſtio eſt qui euangeliũ recipiunt: ⁊ xp̄m filiũ dei pro noſtra ſalute incarnatum et paſſum fatentur. Hi nobis haud quaq̃ negabunt ſacramenta in eccleſia ab ipſo filio dei inſtituta: quibus ad ſalutem noſtrã vtimur baptiſmi: cõfirmationis: euchariſtie: pnie ordinis: matrimonij ⁊ vnctionis extreme: quorum vnum quod eſt principaliſſimum: ſed ordinis aliorum duorum que potiſſima eſſe videntur: euchariſtie ac pnie myſteriũ in ſe continet. Nã ſacerdotes hec potiſſimum cã ſunt inſtituti: purgantes per pniam hoies a peccatis ſuis ⁊ in gratiã dei redeuntes: idoneos faciat ad corpus xp̄i participandum. Deinde corpus xp̄i conſecrantes illud eis adminiſtrent: Videmus aũt natura ita comperatum eſſe: vt omnis poteſtas que ad principalem aliquem ordinata eſt effectum: inferiores ordines ſibi ſubſeruientes habeat quod maxime in artibus apparet. Nam arti que formam materialem inducit alie ſubſeruiunt q̃ materiã diſponunt. Et rurſus ars illa q̃ formam induit alteri ſeruit ad quem ptinet finis pfecti opis. Nã qui ligna cedit arti nauifactiue deſeruit. Et hec rurſus gubernatorie illa vero militari vel iconomice quemadmodum ad diuerſos ordinantur fines. Cum ergo poteſtas ordinis in eum finem conſtituta ſit vt purgatis hominibus corpus xp̄i miniſtret palã eſt inferiores ordines eis deſeruire: ea pparantes que ad hoc opus neceſſaria ſunt. Et infimi quidem ordines ſacerdotali deſeruiunt populum preparantes. Oſtiarij quidem arcendo infideles a cetu fideliũ. Lectores inſtruendo cathecuminos elementa fidei tradẽtes: propter qd eis ſcriptura veteris teſtamenti legenda committitur. Exorciſte vero eos purgant q̃ per demoniorum vexationes a ſacramentorum perceptione impediuntur. Atq; hi tres ordines diſponendi populi curam habent Eſt ⁊ quartus accolitorum ordo: cui vaſa non ſacra credita ſunt in quibus ſacramenti materia preparatur. Subdiaconi vero miniſterium habent ſup vaſa ſacra: ⁊ ſuper diſpoſitione materie nondũ cõſecratam. Dyaconi vero vlterius pcedunt: adminiſtrant enim atq; cõtingunt materiã iam cõſecratam xp̄i ſanguinẽ pplo diſpẽſantes. Subſeruiunt aũt hi ordines ſacerdotali etiam pparatione ppli. Nam diaconibus cõmittit euangelica doctrina preparanda populo: Subdiaconibus epiſtola. Accolitis luminis commiſſa eſt cura: quod ad ſolẽnitatẽ doctrine proculdubio pertinet. Atq; hi ſex ordines ad ſeptimum referuntur q̃ ſacramentalis appel-

latur: At cū ordinū hoꝝ collatio cum ſacro quodā pficiatur: ſacra aūt eccleſie diſpenſatores requirunt idoneos: neceſſarium eſt ſup'orem aliquam ptātem eſſe in eccleſia altioris miniſterij que ordinis ſacramenta diſpenſant. Hanc aūt maiores noſtri epālem appellauere: que q̄uis in conſecratione corporis xp̄i ſacerdotalem non excedat: ſuperat tñ in his que ad regimē populi ptinent. Nam ⁊ ipſa ſacerdotalis poteſtas ab epāli diriuatur. Et que ſunt ardua circa populi curam epis reſeruantur. Nec ſacerdotes ipſi dum corpus xp̄i conficiunt rebus alijs vtuntur q̄ per epm conſecratis vt altari calice veſtibus. Eſt igitur manifeſtum ſummam regiminis quod in populo xpiano gerit ad epiſcopalem pertinere poteſtatem. Uerum q̄uis populi per diuerſas dyoceſes ac ciuitates diſtinguantur: ſicut tamen vna eſt eccleſia ſponſa xp̄i ita ⁊ vnum oportet eſſe populum xpianū. Et ſicut in vno populo xpiano ſpeciali vnus requiritur ep̄s ad quem ſumma rei deferatur: ita ⁊ in toto populo chriſtiano perneceſſarium eſt vnum eſſe totius eccleſie caput: vnum pceptorem atq; magiſtrū ad quem maxima queq; ⁊ difficilima referantur. Cūq; ad vnitatem eccleſie conſeruandā illud potiſſimum requiratur vt vna ſit omnium fides: circa ea vero que fidei ſunt queſtiones varias ſuboriri contingat vnum eſſe principem vnūq; caput oportet ⁊ ſupremum iudicem qui queſtiones ipſas diſſoluat. Alioquin ſniarum diuerſitas eccleſiam ipſam diuideret atq; ſolueret vnitatem. Quemadmodum factum eſſe videmus ante conſilium nicenum dum ſibi quiſq; viuebat ⁊ ad romanā eccleſiam paruus habebatur reſpectus. Et nos quidem palam videmus omnes qui tempeſtate noſtra peregrina inuenerint dogmata ⁊ errores predicant illud in primis ſibi vſurpare vt romane eccleſie auctoritatem ⁊ principatum diffiteantur. At cum xp̄s deus noſter ſponſam ſuam eccleſiaꝫ tā feruenti amore dilexerit vt ſanguinem ſuuꝫ p ea effuderit: crucis tormentum perpeſſus. Nequaq̄ credendum eſt eum in his q̄ neceſſaria ſunt eccleſie non opportune cōſuluiſſe: cū de ſynagoga per eſaiam dicat: quid vltra facere debui vinee mee ⁊ non feci. Ita cum neceſſe ſit ad pfectum regimē vnum peſſe a quo ceteri dependeant: minime dubitandum eſt quin ex ordinatione xp̄i vnus eccleſie preſit. Et nos hunc romanum pſulem appellamus: vulgus papam nominat. Inſuper cū eccleſie regimen ab eo inſtitutum ſit p quem reges regnant ⁊ legis conditores iuſta decernunt: non eſt ambigenduꝫ quin eccleſie regimē optime ſit ordinatū. Optimum aūt multitudinis regimen illud eſt qd ab vno regitur. Id aūt ex fine patet. Nam finis optimi regiminis pax eſt ⁊ vnitas ſubditoꝝ. Unitatem autem que pacis eſt nutrix nemo dubitauerit longe melius ab vno ſeruari q̄ a pluribus. Unus enim dignitati congruit. Ob quam rem non eſt ambiguum qui eccleſie regimini tanq̄ optimo preſit vnus. Huc accedit quod in apocalipſi Johannes ait ſe ſcꝫ vidiſſe hieruſalem deſcendentē de celo. Et moyſi mandatum eſt vt omnia faceret ſm exemplar ei monſtratum in monte. Quibꝰ ex verbis quid aliud colligimus q̄ militantem in terris eccleſiam: inſtar eſſe triumphantis eccleſie in celo. At cum in illa vnus ſit dñs dicente eodem Johanne rurſus in apolipſi ipſi populus eiꝰ erūt ⁊ ipſe deus cum eis erit eoꝝ deus. Quis non intelligit eccleſie militantis vnum eſſe principē oportere. Recte igitur Oſee primo ſcriptum eſt. Congregabuntur filij iuda ⁊ filij iſrael pariter ⁊ ponēt ſibimet caput vnum. Dñs quoq; apud Johannem ait. Fiet vnum ouile ⁊ vnus paſtor. Et ad epheſios doctor gentium paulus. Solliciti inquit ſitis ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis. Unū corpus ⁊ vnus ſpiritus ſicut vocati eſtis vna ſpe vocationis veſtre. Unus dñs: vna fides: vnū baptiſma: vnus deus. Sed dices fortaſſe vnum caput ⁊ vnus paſtor eccleſie xp̄s eſt qui eſt vnus ⁊ vniꝰ eccleſie ſponſus: ⁊ hic cuncta gubernat: nec opus eſt alium adhibere paſtorem. Uana eſt argumentatio tua. Nam cum omnia eccleſiaſtica ſacramenta xp̄s ipſe perficiat. Ipſe eſt enim q̇ baptizat ⁊ peccata dimittit: ipſe eſt enim verus ſacerdos q̇ ſeſe obtulit in ara crucis: ⁊ cuius virtute corpus eius quotidie conſecratur: poſſemus dicere minime neceſſarios ſacerdotes qd quante ſit abſurditatis nequaq̄ te latet. Scimus enim xp̄m cum ex hoc mundo tranſiturus eſſet ad patrem: cum corpore abfuturus erat: elegiſſe miniſtros per quos ſacramenta fidelibus diſpenſaret. Eadem eniꝫ ratione neceſſarium fuit aliquem eligere cum vniuerſalis eccleſie curam committeret qd fecit. Dicit enim petro ante aſcenſionem ſuam. Paſce oues meas: ⁊ ante paſſionem tu interim confirma fratres tuos. Et rurſus petro ait. Tibi dabo claues regni celoꝝ. Quibus verbis palā oſtendit ptātē clauiū p petrū ad alios diriuandā vt eccleſie ſeruaretur vnitas. Nec fas eſt dicere hanc dignitatē petro datā ad ſucceſſores eius non diriuari. Nam xp̄s eccleſiam vſq; ad finē ſeculi duraturā inſtituit ſm illud eſaie. ix. ca. Sup ſoliū dauid ⁊ ſup regnū eius ſedebit ⁊ cōfirmet ⁊ corroboret in iudicio ⁊ iuſticia ammodo ⁊ vſq; in ſempiternū. Nam ptās apud eos qui cū xp̄o vixere: ita inſtituta eſt vt ad poſteros diriuaretur p vnitate eccleſie vſq; ad finē ſeculi. Et hoc eſt quod ipſe ſaluator ait. Mat. vltimo. Ego vobiſcū ſum vſq; ad cōſummationē ſeculi. Itaq; liq̄t vnū eſſe pontificē qui pſit eccleſie vniuerſe. Et hic poſt xp̄m petrus fuit: illo aūt vita functo ſucceſſores eius vſq; ad calixtū tertium xp̄i vicarium tenuere. Nec pōt dici aliam quempiam eccleſiam hoc prerogatiuo gaudere. Nec ipſa quidem hieroſolymitana in qua fuit officina noſtre ſalutis: ⁊ cui Jacobꝰ frater dñi magnus pfuit apl's. Nam xp̄s cum vicarium ſuum petrū elegit: ei loco hāc dignitatē conceſſit quem

Petrus ipſe ſuo ſanguine conſecraret. Hieroſolymitanã vero eccleſiam q̃uis nycena ſynodus ab omnibus honorandam eſſe voluerit ſaluum tñ eſſe decreuit ius ceſaree paleſtine: q̄ tunc eius erat metropolis. Romana igitur eccleſia vt ſacri canones aiunt caput oim eſt: que principis apoſtolorum ⁊ doctoris gentium ſanguine dedicata ſibi apud ſe celeſte regnum habere meruit: vbi terrenũ vſq̃ ad ſummum creuerat imperium. Nam ſicut romulus ⁊ remus initium ibi mortalis imperij ſecere: ita petrus ⁊ paulus celeſte regnum fundauere.

¶ Preconizat ſcripta eius. Epiſtola. ccclij.

Eneas cardinalis ſenenſis ẽpo onetẽſi. S.p.d. Literis tuis ⁊ letati ⁊ oblectati ſumus. Letati quidem q̃ tempora noſtra claris florere ingenijs ⁊ vim eloquentie paſſim creſcere atq̃ ad exteras petrare nationes animaduertimus. Oblectati aũt q̃ in epiſtola tua multum leporis: multumq̃ ſalis inuenimus. Et cum omnia que ſcribis grauia dignaq̃ philoſopho proculdubio ſint: tum nobis illud precipuam quandam exhibuit voluptatem quod in exemplis Petro ⁊ Moyſe quibus impugnabaris: quaſi armaturis tuis quibus ⁊ defendereris ⁊ aduerſarium tuum ferires vti nouiſti. Eſt enim ſimile hoc illi quod de Virgilio legimus: qui cum crimini ſibi daretur: quod homeri verſus operi insereret ſuo. Ad hoc inquit quod vituperabis laude precipua dignũ eſt: tanq̃ ego clauam ex manu Herculis arripuerim. Hoc itidem ⁊ nos de tuo ingenio, dicimus. Perge igitur ⁊ florentes eloquij tui vires ſepe exerce. Sic enim erit inter diſertos oratores non vulgare nomen tuum. Vale quanti es. Ex vrbe tertio octobris. Anno domini. M.cccclvij.

¶ Ex humilitate ſe indignũ cardinalatu confert. Epiſtola. cccliij.

Eneas cardinalis ſenenſis Leodriſio cribello. S.p.d. Affecerũt nos haud modica voluptas preſtans vir ⁊ amice ſingularis litere tue quas ex mediolano. xvij. kal's. ſeptembris ad nos ſcripſiſti: legimus Johanni criſoſtomi epiſtolam: quam ex athica romanã feciſti. Neſciebamus te ante greci ſermonis gnarũ eſſe: prius tranſlationẽ hanc vidimus q̃ te grece doctum audiremus. Tanto te magis eſtimamus q̃to magis eſt duas linguas q̃ vnam noſſe. Non eſt nobis iudicium de grecis. At quot latine ſcriptum eſt ex greco verſum: ſi quid eſt quid ſentimus ad modum laudabile eſt: terſum: ſuaue: nitidum. Gaudemus te huic doctrine pfectum vt laudari ab oibus tua ſcripta debeãt. At qd̃ de nobis iudiciũ facis. Longe maius eſt q̃ noſtra exigant merita: noſcimus noſipſos nec fallimur cum laudamur: Quia ad cardinalatũ euecti ſumus diuine miſerationis eſt nõ noſtre virtutis. Nec oia cõſilia dei humana põt inueſtigare cogitatio. Sepe ad noſtrã ruinã tendũt q̄ nos quaſi felicia vel cupim⁹ vel admiramur. Neq̃ dignitas cardinaliũ tm̃ in ſe boni hʒ q̃tum p̄ ſe ferre videtur: ⁊ quidẽ nobis q̇ tante glorie impares ſum⁹ inſtar eſt potius miſerie q̃ felicitatis. Itaq̃ probe ad nos epiſtolam de exilio militis miſiſti vt ſolamẽ noſtre calamitati afferes aliqd̃: egemus eñ cõſolatione nõ parua. Nam ſicut p̄ſtantiſſimi patres inter viles exultant hoies: itaq̃ ⁊ ignari noſtriq̃ ſiles quaſi a patria fugati ſunt cũ cetui admiſcentur pbatiſſimoꝝ. Idq̃ nobis accidit in ſacrũ collegiũ accerſitis in quo trementes viuimus Faxit deus vt ſi nõ implemus opiniones hoim: at ſaltẽ ne cõfundamus eos q̇ de vobis bona p̄dicant. Viri p̄ſtantes ⁊ euo noſtro ſingulares nicolaus alcẽboldus ⁊ ſceuacortem ſis dñ nos cõmẽdant faciunt magis qd̃ ſe decet q̃ quod meremur. Stephanus cacia nouarienſi. ad quem ſcribebas diem obijt. Nos loco ſuo tuas legimus literas. Amauit te ille ⁊ amat proculdubio in paradiſo viuens. Non enim perit anima cum a corpore abijt neq̃ viri boni ⁊ Stephano pares ad inferos migrant dum fatis funguntur: ſed recta via celum petunt ei ſeruituri: eoq̃ fruituri a quo receperunt eſſe. Ex vrbe romana die xxij. octobris. Anno dñi. M.cccclvij.

¶ Spondet cõmendato proficere. Epiſtola. cccliiij.

Eneas cardinalis ſenenſis Nicolao arcimbaldo. S.p.d. Mille annis ſi tacuiſſes nihil ad me aut de me ſcribens: nihil tñ de noſtro erga te amore dimiuiſſemus. Neq̃ enim nos latet quocũq̃ in ſtatu ſimus non caros eſſe ⁊ amatos in mente tua. Accepimus modo literas tuas quibus amicũ comariñ nobis commendas. Erit nobis cure cã ſua: ⁊ intelliget ſi opus fuerit tuas cõmendationes ſibi fuiſſe vtiles. Hic cardinalatus quem ſine vllis meritis conſecuti ſumus: nulla in re nobis voluptati eſt: niſi vt aliqñ pdeſſe poſſim⁹ amicis noſtris inter quos tua pbitas p̄cipuum hʒ locum. Tuum eſt igitur vt opera noſtra confidenter vtaris. Cupimus tibi conſortiq̃ ⁊ liberis bene eſſe. Vale optime ⁊ nos qñ facultas ſeſe exhibet dño duci commendatos effice. Ex roma die. xxij. octobris. Anno. M.cccclvij.

¶ Leodriſius crebellus ad Eneã ſiluiuʒ cardinalẽ ſeneñ. in epl'am Johanni criſoſtomi prologus. Epiſtola. cccv.

AD patrem reuerentia cultuq; digniſſimum dñm Eneã ſiluium epm ſenenſem ⁊ ſacroſancte romane eccleſie pſbyteꝝ cardinalẽ benemeritiſſimũ leodriſius crebellus. S. p. d. Exiſtimo digniſſime pſul ingentem iam eſſe literarum aceruum: earum que ex omni italia germaniaq;: ⁊ ab optimo quoq; viro ſtudio cõgratulandi per hos menſes ad tuã dignitatem ſunt conſcripte: ⁊ q̃uis virtutes alias alia merita: ſpes etiam in futurum vberiores ſigillatim ⁊ facile ⁊ vere: ex magna copia vt cuiuſq; animus tulit (et ſi non, iiſdem verbis) annotauerit eandem tñ ſeriem eandẽq; voluntatem videre videor oẽs imitatos eſſe. Quo numero cũ ⁊ ipſe fuerim ab amplitudine tua non ab ingenio meo vires capiẽs: ſtatui in pſentiarũ nouo ac diuerſo ſcemate felicitatem tibi tuã ⁊ diuine maieſtatis ppitium numẽ ante oculos ponere. Hec eſt epl'a Johanni criſoſtomi q̃ cũ ex põtificali throno ſuo pulſus ⁊ exilio dãnatus eſſet: amiciq; exinde ſui ſeq; ſanctitatis ⁊ eloquij diuini cultores merore ⁊ cruciatibus afficerent̃ ad Cyriacũ epm ⁊ ipm exilio dãnatuʒ hanc epl'am luctus ⁊ miſeriarũ primo: deinde cõſolationis plenam ſcripſit. Quam ego dum e greca latinam feciſſem: ſtatui pſtantiſſime dignitati tue: ea potiſſimum cã dare: vt, intelligas q̃to meliore condicione tecũ diuina pietas agat. Illum em̃ viꝝ ſapientia ⁊ ſanctitate primarium: inimicoꝝ fraus potẽtiaq; peſſundedit. tu oim aduerſantiũ inuidiã mirabili ingenio ⁊ vite candore ſupaſti. Ille ex patria crudeliter pulſus eſt: tu a remotis regionibus q̃uis ibi etiã feliciter degeres felici⁹ tñ in patriam es reuocatus. Ille de throno ſuo eiectus eſt: tu ad maiorem ſublimatus es. Illi⁹ ruina ſuos oẽs miſerabili calamitate inuoluit. Tua vero felicitas tum ceteris oibus amicis ⁊ clientibus tuis: tum mihi maxime ꝑhennis leticie materiam prebuit. Itaq; leges hoc diui criſoſtomi ſcripta non ingratis oculis. Sed ita tñ vt ſcribentis grauitas interpretis nouitate non ledatur. Tuã vero reuerendiſſimam paternitatem diutiſſime bene valere precibus precor: cuius grauiſſime pcones Nicolaus arcẽboldus ⁊ ſecuacurtenſis non in hoc clariſſimo ſenatu tñ: ſed in oĩ italia primarij viri eidem ſeſe ſummo affectu commendant. Mediolani. xvj. kal'. ſeptembris.

¶ Johãnis criſoſtomi archiepi conſtantinopolitani in exilio conſtituti ad Cyriacum epm et ipſum exulem. Epiſtola e greco in latinum traducta a leodriſio crebello. Epiſtola. cccvj.

NE rurſus exhauriam memorem tui vultus ⁊ diſſipabo cogitationes que hanc nubẽ efficiunt. Quid eſt quod contriſtaris ⁊ meres: q2 grauis eſt procella ⁊ acerbum naufragium: quibus eccleſia perturbatur. Hec ⁊ ego ſcio nec quiſq̃ inficiabitur. Sed ſiue lis harum tibi rerum imaginem fingam: mare cum videtur ab ymo fundo ventis conuelli: nautas vero ipſos ⁊ clauis ⁊ remis manus genibus complicare ⁊ propter tempeſtatem deſperatione deficere non celum aſpicientes: non pelagus: non aridam: ſed per tranſtra iacentes lamentari et flere: atq; hec quideʒ in mari proueniunt. Nunc autem in noſtro mari peiores tumultus: peiores etiam fluctus: ſed tu roga dominum noſtrum ieſum chriſtum qui non arte ſuperat tempeſtateʒ ſed ſpiritu ſancto procellam diſſoluit. Et q̃uis rogaueris neq; exauditus ſis ne deficias animo. Huiuſmodi enim conſuetudine ſeruat benignus deus. Nec enim ille tres pueros liberare non poterat ne in fornacem ignis mitterentur: ſed cum captiui facti eſſent: ⁊ in barbaroruʒ regionem deportati: nudati: inſuper paterna hereditate ⁊ ab omnib⁹ derelicti: nihilq; eis reliquũ ſupereſſet: tñ ſubito xp̃s verus deus repentino miraculo diſſipauit ignem: Cum enim ſanctoꝝ virtutes ignis non perferret: exiliit foras: ⁊ quotquot circa fornacem inuenit caldeorum abſumpſit. Eccleſia igitur illis fuit fornax: ipſi vero creaturam omnem inuocabant viſibiliaq; angelos et poteſtates atq; ita omnia colligentes dicebant. Benedicite omnia opera domini dominum. Uides vt ſanctorum patientia et ignem ⁊ rorem mutauit ⁊ tyrannum conuertit. Litteris enim in vniuerſum orbem dimiſſis magnus inquit ſydrach miſac ⁊ abdenago. Quantam inſuper quãq; acerbam penam impoſuit ſi quis verbum aduerſus eos protuliſſet: publicetur eius domus omniſq; ſubſtantia diripiatur. Ne igitur deiecto atq; puſillo animo eſto. Nam ⁊ ego cum a ciuitate expellebar nihil horum non cogitabam: ſed mecum ipſe dicebã. Si quidem voluerit imperator me exilio dampnare damnet. Dñi eſt terra ⁊ plenitudo eius: ſi medium ſecari voluit. Secet. Eſaiam habeo in exẽpluʒ. Si i pelagus me prohici iubeat. Jonaʒ reminiſcor. Si me velit in fornacẽ mitti: tres pueros habeo hoc perpeſſos. Si me vult feris obijcere Danielem in fouea leonibus appoſitum recordor. Si me lapidare voluerit lapidabit. Stephanus mecum eſt pthomartyr. Si caput auferre auferat: habeo Johannem baptiſtam. Si facultates arripere arripiat: nudus exiui de ventre matris mee et

nudus reuertar. Hortatur me apl's dicens. Perſonam hominis deus non accipit: ſed ſi hominib⁹
placerem xp̄i ſeruus non eſſem. Armat me Dauid inquiens. Loquebar in conſpectu regum ⁊ non
confundebar. Multa aduerſum me confinxerunt dicentes me in cōionē quādā accepiſſe poſtꝙ iā
comediſſent. Qḋ ſi quidem a me factum eſt: deleatur nomen meum de libro apoſtolorum: neqꝫ ſcri
batur in libro fidei orthodoxe. Naꝫ ſi hmōi quiſpiam a me factum ſit eijceret me xp̄s de regno ſuo
Si vero maxime hec dicentes contendunt: condēnent ⁊ Paulum qui iena facta integram domū
baptizauit: condēnent ⁊ ipſum xp̄m qui poſtꝙ cenaſſet apoſtolis cōionem dedit dicunt me cū mu
liere iacuiſſe: nudate corpus meum ⁊ inuenietis membrorꝫ meorꝫ mortificationem. Uerum hec oīa
liuore impulſi fecerunt. Tu aūt valde contriſtaris Cyriace frater ꝓpterea ꝙ hi quibus auctorib⁹
in exilium pulſi ſumus ſumma fiducia per forꝫ ambulant ſtipati ſatellitum turba. Uerum ⁊ tu rur
ſus diuitem ⁊ lazarum memoria repete: vtri eorꝫ in preſenti ſeculo afflictionis vtri gaudia ꝯtingēt
Quid illi nocuit paupertas: nunquid velut athleta ⁊ victor in ſinu abrae depoſitus eſt. Quid au
tem illi ꝓfuere diuitie in purpura ⁊ byſſo ſuperbienti: vbi lictores: vbi ſatellites: vbi in aureis fre
nis equi: vbi paraſiti ⁊ regalis menſa. Nunquid tanꝙ latro ducebatur ad monumentum nudam
animam de mundo efferens ⁊ exclamat inani voce. Pater abraam mitte lazarum vt irriget extre
mum digiti ⁊ refrigeret mihi linguam. Crucior enim vehementer. Quid patrem vocas abraam cuius
vitam non eſt imitatus. Ille domus ſue cunctis hominibus hoſpitiuꝫ prebuit. Tu autem nullius
pauperis vnꝙ curam egiſti. Non eſt ꝙ lugeamus aut defleamus. Nam qui tantarum erat diuitia
rum dn̄s: aque gutta dignus non fuit. Cum participem micarum non faceret pauperem: guttam
aque non recepit. In hyeme non ſeminauit miſericordiam: venit eſtas ⁊ non meſſuit: ⁊ hec dn̄i eſt
diſpenſatio qui ex aduerſo ſtatuit perditionem impijs ⁊ iuſtis retributionem vt ſeſe reſpiciant et
inuicem cognoſcant. Tunc etenim quilibet martyr proprium tyrannum cognoſcet ⁊ tyrannus pro
prium martyrem quem afflixit. ſed nequaꝙ hec mea verba ſunt. Tu audi ſapientiam dicentē. Tunc
in multa fiducia: ſtabit iuſtus in conſpectu tribulantium ſe: quemadmodū eñ viator in eſtu pam
bulans ſitiqꝫ ardens ſi limpidiſſimum inuenerit fontem: ⁊ multa correptus fame ſi ad menſaꝫ oī
bus repletam cibarijs conſederit. Prohibeatur aūt a potentiore aliquo menſam attingere: aut ci
bis veſci torquebitur vehementi animi dolore ⁊ affligetur: qm̄ iuxta fontem conſederit aque vſus
negetur. Sic in die iudicij videbunt impij exultantes ſanctos. A regalis aūt menſe fruitione arce
buntur: ⁊ bona tantūmodo videntes eorꝫ vſu carebunt. Etenim cum vellet deus vleiſci adam fecit
e regione paradiſi terrā: aut ꝑ ſingulas horas ad illā reſpiciens optatam regionem vñ exierat ani
mi dolore torqueretur. Sic ⁊ nos hic inuicem non cōgredimur. Illic eñ nullus nos a mutua ꝯuer
ſatione ꝓhibebit. Uidebimus aūt illos qui nos in exiliū dederunt quēadmodū lazarus diuitē et
martyres tyrannos ſuos. Ne igitur deſperaueris ſed recordare ꝓphete dicentis: ſubſannationem
hoim ne timueritis ⁊ eorꝫ contēptu ne vincamini. Sicut enim lana a tinea ſic corrodentur ⁊ tāꝙ re
ſtis inueteraſcent. Animaduerte aūt ⁊ ip̄m dn̄m quemadmodum ſtatim ab incunabulis ꝑſecutio
nem patitur: ⁊ in barbaram terram eijcitur is qui mundum continet: exemplum nobis factus ne
moleſte aduerſa feramus. Memoria repete ſaluatoris paſſionē quanta opprobria ꝓpter nos ſu
ſtinuit. Quidā eñ eū ſamaritanum vocabāt: quidā vero demoniacum ⁊ guloſum ⁊ pſeudo ꝓphe
tam. Dicunt enim. Ecce homo edax ⁊ vini potator: ⁊ q̇ in pricipe demoniorꝫ demonia eijcit: Quid
aūt cum eum ad patibulum ducerent. Quid etiam cum aceto ⁊ felle potarent eum. Quid cum ca
put eius arundine ꝑcuterent. Quid inſuper cū clamidem inducerent ⁊ ſpinis eum coronarent: ⁊ ꝓ
cidentes eum illuderent: oēmqꝫ in illum contumelie ſpeciem exercentes. Cūqꝫ circūducerēt illum
ſanguinarij illi canes: tunc eum nudus ad paſſionis locū conduceretur. Cūqꝫ illum omnes deſer
uiſſent diſcipuli: ⁊ vnus quidem ipſum negauit: alius vero eum ꝓdidit: ceteri fuga ſeſe occultarēt:
⁊ ſolus ſtetit in medio turbe illius. Dies enim feſtus tunc omnes congregauerat tanꝙ maleficum
in medio ſcelatorꝫ eum crucifixerunt. Cūqꝫ inſepultus penderet: non ante eūꝫ a cruce depoſuerūt
ꝙ ip̄m quidam expetijt: qm̄ ſepultura cum ceteris dignus non videbatur: cum tñ nullam in eū cul
pam adinueniſſent. Et dixerunt ꝙ nō reſurrexit: ſed furati ſunt eum diſcipuli eius. Recordare rur
ſus ⁊ apoſtolos quemadmodum omnibus ex locis perſecutiones patiebantur abſcondebāt ur qꝫ
per ciuitates cum non poſſent in publicum prodire: quemadmodum Petrus apud Symonē co
riarij latuit: ⁊ Paulus apud venditricē purpure mulierem. Nec enim diuitibus fidebant. Poſt
modum aūt omnia plana facta ſunt eis. Tu quoqꝫ non triſteris. Audiui enim ⁊ ego de illo deliran
te nectario: quem conſtituit imperatrix in throno ꝙ fratres ⁊ virgines afflixit: qui communicare ſe
cum noluerint: multi etiam eorum propter me in carcere mortui ſunt. Etenī ſub ſpecie ouis lupus
ille figuram oſtendit epiſcopi. Mechus autez exiſtit. Sicut enim mulier adultera eſt: que viuēte ma
rito alteri iungitur: ſic ⁊ ipſe adulter eſt non carnis: ſed ſpiritus viuente me eccleſie mee thronū in
uaſit. Hec enim tibi ſcripſi a ſyracuſa ſicilie vbi nos regina mandauit exulare. Multe vero tribula
tiones in via nobis acciderunt: at nos nullius curam fecimus. Cum autem veniſſemus in regionē

capadocum ⁊ in thauro cecilia: coꝛꝛe ĩnq̃ nobis obuie fuerũt patrũ ſanctoꝝ viroꝝ: nec ſolũ hi ſʒ et multitudines monachoꝝ ⁊ virginũ immoꝛtales lachrymaꝝ fontes effundentiũ. Flebãt eñ viderẽt nos exiliũ abeũtes dicebãtq; ſecũ vtilius ſolis radios obſcurari q̃ a iohannis oꝛe ſilentiũ agi. Hec me pturbauerũt ⁊ afflixerunt eñ viderẽ oẽs flẽtes circa me q̃ cetera oia puiſſceram. Ualde autem benigne nos ſuſcepit epũs ciuitatis huius multãq; in nos charitatem oſtendit vt etiam ſi poſſibile eſſet thꝛonũ ſuum nobis ↄceſſiſſet niſi nos lege teneremur. O bſecro ⁊ tua genua tãgendo obteſtoꝛ abijce huius meſticie luctũ ꝓ nobis memoꝛiã hñs ad eũ. Ut hec nobis ſcribas obſecramus.

¶ Preconizat ſcripture oꝛnatum. Epiſtola. cccvij.

ENeas cardinalis ſeneñ. Pogio floꝛentino. S. p. d. Rure datas pogi amantiſſime literas tuas accepimus q̃ nobis ⁊ iocunditati ⁊ voluptati fuerũt. Neq; eñ eſt alius quicq̃ hoim cuius ſcripta libentius q̃ tua legamus. Eſt eñ in eis ⁊ dicendi oꝛnatus ⁊ ſine quo ſacrificium veteres fieri noluerunt debiti ſalis condimentum. Gaudem⁹ te bene valere ⁊ inter ruſticandũ philoſophari. Utinã ⁊ nos par vita teneret. Sunt qui egreferunt inter ruſticos vitam agere ex quibus nihil queant diſcere. Nobis autem moleſtum eſt inter eos verſari quos nihil docere poſſimus. Tedet ſemper dicere ⁊ magiſtri voces omnibus hoꝛis auribus inculcari noſtris. Quod ſi alterum eligendum eſt auditoꝛes libentius q̃ doctoꝛes feremus. Nam ſi pueris moleſtum eſt ſemper audire qd ſenes agant. Poeta inſignis in operis ſui initio. Semper ego inquit auditoꝛ tantum nunq̃ ne reponam. Uexatus quotiẽs rauci theſei codri. Multi ſunt hodie ⁊ codri ⁊ traſones quos audire inuite cogimur ⁊ nihil diſcentes diſcere. Nos igitur te felicẽ dicimus qui apud eos euũ traducis q̃ te plane ſapientẽ fatentur ⁊ audiunt ꝑcupide. Quãuis alio in loco fueris idẽ tibi accedat neceſſe eſt cuius et q̃ apud pr̃es noſtros nomẽ laudatiſſimũ fuit. Ad oblationes tuas nihil mõ reſpondemus. Cũ pꝛioꝛibus literis ⁊ quo te loco habeamus ⁊ quales erga te ſumus abũde a nobis ſcriptũ fuerit. Credimus te arbitrari nos ⁊ tibi ⁊ tuis eſſe deditiſſimos: q̃ ſi eo es aio nihil falleris. Nos oia de te nobis pſuademus. Uale ex vrbe. xv. kal'ẽ. decembꝛis. Anno dñi. M. cccclvij.

¶ Refert nouitates italie. Epiſtola. cccviij.

ENeas cardinalis ſenenſis Iohãni cardinali ſancti angeli. S. p. d. Ex buda iterũ literas tuas accepi pater colẽdiſſime. Ex qbus didici nõ cõperto ↄuẽtu auſtrales reges dignationẽ tuã cũ Iaurinũ veniſſet retroceſſiſſe. Nõ eſt mihi dubiũ qcq̃d facis optimo conſilio fieri. Turbines illaꝝ partiũ nondũ eſſe ſedatos: ⁊ publica ⁊ priuata cã moleſte fero. Sed nouit de⁹ (ſine cuius nutu nihil agitur) qd rei xp̃iane expediat q̃ redeas in germaniã pragãq; petes ⁊ ꝓbo ⁊ laudo. Qd times in re bohemica: credito nihil ego tentabo: ſileo ⁊ ſilebo q̃diu volueris non tñ adulaboꝛ. Non ſum in opinione tua vt ſcãdalizari theutones illa in re putẽ. Sed q̃uis mihi nõ pſuadeas. Non tñ plus mihi q̃ tibi credo. Credo ⁊ captiuo ingeniũ meũ: ⁊ vbi non eſt rõ auctoꝛitati cõſentio. Illud tñ vaticinoꝛ. Nunq̃ vel tua dignatio vel mea paruitas bohemiã ex integro aplice ſediviuẽ videbit. Atq; egovtinam fallar ſim vates ⁊ inueniar in hac ꝓphetia ignauus. De rebus noſtris nihil eſt qd ſcribã memoratu dignũ. Urſini cũ comite euerſo ſicut heri ⁊ nudiuſtertius bello ſeſe agitant. Concoꝛdia ſepe queſita nũq̃ inuenta eſt. Cardinalis eius familie abeſt neq; ſe tñ rome arbitratur. Apoſtolica pietas eo eſt vultu quo fuit dum abiſti. Prefectus vrbis e grauiſſima febꝛe cõualuit. Piccininus e regno neapolitano cũ copijs ſuis in agrũ picenũ pꝛofectus ſigiſmundo malateſte bellum intulit: caſtellaq; nonnulla ei ademit. Ianuenſes a regis claſſe admodũ oppꝛimuntur. Legat⁹ marchie indies expectatur cancellariã intraturus. Que ſcribam non habeo plura. Commendo me reuerendiſſime dignationi rogans vt ſi regem hungarie adeas. Apud eum cauſam eccleſie mee varinien. adiuues. Nam is cum rege polonie plurimum poteſt.

¶ Refert grates de reſcriptis materiã ſcribẽdi q̃rẽs. Ep'la. cccix.

POgius floꝛentinus enee cardinali ſeneñ. S. p. d. Cũ q̃rerem aliqd ep'le argumẽtum pater ⁊ dñe mi reuerendiſſime nihil ſane occurrebat qd aut mea ſcribere aut tua ſcire maxime intereſſet. Et tñ cũ ſcribere cupiã recurrã ad illud qd teipſʒ credere arbitroꝛ: me penitus tuũ eſſe tibiq; ſatiſfaciẽdi cupidũ: ſi qua in re mea tibi cura ſtudio ope diligentia opus eſſet: q̃uis hec mea pollicitatio vanis eſſe videtur cuʒ rure habitem vbi nec mihi quidẽ videoꝛ ſatiſfacere poſſe: nedũ alijs meam operam polliceri. Receſſi iamdudum cum familia ab vrbe: declinãdi moꝛbi gratia. Ubi ſuffultus libꝛis inter hos ruſticos aliquid mihi ſapere videoꝛ: leuius tamen ſepius mitigo ſolitudineʒ que hoc tempoꝛe videtur eſſe ſalubꝛis: ſed legendo aſſequoꝛ

vt minime videar eſſe ſolus ſed in pſtantiſſimoꝝ viroꝝ cetu quoꝝ vocibus melioꝛ ſio. ꝛ ab inani appetitu remotioꝛ. Vex qͦ in primis ſcribi opoꝛtuit poſtremum erit. Ego tibi gratias ꝗtas poſſum maximas ꝓ literis qbus mee epl'e tam eleganter tā humaniter tam amice rñdiſti atqꝫ adeo ſuauiter ꝛ beniuole vt ne filio qdē parens aliqs tanta charitate ac beniuolētia ſcribere potuiſſet. Hec ſcripſi paucis tecū loquendi materiam querens. Ne forte mea taciturnitate antique erga me beniuolentie obliuiſcaris. Vale diu ꝛ felix ꝛ me vt ſoles ama. die. iij. nouembris rure.

¶ Cōqueritur de odio cācellarij imperialis et petit ꝓmotiones ꝑ cancellarium auſtrie committi. Epiſtola. cccx.

Neas cardinalis ſenenſis Frederico impatori. S. p. d. Accepi lr̄as a bartholomeo canonico varinien̄. ꝓcuratore meo q̄ ſcribit mihi ſe circa negociū meū benigniſſimū ꝛ humaniſſimū habuiſſe reſponſum. Nam vt retulit ſibi henricus riedrer: tua maieſtas literas requiſitas ad sereniſſimum regē polonie mei cā ſcribi iuſſit. Fecit tua clementia vt ꝯſueuit erga me ſeruulū ſuū cuius auxilio atqꝫ fauore ad cardinalatū eleuatus ſum. Sed ſeruauit in me ſuā etiam conſuetudinem cancellarius Vlricus qui rogatus ꝛ interpellatus multis vicibus quas iuſſus erat lr̄as expedire contēpſit. Expectauit ꝓcuratoꝛ meus ſex diebus. ꝛ tandē ſine lr̄is tue maieſtatis receſſit. Ob quā rem negociū meū magnū patietur detrimentū cū videboꝛ tuo fauore priuatus. Neſcio cur me ille adeo pſequatur. Nā ſi ego illā eccleſiā nō obtinuero nō tn̄ aliquis amicus ſu9 eā adipiſcet. Supplico igitur vt tua clemētia p aliam cancellariā literas requiſitas expediri iubeat. Et deinceps ſi quid occurrat meā cā ſcribendū: in cancellaria auſtrie dignetur manſuetudo tua id cōmittere expediendum. Nā ego vlrici gratiam inuenire non poſſum: neſcio ſua an mea culpa. Ego his diebus ſuū cōſanguineū apud pōtificem maximū adiuui: ꝛ cū illi deeſſet pecunia in domo mea alui donec expediretur. Де9 ſibi meliorem mentem pbeat. Noua iſtaꝝ partiū hec ſunt. Vrſini ꝛ comes euerſus adhuc bello ſe vexant. Comes Jacobus piccinus ſigiſmundū maieſtatē armis laceſſit. Rex aragonū ianuenſes claſſe premit: ꝛ in riparia ianue plura oppida vi ꝛ tractu cepit. Papa ſoſpes eſt ꝛ in rem ꝯtra thurcū feruentioꝛ indies aſſurgit. Ex oꝛiente certum eſt nunciū allatum thurcos apud mithelenam bello victos fugatoſqꝫ eſſe. Alia non occurrunt. Facio me cōmendatum ſublimitati tue ad eius ſemper mādata paratum. Ex vrbe. xxij. decembris. Anno. M. cccclvij.

¶ Excuſatoꝛia ꝙ ꝑpoſiturā nō impetrauerit. Epiſtola. cccxj.

Neas cardinalis ſenenſis Johanni nihili. S. p. d. Accepimus lr̄as tuas qbus rogas ꝑpoſituram brunen̄. tibi impetremus. Voluiſſemus nō ꝑuentā amicitiam tuā. Feciſſemus ꝓ te qͦ noſtre vires potuiſſent. Nam te ſincere amam9 et fratris habemus loco. Sed iam circiter mēſes tres elapſi ſunt ꝙ dn̄s viceſlaus bohemus: cū hic eſſet oratoꝛ dn̄oꝝ de roſis eaꝫ in noſtra pr̄ia a dn̄o noſtro petiuit ꝛ papa nobis cōmiſit vt adueniente tpe ſibi ad mentē deduceremus. Itaqꝫ nō poteramus fidem non ſeruare. Veri ea ꝑpoſitura ladiſlao collata eſt ꝗuis maieſtas regia reſeruari illam poſtulato cuperet. Rogamus igitur vt equo animo feras qͦ fatum eſt. Nos deinceps curabimus ꝓ viribus tue voluntati morem gerere ſi quid occurrat in quo poſſumus tibi adiumento eſſe. Nā certe anxij ſumus ꝓ tua virtute nō eſſe ꝓuiſum. Si obtineremus varinien̄. eccleſiam ibi aliquid pingue tibi cōcederemus. Sed res longa eſt atqꝫ perplexa. Agimus tibi gratias ꝙ nouitates illarū partium nobis ſepenumero ſcribis. Idqꝫ vt ſedulo facias rogamus. Datum rome. xxij. die nouembris. Anno. M. cccclvij.

¶ Arguitur de negligentia. Epiſtola. cccxij.

Neas cardinalis ſenen̄. Johanni hinderbuchio. S. p. d. Accepimus ex lr̄is Bartholomei canonici varinien̄. ꝓcuratoris noſtri literas in cā noſtra petitas ꝗuis a ceſarea maieſtate conceſſas: non tn̄ obtentas fuiſſe: quoniam cancellarius eas expedire ſuo modo neglexiſſet. Ob quam cauſam Bartholomeus ꝗuis ſex diebus expectaſſet ſine illis receſſit. Et licet arthongus illas ad nouam ciuitatem deferre debuiſſet nihil tamen factū eſt. Non miramur de cancellario. Ille enim erga nos ſeruat ſuā conſuetudinem. Sed miramur te paſſum eſſe res noſtras in manus illi9 perueniſſe qui noſti ꝛ nos et illum. Poteras inſuper cuꝫ eius procurationem videbas ceſarem accedere et rei noſtre alio modo conſulere. Nos hic nullam habemus curam aliam ꝙ ceſari et ſuis morem gerere: et ſcimus nos id obnoxios facere nec ceſſabimus vita comite. Equum tamē putamus aliter nos in curia ceſarea tractari. Et cum non dubitemus principis gratiam nos habere: non poſſumus non vehementer admirari rem ita noſtrā eſſe neglectam. Ceterum cuꝫ preterita reprehendi facilius ꝙ corrigi queant

Rogamus deinceps non patiaris quod nos tangit ad imperialem deferri cancellariam et cuꝫ nos hic veſtri ſumus vos illic non ſitis nobis alieni. Si videtur aliqua via ꝙ adhuc litere mitti ad regē polonie poſſint: facito quod amico credis eſſe vtile ꝛ purga moreꝫ. Uale ex roma die. xxij. octobris Anno M.cccclvij.

¶ Hortatur in rebus ſuis nō ita negligenter agere. Epl'a. cccxiij.

ENeas cardinalis ſeneñ. Ulrico ridrer. S.p d. Litere ceſaree ad regē polonie noſtri cā ſcribende vt ex Bartholomeo ſumus edocti ꝗuis a ceſare cōceſſe benigne obtineri non potuerunt. Neſcimus an vel Ulrici culpa renuit expeditionē: an tua q̇ homini nobis parꝫ amico expeditionem cōmiſiſti. Nos certe non ſine grandi dāno fruſtrati ſumus. Si quid a nobis eſt propter qđ ita debeamus in curia veſtra tractari rogamus nos certiores efficias. Etſi pctm̄ noſtrū id eſt emendabimus. Nos certe qui a ceſare veniunt ſumma eos diligentia ꝓſequimur: ac non ſolum verbis ſed etiam pecunijs adiuuamus. velit deinceps tua amicitia negocia que nos concernunt ad aliam deferre cancellariam vbi amicos habem⁹ Et literas noſtras ceſareo culmini legito. Datum rome xxij. nouembris. M.cccclvij.

Conqueriť ꝓmotiones ſuas a cancellario neglectas. Epl'a. cccxiiij.

ENeas cardinalis ſeneñ. Ulrico ep̄o gurceñ. S.p.d. Gaudemus de reditu tuo et qđ maluiſti magnā pecuniam ꝙ corpus negligere. Si potuiſſemus tibi eſſe adiumento id quidem cupide egiſſemus: neqꝫ neglexim⁹ qđ in nobis fuit ꝗuis ꝓfuit nihil. Ita nunc res ſe habent neqꝫ humana neqꝫ diuina iura pondus habent. Sed putam⁹ ad huc illum daturꝫ penas qui tm̄ admiſit ſcelus. Nunc quod ſcribamus non eſt aliud niſi ꝙ tecū conquerimur non potuiſſe nos in curia ceſarea literas obtinuiſſe ad regē polonie cōmendatiuas. Qđ quidem non de ceſare dicimus. Nam ſua conſuetudo benigne annuit literas ſcribi debere. Sed cancellaria impedimento fuit. Cuius rector ꝓcraſtinando negauit expeditionem ꝛ ꝓcurator noſter deluſus abijt non ſine damno magno noſtro qui literas ceſareas nobis admodum ꝓfuturas arbitramur. Rogamus te vt ceſareo culmini exponere velis. Et ſi quis eſt ꝓuidendi modus rei mee conſulito. Ex roma die. xxij. nouembris. M.cccclvij.

¶ Etſi ſe tāta laude indignum ſciat mauult, laude ꝙ̄ vituperio tranſgredi. Epiſtola. cccxv.

ENeas cardinalis ſenenſis Franciſco philelpho. S.p.d. Literas tuas Franciſce amantiſſime ꝛ quidem ſuauiſſimas accepimus mediolani ad. viij kal'. nouembris ſcriptas. Cūqꝫ his dulce carmen ſale conditum optimo. Priores quoqꝫ nobis reddite fuerāt ꝛ verſus impares ex officina tua ꝓiocundi terſiqꝫ: quibus iampridem reſpondimus. Nunc pauca ad noua ſcripta dicemus. Johannes papa tertius ꝛ viceſimus cū plus equo laudaretur: ſcio inquit me indi: ſed falſa quoqꝫ laus me delectat. Idem ꝛ nos diximus: nō ſunt noſtre quas nobis attribuis laudes. Scimus quo pede claudicamus quem dolemus denteꝫ Laudari tamen falſo ꝙ vero vituperari malimus. Tibi gratias habemus que nos immortales facis. Librum tuum iamdudum in catholoniam abiuiſſe putamus. Nihil eſt quod de illo ſperes vacua bibliotheca eſt preter verboſas leges nihil hꝫ. zenophontem filium ſuum optimum, adoleſcentem ex tuis imbutum diſciplinis in familiam noſtram recepiſſemus ꝛ ſui ꝛ tui cauſa libenter ſi facultates noſtre tuliſſent. Sed non ſunt opes noſtre qui longum ferant famuloꝝ ordinem ꝛ curiam ſplendidam. Uiuimus tenui menſa ꝛ inter vltimos haberi cardinales ſatis eſſe putamus. Uale et nos perge amare. qñquidem id reciprocum ſit. Ex vrbe roma. vij. decembris. M.cccclvij.

Conq̃ritur ꝓmotoriales lr̄as ꝑ cācellariū neglectas. Epl. cccxvj.

ENeas cardinalis ſeneñ. henrico ſenftleben S.p.d. Negligenter factū eſt ꝙ litere imperiales non ſunt habite. Ita illi amici ſunt nos aliter cum eis agimus. Curandū eſt ne deſint. Fortaſſe ita placet deo: regi tamen ſumus obnoxij. Scimus imperatorem nō eē in culpa cuius benignitatem experti ſumus: vlrici ea malignitas eſt. Cura experiende rei tua eſt. Quodcunqꝫ mandatum procuratoribus noſtris dederis id volumus ratū eſſe. Credimus tamen neceſſe erit paululū eo ꝓficiſci: alioquin parum ſperamus cum te huc rediturum audiamus. Alia que modo ſcribamus non occurrunt: italia ita ſe habet ſicut heri ꝛ nudiuſtertius. Nepos pape adhuc egrotat ꝛ putatur euaſurus. Legatus ex marchia propediem rediturus expectatur. Uale optime. Ex vrbe romana die xxij nouembris.

¶ Prepoſituram amico impetrauit. Epl'a. cccxvij.

Eneas cardinalis ſeneſi. Wenceſlao bohemo. S.p.d. Seruauimus qđ ꝓmiſim⁹ ⁊ annuente deo ſatiſfecimus tue voluntati. Prepoſituram brunneſi. conſecutus es ⁊ munere aplicoꝝ noſtra potiſſimū ſolicitudine q̄ iuuante reuerendiſſimo dño rothomagēſi cardinalem papieſi. alteri conſulentem vicimus. Tue nunc eſt vt poſſeſſionem aſſequi ſtudeas ⁊ ꝓ nobis in eccleſia varinieſi. tuas operas impartiaris in qua renone indies difficultates emergunt. Faciunt dñi de roſis rem nobis gratiſſimam ſi hac de cā ad regem polonie te miſerint. Vale. Ex vrbe. viij. kl'. decembris.

¶ Excuſat quare non ſcripſerat. Epiſtola. cccxviij.

Eneas cardinalis ſeneſi. Latino cardinali de vrſinis. S.p.d. Quāuis non cripſi hacten⁹ paternitati tue: non tñ minus illi ⁊ deditus ⁊ affectus fui. Sed cām mee taciturnitatis tua ſingularis prudentia p ſeſe optime nouit. Non ſunt ea tpa que miſitationes literaꝝ expoſcant. Nec vidi meis literis aliqđ afferri poſſe p̄ſidium rebus tuis: qđ ſi vidiſſem etiam cum periculo ſcripſiſſem. Ita eñ dignatio tua de me merita eſt. Nunc vero taceo ⁊ ſimul ſuperes oro vt finem aliqñ tuis tempeſtatibus tribuant ⁊ reddant nobis ꝑſonam tuam: q̄ non ſine incōmodo ſacrū collegium caret. Nouitates nullas habeo ſcribendas quas non putem dignationi tue notas niſi forte germanicas: ſed impliciti bello ꝓprio hoies non ſolent externa curare. Hec ſcripſi ne ꝑpetuū ſilentium meum accuſares q̄uis ſcio tuam circūſpectionē ita me ſuum ſeruitorem amare: vt nihil in ſiniſtram partem recipiat. Cōmendo me iteꝝ atq̧ iteꝝ paternitati tue ad eius mandata paratiſſimum. Ex vrbe die. xxvj. menſis nouembris. M.cccclvij.

¶ Conſulatur conquerentibus grauamina vrbis cōtra alamanos. Epiſtola. cccxix.

Eneas cardinalis ſeneſi. Theodorico archiepo colonieſi. S.p.d. Ex literis quas mihi quaſq̧ ſanctiſſimo dño noſtro ſcripſiſti ſerenitatem tuam erga ſanctam romanam prīmāq̧ ſedem plane cognoui: neq̧ ambigo vbi tua dignatio ſit: ibi nihil concludi poſſe non iuſtum ſanctūq̧. Ago gratias benignitati tue q̄ palam mihi dignata eſt apire qđ ſentit. Veꝝ quia certificatus eſt dñs noſter in cōuentionibus que in germania ſiūt aliqua tractari q̄ hanc ſedem concernūt. Oro ne tua circūſpectio his aures adhibeat qui nouitates efficere cupiunt vt vel ſic emergant. Namq̧ ſi romane ſedis auctoritas depꝛimeretur credito quia nec tua nec alioꝛum epiſcopoꝛum ſalua manebit. Audito tñ que conſulis vt hic q̧ ea reformentur que odium tue nationis pariunt: ⁊ ego ſi mea vox audietur ad id operam dabo. Nam ⁊ hic aliqua cōmittuntur q̄ non laudo oia. Veꝝ illud ſalubꝛe puto vt ſup grauaminibus q̄ veſtri alligant ad romanum pontificem recurſus habeatur: q̄ nō negabit aſſenſum iuſta petentibus. Mihi ea cura eſt vt ea ſemꝑ agam q̄ nationi tue de qua quodammodo vnum me puto ⁊ honori ⁊ vtilitati ſint. In rebus aūt q̄ tue ꝓpꝛie ſunt ita me habeo ⁊ habebo quoad vixerim tanq̄ mee ſint. Scio eñ q̄tum dignationi tue debeo cuius humanitas multis me afficit beneficijs. Ceteꝝ q2 p̄poſitura ſantenſis q̄ nunc mihi cōmendata eſt in dioceſis ac dñijs tuis ſita eſt: placeat patentibus literis mandare vt officialibus meis: quatenus cōſuetū eſt abſq̧ controuerſia pareant: ita vt gaudeat ea dignitas ſe mihi cōmiſſam eſſe. Et cardinalē ſeneſi. apud p̄ſulē colonieſi. intelligat non eſſe in vltimo loco. Nec alia modo. Commendo me tibi ex romana vrbe. iiij. nonas decembris. Anno dñi. M.cccclvij.

¶ Petit ſe ceſari commendatum fieri ob neglectas literas pꝛomotoꝛiales. Epiſtola. cccxx.

Eneas cardinalis ſenenſis Vlrico epō gurgeſi. S.p.d. Suſceptis literis tuis vocauimus ad nos e veſtigio ꝓcuratoꝛez herfoꝛdenſiū cū quo plura locuti ſum⁹. Illud ab eo tandem obtinuimus vt in cā illa teſtamentaria non ꝓcedatur nobis inſcijs. Et putamus eum quietuꝝ iuxta deſideriū tuū donec adueniat noſter ſenftlebe. Et eñ hic ꝓcuratoꝛ vir bonus ⁊ infoꝛtunio tuo cōpatitur. Soluꝫ timet ne pꝛincipales ſui eum tergiuerſari ſuſpicentur. Nec alia modo rogamus vt nos maieſtati ceſaree cōmendes ⁊ nos in gratia eius retineas: q2 ipſe eſt cui pre ceteris qui viuunt obligati ſumus. Diſplicet nobis non habuiſſe nos illā foꝛtunā vt ꝓ nobis ceſarea maieſtas regi polonie ſcripſiſſet in cauſa varinienſis eccleſie. Fecit hec vetus vlrici ꝯſuetudo q̄ grām ceſaris nobis impediuit. Id nobis eſt non dāno ſolum ſed etiam infamie. Nam qui nos annis. xv. ſeruiſſe ceſari ſciunt noſtram parui faciunt exiſtimationem cum literas cōmendaticias ex curia eius obtinere nequiuerimus. Deinde rogamus aliter agatur nobiſcū qui dies nocteſq̧ ceſari ſeruire ⁊ ſuis curialibus moꝛez gerere ſtudemus. Vale optime. Ex vrbe romana die. vj. decembris. Anno. M.cccclvij.

¶ Denegatam diſpenſationem vt in ſacris conſtitutus nubat ſignificat. Epiſtola.cccxxj.

Eneas cardinalis ſenenſis Johāni frunt. S.p.d. Affecerunt nos lr̃e tue non paruo gaudio vt p̄ſtans ⁊ amice ſingularis q̄ſi nude ſcribis ⁊ intima animi tui pendis. Credimus te vti nō inſulſo ꝯſilio ſi cū nequeas continere ꝯiugium queris: q̄uis id p:iꝰ cogitandum fuerat anteq̄ initiareris ſacris ordinibus. Sed non ſumus dij o:s q̄ futura pſpicere valeamus. Q̄ñ huc ventū eſt vt legi carnis reſiſtere neq̄as melius eſt nubere q̄ vri: non tñ hec pontificis ſnīa vt diſpenſandū cenſeat ſtat in ſua ſerenitate: nec putat vni cōcedendū qd̄ multos innoxiū vertat malū: ⁊ vnum pati ꝑ multis nō inconueniens arbitratur. Expectandus eſt ergo vt tute agas alterius apl̄atus qui mitio: ſit. Neſcimus tñ an vna tamdiu comes erit. Nam ſepius agni ꝑmoriuntur ouibus. Tu q̄ de nobis geris opinionem vt deponas rogamus: neq̄ eñ nos hi ſumus quos arbitraris. Utinā itariuamus ne cardinalatū indigne videamur adepti. Cupimus nos ſepe reuerendiſſimo patri dño noſtro colonieñ. facias commendatos: cuius vitam diuturnam cupimus ⁊ ſue dignationi rem gratā facere optamus. Preposito ſcti ſeuerini ⁊ Tilmano vt nos offeras petimus quos inter amicos obſeruamus. Nec ſecus de Johanne polar dicimus. Sumus eñ oibus obligati. Uale ⁊ ꝓcuratores noſtros vt aliquid cōſequantur adiuua. Datum rome die.vij.decembris. Anno. M.cccclvij.

¶ Cōmittit diligētiā ꝓfectꝰ ſui ⁊ idulgētias ipetrauit. Epi.cccxxij

Eneas cardinalis ſeneñ. Johanni tolner. S.p.d. Que ſcribis omnia cum volupta te legimus aduertantes qua nos animi ſinceritate ⁊ amore pſequaris. Tua nobis ⁊ fides ⁊ prouidentia magno emolumento eſt. Circa rem p̄poſiture expectamꝰ decanum ꝓcuratorem. Sed ille fo:taſſe ideo tardio: eſt q: ſperat nouis que cudūtur legibus ſeſe magnum fieri. Utinam magnus ſit cum reipublice vtilitate chriſtiane. Intelligimus eccleſiam quam nobis ꝓ prepoſitura dimittere intendit domum habere ruinoſam quam Palatinus comes eccleſie ſumptibus reparari vult. Q̄ð forte redditus plurium anno:um in eam conferatur: id nobis eſſet onero ſum. Rogamus igitur attente iſta penſes ⁊ cuncta nobis reſcribas. Pro eccleſia collegiata impetrauimus ſeptem anno:ū indulgentias: plures obtinere nequiuimꝰ ⁊ illas ad.x.annos duraturas. Si volunt expedire poterunt hi quibus ea cura commiſſa eſt. Nos que poſſumus cum honeſtate ꝓ eccleſia varinich. efficere voluntarij ſumus. Commenda nos epō ⁊ decano ac Johanni de palxenſtein amicis optimis. Et vale in dño ſemper. Ex roma. die.vij. ſeptembris. M.cccclvij.

¶ Notificat animum de ſe ſentiendum. Epiſtola.cccxxiij.

Eneas cardinalis ſenenſis Johāni cardinali ſancti angeli. S.p.d. Accepi ex laurino lr̄as tuas. Scripſiſti nos hic oia bene agere. Putaui id yronice dictū eē: nūc yroniā oēm abfuiſſe cōtēdis: Cedo vincētiq̄ do magnū. De re altera bohemia non eſt qd̄ mō diſputemus: libris nō lr̄is eſſet agēda: ⁊ tandē ſua cuiq̄ ſnīa remaneret. Uellem q̄ dignatio in germania potiuſq̄ in hūgaria degeret. Idq̄ putarē vtilius. Res gnīoſe agitant̄ q̄ ꝯtra nos ſunt gallicanā appetunt ſanctionē q̄ nobiſcū ſentiunt papatum ex aplīca ſede requirunt. Tua ꝓudētia multū vtilis eſt ad obuiandū priuſq̄ vulnus infligat̄. Sunt q̄dam de hic ſtantibus qui ſe oia vno verbo modificaturos aiunt: ſi cuȝ imperio ad ptes illas emitterentur. Sed ita eſt humana conditio oīs pluris apud noſipſos q̄ apud alios ſumus. Cum verba fiunt de tua ꝓuiſione apud pontificē maximū abūde ſe ſua ſanctitas tue dignationi neceſſaria miniſtrare affirmat. De beneficijs hiſpanicis ſcis non dubito meam vocem eſſe tenuiſſimam q̄ nec ſenenſia impetrare valeo. Noua ſunt apud nos ſicut heri ⁊ nudiuſtertius. Rex aragonum claſſe ingenti liguribus minatur ⁊ tuſcos territat. Jacobus piccininus obſidionem tenere fertur contra peruſiam Sigiſmundi oppidum. Sed metus eſt maximus ne Sigiſmundus ⁊ ipſe ſimul cōuenientes iuſſu regis contra ſenam proficiſcantur diuiſionibus laborantem. Nam finito octobri nō eſt Jacobus amplius ſeneñſibus obligatus. Nec alia modo. Commendo me reuerendiſſime paternitati tue ad eius mandata paratum. Ex roma die.ij.nouembris. M.cccclvij.

¶ Excitat ad ſatagēdum tp̄e cōgruo ⁊ inſtanti. Epiſtola.cccxxiiij.

Eneas cardinalis ſenenſis Procopio de rabeſten. S.p.d. Preſumptio noſtra fortaſſe eſt q̄ tibi in patria inter neceſſarios inter dulces amicos conſtituto literas dantes ab illis te vertere ad ſcripta noſtra confidimus. Sed nos ſumus etiam amici ⁊ timemus ne inter delitias tuas obliuioni demur: quod ſi preſumimus nimis p̄ſumptionem charitatiſ pepit. Tibi certe nō erit facultas q̄uiſo epigrāmate nr̄o ad iteriora trāſcas

inquirenda. Scis eñi q: non fruſtra ſolemus ſcribere. Sed quidē dicis magnū eſt. Scio quāto labore cōfuſionem in re bohemica deduximus: ſcis quot ſint aduerſantes ⁊ magni ⁊ rubri capitis. Nunc tpꝰs eſt neruos intēdas tuos ⁊ operā naues dū res apud te eſt: cudito ferrū dū callet ⁊ nobis q̄celeberrime ſcribito q̇ nūq̄ in facto illo decrimus. Neſcimus an cardinalis ſancti angeli pater optimus ad te venturus ſi quēadmodū papa ſibi mādauit: crederemus dignationē tuā vtilem eſſe in tanto ꝯuentu qđ deus ꝓcedat. Rogamꝰ te vt in cā varinieñ. cos fauores nobis p̄beas quos ſperamus. Nā lnko tibi notus nobis aduerſak ⁊ hꝫ fauorē regis polonie: italia ſatis quieſcit. Sꝫ metus maximus eſt ne finito menſe octobri rex aragonū etruriā infeſtis ſignis terra mariq̄ꝫ petat. Nam ⁊ claſſem hꝫ ingentem ⁊ Jacobū piccininum cū exercitu miſit in marchiā. Deus meliora ꝓmittat. In cā olonunerenſi faciemus contemplatione tui quecunq̄ꝫ poterimus. Tu aūt deinceps curato vt litere regie ad papā dirigende in cāis ep̄alibus ad nos tranſmittantur. Et ſic poterimꝰ magis ꝓdeſſe. Nam cauſe illis cōmitti ſolēt qui literas regias pſitant. Et ita nunc factum eſt: cuꝫ dñs papieñ. illas habuiſſet. Expedit igitur poſt hec conſiderare qui ſint illi quibus litere cōmittātur afferenda. Cupimus vt nos maieſtati regie ⁊ magnifico gubernatori ſepius cōmendes. Uale optime. Ex roma die. ij. nouembris. Anno. M. cccclvij.

Hortatur vt rex conuerſetur fidens his quoq̄ꝫ longa experientia nouit. Epiſtola. cccxxv.

ENeas cardinalis ſenenſis henrico ſenftlebē. S. p. d. Litere tue. xxvij. ſeptembris ſcripte hodie nobis reddite ſunt. Cognouimus rerum geſtaꝝ apud vos ordinē. Omnia placent preterq̄ diſcordia que principes exagitat. Sed poſt bellum erit aliq̄ñ paci locus. Rouarella ſi cōmendauit amicum non miramur: ambo galliꝫant: ardet homo incredibili deſiderio: vt theutonicus videatur ⁊ theutonice tector. Rex ſi ſapiat his vtetur eſt quibus ſalis comedit modium. Cardinalē ſancti angeli ꝓbatiſſimum patrem cupimus albaniam reuiſere ⁊ conſulere rebus agendis: mitto ſibi literas apoſtolicas ſuper facto varinieñ. eccleſie in fauorem noſtrum ⁊ contra lnthonem. curato vt ſibi q̄celerrime tradantur: ne noſti ꝓcuratores impediantur circa poſſeſſionē ſi q̇s ꝑ mendacia regem detineret: ſcribendo q̄ papa ſpem daret ꝑ lnthone cōmendamus tibi paulum legendo: ſi vt iuues eum in adipiſcenda poſſeſſione decanatus golgonie maioris quā ſibi conferri fecimus: bonus vir eſt ⁊ omni fauore dignus. Si placuiſſet tibi olominceñ. eccleſia idq̄ꝫ tuis litteris intelleximus omiſſemus ad honorem tuum ꝓcurandum: ſed viſum eſt reuerentiā tuā non habere in ea re aīm: ideo ſuperſedimus ne credentes placere diſpliceremus. Hic non ſunt noua memoratu digna niſi q̄ piccininus iam eſt in marchia ⁊ obſidet locum cui nomen eſt pergula Sigiſmundi maleteſte. Prefectus vrbis egrotat: ſed conualiturus creditur. Uale optime. Ex vrbe roma die. ij. nouembris. Anno. M. cccclvij.

De eodē et petit regis nuptias eſſe fauſtas. Epiſtola. cccxxvj.

ENeas cardinalis ſeneñ. Johanni rhode ſecretario regio. S. p. d. Facis ꝓbe q̄ ad nos ſepe ſcribis. Oſtendis eñi te noſtri amicū: ⁊ voluptate nos afficis ornatiſſimo dicendi gñe regiā maieſtatē nihil credimus nō iuſte nō prudenter agere. Tū q: ſua natura ī bonum fertur. Tum q: ſtipulatꝰ eſt cōſiliarijs optimis. Cupimus eius nuptias fauſtas eſſe ⁊ orbi futuras quales ſperantur. Cōmendaſſe rouarellā in ſuo receſſu hominē de quo ſcribis nihil miramur ambo pariſius ſtudere: ambo galliꝫāt: ſed maior illi rectorem ſꝫ germanie ⁊ patrem regis videri vult. Regia vero maieſtas ſi more patrio vtetur illis ſe credet quibus cū ſalis modum edidit ⁊ amicitias veteres p̄ponent nouis. Gaudemus te conſecutuꝫ eſſe beneficiū ⁊ iam deniq̄ꝫ obligatum eccleſie: videbimus te ꝓculdubio magnū ſi vixerimus. Es enim apud eū regē qui tue virtuti debita non denegabit premia tū ꝑge vt cepiſti ⁊ ab optimo regis latere nūq̄ diſcedito. Cui ſi nos aliq̄ñ commēdaueris: facies quod de tua erga nos charitate non dubitamꝰ. Datum die. iij nouembris. Anno. M. cccclvij.

Cōmēdat ſe foueri in cā varinieñ. ep̄atus. Epiſtola. cccxxvij.

ENeas cardinalis ſenenſis Nicolao liſtio. S. p. d. Credimus te miro ꝑfrui gaudio in bohemiam reuerſum. Rogamus ne diuitie pragenſes memoriam tibi noſtri auferant ſed cures potius quomodo res inchoata concordie ſuum teneat curſum et nobis reſcribas perſepe. Cauſam quoq̄ꝫ varinieñ. eccleſie tanq̄ tuam tibi commēdamus: neq̄ꝫ enim nobis ſine te frugifera erit: ſtude vt frequentius literis ex curia regis procuratores noſtri ad poſſeſſionem capiendam mihi iuuamen habeant et confundantur tuo patrocinio qui nobis aduerſi ſunt: videbis que ſcribimꝰ ma-

gnifico cancellario. Cura ita fieri vt cupimus ne plus apud regem videantur valere qui iuniores ſunt in eius gratia. Credimus te plane intelligere que dicimus. Noſtra italia nunc quieſcit: ſoli Ianuenſes cum rege aragonum lites habent ⁊ Sigiſmundus malateſta contra quem miſſus eſt Iacobus piccininus: ſed magnus timor eſt ne Sigiſmundus ipſe cum comite Iacobo conueniēs aduerſus etruſcos noſtros incēdium vertat ⁊ regia claſſis thelamonem aggrediatur. Nam id iaȝ homines augurari videntur. Cetera apud nos quieſcūt. Uale optime ſerenitati regie ſimulq; gubernatori nos aliquando commenda. Ex roma.

Petit creditum reſtitui. Epiſtola. cccxxviij.

Eneas cardinalis ſeneñ. Ulrico riedrer. S.p.d. Miramur non eſſe reuerſum euȝ cui mutuas dedimus pecunias cuȝ in cā laurimeñ. ab imperatoria maieſtate fuiſſet miſſus. Si quid de eo audiueris velis procurare vt nobis fiat ſatiſfactio. De tua diſpēſatione faciemus cum dño correctore quantuȝ erit nobis poſſibile: quia cognoſcim⁹ nos eſſe obligatos in omnibus morem gerere voluntati tue quantum facultas adeſt. Fuiſſet tamen neceſſe vt al's cum de prioribus diſpenſationibus noticiam nō habemus. In cauſa variniē. credimus iam te expediuiſſe nuncium noſtrum: ſi quid fiendum deinceps eſt cauſam illam amicitie tue commendamus. Gaudemus reuerendum patrem dominuȝ gurceñ. libertati reſtitum eſſe. Sed dolemus graui eum pecunia mulctatum ſue ſapiētie fuit equo animo tolerare huius mundi conſuetudinem in quo nihil eſt certi. Cupimus tandem pacem eſſe inter ceſarem ⁊ regem quam deus ipſe largiatur. Nos hic alia non habemus noua niſi ꝙ rex aragonū comitem Iacobum piccininum contra Sigiſmundum maleteſtam miſit: ſed multoꝝ opinio eſt illos duos duces inter ſe concordiam habituros: iunctis viribus contra ſenam ituros. Neſcimus de futuris iudicare. Claſſis magna regis: triremiuȝ nauigat equor: dum ianuenſibus minatur ianueñ. ⁊ florentinos ſimul territat: reliqua oīa qeſcūt. Hec impatorie maieſtati ſignificare poteris noſq; tibi cōmendare ad eius ſemper mandata paratum. Datum rome die. ij nouembris. M.cccclvij.

Creditum repetit vt fideiuſſoria liberetur. Epiſtola. cccxxix.

Eneas cardinalis ſenenſis Iohanni hinderbach. S.p.d. Accepimus literas tuas que nobis gratiſſime fuerunt. Congaudemus tibi bene ſuccedere vtinam ⁊ pacem in cōi haberes. Expectamus fratrem tuum vt ꝗcito redeat ⁊ ambroſio ſatiſfaciat: qui nos ſepe in cauſa pecuniaria moleſtat. Expectamus tandem aliquid grati audire. Commēdamus tibi eccleſias noſtras in gretȝ: ⁊ hirnynge vt tuo fauore inueniatur et nobis deniq; vtiles eſſe poſſint. Similiter ⁊ Iacobum noſtrum ſucher tibi commendamus in agendis ſuis. Cupimus vt nobis ſepe ſcribas ⁊ nos imperatorie maieſtati commēdes. In prepoſitura tua vſq; modo nihil ſentimus aduerſi: ſi quid ſenſerimus erit nobis amici cura: vt dicitur. Alia non occurrunt. Uale optime. Ex roma die. ij. nouembris. M.cccclvij.

Cōgaudet redēpto ex vinculis et ſe totū pollicetur. Epi. cccxxx.

Eneas cardinalis ſenenſis Ulrico epō gurcenſi S.p.d. Quāuis ꝓmoleſtuȝ nobis eſt ꝙ audiuimus de magna pecunia tibi impoſita: gaudemus tñ ꝙ carcerem euaſiſti et tandem libertas parta eſt. Si qua ſunt que tu cauſa facere poſſumus habes nos in omne deſiderium tuum ⁊ pronos ⁊ voluntarios: ⁊ illi ſumus in amicitia qui ſemper fuimus. Rogamus vt equo animo feras fortune nouercantis impetum: quia hic eſt mundi curſus: ⁊ is recte vtitur eo q̇ minus mouetur aduerſis. Uale optime. Ex ro. vt ſupra.

Pollicetur ꝓmotionem. Epiſtola. cccxxxj.

Eneas cardinalis ſenenſis Iohanni nihil. S.p.d. Iocunda ſunt nobis omnia ſcripta tua qb⁹ germanica negocia patefacis: ꝗuis non ea ſunt q̄ vellem⁹. Deus aliq̄ñ finem imponat diutine calamitati ⁊ conſanguineos reges non ſinet inter ſe odijs amplioribus deflagrare. Italia noſtrā non minus ꝙ germania diſcors eſt: vbi ſemper aut viget bellum: aut belli metus inſtat. De beneficijs poſtulati olomunzeñ. non videmus quid ꝓ te fieri poſſet cuȝ poſtulato reſeruata petātur ob eccleſie tenuitatem. Curauimus conferri tibi iampridem canonicatum vratiſlauieñ. quod tibi Uenceſlaus expoſuiſſe debuit. Si variniē. conſequimur eccleſiam erimus tui in primis memores ⁊ dices nos te ꝓculdubio amauiſſe. Uale ⁊ ſereniſſime imperatrici cōmendatos nos facito. Datum rome die. ij. nouembris.

Excuſat ſe de geſtis contra varidieñ. Epiſtola. cccxxxij.

ENeas cardinalis ſenenſis Johanni troſter. Sa.p.di. Scripſimus tibi per Nicolau m crueul quid fecerimus in re varadieſi.patris optimi.Reſpondiſti nobis omnia bene ſe habuiſſe:fuit nobis id gratum.Sed accepimus poſtea rouarellā verbis ſuis omnia in honorem alterius tranſtuliſſe que nosipſi fecerāmus ⁊ pompoſum ſtilum ventoſum ac fumo plenum:quem optime noſti omnium rerum auctorem dixiſſe: credimus patrem illum ſapientem non plus credere ꝙ neceſſe ſit et optime noſſeq; ſit natura Gallorum quos neceſ e eſt cacumina petere:vt inde clamantes melius audiantur.Sed iſta quorſum velint:prorumpāt: ſollabanturq;.Nos quod fuimus id erimus erga varadieſi.Tu cura vt valeas ⁊ nobis ꝙſepiſſime ſcribas:cuius literas ſcimus veraces eſſe.Datuȝ rome eodem die quo ſuperiores.

Cōmiſeretur ⁊ cōpatit mer~eti ſup morte amici.Epiſtola.cccxxxiij.

ENeas cardinalis ſeneſi.Andree vicecomiti.S.p.d.Accepimus hodie literas tuas antea vero nullas.Obitum reuerendi patris epiſcopi nouarieſi.vna tecum deploramus:et deus illi miſertus ſit ⁊ locum pacis dederit.Vellemus audire de te meliora et omnia tibi ad votum ſuccedere.Nam de loco fratris amamus:cuius nobis amicitia quondam dulciſſima fuit:⁊ nūc gratiſſima recordatio.Miramur magnificuȝ ſcaraumam non te fraternis oculis intueri.Scribimus ſibi pro virili noſtra:hortabimur ne carnem ſuā deſerat.Laudamus magnificuȝ Alexandrum qui tibi non deeſt ⁊ nomini ſuo ſatiſfacit cuius eſt eſſe liberalem.Nos ſi qñ pinguior fortuna reſpexerit:nō dabimus obliuioni Andream noſtrum cui ⁊ ꝓ ſua virtute;tenemur.Et qꝛ ex illa domo nat⁹ eſt cui debemus omnia pro beneficijs que inde accepimus.Vale.

Diſpēſationē ſup bigamia obtinere non potuit.Epl'a.cccxxxiiij.

ENeas cardinalis ſenenſis Johanni de liſura.S.p d.Non potuimus diſpenſationē pro amico obtinere ſuper bigamia.Difficilem hanc rem ſummus pontifex arbitratus eſt:pro eo quia contra concordata vexari videbatur.Fecimus verbum dño noſtro:mandauit ſua ſanctitas vt vocato iudice cauſe preciperemus ne vlterius procederetur.Judex erat Bernardus de buſco quem noſti:vocauimus eum ⁊ voluntatem ſummi pontificis notam ſibi fecimus.Js pariturum ſe ait:vbi conſtituerit ſiluȝ contra concordata vexari et id nunc diſcutitur Quantum noſtre facultatis erit non violabiꝭ concordia nationis pro cuius honore ſemper pugnabimus.Per vigandum ſecretariū maguntini miſimus tibi alphabetum ⁊ nunc duplicamus ſi forſitan illud non recepiſti:poteris ſcribere mentis tue conceptum ⁊ conſulere eccleſie neceſſitati.Notum eſt nobis acumen ingenij tui multūq; tuo iudicio deferimus.Labore tuo noſtroq; quietam conſecuta eſt eccleſia noſtris diebus apud germanos Faxit deus ne lacerari videamus quod aliqñ reſarciuimus.Multa rumor affert ⁊ germanos fieri Gallos imitatione contendit.Nobis illa via ſalubrior eſſe videtur qua patres noſtri ambulauere.Si noua tentabunt itinera nouaq; pericula inuenientur.Nec facile ſua in dyoceſi quiſq; pontifex papatum habebit:⁊ ſunt qui querunt ⁊ eius rei cauſa nigruȝ in candida vertunt.Sed tu bene vale.Audies vocationem oratoris principum que hic facta eſt.Utinam ea aliquid boni pariat Datum rome.iij.die nouembris.

¶ Pollicetur ſe germanie proficere. Epiſtola cccxxxv.

ENeas cardinalis ſeneſi.Johanni tolner.Accepimus literas tuas pro quibus grās tibi agimus qui noſtris in rebus fideli ſolicitudine vteris:grauamus te ſed non poteſt fieri quin amicorum vtamur opera Et nos aliquando ſi deus dabit aliquid pro te faciemus.Expectamus Cyriacum qui veniet in facto prepoſiture et quantum in nobis erit concordabimus cum decano:quia poſtꝙ promiſſum eſt nolumus retrocedere.De prebenda Vormaſcienſi ſcripſimus vt Petro morem gereres: habita aliqua recompēſa:neſcimus quid ille fecerit tecum.Jdem quoq; de prebenda collegiata ſentire cupimus quomodo ſe habuerit ille cui promiſimus cedere Quod nouiſſime accepta ſit alia prebenda nomine noſtro non placet.Volumus eſſe in pace cum iſtis paruis beneficijs:nec intendimus ſi poſſumus cuipiam eſſe moleſti:beneficio quoq; contra concordata nolumus acceptare:id eſt monaſteria:et vtinam poſſemus facere etiam ſine prepoſitura:quia nollemus illi nationi quouiſmodo diſplicere:ſed neceſſitas vrget ſi ſtatum tenere debemus conuenientem: ⁊ reputamus nos eſſe germanos qui tanto tēpore illi nationi ſeruiuimus.Quod ſi natio illa nos prorſus excluderevult equo feremus animo:nec minimum beneficium amplius in illa queremus . Quod de benignitate illorum prelatorum non arbitramur eſſe.Vale ex roma die.iiij.nouembris.

¶ Magnifacit xenia ex amore mittentis et mallet facto q̃ verbo gratus eſſe. Epiſtola. cccxxxvj.

Eneas cardinalis ſenenſis Ludouico beatoꝝ quattuor coronatoꝝ cardinali legato bonon. eñ. S.p.d. Et oliuas ꝛ tubera q̃bus me honorare voluiſti cupidiſſime accepi: tum ꝙ hoc genus alimenti hic raꝝ ꝛ precioſum eſt. Tum ꝙ id gen⁹ alimēti ex amantiſſimo ꝛ mihi p̄cipuo ꝛ benefactori ſingulari venerit. A quo quecunq̃ venerint non poſſunt mihi non eſſe gratiſſima: ꝛ xenia quidem tanto acceptiora ſunt quanto is qui mittit amantior eſt. Qua ratione nō potuiſſent munera tua apud mee ̃ iocūdiora q̃ ſunt: qm̄ ꝛ me amari a dignatione tua nō vulgariter ſum expertus: ꝛ ego tue reuerēdiſſime paternitati, tanq̃ patri optimo ꝛ dn̄o beniſſimo ſum affectus. Vellē aūt ea in me facultas eſſet qua poſſem me gratū oſidere nō verbo ſed facto. Scio tn̄ prudentiā ꝛ manſuetudinē tuā ex me nihil amplius expectare q̃ poſſim: ꝛ in redditionem beneficioꝝ animi tm̄ inſpicere p̄ōptitudinē Sed ne multis dignationē tuā morer qd̄ ſemel dictum eſt id nunq̃ indiciū erit. Noſti q̃ fuerūt inter nos verba dū ageretur de me ad cardinalatū ꝓmotionē: nunq̃ ex animo meo illa cadet: nec vnq̃ id cōmittam vt tanti benificij immemor dici poſſim. Quod ſi non ſcribo ad tuam benignatem non miror eſt mea deuotio nec minus amo. Id tua reuerendiſſima paternitas experietur ſi qua in re mihi poſſibili mea opera vti dignabitur. Nec plura modo. Datum rome die. viij. martij. Anno. M.cccclvij.

¶ Excuſat ꝙ contra commendatum ſententiam ꝓtulit iuſticia exigente. Epiſtola. cccxxxvij.

Eneas cardinalis ſenenſis Latino cardinali Urſino. S.p.d. Reddite fuerūt nobis litere tue q̃bus Gundiſſalui familiaris tui cām cōmēdas. Legi tua ſcripta nō ſine iocūditate cū plena eſſent charitatis ꝛ beniuolentie. Illud aūt moleſtū fuit ꝙ deſiderio tuo morē gerere nō potui. Nā iudex in cā cōſtitutus ſolū verum ſequi debui: neq̃ fas fuit ad dexterā vel ad ſiniſtrā declinare: qd̄ tn̄ licuit ꝑtem familiaris tui iuuare non deſtiti. Accerſiui ad diſcuſſionē negocij tres ex rota viros p̄ſtabiles quos partes ipſe delegerunt: cū his fuit ꝛ auditor meus ꝛ Iohannes de ceſarinis non indoctus legū interp̄s: viderūt hi regiſtra: ꝛ pluribus inter ſe diebus de meritis cāe cōſultarunt. Poſtea corā cōſtituti retulerūt familiari tuo haud q̃ius cōpetere. Idq̃ p̄teruū oēs affirmauere. Volui ꝛ ipſe cognoſcere cām ne lipis oculis iudicarē. Neq̃ his contentus ſeorſum aduocaui aliquos iuriſcōſultos ꝛ deniq̃ nemo fuit qui Gūdiſſalui ꝑtes tuendas diceret Ea propter interpellatos ꝓ ſnīa feci qd̄ iudicis fuit. Si tua reuerendiſſima paternitas iudex fuiſſet: haud aliter ſeſe habuiſſet q̃ ego. Unum quod potui non obmiſi. Induci aūt partem aduerſam ad expenſaꝝ dimiſſionē: ſi familiaris tuus non appellauerit. Hec acta ſunt ꝑ me in cā Gūdiſſalui. Doleo non fuiſſe ius ꝓ eo: ſecutus ſum iudicia collectoꝝ auditoꝝ. Scio dignationem tuam non plus ex me velle q̃ ferat honeſtas. De reliquis que apud nos aguntur non ſcribo paternitati tue: q: nihil hic fit qd̄ te fugiat. De germania credo audiuiſti mathiā vaynode filium in regem electum hungarie annis. xvij. natum q̃uis in bohemia eſſet captiuus: ſed quinquaginta millibus aureis redimitur. Bohemie regnum adhuc pendet ꝛ ſtatus auſtrie ad bohemiam aſpirat. Simul ac dux ſaxonie Vihelmus ꝛ gubernator regni Gergius diſpoſitus raſcie mortuus eſt. Cardinalis auinionen̄. reuerſurus breui creditur. Utinā idem faceres cum tuo honore ꝛ commodo tu ipſe poſſes. Ex roma die. ix. martij. Anno. M.cccclvij.

¶ De morte diui Ladiſlai. Epiſtola. cccxxxviij.

Eneas cardinalis ſenen̄. Iohanni roct. S.p.d. Calamitatē illā lugubrē deplorādāq̃ regis Ladiſlai mortem: alioꝝ officio tue dignationi innotuiſſe autumo. Ob quam rem ꝓ tua erga ipm̄ deuotione iam plene inueterata: incredibili te dolore affectū eſſe certū ſcio. Nunc aūt e praga ad quā infauſto totius orbis auſpicio cū regia celſitudine cōceſſi viennā remigraſſem putaui mihi de hac re ad te aliquid ſcribendū eſſe: conantē tn̄ id facere ſuſpiria lachryme ꝛ ſingultus ita impediunt: vbi mihi ex ea morte cōceptus dolor nō modo renouari: ſed augeri videtur Quid aūt potiſſimū in hac duplica clade explicē neſcio. Magna eſt varietas ſermonum que ḡſie mortis fatū obierit. Ego vero etſi ſcio nemini prorſus me cedere oportere beatitudine noticie huiuſce rei: qui ꝑcreberrime apud regem etiam egrotantem ſim verſatus; tn̄ ſilendum potius eſſe dico hoc tempore q̃ loquendum: ſciam rem illam indies magis clareſcere. An adoleſcentem regem

robuſtiſſimã nullum proꝛſus vel doloꝛis iudicium ſentientẽ:cũ quo die lune ꝑtereũte moꝛtem vſqꝫ ad noctis hoꝛaꝫ tertia ſumma poſtrema ⁊ faali leticia fui.xxxvij.hoꝛarũ interuallo aliquod gen⁹ moꝛtis naturalis ꝑſternere potuiſſet ante queꝫ vel minimus quiſqꝫ ex eius familia neqꝫ poſt eum vllus:etiam eoꝛum qui ei egrotanti quotidie aſtitimus:aut;alioꝛum quiſpiam minime ſoꝛtis hoc genere moꝛtis interijt.Sed repꝛimam ego me:ne doloꝛi nimium indulgere videar.Scio procopium ⁊ nicolaum tuum aliter ad te ſcripſiſſe quibus certe nihil cedo huius rei noticia. Nam neuter eoꝛum regem egrotantem al's vidit.Et vt quiſqꝫ optime de bohemis ſentit:ita hanc rem maxime diſſimulat De hoc ſatis ego hic ago dies admodum moleſtos.ita ⁊ legati illi qui omnem Franciam petierunt pro regio thalamo.Legati illi qui infelici homine Franciam petierũt ꝓ regio thalamo ad nuptias ſepulchꝛũ cõperirent.O inanes noſtras cogitationes.O caducam fallacẽqꝫ ſpẽ ex.tãto ⁊ tam magnifico nuptiarum apparatu ⁊ ſplendoꝛe:tam incredibilem meroꝛem ſubitoqꝫ interueni re poſſe quis credere quiuiſſet.Sed illam cladem qua totus oꝛbis perculſus eſt in ſalutem muta re nequiuimus.Et tantum de publico detrimento.De priuatis rebus nihil eſt quod magno ope re tue pietati ſcribere queam.Ea que mihi nunc ſcribis de electo olomuncẽ.curare vt mihi moſ geratur:magna voluptate percepi.Deus faxit vt ſedulitas tua voto potiatur.Dux albertus hic a git expectans poꝛtionem hereditatis ex regia moꝛte ad ſe deuolute:ſatis modeſtus eſt in petitio ne ſua ꝗ̃tum ad ſe pertinet.Ceſar in noua ciuitate expectatur.Poſt hec de ipſis cõponendis car dinalis ſancti angeli aget ⁊ meditabitur.Quoniam Sigiſmundus dux in itinere eſſe dicitur ego rationibus meis ita perſpiciam:vt regia moꝛte non omnino attenuatus aut fractus videaris.Que dum confero non patiar id tuam dignationem diu latere quam immoꝛtalis deus diutiſſime inco lumen conſeruare dignetur:in quam etiam ſpes mea nititur.Ego ad eccleſiam meam me recipiaꝫ donec turbationum auſtralium euentuꝫ ſerenitas illuxerit:Ego quoqꝫ emergam.Vienne die.xx. decembꝛis.Anno.M.cccclvij.

Hoꝛtatur circa plura de diligẽtia ⁊ ſollicitudine. Epiſto.cccxxxix.

Eneas cardinalis ſeneñ.henrico ſenftlebẽ.S.p.d.Gratiſſime fuerunt nobis lr̃e tue ꝗbus regiñ in bohemia tranſitũ ſignificaſti ⁊ nuptias excellẽtes in pragã futuras.Retulim⁹ ſingula ſanctiſſimo dño qui mox literas ſcribi iuſſit ad cardinalẽ ſancti angeli legatũ mãdans ei vt veſtigio hũgariã poſt ha bita ad regiam maieſtatem ſe conferat eius nuptias honoꝛatur. Mittim⁹ tibi lr̃as ipſas ſiue breuia ſunt rogãtes ne graueris ꝗ̃tocitius ea ſibi tranſ mittere:q꞉ põdus hẽt in ſe non modicũ.de rorã noſtro fecimus verbũ apl'i ce pietati:negat ipſe dñs nr̃ decimaꝝ aliquas bullas illi ꝯceſſas eẽ Laurẽ tio ronarelle hñi a te ꝯſilia ⁊ auxilia ꝑſtita ſunt:.ñ charitati tue magis ma giſqꝫ cõmendamus.Rẽ vratiſlanieñ.epĩ oppoꝛtune abſoluimus ſicut ex vẽceſlao cognoſces:reſtat epm ipſum nobis in agẽdis noſtri fauoꝛabilẽ foꝛe.Audies ex Bartholomeo canonico noſtro quid actũ ſit in eccleſia varinieñ.Rẽ totã ſuis cõmiſimus humeris vt ab eo finis habeaẽ q̃ dedit initiũ. Gaudemus te de reditu cogitare.Sed pꝛius cupimus negociũ noſtrũ epatus abſolui ꝗ̃ redeas: qđ facile fiet ſi queadmodũ fama eſt rex polonie ad pragã ſe contulit.Cura inter cetera vt ea obli gatio habeaẽ in qua magnus magiſter pꝛuſcie aſiceſſoꝛi noſtro in quiqꝫ milibus floꝛenoꝝ quos mu tuo receꝑat ſeſe obnoxiũ fecit queadmodũ Bartholomeus ꝑfatus plene inſtruct⁹ eſt.Noua alia hic non ſunt niſi ꝙ inter vꝛſinos ⁊ comitẽ euerſum heri treuge vſqꝫ ad annũ ꝓximũ ſuture inducte fue runt ⁊ ab vtraqꝫ parte recepte qđ ſaluberrimũ ⁊ rebus agẽdis appꝛime cõducit.Inter regem ara gonum ⁊ Sigiſmũduꝫ maleteſtã cõcoꝛdia tractatur:q̃ ſi quereret vt ſpes eſt res italicas admodũ quietabit.Vale.Ex roma die pꝛima octobꝛis.

Admouet promotionem regis ſponſi exigere ad regem polonie vt epiſcopatum varineñ.conſequatur. Epiſtola.cccxl.

Eneas cardinalis ſenenſis Nicolao liſcio.S.p.d.Iucũde fuerũt nobis lr̃e tue ꝗb⁹ regiã maieſtatẽ in bohemiã trãſituram eſſe cognouimus ꝑclaras ibi nuptias per actură.Utinaꝫ omnia pꝛ'ſſimo illi ⁊ sereniſſimo regi ex ſententia cedant.Credim⁹ conueniente ſecum potentiſſimo rege polonie ⁊ aduenientibus pꝛincipibus vt fa ma eſt compluribus:in eo conuentu aliquid tractari debere quod religioni chꝛi ſtiane ſaluberrimum fiat.Legatus apoſtolicus ſicut ſibi mandatuꝫ eſt ad vos ſi cõ ualebit pꝛoꝛſus ſe conferet:quo cum ſapienter erit de re tibi nota tranctandũ.naꝫ ⁊ non omnia que alijs placet.Rogamus rẽ noſtri epatus varinieñ ſi rex polonie affuerit curandaꝫ ſuſcipias:nam verbo vno:ſublimitas noſtri regis eam abſoluet.Stude vt magnificus cancellari⁹ hoc ipſum coꝛdi habeat:nihil eſt enim quod dubitemus fieri non poſſe:in quo ſua magnificentia

neruos intendit ſuos. Commenda nos ꝓbitati ſue: eiuſqꝫ bone valitudini conſule. Nam eius ſanitas ⁊ noſtra ⁊ multoꝝ ꝓſperitas eſt. Cōmenda nos etiā veteribus amicis: ⁊ pſertim Waradieñ. ſi affuerit gubernatori dñis de roſenberg ⁊ dñis de cleua: ſimiliterqꝫ ſelenchoni ⁊ alijs illius regni ꝓceribus: quoꝝ commoditatibus ſemper ſtudere ꝓni erimus voluntarij. Bellum qḋ in foribus vrbis accuſabas tādiu manſiſſe: heri ꝑ inducias aunales ſublatum eſt: interea pax integra cōponet. Turbide fuerunt res noſtre hactenus nunc ſereneſcunt ⁊ vie ſecure ſiunt. Jacobus piccininus in marchiam petit tranſitum Sigiſmundo malateſta illaturus bellum. Sed hoc quoqꝫ incendiū extinguere annititur pontifex maximus: q̄ſi ꝓ ſpe fecerit tota ferme italia conquieſcet: ⁊ ad tutandum contra thurcoꝝ perfidiam veram xp̄i religionem liberius intendere poterit. Hec Procopio ⁊ cardinali ſi aſſit cōicata eſſe cupimus. Tu vale ꝓ tua conſuetudine noſtri memor. Ex vrbe tertia kalendas octobris.

Jndignatur papa ep̄o herbipoleñ. ꝓpter pecuniam ſublatam ⁊ Heſter iniuriatum. Epiſtola. cccxlj.

Calixtus ep̄s ſeruus ſeruoꝝ dei Theodorico archiep̄o maguntino. S. ⁊ a. b. Ex literis tuis quas in fauorem venerabilis fratris noſtri Johannis ep̄i herbipolenſ. nuper ad nos miſiſti. Plane percepimus fraternitatem tuā de geſtis ipſius ep̄i aliter inſtructam eſſe q̄ veritas ipſa requirit. Nāqꝫ enim tua moderationis integritas tam efficaces apud nos preces ꝓ eo porrexiſſet: ſi facta ipſius aperta tibi cognitaqꝫ fuiſſent. Jn toleranda nāqꝫ ⁊ deteſtanda prorſus eſt eius preſumptio: qui pecunias auctoritate apoſtolica collectas: ⁊ apud fideles manus reconditas auctoritate propria violenter eripere ⁊ in vſus ſuos conuertere non erubuit. Et cum noſtro nomine ad reſtitutionem ipſarum pecuniarum requiretur: non ſolum mandata noſtra contempſit: ſed in nos quoqꝫ ꝓbra iacere ⁊ maledicta conferre non dubitauit. Nuncijs quoqꝫ noſtris quos honorare tenebat̄ minas inferens eos ex territorio ſuo non tam recedere q̄ fugere compulit: cum noſtra ⁊ apoſtolice ſedis iura requirerent. Nec eſt cur ſub colore chariſſimi in xp̄o filij noſtri regis cypri illuſtris excuſationem ꝓtendat tanq̄ ad illum ex ordinatione noſtri p̄deceſſoris dicte pecunie pertineant. Scim⁹ enim abunde q̄d cū ipſo rege ſit agendum: nec quiſq̄ eſt tam pax habens ingenij qui romanū pōtificem de talibus pecunijs liberam habere diſpoſitionem ignoret q̄ cum ita ſint: tolerabimus tñ iā ſeptē mēſibus ep̄i cōtumaciā ⁊ rebellionem expectantes non ſine manſuetudine ſi forſitan ad cor reuerſus cum debita humilitate errorem ſuū recognoſcens opportune ſatiſfaceret: ſed q̄to miti⁹ ſecū agimus: tanto duriorē eius contumaciam experimur. Miraremur certe ſi q̄ſq̄ alius ep̄us co mō erga nos ſe haberet. Sed multomagis in iſto miramur quem nosipſi ꝓmouimus. Et niſi fallimur primus ep̄s eſt quem nos in pōtificatu noſtro ꝓnūciauerimus. Dolemus tales eē primitias noſtras ⁊ eum potiſſime nobis infeſtū eſſe quez noſtri honoris p̄ceteris cupidiſſimū eſſe decebat. Omittimus iuramentū ab eo nobis p̄ſtitū ⁊ verba q̄ ſui ꝓcuratores nobis de eo fecerunt: cū p̄ſulatum cōmiſimus: longe aliter ſeſe hꝫ q̄ vt putauimus vel nobis de ipſo ꝑſuaſum fuit. Verū q̄uis ꝓ tanta ⁊ tam notoria dicti ep̄i rebellione merito ad vlteriora ꝓcedere: ⁊ conuenientis animaduerſionis in eum cēſuram extendere deberemus: vt tñ p̄cibus tuis q̄tum cum deo poſſumus: deferamus: ⁊ q̄to maior eſt dicti ep̄i contumacia: tanto clementia noſtra lucidius oſtendatur: mandauimus in cā ipſa ſic pedetentim ꝓcedi vt poſſet interim ſi velit tua fraternitas dictum ep̄m ad debitam ſatiſfactionem inducere. Jpſe vero ſeſe corrigens cum camera noſtra ſicut tenetur concordare. Qḋ autem cauſam aliam dilectum filium Johannem herſerler: ⁊ liberos eius concernentez ad partes alemanie remitti petis non eſt q̄ tuo deſiderio concedere valeamus. Noſti eniꝫ vt arbitramur q̄ dure quāqꝫ acerbe ſeuitum eſſe dicitur per dictum ep̄m inſultetum vxorem ⁊ liberos quos poſtq̄ diris carceribus mancipauit: ⁊ aliquandiu grauioribus afflixit moleſtijs: vix tandem cū ꝓmiſſione vt ad mandatum ſuum redirent extra territorium ſuum dimiſit bonis omnibus excuſſos pauperes ⁊ miſeros: nulloqꝫ niſi amicoꝝ leuamine ſuſtentandos: quibus q̄ difficile ſit in partibus illis cum tali ep̄o iudicialiter contendere non ignoras: ſed agitur cā ip̄a corā iudicib⁹ rote noſtre inter graues ⁊ optimos iuris interpretes: qui tam pauperi q̄ diuiti iuſticiam miniſtrare conſueuerunt: apud quos non potentia vel gratia: ſed ſola veritas valet. Si iuſta eſt ep̄i cauſa poterit ꝑ ꝓcuratorem idoneum ſe defendere ſi minus tolerandū erit iudicium qḋ rite ꝓculdubio in hoc negocio ſtatuetur. Nos autem fraternitatem tuam exhortamur: vt premiſſis cōſideratis ip̄i ep̄o ea ſuadeas: que ſibi ad ſalutem ⁊ honorem cedant: nec velis eius opera qualiacunqꝫ ſint ita tueri vt illi magis erranti q̄ nobis ⁊ apoſtolice ſedi recta monenti fauere videaris. Datum rome die. xv. octobris M. cccclvij. Dictata per Eneam.

Litere credentiarum. Epiſtola. cccxlij.

Eneas cardinalis ſeneñ. Jodoco electo vratiſlauieñ. S.p.d. Commiſimus aliqua paternitati tue referenda noſtro noie Bartholomeo canonico eccleſie noſtre Uarinieñ. ſuper rebus eccleſiam ipſam ⁊ anteceſſoris noſtri bona concernentibus. Rogam⁹ igitur vt ſibi in his que noſtro nomine dixerit plenam credentie fidem: ⁊ in agendis oportunum fauorem preſtare velis: ſicut de tua erga nos ſingulari charitate plene confidimus. Nos ad beneplacita tua omni tempore parati ⁊ voluntarij ſumus. Ex roma die decima quinta octobris.

¶ Laudat diligentiā legati et mādat concordiā inter imꝑatorem ⁊ regem hungarie conari. Epſtola cccxliij.

Calixtus eps ſeruus ſeruoꝝ dei Dilecto filio Johanni cardinali ſancti angeli apoſtolice ſedis legato Salutem ⁊ apoſtolicam benedictionem. Ex literis tuis diei. xxij. iulij datis intelleximus te in partibus illis moraturum ꝑ aliquod tempus: vt quid thurci agant quidue parent facilius intelligas ac nobis ⁊ filio chariſſimo noſtro regi hungarie ꝗ celerrime ſignifices. Intelleximus ⁊ antea que geſſeris in regno boſne. Laudamus opera tua ⁊ omnia per te geſta prudenter ⁊ accurrate recognoſcimus. Commendamus quoq̨ circūſpectionem tuam ⁊ animi conſtantiam ac bonitatē que dum xp̄i dei noſtri negocium agit: nec labore frangitur: nec timore deficitur: neq̨ ꝑiculo vllo a ſancto ꝓpoſito detinetur. Multa tibi dꝫ apoſtolica ſedes: ⁊ quidem ꝓ ſingulari virtute tua: pꝗ gratuitis laboribus quos perpeſſus es ſcimus nos plurimum tibi obligatos: conabimurq̨ vita comite ꝓ tuis meritis ꝑſonam tuam honorare: nunc tñ neceſſe eſt vt perſeueres in ſancto opere ⁊ ꝑſonamq̨ tuam a labore cepto non retrahas: ſed ꝓ tua excellenti prudentia in his ꝯtinues que ſalus eccleſie ex te depoſcit. Cūq̨ ad res fidei contra thurcos ꝓſpecte dirigendas maxime neceſſariū ſit vt chariſſimi in xp̄o filij noſtri Frederici imꝑatoris romanoꝝ ⁊ ladiſlai hungarie: atq̨ bohemie regis inter ſe conciliati in thurcos arma conuertant: ſitq̨ mō quedā dieta inter eos indicta ad pacē tractandā: in qua dilectus filius nobilis vir Ludouicus bauarie dux tanꝗ mediator futur⁹ aſſeritur: vtile nobis videtur ⁊ quodāmō neceſſariū vt ⁊ tu quoq̨ eo te cōferas in tā ſancto ope noſtro noie tuas partes adhibiturus. Eapropter mādamus tibi vt niſi alia cāſmagis neceſſaria in hūgaria te retineat ad imꝑatorem ⁊ regem ꝑfatos greſſus tuos ꝗ totius dirigas: eos ad pacem ducere con[...]ris: ⁊ oia facias q̄ tibi videbūtur ad recōciliationē ipſoꝝ principum neceſſaria. Et eñi videtur rebus agendis oino conducere ꝙ tu dictos principes adeas ſiue ꝑ ip̄m ducem ante tuū aduētum pax cōcludatur ſiue non. Nāq̨ ſi pacē factā inueneris ꝙ deus ꝓ ſua mia largiatur: habebis expeditam viam qua principes ipſos ad ducendum contra thurcos exercitum efficaciter inuitare poſſis: ⁊ alia multa ſunt in germania gerenda q̄ tuam preſentiam expoſcunt. Sin vero qđ abſit concordiā nondū factā inueneris: laborandū tibi erit totis virib⁹ vt eā ꝑficere poſſis. Niſi eñi principes ipſi depoſitis inter ſe diſcordijs ad commune bonum vnanimes fiant: non videmus quid ꝑ hungariam contra thurcos patrati poſſit laude dignuꝫ aut exiſtimatione. Uerꝫ qui ſepe occurrūt quibus perſonaliter adeſſe non vales: ⁊ tamen tuam diligentiam expoſcūt: miſimus ad te dilectū filium laurentium ronarcliam ſacre theologie ꝓfeſſorem ⁊ ſubdiaconum noſtrum quē mittere poſſis ad ea loca que tuipſe adire non vales. Is enim ſicut in mandatis a nobis habet quicqd iuſſeris exequetur: ⁊ ad tua voluntate nullatenus deuiabit. Inſuper vt intelligas que nunc in partib⁹ rheni per electores imperij tractantur: facimus tibi copiam literarum noſtraꝝ quas imꝑatori trāſmittimus: vt ſm ſcripta noſtra ⁊ tuam ſingulareꝫ prudentiam eo te melius gerere valeas: quo fueris de ſingulis occurrentibus plenius informatus. Datum rome die. xvj. octobris. M. cccclvij. Dictamen Enee.

¶ De liberatione habita reſpōdere pollicetur. Epiſtola. cccxliiij.

Calixtus eps̄ ſeruus ſeruoꝝ dei Chariſſimo in xp̄o filio noſtro karolo regi francorum illuſtri. S. ⁊ a. b. Audiuimus ea que dilectus filius Nicolaus parui ſecretarius tuus ex parte tua serioſe nobis expoſuit: ſuper nonnullis negocijs venerabilem fratrem noſtrum Guilhelmum ep̄m ratineñ. ⁊ quendam Johanneꝫ de albieſt militem nouatieñ. dioceſis ac nonnullos officiales tuos concernentibus Intelleximuſq̨ plane deſideriuꝫ tuum eo intendere vt ꝑfatus miles ſimulq̨ dicti officiales tui a nonnullis excommunicationis ⁊ alijs cenſuris eccleſiaſticis ꝑ dilectum filium Johannem tinctoris cauſarum ſacri palatij noſtri auditorem ⁊ capellanū noſtrum ad inſtantiā dicti ep̄i fulminatis abſoluantur ⁊ nihilominus aduerſum dictum ep̄m cū cōmittatur ſuꝑ nōnullis exceſſibus: q̄ ab eo ſiue eius ꝓcuratore in perſonis executoꝝ quarūdā literaꝝ noſtrarum ad petitionem tuam venerabili fratri noſtro archiepiſcopo turoneñ. directarum cōmiſſi: ⁊ ꝑ

ꝑtrati dicantur: voluimus pro noſtra informatione etiam ipſius epiſcopi ꝓcuratores quid dice-
rent intelligere: ⁊ conſideratis omnibus hincinde relatis q̄uis cā nobis perplexa videbatur ac dif
ficilis: ſerenitati tamen tue que de nobis ⁊ apoſtolica ſede plurimum merita eſt complacendum du
ximus quem admoduꝫ ſecretario tuo prefato plene reſpondimus. Datum rome iiij. kalendas de
cembris. Anno. M. cccclvij. Dictamen Enee.

Hortatur rōnibus notabilibus ad cōcordiā cū imꝑatore ⁊ excuſat ſe de rumoribꝰ aggrauationis germanice nationis. Epl. cccxlv

CAlixtus epūs ſeruus ſeruoꝝ dei Chariſſimo in xp̄o filio ladiſlao regi hungarie il
luſtri Salutem ⁊ apoſtolicā benedictionē. Intelleximus non ſine graui diſpli-
centia mētis noſtre ⁊ amaritudine cordis ꝙ adhuc inter chariſſimū in xp̄o filiū
noſtrū Fredericū romanoꝝ imperatorem auguſtū ⁊ tuā ſerenitatē non ſolū di
ſcordia ſed aptum bellū ꝑduret: ⁊ hincinde ſubditi veſtri vexantur. Que res tā
ta moleſtior nobis eſt q̄to malus exinde xp̄iane reipublice detrimentū reſultat
Eſt ꝑfecto res deteſtabilis ꝙ vos qui vna ex familia nati eſtis ꝓximi ſanguie
fratreſq̄ꝫ patrueles tātis adinuicē odijs ferueſtis vt etiā armis decertetis. Dolendū eſt ꝙ opulē
tam ⁊ nobilem patriā veſtrā nūc ferro nūc igne diſſenſio veſtra deuaſtat ⁊ illas vires inter vos cō-
ſumitis quas deberetis in hoſtes fidei ꝓ tutela xp̄iane religionis effundere: ⁊ q̄uis impatori p̄fa-
to tanq̄ꝫ primo inter ſeculi principes aduocato eccleſie ⁊ ꝓtectori fidei catholice potiſſime incum-
bat: pace in ſuo imꝑio ꝓcurata: totis conatibus in eos militaria ſigna trāſferre qui noī xp̄iano in-
ſultare nituntur. Tibi tū non minor cura eſſe dꝫ ad hoſtes fidei ꝓpulſandos: ⁊ maxime thurcos q̄
regno tuo hungarie latiſſimo ⁊ quodā florentiſſimo non ſolū vicini ſunt: illiq̄ꝫ moleſtias indies in-
ferunt: ſed etiam non paruas eius ꝓuincias ſibi vſurpauerunt. Dolemus certe ⁊ angimur vehe-
menter: cū indies ex illo regno xp̄ianos capi ⁊ in barbaricam deduci captiuitatē accepimus: mira
murq̄ꝫ te nō maiori ſtudio teneri ꝓ defenſione ipſius regni q̄ꝫ videamus q̄ dū i auſtria cū patrue
le tuo ꝯtēdis p̄fati regni curā poſtpoſuiſſe videris: tanq̄ꝫ plus doleas vnam tibi ꝑ xp̄ianos villā in
ferri q̄ꝫ ſi ꝑ thurcos vna ꝓuincia ſurripiatur. Certe illud palam eſt ꝙ cū tu ⁊ dictus imperator in-
uicem diſcordes eſtis ⁊ domeſtico bello impliciti non ſolum hungaria ſed tota fere xp̄ianitas i pe
riculo ponitur: nā quō Galli ⁊ hiſpani vel anglici contra thurcos exercitum ducere curabūt in re-
motis agentes: qū vos qui ꝓpe eſtis ⁊ quoꝝ potiſſime res agitur: inter vos diſſidentes nihil cogi
tare videmini ſuꝑ his q̄ thurcoꝝ ꝑfida gens aduerſus xp̄ianos indies mollitur. Eſt igitur ſuper q̄ꝫ
dicere poſſumus ꝑiculoſa hec veſtra diſcordia: nec vidimus quin mala infinita prumpant: niſi q̄ꝫ
celerrime tu ⁊ impator p̄fatus ſimul cōciliemini. Audiuimus tū vnum qō nobis conſolationi eſt: di
lectum filium nobilem viꝝ Ludouicum bauarie ducem in auſtriam deſcendiſſe: concordiā inter vos
tanq̄ꝫ cōem amicum practicaturum: nos aūt dilecto filio noſtro Johanni cardinali ſancti Angeli
aplice ſedis legato: qui iamduduꝫ ꝓ ſalute regni tui hungarie: proq̄ꝫ cōi xp̄ianoꝝ vtilitate nō ſine
magnis laboribus ⁊ expenſis ibidem commoratus eſt: literas dedimus et ad imperatorem ⁊ tuā
ſerenitatem confeſtim ſe conferens: omne ſtudiū ſuum ad id conuertat vt tandem lites noſtre tol-
lantur ⁊ penitus ſopiātur: redeatq̄ꝫ ea inter vos beniuolentia quā ꝓpinquitas veſtra requirit: et
nos deſideramus. Interea dilectus filius Laurentius rouarella ſacre theologie profeſſor nūcius
⁊ ſubdyaconus noſter: ſimul cum dilecto duce ad eam pacem pro viribus ſe agitabit. Velit igitur
tua ſerenitas ad ea que pacis ſunt animum inclinando ita ſe habere: vt iam deniq̄ꝫ finis impona-
tur domeſtice diſſenſioni veſtre: nec velis audire eos qui fomenta ſuggerunt diſſenſionum: ſed mo
dos quoſlibet idoneos perquire: vt auſtria ceteriſq̄ꝫ tuis dominijs pacificatus ad defenſionē hū-
garie predictorumq̄ꝫ thurcorum exitium inſurgere poſſis: ⁊ ita efficias vt imperator tuam erga ſe
charitatem intelligens vna tecum vocatis ex alemania ſubſidijs exercitum pro tutela fidei ⁊ regni
tui pro ſalute ducere inuitetur. Inſuper quia nonnullos per germaniaꝫ rumores eſſe audiuimus
tanq̄ꝫ nos nationem ipſam diuerſis modis aggrauemus mittimus copiam literarum noſtrarum
quas imperatori dirigimus tam ſuper pace tecum habenda q̄ꝫ ſuper rumoribus huiuſmodi: vt ſi
forte ad aures tuas oblocutiones iſtiuſmodi peruenerint: habeas ex nobis vnde ſerenitatem ⁊ in
nocentiam noſtram tueri atq̄ꝫ offendere poſſis: hec ſcribimus tibi pro ea charitate qua perſonam
tuam proſequimur: qui poſtq̄ꝫ te hic rome in minoribus conſtitui vidimus: et tuam indoleꝫ adhuc
in etate tenera conſideramus: ab illo tempore perſonam tuam tranſſingulari quodam affectu dile
ximus: et exiſtimantes te pro magno aliquo chriſtianitatis bono ad maxima reſeruari: de bona va
litudine tua ac felici ſtatu ſemper curioſi fuimus. Tuum nunc eſt que a nobis ſcribuntur bona mē
te recipere: et ſpem quam de tua probitate concepimus adimplere. Datum rome Anno. M. cccc-
lvij. Dictamen Enee.

¶ Cõſulat meliorẽ eẽ pacẽ certã ꝙ̃ deſpatã victoriã. Ep̃la. cccxlvj.

Eneas cardinalis ſeneñ. Sigiſmundo malateſte. S. p. d. Fuimus hoc mane cum ſanctiſſimo dño noſtro dum cancellarius tuus audiretur: ⁊ intelleximꝰ que dicta ſunt tam per ſanctitatem dñi noſtri quã per ipſum cancellarium ſuper controuerſia que inter sereniſſimum regem aragonum ⁊ te eſt: circa quã rem etiam ſeorſum dñs noſter nobiſcum locutus eſt. In ſumma videmꝰ ipſum dñm noſtrum affectum eſſe ſtatui tuo velletq́ ei ſemper bene conſultum eſſe. Oportet tñ ſuã ſanctitatẽ habere reſpectũ non modicũ ad p̃fatuꝫ regem aragonũ ⁊ habere oculũ ad terras eccleſie: ⁊ ideo neceſſe eſt vt prudenter ſe habeat nec põt ſemꝑ oia facere ꝙ̃ vellet. Quibus ex rebus cõſideratis omnibus ꝑ directione rerum tuaruꝫ ad euitandum pericula que poſſunt emergere: videtur nobis conſultum eſſe ꝙ tu de ſumma pecuniarum quas regia maieſtas a te petit offeras illã quãtitatem ſine vlla dilatione perſoluere que liquida eſt. De parte autem alia ſuper qua p̃tendis nõ teneri: prebeas menſam in qua dicta pecunia parata ſit ad requiſitionem regis caſu quo ſanctiſſimus dominus noſter decerneret te obligatum eſſe: ⁊ affirmes te velle ſtare determinationi domini noſtri. Et hec videtur nobis via rationabilis: nec putamus alio modo rem bene ſoſpiri poſſe. Rogamus vt conſideres omnia ⁊ recipias conſilia eorum qui te amant: nec uelis pro modica pecunia te in periculo ponere: q2 non eſt paruus aduerſarius tuꝰ nec res bellice ſemper ex opinione ſuccedũt. Melior eſt multo certa pax ꝙ̃ deſperata victoria. Scimus te non libenter audire conſilia. Quia tamen periculum prouincie timemus non poſſumus facere quin ea que nobis videntur vtilia ſignificemus. Tuum eſt in bonam partem recipere: que a nobis ſincera mente ſcribuntur. Datum rome ſexto kalendas decembris.

¶ Petit ad conſecutionem ep̃atus variniẽ. Ep̃la. cccxlvij.

Eneas cardinalis ſenenſis Jacobo ludonio medico. S. p. d. Habuimus ferrarie literas tuas libentius te vidiſſemus ꝑ charitate qua ſumꝰ tibi affecti. Det deꝰ vt aliqñ ſimul reperiamur. Faceremus libenter omnia que poſſemus ꝑ tuo honore ⁊ vtilitate: ſed non videmus modo commoditatem: tempora eñ mala ſunt: ſed ſi quid occurrat non erimus tui immemores. Rogamus ut commendes nos imperatorie maieſtati ⁊ iuues latorem preſentium ad expeditionem ſuã in facto noſtre eccleſie variniẽ. quam ſi obtinere poterimus: non erit quin vtilitas tibi redundet. Salutes ex parte noſtra viricum ridrer ⁊ Ualterum zebinger ac cancellarium imperialem ⁊ alios amicos noſtros. Dolemus multum de captura epiſcopi gurgeñ. ⁊ Johannis vngnad ⁊ alioꝝ vtinam poſſemus eorum liberationem procurare: nihil omitteremus ex nobis poſſibilibus. Johannem hinderbach cupimus noſtro nomine ſalutari ſimulq́ dilectum filium noſtrum fredericum cum coniuge tua honeſtiſſima. Uale in chriſto optime noſtri memor ⁊ ama nos vt ſoles. Datuꝫ rome ſeptimo kalendas decembris.

¶ Emittuntur plura apoſtolica ſcripta contra murmurantes de grauamine nationis germanice. Epiſtola. cccxlviij.

Eneas cardinalis ſeneñ. Laurentio ronarelle. S. p. d. A latore preſentium recipies quattuor bullas apoſtolicas ⁊ vnum officium transfigurationis. Ex bullis vnam reddes imp̃atori ſimul cum officio ⁊ breui ſibi directo Alias bullas curabis mittere tribus principibus electoribus ſimul cum breuibus ſuis. Extant ⁊ alie tres bulle ap̃lice ſimul cum duobus officijs ac tribus breuibus. Officia dirigentur regi hungarie ac dño legato: bulle quoq́ eiſdem: tertia vero ſtrigoñ. Et hec omnia dimittimus per alium nuncium qui poſt biduũ recedet. Si te inueniat in curia regis hungarie aſſignabit tibi ea: ſin autẽ tradet ꝑ ſeip̃m regie maieſtati que ſibi dirigũtur. Alia vero curabit tranſmitti archiep̃o ⁊ legato. Nec alia circa hec. De negocijs rheni multa referuntur non bona ꝑpter que neceſſarium erit vt ꝙ̃primum cum conſilio imperatoris ⁊ cum literis ſuis ad partes illas te transferas ⁊ labores iuxta cõmiſſioneꝫ tibi traditã. Interea bonum eſt vt ꝓcures ꝙ imperatoria maieſtas ſcribat archiep̃o magdemburgeñ ſimulq́ rigenſi: ⁊ in primis treuereñ. ⁊ ſalzburgeñ. vt ſi querantur ad aliquam conuentionem in factis eccleſie non conſentiant: ſed ad ſeipſam omnia referant que queruntur. Et ſuadeat vt ſi qui ſunt qui nouitates querant illis non aſſentiant: quia periculum eſt in mora. Habebis mox alias literas domini noſtri qui plenius de hac materia ad te ſcribet et intelliges rei grauitatem ac periculum bonum: eſt etiam laborare apud ducem bauarie Ludouicum vt ſcribat palatino rheni conſanguineo

ſuo ne ſe implicet conuenientibus eorum qui contra ſedem apoſtolicam aliquo modo moliunt̃:per ſuadendo ſibi ꝙ multo facilius filij principum ꝓmouebuntur ꝑ ſedem aplĩcam q̃ ꝑ capitula vel or dinarios. Et hoc bene cura in auribus principum conculcare:q2 veritas eſt. Uale ⁊ ſcribe ſepꝰ ti bi quõ ſuccedat. Datum rome. viij. kal̃. decembris.

Hortat̃ ad excuſationẽ grauaminis germãice natiõis. Epĩ.ccc[?]

CAlixtus epũs ſeruus ſeruoꝝ dei Dilecto filio Henrico lembing notario noſtro. S. ⁊. a. b. Intelleximus veridico relatu nõnullos eſſe principes germanie natio nis eccl̃iaſticos ⁊ ſeculares q̃ de nobis ⁊ de noſtra curia murmurãtes nationeꝫ germanicã nimiũ ꝑ nos grauari ꝑtẽdũt. Id faciũt more hoim q̃ ſepe bonũ qđ hñt nõ cognoſcũt:nec ſub alienius regimine q̃tũcũꝗ optimo qͥeſcere poſſunt. Scimus te deuotũ eſſe ſancte ſedi aplĩce ⁊ noſtri honoris cupiduꝫ:nec placere tibi ea q̃ ꝑter ordinẽ fiunt. Eapropter mittimus tibi copiã nõnullaꝝ literarum quas chariſſimo in xp̃o filio noſtro Frederico romanoꝝ impatori ſemꝑ auguſto ſuꝑ hãc materiã direximus:vt intelligas pleniſſime mentẽ noſtrã. Et habeas ex nobis quõ his rñdere poſſis q̃ no bis detrahũt. Hortamur etiã ꝓ zelo q̃nẽ geris ad romanã eccleſiam:vt ſumpta opportunitate ve nerabili fratri noſtro archiep̃o magdeburgeñ. q̃ ſicut accepimus ad nouitates mutatur:q̃ impato ri p̃fato ſcribimus, aut lr̃is:aut verbo cõices:ip̃mꝗ horteris ne ꝑegrinas ſequatur opiniones: ſed more p̃deceſſoꝝ ſuoꝝ in ſolida ſancte ſedis aplĩce doctrina cõquieſcat. Idem etiam facies apud di lectum filium nobilem viꝝ Fredericum marchionem brandeburgeñ. ſacri romani imperij electorẽ ⁊ apud alios vbi videris eſſe neceſſarium in qua re non ſolum nobis:ſed ipſi deo cuius res agitur plurimum cõplacebis. Datum rome. dictata per Eneam.

Hortatur audire ſuo nomine loquentem. Epiſtola. cccl.

CAlixtus epũs ſeruus ſeruoꝝ dei Chariſſimo in xp̃o filio Ladiſlao regi hũgarie illu ſtri. S. ⁊. a. b. Audiuimus ea q̃ dilectus filius Uenceſlaus canonicus vratiſlauieñ. tuo noie nobis expoſuit:⁊ q̃tum cum deo potuimꝰ: ⁊ vt ſemper in aio gerimus de ſiderio tuo ſatiſfecimus. Dicimus eidẽ q̃to deſiderio cupiamus te cũ chariſſimo filio noſtro Frederico romanoꝝ impatore recõciliatũ ad ea tendere q̃ ꝓ defenſio ne fidei catholice ⁊ tui regni hungarie tutela neceſſaria eſſe videtur. Et q̃to cũ ar dore cupimus regnũ illud bohemie ſub tuo regimine extirpatis hereſum dogmatibus ad vnioneꝫ veram ſancte crucis eccleſie reuerti:ſuꝑ quibus rebus velis ip̃m Uenceſlaum noſtro noie loquẽtẽ audire:⁊ ſicut de tua in cõe bonũ affectione confidimus:nos tandẽ in p̃miſſis conſolari. Datũ ro me kal̃. decembris. M. cccclvij. Per Eneam dictata.

Excuſatoria grauaminis germanice nationis. Epiſtola. cccli.

CAlixtus epũs ſeruus ſeruoꝝ dei Dilecto filio Nicolao cardinali ſancti Petri ad vin cula. S. ⁊. a. b. Conſiderauimus diligẽter ea q̃ nobis ſcripſiſti ſuꝑ practicis quas nõ nulli principes ac p̃lati in partibus rheni tenere dicuntur in negocijs eccleſie: ꝑpẽdi mus quoꝗ conſilium tuum ſalubre ⁊ optimum eſſe. Eapropter ſcripſimꝰ chariſſimo filio noſtro frederico romanoꝝ impatori ſemꝑ auguſto:ſicut ꝑ copiam p̃ñtibus inſer tam videbis:cuius tenore plecto habebis ex nobis quõ his obuiare poſſis qui noſtruꝫ ⁊ aplĩce ſe dis honorem confundere nituntur. Hortamur igitur vt ſcripta noſtra vbicũꝗ neceſſariũ eſſe vide ris publicari ⁊ mentis noſtre ſerenitatem ſicut teneris: ⁊ de tua in cõe bonũ affectiõe non dubita mus manifeſtari ꝓcures. Datum rome per Eneam dictata.

Murmur grauaminis germanice nationis referatur et notabilibus rationibus eneruatur. Ep̃la. ccclij.

S Nas cardinalis ſeneñ. Martino cancellario archiep̃i maguntini. S. p. d. Fuit nobis epiſtola tua non minus iocunda q̃ grata:ex qua valitudinem tuã ſimul ꝗ coniugis tue bonam eſſe cognouimus:⁊ natum tibi eſſe filium quem archi epiſcopus maguntinus ꝓ ſua benignitate de ſacro fonte leuauit:quod tibi et honori eſſe ⁊ vtilitati non dubitamus. Faxit deus vt filius ſuperſtes ſit: ⁊ tue virtutis heres atꝗ doctrine. Audiuimus deinde q̃ vir ꝓbus ⁊ modeſtus vigã dus eiuſdem archiep̃i ſecretarius tuo nomine nobis expoſuit:que duo pricipa liter fuere. Primo enim que ſunt apud magũtinuꝫ de ſanctiſſimo dño noſtro ⁊ ipſius curia idies q̃rele narrauit ex ordine. Scđo retulit quo aio ſit idem magũtinus cõtra romanã eccleſiam ⁊ ipſiuꝫ ſanctiſſimum dominum noſtrum:⁊ quomodo ad obuiandum peruerſorum hominum machinatio

nibus, neceſſarium tibi videtur intelligentiam quandam fieri inter ſanctiſſimum dominum noſtrū ⁊ ipſum archiep̄m. Intelleximus etiam per que media eandem intelligentiam recipiendam eē putas. Sunt non parua que nobis ſignificas neq; illotis attingenda manibus. Facis nobiſcum vt amici cum amicis ſolent libere atq; aperte loqueris: ⁊ confidenter que geris in animo patefacis. Id vero ex amore fieri cognoſcimus teq; veteris amicitie memorem antiquum ſeruare morē animaduertimus. Cum ſimul in noua ciuitate degeremus: nihil tunc tam arduū fuit: nihil tam abditum atq; ſecretum quod alter noſtrum non communicaret: alteri facis ꝓbe qui longo licet locorum interuallo diſiunctis nobis nihil putas reticendum eſſe. Faciemus ⁊ nos idem erga te. Aperiemus tibi omni ex parte animum noſtrum atq; (vt amicitie noſtre conuenit) ſumma cum libertate loquemur. Conſideramus igitur in primis que dicuntur contra ſummum pontificem apud germanos fieri murmura. Nec miramur ſi quidem nullus vnq̄ locum beati Petri tenuit qui non latrantium dentibus impeteretur. Nec magnum putamus ſi quis detrahit Calixto cum magiſtro eius ſciamus detractum fuiſſe xp̄o. Verax eſt enī ſaluator ipſe nec potent veritas noſtra mētiri: q2 non eſt diſcipulus ſuper magiſtrum: nec ſeruus maior dño. Germani tñ (ſi verum fateri velint) ſimiliterq; reliqui xp̄iani nihil debent cur de Calixto murmurare poſſint: niſi ꝙ eum pontificem tradidit nobis deus quo digni non fuimus. Neq; enim huius ſanctiſſimi preſulis mores plebi ſue conformes exiſtunt: q̄ cū diuinam in terris agat vitam: angelis potius debuit ꝓfici q̄ hoib9. Nihil pius pater niſi qđ ſuum eſt q̄rit: cogitatus ſuos oēs iactauit in dño: honorem xp̄i ſaluatoris noſtri: defenſionē fidei: decus eccleſie: ſalutem plebis toto conatu: toto ſtudio: tota mente ꝑquirit niſi fuiſſet exacta ipſius ſolertia ⁊ incredibilis ad cōe bonum iam thurcoꝝ feritas non hungariā modo ꝓtriuiſſet: ſed ipſam quoq; alemaniam infeſtis armis petens: xp̄ianis oībus terrorē ſimul ac laborem iniecisſet. Nam ſi victi apud hungariam ⁊ ꝓſtrati ſunt magni thurcorum exercit9 eſt: non eſt cui poſt deum alteri gratias q̄ Calixto xp̄iani debeant. Ipſe enī ſolus fuit qui torpentib9 ac pene dormientibus xp̄iani orbis principibus legatum in hungariam miſit: hungaros cū thurcis induciarum federa q̄rentes ꝓhibuit: labentes animos erexit: copias cōgregauit: bellūq; illud cōmittere ſuaſit: in quo primum etate noſtra thurcorum dominus turpiſſime fugere viſus eſt: ⁊ ſal9 xp̄iano populo parta. Tacemus que geſta ſunt in oriente per claſſē apoſtolicam: ⁊ que in albania ⁊ aliis q̄pluribus locis ipſius domini noſtri pecuniis pro tutela fidei indies geruntur. Nihil aliud ſua ſanctitas in animo gerit q̄ ſuo tempore iſta inimicos ſalutifere crucis humiliare: vt tandem vocatus a domino creditam ſibi eccleſiam in ſtatu ſecuro ac tranquillo relinquat. Ob quam rem neſcimus profecto quid ſibi velint qui tam ſanctum preſulem: ⁊ tantum de communi vtilitate ſollicitum calumniari preſumunt. Nam quod aurum a vobis extorqueet iniqua eſt ꝓfuſa accuſatio. Nihil enim preter conſueta iura recipit niſi fortaſſe ſponte ſua nonnulli in claſſem contra thurcos offerant quos pauciſſimos eſſe conſtat. Utinam tot eſſent qui tante rei ac neceſſitate optime ſubuenirent. Eccleſiarum electiones canonicas qui dicunt a ſua ſanctitate contemni: aut eccleſias metropoliticas ſeu cathedrales in alemania reſeruari longe a veritate recedunt. Nulla electio reiecta eſt quam conſtitit fuiſſe canonicam: pontificalis eccleſia in alemania nulla reſeruata eſt: ſpecialiter a domino noſtro contra concordata veſtra: nec eſt eius propoſitum neq; fuit hactenus q̄cq̄ agere. Et q̄uis nemo imputare poſſit ſi ſua ſanctitas dignitates principales in collegiatis eccliis ſine primas poſt pontificales reſeruauerit. Neq; enim concordata in hoc aduerſantur: non tamen inuenietur facile reſeruationes beneficiorū niſi pro cardinalibus: aut aliquibus fortaſſe maximis viris ab eadem ſanctitate emanaſſe. Itaq; neſcimus quo vultu: quo ore: qua deniq; audacia preſumant aliqui ſanctiſſimo preſul noſtro detrahere: tanq̄ nationi veſtre oneroſus exiſtat: qui profecto non tantum nationi hyſpanie vnde ſibi origo eſt quantum germanice affectus eſſe videtur: et qui diuinitus nobis datus eſt: vt hoc periculoſo tempore ab infidelium incurſione maximeq; thurcorum impetu orthodoxam chriſti religionem non ſolum tueretur: ſed etiam eleuaret ⁊ propagaret. Laudamus igitur ⁊ omni honore dignum reputamus archiepiſcopum maguntinum: qui reiectis malignantium inſidiis apud ipſum dominum noſtrum ſanctamq; ſedem apoſtolicam omniū fidelium matrem atq; magiſtram permanere decreuit. Facit quod doctum: quod prudentem: qđ bonum prelatum decet: qui peregrinas reſpuens opiniones: in ſolida ſancte Romane eccleſie doctrina: et in ipſa chriſti petra pedes fixit. Facit modo quod fecit dum alius eadem quererentur que modo tentantur. Nunq̄ enim Eugenio ſancte memorie ſummo pōtifici defuit: q̄uis multi ex germanis in illum deſeuirent: nouit omnia noſter pontifex: eiuſq; ꝓbitati miro modo afficitur: nec vnq̄ eius nominis abſq; ſingulari laude meminit: ita vt certiſſimi ſumus nunq̄ ipſius petitiones in conſpectu huius preſulis vanas fore: que digne audiri videantur. Ceterum quod ſecundo loco ſecretarius antedictus expoſuit nobis alienum viſum eſt ꝙ ex viro docto ex iuris interprete ⁊ magnis verſato cauſis prodire debet. Noniſti enim romanum preſulem vnicum eſſe principem cui omnes obedire tenentur. Petri ⁊ Pauli locum tenere qui ſedet in apoſtolico throno: xp̄i vicari9 eſt

qui romane preſidet vrbi: non eſt igitur cur ſe cupiã intelligentie nomine vel federis obliget: neqꝫ ſubditoꝝ eſt cum dñis ſuis federa querere: nec tñ fortaſſe ita loqueris vt romanoꝝ preſulem ex intelligentia queras obligare quod noſti ꝙtum iura permittant. Sed aduertimus que petis intelligentie iam magna profecto ꝛ que nos aliquantulum de tua compulerint admirari. Scimus quia cum amico oia confidenter agis. Idem ꝛ nos facimus. Vtimur rñdẽdo ea fiducia qua tu interrogando es vſus. Equidẽ indigna putanim⁹ ꝙ noie archiepi ꝑpeterentur: nec arbitramur eos bene agere ꝙ archiepõ ea petenda ſuadent: ꝙuis nec ſue menti ꝙ ſemꝑ modeſtiſſima fuit: talia credimus eſſe ꝑſuaſa. Sne nãqꝫ dignationi id ſatis eſſe dꝫ vt anteceſſoribus ſuis equalis exiſtat. Neqꝫ illa ꝙrat que ante centum annos nullus obtinuit archieps. Rectum ꝛ laudabile fuit ꝑpoſitum eius: ſi neqꝫ romanum pontificem minorem, nec ſe maiorem ſuis anteceſſoribus eſſe velit. Illud quoqꝫ attente conſiderabit quiſquis eccleſie maguntine ꝑfuerit vt neqꝫ romana ſedes conculcetur aut quouis modo damnetur. Certum eſt enim qꝛ languente capite nequeunt membra conſiſtere: neqꝫ ꝑſt riuuli non areſcere fonte ſiccato. Salus eccleſiarum omnium profecto ex romane ſedis precellẽtia ꝛ ſumma auctoritate dependet. Quibus ex rebus non eſſemus auſi ea quoquo modo aperire domino noſtro que nobis ꝑ intelligentia contrahenda conſeruaſti. Sunt enim eneruatiua apoſtolici iuris ꝛ non min⁹ profecto preiudicij pre ſe ferentia. Et illa ꝑſertim ꝙ de cõfirmationib⁹ pontificaliũ eccleſiarum attigiſti: non ignoras vt credimus qualis ſit ipſe dñs noſter ꝙta eſt in eo circũſpectio ꝙta oim rerum noticia: ꝙta grauitas atqꝫ conſtantia. Et ſi enim omnes laudandi ſunt quos nouimus romani preſules: hunc tñ omnibus preferendum putamus: qui cum vite mundiſſime ſit ꝛ oĩa gerat cõmendatione digna: tum vero his conditionibus preditus eſt vt falli non queat. Eſt enim etate grande nus. Verſatus eſt in arduis ꝛ magnis negocijs. Doctrina ea prefulget cui ſimilis nemo eſt qui audierit in anteceſſore fuiſſe. Itaqꝫ non facile decipiendus qui tum multa per etatẽ viderit: tum conſcie lumen tuum rerꝫ magnarꝫ experientia coniunxerit. Rideret nos ſua ſanctitas ſi quid ei proponeremus doctiſſimis eius auribus quoquo modo indignũ: atqꝫ ob hanc cauſam nõ preſumpſimus ea ſibi referre que tuo nomine expoſita ſunt. Neqꝫ enim ſua pietas eos probare ſolet ꝙ res min⁹ iuſtas ſibi preponunt. Verum vt ad grauamina veſtre nationis redeamus: ſi quid eſt quod emendatione egeat: laudamus id ſanctiſſimo dño noſtro ſignificari. Nec dubitamus ꝙn ſua ſanctitas debito modo prouideat. Illud aũt nobis exploratiſſimum eſt: archiepm ſcꝫ ꝑfatuꝫ in optima repugnatione apud ſanctiſſimum dominum noſtrum eſſe fauoremqꝫ ſibi ꝛ opportunũ preſidium ab eo nunꝙ̃ defuturum. Certo ſcimus aduerſus omnes qui ſibi moleſti fuerint: ꝙ ſi eorum oratores huc venerint recipientur profecto benigne ꝛ humaniter tractabuntur: nec duras inuenient apoſtolicas aures in his que conceſſu digna petierint. Quoad vero dicis ſereniſſimũ imperatorem ꝛ ipſum archiepiſcopum ſi ſe cum ſancta ſede apoſtolica intellexerit facile petituros aduerſantiam machinamenta. Id quidem credimus ꝛ ita factum eſſe nouimus in ſuperioribus annis. At cum imperatore prefatus cum ſanctiſſimo dño noſtro vnanimis ſit: nec vnꝙ̃ ab huius ſancte ſedis deuotione declinauerit: curandum eſt vt ipſe archiepiſcopus idem aget. In qua re cum multa tua conſilia tua poſſint: rogamus vt in hoc tuos intẽdas neruos veliſqꝫ doctrine tue nomẽ in defendenda romane eccleſie auctoritate potius ꝙ impugnanda clarum facere: ſic enim et maguntine eccleſie recte conſules: ꝛ tibi ꝛ tuis amicis vtilitates creſcent ꝛ accumulabuntur honores. Datum rome. xij. kal. octobris. Anno. M.cccclvij.

Deſtinatꝰ legatus aplicus ad nuptias ladiſlai regis. Epi. cccliij

Calixtus eps ſeruus ſeruoꝝ dei Dilecto filio Iohanni cardinali ſancti Angeli. S. ꝛ. a. b. Ex literis que de partibus auſtrie ad curiam noſtram iudies deferũtur: intelligimus dilectionem tuam cum litere ille ſcriberentur adhuc fuiſſe in hungaria: de qua re plurimum admirati ſumus: cum iampridem ſibi ſcripſim⁹ vt ad partes alemanie te conferres: eam diſcordiam pro tua facultate ſedaturꝰ ꝙ inter chariſſimos filios noſtros Fredericũ romanoꝝ imperatorem ꝛ ladiſlaũ hungarie ꝛ bohemie regem verſatur: que quantum periculoſa ſit ꝛ quantũ rei publice chriſtiane damnoſa pro tua ſingulari prudentia non ignoras. Neſcimus que te res tãdiu retardauerit: cum non lateat non minus vtile fore dictos principes adinuicem reconciliare ꝙ turcorum pernitioſis obuiare conatibus. Si quidem noxiora multum ſunt inteſtina bella ꝙ externa et fruſtra his qui foris ſunt reſiſtimus ſi alijs qui intus ſunt vulneramur. Itaqꝫ voluiſſemus te quamprimum recepiſti literas noſtras ad imperatorem et regem prefatos iter arripuiſſe: quod quidem fuiſſet noſtro iudicio expeditiſſimum. Verum cum nouiſſe nobis relatum ſit dictum hũgarie ac Bohemie regem circa feſtum ſancti Martini proxime futurum decreuiſſe Bohemiam petere: vt ſibi ſponſam ſuam chariſſimi filij noſtri Karoli regis Francie natam conduci faciat et cum eadem ibidem ſolennes nuptias celebret: pro qua iam fertur oratores miſiſſe. Committimus

tibi ⁊ harum ferie mandamus:vt omnibus alijs poſthabitis ad ipſum regem ꝗceleriime te confe
ras:cuiuſqꝫ nuptias tam ſui ꝙ dicti regis Francie conſideratione noſtro ⁊ apoſtolice ſedis nomie
vt dignum eſt pñtia honores. Erunt enim vt fama eſt he nuptie plurimum excellentes ac magnifi
ce tam reſpectu ꝑſonaꝝ inuicẽ ꝯtrahẽtiũ ꝙ principũ q ꝯducturi eo dicũtur:cuꝫ non ſolum dilecti fi
lij nobiles viri bauarie et ſaxonie:duces marchioneſqꝫ brandegurbẽſi.cũ coniugibus. Etiã chariſ-
ſimus filius noſter caſimirus rex polonie:ſimulqꝫ conſors eius regina carũdem nuptiarũ celebra-
tioni aſſerantur interfuturi. Conſideramus autem ꝙ in tantoꝝ cõuentu principũ multa tractabũ
tur:in quibus erit tua preſentia nedum vtilis ſed etiaꝫ neceſſaria ꝑ quos religio noſtra cõtra thur
corum impetus defendatur commode tractare. Et cum ſint ibi nonnulli male de fide catholica ſen
tientes:eorum malitia ne quidq̃ in tanta congregatione nocere poſſit opportune obuiabis. Quib⁹
ex rebus neceſſe eſt vt eidem congregationi proꝛſus intereſſe cures:⁊ ita nos dilectioni tue iterum
atqꝫ iterum committimus ⁊ mãdamus:reſponſum tuum ſuper his ꝗcelerrimum expectãtes. Da
tum rome die prima octobris.per Eneam dictata.

Hortatur legatũ ꝗceleriter nuptias adire. Epiſtola. cccliiij.

ENeas cardinalis ſenenſis Iohanni cardinali ſancti angeli. S.p.d. Cognoſces ex li-
teris ſanctiſſimi dñi noſtri ꝗ neceſſario ſit pñtia tua in nuptijs:quas sereniſſim⁹ rex
hungarie celebraturus eſt in praga. Ob quã rem ꝗuis non puto neceſſarium digna
tionem tuam adhortari vt ꝗcelerrime eo ſe conferat:q: tñ eius rei vtilitatem nõ ſolũ
animo percipio ſed manibus quodammodo vt ita loquar palpare video:nõ poſſuꝫ
facere quin tanq̃ ſeruitor ⁊ filius tu⁹ ea ſcribam que honorem tuum concernere ani
maduerto. Sane ꝗuis pietas domini noſtri id iudicium de tua dignatione faciat:quod de viro
prudentiſſimo ⁊ optimo habendum eſt:ꝗuis omnia que per te facta ſunt miro modo commendet
Illud tñ plurimuꝫ admiratur ꝙ diſſidentibus inter ſe sereniſſimis principibus romanoꝝ impato
re ⁊ hungarie rege non ſtatim te ad ſedendas eoꝝ diſcordias ſepoſitis ⁊ alijs negocijs preparani-
ſti:cum certum ſit illis inter ſe contendentibus non ſolũ nobilẽ illam auſtrie ꝓuinciam conturbari
ſed etiam thurcis viam preberi qua facilius ad xp̃ianitatis inuaſionem ꝑrumpere poſſint. Videt
igitur mihi admodum expediens ꝙ tua dignitas ad prefatas nuptias iter ſuum acceleret:que vt
eſtimatur menſe ianuario aut tardius februario celebrabuntur. Erit cõueniens ille celeberrimus
in quo duo reges ⁊ tot principes cõparebunt. Non dubito quid magna ibi tractentur:⁊ vt arbi-
tror quin principaliter agitabuntur in eo loco negocia:nãqꝫ cũ lites impatoris ⁊ regis nondũ com
poſite ſint:erit cura illoꝝ principũ in primis illas ſedare. Inter polonie regem ⁊ fratres ſancte ma
rie thentonicoꝝ agetur de concordia. Bohemi de ſuis articulis curioſi erunt. Illi qui ſunt in rhe-
no ⁊ res nouas ꝯtra ſedẽ aplicam practicare nituntur nõ omittent:ꝑ oratores ſuos ex ꝯuentu ali-
quid attentare. Poſtremo etiã de defenſione fidei ꝯtra thurcos vt mea fert opinio inter tãtos ꝓ
ceres ſermo fiet. Magna ſunt hec ⁊ ꝑfecto tuã pñtiam merito exigunt. Itaqꝫ tanq̃ ſeruitor tuus
ſuadeo ne quo pacto ei cõgregationi abſis:qđ eſſet ⁊ inhoneſtũ ⁊ incõmodũ aplice ſedi qđ ſi inter
fueris cõplacebis ꝓculdubio non ſolum regi hungarie:ſed etiam regi Francie cuius filie nuptias
honorabis:obuiabis malis q̃ ꝑ nonnullos ꝓcurent. Et multa bona opera ꝓcurare poteris taꝫ ꝓ
pace xp̃ianorum ꝙ ꝓ defenſione fidei contra inimicos crucis xp̃i. Piiqꝫ ſanctiſſimi dñi noſtri de
ſiderium hoc potiſſimum modo adimplebis. Et rem facies tua virtute dignam. Duabuſqꝫ maxi-
mis nationibus Gallie ⁊ germanie ſimulqꝫ duobus maximis principibus hoc eſt impatori patrue
li ſuo:⁊ regi Francie in filie ſue honoratione rem gratam faciens demulcebis capita. Datũ rome
die prima octobris. Anno dñi. M.cccclvij.

Scribit ſe bene valere nec ſupfluus curis angi velle. Epi. ccclv.

ENeas cardinalis ſenenſis Petro noxitano. S p.d. Si non ſcribimus ad te ſepius
id facit negociorum multitudo quibus deſtinamur:ſimulqꝫ tua humanitas qua nõ
veremur abuti. Extant apud nos ſcripta tua quib⁹ ſatis eſſe dicis ſi quater tibi ſcri
bamus in anno. Hoc nos pigros reddidit:dabimus ⁊ ſex ⁊ octo epiſtolas in annos
ſingulos amicitie tue:nunc hec prima ſit anni huius que nos bene valere ⁊ animo ⁊
corpore intelligas:ꝗuis multa indies emergunt que conturbare cuiuſuis hoĩs men-
tem queant:ſed nolumus affligere cor noſtrum quando nihil eſt quod meſticia noſtra reipublice
proſit. Faciem⁹ quod noſtris ſubeſt viribus:reliquum deo delinquimus:cuius eſt ⁊ nos perdere ſi
velit:⁊ ſaluare hanc ipſam mundi machinam quam de non eſſe in eſſe produxit:cum dubium non
eſt ei curam eſſe operum que ſue fecerunt manus. Hec tibi pauca ſcripſiſſe volumus rogantes vt
tu quoqꝫ leto animo id vite traducas quod ſupereſt. Optamus te aliquando viſere atqꝫ amplecti
Bene vale. Ex vrbe romana octobris.

¶ Negat ſe altiorem gradū ambire ⁊ collaudat poetice metrificantem. Epiſtola. ccclvj.

ENeas cardinalis ſenenſis Franciſco philelpho militi ⁊ poete. Sa.p.d. Carmen tuum inſignis eques ⁊ optime poetaꝝ accepimus ſimulqꝫ literas maturo ſcriptas eloquio. Fuerunt vtraqꝫ iocunda ab amico miſſa ⁊ condita ſalibus. In carmine plus aliquid eſt ꝙ nobis conueniat: nūꝙ id ſomniauimus quod tibi de nobis polliceris: neqꝫ grandia hec ſine preſagio vel fatum vel ſomniorum ſolēt euenire: noſtra ſors maior eſt virtute noſtra: ſtulti ſumus ſi volare altius ambigam? Sed ineſt tuis verſibus incredibilis ſuauitas que nos etiam adulando delectauit. Quod queris de pararellis Plutarci: vanum eſt perierunt omnia: nemo eſt quis de his loqui norit: naufragium paſſe ſunt litere: ⁊ quidem apud rhodum vbi neqꝫ reliquias relegere nautas lꝫ Tu ſi more tuo ſapias amiſſo libro non adijcies vt animum crucies. Apud reuerendiſſimum cardinalem de columnia vidimus ⁊ legimus ſorſiadaꝫ tuum opus terſum ⁊ dignum quod priſcis poematibus annumeretur. Et tu franciſci ducis geſtas res decātare dignus eras: vt illius virtuti tua muſa debebatur. Si tamen dignis ille te premijs proſequitur ⁊ egere vetat: ſi ſecus hortamur fiſtule vt ceram amoueas: nam magis illi tua taciturnitas ꝙ ſibi tenacitas detrimentum preſtabit. Uale ⁊ nos ama vt ſoles. Ex vrbe die.xxv.octobris.

¶ Meſtus ex morte amici cōſolatur his medijs. Epiſtola. cccIvij.

ENeas cardinalis ſenenſis Johanni cāpiſio epō placentino. S.p.d. Si non ſcribimus ſepe dignationi tue das veniam non ambigimus: nam ⁊ nos veſtigio poete ignoſcimus: quis nunꝙ nos adierit nec nobis quicꝙ ſcripſerit poſtꝙ cardinalatum ſuſcepimus. Sumus memores legis noſtre quando commendas nobis aliquos hinc venientes: ⁊ ſi non reſpondemus operas tamen noſtras illis offerimus: eſtqꝫ nobis iocundiſſimum literas tuas legere ⁊ illas audire que a te venientes bonam valitudinem tuam nobis enunciant. Cupimus te aliquando hic videre ⁊ ſi parum ſpei ſuper aduentu tuo habemus quando iam ſedem elegiſti de vite ſimul ⁊ morti. Nos modo quod ſcribamus nō habemus niſi obijſſe ſtephanum caciam nouarienſ. communem amicuꝫ: quo cum magna pars amicitie a nobis abijt. Afficit nos incredibili merore ſuus obitus: illud tamen conſolationi nobis fuit qꝺ fortem eum in tranſitu cognouimus nunꝙ eius eiulauit nunꝙ verbum admiſit non xpiano: nā ſapiente viro dignum eccleſiaſticis ſacramentis deuotiſſimamente ſuſceptis ad extremum vſqꝫ ſtabilitum intellectum ⁊ verba prudentis hominis retinuit. Sepultus eſt apud hoſpitale ſancte marie theutonicorum die.xi.huius menſis. Uale optime ⁊ amici animam in orationibus tuis recommēdatam habe. Datum rome.xx.octobris. Anno.M.cccclvij.

¶ Mortem amici denunciat. Epiſtola.cccIviij.

ENeas cardinalis ſeneſi. Scene Salutem plurimam dicit. Stephanus noſter cacia nouarienſis communis amicus animam creatori reddit. Hec ſcribimus vt nos doleas amici obitum qui more chriſtiano ⁊ vt ſapientem decuit ordinatis rebus ſuis ex hac luce migrauit: ſed vt congaudeas illi ad meliorem vitam profecto: nobiſqꝫ cōpatiaris tali orbatis ſocietate: cogiteſqꝫ aliquando de nobis qui hoc pelago ſine velis remiſqꝫ nauigamus: et fluctuantes ab ipſo naufragio nō longe abſumus. Uellemus hic eſſes de rerꝫ noſtrarum curſus intuereris. Sed quid querimur ferenda eſt fortuna: quam deus mittit. Neqꝫ enim dubitandum eſt quin deo ſit cura huius mundi quem ſue condidere manus. Si curat igitur qcūqꝫ accidūt aut volente illo aut permittente fiunt: hoc nos cōſolat ⁊ equo iubet animo expectare tpus in quo ⁊ ſtephanum ⁊ ad reliquos qui nos pceſſerunt amicos euocemur. De re tua audiuiſti ꝙ ſit pontificis ſnia: non eſt que mō alia queras: deus ipſe operam ferat Johanni caimo optimo viro ⁊ amico tuo noſtroqꝫ diximus: de ſcutifero nos eſſe facturos qꝺ tua iubet amicitia nec mutauimus opinionem: rogamus te principi ſimulqꝫ nicolao azimboldos nos commendes: cuius benignas literas his diebus accepimus: nec dubitamus eum pro veteri cōſuetudine nos amare. Uale optime. Ex roma die.xx.octobris.M cccclvij.

Pollicet opas ſuas amicoꝝ cōcordatis minime derogare. Epi.cccIix

ENeas cardinalis ſenenſis Martino mayer Salutem plurimam dicit. Scribimus tibi nō ſine fiducia ſingulari literas breues non ſcimus dare inania verba. Amamus ex corde amicos et his adulari neſcimus. Crede optimo corde loquimur: ſi facultas aſſit nunꝙ deerimus: votis tuis et id certo certius habe: quia vetus amicitia noſtra ſolida eſt. In facto eccleſie ro

mane illud tibi dicimus: quia non leditur caput ſine membris: nos hic curabimus ne concordatis derogetur. Deinceps non credimus nationem veſtram habere cauſam querele ſi pacta ſeruentur. De gratia noſtra ſine reſeruatione ſcripſimus ⁊ nunc repetim⁹: non eſt anim⁹ noſter vexare quēꝙ occaſione: illa nec intendimus concordatis per gratias noſtras in aliquo derogare. Uale ⁊ nos vt ſoles ama. Ex vrbe die. xx. octobris.

¶ Denunciat deſiderijs amici ſatiſfactum. Epl'a. ccclx.

Eneas cardinalis ſeneñ. Theodorico archiepiſcopo maguntino Salutem plurimam dicit. Ex Uigando ſecretario tuo accepimus literas dignatiōis tue. Cognitis his que cupiebas mox adiuimus ſanctiſſimum dominum noſtrum q̄ leto animo votis tuis annuit. Nonit ſua pietas quo animo queue opera tua dignitas ſuperioribus annis romanam adiuuerit eccleſiam: et vbi occaſio detur monſtrabit ſe diligere tuā virtutem: nos autem in quacunꝙ re poterimus erimus ſemper ⁊ voluntarij ⁊ proni deſiderijs tuis morem gerere. Datum rome die viceſima menſis octobris.

Pollicetur ſexingentos florenos amice pro dote aut ingreſſus religionis. Epiſtola. ccclxj.

Eneas cardinalis ſeneñ. Jacobo picholomeo Salutem plurimam dicit. Literis tuis quas de Montamiat Andrea filijs tuis nepotibus noſtris ad nos ſcripſiſti: reſpōdimus ſemel: et iterum neſcimus an noſtra ſcripta in manus peruenerint tuas. Jō hec pauca repetimus vt non putes mente noſtra excipiſſe quod illic immobiliter ſedet. De montamia ob res que geſte ſunt difficile eſt rectum ferre conſilium. Intelligimus enim eam monaſterium abhorrere: matrimonium autem reperire ſua conditione dignum difficile eſt: nos igitur relinquimus tibi hanc prouinciam vt ſibi perſuadeas ꝙ in rem ſuam ſit prudens. Si eſſemus pecunioſi: et more quorundam cardinalium abundaremus: daremus illi et virum et dotem. At cum tenuis ſit conditio noſtra: voluntatem poteſtas impedit vt cunꝙ ſit ex paupertate noſtra ſexingētos illi aureos ſpondemus quamcunꝙ viā ingrediat̄. Scriptoriam apoſtolicam Andree tuo ⁊ ſi optamus acquirere tamen non valemus: nemo enim eſt qui abſꝙ mille aureis eam conſequi poteſt. Oportet igitur illas ingredi vias: nos vbi poterimus non deerimus neceſſitati tue. Et ſi deus dabit vt poſſeſſionem varinienſis eccleſie conſequi poſſimus: ita nos geremus vt intelligas nos amantiſſimi fratris locum tenere. Datū rome die viceſima mē ſis octobris.

¶ Refert mortem amici ⁊ ſe commendatori orat. Epiſtola. ccclxij.

Eneas cardinalis ſeneñ. Latino equiti cip̄rio Salutem plurimam dicit. Duab⁹ epiſtolis tuis gratias nobis egiſti ſuper his qui tui cauſe fecimus. Cognoſcimus nos nec pro debito: nec pro voluntate ſatiſfeciſſe: ſed tua benignitas parua pro magnis accipit. Gaudem⁹ obtigiſſe tibi deſiderium tuum: nam et tua virtus maiora meretur. Afficitur tibi ſummus pontifex ⁊ deſiderijs tuis vbicunꝙ poterit faciet ſatis. Amicus tuus ⁊ noſter Stephanus cacia: cuius ſine lachrymis non poſſumus meminiſſe creatori deo animam reddidit: rogamus te vt eius nepotes apud illuſtriſſimum ducem commendatos habeas quibus beneficia ſua collata ſunt. Et nos etiam vnam prepoſituram tenuem obtineamus: velis nos principi ⁊ conſorti eius commendare qui ad eorum beneplacita ſemper inueniemur attentiſſimi. Datum rome. xx. die octobris.

Cōcordatis eccleſie operā dare promittit ne violent̄. Epl'a. ccclxiij.

Seneas cardinalis ſenenſis Johanni leſiure. S. p. d. Amauimus probitatem tuā ante ꝓmotionem noſtram ⁊ tunc potiſſime colimus obſeruamuſꝙ. Inuenimus enim in te ⁊ veritatem ⁊ prudentiam. Credimus plene illud eſſe ſcꝫ aliquos qui vulnerent: vt medendo lucrētur: ſ d non patietur caput ſine dolore damnoꝙ mēbroꝝ. Mittimus tibi cum p̄ſētibus alphabetum qđ optaſti: qđ ſignatū recipies poteris illo vti ⁊ nobis q̄ grauiora erunt ſignificare: habebiſꝙ reſponſa ex nobis q̄ res ipſe exiget. Decet bonos viros curare ne vnitas eccleſie magno parta labore iterꝫ ſcindatur. De concordatorum obſeruatione ſolliciti ſumus: damuſꝙ operam ne violentur. Amideus pro quo ſcribis ſi inuenietur fuiſſe in poſſeſſione tempore concordatoꝝ habebis pacem: idꝙ dn̄s noſter nobis cōmiſit inquirere. Uale optime ⁊ ſcribe nobis frequenter: nam literis tuis quaſi perſona tua vtemur. Ex roma. xx. octobris.

¶ Excuſat ſe cõtra concordata eccleſie feciſſe. Epiſtola.ccclxiiij.

Eneas cardinalis ſenenſis Petro knorren doctori.S.p.d. Grate fuerunt nobis litere tue: quibus nouitates germanicas ſignificaſti: dietarum institutiones. Scimus nos eſſe tibi charos: qui oia vt amico cõicas. Eſtq; nobis non parua voluptas te tenere memoriam veteris amicitie: vellemus nationem tuam vti ſano conſilio et non repente ad nouitates prumpere: multo labore parta eſt pax eccleſiaſtica facile rumpetur ſi volueritis. At erit non nobis ſolum damnoſa ſed etiam vobis. Cum volueritis refarcire non poteritis leniter. Quod nobis dicis imputari de reſeruationibus ac penſionibus: neſcimus quid id ſibi velit: niſi fortaſſe de vno monaſterio ꝓpe conſtantiam qd impetrauit ꝓthonotarius de lapide de quo nobis penſio centum florenorũ aſſignata extitit: id ille aiebat placere principi patrie: nec erat contra concordata cum electio ibi canonica non fuiſſet. De alia penſione nunq; nos intromiſimus. De reſeruationibus eſt verum q habemus bullam ꝓ duobus milibus florenis. Credebamus nationem illã non egre ferre ſi nos qui in ea nutriti ſumus tantum in beneficijs haberemus. Et nihilominus diximus pape et ſcripſimus archiepis maguntino treuerẽſi et Coloneſi. nos illa bulla nullatenus vti velle: vbi concordatis cũ natione aduerſaretur. Itaq; neſcimus cur nobis aliquid imputari poſſet. Cõmendamus tibi nationem eccleſie vt facias quẽadmodũ cõſueuiſti: qr nihil pace melius. Contra prutenos ſedes aplica vſa eſt ſuis armis: reſtat vt veſtris vtamini. Si qua in re natio ipſa grauetur: põt recurrere ad ſedem aplicã. Credo nõ ſpernentur preces ſue. Enim locuti ſanctiſſimo dño noſtro de iuramento tuo: ſanctitas ſua viue vocis oraculo nobis dixit q iuramentum illud ſuſpendebat ad effectum vt poſſes romane eccleſie vtilius ſeruire. Et ita poteris affirmare te non eſſe obnoxium iuramento. Age igitur vt conſueuiſti nos ſemp inuenies paratiſſimos ad ea q tibi grata ſint et inclyte nationi vtilia. Cupimus vt nos cõmiſſos facias principi marchioni Alberto: cuius eximie virtuti oia debemus. Valere. roma die.vij.nouembris.

Captat beniuolẽtia petit amicũ ſuo noie audire. Epiſtola.ccclxv.

Eneas cardinalis ſeneñ. Franciſco duci mediolani illuſtri Salutem plurimam dicit. Quamuis in curia sereniſſimi imperatoris et alijs in locis vbi moram traxi: ſemper honoris et glorie tue cupidus fuerim: illiſq; pro mea virili conſulere ſtuduerim: vt teſtes ſunt magnificus eques ſcena de curte et alij quos tua excellentia ad imperialem maieſtatem et romanam curiam aliquando tranſmittit: fateor tamen me nunq; aliquid egiſſe propter quod preſumere debeam gratiam quantuncunq; minimam ex tua manſuetudine depoſcere: ſed audaciam petenti quam mea non preſtãt merita tua libertas et in omnes beneficia concedit: que cum vel ignotis prodeſſe ſolet: mihi vt exiſtimo non claudet aures neq; ego illam implorare auderem niſi me neceſſitas vrgeret: ſed cum vocatus ad cardinalatus honorem eos non habeam redditus qui huic dignitati conueniant: cogor ad eos recurrere quos ꝓ ſua ſingulari bonitate mihi bene velle arbitror. Inter quos excellentiam tuam venero: nam et amici quos mediolani habeo hec mihi et literis et nuncijs indies confirmant. Quibus ex rebus cõmiſi prefato ſcene integerrimo amico meo: vt aliqua meo nomine manſuetudini tue exponat. Cui precor et benignas aures impertiri et preces ſuas quas vice me attulerit bono aio exaudire velis: nam et opus pietatis exercebis et me ſeruitorem tuum magis obligatum habebis. Ex roma quarto nonas decembris. Anno. M.cccclvij.

¶ Inſtruit de mẽte ſua apud principẽ exequẽda. Epiſtola.ccclxvj.

Eneas cardinalis ſenenſis ſcene de curte.S.p.d. Raphaelẽ capinũ nobilem adoleſcẽtem (quẽ ad nos miſiſti) recepimus in familiã noſtrã: et tui cã et ſui liberti aiorũ et nos tibi obnoxij ſumus et in oibus morẽ gerere cupimus: ipſe p̃ ſe fert modeſti et prudentis indolẽ iuuenis. Vtinam hi ſumus q virtuti ſue ſatiſfacere poſſimus. Qd pmittis te apud illuſtriſſimũ ducẽ procuratorem noſtri cã nõ apud nos dubiũ nois aim erga nos tuum et amicũ verum te eſſe nõ ambigimus. Si bona principis mens in re fuerit tua non deerit opera. Ita nobis perſuaſum eſt. Scribimus excellentie ſue literas quarum exemplaria cũ preſentibus ad te mittimus. Si putas reddendas eſſe reddito: ſi minus vtere conſilio tuo et rem noſtram ꝓ tua circũſpectiõe curato: nos tantũ volumus q̃tum licet. Paupes nati ſumus et in hanc vſq; diem viximus tenues: nũc ſi aucta eſt dignitas non tñ accreuerunt opes. Confidimus in bonitate ſummi vt qui nos nunq; deſtituit: neq; in cardinalatu deſeret: quando non hi ſumus qui maria monteſq; cupimus. Satis nobis fuerit nõ egere. Qd illuſtriſſimi ducis auxilio futurum confidimus et tua ſollicitudine. De maxima illa concubina nõ eſt qd mirere: lata eſt romana curia et oim rerũ capax: boni et mali apud nos

verſantur:hic ſuperbia ⁊ humilitas:hic auaricia ⁊ largitas:hic luxuria ⁊ frigiditas:hic libido ⁊cō tinentia:hic ſumma virtus ⁊ ſummum vitium. Sagena hec in mari miſſa oim̄ genere piſciū plena. Triticum adhuc ſimul ⁊ palea in area eſt:⁊ magna fatuitas ⁊ ſumma ſapientia ſil' habitant. Quid mirum ſi opera aliquando preclara efficimus digna laude:aliquando ſic agimus vt reprehendi vel a minimis valeamus.

ℭ De palatio budeñ. aliqd cōtra baſilieñſe cōcilium. Epi. ccclxvij.

Ambroſius canaldulen̄ſi. Reuerendiſſimo ac ſacratiſſimo imperatori Sigiſmundo ſemper auguſto fidelitatē ⁊ ſubiectionē. Habeo gratias ingentes maieſtati tue clementiſſime princeps ꝙ priuſq̄ pannonia diſcederē pulcherrimi ⁊ magnificentiſſimi oim̄ qd̄ vnq̄ viderim ſpectaculi te eſſe participem voluiſti. Inſpeximus ſumma enim admiratione precipuoq̄ ſtupore edificatum abs te palatium tantaq̄ occurrunt ſingl'r miranda vt qd̄ magis mirari qd̄ primū p̄dicare debemus nō occurreret. Tã multa ad ſe trahebāt atq̄ i ſe rapiebāt obtutū affectū q̄ nr̄m. Deniq̄ ſtricture molles tãvaſta eſt vt nullā toto orbe maiorē repire poſſe arbitremur. Et omnia membra adeo magnifice tam decenter inſtructa ſunt:vt ad gratiā nihil poſſit accedere: ſinguleq̄ vt dictum eſt partes ſecū de pulchritudine ⁊ magnificentia certare videātur:vt qd̄ primum admiremur nō occurrit:niſi qd̄ ſimul oĩa inſpecta excedūt oēm admirationē:vixq̄ arbitremur p̄ſis illā formoſiſſimam regiam de qua tam multa p̄dicātur huic tue cōferendā. Tranſiuimus ad cōtuendū Peripatū illū ſpacioſiſſimū ꝓſpectū oīno mirabilē plenūq̄ voluptatis. Neq̄ his ꝯtēti piſcinos quoq̄ ⁊ ortos circuire plena occurrebant oculis. Pauca de multis q̄ me monēt inuiium cōgreſſi execratione digna tueq̄ ſerenitatis oculis legenda ſubiecti. Equidē conſideratis ſcādalis q̄ indies ex huius ꝑpetratiōe cōcilij ꝓdeūt huius ſnie ſum vt ꝓ firmo ⁊ rato habeā nihil a tua pietate poſſe fieri vel a deo gratius vel acceptius ſeculo vel eccleſie matri vtilius q̄ huius eneruationem abhominationis ꝓ viribus moliaris. Et oro ne tua me pietas temeritatis arguat ita ſentientem. Nam ſi ex abundantia cordis os loquit' ego iſtam ſniam ex altu cordis eructo. De' aūt noſter omp̄s ſerenitati tue q̄ ad pacem ſunt inſpirari dignetur annoſq̄ tuos benedicere religioſiſſime princeps ⁊ auguſte pijſſime. Ex vienna. Anno. M.ccccxvij.

ℭ Cōmēdat cām ſuā ⁊ ſpōdet opas ſuas i reciprocū. Epl. ccclxiij

Eneas cardinalis ſenenſis Guniforto iuriſconſulto ac ſereniſſimi dñi ducis mediolani ſecretario. Ex lepoſis hac p̄terita hyeme ſup re p̄poſiture mee literas ad te dedit vt illuſtriſſimo principi duci mediolani ꝓ me loq̄reris te rogās obſecrans:nihil exinde reſponſi a te ſuſcepi:qd̄ non tibi ſed tuis occupationibus imputo. Scripſit aūt mihi paucis ante diebus q̄ moreretur mediolanēſi. antiſtes de tua erga me optima volūtate dixitq̄ tuū eſſe cōſiliū vt ceſaris lr̄as ad ducē impetrarē. Factū eſt vt ambo ſuaſiſtis. Lr̄as tuas defert vir vrban' ⁊ tu' meiq̄ amātiſſimus laurētius de rotella cōcanonicus meus tridētinus. Is te alloq̄tur ⁊ meā agitabit cām. Precor illi cōſilio ⁊ auxilio vt ſis. Atq̄ reprobes qd̄ eplis de te mihi p̄fatus repromiſit antiſtes. Habeo in te q̄cq̄d ſpei habeo. Fiā voti cōpos ſi me iuueris. Sin deſeras nil eſt qd̄ ſperē. Scio mores curie veſtre ⁊ aliarū. Nemo aliq̄d obtinet niſi man' fultus amici. Ego ⁊ ſi iuſticiā ꝓſeq̄uar:niſi te habeā ad quā recurrē habeo neminē. Nec te quo iure teneā video qui nullis beneficijs mihi obligaris. Sed ꝯfido in tua humanitate. Similiterq̄ ſtudia ⁊ officia q̄bus deditus ſumus paria,fiduciā p̄bent vt opa conſilio:auctoritate ⁊ gratia tua amiceutar. Ego ſi quid intelligam aut ad voluptatē aut ad cōmodū:aut ad amplitudinem tuā ꝑtinere:etiā non rogatus faciam:nec ad me vnq̄ ꝓ te vel ꝓ tuis fruſtra ſcribes:ſi modo qd̄ petieris in mea fuerit poteſtate. Vale ⁊ ſpem meam imple. Ex vrbe ſexto idus Iulij.

ℭ Excuſatio precum non exauditarum. Epiſtola. ccclxix.

Eneas cardinalis ſeneñ. prepoſito ſpireñſi. S.p.d. Accepimus literas tuas quibus rogas vt ius noſtrum in prebenda eccleſie maioris. Wormacienſis in nepotem tuū transferre velimus. Complacuiſſemus certe tibi cui libenti animo tanq̄ ſingulari amico et homini virtuoſo gerimus morem niſi preuenti fuiſſemus. Scripſerunt eñ nobis Decanus et cantor Wormacienſis qui negocia prepoſiture noſtre gerūt de vacatione prebende huiuſmodi:multumq̄ ſuaſerunt vt ius noſtrum illi dimitteremus que per capitulum ad poſſeſſionem q̄uis de facto erat admiſſus:⁊ cui iã prepoſituram noſtram arendauerant. Deinde etiam ſuperuenerunt litere illuſtris principis comitis Palatini ꝓ eodē dictā p̄bendam petentes:quibus inducti aīm inclinamus ad cōplacendū p̄fata

poſſeſſoꝛi:ſiue vt rectius dicamus intruſo. Nã ꝗuis ſpꝛeti fuerimus a capl'o:qꝛ tñ natura litigioſi
non ſumus:decreuimus bonũ ꝓ malo repẽdere. Rogamus aũt te vt equo aio feras ſi hac vice pꝛe-
cibus tuis nõ annuimus:cũ ſicut pꝛediximus alioꝝſcripta ꝑuenerint deinceps ſi qꝺ occurrerit qꝺ
tui cã facere poſſimus:nõ erimus reqſitioni tue quoquomõ aduerſi. Sed ꝗtũ vires noſtre tulerũt
⁊ tibi ⁊ amicis tuis conabitur rem gratam facere. Datum rome die.xxij.iulij.M.cccclvij.

Annuit pꝛecibus et petit ſe excuſare de grauamine germanice nationis. Epiſtola. ccclxx.

ENeas cardinalis ſenenſis decano Voꝛmacienſi. S.p.d. Cognouimus que ſcri-
pſiſti de ꝑbenda que nuper vocauit in eccleſia voꝛmacienſi. Suades ne nos de
illa intromittamus ⁊ ius noſtrũ poſſeſſoꝛi tradamus:cum neqꝫ vtile nobis ſit
dictam ꝑbendam obtinere ſm ſtatuta eccleſie:neqꝫ diſpenſari aduerſus ea con
ſuctum ſit:multum tribuimus conſilio tuo:⁊ crede qꝛ non eſt mens noſtra gra-
uare eccleſiam illam:nec litigioſi ſumus vt velim⁹ ſupꝛa modũ contẽdere. Nos
ſi eam ꝑbendam obtinuiſſemus non ꝓpterea violare ſtatuta veſtra voluiſſem⁹
aut aliqꝺ vobis afferre grauamen:ſed iuxta conſilium tuum feciſſemus:⁊ confidimus ꝙ nõ fuiſſet
capl'm veſtrum de nobis male contentũ. Verũ vtcũqꝫ res ſe hꝫ:ꝗuis conſiliarius palatini nullũ ius
habeat in ꝑdicta ꝑbenda ⁊ nobis ſpꝛetis in ea ſe intruſerit:tamen qꝛ vir nobilis eſt ⁊ illuſtris Pa-
latinus ꝓ eo ſcribit:tuqꝫ plurimum id ſuades:⁊ Johannes tolner etiam hoꝛtatur:erimus contẽ-
ti transferre ius noſtrũ in ꝑdictum cõſiliarium ſi cũ eius ꝓcuratoꝛe qui hic eſt conuenerimus:⁊ de-
niqꝫ confide qꝺ eccleſiam veſtrã iuuare atqꝫ extollere:non depꝛimere aut quoquomõ ledere intẽ-
dimus. Verũ qꝛ capl'm eccleſie ſancti Andree animo deliberato nobis ſpꝛetis ⁊ literis noſtris cõtẽ-
ptus ad poſſeſſionem pꝛebende ꝑ nos acceptate alium intruſit:intendimus experiri de iure: qs ſit
potioꝛ. Itaqꝫ rogo ne mireris ſi lites ꝓ parua re ingredimur:qꝛ contemptũ potius ꝗ ꝑbenda ani-
mo metimur:quam etiam ſi obtinuerimus alteri eiuſdem nationis reſignabimus. Poſtremo ſcri-
bit nobis Johannes tolner q̄rimonias factas eſſe apud aliquos germanie ꝑlatos de reſeruationi-
bus cardinaliũ quas habẽt in partibus illis:neſcimus an ꝓpter nos ⁊ gratiam noſtra ꝫ is rumoꝛ
fiat. Nos quidẽ ſupꝛa.xxiiij.annos in alamania ſeruiuimus ⁊ ſemꝑ honoꝛem illius nationis ꝓ viri-
li noſtra ꝓmouimus:⁊ nunc ad cardinalatũ ꝗuis inſufficiẽtes vocati id conamur id ſtudemus:id
tota mente q̄rimus qꝺ illi nationi vtile decoꝛũqꝫ eſſe putamus:cũ nonnulli aliq̄ſi vehementer cõ-
tendentes ita vt in ſacro collegio nos magis germanum ꝗ italũ eſſe dicant. Quibus ex rebus non
ſumus arbitrati germanice nationi futurũ odioſum:ſi beneficia in ea ꝓ duobus milibus ducatoꝛũ
in annis reditibus obtinuerimus. Et ꝗuis in bulla reſeruationis noſtre fiat mentio de monaſte-
riis:nunꝗ̄ tñ intentio noſtra fuit ad ea monaſteria literas trahi que per cõpactata reſeruari non
poſſent:⁊ ita ſanctiſſimo dño nr̃o dicimus adiicientes ꝙ ꝓ nullo monaſterio vnꝗ̄ litigaturi eſſem⁹
ſed ſolũ id reciperemus qꝺ cũ bona gratia pꝛincipũ in quoꝝ territoꝛio eſſet h̃re poſſem⁹. Itaqꝫ nõ
exiſtimamus aliquos ꝑlatos occaſionem habere vt de nobis conqueri poſſent. Quapꝛopter roga-
mus te qui ſoles cũ pluribus conuerſari:vt mentẽ noſtrã oibus declares ꝙ ꝑſertim archiepõ ma-
guntino:apud quem non dubitamus nos haberi cõmẽdatos:cũ ⁊ nos ſui ſtatus ⁊ honoꝛis ꝗtum
vires noſtre ferunt ſemper defenſoꝛes ſumus. Datum rome die.xxij.iulij.M.cccclvij.

Fruſtra conatᷣ ĩpetrare vt clerus cõicatis ſeneñ. ꝓ cõfirmatione ſtudij velis cõtribuat ⁊ auiſat de exercitu cõgregato. Epl'a. ccclxxj.

ENeas cardinalis ſenenſis Balie ſeneñ. S.p.di. Que oꝛnamento ſplendoꝛi glorieqꝫ
iſti ciuitati veſtre patrie noſtre eſſe poſſent:nunꝗ̄ tedio nobis eſſet aut querere: aut
ſi in poteſtate noſtra eſſet exhibere. Eapꝛopter cum nuper nobis ſcripſiſſetis vt pꝛo
ſtudio legum aliarumqꝫ facultatum in vrbe veſtra refoꝛmando. Sanctiſſimo dño no-
ſtro verba faceremus vtqꝫ clerus veſtre ditionis ad eam rem certam pecunie qñti-
tate conferret impetrare conaremur. Fuimus e veſtigio cum eodem ſanctiſſimo dño
noſtro oꝛatoꝛe veſtro ſpectoviro Leonardo ad id accerſito. Peroꝛauimus cauſam:vt arbitrati ſu-
mus opoꝛtere:ſed non exoꝛauimus quomodo autem pietas domini noſtri ad eam rem reſponde-
rit non ambigimus leoꝛnardum pꝛefatum collegio veſtro ſignificaſſe. Itaqꝫ non eſt cur plura circa
hec dicamus. Illud adiicimus quod noſſe magnificentias veſtras non inutile arbitramur. Hodie
litere ex neapoli aduenerunt:quibus certioꝛ fama fit Comitem Jacobum piccininum ab inclyto
rege Aragonum pecunias non paucas accepiſſe:quibus copias ſuas inſtruere poſſit ad regni me-
tas exire. Ferunt eum aduerſum Sigiſmundum malateſtam arma moturum inſtante Vrbinate
comite. Sed mille ſunt hominum inſidie nec ſagitta ſemper eo tendit qui directa videtur. Sapiẽt
magnificentie veſtre ⁊ quod vſu fuerit cogitabunt. Nos pꝛo debito noſtro hec reipubli. veſtre ſigni-

ficando putamus:cuius tranquillam quietem indeſinenter optamus. Datum rome die.xxij.iulij. Anno.M.cccclvij.

¶ Petit pro captiuo vt benefacta cum malefactis penſatis liberum emittant. Epiſtola.ccclxxij.

ENeas cardinalis ſeneñ. Balie ſeneñ. S.p.d. Accepimus literas veſtras quibus cognouimus que de comite Jacobo piccinino ⁊ eius tranſitu ſuſpicamini. Fuimus ſepe cum ſpectabili oratore noſtro de eadem re locuti ⁊ eadem videbantur nobis formidanda que vobis ſi homo ille regnuꝫ exiret. Nunc ſcriptis veſtris commoniti ſtatuimus de re illa certiorem pontificem facere. Sed cuꝫ podagra nos impediret ne ꝑſentiam domini noſtri accedere poſſemus:ſcripſimus que nobis videbantur apl'ice maieſtati:⁊ rogamus vt oratori veſtro audientiam preberet qui latius loqueretur. Placuit id clementie ſue. Oratorem veſtrum mox poſt cedulam noſtram audiuit:Et ita ſemper omnibus reſpondit:quemadmodum de patre optimo ⁊ diligentiſſimo conſeruatore noſtre libertatis ſperandum erat. Scribet oia ſerioſus ſenatui noſtro leonardus orator. Itaqꝫ non eſt cur nos repetam⁹. Sumus ⁊ erimus ſoliciti in his q̄ noſtre reipublice tranquillitatem reſpiciunt. Poſtremo qꝛ Frādicum patriciū vinculis coniectum accepimus:virum fama clarū⁊ qui ornamento ciuitatis noſtre non parꝫ hactenus fuit. Rogamus in eius iudicio benefacta cum malefactis penſare velitis:⁊ hominem in vita relinquere qui ſuis ſcriptis veſtram vrbem illuſtrauit ⁊ in futuꝝ ſplendorem eimaximum adijcere pōt. Qd ſi feceritis oēs collegium noſtrum cōmendabunt in quo plus beneficij q̄ iniurie recordatio valuerit. Datum rome die.xxiiij.iulij.M.cccclvij.

¶ Captat beniuolētiā ⁊ offert cōmēdatū nepotē ſuū. Epl.ccclxxiij

ENeas cardinalis ſeneñ. epō tridentino. S.p.d. Redeuntem in alamaniam nicolaum creul capellanū noſtrum ⁊ cōpatriotam:tum cū tridento tranſiturus ſit:noluimus ſine noſtris ad te literis dimittere:quibus intelligas nos veteris amicitie ⁊ quō ſimul ad ſacros ordines ꝓmoti fuimus:memores eſſe cupidoſqꝫ magnopere aliqñ aliquid agere qd tibi gratum exiſtat. Reliqua de noſtra erga dignitatem tuam voluntate ⁊ de ſtatu romane curie:idem Nicolaus plenius referet:cui velis,tanq̄ nobis plenam credentie fidem prebere. Inſuper quia nepos noſter Franciſcus gratiam expectatiuaꝫ hꝫ in eccleſia tua. Rogamus vt in euentu vacationis alicuius prebende auxilio ſibi eſſe velis ad obtinendam poſſeſſionem:quemadmodum de tua erga nos beniuolentia ⁊ amicitia veteri plene confidimus. Datum rome kal'.auguſti.M.cccclvij.

¶ Refert noua italie et vrbis rome. Epiſtola.ccclxxiiij.

ENeas cardinalis ſenenſis Nicolao cardinali ſancti petri. S p d. Reuertitur ad partes germanie capellanus meus Nicolaus creul quem in agendis ſuis dignitationi tue q̄tum valeo commendatum efficio:diu nil noui de tua dignitate accepi. Puto eam bene valere qñ in contrarium nihil accipio. De prelatis germanie ⁊ dictis eoꝝ multa hic dicuntur non bona. Tuam dignationem nihil latere opinor. Niſi tua circūſpectio illis obuiet rebus:neſcio quis alius occurrere poſſit. Ego tñ te in hac curia preſentem potius eē velleꝫ q̄uis parum eſt q̄ cardinales reipublice conſulere poſſit. Sed iuuaret me ſepe in preſentia tua eſſe ⁊ pro veteri more dulces miſcere ſermones:fortaſſe aliqñ non tederet dignationem tuam in curia moram traxiſſe. Quis ſit ſtatus harum partiū non dubito per familiares tuos dignationi tue ſcriptam eſſe. Referam tñ paucis quō res ſe habeat. Dñs noſter in primis bene valet Roma quoqꝫ ꝑter ſolum huiuſqꝫ ſana eſſe videtur. Obijt cardinalis neapolitanus in curia potius medicoꝝ q̄ aeris grauitate. Urſini ⁊ comes euerſus adhuc inter ſe armis contendunt:que res facit vt annus vberrimus ſterilis videatur. Huc accedit indignatio quaꝫ pontifex contra vrſinos accepit tractatur concordia neſcio q̄ facilem habebit exitū. Comes Jacobus piccininus qui hactenus in regno fuit:nunc ſuſcepta a rege aragonum magna pecunia exiturus regnum dicitur:⁊ contra Sigiſmūdum malateſtam quem rex odit arma moturus:quo cū ꝓfectus eſt comes Urbinas:alij arbitrantur hec fingi contra malateſtas:vt improuiſi ſeneñ. inueniātur. Quicquid egerit piccinin⁹ ſi regnū exierit:arbitrantur oēs totam italiam rurſus in arma ruituram. Atqꝫ hoc mō geretur bellum contra thurcos:nec melius in germania res ſe habent qñ imperator ⁊ rex hungarie ſicut noſti iter ſe acerrima contentione depugnant:deus eccleſie ſue melius conſulat. Commēdo me dignationi tue ad eius mandata omni tempore paratum. Ex roma kal'.augu.M.cccclvij.

¶ Commendatoria ſingularium amicorum. Epiſtola.ccclxxv.

ENeas cardinalis ſenenſis archiepō ſaltzburgeñ. S.p.d. Nicolaus creul capellanꝰ noſter dilectus venturus eſt ad dignitatem tuam quam rogamus in agendis ſuis commendatum habere velis ab eo intelliges romane curie ſtatum ꝛ quō res italie ſeſe habeant. Itaqꝫ non eſt opus de his aliquod ſcribamus. Non ſumus immemores beneficiorum queqꝫ dignatione tua percepimus dum in germania eſſemus: ꝛ quomodo in ſaltzburga ſepiꝰa tua dignatione gratenter accepti ꝛ honorati fuimus: ob quam rē erit nobis ſemper cura vt tibi ꝛ eccleſie tue ꝑ noſtra poſſibilitate vicem rependamus. Inſuper q: duo ſunt in tua curia nobis a longo tpe dilecti Johannes lauterbachius ꝛ Johannes troſter viri boni ꝛ fideliſſimi: eos dignationi tue quoad poſſumus efficimus cōmendatos: reputaturi nobis impēſum qcquid in eoꝝ ꝑſonis boni ꝑ te collatum fuerit. Datum rome kal'. aug. M.cccclviij.

Gratulatur de liberatiōe epī Varadieñ. cuius nōie regi ſcripſit et ab apoſtolico ſcribi impetrauit. Epiſtola. ccclxxvj.

ENeas cardinalis ſenenſis Johanni troſter. S.p.d. Feciſti ꝓbe ꝙ nobis ex hungaria viennaqꝫ ſingula ſcripſiſti q̄ tum gerebantur: audiuimus inuiti illaꝝ ꝑtium tribulationes velit deus vt tandem principes inclyte domus auſtrie inter ſe recōcilientur. Illud aūt libenter intelleximus ꝙ de epō varadieñ. viro optimo ſignificaſti: cuius innocentia libertatē cōſecuta eſt. Nihil ꝑfecto hoc tpe nobis iocūdius ſignificari poterat tu de nobis ſibi oīa vera dixiſti. Nam cū audiuimus capturam eius vehementer ꝓbatiſſimi pr̄is fortunio cōmoti fuimus: ſcripſimuſqꝫ mox regie maieſtati q̄ nobis de patre ſincero ꝛ optime merito teſtificanda videbantur. Rogauimꝰ etiam pōtificē maximū vt literas ad regē daret qbus relaxationē epī peteret eaſqꝫ bis obtinuimꝰ. Primas ꝑ cauſalē quendā tabellariū miſimus. Scdās vero ꝑ laurentiū rouarellā deſtinauimus q̄ nūcius apl'icus ad regē ꝓfectus eſt: q̄ q̄uis tarde hinc venerint teſtimoniū tñ ꝓbebūt nr̄e in epm charitatis. Poſtremo q̄ ſuades fecimus. Cōgratulatorias eñ epl'as eidē epō ꝛ miſimus ꝛ mittemus. Itaqꝫ non eſt cur verearis officiū noſtrū reqri poſſe. De rebus curie nr̄e ſupſedimus ſcribere cū Nicolaus noſter creul te cōuēturus ſit: ex quo cūcta vel minima q̄ in italia geruntur abunde cognoſces. Reliquū eſt vt bene valere ſtudeas: archiepō fideliter ſeruias apud quē tua obſeqa nō erunt ſine p̄mio. Nos autem ſemꝑ tui memores erimus. Vale ꝛ ſi Jacobus latronus iſtic eſt: mille ei ſalutes noſtro nōie dicito. Ex vrbe roma kal'. auguſti. M. cccclviij.

Familiaris vt bene valeat. Epl'a. ccclxxvij.

ENeas cardinalis ſeneñ. Johanni lauterbachio. S.p.d. Ex Nicolao noſtro creul tibi amiciſſimo cognoſces que apud nos geruntur ꝛ quo nos in te aīo ſumus. Nā quēadmodum te iampridē dileximus: ita ꝛ nunc amamus: cupimuſqꝫ tibi bene eē etſi qñ aliquid ꝓ te facere poſſemus: non eſſet in nobis mora confidimus tibi bene futurum apud archiepm ſaltzburgeñ. Qui ꝓ ſui ſingulari virtute ſeruitijs tuis debita premia non negabit. Vale igitur ꝛ nos eidem archiepō ita offeras vt intelligat nos ſibi cōplacendi cupidos eſſe. Datum rome kal'. auguſti. M. cccclviij.

Conſolatoria ſuper morte filij. Epiſtola. ccclxxviij.

ENeas cardinalis ſenenſis dño de roſemberg. S p.d. Magno merore affecerūt nos litere amicoꝝ qbus clariſſimū ꝛ ſpectatiſſimū filium tuum Henricū diem clauſiſſe extremū cognouimus. Doluimus certe filiū in flore ſuo iuuentutis ex hac luce migraſſe: cum multa ꝛ ꝓ domo tua ꝛ ꝓ inclyto regno bohemie facere poterat: tū vero iſtud moleſtiſſimum fuit ꝙ ſenectuti tue ꝛ baculum ꝛ ſolamen ereptum eſſe videamus. Sed cum cogitamus animi tui ſapientiam: non dubitamus quin cōſolationem ipſe rex mortalium vſus tibi prebeat. Frequenter accidunt hec: ſepe filij patres in morte ꝓcedunt: raro eſt ſenex qui plures ex ſuis filijs non premiſerit. Toleranda ſunt hoc nō dolore cōſilium eſt: vbi dolor nihil affert p̄ſidij. Acquieſcendum eſt diuine voluntati omnia deus in vſum meliorem conuertit: nihil ipſe perperam nihil temere agit. Ille ſapiens homo eſt qui ea vult que velle deum nouit. Nos filium tuum in eo ſtatu: in eo tempore vocatum adeo non ambigimus: in quo illi melius fuit exuiſſe hominem. Itaqꝫ q̄uis nō dubitamus magnificentiam tuam quieto eſſe aīo: ꝛ ea velle que deus voluit: tamen ꝓ noſtro officio rogamus vt hec humana equa mente feras: ꝛ qd̄ reſtat eui reliqs tuis filijs dulciter ac ſuauiter traducas. Id erit nobis ſupra q̄ dicere poſſumus acceptū. Diligimus eñ ſummopere ꝑſonā tuam: nec obliuiſci dare poſſumus quanta nos charitate in vienna quondā cōplectebaris: ꝛ deniqꝫ ſemꝑ nobis ante

oculos eſt humanitas illa atq; vrbanitas quam nobis & Procopio rabeſteyno oſtendiſti in cume nau. ita enim ardenti charitate & vt aiunt euiſcerata dilectione ſuſcepiſti: vt omni tempore nos et tibi & natis tuis & his qui naſcentur a b illis obnoxios eſſe putemus: & hic quidem oſtendimus ſi vnq̄ ſeſe facultas obtulerit: Reliqua referet Nicolaus creul capellanus noſter dilectus quē tue magnificentie commendamus: cui tanq̄ nobis credentie fidem plenam adhibere velis. Datum rome kal. aug. M. cccclvij.

Poſt regiam maieſtatem recommēdatam refert grates epiſcopi varidienſis de emancipatione. Epiſtola. ccclxxix.

ENeas cardinalis ſenenſis ladiſlao regi hungarie. S. p. d. Cum ſuperioribus diebus Iohannes varidienſis ep̄s apud budaz in vincula coniectus eſſet. Idq; tuo iuſſu factum diceretur: egre id mihi duplici de cauſa fuit. Nam & preſulis integerrimi ac mihi amiciſſimi infelicitati compatiebar: & honorem tuum pariter obnubilari dolebam: cum ep̄m de tua ſerenitate optime meritum & doctrina preditum ſingulari tua ſublimitas in carcerem retruſiſſe affirmaretur. Scripſi itaq; mox excellētie tue que mihi in ea re facienda videbatur pro gloria tua: quemadmodum fideles famuli benignis dominis ſuis conſulere aliqū ſolent. Scripſit etiaz ſanctiſſimus dn̄s noſter ſemel atq; iterum. Nam qui varidienſem pontificem & virtute & noīe optime proditum intellexiſſet: nō poterat ei (cum indigna ferret) non opitulari. Neſcio an huiuſmodi litere tuam ſublimitatem adierit. Illud nunc relatum eſt q̄ tue ſ hanc curiam gaudio repleuit non ſine precipua & ingenti laude tue ſublimitatis. Nam cum ep̄s idem non tuo motu: ſed aliquorum potentum impulſu: quibus nō facile reſiſtere poteras in captiuitatem ductus affirmaretur: nunc illud plane dicitur quod innocentem prelatum quem alieno impulſu ceperas tua ſponte ſolummodo relaxaſti: ex qua re patefacta eſt animi tui innata probitas & ep̄i innocentia liquefacta. Quippe ſanctiſſimus dn̄s noſter: totuſq; cardinalium cetus rectitudinem animi tui & ſingularem prudentiam magnis extollunt preconijs. Ego vero qui eundē ep̄m iamdudum virum probatiſſimum eſſe cognoui: eiq; ſingulari amicitia ſuz coniunctus non ſolum laudo circūſpectionem & beneficentiam tuam: ſed gratias quas poſſum tue ſerenitati ago pro ſalute homini amiciſſimo reſtituta. Intelligens non me minus ea de cā tue glorie obligatum q̄ ipm ep̄m. Eram etiam ante ſeruitor ſublimitatis tue multis de cauſis obnoxius: ſed accedente hoc beneficio: nihil eſt quod iam mihi reliqui ſit: quin totum quod poſſum maieſtati tue debeam. Ex roma die aug. M. cccclvij.

Captat beniuolētiā & capellanū ſuū cōmēdatū facit. Epi. ccclxxx.

ENeas cardinalis ſeneñ. Electo vratiſlauieñ. S. p. d. Reuertitur ad partes iſtas dilectus capellanus noſter Nicolaus creul canonicus vratiſlanienſis: tibi iampridē notus ab eo ſenties quecunq; apud nos geruntur: & quis animus noſter erga te ſit: q̄ & tibi & domui tue nobiliſſime tāto magis aſſicimur: quāto indices patris tui fratrū & tua erga nos merita magis recolimus. Itaq; non erimus in ſcribendo longiores. Tantum dignationi tue nicolaum tibi commendamus. Rogantes ſi qua ſunt que per nos tui cauſa fieri poſſint ita de nobis confidas: quemadmodum veri amici inter ſe conſueuerunt Datum rome nonis auguſti. M. cccclvij.

Mere familiaris. Epiſtola. ccclxxxi.

ENeas cardinalis ſeneñ. henrico ſenftleben. S. p. d. Per nicolauz noſtrum canonicū vratiſlauienſem qui nunc in alamaniam reuertitur: non putamus neceſſarium eſſe multa ſcribere. Ita enim repente factus eſt iter vt multi eum p̄ceſſuri ſunt. Viſitabit enim quocunq; in loco ſuo ex more compatres atq; commatres. Nec dubitabimus eum cum ad te venerit quin voluntates italicas melius referre q̄ ab eo diſcere valeas. Itaq; partimus verbis. Tantuz rogamus vt in re illa varinieñ. eccleſie ſi q̄d ei committendum videtur id pro tua prudentia facias. Eſt enim vratiſlaniam petiturus vt ait: et a nobis habebit literas ad ep̄m illum credentiales vt ſi opus fuerit eis vti poſſit. Reliqua ex eo audies quem fortaſſe licentiatuz in decretis habebis. Vale & amicis noſtris nos effici commēdatos Datum rome nonis auguſti. M. cccclvij.

Refert noua italie et ſe quātulus ſit in toto pollicetur. Ep̄la. ccclxxxij

ENeas cardinalis ſenenſis Iohanni cardinali ſancti angeli. Salutem plurimaz dicit. Que ſuperioribus diebus apud nos geſta ſunt: ea iam per alias literas tue dignationi ſignificaui. Nunc ſubijciam que ſecuta ſunt: exinde ſcies quid ſperandum ſit: quidue timēdū

cõl xpianoꝝ cauſe. Dñs noſter ſanctiſſimus nonnullam aduerſus ꝑfinos indignationem induit adeo: vt etiam nepotem ſuum eccleſiaſtice militie ducem contra illos miſerit: caſtrumq; ſancti gregorij ab eis extorſerit: nunc concordia tractatur. Expectamus exitum rei pacẽq; magnopere cupimus. Haʒ bella huic ciuitati charitatem annone nõ paruam inducunt. Fuit ipſe ſanctiſſimus dñs noſter his diebus aliquantiſper egrotus: nunc diuino munere conualuit: cuius prudentia non eſt dubium: quin reipublice ſalubriter conſulat. Nepotes eius qui patriarcham legatum in oriẽtes ſecuti fuerant atq; ibi ob q̃dam malefacta cõprehenſi nudiuſquartus redire: vtq; ſi crimine purgent patriarchã criminãtur: ſed dño noſtro ꝛ ſacro collegio cognita eſt illꝰ legati integritas atq; conſtantia: nec ſiniſtri quicq̃ de eo facile creditur. An aũt nepotes ipſi culpabiles ſint: vt legati nũc tradunt: id alij inueſtigent. Ego ꝛ accuſatores ꝛ excuſatores eoꝝ equis auribꝰ accipio. Rex aragonum bellum hʒ contra ianuenſes acerrimũ: ꝛ nunc vna: nunc altera pars naues in mari ꝑdit ſz ipſa ianua miro afflicta eſt q̃ non regis tm̃: ſed etiam ſuoꝝ exulum armis ꝑmitur. Petrus dux eiꝰ magno vir animo ꝛ manu promptiſſimus: miſeros ciues territat: qui ſe nõ alio mõ q̃ morte ꝑeriꝝ poſituꝝ affirmat ꝛ nunc hunc: nunc aliũ ciuem ad necem rapit qui ſuis conſilijs aduerſatur. Rex aũt per hos dies vt fama eſt inſigne oppidum Scarlinũ noĩe in tuſcia lucratus eſt: ſi verum eſt qð hodie mercatoribus ſcriptum ferunt. Id erat in ꝑtãte dñi plumbanenſis. Ob quam rẽ ſunt q̃ arbitrantur: non q̃etuꝝ regem niſi ꝛ plũbini dñio potiatur. Qð ſi obtinuerit locũ habebit opportuniſſimũ. vnde ſeneñ. florentinos ac ianuenſes cũ velit laceſſere poſſit: atq; vtinã nõ ex hoc par italica cõturbetur hoc eſt italia. Que aũt in germania gerũtur optime nouit dignatio tua. Cupio ſcire vbi locoꝝ atq; gentium ſis quid agas: q̃ bene valeas: ꝛ que ſpes ſit rebus agendis. Sunt enim qui dignationem tuam egrotantem ſe reliquiſſe affirmant: que res mihi moleſtiſſima eſt. Ea propter ſuadeo: hortor ꝛ obſecro vt ſanitatis curam geras: cureſq; vt aliq̃ñ reuertaris huc letus ꝛ ſoſpes: qð oẽs amici tui maxime cupiunt. Ego vero nihil magis deſidero q̃ te in domo tua rome ſepe videre ꝛ alloqui: ac ꝑ veteri conſuetudine manſuetudine tua ꝛ benignitate ꝑfrui. Non offero me dignationi tue aut familie tue vel amicis aliquid apud ſummũ pontificẽ ꝓcuratuꝝ. Nam ꝛ minimum eſt qð poſſum ꝛ dignatio tua potentiſſimos cardinales hʒ qui eius negocia fideliſſime gerunt. Itaq; non eſt cur mea indigeas opera. Ego tamen quãtulus ſum ꝛ toꝰ ſemper fui ꝛ ero. Ex rome nonis auguſti. M.cccclvij.

Excuſatio contra murmur grauaminis germanice nationis. Epiſtola. ccclxxxiij.

ENeas cardinalis ſenenſis Martino mayer. S.p.d. Iocunde nobis fuerunt lr̃e tue: quas in cauſa decani maguntini ad nos ſcripſiſti: erant in eis plures partes quibꝰ breuiter reſpondebimus. Congaudes de noſtra ad cardinalatum ꝓmotione: nõ eſt ea res nobis dubia. Siquidem noſter honor tuus honor eſt: et hanc dignitatem nõ minus tibi creditam q̃ nobis: equum eſt te arbitrari quando inter nos vera eſt ꝛ ſtabilis amicitia que iubet inter amicos omnia eſtimari communia. Quippe ſi quando aliquid occurrerit in quo vel tibi vel conſanguineis: aut amicis tuis prodeſſe poſſimus oſtendemus nos memores eſſe veteris beniuolentie et dulcis vſure quam ſimul in multis locis habuimꝰ. Que ſcripſerunt nobis principes electores: ꝛ tu etiam pro decano maguntino non obaudiuimꝰ. Nametſi prepoſituram Worm aciẽſ. apud nos libenter retinuiſſemus: concordauimus tamen cuʒ procuratoribus eiuſdem decani de permutatione: vt tam dictis principibus q̃ tibi ꝛ ipſi decano quem iamdudum cognouimus ꝛ amauimus: rem gratam faceremus: damus nunc operam vt litere expediant̃ opportune. Illud aliquantulum dierum eſt quod in calce literarum tuarum ſcribis querelas ſcʒ magnas fieri de romana curia que nationem germanicã multis incommodet modis. quattuorq; capita tangis. Unum eſt ꝙ decreta conſtantieñ. ꝛ baſilieñ. concilioꝝ cõpactataq; nationis minime obſeruantur: ꝛ q̃uis in hoc articulo oĩa contineri videantur: tñ ſpecificas ꝙ electiones canonice facte nõ cõfirmentur ꝙ magna vis pecuniarũ ab his qui beneficia ꝯſequuntur extorquetur ꝙ ſub colore indulgẽtiarũ ꝛ decimarũ varijſq; modis ex alemania pecunie hauriũtur: ꝛ demũq; ſubiungis de gratia noſtra quam obtinuimus de beneficijs in cõmendam habendis quas ſolitã eſſe aſſeueras. Cogimur ad hec non nihil reſpõdere: ꝛ in primis quidẽ fatemur ꝙ ſcribis inclytam. ſ. nationem veſtram olim fuiſſe florentem ꝛ ſuis virtutibus romanũ imperiũ meruiſſe. Adijcimus tñ ꝛ illud excellentiſſimam beati petri ſedem poſtq̃ ille martyrio coronatus eſt: ſemper rome fuiſſe in qua qui ſederunt: vicariatum xp̃i tenuere: clauesq; ligandi atq; ſoluendi penes ſe habuere: ſiue greci: ſiue italici: ſiue germani: aut ex alia gente fuere: nec nũq̃ regni celeſtis introire ianuaʒ potuiſſe qui romanorum pontificum auctoritatem contumaciter contempſere: nec hodie illis gloriandum eſſe qui auctoritate propria leges ſibi conſtituunt: quibus pro ſuo libito romane ſedis iuſſiones ſpernere poſſint. Hos enim catholica veritas niſi reſipuerint ante obitũ ignis eternũ ã

cipio ſine intermiſſione deputat. Fatemur inſuper aliquando in romana curia quam regunt ho-
mines aliqua fieri que digna eſſent emendatione: nec dubitamus ipſos romane vrbis preſules etiã
inquantum homines falli: errare: labi ac decipi poſſe. Sed ad q̃relas tuas veniamus: dicimus tibi
dignum eſſe vt compactata cum veſtra natiõe ſeruẽtur. Idq; ſemper p̃dicauimus: ⁊ in futurꝝ p̃di-
care nõ omittemus. Si quidem nationi tue a qua plurimam ſumus honorati: nõ minus ꝙ noſtre
afficimur. Uerum cum dicis decreta baſilieñ. cõcilij nõ cuſtodiri. Idq; putas iniurioſum eſſe na-
tioni indignam dicimus eſſe querelam tuam. Propter decreta em̃ baſilieñ. cõcilij inter ſedẽ apo
ſtolicam ⁊ nationem veſtram diſſidium cepit: cum nos illa pro ſua tenẽda diceretis apoſtolica ve-
ro ſedes omnia reijceret. Itaq; fuit: deniq; compoſitio facta in qua nos imperatorio noĩe interfui
mus: eam certam legem dedit: deinde inuiolabiliter obſeruãdam: per quam aliqua de decretis cõ
cilij predicti recepta videntur: aliqua reiecta. Itaq; nõ iuſte agis ſi per oĩa ſeruanda eſſe decreta
contendis. Sed venio ad electiones quas paſſim contẽni refers hoc nos non inuenimus ita eſſe vt
aſſeueras. Nam poſtꝙ ex alemania huc venimus plures eccleſie cathedrales eiuſdem nationis va
cauerunt: in quibus vel poſtulationes facte vel electiones fuere. De poſtulationibus nihil eſt qḋ
obijci poſſit. Nam ille ex gratia pendent etiam vetuſto iure: liberũq; eſt pontifici maximo eas ad-
mittere vel reijcere. Electiones aũt ſi canonice fuerint cõpactatoꝝ vigore confirmationem merentur: nec repelli poſſunt niſi de vtiliori perſona romanus põtifex de cõcilio fratrum ſuoꝝ ſancte ro-
mane eccleſie cardinalium duxerit ꝓuidendum: ſed neq; hic eſt aliquid qḋ reprehendi merito poſ
ſit. De tempore dicimus quo romanam curiam ſequimur. Neq; enim (iam biennio tantum eſt ꝙ
hic ſumus) vlla electio huc allata eſt: que rite ⁊ canonice facta comperta ſit. Nã traiecteñ electio
de qua magni rumores habiti ſunt: in perſonam excõicatam ceciderat. Alie vero alios defect⁹ ha-
buere. Itaq; vides non eſſe cur noſtra natio circa electiones iuſtam querelam habeat. Qḋ dein-
de ſubiungis extorqueri multum auri ab his qui dignitates vel alia beneficia aſſequuntur: nõ eſt
cur de hac ſede conqueramini ſed potius de cupiditate ⁊ ambitione veſtrorum hominum qui cu-
rentes pro epiſcopatibus inuenientes competitores his quibus palatium patet certatim pecu-
nias offerunt. Illi vero qui alloqui pontificem poſſunt: non ſunt omnes ſimiles angelis: ſed quales
in alemania. Gallia q; reperias. Recipiunt enim quod offertur non extorquent. Romanus aũt pre-
ſul ſolus in thalamo ſuo: nunc hos: nunc illos audit: ⁊ illos promouere ſolet qui magis commendã
tur: nec ſcit nec etiam arbitratur pecunie cauſa hos: aut illos commendatiõe preferri. Nec ſibi pl⁹
auri datur ꝙ concordata ꝑmittant: niſi fortaſſe aliquando occaſione expeditionis contra thurcos
aliquando ſuper annata recepit: quod ſibi profecto non fuit in tanta neceſſitate negandum. Ha-
bes ergo in hac parte reſponſionem noſtram de pecunijs indulgentiarum miramur fieri querelaſ.
Nam ille poſtꝙ collecte fuerant profecto romani pontificis arbitrio non alterius erant diſtribuẽ
de. De decimis quoq; credimus non eſſe indignum quod refers. Nam ſi alie nationes ꝓ expeditio
ne contra thurcos habenda decimas exhibent: non videmus cur etiam theutones non contribuãt
Laudamus tñ in ea re debitos adhiberi modos. Ceterum cum tota queſtio de pecunia vertatur:
dicimus hanc vetuſtiſſimam eſſe querelam: que nunꝙ auferri potuit: ſemper enim fuit hoĩes pecu-
niarum auidi: ⁊ quodammodo inſatiabiles: qui cum multa lucrari velint exponere aliquid ſacrile-
gium putant: nec vlla gens eſt q̃ animo equo ex regione ſua aſportari aurꝝ ferat. Hũgari alemanos
ea potiſſimum cã deteſtantur: ꝙ in regno ſuo negociantes multum auri aſportant. Eadem q̃rela
eſt polonoꝝ eadẽ danoꝝ. In alemania quoq; ꝙplures gentes reperiemus: quaꝝ altera incuſant alte-
ram quaſi argenti ſui extortricem: nec curie veſtroꝝ pontificũ accuſationibus carent. Patet itaq;
longe lateq; hoc genus querelarũ. Uerꝝ qꝛ dicis germaniaꝫ veſtram quondã ditiſſimam fuiſſe: nũc
vero prorſus exhauſtam ⁊ omni here vacuam eſſe: nos contra ſentimus illudq; audacter dicimus
nunꝙ germaniam ditiorem fuiſſe ꝙ hodie: nunꝙ ornatiorem: nunꝙ armis potentiorem: ſi vni dño
paruerit. Namq; ſi legamus vetuſta tempora: inueniemus germanos olim ritu vixiſſe barbaro ve
ſtibus vſus laceris. Uenationi tantum ⁊ agrorum culture dediſſe operam: feroces quidem homi-
nes ⁊ belli appetentes: ſed argenti prorſus inopes: quibus quippe nec vini vſus erat. Ipſaq; ger-
mania intra mare ⁊ danubium: rurſuſq; intra rhenum ⁊ albim continebatur: nunc vero quantum
tranſgreſſa ſit ſuos limites non ignoramus. Naꝫ plus fere eſt ꝙ extra nacti eſtis in Gallia: rhetia:
norico: vindelico atq; in ipſa ſcithia ſeu ſarmatia ꝙ qḋ intus habuiſtis. Quid memoramus nobi-
liſſimas vrbes veſtras ⁊ ſplendiſſimas: ditiſſima templa: opulentiſſimos principes ac prelatos: cer-
te non videmus ꝓuinciam eſſe que computatis omnibus veſtram ſuperet: quod ſi reſurgeret ali-
quis illorum theutonum qui tempore iulij ceſaris vixit: germaniaꝫ peragraret vt arioniſtis: profe-
cto diceret non eſſe eam terram quam olim viderat negaretq; ſuam eſſe patriam: cum vinearum ⁊
arboꝝ fructiferaꝝ conſitiones: veſtitus hominum vrbanitatem ciuium: ſplendorem vrbium: tãtãq;
nitidam politiam apud vos contineretur. Uerꝝ hanc mutationem quis fecit in vobis niſi religio
xp̃i. Cultus quippe xp̃iane religionis a nobis barbariem omnem expulit: atq; ita expoliuit vt iam

greci ipſi barbari vos aũt recti latini appellari mereamini. ¶Cultũ aũt ſalutifere religionis ſi verũ fateri vultis. Roma vobis ⁊ apl̄ica ſedes dedit q̄ p̄dicatores ad vos mittens idolorũ relinq̄re cultum: ⁊ verũ deũ colere docuit. Plus eſt hoc martine q̄ aurũ ⁊ argẽtũ: plus eſt qḋ accepiſtis q̄ quod datis. Itaq̧ decet vos accepti beneficij memores eſſe: quodquidem tm̄ eſt vt nulli poſſit theſauri cõpenſari. Tranſimus modo ad eã epiſtole tue partem q̄ nos concernit: dicis nos ⁊ alios pleroſq̧ ſancte romane eccleſie cardinales inſolitas apud nos reſeruationes habuiſſe: indeq̧ multos exoriri rumores. Nos ⁊ metenſem olim cardinalẽ ⁊ alios nõnullos ſimilibus vſos grauius cõpertũ habemus ⁊ ab illis literarũ noſtrarũ formam extraximus. Rep̄hendis q̧ he litere cõpactatis aduerſari videantur: dicimus nihil in eis eſſe contra ea que concordata vocantur: niſi fortaſſe illud recenſeatur: qḋ etiam monaſteria reſeruari videntur in q̄bus electioni locus eſſe dз. Nos de hac p̄te abũde ſatiſfecimus dño noſtro. Duo enim diximus eius beatitudini. Primũ q̧ nullius monaſterij electionem impedire vellemus. Alterum q̧ nullum monaſterium acceptaturi eſſemus contra volũtatem eius principis in cuius ditione ſitum eſſet: ⁊ ita procuratoribus noſtris dedimus in mandatis Quod ſi putas etiam collegiatarũ p̄poſiturarũ electiones confirmandas eſſe: neq̧ debuiſſe nos earum reſeruationes acceptare: longe falleris: nã concordata ipſa dignitates primas poſt pontificãles ⁊ in collegiatis eccleſijs principales apoſtolice ſedis diſpoſitioni p̄mittunt: in alijs aũt beneficijs inferioribus hз ipſa ſedes ſuos menſes q̧ ſi ſup̄ hmõi beneficijs ac dignitatibus reſeruatiões obtinuimus: accepimus a ſummo pontifice qḋ nobis concedere potuit ſine cuiuſpiam iniuria. Sз arbitraris fortaſſe beneficia que in germania ſunt: germanis poti⁹ committi debere q̄ extraneis: nec nos aliter ſentimus. Sed cum nos iam annis ſupra .xxiiij. germaniam incoluerimus: non reputamus extraneus exiſtimari debere: cũq̧ imperatori ipſiq̧ nationi longo tempore ſumma fide magnis laboribus ſeruieremus: ⁊ nunc ad cardinalatum recepti: ea curemus que nationis ipſius honori atq̧ vtilitati cõducant: ⁊ ita prorſus agamus vt nationi germani potius q̄ itali putemur. Nõ iudicauimus tribus illis principijs magũtine: colonienſi: treuerenſi: indignum videri aut graue cenſeri: ſi annuatim duo milia ducatorũ in eis obtinerem⁹ ex illis beneficijs q̄ ſedes apl̄ica cõferre haberet. Putauiſſemus etiã maiora in eadẽ natione cui ſemp̄ ſeruiuimus ſponte offerri: ſed non ſumus nos inſatiabiles. ¶Contẽtamur eo qḋ p̄ debiti ſtatus conſeruatione ſufficiat: nec plura circa hec. Qḋ aũt operas tuas ad id offers vt gratie noſtre fructũ ↄſequamur: agimus tibi gratias qui partes amici nõ negligis. Idq̧ rogamus vt interueniente caſu opportuno prorſus efficias. Scis q̄ ſit mẽs noſtra ⁊ quõ gratiã noſtrã reſtrictã eſſe volumus: ſi qua p̄poſitura vacauerit aut eccleſia parrochialis magni redditus velis ita efficere vt ad cõplementũ gratie noſtre p̄uenire poſſ⁹mus. Deniq̧ requiris an aliq̄d dicendũ faciendũue ſit circa eã partẽ q̄ nationem veſtram ⁊ apl̄icã ſedem concernit. Reſpondemus futurũ eſſe ad principes electores nuncium apoſtolicum laurentium rouarellam cum eo poteris ſuper hac re plenius loqui: ſibiq̧ cuncta cõicare qui p̄ ſua circunſpectione non ignorabit: qua via ſit in talibus incedendum. Nobis tñ illud conſilium videretur q̧ p̄lati ⁊ principes veſtri ſi qua in re grauamina ſibi non digna inferri putant legatos ſuos ad romanum pontificem mittere non poſtponerent. ¶Et que ſunt illa in quibus grauarent exponerent: peterentq̧ debitam fieri reformationem. Nam ſedes iſta pro ſua inſita manſuetudine veſtris votis (que quidem rõne ſubnixa eſſent) nũq̄ denegaret aſſenſũ. Nos autẽ etſi parum valemus: ſtudia tñ noſtra ſemp̄ in eo dirigemus: vt inclite nationi germanie dum equa poſtulauerit mos geratur. Vale optime archiepiſcopo maguntino cui pro veteri noticia ſumus affectiſſimi efficere commendatos. ¶Ex roma die .viij. auguſti. Anno. M.cccclvij.

¶Congratulatur epiſcopo varadieñ. e vinculis emancipato. Epiſtola .cclxxxiiij.

Eneas cardinalis ſenenſis epõ varidienſi. S.p.d. Q̄tum de captiuitate tua indigna ⁊ acerba doluimus tantummodo deliberatione gauiſi ⁊ ſummopere exhilarati ſumus. Quippe non ſolum dignationi tue cuius bonitas ac innocẽtia magnifice patefacta eſt: verumetiam ſereniſſimo regi Ladiſlao congaudemus cum beneficẽtia ⁊ animi rectitudo indies magis ac magis elucеſcit. Namq̧ ſicut nobis relatum eſt: cũ p̄ſona tua in arce budenſi retenta fuit: minime animus regius ad eam rem inclinatus erat: ſed ſeduxerunt cum eorũ conſilia q̄ tue virtuti inuidebant: nec rex adhuc iuuenculus ⁊ in regno nouus magnis cõſultoribus aduerſari audebat: ceſſit furori loco ⁊ tẽpori. Illud tñ cauit ne q̄d in corpus tuũ emuli tui mollirentur. Sed nũc q̄ ſua mens fuerit apte liquet. Nam q̄ alieni ↄſilio atq̧ importunitate dignationẽ tuã in carcerẽ cõiecit: idẽ ſuapte ingenio libertatem tibi reſtituit. Quam rem nemo eſt qui nõ intelligat capturã tuam ab emulis tue p̄bitatis liberationem vero ad ſalutem a ſolo rege proceſſiſſe. Eſt igitur quod ⁊ tu ſerenitati regie queadmodum hactenus feciſti: ita ⁊ in poſterum ſumma cum integritate ſeruias. Nos aũt ⁊ ceteri q̄ te

amamus gratias referamus qđ nos quidem minime negligemus. Eramus hactenus occupati vt liberationem tuaꝫ literis apoſtolicis ꝛ noſtris ꝓcuraremus quas his regio culmini tranſmiſim⁹ quarũ primas mox intellecta nouitate tranſmitti curauimus. Alteras vero laurentius rouarella nũcius aplicus ſecũ attulit. Cui etiam verbo ꝓcuratio tue ſalutis nobis annitentibus commiſſa fuit. Sed intelligimus cũ tuã dignationē iam reſtitutã liberati inuenturũ qđ quidē gratiſſimum eſt: nã ꝛ regratiari regi ꝙ ſupplicare longe eſt pſtantius ꝛ honor tuus maior ꝓculdubio redditur cũ non pcibus ſed innocentie libertatē tuã ꝯceſſam eſſe manifeſte liqueat. Rogamus igitur deinceps bono animo ſis ꝛ iocũde viuas: de nobis vero tanꝙ de veteri ꝛ fideli amico fiduciã obtineas ſciens ꝙ votis tuis q̄ quidem noſtra in ptãte fuerit nunꝙ deerimus. Vale ꝛ reuerendiſſimis patribus ſtrigonienſi ꝛ ſancti Angeli cardinalibus apoſtolice ſedis legatis ſi quando cum eis conuenies memoriam noſtri facito. Datum rome die. x. auguſti. M. cccclvij.

Excuſatoria de grauamine nationi germanice illate: ꝛ pcatur pacē cũ Ladiſlao iire ꝛ cõtra thurcos gladiũ vibrare. Epl. ccclxxxv.

Calixtus epũs ſeruus ſeruoꝝ dei. Chariſſimo in xp̄o filio Frederico romanoꝝ imperatori ſemp auguſto. S. ꝛ a. b. Quãuis aplice ſedi ſicut placuit altiſſimo preſidentes: eo nos ſemp cura tenuerit: vt inclyte nationi germanice ꝓ noſtra poſſibilitate cõplaceremus ꝛ omnibus illic ad nos concurrentibus faciles ac benignas prebeamus aures. Nuper tñ, ſicut nobis relatum eſt: nonnulli ex venerabilibus fratribus noſtris ac dilectis filijs nobilib⁹ viris romani imperij electorib⁹ ꝛ alij pleriſꝙ principes ac prelati nationi eiuſdã, dieta quadaꝫ ſine cõuentu inter ſe celebrato oratores ſuos ad te miſerunt: qui de nobis deniꝙ curia noſtra non paruam querelam facientes inter cetera expoſuiſſe feruntur ꝙ nos diuerſis modis nationem ipſam aggrauantes que inter te nomine nationis et anteceſſorem noſtrum felicis recordationis Nicolaum papam. v. concordata fuerunt: minime adimplere aut obſeruare curemus. Quibus ex rebus etſi non dubitemus ſerenitatem tuam pro ſua erga romanam eccleſiam eximia deuotione: illorum querelas acriter ac debite confutaſſe: dignum tñ putabimus ſuper his que nobis obijciuntur ſinceritatem ꝛ innocentiam noſtram tue ſublimitati perſpicuam ac manifeſtam efficere: vt ſi quando poſthac ſimiles querimonie ad tuas aures deferantur: habes ex noſtris literis quod murmurantibus ac detrahentibus hominibus reſpondere atꝙ obijcere poſſis. Equidem cum nos omnes xp̄iani orbis nationes benigne q̄tum cũ deo poſſumus tractare curemus pcipue tamen germanicos principes ac prelatos ſingulari quadam charitate ꝛ pcipuo ꝓſecuti ſumus affectu. Neꝙ enim nos latet quo fauore amplectendi ſunt eccleſiarum pſules. ꝛ ſeculi principes honore pueniendi: vt illos fratrum ꝛ iſtos filioꝝ loco ſua cuiꝙ dignitate ſeruata habere debemus. Sunt euangelia ſacra ſemp ante oculos mentis noſtre: ſanctorũꝙ patruꝫ decreta ſedulo in animo voluimus. Nouimus quid epis liceat: quid principes deceat quid officio ſummi ſacerdotis incumbat. Neꝙ cordi noſtro quicꝙ tenatius heret ꝙ ita ſacros canones obſeruare: vt idonei miniſterioꝝ xp̄i diſpenſatores inueniamur. Nota eſt oibus apoſtolice ſedis auctoritas: manifeſta cuiꝙ prime ſedis dignitas vulgata p orbem vicarij dei poteſtas. Cui dictũ eſt a dño. Paſce oues meas: ꝛ qđcunꝙ ligaueris ſuper terrã erit ligatũ ꝛ in celis: ꝛ reliqua qbus in euãgelio. Romani pſulis eminentia diuinitus declaratur qbus ex rebus non eſt cur aliqs opa noſtra criminari poſſit tanꝙ latius euagemur ꝙ nobis liceat aut tanꝙ in alienam meſſeꝫ falcem mittere videantur: cum nõ huius aut illius ꝓuincie ſed vniuerſi orbis pſulatum in apoſtolice ſedis ſpecula conſecuti ſumus: q̄ cum ita ſint ſcimus tñ eos qui vocati ſunt in parteꝫ ſolicitudinis non eſſe turbandos: ſuamꝙ cuiꝙ iuriſditionem niſi forſitan abutantur ſeruandã eſſe non ignoramus. Ea propter ita nos gerere in hanc vſꝙ diem curauimus: ne qua de nobis cuius hoim querela cõpetere poſſit nec putamus aliquos eſſe q̄ ſe leſos aut ſpretos a nobis dicant: niſi fortaſſe aliq fuerint q̄ deſideria ſua nõ recte metientes: tunc ſe ꝯtēptos ac grauatos arbitrant̄: cũ petitionib⁹ eoꝝ iniuſtis nõ annuimus. Sed audiuimus rumorē eſſe tanꝙ nos auꝝ ex natione tua ſupra quam deceat extorqueamus. Iniuriantur ꝓfecto nobis: ꝛ a vero longe recedunt qui talia dicũt: nihil vnꝙ noſtro noie ab his extortum eſt: quibus beneficia contulimus vt illi garriũt. Nihil exactuꝫ: nihil petitum: pter annatam vetuſto iure debitam. Ac ſi contra thurcos pecuniaria nobis ſubſidia obtulerunt: non recuſauimus: nec recuſare quidē debemus: p tanta xp̄iana religionis neceſſitate. Pecunias autem hmõi ꝛ alias vndecunꝙ venientes: non vſurpamus nobis. Non recõdimus in archa: nõ exponimus in iocalibus: nõ conſumimus in delitijs: ſed in defenſioneꝫ fidei conuertimus ꝛ in oppreſſione ꝓ fide thurco ꝛ gentis ad noſtrum exterminium ſemper intente. Innumerabiles ſunt ꝛ intolerabiles nobis quas indies ſubimus expenſe: nũc in oriētem legato claſſis noſtre: nũc in albaniam ſtanderbechio fortiſſimo xp̄i athlete indefeſſoꝙ bellatori: nunc legatis ꝛ oratoribus in diuerſas mundi partes emiſſis: nũc iſtis: nũc illis per greciam ꝛ aſiam laborantibus: ne deſtitu

ti ꝓcitarentur pecunias mittimus:nec fuerunt inanes huiuſcemodi ſumptus. Lz enim nobis in
dño gloriari qui per miniſtros ſuos torpentibus ac pene dormientibus cunctis ferme xp̄ianis ꝓn
cipibus nobis tm̄modo inſtantibus:atq̧ vrgentibus thurcoꝝ ſuperbiſſima cornua:⁊ in ſolentiſſi-
mas acies apud hungariam confregit:magnumq̧ illum ⁊ potentiſſimum exercitum ꝓſtrauit:qui
ſibi non hungariam modo:ſed germaniam totam Galliam atq̧ italiam ꝓterere legemq̧ xp̄i ſun
ditus euertere ꝓmittebat. Itaq̧ liberauit dñs ppl'm ſuū ſub ꝑſulatu noſtro:plebē q̧ ſuā ex ipſis
quodammodo faucibus crudeliſſimi ſiue immaniſſimi draconis eripuit:nunc quoq̧ claſſis noſtra
rhodum tuetur. Cyprum mithilenenchium:⁊ omnes in oriēti xp̄iani nominis inſulas que ſine ta-
li ꝑſidio aut quoq̧ thurcoꝝ nauibus indies incurſantibus reſiſtere potuiſſet:quoq̧ laudabili⁹ eſt
ac diuino nobis munere conceſſum:non tm̄ quas diximus inſulas legatus noſter ſua prudentia ⁊
armoꝝ robore tutatus eſt:ſed alias pleraſq̧ thurcorum dño ſeruientes:ad aplice ſedis deuotionē
obediētiamq̧ redegit:nouiſſimeq̧ non pauca eorūdem thurcorum nauigia ad oppugnādas chri
ſtianorum inſulas exeuntia:potenter inuaſit:debellauit:in ptātem recepit. Nec albania ingruen-
tes barbaroꝝ impetus ꝓrimis diebus inclinare potuiſſet:niſi noſtroꝝ interueniſſent pecuniaruꝫ
auxilia:que ſcanderbechio miſimus. In his nos rebus pecunias conſumimus:in his profundim⁹
quicquid vndecūq̧ corradere poſſumus auri vel argenti:honorem dei non noſtrum querimus: ꝓ
ſalute populi nobis cōmiſſi laboramus:non ꝓ priuata vtilitate noſtra. Curamus ne noſtro tempo
re xp̄ianum nomen ſpurciſſimi thurcorum pedes conculcare poſſint. Sed non ſunt hic onera q̄ nos
ſoli portare queamus vel ſedes apoſtolica vꝫ per ſeipſam tolerare. Facimus tñ ꝙ poſſimus ⁊ quie-
ſcentibus aliis qui nobis auxilio eſſe deberent:inſtamus:acceleramus:vrgemus:nihil omittimus
ex his que facultates noſtre permittunt. Neceſſaria nobis detrahimus vt incumbenti neceſſitati
ꝓ parte nobis poſſibili ſubueniamus. Que cum ita ſint audent tñ nonnulli parꝝ quidem religioſi
⁊ ad cōe bonum minus intenti nos redarguere ꝙ ab his pecunias recipimus qui ꝓmouentur q̄-
uis ſponte oblatas in claſſem contra thurcos emiſſam:ꝙ q̄ inique agunt iam plane proſpicis. Sꝫ
aūt plerique concordata de quibus mētionem ſupra fecimus per nos minime obſeruari: affirman-
tes electiones epōꝝ aliorūq̧ prelatorū nos paruipendere:ac prorſus abiicere:qđ pari modo neq̧
vere:neq̧ iuſte nobis obiicitur. Neq̧ enīꝫ electiones ꝑlatoꝝ in germania factas quouis pacto cō
temnimus:neq̧ ex concordatis oēs paſſim electiones confirmare tenemur ſed illa tm̄modo q̄ ca-
nonice experiuntur ꝙ quidem a nobis diligenter cuſtoditum eſt. Nunq̄ em̄ aliquā electionē repe-
rimus quā repimus eſſe canonicā. Viros aūt q̄plures illis eccleſiis ſiue monaſteriis ꝑfecimus inq̄
bus electis etiā minus canonice ꝑtendebant:qđ ſi aliq̄ ſunt q̄ cōfirmationē petentes nō obtinue-
rint:ſunt aūt pauciſſimi:ſciant ſe idcirco ex ſua petitiōe cecidiſſe:q̄ nec canonica fuerat eoꝝ electio
nec ꝓmotio eccleſiis ad quas vocabātur fuiſſet vtilis. Ptāte aūt illa q̄ nobis ex diuino atq̧ hu-
mano iure ſimulq̧ concordatis ex ꝑdictis cōpetit ꝓuidendis eccleſiis de ꝑſona magis idonea etiā
ſi canonica in illis electio facta reꝑiatur:adhuc non ſumus vſi:nec vti ꝓponimus niſi ex magna et
vrgentiſſima cā. Super reſeruationibus aūt ceteriſq̧ beneficioꝝ ꝓuiſionibus de quibus fil'r acce-
pimus q̄relas coram tua ſerenitate fuiſſe ꝓpoſitas non ſumus memores aliquid a nobis eſſe con
ceſſum contra concordata ꝑdicta. Quod ſi quid tale factum eſt vt ſepe in multitudine literaruꝫ ac
negocioꝝ aliqua tranſeunt:neq̧ bene geſta neq̧ bene reuiſa:non eſt intentioni noſtre aut ordina-
riorum menſibus derogare aut concordatis ipſis contrauenire. Quinimmo quāuis liberrima ſit
apoſtolice ſedis auctoritas:nulliſq̧ debebat pactionum vinculis coherceri:ex mera tamen libera-
litate noſtra:ex zelo queꝫ gerimus ad pacem:ex charitate qua te tuamq̧ nationem ꝓſequimur:cō
cordatis ipſis locum eſſe voluimus:nec patiemus eam temere violari dum romane ſedis guberna
cula retinebimus. Si quid preterea eſt quod ipſi nationi moleſtum videatur:ex his que prodeunt
ex noſtro ſalio. Idq̧ fortaſſe dignum emendatione cenſetur. Poſſumus enim ⁊ nos vt homines
aliquando labi atq̧ errare in his maxie que fati ſunt:non decet epiſcopos aut alios quoſuis mor
tales ſuper apoſtolicam ſedem auctoritatem ſibi vendicare:aut illos imitari:quoquomodo q̄ peſſi
ſimo more deteſtabiliq̧ exemplo in perniciem eccleſiaſtice hierarchie:in confuſioneꝫ myſtici corpo
ris chriſti:in animarum ſuarum ruinam:leges ſibi conſtituunt:per quas licitum ſibi eſſe arbitran
tur apoſtolice ſedis mandata contēnere:ac pro ſuo voluntatis arbitrio eccleſiaſtica diſponere ſpi
ritualiq̧ negocia. Nam qui talia preſumunt alieni ſunt:deum patrem ſuum appellare nō poſſunt:
qui matrem eccleſiam recognoſcere nolunt:ſed tanq̄ membra vel putrida vel arida a reliquo cor-
pore recidi debent. Nulli enim permiſſa facultas eſt:vt contra romanam eccleſiam omnium fide-
lium matrem ac magiſtram recalcitrare poſſit:vel ſe ab illius imperio ſubtrahere. Comedēdus eſt
vna in domo paſchalis agnus:manere oportet in archa regnāte diluuio:cui cura eſt ne ꝑeat. Vn⁹
deus vna fides:vnum baptiſma. Vnus chriſti vicarius in terris eſt:qui celos bene merentibus ape
rit:claudit autem malignantibus. Si quis autem arbitratur ſecum non bene agere apoſtolicam
ſedem:recurrere ad eā debet:grauamen ſuum exponere:remedium petere:nunq̄ pia mater filioꝝ

deſiderio deerit qđ viderit,ad ſalutē coꝝ ꝑtinere. ¶Et tu ergo ſereniſſime impator:ſi quid arbitraris tue nationis ꝓlatos habere qđ per nos emendari debeat:admone eos:hortare:ꝛ vrge vt ad nos venientes ſuas nobis neceſſitates exponant:grauamina referant:deſideria ꝓferant. Nam votis eorum que a rōnis tramite non diſcordent:tanto libentius annuemus:q̄to confidentius eos ad nos recurſum habere videbim⁹. ¶Ceteꝝ q: chariſſimū in xp̄o filiū noſtrū ladiſlaū hūgarie ac bohemie regem illuſtrem nōdum recōciliatum tibi eſſe ꝑcepimus:ſed adhuc inter te atq̄ ip̄m lites eſſe feruntur pingentes q̄uis non dubitamus ꝓ tua te ſapientia:ea dūtaxat ſeu q̄rere ſeu velle q̄ ſint equitati ac iuſticie conſona:q: tñ diſcordia veſtra tantomagis nos angit:q̄tomagis xp̄iane reipublice dānum reſultat. Serenitatem tuam,rogamus vt ante tuos ponas primum cum quo contendis:et vbi contendis:q: cum carne tua cum ſanguie tuo cum fratre tuo:ꝛ in domo tua:in agris paternis in hereditate auita bellū geris:in quo nec perdere,nec vincere tutum eſt. ¶Conſidera ꝙ tu imperator es aduocatus eccleſie:protector fidei catholice:primus inter ſeculi principes. Primus qui arma ꝓ defenſione religionis noſtre induere debeas. ¶Conſidera ꝙ tu ille es in quem oīm xp̄ionorum oculi coniecti ſunt:qui ſi(quemadmodum tibi ex officio incumbit)aduerſus impiam thurcoꝝ gentem arma ꝓmoueris:vniuerſos ferme reges ac principes vt te ſequantur prouocabis labentemq̄ rem xp̄ianam magnifice ſubleuabis. Si vero domi manſeris alijs occupatus curis:nemo erit qui bellum xp̄i gerere velit:erisq̄ tu ipſe cā cur noſtro tempore fides catholica negligatur. Intellexiſti que fecerunt thurci ſuperioribus annis:vt conſtantinopolim orientalis imperij caput ac toti⁹ grecie culmen inuaſerunt:vt vrbes q̄plurimas incenderint vt chriſtianum ſanguinem effuderūt:vt altaria euerterint:vt ſanctorum reliquias canibus obiecerunt:vt imagines dei noſtri glorioſeq̄ matris eius aut lanceis effoderunt:aut ſputis lutoq̄ deturparunt. Scis que nunc cogitant:q̄ parant:que moliuntur:nullum illis ſtudium ardentius:nulla cura propenſior eſt:q̄ vt ea agant per q̄ poſſint xp̄ianam gentem funditus perdere:vincula:verbera:neces fidelibus omnibus comminatur. Prope eſt eorum gladius ꝛ adeſſe feſtinant tempora:ꝛ tu interī ac patruelis tuus:arma que merito in hoſtes fidei verterentur:contra ſubditos ꝛ vaſallos veſtros exercetis. Dices fortaſſe q̄euiſſem niſi me magna neceſſitas impuliſſet:ſed parate fuerunt inſidie mihi:hereditas mea in periculo poſita eſt. ¶Coactus ſum arma pro defenſione capeſcere. Inuitus pugno cū ſanguine meo poſſibile eſt quod ais nihil inficiamur age:ſint vera que refers oīa ſit iuſtiſſima tua cauſa:at iuſtius eſt pro xp̄o pugnare:ꝛ maior neceſſitas eſt hereditas hereditatē xp̄i q̄ tuā defendere. Sit tua perit eſt adhuc vbi ſalueris. Si perit xp̄i hereditas(quod tñ nullo pacto futurum putamus)ꝛ tuam hereditatem perire oportet:ꝛ xp̄iane reipublice fundamenta corruere ¶Cogita igitur de cōi periculo prius ꝛ maiora minoribus antepone. ¶Exquirito omnes vias quibus cum patruele tuo q̄tus ſanguine iungeris tantum dilectione ꝛ affecto ſincero copuleris:nec illi imputes quo quō que per alios etati tenere ſubgeruntur. Audiuimus dilectum filium nobilem virum Ludouicum bauarie ducem inter te ꝛ ipſum patruelem de pace acturum in auſtriam deſcendiſſe. ¶Credimus ꝛ dilectū filium noſtrum Iohannem cardinalem ſancti angeli ap̄lice ſedis legatum quemadmodū ſibi ſcripſimus eidem tractatibus interfuturū. Age flecte aīm ꝛ amplectere bona mente concordiam: noli oīa que tibi debentur exquirere:eſto contentus his que potes obtinere. Nec graueris ꝓ bono pacis de tuo iure pauca dimittere. Deus ꝓ cuius cā pacem accipies:maiora tibi retribuet. ¶Commendabunt oēs tuam ſapientiā:que furori temperantiam:arrogantie humilitatem:duricie i māſuetudinem:tenacitati largitatē obiecerit. Sit finis aliqñ ciuilis ꝛ inteſtine diſcordie:vt tandem cū patruele tuo recōciliatus:ꝛ tu ꝛ ipſe ceteriq̄ germanice terre proceres quoꝝ ꝯſueuit in armis eſſe inuicta virtus vnitis iam viribus ac cōcordibus animis in thurcos militaria ſigna feratis. Infelices xp̄ianos qui ꝑ greciā captiui merentur:a iugis ſeruitutis eximatis:ac ꝑ regiā ciuitatē q̄ de cōſtātino ceſare nomē hꝫ q̄ turpiter pridē amiſſa fuit:tam glorioſe recuperetis. Hec ſcripſimus tue ſerenitati non ſine fiducia ſingulari ꝓ ea qua tibi ꝛ inclyte nationi tue ingenti charitate ſumus affecti:Tuū eſt vt hec tam bono aīo recipias q̄ ſunt a nobis optima corde ꝓlata. Datum rome apud ſanctum petrū pridie kal' ſeptembris. M.cccclviij. dictata ꝑ Eneam cardinalem ſeneñ.

¶Excuſat ratione ſe preces nō poſſe exaudire. Epiſtola.ccclxxxvi.

Eneas cardinalis ſeneñ. Bartholomeo etenſi artiū ꝛ medicine doctori phiſico archiepiſcopi maguntini. S.p.d. Reddidit nobis vigandus literas tuas q̄ gratiſſime fuerunt tuam bonam valitudinem iudicantes. Voluiſſemus petitiōi tue morem gerere:ſed nos non decet contra primarias preces imperatoris aliq̄d attemptare:quia illas impetrauimus ꝛ ſepe defendimus:ꝛ imperatorie maieſtatis honorem tueri debemus qui ab illa ꝓmoti ꝛ magnificati ſumus. Si q̄ alia in re poſſem⁹ tibi complacere eſſet id nobis voluptati. Vale ex roma die.xxiij. octobris. M.cccclviij.

Certiorē reddit amicū largū eē aīm ſibi cōplacēdi. Epl. ccclxxxvij.

Eneas cardinalis ſeneñ. Nicolao arzimboldo. S.p.d. Quāuis raras ad te litteras dederimus. Nam de ſcde ſunt: poſtq̄ cardinalatus honores conſecuti ſumꝰ Nihil tñ minus te amamus ⁊ reueremur. Eſt indebilis memoria illius dulciſſime conſuetudinis quam ſimul florentie habuimus. Recordamur quanto fauore nos mediolani dum legatione ceſarea fungeremur ꝓſequebaris. Nec obliti ſumus eoꝝ q̄ rome in coronatione imꝑatoris vna agitauimus. Que oīa ſuauiſſimā mihi reddunt recordationem tui nominis. Ad hec accedunt ampliſſima ī me merita caſparis ſchlicli cancellarij ceſarei: que ſuis neceſſarijs ⁊ amicis mirum immodum nos obligatos tenent. Hec ſcribimus ſemel pro multis vicibus: vt ſcias nobis animum eſſe cōplacendi ⁊ tibi ⁊ tuis oībus. Nam quotiens tuo noīe requireremur: totiens in memoriam chariſſimi amici non ſine voluptate quadam reuocamur. Ex te aliud nihil petimus niſi vt nos ames ex veteri conſuetudine: ⁊ illuſtriſſimo principi duci mediolani cōmendatos efficias. Cuius clariſſima virtus oēm inuidiam ſuperauit. Uale ex vrbe ro. iiij nonas decembris. M.cccclvij.

Rn̄det frācorū regi ſuꝑ materia epatꝰ tornaceñ. Epla. ccclxxxviij.

Pius epūs ſeruus ſeruoꝝ dei chariſſimo in xp̄o filio Carolo regi Frācie illuſtri. S.⁊.a.b. Que ad nos de cōditionibus tornaceñ ciuitatis tua ſerenitas ſcripſit: nō diffitemur ita eſſe vt ſcribis: abūdās eñ multitudo populi eſt in regni tui cōfinibꝰ q̄ māſit in tua ⁊ ꝓgenitoꝝ obuia ſeculis multis: p̄betq̄ tibi opportunitate loci cōmoda ꝑmulta ⁊ magna. Qd̄ vō adiungit eccleſiā ipſam ꝓmiſſam tibi in ꝑſonā cardinalis cōſtātieñ. fuiſſe in eo vel tua maieſtas informata vere non eſt: vel q̄ de ea nos cōpellarūt reſponſa noſtra interp̄tati bene nō ſunt. Uinctiñ beneficia cuiq̄ ꝓmittere mos noſter non eſt: nec fuiſſe in hunc diē (adiutore deo) meminimus. Recordamur oratoribus dixiſſe cum vacare illā cōtingeret: reꝫ facturos de qua cōtētari merito poſſes: daturos aūt cui velles cū eccleſiā nec diximꝰ vnq̄ nec cogitauimus. Adueniente tñ obitu tranſlati epī facere maieſtati tue rē gratam in aīo geſſimus ꝑ obitum nō vacauit. Senex grādeuus incōmoda multa ꝑferre in ea ciuitate nō valēs p̄catꝰ eſt illuc robuſtiorē transferri. Fuit iuſta ⁊ pia eius petitio. Rare vel nulle ſupplicationes hmōi a ſede apoſtolica ſolēt repelli. Si doles hoīem duci burgūdie ſubditū illic eē prepoſitum: minoꝝ culpa hec noſtra eſt q̄ fuerit ꝑdeceſſoꝝ noſtroꝝ q̄ plures burgundos illic ſtatuerūt. Nos rem nouā nō fecimus: veterem ⁊ vſitatā ſumus ſecuti. Hic quoq̄ ad transferendū tulleñ. ꝓniores nos fecit q̄ ſicut ſerenitas tua itelligit: tota tornaceñ dioceſis ſub dñatu.ē burgūdoꝝ: nec putamus videri incōueniens poſſe ſi ex dñio illo daretur epūs: intra cuius limites maior eſt ⁊ āplior iuriſdictionis illius pars. Nam q̄ tua ſerenitas q̄ritur ⁊ his ⁊ alijs rebus ſe cernere cōmoda regni tui ⁊ cōſanguineoꝝ tuoꝝ nobis parꝝ cordi eſſe. In hoc credimus euenire tibi qd̄ nobis vt eñ tu cōplaceri tibi a nobis ſepe non putas: ſic nos ſepe exaudiri a te vota noſtra nō cernimus. Non tñ ꝓpterea de tua in nos voluntate ſiniſtrū aliqd̄ credimus: cogitamus ſemꝑ cauſas tibi aliquas eſſe ꝓpter quas nō fortaſſe poſſes q̄ volumus. Accuſamus neceſſitatē mente ⁊ aīo equiſſimi ſumus. Par officiū a te requirimus chariſſime fili nec vellemus quotiēs tibi obtēperatum non eſt totiens de aīo noſtro iudiciū faceres. Meminimus in gratiam tuam multa feciſſe honore tuo: multa multis dediſſe. Si ſemper non dedimus nō ſemꝑ eſſe apoſtolica ſedes poteſt vt vult. Multa illam circūſpicere oportet: multa metiri. Ita ſemꝑ actiones ſuas dirigere: vt reddere illaꝝ rōnem deo ⁊ hoībus poſſit. Poſtremo q̄ nobis denuncias te ꝑmiſſurum nō eſſe vt idem tulleñ. tornaceñ. eccleſie preſit. Nihil in hoc aliud reſpondemus niſi maieſtatem tuam ſane intelligere qd̄ regem catholicū deceat. Et nos conſtanter ſperare te ſi factum noſtrū diligentius conſiderare volueris: nihil diſſimile a claris ꝓgenitoribus tuis eſſe facturum: quos non minus veneratio in eccleſiam dei ⁊ obedientiam in ſanctaꝫ ſedē apoſtolicam q̄ cetera glorioſa facta illuſtrarunt. Ipſam autem tranſlationem cum facta ſolēniter ſit: mutare ſine reprehenſione non poſſumus. Unum a te petimus chariſſime fili: vt detractoribꝰ ſedis apoſtolice ſemper non credas: multa illoꝝ paſſionibus tribuas pro certo habeas nos ſerenitatem tuam amare. Illi cum poſſimus obſequi cupere nec ꝑtermiſſuros vnq̄ occaſionem aliquaꝫ eſſe in qua tue bonitati placere cum deo poſſemus q̄ ſi in aliquo preiudicatum tuis iuribꝰ putas: parati ſumus tue celſitudini iuſticiam cum omni benignitate adminiſtrare. Datum rome. ix. decēbris. Anno. M.lx. pontificatus noſtri anno tertio.

Ad eundem in eadem cauſa. Epſtola ccclxxxix.

Pius epõ ſeruus ſeruoꝝ dei chariſſimo in xp̃o filio karolo regi Frãcie illu
ſtri. S. t. a. b. Niſi tua ſignata manu ⁊ tua fuiſſet impreſſa ſigillo nunꝗ̃
tuam putauiſſemus eplãm quam tuo noĩe Michael ſecretarius tuꝰ no-
uiſſime ad nos detulit. Multa eñ continet q̃ a tua prudentia ⁊ tuo ſcri-
bendi more videntur aliena. Sed neqꝫ portitor neqꝫ ſignũ neqꝫ ſubſcri-
ptio patitur vt tuas literas eſſe dubitemus q̃ tanꝗ̃ abs te miſſe reddite
ſunt: eas ob res cogimur rñdere ⁊ noſtram excuſare innocentiam. Neqꝫ
eñ nos ſumus qui vel tuã ſerenitatem vel aliũ quẽpiã odio pſequamur:
aut odij cã quicꝗ̃ agamus. Nos quidem tuam manſuetudinem ſemper
amauimus: ſemꝑ magnificauimus: ſemꝑ obſeruauimus. Tũ ꝓpter maio-
rum tuoꝝ gloriam ⁊ magnifica geſta. Tunc ꝓpter modeſtiã ⁊ religionem
quas in te ſitas didicimus. Neqꝫ ſane vnꝗ̃ in aĩo noſtro quicꝗ̃ agere qd̃ tibi aut incõmodũ eẽnt
aut moleſtũ: ſed aliter tibi pſuaſum eſt vt ſcripta tua oſtendunt tam nobis ꝗ̃ ſacro collegio noſtro
directa. Ignoſcat his diuina bonitas qui talia ſuggerunt quoꝝ magnum eſt pctm̃: ſumma iniqui-
tas: mala mens: malus animus. Illoꝝ eſt qui tuam excellentiã aduerſus nos irritare aut cõmoue-
re nitũtur ſimiles illis ſunt qui filium tuũ a te alienauerũt: illi eñ cardinalẽ patri filiũ abſtulerũt
hi nobis ſpiritualem auferre nituntur: ſed minime obtinebunt ſi tuam conſtantiam ⁊ moderatio-
nem retinebis ⁊ noſtris vocibus auſcultabis q̃ non tam noſtre ſunt ꝗ̃ dei ⁊ filij eius xp̃i: cuius vica-
riatum non noſtris meritis ſed ſua diſpenſatione in terris gerimus. Audi ergo nos fili ⁊ in charita-
te accipe q̃ ad tua ſcripta reſpondemus. Scribis de tornacẽn eccleſia ad quã tranſlatũ eẽ tullẽn
epm̃ haud equo animo fers: putaſqꝫ tibi iniuriam factam ꝙ preces tuas non exaudiuerimꝰ: quas
ꝑ cardinali conſtantie ad nos porrexiſti: ⁊ plurima ſubiungis q̃ paulopoſt capitulatim attingemꝰ
ſed priuſꝗ̃ hoc agimus rem geſtã accipe ſic enim ⁊ tua ⁊ noſtra cã melius cognoſcetur: Fuerũt ora-
tores tui vel bis vel ter priuſꝗ̃ vacaret eccleſia tornacẽn. dixeruntqꝫ noſtrũ anteceſſorẽ eccleſiã ipã
diſpoſitioni ſue reſeruaſſe: vt contingente vacatione illi ꝓuideret de pſona tibi accepta petierũtqꝫ
vt nos idem efficeremus cum tue ſolẽnitatis plurimũ intereſſet in ea ciuitate q̃ tua eſſet: epm̃ preſi-
dere tue maieſtati fidum ⁊ acceptum. Idem egere nobiſcum ducis burgundie legati non ſemel ſꝫ
iteꝝ atqꝫ iteꝝ dicentes dioceſim tornacẽn. fere totam ⁊ redditũum maximam partem in poteſtate
ipſius ducis conſiſtere: ad quẽ magnopere pertineret epm̃ tornacẽn. eum creari q̃ ſibi amicꝰ ⁊ cha-
rus eſſet ꝓpter magnas ⁊ opulentas flandrie ciuitates vicinas anglicis: in quibus ſtatus ſui ro-
bur continetur: adijcientes retroactis temporibus maxime a. lxx. annis citra nũꝗ̃ in eccleſia pfuiſ-
ſe: qui non ex charis ducis burgundie fuiſſet: ⁊ ꝙ vnus aliter ꝓmotus ab eugenio tandem trãſla-
tus extitit ad eccleſiam narbonẽ. cum pace illic potiri non poſſet. Intelleximus rem vtcũqꝫ arduã
atqꝫ perplexam nec vel tuis vel ducis oratoribus quicꝗ̃ certi ꝓmiſimus: ſed negantes noſtri mo-
ris eſſe ꝑ aliquo noĩatim eccleſiam cathedralem reſeruare: reſpõdimus contingente vacatiõe nos
eccleſie illi ita ꝓuiſuros vt nulli cã q̃rele merito eſſe debeat. Cũqꝫ tui oratores ꝑ conſtantiẽn. car-
dinali reſeruari eccleſiã peterent: burgundi vero pro epõ traiectẽn. diximus a parte nulli duas ec-
cleſias cõmiſſuros prout ipſi efflagitabãt. Hec ſunt ꝓmiſſa noſtra: hec acta vobiſcum ſunt añ va-
cationem eratqꝫ noſtrum deſiderium vt nunꝗ̃ hec vacatio noſtro tempore intercederet: cum vide-
remus abſqꝫ turba ⁊ moleſtia huic eccleſie ꝓuideri non poſſe. Vex nobis ſenas ex mantua reuer-
ſis reddita ſunt autentica ſcripta ⁊ mandata per que tornacẽn. ⁊ tullẽn. epi ex iuſtis cauſis deſide-
rabant inuicem eccleſias ſuas reſignare: ⁊ ad alterutra transferri: admiſimus nos reſignationes: ⁊
tranſlationes fecimus de fratrum noſtroꝝ conſilio. Deinde cum viterbij eſſemus anteꝗ̃ trãſlatio-
nes predicte effectum ſortite fuiſſent: nunciatus eſt nobis obitus epiſcopi tornacẽn. commiſimus
cauſam vt fit vni cardinali: ⁊ facta eſt relatio in conſiſtorio libere ⁊ grauiter omnes fratres noſtri
ſententias ſuas dixere placuit omnibus tullẽn. epiſcopum ad eccleſiam ſic vacantem transferri: ni-
hil ſine conſilio ⁊ matura deliberatione fratrum egimus: omnia eis aperuimus: que vel tui vel alij
oratores in hac cã expoſuerant: quãꝗ̃ per ſeſe cuncta noſcent fecimus hanc tranſlationem ſuaden-
tibus fratribus quorum aliqui affirmauerunt tullenſis olim epiſcopum tue ſerenitati ⁊ fidelem ⁊
acceptum eſſe: ac per eius medium tibi vt duci burgũdie complacitum iri. Cũqꝫ pater ille antiquꝰ
qui multis annis cum laude tornacẽn. adminiſtraret eccleſie: in extremis vite ſponſe ſue de hac ꝑ-
ſona prouidendum eſſe cenſeret: non videbatur eius vel votum vel conſilium ſpernendum. Fecimꝰ
ergo hanc ꝓuiſionem: nec vidimus aut fratres noſtri viderunt pẽſata loci ⁊ temporꝫ qualitate vti-
lius poſſe prouideri: ꝙ ſi hec tue ſerenitati non placuit non eſt tñ ꝙ ea in tuam contumeliã facta
eſſe diiudices: cum nos te amemus ⁊ honoratum ſemper eſſe velimus. Sed iam ad partes tue epi-
ſtole reuertamur eiſqꝫ quoad poſſumus ſatiſfaciamus. Dicis in primis te nunꝗ̃ ceſſaturum quo-
uſqꝫ tua deprecatio exaudiatur: non oportebit te diu contendere ſi ea petieris que cum honeſtate
concedere valeamus: eſt enim lucrum cum tibi ceteriſqꝫ regibus iuſta petentibus complacemus.

Dicis te loqui de re tui dominij. Juriſconſulti duplex dominiū tradūt. Alterū directū: alterū vti
le (vt aiunt) vtroqꝫ iure ad te pertinet: dioceſis directo tm̄. Nam vtile ducis eſt quod multiplures
faciūt: nec tua excellētia epiſcopatibus hactenꝰ vim fecit qui in ducatu burgūdie vocauerūt: ꝙuis
aſſeras ⁊ vere aſſeras principatū illū ſicut ⁊ flandriā a tua corona depēdere. Dicis te inſtare pro
cardinali: pro perſona digna ⁊ benemeriti. Nihil cōtra perſonam eius dictū eſt. Laudamus homi-
nem ⁊ quouis honore dignum cenſemus: cui cardinalatus inſignia miſimus. Rubrū pileum: ꝙuis
egreferimus: ſi verum eſt quod aliqui retulere eum ſcꝫ in tua curia non vti cardinalatus inſignibꝰ
quaſi non acciperetur cum honore decenti: quod ſi ita eſt: decet tuam excellentiam que dicit ſe car-
dinales amare in hac re ita ꝓuidere ne dignitas cardinalatus in tua curia minor vel abiector ꝗ
in alijs videatur. Dicis non decere cardinalem pati repulſaꝫ: non patietur ſi ea petierit que abſqꝫ
alterius iniuria cum dei beneplacito concedi poſſunt. Dicis eccleſiam fuiſſe reſeruatam ⁊ rē hanc
a predeceſſore noſtro caliſto preconceſſaꝫ: cum caliſtus obijt omnia eius promiſſa interierunt: ſi vi
xiſſet in hanc diem tui mos geſtus eſſet: nunc de eo nihil poſſumus iudicare: ſciūt docti reſeruatio
nes ſuas ad noſtra tempora non extendi. Dicis tuos oratores impatienter a nobis auditos fuiſ
ſe ⁊ vacuos remiſſos. Si legati noſtri ita in tua curia benigne viderentur ⁊ audirentur ſicut tui in
noſtra: multo frequentius ꝗ faciant nunꝗ noſtri ad te accederent: ſed tui quotiens volunt diem
noctuqꝫ nos adeunt ⁊ que volunt dicunt: noſtri vix pluribus in menſibus tui copiam habent: nec
a tuis curialibus benigne viſuntur: quamꝗ tua maieſtas in omni audientia modeſta eſt ⁊ p̄huma
na. Neſcimus quis ille eſt qui ſe dicat a nobis impatienter auditum. Duo cardinales ex tua na-
tione interfuerunt qñ vltimum in hac re oratorem audiuimus Rothomageñ. ⁊ auinioneñ. ipſi te-
ſtari poſſunt q vſqꝫ in finem omni cum manſuetudine hominem audiuimus: ꝗꝗ reſpondendo ali
qua eius verba paruꝫ moderata reprehendimus. Remiſimus illum vacuum in petitione tua ſꝫ ple
num in ſuis. Nam gratias quas a nobis petiuit cunctas intuitu ſerenitatis tue conceſſimus liben
tius tuas ꝗ ſuas audiuiſſemus: ſed rei difficultas non patiebatur. Ille cum ſatiſfacere tibi nō poſ
ſet ſatiſfecit ſibi: ⁊ immemor accepte gratie nos criminatꝰ eſt. Dicis neqꝫ adrianum karoli magni
neqꝫ leonem ottonis ita interceſſiones renuiſſe vt nos tuas repulimus ⁊ ꝙ nemo conſecrabatur
ep̄s niſi laudatus ⁊ inueſtitus a tuis predeceſſoribus. Quid feciſſent illi duo romani pontifices in
hoc caſu neſcimus: quod fecimus ipſi ſcimus ⁊ facti noſtri rōnem reddere poſſumus. Karolus ⁊ ot
to romani imperatores fuere: ⁊ hoc priuilegium a romana ſede obtinuerunt quod refers propter
ingentia merita: ⁊ qr ita tempora poſcebant ⁊ arrianoꝝ alioꝝqꝫ hereticoꝝ factiones quas impato
ris malleo conterere oportuit: ſed cum priuilegium vigeret ad noxam reuocatum eſt: ⁊ ſucceſſores
illoꝝ imperatoꝝ illi renunciauerunt in conuentu vormatieñ. Nam ſicut Ezechias ſerpentem eneuꝫ
a Moyſe erectum in heremo abſtulit: idqꝫ conflauit qm̄ idolatriam inducebat. Jta ⁊ priuilegia ⁊
auferenda ſunt que ꝓpter vtilitatem publicam conceſſa inueniuntur eſſe damnoſa. Subiungis ꝙ
neqꝫ Calixtus neqꝫ nicolaus neqꝫ alius ſimile aduerſus te agere attentaſſet eius quod nos feci-
mus. De mortuis non eſt noſtrum iudicare quod facturi fuiſſent in humanis agentes: nos certe
aduerſus te nihil ex propoſito egimus: nec tibi aduerſi ſumus neqꝫ acta noſtra attentata dici de-
bent que fiunt in ſenatu apoſtolico: in loco quem dñs elegit in prima mundi ſede: in beati petri au
ditorio: in ipſius ſaluatoris tribunali. Uideant ne ipſi attentatores ſint qui nobis reſiſtunt: ⁊ de-
creta noſtra impugnant ⁊ apoſtolicis aduerſant mandatis. Dicis preter ſpem tibi eueniſſe ꝙ i re
tam honeſta aduerſantem romanum pontificem ⁊c. Uide quid dicas ſi tu id vis ꝙ papa nō putat
faciendum: non romanus pontifex ibi aduerſatur: ſed tu ei aduerſaris ⁊ patri ac magiſtro tuo con
tradicis: cuius eſt de honeſtate iudicium longe magis ꝗ tuum. Dicis ſi tandem ita fiet vt ceptum
eſt te non ab re putaturum aduerſus te cōceptum odium: abſit a tua bonitate iſta hec cogitatio:
quecunqꝫ agemus in iuſticie trutina ſuſpendemus: ⁊ nos non vnꝗ aut odiuꝫ aut gratia ex trami
te recto deturpabit: mitte has ſuſpitiones: neqꝫ his aures adhibeto qui peſſimū virus tuis auri-
bus inſtillare conantur: velis cūcta pēſare: neqꝫ hoibus ſine rei affectatis neqꝫ etiā tibi ipſi credito
Audi viros deum timentes: ⁊ an liceat tibi iudicare ſedis apoſtolice iudicia plene cognoſces ⁊ in-
telliges: nihil nos in tuam ignominiam aut molitos eſſe aut molliri velle. Adijcis tandem bona et
digna bono regi verba. Abſit inquis inter quos decreta patruꝫ pacem ⁊ charitatem ſeruari volūt
ſcintillam creſcere diſſidij. Jdem votum nos facimus: nec noſtra culpa inter te noſqꝫ vnꝗ ſubori-
tur diſſidium. Faxit diuina pietas ne caſtam tuam ⁊ piam mentem delatores eludant: ⁊ ne tibi fal
ſa pro veris oſtendant. Dicis te obſequentiſſimum ⁊ obedientem ſancte ſedis romane filium: hic
petimus ne moleſte pauca feras patris verba: audies verba charitatis ⁊ fidei neqꝫ mouearis: ſi
amaritudinis aliquid habent: dulcia fient ⁊ ſuauiſſima ſi bono corde audientur. Dicis te filiū obe
dientem parce fili ſi hoc parum permegamus ſi filius obedientie es: cur pragmaticam ſanctionem
tenes atqꝫ defendis. Eugenius te hortatus eſt vt illam dimitteres que non eſt ſecundum deum.
Jtem petijt nicolaus idem rogauit caliſtus tres romani pōtifices ſancti ac venerādi patres mo-

do nuncius ⁊ legatis:nunc literis te rogauere vt pꝛagmaticam relinqueres magni in eccleſia diſſi-
dij ac mali:tū nunꝗ̄ audiſti in hac parte vocem eccleſie romane. Ubi ergo tua obedientia vbi de-
uotio:vbi religio:plus regni tui aliquibus p̄latis ꝙ̄ romane fidei auſcultaſti:loquimur cum fidu-
cia ſine felle ſine arrogantia:amoꝛ in te noſter loq̄ vrget:deus in terris per filium ſuum ieſum xp̄m
crucifixum apoſtolicam ſedem erexit:⁊ pꝛimum ac ſummum tribunal eſſe voluit:nulla poteſtas eſt
que huic equari poſſit:hec de omnibus hominibus ac dignitatibus iudicat:eā ſolum iudicat de⁹
Non eſt de grege dn̄ico qui romanum pontificem ſuum eſſe paſtoꝛem negat. Audi quid dicat dn̄s
qui non colligit mecum diſpergit. Certe cum xp̄o non colligit qui cum vicario eius non ſeminat.
Pꝛagmatica ſanctio quam tui ſubditi obſeruant:non eſt ex apoſtolico ſemine:q̇ppe que neq̄ au-
ctoꝛitate apoſtolica neq̄ concilij generalis alicuius auctoꝛitate firmata eſt. Nam etſi decreta ali-
quoꝛum conciliorum in ea inſerta ſunt ⁊ pontificum ſanctiones:nihil tamen ita repertum eſt vt p̄-
mulgatū fuit:ſed vel additiones facte ſunt vel mutilationes:quod p̄latis tui regni facere haud
quaꝗ̄ licuit ⁊ ſine damno animarum ſuaꝝ illis vti non poſſunt. Tacemus ꝙ multa laicalibus ma-
nibus pꝛagmatica concedit:que neq̄ diuina iura permittunt. Patere hoc dici fili:neq̄ inuit⁹ au-
dias veritatem:tui aliq̄ñ antecesſoꝛes pꝛagmaticam ferme ſimilem oꝛdinauerunt:videntes id ſine
ſede apoſtolica facere non poſſe abſtinuerunt. Sequere veſtigia maioꝛum tuoꝛum:⁊ dimitte hanc
pꝛagmaticam quam xp̄ianiſſimi tui antecesſoꝛes ignoꝛauerunt:⁊ ſi quid eſt quod refoꝛmandū ſit
in eccleſiaſtico regni tui ſtatu:conſule apoſtolicam ſedem que tuis honeſtis deſiderijs nunꝗ̄ dee-
rit atq̄ hoc modo filium te obedientem ⁊ obſequentiſſimum appellare veriſſime poterimus: ſi-
mulq̄ tibi conſules ⁊ regno. Dicis te nunꝗ̄ preces poꝛrexiſſe nobis niſi honeſtas:mutantur tem
poꝛa ⁊ negandas reddunt multis ex cauſis: ⁊ multa faciem honeſti habent que diligentius inſpe
cta iniuſticiam continent. Addis te ad iniuriam recepturum niſi que poſtules impetres. Iniuri⁹
eris ipſe:ſi ſine cauſa te paſſum iniurias dixeris:⁊ preſertim ab ea ſede que mater eſt iuſticie ⁊ eq-
tatis. Poſtremo per amicitiam:per charitatem:per pacem quā erga te ſeruare debemus multo
pere rogitas:vt precibus tuis annuentes toꝛnacēſ. eccleſiam cardinali conſtantieſ. commiſſam⁹
⁊ tulleſ. ep̄i tranſlationem reuocemus. Non egemus tot adiurationibus aut tot precibus:noſtra
p̄te natura tibi moꝛem geremus:ſi res ipſa ferret(ſed audiuiſti quomodo res geſta eſt)ē̄ tulleſ.
tranſlatus eſt ex conſilio vniuerſi ſenatus apoſtolici:⁊ ſine eccleſie aliter pꝛefectus: quomodo fiet
quod petis ſine iniuria. Iam vero ventum eſt vt parti queſitum ius ſit:id ſine cauſe cognitione au-
ferri non debet ꝙ ſi(vt oꝛatoꝛes tui dixere ⁊ litere tue ſonant)pꝛeiudicium tibi factum putas et
hanc tranſlationem iure eſtimas reuocandam:iudicium tibi rectum equumq̄ offerim⁹. Cauſa hic
de maioꝛibus eſt ⁊ ad ſedem romanam pertinet:perſuade tibi:⁊ nullatenus dubites ſi cauſa cogni
ta inuenerim⁹ ita eſſe vt arbitraris:facile obtinebis ab hac ſede que voles. Nihil eñ magis opta-
mus ꝙ̄ tue ſerenitati per iuſticiam complacere. Hec ad tuas literas ad ea que ſecretarius tuus ex-
poſuit non cenſemus reſpondendum. Ea enim dixit que de tua mente nullo modo eſſe putamus.
Datum rome apud ſanctum Petrum. Anno incarnationis dominice. M.cccclxi.viij.kal. apꝛilis
pontificatus noſtri. Anno.iij.

¶ Hoꝛtatur burgūdie ducē oꝛatoꝛibus pꝛincipū aſie votiuū pꝛe-beat auditū de paſſagio cōtra thurcos conāter. Epiſtola.cccxc.

PIus ep̄s ſeruus ſeruoꝝ dei Dilecto filio nobili viro Philippo duci burgūdie
Sa.⁊.a.b. inualeſcente magno thurco fidei xp̄iane aduerſario:⁊ infinitos pene
xp̄ianos ſaluatoꝛis noſtri ieſu xp̄i ſanguine in crucis patibulo abunde effuſo li-
beratus in ſuā ſeruitutē redigente:felicis recoꝛdationis p̄deceſſoꝛes noſtri ma
xime Nicolaus quintus ⁊ calixtus tertius curam aſſumpſerunt ne thurcus iſte
preualeret p̄ viribus p̄uidendi:⁊ q: ſperabant in europa poſſe tū̄ efficere ꝙ re
ges ⁊ pꝛincipes xp̄iani ſe voluntarios ⁊ fideles xp̄i milites in hoc neceſſario tē-
poꝛe oſtenderent:quiſq̄ eoꝝ ad aſiam ⁊ oꝛientis partes miſit dilectum filiū lu
douicum de bononia:fratrem oꝛdinis minoꝛū de obſeruantia regulari:vt is pro ſua prudentia re
rum locoꝝ hominq̄ noticia xp̄ianos oꝛientis ⁊ alios xp̄ianoꝝ amicos excitaret:ad faciendum ſimi-
liter arma contra thurcū. Nos aūt cum in p̄deceſſoꝝ predictoꝛum laboꝛes diuina oꝛdinatione ſuc
ceſſimus mantuam accedeñ. ſimili ſpe ibidem chꝛiſtianoꝛum exercitum aduuandi: eundē fratrē
ludouicum miſimus cum inſtructionibus oppoꝛtunis xp̄ianos ⁊ amicos chꝛiſtianoꝛum concoꝛdā-
di ⁊ vt i thurcos eos vires coniūgerent incitandi:data ei ſpe nos in europa nullatenus defuturos
accedens frater ludouicus omnia ſibi per nos commiſſa diligentiſſime ⁊ pꝛudentiſſime eſt execut⁹
qui vt optimam filioꝛum regum ⁊ pꝛincipum obedientiam ⁊ deuotionem quam habent ad hanc ſe
dem apoſtolicam intelligere poſſemus curauit ſecum aduenire dilectos filios Michaelem imperato
ris trappeſſundarum Nicolaum regis perſarum Coſtopem ducis geoꝛgiane maunethem aſſem-

bech Soldani meſopotamie Morathum verbech in armenia dominum:oratores ⁊ nuncios q̇ nobis literas attulerunt ſuorum dominorum:exprimentes fauorem ad preſumptuoſiſſimi thurci deſtructionem ⁊ ſimul motiuam noſtrorum deſideriorum executionem. Quū vero talium regū ⁊ principum concluſiones ad honorem dei ⁊ fidei noſtre tuitionem tendunt:ideo volumus tuam ſerenitatem participem fieri ipſiſq; iniunximus vt cum p̄fato fratre Ludouico nuncio ⁊ oratore noſtro ad tuam veniant celſitudinem:⁊ ſingula que nobis verbo ⁊ ſcriptis reſponderunt plene referant. Deſideramus itaq; a tua excellentia vt tam ipſum ludouicū q̄ ipſos orientalium oratores etiam noſtra contēplatione ad tuam admittas audientiam:⁊ ſuoꝝ dn̄oꝝ adſea que xp̄i ſunt deuotionem attente conſideres:attentatq; tua nobilitas ꝙ non minus q̄ orientis reges obligatur ad ſimilia ⁊ maiora in cōis hoſtis deſtructionem ꝓ viribus impendenda:⁊ de hoc nos ac ipſos ſimul ⁊ totaꝫ eccleſiam ratam ⁊ conſolatā reddes:eoſdēq; q̄totius ad nos remittas votiue expeditos. Commiſimus aūt dicta fratri ludouico:vt noſtro nomine celſitudinem tuam reddat certiorem:nos in omnibus mantue ordinatis ꝓ nos ⁊ paratos ſine defectu futuros q̄tum ad nos attinet:quinetiaꝫ vltra que ibi concluſa ſunt ⁊ nos concernunt omnia nobis poſſibilia in dei laudeꝫ adiiciemus. Datū rome apud ſanctum petrum anno incarnationis. M.cccclx. Idibus Ianuarij pontificatus noſtri anno.ij.ſic ſignatum A de hirſpato.

¶ Hortat̄ cōtra thurcū agere bellū et refert quāto auxilio potētiſſime hierl'm obtinere ⁊ eū regē terre ſancte cōſtituere. Ep̄la.cccxcj.

ILluſtriſſime dux burgūdie. Ego Dauid imperator trappeſſundaꝝ poſt plurimā ſalutē:libenter ad te ſcribo de his que hic apud nos occurrunt:vt cū certior factus ꝓ tua religione ⁊ amore erga fidem noſtrā poſſis deliberare quid tibi agēdum ſit. Nuper enī ego ⁊ reliqui xp̄iani principes q̇ in iſtis ſummis regionibꝰ federus atq; ligā iniecimus inter nos:bellū gerendi ꝯtra thurcos ⁊ ego filiā catholanis fratris ⁊ p̄deceſſoris mei vxorē dedi aſambech q̇ filius fuit. Caraſiuch potentiſſimi principis. Et hoc fecit vt ipſe firmus ſit ⁊ fidelis in liga quā nobiſcū fecit:⁊ vt pſeueraret in bello gerendo cōtra thurcū q̇ tenet cōſtantinopolim cū quo bellū iam gerere incepit multaſq; illi regiones ⁊ oppida pugnando cepit q̄ ꝓpe ꝯfinia ſua erant:nūc vero reuerſus eſt in patriā ſuā. Itaq; nos ⁊ ipſi parati ſumus ⁊ expectamus aduentū noſtrū cōtra infideles:quēadmodū dn̄s papa ad nos ſcripſit:⁊ ꝑ ſuū oratorē nobis ſignificauit ꝙ vos latini principes debebatis inire ꝯſiliū in ciuitate mantuana vt faceretis exercitū ꝯtra infideles. Qd̄ ſi facitis nos parati ſumus. Ego cū.xx.biremibus ⁊ cū.xx.milibus hoim. Aſambech ꝓ̄ptus eſt exire ad belluꝫ iſtud cū quinquaginta milibus hoim ad bellādā ⁊ ſubiungendam burſiam ⁊ totam nataleam. Quapropter rogo illuminatiſſimā dn̄ationem tuam vt placeat tibi dare aliq̄d principium huic bello ex ptibus hungarie. Nam ſi vos aliq̄d impedimentū etiam paruū thurco inferetis:vt ipſe ad diuerſas partes diſtrahatur:nos adeo ipſum vrgebimus ex latere noſtro vt facile deſtrui ⁊ debellari poſſit. Et ſi dn̄atio tua deliberat ad hoc intendere ⁊ venire ⁊ aliquē tuoꝝ mittere:nos oēs oriētales principes ꝓmittimus tibi p̄ſtare oē auxilium ⁊ q̇cqd in nobis erit ad recuperandam hierl'm:⁊ te illiꝰ regē conſtituemus. Et vt tu ſcias qui ſumus q̇ confederati ſumus:⁊ hoc tibi ꝓmittimus. Ego in primis qui paratus ſum (vt dixi) cum.xxx. biremibus ⁊.xx.milibus hoim. Georgius rex pſarū ꝓ̄ptus eſt cum.lx.milibus hoim. Gorgora dux georgiane paratus eſt cum.xx.milibus equitū. Bendian rex mirigrelie cum ſuo filio promptus eſt cum.lx.milibus hoim:quod illi facile erit. Rabia cū ſuo fratre ⁊ ſuis baronibus cum.xxx.milibus hoim. Natiogithorū ⁊ aranorum:ꝓmittunt milites ſub vexillo Georgij regis perſarum. Dardebech dn̄s armenie minoris cum.x.milibus hominū. Aſambech affinis meus (vt dixi) infidelis ꝓmiſit nobis dare tranſitum ⁊ pſonaliter venire cū quinquaginta milibus hoim. Sunt etiā nobiſcum confederati duo alij infideles domini. Caromanus ⁊ dominus Sinoppi qui cōtinue querunt quō poſſint ſe vindicare de thurco conſtantinopolitano ⁊ terras ſuas recuperare:aliud in p̄ſentiaꝝ ad dominationem tuam non ſcribo niſi ꝙ commēdo tibi michaelem de allegorij baronem ⁊ oratorem meum quem ad te mitto cui fidem plenam ſuꝑ iſtis rebus adhibeas qui verbis omnem intentionem ⁊ deliberationem noſtram exp̄onet. Iterū te oro vt ne permittas hoc noſtrum pium negocium ⁊ inceptum fruſtra fieri:quī a deo factum credimus. Ego ex illo tempore quo amicitiam contraxi cum hominibus tuis qui ad has partes ꝑuenerunt: ſemper mihi agnitus es:tuiq; honoris ⁊ dignitatis fautor ſemꝑ fui eroq;. Uale in xp̄o. Data trappeſſunde in palatio noſtro reſidentie. Anno dn̄i. M.cccclix.die.xxij. aprilis.

¶ Aſſertio premiſſorum:et declarat ligaꝫ orientalium principum contra thurcum. Epiſtola. cccxcij.

Illuſtriſſime dux burgūdie. Ego Gorgora dux georgiane mitto ad te plurimaʒ
ſalutē. Qm̄ intellexi te eſſe fideliſſimū xp̄ianum ⁊ deſideraſſe ſemꝑ aliquid agere
quod honori ⁊ amplitudini eſſent ſancte fidei noſtre ſicut tui fecerunt anteceſſo
res. Ideo multum deſidero tuam habere amicitiam. Nam ego xp̄ianus ſum et
ꝓ defenſione ⁊ amplitudine illius ſanctiſſime fidei mori cupio: nec quicꝗ̄ liben
tius facio ꝙ̄ bellū cū infidelibus gerere: maioꝝ meoꝝ veſtigia ⁊ conſuetudinem
imitādo. Poſt em̄ obitum patris mei multa cū illis bella geſſi: ⁊ ſepiſſime gra
tia dei de illis victoriam habui: multas ciuitates ipſoꝝ debellādo cepi ⁊ niſi ſuꝑioribus annis bel
la quedam inter me ⁊ aliquos principes xp̄ianos finitimos meos orta fuiſſet: maiora ꝑfecto con
tra infideles geſſiſſem. Sed impreſentiarum qm̄ mandato dn̄i vcʒ ludouici noſtri patriarche pace
feci cum omnibus chriſtianis finitimis meis: omnino decreui omnem meaʒ facultatem ⁊ vires oēs
adhibere contra thurcos ⁊ quemadmodum ꝓmiſi dn̄i patriarche noſtro: ego perſonaliter cuʒ .xx.
milibus equitum ad hoc bellum contra infideles aggrediar quod vt facilius fieri poſſit: non ſolū
pacem ſed fedus et ligam feci cum omnibus principibus chriſtianis qui in iſtis ſunt regionibus:
vt communibus copijs thurcum qui tenet conſtātinopolim inuadamus. Confederati enim ſum⁹
ego ⁊ Georgius rex perſarū David imperator trappeſſunde. Bendian rex mingrelie Rabia dux
aoocaſie Bedebeth dominus armenie minoris: ⁊ alij domini orientales. Habemus etiam nobiſcū
in noſtra confederatione tres potentes principes infideles qui thurci conſtantinopolitani ſunt ini
mici. Caramanum. ſ. ⁊ Iſmailberch filium quondam diſpendiarij: ⁊ Aſſembech filium quondā ca
raſluci: qui Aſſembech cum confinia habeat ex iſta noſtra parte cum thurco conſtantinopolis pro
miſit nobis dare aditum ad inuadendum natoliam ⁊ nobiſcum perſonaliter venire cum omni ſua
potentia: ⁊ in primis capere ciuitateʒ burſie: ⁊ illam poſſideat pro ſe ⁊ potiatur omnes nos capitu
lis ⁊ pactionibus concluſimus cum hac. ſ. conditione vt ipſe ſit ſemper amiciſſimus xp̄ianorū. Et
ſi vos xp̄iani principes ⁊ populi venietis ad recuperādam domum ſanctam hieruſalem: ipſe debeat
preſtare vobis omne qđ potuerit auxilium ⁊ fauorem. Quamobrem nos oīa pacem ac ligā ex par
te noſtra fecimus q̄ a quingentis annis citra in his noſtris regionibus non ſunt audita: idq; feci
mus perſuaſi: tum authore dn̄i patriarche noſtri: tum literis dn̄i pape quibus ad nos ſcripſit ſe ⁊
omnes principes latinos in ciuitate mantue debere conuenire: ⁊ ibi congregato concilio in exerci
tum preparare contra infideles. Nos vero q2 id vehementer cupimus vt poſſimus vos vna nobiſ
cum inire ad hanc rem ꝑficiendam mittimus noſtros oratores cum dn̄o patriarcha noſtro: ad vos
oēs principes latinos: ⁊ p̄ſertim ad te q2 qm̄ accepimus te ⁊ oēs de domo tua diu multiſq; deſideraſ
ſe terram ſanctā recuperare: ⁊ vt poſſitis ex ipſis noſtris oratoribus intelligere quē aīm habeam⁹
oēs ad hoc negociū fidei: ⁊ qđ ꝑ nos actū ſit hoc tp̄e. Cupimus etiā ⁊ rogam⁹ vt noſtros oratores
certiores faciatis: vt ipſi poſtea referre poſſint an parati ſitis ⁊ prompti ſumere hoc bellū iuſtiſſi
mum: vt ſciamus quo tp̄e ad arma ꝓgredi debeamus. Hoc vnum vobis pollicemur in vna eſtate
debellare ⁊ auferre totam natoliam: ⁊ quicquid dn̄s othonianoꝝ. i. ipſe thurcus conſtantinopoli
tanus poſſidet ex noſtro latere. Alterā vero partē dn̄ij ſui q̄ grecia eſt quam mare euxinū diuidit vo
bis repugnandam relinquimus qđ vobis facile erit: nam ipſe thurcus in medio poſitus duoꝝ ex
ercituum cum reſiſtere minime poterit cito ſuccūbet: ⁊ nomen ſuū e terra delebimus. Quales ob
res te ante oēs alios principes latinos oro: vt ſuꝑ hoc velis cogitationē ⁊ curā ſuſcipere: ⁊ non ſi
nas hanc cōmoditatē quā vobis offerimus p̄terire: nec dedigneris nos imitari: q̄ oibus reb⁹ poſt
poſitis fidei vtilitateʒ intendimus ⁊ vacamus. Qđ ſi hanc rem (qđ abſit) neglexeris nihil a nobis
actū eſſet: nam hac condignatione nos obligati ſumus ad hoc bellū ſi vos dn̄i latini vna nobiſcū
eritis. Alioqn ſoluti ſumus ab iſta liga ⁊ cōfederatione. Oīa em̄ noſtra concilia ⁊ rōnes depēdent
a lr̄is dn̄i pape ꝑ dn̄m patriarchā ad nos allatis: quas veras eſſe p̄ſuppoſuimus. Et finaliter hoc
vno conſiderato ꝙ ſi hoc tp̄e cū a nobis ſitis inuitati ⁊ adiuti nihil facietis: hic inquiſiuimus thur
cus interim tantas vires ⁊ aīos ſumet: vt qn̄ ipſi reſiſtere volueritis nullo mō potueritis: ⁊ oēs no
ſtri conatus ſi vos non reſpondeatis inanes forent: eritq; fere impoſſibile iterū nos in iſtis regiōi
bus tam ꝓnis voluntatibus vniri ſicut nunc ſumus. Multa eſſent dicenda q̄ ꝑ meum oratorē po
teris agnoſcere cui fidem indubitataʒ p̄ſtare poteris: habeaſq; eum oro cōmendatum. Vale i xp̄o
Data in carcechie anno. M. cccclix. nouembris.

Aſſertio predictorum. Epiſtola cccxciiij.

Illuſtriſſime dux burgūdie. Ego Georgius rex perſarum te plurimum ſaluto: et vt in
telligas que res geſte ſunt in preſentiarum per nos in oriente iſtas literas ad te ſcri
bo. Scias igitur me ⁊ oēs principes xp̄ianos q̄ moramur in iſtis regionibus feciſſe
inter nos pacē ⁊ fedus ac ligam: ⁊ coniuraſſe inuadere cum omni noſtro conatu ⁊ po
tentia thurcos: ſed p̄ſertim illos q̄ ſunt in cōſtātinopoli: qm̄ ſunt xp̄ianoꝝ inimiciſſimi

In qua quidem liga nos ſinguli apparatum ⁊ copias noſtras obtulimus. Ego promiſi perſonaliter exire cum .xl. milibus hominum. Dauid imperator trapeſſundarum obtulit ⁊ paratas habet .xx. biremes cum viginti milibus hoim. Bendian rex mirigrelie omnem ſuam potētiam exhibuit. Gorgara dux georgiane perſonaliter veniet cum .xx. milibus equitum. Rabia dux anocaſie cū ſuis fratribus et baronibus promiſit nobiſcum: et ipſe veniet cum omni ſua potentia. Berdebech dñs in armenia minori pollicitus eſt ad hanc noſtram expeditionem .xx. milia hominum. Sunt etiā in dicta liga: et alij populi githirani et ſaſoni et tres domini potentes thurci: qui promptiſſimi ſunt mouere bellum domui thomianorū hoc eſt thurco domino conſtantinopolis quorum vnus eſt garammanus: alter Iſmaibech filius quondam ſtipendiarij: tertius Aliemebech rex meſopotamie filius quondam caiailuci: qui ⁊ potens et capitalis inimicus thurci conſtantinopoli eſt paratiſſimus adimplere omnia que promiſit. Que quidem omnia ſupradicta inter nos capitulis penis et alijs vinculis ꝑmiſimus rataqʒ fecimus hac ſcʒ conditione adiecta: ſi vos latini vos mouebitis ⁊ nobiſcum vna eritis ex veſtris partibus bellum thurcis inferendo: alioqn ſi vos nō intenditis hoc bellum ſuſcipere: nos ad exoluenda ea q̄ ꝑmiſimus nullo modo ſumus obligati. Quobrem rogo vt omnibus rebus poſtpoſitis: velis ad hoc bellum intendere: nec te diſtrahant aut diuertant a tam ſancto propoſito alia quecūqʒ ſint obſtacula quemadmodum ego feci: qui ſi difficultatibus q̄ mihi occurrebant intēdere voluiſſem: nūqʒ domino patriarche noſtro paruiſſem: cuius opera ⁊ mādato hic noſtra liga et concordia inter nos facta eſt. Nunc vero licet in quibuſdam rebus temporalibus mihi damno hec concordia fuerit: tamen contentiſſimus ſum illud peregiſſe: cum ſpirituale a deo premium propter hoc expectem. Impreſentiarum aliud ad te nō ſcribo quoniā mitto ad te oratorem meum vna cum domino patriarcha noſtro cuius verbis fidem adhibeas: q̄m ex ipſo omnia poteris cognoſcere habeaſqʒ eum commendatum: ⁊ vt des illi tuas literas reſponſionis te oro: vt poſſim intelligere tuam ſñiam ⁊ opinionem. Uale in xp̄o. Data in caſtris noſtris ꝓpe tentorium. Anno .M.cccclix. die .v. nouembris.

Oratio legatorū orientalium ad ducē burgūdie ad bellū cōtra thurcum congregandum. Epiſtola .cccxciiij.

Ecce magi venerunt ab oriente ad ſtellam quam viderunt in occidente. Si hodierno die chriſtianiſſime princeps de priuatis rebus aut parū neceſſarijs eſſes apud tuam dominationem verba facturus: non auderem profecto ſine animi commotione quadam aut formidine dicere. Non enim ignarus ſum quāta tue celſitudinis diuina ſapientia toto terrarū orbe celebrata ac diuulgata: ⁊ mee tenuitatis minime ſum oblitus. Ceterum quotiens breuis huius oratiōis noſtre neceſſitatem ⁊ publicam ſanctiſſime religionis vtilitatem mecum conſidero: totiens animi timorem atqʒ formidinem abijcio. Uellem noſter religioſiſſime princeps: vt dignitati ac magnitudini rerum de quibus impreſentiarum agitur par eſſet oratio ⁊ ingenium. Sed quoniam neceſſitate muneris mihi iniuncti id recuſare nō potui: fretus incredibili benignitate ac ſapientia dominationis tue: que acumine ingenij ex paucis multa percipere ſolet: vtcunqʒ potero dicam. Et dicam breuis quam tanta res dici poſſit: quid ſcilicet afferant: q̄d petant hi clariſſimi orientalium principum oratores: quos apud dominationem tuā aſtare vides ⁊ tuam preſentiam auguſtiſſimam intueri. Magnificus dominus Michael de alguri orator ſereniſſimi domini Dauid imperatoris trappeſſundarum excellentiſſimus conſul. Nicolaus orator Georgij Alexandri magni regis perſarum diligentiſſimus in rebus agendis. Machometus machometiſta orator aſſerimberch Thurcumani regis meſopotamie infidelis ſtrenuus miles. Cuſtodiam orator bellicoſiſſimi gorgore ducis georgiane litteratiſſimus. Moratus vautherch armenie minoris orator. Et in primis religioſiſſimus pater ⁊ dominus dominus frater ludouicus patriarcha antiocenus: orator ſanctiſſimi domini noſtri pape: qui quoniam ab ineunte etate in regionibus orientis verſatus ſit: tanto vſu rerum diuinarum ⁊ humanarum pollet: vt conſilio ⁊ auctoritate ſua (qua plurimum valet) apud illas exteras nationes effecerit: vt omnes vniuerſalem pacem ⁊ vnitatem amplecterētur: ⁊ huius legationis potiſſima cauſa fuerit. Sed quia ꝓpter morē diuturni temporis quo apud illas gentes verſatus eſt: non recte tenet vſum ⁊ conſuetudinem latini ſermonis: licet in alijs linguis ſit peritiſſimus: ⁊ ipſi oratores ſint latine lingue penitus expertes. Idcirco voluit ⁊ mandauit vt ego vice omnium mea voce latine eorū ſñiam explicarem: mihi vero cauſam aduentus eorū ad .d. tuam diligentius conſideranti: nimirum illud euangeliū dici poſſe videtur. Ecce magi venerunt ab oriente ad ſtellā quam viderunt in occidente: nō aurum: nō thus nō mirrham (que caduca ſunt) afferentes: ſed alia quedam multo maiora offerētes: pacem ſcʒ et vnionem cum occidētalibus denūciantes: xp̄ianos ad communem fidei noſtre defenſionem ⁊ āplitudinem exhortantes ⁊ te ad decus ⁊ ad gloriam immortalitatē tue dom. illuſtriſſime exuſtitā tes

Ad ſtellam inq̄ veniunt occidentalem hoc eſt ad tuam.d.que cum fidei lumen chriſtianiſſi mū ſem
per extiterit:tum vero iſtis diebus tanto ſplendore effulſit:ad orientem uſqꝫ coruſcans: tum fa•
ma neruulgatiſſima omnium gentium ⁊ nationum tum p̄dicatione.R.d.patriarche vt orientales
principes ⁊ nationes illuminaus:noua conſilia inire:nouaſqꝫ res moliri: ꝓ amplitudine ſanctiſſi
me fidei chriſtiane docuerit ⁊ oratores ſuos clariſſimo lumine ad tuam uſqꝫ p̄ntiam auguſtiſſimā
perduxerit:⁊(vt ſperamus)ampliſſimo lumine vniuerſum orbem illuſtrabit. Non enim caſu aut
repentino quodam conſilio vel temeritate aliqua ducti hi oratores ab illuſtriſſimis principibꝰ eo
rum ⁊ populo miſſi veniunt ad.d.tuam:ſed matura deliberatiōe ⁊ diuina diſpoſitiōe dicunt. Nā
quemadmodū magi illi ab oriente ad ſaluatorē noſtrum deum verū ⁊ authorem religionis x̄p̄iane
ꝑuenerunt:initiū ipſiꝰ ſurgentis fidei ſignificantes:ſic ex hiſdē regionibus principes ad te dei no
ſtri verum imitatorem:pium:pacificum:⁊ religioſum principem patronum ⁊ cōſeruatorem illiꝰ ſan
ctiſſime fidei confugiunt:ꝓclamant ⁊ inuitant vt ꝓ vetuſta conſuetudine tua vnam ſecū nō ſolū
illam tuearis:que a barbaris ignominioſe vexatur ⁊ laceratur:ſed exonerare ⁊ amplificare velis ⁊
domum ſanctam hierſm a fediſſima infidelium ſeruitute liberare:quemadmodum eam ſuperioribꝰ
temporibus religioſis viris coli inhabitariqꝫ curauiſti. Nam lꝫ nonnulli principes chriſtiani pace
eorū dixerim regio nomine hieroſolymitano ſoleant inſigniri:tu tn̄ nec verbis:ſed re illum titulum
iampridem tibi attribuiſti ac vendicaſti:tum aſpera contra infideles gerendo bella:tum chriſtia•
nos homines ibi degentes ac commorantes opibus annuiſqꝫ ſumptibus ſuſtentando. Sed cum
hec luce meridiana clariora ſunt:⁊ in ore omnium gentium ⁊ nationum verſentur:non ero impēſen
tiarum in his exponendis occupatus. Veniam ad piam ſanctamqꝫ deliberationem principū oriē
talium qui ſuperioribus annis tum propter antiqua odia que inter ſe exercebant acerrima gere
rent bella:tum authore ⁊ perſuaſore.R.d.patriarcham.pacem ⁊ vnionem expetinerunt:fedus ac li
gam omnes iecerunt:⁊ tum contra ceteros chriſtiane religionis inimicos:tum maxime contra tur
culentiſſimum ⁊ immaniſſimum thurcum conſtantinopolitanum chriſtiani nois inimiciſſi mū:ad
mirabili quodam conſenſu coniurauerunt:ꝙ facile ſe deliberaturos hoc tempore pro cōperto ha•
bent:ſi modo ex iſtis occidentis partibus bellum vel parum illi moueatur. Cogitantes igitur ipſi
principes diu multumqꝫ:ad quem potiſſimum occidentis principem ꝓ tanta re peragenda mitte
re deberent:occurrebat in primis illuſtriſſima.d.tua que multa pro fide ⁊ chriſtianorum vtilitate
communi clariſſima ſanctiſſimaqꝫ facinora peregit. Itaqꝫ communi omnium vtilitate atqꝫ ſentē•
tia poſtq̄ rem matureinter ſe examinauerunt:cōmunibuſqꝫ copiis maximum exercitum cōparue•
runt:nonnulliſqꝫ principibus infidelibus thurci tamen cōſtantinopolitani inimiciſſimis onera ſe
cum adſcitis ac confederatis:decreuerunt tandem mittere ſuos oratores cum literis ⁊ nūciis ad
omnes principes occidēta.ſed in primis ad illuſtriſſimam potentiſſimamqꝫ.d.tuā tanq̄ ad auto•
rem ⁊ principem huius belli,felici auſpicio gerendi. Mandaueruntqꝫ ipſis oratoribus vt primo
denuncient tibi quid ipſi principes in oriente perfecerint. Deinde te orent ⁊ ꝓteſtentur vt cum ſis
ſacri baptiſmatis fonte renatus ⁊ chriſti ſaluatoris nomine inſignitus:⁊ inter chriſtianos princi•
pes maximus ac potentiſſimus:tante cōmoditati tibi diuinitus oblate deeſſe noli:immo ad defen
dendum ⁊ amplificandum chriſtianum nomen cum ſumma laude ⁊ gloria nominis tui te p̄mptiſſi
mum ac benigniſſimū prebeas. Hec magnanime princeps oblatio non eſt profecto contemnenda
nec vllo pacto negligenda:in tanta preſertim animorū gentium omnium orbis terrarum cupidita•
te atqꝫ ardore belli ſuſcipiendi:cōtra impiiſſimos hoſtes ſaluatoris noſtri ieſu chriſti ⁊ violatoris
gentium. Verum quia chriſtianum nomen e terra delere ⁊ penitus extinguere omni conatu viri•
buſqꝫ nituntur:nec aliud commodius tempꝰ expectare oportet:ecce remotiſſime gentes a noſtro
clymate ſe offerunt:orant:obteſtanturqꝫ(quod nunq̄ auditum nec lectum ſuperiori tempore auſiꝫ
affirmare)teipſum eligunt orientales:inter tot principes occidentis omnes principes:te oēs po•
puli et nationes occidentalium partium ſequentur:te deniqꝫ omnes chriſtiani ſitibundo pectore
et accincti armis expectant:tantum principio opus eſt. Adeo enim chriſtianorum omnium animi
quos audiuimus ad hoc iuſtiſſimum bellum ſuſcipiendum ſunt parati atqꝫ inflammati:vt ſi prin
cipiū aliqđ fiet igēs ⁊ incredibilis hoim multitudo cōfluet ad militandū ſub fortiſſimis ſignis ac
vexillis illuſtriſſime.d.tue. Quid dicam de ſanctiſſimo noſtro pontifice pio.ii homine(vt omnibus
perſpicuum eſt)ingentis animi ac ſapientie:qui pro ſuis in rempubli.chriſtianam meritis: nunc
in terris pro altero colitur deo:profecto dies nocteſqꝫ nil aliud cogitat:nil aliud molitur niſi quo
modo:qua via:quibus mediis thurcum,ipſum immaniſſimum aggredi poſſit: cuius quidem rei
teſtimonio ſunt et clariſſime legationes:quas vt primum pontifex maximus declaratus eſt ad oīs
orbis terrarum principes ⁊ nationes diligentiſſime miſit:⁊ ipſe p̄ter valitudinem ſuam aſperrimo
hiemis tempore dimiſſa vrbe mantuā ſe contulit:quo facilius ibi celebrato cōcilio:cōparatiſqꝫ ſin•
gulorū principū ⁊ populorū copiis cōtra conatū impii thurcii inſurgeret. Principio itaqꝫ opꝰ eſt
qui igitur hoc principium faciet non principium tantū:ſed totam rē perfeciſſe videtur. Sed hoc ⁊

huiuſmodi illuſtriſſime princeps.d.tue ꝓ tua ſingulari ſapientia cõſideranda relinquo. Reuertar
nũc ad oratores noſtros:nihil ipſi poſtulant:nec pecuniã:nec ſubdium regionũ ſuaꝝ:ſed vt tu quẽ
occidentales ſequentur ex hũgarie oris atq̄ cõfinijs thurco conſtantinopolitano bellum inferas
Ipſi vero orientales ex alio latere thurcie(quam nataliam appellant)ipſum vrgebunt adeo vehe
mentiſſime:vt virtute duoꝝ exercituum ex diuerſis lateribus preſſa ceruice manus victas prebere
cogatur:ſed de hoc ſatis. Nam quid ipſi petant quid offerant quid polliceantur ꝙ etiã res ſit fa
cilis:ſi modo aliquod principium iaciatur ſatis certioratã.d.tuam ⁊ literis ⁊ verbis arbitramur.
Itaq̄ ne idem ſepius recenſendo aures tuas in rebus arduis occupatis videar obtundere:illa cõ
ſulto pretereo. Illud vero quod proprium eſt huius orationis noſtre ⁊ votum ac deſiderium oĩm
chriſtianorum minime pretermitto orare ſcilʒ ⁊ obſecrari vt animi tui religionem ⁊ pietatem erga
deum noſtrum(quam ſemper in pluribus difficilibuſq̄ rebus oſtendiſti)nunc glorioſe princeps ꝓ
fide pro ſalute omnium chriſtianorum animum oſtendas:ſuſcipere patrocinium fidei ſanctiſſime.
Sentiant ⁊ male experiantur hoſtes:crucis potentiam ⁊ felicitatem tuam in re militari. Et vt fi
nem aliq̃ faciam:cum nullus ſit preter te cui huius belligerandi ꝓuincia ſi demandanda:q̃ pieta
te religione:qui non minus fortuna:⁊ potentia ꝙ ſapientia:⁊ ingenio atq̄ magnitudine excellis:
qui deniq̄ rei militaris gloria omnes facile ſuperas:qui ſcis paci imponere finem ⁊ parcere ſubie
ctis ⁊ debellare ſuperbos. Incumbe oramus per immortalem deum ad hoc ſuſcipiendum: defende
religionem ⁊ fidẽ xp̄ianam ab incurſibus barbaroꝝ. Uindica ſanguinem tot xp̄ianoꝝ humi ſpar
ſum ⁊ qđ magis dolendum animas tot fidelium xp̄ianoꝝ in ſpurciſſimã ac fediſſimam ſectam ma
chometi ꝓlapſas atq̄ in poſteꝝ euenturas ad fidem ſanctiſſimam reuoca barbaricũ impetũ ac ra
biem inauditam:qua ritu ferarumq̄ omni humanitate ſublata in xp̄ianos truculentiſſime ſeuitũ
eſt:compeſce atq̄ cutere. Neq̄ eo animo quo aduerſus alios hoſtes pugnare ſoles:ſed cum indi
gnatione quadam atq̄ ira:velut ſi ſeruos tuos contra.d.tuam repetere velles. Ulciſcere etiam ali
quando princeps iuſtiſſime tantam ignominiam immiſſam xp̄iano populo ⁊ ſaluatori ⁊ deo no
ſtro:qui vt nos redimeret precioſiſſimum ac ſanctiſſimum ſanguinem effundere non dubitauit: in
directione inclyte olim vrbis ⁊ nunc infeliciſſime conſtantinopolis. Expugnata enim ⁊ in ſeruitu
tem redacta ipſa vrbe que fediſſime ac crudeliſſime geſſerunt truces canes:quanta cedes et cruor
manauerit dictu incredibile eſt:homines partim trucidati:parti acerbiſſimo ſeruitutis iugo ſub
acti ſunt:templa dei religioſiſſima polluta:⁊ tetro machometi ritu fedata:ſanctorum ſtatue in fru
ſtra diuiſe. Imagines vero parietibus depicte partim luto partim ſtercoribus deturpare ⁊ in pri
mis ipſius beate Marie virginis ⁊ matris:vt fidedigno teſtimonio accepturus eſt imago per hoc
nephas ignominioſe tracta:altera diruta:reliquie martyrum porcis obiecte:ſacerdotes occiſi:ma
trone ⁊ puelle ipſeq̄ ſacre virgines rapte. Nobiles vrbis inter vina ⁊ epulas ipſius thurcorũ du
cis crudeliſſimi iugulati:ſimulachrum ſaluatoris noſtri in cruce pendentis in deriſionem atq̄ con
temptum ſputo:luto ac feditate iactatum. O fides:o pietas:quis hec credet. Sunt tñ ⁊ hec mul
to nephandiora in opprobrium fidei noſtre ab illis canibus geſta:nec quicꝙ agende crudelitatis
confictum eſt cã. Sed ſic ſe res habuit:vt ab his qui tantis facinoribus interfuerunt fideliter eſt
relatum ſanctiſſimo dño noſtro ſummo pontifici ⁊ ſacro collegio cardinalium. Sed quid vetera re
cenſemus quaſi deſit aliquod indignum recenter ⁊ nudiuſtertius ab ipſis perpetratum quotidie
de xp̄ianis triumphant:nouas villas oppidaq̄ nanciſcuntur:non enim contenti ſunt victoria mi
ſerrime vrbis conſtantinopolis:vbi cõtra ius faſq̄ ſuꝑbe imperant:crudeliter dñantur:ſed i nos
nephanda dictu moliuntur:noua cõcilia in pectore ſuo volutant:vt ꝓprium ſibi conſtituant impe
rium:leges commutant ⁊ ſua ſanxiunt:omnia iura diuina ⁊ humana peruertũt atq̄ contaminãt:
chriſti vero cultores ⁊ eius morte ⁊ ſanguine redempti ad decus ⁊ ad libertatem nati:⁊ aio quo vi
cti eſſe ſolent:ꝙ turpiſſime per vim per arma ſub ſeruili ac intolerabili iugo premuntur. Quas ob
res inuictiſſime princeps ſi contra furorem ⁊ rabiem inſurgas:primum adeo immortali cuius res
agitur ſupra quã humana lingua dici poſſit:mirum immodum glorificaberis. Deinde amicis tuis
⁊ his qui pro tua celſitudine te colunt ⁊ obſeruant charior indies efficieris. Inimicis vero tuis(ſi
qui forte ſint)terrorem ⁊ formidinem non paruam incuties. Et demum deo nihil acceptius:ni
hil terris preſtantius:⁊ maximo xp̄ianiſſimoq̄ principi dignius agere poſſes:ꝙ omnia miſſa face
re ⁊ omni cura ⁊ cogitatione de omni republica xp̄iana bene mereri. Omnes profecto xp̄i cultores
qui ſunt : quiq̄ futuri erunt vt grati ⁊ memores vt iure optime eſſe debebunt:glorie ac ſapientie
tue fauebunt:⁊ ꝙ reipublice xp̄iane tm̃ conſilij:ingenij tui oſtenderis:in tanto ac tam communi bo
no:immortales atq̄ ingentes gratias habebunt:nomenq̄ tuum ad ſydera tollent. Adde etiam ꝙ
ſi iuxta philoſophorum ſententiam omnibus qui patriam conſeruauerint adiuuerint:auxerit cer
tum eſt in celo diffinitum locum eſſe:vbi beati ſempiterno euo fruantur quid tibi pijſſimo ac xp̄ia
niſſimo principi pro maximis ac ampliſſimis meritis in rempublicam debebit ꝓfecto immortalia
atq̄ ſimul perpetua vtriuſq̄ vite premia comparabis. Et ſtella que in occidente clariſſima viſa eſt

que ſemꝑ in fide xp̄iſtana reſplendunt: orientales illuminabit: ⁊ oratoribus iter oſtendet: ⁊ perēni lumine vniuerſum terraꝝ orbe illuſtrabit ꝑ infinita ſecula ſeculoꝝ. Amen.

¶ Conetur ducē burgūdie inſtigare cōtra palatinū rheni et ep̄m magūtinū ꝓpter trium principū captiuitatem Epiſtola. cccxcv.

Pius ep̄s ſeruus ſeruoꝝ dei Dilecto filio nobili viro Philippo duci burgūdie. S. ⁊. a. b. Scripſeramus ſuperioribus mēſibus chariſſimo in xp̄o filio Frederico romanoꝝ impatori Auguſto q̄ potuimus accuratiꝰ: vt cāꝫ defenſionis eccleſie magūtine amplecti vellet ac operā daret liberationi venerabilis fratris noſtri Georgij ep̄i metēſ. ⁊ dilectoꝝ filioꝝ Caroli marchionis badēſ. ⁊ vlderici comitis virtemburgēſ. qui ſuperiori eſtate rebus aduerſe geſtis a Frederico comite palatino rheni capti extiterūt. Requiſiuimus ſuam ſerenitatem vt aggredi vellet hec opa in qbus ⁊ laudem ⁊ gloriaꝫ ſibi parere poſſet. Scripſit nobis nuꝑ ſua ſublimitas aīm que ꝓ optū quidē ⁊ optime diſpoſitū demōſtrauit. Adiecit aūt inter cetera nōnulla de peruerſo ꝓpoſito palatini predicti: cūq; acceſum contra honorē noſtrū ⁊ apoſtolice ſedis eſſe ſignificauit: q̄q; poſt inducias nurēberge initas inter ipſos idē palatinus aſtu ⁊ dolo nonullis principibus ⁊ p̄latis ac cōitatibus ſe coniungere ⁊ colligare nixus eſt eo ꝯſilio: vt ap̄licam imperialēq; dignitatem ꝑ dānabili ſua libidine confundere ⁊ peſſundare poſſet. Suadetq; imperator obuiandum eſſe tanti iniquitati: ⁊ ad conſeruationem vtriuſq; dignitatis p̄ ceteris vnaꝫ ⁊ expeditam viam nobis obtulit: qua via vna opera occurri poſſit malignitati palatini ⁊ cōplicū ⁊ liberatio ep̄i metēſ. alioꝝq; captiuorum procurari. Ea eſt vt nos ſimul cum ipſo imperatore cōi nomine nobilitati tue aut dilecto filio Carolo nato tuo: contra palatinum ⁊ dietheꝝ de vſemberech et comitem de Catzē hellēboge et illis adherentes ac ſequaces capitaneatum committamus: litteraſq; apoſtolicas cum cenſuris ⁊ penis eccleſiaſticis ad coercendum rebelles: et hoſtes cōcedamus. Placuit nobis ⁊ placuit imperatoris conſilium: idq; amplecti animo decreuimus. Sed q̄a neſcimus que ſit in hac re intentio tue nobilitatis: deliberamus prius ad te ſcribere vt nobis ſignifices quid intendas. Nam ſi nouerimus tibi cordi hanc rem eſſe alacri animo: capitaneatū huiuſmodi: vt imperator cēſet deferemus. Nobis enim gratum ſupra modum futurum eſt: vt nobilitas tua aut filius tuus onus ipſum aſſumat: vt ⁊ vt aſſumere velit affectuoſe hortamur ac requirimus Id etiam poſtulantes vt ſuper eam rem tuam intentionem nobis notam facias ſi eam acceptandam duxeris: nos confeſtim literas apoſtolicas ad te tranſmittemus. Confidentes nihilominꝰ q̄ propter hoc non deſeres religionem chriſtianam: quin ei contra thurcos (vt ſepe pollicitus es) auxilia opportuna ipſe preſtes. Erit igitur prudentie examinatis rebus id conſilij capere quod dignū ſit tanto principe: ⁊ quod tibi ⁊ domui tue laudem ⁊ gloriaꝫ afferat. Ceteꝝ ex ipſis impatoris literis leto animo accepimus eū decreuiſſe: noſtra p̄ſertim contemplatione concedere tibi regales inueſtituram: ſuper quo in tui fauorem ſepius ad celſitudinem ſuam ſcripſiſſe meminimus. Et nō ſolum hoc facere deliberaſſe: ſed etiam affinitatem tecum contrahere ratione filij ſui ⁊ filie tui nati: ac tibi vicariatum imperij in terris gallicanis vltra rhenum concedere ſtatuiſſe: quod profecto nobis eſt gratiſſimuꝫ. Idq; ſerenitati ſue ⁊ generoſitati tue proſperum ⁊ felix eam optamus: ad pacem ⁊ perpetuam conſolationem vtriuſq; veſtrum ac ſedis apoſtolice ⁊ chriſtiane religionis cōſeruatione ⁊ augmentum. Datum rome apud ſanctum petrum. Anno incarnationis dominice. m. cccclxij. iij. kl'. februarij pontificatus noſtri anno quinto.

¶ Hortatur ducē burgundie vt voto ⁊ ꝓmiſſis ſatiſfaciat: ⁊ ſecū bello interſit contra thurcos. Epiſtola. cccxcvj.

Pius epiſcopus ſeruus ſeruuorum dei Dilecto filio nobili viro Philippo duci burgundie. S. ⁊. a. b. Rumor ad nos delatus eſt nobilitatem tuam que magno et alto animo Italiam petere cum valida claſſe ac deinde in expeditionē contra thurcos immanemq; beluem machometemq; chriſtianum ſanguinem fuiſſe ſiue ſitientem nobiſcum proficiſci promiſerat: mutato concilio domi remanere: certumq; bellatorum numerum qui tuam vicem impleant mittere. Dubia res nobis eſt nondum veritate comperta: neſcimus an quid refertur credere debeamus: fidem exposcit ſcribentis auctoritas: de quo ⁊ timor exoritur qui et magnus eſt: ⁊ habere ſe grauia teſtimonia dicit. Cōcreſcat cōſtantia tua ⁊ votū: ⁊ ꝓmiſſio: ⁊ honor ⁊ ipſa rerum neceſſitas. Nouimus te conſtantem eſſe ac perſeuerantem in propoſito: diu meditari ſoles: ac deliberare anteq̄ aliquod magni decernas. Decretum inconcuſſum ſeruare. Non eſt

veriſimile ꝙ de ꝓfectione tua iam pridem cõſulto ſtatuiſti nunc mutatũ ire. Scimus aũt multos et
magnos viros poſtq̄ audiuere te venturum conatos fuiſſe tuã profectionem impedire: multaſq̄ tibi
vel rationes vel cauſas expoſuiſſe cur nõ eſſet veniendũ. Inter quos ⁊ ſoror tua nobiliſſima ⁊ chariſſi
ma ⁊ amãtiſſimus filius tuus (vt relatũ eſt) diſſuadẽtes inter verba fecere vehemẽtius precibus tene
ras lachrymas ac ſuſpiria miſcẽtes: nec te tam flectere potuerunt. Manſiſti penes tuã ſentẽtiã ſo
lidus ⁊ immutabilis ſicut annoſa quercus borealibus fruſtra cõcutit̃ ſpiritibus: aut aſpera cautes
aſſiduis incaſſum agitur ꝓcellis: nec loco ſuo dimouet̃. Ita ⁊ cõſtans anim⁹ tu⁹ eo pricipe dignus ſua
ſionibus q̃buſcũq̄ relictis vſq̄ in hanc diẽ ꝓpoſitũ ſuũ tenuit. Non eſt credibile perſeuerentiam
tuam nunc periſſe. Accedit votũ publice factũ ꝙ ſui natura inuiolabile eſt tanq̄ deo debitũ. Voue
te inquit ſcriptura ⁊ reddite. Non eſt fallendũ numen dei: ſi ſeruanda eſt hominum fides: q̄to magis
deo perſtringere vota impune nõ cedit. Ipſe deus dñs eſt ⁊ iudex: nec decipi põt: tua nobilitas non
cõſueuit homines fallere verax ⁊ dicti ſui tenax. Non eſt cur credamus te modo i voto tẽ ſolenni: tã
publico: tam ſancto a tua bonitate recedere ac mutare naturã. Obſtant et promiſſa tua ferrarienſ.
epiſcopo nomine noſtro ad te miſſo facta. Tenes memoria que illi dixiſti: cum te lectulo decũbẽtẽ ⁊
egritudine laborantem inuenit: affirmaſti ſanitatem cum illo ad te miſſam ⁊ omnia facturã tuã no
bilitatem pro defenſione fidei: miſſuramq̄ in breui legatos cum poteſtate concludendi tam de tran
ſitu tuo q̄ de rebus alijs ad expeditionem neceſſarijs. Venere legati tuiviri preſtantes ⁊ in conſilio
tuo primarij qui nos tybure conuenientes inter prima colloquia percunctati ſunt a nobis: an adhuc
profecturi eſſemus quod tibi per ferrarienſem epiſcopum fuerat ſignificatum: hoc eſt an perſonali
ter contra thurcos in bellum profecturi eſſemus: Reſpondimus nihil nos eſſe mutatos venturoſq̄ ti
bi proculdubio futuros comites: quo dicto ſubintulere legati ſe habere in mandatis vt affirmarent
nobis excellentiam tuam aut venturã ad nos eſſe: ⁊ in ſancta profectione ituram aut in itinere mori
turam. Credimus oratoribus tuis: ⁊ adhuc credimus. Secuta eſt promiſſio in conſiſtorio publico fa
cta: aſſeuerunt oratores tui in magno conuentu rome coram nobis te prorſus venturum: nec vllo pa
cto remanſurum domi: niſi tale impedimentum intererit quod toto mundo iudice legitimum eſti
metur: vulgata eſt per orbem fama nobiliſſimum ac potentiſſimum burgundie ducem ſtatuiſſe
vna cum romano pontifice bellum thurcis inferre: totiſq̄ conatibus defenſionem religionis ample
cti. Audiuit tota chriſtianitas hanc tuam promiſſionem: crevere exinde animos veneti atq̄ in
thurcos multo quam prius audatiores effecti ſunt. Hungaris ſpes pulcherrima iniecta eſt: qua
ſe tandem de immaniſſimis hoſtibus vlciſcantur regnumq̄ ſuum perpetuo thurcorum moleſtia libe
retur. Grecia tota omnis illyricus tractus de libertate cogitare cepit: thurcorum animos non
paruus inuaſit metus. Tanta eſt nominis tui eſtimatio: quis nũc arbitretur generoſitatẽ animi tui
poſt tot promiſſiones ac ſpem tantam de re preſtita m velle mutare conſilium: triſteſq̄ fideles chri
ſti populos reddere: et letoſq̄ crucis hoſtes. Nullum interceſſit impedimentum quod mundus le
gitimum iudicat: immo nec tuipſe excuſationem vllam indicaſti ſufficientem: quippe ꝙ neq̄ ſenium
neq̄ debilitatem tui obijceres: atq̄ idcirco te rememorari conatibus aſſeruiſti. Nunc te ob has
cauſas aut alias remanſurum putet: qui excuſatum ſenſerit non excuſante mundo. Vbi honor vbi
eſtimatio tua remanet: quid dicet populus. Nonne illuſos ſe omnes chriſtiani cenſerent Inclv
ta francie domus honorem ſuper ceteris rebus antepoſuit. Nec tu francie ſanguinis vnq̄ fuiſti
prodigus. Nunquid aduerſus honorem ſepe facere magna ſubijſti pericula: aut nunc potiſſime qõ
hactenus conſtantiſſimus: et promiſſi dictiq̄ tenax atq̄ obſeruantiſſimus fuiſti. Nihil apud te iu
uenem honore charius fuit: non eſt ꝙ modo in etate matura: ⁊ cum maxime ſapis honoris contem
ptorem putemus: cuius nobis ſola vel paucis alijs relicta eſt ſemper voluptas: confidimus preterea
te pro tua prudentia non ignorare q̄ periculoſa ſit illa domi remanſio: q̄tũ rebus gerendis noceat: q̄
tum chriſtianos debilitat: q̄tum robur adijciat hoſtibus. Nam quia audito aduentu tuo exterriti
erant cognita remanſione cornua erigent: ⁊ in ſanctũ euangelium ferocius inſultabunt nobiſq̄ amã
tiſſime fili ſi verum fuerit quod arbitrari non poſſimus mutati conſilij tui famam haud paruã affer
ret. Nam ꝙ de victoria belli ſpem prope certam conceperamus: te nobis deficiente rem dubiam cer
nimus. Veremur ne tuum exemplum ſequentes ſocij ſremiſſiores efficientur: atq̄ querent cum ho
ſte conditiones vt eſt natura mortalium regni q̄ fidei tenatior: nec tua auxilia ſine te tuum ſatis im
plere officium poterunt: nullus exercitus tuus tantus eſt quanti tuipſe: nihil tantum valet in bello
q̄ auctoritas et ſepe iam vincit opinio. Tu ſi nobis deſis cuius nomen eſt apud formidandos ⁊ apud
noſtros honoratiſſimum: facile intelligis q̄tum rebus gerendis officias. Non eſt igitur cur opprime
ris te conſilio mutato velle domi manere: qui ſepe dixiſti: et ſi tibi moriendum eſſet in hac profectio
ne venturum te: tamen q̄uis ſi venias (vt confidimus) in domino vita tua longior erit: et validi cor
poris: et redibis cum gloria domum victor hoſtium: chriſtiane religionis conſeruator. In domo
timenda eſt ira dei: ſcis quotiens infirmitates quaſi monitiones quedam te inuaſerunt: tu teipſũ
monitum dixiſti fuiſſe: vide quid agas: caue ne monitiones domini irritas facias. nec preferas huma

na mandata diuinis. Nos quidem niſi aliud audiamus expectamus excellentiam tuam cum deſi-
derio: ⁊ te venientem percupide videbimus et amplectabimur: tecum proficiſcemur in hoſtes: quib⁹
tota italia comes erit. Decretum enim noſtrum de decimis viceſimis ⁊ triceſimis ⁊ indulgentijs ab
omnibus italie potentibus receptum eſt: et omnes auxilia pro ſuis facultatibus ꝓmittunt: nec flo-
rentini deſunt viri prudentia potentes et opibus: q̄uis de his aliquando fuerat dubitatum: nūc cer-
tum eſt eos egregie in thurcos de expeditione laturos opem. Nobilis vir Franciſcus ſfortia dux me
diola ſi. vnum ex filijs ſuis ſe nobiſcum promittit: et cum eo equitum peditumq̄ validum. Succeſſu-
ra ſunt omnia te venturo quemadmodum ſperamus ex voto: ꝙ ſi deo permittente propter peccata
noſtra tuus aduentus fuerit impeditus non tamen iter noſtrum retardabimus. Et q̄uis non fuerit
profectio noſtra promiſſa niſi te veniente. Ibimus nihilominus nec fraudabimus ſua ſpe populum
chriſtianum: faciemus quod promiſimus: et vltra q̄ promiſſum eſt. Nemo dicturus eſt: hoc promiſit
pius pontifex et non fecit. Iturum ſe dixit et non iuit. Magnifica verba protulit et non compleuit.
Ibimus auctore domino: mare intrabimus: in hoſtes nauigabimus: pro victoria nominis chriſtiani:
pro defenſione fidei totis viribus nitemur. Non grauis etas nos retinebit: non impedita morbis ar-
teticis membra: non parſimonie eccleſie cura: non pericula maris: non mortis metus. Scimus mori-
endum nobis eſſe: nec honeſtius vnq̄ vitā finiri poſſe q̄ in exercitu pro xp̄o ſaluatore ⁊ eius lege decer-
tante. Si chriſtiani principes populiq̄ auxilio fuerint: neq̄ pro fide laborantes deſeruierint: nihil
eſt ꝙ de victoria deſperemus. Si minus non deerit vt confidimus: ipſe deus ⁊ ſaluator ieſus chriſtus
cuius res igitur. Conſueuit enim diuina pietas in ſe ſperantes haud quaquā deſerere: cui tam faci-
le eſt cum paucis q̄ in multis vincere: et ibi cepit diuinum repetitum preſidium vbi humanum deficit
auxilium. In deo ſpem noſtram collocabimus: ipſe ſi vult victoriam nobis elargietur. Et ſi aliter ma
ieſtati ſue placuerit: ſatis erit nobis pro defenſione religionis q̄tum facultatis datum fuerit eo pro-
ceſſiſſe. Iuſtus eſt dominus deus: nec vltra q̄ poſſunt homines exigit. Nobis cauendum eſt ne diui-
ne voluntati aduerſemur: et ne populos illuſiſſe videamur: Cumq̄ vulgata ſit noſtra profectio: dabi
mus operam vt opinioni hominum ſatiſfaciamus: diuineq̄ voluntati pro noſtris viribus paremus
tuam nobilitatē exorantes: ac per viſcera miſericordie domini noſtri ieſu chriſti in charitate vera per
fecto corde obſecrantes: vt et tuipſe idem facias: nec promiſſis tuis deo maxime nobiſq̄ factis defi
cias. Memineris domini dei tui: et q̄ta ſuſceperis ab eo bona: nec velis ingratus videri: nec verba
cuiuſpiam pluris perficias q̄ dei mandata. Conſule honori tuo ⁊ anime tue: nec expeditionē fruſtra
re quam fideles de te populi habent. noli auferre ſpem quam nobis prebuiſti conſolare nos ⁊ vniuer
ſam plebem xp̄ianam: vt deus ⁊ pater domini noſtri ieſu chriſti et deus totius conſolationis cōſolet
te in omnibus aduerſitatibus tuis feliciter. Et quod reliquum eſt temporis in hoc ſeculo deo offert
et conſecrat vt tandem in altera vita ſui regni participem te faciat. Cupimus ſuper his: vt quampri-
mum nobis reſpondeas. Datum ſenis. viij. kal'. aprilis. Anno. Milleſimo. cccclxiiij. pontificatus no-
ſtri Anno ſexto.

Reſpondet excuſationi et minis palatini. Epiſtola. cccxcvij.

Pius epiſcopus ſeru⁹ ⁊c. Nobili viro Frederico comiti palatino ſacri imperio ele-
ctori ſalutem. Quia te dilectum de morte filium non vocamus: neq̄ benedicimus
tibi faciunt opera tua qui et eccleſie maguntine bona ad te detrahens aduerſus
apoſtolice ſedis mandata ditero priuato ⁊ anathematizato iungere arma non eſt
veritus: ea vlterius publica edicta ponere ne quis literas noſtras in tuis terito-
rijs vel publicare vel exequi audeat: mortem ei comminatus qui contrafecerit: q̄
nihil eſt aliud q̄ prime ſedi: et ieſu chriſti vicario rebellare: quibus ex rebus q̄uis
non a nobis ipſo tū iure excommunicatus es: ⁊ extra xp̄i eccleſiam factus. Neq̄ dilectus filius ap-
pellari potes: neq̄ benedictionis capax haberis: nec tua te tuentur edicta: nec inhibitiones q̄bus
apoſtolica decreta prohibes ad te deferri. Non flumina: non montes: non muri aut alie queuis mu-
nitiones excōicationis ad te additum impedire poſſunt: dei flumen eſt apoſtolicum anathema:
cui nulla poſſunt arma reſiſtere. Tu longam ep̄l'am ad nos ſcripſiſti vt excuſares quod feciſti: ſ; quā
ti momenti ſint que dicis deus nouit ⁊ tuipſe ſcis: nec ignoramus. iudicat te ꝯſcientia tua· que te cā
moueri ditero tuo prius inimico auxilium preſtare contra iuſticiam. omnes intelligunt. Potes mul
ta dicere: ſed veritas in ſuo loco manebit. Petis ne credamus inimicis tuis: neue cauſam tibi
demus querendis remedia: quibus defendi poſſis: et arroganter aliqua per minas ſubnectere
videris. Nos ſolum operibus credimus: et ea que palam videmus non poſſumus non credere:
tua offenſio notoria eſt et manifeſta rebellio. Si te volueris emendare vt bonum filium decet apo
ſtolicis obedire preceptis: vtemur pij patris officio: nec redeuntem filium aſpernabimus quin po
tius vitulum ſaginatum aponemus: ſicut in euangelio erga filium prodigum feciſſe legimus bo
num patremfamilias: quod ſi perges apoſtolicam ſedem impugnare: et eius decreta contem-

nere:ſentics romanam eſſe maio:em eccleſiam q̃vel tu ſi vel quicunq̄ alius qui tibi opez offerre vo luerit. Pꝛudens es ⁊ noſti q̃ poſſunt aduerſus te fieri ⁊ plane intelligis:quia nō pōt vinci veritas:⁊ ꝙ iniuſte agenti nulla ſatis tuta poſſunt inueniri pꝛeſidia. Datum rome.vij.kal'ſ. Martij.

¶ Notificat pariſienſibus ſe papam electum et pꝛecatur ꝓ ſe oꝛare:vt digne ſubminiſtret. Epiſtola.cccxcviij.

Pius eps̄ ſeruus ſeruoꝝ dei Dilectis filijs vniuerſitati ſtudij pariſienſis. S.⁊.a.b. Pius miſericoꝛs de⁹ noſter vniuerſe cꝛditoꝛ creature: q̃ ſapia fun dauit terrā:oia oꝛdinās celeſtia ⁊ terreſtria:ſacroſctā romanā eccl'iaz ea complectitur charitate:vt ꝑ ſucceſſiuā vicarioꝝ ſuoꝝ mutationē nulla ad uerſus eam pꝛocella:nullus pꝛeualere poſſit ſpūs tempeſtatis. Sane feli cis recoꝛdationis Caliꝛto papa.iij.pꝛedeceſſoꝛe noſtro de huius moꝛtalis vite valle.viij.ydus auguſti ad celeſtem patriam euocato.⁊ ipi⁹ funeris ac exequiarū celebꝛatiōe ſolēni ac debita ſubſecuta. Nos vna cū frib⁹ noſtris ſancte romane eccl'ie cardinalib⁹ de quoꝝ nūero tunc eramus :rome ī apo ſtolico palatio apud ſancti. Petri apoſtoloꝝ pꝛīcipis baſilicā: ī quo dict⁹ ꝑdeceſſoꝛ habitauerat:ac debitū nature pſoluerat:modo ac tpe ꝯgruis ꝓ futuri creatione pontificis curauim⁹ ꝯuenire:nobiſq̄ cū eiſdez fratribus ſub deliberationis magne negocio quā tante rei qualitas exigebat aliquādiu tractātibus:tandem ipſi fratres lȝ potuiſſent in alios maioꝛis meriti ꝯſentire:tamē ſcti ſpūs(a quo ſancta romana vniuerſalis eccl'ia xp̄i ſpōſa regi tur)infuſione:ipſoꝝ animos ſic afflante:ad perſonam noſtram dirigentes : vnanimiter vota ſua nos tunc tituli ſancte Sabine pꝛeſbyteroꝝ cardinalē:neſcimus quo occulto hec nobis tremendo iudicio ad celſitudinis apoſtolice faſtigiū ꝯcoꝛditer elegerūt. Nos aūt imbecilitatis noſtre conſcij:noſtrarū paruitatem virium ad tanti oneris ſarcinam digne ꝑferendam agnoſcentes: poſtq̄ diu quid agēdū foꝛet agitauimus:tandem ꝯſiderantes romani pontificis electionem nō ab hoibus ſed a diuina iſpi ratiōe ꝓcedere:cuius nō licet reſiſtere voluntati:ſperanteſq̄ eum qui ab initio fundatiōis eccl'ie in firma mundi elegit vt confunderet foꝛtia:vires ſuas nobis ad tanta gubernacula ſublimi ſtratuꝝ:cu pidi bene agere ⁊ pꝛodeſſe potius q̄ pꝛeeſſe:in ſpiritu humilitatis colla ſubmiſimus iugo apoſtolice ſeruitutis Quapꝛopter deuotionē veſtram pꝛecamur:quatenus omnipotentem deum inſtantius ex oꝛetis:a veſtriſq̄ oibus exoꝛari curetis:vt nos per ſuam gratiam roboꝛet ⁊ dirigat in agendis. Nos enim pꝛo noſtre erga vos mentis affectu diſpoſiti ſumus:in caſibus occurrentibus veſtram deuotio nem ſpecialium gratiarum pꝛerogatiuis ⁊ alijs beneplacitis q̄tum cum deo poterimus confouere. Datum rome ad ſanctuȝ petrum. Anno incarnationis dominice .M.cccclviij .pꝛidie nonas ſeptem bꝛis pontificatus noſtri anno pꝛimo.

¶ Uocat pſonaliter ꝯgregatōi mantuane itereſſe:aut legitio īpedi mēto ꝑpedito oꝛatoꝛes cū pleno mādato illuc mittere. Epl'a.cccxcix

Pius eps̄ ſeruus ſeruoꝝ dei Chariſſimo in chꝛiſto filio Karolo francoꝝ regi illuſtri S.⁊.a.b. Ut pſoluemus oīpotenti deo ⁊ fideli populo vim ab infidelibus patiē ti id cuius cauſa ad hanc ſedem ſumus aſſumpti:de venerabilium fratrum noſtro rum ſancte romane eccleſie cardinalium conſilio ⁊ aſſenſu per certas noſtras lit teras quas celſitudini tue pꝛeſentibus mittimus:omnes reges ⁊ pꝛīcipes catholi cos ad dietem ſolemnem mantue velvtini in pꝛoximis kalend. Iulij celebꝛandam apoſtolica voce duximus cōuocandos:ſtatuendo ꝯcedente altiſſimo eo loco eodē q̄ tempoꝛe ibidem perſonaliter adeſſe impedimentis poſthabitis que circunſtāt nos vndiq̄. Et ſi erga ea mens tua fuerit ſemper ad tuendum nomen ſanctum dei:et non apoſto lice ſedis nec cuiuſdam alterius exhoꝛtatione multum egueris:tamen quia hec nō ſolū nobis eſt cō coꝛdi:ſed dominico gregi in pꝛimis neceſſaria:ſublimitatē tuā hoꝛtamur in domino:⁊ per illud ſctm̄ baptiſmū in quo in chꝛiſto renatus es ⁊ nomen chꝛiſtianū geris:requirimus:vt velis per os noſtrum vocatus:abiectis reſpectibus oibus qui pꝛo honoꝛe dei nō ſunt attendendi:ad eadem loca ⁊ ad diē pꝛeſcriptum perſonaliter intereſſe. Etenim cum vicarius ieſu chꝛiſti in terris hoc agat:queȝ recte va dentem ſequi chꝛiſtianus popul⁹ debet:nō debent pꝛīcipes terre grauē ſibi ducere laboꝛem ab illo ſu ſceptum amplecti. Habitus es chariſſime fili deuotiſſimus pꝛinceps fidei:et religionis noſtre pꝛe cipuus:nec immerito ob chꝛiſtianum nomen egregie a pꝛogenitoꝛibus tuis defenſum:nomē xp̄ianiſ ſimi ab illis hereditarium habes. Accedit potentia ſingularis que ideo omnipotens deus inſigniri te voluit : vt eſſet qui tempoꝛe neceſſario quale nunc imminent : illam ad pꝛotectionem ſui gre gis conferret . Erit(vt in domino confidimus)aduentus tuus maxime ad hoc ſalutare opus vti litatis:non eo ſolum ꝙ ſapienti conſilio tuo dirigere tanq̄ molem gloꝛioſiſſime poteris:ſed quia gen

tes et regna audientes xp̄ianiſſimum regē francorum relictis ſedibus ſuis ad agendam ⁊ tuendam communem cauſaꝫ altiſſimi cum romano pontifice conueniſſe: erubeſcent ipſi exemplum tuū non ſectari: vt pene ob hoc ipſum plus monenti ceteris omnibus allaturus appareas. Pro deo igitur chariſſime fili: pro commendatione eterna nominis tui: pro compaſſione fidelis populi continue ſeritati thurcorum ſanguinem ſuum fideliter dantis: exaudire clementer velis pias noſtras huiuſmodi preces: et fletu ⁊ lachrymis oppreſſorum nobis impoſitas. Hec enim vera ſunt opera regum: hic campus in quo honeſte decertare ⁊ triumphum vere ſalutis reportare cum gloria poſſimt. Cetera fluxa ſunt et caduca: vix ſolide laudis in ſe habentia: etiam percepe ingrata. Quia ſi caſu aliquo quod deo non placeat carendum nobis erit tua preſentia: et per oratores complere hoc munus conſtituas: requirimus eo caſu celſitudinem tuam: vt cum pleno mandato illos tranſmittere velis: non ad decernenda ſolum ea quorum cauſa vocatus es: ſed ad componendam pacem vel indicendas treugas cum illis cū quibus eſſet tibi forſan contentio: vt demum pacatis vtriqꝫ fidelibus concordius ceptum opus proſequi poſſumus. Speramus tñ conceſſurum omnipotentem deum: vt tua ſerenitas potius ꝑ ſeipſaꝫ ꝙ per oratores ſuos ſit affutura. Attento ꝙ mantuanā ciuitatem tui potiſſimum cauſa deligimus vt vel ſerenitas tua quod primum expetimus vel ſaltem principes aliqui de latere tuo illuc accedere facilius valeant. Hortamur quoqꝫ ⁊ requirimus: vt per preſentem nuncium velit ſublimitas tua optatum nobis reſponſum dare. Datuꝫ rome apud ſanctū petrum. Anno incarnationis dominice. M. cccclviij. tertio ydus octobris pontificatus noſtri anno primo.

Reſponſio regis francie. Epiſtola. cccc.

Beatiſſime pater paucis adhinc diebus beatitudinis veſtre literas per latorem preſentiū ſuſcepimus: earūqꝫ tenorē attente intelleximus. Et quideꝫ in primis perſoluende ſunt ipſi pietatis fonti gratiarū actiones ampliſſime qui hoc tēpore forte triſtiſſimo ad reſarciendas eccleſie ſue ſponſe inmaculate partes labefactas eandē beatitudinē vacare dignatꝰ eſt. Attollendū quoqꝫ primū ꝓpoſitum eius ſalutiferū ⁊ pie exhortationes ſincero animo amplectēde. Verū cuꝫ hec res qua nulla maior pro ſeipſa ſatis exhorare videatur: ⁊ principes catholicos ad id perſuaſos nimirū eſſe credamus: matura ⁊ ſalubri deliberatione conſilij non parum egre conſpiciatur conuocationē ſolēnem prelatorū principū ⁊ aliorū virorꝫ notabiliū eccleſiaſticorū ⁊ ſecularium regni noſtri intra dietā aſſignatam facere: ⁊ tūc que deliberata cōcluſaqꝫ extiterint per noſtros ſolēnes oratores debita poteſtate ſuffultos: eidē beatitudini patefacere plane decreuimus. Porro et ſi in rebus humanis fluxis quidē ⁊ caducis perſepe ſoleant turbationes accidere. In illius tñ miſericordia et pietate ſperandum eſt q̇ neſcit abeſſe pie ſperantibus in ſe: quiqꝫ tantā eccleſie ſue dedit poteſtatem: vt ꝙto grauiſſimis ꝑſecutionibus impiorū ſeuius impugnatꝛ: tāto poſtmodum ipſius miſeratione adiuta: potentior conſurgit in aduerſis. Beatitudineꝫ veſtrā cū hoc ſanctum propoſitum pie credimus celitus fore inſpiratum: ad eccleſie ſue felix miniſterium dirigat ⁊ cōſeruet is cuius vices in terris geris pius ⁊ miſericors dominus. Scriptum ⁊c.

Collaudat de colliſione pragmatice conſtitutionis ⁊ hortatur contra thurcum bellum inire. Epiſtola. ccccj.

Pius epiſcopus ſeruus ſeruorum dei Chariſſimo in xp̄o filio Ludouico regi francie. S. ⁊ a. b. Accepimꝰ ex literis venerabilis fratris nrī iohānis ep̄i attrebateñ. ꝙta eum charitate complexus ſis: ⁊ quampium erga nos ⁊ romanam eccleſiaꝫ geras affectum ⁊ ꝙ ad tollendum de regno tuo conſtitutionem illam que pragmatica dicta eſt: volenti ⁊ erecto ſis animo. Laudamus deum ⁊ ſue maieſtati benedicimus: qui talem tibi mentem dedit. Nam quid aliud dicere poſſumus niſi ꝙ dei beneficio ex maximis periculis liberatus es: et in hec tēpora reſeruatus vt eſſes qui ſuſcepto regno paterno: ſublatis erroribus libertatem ſancte romane eccleſie inſtaurares atqꝫ reſtitueres: et maiorum tuorum equata gloria chriſtiano nomini quietem fundares. Benedictus dominus qui tue perſone cuſtos fuit ⁊ ſpiritum tuum erexit vt cogitares q̇ pia et omni laude digna ſunt. Sic magnus conſtantinus: ſic duo Theodoſij: ſic karolus magnus: ⁊ plures ex tuis progenitoribus: immortale nomen ⁊ inextinguibilem conſecuti ſunt gloriam: quia romanam eccleſiam matrem ſuam debito ſunt honore ꝓſecuti: quorū te veſtigijs inherentem ⁊ diligimus totis precordijs ⁊ laudamus: et omnis te poſteritas celebrabit. Illud auteꝫ inter cetera cōmēdamꝰ ꝙ abſqꝫ cōſenſu ⁊ cōſultatione multorum pragmaticam auferre cōſtituiſti: quēadmodū idē ep̄s nobis ſignificauit. Sapis certe ⁊ regē te magnū oſtēdis q̇ non regaris ⁊ regas. Optimus eñ princeps eſt: q̇ per ſe recta cognoſcit ⁊ operatur: qualem te eſſe ꝯfidimus. Nec ſcriptura q̇ ait: vbi multa conſilia ibi ſalus multorꝫ multitudinē requirit: ſꝫ conſiliorū maturitatē ⁊ digeſtionem que res in paucis

magis ꝙ in multis reperiuntur. Neqꝫ em̄ aut honeſtas aut iuſticia multitudini facile ſuadetur que
varijs affectibus agitata ad prona frequenter inclinat condnſioni: ſubita eſt conſulentius multitu-
do: neqꝫ bene res ſe habet: vbi ſuffragia numerantur: non ponderantur. Sepe eniꝫ fit vt maior pars
meliorem vincat. Facis que decent: qui ſciens pragmaticam eſſe abſqꝫ deo: eam de regno tuo elimi-
nare decreuiſti. Nec vis in deceptationem ducere an fieri debeant que tuipſe facienda nouiſti. Hoc
eſt regem eſſe ⁊ bonum regem ⁊ quem boni ament: mali timeant. Nam qui per alios reguntur: nec
per ſe intelligunt que ſunt agenda: contemptui ſunt. Probamus igitur ⁊ commendamus admodū
que de tua liberatione circa pragmaticam epiſcopus atrebatenſ. ſcribit: hortamurqꝫ vt que propo-
ſuiſti in animo: cito effectu facias: neqꝫ cum poſſis hodie benefacere cras faciam dicas. Hilarem da-
torem diligit deus: que iuſta ⁊ honeſta ſunt nolunt moras. Fac tuam ſapientiam ſicut nos congoſci-
ſcimus: ita ⁊ mundus omnis ꝙ primum cognoſcat: neqꝫ aliquis dicere poſſit diu noluit: quia diu deli
berauit. Quia ſi prelati tui ⁊ vniuerſitas aliquid eſt nobis deſiderent: te mediatore ad nos recurrāt.
Nam ſi quiſvnꝗ pontifex fuit gallice nationi affectus vt multi fuerunt nos certe inter primos repe
riemur: qui nomen ⁊ gentem huiuſmodi honoremus ⁊ diligamus necvnꝗ poſtulatis honeſtis aduer
ſabimur: ſcimuſqꝫ dignum eſſe vt fratribus noſtris coepiſcopis in multis differamus: eoſqꝫ honore-
mus: pariterqꝫ viris doctis: et qui docti eſſe cupiunt in vniuerſitatibus litterarum ſtudia ſectantibꝰ
ſubueniendum eſſe non ignoramus. Ab his enim catholica fides defenditur ⁊ doctrine lumen propa
gatur. Age igitur fili perfice quod i animo geris: et confides nos tibi ⁊ regno tuo amico conceſſuros:
que ratio ⁊ honeſtas ſuadebit. Ceterum quia regina Cypri ad nos ex regno ſuo deiecta: ⁊ ex terris
profecta eſt: ⁊ ad tuam credimus ſerenitatem proficiſcetur: conſilium et auxilium petens. Nam re-
gnum eius ſoldani egyptij gente occupatum eſt. Et quia (ſicut accepimus) machometus thurcoruꝫ
dominus Sꝛeopin ⁊ trapeſuntem ⁊ multas alias in aſia ciuitates ac prouincias de nouo ſibi ſubie-
cit ⁊ in Europam victo: ac timēs eo propoſito reuertitur vt chriſtianitatem proterat ⁊ conculcet: ſere
nitatem tuam rogamus: ⁊ flentes petimus: vt reſpicias in quo ſtatu eſt catholica fides: quomodo ex
vno latere thurci: ex alio ſarraceni vrgent. Pone ante oculos lamentabiles chriſtianorum voces: qui
per aſiam ⁊ greciam in medio nationis peruerſe conſtituti miſerabilibus modis affliguntur. Cogita
in quo loco eſt ſacrum domini ſepulchrum quod inſpicere abſqꝫ machometorum voluntate non poſſu
mus. Sancta terra que nobis lucem fidei prebuit nunc in tenebris eſt: totus oriens plenus eſt ſpurci
tia machometica: que etiam in Europam ſuum virus effudit: inde grecie: hic hyſpanie parte occu-
pata: nec dies eſt in qua mille chriſtianorum anime pereant. Rhodus in periculo et nobis inſula ma-
ris quondam dicat peloponenſiis in poteſtate thurcorum eſt paucis exceptis locis. Epyrus tota ad
eos confluit: bulgaria: valachia: ⁊ rauenna ex parte thurcis parent. Hungaria vulnus expectat:
quia multis afflicta cladibus non poteſt tantos belli motus ſuſtinere: nec eſt qui conſoletur eam. Ti
met victorem machometem iam ſpolijs orientis: et Aſie viribus auctum. Timemus ſane illi genti: ti-
memus ⁊ alijs qui ſunt in hoſtium circuitu: nec nos ſumus qui ſuccurrere poſſimus: voluimus ocu-
los nr̄os modo huc: mō illuc: et luſtratis omnibus chriſtianorum prouincijs nemo regnum nemo prin
cipū nobis occurrit q̄ tante rei ſubuenire poſſit: niſi tu ſolus quē pius deus ſui ppl'i ſaluatorem (vt
confidimus) huiuſqꝫ ſaluauit incolumen: nec permiſit in manus te perſequentum incidere. Tu dei
ope hereditarium regnum in pace conſecutus eſt mortuo patre Philippus burgundie dux clarus
et potens tibi obſequentiſſimus ē: ⁊ ceteri duces et comites regni gloriantur: et tibi ſine ꝯtrouerſia
parent. Ex anglia (ſi volueris) nihil tibi aduerſabitur: hyſpaniam habes amicam. Omnes per cir-
cuitum te venerantur et colunt: ⁊ legationes ex longinquis partibus ac ex ipſa italia te honoratum
et ſalutatum veniunt. Magna eſt gloria tua: magnum eſt dei donum. Intellexit diuina pietas cogi
tationes tuas et multa cognouit in animo tuo propoſita eſſe ad commune bonum: nec dubitamus
quin cum eſſes exul quodammodo a regno tuo tecum ſepe dixeris. O ſi paterno in ſolio aliquando
ſedeam: quanta faciam tibi deus grata. Certe non patiar tuam hereditatem thurcorum inſania la-
niari. Audiuit te deus et omnia tibi aduerſa repulit: planauit iter tuum: et te in aucto regno collo-
cauit excelſum pre regibus terre. Omnia tibi tranquilla dedit ſi quid aliquando intra te deo promi
ſiſti id ſeruato: ſi non promiſiſti: quod non eſt veriſimile: recognoſcere bñficia que accepiſti a domino
deo tuo: qui te filium regem creauit: et regnum cum diu ex terris fuiſti ſumma cum gloria reſtituit:
oſtende te gratum diuine pietati: et pro tantis beneficijs vicem rependo: tolle vt facturuꝫ oratori no
ſtro ſpopondiſti pragmaticam conſtitutionem: et hoc facto quod non eſt difficile: erige te totum in
auxilium chriſtiane religionis contra thurcos. Stude vt expeditio aduerſus hoſtes chriſti fiat. Ex-
hibe te huius rei ducem et caput. Nec dubita cuncta erunt tibi proſpera: hoc eſt negocium te di-
gnum: tibi et gloria ſeruata eſt: nihil eſt in quo te laudabilius exercere poſſis: hereditaria hec tibi
prouincia eſt. Nam pugnare contra thurcos et vincere et terram ſanctam recuperare: et fidem ſal-
uare: et romanam eccleſiam honeſtare: francorum regum proprium eſt: et hec tu commodiſſime pre-

ſtare poteſ: vera francoꝝ ſoboles ſapientia ⁊ rerum experientia preditus in opulento ⁊ pacifico ⁊
potentiſſimo regno ſublimatus. Omnium oculi in te reſpiciunt: omnes afflicti te inuocant: ⁊ nos p̄
ter te non videmus qui hec poſſit preſtare. Ideo ad te vnum recurrimus chriſtiane fidei defenſorez.
Tu ergo et a nobis et a toto chriſtianorum populo rogatus: et in primis a deo commonitus: prepara
te huic prouincie ad quam feliciter dirigendam omnia obtinebis a nobis que a iuſto et pio chriſti vi-
cario et beati Petri ſucceſſore obtinere debeant. Datum rome. xxvi. octobris anno. M. cccclxi. pō-
tificatus noſtri anno. iiii.

Reſponſio Ludouici regis francie. Epiſtola. cccci.

LUdouicus dei gratia francorū rex. Tibi ſanctiſſimo ⁊ beatiſſimo patri noſtro Pio
pape ſecundo Obedientiam filialem ⁊ plenos deuotionis affectus Deum ſoluz ſcie-
tes eſſe: cuius prouidentia bene conſulitur rebus humanis: meliuſq̄ regna ⁊ vrbes
religione cingi atq̄ defendi q̄ armis ⁊ membris: te vicarium dei viuentis ea venera-
tione proſequimur: vt ſacra preſertim: in eccleſiaſticis rebus tua monita veluti vocez
paſtoris audire. Illiſq̄ parere prompta mente velimus. Quapropter beatiſſime pa
ter: et ſi conſtitutio quedam in regno noſtro quam pragmaticam vocant: magno prelatorum conuen
tu: magna temporis deliberatione concluſa fuerit: et iam callum obducta quietum prope fixerit ſta-
tum. Tu tamen tuis ad nos litteris illam a regno noſtro auferri explodi: abrogariq̄ flagitas: nobis
quoq̄ dilectus et fidelis conſiliarius noſter Iohannes epiſcopus attrebatenſis: quem cum poteſta
te legati de latere ad hoc noſtrum regnum miſiſti: commemorauerit ea ad que per ipſum tibi noſtro
nomine pollicenda: vouenda: et promittenda. Nos anteq̄ regnuz ſuſcepiſſemus religiōis inſtinctus
quidam deduxerat: nos noſtra promiſſa exequi accedente moderatrice rerum eccleſiaſticorum tua
auctoritate ſtudemus ac volumus. Et id quidem tanto volumus animo propenſiori quanto nobis re
gnum francie florens: et bello vacuum tuetur deus ⁊ protegit. Omnibus itaq̄ victimis potiorez obe
dientiam intelligentes: aſſenſi ſumus his que tuo nomine nobis aperta ſunt: ipſam ſcilicet pragma-
ticam ſanctionem: tibi tueq̄ ſedi eſſe infenſam: vtpote que in ſeditione et ſciſmatis tempore: atq̄ p
ſeditionem ſectioniſq̄ a tua ſede figuram nata ſit: et que dum tibi a quo ſacre leges oriuntur ⁊ ma-
nant quantumlibet eripit auctoritatem: omne ius et omnem legem diſſoluit. Illud enim ex orſ q̄d
idem conſiliarius noſter nomine tue ſanctatis aſtruxit: vt dum per pragmaticam ipſam ſumme in ec
cleſia tue ſedis auctoritas minuitur: dum prelatis in regno noſtro quoddam licentie templum per il
lam perſtruitur: dum congrues vnitas ad alia regna conformitaſq̄ tolli videtur: abroganda ſit ipſa
pragmatica: pellendaq̄ a regno noſtro. Quippe que aduerſus tuam ſedem omnium eccleſiarū ma-
trem ab inferioribus prelatis lata ſit tanq̄ vt ſcriptura loquitur. Quomodo ſi eleuetur virga contra
leuantem ſe: aut baculus qui vtiq̄ lignum eſt: que quidem beatiſſime pater: licet pleriq̄ docti homi
nes confutare niterentur atq̄ diluere: multaq̄ nos dehortarentur abrogare ſanctionem ipſam. Te
tamen principem totius eccleſie: te antiſtitem ſacrorum: te dominici gregis paſtorem profitemur et
ſcimus: teq̄ iubentem ſequimur. Tibi et beatiſſime Petri cathedre conſentimus ⁊ iungimur. Ita-
q̄ ſicut mādaſti pragmaticā ipaz a noſtro regno noſtroq̄ vienneſi. delphinatu: et omni ditiōe noſtra
per preſentes pellimus deijcimus: ſtrepituſq̄ abrogamus Et quam qualemue ante pragmatice ip
ſius editionez circa eccleſiarum beneficioꝝ aliarumq̄ rerum ſpiritualium diſpoſitionem cenſurā mo
derationem in regno noſtro omniumq̄ ditione noſtra tui predeceſſoris. Martinus. v. ⁊ Eugenius.
iiii. romani pontifices habeant ⁊ exercebant: talem eandemq̄ noſtro adiutori beatiſſimo Petro ti
biq̄ ipſius ſucceſſori reddimus preſtamus et reſtituimus cū ſummo imperio: cum iudicio libero: cuz
poteſtate non coartata. Tu enim cum ſcias quid auctoritate diuinitus tibi tradita poſſis: quas per
regni noſtri et eccleſiarum in eo tranquillitate poſtulabimus non negliges res neceſſarias poteriſq̄
q̄ ſemper q̄ optimum fuerit iudicare. Utere igitur deinceps in regno noſtro poteſtate tua: vt volue
ātq̄ illam exerce. Nam vt hominum membra nulla contentione capite vno atq̄ vna mente ducun-
tur: ſic tuis ſacris decretis eccleſie prelati in regno noſtro et delphinatu conſonantiam et obedien-
tiam plenam refundent. Quod ſi forte obtinentur aliqui aut reclamabunt: nos in verbo regio polli-
cemur tue beatitudini atq̄ promittimus exequi facere tua mandata: omnium appellationum aut
appellationis: obſtaculo prorſus excluſo: eoſq̄ qui tibi contumaces fuerint pro tuo iuſſu comprime-
mus ⁊ refrenabimus. Datum turoni ſub magno ſigillo noſtro die. xxvii. menſis nouembris. Mille-
ſimo. cccclxi. et regni noſtri anno primo. Sic ſignata per regem in ſuo concilio verone ſoilloit.

Dat priuilegia tranſeuntibus per terras et domi nia principum vt ſint liberi a grauaminibus. Epiſtola. ccccii.

Pius epiſcopus ꝛc. Franciſco Sfortie duci mediolani. S. ꝛ a. b. Bene cognitū putamus eſſe tue nobilitati: pium ſanctumqꝫ propoſitum noſtrum ſuccurrendi fidei catholice: et populi chriſtiani tutele conſulendi. Id vnū opus mente agimus id toti ſenſibus ſumus cōplexi ꝛ (quod antea inauditum eſſe) propriū corpus pro ſalute omnū nobis commiſſarum exponere decreuimus. Inuitauimus chriſti fideles toto chriſtiano orbe: miſimus literas cum pleniſſimis indulgentijs: premia vite eterne propoſuimus ſequentibus nos ad hoc certamen diuinum. Quo fit vt cōfidamus de benignitate dei ꝙ plures chriſtianos vndequaqꝫ conuenturos: qui preſulem romanum paſtorem orbis patremqꝫ animarum in bella pro defenſione ſancti euangelij vadentem ſequentur. Decet nos ad hanc partem pie etiam reſpicere et curam gerere: vt qui crucem tollentes iuxta preceptū domini vias noſtras ſecuturi ſunt: humaniter et benigne recipiantur. ꝛ vt ipſi bene ſuſceptos ſe videant et ceteri ad id auxiliū veniendū animentur. Hortamur itaqꝫ nobilitatē tuā: cui non dubitamus hoc ſanctum opus cordi eſſe vt in terris et dominijs tuis has facias ordinationes: mandeſqꝫ diligentiſſime obſeruari. Primo vt peregrini omnes ſiue cruce ſignati fuerint ſiue non: qui ad hanc expeditionem venturi ſunt: i oibus terris et in locis tuis oi humanitate et gratia tractentur: et ſub grauibus ꝛ formidabilibus penis nemo preſumat eos dicto vel facto ledere ſeu moleſtare. Monete eorūdem venientiū tam auree ꝙ argentee ꝛ eree: expendanť ꝛ recipianť. videlicet pro valore et precio ꝛ pondere earū: nec a quoꝙ poſſint vel debeant recuſari. Victualia cuiuſcūqꝫ generis ac panni et alia vtenſilia humano vſui neceſſaria: vendantur ſolito precio: nec carius extimenť ꝙ hactenus conſueuerunt. Vectigalia ꝛ gabelle non exigātur ab eiſdē: nec paſſus fluminum aut portarū ſeu portuum ꝛ ſcafarum ſoluere compellantur. Deniqꝫ omni gratia hūanitate et beneficētia eos tractari facias. Decet enim fideles ad tam neceſſarium bellum pro xp̄o vadentes omni auxilio ope ꝛ fauore proſequi. Datum petrioli dioceſis ſeneñ. Pontificatus noſtri anno. vj.

Copia cuiuſdam breuis et eundem. Epiſtola. cccciiij.

Dilecte fili intelleximus ea que ſignificata nobis tuo nomine fuerunt per dilectū filiū Ottonē oratorē tuū .ſ. nobilitatē tuā iam adeptam eē ciuitatē ianueñ. ꝙ nobis ſingularem attulit leticiam. Quecūqꝫ enim tue generoſitati ꝛ proſpera ſuccedit intelligimꝰ: nō minori gaudio nos afficiunt ꝙ ſi ad nos ipſos ſpectarēt. Oramus deum immortalem: cuius benignitate tue felicitati omnia aſpirāt: vt noua hec dominij acceſſio felix ſit ꝛ fauſta: tibi liberiſqꝫ tuis ſtabilis et diu permanens vt quo potentia tua auctior erit eo et gloria et felicitas ſit amplior et maiora fidei chriſtiane labenti ſubſidia impendere poſſis: ac exinde vniuerſe italie totiuſqꝫ xp̄ianitatis paci ꝛ quieti conſulatur. Nos enim non ſine diuino numine hec tā leta tibi venire arbitramur: vt qui optimam partem geris ad amplectendū defenſionem populi fidelis: opes et facultates habeas: quibꝰ poſſis ea que preclare concepiſti exequi et adimplere. Ceterum vt proxime tibi ſcripſimus florentini lente admodum et cunctanter ſe habent in executione eorum qui ex tua declaratione polliciti ſunt hortamur tuam nobilitatem cui ſcimus eos merito plurimum tribuere: illos cohorteris et inducaris: vt ſine dilatione faciant que promiſerunt. Anguſtia enim temporis et ſumma neceſſitas que inſtat nihil ſegniter aut tarde fieri poſtulat.

¶ Copia cuiuſdam breue ad epiſcopum vintemilieñ. gubernatorē peruſij quēadmodum exigat tributa ab illis. Epiſtola. ccccv.

Chariſſime in chriſto fili noſcit ſerenitas tua: quo mentis feruore quo ardore animi amplexi ſumus tutelam populi chriſtiani vt etiam quod prioribus ſeculis inauditum eſt proprium corpus ꝙuis ſenio et morbis affectum: pro ſalute nobis commiſſi gregis laboribus et periculis obiectare non formidemus: ſed magno animo pium ſanctumqꝫ propoſitum iamdiu publicatum adimplere omnino intendimus Cumqꝫ res operoſa ſit: et nemini dubium eſſe debeat magnam molem ſumptuū nobis ſubeundam eſſe: ad quā nequaꝙ ſubſtantia noſtra eſt ſuffectura: quā quātacunqꝫ ſit: cum corpore ſimul equo animo exponere decreuimus. Requiſiuimus a chriſtianis omnibus et precipue a noſtris et apoſtolice ſedis ſubditis oportuna ſubſidia. Inter quos requiſiti peruſini polliciti ſunt certam pecunie et frumenti ſummam impendere in ſubſidium quamuis maiora ab eo ciuitate expectari debuiſſent: que opulenta et potens et inter alias noſtra et eccleſie romane maxima ſingularia beneficia et indulta conſecuta eſt. Contenti tamen eramꝰ eo quod polliciti erāt arbitrantes bona fide eos adimplecturos in tempore que chriſto obtulerant. Sed multum noſtra decepta opinio eſt: et cum tempus adimplendi p̄miſſi inſtat: cernimus peruſinorum dicta factis nō reſpondere: vt appareat eos ſimulate nobiſcum egiſſe et verba dari noluiſſe. Cumqꝫ eorum promiſ-

ſa certis fucatis coloribus ⁊ exquiſitis velamentis palliare conentur: rem in longum protrahunt dū labatur tempus vt vel nihil faciant eorum que promiſerunt vel parum. ac pene nullum fructum afferant operi. Sed nos hi ſumus qui veros filios a falſis et veram deuotionem a ſimulata non cognoſcamus. Dolemus tamen vt par eſt et angimur animo ꝙ peruſini quorum vt eos decet precipuū ſtudiū in hoc ſancto opere futurū opinabamur: non bona fide nobiſcum inceſſiſſe videantur: ſed nihil agūt Cū deo res agitur qui falli non poteſt: et vt eſt ſcrutator cordium premia diligentibus ſe in veritate: penā vero reprobis ſtatuit. Et quia cauſa a nobis ſuſcepta talis eſt vt pro eius auxilio xpīanos oēs ob periculi magnitudinem non ſolum inducere: ſed cōpellere etiam merito debeamus: preſertim ſubditos noſtros. Et ne peruſini ſe nobis verba dediſſe iactent: volumus vt eis iterum commemores beneficia et priuilegia que a ſede apoſtolica pre ceteris eccleſie ciuitatibus obtinent oſtendas quātum deo immotali debeant qui eos in ſumma felicitate et quiete locauit. Aperias neceſſitatem fidei catholice: demonſtrans fauorem noſtrum. Deniqꝫ quoniam que nobis promiſerunt obſeruare vel negligant vel contemnunt: ne ſe nos ludificaſſe glorientur: volumus eis mandes noſtro nomine vt vſqꝫ ad medium menſem maii inſtantis quindecim milia ducatorū auri de camera ſoluiſſe debeant. Quod ſi recuſauerit vel diſtulerit: declares ipſo facto ſingulares perſonas ipſius ciuitatis excōmunicatas et ciuitatem eccleſiaſtico ſubiacere interdicto. Et nihilominus decernimus. et mandamus vt perſone dicte ciuitatis earūqꝫ bona vbilibet conſtituta tam immobilia ꝙ mobilia in noſtris et dicte eccleſie ciuitatibus et terris capiantur et detineantur que ex nunc huic operi applicamus et confiſcam⁹ tu vero hanc rem toto pectore complectaris atqꝫ ita te erigas vt intelligamus te non pati vt bonis verbis et pollicitationibus poſſis illudi. Datum petrioli vt ſupra.

Reſpōſio ducis Mediolani et pollicetur in perſona propria cōtra thurcum ire. Epiſtola. ccccvi.

Literas tuas beatiſſime pater vt grauiſſimas et ornatiſſimas ita ardentiſſimi deſiderii plenas chriſtianeqꝫ reipub. ſtudioſas non minori delectatiōe ꝙ dolore ſumma tamen cum reuerentia vti par eſt legi atqꝫ accuratiſſime perlegi. In quib⁹ cū tampie atqꝫ eleganter chriſtiane religionis fideiqꝫ catholice calamitatem nō modo vt literis ſat erat narratam: verum ſculptam effigiatamqꝫ aduerterem nō potui non vehementer dolere et angi. Maxo temporum noſtrū ignominiam ſingularem. O perpetuam etatis noſtre infamiam. O execrabile apud poſteros nomē eorum qui viuunt. Hi populi quos cyrus vniuerſa aſia ſubacta in citeriorem ſcythiam primus ducere auſus eſt: qui vere athamari vidua fuſi proſtratum et ad interemptionem deleti ſunt: regis capite in vtrem ſanguinis miſſo cum exprobatione illa: ſatia te humano ſanguine quem ſitiſti. Quos inde poſt temporū ſpacia a perſis maiori cum apparatu maioriqꝫ exercitu terra mariqꝫ in greciam ductos ꝙ quiſqꝫ aliis: quarumuis ante ſe aut poſt ſe etatum nationum gentium duxerit. Temiſtocles parua manu vicit: fudit et in aſiam redire coegit: alexander macedo ſubegit. Et qui non modo a romanis olim rerum dominis: verumetiam a quibuſuis aliis imperatoribus non ſecus ac femine fugati in poteſtatem acti et peccatorū more domiti ſunt eoſdē populos eſſe dixi. Nametſi thurci illi priſci his ſe populis immiſcuerunt: eorum mollicies et vetus patrie conſuetudo atqꝫ habitus deſides illos effeminatoſqꝫ reddiderunt: ita vt nomen dumtaxat thurcorum apud eos manſerit: virtus mox etiam in ſecunda generatione extincta eſt. Quotiens eñ poſt ea tempora a finitimis victi ſunt. Et ne longa exempla petamus cū patrum noſtrorum memoria: eius qui hac etate thurcis imperat auus: ſepius tamberlano fuſus: tandem captus et cathenis nudus iniectus eſt: nunc tandē proch dolor non modo in europam tranſire auſi ſunt: verū nobiliſſimā illius partem ⁊ apud quā imperiū olim fuiſſe ferunt cum pleriſqꝫ aliis nō ignominibus nationibus occuparunt: diripuerūt: ferro igneqꝫ vaſtarunt templa dei ſanctiſſima ⁊ vetuſtiſſima prophanarunt: cum maxima nō populorum modo verūetiā procerum ⁊ ipſorꝫ quoqꝫ principum immaniſſima ſtrage: cum grauiſſima et ignominioſa nominis domini noſtri ieſu chriſti iniuria velut ſanctitas tua diſtinctius copioſius crioſi⁹ ſcribit Errata de hinc mea ex illis cum facile recognouerim: ꝙ multis me deus optimus: maximis donis gratiis beneficiis auxerit: nullo cum grato ſtudio fuerim proſecutus. Et quod mihi grauius ſucceſſendum foro exiſtimo: cum contumax illi vt ais rebelliſqꝫ fuerim: multaqꝫ in legem ſuam ſuperbe deliquerim: quod neqꝫ negare poſſum et facile fateor: nullo ſaltem digno opere ſatiſfecerim: dolui quidem: atqꝫ vehementer ingemui. Cum tamen quibus procellis quibuſue periculis Petri vincula agitetur litere tue me attentum reddiderunt: et ſi pleraqꝫ alia hoc vnum vel maxime lenito dolore in ſpem pariter delectationemqꝫ me vertit: quod intelligam te quaſi celo ad hanc rem dimiſſo recto re ad ſalutis portum: et quidem incolumem eam reducere fore. Accedit ad hoc potentiſſimi illius principis Philippi duc̄is burgondie votum inſeparabile laudeque immortali digniſſimum cuius virtus potentia auctoritas ad ſpem ipſam plurimum conferunt. Uerum in epiſtole modum

excedam: ad eam partem me cōferam vnde omnis litterarum tuarum videtur orīri intentio. Hortan-
tur me ſanctitas tua: ac multis et quidē robuſtiſſimis teqꝫ ipſo digniſſimis argumētis ſuadet pia
atqꝫ iuſta arma ꝓ ſalute publica i machometē monſtruꝫ ſpurciſſimū capere: magnanimiqꝫ Philip
pi imitari exemplum. Et vel in primis ſupremam maieſtam tuam ſequi: que ⁊ eternam filij dei repre
ſentat ⁊ vices illius egerit in terris. Fateor beatiſſime pater nullā eſſe ad eternam felicitatem aut
expeditioreꝫ aut certiorem viam aut fama ⁊ gloria digniorem ꝙ̄ quod ſupereſt mihi vite pro nomine
⁊ gloria illius exponere qui humanam ſe induit carnem: ⁊ mori elegit quo humanum genus nō mor-
tale modo pro peccato ſed mortuum factum ad vitam reduceret ſempiternam. Fateor me. Philip-
po maiorē natu nō eſſe. Verū rei militaris ſciā ꝟtute auctoritate felicitate ꝓprijſqꝫ neceſſarijſqꝫ im
peratoris muneribus non mihi modo: ſed omnibus multarum etatum imperatoribus preferendum
eſſe. Numera clariſſimas eius victorias: gentes domitas: nationes ſubactas: populos ſub imperium
miſſos: ⁊ tandem rerum ab eo geſtarum gloriam ante oculos pone: quarum teſtis eſt germania: te-
ſtis gallia: teſtis britannia: ꝙ̄ꝙ̄ ſanctitati tue longe notiores eſſe ꝙ̄ mihi certior ſit. Et facile inde in
telliges enim dignum eſſe in quem moles tanti et tam ampliſſimi imperij deferat: ⁊ cuius auſpicijs
chriaſtiana arma ⁊ ſigna militaria moueantur. Humaniſſimum eum atqꝫ modeſtiſſimum princi-
pem ⁊ dignitatem tuam dementiſſimam ac ſapientiſſimam ſcio. Sed vereor ne vires meas pacevtri-
uſqꝫ dixerim ſupra modum exiſtimantes opinione fallamini. Noliꝫ tamen beatitudo tua dictuꝫ hoc
opinetur: quo equum humeris meis fugiam onus imponi quoue parere tibi fortaſſis recuſem. Pa
rebo enim: ibo quo iuſſeris: et omnia peragam que chriſtianum hominem ⁊ tue ſanctitatis ſtudioſiſ
ſimum decet: tamen ob reuerentiam clauium: timorem dei et pietatem in proximum: tum ꝙ ignata
quadam indignatione afficior ꝙ etas noſtra tanta ⁊ tam inſigni ignominia notata ſit. Opinaris
ne beatiſſime pater quicꝗ̄ vel nature mee commodius vel conſuetudini aptius ꝙ̄ exercitum caſtren-
ſe preſertim in quo ab adoleſcentia mea educatus ſum ⁊ vſqꝫ ad hanc etatem verſatus. Pax mihi
fateor ⁊ in primis italica placet: pro qua edificanda conſeruāda amplificāda nullam operā: nullū ſtu
dium: nullam induſtriam: aut pretermiſi aut pretermiſſurus ſum. Verum ociū tanqꝫ nature mee ini
micum abhorrendum ſemper fugiendūqꝫ inſtitui: quo velut ſcribis teſtāturqꝫ medici in hanc nouiſ-
ſimam que me ad exitium prope inuaſit valitudinem incidi. Neqꝫ vxoris igitur aut natorū blandimē
ta: neqꝫ delectatio principatus: neqꝫ deliciarum mollicies in ocium me compellunt: neqꝫ labores et
pericula quibus aſſuetus ſum a capeſſendo bello hoc abhorrebunt: neqꝫ neceſſarioꝝ aut amicoꝝ
conſilia menteꝫ ab inſtituto diuertēt: quin chriſti crucem ſequar: quin facultates oēs meas ⁊ ipſam
quoqꝫ vitam pro chriſtiana religione tuenda exponā. Sed ſuper oia pro eterna felicitate adipiſcēda
quam per prophetas primū deus: inde per filium: nunc per te his oibus ꝓponit: qui caput ſuum cō
tra blaſphematores ⁊ inimicos fidei catholice deuouerit. Cōſueui beatiſſime pater ab annis etiam
minus grauibus fidelia amicorū ⁊ neceſſariorū conſilia: ⁊ quidem attente ſtudioſe diligenter audire
indeqꝫ pro priuatis aut publicis negocijs: quod melius arbitratus ſum eligere: deliberare: diſpone-
re: facere. Nunꝗ̄ ſatis apud me probata eſt eorum conditio qui: cum apud eos ſumma imperij vel re
giminis ſit regi malunt ꝙ̄ regere. Exiſtimat ne clementia tua apud me eſſe queꝗ̄ qui in eum furorē
vel dementiam vergeret: qui dignitatis mee curam: qui ſalutis publice ſtudium: qui felicitatis deſi-
derium diſſuadere auderet: aut me tante fortaſſis ignauie: vecordie: deſidie: vt tam facile in falſorū
ſuaſoꝝ ſententiam traheret: deus a me pius hanc mentis ſtupiditatem auertat: neqꝫ ſtatus etiam
mei iacturam formido. Eſt mihi vt tu dicis vxor: virtute ac rerum experientia predicta: non minus di
lecta ꝙ̄ deſiderata a populis. Eſt ⁊ Galeacius primogenitus meus iam grandis ⁊ ſupra etatē pru-
dens. Sunt et veneti non federe ſolum mihi: ſed amicitia ſingulari beniuolentiaqꝫ coniuncti. Florē
tinos eo loco habeo quo tu ipſe dicis. A chriſtianiſſimo francorū rege in omēꝫ caſum fauorē rebus meis
auxilia: ſubſidia: preſidia: preſtolarer. Cuꝫ ceteris vero finitimis nulle mihi contentiones nulle ſimul
tates: nulle inimicitie ſunt. Et ſuper omia dei mihi filiū ſpero pro cuius gloria ⁊ noīe pugnaturus
ſum optimum defenſoreꝫ. Itaqꝫ neqꝫ etas: neqꝫ molliū deliciarū cupiditas: neqꝫ domi rerum mea
rum metus: neqꝫ pecuniaruꝫ defectus quibus te inueniendis optimam operā nauaturū exiſtimo a
ſanctiſſimo me deſiderio tuo atqꝫ ab inſtituto meo diuerterent. Vereor tamen beatiſſime pater ne
circa duo ne breuitas temporis vrgeat: ⁊ ꝙ ad tantū apparatū terra mariqꝫ diſponendū ꝗ̄tus huic
maxime expeditionis moli neceſſariꝰ eſt: parū aduerſuſqꝫ primū ſpacij datū eſſe exiſtimē: ⁊ ꝙ quia
pleriſqꝫ malis priſtine egritudinis reliquijs teneor: qui niſi quotidie magno ſtudio ⁊ diligentia cu-
rarentur in maximū me periculū traherent. Inſtituerūt medici adhibito magno examinis conſilio
balneis illas curare atqꝫ conſumere polliceunturqꝫ illis ad me ſalubreꝫ et integrā valitudinē reſtitue
re: quod ſi factum vt ſpero fuerit aliaqꝫ (quod deus auertat) legitima cauſa non aduenerit: inſtitui
ꝗ̄tuꝫ ſupereſt mihi vite pro defendenda chriaſtianorū religione: pro fide catholica amplianda: ꝓ dei
euangelio conſeruando: pro machometis idolatria ex ſanctiſſimis dei templis iā non ſolum propha-
natis: ſed adulteratis peſſundatis: dirutis: expellenda deducere. Nam ſi Decius pariter ⁊ decij fi-

lius: pro ſenatus populiq; ſui victoria: ſi plerique alij romani ꝑ patria ſi innumerabiles pene omnius
etatum gentium: nationū ꝑ mortali dūtaxat gloria ſeſe deuouerūt: quod nobis faciēdū: q̄b⁹ celeſtis
gloria ac beatitudo eterna ꝓponitur. Ibimus ꝑfecto in expeditionē hanc: τ partē noſtrā ꝑ incoru
ptibili corruptibilem: ꝑ celeſti terreſtrē: ꝑ eterna mortalē: ꝑ perpetua caducā exponem⁹. Et q̄q̄ ꝑ
tua ſingulari prudentia magnaq; rerum experientia opportune te deſideraſſe exiſtimē: que ad hac
maximam expeditionē neceſſaria ſint: tua tamen ſingulari bonitate τ clemētia fretus: velut qui rei
bellice ſtudioſiſſimus ſui dicam q̄d ſentio. Primū q̄d in bellis ſuſcipiendis cōſiderandū eſt τ magno
conſilio explorandum: q̄ta ſit inimicoꝝ potētia: quātus τ qualis exercitus: q̄ ſit eoꝝ militādi diſcipli
na atq; induſtria: q̄ locorum: ſitus quibus vel ſe valeat exterijs preſidijs auxilijſq; tueri vel impugna
re hoſtem atq; repellere. Dehinc ita ſe ad bellum parare: vt optima ſpes de victoria habeat. Thur
corū quidē potētia adeo ſpernanda: vt que ad victoriā neceſſaria ſunt negligam⁹ nō cē(ſe)o neq; vt ab
inferendo bello deſiſtamus timendā. Vide quid capitula iſtinc ad me trāſmiſſa: dehinc illa eadem di
ligentis ac maiore ſtudio a viris (vt par eſt credere) inimicarum virium τ facultatuꝫ expertis: exami
nata atq; digeſta oſtendant. Trecenta milia militum thurcorum imperatorem ducturum fore affir
mant: pleroſq; deinde alios machomete ſecte reges: tum ob eorum perfidiam: tuꝫ q̄ ſibi ac reb⁹ ſuis
gentibus populis regnis timebunt: thurcorum ruinaꝫ deſolationemq; paſſuros non recte exiſtimāt
Ad que littere tue eos populos inermes effeminatos imbelles eſſe reſpondent. Fateor quoq; bea
tiſſime pater maximam eorum partem eiuſmodi eſſe. Verum in armis belliciſq; expeditionibus vti
facile meminiſſe poſſumus multos etatis noſtre annos cum maxima chriſtianoruꝫ ſtrage verſati ſint
arma habent ad eminus comminuſq; pugnandum. Pro eorum lege atq; imperatore non modo pa
rere imperio: ſed mori quoq; docti atq; parati ſunt. Habent preterea τ ad inuadendū τ ad fugien
dum equos agiles corporaq; eorum agilia. Adde etiam caſtris ſexdecim vt plures affirmant pugna
torum milia quoq; zanectarios vocant robur firmamētūq; militie phalangis: inſtar armis aſſuetos
rei bellice expertos diuerſarū nationū diuerſarūq; gentium mercede ꝯductos. Huic ſicut nō timen
do ita non ſpernendo exercitui quales ꝑ adipiſcenda victoria vires opponende ſint: qualeſq; exerci
tus conducendi: τ ſi cum Philippo certiſq; in tuis litteris noiatis ſatis erit gentiuꝫ italicarū earū
ſcilicet que in hanc expeditionē ducentur ad monſtrū hoc virulentū τ fetidum cōculcādū: te nō ꝓui
diſſe modo: ſed prouidiſſe certior ſum. Noui enim ſicut acumen ingenij: ita τ maximarū rerum expe
rientiam: ita ſingularē ac prope diuinā ſapientiā tuam. Itaq; aliarum te nationū xp̄ianorū pricipes
potentatuſq; ad ſupplendas exercitus tui vires aut vocaſſe aut vocaturum non dubito. Et q̄q̄ com
monitiones has preſumptione certe non carere q̄ mineruam inſtrui veliꝫ plane cognoſco fideliter ta
men benignitati tue dictas pie atq; humane ſuſcipias oro. Si igitur vt ſoles cetera omnia ita hec q̄
q; recte inſtituiſti: nō modo europa Machometicam idolatriaꝫ depellemus: verum chriſtiana ſigna
in aſiam traducemus: hieruſalem dei ſacrarium recuperabimus. Ieſu nomen fidemq; catholicam
ſanctumq; euangelium in ea loca reſtituemus: in quibus per apoſtolos tradita olim atq; propaga
ta fuerant: deſideratum triumphum romam ad ſedem tuam reportaturi. Capitolium quoq; oblite
rata laurea barbaricis orientalium populorum ſpolijs cingemus quibus tandem lateranſi. Petri
q; baſilicā coronabimus. Verum q̄m huic expeditioni preſentiā tuam preſtaturū affirmas: cogitāti
mihi atq; ipſum accurate penſenti quid vtilitatis in hanc rem gerendā: quidue detrimēti ea ipſa af
ferre valeat: multis hinc atq; inde argumētis: τ q̄dem firmiſſimus agitata: mens neq̄t nō trahi ī va
rias diuerſaſq; ſententias. hoc vnum quietem mihi ipſam ſpeiq; optime plenā reddit q̄ intelligam
rem hanc a te mature vt eius mos expoſcit grauiter ſtudioſe diligenter conſideratam. Itaq; quicq̄d
a te excogitatū deliberatūue fuerit: id mihi non humano ſed diuino cōſilio factum eſſe perſuadebo.
Datū Mediolani. viij. kal. nouembris Anno M. cccc.lxviij

¶ Hortatur rationibus ne virum prohibeat ire contra thurcum. Epiſtola cccc.vij.

Pius eps̄ ſeruus ſeruoꝝ dei Dilecte filie nobili mulieri Blāche Mli. ducisse. S. τ
a. b. Virū tuū aduerſus impios thurcos arma ſumere iubet de⁹. hoc eni ei ſcribi
nus vide ne obſtes. Periculoſum eſt diuine voluntati reſiſtere. Periclitatur
chriſtiana religio. In foribus hoſtes aſſunt. Prope radicem poſita eſt ſecuris: ni
ſi vigilamus: niſi forti omnino reſiſtimus hoſti: actuꝫ eſt de noie chriſtiano. Spes
magna ſalutis in tuo viro ſita eſt ſi ſumpſerit arma τ ſcutum ductoremq; ſe chri
ſtianis prebuerit: liberabit dominus in manu eius populum ſuum et immaniſſi
mū draconē ꝯteret. Qō ſi ꝓuīciā hāc recuſauerit: nec diuine vocationi ꝑuenerit: ce
teri q̄ſ ſe ſubtrahent: īpedietur q; ſua culpa xp̄iane fidei expectata defenſio: qō de ſua magnanimi
tate haud q̄q̄ putam⁹: cui magna ſp̄ τ p̄clara cordi fuerit. Te ipſā vereamur ne viri ꝓpoſito aduerſer
ne retētes ire volētē: obijcieſq; more mulierū mille picula amātis ē ab amato nō poſſe diuelli. Cōcedi
mus iſta ꝯiugio: nec miramur acerbā tibi futurā ei⁹ abſentiā: ſic materialis expoſcit affectio ſꝫ maior

eſt chriſti charitas. Si plus virū ꝙ deum diligis nō es deo digna. In euangelio hoc legiſti. Deo nihil negari poteſt. Caue ne tui amoris cauſa virum a deo ſe iungas. Odire hoc eſſet non amari. Noli eſſe impedimento his que diuina maieſtas ordinat. Recordare quot accepiſti a deo bona nec velis ingrata videri. Deus hunc tibi quem diligis virum dedit: audebis ne pro paruo tempore repoſcenti negare. Conceſſum in multos annos: in paucos menſes concedenti nō permittes. Caue ne celeſtem maieſtatē offendas: in cuius manu eſt virū tuū auferre cum velit: nihil ei negandum eſt qui poteſt cogere. Sine veniat coniunx tuus vt ea faciat que iubet: ſiue deleat pctā ſua hoc itinere ⁊ ſue ſaluti ꝯſulat: eris tu quoqꝫ meriti ſui particeps: ſi ꝑ ſeruitio dei mariti abſentiā equo aīo tuleris. Propone tibi ⁊ coniugi moriēdū eſſe aliqñ: ⁊ ꝙ etate ꝓuecti ambo diu ſimul in hoc ſeculo eſſe nō poſſitis. Fugit vita mortalis ⁊ quaſi fumus cito euaneſcit: querēda eſt altera q̄ neqꝫ moleſtias habet neqꝫ finem. Illic theſauriſandū: illic aſpirandū. Si virū tuū in ꝓuincia ſibi decretā iuſſeris ire: aut ille volentē non impediueris ⁊ illi ⁊ ſibi optime conſules: ambo poſt hāc vitā cū xp̄o regnabitis: alioquin ⁊ illi ⁊ tibi timemus. Hortamur igitur ne viā viri impedias: ne abſentiam parui temporis inuita ſuſtineas. Redibit ne dubita cito ad te glorioſus: gaudebiſqꝫ ⁊ tui ⁊ ſui cauſa. Ambo in hoc opere celeſtis vita premia conſequimini: ⁊ qui fuiſtis in hoc mundo felices: in altero eritis beati: pius et miſericors deus in animo ponat que ſunt beneplacita voluntati. Datum rome.

Mādat electū epiſcopum aſſumere et nullis aduerſis contrarie. Epiſtola. cccc viij.

Pius ⁊c. Dilecti filij. S. ⁊ a. b. Cōmiſſa nobis deſup cunctorū fideliū cura: nos vigilare cogit: ne ſathā diuiſiōis auctor aduerſarius noſter preualeat: ⁊ creditas nobis oues aut mactet aut diſſipet. Hinc eſt ꝙ cāc eccl'ie libertatē ⁊ iuriſditionis conſeruande contra vos ꝑ dilectū filiū electū leodienſem dominū veſtrū mota: ⁊ ab hoc eccl'iaſticū interdictū poſitū offeratiſqꝫ vt intelleximus ea q̄ ad huius differentie ſublationē oportuna credimꝰ. Dignū arbitrati ſumus vt vices nr̄as in ea cauſa taliter imponam⁹ ꝙ eccl'ia leodieñ. reuelet ⁊ diuin⁹ cultus reſumat atqꝫ inter vos ⁊ ipm̄ dn̄m veſtrū bona pax ⁊ cōcordia fiat ⁊ ꝯſeruet. Ob quā rem feliciter ꝑagendā mittem⁹ de ꝑriori rū ꝓbatū ſufficienti de hac poteſtate fulcitum. Quapropter vos in charitate hortamur atqꝫ apoſtolica auctoritate diſtricte precipientes mandamus ne per vos aut per veſtros ſeu alium ꝙꝙ dicto domino veſtro electo: ſeu alijs quibuſcunqꝫ in hac cauſa aduerſarijs moueatis guerras: aut via facti contra ipſos quicꝙ attentare preſumatis ſed venturū ad vos noſtri ex parte expectetis: ne ſanguinis effuſio (ſi quod abſit interuenerit) deum offendat et cauſam ipſam difficiliorem deſperatamqꝫ redat. Datum rome apud ſanctum petrū ſub anulo piſcatoris die. ij. Ianuarij. Anno. M. cccclxij.

Penitet olī ꝯpoſuiſſe tractatū de duob⁹ amātib⁹. Epl'a. ccccix.

Tractatum de amore olim ſenſu pariterqꝫ etate iuuenes cum nos ſcripſiſſe recolimus karole fili dilectiſſime potentia immodica pudorqꝫ ac meror animū noſtrum vehementer excruciant: quippe qui ſciamus quicꝙ proteſtati expreſſe fuimus duo contineri in eo libello: apertam videlicet: ſed heu laſciuam nimis prurientemqꝫ amoris hyſtoriam: ⁊ morale quod eam conſequitur edificans dogma. Quorum primum fatuos atqꝫ errantes video ſectari ꝙ plurimos. Alterum (heu dolor) pene nullos. Ita impriuatum eſt atqꝫ offuſcatū infelix mortalium genus. De amore igitur qua ſcripſimus olim iuuenes contemnite: o mortales atqꝫ reſpuite: ſequimini que nunc dicimus ⁊ ſeni magis ꝙ iuueni credite. Nec priuatum hominē pluris facite ꝙ pontificem. Eneam reijcite. Pium ſuſcipite. Illud gentile nomen parentes indidere naſcēti: hoc chriſtianum in apoſtolatu ſuſcepimus. Porro ſiquem deſcripſimus Euriali Lucretieqꝫ amorem deuoti vt accepimus. O miſeri. O inſipientes perlegitis huc propenſius iamiam accedite. Quādoquidem non duorum modo: ſed omnium amorem immo vt pote fingunt deū amoris cupidinem quāto valemus ingenio: quanto poſſumus artificio deſcribemus. Si artem queritis o ſcriptorū noſtrorum curioſi lectores: plus artis profecto hic ꝙ ibi reperietis. Si fructum: ſi compendiū: ſi ornatum hic totus eſt fructus compendium totum: de ornatu aliorum detur iudicium.

Vidimus effigiem laſciui nuper amoris
Que nimium mentem mouit imago meam:
Nec barbam malis: nec corpore tegmen habebat
Nudus terga manus pectora crura pedes
At humeris ale ſuberant ⁊ flexilis arcus
Lumina ſub tenero ceca ſupercilio.

Cur puer imberbes nulla lanugine malas.
Cur melius nulla corpora veſte tegat.
Lumine cur careat pharetram cur geſtet ⁊ arcum.
Cur habeat pennas calliopea refer.
Sic ego: ſic rettulit queſitas illico cauſas
Maxima pegaſei calliopea chori.
Qui ſapit euitat meleſana cupidinis arma
Et tantum pueros intrat ineptus amor:
Siue ꝙ eſt puero ſimilis qui cepit amare
Et perit mente: pingitur inde puer
Pingitur ⁊ nudus: nullum ſeruare pudorem
Et meminit ſimplex et manifeſtus amans
Vel quia que peccet credat ſecreta latere
Cuncta nec in ſeſe lumina verſa videt
Sic eſt omnis amans ſic ſe ſic omnia neſcit
Cōſilium famam federa iura deos.
Aurea ꝙ curuo torquebat ſpicula cornu
Pungere corda ferus ſignificatur amor.
Quod leuibus volucris humeris ſuſpendeat alas
Cauſa eſt: huc illuc ꝙ leuis errat amans
Vel ꝙ amor curſum non ſemper ſeruat eundem
Nunc abit ⁊ paruas poſt redit inde moras.
Dixerat ⁊ preſſis ommituit orſa labellis
Effudi tales protinus ore ſonos
Quam vidi effigiam pharetram geſtabat ⁊ arcum
Fax tamen in dextera non fuit vlla ſua
Sed quoniam veterum finxere poemata vatum
Quos ego quid temere commemoraſſe putem
Dic quare nam tedes fertur geſtare cupido
Dic precor armatas cur habet igne manus.
Queſitam verbis reſpondens muſa duobus.
Sic leniter cauſam reddidit. vrit amor
Accipe laſciui quenam ſit amoris imago
Carole cypriace gloria magna ſoli
Vt melius miſerum caueas dum noris amorem
Et redeas ad te dum mea metra leges.

NOn inſulſe igitur vt eſt apud Lactantiū quidam poeta triūphū cupidinis deſcribens non modo potentiſſimum deorū cupidinem: ſed etiam victorē facit. Enumeratio enim morbus ſingulorum quibus in poteſtatē cupidinis ditionemq; veniſſent: inſtruxi pompam in qua Iupiter cum ceteris diis aū currū triumphantis ducitur cathenatus Eleganter id quidē a poeta figuraʒ: ſed tamen non multum diſtans vō. Qui enim virtutis eſt expers: qui cupiditate aut libidinibus vincitur malis: non cupidini vt ille finxit: ſed morti ſubiectus eſt ſempiterne. Stultus autem. Marcus tulius inquit Lactantius: qui Gaio veteri adulteria obiecit: eadē cū Iupiter quē colebat admiſit. qui. P. Clodio ſororis inceſtum. At illi optimo maximo fuit et ſoror et coniunx. Quis eſt ergo tam excors qui hunc regnare in celo putet: qui nec in terra quidem debuit. Aſpice quoq; philoſophos vite magiſtros moreſq; eorum et vitam diligenter inquire: et inuenies paucis exceptis iracundos: cupidos: libidinoſos: arrogantes: proteruos ⁊ ſub obtentu ſapientie ſua vicia pallientes cum domi faciant ea que in ſcolis arguiſſent. Mentior: fortaſſe accuſandi gratia. Nonne idipſum Tullius fatetur ⁊ querit in hec verba Quotus quoq; philoſophorū inuenitur: qui ſit ita moratus: ita animo et vita inſtitutus vt ratio poſtulat: qui diſciplinam non oſtētationem ſcientie legem vite putet: qui obtēperet ipſe ſibi et decretis pareat ſuis. Videre licet alios pecunie cupidos alios glorie: multos libidinū ſeruos: vt cuʒ eoꝝ vita mirabiliter pugnet oratio Hec Cicero. Qua de re coacti ſunt ꝙ plures. hi vero maxime qui ſequuntur in venerem: imq; libidinoſos et molles immo in brutales venereis mundicq; amatores taliter exclamare.

Prudentius.

Ha venus ad nutum trahis omnia numina celi.
Aſtra moues alioq; rotas errore planetas.

Accendis gelidam ſub fratris lampade phebeꝫ
Tu fera: tu ceca: ceci tu ianua leti.
Corpora tu maculas: animas in tartara mergis
Abde caput triſti: iam feruida peſtis abyſſo
Occide proſtibulum: manes pete: claudere auerno
Inq; tenebroſum noctis detrudere fundum.

Architrenius

Combuſſit frigidum paſtorem pergama grecos
A veneris ſurgens faculis amor ignis ⁊ ira
Canduit alchides veneris meſſiq; fauilla
Hoc ſale ſal hominum ſalomon inſultos amari
Demeruit: morem qui amaro geſſit amori.

Iuuenalis

Sunt qui vitia herculis inuadunt ⁊ de virtute loquuti
Culmen agitant ego te cauentem ſexte verebor
Infamis varillus ait: quo deterior te
Loripedem rectus derideat ethiopem albus.

Lactantius. Igitur qui docent tantum nec faciunt: ipſis preceptis ſuis detrahunt pondus. Quis enim optemperet cum ipſi preceptores doceant non obtemperare. Bonum eſt recta et honeſta precipere: ſed niſi et facias mendacium eſt. Et eſt incongruens atq; ineptum: nō pectore ſed in labijs habere bonitatem.

Seneca in epiſtolis. Pleriq; philiſophorum tales ſunt vt ſint deſerti in conuitium ſuū. Quos ſi audias in libidinem: in auariciam: in ambitionem perorantes: iudicium ſuum profeſſores putes adeo redundant ad ipſos maledicta in publicum miſſa. Quos non aliter intueri decet ꝙ medicos: quorū tituli remedia habent pixides venena. Quoſdam vero nec pudor tenet viciorum: ſed patrocinia turpitudinis ſue fingunt: vt etiam honeſte peccare videantur. Faciet enim ſapiens que non probabit vt etiam ad maiora tranſitum inueniat: ſed relinquet mores bonos: ſed tempore aptabit et quibus alij vtuntur in gloriam aut voluptatem vtetur agende rei cauſa. Lactantius inſtitutionum libro tertio Ariſtipo cirenaicarum magiſtrum cum Thaide nobili ſcorto fuit conſuetudo. Quod flagitiū grauis ille philoſophie doctor ſic defendebat vt diceret multum inter ſe et ceteros Thaidis amatores intereſſe ꝙ ipſe haberet Thaidem: alij a thaide haberentur. O preclara et bonis imitanda ſapientia. Huic viro liberos in diſciplinam dares: vt diſcerent habere meretricem. Aliquid inter ſe et perditos intereſſe dicebat: ꝙ illi ſua bona perderent ipſe gratis luxuriaretur. In quo plane ſapientior meretrix fuit que ſic philoſophum habuit pro lenone: vt ad ſe omnis iuuentus doctoris exemplo ⁊ auctoritate corrupta ſine vllo pudore concurreret. Quid ergo interfuit quomodo philoſophus ad meretricem famoſiſſimam commearet: cum eum populus et riuales ſui viderent omnibus perditis nequiorem. Nec ſatis fuit ita viuere: ſed etiam docere libidines ceperis eſſe ſummum bonū. Que doctrina execrabilis et pudenda non in corde philoſophi: ſed in ſinu meretricis eſt nata.

Oratio pij pape ſcdo habita in conuentu mātuano ſexto kalendas octobris. Anno domini. M. cccclix. Epiſtola. cccc x.

CUm bellum hodie aduerſus impiam thurcorum gentem pro dei honore ac ſalute rei publice chriſtiane ſuaſuri ſimus. Bene eſt venerabiles in chriſto fratres ac filij dilectiſſimi priuſq̄ vos verbis aggrediamur: diuinitatem ipſam cuius in primis auxiliū expetendum eſt: paucis in hunc modum affari. Protector noſter aſpice deus et reſpice in faciem populi tui. Reſpice ſuper hanc familliam tuam pro qua dominus noſter ieſus chriſtus non dubitauit manibus tradi nocentium: et crucis ſubire tormentum. Miſerere plebis tue: et ne des hereditatem tuam in perditionē quaꝫ prope modo inſtare videmus. Surrexerūt enim iniqui ⁊ impij qui te non nouerūt. Venerunt gentes in hereditatem tuā polluerunt templum ſanctū tuum poſuerunt hieruſalem pomorū cuſtodiam. Vineam tuam exterminauit aper de ſilua: ⁊ ſingularis ferus depaſtus eſt eam. Nos ꝗuis hoc in loco tuo vt arbitramur ad tuendam religionem tuam cōuenimus: nihil tamen poſſumus niſi ades ⁊ preſidium afferas: nihil ſine te valet humana fragilitas: tua eſt poteſtas: tuum imperiū: tua omnis virtus. Tu fundaſti celū ⁊ terram: mare et omnia que in eis ſunt. Idem eſt tibi velle quod poſſe. Nihil eſt quod tue valeat reſiſtere voluntati. Adiuua nos in te vno ſperantes et te ſolum deum pura mente colentes. Fac nobiſcū ſignum in bonum et mitte nobis auxilium de loco ſancto tuo. Da nobis cor vt faciamus voluntatem tuam: et in preceptis tuis ambulemus. Scimus quia non dees tu domine deus opem tuam ſupplicem implorantibus: ſed noſipſi deſumus nobis. Frigent pectora noſtra: ingere calorē: ingere flāmas

vre corda ⁊ renes noſtros: vt tuo tantum igne ſuccenſi: que tibi ſunt placita meditemur: ac fedam ⁊
peccatricem thurcoꝝ gentem (ſi tua voluntas eſt) de chriſtianoꝝ finibus eijciamus. Uos autem ma
gnanimi ⁊ generoſi proceres qui adeſtis: ne claudite precamur aures: ne diuertite mentem. Aperi-
te deo interiora veſtra qui mox volētibus vobis i animas veſtras illabetur: ⁊ vos ſibi templū atqꝫ ha
bitaculum faciet. Audite nos ſuauiter loquētes. Uerba noſtra verba dei ſunt: qui filij ſui ieſu chriſti
q̄uis indigni vices in terris gerimus: ipſe nos fari iubet: ipſe in ore noſtro verba poſuit: ipſe nos bel-
lū ſuadere in thurcos imparant. Nō vos hodie cardinales: aut ep̄os minoris ordinis ſacerdotes ſer
mone noſtro compellabimus quos conſtat armis inepto eſſe ⁊ piaculum ac ſacrificium fuerit niſi per
ſeipſos in cauſa fidei que ſunt ab eis expetenda: hoc eſt aurum ⁊ orationes ſua ſponte obtulerint.
Uos illuſtres duces: vos marchiones: vos comites: vos regū ac principium oratores: vos fortes ⁊ ex
citatos in bellis viros verba noſtra commoni faciant: vos tangent: vos requirent quibus datum eſt
arma ſumere non vt inter vos dimicetis: ſed vt eccleſiam: vt religionem: vt fidem chriſtianam a barba
rorum et infidelium incurſibus defendatis. Poteſtas enim vt inquit Paulus gladium portat et
vindictam malorum: laudem vero bonorum. Uidetis in quo ſtatu: in quo diſcrimine ſumus: et q̄tū
a thurcis vrgemur: p̄mimur: īfeſtamur nō ignoratis niſi arma ſumētes eoꝝ impetū retundītis haud
dubium quin lex euangelica ⁊ omnis noſtra religio peſſundetur. Audite igitur viri fortes atqꝫ atten
tas aures adhibete: bellum ſuaſuro quod hodie nobis nimis incumbit. Tria vt noſtra fert opinio
principaliter explicanda ⁊ ſuadenda ſunt. Primum eſt vt cauſas iuſtas atqꝫ vrgentes oſtendat pro-
pter quas expugnare oportcat. Secundum vt facultates adeſſe doceat belli gerendi et certā quo-
dammodo victorie ſpem faciat. Tertium ac poſtremum vt magna ſecuturos premia victores pate-
faciat. In his hodie laborandum eſt: atqꝫ in his tota noſtra conſumetur oratio. De cauſis belli ge-
rendi primum dicere oportet: que due ſunt precipue et maxime. Prima eſt vt ſuſceptas iniurias vl-
ciſcentes res amiſſas recuperemus. Altera vt futura: que prope imminere videmus: pericula euite-
mus. Oſtendamus que naꝫ ſunt illa que amiſimus: quas nobis ⁊ deo noſtro iniurias itulerunt tur
ci. Inflicta chriſtianitati vulnera: illatas contumelias iniuſtam notam facile cognoſcetis: ſi que fuit
olim chriſtiana religio ⁊ que nunc ſit omnino eſtimabitis. Cognoſcite hoc rogamus et q̄tum glori-
ri poſſitis animaduertite. Sacroſanctum euangelium quod ablatis idolorum ſpurcitijs ſaluator
noſter mundo inſeruit non vnum duntaxat terre angulum aut vnam prouinciam: ſed vniuerſum fer
me orbem impleuit: quemadmodum regius propheta multis ante ſeculis de beatis apoſtolis futu-
ris preuiderat dicens. In omnem terram exiuit ſonus eorum et in fines orbis terre verba eorum.
Per hoc enim euangelium mundo intonuit quos ex piſcatoribus ſaluator ipſe predicatores effece-
rat dicens. Uenite poſt me faciam vos piſcatores hominum. Nec vana promiſſio fuit. Piſcati enī
ſunt apoſtoli: non ſibi ipſis: ſed chriſto domino vniuerſum fere orbem. Omnes reges omnes populi
in eorum ſeu retia ſeu ſagenas inciderunt. Impletum eſt enim illud. Danielis vaticinium dicentis.
Omnes reges: omnes tribus: omnes lingue ſeruient ei. Uerius illud chriſto quaꝫ Auguſto virgilia-
num iſtud attribui poteſt ſuper garamantos et indos proferet imperium. Iacet extra ſydera tel-
lus: extra anni ſoliſqꝫ vias vbi celifer altas: axem humero torquet ſtellis ardentibus aptum. Nam
circa tempora Conſtantini magni: natum ex Maria puerum. Indi ſimul et hiſpani colebant. Nec
ſeptemtrio nec meridies chriſtum ignorabat. Uox romani preſulis tanquā ieſu chriſti vicarij maria
et terras penetrabat. Pax alta per omnes et tranquilla quies chriſtianos ibat: iacebat pardus cū
agno: et leo cum vitulo accubabat. Gens ſancta: gens electa: populꝰ acquiſitionis chriſtiani habe-
bantur. Tributa ex gentibus accipiens et in capite populorum poſiti. Hec fuit olim. O chriſtiani
maiorum veſtrorum gloria: hoc imperium: hec auctoritas. Nunc quo nos thurci et ſaraceni redige-
rūt paucis animaduertite docebimus. Indi q̄uis chriſtiani feruntur et armeni per Aſiam diſperſi
et pariter ethiopes in multis verſantur erroribus et ignorantes quam noſſe debuerant chriſti legē
ignorantur a domino. Quid reliquum eſt: aſie atqꝫ affrice chriſti nomen atqꝫ legem in pacato proſe
quitur odio. Cepit hec calamitas ſub Heracleo ceſare. Nam cum aperta eſſet omnibus via ſalutis
per chriſti dei filium: qui annis antea circiter ſexcentis mortem noſtram moriendo deſtruxerat: inui
dens humano generi dyabolus et nimium dolens chriſtum vbiqꝫ regnare pſeudo prophetam excita
uit. In arabia. Machometum nomine ſceleratum hominem qui ſe dei nuncium ementitus contra
riam euangelij legem condidit: de qua paulo ſuo loco dicemus. Degenerauerat iaꝫ apud grecos im
perium ⁊ romana virtus ſub alio tranſlata celum clanguerat: que res xp̄ianos opes paulatim euer-
tit. Manſerunt tamen in Aſia complures xp̄iani vſqꝫ ad tempora Pipini francoꝝ regis: qui anno
ad hinc circiter: de magno nomine apud germanos ⁊ gallos regnauit. Tūc vero digreſſi a ſcithia thur
ci: capadociam: ponthum: bithiniam: troadem ciciliam: ⁊ omnē minorem: aſiā occuparunt: ⁊ noſtra
negligentia potentes facti non ſolum veros xp̄ianos ex aſia pepulerunt: ſed traiecto manibus hel-
leſponto macedoniam: traciam: atticam: boetiam: phoadem: achaiam: acharnaniam: epirum: por-
mam: et vtranqꝫ miſiaꝫ armis inuaſere: et in egeo ac ionio mari ciclades et alias quā plures inſulas.

ſubſidentes hos chriſtianis ad orientis terminos poſuere. Ad meridiem barbari ex affrica non ſolum inferi maris inſulas: ſed ipſa quoq; italie littora claſſibus infeſtant. In occidente magnã bethice partem quam granatã vocãt mauri occupant: ⁊ hiſpanos agitant reges. Ad ſeptẽtrionẽ gelidam q; arcton lictani: polonis contermini magna exparte ritu gentilium viuunt. Veteres hungari ad ortum thanais iacentes: ⁊ tartari cum quibus liuonij pugnant: chriſtum prorſus ignorant: et vltimi noruegi populi cum ſemiferis hominibus bellum gerunt. Hi ſunt termini veſtri o chriſtiani ſic circundati eſtis: ſic in angulum coartari potentiſſimi quondam domini ⁊ orbis poſſeſſores. En q̃tum imperium admiſiſtis: quot nobiles vrbes. quot ditiſſimas prouincias perdidiſti. Inter quas etiam iudeam neglexiſtis: terram nobilem: terram ſanctam: terram lacte ⁊ melle fluentẽ: terram in qua primi noſtre fidei flores apparuere Heu pudor: heu dolor: fons ⁊ origo nr̃e ſalutis Syon ad hoſtes defecit. Templum illud ſalomonis fama clarum. In quo dñs totiens predicauit. Bethleem i q̃ nat⁹ eſt Iordanem in quo baptizatus eſt. Thabor in qua transfiguratus. Caluariam in qua crucifix⁹ ipi⁹ crucis poſſident inimici: ſepulchrum dñi glorioſum: lectumq; illum purpureum crocos ſpirantem et ſuauiſſimis fragrantem odoribus: in quo propter nos vita noſtra obdormiuit in domino: niſi hoſtes velint inuiſere non poteſtis. At ſarraceni machometam habent in poteſtate: in qua ſi vera eſt fama falſi prophete cadauer in archa ferrea conditum: vt magnetis pendet in aere. Vos vero infelices ac miſerrimi chriſtiani ſepulchro dei veſtri et vrbe clariſſima hieroſolyma priuati eſtis. Taceamus alexandriam: thebas: memphim: ac omnem egyptum Taceamus anthiochiam in qua primũ xpianorum nomen eſt auditum. Taceamus epheſim ⁊ alias apoſtolica ſedes in aſia perditas. Taceamus ſeptem eccleſias ad quas Iohannes ſcripſit apocalipſim. Hieroſolymam noui ac veteris teſtamenti matrem in hoſtium eſſe poteſtate. Satis flere ⁊ dolere nos poſſumus: p qua recuperanda nullus labor euitari deberet: nullum declinari bellum. Nam ſi pro repetendis rebus iuſtam belli cauſa veteres putauere: quiſvnq̃ iuſtius induit arma q̃ vos chriſtiani: quibus tot vrbes: tot prouincie ſunt erepte: tot adempta regna: tantum ablatum imperium. Iudei cũ federis archam amiſiſſent pro recuperatione nullum belli periculum vitauere Greci ob raptam Helenam decennale bellum geſſere. Cartaginenſes propter fines paululum ampliandos cruentiſſima prelia cum cirenenſibus commiſere: pro quibus etiam philent fratres interierunt. Romani ſepe ſociorum cauſa ſumptis armis in pugnam exire. Reuoluite hyſtorias nullum vnq̃ bellum tot cauſas habuit: quot vobis aduerſus thurcos occurrunt. Sed quid ad nos vera dicat aliquis: tolerauerunt hanc infamiam proaui noſtri cur nos illis meliores ſumus: cur tanta glorie cupiditas vt maiorum iniurias noſtro ſanguine vindicemus. Eſto patres veſtri negligentes fuerint: honoremq; ſuum paruifecerint. An propterea veſtrum negligetis ⁊ duplici notari turpitudine hereditaria ſcilicet veſtra patiemini: an potius magnificis operibus deterſa progenitorum infamia glorioſum nomen habere conabimini. Sed negligamus ſi ſic libet antiquam ignominiam: vetuſta damna: nec vos vrgeat quod non pupugit auos. Tranſeat omnis aſia: omnis affrica. Europem ſaltem inſpiciamus et noſtri temporis rationem reddamus: an parum noſtra etate: noſtra culpa perditum eſt Conſtantinopolim orientalis imperij caput ⁊ totius grecie columen: non patres noſtri: ſed noſipſi amiſimus Qui dum torpentes in ocio domi ſedemus vſq; danubium ⁊ ſauum thurcorum arma penetrare permiſimus. Capta eſt nobiliſſima vrbs regia culpa noſtra quam panſanias prius condidit. Conſtantinus magnus inſtaurauit: ⁊ in emulacionem antique rome ampliauit ⁊ magnificauit. In ea gentis imperator ⁊ ipſe conſtantinus nomine interemptus eſt: turba ingens trucidata templa dei manu polluta ſunt. Inter que nobile opus. Iuſtiniani ſancte Sophie vocatum: tetro machometis riſu fedatum eſt. Beate virginis matris domini et aliorum ſanctorum imagines delete ſunt altaria dirupta. reliquie martyrum porcis obiecte: ſacerdotes occiſi: matrone et puelle ipſeq; ſacre virgines ad libidinem rapte. Nobiles vrbis inter vina et epulas ipſius thurcorum ducis iugulati. Saluatoris noſtri ſimulacrum in cruce pendentis in deriſionem atq; contemptum precedentibus qui dicerent: hic eſt chriſtianorum deus in caſtra delatum: ſputo: luto: atq; omni feditate iactatum. Noua ſunt hec ⁊ ſub oculis noſtris geſta. Hec ſunt et tamen excitari non poſſumus: cũ vitulis marinis cum urſo dormimus: letargum patimur: q̃ tot contumelijs agitati e ſomno ſurgere non valemus. Heu furias: heu artes demonũ: pugnare potius inter ſe chriſtiani volũt: q̃ thurcos adoriri. Ciuilia bella magis cupiunt q̃ externa: ⁊ ſepe paruis de cauſis cruentiſſima committunt prelia. Pulſatus: modo villicus: modo ſeruus: magnos traxit in arma reges. In thurcos qui deum noſtrum blaſphemant: eccl'ias noſtras diruũt: ⁊ omẽ xpianũ nomẽ perdere ſatagunt: nemo audet arma ſumere. Omnes in arcum prauum dati ſumus. declinauimus omnes ſimul inutiles facti ſumus: non eſt qui faciat bonum non eſt vſq; ad vnũ Sed cogitabitis me lius viri prudentes ⁊ fortem induentes animũ: recuperare que ſunt amiſſa: ⁊ acceptas iniurias vẽdicare conabimini. Ac tantũ de priori belli gerendi cauſa ſit dictũ. Nunc alterã attingamus: hoc eſt vt futura ⁊ ꝓpe imminẽtia noſtris ceruicibus mala euitem⁹. Poſſent fortaſſe aliquo modo tolerare preterea ſi finis maloꝝ eſſet: ⁊ non maiora impedirent diſcrimina. Sꝫ quo pacto ſperare quietem

ab ea gente poſſumus que ſanguinē noſtrū ſitit Que occupata grecia in hungariā .i. in viſcera nr̄a
gladium addegit. Juuenis eſt aduerſarius noſter etate florida: robuſto corpore: animo vaſto: timi-
do curſu victoriarum: quas ſibi noſtra negligentia peperit: vanus eſt: deceptus eſt ſi quis arbitra-
tur adoleſcentem quieturum eſſe: auro abundantem: armis aſſuetum ⁊ dominādi cupiditate infiā-
matum. Ponite hanc ſpem nunꝙ ille arma deponet: niſi aut victus aut eiuſ victor extiterit. Proxi-
ma illi queqꝫ victoria: gradus erit alterius: donec ſubactis occidentalibus regibus deleto xp̄i euange-
lio: machometicam legem vbiqꝫ gentium inſerat. Neqꝫ arbitremini longā morā priuſꝙ vos adeat.
Nam vicine ille gentes tot bellis atrite niſi opem fertur amplius carpere non audebunt. Soli fide-
les hungari perſeuerant: non tñ diu ſtabunt niſi adiuti. Et hi quidem muri loco vobis ad orientem
remanſerunt: quo diruto neqꝫ teutones neqꝫ bohemi neqꝫ poloni ſatis tuti erunt. Non aſperi mō-
tes: non alta flumina iter impedient. Nihil erit victa hungaria thurcis inuium: nihil inſuperabile
orbis imperium querentibus. Per carnos ⁊ forum Julij terreſtribus copijs facilis in italiam pate-
bit tranſitus. Naualis exercitus ex vallana quā thurci poſſident: vnius noctis nauigatione brun-
duſium patet: et in ſuperiori parte et in inferiori aperta eſt thurcis italia. Utinam mendaces et fal-
ſi prophete ſimus in hac parte. Sed credite nos folium recitare Sibille. Venient venient thurci niſi
obuiam imus et auferent nobis locum et gentem. Non timent hec fortaſſe hiſpani ⁊ galli neqꝫ theu-
tones qui regnū accolūt: neqꝫ anglici oceano circūfuſi. Ac prudentes reipublice gubernatores: bellū
foris ꝙ domi malunt ⁊ remotiſſimam laudant militiam. Perniciosa et funeſta ſunt que gerimus in
noſtris laribꝰ bella. Romani orbis domitoribus nulla ſuſcepta calamitas durior ꝙ in italia fuit. Nec
illi Hanibal felicius ꝙ in affrica vicerūt. Credite nobis proceres credite nobis. Non eſt cur diſſimu-
letis: non eſt amplius differatis arma ſumere Si agros veſtros: ſi focos: ſi liberos: ſi vxores ſi liber-
tatem: ſi fidem ipſam in qua baptizati et renati eſtis retinere cupitis: bellum nobis credite: bellum
gratis oportet. Neqꝫ eos bellum iniuſte ſuademus: qui eius locum tenemus de quo ſcriptum eſt iu-
ſticiam et iudicium preparatio ſedis tue. Nec plura de primo ⁊ principali membro. Audiſtis viri pre-
ſtantiſſimi ac nobiliſſimi quas ob cauſas in thurcos pugnare oporteat. Nam et ſuſcepte iniurie id
expoſcunt et in futurum chriſtianorum indemnitati conſulendū eſt. Nunc quod erat ſm noſtri ordi-
nis membrum .i. an poſſitis hoc bellū gerere ⁊ an victoria ſperanda ſit animaduertite. Cuꝫ xp̄ianis
nobis ſermo eſt: qui diuitē italiā: nobilē galliā: fortē hiſpaniā: bellicioſam ac populoſam germiniā in-
colunt: his arma: his equi: his homines: his pecunie abunde ſuppetunt. His vires longe maiores ꝙ
thurcis adſunt. Audiuimus tñ nōnullos eē qui ſupra modū extollūt: nec thurcos ſupabiles putant
tot preliorꝫ victores. Nos magnas eſſe thurcorū opes fatemur: ſꝫ multo minores ꝙ fama ferat: neqꝫ
noſtris quouis modo comparando. Jlli eñ ⁊ ſi omnes conatus adhibeant ſupra tamen ducenta mi-
lia hominum non educēt. Sed quos hoies imbelles atqꝫ inermes: ex aſianis ⁊ grecis mixtos noſtris
quanti faciat. Aſianos. Remus ille virgilianus cuius illa ſunt verba. O vere phrigie neqꝫ enim phri-
ges ite per alta dindima vbi aſſuetis bifforem dat tibia cantum. Timpana nos buxaqꝫ iuuant bere-
cintea matris dee. Sinite arma viris ⁊ cedite ferro. Grecia quoqꝫ illuſtres quondaꝫ anime haud quā
ꝙ vigorem antiquum retinent. Degenerauerunt ferme omnes qui thurcis parent neqꝫ in armis ne-
que in literis priſtinum referunt ſpiritū. Ceciderunt omnia cum imperio. Non ſtant ſimul fortia pe-
ctora et ſeruitus qui fortes viri in caſtris thurcorum militant ex xp̄ianis ſunt ad ſummam quadra-
ginta milia: nigre atqꝫ infelices anime que vbi vos armatos viderint furijs agitate ſuorum ſceleruꝫ
et vltorem deum ante ora cernentes ferrum ſtringere non audebunt. Reliqua turba in prelio nulli
eſt vſui: niſi ſede ſua ſagittet hoſtes. Percurrite geſta maiorum. Aſiana bella mulebria putauerūt.
Alexander magni Alexandri propinquus cum bellum gereret in italia. Frater meus inquit in Aſia
cum feminis pugnat Mihi autem cum viris certamen eſt. Julius ceſar cum depoticis gentibꝰ triū-
pharet que Aſiam incolunt: in curſu ſuo hec verba iuſſit ſcribi. Veni vidi: vici: ac ſi ſolo aſpectu ſperā-
dos diceret aſianos. Gotfredus ⁊ alij qui ſecuꝫ in Aſia militarunt parua ſepe manu innumerabiles
hoſtium copias deleuerunt ac ipſos thurcos tanꝙ pecudes mactauerunt. Sed arbitramini fortaſſe
meliores hodie thurcos eſſe: victa grecia ꝙ olim fuerint. At quales ſint pugna thauri menſis oſten-
dit anno abhinc tertio geſta Thaurinum vocauere priſci oppidum ad confluentes ſauum et danu-
bium ſitum. Hoc euo noſtro alij albam alij beldradum vocant ꝓpter ſitum: non magni momenti ca-
ſtellum: id cunctis viribus ſuis thurci expugnare adnixi ſunt. Pugnatum eſt inter diu noctuqꝫ ſum-
ma contentione. Erant chriſtiani milites qui oppidum tuebantur pauci crucisignati: non nobiles
aut diuites: non bellis aſſueti: non armis tecti: ſed rudes incompoſiti agreſtes. Et hi tamen thur-
cos vicere: non tam ferrum ꝙ fidem hoſtibus opponentes. Ab his tumidus ille thurcorum impera-
tor: inſuperabilis antea creditus ⁊ terror gentium appellatus in acie victus: ab obſidiōe deiectus: ca-
ſtris exitus turpem arripere fugam compulſus eſt. Quid iohannes de humati victorias referamus.
Quid georgij albani triumphos commemoremus: cuius conſpectum nunꝙ ferre thurcorum acies
potuere: vnus nobis exemplo ſat eſt. Johannes vintinilius qui cum trecentis militibus in epirū pro

ſectus ſuppetias nepoti ferens ſupra decem milia hoſtium fudit:ſtrauit:deleuit. Hi ſunt hoſtes ve-
ſtri o chriſtiani. Cum his nobis hominibus pugnandum eſt: qui neq; ferire neq; feriri niſi in ter-
ga nouerunt. Quanq̄ et ſi fortiſſimi eſſent et bellaciſſimi. In deo tamen ſperandum erat qui cauſe
ſue nequaq̄ deeſſet. Ammodo ſcriptum eſt: in deo faciemus virtutem:et ipſe ad nihilum deducet
inimicos noſtros. Orabat moyſes in monte et populos vincebat in acie. Sol retinuit curſum ſuum
ne victoris Joſue retineret curſum. Madiamitarum pleniſſima et munitiſſima caſtra cum trecen-
tis viris diſſipauit Gedeon. Ammonitarum numeroſum exercitum cum paucis militibus ſupera-
uit iepte. Superbiſſimos philiſteos ſolus humiliauit Sanſon. Nec in manu femine cum deus vo-
luit victoria defuit. Potentes in armis cananeos exterminauit delbora: ſiſaram interfecit iahel.
Et holofernē obtrūcauit iudit. Multa ſunt huiuſcemodi in veteri lege. Nec noua magnificis caret
exemplis. Conſtantino magno pugnaz timenti ſignum crucis in celo monſtratum eſt: et vox diui-
nitus audita que diceret. In hoc conſtantine vince. De Theodoſio piiſſimo imperatore illi ſunt.
verſus. Omnium dilecte deo cui militat ether. Et coniurati veniunt ad claſſica venti. In britannia
que nunc anglia nuncupatur vt ait hoc eſt beda barbarorum ingentes copias pauci admodum chri-
ſtiani et inermes alta voce canentes alleluya deleuerunt. Non eſt abbreuiata manus domini: q̄uis
elongata eſt a nobis miſericordia ſua propter peccata noſtra: ſed propiciabilis eſt dominus deus no-
ſter et multus ad ignoſcendum: ſi redierimus ad eum: et ipſe ad nos redibit. Facile per obediētiam
placabimus quem per contumaciam irritauimus: qui vt primum non viderit humiliatos corde: mox
odium in nos conceptum vertet in hoſtes et nobis victoriam mittet. Hanc deam eſſe veteres puta-
uere quam iupiter mitteret. Illam vero tanq̄ regi deorum obtemperantem ad eos ire quos iuſſerit
et in eorum parte conſideret. At hoc verum et ſicut ait Auguſtinus. Non de illo Ioue quem deoruz
regem pro ſua opinione finxerunt: ſed de illo vero rege ſeculorum ꝙ mittat non victoriam que nulla
eſt ſubſtantia: ſed angelum ſuum: et faciat vincere quem voluerit: ſicut in caſtris aſſyriorum accidit
Ezechiam regem obſidentibus: in quibus angelus domini centum et octuagintaquinq; milia hōmi
vna nocte interfecit. Hec victoria id eſt hic angelus: omnibus proculdubio de celo mittitur: qui pro
cauſa deirecto et maganimo pugnant. Uerum cum in eo hoſte nobis pugnandum eſt qui deo no-
ſtro prorſus aduerſatur: libet hoc loco pauca de ſaracenorum lege referre quam thurci ſequuntur
vt confidentius pugnam ineatis: quo fediores ac magis impios cognoueritis. Sceleratiſſima eſt ma-
chometea lex que non ſolum chriſti diuinitatem reſpuit: ſed innumerabilibus alijs ſcatet errori-
bus. Namq; vt preterea z deliramenta et ineptias illas: quibus angelos corporeos de flamma ignis
creatos intertinos affirmat. et origeni conſentiens demones aliquando ſaluando trahit: et celuz de
fumo factum et lunam eque ſplenduiſſe cum ſole: ſed volitantis angeli gabrielis ala tactam fulgo-
rem amiſiſſe. Quis illud tolerare queat ꝙ mundum cum democrito ſentiens fortune: caſuiq; ſub-
mittit et diuinam prouidentiam aufert. Quid hoc ſacroſanctam trinitatē reſpuit et impoſſibile ait
deum habere filium. Et q̄uis chriſtum ex virgine natum conſentit: iuſtum et ſanctum hominum qui
cunctas curauerit egritudines: deū tamen eſſe cum arrio negat: nec pro nobis obiſſe cenſet: ſed ſub-
latum a deo in fine ſeculi moriturum: et tamen deniq; ſurrecturum. Iudeos autem alium ſibi ſimi-
lem crucifixiſſe delirant: nec ſancti ſpiritus dignitati glorieq; conſentit quem creaturam cum neſto-
rio macedonioq; mentitur Et omne fidei meritum auferens. In ſua quemq; ſecta ſaluari hominez
perhibet. Alioquin recte viuentem niſi a ſua lege abierit. Et quia non conſtant inter ſe mendacia.
Alio loco neminem ſaluari aſſerit extra legem a ſe traditam: in qua beato Paulo contradicēs. Cir-
cunciſionem ſeruari precipit. Et vini tantū conſuetudinē phibens: ceteras voluptates indulget ſtu-
pra et adulteria cum captiuis et emptis mulieribus admittit. Uxores plurimas et cuz his diuortia
paſſim concedit: nec concubitus nature aduerſos inhibet. Poſtremo homo et beſtialis future vite bea-
titudinē ſola carnis voluptate metit. En ſapientē hominē qui ſe dei pphetā audet nominare teme-
rator antique legis: corruptor noue: pſtitutor animarū: verus procurator orci. Et primus ſathane ſa-
telles: cuius auditores inferni mancipia ſunt: quales thurcos eſſe nō dubitamus: aduerſus quos ar-
mis contendere ſacrificiū deo fuerit et acceptiſſimū ſpectaculū. Ceterū quia diuinitatem xp̄i vt dixim⁹
impia ſaracenorū et thurcorū ſecta prorſus excludit: nō ab re fuerit hoc in loco maieſtatem eius et glo-
riam in mediū afferre cūctiſq; palā facere xp̄m quē colimus et cuius cauſa bellū ſuademus verū deū
eſſe ſibiq; thura deberi et diuinos honores. Aggrediamur igit̄ hunc articulum. Semper enim conan-
dum eſt vt veritas magis atq; magis elucceſcat. Agemus aūt pingui minerua nō more phorum quos
vix illuminatiſſime poſſunt intelligere mentes: vt quiſquis cū primo ſuo loquitur: ita et nos hodierno
biſcum loquimur. Cupimus eñ etiā a piſcatoribus intelligi ſi qui fidē a piſcatoribus accepim⁹. In
primis autem illud aſſumimus ꝙ omnes ferme concedunt deum ſcz vnum eſſe a quo omnia condita
ſunt et gubernantur vniuerſa. Docent tantum viri ſapientes mundi machinas: et tantum rerū or-
dinē q̄tum in mundo cernimus ſtare non poſſe: niſi et vnus eſſet rector omnibus imperans. Recipim⁹
igitur cōfeſſa maioꝝ qui mūdialis machine rectorē et quidez vnū eſſe fatentur: eumq; deum vocant

quo nihil maius nihil melius: aut inueniri aut excogitari queat: hunc nos chꝛiſtum eſſe luce clarius
oſtendimus: ad quod efficiendum tutiſſima et apertiſſima via ex miraculoſis eius operibus patet.
Nam et ipſe interrogatus a iudeis an chꝛiſtus eſſet. Loquoꝛ vobis inquit et nõ creditis mihi: ope-
ra que ego facio in nomine patris mei ipſa teſtimonium peribent de me. Faceſſant igitur dyaletico-
rum ſillogiſmi et oꝛatoꝛum inductiones: ipſa nobis chꝛiſti diuinitatem oſtendant: religionisq; noſtre
fidem confirment facta non verba. Ponatur igitur ante oculos noſtre mentis homo: qui vocatur
ad nuptias aquam in vinum conuertat: quocunq; iter faciat egrotos ſolo verbo ſanitate reſtituat.
Mutoꝛum linguas in eloquium ſoluat. Claudis gradiendi facultatem tribuit. Cecis lumen: ſurdis
auditum pꝛebeat: paraliticoꝛum membꝛa conſolidet. Reſperſos elephantie maculis repurget: ac nõ
ſolum vires imbecilles adijciat: ſed ipſos quoq; moꝛtuos in ſepulchꝛo quatriduanos tanquam ſom
no ſolutos ad vitam reuocat. Secreta et cogitationes hominum intelligat futura pꝛenunciet: de-
monia eijciat ſuper aquis ſiccis pedibus ambulet: ventis imperet atq; mari. Poſtremo volens in
xta ſermonem ſuum pꝛius habitum: captus a iudeis. Crucifigatur: interficiatur: ſepeliatur: et
tertia die reſurgens: tractandum: palpandumq; coꝛpus ſuum diſcipulis offerat: edat et bibat cū
eis Et tandem poſt quadraginta dies videntibus illis in celum aſcendat. Quid hic poſt tot ſigna
dicemus. An non interrogatus a diſcipulis Johannis. Tu es qui venturus es: an alium expe-
ctamus. Interrogatoꝛes ipſos ad miracula remiſit. Certiſſima quippe diuinitatis argumentatio
eſt miraculoꝛum oſtenſio. Quia ſi nonnulli philoſophoꝛum naturam ipſam deam eſſe putauerunt
Cur non magis deus ille credendus eſt qui nature dominium ſe habuiſſe miraculis patefacit. Di-
cat foꝛtaſſe aliquis Moyſen Helyam Elizeum: ceteroſq; pꝛophetas ipſius chꝛiſti diſcipulos: ſigna
et poꝛtenta feciſſe ac nature curſum retinuiſſe. Non tamen fuiſſe deos. Uerum eſt id quidem: ſed
neq; illi deos ſeſe dixerunt. Mentiri enim et miracula facere ſupꝛa naturam que chꝛiſtus fecit nul-
li eſt datum: ſicut Johannem teſtatur cecus domino liberatus. Scimus inquiens quia peccatoꝛes
hoc eſt mendaces deus non audit. Et Nicodemus rabbi. Scimus inquit quia a deo veniſti. Ne-
mo enim poteſt hec ſigna facere que tu facis: niſi eſſet cum eo deus. Ad hec que retulimus et alia
quamplurima de chꝛiſto miracula ſacroſancta quattuoꝛ euangelia tradunt. Quattuoꝛ vberrimi te-
ſtes affirmant. Accedunt epiſtole doctoꝛis gentium. Pauli et actus apoſtoloꝛum. Ex quibus pa-
lam fit ea ſigna chꝛiſtum feciſſe per que nature dominus oſtenderetur. Fuit igitur cum deus et ipſe
verax. Neq; enim mendacibus deus coniungitur. Si verax chꝛiſtus igitur et deus: qui de ſeipſo
dicit in euangelio. Ego ſum via veritas et vita. Et qui videt me videt et patrem. Et rurſus. Ego
et pater vnum ſumus. Et alio loco. Pater clarifica me ea claritate quā habui apud te pꝛiuſquam
mundus fieret. Quibus verbis ſe deum eſſe manifeſtiſſime teſtatus eſt. Quia ſi qui euangelio non
credit: non videmus cur Moyſi credat et alijs antique legis ſcriptoꝛibus. Credunt Greci herodo
to. Tucididi: Pollibeo. Xenophonti. Dyodoꝛo. Credunt Romani Liuio: Saluſtio: Thiogo: Coꝛ-
nelio Suetonio: Credunt & alij ſuis hyſtoꝛicis Cur nos non credimus noſtris. Quanq; illi minime
cum noſtris comparandi ſint. Illi enim nullius auctoꝛitate recepti ſunt ſanctū euangelium multa
patrum concilia pꝛius appꝛobauerunt: quam legendum eccleſijs traderetur. Ad cuius robur eti-
am omnes martyres accedunt: qui pꝛo teſtamento domini ſua coꝛpoꝛa tradiderunt et lauerunt ſto-
las ſuas in ſanguine agni. Inter quos etiam virguncule magno miraculo non expauere ſupplicia.
Accedunt et ſanctiſſimi doctoꝛes: qui cum eſſent perſpicaciſſimi nequaquā euangelio credidiſſent
niſi veram eius hiſtoꝛiam cognouiſſent. ſicut apud grecos Dyoniſius ariopagita. Johannes criſo-
ſtomus. Gregorius nazenzenus: Cirillus: Athanaſius: Magnus Baſiliꝰ: et omnes alij quamplu-
res. Apud latinos quattuoꝛ doctoꝛes fama illuſtres Gregoꝛius: Ambꝛoſius: Hieronymus: Augu-
ſtinus: et vltra illos Cypꝛianus carthaginenſis. Iſidoꝛus hyſpalenſis Hylarius pictauienſis. Eu
ſebius verſalenſis. et pꝛoximi euo noſtro. Thomas aquinas: et Albertus magnus natione ſueuus: et
omnes alij pene innumerabiles qui fide chꝛiſti diuinitate non moꝛe philoſophoꝛum qui ſibi ipſis ad
uerſantur. Sed omnes vno oꝛe loquuntur: vt ſine deo putanda non ſit tanta vnitas atq; concoꝛdia
Confert et multum romanoꝛum auctoꝛitas qui cum eſſent ſapientiſſimi atq; potentiſſimi quondā
domini et oꝛbis poſſeſſoꝛes collum euangelio nunq; ſubmiſiſſent: niſi aut rationibus victi: aut mi-
raculis tracti. Quis pꝛopterea viros foꝛtes eoſdemq; pꝛudentes hyſpanos: gallos: ac germanos euā
gelium ſuſcepiſſe crediderit. niſi magni rõnibus perſuaſos. Sane cum lex gentium mollis eſſet xpīa-
noꝛum durioꝛ nemo hunc ſubire voluiſſet: niſi auctoꝛem eius deum eſſe dedicisſet. Sed illud omnē
ambiguitatem excludit: omnem tribulationem auertit: omnem credendi moꝛam expellit quod mul
tis ſeculi pꝛiuſq; chꝛiſtus carnem indueret: natiuitas eius ex virgine ſanctimonia vite: miraculoꝛum
patratio: legis editio: captiuitas toꝛmentum: perpeſſio: crucifixio: moꝛs: reſurrectio: et in celum
aſcenſio: et reliqua que de ipſo legimus: ita in pꝛophetia ſcripta reperiebantur: ſicut poſtea geſta
ſunt. Legite Eſayam. Hieremiam. Danielem. Ezechielem Dauid. Salomonē. & alios pꝛophetas

quecunqꝫ de xp̃o iam facta cõmememorant: euangeliſte eadẽ diuino afflati ſpiritu. Prophete futura predixerunt deum et hominem in chriſto recognoſcentes. Nec ſibillarum contemnenda eſt auctoritas: que longo tempore ante natiuitatem dominicam vaticinate: vt firmianus ⁊ auguſtinus affirmant: plura de chriſti deitate cecinerunt. His coniungitur honeſtiſſima lex chriſti omni ex parte venerabilis ac modeſta. Nam quid aliud epiſcopus docet ꝙ celeſtē agere mortales in terris vitã. Iubet enim nos deum colere: feſtos dies ſanctificare: proximos quaſi noſipſos diligere: pauperum miſereri: viduas ⁊ pupillos atqꝫ omnes imbecilles ꝓtegere. Infirmos ⁊ in carcere clauſos viſitare: mortuos ſepelire: caſtis nedum manibus: ſed etiã oculis eſſe adulteria: ſtupra fornicationes: iurgia: lites: ebrietates fugere. Primos in cenis accubitus ⁊ omnes mundi pompas: oĩes blandicias deuitare. Reges ac parentes honorare: magiſtratibus ac ſacerdotibus obedire. Poſtremo theſauros veros ipſamqꝫ felicitatem non in terra: ſed in celo querere. Hec lex xp̃i eſt: hoc preceptũ: hoc teſtamẽtum eius. Coniungite nunc omnia ſimul. chriſtus ex virgine natus caſtiſſimam vitam ducit: ſigna et miracula facit: nature imperat: legem perfectiſſimam edit: que orbis cõſenſu recipitur deum ſe dicit ⁊ hominẽ: prophete martyres ⁊ doctores ſibi aſtipulantur. Quid hec inferũt ſimul iũcta niſi verũ eſſe teſtimonium chriſti de ſeipſo: ⁊ ipſum verum atqꝫ indubitatum eſſe deum. Machometem arabicum: falſum: mendacem: perditum: ac omnino reſpuendum qui hec negauit. Verus igitur chriſtus: deus verus: verus deus ⁊ homo chriſtus ieſus: qui cum patre ⁊ ſpiritu ſancto in perſonarũ trinitate colendus: miſertus humani generis primi parentis culpa vt iam primi damnati: vt nos redimeret: ex arce celeſti ⁊ altiſſimo dei throno ſplẽdor eterne glorie: figura ſubſtantie dei: moderator orbis: iudex futuri ſeculi ad nos deſcendit. Neqꝫ rapinam arbitratus eſt ſe eſſe equalem deo: ſed formã ſerui accipiens: exinaniuit ſeipſum factus obediens vſqꝫ ad mortem: mortem autẽ crucis. Neqꝫ iſta ſine ſupplicijs atqꝫ tormentis: ſed dorſum ſuum vt inquit eſaias poſuit ad flagella. Maxillas ſuas ad palmas. Genas ſuas a feditate ſputorum non auertit. Speciosus forma pre filijs hominum: ſpeciē atqꝫ decorem amiſit: ductus eſt tanꝙ ouis ad vindictã ⁊ inter latrones deputatus eſt. Diuiſerũt ſibi veſtimenta eius ⁊ ſuper veſtem ſuam miſerunt ſortem. In ſiti ſua potatus eſt aceto: ⁊ ſpineã coronã poſuerunt ſuper caput eius. Non fuit dolor ſicut dolor ſuus: a planta pedis vſqꝫ ad verticē nõ erat in eo ſanitas nec tamen eiulatus emiſit ſicut agnus coram tondente ſiluit. O homo: o chriſtiane: o q̃ fidelis videri vis. Et cur iſta chriſtum tuliſſe exiſtimas. Iuſtus erat ⁊ dolus inuentus non eſt in ore eius. Cur tot ſupplicijs ſubijcitur innocens. Pro te dolui homo. Peccata tua ipſe portauit homo: et tu ſuo liuore ſanatus es homo. Bonus paſtor animam ſuam poſuit pro ouibus ſuis: et mortem tuam morte ſua redemit. Et quas tu illi gratias reddis. Quid facis: quid cogitas vt gratus mueniaris. Thurci nomen ſuum blaſphemant: altaria ſua diruunt: legem ſuam: hereditatem ſuam perdere conantur: et tu domi iaces in ocio. O reges: o duces: o viri potentes ſurgite iam tandem ⁊ chriſti dei veſtri religionem ac honorem defendite: quando nec opes nec vires vobis ꝙ thurcis minores ſunt: et certiſſimi eſtis pugnaturis vobis pro lege domini diuinum auxilium implorantes minime defuturum. Nec plura de ſecundo et principali articulo. Tertium et vltimum modo ſi placet quam breuiſſime abſoluamus: hoc eſt que premia conſecuturi ſint aduerſus hoſtes fidei pugnaturi. Audite adhibite aures fortiſſimi milites: magna ſunt et ineſtimabilia bona: que huius honeſtiſſimum belli victores adipiſcemini. In primis quecunqꝫ in hoc bello acquiretis: arma: equos: veſtes: argentum: aurum: ſeruos: ancillas: agros: vrbes: prouincias: regna: iuſte et licite pro veſtra diſtributione poſſidebitis et vltra hoc clariſſimum nomen et famam eternam cum viris illuſtribus conſequimini. Sũt hec quidem more gentium expetenda. Nec maiora queſiuere romani greci barbari belligerantes. At vobis o proceres premia longe maiora promittuntur. Nam regni celeſtes poſſeſſio et chriſti hereditas vobis offertur: et hec quidem non ſolum vincentibus verumetiam fortiter occumbentibus. Nam quid predeceſſores noſtros vrbanos: eugenios innocentios: alexandros atqꝫ alios feciſſe conſtat: chriſtianos omnes cruce ſignabimus in hanc expeditionem ituros ⁊ pugnaturis pro lege domini pleniſſimam omnium peccatorum ſuorum veniam largiemur: et apoſtolicis clauibus paradiſi portas aperiemus. Omnibus inquit orator qui patriam iuuerint: auxerint: defenderint: certum eſt eſſe in celo diffinitum locum in quo beati euo ſempiterno fruantur. Verius et certius hoc illis promittitur qui religionem chriſtianam ⁊ orthodoxam fidem tuebuntur: et aduerſus impios thurcos inuictis animis bellum gerent. Feſtinemus igitur ad bellum in quo morientes veram inueniemus vitã. Non hec quam viuimus vita eſt: ſed potius mors que fugit velut vmbra. ⁊ nũꝙ in eodem ſtatu ꝑmanet. Sicut lilia ⁊ flores deficimus. Leuiſſima res eſt que hominem extinguit. Beſtiole minime nobis inſidiant̃ ⁊ paruule ſerpentis morſu aranee non nunꝙ ictu perimus. Anacreon poeta acino vue paſſe ⁊ Fabius ſenator in hauſtu i actis vno pilo ſtrangulatus eſt. Nihil fragilius humana vita que tũ incerta tũ breuiſſima cuũ noſtrum vt quã longiſſimũ ſit teſte dauid in ipſis ſeptuaginta vel octuaginta finit̃ annis. Quid ampli⁹ labor ⁊ dolor. At eſto neſtores viuas annos ⁊ Matuſalẽ impleas etatẽ

Quid tibi poſt quam curſus peractus eſt. Breue eſt quicquid finitur ⁊ ſtulticia eſt in his ſpem pone
re queſ pꝛetereunt. O homo moꝛiendum eſt quiſquis es: ⁊ hec relinquenda que ſunt in terris clariſſi
ma Nemo natus non moꝛitur. A moꝛte moꝛtales appellamur. Nemo noſtrū nouit an hoꝛam victu-
rus ſit: ⁊ tamen hec terrena diligimus que mox relicturi ſumus: quin potius tranſitoꝛia pro ꝑpetuis
commutamus: et hoc thurcenſe bellum aggredimur per quod poſſumus immoꝛtales fieri: ⁊ ad illā
ciuitatem hieruſalem peruenire: quam ſummus rerum opifex mira pulchꝛitudine ⁊ artificio menar-
rabili molitus eſt In qua deum ipſum facie ad faciem videbimus ⁊ ipſius bonitate fruemur in qua
ſanctos intuebimur angelos ⁊ omnium ſpirituum beatoꝛum oꝛdines quaſi conciues et contuberna
les habebimus: in qua nihil nos latebit eoꝛum que vbiqꝫ fiunt. Liberatus enim hac terrena compa
ge animus: omnium rerum ſcientiam nō vt ſenſit Plato recuperabit: ſed vt Ariſtoteli ⁊ noſtris pla
cet doctoꝛibus conſequetur. Illic nihil timebimus: nec plane neqꝫ comete nobis ⁊ foꝛmidabiles erūt
quos perhoꝛreſcunt reges: ſedebimus (vt pꝛophetia teſtatur) in pulchꝛitudine pacis: in tabernacu-
li fiducie. In requie opulenta. Inueniemus ſabbatum ſine veſpero id eſt requiem ſine fine. Renoua
bitur vt aquila iuuentus noſtra: que nullo ſenio: nulla tempoꝛis longitudine coꝛrumpetur. Saciabi-
mur apparente gloꝛia ſaluatoꝛis noſtri quem ſine fine videbimus: ſine fine amabimus: ſine fatiga-
tione laudabimus. O igitur nobile bellum. O felix premium. O expectabilem pugnam ex qua ſi vi-
cimus ſine vincimur ſemper leges euadimus: et cū deo noſtro triumphantes lucidas paradiſi ſedes
querimus: pꝛo quibus conſequendis. Stephanus pꝛothomartyr lapidibus ceſus eſt Petrus ⁊ an-
dreas in cruce ſuſpenſi. Paulus ſecuri percuſſus. Bartholomeus viuens cute nudatus: Sebaſtia
nus ſagittis confoſſus: Laurentius flammis exuſtus: ſed non hec ex vobis viri foꝛtes ſupplicia requi
runtur: minoꝛi pꝛecio celum pꝛomittitur: pugnate tantum foꝛtibus animis pꝛo lege domini: ⁊ omnia
conſequimini: de quibus ſcribit Paulus: quia nec oculus vidit nec auris audiuit nec in coꝛ hominis
aſcendit que pꝛomiſit dominus diligentibus ſe. O ſtulti ⁊ tardi ad credendum in his que ſacre pꝛo-
mittunt litteꝛe: digito dei reuelate atqꝫ conſcripte. O ſi adeſſent non Gofredus: Baldeuinus: Eu-
ſtachius: Hugo magnus: Boemundus tancredus ⁊ alij viri foꝛtes: qui quondam hieroſolymam per
medias thurcoꝛum acies penetrantes armis recuperauerunt: non ſinerent profecto tot nos verba fa
cere: ſed aſſurgentes vt olim coꝛam Urbano ſecundo pꝛedeceſſoꝛe noſtro: deus vult alacri voce clama
rent: vos taciti finem oꝛationis expectatis: nec hoꝛtamentis noſtris moueri videmini: et foꝛtaſſe ſunt
inter vos qui aiunt Multa hic pontifex loquitur vt nos mittat in aciem et coꝛpoꝛa noſtra hoſtibus
obijciat gladijs: ſacerdotum hic mox eſt: alligant alijs onera grauiſſima que ipſi digito nollunt attin
gere. Nolite ita putare filij: nemo patrum veſtroꝛū memoꝛia in hac ſede ſedit qui pꝛo fide chꝛiſti ma
ioꝛa fecerit ꝙ nos iuuantibus vobis: ⁊ domino fauente facturi ſumus. venimus huc vt videtis non pa
rum debiles: neqꝫ ſine periculo noſtri coꝛpoꝛis: neqꝫ ſine damno terrarum eccleſie: plus defenſionē
fidei ꝙ patrimonium beati Petri fecimus et ꝙ valitudinem ⁊ quietem noſtram. Accreuerunt expē-
ſe mirum immodum: redditus autem appꝛime diminuti ſunt: neqꝫ iſti gloꝛiabundi referimus: tedet
piterqꝫ nos plura facere non potuiſſe. O ſi que ferant iuuenili in coꝛpoꝛe vires: he nunc adeſſent: nō
iretis ſine nobis ad bellum: neqꝫ periculum ſine nobis ſubiretis: ipſi ante ſigna pꝛocederemus: ipſi
crucem domini poꝛtaremus: ipſi vexillum chꝛiſti perfidis hoſtibus obijceremus beatoſqꝫ nos ipſos ar
bitraremur: quibus datum eſſet pꝛo ieſu moꝛi. Et nunc ſi cenſetis non recuſabimus egrotum coꝛpus
feſſamqꝫ animam in hanc felicem expeditionem chꝛiſto deuouere. Per caſtra: per acies: per medios
hoſtes ſi ſuadetis lectica vehi generoſum putabimus: nec magnifica verba ignauo pꝛoſequemur ani
mo: conſulite quid magis chꝛiſtiane rei conducat: nihil aduerſabimur de coꝛpoꝛe noſtro: de perſona:
de pecunia noſtra. Ueſtrum iudicium amplectimur. Metimini vires apoſtolicas: eſtimate quid tem
poꝛalia: quid ſpiritualia ſimul conferant. Et quod vobis videtur humeris noſtris onus imponite: ni-
hil recuſabimus: duos habet eccleſia theſauros: ſpiritualem alterum: materialem alterum: vtrumqꝫ
liberaliter erogabimus: et illum qui nunꝙ exhauriri ⁊ hunc qui nūꝙ impleri poteſt. Impꝛeſentiarū
tamen nihil aliud ex vobis petimus niſi vt bellum contra thurcos gerendum decernatis: de pecūijs
conquerendis: de ducibus eligendis de claſſibus inſtruendis: de ſede belli: de tempoꝛe expeditiōis:
poſtea diſſeremus Neqꝫ difficilis conſultatio erit quando nec arma nec equi nec naues nec pecunie
nec foꝛtiſſimi milites nec peritiſſimi duces chꝛiſtianis deſint. Adſit tantum communis voluntas hu
ius honeſtiſſimi belli gerendi. Quam vt mentibus veſtris inſerat ille rogamus: qui cum patre ⁊ ſpiri
tuſancto ſine fine regnat. Jeſus chꝛiſtus. Amen.

¶ Bulla de pꝛofectione in thurcos. Et de pꝛerogatiuis eiuſdem paſſagij. Epiſtola. ccccxj.

Pius epiſcopus ſeruus ſeruorum dei Uniuerſis ⁊ ſingulis chriſti fidelibus. Salutē
⁊ apoſtolicam benedictionem. Ezechielis prophete magni ſententia eſt. Uenien
tem gladium niſi annunciauerit ſpeculator animarum que perierint ſanguinem de
manu eius requirendum fore. Quod veriti ſancte memorie predeceſſores noſtri.
Nicolaus. v. Calixtus. iij. ab eo tempore quo thurcorum effrenata rabies cōſtā
tinopolim expugnauit: venturū ad interiora chriſtianitatis hoſtilem gladium cla
mare non ceſſauerunt: commouere chriſtianos principes ac populos q̄to in peri
culo eſſent noſtra religio niſi occureretur hoſtibus priuſq̄ amplius inualeſcerent
ſuaſere vt arma ſumerent: defenſionem catholice fidei ſubirent: furentibus beſtijs obuiam irent: nec
ſinerent immanem draconem machometem fideles deuorare animas. Uidebant ferocem illius ani
mum occupata conſtantinopoli minime quieturū: cuius inexplibilis eſſet dominandi cupiditas. nec
dubiū quin orientali ſubacto imperio ad occidētale aſpiraret. Annunciata eſt in tēpore futuro cala
mitas: ſed nō fuit credita. Non fuerunt audite ſanctorum paſtorum voces: vtiles admonitiōes: ſurda ꝑ
tranſiuit aure chriſtianus populus. Hungari tantum ſub Calixto vigilantes arma ſumpſerunt: qui
de tuendo regno ſoliciti dum ſuos fines obſeruāt cuſtodiūt noſtros. Ex ipſis hungaris ac theutoni
bus ⁊ alijs vicinis non pauci q̄uis magna ex parte pauperes: ⁊ ſcdm ſeculum ignobiles inclitivero in
conſpectu dei crucem domini aſſumpſerunt: ⁊ magno in hoſtes ſpiritu perrexerunt: quorū potiſſime
auſibus apud albam grecam quam noſtri belgradum vocant. Thurchorum ingentes copie profliga
te fuerunt. ⁊ machometes ille terribilis ac ferox turpē arripuit fugam. Nationes alie tanq̄ nihil ad
eos thurcorum facta pertinerent: in ſuis ſedibus quiete manſerūt. Nos deinde (ſicut domino pla
cuit) q̄uis indigni tanto munere Calixto ſucceſſimus qui mox in apoſtolatus initio mantuanū con
uentū indiximus: in quo de communi vtilitate: de communibus chriſtianorum conſilijs ageremus. Ue
nit in mentem quod per Eſayam ſcribitur. Super montem excelſum aſcende tu qui euangelizas ſyō
exalta in fortitudine vocem tuam qui euangelizas hieruſalem exalta noli timere. Dictū id nobis pu
tauimus: ſatiſfecimus (vt arbitramur) precepto. Affuimus in tempore prefinito non ſine ſumptu et
labore graui Oſtendimus fidelibus xpianis vulnera ſua ⁊ que paſſi fuerant: ⁊ que paſſuri videban
tur: niſi ſeipſos aduerſus thurcos defenderent. Clamauimus: quaſi tuba exaltauimus vocem nr̄as.
Audiuit omnis eccleſia: ſed non exaudiuit verba noſtra. Non fuit plus ponderis noſtris q̄ predeceſ
ſoris vocibus. Fruſtra commorati ſumus Incaſſum abire labores. Interea quantum creuerūt thur
corum vires difficile dictu eſt: auditu miſerum. Amari ponticovſq̄ ad amnem ſanum: ⁊ ab egeo pela
govſq̄ ad danubium nobiliſſimas interiacentes prouincias ſue poſſeſſionis facere. Tranſiuerunt ⁊ ip
ſum danubium. Ualachieq̄ magnam partem occupauerunt. Penetrauerunt ⁊ ſanum atq̄ agros
hungarie longe lateq̄ vaſtauerunt. Hoc anno boſnam inuaſerunt: vniuerſumq̄ regnum ſibi ſubiece
runt et inſulam leſbon. Quanta vero crudelitate in ſubactis vrbibus ac prouincijs vſi ſunt: horret ani
mus dicere. In conſtantinopoli grecorum imperator obtruncatus eſt: et caput eius haſta ſuffixum
per caſtra delatum. Faſtianis principibus eruti ſunt oculi In leſbon multitudo hiperum palo tranſ
fixa: in boſna regem qui ſalutem pactus ſeſe dederat cum patruo ſuo machometes ipſe humano ſan
guine inſatiabilis ſua manu (vt fertur) iugulauit. Quis nobiles viros: quis ſacerdotes commemora
uerit ad cedem raptos ſenes ac iuuenes in plateis immaniſſime trucidatos: vbiq̄ cruor ceſorum vi
ſus vbiq̄ morientium gemitus auditus: nulla reuerentia matronarum: nulla virginum. Fedum rela
tu eſt q̄tum hoc genus hominum in libidinem ſit immerſum: cui omnes abbominatiōes gentiū pſeu
do propheta quem venerantur indulſit. Quid de ſacroſanctis eccleſijs dicemus. Templum illud ſan
cte ſophie iuſtiniani opus toto orbe memoriale. Machometis ſpurcitijs reſeruatum eſt. Reliqua
ſacraria aut diruta ſunt aut polluta. Altaria diſiecta atq̄ protrita: imagines ſanctorum delete: aut
luto fedate: Nulla ſaluatoris chriſti: aut glorioſiſſime matris eius ſtatura ſine ſingulari probro dimiſ
ſa. Simulacrum crucifixi per deriſionem in caſtra delatum. Saxis ⁊ luto petitum: et tandem in ſce
no relictum. O domine deus venerunt gentes in hereditatem tuam: polluerunt templum ſanctum
tuū: poſuerunt morticinia ſeruorum tuorum eſcas volatilibus celi. Carnes ſanctorum tuorum beſtijs
terre. Effuderunt ſanguinem eorum: ⁊ non erat qui ſepeliret. Quāuis non poteſt ledi tua maieſtas
nec tua gloria minui. Decet tamen ſeruos tuos: decet nos miſeros chriſtianos: que tuam velut in cō
tumeliam fiunt: totis conatibus auertere atq̄ vlciſci. Non tulit Phinees adulterantem Sambri.
Sed zelo incenſus domini madianite ſcortum et illum interfecit. Uidit Mathathias ſacrificantes
ydolis hebreum ⁊ doluit: ⁊ contremuerunt renes eius: ⁊ accenſus eſt furor eius ſecundum iudicium le
gis: ⁊ inſiliens trucidauit eum ſuper aram. Sed quis eſt zelus noſter: que cura religionis. Blaſphe
matur ſancta trinitas: conculcatur euangelium: ſacra noſtra prorſus abijciuntur. Chriſtianum nomē
funditus eradicatur: et ſubticemus. Nemo eſt qui pro communi ſalute aſſurgat. Stat mater eccle
ſia dolens et gemens: et non eſt qui conſuletur eam. Et quid dici de nobis poteſt infelicibus chriſtia

nis niſi propheticum illud: facti ſumus opprobrium vicinis noſtris: ſubſannatio & illuſio his qui in cir
cuitu noſtro ſunt. Maiores noſtri hieroſolymam perdidere et omnem aſiam & libyam. Noſtro tem-
pore grecia eſt amiſſa et Europe maxima pars. In angulū orbis redacta chriſtianitas eſt. Dei & do
mini noſtri ieſu chriſti ſepulchrum niſi ſarraceni velint videre non poſſumus. Queſtus cauſa nobis
illud oſtendunt. Patriarchales ſedes veneratu digniſſime conſtantinopolitana: anthiochena: ale-
xandrina: et hieroſolymitana iugo ſeruitutis oppreſſe a ſarracenis occupantur: aut a thurcis. Non
ſine dedecore et ignominia chriſtiani nominis romanam eccleſiam matrem omnium fidelium ac ma-
giſtram quam beati apoſtoli Petrus & Paulus ſuo martyrio dedicarunt: nunc nobis eripere ma-
chometes interminatur: et faciet niſi tandem excitemur a ſomno & conatus eius ſtudemus eludere.
Ve nobis chriſtianis principibus: ve nobis vt quid nati ſumus videre contritionem populi noſtri &
contritionem ſacre religionis Videbim⁹ fratres noſtros in manus inimicorū rapi: et diuerſis excar
nificari ſupplicijs: et non mouemur. Videmus indies chriſtianorum prouincias ab infidelibus in-
uadi: et non angimur: ſed in dño quieſcamus. Quod iam regnam ab euangelio ſunt aliena: que gens
iam non hereditauit terram domini: et non obtinuit ſpolia eius. Siue orientem reſpicimus: ſiue me
ridiem: ſiue in arctum vertimus oculos: omnis eccleſie compoſitio ablata eſt Ancillam videmus que
fuit libera & domina gentium. Ecce ſancta noſtra & pulchritudo noſtra charitas noſtra magna ex par
te deſolata Coinquinauerunt eam thurci & ſarraceni: & alie fediſſime gentes. Quid nobis adhuc vi
uere niſi cogitamus de tanta infamia inſurgere: ac priſtinum recuperare decorem. Commouemur ve
hementer dum talia mente voluimus: angimur: cruciamur: nec animo poſſumus eſſe quieto: niſi prin
cipes chriſtianos pro tutela ſacre religionis aduerſus impios thurcos arma ſumere videamus. Pa
ſtoralis officij noſtri eſt. Quis neſcit domini gregis curam gerere qui eius loco ſucceſſimus: cui di
ctum eſt a domino. Paſce oues meas. Oues chriſtifideles populi ſunt: his conſulere nos oportet.
Has protegere et totis conſeruare conatibus: ne luporum aut aliarum beſtiarū morſibus pereant
Sed quid agat infelix paſtor: vbi luporum innumerabiles turme gregem inuadunt: ſuſſiqꝫ canes in
ſurgere latrare ac defendere caulas obaudiunt ac diffugiunt. Hec impreſentiarum conditio noſtra
eſt. Thurci tanꝙ lupi et immanes beſtie ouile dominicum: id eſt chriſtianam plebem lacerare conan
tur et lacerant: Vocamus in auxilium principes tanꝙ cuſtodes chriſtiane plebis. Aures claudunt:
nolunt audire vocem paſtoris. Poſt ſua quiſqꝫ deſideria pergit. Quid agemus ſoli ne lupos: hoc eſt
thurcos aggrediemur. Non ſunt vires noſtre que tantam vim ferre queant. Nimium creuit thur-
corum potentia. Nec poteſt eorum imperium deleri: niſi chriſtianorum magno conatu magniſqꝫ
claſſibus et exercitibus. Non habet apoſtolica ſedes vnde iſta conquirat: niſi chriſtiani reges chri-
ſtianiqꝫ populi opem offerant. At hoc eis hactenus ſuadere non potuimus. Conuentum fecimus le
gatos miſimus. Omnia tentauimus que viſa fuerunt ad excitandos animos pro tempore neceſ-
ſaria: non profecimus. Quomodo nunc proficiemus. Quid ergo negligemus ne fidei defenſio
nem. Minime quidem Paſtor bonus inquit in euangelio veritas animam ſuam ponit pro ouibus
ſuis. Mercenarius autem: et qui non eſt paſtor: cuius non ſunt oues proprie: vidit lupum venientē
et dimittit oues et fugit: et lupus rapit & diſpergit oues. Admonemur his verbis quid nāz agere de
beamus. Extrema omnia tentanda ſunt pro ſalute dominice gregis. In grauioribus morbis gra-
uiora adhibent remedia medici. Idem et nos facere conuenit: non decet paſtorem ſuas oues relin-
quere. Occurrere lupis oportet etiam ſi ſit anima pro grege ponenda. Paſtor bonus imitandus
eſt dominus noſter ieſus: & optimi preceptoris veſtigijs inherendum: qui verbo quod docuit ope-
re adimpleuit. Alios hactenus exhortati ſumus defenſionem fidei ſuſcipere: atqꝫ in bellum ire:
miſſuri legatos et alia facturi que noſtre facultates ſufferre poſſent: manſuri pro neceſſitatibus
eccleſie apud ſepta ouium que reſtant nondum expugnate Nunq maiora promittemus: et quan-
do aliter excitare chriſtianorum torpentia corda non valemus: noſipſos periculis obiectabimus
noſtrumqꝫ caput aduerſus thurcos offeremus in bellum: et quantum nobis eccleſia Romana et
patrimonium beati Petri miniſtrare poterit: tantum pro fide catholica protegenda exponemus
et profundemus in hoc itinere. Nec ſoli proficiſcemur in hoſtes. Clariſſimo genere natus et ama-
bilis deo princeps Philippus Burgundie dux in hanc expeditionem venturum ſe offert: non ſi-
ne delecta militum manu et exercitu valido. Potentis et clari venetorum ducis chriſtofori mau
ri ingens et formidanda claſſis ſuperioribus menſibus in greciam nauigauit: totamqꝫ fere Pelo-
ponnenſium vi atqꝫ armis eripuit hoſti. Iſchumenqꝫ peninſulo qui ſex milibus paſſuum inter
duo Maria patet vndecim (vt aiunt) diebus excitatis: muris ac turribus clauſit: memorabile
factum: et inter preclara veterum opera numerandum. Hec eadem claſſis (vt promiſſum eſt)
nobis non deerit. Spondent quoqꝫ et ceteri Italie potentatus pro ſua religione et in commune
bonum affectione precipua tam ſancto digna opere auxilia. Fauente nobis altiſſimo Maritimum
bellum feliciter abſoluemus: quoniam non ſunt thurci pares in pelago venetis. Ex altera parte

in terra pugnabunt hungari genus hominum in bello ferox:⁊ iam thurcos vincere didicerunt. In-
clytus rex gentis Mathias iam coronam et pacem in regno conſecutus: in gentes poterit diriuare
atqꝫ in prelium ducere copias:hec nobis certiſſima ſunt belli preſidia. Cum his ibimus: cuꝫ his dei
prelium decertabimus. Erunt et albani nobiſcum⁊ multi per greciã (vt ſperamus)⁊ alias hoſti ſub-
actas prouincias a thurcis deficientes:caſtra noſtra ſequentur. Chriſtiani enim ſunt oderuntqꝫ ma
chometem. Poſti parent coacti metu:qui non eſt diuturnus magiſter officij. Ut primum ſpes liber-
tatis affuerit aduerſus inſolentes dominos cornua erigent. Nec deerũt in aſia metus vt ſunt in om
ni gente atqꝫ in omni prouincia male pacati homines:⁊ nouitatum cupidi qui tẽpus expectant. Nõ
erit facile thurcis tot locis occurrere. Difficile defenditur quod vndiqꝫ a multis oppugnatur. Quod
ſi quis innumerabiles hoſtium copias eſſe dixerit. nec putauerit in caſtris fidelibus parem numerũ
cogi poſſe. Reſpondemus multum inter ſe diſtare homines et alios natura imbelles eſſe. Alios fero-
ces. Uirtus ſpectanda eſt magis ꝙ numerus. Non eſt in multitudine exercitus victoria belli. De ce
lo fortitudo cõceditur. Taꝫ facile deo noſtro eſt in paucis vincere ꝙ in multis. Noſtra cauſa dei eſt: ꝓ
lege dei pugnabimus: ipſe deus conteret hoſtes ante faciem noſtrã. Audiuimus ſuſurrare aliquos.
Non deſunt qui murmurantes aiunt. Quid ages in bello ſenex egrotus ſacerdos. Non eſt bellare
tuum nec potes debes ferire gladio: qui loco eius ſuffectus es cui precepit dominus vt gladiuꝫ in va
ginam mitteret. Reges tuo iuſſu tenentur enſes exercere: tuum eſt iuſta bella gerentibus benedice-
re. Fatemur non conuenit nobis effundere ſanguinem: quado per alios poſſumus iuſticie fideiqꝫ ne
ceſſitati ſubuenire: ꝙ ſi religio in periculo eſt et noſtro non poteſt ferro defendi: non eſt nobis veti-
tum quod Samuel et Helie legitur fuiſſe permiſſum. Sed nec eſt hoc propoſitum noſtruꝫ vt gladio
pugnemus in bello. Nam quo pacto ſtrinxerimus enſem qui vix manum ad benedicendum populuꝫ
poſſimus eleuare. Oratione pugnabimus non ferro: precibus adiuuabimus preliantes nõ brachijs.
Erimus in alta puppi aut in aliquo monte propinquo dum preliabitur: et noſtris benedicimus: ho-
ſtibus vero maledicemus: quẽadmodum de Moyſe legitur in bello amalechitarum quo orante vin-
cebat iſrael: ceſſante orare ſuccũbebat. Orabimus et nos ſine intermiſſione pro bellatoribus noſtris
hoc preſtare poterimus: hoc ſedulo faciemus. Cor contritum et humiliatum non deſpiciet dominus
Poſſemus et hoc ipſum domi manentes facere nec minus valerent preces: ſed non eſt ſola oratiõis
cauſa que propriam ſedem relinquere cogit et in bellum trahit. vt alios excitemus pergimus. Exem
plo noſtro ꝙ plurimos inuitare ſtudemus. Sequentur et nos venerabiles fratres noſtri ſancte ro-
mane ecclesie cardinalis quemadmodum ad hoc ipſum qui validi ſunt ſponte ſe obtulerunt. Sequẽ
tur et epiſcopi complures et alij minoris ordinis ſacerdotes et clerici: non oraturi tantum: verum
etiam pugnaturi cum res ipſa poſtulauerit. Expertas quoqꝫ bellorum et robuſtiſſimas militum co
hortes et fortia pectora iuuenum ex agris eccleſie ducemus ad prelium: qui nobis oratione pugnan
tibus ferro pugnent. Ibimus extenſo dominice crucis vexillo. Sacratiſſimum chriſti corpus prece-
det et ſanctarum reliquiaruꝫ arcula. Saluatorem in bella vadentem ſequemur. Ipſe cohercebimus.
ipſi preces aſſiduas porrigemus: ab ipſo ſaluteꝫ implorabimus. Miſerebitur noſtri (vt arbitramur)
pijſſimus ieſus: nec populum ſuum in hoſtiũ manus venire permittet: cuius precioſiſſimus ſanguis
in ara crucis effuſus a maligno nos hoſte liberauit. Et quis erit chriſtianorum tam ferri: tam lapidei:
tam ferrei pectoris: qui audiens romanum pontificem beati Petri ſucceſſorem domini noſtri ieſu
chriſti vicarium: eterne vite clauigerium: patrem ac magiſtrum vniuerſorum fidelium: cum ſacro ſe-
natu cardinalium clericqꝫ multitudine in bellum pro tuenda religione proficiſcentem: libens domi
remaneat. Et que poterit excuſatio quemꝙ iuuare: ſenex: debilis: egrotus in expeditionem pergit:
et tu iuuenis ſano ac robuſto corpore domini delitesces. ſummus ſacerdos cardinales epiſcopi preli-
um petunt: et tu miles tu baro: tu comes: tu marchio: tu dux: tu rex tu imperator in edibus proprijs
ociaberis. Siccine peruerti hominum officia patieris: vt que ſunt regum ſacerdotes agant et que
nobilitati conueniunt ſubire clerum oporteat. Neceſſitas ire nos vrget: quia non poſſumus alio pa
cto pro diuine legis defenſione chriſtianorum animos commonere. Utinam et hoc modo commonea
mus. Non pergimus in bello tanꝙ noſtri officij: ſed quoniam aliter conſulere fidei non valemus.
Neſcimus an hoc ſufficiens remedium erit. Mandauit dominus beato Petro titubantes fratres
ſua conuerſione confirmare dicens. Ego rogaui pro te Petre vt non deficiat fides tua: et tu ali-
aliquando conuerſus confirma fratres tuos. Quod petro dictum eſt: et nobis dictum intelligimus.
Confirmare fratres qui titubant debemus. Confirmabimus vos fratres et filios (vt ſperamus)
hac profectione noſtra et ita non preualebunt porte inferi aduerſus eccleſiam dei nobis commiſſam
An denegabitis nobis auxilia veſtra: et caput veſtrum: patreꝫ ac magiſtrum in hoſtes proficiſcen-
tem: fideles chriſtiani relinquetis. En quanta gloria vobis erit crucem domini cum ſacratiſſimo cor-
pore ieſu: ipſumqꝫ romanum preſulem ſine veſtris preſidijs in hoſtem pergere. Noſ ite reges ac
principes officium veſtrum. Idcirco gladium geritis vt eccleſiam fidemqꝫ tueamini: atque vt

malos et iniquos homines debita pena cohercеatis. Et qui non homines peiores quam thurci repe-
riuntur: qui fidem ſancte trinitatis abijcientes: et ſaluatorem chriſtum verum deum eſſe negantes
abominabilem machometis complexi legem in omnia ſcelera prolabuntur: et iam maximam orbis
partem ſuis nephandiſſimis abuſibus fedauerunt: et legem conantur euangelicam diſſipare. Ad-
uerſus hos gladium dedit vobis diuina maieſtas. In nos illum exercere debetis ac diuinam vlciſci
contumeliam. An non pudet tam diu tam fedam gentem: tam turpiter in chriſtianos eſſe graſſa-
tam. An bellum non ſatis iuſtum: non ſatis neceſſarium eſſe putatis: aduerſus nationes que con-
uenerunt diſperdere vos et ſancta veſtra. Accingamini iam tandem: et quoniam ſine nobis ire non
voluiſtis: ite nobiſcū: ſumite arma et ſcutū et venite in auxiliū noſtrū: immo vero veſtrum et vniuer-
ſe reipublice chriſtiane. Exemplum de philippo recipe quem nec domeſtice delicie (quibus prouincie
ſue plurimum abundant) nec ſuorum preces: nec itineris longitudo aut dificultas: aut ſenectus ip-
ſa ex propoſito ſuſcipiendi contra thurcos belli vſqꝫ in hanc diem deijcere potuerunt neque ſaneni-
te domino in futurum deijcient. Imitabimini hunc nobiliſſimum principem: mementote profeſſio-
nis veſtre quam in batiſmate ſubijſtis. Cogitate quantum deo tenemini et quantum proximo. Red-
dite vicem pro ſuſceptis beneficijs. Eſtote grati altiſſimo qui vos creauit ex n hilo. Nec animalia
bruta aut lapides: ſed homines rationabiles eſſe voluit. Et cum primi parentis culpa damnati eſſe-
tis ac mancipia facti demonium: miſit filium ſuum in ſimilitudinē carnis peccati qui morte ſua mor-
tem veſtram deleret. Stupenda et ineſtimabilis charitas vt ſeruum redimeret: filio ſuo non pe-
percit. Dominus ieſus in cruce pro nobis inter latrones pependit. Innocens agnus cum ſceleratis
deputatus eſt. Speciosus forma pre filijs hominum euerberatus: laceratus ab impijs: deformis
apparuit. A planta pedis vſque ad verticem non erat in eo ſanitas neqꝫ ſpecies: neqꝫ decor. Sic
placitum patri qui propter peccata noſtra tradidit illum. Propiciatorem enim propoſuit eum per
fidem in ſanguine ſuo. Iniquitates noſtras ipſe portauit: et liuore eius ſanati ſumus: qui cum ini-
mici eſſemus reconciliati ſumus deo per mortem filij eius. O crudelis chriſtiane: O ingrate: O mē-
tis inops: poteſt ne iſta audire et non animo commoueri: et non cupere pro illo mori qui pro te mor-
tuus eſt. De honore illius agitur qui te de diaboli ſeruitute precioſiſſimo ſanguine ſuo redemit. De
chriſti nomine diſceptatur: de fide catholica: de baptiſmo: de ceteris eccleſie ſacramentis: de ſacro
ſancto euangelio. Aduerſus hec omnia thurci militant. Hec auertere ac prorſus delere conantur:
et tu nihil contra moliris. Quid agis iners: redde te gratum deo: et cogita quonam pacto creato-
ri redemptoriqꝫ tuo aliqua ex parte ſatiſfacias. Et quoniam peccatores redimere tuas iniquita-
tes has tranſacta et ſalutifera profectione. An diuitias bonitatis domini: et patientie et longani-
mitatis eius contemnis. An ignoras quoniam bonitas dei ad patientiam te adducit. Caue ne ſe-
cundum duritiam tuam et impenitens cor: iram tibi theſaurizes in die ire: et reuelationis iuſti iu-
dicij dei: qui reddet vnicuiqꝫ ſecundum opera eius. Conuertere et agito penitentiam ab omnibus
iniquitatibus tuis: et non erit tibi ruina. Propterea expectat domin⁹ vt miſereatur tui: proijce pre-
uaricationes antiquas: et fac tibi cor nouum: et ſpiritum nouum et ueni. Milita pro domino ne mor-
te moriaris eterna. Cogita de proximis tuis et fratribus chriſtianis: qui vel ſunt in captiuitate thur-
corum dura ſeruitute preſſi: vel captiuari indies atqꝫ in ſeruitutem rapi verentur. Si homo es: hu-
manitas te trahere debet vt opem feras homini indigna ferenti. Si chriſtianus: pietas euange-
lica qua iubemur proximos tanquam noſmetipſos diligere. Conſidera proximorum tuorum chriſti fi-
delium erumnas: in quos thurci deſeuiunt. Filij e complexu parentes et infantes ab vberibus ma-
trum eripiuntur. Violantur vxores in conſpectu virorum. Senes tanꝗ inutiles occiduntur. Iuue-
nes tanꝗ boues aratro iunguntur et terram vomere vertunt. Miſerere fratrum tuorum. Affer opē
iam dura ferentibus. Quod ſi nihil horum te trahit at ſaltem de tua ſalute cogita. Nec te tutuꝫ
idcirco exiſtimes: quia manſionem fortaſſe procul a thurcis ſortitus es. Nemo tam remot⁹ eſt qui
reperiri queat. Si vicinum dimiſeris in periculo qui ante te proximus eſt igni dimitteris et ipſe ſi-
militer a vicino qui retro te habitat. Tales oportet nos eſſe in alios: quales ergo nos illos cupi-
mus inuenire: Nolite auxilia gallorum ſperare theutones: niſi et vos hungaris. Nec vos galli: hiſ-
panorum: niſi theutonicis opem fertis. Qua enim menſura metieritis eadem remetietur et vo-
bis. Nec propterea ſibi quiſpiam blandiatur quonian principatu polleat aut regno. Conſtantino-
politanus imperator et Trapezuncius et rex Boſne et Raſcie domini et alij ꝗplures principes ca-
pti et crudeliter occiſi: quid ſit expectandum edocent. Nihil tam contrarium Machometi ꝗ no-
men regium orientis adeptus imperium ad occidentale feſtinant nouam erigere monarchiam co-
natur vni thurcorum imperio: et vni Machomete legi cuncta ſubmittere ſtudet. Si poteſtis talia
ferre principes ac populi xpiani manete domi: nec iam de ſubuertenda formidabili thurcorum poten-
tia cogitare. At ſi ſeruile iugum horretis: ſi contumeliam dei et proximi tolerare nequitis: ſi pudet
ſemiuiros aſiaticos grecorum gentem (quod nunquam antea fecerunt) ſubegiſſe coſqꝫ ſuperbie pro-

rupiſſe:vt europam ſibi totam breui tempoꝛe pariturã ſperet. Si coꝛ virile nobis eſt:coꝛ nobile coꝛ altum:coꝛ chꝛiſtianum:ſequimini veſtigia patris veſtri:ſequimini caſtra noſtra. Venite in auxilium fidei. Venite in auxilium fratrum veſtroꝛum. Opponite vos murum pꝛo domo dei. Cogitate de veſtra ſalute:de veſtra gloꝛia:nolite permittere vt ſine veſtris auxilijs pꝛoficiſcamur in thurcos. Mittite ſubſidiarias acies:iuuate chꝛiſtianum exercitum. Quanto foꝛtioꝛes ibimus:tam totius (auxiliãte domino) cum victoꝛia reuertemur. Nec putetis inſuperabiles thurcos eſſe. Vinci ⁊ poſſunt:ſepe victi fuerunt. Quantum valerent arma thurcoꝛum belgradus oſtendit. Minoꝛ eſt thurcoꝛum potẽtia ꝙ̃ fama feratur. Imbellem atqꝫ inermem multitudinem ad pꝛelium ducunt:quam tanq̃ pecudũ gregem diſſipare libebit. Nec ipſa thurcoꝛum agmina grauioꝛis armature vſum didicere. Raras loricas:rarioꝛes toꝛaces induunt. Nec galeas moꝛe noſtro lucentes oſtendunt. Raro teguntur coꝛpoꝛa ferro. Acinate vtuntur ⁊ arcu. Parma ſe pꝛotegunt ⁊ galeis piloſa quadam materia duraqꝫ cõtextis. Quod ſi latinas inciderint acies:rigentes calibe ferrataſqꝫ haſtas ⁊ cathafractos equos et manu baliſtarum ſagittas:intelligent cum mulieribus ſe hactenus pugnaſſe;nunc cum viris eſſe certandum. Diximus que nobis hactenus pꝛomiſſa ſunt auxilia:et quarta ſpe victoꝛie pꝛocedamus.

Quod ſi vos quoqꝫ coniunxeritis arma ⁊ auxiliares addideritis turmas:multo alacrioꝛes ibimus. Nec dubium quin oꝛientales ingreſſi pꝛouincias tanto maioꝛem ad nos concurſum inueniemus occidentium ſe populoꝛum quanto validioꝛ fuerit noſter exercitus. Si moueƀimini vos chꝛiſtiani occidentales:⁊ animarum veſtrarum paſtoꝛem ſecuti fueritis:mouebuntur ⁊ multi ex grecia atqꝫ aſia chꝛiſtiani:que verum eſſe chꝛiſti vicarium romanum pontificem non dubitant. Iamdudũ non fuit in oꝛiẽte romanus pꝛeſul. Vt pꝛimum intonuerit aduentaſſe latinam claſſem:romanum vehementem pꝛeſulem innumerabiles turme non dubitamus ad viſendum beati Petri ſucceſſoꝛez cum fletu ⁊ lachꝛymis ſacros oſculaturi pedes accurrent:ſeqꝫ et ſua pꝛomittent ei. Hac ſpe freti venerabiles fratres ac filij dilectiſſimi:his rõnibus perſuaſi:his conſilijs moti:venerabilibus frib⁹ nr̃is cardinalibus hoc ipſum ſuadentibus coꝛpus noſtrum caniciemqꝫ noſtram:et ſeniles ac debiles artus huic ſancte expeditioni conſecramus:dominoqꝫ commendamus:ſtatuentes circa nouas iunias (que pꝛoxime inſtãt) anchonam petere atqꝫ in eius poꝛtu nauem conſcendere:⁊ cum ea claſſe ꝗ̃ interim noſtro et alioꝛum ſumptu poterimus inſtruere:adriaticum ingredi pelagus:⁊ vlterius retinere aduerſus hoſtes fidei pꝛoficiſci. Non dubitantes quin Philippus burgundie dux maritimis armatus copijs ad idem tẽpus pꝛeſto adſit. Venetiqꝫ validem claſſem (de qua dictum eſt) expeditam in mari habeant:⁊ tam ille ꝙ̃ iſti ſeſe nobis coniungant:ſub vexillis eccleſie ac viuifice crucis ſigno aduerſus impios thurcos auctoꝛe domino feliciter pugnaturi. Cruceſignati autem qui ſuis aut mittentium ſumptib⁹ in hac pia expeditione militaturi ſunt:nauigia equo pꝛecio ad trajciendum venetis habeant curabimus. Ea pꝛopter vos omnes ⁊ ſingulos cardinales:patriarchas:archiepiſcopos:epiſcopos:abbates ⁊ cuiuſcũqꝫ conditionis viros eccleſiaſticos:religioſos ⁊ ſeculares qui de ſoꝛte domini effecti eſtis. Vos quoqꝫ imperatoꝛem reges:duces:marchiones:comites:communitates:barones:nobiles:milites:ciues ⁊ alios quoſcunqꝫ fideles ſiue in vꝛbibus commemoꝛemini ſiue in agris per viſcera miſericoꝛdie domini noſtri ieſu chꝛiſti:per paſſionem eius qua nos redemit:per iudicium extremum in quo ſtabitis ante tribunal eius accepturi vnuſquiſqꝫ ſm̃ opera ſua. Per ſpez vite eterne quam repꝛomiſit dominus diligentibus ſe obnixe monemus:requirimus ⁊ obſecramus:vt que commode poteſtis in hãc ſanctam expediditionem nobis auxilia pꝛebere non differatis:ſed in tempoꝛe pꝛedicto ad nos mittatis. Veniat per ſeipſum qui validus eſt et commode poteſt. Qui vero non venit mittat olim aut alios iuxta vires ſuarum facultatum. Si neqꝫ alium poteſt mittere:de bonis ſibi a deo collatis:quantum ſcd̃m conſcientiam ſuam poteſt per fideles manus in hanc expeditionem contribuat:aut in ciſtis reponat que ad hoc opus in ſingulis dioceſibus conſtituentur. Nec dubitet quiſpiam magna pꝛemia conſecuturos a domino eos qui hoc ſanctum opus ⁊ tamen neceſſariuz pꝛo ſuis viribus adiuuerint. Manifeſtum enim exploꝛatumqꝫ eſt omnibus:qui ſacroſanctam religionem fidemqꝫ oꝛthodoxam adiuuerint:auxerint:defenderint:certum eſſe in celo diffinitum locum in quo beati euo ſempiterno fruantur. Credendũ eſt ſemper ſacris veteribuſqꝫ ſermonibus:poſt hanc vitaz migrandum eſſe in alteram aſſerentibus. Et qui pie in hoc ſeculo vixerunt legemqꝫ domini ſeruauerunt in altero vitam beatam ſine fine conſecuturos:alios vero miſeram. Infallibile pꝛophetiam illud eſt quod neqꝫ oculus vidit:nec auris audiuit:nec in coꝛ hominis aſcendit que pꝛomiſit dominus diligentibus ſe: et ꝙ (Paulo teſte) non ſunt condigne paſſiones huius ſeculi ad futuram gloꝛiam que reuelabitur in nobis. Iuſtiſſimus eſt retributoꝛ dominus:qui nec bona ſine pꝛemio nec mala ſine pena pꝛeterit. Confidite in deo et non confundebimini. Date de bonis veſtris ei qui dedit vobis:et centum accipietis pꝛo vno:et vitam eternam poſſidebitis: quam vt certius conſequi valeant in noſtris exhoꝛtationibus obedientes hoc ſanctum opus et neceſſarium iuxta poſſibilitatem ſuam adiuuerint. Nos de omnipotentis dei miſericoꝛdia:et beatoꝛuz Petri ⁊ Pauli apoſtoloꝝ eius auctoꝛitate

conſiſt:de plenitudine poteſtatis celitus nobis conceſſe:omnibus vere penitentibus et confeſſis qui
in hanc expeditionem nobiſcum venerint:aut per hungariaȝ aut aliamviam contra thurcos arma p̲
tulerint:⁊ per annum aut ad minus per ſex menſes ſi amplius non potuerit in bello perſeuerauerit:
pleniſſimam omnium peccatorum ſuorum remiſſionem ⁊ veniam elargimur: ita vt pro ſatiſfactione
delictorum ⁊ penarum que fuerant imponende:ſuccedat labor itineris atq; militie. Nec ſacerdos
aliam penitentiam confitentibus iniungat qui venturi ſunt. Volentes eos qui(vt premiſſum eſt)
ad hoc ſanctum opus proficiſcentur:omnem gratiam ⁊ indulgentiā conſequi:quam noſtri predeceſ-
ſores proficiſcentibus in ſubſidium terre ſancte et in anno iubileo romam petentibus dare conſue-
uerunt:non dubitantes quin anime illorum quos ad hoc bellum proficiſci bona mente contigerit:cū
beatiſſimis ſanctorum patrum ⁊ angelorum dei ſpiritibus poſt hancvitam in celeſtibus ſedibus col-
locentur:et conſortes imperpetuum chriſti facte eterna felicitate fruantur. Quod ſi forſitan anno
non exacto ipoꝝ aliquos poſt iter arreptum in pſecutione tam pijet tam ſancti operis ex hac luce mi
grare contigerit: volumus ⁊ concedimus:vt tales nihilominus prefatam indulgentiam integraliter
conſequantur. Similiter ⁊ eos qui non venientes alium vel alios ſuis expenſis ſm ſuam virium fa-
cultatem tranſmiſerint vice ſua ad annum aut ad minus ad ſex menſes in hoc bello militaturos :ita
vt non ſolum mittentes indulgentiam ⁊ gratiam huiuſmodi conſequantur ſed etiam miſſi. Et vt om
nis etas ⁊ ſexus ⁊ cuiuſcunq; profeſſionis homines huius ſancte indulgentie participes eſſepoſſint
volumus vt perſone quorumcunq; monaſteriorum ſeu locorum religioſorum marium ſiue mulierum
cuiuſcunq; ordinis ſeu profeſſionis exiſtant:que pro ſingulis decem ſuppoſitis clauſtri ſui vnum bel
latorem deſtinauerint hac eadem indulgentia et gratia plenarie gaudeant: et miſſus ipſe gaudeat.
Idem concedimus ⁊ indulgemus vniuerſis fidelibus qui nonvolentes per ſe ſinguli alium mittere
duo ſimul tresvel aut quattuor: aut plures vſq; ad decem vnum miſerint: qui vice eorum,in bello pu
gnaturus aut aliud opus vtile facturus interfuerit:volentes vt et ipſe pariter gratie particeps fiat
ſi per annum adminus per ſex menſes continuauerit: aut per iter arreptum in via deceſſerit. Inſu-
ſuper qui commode venire aut alium per ſe vel cum alio aut alijs mittere nonvalens:q̄tum per heb
domadam cum familia ſua exponere conſueuerit in archa in ſua ciuitatevel dioceſi ob hanc cauſam
conſtituenda impoſuerit:indulgentias huiuſmodi pariter aſſequatur. Volumus autem ⁊ apoſtoli
ca auctoritate mandamus vt quicunq; huic operi tam ſancto ſe obligauerint:ſalutare ſignum viuifi
ce crucis veſtibus imprimant:et in humeris ſuis illius memoriam portent:cuius paſſione ab eterna
damnatione redempti ſunt ipſum imitantes cui ob noſtram redemptionem crux impoſita fuit:cum
factus eſt principatus ſuper humerum eius:⁊ qui nos admonens ad ſectanda veſtigia ſua. Qui vult
inquit venire poſt me abneget ſemetipſum et tollat cruceȝ ⁊ ſequatur me Ne vero hec noſtra profe
ctio et ipſum profectionis tempus fideles populos lateat mandamus omnibus et ſingulis per totū
orbem metropolitanis in vim eius quam nobis debent obedientie:vt ipſi primum in eccleſijs coruȝ
cantata miſſa ſolenni ſpirituſſancti:et conuocato populo has noſtras litteras publicent:⁊ in circui-
tu eccleſiarum proceſſiones faciant. Deinde copias earum autenticas ſuffraganeis ſuis q̄ toti9 mit
tant illos monentes vt et hoc ipſum in ſuis eccleſijs cum deuotione et diligentia faciant. Ceteruȝ in-
tanto chriſtiane religionis diſcrimine q̄tuȝ a thurcis impreſentiarum cernitur imminere nulli dubiū
eſſe debet:quin chriſtiani omnes tam reges et principes q̄ alij potentatus et priuati homines ad de
fenſionem catholice fidei et ſancte legis euangelice iuxta poſſibilitatem ſuam cum bonis et corpori-
bus ſuis de neceſſitate ſalutis viriliter aſſurgere ⁊ indeſinenter aſſiſtere teneantur. Ea propter fi-
deles ipſos ieſu chriſti cultores:vniuerſos et ſingulos cuiuſcunq; ſtatus et conditionis fuerint: ſiue
pontificali ſiue imperatoria vel regali prefulgeant dignitate:harum ſerie monemus ac requirimus:
et in vim promiſſionis facte in ſacri ſuſceptione baptiſmi:⁊ invim iuramenti preſtiti cum dignitatuȝ
ſuarum infulas ſuſceperunt:et per obedientiam nobis debitam:eis et eorum ſingulis mandamus:
vt hanc ſanctam expeditionem ad quam profecturi ſumus:non ſine maximo corporis noſtri diſpen-
dio:modis quibus poſſunt q̄ celerrime adiuuare et promouere feſtinent: ab illo cuius cauſa agitur
exuberantia ſuſcepturi premia:et in preſenti vita et in futura. Negligentes autem negligentur et
in extremis iudicij die minime inter illos inuenientur quibus dicturus eſt dominus. Venite benedi-
cti patris mei percipite regnum. Nam quo pacto cum chriſto regnaturus eſt:qui temporale regnuȝ
aut delicias aut voluptates pro chriſto non vult relinquere:cum dicat ipſe chriſtus in euāgelio. Qui
diligit patrem ſuum et matrem ſuam:aut vxorem:aut filios plus q̄ me:non eſt me dignus. Conſide-
rate iſta fideles chriſtiani:et mente reuoluite diligenter:ne ignorantes ignoremini:et tandem peni-
teat non adiuuiſſe in periculo conſtitutam ieſu chriſti religionem et fideȝ. Caueant ſibi qui tales ex
titerint. Tu vero quicunq; fueris chriſtiane fidelis:qui pro tuis facultatibus expeditioneȝ ɔtra thur
cos ſubeundam adiuueris. Benedictus eſto in ciuitate:et benedictus in agro:benedictus fructus vē
tris tui:et fructus terre tue fructuſq; iumentorum tuorum ⁊ armentorum ⁊ gregum:benedicta hor-

rea tua ⁊ benedicte reliquie tue: benedictus eſto ingrediens ⁊ egrediens. Pelet dominus inimicos tuos qui conſurgunt aduerſus te coꝛuentes in cõſpectu tuo: et mittat dñs bñdictionẽ ſuper cellaria tua et ſuper omnia opera manuum tuarum ⁊ abundare te faciat omnibus bonis et conſtituat te in caput ⁊ non in caudam. Tibi autem qui nollens audire verba noſtra: non modo iuuare opus ſanctiſſimum ad quod anhelamus negligis verumetiam volentes adiuuare impedis aut deterres. Non ſolum nouiſſima illa tremendi exanimis dies coꝛam redemptoꝛe tuo: cui omnia dedit pater in manus: ad ſempiternum ſupplicuꝫ eſt expectãda: ſed miſera interim per oẽꝫ vitam timenda calamitas. Iuſtum eſt enim veri dei iudicium. Juſte vltiones ſue. Conſiderat ſemitas pedum tuoꝛum: nec falli in faciem poteſt. Parat amvero bonoꝛum et maloꝛum operum gerens mercedem nec irremuneratum quod bene: nec impunitum quod male geſſeris eſſe permittit. Fidelis populi ſui ⁊ ſancte eccleſie ſue et legis ſue catholicam fidem perturbans: vbicunq; eris inueneris ab eo ⁊ que diuine voces iniquis denunciant erunt tuo capiti hoꝛis omnibus trepidanda: ne videlicet maledictus in agro ⁊ ne mittat dominus ſuper te eſuriem ⁊ ſitim et increpationem in omnia tempoꝛa tua: ne egeſtate: febꝛe: ⁊ frigoꝛe te percutiat: ne ſis ſemper calumniam ſuſtinens et oppꝛeſſus cunctis diebus ⁊ ſtupes ad terrorem eoꝛum qui videbunt oculi tui: ne det tibi dominus coꝛ pauidum ⁊ deficientes oculos ⁊ animam erroꝛe conſumptam ⁊ ne ſit tibi vita tua quaſi pendens ante: et ne timeas nocte ac die ⁊ non credas vite tue. Aduerſus vero hanc iram domini dei tui poteſtas nulla tua: nomen nullum tuum: nec terreni pꝛiuilegiũ poterit ꝑualere. Sagitte eiꝰ aſſi penetrãt ad itima coꝛdis: ⁊ carbones deſolatoꝛij animã noctẽ exurũt. Vos vo īfelices pirate ⁊ īfelices latrones q̇ vel terra vel mari dyabolo militãtes in xp̄ianos latrocinia exercetis: ſi euntes ad hanc ſanctã expeditionẽ: ſi redeuntes ab ea impedire: carpere vel ſpoliare quicunq; pꝛe textu eritis auſi. Vos inquam cum adiutoꝛibus veſtris: cum fautoꝛibus ac receptoꝛibus anathema eſtote: ⁊ ab eccleſia chꝛiſti penitus alieni. Vos quoq; qui ſcienter his venditis aliquid: emitis ab his aliquid: poꝛtum aut loca eis conceditis: cum eis publice vel occulte communicatis: pariter anathema eſtote. In vos autem vniuerſitates locoꝛum et ciuitatum mandamus per eccleſiarum pꝛelatos introducti ſententiam ferri nolentes vllum pꝛiuilegium ſedis concilio rumue quacunq; verboꝛum vim habeat: vos ab hac pena defendat: etiam ſi de verbo ad verbum inſeri vel particulatim illud expꝛimi ⁊ recenſeri opoꝛteret. At tu domine deus qui noſti coꝛda hominum ⁊ renes illoꝛum ſcrutaris: ⁊ nihil ignoꝛas eoꝛum que fiunt: ſi bene agunt chꝛiſtiani pꝛincipes priuatiq; homines: ſi de tuo honoꝛe ſolliciti ſunt: ſi expeditioni quam per tuendo euangelio pꝛeparamus q̄ pꝛeſtare poſſunt auxilia non denegant. Adiuua eos: dirige greſſus eoꝛuꝫ dieſq; multiplica: retribue mercedem pꝛo benefactis: conſerua eis regna ⁊ pꝛincipatus: patrimonia ⁊ poſſeſſiones auge: ⁊ tandem ad pinguia paſcua tua ⁊ diuites menſas accerſito. Quod ſi coꝛde indurato ſua potius q̄ tua q̄rentes: pꝛiuatas cauſas magiſq̄ publicas curant: auaritie ſtudent: voluptatibus ac delitijs indulgent: et nos ad tua bella vadentes nolunt aſſociare aut auxilio iuuare cum poſſunt: quin potius opem ferre volentes impediunt: aut conuerte illos domine ⁊ ſana quod infirmum eſt: aut quod noxium eſt ne noceat cohibeto. Anguſtias noſtras aſpicis pie deus de excelſo ſancto tuo: et noſti quia pꝛeter gloꝛiam nominis tui et pꝛeter ſalutem gregis dominici nil aliud queritvox noſtra. Memento domine ieſu chꝛiſte: quoniam beato Petro et ſucceſſoꝛibus eius claues regni celoꝛum tradidiſti: volens quecunq; ligarentur ab eis in terris ligata eſſe in celis: que ſoluerentur ſoluta. Ecce aſſum beati Petri ſucceſſoꝛ. Impar meritis auctoꝛitate non minoꝛ: indignus vicarius tuus. Reſpice ad p̄ces noſtras et exandi nos de alto ſolio tuo. Benedicito quibus ipſi benedicimus: ⁊ quibus maledixerimus maledicito. Ne memineris iniquitatum noſtrarum antiquarum cito anticipent nos miſericoꝛdie tue. Adiuua nos deus ſalutaris noſter: et pꝛopter gloꝛiam nominis tui domine libera nos ⁊ pꝛopitius eſto peccatis noſtris pꝛopter nomen tuum. Da felicem curſum ceptis noſtris. Vltio ſanguinis ſeruoꝛum tuoꝛum qui effuſus eſt a thurcis introcat in conſpectu tuo. Aut gemitus compeditoꝛum ⁊ redde inimicis noſtris ſeptuplum in ſinu eoꝛum impꝛoperium quod expꝛobauerunt tibi. Reſpice ſuper populum tuum benignis oculis. Fac nos ire cum pꝛoſperitate ad bellum tuum ac reuerti felices. Da nobis victoꝛiam de tuis hoſtibus: vt tandem recuperata grecia per totam europam dignas tibi cantemus laudes: tibiq; perpetuo ſeruiamus: ⁊ omnis terra ad te adoꝛet ⁊ nomini tuo pſallat in ſecula ſeculoꝛum. Datum rome apud ſanctum Petrum anno incarnationis dominice M.cccclxiij xj. kalẽ. nouembꝛis. Pontificatus noſtri anno ſexto.

¶ Oratio Enee ſiluij ad Calixtum papam offerẽdo obedientiaꝫ imperatoꝛis. Epiſtola.cccc[x]ij.

SOlent pleriq; omnes beatiſſime pater maxie pontifex ad tradẽdaꝫ obedientiã huic ſacroſctẽ romane ſedi mittuntur nõ ſolũ ꝑſone ſedẽti in ea: ſed eius etiã qui ſe mittit ampliſſimis verbis exponere laudes. Idẽ nũc ⁊ mihi faciendũ eſſet qui cũ collega meo

pꝛeſtanti ⁊ optimo iuris interpꝛete. Johanne binderbach ceſario nomine obedientiam ad te deffero.
At cum ſim certus in hac tui ſummi pꝛeſulatus adeptione: quam diuinitus inſpiratam cuncti fatean-
tur: confluxiſſe ad te huc ꝙ plurimos tum pꝛincipum: tum ciuitatum legatos: tui conſcios et dicendi
peritos non ſum neſcius illos tamen tibi ⁊ romane eccleſie congratulantur ⁊ apoſtolicum ſacrum ſe-
natu qui delegit: ⁊ pietatem tuam: que demandatum munus accepit magnifice atqꝫ oꝛnatiſſime cõ-
mendaſſe. Per hoſcevt arbitroꝛ homines: ⁊ veteres pꝛoſapie tua alta nobilitas: ⁊ maioꝛum tuoꝛum
illuſtria facta: ac diſvite tue curſus: ita in lucem pꝛodiere: vt nemo i hoc auditoꝛio ſit qui neſciat ꝙ p
clare ſis natus: ꝙ ſcholaris acutus fueris: ꝙ diſputatoꝛ ſubtilis ⁊ vehemens: ꝙ doctus doctoꝛ ⁊ emi-
nẽs: ꝙ pꝛouidus apud reges conſiliarius: ꝙ iuſtus i magiſtratibus iudex: ꝙ caſtus in eccleſia pꝛeſbi-
ter: ꝙ ſanctus ⁊ amabilis epiſcopus: ꝙ fueras ⁊ incoꝛruptus cardinalis. Non eſt igitur cur tempus in
exponendis feram tuis laudibus. Nam etſi vita tua in hanc vſqꝫ diem hmõi fuerit: vt vel miles dicti
tata dilectet non ſum tamen ego qui tuas eximias ac pene diuinas virtutes equo pꝛeconio celebꝛare
poſſum. Neqꝫ tu is es qui ramuſculos queres ⁊ inanes aures populi captes: ſufficit tibi in conſcien
tia tua que non ab hoie ſed ab ipſo rege ſeculoꝝ i iuſto iudice qui non fallitur coꝛonam expectat me
ritoꝝ. Nos igit̃ de tua beatitudine nihil aliud dicemus niſi quia tu veluti ſydus quoddam clariſſi-
mum ⁊ ſaluberrimum e celo miſſum credimus: ſub quo beati Petri nauicula que miſere mergatur fe-
liciter emergeretur. Conſueuit enim terra hyſpanie nobiliſſima vnde tibi oꝛigo eſt: induſtrios ſemp
⁊ foꝛtiſſimos viros apoſtolice ſedi atqꝫ ipſis dare: quemadmodum Damaſi ⁊ Theodoſi manifeſtant
quibus ne te nullo pacto cenſemus minoꝛem et nunc potiſſime: cum ex vꝛbis illius imperialis. Sena-
rum matris mee: litterarum cultricis ⁊ ocij tam acrem defenſionem. et certiſſimam conſeruationem
animaduertimus. De ceſare vero a quo ſumus miſſi dicere non nihil eorum temeritas vꝛget: quo ne
ſciunt verbis extollere ſuos dominos: niſi depꝛimant alienos. Sed hoꝛremus ingredi cum paruo na
uigio magnum mare: neqꝫ enim noſtra oꝛatio eſt: que maieſtatem tanti pꝛincipis: pꝛo ſua dignitate
valeat explicare: cum non vno tantum: ſed quattuoꝛ ex fontibus noſtri Frederici laus abunde ma-
nat. Ex romano imperio cui pꝛeeſt. Ex natione germanica: que ſibi pꝛe ceteris obſequitur. Ex do-
mo auſtrie que ſe genuit: ⁊ demum ex perſona ꝓpꝛia que coꝛpoꝛis et animi dotibus egregie pollet. Si
quis igitur Fredericum noſtrum vt par eſt: commendare voluerit. Huic pꝛio vetuſtas imperij ⁊ am-
plitudo ⁊ auctoꝛitas: ⁊ poteſtas: ⁊ magnificentia: ⁊ gloꝛia in medium deducenda erit: deinde quod ſi
bi velit ingens Danielis ſtatuta pꝛopter ferreas tibias ꝙuis imperia conterentes. Quid grandis.
Ezechielis impoꝛtet aquila. cur aſſyrioꝛum regna mutetur ab italia Ballaam enarrandus omnis a-
quile volatus: vt cretenſem illum Jouem ſtulte creditum deum. Et Thꝛoem vt troianos reliquos vt
potiſſime pium Eneam in bellis adiuuaret: vt regibus albanis aliquando fauerit: vt romanos rerũ
dominos: gentemqꝫ togatam: vt grecos imperatoꝛes: vt germanos ceſares victoꝛes hoſtium: ⁊ mun
di deuictoꝛes effecerit. Quecunqꝫ enim de romano imperio pꝛeclare dicuntur ad rectoꝛem eius pꝛo-
culdubio cum laude redundant Nam ſicut apoſtoli Petri ⁊ Silueſtri ⁊ Leonis ⁊ alioꝛum pontifi-
cum laudabile nomen: te qui loco coꝛum ſedes agit ſublimen: et Auguſti pꝛimi et Conſtantini magni
et karoli victoꝛis: et alioꝛum ceſarum excellens gloꝛia. Fredericum noſtrum qui eis ſucceſſit in altuꝫ
tollit. Secundo exponendum erit quaꝫ longa et lata ſit germanica natio: ꝙ religioſa: ꝙ fueras: ꝙ iuſta
quaꝫ pꝛomiſſi tenax: ꝙ populoſa: ꝙ diues: quanta illic nobilitas: ꝙ foꝛtis ⁊ experta militia: quantus
eccleſiarũ oꝛnatus: quanta gloꝛia cleri: quanta pꝛincipum magnificentia: quantus ſplendoꝛ vꝛbium
que celi facies: que terra vbertas: cum pꝛouinciarum et populi decus cum pꝛincipe ſit commune.
Tertio deſcribenda ſuccurrit inclyta domus auſtrie ex qua hic Fredericus pꝛognatus eſt. Ma-
ter et ipſa regum et imperatoꝛum: que ſepe Hungarie: ſepe bohemie: et aliquando polonie reges de
dit demonſtranda et quantus fuerit magnus ille Rodulphus imperatoꝛ: qui et bononiam Roma-
ne eccleſie dono dedit: Et otto Karolum potentiſſimum bohemie regem qui auſtriam et ſtyꝛiam ro-
mano imperio ſurripuerat ancipiti bello victum interemit. Tum duo Alberti occurrerent: duo mar-
tis filij: duo fulmina belli: quoꝛum. Alphonſum de neſau: veſtes imperij vſurpantem: apud rhenum
magno pꝛelio vicit et occidit. Alter impios huſſitas eccleſie noſtre ſeua bella mouentes quaſi
malleus contriuit. De patre Ladiſlai loquoꝛ incluti regis. Hungarie ac boemie ceſaris noſtri
patruo: demqꝫ admiranda pꝛobata te nihil ſatis dici poſſet. Ponendi ante oculos eſſent. Er-
neſti leopardi Frederici et alij quam plures anime candidiſſime huius excelſe familie: quarum vir
tutem admirari magis: ꝙ recenſere valemus. Poſtremo quia non imitanti maioꝛes dedecus eſt pa
terna laus filio: ad Fredericum ipſum conuertenda erit oꝛatio. De manſuetudine ſua: de religione
de iuſticia: de pꝛudentia faciendum verbum: exponendum eius iter in terram ſanctam: declarandus
felix reditus: enarranda pacis conſilia: commendanda pietatis opera: dicendum quod pacto ad im-
perium vocatus fuerit. Ad coꝛonam regni germano apud ciuitatem aquenſem. Imperialem in hac
vꝛbe ſummo cum honoꝛe ſuſcepit vt coniugem nobiliſſimaꝫ ex domo poꝛtugalie duxerit. Alphõſi pꝛe-

clariſſimi regis ne potem Unde ſibi oẽs hyſpanie potẽtiſſimos reges affinitate cõiunxit:vt neutra-
litatem eccleſie romane nocentiſſimam ex natione ſua ſuſtulerit:vt obedientiã germanici populi ma-
gno labore maiori ſumptu atqꝫ induſtria:tuis predeceſſoribus Eugenio ⁊ Nicolao reſtituerit. Un-
de ſecuta eſt que nunc fruimur et quam tantopere commendamus eccleſiaſtice ſocietatis vnitas ꝙ o-
nis eius rei gloriam pleriqꝫ in alios detinent:quorum opera ea fuit:que ſolet illorum eſſe qui fugati
ab alijs ſeſſumqꝫ termini intercipiunt. De his ergo ⁊ alijs ꝙ plurimis rebus cumulatiſſime putan-
dum illi erit:qui Fredericum nr̃m digne pro meritis laudare decreuit. Sed non ſunt hec onera que
noſtris humeris committi debeant. Satius eſt tacere ꝙ maieſtatem tanti principis reum vt noſtra
eſt oratione percurrere. Pretermittimus igitur morem ab alijs ſeruatũ et obmiſſis de hoc loco tuis
ac Ceſaris noſtris laudibus:ad ea veniemus que coram te dicere ac agere iuſſi ſumus. Munuſqꝫ no-
ſtrum ꝙ breuiter abſoluemus. Sane cum accepiſſet Fredericus imperator ſanctiſſime atqꝫ indele-
bilis memorie Nicolaum papam quintum predeceſſorem tuum ex hac mortali luce migraſſe: com-
plens illum dies luxit. Non quidem cuius cauſa quem pro ſuis glorioſis operibus ⁊ animi rectitudi-
ne in conſilio beatiſſimorꝫ ſpirituũ ⁊ in regno dei cum Petro et Paulo iam receptũ nõ dubitabat:
ſed ꝓpter rempublicã xpianam:cui mortem. N. hoc tempore funeſtiſſimã exiſtimabat:timens ne ꝑ
ſucceſſoris electione ſacri ſenatus opiniones in diuerſa tendẽtes:incõſutilẽ chriſti tunicam ſciderẽt:
⁊ imminenti ceruicibus noſtris hoſtili gladio vires addicerent quod licet de tanto lumine non eſſet
credibile:quia tamen acciderant aliquando peiora:non fuit obſonum formidare ſimilia:ſed quẽad-
modum ex prematura ⁊ infauſta migratione tui preceſſoris merorem accepit ceſar ingentem ita ex tẽ-
peſtiua et felici vocatione tua:ſummũ gaudiũ maximamqꝫ leticiam adeptus eſt. Nouit eñ te ceſar
cũ adhuc i minoribus geres:⁊ cum ſeuiſitatũ in hac vrbe ſue coronatiõis adiſſes ꝙtum intellectũ et
doctrina:⁊ preſertim ciuili ſapientia que mundi gubernatrix exiſtit:ꝙtum cum magnitudine ⁊ vite
ſanctimonia valeres diligenter expendit:te vnum eſſe iudicauit:qui b.p. locum iuris meriti aliquan-
do teneres:quod nunc ex concordi voluntate ſacri ſenatus impletum cognoſcit ⁊ gaudet. Ac cum ſe-
reniſſima cõthorali ſua Leonora prudẽtiſſima ⁊ ſctiſſima femina q̃ de tuo põtificatu maxio incredibi-
liter exultet feſtos dies agit illos:qꝛ ſecũ ſerio triũphat ꝙ tu ſolus eſt:qui poſt Gregoriũ.xj.per an-
nos.lxxx.et amplius ſine competitore certus ⁊ indubitatus.b.p.ſucceſſor inuenIaris. Ea propter le-
tus denuncio tue aſſumptionis ceſar:ſolicitus pro debito recognotionis:nos duabus de cauſis ad te
miſit. Prima eſt vt pro vetuſto more ſanctitatẽ tuam recenter aſſumpta:ſuo nomine veneremur. Se-
cunda vt defendendaꝫ contra thurcos catholicam eccleſiam tue beatitudini commendemus. In pri-
mo negocio non eſt cur immoremur:faciat imperator quod ſe decet:accipiat tua pietas quod tibi de-
betur. Nos igitur iuſſione parentes eius nomine qui ſacro romano imperio preſidet:ſanctitatẽ tuã
domini noſtri ieſu chriſti locum recentẽ in terris ac in gratiam ⁊ ducem vniuerſalis eccleſie: recogno-
ſcamus te certum et indubitatuꝫ.b.p.ſucceſſorẽ ⁊ paſtorem dominice gregis. Te ſanctorũ euãgeliorũ
verum interpretem. Te doctorem ſalutarẽ. Te clauigerũ eterni regni celeſtis ꝓfitemur. Tibiqꝫ oẽm
reuerentiaꝫ ⁊ obedientiã exhibemus:quaꝫ romanorum imperatores predeceſſoribus tuis canonice
intrantibus preſtare comperti ſunt ſiue iure ſiue conſuetudine ſuadentes:quod ꝙtum nobis p̃miſ-
ſum ſit preſenti ſacra littera docebitur. Nunc de ſcda noſtre commiſſionis cauſa tranſigere oportet
hoc eſt de tuendo noie chriſtiano contra thurcos:non dico teucros. Nuñꝙ ergo hic erroris prolabor:
vt genti babare atqꝫ immundiſſimo nomini eorum ait tribuam qui romani populi partes haben-
tur. Theucri enim idem ⁊ troyani fuerunt:a quibus exortum genus meandrum ⁊ gens iulia ꝑfecta
romanum fuderat imperium. Thurci autem ⁊ ſi nunc occupant loca in quibus fuit ylion et neptuni
troya:ſcite tamen ab origine ſunt qui regnante apud francos Pipino in Aſiam migrauere. Eamqꝫ
pedetentim prouinciaꝫ ſui iuris fecere. Gens ſpurciſſima ⁊ ignominioſa:fornicaria:in cunctis ſtupro-
rum generibus:tunc quideꝫ idolorum cultrix:nunc impij Machometi ſectatrix. Hec hoſtis peſſima
noſtre religionis. Quomodo auteꝫ debachati ſunt temporibus noſtris thurci in grecia: ⁊ quo impe-
tu conſtantinopoliꝫ expugnauerũt:galathas deleuerint. Raſciaꝫ que ſuperior olim miſia dicebat op-
preſſerint. In peloponenſuꝫ. In euboeaꝫ cũ exercitu venerũt cunctiqꝫ pcircuitũ chriſtianis vincula:
verbera:neces:comminati ſunt non eſt propoſiti noſtri nunc commemorare. Satis eniꝫ ⁊ in ratiſpa-
na ⁊ in franckfordia ⁊ in noua ciuitate:⁊ apoſtolici ceſarei ⁊ aliorũ principum legati ruinam grecie
eccleſie noſtre vulnera defleuerunt. In hoc etiam auditori non me fugit ſepe de his rebus orationes
habitas eſſe:et ab illis quidem diſſertiſſimis viris:quibus ſi velim equari dicendo manifeſte de ſa-
pientia. Nunc vero non verbis nec lachrymis:ſed armis regum et populorum eſt opus. Que autem
hactenus aduerſus hanc thurcorum inſolentiam pro tutela fidelis populi tentauerit imperator:
optime nouit tua beatitudo. Nec te latet promiſſa fuiſſe hungaris ſubſidia que preterierunt. Sed
qua iam ratione perturbata ſunt eius conſilia:et quibus artibus impedita ſit hoc anno in thurcos
expeditio malo tecuꝫ cogites ꝙ extra me publice audies. Illud tamẽ nõ recitabo que frank:fordeñ.

conſilium facienda decreuit: duabus conditionibus ſubnixa fuiſſe: altera vt certitudo claſſis italici:
que cum terreſtri exercitu concurreret ſuo tempore haberetur: altera germanorũ controuerſie que poſ
ſent impedire pactum de medio tollerentur. Primã conditionem irritam fecit tui predeceſſoris obi-
tus. Secunda ne poſſet impleri ab eis procuratum eſt: qui ex publico malo proprium commodũ que
runt. Atq; ita dum chriſtiani cunctantur thurciq; properant religionem noſtram funditus delere
nituntur: qui non contenti viciſſe greciam Hungarie nobili regno imminent. Hungari vero magna-
nimi & fideles populi annis ſupra .lxx. hunc hoſtem perpeſſi nunc victi nunc victores ſuum ſanguinẽ
tutati ſunt: qui cum nos ſeruant: optimates ſuos cum regibus & pontificibus miſerunt. Nulla dom⁹
in hungaria eſt digno nomine qui duobus nouiſſimis bellis contra thurcos habitis egregium & for-
tem aliquem virum non deploraverit: hodie vero non eſt hoc regnuʒ quod thurcorum impetum ſuſti-
nere poſſit. Attenuatum atq; externa indiget ope. legati eius & in franckfordia & in noua ciuitate cũ
ceſare ſuperos atq; homines teſtati ſunt: ſi reliquorum chriſtianorum preſidia ſentiunt ſe iterum at
q; iterum belli ſubituros. Sin relinquantur a nobis leges accepturos: quos thurci dederint. Neq;
enim conſilium eorum: eſt ſine ſpe victorie: vrbes & agros igni: vxores & filias lupanari: ſua & liberorũ
capita hoſtili ſi ferro committere: quocunq; tandem modo ad hoſtes hungaria defecit ſiue italiam: ſi-
ue germaniam percurrere ac predari voluerit in vtranq; terram patenti porta aditum habet. Mu
rus vero hungaria eſt & antemurale fortiſſimum: ſiue clipeus noſtre religionis: ſub quo longe iaʒ cũ
protecti ſumus. At hic nunc clipeus nobis ſubtrahitur. Murus vero bombardis arietibus & quati-
tur & nos de remedio anima nulla remordet. O ingratitudinem noſtram quam nunc vicem defenſo-
ribus noſtris reddimus hungaris. O ſtulticiam populi chriſtiani. O cecitatem atq; amentiam ab
externis inuadimur hoſtib⁹: & nos in ciues arma ↄuertim⁹. Sʒ digne patimur pro nobis iniquita-
tib⁹. Nulla inter nos ↄcordia: nulla obediẽtia eſt: neq; ſpũali neq; tẽpali parem⁹ capiti. Jacet ſpre
ta religio iuſticie Nullus honos: fides pene incognita: ſed rex quiſq; ſibi aut pontifex eſſe videtur:
quot capita tot ſententie. Sciditur in certum ſtudia in contraria vulgus. Illic germaniam mille cõ-
turbant lites: inter galliam et angliam vetus odium viret Hiſpanie reges immutat ambitio. Italiaʒ
magno labore pacataʒ. Nouus iam turbo concutit. Noua exurunt apud ſenas incendia: quid ſpere
mus his moribus: procuratores machometi ſumus: nam ipſi patefacimus hoſti: & terga nudam⁹ que
feriat. quid tanta inter nos eſt inuidia: & maliuolentie peſtis: tantum venenum: tanta rabies: vt vide
re videar complures noſtre religionis homines ſeruire thurcis male: q̃ chriſtianum ferre aliqueʒ prĩ
cipem. tot demum ſunt in chriſtiano populo vectigalia: tot pecuniarum extorſiones: tot rapine: tot
principum: ne dicam tyrannorum noſtrorum in ſubditos contumelie: vt magnopere verear: ne venien
te thurco & onera relaxanti: plebes noſtre libenti animo colla ſubmittant: maxime vero ſi vt eſt calli-
dus hoſtis libertatẽ de fide fecit. Sed o chriſtianum populum: o plebem electam: o vineam domini
ſabaoth: o chriſti hereditatem: o teſtamentum: o regnum dei quo nunc redacta es chriſtiana ſocietas
ex quattuor patriarchalibus eccleſijs chriſtiana ſubnixa fides in orbem vniuerſum palmites exten-
dit: maiores noſtri duas per ignauiam & ſecordiam cum hieroſolymitana ſede turpiter perdiderunt:
nos tertiam: & illam ſedem: que poſt romam ſecunda fuit: in qua tot nobiliſſimi iperatores: tot ſan-
cti pontifices claruerunt: tot generalia concilia celebrata: tot ſacri canones editi: tot ſacratiſſime le
ges promulgate ſunt non minori damno: maiori tamen deſidia prorſus amiſimus. Euangelium ſal-
uatoris quod in omnem terram intonuit: ſola iam audit. Europa: nec ipſa quidem omnis. In occidẽ
ti ſarracenis premimur. Septrionis magnam partem ceca gentilitas inuaſit: ex oriente qua grecia
ptẽditur thurci nos pepulere prope eſt niſi vigilam⁹: niſi ↄſurgim⁹: niſi de⁹ adiuuat: niſi tua ſancti
tas vt temperet animoſe occurrat vt & hunc tuum thronuʒ et quicquid reſtat chriſtiani nominis ma-
chometus occupat: qui iam ſine reſiſtentia terre dominus ac maris eſſe videtur Aduerſus hanc pe-
ſtiferam beſtiam & aduerſus hec mala conatus eſt imperator: vt noſti remedia conquirere: ſunt prece
pta: ſunt eius vt ante dixi conſilia non propoſito cadit: neq; animo deficit: deceptus eſt non de fati-
gatus Hac vero ſuceſſit alia aggredi cturvia: que dumq; ſibi vt imperatori romanorũ: vt aduoca
to eccleſie: vt protectori fidei orthodoxe: vt auſtrie duci: vt religioſo principi: vt homini chriſtiano in-
cumbere videntur: procuranda religione minime poſtergabit. Sed qm̃ propulſare thurcos: & illataʒ
chriſtiane plebi contumeliã vlciſci omnino opus eſt omniũ fidelium magnoq; ſumptu & magnis viri-
bus indiget. Supplex orat tuam beatitudinẽ ceſar que chriſti vicariũ gerit: vt anteq̃ hoſtis appropi
quet magis vna ſecum ad ea intendas animũ: per que chriſtiane potentatus inter ſe pacẽ tenentes
aduerſus infideles arma cõuertant: & ↄmunem hoſtem ex Europa deturbent. Quod licet difficile vi
deatur hac infelici tẽpeſtate noſtra in qua tãtopere diuiſi ſumus: nihil eſt tñ quo diligentia hõis ſtu
diũ non pficiat. Vigilãti: inſtanti: vrgenti pro voto cuncta ſuccedũt. labor improbus omnia vicit. In-
cidiſti beatiſſime pater in hec luctuoſa & vt ita dixeriʒ faſtidioſa tempora: que fidem catholicã pene
cõcuſſam: & vndiq; laniatã xp̃ianaʒ plebem oſtendũt. Tu ne cede malis ſeu ↄtra audentior ito; quo

difficilius eo pꝛeclarius ages. nō eſt impoſſibile ſi mihi credis cōſtātinopolim: totāq; greciam de manibus thurcoꝝ eripere ſi modo his itineribus incedamus: que ſunt aptiſſima: neq; mare: neq; terra xp̄iane potētie thurci ſunt pares ⁊ hominibus ⁊ eqnis ⁊ nauibus ⁊ curribus ⁊ quibuſlibet armis ⁊ rei militaris peritia ſuperioꝛes ſumus ⁊ auro. Quod ſi armetur xp̄ianū robur fugient hoſtes ſicut ſtipula a facie vēti. Sarmaciaq; noſtris relinqnent ſpolia ſine vulnere ⁊ ſanguine. Mira res neq; facultas nobis deeſt: que poſſim⁹ thurcos exterminare: neq; voluntas. Maz virib⁹ multo ꝙ illi pꝛeſtam⁹: ⁊ nemo eſt xp̄iano noīe inſignitus qui nolit perire thurcos. Quid igiť obſtat: cur ſtam⁹. cur nō exurgimus: cur non defendim⁹ plebez noſtram. cur nō pꝛopulſem⁹ iniuriam. Sed vnū nobis de iſtis vnum inquirendum eſt: quo habitio terrebimus ⁊ conſternemus hoſtem. Hoc vnum eſt oꝛdo ſine quo nihil eſt quod valeat rite explicare. Oꝛdine caremus beatiſſime pater ⁊ modo: at nunc tua intereſt: et noſtri ceſaris: ⁊ adherere rebus agendis. Niſi enim vos duo luminaria magna. Vos pꝛimi oꝛbis capita; vos ſal terre ⁊ mūdi pꝛeſules oꝛdinē ponitis quo chꝛiſtiane vires in hoc opus vniantur: nō eſt ꝙ vel nos ſperemus vel thurci timeant xp̄ianū conflari exercitum. Age igitur ſumme pontifex: foꝛtez ſume animū: erige nobiliſſimam mentē laudatiſſimū illud in omni gente vulgatum: quod in aſſumptione tua votum emiſiſti ante oculos ſemper habeto Intelligis ꝙ Ceſar pꝛomittit clariſſimū illū aragonie regem potentia ⁊ ſapiā incōparabilē in hoc opus valentiſſimū: habes Philippo duci burgundie nobiliſſimo ⁊ piiſſimo maximis rebus cōparādo: nihil magis coꝛdi eſt ꝙ pugnare in thurcos. Hūgari auxilia expectant: belli foꝛtunam ſub tuo vexillo iterum experiri in germania multi ſunt pꝛincipes qui coꝛpoꝛa ſua aduerſus hos hoſtes deuouere. Karolus rex francoꝛum ⁊ nomine xp̄ianiſſimus: ſuoꝛum pꝛogenitoꝛum veſtigia non deſeret: quoꝛum foꝛtia facta omnis decātat eccleſia: nec queq; foꝛtes vt opinoꝛ angloꝛum manus deerunt. Caſtellanis ⁊ poꝛtigalenſibus rerum geſtarum gloꝛia clariſſimis innatum eſt pꝛo fide certare. Voluntarij ſunt ⁊ pꝛompti omnes populi pꝛo fide arma ſuſcipere: ſed omnes in te oculos direxere. omnes ex te modum atq; oꝛdinem expectant. Exurge igitur aperi eccleſie theſaurum: aperi celi poꝛtas: pꝛomitte dignaz laboꝛe mercedem. Effunde largiter ſpiritualia dona in chꝛiſti milites: mitte operarios in meſſem domino gratiſſimam metent Hoc tuū eſt opus hoc eſt in quo deo poſſis et hominibus complacere. Scio multos tibi deberi titulos poſtꝙ celum poteris: ſed nullius illuſtrioꝛ ſarcofago tuo inſcribi poterit ꝙ ſi perdite ſub pꝛedeceſſoꝛe tuo conſtantinopolis recuperatoꝛum et vltoꝛ communis iniurie vociteris. Atq; vt aperte dicam quod ſentio. Hec certiſſima via eſt per quam chꝛiſtiani reges ⁊ fideles cuncte nationes: tibi vt xp̄i vicario ceruices ſuas libenter inflectant ſi defenſionem ſ fide noſtre foꝛtiter ⁊ et magnifice ſuſcipias: et quemadmodum fouendo italiam pacē iuuando et ſapientiſſimos legatos deſignando ſpem dediſti exterminandū thurcoꝛum ſedez ⁊ impiā gētē totis conatibus erectus atq; intentus eſſe videare. Pleraq; alia ad rem hanc ydonea ſemotis arbitris: cum tue pietati videbitur latius exponemus.

¶ Oꝛatio Enee coꝛam ſanctiſſimo et ſenatu cardinaliū imperatoꝛe coꝛonato pꝛeſente et eius nomine ad paſſagium inducendum. Epiſtola. cccc xlij.

Moyſes vir dei beatiſſime pater maxime pontifex cum ſibi ſucceſſoꝛem oꝛdinaret. Joſue filium. Nun diuinam vocem ad ſe dicentem audiuit: per hoc ſi quid agendum erit. Eleazar ſacerdos conſulet dominum: ad verbum eius egredietur ⁊ ingreditur ipſe et omnes filij Iſrael cum eo et cetera multitudo: quibus verbis non populi ſolū ſz reges et pꝛincipes mouentur: magnis in rebus ſummi ſacerdotis conſilium querere ⁊ imperium ſequi. Quod poſtmodum ⁊ in nouo teſtamento ac in tempoꝛe gratie multis exemplis ⁊ auctoꝛitatibus eſt firmatum Sicut ⁊ conſtantini magni ⁊ Theodoſij et Juſtiniani ⁊ alioꝛum chꝛiſtianoꝛum ceſaruz geſta teſtantur. Eam ob cauſam cupidus atq; auidiſſimus ceſar diuinus Fredericus romanus imperatoꝛ auguſtus filius tuus obſequentiſſimus ſuo tempoꝛe aduerſus impios Machometi cultoꝛes generale paſſagium fieret: atq; in illud ſuum ſtudium ſuaſq; curas omnes conuertere: te pꝛius magni dei vicarium: chꝛiſtiane plebis ſacratum religionis magnuz caput: perfectum ducem: optimum rectorem: veracem magiſtrum: conſulendum: audiendum et ſequendum cenſuit. Cuius pꝛouidentiam noſtre auctoꝛitas mouere poteſt as implere poteſt: quid ſit agendum. Venit igitur hodie ad te tuumq; ſacratiſſimum ſenatum Ceſar ſuper vniuerſali paſſagio: cum tua beatitudine locuturus Coꝛonatus enim iam triplici coꝛona: eiuſq; regni tua beneficentia rex confirmatus cuius potentiā Daniel ferro comparauit: cuius limites ſolus claudit occeanus: cuius fundatoꝛ Romulus: confirmatoꝛ Julius: amplificatoꝛ Auguſtus Appꝛobatoꝛ dominus ieſus fuit: cuius auctoꝛitas in terris niſi tue cedit nulli. Cuius officium eſt parcere ſubiectis: ⁊ debellare ſuperbos. Quid aliud cogit ꝙ paſſagium: pquod ⁊ chꝛiſtiani foꝛtioꝛes: ⁊ inimici chꝛiſti nominis creduntur imbecilioꝛes. Pꝛinceps inquā ſapiēs ꝗ ſunt digna pꝛīcipi cogitabit. Reges apud modos vt Herodot⁹ inquit apud omnes vt Cicero ſenſit

iuſticie fruende cauſa creati ſunt:velut iniuriarum pꝛopulſoꝛes:qui ſi pꝛelatum auſcultare volunt ce-
teriſqꝫ philoſophis recta mouentibus obedire. Pꝛocuratione reipubli.non ad ſuam:ſed ad coꝛum
que ſibi commiſſi ſunt vtilitatem gerere dicantur:atqꝫ hoc eſt ꝙ de paſſagio ceſarem ⁊ ſollicitum et
anxilium fecit.ſuper qua re dicturus eo que mihi ſua maieſtas imperat oratione͂ meam in tres par-
tes diuidam. In pꝛima dicens quid ſit paſſagiuꝫ quod queritur. In ſecunda cur petatur. In tertia
facile'nc paſſagiuꝫ fructuoſum ſit futurum:quibus in rebus ſi longioꝛ fuerim cum rerum magnitudi
ni verba comparantur ſic foꝛtaſſe bꝛeuioꝛ videbitur:ero tamen reuera bꝛeuis: quoniam Empedocle
teſte ſola bꝛeuitas commendat indoctos:ſed iam pꝛimuꝫ abſoluamus:paſſagij vocabulo nihil aliud
deſignamus quoniam expeditionem militarem numeroſiſſimam aduerſus infideles per chꝛiſtianos
indictam:quam ſi conſequuntur cruce ſignati:plenariam peccatoꝛum omnem remiſſionem mere͂tur.
Appellaturqꝫ paſſagium ſermone italico quaſi tranſitus Nam ſicut aues quedam gregatim certi
anni tempoꝛibus de regione in regionem tranſeunt:dicuntur quoqꝫ paſſagium facere: et chꝛiſtiani
nonnunꝙ ſumptis armis turmatim incedentes:atqꝫ in hoſtes fidei ex apoſtolice ſedis iuſſu pꝛoſilie͂-
tes:et viſi et dei dicti ſunt paſſagium habuiſſe. Neqꝫ verum paſſagium videri poteſt niſi multoꝛum
ſiunt populoꝛum:qui migrare magis nouas ſedes queſituri ꝙ bellaturi videantur Sicut cymbero-
rum in italia innudatio ac gothoꝛum ⁊ hunoꝛum excurſio:habemus quid ſit paſſagiuꝫ. Nunc cur pe
tatur exponamus. Tria ſunt que ceſarem paſſagij cupidum reddant. Commiſeratio:vtilitas: atqꝫ
honeſtas rei. Unde vero commiſeratio pꝛodeat:paucis(aduerte) docebo. Quis infirmatur inquit
apoſtolus ⁊ ego non infirmoꝛ. Qui vidit afflictus ⁊ non affligitur:cuius pectus a deo durum eſt vt do
lentibus non condoleat:gementibus non congemat. Triſtantibus non contriſtetur. Ceſar quidem
poſtꝙ diſcretionis attigit annos:cepitqꝫ noſcere noſtre fidei ſacram mox religionis induit zelum ce-
pitqꝫ rebus omnibus diuini cultus augmentum pꝛeponere:quod ſibi ⁊ ſue nature bonitas ⁊ nobili-
tas ſanguinis ſuadebat. Naꝫ domus auſtrie pꝛinceps inter quos plures ac reges ac imperatoꝛes fio
ruerſit:tuc ſibi pꝛoſpere ſuccedere ſperauerunt:cu͂ diuino nome͂ bn͂ et conſtanter famulati fuiſſent.
Quoꝛum veſtigia Fredericus ſecutus defunctis parentibus ꝙ pꝛimu͂ tutelam exiuit:vt locum vide-
ret in quo noſtra redemptio celebꝛata eſt adhuc adoleſcens tranſmare nauigauit: contexitqꝫ pela-
gus digitis aſpexit locum. vbi natus ſaluatoꝛ noſter Chꝛiſtus. Ubi poſitus in pꝛeſepio:vbi pꝛeſenta
tus in templo:vbi baptizatus:vbi tentatus:vbi pꝛedicauit:vbi lazaruꝫ ſuſcitauit:vbi cenauit:vbi ca
ptus:vbi deriſus:vbi iudicatꝰ vbi crucifixus:vbi ſepultus eſt:et vnde aſcendit in celum. Quid mul-
ta dicam oſculatus eſt ceſar terram vbi fuerunt pedes eius qui nos redemit:ſed quo tunc animo fuiſ
ſe arbitraris:cum ſpurcidos illic ſarracenos immundos hoꝛridoſqꝫ dominari videret:ſanctiſſima lo
ca poſſidentes:quid aliud dicere poterat niſi ꝓpheticum illud. Deus venerunt gentes in heredita
tem tuam. Polluerunt templum ſanctum tuum poſuerunt hieruſalem in pomoꝛum cuſtodia͂ Et ite
ru͂. Quomodo ſedet ſola ciuitas plena populo facta eſt vidua domina gentiu͂:pꝛinceps pꝛouinciarum
eſt ſub tributo. pꝛoh ꝙtum vꝛgebat angebatqꝫ ceſarem ciuitas huius oppꝛeſſioꝛ ⁊ illoꝛum qui ſunt
tranſmare chꝛiſtianoꝛum conculcatio. Sed quid grecia litterarum mꝛ. Inuentrix legum:cultrix moꝝ
⁊ oim artiu͂ bonoꝛum magiſtra:quem non miſeret gentis illius afflicte oppꝛeſſe peſſundate:cuius im
perium non ſub alexandro macedone ſolum ſuiſqꝫ ſucceſſoꝛibus:ſed ſub athenienſibꝰ thebanis ac la
cedemonienſibus olim floꝛentiſſimum:⁊ potentiſſimum fuit. Nunc vbilibet effeminatis thurcis ſer-
uire coacta eſt.quid regnum illud Hungarie nobiliſſimum:terra antiqua:potens armis:atqꝫ vbe-
ra plebe. Heu quanta paſſi ſunt Hungari diebus noſtris:qui dum noſtrum ſeruant ſanguineꝫ:fun-
dunt ſuum quoꝛu͂ pectoꝛa noſtri ſunt:muri obligamur recte omnes chꝛiſtiani hungarie genti q ꝓ no
bis moꝛtificantur tota die:⁊ facti ſunt ſicut ouis occiſionis Et cum pꝛeſentem illoꝛum regem pueruꝫ
pupillum:oꝛphanum Ladiſlaum nobiliſſimum:⁊ regum ⁊ imperatoꝛuꝫ pꝛolem:qui ſuo regno ſuiſqꝫ
ſubditis:auxilium nunc tam ſanctitatem tuam ꝙ ceſaream:ſiue pꝛeces ſiue lachꝛyme moueant:nam
illi genti poſtulat auxilium que toto chꝛiſtiano populo affert pꝛeſidium:accidit vt aliarum calamitas
pꝛouinciarum maſſageta et ſcitarum ꝙ plures populi liunoniam vexant. Mauri vero parum hyſpa-
noꝛum occupant regnum:ſiliciam iammiarius in ſiluas cypꝛum rethnum chꝛetum: ſiciliam quare et
ipſi italie littoꝛa barbaroꝛum ſepe claſſes inuadunt aſpernantqꝫ chꝛiſtianos. O noſtram maximam
negligentiam.o tpa. O moꝛes Du͂ ge͂tiles fueru͂t ceſares ydoloꝛum cultoꝛes augebatur indies cre-
dentium numerus. Nunc cum chꝛiſtiani ſunt reges imperatoꝛes duces minuitur cultus chꝛiſti:q to-
tum fere oꝛbem compleuerat:in aurum europe deductus eſt Affricam ⁊ aſiaꝫ amiſimus. Europa qꝫ
conculcauit.cur hoc refriguit ardoꝛ:tepuit charitas. Pꝛoch doloꝛ maioꝛ eſt ſarracenoꝝ ardoꝛ in ſua
pꝛeſidia ꝙ noſter in fide zelus. Cernimus chꝛiſtianoꝛu͂ iniurias ⁊ tacemus. Oppꝛimitur iugulatꝛ no-
ſtra religio:⁊ auertimus oculos:ſed alius eſt ceſaris animus:aliamqꝫ arbitratur tuam eſſe mentem:
naꝫ qui no͂ defendit oppꝛeſſos:aut amicos:aut patriam deſeret quod ne tibi neue ſibi quiſpia͂ iputet
paſſagium expedit in quo magnam vtilitatem eſſe intelligit ſubuenire laboꝛibꝰ. Hu͂garos liberare

grecos a ſeruitute propagare.diuinum cultum ſanctam terram: ex manibus impiorum vendica•
re.Monſtrumqꝫ illud et abhominabile ydolum machometi exterminare.vnde placentes immarceſ
ſibilem celeſtis regni coronam adipiſcantur.En magnam vtilitatem:ſed non eſt vera vtilitas hone•
ſtatis.Maiores noſtri iuſtum bellum gerere honeſtam rem cenſebant.Erat autez belli equitas ſan
ctiſſimi ſenatus pro iure deſcripta denunciata que bella indicta iuſta putabant.In quibus qui viri•
liter pugnaſcent:non viuentes ſolum:ſed occumbentes que honore dignos glorioſqꝫ indicabant.
Quid de hoc bello dicemus quod non terrenus homo:ſed diuinus imperator indicat. In quo non
impij:ſed diuini cultus propagatio queritur.In quo fides catholica defenditur ⁊ honor ſaluatoris
noſtri:qui cum in forma dei eſſet non rapinan arbitratus eſt eſſe ſe equalez deo:ſed formam ſerui acci
piens ſeipſum exinaniuit factus obediens vſqꝫ ad mortem:mortem autem crucis:vt nos de diaboli•
ca ſeruitute redimeret:et tumet aduerſus eos machomet inflatur:cornua exigit: et nos quieſcimus
An non arma pro chriſto ſumemus qui pro nobis ſumpſit humanitatez.Maxima eſſet ingratitudo
noſtra:ſi non ad incertam mortem pro chriſto iremus qui certam pro nobis tulit:ſi non illi vitam offe
remus a quo ſuſcepimus.En bellum honeſtiſſimuz in quo patris in quo domini:in quo te magni dei
cauſam tuemur.In quo qui vitam temporalem amittit aquirit eternam et famaz clari nominis adi
piſcitur ſempiternam.Quid plura tantum obeſtis:vt non ſit glorioſum pugnare pro fide vt infame
fidumqꝫ ſit non pugnare:qn̄ neceſſitas vrget ſicut iam craſſantibꝰ vndiqꝫ in fratres noſtros ſarrace
nos:⁊ nomen chriſti magna credulitate atqꝫ immanitate perſequentibus.Et tantum de ſecūda par
te dictum eſt in qua cur paſſagium peteretur monſtrandum fuit.Supererit nunc de poſſibilitate
cōgregandi paſſagium deqꝫ ſpe fructus dicere plurimi ſunt beatiſſime pater:qui cum nominari paſ
ſagium audiunt Ecce vetus ſomnium iniquum:vetus deliramentum:inanes fabulas. Verum Vr•
banus anteceſſor tuus cum vexaretur a paganis orientalis eccleſia.Sarraceni qui thilum concul ca
rent:motus alexij qui conſtantinopolim tenebat:et alioꝝ chriſtianorum qui ſub tributo thurcorum
vitam agebat precibus igni et laborioſo itinere in galliam profectus maximum exercitum congrega
uit:atqꝫ hominum tricenta milia vt octo friſingen.ſcribit non ſutilis auctor in greciam aſiam ſyriam
qꝫ tranſmiſit:quibus mille ſarracenoruz vires obſiſtere valuerunt qn̄ ⁊ anthiochiaz expugnauerūt
et hieroſolymam obtinuerunt.Vnde adhuc Vrbanus qui conuocauit paſſagium ⁊ Gotfridi qui in
dixit illuſtre nomen habetur.Sed penſemus hodie ſpes bona poſſit haberi paſſagij:qn̄ nemo ſciens
impoſſibilia temptat.Neqꝫ aggreditur quiſqꝫ quod aſſequi deſperat. Magnum facinus ſpes nu•
trit. Quid hic reſpondemus:duo conſideranda ſunt vnum an chriſtiani facile poſſint in paſſagium
trahi.Alterum an inchoato paſſagio ſpes ſit magna vincendi.Nam cꝫuis omnium bellorum dubius
ſit exitus.Nunqꝫtamen committendum eſt bellum ſine ſpe quadam et argumētovictorie.Ne(ſicut
Octouianus ceſar pronerbium habuit)aureo piſcari hamovideamur:in quo maior damni qꝫ lucri ra
tio poſſit haberi.Difficile ergo primum videtur chriſtianos qui inter ſe ſunt diſcordes: apertiſqꝫ fra
grant odijs in vnan paſſagij ſummam ducere.Sed quid multi obſtare putant paſſagio ſapientia ce
ſaris conducere indicat.Omninoqꝫ ſi pax chriſtianos habere incaſſum quietos principes atqꝫ torpē
tes populos excitaremus.Neqꝫvtiles bello manus inuenirentur timerent mortes ferrū:neqꝫ ſignū
neqꝫ tubam ferre poſſent.Nunc vero citata bellis populo vltro ſeſe offerrent.Facilius ex bello vo•
catur bellum qꝫ ex ocio miles.Bonum eſt viro ſicut propheta teſtatur cum portauerit iuguz ab ado•
laſcentia ſua.Quis chriſtianorum eſt poſtqꝫ pugnare oportet qui non potius in thurcos qꝫ in chriſtia
nos ſtringere gladium velit.Placebit omnibus arma in ſarracenos vertere patriamvt quietam re•
linquant.Et fortaſſe vnica parandi chriſtianos via eſt conuocatio paſſagij.Marciales enim ⁊ fero•
ces europe populi neſcientes quieſcere.niſi aduerſus exteros prelientur:in ſe manus vertunt. Qua
ratione doctus olim Catho excidi carthaginem diſſuadebat ne pacem habentes in circuitu romani
in ſe ſe ruerēt:ſicut ⁊ reges iſrael vinctis hoſtibus mutuis reciderevulneribus.Iaz pacez ergo vt ha
beant chriſtiani bellum in exteros eſt transferedum.Ad quam rem neqꝫ germanoruz illuſtris animꝰ
nec cor nobile gallice gentis:neqꝫ mens ſublimis hyſpanorum:neqꝫ honeſti cupidus italorum deerit
ſpūs.Omnes qꝺ tua iubet ſanctitas:conſtanti aio exequentur.Quis dubitat fieri paſſagiuz qꝺ ro•
mani pontificis auctoritate decretum ⁊ impatoris mādato fuerit cōuocatū:video:videre rem perfe
ctam:nec me dubium habet vllam.Si tu verbum appoſ is:ceſar adijcit manū.Nam ſi quis obedire
neglexerit vel tuis iuſſibus vel ceſaris imperio compellctur.Sed dicit fortaſſe quiſpiaz qꝫ brachius
qꝫuis hoſtis eccleſie aliquando tamen vir ſenſatus frequenti ſermone vſurpare ſolebat:tribus potē•
tiſſime rebus bellum indigere.Et horum trium vnum eſſe pecuniam . Vbi ergo corrademus aurum
ad tam longum et tam longinquum bellum neceſſarium ſunt:et modi in prompto huius inuenienꝰ
argentum quos vulgare non expedit.Illud dicere poſſum Ciuitates que ob eam cauſam belluz ſuſ
cipiunt:vt ſine minis in pace viuunt:libenter paſſagij contribuant curas vt pacem nihil inſidiarum
habentem conſequi poſſunt:non erit difficile conuocare paſſagium.Nec rurſus ſpes magna victorie

decrit. Nouit maieſtas imperatoria thurcorum Aſſiriorum Egyptiorumqꝫ gentem: imbecilles iner
mes effeminati ſunt. Neqꝫ animo: neqꝫ conſilio marciales ſaumacida erunt ſpolia ſine ſudore ꝛ ſan
guine. Quis truncatos micratoſqꝫ thurcos: aut brachatos timeat egyptiacos quos rabſaces ad
Ezechiam regem loquens bacculo arundineo confracto comparauit. Quod ſi aliquando noſtri exer
citus victi ab eis ſunt: neqꝫ viribus: neqꝫ re militaris peritie: ſed innumeroſitati hoſtium aſcriben
dum eſt. Quoniam ſi chriſtianorum copie tot fuerunt: vt opprimi tot ſarracenorum multitudinem
nequeant: et quod paſſagij nomen expoſcit: certa nihilominus in manibus erit victoria ſicut priſca
exempla nos inſtruunt. Iuuabunt et diuiſiones eorum et odia que in tartaris habent aſſidua cer
tamina. Iuuabit et gentis illius deſperatio. Nam et machometum cui maxime credunt ſectam ſuam
in octigentos vſqꝫ annos augendam. Exinde diminuendam aſſerunt propheta ſſe qui ſub Eraclio
ceſare malignari accepit: poſtqꝫ ſupputantur anni. xl. ꝛ octingenti. et thurcos admodum territat:
chriſtianos eleuat. Nametſi falſus propheta machometus eſt. Non eſt tamen falſum vaticiniuꝫ eſti
mandum: quod Hieremie ſacris ſermonibus conſonum eſſe videmus dum quinquageſimum capitu
lum libri ſui quaſi tuam ſanctitatem ac ceſarem hortatus. Nolite tacere ſuper iniquitates eius quo
niam tempus vltionis eſt: dummodo viciſſitudinem ipſe retribuet ei. Poſſem ad hāc tamen plura
deducere: ſed neqꝫ doctiſſimis tuis auribus: neqꝫ reuerendiſſimis ſapientiſſimiſqꝫ patribus qui aſſi
dent danda ſunt verba: ſatis eſt nobis abſoluiſſe ea que promiſimꝰ: eaqꝫ Ceſarea dignitas dicturū
me voluit. Intelligis chriſti deſiderium ſuum integrum propoſitum Ceſaris mentem intueris. To
tum tamen et conſilio et iudicio tuo relinquitur. Ceſar cum eſſet hac vice apud tuam beatitudineꝫ
noluit hanc rem intactam relinquere: que ſibi ab ineunte adoleſcentia ſemper cordi fuit. Alias autē
concilium generale petiuiſſet aut informationem decreta aut aliud quiſpiam ceſari ſuſcepta ex tua
ſacra manu imperiali corona: nihil antiquius viſum eſt qꝫ de paſſagio tecum agere. Quod ſi fortaſſe
prima fronte arduum videatur. Nihil tamen eſt tam difficile quod querendo non fiat facile: virtus
circa difficile operatur. Aſperis in rebus et vir noſcitur et gloria queritur: que magno animo et forti
ter et excellenterqꝫ geruntur. Neſcio quomodo pleniori bucca laudare ſolemus: clari et illuſtres ſūt
tituli tui beatiſſime preſul qui minorem feceris. Iubileum indulſeris ceſarem coronaueris. Paſſa
gij tamen titulus et dignior et diuturnior omnibꝰ erit: quē ne ſucceſſori relinquas et ceſarea ſublimi
tas ſuadet: ꝛ omnis chriſtianitas orat: et tibi coronato ceſare qꝫuis multa incumbant: nihil tamen eſt
de quo vel vtilius agere: vel glorioſius qꝫ paſſagio.

Gregorius heymbur denunciatur excōicatꝰ. Epiſto. cccclxiij

PIus papa. ij. Dilectis filijs burgimagiſtris et conſolatui opidi nuremberg. S. ꝛ
a. b. Saluato: humani generis in hunc veniens mundum vt ex mortalibus geni
tus dei filios et ſibijpſi in ſummi patris ſui regno coheredes efficeret. Unum ex
omnibus fidelibus in eum credentibus regnum conſtituit: idqꝫ vnaꝫ ipſius eccle
ſiam nuncupauit: cuius ipſe caput eſſet et regnator ſempiternus. Uiſibilem ve
ro humanis oculis preſentiam ſui per admirabilem ad patrem oīpotentem aſcē
ſum mundo ſubtracturus Petrum apoſtolorum principem: eiuſque legitimos
ſucceſſores vicarios ſibi cuꝫ plenitudine poteſtatis ad proprie gubernationem eccleſie ſubſtituit tri
buens omnimodam per temporalem ſucceſſionem vicarijs ipſis in terris ac in celis omnia ligādi ſol
uendiqꝫ. Precipienſqꝫ diſtricte ipſos audiri: et in eorum iuſſionibus permonſtrari. Quod ſi qui
trangreſſores nemo imbuti eos non audirent: huiuſmodi omne pro excluſis a ſuo regno eiectiſqꝫ a
ſancta eccleſia inter ethnicos et bublicanos cum perditionis et mortis filijs voluit computari. Cuꝫ
enim nullum regnum vt ipſius dñi noſtri verbis didicimus in ſe diuiſum ſtare poſſit: quonammodo
ſacroſanctum ſtabit eccleſie regnum: ſi illi qui chriſti ſupremi regis vicario parere contemnunt: de re
gno non valeant forte depelli. Aduerſus hoc incaſſabile fundamentum et eccleſie firmam petram he
reſis quedam a paruo tempore citra ſenſum viſa ſuboriri pullulauit: que ſub ouium veſtibus
lupos rapaces intrinſecus celans ſub appellationis ſpem eccleſie ſatagit dignitatem conuellere.
Nam ſi qua chriſti vnicus vicarius canonibus ſacri etiam et iuriſcripto inherendo decreuit ſta
tuitque et ſeruari vt dignum eſt: precepit calumniatores maliuoli et peruerſi ſubterfugere inſti
tuiſqꝫ eſt: ac ſupra chriſti vicarium eſſe aut reperiri nequit: obedientiaꝫ que eſt de neceſſitate eccl'ie
et ſalutis vniuerſorum improbe declinant ac temere. Hanc igitur dyabolico ſpiritu et inſtructu
nouitatem exortam conſiderantes: in totius eccleſie catholice non tantum eneruationem. Sed
euerſionem in mantuano conuentu ſepe et multumne diſcuſſam de venerabilium fratrum no
ſtrorum ſancte romane eccleſie cardinalium plurimumqꝫ aliorum preſulem et peritorum qui ad
erant: maturo conſilio: et conſenſu illiuſmodi appellatiōes damnauimus. Atque ita appellantes

notarioſq; ac teſtes τ adherentes omnes excommunicauimus:legeſq; maieſtatis hereſis crimina τ
penes eoipſo illos diffinimus incidiſſe:prout in apoſtolicis litteris ſuperinde confectis plenius conti
netur. Ceterum his omnibus non obſtantibus quidem ex parte diabolo mendaciorum artifice na-
tus Gregorius de hemybur nomine:auaritie cōtaminatus illuuie τ ſuperatus ardoribus que eſt ſer
uitus idolorum. De menſe auguſti proxime preterito a noſtra ſolenni declaratoria ſententia qua ſe-
nis exiſtentes:impium Sigiſmundum ex principibus auſtrie obnotoriū ſacrilegium propter hoſtez
perſecutionem in perſonam dilecti filij noſtri nicolai tituli. S. pe. advincula ſancte romane eccleſie p̄
ſbyteri cardinalis et epiſcopi brixineñ. τ rapinam bonorum eccleſie illius perpetratum:iuriſcripti pe
nas declaranimus incurriſſe a nobis ad futurum concilium improbam nefariam temerariam ſeditio
ſam deniq; appellationem dictauit. Et illius interpoſitionis per dictum ſigiſmundum facte:ipſe di
ctator in originali inſtrumento florentie ad valuas eccleſie affixo teſtis inſcribitur. Quod quia loqr
ille preſumptuoſius et preceps mendax atq; turbulentus temerarius ob iſtud facinus excommunica
tus exiſtit:criminaq; τ penas incidit leſe maieſtatis atq; hereſis adeovt vltra execrationem honore
omni τ bonis iure ſit priuatus. Deuotiones veſtras in domino requirentes admonemus :huiuſmo-
di peſtiferum hominem pro tali excommunicato habeatis τ priuato a veſtriſq; ciuibus omnibus ha
beri mandetis. Ipſumq; non ſolum vitetis :ſed procul eijciatis ab oppido τ dominio veſtro et bona
quecumq; habet apud vos tam mobilia ꝙ immobilia fiſco veſtro applicetis τ alia omnia faciatis que
contra hereticos de iure canonico fieri mandātur. In quo vos nobis oſtendetis exhibebitiſq; catho
licos ſicut plene confidimus τ deo gratos ciues in talem pernicioſum eccleſie chriſti perſecutorē vos
fideles et ſancte romane eccleſie obedientes oſtendendo. Nobiſq; in hoc eo magis deuotiones com
placebunt:quāto ſcimus plurimum eſſe deo charū:τ eccleſie ſue parentele ac in primis neceſſariū ꝙ
profugus iſte peſtiferq; ſacrorum contemptor ab omni expellatur conuerſatione τ conſortio chriſtia
norū:facite nobis quid egeritis per litteras veſtras reſcribatur. Datū rome apud ſanctum petrum
ſub anulo piſcatoris die. xviij. octobris M. cccclx. pontificatus noſtri anno tertio.

Abſoluit vratiſlauienſem et nanſlauienſem a iuramento homa gij Georio bodibrat regni bohemie nomie preſtito. Epl'a. ccccxv.

Pius epiſcopus ſeruus ſeruorum dei venerabilibus fratribus cretenſis ad re-
gnū boehemie terrāq; ſleſie ac pruſſie nūcio τ oratoris ſedis apoſtolice et
gnezeneñ. archiepiſcopis. S. τ. a. b. Hodie motu ꝓprio ex iuſtis ac fidē ca-
tholicā ꝯcernentibus cauſis. Dilectos filios clerū capitaneos cōſules cō-
munitatem Vradiſlauieñ. et vniuerſitatez oppidi. Nāpſlai ab homagio p̄
ſtando. Georgio depodibrat ad noſtrū τ ſedis apoſtolice beneplacitū ab-
ſolutos fore declaramus ac eos in noſtrā τ apoſtolice ſedis protectionē ſu-
ſcepimus:mandates ſingulis xp̄i fidelibus cuiuſcūq; ſtatus ſeu gradus exi
ſtant ſub penis τ cenſuris eccleſiaſticis:ne p̄fato Georgio ꝯtra Vradiſla.
τ nampſla. vigore dicti homagij auxilium fauorem τ ꝯſilium preſtēt:quinimo
eis tanꝙ catholicis τ ſancte matri romane eccleſie obediētiſſimis oī ꝯſilio
fauore ac potentia aſſiſtant prout in noſtris litteris deſup confectis plenius ꝯtinetur:quocirca fra-
ternitati veſtre ꝑ apoſtolica ſcripta mandamus:quaten⁹ vos vel alter veſtrū τ ſi poſtꝙ preſentes lr̄e
vobis p̄ſentate fuerint p vos vel alium ſeu alios ipſas litteras ac oīa τ ſingula in illis ꝯtenta in dicti
regni ac aliarū partiū vicinarū eccleſijs: Dūicis τ feſtiuis ceteriſq; diebus quādo τ quotiens vobis
videbitr̄ ſolēniter publicetis:τ exponatis ſeu publicari τ exponi faciatis:vt melius et clarius intelli-
gatur etiā in vulgari. Et nihilominus quaſlibet ꝑſonas quas excōicationis ſniam occaſione ꝯtraue-
niendi p̄dictis litteris nobis incurriſſe ꝯſtiterit quotiēs vobis oportunū eſſe videbitur. Tandiu dūi-
cis feſtiuiſq; diebus in eccl'ijs cū maior inibi populi multitudo ꝯtrauenerit ad diuina excōicatos pu-
blice nūcietis:faciatiſq; ab alijs nunciari τ ab oībus artius euitari donec a ꝯtrauenīēdo deſtiterint
τ litteris p̄dictis obedierit. Ipſeq; perſone excōmunicate ab hmōi excōicationis ſententia:abſolu-
tionis beneficijs meruerint obtinere:nō obſtantibus oībus illis q̄ in p̄dictis litteris volum⁹ nō obſta
re. Aut ſi dictis ꝑſonis vel q̇buſuis alijs cōiter vel diuiſim a dicta ſit ſede indultū ꝙ interdici ſuſpēdi
vel excommunicari non poſſint per litteras apoſtolicas non facientes plenam τ expreſſam ac de ver
bo adverbum de indulto huiuſmodi mentionē. Contradictores per cenſuram eccleſiaſticam apella-
tione poſtpoſita compeſcendo. Datum rome apud ſanctum petrum. Anno. M. cccclxij. quarto kal-
lendas Aprilis pontificatus noſtri anno quinto.

Refert grates de munere oblato et poeſim preconizatuz reddit confertq; de Uladiſlao quo iure regnum hungarie repugnauerit. Epiſtola. ccccxvj.

REuerendiſſimo in chriſto patri domino Zbigneo ſacroſancte romane eccleſie ti-
tuli ſancte Priſce preſbytero cardinali ac pontifici cracouienſi domino ſuo colen
diſſimo Eneas epiſcopus ſenenſis. S.p.d. ſeqꝫ cõmendatum facit. Heraldus al
phonſi regis portugalie nicolaus chizaſtruſtri tuas mihi expectatiſſimas litte-
ras cũcꝫ his aduerſus hiemis τ aquilonis ferocem ſpiritum armaturam egre
giam reddiditveſtem pelliceam mardurinam. In hac regione non ſolum vtilem
verũetiam neceſſariam. Confiteor: magnũ munus non tam recipiente ꝙ mitten-
te dignum. Referrem tue liberalitati gratias: niſi ſcirem male reddi beneficiũ ver
bis quod factis acceptum eſt. Sed cũ ſim ego ex his epiſcopis quos noſtra italia nutrit: quib⁹ eccle-
ſie fraudoſe magis ꝙ fructifere ſunt: cogor tecum id agere quod priuati homies erga reges factitãt.
Nam cum nec equos nec tabulas pictas nec theuromata remittere poſſint: animum illis offerunt.
Summe igitur τ tu animũ meuꝫ ꝙuis hunc tibi iam diu dicauerim neqꝫ rem modo nouam afferam.
Sed quid moror: partem beneficij magnam reddidit qui libenter accepit: ego non modo libenter: ſꝫ
cupide donum tuum admiſi: non tam quod precioſum eſt ꝙ quod a te miſſum claro τ preſtantiſſimo
patre qui me nunꝙ vidiſti τ tamen amare dignatus es. Sed hoc miſſo ad litteras tranſeo earum: q:
plurime partes ſunt pro captu meo ad ſingulas ex ordine reſpondebo. In capite epiſtole tue q diu
ad me non ſcripſeris veritum te ais: ne tarditatem ſcribendi tuam ſiniſtrorſum acciperem. Rationẽ-
qꝫ reddis cur tandiu ſuper epiſtolis meis ad te oli miſſis reſcribere diſtuleris. Ego etſi mille annos
tacuiſſes: nihil tamen de te ſiniſtri concepiſſem: neqꝫ te mihi mutatum crediddiſſem. Taciturnitatis
aliam ꝙuis cauſam ꝙ mutationem animi reputaſſem. Scio enim te virum conſtantem τ in amicitia
ſolidum: qui neqꝫ more adoleſcentulorum modo amas modo odis: neqꝫ contra theofraſtri precepta
poſt ꝙ amaueris de amico iudicas. Expendis hominem diu anteꝙ recipias: receptuꝫ toto admittis
pectore et quaſi te alterum colis: neqꝫ ſi deceptus ſis ſtatim abs te hominem repellis: diſſuere ſunt
lem amicitiam ꝙ rumpere ſoles. Quamuis ergo conſcius mihi ſim: non eſſe in me virtutem, que tuaꝫ
ſuſtinere amicitiam poſſit: eſt in te tamen moderatio que illã facile ruere non ſinit. Huc accedit quo
niam litterarum cauſa inter nos beniuolentia nata eſt: que licet in me tenues ſint: poſtꝙ tamẽ ama
re cepimus nihil illis detractum eſt: ante magis ſunt quando neqꝫ me ſenem diſcere pudet. Itaqꝫ
perſuadeo mihi me tibi eſſe: qui ab initio fuerim ſiue ſcribas ſiue taces. Cum ſilere te video tuas oc-
cupationes accuſo: cum ſcripta tua recipio dilectionem tuam commendo. Cur ego deniqꝫ te tacen-
tem arguerim qui ſum ipſe nimium erga te tacitus: accipio libens tuam purgationem vt excuſationẽ
meam tu quoqꝫ admittas. Scio ꝙ multe ſunt dignationi tue pontificales cure: que iunt tibi cũ tuo
rege negocia: noui te cardinalem eſſe: et in polonia poſt regem primum hominem: nulla ſine te plac
ta fieri: grauia queqꝫ iudicia tuam ſentẽtiã expetere: neqꝫ belli neqꝫ pacis conſilia ſine te diſcuti: po
no ante oculos tuos ꝙtum inter nos fluminum ac terrarum eſt: ꝙ periculoſa itinera τ obſeſſa latro-
nibus: ꝙ pauci ex te ad nos veniant quibus committi tuto littere queant. Ago meam cauſam dum
defendo: da mihi τ tu veniam tacenti obſecro: non inuenio facile homines qui ad te recte proficiſcan-
tur nec audeo cuicunqꝫ ſcripta credere: nec ſum ocioſus vt ſcriberem ꝙ frequentiſſime poſſiꝫ: nunc ce
ſaris conſilium nunc apoſtolice ſedis mandata me detinent: non ſunt tamẽ tot mea neqꝫ tam ardua
negocia ꝙ tua. Neceſſe eſt ſilentio tuo me parcere: ne ſi te ſcribendi tarduꝫ arguerim: me pigrũ oſtẽ
dam τ deſidẽ. Condonemus igitur τ tuam negligentiam compenſemus: ſi tamen aliquid eſt quot ti
bi ad inertiam valeat imputari: ſit tamen ex preterito tibi mihiqꝫ venia: neqꝫ in futurum licentiaꝫ ꝑ
tue taciturnitatis cauſam accipiamus: fac quod modo feciſti: furare te regi τ regno: τ republice ſub
trahe manus Enee aliquando te prebe itidem faxim ego: neqꝫ Ceſar neqꝫ romanus preſul: neqꝫ ſi
reuixerit genitor meus filius: in me tantum imperium poſſidebit: vt tibi non aliquando ſubſeruiaꝫ:
ſcribam: et qua poſſum arte litteratoria obſentẽ me tibi preſentem reddam. Plurima mihi de com
moditate litterarum τ ſcite τ prudentiſſime commemoras: τ docte ſcribis: τ vere vnicum eſt hoc iter
abſentis amicos ſolatium: coniungit epiſtola quos terra mariaqꝫ diſiungit. Nuſquã tam procul ami
cus abijt vt litterarum beneficio adiri non poſſit. O maximum et diuinum litterarum donum: quod
non modo longe recedentes amicos: ſed quos aut nunꝙ vidimus homines ſeu viuentes ſiue mortuos
in noſtrum reducit alloquium: τ quos carne intueri non poſſumus. mentibus offert conſpiciendos.
O ſanctos illos ac memorabiles viros ſiue fenices ſiue alij fuerunt hui⁹ muneris inuentores quo pri
ſce viros etatis τ intueri poſſum⁹ τ affari. Licet mihi ſi velim nũc. Alexandrũ nũc dariũ cernere poſ
ſum: Hanibalem. Scipionẽ Ceſarem Auguſtũ videre: illos mihi Curtius, aut Arrian⁹ oſtendet: hos
Liui⁹ Suetoniusqꝫ monſtrabit: datur cuius docto Platonẽ: Ariſtotelẽ: Ciceronẽ: Senecã: Tertu-
lianũ: Cyprianũ Lactantiũ: Hieronymũ: Gregoriũ: Auguſtinũ: Ambroſiũ τ infinitam qui poſterita
ti ſcripſerunt turbã audire loquẽtem: En quãta mortuorum turba nõdum mortua eſt: nõ vidi ego te
vnꝙ corporeis oculis: ex amicorum tamẽ litteris ſcio que ſtatua: quibus oculis quib⁹ manib⁹ quo pe-

de quo capillo es. Ex tuis autē epiſtolis ad interiora ꝓgredior: et que nihil pingi neq; fingi poſſunt
inſpicio tue mentis impetus: omnes animi tui mot⁹ annotato. Quid ſperes intelligo: quid metuas
video: quaq; cōgaudeas: quoq; triſteris aduerto. Totū te mihi tue littere exprimūt: nec min⁹ apud
te mearum virium eſſe ꝯſidero: dum mea ſcripta reuoluis: me intus ⁊ in cute noſcis. Democritus ac-
tionis vmbram dixit orationem eſſe: nec aliud epiſtola eſt: quãuis enim raro vināt homines vt ſcribūt.
Sentiūt tamen ſta viuendum eſſe: nec poteſt quin animum ſuum prodatis qui plurima ſcribit et ſic
ſepe virtutis preconia commemoret qui vitia ſectatur. Vtamur igitur hac viciſſitudine ſcribendi: et
quãtum negocia ſinunt inuicem ſuauibus epiſtolis colloquimur. Id ergo tibi de me ſpondeo: ⁊ tene-
bo ſi reddi vicem cognouero. Tranſio nunc ad volumen epiſtolarum mearum ꝙ tua dignatio multis
verbis et probat et magnifacit minime ego mihi tantum arrogo quātum tribuis. Longe ego ab illis
abuſum: quibus me comparas: paremq; facis ſentio quã tenuis eſt mihi vena dicendi: quã breuis et inor-
nata verborum ſuppellex: nulli de me magis ꝙ̄ mihi credo: fateor tamen quia nudus ſum et aperte
loquor: non vtor phaleris: veſtem omnem reijcio: nec laboro cum ſcribo: quoniam non attingo res al-
tiores: ⁊ mihi non cognitas: trado que didici: facile ſe ceteris intelligendum prebet: qui ſeipſū tenet
prebere alteri lucem nequit qui ſibi tenebroſus eſt: fugio nodoſitatem ⁊ longas ſententiarum perio
dos. Si aſſunt elegantia verba non refugio illa contexere: ſi minus non quero remotius: preſentib⁹
vtor: vt intelligas: id ſolum mihi ſtudium eſt. Percipito tamen rudem et incomptū ſermonem meū
eſſe: neq; dignū qui doctas aures pulſet. Eapropter cum meas epiſtolas ad te mitti petiuiſſes ſub
ſtiti: diuq; dubitaui an tibi probato et doctiſſimo viro meas ineptias aperirem: videbatur leue pon
dus quod tuas manus incideret: pudebat me multorum errorum: neq; adhuc cuipiam feceram co-
piam. Et quãuis alique epiſtole mee vulgo legerentur: non ego illas in lucem dederam: ſed qui mecū
conuiuunt familiares: nunc has: nunc illas furati ex manibus librariorum in volumen redegerāt: edi
derantq;: ſolidalibus exiſtimantes aliquid eſſe quod nihil erat. Nam qui preter commentarios in
Alexandrum grammaticum: et Brunelli poete fabulas: et Buridani vulgarium dyaleticorum ſophiſ
mata: et Troianam quandam hyſtoriam nihil vnꝙ̄ legiſſent: lucem eſſe in tenebris putauerunt. At-
q; vt ceci ducatum monoculo prebent: ſic rudes iſti primas eloquentie partes mihi tradiderūt: qui
nondum merui inter proficiſcentes diſcipulos numerari. Tulo hunc honorem ⁊ quãuis ſciebam nō poſ-
ſe durare inanem gloriam. Nolui tamen ipſū me confundere. Impartiebar his qui ad me veniebāt
quãtum poteram luminis: ⁊ ſi lactis aperire fontes non poteram Amicorum tamen ſitim pura limpha
ſedebam: non magna dabam: mala non miniſtrabam non erant precioſa que tradebam: at neq; dam
noſa. Cumq; ingenia inueniſſem ſublimia que hauſtus capere nobiliſſimos apta viderentur: his vn
de biberent ſcaturigines viuas oſtendi. Quintiliani Ciceronis et aliorum quos talia ſequitur veſti-
ganda flumina docens: Patiebar igitur apud nouos audientie auditores equo animo ſcripta mea
reuolui: quibus contemptui eſſe non poteram. At cum tu ea petiuiſti qui omnium poetarum et ora-
torum opera rimatus es: qui omnem ſecularem atq; eccleſiaſticam ſapientiam calles: cui nota ſunt
quecunq; latina lingua maxime admiratur: non videbam quo pacto meas tibi nugas traderem: q̄
rara eſſe confidunt negociatores ea in nundinas ferunt. Horatium vetuit tali cum voce Quirinus
poſt mediam noctem viſus cum ſomnia vera in ſiluam non ligna feras inſanus. Intelligebam non ſi
ne meis nominis iactura lecturum te opus quod flagitabas. Verum cum illud ſemel atq; iterū pe
teres: elegi etiam cum damno fame mee tue voluntati parere: niſi ad te librum non vt iudicares qui
ab meipſo cenſebatur inſulſus. Minus vero vt laudares quod meo iudicio vituperandus erat: ſꝫ amī
co: ſed patri: ſed domino nolui quicꝙ̄ negare. Exiſtimaui autem cum primam libri legiſſes paginā.
Statim te ſatietas caperet: dixiq; libro cum manumiſi. Perge audacter: ſed ſcito te nō ſine magno
diſcrimine tuo doctas cardinalis aures aditurū. Aut ille igni te dabit: aut ad formocopola mitteris.
Quid enim aliud meis ſcriptis augurer ꝙ̄ ille ſuis qui ait: ſunt tectura piper cynamatura crocum.
Sed accidit mihi quod nuper in Vienna cuipiam ſenenſi monacho ordinem diui Franciſci profeſ-
ſo. Is paraui ſtudens cum accepiſſet egregios in auſtria magiſtros qui oratoriam docerent: cupi-
dus eius artis ad ſummum ediſcende: cuius prima elementa teneret in ſalutis amicis feſtinus in au
ſtriam migrauit non minus auidus peregrinas hauriendi doctrinas: quā ille qui ethyopiam adijt:
vt gymnoſophiſtas et famoſiſſimam ſolis menſam videret in ſabulo. Ac cum Viennā ingreſſus gym
naſia philoſophorum percurriſſet: tanti eam ſcolam fecit: vt qui venerat auditurus mox cathedram
aſcenderet audiendus: et quos queritabat magiſtros hos diſcipulos informaret: ſimile mihi euenit.
Expectaui contemptum: exiſtimatione ſum conſecutus. Credebam vituperari et accipio laudem:
timui odium: amorem reporto. Quid dicam. Tene ingenij tardioris: imperitumq; iudicem predi-
cem: qui lippis oculis album pro nigro recipias: dicaſq; malum bonum: et bonum malum. Stat con-
tra epiſtola ſumma erudicione plena: cuius an ſententias graues: an ſummam exornationem magis
demirer heſito. Vniuerſas quas libro meo laudes accumulas: vnica epiſtola tua complexa eſt tuo

ſunt peculiares quas mihi virtutes aſcribis. Quid ergo eſt quod meam erexit in laudem: noluiſti me
contriſtari. Inueniſti epiſtolas quibus me poetam vocitent quamplures dixiſti intra teipſum G: ꝗ
de hic homo de ſe iudicium facit: qui grande ſibi nomen vſurpat. Meminiſti eoꝝ que Flaccus de poe
tis ait. Ingenium cui ſit: cui mens diuinioꝛ atqꝫ hos magna ſonaturum des nominis huius honoꝛez.
Sciebas Ciceronis verba: que in oꝛatione pꝛo Licinio archia ponuntur: dum ait. Et qui ſica ſum̄
mis hominibus eruditiſſimiſqꝫ accepimus ceterarum rerum ſtudia e doctrina et pꝛeceptis ⁊ arte cō
ſtare poetam natura ipſa valere: et mentis viribus excitari: et quaſi diuino quodam ſpiritu afflari:
quare ſuo iure noſter ille Ennius ſanctos appellabat poetas quaſi deoꝛum aliquo dono aut munere
commendati nobis eſſe videantur. Cogitaſti ergo ſi mea ſcripta pꝛo merito repꝛehenderes: grandē
me moleſtiam habiturum: qui cum ſanctis aſcribi poetis cuperem: et inter vetuſtiſſimum edoctis ge
nus meipſum collocarim: tua ſententia nedum poete titulis ſed neqꝫ mediocris ſcriptoꝛis nomine:
dignum me reperirem: niſi opinioni mee faueres. Putaſti me animo cadere: ſpem ponere: ſtilum de
inceps ſcripturamqꝫ omnem negligere. Noluiſti me vulnere tali confodere: pꝛouidiſti que amico vti
lia credidiſti: voluiſti me ſcribere: ingeniuꝫ exercere: coꝛonari indies magis vt ſi non eſſeꝫ modo quod
vellem fierem aliquando qui poſſem. Noluiſti deinde meis epiſtolis que iam currere per germaniā
ceperant opinionem demere. Ago gratias humanitati tue que de ſuo iudicio quam de mea fama ma
luit heſitari. Nomini meo vel cum tuo detrimento conſulere voluiſti. Video: videre commendatio
ne tua ingentem meis epiſtolis fauoꝛem accedere. Quis eniꝫ poſt hac illas carpere audeat: quas no
uerit tuo teſtimonio compꝛobatas. Ego equidem ꝙ a te modo ſcriptum eſt in capite voluminis col
locaboꝛ: ne quis mea pꝛius legat ſcripta quaꝫ tua nouerit auctoꝛitate legenda. Et ſi enim Apollinis
illud reſponſum memoꝛie teneo: quo ſe quemqꝫ noſcere iubet. Gaudeo tamen nomen meum quocū
qꝫ pacto illuſtrari. Cur non laudari falſo malim ꝙ̄ vero vituperari: potiꝰ eſt tua commendatio fa
cere vt me ceteri tuo commendent. Non omnia nomen adverum habent: multa erecta ſunt: et habē
tur in pꝛecio que rectius vilipenſa iacerent. Multum in omni re foꝛtuna dominatur. Hec pꝛo libidi
ne ſua non obſcurat moꝛtalia: nunc celebꝛat. Neqꝫ in poetis a ceteris ſcriptoꝛibus vim perdidit.
Plurimi eius beneficio magis ꝙ̄ pꝛopꝛia virtute claruerunt. Nonnulli cum eſſent digni memoꝛia no
minis ſempiterna: foꝛtune malignitate depꝛeſſi nequaꝙ̄ emergere potuerunt. Quid ſi meis ſcriptꝭ
nō bñficio: nō foꝛtuna (ꝗ nihil eſt niſi diuina vel ꝓuidētia vel ꝓmiſſio) ſꝫ deꝰ ipſe ſubꝛiſerit: nūquid le
taboꝛ: nunquid gloꝛiaboꝛ: et tuo nomini fateboꝛ me omnia debere qui me reddideris immoꝛtalem: vt
Emeneus quoniam in epiſtolis incidit Epicuri. Atticus ciceronis. Lucillus ſenece eternam memo
riam conſecuti ſunt. Tu quia medius inter ſcripta mea veniſti: mihi moꝛtalitatem eripis: et quod il
li ex alienis acceperunt: hoc tu meis epiſtolis pꝛeſtas. Quidni igitur te amem: te obſeruem: tibi om
ni officio ſeruire ſtudeam. Sed dixi me tuum ab initio: non muto ſententiam. Illud me diſcutere am
plius conuenit quod ſupꝛa de poetis eſt tactum. Neqꝫ enim idcirco poetam pꝛius ꝙ̄ ſacris oꝛdinibꝰ
initiatus eſſem me appellaui: quoniam vel mantuano vel pelignovellem videri ſimilis aut par alteri
cuipiam veterum: quos vates et claros et ſanctos vocant: mentis diuine participes: ſed ita hoc no
men mihi aſcripſi: quemadmodum in vna epiſtolarum Seneca ſuſcipit: qui omnibus verſus facien
tibus hoc nomen commune dicit: ꝙ̄uis abſolute pꝛonunciatum apud grecos Homerū: apud latinos
Virgilium denotet. Edidimus et nos aliq̄ verſus: ſcripſimus elegias eglogas ſatyraꝫ quoqꝫ dicta
uimus: non tamen poete nomē pꝛopꝛia temeritate ſuſcepimus. nec pꝛius hoc titulo ſumus vſi ꝙ̄ nos
Fredericus ceſar apud franckfoꝛdiā viſis quibuſdā ep̄lis noſtris laurea nos donauit. Quēadmodū
autem qui iuri aut canonico aut ciuili operam dederūt: poſt ꝙ̄ magiſteriū acceperunt cū litteras ad
amicos miſſitant: aut decretoꝝ: aut legum doctoꝛes ſe inſcribunt: ita ⁊ nobis poete nomen aſſumere
licitū arbitrati ſumus: ne vel conceſſum honoꝛem vel concedentem ꝯtemnere videremur. Et nos enim
manum ferule ſubduximus ⁊ lucum nouimus martis: ⁊ quas toꝛqueat vmbꝛas eacus: ⁊ ꝙ̄tas iacu
letur monichus oꝛnos: videbamur noſtro vti iure ſi eius articulos aſſumeremus in qua non paruam
etatis partem conſumpſiſſemus. Sed fuit alia non minoꝛ ratio que me hoc nomine frequentius vti
coegit. Etenim cum veniſſem in auſtriam: in ſecretarium ceſaris aſſumptus: offendi omnes qui peri
ti apud viennenſes habebantur poeticam veluti rem pernitioſam et abhominabilem deteſtari. Ce
pi ergo eos arguere: diſputare ſepe cū eis: oſtēdere poeticā q̄ recte vteretur. His frigiſerā eē: nomēqꝫ
talis doctrine habendum ⁊ honoꝛabile ⁊ ſanctum. Tumqꝫ ne quis me nomen hoꝛrere crederet quod
laudarem poetam me ſcribere cepi. Neqꝫ dimiſi titulum illum donec ad eccleſiam veniens ſacros oꝛ
dines ſubiui: ⁊ ad ſacerdotiū pꝛomotꝰ que ſeculi pōpam ſaperent poſtergaui. Habes cur me poetā
dixerim: ⁊ quid de meipſo ſub tali titulo ſenſeriꝫ. Nunc q̄m de poetica admodū perite nō nihil diſpu
taſti: nō erit ab re quid mihi de poetica tenēdum videaꝛ in mediū pꝛoferre: cuius in defenſionē ſepe
ſcripſi. Sepiꝰ aduerſus contentioſos ſermones ſerui: quos in hac epiſtola ſuccincte repetaꝫ. Omnes
q̄ poetice ſunt infeſti ſi modo aliqua ſunt imbuti doctrina. His argumentationibus in eam vtuntur

Plato (qui fuit omnium philoſophorum proculdubio excellentiſſimus) ex ea ciuitate quam finxit
cum mores optimos et optimum reipublice ſtatum exquireret poetas eduxit quod minime feciſſet
ſi vtiles fuiſſent. non ſunt igitur admittendi poete. Cicero in tuſculanis cum de dolore diſputat. Vi
des ne inquit poete quid mali afferant: lamentantis inducunt fortiſſimos viros: molliunt animos
noſtros: ita ſunt deinde dulces vt non legantur modo: ſed etiam edificantur. Sed ad malam dome-
ſticam diſciplinam vitamq; vmbratilem et delicatam cum acceſſerunt: etiam poete neruos omnis
virtutis elidunt. Totum hic comprehenditur quod dici contra poetas poteſt. Pergunt tamen qui
verbosiores ſunt atq; amplius aut manſuetiorem muſam inſectantur. Boetius inquit vir ſane peri-
tiſſimus et vite ſanctioris philoſophiam inducit ſibi loquentem: que ſcenicas meretriculas et poeti-
cam et oratoriam videtur appellare: que dolores egrote mentis non modo villis remedijs non fo-
uent: ſe dulcibus inſuper alunt venenis: hominumq; mentes aſſuefaciunt: morbo non liberant.
Catho qui fuit romanorum ſeueriſſimus. Marco nobiliori velut probum obiecit: quoniam poetas
in prouinciam duxiſſet. duxerat enim ille in etholiam ennium. Hieronymus clarum iubar eccleſie
verberibus ſeſe ceſum ab angelo ſcribit: quoniam ciceronianus magis ꝙ chriſtianus eſſe videretur.
quid ſi virgilianum aut terentianum illum angelus inueniſſet. Carpunt ab eo nonnulli epi qui codi-
ces euangelicos poſtponentes lectione poetica ſe oblectant. Quo pacto inſuper poetas amplecte-
mur quorum ſcripta non ſolum hominum ſed deorum quoq; et ſtupra et adulteria commemorant po
tare: amare: ſcortari: adoleſcentes inſtruunt. quis maior ad imitandum ꝙ deus inueniri poteſt:
aut quis eum coarguat qui ſe dei ſecutum exempla demonſtrat. Iouis exemplo teneram corrupiſ
ſe virginem. Terentianus ſe chereas iactitat. Multum eſt cum deus autor habetur. Pictura inquit
ille hec erat. Iouem quo pacto danaes miſiſſe aiunt quondam in gremium imbrem aureum. Egomet
quoq; id ſpectrare cepi. et quia conſimilem luſerat iam olim ille ludum impendio magis anim⁹ gau-
debat mihi deum ſeſe in hominem conuertiſſe atq; in alienas tegulas veniſſe clanculum per implu-
uium fucum factum mulieri. At quem deum qui templa ſumma ſonitu concutit. Ego hoc homun-
cio non facerem. Ego illud vero feci ac lubens. Faceſſant ergo poete qui talia de dijs referunt: que
ſibi turpes indignos lenones ducerent. Quid agat cum ea legerit imberbis iuuenis cereus in vicium
flecti ſic natura iubet velocius: et citius nos corrumpunt exempla magnis cum ſubeant animos au
toribus. Hoc erit igitur bene inſtituta ciuitas. que poetis non occluſerit ianuas. Sic mecum ſepe con
tendiſſe aliquo memini: quibus ego in hunc modum reſpondere cõſueui. Quid vos mihi ciuitatem
Platonis obijcitis: que nulla nunꝙ in prouincia ſedem reperit: quod curet ex ea ſe ciuitate poeta-
rum choros exulare: que neq; in celo: neq; in terra viſa eſt vnꝙ. At cum poetarum fictiones bicapi-
tis plerunq; parnaſi ſomnia referant: non poſſum non admirari: cur ſomniatores ex ciuitate ſom-
niata plato deduxerit. Cur ego non exulare ex ea ciuitate voluerim quam conditor eius inhabitare
non poſſit. Aut equitem ſuam ciuitatem neceſſe fuiſſet platonem relinquere: aut ſecum introduce
re poetas. cum fuerit ipſe poeta. Cuius apud Macrobium verſus nonnulli referuntur: magis petu
li ꝙ tanti viri grauitati conuenient. Nec cicero illam ingerdi ciuitatem permitteretur: que poetas
repelleret: cum et ipſe tres libros de temporibus ſuis carmine conſcripſerint. Sed licet laudet ipſe
Platonem de ſua ciuitate poetas excludentem: non tamen ipſe de roma cui ſe omnia debere fatet
poetas excludit. Archiam poetam egregium domini cum Grachus negaret in ciuitate retinendum
quis illum defendit niſi Cicero. Extat eius oratio de qua ſupra memini in qua hec verba ponuntur.
Sic igitur ſanctum apud nos humaniſſimos homines hoc poete nomen: quod nulla vnꝙ barbaries
violauit: ſaxa et ſolicitudines voci reſpondent: beſtie ſepe immanes cantu flectuntur atque conſi-
ſtunt: nos inſtituti rebus optimis non poetarum voce moueamur. Ecce cum ad cerium: cum ad re
rum ventum eſt: non abigit ex ſua ciuitate poetas Cicero: ſed retinendos et admittendos: et ho
noribus cumulandos ſuadet. Quid de Boetio dicam. Quis riſum teneat cum damnari a poeta poe
ticam odiat. An non ipſe eſt Boetius tam maxime poeta: cũ poeticas capit muſas: qui philoſophi-
am ſecum verſibus agentem et vtentem fictionibus introducit. Quod apud eum fabule ſunt. Quot
metrorum genera Dum poeticam damnat. Boetius ſimilis illi videtur qui iurabat non eſſe iuran-
dum. Sed altior boetio mens fuit quam vel poetarum hoſtes apprehendant: vel hac epiſtolari di
ſputatione poſſit exponi. Quippe aut legendi ſunt poetarum libri: aut ipſe toto fugiendus orbe:
cum ſua conſolatione Boetius apud quem philoſophia (cum de prouidentia diſſerit) magni dei ſa
miliarem ſuam appellare. Lucanum non veretur: et illius inſerere mortuiſ ſententiam victrix cauſa
deis placuit: ſed victa Cathoni. Nec me cathonis autoritas frangit: cui nec nobilior auſcultauit:
nec ſenatus ceſſit apud quem maximo honore poete ſunt habiti. Habeo clariſſimorum virorum co-
piam quos cathoni valeam obiectare: de quibus poſterius dicam. Ad hieronymũ tranſeo: cuius op-
tare qui viuunt omnes fieri perſimiles. ſic enim et ſanctimonia vite et eloquentie copia omnes valere
mus. Scatet hicvndiq; poetarum dictis neq; vel tractatum eius referes vel epiſtolam vbi non tullia-

na redoleat eloquentia. Sic de ceteris eccleſie doctoribus licet inuenire: quorum facundiaꝫ que mu
ta fuiſſet alioquin illuſtrauere poete. Sane hieronymus cum ſecularibus plenus literis eſſent: gen
tileſq; diſciplinas quaſuis ebibiſſet: tunc ſe verberibus affectum dixit: permitto id omnes agant cū
poetas omnes viderint: legerint: didicerint: tum ſecularium ſtudia literaruꝫ abiurent niſi obſto: niſi ad
uerſo: neq; ego is ſum qui pontifices maximos relictis euangeliorum codicibus aut titire tu patule:
aut arma virumq; canentes laudauerim. Sint non ſolum etati: verumetiam dignitati ſua cuiq; ſtu
dia. Sicut enim grammaticam atq; dyalecticam epiſcopuꝫ didiciſſe non diſcere voluerim: ſic poetas
illi notos optaueriꝫ: noſcendos iam minime ſuaſerim. Sed hieronymi quid ſit iudicium inferius ex
ponemus. Ultimum quod iſti grauius putant illud afferunt: quia poetas plurima tradere demon
ſtrant: quibus non ſolide mentes capte delebuntur: ſiue cum deorum mentionem efficiunt: ſiue cū
voluptates commendant. De dijs autem non eſſet cur poetis ſit iraſcendum temporis illud nō per
ſonarum eſt vicium. Etas eorum dei vnius aut plenam noticiam habuit. Gentiles fuerunt qui Jo
uem: Junonem: Saturnū. Martem pro dijs habuere: neq; id erroris poetas magis ꝙ philoſophos
inuaſit. Socrates Plato Ariſtoteles Zeno Cleander Dyogenes Ariſtippus dijs littauere. Quid
mirum ſi poete hos deos callaudant: quos ſua credidit etas: celum incolere publicus error excuſatio
ni eſt: ſi non licet poetas legere: quia deorum faciunt mentionem: neq; philoſophos intueri licet quo
rum ſcripta deorum nominibus ſunt referta. ſed quis hodie taꝫ ebetis eſt ingenij: qui propterea Jo
ui ſacrificet aut thurificet Herculi: quoniam deos illos poetaruꝫ carmina vocitant: omnes pueri eti
am qui nondum ore lauantur: homines illos fuiſſe impuros atq; nepharios dedicere: de quibus ſa
ne rectius poete quam philoſophi ſcribunt. Referentes enim turpia illorum facta: manifeſte nobis
oſtendunt diuinitatem longe ab his fuiſſe deliraſſeq; omnes veteres qui eis aras dicauere. Quod
autem voluptates approbant: doloremq; ſummum eſſe malum ſentire videntur: amores referunt:
compotationes commendant et laute fercula menſe magnis extollunt vocibus: non eſt quod moue
re nos debeat. Inducunt poete diuerſas perſonas tenenteſq; legeꝫ artis: cauent ne forte ſeniles mā
dentur.. Iuueni partes pueroq; viriles. Alius Sardanapali ſermo. Alius arbatis erat interit Da
uus ne loquatur. An audax Pithias Cathoni ſeueritas Gayo ceſari clementia tribuetur. Alius
bonis fauebit literatos reget: amica conſilia prebebit: peccaret timentes amabit: breuioris mēſe lau
dabit dapes ſalutem iuſticiam commendabit. Alius virtutis inimicus: cedis auidus: nulli fidus:
ventri atq; veneri diditus: conſentanea ſuis moribus verba profundet. Oportet enim poetam eo
rum exemplar intueri quorum perſonas in medium profert: atq; illinc viuas deducere voces. Cuꝫ ve
ro ex perſona ſua poeta loquitur: tum quid patrie debeamus: qui amicis edocet: quo ſit amore parēs
quo frater amandus et hoſpes: quod ſit officium ſenatoris: quod iudicis: quod ducis in bella vaden
tis monſtrat: qua laus et quanta bonis ſit viuere paruo: quo virtus quo ferat error indicat: omnes
ad ſummum bonum viam parare contendunt: ſi quis autem callem non rectum apperit: et aut invo
luptate aut in honoribus aut in potentia felicitatem aſſerit veſtigādā. Non eſt quod miremur quā
do et philoſophorum in hac ipſa re multas hereſes eſſe conſtat. Eapropter cum vehementi quodam
impetu commotus in tuſculanis. Cicero poetas acrius momordiſſet: qui fortes viros muliebriter fer
re dolorem traderent: mox tamen ſeſe correxit: et quaſi durius eſſet inuectus penitus ait. Sꝫ quid
poetis iraſcimur: virtutis magiſtri philoſophi inuenti ſunt: qui ſummum malum dolorem dicerent.
At ſi vitare poetas idcirco volumus: qꝛ aut eiulantē Herculeꝫ aut querentem ſuas penas Prome
thum ſiue priamū filiorūꝫ necē aut Andromethei viri obitū deplorātē referūt. Vereor ne ſacre dero
gemus hiſtorie: que dauid ſanctum virū et acceptum deo: mortem filij impatienter tuliſſe commemo
rat: fili mi abſalon inquit ille Abſalon fili mi quis mihi tribuat vt ego moriar pro te. Abſalon fili mi fi
li mi abſalon Nihil eſt quod apud poetas neges eſſe legendum: cuius non ſimile ſacra volumina cō
tineant. Mundi principium paricidio contaminatur. Preuaricantes filij dei diluuio cauſas prebēt
Sodomam et Gomorram turpiſſima libido ſubuertit. Ebrietatem et inceſtam venerem loth ſomno
lentus oſtendit. Iſaac ab vxore decipitur. a fratre ſupplantatur eſau. Rachelis nuptias bis ſeptem
annis venatur Jacob: videbanturq; illi pauci dies pre magnitudine amoris. Venditur a fratribus
Joſeph: iudas ex nuri filios accepit. Sanſon in ſinu meretricis obdormuit. Filiaꝫ iepte ſacrificauit
Innoxiū effundit ſanguinē athalia. Trāſi iudiciuꝫ facta: inſpice reguꝫ. Inuentus iuxta cor dei dō
tradimētum adulteriuꝫ homicidiūq; committit. Sororem viciat Amon fratrē interficit. Abſalon re
gno patrem deijcit: ad concubinas eius ingredit. Inter cōcubinas et vxores corripitur. Salomō La
pidibus ruitur. Naboth iniquis dū regem regit Jeſabel. non eſt quod epiſtole cōmitti poſſit ꝙtum
ſceleris ſacra nobis hiſtoria manifeſtat. Legimus tamen hanc fructūq; de his ſugimus cum malam
vitam male finitam: et bonos bonorum reperimus exitus: nec ſecus in alijs gentiū hyſtorijs aut inar
tationibus accidit poetarum. Ob quam rem credo abunde probatum eſſe: nō idcirco vitari poetas
oportere quoniā turpe ſepe cōmemorēt: quādo et honeſta frequētiꝰ inculcāt. Supererat nūc ad ex

empla deſcendere virorum illuſtrium: qui poetas ardenter amarunt ac eorum operibus ſunt delecta
ti. Quippe non ſingularium modo virorum ſed publico ciuitatum conſenſu commendatos poetas ac
cepimus. Orpheum qui fuit ex vetuſtiſſimis Oeagri filius: tracem poetaꝫ adeo vetuſtas coluit: vt
imaginem eius in templo pieridum collocauerit. Que ſicut Arrianus auctor eſt vſqꝫ in alexandri tē-
pus perſeuerans. Cum viciſſet illos ille triualos ſubieciſſet illirios: thebas diremiſſet: athenis pa-
cem dediſſet continue ſuda ſſe viſa eſt: ſignificans vt Ariſtander diuinator ait: ingentem inſtare labo
rem poetis qui alexandrini eſſent: et Alexandri res geſtas verſibus cōmiſſuri. Homerum vt cicero
tradit colophonii ciuem ſuum eſſe dicunt: hi ſuum vendicant. Smirnii ſuum eſſe confirmant: itaqꝫ
etiam delubrum eius in oppido dedicauerunt. Athenienſes ſacratiſſimis Solonis legibus inſtituti:
adeo poetas in honore habuerunt: vt non ſenatu ſolum: verumetiam belli curam crederent. Bello
enim quo cum ſpartanis acerrime dimicatum eſt: duos duces delegerunt. Periclem ſpectate virtu
tis virum et Sophoclen ſcriptorem tragediarum: qui diuiſo inter ſe exercitu: et ſpartanorum agros
vaſtarunt et multas aſie ciuitates athenienſium imperio adiecerunt. Quid de ſpartanis eiſdem di-
cam: qui q̄uis eſſent duris Lygurgi formati legibus et moribꝰ aſperi: bello tamen contra meſſenios
occupati: cum iuberentur ducere militie ab theniēſibus petere: hiqꝫ Tirteum poetam claudum pe-
de miſiſſe parem poete non recuſarunt: ſub quo victi duobus preliis: victoriam hoſtibus proculdu-
bio reliquiſſent: niſi compoſita Thirteus carmina exercitui pre concione recitaſſet in quibus horta
menta debitis diuinorum ſolatia: belli conſilia ſcripſerat: itaqꝫ tantum ardorem militibus iniecit vt
non a ſalute: ſed de ſepultura ſoliciti teſſeras inſculptas ſuis et patrum nominibus dextro brachio
illigarent: vt ſi omnes aduerſum prelium conſumpſiſſet: et temporum ſpacio confuſa corporum linea
menta eſſent: ex indicio titulorum tradi ſepulture poſſent. Atqꝫ ſic animatis militibus commiſſa pu
gna victores tandem lacedemones euaſerint. Videsvt grecie ciuitates apud ſe natos gaudent eſſe
poetas. Nec latine minus letantur ſuis vatibus. Notum eſt illud carmen. Mantua virgilio gaudet
verona Catullo Corduba Lucano et Seneca gloriatur Oratio Venuſium Pacuuio Brunduſium
Statio burdegalis. Peligni naſonem memorant. Aquinates Iuuenalem biblis Marcialem flo-
rentini: q̄uis materna voce locutum: tamen apud ſenatum dantem inter maxima ciuitatis preconia
ducunt. Quippe veteres etiam diis ſuis quos celum colere putabant: cure fuiſſe poetas affirmant.
Cum Liſander lacedemonius obſideret athenas a libero patre per quietem monitus perhibetur:
vt delicias ſuas ſepeliri fineret. Iacebat tunc inhumatum corpus Sophoclis tragici: de quo ſu-
pra mentionem fecimus. Quo comperto Liſander inducias dedit: vt claro poete congrue fierent ex
equie. Simonides apud hoſpitem ſuum in theſalia cenans caſtoris ac pollucis monitu triclinii rui-
nam euaſit. Sed pergite regum ac ducum exempla referamus Solon qui leges (vt tactum eſt) athe
nienſibus dedit: vt ſalaminam inſulam quam megarenſes ſue ciuitati ſurripuerant vendicaret: pro-
greſſus in publicum etiam contra naturam ſuam poetam ſe ſimulans: inſolitis ſibi verſibus ꝯtra me
garenſes: vt arma ſumeret ſuis ciuibus perſuaſit. Themiſtoclem illum ſummum athenis virum: cuꝫ
ex eo quereretur: cuius vocem libentiſſime audiret: reſpondiſſe aiunt eius: a quo ſua virtus optime
predicaretur: excellentem profecto poetam ſignificans in cuius verbis indita virtus ſicut in auro gē
ma perlucet. Alexander aminte filius diuus habitus: cui ante omnes Ioui delfico ſtatuas aureas mi
ſit Pindarum Liricum poetam aprime dilexit Archelaus qui ab eo regnuꝫ macedonie accepit. Eu
ripidi tragico conſiliorum ſummam credidit: cui ſuprema non contentus proſequi ſumptu funeris: ⁊
crines tonſus eſt: et merorem quem animo conceperat vultu publicauit. Cum tranſiret in aſiam ma
gnus Alexander q̄uis multos rerum ſuarum ſcriptores ſecum haberet: cum tamen in ſigno tumuluꝫ
inſpexiſſet Achillis. O fortunate inquit adoleſcens qui tue virtutis preconem Homerum inuene-
ris. Et vere vt ait Cicero nam niſi illi ars illa extitiſſet: idem tumulus qui corpus eius cōtexerat: no
men etiam obruiſſet. Idem quoqꝫ Alexander cum thebas dirueret. Pindari de quo ſupra memini
mus: et domum et ſtirpem teſte Arriano ob reuerentiam poetici nominis conſeruauit. Liſimachꝰ ex
ſucceſſoribus Alexandri Philippide poetica comico familiariter vſus eſt. Cernitis vt greci proce-
res poeticam venerantur: accipite modo latinos africanus prior quinti annii ſtatuam imponi ſuo ſe
pulchro iuſſit. Alter Scipio Terentium Comicum ex carthaginenſi captiuitate redemptum: in triū
pho ſuo quem rome egit: pileatum duxit tanq̄ libertate donatū Lucullus Archiaꝫ poetam ingenti-
bus honoribus cumulauit Dictator galla gallos atqꝫ hiſpanos poetas: donis q̄pluribus ꝯſecutus
eſt: nec ſedulitatē mali poete indignam premio duxit. Metellꝰ pius etiā cordube natis poetis ac pin
gue ac peregrinū ſonātibus aures accōmodauit. Pompeius magnus Theophanē mitilenēū reruꝫ
ſuarum ſcriptorē in concione militū ciuitate donauit. Nemo eſt vt Cicero teſtatur: tā muſis auerſus
qui non mandari verſibus eternū ſuorum laboruꝫ preconiū facile patiatur. Itaqꝫ ille Gayus mariꝰ
q̄uis maximus Imperator: natura tū ferox ⁊ inurbanis moribꝰ eximie Lucium plociū dilexit cuius
ingenio putabat ea que geſſerat poſſe celebrari. Iulꝰ auteꝫ ceſar non modo poetas dilexit: ſed in col

legio poetarum aſcribi voluit. Necq; actio poete ſuccenſuit: quāuis ſibi collegium intranti non aſſur
geret: cum a latronibus captus donec pecunias cogeret obſeruaretur: oꝛationes ac poemata q̄ ſcri-
bebat teſte Plutarcho eis legebat. Et qui minus ea vehemēter laudaſſent: fatuos ac barbaros ap
pellabat. Auguſtus Octouianus q̄ benignus q̄ liberalis in Varrum Virgilium Flaccumq; fue-
rit nemo qui vel pꝛimas didicerat litteras neſcit. Fuitq; ipſe vt Tranſquillus perhibet poematum
non imperitus: delectabaturq; comedia veteri: et ſepe eam exhibuit publicis ſpectaculis. Ingenia
namq; ſeculi ſui omnibus modis fouit recitantes: et benigne et pacienter audiuit. Nec tantū car-
mina et hyſtoꝛias: ſed etiam oꝛationes et dyalogos. Cōponi tamen aliquid de ſe niſi et ſerio ⁊ a pꝛe-
ſtantiſſimis offendebatur. Veſpaſianus qui dirum in ſaluatoꝛe noſtro commiſſum piaculum expia-
nit: ingena et artes vel maxime fouit. pꝛimus e fiſco latinis greſſiſq; rethoꝛibus annua centena con
ſtituit: pꝛeſtantes poetas necnon et artifices coemit. Titus quem generis humani delicias vocaue-
runt: latine et grece lingue periciſſimus: vel moꝛendo vel infingendis poematibus pꝛomptus et faci
lis fuit. Seuerus ceſar: Appianum poetam qui genera ac naturas et captionem piſcium verſu deſcri
pſerat: per ſingula metra aureo numo donauit: vnde aurea poſt appiam nuncupata ſunt. Gratian⁹
litteris haud mediocriter inſtitutus carmen facere: oꝛnate loqui: explicare controuerſias rhetoꝛum
ſolitus erat. Quid nobis tot tātiq; viri greciq; latini: ydonei ne videntur quos Cathoni. Platoni
q; opponam⁹. Sȝ dictis foꝛtaſſe ethnicos iſtos eſſe nec vocem habere que apud eccleſiā audiatur.
Tranſeo ad noſtros quos reuellere nemo poſſit. Dauid quem tota canit eccleſia nunquid poete of-
ficio fungitur: metro apud hebꝛeos canens. Salomon quoq; et aliqui pꝛophetarum verſuum menſu-
ris vtentes: poetarum locum, ⁊ nomen obtinent. Quid chꝛiſtiani autem doctoꝛ exercitus et oꝛatoꝛ in
nictus apoſtolus Paulus: nunquid ad grecum ſcribens epymenidis verſiculum reddit. Cretenſes
ſemper mendaces male beſtie: ventris pigri. In alia quoq; epiſtola mandri ſenarium ponit. Coꝛrum-
punt moꝛes bonos confabulationes male. Et apud ethenienſes in Martis curia diſputans Aratū
vt Hieronimus ſcribit teſtem vocat. Quid Tercullianus: quid Cypꝛianus: Lactātius Firmianus:
Ambꝛoſius: Auguſtinus: Gregoꝛius: et ipſe de quo ſepe locuti ſumus. Hieronymus. nulla iſtoꝛum o
puſcula leges in quibus nihil poeticum redoleat: quamuis Cypꝛianum: Firmiano narrante nonnul
li momoꝛderint quod aduerſus Demetrianum ſcribens: teſtimonijs vſus ſit pꝛophetarum et apo-
ſtoloꝛum: que illi ficta ⁊ commenticia eſſe dicebant: et non potius philoſophoꝛum et poetarum quo
rum auctoꝛitati vt ethnicus contraire non poterat. Nempe Auguſtinus de Virgilio grauiſſimum
teſtimonium pꝛebet: dum in pꝛimo de ciuitate libꝛo pꝛopterea inquit eum paruuli legunt: vt videlicet
poeta magnus omniumq; pꝛeclariſſimus atq; optimus teneris ebibitus annis: non facile obliuione
poſſit aboleri: ſcd̄m id Hoꝛatij. quo ſemel eſt imbuta recens ſeruabit odoꝛem teſta diu. Negat cla-
riſſimus eccleſie doctoꝛ: obliuioni eſſe dandum Virgilium. nunquid ergo et legendum ſuadet: Nec
Hieronym⁹ ab hoc eſt ſenſu alienus: q̄ neceſſitatis in puer eſſe aſſerit Virgiliū tenere in manibus:
quamuis id crimen in epiſcopis dixerit eſſe voluptatis. Quis preterea centenas damnare pꝛeſum-
pſerit: quarum ex altera Homeri verſibus apud grecos: altera ex Virgilij carminibus apud latinos
incarnationem ſaluatoꝛis: pꝛedicationem: ſigna: moꝛtem reſurrectionem: et in celum aſcenſionem po
etico moꝛe ſcripſit: An non dignus laude legendus cunctoꝛum oꝛe dicetur. Iuuentus pꝛeſbiter qui
ſub Conſtantino ceſaree hyſtoꝛiam domini ſaluatoꝛis verſibus explicauit nec timuit euangelij ma-
ieſtatem ſub metri mittere leges. Quid de Appollinari ſyro dicam: qui heroicis verſibus hebꝛaicam
ſcripſit antiquitatem: vt Sozomeni placet: et imitatus Meandri comedias Euripidiſq; tragedias
⁊ lyram Pindari euangelicas lectiones poetico moꝛe ſcemate concluſit. Quid ni legatur ſi ſit in ma
nibus aduerſatus chꝛiſtiane religioni Iulianus apoſtata: cum peruaſiſſet imperium tunc ſe pluri-
mum nocere putauit: cum lectionem Homeri ceteraq; grecoꝛum ſtudia chꝛiſtiano populo pꝛohibuiſ
ſet. Cui et noſtri hoſtes concoꝛdare videtur. En quā rudis inepta ne dicam feralis vox illoꝛum eſt q̄
poetas omnes aſſerunt eliminandos. Exeant ipſi potius ⁊ qui litteras humanitatis abhoꝛrent: fu-
giant homines ſibiq; ſimilibus bꝛutis aſſocientur. En quid ais dicet quiſpiam diuo Hieronymo ma
ledicis ſanctiſſimum obiurgare audes virum: ſpeculum chꝛiſtiane religionis obnubilare contendis.
Hieronymus ſi neſcis quo nemo durius in poetas inuehitur. Demonum cibus eſt inquit carmina:
poetarum: ſecularis ſapientia: rethoꝛicoꝛum pompa verboꝛum: hec ſua omnes ſuauitate delectant:
et dum aures dulci modulatiōe currentibus capiunt: animā quoq; penetrāt ⁊ pectoꝛis interna deui
cunt. Verū vbi cum ſummo ſtudio fuerint ac laboꝛe perlecta nihil aliud niſi inanē ſonum ⁊ ſermonū
ſtrepitū ſuis lectoꝛib⁹ tribuunt nulla ibi ſecuritas veritatis: nulla iuſticie refectio reperitur. Studioſi
earū in fame ⁊ veri ⁊ virtutū penuria perſeuerāt. Non me latet ad damaſū de filio pꝛodigo talia ſcri
bere Hieronym⁹ ſed lege totā epiſtolam: non ſubſidio in pꝛohemio: nihil iudicio niſi tota lege perſpe-
cta pꝛoſequoꝛ magni verba doctoꝛis. Inuenio illum his verbis non poeticam ſolum ſed rhethoꝛicā phi

loſophiam et omnem ſecularem ſapientiam deteſtari. quia plus floris ꝙ fructus habeat: necviaꝫ vite in veritate docet: fallatqꝫ ſepe legentem. Nec ego inficias eo ſi de gentibus tantū poetis ac philoſophis verba fiant: quos ignoraſſe chriſtum ⁊ crucis premium palam eſt. Sunt tamen in illis complurima vite documenta: que nobis turpia diſſuadent: et honeſta demonſtrant: vtqꝫ aliquid in medium proferamus Quid illis Juuenalis verſibus ad virtutem ſuadendam deduci poterit efficatius. Orandum eſt vt ſit mens ſana in corpore ſano. Fortem poſce animum mortis terrore carenteꝫ. Neſciat iraſci cupiat nihil et potieris. Herculis erumnas credat ſeuoſqꝫ labores. Et venere et cenis et pluma ſardanapali. Eſto miles bonus tutor: bonus arbiter idem. Integer ambigue ſi quando citabere teſtis. Incerteqꝫ rei falleris: licet imperet vt ſit Falſus: ⁊ admodo dictet per iuria thauro. Summum credo nephas animam preferre pudori. Et propter vitam viuendi perdere cauſas. ⁊ paulopoſt. Pone ire frena modumqꝫ pone ⁊ auaricie miſer inopum ſociorum integer vite ſceleriſqꝫ purus inquit Horatius: non eget in auris iaculis nec arcu venenatis grauida ſagitte fuſce pharetra. Quoſcunqꝫ ferant tutum eſſe bonis viris iter oſtendit: quis iuſtum illo melius conſcribit. Juſtum ait et tenacem propoſiti virum: non ciuium ardor praua iubentum: non vultus inſtantis tyranni mente quatit ſolida. Quid Virgilius ſibi vult: duꝫ inferna loca deſcribit ⁊ eliſios campos: niſi virtutis amorem odium ſuadere viciorum. Hic inquit apud inferos quibus inuiſi fratres dum vita manebat: pulſatuſue parens et fraus innexa clienti: aut qui diuitijs ſolet incubuere repertis: nec parteꝫ poſuere ſuis que maxima turba eſt quiqꝫ ob adulterium ceſi: quiqꝫ arma ſecuti impia nec veriti dominorum fallere dextras ac beatorum ſedes Audi quibus aſſignet hic manus ait ob patriaꝫ pugnādo vulnera paſſi quiqꝫ ſacerdotes caſti dum vita manebat: quiqꝫ pij vates et phebo digna locuti. Inuentā aut q̄ vitam excoluere per artes. Quiqꝫ ſui memores alios fecere merendo. Quid Theſeus ille apud tragedum Senecam: nonne ſororia his de inferno refert: quod quiſqꝫ inquit ille fecit patitur auctorem ſcelus repetit: ſuoqꝫ premitur exemplo nocens. Statius quoqꝫ malefactis inſtare ſupplicium aſſerit: ſed videt hec ait videt ille deum regnator ⁊ anſis ſera quidem manet iratū. De qꝫ inferis inquit ſtridor ibi ⁊ gemitus penarum atroqꝫ tumultu feruet aget tanꝙ legiſſet euangelium: vocemqꝫ ſaluatoris audiſſet: mittite illum in tenebras exteriores: ibi erit fletus et ſtridor dentium. Quid poſtremo ſibi Lucanus querit dum Cathonem hammonis reſponſa contemnentem induxit: verſuſqꝫ in eos illum fudit. Ipſe manu ſua pila gerens precedit Haneli militis ora pedes mōſtrat tolerare laborem non iubet: nulla vehitur ceruice ſupinis. Carpente ſedens ſomni parciſſimus ipſe vltimus hauſtor aque. Cum tandem fonte reperto in diga cogatur laticis potare iuuentꝰ: ſtat dum lixa bibat. ⁊ paulopoſt. hunc ego per ſirtes libieſqꝫ extrema t riumphum ducere maluerim ꝙ ter capitolia curru ſcandere: pompeij ꝙ frangere colla. Jugurte nonne aperte et magna voce O homines inquit ſit vobis cura virtutis. Alacres ſubite laborem: vincite ſitim: famem: ſomnum: ſic itur ad aſtra. Quid dicimus noſcere iſta bonum an malum putamus. Hec ne magnus ille Hieronymus fugienda ſuadet. Preterea philoſophorum libros doctrina ſalutari plenos quos auide legimus: ꝙuis nonnulla veneni ſemina in ſe habeant: nec Hieronymus omni lectione ſecularis ſapientie abſtinendum precipit: ſed docet ille vt ante dictum eſt Damaſum quo pacto ſint ſeculares philoſophi ac poete legendi Tippus inquit ſecularis ſapiētie in deuteronomio ſub mulieris captiue figura deſcribitur: de qua diuina vox precipit vt iſraelites ſi eam habere voluerit vxorem: caluicium ei faciet: vngues preſecet: pilos auferat: et cum munda fuerit effecta: tunc tranſeat in victoris amplexus: hec ſi ſecundum litteras intelligimus nonne ridicula ſunt. Itaqꝫ hec nos facere ſolemus quando ⁊ philoſophos legimus: quando in manus noſtras libri veniunt ſecularis ſapientie. Si quid in eis inutile reperimus ad noſtrum dogma conuertimus: ſi quid vero ſuperfluum de ydolis: de amore: de cura ſecularium rerum: hec radimus: his caluicium inducimus. Ponit et hanc ſimilitudineꝫ alio loco Hieronymus ad magnum oratorem verbis rome ſcribens. Et adijcit. Quid ergo miruꝫ ſi et ego ſecularē ſapientiam propter eloquij venuſtatem et membrorum pulchritudinem de ancilla atqꝫ captiua iſraelitem facere cupio: et quicquid in ea mortuum eſt ydolatrie voluptatis erroris libidinum vel precido vel rado: et mixtus puriſſimi cordis corpori venaculos ex ea generoſo domino ſabaoth ⁊ laborem in familia chriſti proficit: hec eſt libera vox et ex propoſitio diuini Hieronymi ſententia. Interrogatus ille philoſophos ne chriſtiani poeta ſue queant ſalua conſcientia legere non omnibus legere legat: ſed illis negat quibus animus eſt in eorum lectionibus quieſcere. Sequimurqꝫ et nos hoc iudicium damuſqꝫ ſancto doctori manus. Nam cum varij multiformes ſunt poete: non omnibus que ab ipſis dicuntur adhibendam mentem ſentimus: ſed cum excellentium virorum dicta aut facta commemorant: tota mente moueri atqꝫ inflammari debemus: vt tales ipſi ſimus quales ipſi fuere. Cum vero improborum hominum mentionem incidunt fugienda eſt illorum imitatio: aureſqꝫ claudende: non ſecus atqꝫ ipſi ferunt ad ſyrenaruꝫ cantus clauſiſſe. Accommodatiſſimus eſt ad hoc propoſitū quē greci mirent magnus Baſilius ſic ille (vt aretinus transfert) de poetis iudiciuꝫ tulit.

Nos igitur inquit laudamus poetas:non cum ſcurras:aut amantes:aut ebrios:aut dicaces mitan
tur neqꝫ cum diuite menſa cantuqꝫ diſſoluto felicitatem diffiniunt.minime vero cuꝫ de dijs aliquod
dicunt mentionem.Deinde apum introducens.vt enim ex floribus ceteri quidam nihil ſumunt in-
quit preter odorem et colorem:apes etiam mella ſciunt inde excerpere.Ita qui non ſolum feſtiuita-
tem ſequuntur verborum:fructum aliquem ex poetis percipere poſſunt:et ſubiungit.Ille eniꝫ nec pa
riter omnes flores ademit eos totos aſſumit.et nos quoqꝫ ſi ſapimus cum id excerperimus quod ve-
ritati amicum conſentaneumqꝫ ſit:cetera omnia traſgredimur.Neqꝫ his contentus proſeq̄ns adij
cit.Et q̄m ad hanc noſtram vitaꝫ per virtutem aſcenditur:virtus autem ipſa multum a poetis:mul-
tum ab hyſtoricis:multū etiam a philoſophis laudatur eorum verbis eſt maxime inherendum.At q̄ꝫ
Baſilius ex quodam viro ſe qui ad veſtigandas poetarum mentes acutiſſimus habebatur audiuiſ
ſe cum diceret totam Homeri poeſim laudem eſſe virtutis:omniaqꝫ illius poete huc tendere:niſi
ſi quod interdum incidens ſit Sic de poetis ſecularibus magni et ſancti viri diffinierunt.Eccleſiaſti
cos autem quos plures eſſe manifeſtum eſt:ſine heſitatione legendos approbant:venerandum-
qꝫ nomen eorum et dogma ſuſcipiunt:qualis fuit.Hilarius Hieronymi coetaneus:et qui dulces hym
nos in eccleſia conſcripſerunt.Nonnulli autem noſtri temporis qui vt docti videantur:quecunqꝫ
non didicerunt damnant:et digni ſunt quibus cum Hieronymo dicamus ne veſcentium dentibus in
uideant:edentuli et oculos caprarum talpe contemnent.Traxit me diues ad diſputandum materia
et dum epiſtolam credo ſcribere tractatum edo:ſed claudo ſermonem de poetis:cetera contra gar-
rulos ſapientie tue non deerunt:ſi quis contentus his eſſe noluerit.Nunc ad vltimam tranſeo par-
tem in qua pro rege Ladiſlao facis apologeticum:multa in laudem tanti principis ſcribis que dicta
ſunt aduerſus eum:non minus ornate q̄ cante reuellens.Cogitaui et ego futurum hoc cum librum
epiſtolarum ad te direxi Neqꝫ inutile reputaui aduerſus ſcripta mea te dicere:que ipſe non tanq̄
viſa:ſed tanq̄ audita retuliſſem.Sic enim facilius inuenitur.Tu ergo modo q̄uis et prudentiſſime
fundatiſſime regis cauſam tuearis:das tamen mihi cauſam nonnulla vt rememorem:tecumqꝫ pau-
liſper contendam:non quia te velim impugnare:ſed quia magis inſtrui cupiam.Nametſi magni vi-
ri fuerunt quibus aures prebui:et quorum dictis hyſtoriam ſtruxi meam:plus tamen tuo nomini tri
buo.Tum quia rebus de quibus locutus ſum interfuiſti.Tum quia et nature et dignitate et etati
tue mentiri alienuꝫ eſt.Sed audis pauca que obſiſtere tuis dictis impellunt.dixi prioribus meis epi
ſtolis nobiliſſimum adoleſcentem Vladiſlaum polonie regem ſuorum conſilio victum:regnum hun
garie occupaſſe:hoc durum et a vero remotū tua dignatio eē contendit:affertqꝫ rationes que iuſtuꝫ
illum hungarie regem poſſint oſtendere:quarum maxima illa eſt quia defuncto Alberto:regina et
vniuerſi regni accole Vladiſlaum regem acceſſiuerint:cuius ope et auſpicio catholica fides et re-
gni populus ab infeſtatione thurcorum defendi poſſit:qui tunc hungarie vicini clades q̄ plurimas
inferebant.Addis et oratoribus qui ob eam cauſam miſſi fuerant apertum dictum aperte extitiſſe:
quia regina pregnans ex Alberto remanſiſſet:non licere regem exterminium regnuꝫ tranſire:illoſqꝫ
confutaſſe:quicquid petitionibus rerum obijceretur:victis inſuper et decreti copiam quo regni pre
lati et proceres quecunqꝫ aduerſus coronationem Vladiſlai dici poſſet inania eſſe diffiniunt:fate-
or omnia iſta ita geſta eſſe vt ſcribis:neqꝫ de tuis dictis adimo quicquam.Sed audi quid me mo-
ueat:dicis Albertum hungarie regem fuiſſe:mortemqꝫ relicta vxore obijſſe:natumqꝫ Ladiſ-
laum eius filium:addo ego et coronatum regem priuſquaꝫ q̄ Vladiſlaus eius hungariam ingre-
deretur.Quid hic dicemus.Nunquid regum filij ſolium paternum tenere debent.Quis exincluſo re
gis filio regnum poſſidens non dicitur occupator.Aut ſucceſſioni locus eſt apud hungaros aut ele-
ctioni:cum rege mortuo filius in promptu eſt.Si patri ſuccedit filius:non video quid iuris in La
diſlaum popularis electio tranſfuderit.Si regem electio facit:attribuo tuo patri victoriam.Mi-
hi tamen qui regni ſe mores affirmant ſuccedere patribus apud hungaros in regno filios iniuſſu po
puli dicunt.Idemqꝫ romanum pontificem diffiniuiſſe apoſtolicis demonſtratur apicibus.Ne-
qꝫ menti mee ſatiſfacit quod de thurcis in medium proponit:tanq̄ neceſſe fuerit pro regni ſalu
te:pro chriſti nomie tuendo:regem habere qui regeret.Nam ſi hec permittimus:rarus patri ſuc
cedet in dominatu filius.Poterat Vladiſlaus rex polonie ſi celo fidei ſuccenſus erat:ſi vicino-
rum ſaluti conſulere volebat:ſi tanta eum charitas mouebat:et hungaris ſuccurrere et pupil-
lo infanti regnum conſeruare:ac veluti tutor vicini regis regnum adminiſtrare.Sed veteris tu
mecum ea purgatione qua Trogus Philippum macedonem defendit:cum regnum nepotis vſur
paſſet.Itaqꝫ inquit ille Philippus diu non ſe regem ſed tutorem pupilli egit.Ac vbi gra-
uiora bella imminebant:ſeruumqꝫ auxilium in expectatione infantis erat compulſus a populo re
gnum ſuſcepit.Melius tamen Ligurgus qui cum fratre ſuo Polibiti ſpartanorum regi ſucceſſit:
regnūqꝫ ſibi vēdicare potuiſſet Karolo filio eiꝰ qui natus poſthumus fuit cum ad etatem adultaꝫ ve
niſſet:regnū ſumma fide reſtituit.Sed pauci ſunt quos dn̄andi non frāgit cupiditas placet cūctis p

nerbium ceſaris. Si violandum ius eſt regendi cauſa violendum eſt mihi. Non videtur aut mater aut populus aut inſtans belli metus ius infanti auferre atq; alteri concedere potuiſſe: niſi tua ſapiētia nouis me rationibus inſtruxerit. Scio illud quod dicis regnū polonie longe lateq; florentiſſimuȝ eē neq; vires illi: neq; opes deeſſe. Conſtat inter omnes qui terram circuierunt polonos ⁊ fortes homines eſſe: qui dominantur inter chriſtianos ⁊ clariſſimum nomen habet: abundat diuitijs potentiſſimis: creditur ſatis illi ſuperq; ſatis honoris eſt: ſi quicq̄ mortale pectus ſatis exiſtiat. Ac diues aſia Xerſi non ſufficit: greciam imperio cupit adiungere. Alexāder victo Dario babylonia capta: egypto ſubacta ſuperatis indis eſtuat infelix anguſto limita mundi: vt gyare clauſus ſcapulis paruaq; ſcapha. Hanibalem non capitis affrica: addit imperio hyſpaniam: pirenum tranſilit ſuperat alpes: ingreditur italiam nihilq; actum a ſe putat niſi vexillum in capitolio ponat. Atila rex hunorum totius ſcithice gentis ſolus imperium tenens inuaſor germanie: galliarum populator: vaſtator italie: inopē miſerumq; ſe iudicat: niſi primas mundi gentes romanos vel ſogatasq; ſibi ſubijciat. Sed quid miramur viros. Conditrix babylone. Semiramis non contenta queſitos a marito regni terminos tueri ethiopiam imperio adiecit: indiſq; bellum intulit. Quod preter illam Dionyſium Herculem ⁊ Alexandrum armatus intrauit nemo. Inſatiabilis eſt dominandi cupiditas. Nulli ſatis ampla ſua poteſtas videtur. Semper in alieno melior ſeges agro: vicini formoſior coniunx: pinguius apud alienos pecus apparet. Nimirum ſi Wladiſlaus adoleſcens alto ſanguine natus: ſpiritu fretus: nobili glorie cupidus: hungarie regnum affectauit. Humanus eſt hic morbus adeoq; communis vt iam vicio detur. Animus paterna hereditate contentus ſiquis eſt cui ſua placent: inter prīcipes ocioſus: pacificus: nulli moleſtus: belli execrato En inquiunt deſes homo eſt meticuloſus: puſillanimi: ventris ſemiq; ſeruus monachum eſſe regem non oportuit: mulieri non viro ſeruimus. Huiuſcemodi ſepe voces regum atria implent: inde commoti quibus feruet animus iuuenes iniuſta bella ſuſcipiunt. Qđ ſi Wladiſlaus hac reductus in hungariam venit: ſecutus eſt vt philoſophi volunt erroneam viam: vt populi ſentium claudabilem et glorioſam: dignus qui fortibus vmbris animuȝ meretur. Hec placuit ad tua ſcripta referre: non quia impugnare illa velim: ſed vt ſolutionem eorum ad te ſuſcipiam q̄ mihi dubia ſuperant. Nam et ſi multe ſint et maxime laudes que Wladiſlao regi ſuiſq; prelatis vel proceribus attribui poſſint: cupio et hoc illis aſcribere preconium ſine controuerſia poſſe ꝙ hungariaȝ non humano ſolum: ſed etiam diuino iure ſibi ſubegerint. Quod vero preſente rege victos et etiam proſtratos a polonis thurcos aſtruis: ſequor teſtimonium tuum: q̄uis Julianus cardinalis ſancti Angeli qui tunc in hungariam legatum apoſtolicum agebat: ſuis litteris omnem belli victoriam in Johannem tranſtulerit: quem ego ad pontificem patauienſem ſcribens habui teſtem. Ceteraq; de Wladiſlao refers: nullo apud me dubio ſunt. Cognoui ex omnibus qui eum nouere fuiſſe illo in adoleſcente vaſtum animum: ſingularem prudentiam: ſummam liberalitatē: ingenium perſpicax: adminiſtrande iuſticie grandem curam: nullam in eo deſideratam ex his que regie virtutes appellantur: ob quam rem optarem ſi fas eſſet: cum tua dignatione in hanc vſq; diē vixiſſe illuȝ: melius vt arbitror regno hungarie melius chriſtiano ſanguini ſucceſſiſſet Neq; fortaſſe memorabilis illa ciuitas biſantina orientalis eccleſie caput grecie columē: in poteſtatē thurci redacta: cū tam magna xp̄ianorū clade fuiſſet que per cōſtantinū primū inſtar romane vrbis amplificata fatali quodā ſolebat dicere decreto ſub vltimo conſtantino deuicta ⁊ ſpurcitie ſaracenorū tradita eſt quam viuo Wladiſlao nec intueri Imperator audebat. Sed obijt ille vt ais rex clariſſimus cum maiori q̄tum credimus non polonie ſolū ſed hungarie ⁊ totiꝰ eccleſie damno. Verumq; illud oſtēdit quod ad ſororē ſcribere metrodorꝰ. Anneꝰ Seneca tradit mortales ē mortaliū omne bonū. Vale ⁊ iam nō epiſtolā: ſed librū cum vacauerit legito Ex noua ciuitate auſtrie ſexto kal. nouembris M cccclij.

Mittit litteras ſummo pontifici preſentandas. Ep̄la. ccccxvij

S Neas epiſcopus ſenenſis Johanni capiſtrano ordinis minorum pfeſſori. S.p.d. Nicolaus capellanus meus litteras tibi reſtituet quas Ceſar romano pontifici ac duobus cardinalibus et magiſtro Henrico ſeutftleben procuratori ſuo in romana curia ſcribit. Ego quoq; eiſdem cardinalibus litteras dedo quēadmoduȝ frater Philippus expoſtulauit: quarum exemplaria ſimul recipies. Intelliges q; ⁊ q̄ńo ab Imperatore: ⁊ q̄ńo a meipſo ſcriptū ſit: tuū erit: ſcripta hoc q̄ totiꝰ ad romanam curiam dirigere ac curare vt magiſtro Hērico ſignentur: qui ea apoſtolice ſedi offerat ac reſponſuȝ exigat: ſi qua deinceps vel pro dignatione tua vel pro fratribꝰ curare me volueris: quoad facultas fuerit non deerit voluntas. Vale in chriſto optīe in oratiōibus tuis mei memor. Ex noua ciuitate.

Significat bohemos rochezanam in archiepiſcopum petere. Epiſtola. ccccxviij.

IOhannes capiſtranus ordinis minorum profeſſor Enee epõ ſenenſi. S.p.d. Quando capellanus tuus me conuenit tandem a me ſumme rogatus abij: vt meis precibus et ſupplicationibus id ageret: vt tu de die ⁊ tẽpore receſſus hinc ad nos mei me certiorem faceres: expectaui ſitiens ⁊ magis preſtolor. Fertur enim hinc conuentuz ipſum huc ad nos Viennam tranſlatum iri: cum non videatur in ciuitate noua omnes principes cũ oratoribus hoſpitari poſſe pro ↄmodo ſuo. Ea de re iterum te exoratum velim: vt dubium me clarefacias et quid acturus ſim certiorem reddas de principibus q̃ huc conuenerunt. Etſi mihi perſuadeam te non latere: hoc tamen dicam. Cum sereniſſimo rege Ladiſlao intrauerunt gubernator bohemie et plures barones de hungaris epiſcopus varidienſis tantuz expectantur ceteri: ſed adhuc incertus eſt eorum aduentus. Erit non alienum vt ſignificẽ tibi rẽ deteſtabilem: ac tuiq; bono viro ſolo aduentu abhorrendam. Queritant nonnulli bohemorum ſummꝰ preces diuo Ceſari porrigere: quibus fauorem ⁊ gratiam ſuam impetrent: vt ad. S.d.n. litteras ſuo ſtudio petentes confirmationem nephandi hereſiarche rochezane in archiepiſcopum pragẽſi. dirigat et hoc pacto fieri poterit vnio eccleſie: quã iuſte bene recte et ſancte ꝓcedere intẽdãt. Tu mi pater pro tua ſingulari equitate et prudentia iudica. Quid autem ad hanc rem facturum velit catholica fides cogita: ego indignitatem tacitam non equo animo fero. Poſtremum vt me de his que acturus ſim admoneas te oro vehementer. Vale longiſſimo euo cui me vnice commendo.

Determinat congruum tempus veniendi ad dietam in noua ciuitate celebrandam. Refertq; poſt nouitates italie obſtacula ne contra thurcum concludant. Epiſtola.cccc.xix.

CLariſſimo verbi dei predicatori fratri Johanni de capiſtrano ordinis minorũ profeſſori Eneas epiſcopus ſenenſis ⁊ apoſtolice ſedis legatus indignus. S. p. dicit. Dabis mihi veniam pater optime ſi tue reſponſurus epiſtole non plurali quẽadmodum vſus modernorũ habet: ſed ſingulari te numero compellauerim. Sic enĩ et Hieronymi ⁊ Auguſti ⁊ omniũ veterum obſeruantia fuit: meo iudicio q̃ noſtri temporis conſuetudo multo melior atq; conuenientior. Quid eniz abſurdius aut ineptius eſſe poteſt: q̃ ſi vnus allocuturus hominem audite inquã. Maiores certe noſtri hoc viciuz inter barbariſmi ſpecies numeraſſent: ſed mitto hec que te minime fugiũt: ⁊ ad ea vento que tuis in litteris continentur. Scripta tua iocundiſſima et acceptiſſima mihi fuerunt que te ſoſpitem ac ſuo more letum in auſtriam remeaſſe nunciarunt atq; in vrbem veniſſe tibi deditiſſimaz flauiam quam nunc Viennam dicimus. Scio te illic magno exceptum gaudio: multumq; illa in plebe profecere. Eſt enim Vienna aptiſſimus ager cui ⁊ ↄmittere ſemen domini ⁊ multiplicatum ſperare non fruſtra poſſis. Quod queris de tuo ad ceſarem tranſitu paucis abſoluam: videbit te libenti animo quouis tempore maieſtatis imperatoria: ac velut apoſtolum chriſti veneranter amplexabitur. Erit quoq; preſentia tua diue Auguſte ad ſingularem leticiam: que q̃m multa de preceleſti doctrina viteq; tue ſanctitate ex auditu didicit: magnopere cupit tuis aliquando ſermonibus intereſſe: videre ac audire te predicantẽ ad dulcedinem celeſtis eloquij deguſtare quacunq; igitur die huc te contuleris: ⁊ honorifice ⁊ iocunde ac ſtudioſiſſime pro beniuolentia ceſaris ⁊ auguſte deſiderio recipieris. Non tamen vt mea fert quidẽ ſententia ſemper eque frugifer tuus aduentus erit. Multum eſt in tempore poſitum tempus ſeminãdi ⁊ tempus colligẽdi. Veniſti in tempore quod eſt omniũ primũ inquit ille. Et apud alium ſcriptum eſt. Fati plus etenim valet hora benigni q̃ ſi te venerit ↄmẽdet epiſtola marti. Fateor ego tuam pñtiam in hac ciuitate et in hoc populo ſemper futuram vtilem: ſed multo magis eccleſie dei conſules: ſi ↄgregato ↄſilio huc venias. Nam quẽadmodũ franckfordie mẽtes hominũ ad tuendã religiões tuis ſermonibꝰ erexiſti ita ⁊ in loco ſi qua tepido ⁊ ſomnolentia fuerit: te vrgente atq; increpãte pelletur. Ego vt animi mei ſecretum aperiã ⁊ aliquãdo dicam manifeſte quid ſentio: nõ ſum ſine magno metu: ne ruant edificia noſtra que apud franckfordiam ereximꝰ. Titubant vt video mentes principiũ: torpent reges languent populi: nauicula piſcatoris grandioribus eliſa procellis in medio mari pene demergit. Flant hinc atq; illinc ↄtrarij venti: ſcindũtur vela: frãgitur mare: carina dehiſci: nulla regibus cura: neq; magiſtro ſpes ſalutis eſſe videtur. Omnes q. attoniti tempeſtati cedimus. Opus erit igitur ſermone tuo: calcari tuo: igne tuo excitandi: vrgendi: incendendi ſumus: niſi cõpellimur benefacere noſtrapte ingenio nihil eſt quod de republica cogitemꝰ: atq; vtinã vel cõpulſi aliquãdo vigilemus. Adderunt hic niſi fallor ex alemania ex bohemia ex hũgaria multi ꝓceres. Ex italia quoq; atq; ex ipſa gallia nõnulli aduentabunt: agetur tuende religiõis noſtre negociũ; que mediata ſunt que concluſa ſunt franckfordie in manus recipient. Tum q̃ mens

principes noſtros habeat intelligemus ſi feruere videbimus animos: agem⁹ deo noſtro gratias: qui
ſuam nolit eccleſiã noſtris diebus exterminari. Laudabit oratio tua fortes ac magnanimos proceres
plenoſq; ſpei reddet ac benevadentes in curſum prouocabit. At ſi vel timidos vel diſcordes populi no
ſtri duces inueneris: tunc tuo fungeris officio: tunc ſine ceſſatione clamabis. at. q. tuba exaltabis vo-
cem tuam: accuſabis ignauiam: ſuperbiam criminaberis: auaritiam deteſtaberis. He ſunt eni tres
pernicioſiſſime peſtes que religionem noſtram thurcorum gladio pene ſubijciunt q; ſi hũiles: ſi ſoler
tes: ſi liberales eſſemus: exercitum facile congeremus: qui nedum thurcoꝝ ſed omnium infideliũ po
tius eſſet audaciam proterere: ſed alios retinet ambitio ne cuiuſq; imperio ſubeſſe velint. Omnes Ja
ſonis morbo laboramus: quo vt eſt apud Ariſtotelem in politicis grauiter ferebat ſi non regnaret. q.
neſciret priuatus eſſe. Sed ille fortaſſe gnarus imperandi fuit. Nos qui nis domui noſtre vtiliter pre-
eſſe neſciamus: in alios tamen magiſtratum affectamus: alios in delicijs natos in plumis enutritos
in voluptatibus merſos: vecordia domi proſtratos habet. hi neq; famem neq; ſitim neq; labores vl-
los perferre poſſunt: rempublicam perire malint q̃ ethere turbido domũ exeant: neq; ſi generis hu-
ni impedire ruinam poſſint: id agent ſi vnius diei propterea fuerit voluptate carendum. Alijs nihil
ſatis eſt quod habent. vnicum ſtudium eſt rapere: et ad ſe cuncta trahere que mari ac terra vehunt:
nihil magnifice nihil ſplẽdide agitant q̇cquid agunt tardi ac moroſi ſunt: ſemper cõſiderantes in co
quem nummum expendant: atq; hoc ipſum cũ querelis agunt ⁊ cuncta maiora q̃ oporteret ſe face-
re exiſtimãt. Triſtius aut illis moſtrũ (vt nobiliſſimi poete verbis vtamur) nec ſeuior vlla peſtis vt ita
deum ſtygis ſeſe extulit vndis: virginei volucrum vultus fediſſima ventris proluuies vnceq; manus et
pallida ſemper ora fame. Sic ille ſub arpiarum forma deſcripſit auaros: difficile eſt cum his hominũ
monſtris immo certe impoſſibile rem chriſtianoꝝ ſoſpitem eſſe. Currimus atq; in precipitium labi
mur: niſi has beſtias aut occidimus aut noſtris ex finibus propulſamus: aut perire oportet: aut
mutare praue: aut peruerſe introductum morem. Tua erit igitur hec prouincia tuum erit cum hiſce
beſtijs congredi ſi quas noſtrum conſilium huc aduexerit: ego quidem non ambigo aducnturas q̃-
plurimas. Theatrum hoc in loco futurum eſt. ludos circenſes habebimus aiunt ediles noſtri ſpecta
cula magnificentiſſima ſe edituros: qualia neq; Julij ceſaris neq; Gnei pompei: neq; poſteriorum
ceſarum fuiſſe traduntur: neſcio cuiuſmodi erunt hic: neſcio an producentur heſterni orbis monſtra
an ſolummodo que apud nos habentur fere. Nam et iſte horribiles ac terrime ſunt: poſſunt iã ex-
audiri gemitus ireq; leonum vincula recuſantium: et ſera ſub nocte rudentum. Setigeriq; ſues At
q; in preſepibus vrſi ſeruire ac forme magnorum vllulare luporum: quos hominum ex facie dea ſeua
potentibus herbis induerat arte in vultus ac terga ferarum. Lytus quoq; archadiũ deus neſcio quo
modo ad nos conuolauit qui ſui cultores conuertit in lupos fortaſſis ⁊ bohemia nobis aliquam ex
apocalipſi beſtiã mittet: que arcũ bicornis ambiat. Si fuerit venatio nr̃a vel mediocris multa in caſ-
ſes noſtros dabitur preda: implebitur arcus feris diuerſis: niſi acutus oris tui gladius dimicauerit.
Nemo eſt qui talibus beſtijs obuiã eat: neq; tu hãc pugnã infamez duces: quis inteſtabiles velint le
ges qui cum beſtijs pugnant. iam ſupra triginta annos huiuſcemodi bellum geris: nunc italie: nunc
gallie nunc germanie beſtias inſectaris: ⁊ alias quidem occidis alias in humanam redigis formam.
Nam quas circe qua ſue litus ex hominibus veneno ſuo feras effecit: has tuus ſermo ancipiti gla-
dio penetrabilior ex feris iterum homines reddit: quod ſi victrix tua virtus theatruz exierit: ſpes cer
tiſſima maioris victorie dabitur: tunc enim exercitum aduerſus hoſtes externos parare poterimus:
cum domeſtici fuerint ſeparati ſ abſit auaritia: faceſſcat ignauia: eijciatur ſupbia: nihil eſt quod thur
corum potentiam formidemus: vincat ſe quiſq; neceſſe eſt vt ſui potens ſuiq; dominus ſit qui ſupe-
rare alios contendit. Eſt igitur mea ſententia ſi voci mee placet auſcultare. Huc te demum conferas
cum principes ad diem conſtitutam comparauerint. Eadem quoq; maieſtati ceſaree quaz de re hac
conſultam habui mens eſt: medio tempore pulcerrimam excoles Vienne vineam: vbi iaz torcular ere
xiſti quod vina in cellam domini puriſſima exprimit. Hec ad queſitũ tuũ q̃uis tua prudentia per ſe
omnia melius noſcat. Nunc de nouitatibus pauca ſubijciam italia noſtra excepta etruria vniuerſa
quieſcat: ſed angulus ille patrie mee turbulent⁹ eſt: dñi de pitigliano qui ex familia vrſinorũ dicunt
reputo federe contra ius faſq; ſenenſem agrum populati ſunt. Comes euerſus eius fidei cuius nois
illis auxilio eſt: neq; tamen ſimul iuncti pares ſenenſibus eſſe poſſent: ſed hñt occulta ſubſidia. Sũt
q̇ clanculũ pecuniã ſubminiſtrant. Veneti mille equites miſere: qui ſeneñ. partes adiuuãt. His ka-
rolus gonzaga prefectus eſt. Sigiſmũdus dux exercitus ſenenſis habetur. pugnatũ eſt vtrinq; ſum
ma vi: patria mea ⁊ igne delet: vicini quaſi ludũ reſpiciũt. Solus roman⁹ põtifex eius litis arbitratо
rem ſe fecit: ſed hic ꝓpter aduerſam valitudinem parum hactenus profecit. Spero tamen eius ſa-
pientiam hoc incendium prius extincturam q̃ vltra ſerpat. Januenſes quaſi clariſſimus ille rex ara
gonum et ſicilie ſibi fuerit iniuriatus: cum grandi et admirando claſſe in portum vſq; neapolitanum
nauigauere: ac veluti incuſſuri metum: tum regi tum regno ſe oſtenderunt. Et quoniam parum dile

ctos in terra cathelanos crediderunt metus aliquos procerum ſpernauere. Rex autem Alphonſus
quem neq; ſecunda extollere neq; aduerſa deprimere conſueuerit: forti animo contra reſtitit vrbes
ac portum magnifice cōmuniuit: bōbardis ac alijs machinis hoſtes appropiquare ꝓhibuit regni ꝓ
ceres nunc terrendo nunc cohortādo i fide retinuit. Adeoq; prudēter et accurate cūcta diſpoſuit: ne
vel minus toto regno tumultus exortus fuerit. Electi igitur e ſpe ſua. Ianuenſes: relecto rege: gliū
paruam inſulam in etruſco mari telamoni oppoſitam que regi parebat occupauere. Burgum caſtri
leonis quod et in tuſcia eiuſdem regis predati ſunt. Rex interea ipſe claſſem non paruam armauit:
qua ianuenſium triremes inſecuta: ex bis ſeptem apprehendit atq; excuſſit. Veneti et qui nunc du
catu mediolanenſi potitur Franciſcus Sfortia viccomes. Florentinorum quoq; reſpublica inter ſe
fedus inire quod omnibus italie communitatibus volunt eſſe commune Borſius dux mutine: vnꝰ
etiam ex confederatis habetur. Aiunt et ianuenſes inſcriptos eſſe. Sunt qui dicunt et romanū pon
tificem confederationi conſentire atq; accedere rogatum reſpōdiſſe: qui pater ſit omnium cōmunis
eum non debere filiorū vinculis alligari. Laudaſſe tū italiam eſſe vnanimē q eo modo thurcorū co
natus facile poſſit elidere. Alphonſus rex de quo ante locuti ſumus ꝗuis pacem italie complexꝰ fue
rit: de federe tamen nihil adhuc recepit: neq; puto magnanimum illum regem ſapientia et auctorita
te preditum: equo animo ferre: nūc pacē nunc colligatiōes ſe neſcio fieri: ſibiq; demum quas neqat
immutare leges offerri. Cognoſcit et ipſe ſtatum ſuum: et que ſue dignitati cōueniāt mēte reuoluit.
Miſſi ſunt ad eum legati trium potentiarum: cumq; his ꝓfectus eſt cardinalis ſancte crucis apo
ſtolice ſedis legatus: quem firmanum appellant. Illius prudentia auctoritate acvite munditia me
morabilis: qui medius inter regem et oratores eo miſſos arbitrum concordie gerat. Rex ob eam cau
ſam caietam ſe contulit atq; ibi legationes audit: neſcio quid inde ſperem: quia tamē inclyto illo re
gi res alte ac magnifice ſemper cordi fuerunt: fortaſſe vt aduerſus thurcos bellum gerere poſſit qđ
eſt vnicum eius propoſitum: vnionem italie complectetur. Veneti pacem cum thurcis habent quam
coacti fecerunt: ne ciuitates orientis amitterent. Id manifeſtāt leges vtrinq; dicte: ꝗtū ad chriſtia
nos pertinet parum honorifice: nequeo meditari quid actura ſit illa reſpub. ſi de bello gerendo con
tra thurcos agamus: neq; de rauennenſibus quid dicam ſcio. Omnes de domino retinendo ꝗ de fi
de ſeruanda ſolitiores exiſtunt. Cedit fides honori numis honor. quid enim ſaluis infamia numis in
quit ille ematur italia. Tota chriſtianitas ſe reperiatur emptorem parebunt omnia thurco: ſi dabit
aurum venalis eſt noſtra religio. Caramanus per hos dies ad ceſarem noſtrum litteras dedit: quarū
exemplar tue paternitati cum preſentibus edo: videtur ille aduerſus thurcos inflāmatiſſimꝰ ſi chri
ſtianorum arma concurrere ſentiat: vetuſte littere ſunt et auguſto menſe ſignate. multa iterea iterue
nire potuerunt que principis eius ablienarunt animum: nihil ille faciet niſi ex commodo ſuo. Nam
quo pacto ſarracenus cum damno ſuo chriſtianorum ſigna ſequatur: quando ne chriſtianus cum
periculo chriſtianis aſſiſtit. Iohannes comes briſtincenſis: qui nunc gubernat. Hūgariam vnicꝰ thur
corum metus fortiſſimus noſtre religionis gladius. xxxij. milia thurcorum ſuperioribus diebus apud
ſenderolum conflixit. Eritzbegum ducem exercitus vinctum abduxit: cedem magnam fecit: agros ho
ſtium vſq; ad ipſam zophiam ferro et igne vaſtauit. Machometus autem thurcorum Imperator hoc
accepto vulnere magnum conflauit exercitum: iamq; intra bulgariam in campo ſedet: hinc biduum
inde pyrotham reſpiciens eo propoſito: vt proximo vere regnum Hungarie populetur. Nihil ſibi du
bius quia terram ac gentem ſibi ſubijciat. Idem quoq; et hungari timent niſi ceterorum chriſtiano
rum manibus adiuuentur. Hec nouiſſime ſcripſit Iohannes iſte ceſaree maieſtati: tantum eſt quod
de nouitatibus ſcribere poſſum. Cupio te cum fratribus bene valere: et in orationibus quas diuine
pietati dies noctesq; porrigis mei memorem eſſe. M. cccclxv.

¶ Corrigit dyalogum confectum in quibuſdam punctis. Epiſtola. cccclxx.

Eneas epiſcopus ſenenſis. Iohanni troſter. S. p. d. Legimus tuas litteras
Iohanni amantiſſime: percurrimus dyalogū tuū: oblectati ſumus vehemen
ter: q2 te peritū diſertū factūq; cernimus: non tamen tū nobis arrogamus
ꝗtum tribuis. Neq; enī quā in te cernimus dicēdi vena ex noſtro fonte dica
ta eſt: aliunde tibi copia venit: quod ſi fateri volumus aliquod in te noſtrum
fuiſſe magiſterium illud quoq; concedere oportebit qm̄ ſupati a diſcipulo ſu
mus. Eſt dyalogus tuus et terſus et limatus: aptis compoſitus verbis: ſenten
tijsq; grauibus refertus: cuius lectores neceſſe eſt de te grande iudicium fa
ciant: creuiſti admodum breui tēpore: creſcēsq; ſi pergis virū te clarū reddes
ornabis tuā patriā nomēq; tibi efficies quod nō theutones solū: ſed galli q2 atq; itali celebrēt. At ne
putes que nō viderimus a nobis adulātium more digna atq; indigna laudari. annotauimꝰ ꝗdā pau

ea que noſtro iudicio viſa ſunt emendationis egentia :ſcis quia facilius aliena q̄ noſtra vitia cer-
nimus:nihil errare ſapiētis ⁊ pfecti eſt hois:errata cognoſcere vel rudes ꝗunt. Andi ergo q̄ nobis
non deteſtāda:ſed nobis meliorāda in tuis dictis viſa ſunt. In epl̄a q̄ dyalogū antecedit:hic an-
nectis verba:de amore q̄d ſentire ſcribere:dixiſſes elegātius:q̄d ſentire de amore ⁊ ſcribere:ꝗ habēt
em̄ ſentire ⁊ ſcribere cōcentū:dū ſimul exeūt venuſtū ⁊ incōtinuū:ſimileq̄ illud eſt qð ais ex vnica
no venereq̄ natū. Nā ⁊ cicero in eo verſu calūniā tulit cū de tpibus ſuis ſcribēs illud expſſit vbus
O fortunatā natā me cōſule romā antoni gladios potuit cōtēnere ſi ſic. Oia dixiſſet:inqt Juuena
lis ⁊ Saluſtius. O fortunatā natā repet ens atq̄ irridēs. Nā inquit cicero fugiende ſunt huiuſce
modi voces q̄ apud eruditos inſulſe ac ridicule ſonāt. Cū de porta cornea efficis mentionē ſi futi-
le ſomniū tuū nihil veri hr̄e intelligis:nō recte locutus es:veris em̄ hac porta facilis datu r exitus
vmbris vt maroni plꝫ:ſed vera ſomnia exiſtimari maius nihil imitandum eſt Algores niſi fallimur
apud veteres legimus:non tu ais hybernalia algora. Archiregū humoꝝ archihimoꝝ potiꝰ dictum
videri poterat. Hungaros ꝑterea nūc nō humos,appellare debemus quōd eā incolunt terrā q̄ olī
pānonia dicta eſt:etſi nos aliqñ aliter diximus in errore cōi fuimus. Huni em̄ aliqñ pānoniam te
nuere:ſed illis eliminatis ſubintrarūt hungari ab extremis ſythie partibus venientes:quēadmodū
in iordano lꝫ intelligere. Sunt ⁊ hodie vltra tanaim ad paludes meothidas ppli q̄ hungari dicū-
tur:eāq̄ linguā loquūtur quā noſtri circa budā ⁊ hyſtrū:nec teucros vero vocabulo noiamus qui
anno ꝓxime decurſo conſtantinopolim expugnau. re:ꝗuis eam regionē occupent q̄ quondā teu-
croꝝ fuit thurco noie appellandi ſunt:⁊ hi ſcithaꝝ ſoboles habētur:vt ethicus philoſophus in coſ
mographia ſua cōfirmat ꝓpe,eam accerſam accurram. Rimacius dicendum fuit ꝓpius eā accurrā
accerſam:niſi bene auſpicar multa nimis interponis priuſq̄ adhcias verbū illud qð potiſſimū eſt
captant quo facto rq̄ ſequūtur. Subnectens amoris cām primitiuam antecedentē cōiunctamq̄
cōmemoras:dyalecticoꝝ hi termini ſunt. Haud quaq̄ oratoꝝ ſiue hyſtoricoꝝ infuriatū ⁊ inamora-
tum ꝗuis latine dici poſſe fatemur. Melius tñ furioſum amoroſumq̄ dixeris:neq̄ nos latet vir-
gilium furiata mente cerbeꝝ poſuiſſe. Ex demone niſi ex muliere niſi non belle dictum videtur: non
bene,ſubiungis infeſtiuum:qð minus importat orationem augeri non diminui oportet. Si nos er
go thoꝝ cū dixeris prius amatā fugiēdam:neceſſarium erat anteq̄ huc ꝓlabereris ꝑmittere neceſ
ſitatem:ꝙ ſi forte cōpellaris apud amicā iacere lucē admitti:⁊ reliqua q̄ non inſulſe cōſulis:ſuſpi-
teos paꝝ latine videris dicere quas ꝓcul circa poſuiſſe poteris exiſtimari. Suadeo vt ad alias plu
reſq̄ aim adiungas remedium hoc:⁊ ſi naſonis eſt:paꝝ tñ honeſte apponit:⁊ a re ꝑſertim ſacerdo
te cuius eſt nihil ſuadere qð crimini ꝓximū ſit:extra de clericis coniugatis primo capl̄o:oratori ſa
tis erat omiſſo capl̄o Caliſtū atq̄ Gregoriū aſtipulatores inſeruiſſe inde clericis non belle dicit
orator ꝑpoſitiones:niſi cogat metri neceſſitas vel inuitet ornatus a ſuis caſibus nō diſiungimus.
Hoc habuimus qð ad tuū dyalogū diceremus:tu ꝑge atq̄ vt facis caſtalidas amato ſorores. Et
vale optime. Ex noua ciuitate. vij. idus iulias. M. cccclīij.

¶ Excuſat ſe q̄ Paulum vergerium aliter miſit q̄
prius ſtatuiſſet. Epl. cccc xxj.

ENeas epiſcopus ſenenſis Antonio panormite. S.p.d. Paulum vergeriꝰ qui
arrianum tranſtulit inſignis atq̄ elegantiſſime vates cum ſuperioribus dieb
ad inclitum Alphonſum ſicilie ⁊ aragonie regem. vt tuipſe olim rogaſti mittere
niſi eum in tuas manus dari ac per ſe reddi maieſtati regie:tibi quoq̄ ad eam
rem literas miſi:cognoui poſtea recta via librum in poteſtatē regiam peruenisse
neq̄ te,illum vidiſſe:que res vt accepi egre te habuit:cum inter amicos diceres
Eneas in vno filio duos compatres queſiuit. Et quidem,anthoni nimirum ſi et
tibi et regi pro tanto munere feciſſe rem gratam putaui:neq̄ enim alius preter
me fuit:qui Arrianum hoc tempore latinum haberet illius manu conſcriptum qui tranſtulit. At
nunc cum meus ordo pretermiſſus ſit:nec regis ſentio gratiam:et te mihi ſuccenſere intelligo. Sed
quid ego adhec ꝗuis magnifacio tantum regem non tamen fame peream arbitror:ſi eius erga me
beneficentiam non experior:ſcio quia me odio non habet:ſi non amor:non ſum ſolus eius expers
beniuolentie. Tu vero etſi nunc ſubiratus es cum omnia plene cognoſcis:dices me nihil erraſſe:et
in tuam me ruſus amicitiam ſuſcipies eius noticie memor que inter nos ſenis fuit:verum qr non
reſpondiſſe mihi regem queſtus eſt mercator meo nomine apud te:neſcio quis id fecerit ſcito im-
prudenter actum eſſe. Neq̄ enim ego nihil reſponderi optaui:qui ſcio ꝗta ineſt ſupbia regibꝰ:ſꝫ
ad imperatricis literas nō nihil mea cā reſponſum petentis exquirebam. Nihil tamen exinde mo-
ueor. Ego ꝗcūq̄ accidunt in meliorem recipio partem:ſi ſit quod querito deo gratias agito ſi mi-
nus:exiſtimo me nō recte opinauiſſe neq̄ placuiſſe ſupis quod nolebam q̄ ꝓ iocundis optima pre
bent. Ego quocunq̄ in me animo fuerit rex ille magnificentiſſimus ac noſtri ſeculi clariſſimus iu-

bar:ſemꝑ eius nomē in celum tollam ⁊ cōmendabo geſta eius que priſcos duces fama claros non
modo equare:ſed ſuperare intellige:neqꝫ mirabor nunq̄ ſi mei memor neqꝫ cultor eſt: quod ego et
ſtatui regio cuius eſt parua cōtēnere:⁊ mihi ipſi aſcribo conſcius mee ⁊ vtilitatis ⁊ ignorantie. Sꝫ
vale tu etſi quid eſt erga me rubiginis in tua mente deponito:mea erga te ſinceritas minime imu-
nita eſt. Cum his mitto tibi ſeriem eius oblationis quam dux burgundie apud ratiſpanum fecit.
Ex noua ciuitate die.xxix. Junij.

Non vult ſe in orthographia quemqꝫ ſequi. Epiſtola.ccccxxij.

SNeas eṗs ſenenſis Nicolao volterrano ꝓthonotario regio. S.p.d. Nimium
mihi credis Nicolae amātiſſime ſi meis ex literis quas raptim ⁊ inconſulte ſcri
bo ſequendā orthographiā putas:minime ego is ſum q̇ ſine mēda ſcribā:labor
⁊ error maxime circa iuncturā literaꝝ. Nolim auctore me decipiaris:etiam ſi ex
ꝓpoſito dixerim hoc atqꝫ illud ita ſcribendū eſt:q̄rito meliores ⁊ qui certiora
tradant. De ꝓthonotariatu certū eſt:q: non dꝫ aſpirari:non dico nunc rōnem
q: ex tractatu Gaſparini quem nūc tranſcribi facio vt ad te mittam:plenꝰ reꝫ
intelliges. Vale ex noua ciuitate.iij.kal'.maias.M.cccclilij.

Cur captus fuerit pedagogus regis hungarie. Ep'la.ccccxxiij.

SNeas eṗs ſeneñ. Dñico cardinali firmano. S.p.d. ceteroꝝ litere qbꝰ die-
tim viſitor ad reſpondendū me q̇dem inuitant:tue aūt quas nuꝑ accepi
vehementer vrgent atqꝫ cōpellunt q̇ ꝓpter captiuitatem Gaſparis qui pri
dem illuſtriſſimi regis hungarie pedagogus extitit:eſtimationē meaꝫ in
diſcrimine adductā eſſe demonſtrant. Niſi em̄ quo pacto ſeſe res habeāt
meis ſcriptis oſtendero:vereor ne de me ſiniſtra q̄ cōcepta eſt opinio no-
xium edat patrū q̇ me ſine culpa ⁊ tibi ⁊ ceteris ſancte romane eccl'ie car
dinalibus dn̄is meis efficiat odioſum. Accipe igit̄ rem geſtā:⁊ an ſim cul
pabilis tu iudica. Gaſpar de quo ſermo eſt humili loco natus:admodū
pauꝑ literas apud viennā didicit:vt eſt mos patrius mēdicādo ſe nutriēs
emerſit nō ſine labore:vicit fortunā virtus:vocatus eſt in cācellariam au
ſtrie. Deinde ſibi in aulā ſumpto credita eſt ladiſlai regis pueritia:cū iuſiurādū ꝓſtitiſſet nihil ſe
cōtra ceſaris aut honorē aut vtilitatē facturū:⁊ qd̄ ceteri familiares iurant auertere quoad poſſit
q̄uis incōmoda ceſareo culmini imminentia ꝓmiſiſſet ſuſcepta pedagogia fuit circa puerū diligēs
literis ⁊ moribus illū ꝓ captu inſtituit. Factus igit̄ ceſari ⁊ oī curie charus intrauit cōſiliū:ſedit
cū principibus:in menſa regia cibū ſuſcepit. Cūqꝫ vacaſſet in auſtria eccleſia vna ex maioribus iu
riſpatronatus:multiqꝫ illā barones magniqꝫ nobiles peterent:platus oībus Gaſpar eccleſiā mu
nere ceſaris conſecutus eſt:quis ⁊ alia prius bñficia nō modici valoris obtinuiſſet. Erat igitur in
curia potēs Gaſpar:nomēqꝫ paruum non habebat ⁊ bonitatis ⁊ doctrine. Nec dubiū putabat
quin breui ad eṗalē aſcēderet apicē:laudabilis huiuſqꝫ hoīs vita dignaqꝫ diligi Sed neſcio quō
poſt hac mutatus eſt:q̇due homini in mentē venerit vt maiora cupe ⁊ indigna ſe negocia agitare
ceperit. Intelligēs em̄ auſtrales nouandaꝝ reꝝ cupidos:occulta cū eytzingero colloquia miuit q̇
Ceſari capitalis inimicus habebatur. Cūqꝫ veniſſet ex hūgaria eṗs argenſis noīe Paulus mul
ta cū eo apud grecū de abducendo rege ladiſlao clanculū ptractauit. In noua inſuꝑ ciuitate cum
baroneq nodā de alto monte conſilium habuit emittendi ad portā pueri:vbi pacti eſſent qui euꝫ
equites adducerēt:cūqꝫ nihil hoꝝ ꝓceſſiſſet literas puero dictauit quas ſcriberet auſtralibꝰ mā-
dans eis vt ceptū ꝓpoſitū contra ceſarem retinerent:innitīqꝫ ſeſe italiam petere ſcirēt. In roma
quoqꝫ non nihil tentaſſe confeſſus eſt:ſed oīa ſuperat q̄ florentie aggreſſus eſt facinus. Cum ce-
ſar ex vrbe rediens illac tranſitum faceret:expectabant ibi ceſarem hungaroꝝ ⁊ auſtralium orato-
res inter quos Angu.eṗus iaurineñ.hmōi cum gaſpare apud eccleſiam ſancte crucis colloquium
habuit. O inquit locus eſt in quo noſtrum regem libertati reddere poſſumus Fides publica da-
ta eſt non ceſari tm̄:verſietiam ladiſlao. Suade igitur puero cum ceſar abire voluerit vſqꝫ ad por-
tam eum ſequatur:eo cum venerit velle ſe diebus aliquot florentie immorari dicat equumqꝫ retro
uertat:qd̄ ſi ceſar ad exitum voluerit eum cōpellere:preſto erimus:vim regi fieri indignum eſſe di-
cemus. Fidem ciuitatis implorabimus:puer ipſe coactum ſeſe vociferans ad miam populos com
mouebit:prius tm̄ apud ſenatum vrbis dabimus operam:preſto ad portam armatos habeat qui-
bus cohiberi ceſaris violentia poſſit. Ciuis hic eſt quem hude negociantem nouimus is ſe operā
ſenatus impetraturū pollicetur. Tu regis aīm prepara:nos hanc ꝓuinciam cum magiſtratibꝰ ciui-
tatis ſuſcipiemus. Annuit gaſpar atqꝫ ad regē profectus:⁊ ex condicto cuncta diſpoſuit:fuiſſetqꝫ
peractum facinus:niſi apud florentinos plus quieta conſilia q̄ ſeditioſa valuiſſet. Nam ciuis ille

de quo pontifex laurinēſi fecerat mentionē cū de tali negocio magiſtrū alloqueret̄ granibus ver-
bis rep̄henſus atq̄ correptus: ad ep̄m rediens impeditas cogitationes expoſuit: non tñ ꝯquieuit
gaſpar: ſed regem cū bononiā ꝑueniſſet in hanc ſniam ſummo pontifici ꝓpria manu perſuaſit ſcri
bere accipi. S. pater aduei ſus fideles noſtros qui ꝑ mea in auſtria liberatione liberauit: ſanctita
tem tuam nonnullos proceſſus decreuiſſe: que res mihi aduerſa eſt. Precor igitur quicquid con-
tra me actum eſt reuoces. Id erit officium officij tui: cum ſcriptum ſit pupillo ⁊ orphano aſtabilis
id niſi feceris compelles me maiores iudices appellare: alia fuerunt epiſtole verba effectus autē
quem refero. Clauſa epiſtola eſt ⁊ ſignata: miſſa eſt Auguſtino ep̄o ac vero beatiſſimo pape Nico
lao reddita ſit ſua ſanctitas nouit: me quidem latet. Hec omnia ſuſpicante non tamen ſciente ce-
ſare hactenus geſta ſunt. Cum eſſemus ferrarie: velletq̄ ceſar nauigio venetias petere. conſci⁹ er
ratorꝫ gaſpar eum adit. marinas aquas nauſeam ſibi mouere: ac nocentiſſimas eſſe iturumq̄ ter
reſtri itinere teruiſium ſi placet ceſareo culmini dicit: obtenta licentia ⁊ cum patauium veniſſet re
ceptis vniuerſis que ſecum attulerat: ⁊ que in italia coemerat bonis. veronam verſus iter feſtinus
direxerit: vt qui per tridentum ⁊ vallem atheſis ad ynum tranſire decreuerat: vnde conſcenſa na-
ui in danubium nauigans viennam deniq̄ perueniret. Tenuiſſet procul dubio propoſitum niſi ta
bellarius quidam ceſaris ex verona veniens hunc ſe obuium habuiſſe dixiſſet: tunc enim duo poſt
eum equites cum familia miſſi ſunt: qui non longe a tridento ipſum comprehenderunt vinctumq̄
duxerunt venetias: vbi omnia que ſupra memorata ſunt ſponte confeſſus eſt: ſuaq̄ manu conſcri-
pſit. Ibi primum caſus hominis ad meam noticiam venit: nam ceſar me vocans cuncta mihi expo
ſuit voluitq̄ meas in manus hominē dare q2 ſedis apoſtolice legationem in auſtria me noſſet ha
bere. Indolui certe aduerſam amici fortunam Gaſpare multis iam annis amiciſſime vſus eraꝫ ra
barq̄ virum eſſe bonum et omni beniuolentia dignum: exhorrui ergo cum intellexi que de ipſo
narrabantur multumq̄ mecum ipſe accuſaui conditionis humane defluxum que nihil certi: ni-
hil firi habet: caduca ⁊ fluxa omnia ſunt: hodie leti ſumus cras meſti erimus: modo ſublimes: mo-
do infimi reperimur. Ceſari aūt reſpondi auctoritatem mihi nullam apud italos eſſe: vtq3 miſeri-
corditer ageret cum presbytero porrexi preces. Ductus eſt deinde ad nouā ciuitatē. Gaſpar hoc
ruſus requiſitus ſum hominem ad me recipere: iudiciumq3 ſuper huiuſcemodi criminibus agi-
tare. Grauis res mihi viſa eſt. At cum legati auctoritate fungerer: non videbam quo pacto ceſaris
petitionem recuſare poſſem. Habita vero deliberatione: iudicem me dixi futurum ſi rite ⁊ iuxta ca
nonicas ſanctiones procederetur. Perſonam autem rei nolui cuſtodiendam aſſumere: qui nō ha-
berem locum in quo eum opportune recluderem. Placuit ceſari reſponſio mea qui neq3 ſe pl⁹ velle
ſcit: q̄ ſacri canones ordinarent. Adductus eſt autem ſemel ad preſentiam meam. Gaſpar p̄ſen-
te notario mareſchallo ⁊ Procopio equite bohemie qui vltro ſeſe peccaſſe confeſſus vniuerſa que
ſupra de ipſo ſcripta ſunt ex ordine confirmauit: ⁊ acceptans me ſibi iudicem deputatum vt ſui mi
ſererer: ſeq3 ceſari commendarem cum multis lachrymis flagitauit: iuſſi eum boni eſſe animi: quia
q̄tum honeſtas pateretur ſaluti ſue cōſulerem. Poſt hec recluſus eſt in carcere: non ſqualido aut
tetro: ſed lucido ac ſpacioſo q̄uis ſecuro ⁊ optime munito. Ibi ⁊ locum ſeceſſus habet ⁊ plumas
in quibus iacet ⁊ breuiarium per quot oret. Cibus ad eum bis in die defertur: ex his bibit ⁊ com
edit que familie ceſaris apponuntur. Fateor miſera vita eſt ſed hanc frequenter ſuis delictis ho-
mines aſciſcunt. Iudicis in eum non principis habeo poteſtatem legem me ſcriptam non meū ſeq̄
arbitrium conuenit. Quia ſi libera mihi poteſtas eſſet: cum ſim ego peccator in conſpectu dei: di-
gnuſq3 graui fulmine: preſtarem me gaſpari qualem mihi vellem deum eſſe. Nec officialis venie re
periret: cuius dies nocteſq3 indigentem me non ſcio. At modo iudex ligatos habeo ad leges man⁹
neq3 ſeuire in Gaſparem debeo: neq3 illum per indulgentiam impunitum remittere: dum pars eſt
que iudicium petit. Facio igitur niſi fallor quod mihi incumbit. Ea propter vellent aliqui qui ce-
ſari proximiores ſunt et in conſilio primi Gaſparem torquere vt plura confiteretur. Idq3 per me ſi
bi licere depoſcunt: negaui me quicq̄ permiſſurum niſi quod iudiciarius ordo requireret. Sic ho-
mo vſq3 in hanc diem intactus eſt: q̄uis ſua culpa cuſtos eius ſe pſte plexus ſit: quem ipſe ad rela
xandum ſeſe induxerat. Inter hec habiti ſunt q̄plurimi tractatus pacis cum auſtralibus. Modo
rex Ladiſlaus: modo hungari: modo bohemi liberationem eius afflagitarunt: quibus homo neq3
negatus eſt neq3 conceſſus: mihi dum talia pendet: non eſt viſum expedire aut officij mei eſſe ſolli
citare proceſſum. Taceo igitur neq3 plus quero q̄ queror. Ceſari tamen ſepe vt captiui miſereatur
verbum feci: quē libēter extra miſeriam viderem: tuꝫ ſui cui exceptis criminibus faueo: tum ꝓpter
me vt onus hoc non leue deponerem. Sic res in hanc vſq3 diem deducte ſunt: ſi cum culpa dignus
acre tuum iudicium exentiat. Male vt arbitror mecum agunt qui mihi in hoc negocio qui tuis
vel modicum imputant redduntq̄ ꝓ bono malum dicentes lucem tenebras ⁊ tenebras luceꝫ. Ve-
ritas tamen enatabit: nec me reor falſa calumnia opprimet. Sum mihi conſcius: et quicquid reli-
qui ſentiant. Gaudeo conſcientia mea: hec volui ad ſcripta tua dixiſſe: quibus me nonnullorꝫ voci

bus male notatum ſcribis. Si quis dignationi tue deinceps incuſauerit: habebis que poſſis ꝓ defenſione mea obijcere: ſpero aūt q̄ non cuiq̄ mihi detrahenti credas. Quantū vero ad literas ſacri collegij attinet ego illas diuo ceſari reddidi: ⁊ q̄ viſa ſunt ad rem reddēda verba bis terq̄ ſubiunxi: maieſtas ſua deliberaturam ſe ait ⁊ ſacro ſancto ſenatui q̄ meliora cogitauerit reſponſuram. Ego tibi ingentes gratias ꝓ negocia bohemica me rogante. S. dño noſtro expoſuiſti. Uale. ex noua ciuitate die. xij. menſis nouembris. Anno. M. cccclij.

Pogius de ſchola epicure factionis que regnat in theutonia. i. balneo naturali dñorū de badem. Epiſtola. cccc xliij.

Poggius florentinus ad leonardū aretinū. S. p. d. Si vales ego quoq̄ valeo. Per quendā contribulū meū ad te ſcripſi ex cōſtantia. x. kalendarū marcias vt opinor epl'am quandā: quā ſi recepiſti ꝓfecto ad riſum te debuit ꝓmouere. Erat. eñ lōgiuſcula iocis referta ⁊ ſalibus: dicebā multa de literis hebraicis quibus operam dabā. Plura iocabar in doctorē ipſ̄ vt captus eoꝝ eſt qui ex iudeis xp̄iani efficiunt. Utrū leuē inſulſum atq̄ incōſtantem. Literas vero ad doctrinā vt rudem incultam atq̄ aggreſtē facetijs quibuſdā leniter perſtringebā: veꝝ ſuſpicoꝛ eaꝫ epl'am ⁊ ita alteram quam leonardo aretino dabā vobis redditas non eſſe. Naꝫ mediuſfidius q̄ tua eſt diligentia in officio literaꝝ: reſcripſiſſes poſtmodū aliq̄d ⁊ vel ſaltē mecū cōgratulatus eſſes: hanc nouā noue doctrine diſciplinaꝫ ad quam ꝑdiſcēdam me ſepius es hortatus: quā etſi vſus nullius eſſe cōſpiciā ad ſapientie facultates: cōfert tñ aliquid ad noſtra ſtudia humanitatis: vel ex hoc maxime q̄d morē Hieronymi in transferendo cognoui: has vero lr̄as ex his balneis ad te ꝯſcripſi ad q̄ cū me ꝯtuliſſem: incerta re manus curaui de eā rem dignam putaui vt eoꝝ ſitum atq̄ amenitatem ſimul ⁊ mores haruꝫ gentium tibi deſcriberē ⁊ cōſuetudinem balneādi. Multaq̄ dicūtur ab antiquis reꝝ ſcriptoribus de balneis puteolanis ad q̄ vniuerſus populus romanus cā voluptatis confluebat. Sed nequaq̄ arbitroꝛ illa ad hoꝝ iocūditatem accedere potuiſſe: aut cum his noſtris fuiſſe comparanda. Naꝫ voluptatem puteolanā magis afferebat locoꝝ amenitas ⁊ villarum magnificentia q̄ feſtiuitas hoim aut balneoꝝ vſus: hec vero loca cum nullam vel admodum paruam p̄ſtent animi relaxationem: reliqua oia immenſam tribuunt iocūditatem vt ꝑſepe exiſtimē ⁊ venereꝫ ex cipro ⁊ quicq̄d eſt vbiq̄ deliciaꝝ: ad hec balnea cōmigraſſe: ita diligenter illius inſtituta ſeruantur. Ad vnguē eius mores ad laſciuiam repreſentant: vt q̄q̄ non legerint heliogabali contionem: tam ipſa natura ſatis docti ſatis inſtituti eſſe videantur. Sed q̄m balnea hec tibi ſum deſcripturus: nolui pretermittere viam qua huc itur ex conſtantia: vt coniecturare poſſis qua parte Gallie ſunt ſituata. Prima die nauicula ꝑ rhenū veniens ad oppidū ſchaffhuſen milibus paſſuū quattuoꝛ ⁊ viginti. Tū deinde ꝓpter ingentē fluminis deſcēſum ꝑ abruptos mōtes ⁊ confragoſa ſaxa iter eſſet pedibus conficiendum ſup rhenū nāic keyſterſtul hoc eſt eoꝝ lingua ceſaris ſedes hinc locū opinoꝛ ex eius noie propter ipſius opportunitatē. Eſt eñ colle excelſo imminens flumine: q̄ dum paruo ponte Galliam cōiungit germanie quondā romanoꝝ caſtra fuiſſe: hoc itinere rem vidimus caſum ex alto monte ſcopulis interruptum magno fragore ac ſonitu. ⁊ ipſemet caſum ſuum queri ac lamentari poſſis exiſtimare. Cum mihi venit in mentem illud eoꝝ que ferūtur de nili deſcenſu tam p̄cipiti nec miroꝛ accolas circum vicinos ꝓpter admirabilem ipſius ſtrepitum ⁊ fragorem ſurdos putari: cum huius fluminis terrores ex eo loco exiſtimari poſſit inſtar nili: tribus vero ſtadijs rumoꝛ exauditur. Oppiduꝫ eſt deinde Baden ſatis opulentum q̄d eſt balneum alemanorum lingua: ſitum in conualle mōtib⁹ circum imminentibus penes quoddam flumen ingens rapidiſſimi curſus: quod in rhenuꝫ fluit lōge ab oppido milibus paſſuum ſex. Prope oppidum ſtadijs quattuoꝛ eſt villa ſuper flumen pulcherrima in vſum balneorum fabricata. Area perampla eſt media parte ville ⁊ circum hoſpitia magnifica: multarum receptacula gentium. Singule domus ſua habent balnea interius: in quibus abluuntur hi ſoli qui ad eas diuertere: balnea enim publica tum priuata ſunt numero. xxx. publica tantū duo exiſtunt palam abvtraq̄ parte aree: lauacra plebis ⁊ ignobilis vulgi ad que matres atq̄ viri pueri innupteq̄ puelle ⁊ oim circumfluentium fex deſcendit. In his vallis quidem inter curijs vtpote inter pacificos conſtructa viros a feminis ſeiungit. Ridiculum eſt videre vetulas decrepitas ſimul ⁊ adoleſcentes nudas in oculos omnium egras ingredi: verenda ⁊ nates omnibus oſtentantes hominibus. Riſi ſepius hoc tam preclarum ſpectaculi genus: mentem reuocans ad floꝛales ludos et mecummet iſtorum ſimplicitatem admiratus ſum: qui neq̄ ad hoc oculos aduertunt: nec quicquam ſuſpicantur aut loquuntur mali. At vero balnea que in domibus ſunt priuatorum perpolita ſunt et ipſis viris feminiſq̄ communia: tabulata quedam eos ſecernunt et in his feneſtrelle perplures demiſſe quibus et vna potare ſimul colloqui et vtriq̄ videre atq̄ attrectare

queant:vt eoꝛum frequens eſt conſuetudo. Nec deſuper cingunt deambulatoꝛia:in quibus conſpi
ciendi confabulandiqꜫ cauſa homines conſiſtunt. Nam cuiuiſlibet viſendi:colloquendi:iocandi ac
laxandi animum gratia alioꝛum balnea adire ⁊ preſtare adeo vt cum exeunt:⁊ ingrediunt aquas
femine maioꝛi parte coꝛpoꝛis nude conſpiantur nulle aditus cuſtodie ſeruant nulla oſtia ꝓhibēt
Nulla ſuſpicio inhoneſti pluribus in locis:idez in viris et mulieribus quoqꜫ ad balnea ingreſſus
eſt:vt ſepiſſime accedat ⁊ virum ſeminude femine:⁊ feminam viro nudo obuiam ire. Maſculi cape
ſtribus tantum vtuntur. At vero femine lintheis induuntur veſtibus crurum partetenus ab alte
ro latere ſciſſis:ita vt neqꜫ collum:nec pectus:nec brachia:aut lacertos tegant:in ipſis aquis ſepe
de ſymbolis edunt compoſita menſa deſuper aquam natante quibus viros aſſiſtere conſueuerūt.
Nos quidem ea in domo quibus lauabamur ſemel vocati ſumus ad eam;conſuetudinem . Equi
dem ſymbolum contuli:intereſſe nolui:licet ſepe rogatus non permotus pudoꝛe qui pro ignauia
habetur ac ruſticitate:ſed inſticia ſermonis fatuum quidem mihi videbatur ⁊ hominem italū ad
eſſe. Preter has multiplices iocunditates eſt ⁊ alia non mediocris pratum eſt ingens poſt villam
ſecus flumen multis arboꝛibus contractum. Eo poſt cenam conueniunt vndiqꜫ:omnes tāuarīj in
dum faciant:quedam choꝛeis gaudent:cantant quidam:plurimi pila ludūt:non quidem moꝛe no
ſtro:ſed viri ac mulieres pilam tintinabulis plenam:alter ad alteram dilectioꝛem proijciunt: tum
concurritur vndiqꜫ ad illam excipiendam:qui illam accipit potioꝛ habetur. Iſqꜫ eam iterum proij
cit ad perſonam ſibi acceptioꝛem. Cum illam multi expectant poꝛrectis manibus atqꜫ ipſe modo
ad illam ſimulet ſe iacturum. Multi preter hos ioci ſūt:quos longum eſſet recēſere. Hos aūt retu
li vt ex paucis compꝛehendas quanta hec ſit ſchola epycure factionis. Ac qui ego hunc locū illum
eſſe credo in quo pꝛimum hoīem creatum ferunt:quem gaudē hebꝛei vocant:hoc eſt oꝛtum volu
ptatis. Nam ſi voluptas vitam beatā efficere poſſit:nō video q̄d huic loco deſit:at ꝑfectaꝫ ⁊ omni
parte cōſummatā voluptatē. Qō ſi que virtus aquaꝝ ſit queris:tum varia eſt ⁊ multiplex:tum ve
ro illa eſt admirabilis:eaꝝ virtus ⁊ pene diuina. Nego vlla etiam in oꝛbe terraꝝ balnea ad fecūdi
tatem mulieꝝ magis accōmodata. Itaqꜫ cum plures ſterilitatis cā acceſſerint mira illaꝝ virtute
experiuntur. Seruā eñ diligenter ꝓcepta quibus adhibentur remedia ad eas que concipere ne
queunt. Inter cetera illud eſt memoꝛia dignū innumerabilis multitudo nobilium pariter ⁊ igno
bilium ducenta mille paſſuum huc venientium:non tā valitudinis cā q̄ voluptatis. Omnes ama
toꝛes:omnes proci:omnes q̇bus in delicijs vita eſt poſita:huc concurrunt vt fruantur rebus con
cupitis. Multe coꝛpoꝝ ſimulent egritudines cum animo laboꝛant: ita videbis innumeras foꝛma
preſtātes ſine viris:ſine cognatis:duabus ancillis ⁊ ſeruo. Aut aliqua affini anicula quā leuius ſit
fallere q̄ nutrire. Singule aūt quoad poſſunt:veſtibus auro ⁊ argento gēmiſqꜫ veniunt oꝛnate:vt
non ad balnea ſed ad celeberrimas nuptias eas diceres acceſſiſſe. Hic quoqꜫ virginales vel vt re
ctius loquar floꝛales. Hic abbates monachi fratres ſacerdotes:maioꝛiqꜫ licentia ceteri veniunt:
⁊ ſimul quandoqꜫ cum mulieribus lauantes:⁊ ſertis quoqꜫ comes oꝛnantes:omni religioni abie
cta:omnibus vna mens eſt triſticiam fugere:querere hilaritatem:nihil querere niſi quemadmodū
leti viuant:gaudijs fruantur:non de communi diuidendo agitur:ſed de cōicando diuiſa. Mirabi
le dictu eſt in tanta multitudine. Eſt eñ fere hoīm mille in tāuarījs moꝛibus turba tam ebꝛia nul
lam diſcoꝛdiam oꝛiri:nullam ſeditionem:nullum diſſidium:nullum murmur maledictum. Cernunt
viri vxoꝛes tractari:cernunt cū alienioꝛibus loqui:⁊ quidem ſolā cū ſolo:nihil his pꝛomouent:nihil
admirantur. Omnia bona ac domeſtica mente fieri cogitant. Itaqꜫ nomen zelotipi q̄ quaſi oīns
maritos noſtros oppꝛeſſit:apud iſtos locuꝫ non hꝫ. Incognitum eſt id verbū inauditum. Neſciūt
hoc genus moꝛbi:nomen quo hec paſſio appelletur non habent:nec minoꝛ eius rei nomen apud
iſtos non eſſe:cuius rei cauſa non ſubſit. Neqꜫ enim quiſq̄ eſt in iſtis inuentus qui zelotipus eſſet.
O moꝛes diſſimiles noſtris qui ſemper omnia accipimus in deterioꝛes partes:qui vſqꜫ adeo calū
nijs delectamur ⁊ obtrectationibus:vt ſi quid per vllam videmus coniecturam ſtatim ꝓ maniſe
ſto crimine atteſtamur. Inuideo perſepe iſtoꝛum quieti ⁊ noſtras execꝛoꝛ animi peruerſitates q̄
ſemper querimus:ſemper appetimus:qui celum terram maria ꝑuertimus ad pecuniam eruendaꝫ
nullo contenti queſtu:nullo lucro ſatiati:dum futuras expaueſcimus calamitates continui calami
tatibus:anxietatibuſqꜫ iactamur. Et ne miſeri ſiamus nunq̄ miſeri eſſe deſiſtimus:ſemꝑ inhiātes
opibus nunq̄ animo:nunq̄ coꝛpoꝛi indulgemus. At iſti paruo contenti in diem viuunt ꝗquoſlibet
dies feſtos agunt non appetentes diuitias:minime futuras opibus:gaudent ſuis:non pauent fu
turis. Si quid aduerſi euenit bono animo ferunt:ita hac ſola dictante ſuia vixit dum vixit bene:ſꝫ
hec omittamus. Nec enim ꝓpoſitum eſt meum vel hos collaudare vel nos repꝛehendere. Voloqꜫ epi
ſtolam totam iocunditate plenam eſſe:vt eius voluptatis quam pꝛeſens in balneis percepi. Tu qꜫ
abunde ⁊ literis meis poꝛtiunculam aliquam conſequaris. Vale mi Leonarde iocundiſſime ⁊ ea
rum literarum Leonardo aretino cum amicoꝛum inter ſe communia omnia ſint participem facito
verbis meis omnes ſalutato.

¶ De condemnatione Hierony. heretici in cõcilio conſtantieñ. Epiſtola.ccccxxv.

POgius.S p.d.Leonardo aretino.¶ Cum plurib⁹ diebus ad balnea fuiſ-
ſem ſcripſi ad Nicolaũ noſtrũ ex ipſis balneis epl'am quã exiſtimo te le-
ctuꝝ.Deinde cũ cõſtantiã reuertiſſem paucis poſt diebus cepta eſt cau-
ſa Hieronymi quẽ hereticũ ferũt q̇dem publice.Hanc vero tibi recẽſere
inſtitui:tũ ꝓpter rei grauitatẽ:tũ maxime ꝓpter eloquẽtiã hoīs et do-
ctrinã.Fateoꝛ me neminẽ vidiſſe vnq̃:q̇ in cã dicẽdi ꝑſertim capitali ma
gis accederet ad facũdiã priſcoꝝ quos tant ope admiramur.Mirꝝ eſt vi-
diſſe q̇b⁹ verbis:qua facũdia:q̇bus argumẽtis:quo vultu:quo oꝛe:qua
fiducia rñderit aduerſarijs.Ac demũ cãm peroꝛarit vt dolẽdũ ſit tã no-
bile ingeniũ:tãq̃ excellẽs ad illa hereſi diuertiſſe ſtudia:ſi tñ vera ſunt
q̃ ſibi obijciunt.Non eñ mea intereſt tantã cãm diiudicare acqieſco eoꝝ
ſentẽtijs q̇ ſapientioꝛes hñtur:neq̃ tñ exiſtimato me in oꝛatorijs moꝛe
ſingulatim cãm referre longũ id eſſet ⁊ multoꝝ dieꝝ opus:ꝑtingã quoſdã locos illuſtrioꝛes:q̇b⁹ vi
ri doctrinã poſſis ꝑſpicere.¶ Cũ multa in hunc hieronymũ geſta eſſent q̇bus argumenta hereticus
atq̃ ea teſtibus firmata:tandẽ placuit vt publice ſingulis q̃ ſibi obijciebãtur rñderet.Ita contio
nem deductus cũ iuberetur ad illa rñdere:diutius recuſauerit Aſſerens ſe prius cãm ſuam agere
q̃ rñdere maledictis aduerſarioꝝ.Ita ſe prius ꝓ ſe dicẽtem audiẽdũ eſſe aſſeuerabat:tũ ad emu
loꝝ ſuoꝝ ꝓbꝛa in eum congeſta deueniendũ:ſed cũ hec cõditio ſibi denegaretur:tum ſtans in me-
dio cõtionis.Quenam eſt hec iniquitas inqt:vt cũ.cccxl.diebus quibus in duriſſimis carceribus
fui:in ſoꝛdibus:in ſqualoꝛe:in ſtercoꝛe:in cõpedibus:in rez oim inopia aduerſarios atq̃ obtrecta
toꝛes meos:ſemꝑ audieritis me vnã horã audire nolitis.Hinc eſt vt dum illis ſinguloꝝ aures pate
rent:atq̃ in tam longo tpe vobis ꝑſuaſerint me hereticũ hoſtẽ fidei eccleſiaſticoꝝ ꝑſecutoꝛẽ.Mi
hi añt me defendendi nulla detur facultas:vos me prius improbũ hoiem iudicaueritis in menti-
bus veſtris q̃ qui foꝛem potueritis cognoſcere:atq̃ inquit hoies non dij eſtis non ꝑpetui:ſed moꝛ
tales:labi:errare:falli:decipi:ſeduci poteſtis.Hic mundi lumina.hic oꝛbis terrarum ſapientioꝛes
eſſe dicuntur.Maxime vos decet elaboꝛare:ne quod temere:ne qḋ inconſulte:neue qḋ preter iuſti
ciam faciatis.Equidẽ ego homuncio ſum:cuius de capite agitur:nec ꝓ me hoc loquoꝛ qui moꝛta
lis exiſto.Ueꝝ indignũ mihi videtur:ſapientia aliqḋ tot viros aduerſum me ſtatuere ꝑter eqtatẽ
non tã re q̃ exemplo nocituꝝ.Hec ⁊ multa ꝑterea oꝛnate diſſerens ſtrepitu ⁊ murmure plurimoꝝ
ſermonem eius interpellante.Tandẽ decretum eſt vt primũ ad erroꝛes q̇ in eum cõferebãtur reſpõ
deret.Deinde loquendi q̃ vellet daretur facultas.Legebantur igitur ex pulpito ſingula capitula
accuſationis.Deinde teſtimonijs confirmabantur:tum rogabatur:an quid vellet obijcere incre-
dibile dictu q̃ callide reſponderat:q̇bus ſe tueretur argumentis nihil vnq̃ ꝓtulit indignuz bono
viro vt ſi id in fide ſentiebat:quod verbis ꝓfitebatur.Nulla in eum nedum moꝛtis cã inueniri iu-
ſta poſſit:ſed nec quidem leuiſſime offenſionis oīa eſſe falſa dicebat:oīa crimina conficta ab emu-
lis ſuis.Inter cetera cum recitaretur illum ſedis apoſtolice detractoꝛem:oppugnatoꝛem romani
pontificis.Cardinalium hoſtem:perſecutoꝛem prelatoꝛum ⁊ cleri chꝛiſtiane religionis inimicum.
Tum ſurgens querebunda voce et manibus poꝛrectis.Quo nunc me vertam inquit patres ꝯſcri
pti.Quoꝛum auxilium imploꝛem:quos depꝛecer:quos obteſter:vos ne.At iſti perſecutoꝛes mei:
veſtras mentes a mea ſalute abalienauerunt:cum vniuerſoꝛum hoſtem me eſſe dixerunt:eoꝝ qui
me ſunt iudicaturi.Nempe arbitrati ſunt ſi etiam que in me finxerunt:leuia viderentur tamẽ vos
veſtris ſententijs oppreſſuros communem omnium hoſtem atq̃ oppugnatoꝛem:qualez me iſti fal
ſiſſime mentiti ſunt:ita ſi eoꝛum verbis fidem dabitis:nihil eſt quo de mea ſalute ſperandum ſit.
Multos ſalibus perſtrinxit:multos lepoꝛibus:multos perſepe in re meſta ridere cogit iocando in
illoꝛum obiurgationes.¶ Cum rogaretur quid ſentiret de ſacramento.Inquit antea panem in cõ-
ſecratione:⁊ poſtea verum chꝛiſti coꝛpus:⁊ reliqua ſm fidem.Tum quidam aiũt te dixiſſe poſt cõ-
ſecrationem remanere panem.Tum ille apud piſtoꝛem inquit panis remanet.Alius quidem ex oꝛ-
dine ꝑdicatoꝝ acrius inuehente.Tace inquit hyppocrita:alteri ꝑ cõſcientiam ſuam contra ſe iurã
ti.Hec inquit tutiſſima eſt ad fallendum via:quendam precipuum aduerſarium nunq̃.niſi canem
aut aſinum appellauit.¶ Cum vero propter criminum multitudinem ac pondus:res ea die tranſigi
nequiret in diem tertium dilata eſt:qua die cum ſinguloꝛum criminum argumenta recitata eſſent
ac ſubinde plurimis teſtibus affirmarentur.Tum ſurgens ille qm̃ inquit aduerſarios meos tã di-
ligenter audiſtis conueniens eſt:vt me quoq̃ dicentez equis animis audiatis.Data tñ ſcilicet mul
tis ꝑſtrepentibus facultas dicendi.Hic primum adeo exoꝛſus deprecatus eſt eam ſibi mẽtẽ dari
eam ſibi dicendi facultatem que in commodum ac ſalutem ſic ſue uerteretur.Deinde ſcio inquit

R. d. plures fuiſſe excellentiſſimos viros indigna ſuis virtutibus perpeſſos: falſis oppreſſos teſti
bus iniquiſſimis iudicijs condēnatos. Incipiens aūt a ſocrate quem iniuſte a ſuis condemnatū
retulit: nec cum poſſet euadere voluiſſe: vt duoꝝ que aſperrima hominibus viderentur: metum de
meret carceris. ſ. ⁊ mortis. Tum platonis captiuitatem Anaxagore fugā: ac zenonis tormēta: mul
torum preterea gentilium iniquas damnationes: Rutilij exilium: Boetij ſimul ⁊ alioꝝ quas ipſe
Boetius refert: indignam mortem commemorauit. Deinde ad hebreorum exempla tranſijt. Et p̄
mum moyſen illum liberatorem populi: legiſlatorem ſepiſſime a ſuis calumniatum eſſe dixit tanq̄
ſeductor eſſet aut contemptor populi. Joſeph inſuper a fratribus venditum ob inuidiā: poſt ob
ſtupri ſuſpitionem in vincula coniectum recenſuit. Preter hos yſaiam Danielem ⁊ ferme prophe
tas omnes tanq̄ contemptores dei tanq̄ ſeditioſos iniquis circumuentoꝝ ſententijs. Hinc etiam
ſuſanne iudicium: multorum preterea qui cum viri ſanctiſſimi extitiſſent: iniuſtis tamen ſententijs
perierunt. Poſtea ad Johannem baptiſtam. Deinde ad ſaluatorem noſtrum deſcendens: falſis
teſtibus: falſis iudicibus condemnatos inquit omnibus conſtare. Deinde ſtephanum a ſacerdo
tum collegio interfectum. Apl'os aūt oēs morti dānatos non tanq̄ bonos ſed ſeditioſos ppl'orū
concitatores: contemptores deoꝝ ⁊ maloꝝ operum effectores. Iniquum eē condemnari iniuſte ſa
cerdotem a ſacerdote: ⁊ id factum fuiſſe docuit iniquiſſime a ſacerdotū collegio. Atq; id exemplo
p̄bauit. Iniquiſſimū vero a ſacerdotum concilio id etiam accidiſſe monſtrauit. Hec diſerte ⁊ ma
gna cum oīm expectatione diſſeruit. Atq; cum oē pondus cauſe in teſtibus ſitum eſſet: multis ra
tionibus docuit nullam his teſtibus fidem adhibendam: p̄ſertim cum non ex veritate: ſed ex odio
ac maliuolentia ⁊ inuidia dixiſſent. Tū odij cauſas ita explicauit: vt haud procul fuerit a perſuadē
do. Ita enim veriſimile: vt excepta fidei cā parua illis teſtimonijs fides adhibita eſſet. Commote
erant oīm mentes: ⁊ ad miām flectebantur: addiderat eñ ſe ſponte ad concilium veniſſe ad ſe pur
gandum vitam ſuam ⁊ ſtudia expoſuerat: officij plena ac virtutum: dixerat hunc morem priſcis do
ctiſſimis viris ac ſanctiſſimis fuiſſe: vt in rebus fidei inuicem ſententijs diſceptarent: non ad pſ
ſundandam fidem: ſed ad veritatem reperiendam. Ita auguſtinum ⁊ hieronymum diſſenſiſſe. nec
ſolum diuerſa ſenſiſſe: ſed etiam contraria: nulla hereſis ſuſpitione. Expectabāt aūt omnes vt vel
ſe purgaret retractādo obiecta: vel erratoꝝ veniam poſtularet. At ille nec ſe erraſſe aſſeuerās: nec
ſe retractare alioꝝ falſa crimina velle oſtendens. Tandem deſcendens in laudationem Johannis
huſſi dudum ad ignem damnati. Viꝝ illum bonum: iuſtum: ſanctum appellans: ⁊ illa morte indi
gnum: ſe quoq; paratum quouis ſupplicium adire forti aīo ac conſtanti ſeq; inimicis cedere: ⁊ te
ſtibus illis impudenter mentientibus: qui tñ aliqñ coram deo: quē fallere non poterant eſſe rōnē
eoꝝ q̄ dixiſſent reddituri. Magnus erat circūſtantium animi dolor. Cupiebat eñ virum tā egre
gium ſaluari: ſi bona mens affuiſſet. Ille aūt in ſnīa ſua p̄ſeuerans vltro mortē appetere videbat
laudans Johannem huſſi. ait eñ nihil illum aduerſus eccleſiam dei ſtatum ſenſiſſe: ſed aduerſus
abuſus clericoꝝ aduerſus ſupbiā: faſtum ac pompam p̄latorum. Nam cum eccleſiarum patrimo
nia primo deberentur pauperibus cum hoſpitibus: deinde eccleſiarum fabricis indignum illi bo
no viro videri diſpēdi illa meretricibus conuiuijs equoꝝ ac canū ſagine: cultui veſtimētoꝝ ⁊ alijs reb⁹
indignis religioni xp̄i. Hic aūt maximi ingenij fuit: cum interrumperetur ſepius oratio ſua varijs ru
moribus laceſſereturq; a nonnullis eius ſententias carpentibus neminem eoꝝ intactum reliquit:
pariterq; omnes vleiſcēs vel erubeſcere coegit vel tacere. Surgente murmure ſilebat: turbā qñq;
increpans poſtea orationem proſequebatur. Orans atq; obteſtans vt eum loqui paterentur: cum
non amplius ſe eſſent audituri. Nunq̄ ad hos rumores expauit mente firma atq; intrepida. Illud
vero admirabile memorie argumētū. cccxl. diebus fuerat in fundo turris fetide atq; obſcure cui⁹
aſperitatem ipſemet queſtus eſt: aſſerens ſe vt bonum ⁊ fortem virū decet: non propterea ingemi
ſcere q̄ indigno perpeſſus eſt: ſed mirari aduerſus ſe inhumanitatem: quo in loco nedum legendi
ſed ne videndi quidem habuit facultatem. Mitto anxietatem mentis qua oportuit illū quotidie
agitari q̄ oēm memoriā excutere debuiſſet. Cū tot doctiſſimos ac ſapiētiſſimos viros in teſtes ſua
rum opinionū allegauerat: tot doctores eccleſiaſticos in medium ꝓtulit in ſnīam ſuam vt ſatis ſu
perq; ſatis fuiſſet: ſi toto hoc tempore ſummo in ocio ſumma quiete ſapientie ſtudijs operam de
diſſet. Vox eius ſuauis apta reſonās erat. Quadā cū dignitate geſtus oratorius: vel ad indigna
tionem exprimendā vel ad cōmonendā cōmiſerationem: quā tñ nec poſtulabat nec conſequi cupie
bat. Stabat impauidus: intrepidus: mortē non contēnens ſolū ſed appetens vt alteꝝ eāt hōnē dixiſ
ſes. O viꝝ dignū memoria hoim ſempiterna: non laudo ſi q̄d aduerſus inſtituta eccleſie ſentiebat
doctrinā admiror plurimaꝝ reꝝ ſcientiam eloquentiam dicendi ſuauitatem ⁊ argutiam reſpondē
di. Sed vereor ne hec omnia in peſtem ſuam ſibi fuerint a natura conceſſa. Datum deinde ſpaciū
penitendi biduo. Multi ad illum acceſſere viri eruditiſſimi vt ipſum a ſua ſententia dimouerēt. In
ter quos cardinalis florentinus eum adijt vt illum flecteret ad viā rectam. Sed cum pertinaci⁹ in
erroribus p̄ſeuerabat p concilium hereſi dānatus ⁊ igni combuſtus iocunda fronte ⁊ alacri vultu

ad exitũ ſuũ acceſſit:nõ ignes expauit:non tormẽti genus:non mortis:nullus vnꝗ̃ ſtoycoꝝ fuit tam ↄſtanti aīo tam forti mortem ꝑpeſſus ꝙ̃ iſte appetiſſime videtur. Cum veniſſet ad locũ mortꝭ ſeipſum exuit veſtimentis. Cum ꝓcũbens flexis genibus veneratus eſt palũ:ad quẽ ligatus fuit. Primum funibus madentibus cum cathena nuda ad palũ ↄſtrictus fuit ligna deinde circũpoſi ta pectus tenus nõ minuſcula:ſed groſſa paleis interiectis. Cũ flãma adhibita canere cepit hym num quendã quẽ fumus ⁊ ignis vix interrupit. Hoc modo vir (pꝫter fidẽ) egregius cõſumptus eſt. Vidi hunc exitũ:ſingulos actus ꝓſpexi:ſiue ꝑfidia ſiue pertinatia hoc egerit:certe ex philoſophie ſchola interitum viri deſcripſiſſes. Longam tibi cantilenã narraui ocij cã. Nihil eñ agẽs aliquid agere volui ⁊ res tibi narrare paꝝ diſſimiles hyſtorijs priſcoꝝ. Nã neqꝫ Mutius ille tã fidẽti ani mo paſſus eſt membrũ vñ ꝙ̃ iſte vniuerſum corpus. Neqꝫ ſocrates tã ſponte venenũ bibit ꝙ̃ iſte ignem ſuſcepit. Sed hec ſatis parce verbis meis ſi longior fui:res tñ maiorem narrationem poſce bat:ſed nolui nimis eſſe loquax. Vale mi iocundiſſime Leon. Conſtan. iij. kalendas Junij qua die hic Hieronymus hereſis penas luit. Vale meqꝫ dilige.

De crudeli amoris exitu Guiſcardi et Sigiſmundi Tancredi ſalernitatorum principis filie Epiſtola. ccccxxvj.

Leonardus arctinus Bindactio Ricoſſolano viro pſtantiſſimo ſalutẽ. Cũ ſepiꝰ me cũ egiſſes vt fabulam illam Baccach de Tancredo principe ſalernitano: eiuſqꝫ fi lia Sigiſmunda vulgari ſermone ſcriptã in latinũ conuerterem:recepi me tandẽ eẽ facturum:ea maxima ſuaſione inductus ꝙ franciſcũ Petrarcham viꝝ clariſſimum alia eiuſdẽ libri fabula marchionis vicecomitis ferrati in latinum vertiſſe agnoue ram. Recepta igitur ea re tempora quedam occupatiſſima interuenerunt:per que differre ꝙ̃ ꝓmiſe ram contigit. Itaqꝫ nunc tandem eam fabulam vt voluiſti:latinum per me factũ ad te mitto. Et ne mora. Hec dilatioqꝫ interpoſita ſine vſuris tranſiret aliam de meo adiunxi fabulam Saleici ⁊ Antiochi filij cõtrario penitus exitu euentuqꝫ concluſam eam vulgari ſermone ſcripſi:vt vnam de vulgo ſumerem:aliamqꝫ pro eo redderem non minus amenam. Tu igitur eas leges ceteriſqꝫ legen di copias facies in eo digni videbimur que in manus exeant aliorum. Vale.

Tancredus fuit princeps ſalernitanus vir mitis quidẽ ac benigni ingenij ſi mõ in ſenecta manus ſuas amantiũ ſanguine nõ fedaſſet. Hic toto vi te ſpacio ſobolẽ nõ ſuſcepit ꝑter filiã vnicã longeqꝫ melius ſecũ actũ eẽt ſi ipſam quoqꝫ non ſuſcepiſſet. Filia vero hanc vt vnica erat ſic vnice di lexit eaqꝫ eximia charitate affectus. Et ſi multi puelle eius cõiugiũ affe ctabãt:tñqꝫ egre diuelli a ſe patiebaꝰ vltra legitimos annos illã domi re tinuit. Tãdẽ vero filio Capuani ducis in matrimonio collocata:nõ mul tos poſt ãnos marito defuncto:vidua eſt ad patrẽ reuerſa. Erat hec for moſiſſima corpore atqꝫ pulcherrima vultu plenaqꝫ nature venuſtatis. Ingenio aũt ⁊ intelligẽtia maiore ꝙ̃ forteaſſe mulieri ↄueniret. Moram igitur trahẽs apud patrẽ:⁊ vtpote magna mulier multis delitijs affluens:qñ quidẽ aīaduertebat patrẽ ꝓpter eximiã ſui dilectionẽ de altero ſibi tradẽdo ↄiuge minime cogitauerẽt ⁊ contra pudorẽ erat hoc ab eo poſtulari. Secũ ipſa ſtatuit vt ſi fieri poſſet occulte amantẽ aliquẽ gñoſi aī ſibijpſi congreret. Erat paterna domus plena nobiliũ ignobiliũqꝫ:vt aule magnoꝝ principum eſſe conſue uerunt:quoꝝ multoꝝ penſatis moribus vitaqꝫ ⁊ forma:demũ ad iuuenẽ quendã noĩe Guiſcardũ humili natum gñe ſed moribus egregiũ nobilẽ:ſup oẽs alios mẽtẽ deflexit:eũqꝫ frequẽter intuẽs ⁊ indies magis ac magis illum ꝓbans:ardenter amare iuuenẽ cepit. Ipſe quoqꝫ nequaꝙ̃ ingenio tardus:depꝛhenſa mulieris mente:ita illius amore incenſus eſt:vt cunctis alijs ꝑhabitis curis: de illa ſola nocteſqꝫ dieſqꝫ cogitaret. Per hunc immodũ ſeſe mutuo amãtibus cũ nihil magis opta ret mulier ꝙ̃ in vnum conuenire:nec cuiꝙ̃ alteri mentẽ ſuam aperire de ea re vellet talẽ demum viã excogitauit. Iuueni ſcribit ⁊ quid facere illũ velit ꝑ literas monet. Eas vero literas vano arundi nis baculo includit eãqꝫ arũdinẽ quaſi iocãs iuueni dat iubens vt eã ancille ſue tradat ꝑ cõmodũ inſtrumentũ ignis ſuſcitandi. Guiſcardus aũt arũdine ſuſcepta cogitãs non ab re ſibi traditam fuiſſe domũ abijt arũdine quoqꝫ patefacta. Literas repit quibus lectis:⁊ quid illa fieri vellet edo ctus incredibili leticia ꝑfuſus eſt. Confeſtimqꝫ dare opa cepit:quo ad illã quẽadmodũ ipſa oſtẽ deret ꝑficiſceretur. Erat iuxta principis edes antiquum antrum deſup foramen. Etenim iã diu ipſo antro nullus vtebatur vepres arbuſtaqꝫ veſtierant. Ex antro aditus erat ſecretus ad cubiculũ:in quo tunc temporis mulier degebat:iꝫ magno robore poſtis clauſus ⁊ obſeratus. Et quia penitus in deſuetudine venerat nemo eius aditus tenebat memoriã. Sed amor (cuius oculis nihil abſconſiꝫ eſt) reduxerat hunc in mentẽ amãtis mulieris ꝙ̃ ſagaci conſilio anixa aſſixa ne quẽ conſcium facti

haberet ipſa(ſcꝫ p ſe)longo conatu apiendi oſtij inuenerat facultatē. Jnde ipā ſola antrū deſcēdēs
ac foramen illud vn̄ lumen infundebatur ſpeculabatur ꝑeū locū vt ad ſe veniret Guiſcardus ſcri
pſerat. Altitudinis etiam mēſura literis denotata quo ille parato inſtrumento deſcendere poſſet.
Guiſcardus igitur his omnibus ꝑ mulieris lrās cognitis: quaꝫ cū exq̄reretur: funē nodis capiſtriqꝫ
impigre ꝑparauerat ꝑ quē deſcēdere ⁊ aſcēdere valeret. corioqꝫ indutus: quo a vepribus tutior fie
ret: nullo penitus comitāte vel conſcio nocte inſeq̄nti ad foramē ꝑuenit: ligatoqꝫ funis altero ca
pite ad arbuſtū qđdā in ore foraminis natū: ꝑ funē ſeſe dimiſit in vtroqꝫ vt optabat conſiſtēs mu-
lierem ꝑſtolabatur: mulier vero vbi dies alluxit: neqꝫ prius arciſcendi facultas aderat finxerat ſe
requietis ſoni indigere: ac eo ꝑtextu comitibus ancilliſqꝫ dimiſſis. Ipſa intus ſola oſtiū aperuit re-
pertūqꝫ in antro iuuenē cupientiſſime in cōplexū recepit. Jngreſſiqꝫ ſubinde mulieris cubiculū
inenarrabiles dictu ceperūt voluptates ſumptaqꝫ inſecutuꝝ tp̄s: quo amores coꝝ ſecretius foret
ingenioſa forma Guiſcardus in antrū reuerſus eſt. Mulier aūt obſerato oſtio ad ancillas iā ſuas
comiteſqꝫ regreditur. Facta deinde nocte Guiſcardus ꝑ funē aſcēdens foramen ip̄m vn̄ deſcēde-
rat egreſſus: nemine penitus ſentiēte, domū ſuā repetijt. Cūqꝫ id iter didiciſſet frequēter eo reuer
ſus cū amāte muliere: ip̄e nō minus amās congrediebātur. Sed fortune tālōge voluptatis inuidia
triſtiſſimū tandē euētū duoꝝ amantiū in luctū amariſſimū acerbiſſimūqꝫ ꝯuertit. Cōſueuerat eñ
Tancredus ſine vllo comite in cubiculū filie deſcēdere: ibiqꝫ ſermone aliquo inſtituto: cū ea aliq̄n
morari ac poſtmodū abire. Ex hac igitur cōſuetudine: cū forte die quadā ꝑ meridiē in cubiculum
filie Tancredus deſcēdiſſet nemine ibi reꝑto. Propterea Sigiſmūda (ſic eñ filia vocabat) vt ancil
le in ortis erat nolēs eā ex ſuis delectationibus auocare cū feneſtre cubiculi clauſa: ac piſtomata
lecti dimiſſa eſſent: iuxta lectū ip̄m in poſtrema ꝑte ſup puluino quodā ſedit reclinatoqꝫ ad lectum
capite ac piſtromate ante ſe tracto ſoporari cepit. Cū ita dormiret Sigiſmūda ⁊ infauſta per eum
diem facto Guiſcardū ad ſe venire fecerat: relictis in orto ancillis: pedetentim in cubiculū ſe rece
pit. Clauſoqꝫ cubiculo (nec viſo patre) oſtiū antri reſerat. Guiſcardoqꝫ intromiſſo ſuper lectū vt
conſueti erant: ludentes plaudēteſqꝫ conſiſtere. His excitatus Tancredus cum vigil factus eſſet
ſenſit ⁊ vidit omnia que fiebant. Summoqꝫ dolore concitus primū exclamare voluit: poſtea meliꝰ
illi viſum eſt ſilentio latere: quo cautius ac magis tecto dedecore ſuo: vt iam ceperat animo ſuppli
cium ſumeret. At duo amantes ſecuri ꝓtinus ac nullius inſidie gnari cum ſatis diu voluptatibus
perfuncti eſſent. Tandem ſurgentes Guiſcardus quidem in antrum Sigiſmunda obſerato poſt-
ea oſtio ad ancillas reuerſa eſt. Tancredus tandem qua venerat ſolitudine: cubiculo filie egreſſus
incredibili dolore ſuffuſus in ſuum cubiculum abijt. Miſſiſqꝫ per noctem famulis: qui foramen il-
lud cuſtodirent: per quod Guiſcardus exitus erat corio indutus: qua comprehenſo principi ꝑſen-
tatus lachrymans Tancredus: ſic eum allocutus eſt. Benignitas mea Guiſcarde quā erga te ha-
bui nequaq̄ hoc dedecꝰ ⁊ iniuriam in meis fieri rebus a te merebatur: vt ego ſum hodie meis ocu
lis conſpicatus. Ad hec Guiſcardus nil aliud reſpondit q̄ hec. Princeps inquit: multo maior eſt
amoris poteſtas q̄ tua aut mea. Imperauit igitur Tancredus vt̄ ſecreto cuſtodiretur. Seq̄nti mox
die: ignara omnium Sigiſmunda cū varia ac diuerſa Tancredus cogitaſſet in cubiculum filie quē
admodum conſueuerat poſt prandium deſcendit. Remotiſqꝫ arbitris lachrymans ita cum illa lo-
cutus eſt. Cum viderem mihi ita Sigiſmunda et honeſtatem et virtutem tuam ſatis ꝑſpectam
habere et cognitam perſuadere animo meo nullus potuiſſet vnq̄ iam modo conſuaſiſſe: ſed ne co-
gitaſſe quidem de pudicitia tua alieno viro proſtituendo niſi hoc ipſum proprijs oculis proſpexiſ-
ſem. Itaqꝫ breuiſſimum hoc vite ſpacium: quod ſenectuti ſupereſt mee in luctu ſemper ac merore
dego: refricante memoriā animo flagitij per te commiſi. Atqꝫ vtinam poſtq̄ ad tantum ſcelus de
ſcenſura eras: virum ſaltem delegiſſes talem qualis nobilitati tue congruebat. Sed ex tāta mul-
titudine eorum qui aulam frequentant noſtram. Guiſcardum tibi delegiſti humili ac ſordido
genere procreatum: et a nobis ob inopiam parentem ſuorum ab ipſa adoleſcentia (quaſi quadam
commiſeratione) nutritum. Quamobrem quo me vertam neſcio vt quid conſilij ſumam. Nam de
Guiſcardo quidem qui hac nocte meo iuſſu captus apud me cuſtoditur: quid faciendum ſit ip̄e
mecum ſtatui: de te autem incertus ſum conſilij nec ſtatuere adhuc potui: quid agere debeam:
cum ex altera parte dilectio quam ego maiorem q̄ vllus vnq̄ parens erga te habui me retrahat
altera vero ex parte. Iuſta indignatio tua culpa flagitiumqꝫ impellat quorum alterum vt igno-
ſcam alterum vt ſoluam adhortantur. Sed priuſquam certum aliquid ſuper te ſtatuam quid de
hoc reſpondeas audire cupio. His dictis vultum dimiſit. Inſtar pueri lachrymans vapulan-
tis. Sigiſmunda vero poſtqꝫ Guiſcardum captum et amores ſuos patefactos intellexit: incre-
dibili dolore percuſſa vix a feminili ploratu ac vociferatione ſeſe potuit continere. Magnitudi-
ne tamen animi femineam vincens fragilitatem. Conſtanti vultu fronteqꝫ elata reſpondit: ſe-
cum ipſa ſtatuens e vita decedere velle: quandoquidem eius amans Guiſcardus vel deceſſiſſet
vel certe deceſſurus eſſet. Ita nec veniam petere nec placare patris iram perrexit: ſed forti ani-

ctoqꝫ animo:vitam deſpiciens ad hunc modum locuta eſt. Tancrede neqꝫ negatura equidem:neqꝫ
deprecatura ſum:quoniam alterum mihi prodeſſe nõ poteſt:alterum nolo vt proſit. Preterea nul
la penitus in re captare beniuolentiam:aut inclinare manſuetudinem tuam conſtitui:ſed factum
plane confitendo:verbis efficacibus:veriſſimis rationibus purgare famam meã primo:deinde pa-
ri magnitudine animi:facta verbis conſentanea oſtendere. Fateor igitur amaſſe Guiſcardum et
donec vita ſuppetet(quod erit per breue)nunq̃ amare illum deſiſtam quinetiam ſi poſt mortẽ ſen
ſus aliquid remanet:tunc quoqꝫ illum amabo:ſed in eius amorem non tam cupiditas muliebris
me impulit q̃ negligentia tua. Cogitare profecto debuiſti Tancrede cuꝫ tu e carne ſis:filiã quoqꝫ
tuam e carne genuiſſe:non autem lapideam aut ferream meminiſſe etiam debuiſti q̃uis in ſenecta
tu nunc ſis:quales et quãuiolenti ſint in iuuenta nature feruores et impetus. Et licet melioribus
annis magnam vite partem in armis militiaqꝫ fueris. Conſiderare nihilominus debebas quan-
tũ ocia qꝫ delicie non in iuuenibus modo:ſed etiam in ſenibus poſſint. Sum igitur femina vtpote
a te genita et etate iuuenis et vtraqꝫ de cauſa concupiſcibilis deſiderii plena. Cui quidem cupidi
tati innumerabiles inſuper flammas addiderunt:ea parte quadam nupta dum eſſent huiuſmodi
cupiditatis explende voluptates. His ego ſtimulis noctes dieſqꝫ vrentibus:cum reſiſtere nequi-
rem tandem ſuccubui. Adhibita nihilominus diligentia quantum fieri humano cõſilio potuit ne
infamiam res iſta tibi mihiqꝫ afferret. Cui nempe voto pius amor et fortuna benigne ãnuerat oc
cultamqꝫ viam mihi oſtenderat:per quam latenter et a carne nullo alio conſilio ad optatum deſi-
derium peruenirem. Hoc autem vndecunqꝫ tibi iudicatum ſit:vel vndecunqꝫ cognoris equidem
inficior verum eſſe. Guiſcardum verum non fato vt ſolent mulieres:ſed cogitate deliberateqꝫ quẽ
amare delegi: ſagaciqꝫ conſilio introduxi:et conſtanti perſeuerantia fructum amoris mei lon-
go tempore ſummo cum gaudio ſuſcepi:quod a te mihi de ignobilitate illius obiicitur quod mi-
nus peccatum a me foret:ſi nobilem aliquem delegiſſem. In hoc falſam opinionem vulgi conſe-
cutus es:nec vides te non Guiſcardum ſed fortunam accuſare que frequenter indignos ad alta
leuat Dignoſqꝫ humi deprimit atqꝫ peſſundat. Uerum vt omittamus hoc et principia rerum cõ
templemur. Certum eſt nos omnes homines ab vno homine originem habuiſſe:virtus ſola equa-
liter nos natos diſtinguit:et quorum opera extollunt: eos nobiles ⁊ claros reddit ⁊ q̃uis vulgi
opinio ignara quidem atqꝫ indocta aliter ſentiat: veritas tamen ſuo demoueri loco haud quoq̃
poteſt. Itaqꝫ his eſt vere nobilis exiſtimandus cuius opera virtuoſa conſpiciunt:et qui aliter eũ
appellant non illi detrahit quem appellat: ſed ipſuꝫ ignorantie ſtulticieqꝫ condemnat. Intueare
igitur Tancrede nobiles tuos:vitãqꝫ vniuſcuiuſqꝫ mores examina:aliaqꝫ ex parte Guiſcardi mo-
res vitamqꝫ recenſe. Certe ſi iudicare volueris non dubito quin eum nobiliſſimum fatearis: cõtra
vero nobiles iſtos duos longe abeſt a nobilitate. Equidem de Guiſcardi virtute atqꝫ preſtantia:
nullius vlterius magis q̃ tuis aſſentionibus et predicationibus credidi:quis vnq̃ vſqꝫ adeo lau-
datus eſt a te vt ille in cunctis operibus qui ad exercitationem pertinent virtutis nec ſane imme
rito. Nam niſi meum fallabatur iudicium nulla laus illi tributa eſt:quam non mirificentius etiã
quam a te dictum eſſet adimpleret. Dices ergo me mihi hominem ignobilem delegiſſe. Certe fal-
ſum dices. Atqꝫ ſi inopem dicis: cõcedo equidem id cum dedecore tuo:qui virum preſtantem: fami
liarem tuum nullis afficere premiis ſtuduiſti. Uerumtamen inopia generoſitatem non tollit quãq̃
opera impediat. Multi deniqꝫ reges principeſqꝫ fuere nati ſunt ab initio tenues atqꝫ inopes. Mul
ti etiam nunc inopes atqꝫ propriis manibus opus facientes:vel paſtoritiam exercentes. Iam ipſi
et ſui diuitiis abundarunt. Quod autem extremo loco dixiſti ambiguam tibi de me eſſe ſententiaꝫ
nec ſtatuere adhuc potuiſſe quid ſit agenduꝫ. Pone queſo hanc ambiguitatem. Sed in Guiſcar
dum ſeuire conſtituiſti:verte in me crudelitatem tuam que delinquendi cauſa atqꝫ principium fui:
equidem nec penam deprecor: nec formido:addo et illud in Guiſcardum quicquid a te factuꝫ erit
etiam ſi in me idem non feceris mea tamen manꝰ ipſa efficiet:nunc muliebri more lachrymas ſpar
ge etiam vno eodemqꝫ ictu:illum et me(ſi ita meriti videmus)interfice. Senſit magnitudinẽ ani-
mi Tancredus in filia concitari non tamen eſtimauit ad extremum vt verba ſignificabant eſſe fa-
cturam: itaqꝫ ab illa digreſſus:cum ſecum ipſe ſtatuiſſet nullo modo in filiaꝫ ſeuire alieno ſangui
ne cogitauit amoris incendium in illa reſtringere. Precepit ergo cuſtodibus qui Guiſcardũ ob-
ſeruabant vt per ſilentium noctis ſine vllo tumultu iuuenem ſtrangularent:corqꝫ illius detractum
ad ſe deferrent:id cum feciſſent. Tancredus patera aurea cor illud impoſitum deferri ad filiã iuſſit
cum his verbis. Pater tuus hoc tibi dono mittit vt conſoleris te de ea re quaꝫ tu plurimũ ames
quemadmodum ⁊ tu cum ea re quã ipſe plurimum amabat conſolata es. At Sigiſmundam firmo
parenti propoſito poſt patris a ſe digreſſum herbas radiceſqꝫ venenoſas diſtillauerat eãqꝫ diſti
lationem ſeruauerat ad mortis viam ſi quid(vt formidabat)de Guiſcardo contigiſſet. Ad quam
poſtq̃ patera eſt delata ⁊ verba deſuper dicta intenta vultu recepto dono:patera deſuper aperta

coꝛ aſpexit:⁊ verba ſecum ipſa reuoluit ſtatiꝫ aut ambigua fuit:coꝛ illud eſſe Guiſcardi. Itaqꝫ ad
famulum qui donum detulerat conuerſa inquit. Non aliud ꝓfecto ſepulchꝛum ꝙ aureum tali con
ueniebat coꝛdi:⁊ in hoc quidem decenter factum eſt a patre his dictis ad motum coꝛ ad labia oſcu
lata eſt deinde ſubiunxit. Cunctis rebus ſemper vſqꝫ ad hoc extremum vite mee:reperi erga me te
neram admodum patris mei charitatem. Verumtamen nunc multomagis ꝙ vnq̄ alias:ideo ad ex-
tremas gratias quas ꝓ tanto munere ſibi debeo ꝓ mei parte illi referes:conuerſa poſt hic ad pa-
teram quam ſtrictis tenebat manibus coꝛ ipſum intuens ſic locuta eſt. O iocundiſſimum ac ſua-
uiſſimum hoſpitium voluptatum mearum. Pereat illius crudelitas qui vt te oculis conſpiciaꝫ facit.
Nam ſatis erat mente ⁊ animo intueri:peregiſti curſum tuum ⁊ quem tibi foꝛtuna dedit ⁊ funct⁹
es fine. Et ab inimico tuo id ſepulchꝛum habuiſti qđ tua merebatur pꝛeſtantia. Nec quicq̄ deerat
funeri tuo p̄ter lachꝛymas eius:quam tu tam ardenter (dum viueres) dilexiſti:quas vt aſſequere
deus parenti meo pꝛofuit in animo vt te ad me mitteret ⁊ ego perſoluaꝫ eas:licet ſiccis oculis ſta
tuiſſet moꝛi. His vero ſolutis vt anima mea coniungatur efficiar:quo enim comite mihi iocūdius
eſſe poſſet iter aut tutius:perſuadeo enim mihi animum tuum hic adeſſe ⁊ circum hic volitare:lo-
ca ſue voluptatis contemplantem. Et ſiqꝫ adhuc amoꝛe mei teneatur ne mihi p̄ſtolatur: ac ſine me
abire non vult. His dictis non aliter ꝙſi fons quidem in oculis affluiſſet nullo clamoꝛe edito vt fe-
mine ſolent:ſed tacite in patera inclinata maximam vim lachꝛymarum perfudit. Innumerabilia ſi
mul oſcula moꝛtuo coꝛdi infigens. Que aderant ancille quid coꝛdis id eſſet:aut quid ſibi vellent
verba illius ignoꝛabant. Commiſerationem tū affecte lachꝛymabant omnes:cauſam ab ea ſciſcitā
tes tam vehementis doloꝛis conſolabantur certatim vt q̄ꝙ maxime. Ipſa vero cum ſatis ſibi de-
ploꝛaſſe viſa foꝛet: ſublato vultu ac ſiccatis oculis ait. O amantiſſimum mihi coꝛ perſolui eūdem
tibi officiū meū:nec aliud reſtat iā niſi vt te comitē ſequar:ſubindeqꝫ acceptū poculum illud moꝛ
tiferum impauida hauſit. Cum vero potaſſet lectum ſuperaſcendit:pateram cum coꝛde manibus
tenens:amantiſqꝫ coꝛ coꝛdi ſuo appꝛopinquantem moꝛtem iam tacite pꝛeſtolabatur:ſed que illaꝫ
circunſtabant mulieres atqꝫ ancille q̄ꝙ neſcirent quid poculi eſſet quod biberat : tamen ex actu
ipſo lamentoqꝫ ſuſpicantes rem omnem ꝓpere ad Tancredum detulerunt. Qui ⁊ ipſe foꝛmidans
nequid durius in ſeipſam filia moliretur:confeſtim in cubiculum eius deſcendit:ſed tarde quidem
⁊ ſero ferre auxilium et conſolari afflictam conatus intellecta moꝛtis neceſſitate miſerabiliter ſe-
ipſum ac filiam deploꝛabat. Cui Sigiſmūda loquens:conſerua inquit Tancrede lachꝛymas tuas:
ad caſus illos qui per te optati non ſint:nec mihi eas impende:qꝛ nec deſidero illas neqꝫ volo: et
quis vnq̄ preter te ploꝛauit:idipſum quod fieri cōcupit. Sed tamen quicquid etiam nunc ſuper-
eſt eius charitatis quam erga me habuiſti extremum hoc munus oꝛo:pꝛecoꝛqꝫ coꝛpus vt meū cuꝫ
Guiſcardi coꝛpoꝛe vno atqꝫ eodem ſepulchꝛo collocetur:vt poſtq̄ tacite ac abſcondite cum eo me
viuere voluiſti:moꝛtuam ſaltem palam atqꝫ aperte cum illo (vbicūqꝫ eum ꝓieceris) reponas. Ma
gnitudo doloꝛis atqꝫ gemitus:pꝛecluſerat Tancredi fauces nec reſpondere poterat. Sigiſmunda
vero ſentiens finem vite ſuperuenire ſtringens ad ſe Guiſcardi coꝛ velatis oculis omnes valere iu
bens expirauit. Hunc acerbum habuerit Guiſcardi ⁊ Sigiſmunde amoꝛes. Tancredus vero poſt
multos ac miſerabiles gemitus ductus ſera penitentia:publico ⁊ doloꝛoſo ſalertinoꝛuꝫ funere in
eodem ſepulchꝛo ambos ſepeliri fecit.

¶ Vindicta illate violentie quam de ſe extoꝛſit Lucretia ro-
mana ſpeculum pudicitie. Epiſtola.cccclxxvij.

Lucretia Spurij lucretij filia et Collatini latini vxoꝛ a ſexto Tarquinio regis
Tarquini filio per vim cognita ipſa conſentiente ſolum infamie metu : ne Tar-
quinius ſicut minabatur ſibi occiſe iugulatum ſeruum ei ſociaret. Vocatis ad ſe
patre et viro eis rem narrat:vltionem pꝛomitti facit:et demum ſeruit occidere
vetant pater et coniunx eiuſmodi verbis. Noli te affligere Lucretia:ſatis ma-
gnum argumentum dediſti te adultero conſenſiſſe:tibiqꝫ vim illatam quam pe
nam eius expectas:que vltro quod celerare poteras accuſas. Hoc adiuuat vita
pꝛecedens tua que non ſolum in hominū oculis:ſed etiam in ſecretis domus penetrabilibus ⁊ fru-
galitatem pudicitiam coluiſti:an recolis mea Lucretia cuꝫ paucis ante diebus vna cum impꝛobo
illo adultero pꝛima facie hunc aduenimus tu inter ſeruas lanificio es repta:interea impꝛouiſa: in-
cauta nec viꝝ nec hoſpitem tunc expectans:ea dies illa deprehenſio caſtitatis tibi victoꝛiā dedit.
Regias nurus ⁊ filias cōmeſſationis occupatas inuenimus:tu illis pꝛelata es : tibi incoꝛruptibilis
gloꝛia pudicitia parata eſt. Nos iniuriā vleiſcemur ꝙ meſta violentos cōpꝛeſſus impꝛobi iuuenis
ꝑtuliſti:dum ille mala gaudia ex inuita capiebat:videbis leta metituꝫ regia de ꝑle ſuppliciū. Cur
coacta pꝛebuiſti ſibi de libidine nephanda ſolacium:tua moꝛte:tuoqꝫ cruoꝛe vis ferocem animum
eius ſaciare. An tibi non ſatis non credulitas patris immanitas filioꝛum iſte coꝛruptoꝛ tui coꝛpo-

ris:quot cedes expleuit in gabios:quot tibi interierunt innocentes:ſi ipſum odis:ſi ſibi ex animo.
ſupplicium exoptas:fac viuas:fac vt te videat in ſuis penis exultare:fac quod cum ſe viderit in vi
ſum et infamem periturum:te cuius corpus attigit videat integro fame lumine ſupereſſe. Noli lu-
cretia viduare coniugem:orbare parentem et filijs matrē auferre. Opta vitam vt aſpicias aliquā-
do vindictam non habes vnde mori velle debeas:pollutum eſt corpus:ſed integer animus:nulla ſi
ne conſenſu culpa contrahitur. Quis neſcit te non potuiſſe reſiſtere:nudam' dormientem:incautaꝫ
et nihil tale verentem:armato iuueni ad homicidium vel adulterium preparato: potuit ille etate
florida et auctoritate regia:quamlibet aliam permulcere et ſecum in illecebras trahere: rigidum
vero pectus tuum molire non potuit. Solus ille cum duo tantum eſſetis violentiam tulit:⁊ in cor
pus tuum adulterium patrauit atqꝫ perfecit. Tu quod muliebris fragilitatis eſt:iniuriam pertu-
liſti:mentem intra concubitus violentiam pudiciſſimam conſeruaſti:ſi gloriam queris:nihil hinc
glorie potes adijcere:que iuueni amanti et auide libidinem ſuam explenti te non mulierꝫ carneā
ſed ſtatuam marmoream prebuiſti. Adde chara Lucretia quod tu non mortem vllo violento con-
ſenſu:ſed infamiam effugere voluiſti. Tunc enim demum patientiam prebuiſti tyranno:cum ſe tibi
iugulande ferrum nudum occiſurum iuxta corpus tuuꝫ minatus eſt:te pater te vir culpa abſoluūt
noli ſola teipſam illa quam vocas culpa damnare:infamiam morte fugemus: tu famam corrūpis
triſticiam vite nobis morte illata finimus. Tu vindicte gaudia mortem preparans : non expectas
deniqꝫ ſcelus aliquod dum manus nobis inijcimus experiamus:tu innocentiam occupata mor-
te corruptura es. Vir pater brutus et alij coniuncti qui te culpa abſoluunt:nec te occidas vetant.
Cur te occidendo iudicium ipſorum damnas:ſi te occidis culpam tibi qua cares:quamne fugis in
curris. Nunꝙ imputabitur innocens qui ſe nocentem ſupplicio afficit. Reſponſio Lucretie anteꝙ
ſe enſe perfodiat. Nolite me pater ſanctiſſime tu quoqꝫ luce quondam mihi chario coniunx:mor-
ti prohibere niſi me occidero:nunꝙ fides erit me potius infamiam ꝙ mortē vitare maluiſſe: quis
vnꝙ credat ꝙ ille me ſeruicidio terruerit:meqꝫ magis conſociandi ſerui ignominiam ſuſpicioſam
timuiſſe ꝙ mortem:niſi moriendi fortitudine audaciaqꝫ probauero. Reſtabit me miſeram turpiſſi-
ma labes infamie Lucretiam potius adulteram voluiſſe viuere ꝙ pudicam mori:nonne videtis ꝙ
me non vite vultis:ſed infamie cōſeruare conſulitis quod permiſiſtis iniurie. Sanctitate matrona-
les thoros facite quod vltro tanti flagitij ſecuros reddat aliarum ſomnos:ſi negligentius hoc ege
ritis vagabitur effrenis libido et nedum viris abſentibus:ſed etiam in maritorum complexibus ro
mane mulieris proteruorum iniuria iuuenum comprimentur. Et enim que mulier erit tuta viola-
ta lucretia:tu aūt chariſſime coniux:quō poteris ire in meos amplexus qui te non tenere vxorē tuā:
ſed ſcortum tarquinij recorderis:⁊ tu pater ſanctiſſime:quō me tuam filiam appellabis:ꝗ pudici-
tiam quam ſub optima tua diſciplina ab infantia didici:taꝫ infeliciter amici tanꝙ iniurioſe corru
pi me miſeram videbo ne natos intueri:quorū ventrē adulter oppſſit:quid ſi ſemen infelix infauſtū
viſceribus inheſit meis:an expectabo donec ex adulterio mater fiam. Noli mihi ſplendoreꝫ exacte
vite ante oculos ponere:ꝗ ſi quicꝙ ſincerum tot annis immaculatūqꝫ ſeruaui infeliciſſima vna no
cteqꝫ dum accipio non hoſpitem:ſed hoſtem amiſi:non eſt alterius mea vita iocunda:ſentio ꝙ pu-
dicitie ſtudiū opportunū me fecit iniurie:non formā:ſed caſtitatē meā expugnare voluit nephād'
adulter ſi hūc fructū continentie tuli qō pollutū ſtuprū ⁊ adulteꝝ manet niſi ꝙ nō meretrix lupa-
naribus includar:ſed paſſim vbiqꝫ diuolans ſeda proſtituor. Heu mihi poterit ne iſte anim' inſons
⁊ ſine culpa flagitij vlterius cū iſto corpore corrupto permanere. Non putatis vllā eſſe corporis cor-
rupti voluptatem:fatebor occultum nephas:parce parens:parceqꝫ marite ⁊ vos dij caſtaꝝ mētiū
indulgete. Non potui fateor tantam aio concipere triſticiam:nec ab illo cōplexu mentem reuoca-
re:quin ſuberit male obedientium membroꝝ illecebre:quin agnouerim veſtigia maritalis flamme:
illa triſtis ⁊ ingrata:licet qualiſcunqꝫ tū voluptas ferro vlciſcenda eſt:veſtrū aūt erit:ſi quid in vo
bis romani ſpūs ⁊ ſcelus iſtud vlciſci:extinguatur quicꝙ habuit aliquod voluptatis. Nimie ſunt
vires veneris:nolo ꝙ vnꝙ tanti facinoris ymago ante oculos veſtre mentis agatur : nihil muliere
mobilius egritudinem animiqꝫ motus nedū mollit:ſed nedū extinguit tempus ſi diſtulero:forſitā
incipient flagitioſa placere. Dimitte ferro tranſfigam hoc pectus qō ille violentus amauit:in quo
primum excitamentuꝫ libidinis infixis mamillis digitis contrectauerit ſuis. Nolite me ad mei mi
ſericordiam excitare:ſi vite parco:iam adultere parcam:ſi parcam adultere:iam parcam adulterio
ſi parcam adulterio:iam placebit adulterium:iāqꝫ placebit adulter. Inceptum eſt in me flagitiuꝫ
vite morte prohibeam ne aliqū viuet inceptū explere:nūꝙ ſcelus remanebit vbi incepit. Credāt om
nes mei infamiam timuiſſe non mortem:quod teſtibus probare non poſſum:ſanguine meo ratum
efficiam. I. mi anime incorrupte immaculate teſtibus innocentie mee apud Minoys ⁊ Acheron-
tis tribunal ibiqꝫ prolem regiam violate pudicitie ⁊ polluti corporis accuſabis. Tuqꝫ terreſtre cor
pus:quia tibi cauſam adulterij peperiſti effunde aīam:effunde cruorem hoc omen:vt habere inci
piat ſugbi regis ⁊ infauſte prolis excidiū. Tuqꝫ vir quondam chariſſime:tuqꝫ pater ſanctiſſime quo

rum conſpectuꝫ pudore ⁊ in felicitate libenter mea effugio voſq; amici valete:nulli romane mulie-
ri detur in exemplum lucretia vt ſibi perſuadeant impudicis licitam fore vitam.

¶ Cōmēdat fratres beati franciſci de obſeruātia. Epl. ccccxxviij.

SNeas eps ſenēſ. Dñico cardinali firmano. S.p.d. Quāuis ſcribente ce-
ſare ad negocia fratrū beati Franciſci de obſeruātia cōmendante mode-
ſtius fuerit me ſilere:q2 tñ ob memoriam diui bernardini cōterranei mei
huic familie ſingulariter afficio:neq̄o me cōprimere:cogor aſſiſtere ſan-
cte familie:neq; mea patrocinia his negare poſſum:q̄ nō me ſolū ſed oēs
xp̄i fideles ſuis orationibus ac pijs opibus adiuuant:vtinā eſſet ī me au-
xilij copia ⁊ aliquid poſſet patrociniū meum:pfecto nihil his dei ſeruis
denegarē. Nā etſi ſum ipſe peccator ⁊ iniqtate circūdatus:diligo tñ eos
quoꝝ vitam caſtā mundāq; video:q2 quanto minus eſt in me virtutis:tā-
to eos iuuare attentius debeo:quoꝝ pbitas in apto eſt. Et ſi nequeam
meis actibus deo placere:hoꝝ ſaltem cōmendationibus reddar accepꝰ
ſicut eñ pauidi ac puſillanimes in pl̄io ſeculari milites fortiū viroꝝ virtute ſaluantur:ita ⁊ in bea-
ti Petri nauicula prudentes ⁊ ſtoſi naute:vecordes atq; ignauos ſeruant remiges:facit hoc re-
ligio beati Franciſci q̄ apud obſeruātes habetur. Hec eñ veluti lectiſſima militū manus vndiq;
xp̄ianoꝝ luſtrat exercitū nunc iſtā nunc illā partē tuetur:arcet inſidias:impetū frangit hoſtiū:ſem-
per armata:ſemꝑ in vigilia:ſemꝑ in negocio nobis vt ociū pariat. Scimus q̄tuꝫ ſub Bernardino
ſenenſi iā ſupne hierlm curie hec religio eccleſie catholice pfuerit:q̄tumq; moto ſub fratre Johā-
ne capiſtrano vtilitatis attulerit:⁊ qd hec religio aliud agit:quā que iubere nouimus euāgeliū
ſentes ac tribulos ex agro dñico diuelli:ſemen bonum ſeminant:zizaniam ⁊ loliū ſarculo veritatis
precidit:exterminat auariciam:pellit libidines:fulminat illecebras voluptates:ſtrangulat ambi-
tiones ⁊ odia fugat:ignauie ac ſecordie ſtimulū adigit:⁊ aperiens in eccleſia diebus ſingulis os
ſuum pniam ſuadet:⁊ viam dñi in veritate docet. Hec ſunt opera fratrum qui de obſeruantia nun-
cupantur. Neſcio cui hec nō placeant. Credo que non ſunt oino preciſa ab eccleſia membra oibus
hoꝝ gratam eſſe conuerſationem:nec me dubium hꝫ qn ſancta ſedes apoſtolica his xp̄i militibus
afficiatur. Nam ⁊ romani preſules q̄plurima huic familie priuilegia contulerunt:quibus ab inſe-
ſtationibus hoſtium perſeueraret illeſa. Sed audio nouiſſimis diebus nonnihil ſuggeſtum bea-
tiſſimo patri noſtro Nicolao quinto aduerſus hmōi ſanctam ſacrāq; cōgregationē. Fertur enim
ſanctitatē ſuā literas Eugenij pdeceſſoris ſui:q̄ in fauorem hoꝝ de obſeruantia fratrum emana-
rant:ſeu reuocaſſe ſeu ſuſpendiſſe:quod minime feciſſet niſi vt aiunt ſiniſtre de conuerſationibus
hoꝝ fratrum fuiſſet inſtructus. Pernicioſa res eſt lingua fallax ⁊ ſubdola:multumq; damni ſepe
in communi affert:ſed magna veritatis que contra omnium inſidias facile ipſam emergit. Uitam
hoꝝ fratrum in aperto eſt. Non poteſt abſcondi ciuitas ſupra montem poſita. Eſt hec familia q̄ſi
lucerna ardens ſupra candelabrum que domum dñi hoc eſt eccleſiam miro ſplendore irradiat. Ue-
nit aduerſus eam princeps huius mundi ⁊ nihil habet in illa. Fundata eſt domus ſupra firmā pe-
tram. Nihil eſt qd in eam valeant aquilones. At q̄uis creditur hec celeſtis imperatoris ſuſtenta-
ta manu:neq; timeat verſutias ſerpentinas:cupit tñ eius conſilio confoueri:qui locum magni dei
tenet in terris. Nam etſi domus ipſa dirui ſiue demergi beati Frāciſci nauicula nequeat poſſunt
tamen ex inquilinis ſiue ex nautis nonnulli periclitari:neq; omnino tuta eſt niſi apoſtolice ſedis
preſidio muniatur. Meum nihil eſt de alto iudicio ſacri ſenatus cenſere:aut de prima ſede quicq̄
dicere:cuius opera iudicare in terris mortalium nemo pōt:non tamen errare me putauerim:ſi apō
dignationem tuam animi mei ſecreta aperuerim:⁊ quod ex vſu crediderim:ſapientie tue palam fe-
cerim: Nam ⁊ hoc iuraſſe memini me facturum:cum ſacris pontificalibus initiarer. Ego vt aper-
te loquar tua dignitate vehementer timeo:ne nouitas hec ſcandalum pariat:ſi fratres de obſer-
uantia ad conuentuales migrare permittantur. Hoc enim in primis non intelligo licitum eſſe. Uo-
uete ⁊ reddite ſcriptum ſcimus:ſeruanda ſunt que ſane mentis pmittunt puberes. Claudēda eſt
porta que ducit ad interitum:aperienda que monſtrat vitam. Sunt preterea (vt fama eſt) ſupra vi-
ginti milia fratrum qui de obſeruantia pdicuntur. Tota chriſtianitas is plena eſt:non eſt leue tātā
offendere multitudinem:incautū eſt cum his contendere. Quod ſi dicatur multo plures eē cōuen-
tuales:doctrinamq; hoꝝ pſpicatiorem videri:pdicationes quoq; in oibus vrbibus audiri. Nihil
moueor. Parum poteſt ſermo cui vita contraria eſt. Neq; ſcientia ſine ſapientia proficit. Mona-
ſteria conuentualium cōi ac ruere cernimus. Obſeruantium augentur ⁊ florent:his principum au-
res patent:neq; pontifices alij aut alij plati his aduerſantur. Nihil enim ab his parrochialium iu-
ra leduntur:ſubſidio plebani non oneri ſunt. Conuentuales ſūt nunc offertoria recipiunt:nūc de
iure ſepulcrali contendunt:ob quas res acceptiores omni populo ſunt obſeruantes q̄ conuentua-

les. Taceo de vita diſpari q̄ ipſo nomine deſignatur: mihi ꝑfecto non videtur expediens romanū
pontificem hanc familiam contriſtari debere. Et qm̄ tua dignatio veritati fauere ac diuertere ſcā
dala ꝓ ſua virili conſueuit: ꝓ̄ſumpſi hoc tibi ſcribere. Intelliges ex literis ceſaris animum eius: vti
le cenſeo prouideri. Frater Johannes homo dei eſt: populi germanie quaſi ꝓphetam eū habent
poſſet cum vellet eleuato digito magnam turbam facere: ſentio ex his qui penes eū ſunt egre ſibi
eſſe quod de bulla Eugenij fertur: ſed homo ſapiens ſpem vultu ſimulat: premit altum corde do-
lorem: cuius ſcio conſtantiam eius immobilem neq̄ timendum eſſe qui ſemper apoſtolice ſedis di-
gnitatem ac eminentiam predicauit retrocedere linguam. Decet tamen ſummi pontificis ꝓuiden
tiam his bene facere: eoſq̄ conſolari qui de romana eccleſia ſunt benemeriti: qualem eſſe hunc Jo
hannemicum ſuis fratribus nemo qui ſapiat inficias ibit. Hec bona venia dixiſſe voluerim tua di
gnatio: que libera voce dico in partem recipiat meliorem: meq̄ ſuo more commendatum habeat.
Ex noua ciuitate die. xi. Januarij.

¶ Reprehendit ſcribentem inſolito latino. Epiſtola. cccccxix.

ENeas ep̄s ſenenſis Ambroſio ſpānochie. S. p. d. ¶ Cincurellus pape tabellarius
tuas literas ad me detulit: quas rectius dixerim lituras. Neſcio grece an hebrai
ce ſcripſiſti. Latine quidem minime non itellexi vnicū verbū: nec penes me quiſq̄
fuit qui tuos caracteres cognoſceret: perinde eſt igitur ac ſi nihil ad me ſcripſiſ
ſes: reſeruo penes me ſcripturam tuam: vt cum rome veniam tibi reddam ⁊ a te
petam expoſitionem. Interim non eſt qḋ poſſim reſpondere niſi mihi gloſulas
miſeris. Vale: vt ſcias me deinceps latinas literas non vncinos mercatorios di
diciſſe. Ex ratiſpona die. iij. maij. Anno ſalutis dñice. M. ccccliiij.

¶ Tractatulus de educatiōe liberorū ꝑ Eneā ſiluiū editus ad La
diſlaum nobiliſſimū hūgarie ⁊ bohemie regem. Epiſtola. cccccxx.

REuerendiſſimo principi dn̄o Ladiſlao pānoniorū ac bohemie regi ⁊ potentis auſtrie
duci dn̄o ſuo Eneas ep̄s tergeſtinus. Si quem virtuti operam dare: totumq̄ ſe bo-
nis prebere actibus oportet: hunc eſſe te Ladiſlae rex inclyte nemo qui ſapiat inficias
ibit. Maximis nāq̄ regnis ⁊ ampliſſimis principatibus poſtq̄ tutele finieris annos
expectaris imperaturus: quibus niſi conſummate prudentie fueris diu dominari nō
poteris. Regna virtuti parent et reſiſtunt vitijs. Sicut olim imperatoris ignauiam roma nō tulit
ſic hodie regis deſidiam hungaria deteſtatur. Nulli magis q̄ regnanti opus eſt ſapientia quo pa
cto recte gubernauerit alios. Et quem propriusſubuertit error rex inſipiens ſe perdit ⁊ populus
Sapienti in melius omnia cedunt. Per me inquit ſapientia reges regnant ⁊ legum cōditores iu
ſta decernunt. Tu ergo dum puerum agis: ⁊ cum natu grandis fueris: optimis te preceptis imbui
ſines. Ad quas res prouocare te quoq̄ maiorum tuorum exempla debebunt qui romano imperio
cum maxima laude prefuerunt paterni atq̄ materni progenitores. Et qui te genuit diue atq̄ in-
delende memorie pater Albertus quibus dedignare ſediſſimum fuerit. Maiorum cui regna ſuſce
pit: ⁊ virtutes quoq̄ ſuſcipiat conſentaneum eſt. Succedis in nobilitate: cura vt mox ſimili modo
ſucceſſor fias. Nobilitas ſanctis veſtita moribus laudi dat. Nihil eſt nobile quod vitioſum Quis
enim generoſum dixerit hunc qui indignus genere eſt: ⁊ preclaro noie tantū inſignis. Sane vt ani
malia muta cuius laudatis orta parentibus nemo generoſa optat niſi fortia. Sic homines appel
lari nobiles iure nequeunt niſi virtute ꝓpria commendati. Miſerum eſt vt Juuenalis ait: aliene
incūbere fame: ne collapſa ruant ſubductis tecta columnis. Ad virtutem aūt capeſſendam literarū
ſtudia plurimum adiumenti prebent. Nec cuiq̄ magis q̄ regi doctrina congruit. Quod intelligēs
romanus imperator Francorum regi cui tunc amicitia iunctus erat: per ep̄lam magnopere ſtude
bas liberos vti ſuos literis erudiri curaret. Illiteratū nāq̄ regem nil aliud q̄ coronatum aſinū eſſe
dicebat. Nec ego romanoꝝ principes dum reſpublica floruit illiteratos eſſe comperi: ſꝫ domi atq̄
militie: ⁊ in ſenatu ⁊ in exercitu dominatam eſſe doctrinam: manifeſtūq̄ omnibus eſt poſtq̄ exclu-
ſe ſunt litere omnes elanguiſſe virtutes. Nam ⁊ armate quoq̄ militie infirmata eſt manus ⁊ ipſius
principatus quaſi preciſa radix. Socrates quidem (vt eſt a Boetio relatum) fortunatas eſſe reſpu
blicas opinabatur: ſi rectores earum ſtudere ſapientie contigiſſet Soli nāq̄ perfecti ſunt homi-
nes qui ciuiles cum philoſophia partes querunt immiſcere. ſibi gemina vendicant bona. Nā ⁊ eo-
rum vitam qui communi ſeruit vtilitati: ⁊ ſumma cum tranquillitate nullis obiecta fluctibus: per
ſapientie ſtudia verſatur. Principibus igitur ⁊ qui regnaturi ſunt experiendum eſt totis viribus
vt ⁊ publica conficiantur negocia ⁊ philoſophia vendicetur: quemadmodum ꝓ temporibus atti-
nere videbitur. Sic enim Pericles ciuilia tractauit officia: ſic Archita tarentinus: ſic Dyon. ſyra
cuſanus: ſic Thebanus epaminundas quoꝝ duos (teſte Plutarcho) Platonis cōſtat fuiſſe diſci

pulos. Preterea noſtros Scipiones: Fabios: Cathones: Marcellos ceſares quibus ſumma laus
ſumma eruditio fuit. Ad horum ergo te modum cum tp̃s aderit cupimus regnaturuꝫ: vt fatigata
magnis calamitatibus hungaria: ac ſeuis erroribus conculcata bohemia: te duce reſpirent: ſplen
doriq; priſtino reſtituantur. Q̃d ꝓculdubio conſequemur: ſi ſpem quã de te prebes ſecuta res fue
rit. Odorem nãq; bonum de te hauſimus ſicut odor agri pleni cui dñs benedixit. Magnum eſt fu
ture ꝓbitatis indicium: qr nec videre nec audire turpia potes. Nemo tibi non modeſtus ſodalis
placet. Morales hiſtorias totis hauris auribus indieſq; fieri melior preceptoris tuo monitu niteris.
Sic mihi q̃ te inſtruit teq; obſeruat ⁊ amat maxime: vir tã doctus tum ꝓbus de te locutus eſt ga
ſpar: cuius hortatu libellum hũc de te ſcribere ſumus aggreſſi. Precatur enĩ ſummo ſtudio nos
fuit vt aliquid ſcriberemus ad eruditionẽ inſtitutionẽq; tuã: aptum ⁊ compendioſum. Optauiſſi
ſemus hoc oneris alteri fuiſſe mandatũ qui ⁊ pulchriora ⁊ meliora q̃ nos tradere potuiſſet. Neq;
enĩ tu es quẽ mediocria deceant: neq; nos ſumus q̃ ſublimia p̃ſtare valeamus. Sed neq; obſequiũ
tibi neq; p̃cepto: i tuo voluntatem negare debuimus: ne vel maieſtati tue vel dilectioni ſue videre
mur aduerſi: nunc p̃ſertim qñ ſaluatoris noſtri natalia celebramus: in q̃bus mos eſt fidelib⁹ xp̃ia
nis inuicem munera miſitare donandũ q̃dem tibi aliq̃d hoc tp̃e fuerit. Sed quid eſt q̃d elargiri ti
bi noſtra paupertas queat. Non poſſumus cũ piſcatore dicere: ſurge ⁊ ambula: qr neq; huius meri
ti ſumus: nec tu deo fauente hoc indiges auxilio. Sed auꝝ ⁊ argentũ non eſt mihi experiri lꝫ ⁊ di
cere. Quid ergo tibi donare aliud poſſumus: q̃ tui q̃d magiſtri p̃cibus flagitamur: p̃ſtant auro at
q; argento virtutũ p̃cepta q̃bus ſi quis equos veſtimenta lapilloſq; pertulerit: is equo aut lapilli
quã ſapienti viro ſimilior eſt. Ex his ergo ſuccinctũ opuſculũ tue ſerenitati deuoueram q̃d tibi na
ſcẽte dño iuxta repſitationẽ eccleſie tot annis inſtitutũ dona daremus. Neſcio quo pacto in mani
bus creuit opus: obſcuritatẽ dum fugimus breues eſſe deſinimus. Eſt tñ operi modus nec faſti
diendi ꝓlixitati nec tenebroſe obnoxius breuitati. Tu paruum munus ex paupe domo benign⁹ ſu
ſcipe boniq; cõſule: partiq; p̃cio non vtilitate penſabis. Hoc enĩ libello quẽ in ptes quattuor diui
ſimus: q̃ regis pueri: q̃ iuuenis: que viri, queq; ſenis eſſe ſtudia dicantur: vt ex claris auctoribus ac
cepimus tue ſublimitati monſtramus. Speramus enĩ has oẽs etates non ingreſſuꝝ te modo ve
rumetiam ad quos beate beneq; dirigendas: q̃d defuerit ſcriptis noſtris (non quippe id paucuꝫ
erit) ex aliorum fontibus hauries. Uale.

De puerorum ingenio naturali. Et quomodo natura ipſa ceca eſt ſine diſciplina. Rubrica prima.

Omnibus q̃ ad virtutis culmẽ dicendi ſunt pueris: naturã in primis bonã ⁊ diſci
pline capacem eſſe opꝫ. Sed hanc p̃ſtare neq; tuũ eſt neq; humani ſtudij: ſolũ
dei munus eſt celeſteq; bonũ. Pauci reperiunt quib⁹ natura indocilis ſit. Si
cut enĩ aues ad volatum. Quintilianus ait: equi ad curſum ad ſeuiciã gignunt
ſic hois eſt ꝓpria agitatio mentis atq; ſolertia. Hebetes vero atq; indocibiles
non magis ſm naturã q̃ ꝓdigioſa corpora ⁊ inſignia mõſtris edũtur. Et q̃uis
alius aliũ p̃ſtet ingenio: nemo tñ reperitur qui nihil ſit ſtudio conſecutus. Sed
accipimus noſtram tibi eſſe rectam ⁊ docilẽ: ſupeſt igitur vt diſciplinam ⁊ exercitationeꝫ ſuſcipias.
Sicut enĩ ceca eſt ſine diſciplina natura: ſic ſine natura macerata eſt diſciplina: in vtraq; paꝝ mo
menti fuerit ſi ſubtraxeris exercitium: ſed hiſce tribus abſolutio comperatur. Accede igitur fauen
te numine ⁊ acceptis diſcipline regulis exercitationem virtutis amplectere.

Quia in duobus precipue pueris ſunt erudiendi.

Uolunt in pueris erudienda corpus ⁊ aĩa: de cura corporis prius. Nã in
matris vtero q̃dẽ formari corpuſculũ prius: deinde aĩam infundi dicem⁹.
Et eruditionẽ deinde mẽtis annectemus: interdũ mixtĩs agem⁹. Quidã
fieri vtrinq; ſimul cẽſent ab infantia: ⁊ primis vt aiunt vnguiculis incipe
debere iſtitutionẽ pueri. Sed p̃terite ſunt hec tp̃a tibi (vtinã nõ ignaue)
ad etatẽ tuã feſtinandũ eſt: ad hec te puerũ habemus: audi p̃cepta q̃ da
mus puero: dũ te alloquor: teq; cõmoneo: p̃ceptores tuos q̃ tuã curã ge
runt oẽs alloquor. Meminiſſe nãq; illos opꝫ eoꝝ q̃ ad troianũ ceſarẽ plu
tarchus ſcribit: qui publico ſermone diſcipuloꝝ delicta in preceptores re
fundi cõmemorat: deprauatuꝫ enĩ Neronis ingeniũ non defuerunt q̃ Se
nece aſcriberent. Socrates cũ malo inductum bone indolis puerũ aſpexiſſet pedagogũ eius per
cuſſiſſe traditur. Relatum eſt a babylonio dyogene leonidẽ alexandri p̃ceptorem quibuſdam illũ
vitijs imbuiſſe: q̃ robuſtũ quoq; ⁊ iã maximũ regem ab inſtitutione q̃ri ſunt profecta. Inſulſi er
go atq; aĩo deliri ſunt qui filioꝝ ſuoꝝ curã q̃buſq; ⁊ ſine vllo delectu cõmittũt. Ego illos aut eius

ditos eſſe voluerim q̄ꝺ primū eſt: aut ſe nō eruditos ſcire. Nil enī peius eſt his qui paululū aliq̄d
vltra primas literas ꝓgreſſi falſam ſibi (vt Quintiliani verbis vtamur) ſcie ꝑſuaſionem induerūt
Recte igitur Philippus macedo Alexandro filio ſuo prima literarū elementa ab Ariſtotele tradi
voluit: ſummo illius etatis philoſopho. Neſcio quis error leonide locum fecit. Recte etiam pele⁹
achillis cure phenicem p̄fecit vt ei dicendi pariter ⁊ agendi ductor foret ⁊ magiſter. Oportet a mē
preceptoꝝ vitā nullis obnoxiā eſſe criminibus: irrep̄henſos mores optimū experimentum vt nec ha
beant vitia que vetant. Non ſint auſteritate triſtes: nec cōitate nimia diſſoluti: quos nec odire
nec contemnere iure poſſis: quoꝝ ſermo plurimum de honeſto ſit: ne ab his vitia diſcas q̄ poſtmo
dum ſit opus dediſcere: in quibus exuendis magna difficultas eſt: ⁊ onus dedocendi grauius eſt
q̄ docendi: ꝓpter q̄ꝺ Timotheum claꝝ in arte tibiaꝝ duplices ferunt ab his quos alius inſtituiſ
ſet ſolitum exigere mercedes q̄ ſi rudes diſcipulos accepiſſet. Tecum certe actū eſt optime: qui ta
les ſortitus es magiſtros: quoꝝ ſi p̄cepta tenueris ⁊ optimi viri poſſis ⁊ clariſſimi regis aſſeq̄ fa
mam. Moꝝ officium eſt vt ſicut coloni ſuis arbuſculis circūponunt ſepes: ſic tibi cōſona laudabilis
vite inſtituta admonitioneſq̄ circūferant: vnde rectiſſima moꝝum germina pullulant: honeſtatis
enī fons atq̄ radix eſt legitima diſciplina. Tecum tñ monitis nō plagis agant: quis enī cedi diſci
pulos ſit receptū: ⁊ Criſippus non improbet. Iuuenaliſq̄ verba ferantur. Metuens virge iā grā
dis achilles cantabat patrijs in montibus. Maius tñ apud me pondus hēt. Quintilianus atq̄
Plutarchus qui ad honeſta pueros ſtudia non plagis aut verberibus: ſed monitis ⁊ rōnib⁹ ducē
dos aiunt: verbera ſeruos decent non liberos. Nobilibus pueris ⁊ maxime regū maioꝝ laudes ac
vituperia q̄ verbera cōmoditatem afferunt. Illa ad honeſta concitant: hec a turpitudine cohibēt
Vtriſq̄ tñ adhibendus eſt modus ne quid nimis ſit. Pueri nāq̄ in modicis celebrati lauda
tionibus intumeſcunt: nimis aūt affecti iniurijs frangunt animoq̄ deficiunt: at ex plagis odia ſur
gunt que ad vtſiem etatem vſq̄ perdurant. Addiſcenti aūt nihil magis aduerſum eſt q̄ precepto
res odiſſe: quos tu ſi recte facere volueris non minus amabis q̄ ipſa ſtudia: ⁊ parentes eſſe non q̄
dem corporis: ſed mentis tue iudicabis: multum hoc et pietas ſtudio confert. Audi rurſus Iuuena
lem Dij maioꝝ vmbris tenuem inquit ⁊ ſine pondere terram. Spiranteſq̄ crocos ⁊ in vrna ꝑpe
tuum ver. Qui preceptorem ſancti voluere parentis. Eſſe loco.

De cura corporum et qualiter nutriendi ſunt pueri.

DE p̄ceptoribus ſatis dictum eſt. Nūc vidēdū arbitramur quō illi corpori
tuo curā p̄bere debent. Quā ꝯſuetudinē puerile corpus a cepit: eandem
ſeruare ſuccedente tp̄e cupis. Cauendū eſt igitur ne nimis molliter cū
triaris ne ſomno plus q̄ ſatis eſt: aut q̄eti indulgeas. Mollis educatio
quā vocamus indulgētiā: neruos oēs ⁊ mētis ⁊ corporis frangit. Vitā
da eſt plumaꝝ mollicies: herere ſericum carni nolim: interdū groſſo lino
vtendū eſt: ſic ſiūt mēbra ſolidiora ⁊ laboris magis patiētia. Cūq̄ ſis na
tura pulcherrimus ⁊ digna ſceptro ſoboles: ſtudēdū eſt vt geſtus forme
reſpondeat: vt recta ſit facies ne labia detorqueas ne linguā fugas: ne vitiū
ebrietatis effingas: ne ſeruilē imiteris vernalitatē: ne ſupinus ſit vultus
ne deiecti in terrā oculi: ne inclinata vtralibus ceruix: ne inducte ruſtice manus: ne ſtatus indeco
rus: ne ſeſſio irridēda. Ciliorum motus apte retinēdus recta ſint brachia: neq̄ in ꝓferēdis pedi
bus ruſticia. Nihil pōt placere q̄ꝺ nō decet. Nouit hoc philippus alexādri pr̄: q̄ cū multos quos
bello cepat venūdās: ſublata impeditaq̄ tunica ſederet nequaq̄ decore ⁊ vn⁹ ex his q̄ venūdabāt
clamaret. Ignoſce mihi philippe: nā a p̄re mihi amicitia tecū eſt. Vn̄ ſibi amicus eēt hō iterrogat
Et ille ꝓpius accedēte atq̄ ſubmiſſa voce dicēte: parūꝑ inferius clamidē demitto: ita enī incp⁹
ſedes iſtū ait Philippus dimittite. Nā q̄ beniuolus atq̄ amicus eſſet latebat. Seruādus eſt igi
tur in motu oīq̄ ſtatu decor. In qua re tā curioſi greci fuerūt: vt geſtus legē cōſcripſerūt: quā ciro
nomica vocauerunt: eā ſocrates ꝓbauit. Plato in parte ciuiliū actionū poſuit. Criſippus in p̄ce
ptis de educatiōe liberoꝝ nō omiſit. Sunt etiā corporis q̄dā certamina q̄ minime contēni debent
ſed eius rei p̄ceptores audiēdi ſunt: vt q̄tū ſatis erit in his elabores: quo ⁊ apta q̄dam mēbrorum
cōpoſitio ſimul ⁊ robuſtitas acquiritur. Bone enī in pueris corporis habitudo bona quoq̄ ſene
ctutis fundamēta iacit. Cūq̄ regem ineſſe p̄lijs ſepius oporteat: militaribus certaminib⁹ exercere
pueros cōuenit: quē regni gubernacula manēt. Bellū enī educatū in vmbra corpis habitudinē re
pudiat. Macilentus autem miles et bellis aſſuetus in certaminibus: pugiles feroces et ſtructas
prelio propulſat acies. Non ergo ab re fuerit te quem ſepe contra thurcos pugnare neceſſarium
erit: arcum in pueritia tendere: fundam iactare: rotare: ſagittam dirigere. Haſtam iacere equos
aſcendere: curſitare: ſaltare: intereſſe venationibus: nanciſci nandi peritiam. Nil eſt turpe di
icere quod licet honeſte facere. Audi Virgilium de pueris italorum que referat. Natos ad flu

mina primum deſerimus:ſeuoqꝫ gelu duramus ⁊ vndis:venatu inuigilant pueri ſiluaſqꝫ fatigant flectere equos ludo ⁊ ſpicula tendere cornu. ¶Ceterꝫ nec puero ludos interdixerim qui non ſunt obſceni:ludere cum equalibus pila:queadmodum tibi Johannes hinderbach vir doctus p̄cepta cōſcripſit: ⁊ laudo ⁊ ꝓbo. ¶Eſt trocus ſunt ⁊ alij pueriles ludi:qui nihil turpidinis habent: quos tibi nonnūꝙ p̄ceptores ꝑmittere debēt:vt ſic laboris remiſſio fiat ⁊ alacritas excitetur. Non eſt ſemꝑ literis ſerioſiſqꝫ rebus incūbēdū:nec immenſi labores:ſunt pueris adijciendi ſub q̄bus defeſſi corruant ⁊ alioquin pondere moleſtiqꝫ preſſi doctrinaꝫ minus manſuꝛe ꝑcipiant: plante nāqꝫ cū modicis abluuntur aquis:multis ſuffocantur. Noſſe oportet vitam noſtram in duas partes eſſe diuiſam:in ſtudium ac remiſſionēꝫ. Sic vigilie ſomnus pax bellum eſtas hyems operioſi feſtiqꝫ dies laboris condimentum eſt ocium. Itaqꝫ nec laborem ſumere nimiū:nec ocio nimie indulgere oportet. Hoſtes eñ diſciplinarum:vt a Platone dictum eſt labores ⁊ ſomni.

¶Quali cibo et potu pueris vti conuenit.

Corporalia puerorum exercitia qui regnum expectant qualia debent eſſe:qualeſqꝫ ludi iam tenes. Nunc de cibo potuqꝫ dicamus. Modicus ac temperantiꝰ cibus vt Hieronymus ad ruſticum ſcribit ⁊ carni ⁊ aīe vtilis eſt. Aſſit igitur rō vt tales ⁊ tantas aſſumas eſcas:q̄bus nec corpus oneretur:nec libertas aīe ꝑgrauetur. ¶Et q̄uis cibi refutandi ſint qui difficulter digeri pñt: ꝓuidendum tñ eſt ne delicatis aſſuetus cibarijs communia demum faſtidias. Non ſemꝑ eſt in vrbibus degendū. ¶Eris nōnunꝙ in caſtris:in ſiluis:in deſertis locis vbi neceſſarium erit groſſioribꝰ vti cibis. Sic nutriendus eſt puer:ne cum tp̄s expoſtulet:bouinas carnes abhorreat. Adde ꝙ bellatori hmōi futuro conuenit porrigere dapes:non q̄ delicatum:ſꝫ que robuſtum corpus efficiant Si quis p̄terea paſſulis:amigdalis confectis ex zuccaro cibis:paruis auiculis:hedulis:agniculis lenioribuſqꝫ ſemper menſis vtatur:quibus demū menſis releuari reſtaurariqꝫ poterit ſi ceperit egrotare.

¶De ſuperfluitate in eſu quarundam patriam.

Attingam nunc aliquid quod multi ex tuis ſubditis reprobant. Quis enim vel auſtralis eſt vel hungarus vel bohemus qui de frugalitate menſarū libenter audiat diſputantēꝫ. Quid eñ qd̄ in his regionibus maioribus offeratur ꝑconijs cibarioꝝ luxurie ⁊ laute gloria menſe. Quid eſt ꝙ familia magis ꝓbet:magiſqꝫ predicet q̄ diuitis cene numeroſa fercula: Ille magnificus inquiunt:ille celebrādus:illi voluppe ſeruierim:cuius culina ſemper fumat:ſemꝑ vncta eſt:cuius gule nulla obſtant precia qui ſplendide cenat:⁊ raris ⁊ longe queſitis vtitur ferculis:cuius cellaria redundant ferculis patentqꝫ omnibus. Sic hyſtriones loqui:ſic paraſiti ſcurre ꝯſolēt:quibꝰ viuēdi cura,ī ſolo palato cōſiſtit. ¶Et qui Sardanapali ſequētes ingluuiē:gruis collum malent habere q̄ ſuum. Sed nihil eſt optime puer indolis:qd̄ eque fugere ſapientem oporteat q̄ viuere ad oſtentationem:populares aures ſequi:non aūt veram rōnem vſqꝫ ad ea viuendi ducem:habere ſpernendi ſunt inanes rumuſculi:fugiendi aſſentatores. Non eſt appetenda laus q̄ ore ab inſani manat. Clariſſimus patruelis tuus Fredericus ceſar qui nunc monarchiam tenet imperij tanq̄ ſapiens tam ſobrium ſe oſtendit non vino non cibo ſe implet:caſtigata prandia caſtigatas agit cenas:non curat hoc quid de ſe bibuli ferant Sapientum nāqꝫ non ebrioſium preconia venatur:ſed ne lōgius euagemur. Quid ſibi vult tanta ferculoꝝ numeroſitas que diuerſitate carnium atqꝫ ſapoꝝ delectatione conuiuas quaſi captiuos tenet. Nonne morbi ex nimia ſaturitate concitantur. Quot ſunt q̄ poſtq̄ gule voluptat ē expleuerit vomirꝰ: cogūtur ſuſtinere moleſtiā: vt quod turpiter ingeſſerunt turpius egerant. Afferent miniſtri tui ſi ſapient coram te non plurimas epulas:noli prefinire numerum qui te regunt ⁊ ſanitatis ⁊ virtutis ⁊ maieſtatis ⁊ temporis ⁊ loci conſiderationem habeant. Imperatoriam domum Julius ceſar niſi ſolenne conuiuium fuiſſet tribus voluit ferculis contentari. ¶Ceſar auguſtus in ſummo faſtigij culmine ſecundario pane ⁊ piſciculis contentus iubilus erat. Dicet aliquis quid nero:quid caligula:quid vitellius. Nunquid cōmeſſationes immodice frequentamus:haud inficiamur:ſed imitari optimos non peſſimos ⁊ glorioſos non illaudatos docet. Rurſus adijciatur aliter in italia vbi famen calor extinguit aliter in germania vbi frigus comedendi prouocat appetitum:regulanda eſt menſa. Neqꝫ hoc negamꝰ. At non multum comedere cuius ardet ſtomachi rabies:ſed varia illum ſumere precioſaqꝫ ꝓhibemus Meminiſſeqꝫ te volumus dicti conuiuaꝝ vocabuli. Non eñ vt greci:ſic ⁊ maiores noſtri compotationes cōmeſſationeſqꝫ voluerunt:quaſi vini cibiqꝫ gratia cōueniatur:ſed conuiua vt ſimul viuerent. Socrates multos p̄terea velle viuere dicebat vt ederent ⁊ biberent:ſe aūt ꝓpterea ⁊ edere ⁊ bibere vt viuerent. Ad quem modum quicunqꝫ ſe limitaueritis ꝓfecto non magnos ſumptus in

cenis habebit: paucis namq; et minimis rebus natura contenta eſt. Ariſtoteles vir clarus ⁊ indyctus cum de voluptate guſtus atq; tactus. i. cibi ⁊ veneris diſputaret ab his pficiſcerentur ſenſibꝰ delectationes ſuas hominibus cōes eſſe cum beſtijs aſſerebat. Atq; idcirco in pecudum haberi ferariq; numero quiſquis eēt his voluptatibus impeditus. Cetere ex rebꝰ alijs pdeuntes homini tm̄ ꝓprie ſunt ſicut apud Macrobium in ſaturnalibus Euſtachius affirmat. Quis igitur habens aliquid humani pudoris voluptatibus his duabus coeundi atq; comedendi gratuletur: q̄ cōes ſunt cum aſino ⁊ ſuū. Sed de venere adoleſcentem magis ꝙ puer cōe facere oportebit: Interim cū cenarum ſumptus repͥhendimus. Catonis ſermo venit in mentem qui cum apud romanum populum in pdigalitatem ⁊ in modicos ſumptus inueheretur. Quam inquit difficile eſt ad ventrē orationem habere qui aures nullas hȝ ⁊c.

Ne pueri immoderati ſunt in bibendo et quod turpe eſt eis vinum appetere.

Verum cum delectatio guſtus pleroſq; nō minus in potu ꝙ in cibo detineat. Cauendum eſt tibi ne vel multibibus vel optimibibus fias: omnemq; inebriē vitabis. Sit moderata habitio nō que mentem grauet ſed que ſitiȝ auferat. Multū ſucci in pueris eſt: lacte ſunt ⁊ ſanguine pleni raroq; ſitim ſentiunt. Appetitore vini puero nihil turpius eſt. Uſus vini ſicut Ualerius ait. Romanis olim feminis ignotus fuit: qd pueris feremus ne puerorum bachari mētes aut vini ſurgentem ingenij iugulabimꝰ mero: Quis theutonico more in vas vino miſcere aquā. Mihi tm̄ nulla rōne pſuaſum fuerit fumoſum vinū niſi aqua caſtigatū puerorum mēſis opponi debere. Relatū eſt mihi ex bohemis pceribus quendā fuiſſe q liberos ab infantia ſuos atq; ab ipſis in cunabulis ſolitus maluatici aut reuolij magnis ⁊ crebris hauſtibus aſſuefaceret ſic enim aiebat. Poſtꝙ viri fuerint multūq; biberint nullius vini potētia mētem amittunt. Si fortaſſe nutritꝰ fuerat. Cirus iunior q cū laccdemonios vt ſecū ſocietatem inirent hortaref. Cor ſibi dicebat lōge granius eſſe ꝙ fratri. Nā ⁊ plus meri ꝙ ille biberet ⁊ meliꝰ ferret. Stulta ⁊ inanis cantio ne ſis aliqñ ebrius ſemp ebrium eſſe non pdunt q ſic nutriti ſunt mentem cū maxime bibunt: ſed ſtultam adherentemq; ſemp ebrietatem continuant. Non ibi memorie eſt: nō vinorum ingenium: nō bonarū cupido artium: non glorie: nō honeſtatis ſtudium. Uerum ne cū iſtiuſmodi beluis conflictari videamur: quibus inter hoīes locum dare ſcelus arbitramur: ad Platonem tranſeamus ⁊ quam ille diuinꝰ vir de vini potu ſniam tulerit audiamus. Hic cū nō paſſim haurienda vina ſed modicis ⁊ honeſtis inter bibendum remiſſionibus reficī integrariq; aīos ad inſtruenda ſobrietatis officia ſapienter exiſtimauit: nec diffugiendas eſſe omnino vini potationes: qꝛ nullus continens prorſus aut temperatus ſatis fideliter videri poteſt: cuius vita non inter pericula vitiorum ⁊ in medijs voluptatum illecebris explorata ſint. Nam cui libentie gratieq; omnes cōniniorum incognite ſunt: quiq; illorum oīno expers ſit ſi eum forte ad pcipiendas has voluptates aut voluntas tulerit: aut caſus induxerit: aut neceſſitas impulerit: mox deliniri ⁊ capi neq; mentem eius aīmq; conſiſtere neceſſe eſt. Muniendus eſt ergo puer aduerſus vini maliciam: non fuga ſicut egypcij faciunt: neq; in gurgitatione ſicut bohemis placuit: ſed animi vigore ⁊ conſtanti pſtia ⁊ vſus moderatione ꝑatus ſiat ⁊ ꝯtinēs. Utimur aūt vino non nobis vti dicetur: ſed vt calefacto ſimul refectoq; aīo ſi qd in eo vel frigide triſticie vel torpentis verecundie fuerit diluamus: qd tunc faciamus cum modicum ⁊ tolerabile vinum ſumimꝰ. Sint ergo ꝯuiuia que te pſente ſiūt ⁊ in cibo ⁊ potu caſtigata: ſuiſq; regulis limitata: ſobria ſine luxuria ne vel anime vel corporis officia ĩpediant. Non ſic illic triſticia nec vultꝰ nubili: aſſit ⁊ aliqñ riſus. Non laudo Craſſum quem ſemel in vita riſiſſe Cicero ſcribit. Naȝ ſaluatorem noſtrum riſiſſe nunꝙ: alterius ꝙ hominis officium fuit. Adſit in conuiuio grauitas: ſed leticiā non excludat. Adſint voluptates: ſed laſciuiam non inducant. Aſſit muſica oblectamenta: ſed nihil turpitudinis afferant.

De corporalibus delitijs compeſcendis.

Ceterum qꝛ corpus adhuc tractamus cultum ſuccincta Platonis ſententia referēda eſt. His tm̄ indulgeri corpori vult: vt philoſophie miniſterium preſtare poſſit. Quod dictum prudenter putamus: ſi reipublice curam ſub philoſophie ſtudio volumus contineri. Nam qui corpus optime curant: animam vero que eius ſeruitio vti debet negligunt: nihil ab his differunt: qui vt organa perfectiſſima poſſint habere omni ſtudio conquirunt: artem vero cuius gratia comparant organa omnino deſpiciunt. Contra ſeruandum eſt. Nam caſtigare ⁊ compeſcere eius impetus velut immanē quādam beluam oporteret et eius aduerſus animam temerarios motus rationis habena cohibere. Pithagoras cum intellexiſſet ex familiaribus ſuis quendam exquiſitis vt pinguis fieret indulge

re cibarijs. Hic inquit nõ ceſſat moleſtiorem ſibi carcerem ſtruere. Gneus vero pompeius cui ma-gno cognomen fuit cum aduerſa valitudine laboraret: iuſſit medicus vt turdo veſceretur. Illū ſui fruſtra queſiuere Erat em̄ pter anni tempus. Cū̄qꝫ ex familiaribus quidam dixiſſet fore vt apud Lucillum turdi: quem penes annum integrum nutrirentur inueniri poſſent. Tum ille cõuis egro-tus: ergo inqt niſi Lucillus ſtuderet delitijs: viuere põpeius nõ poſſet: ac dimiſſo medico paratu facilimis ac vilibus vſus eſt. Illud ſolū cibo curandum eſt vt neceſſitas corpori tribuatur vt poſ-ſit eſſe laboris patiens. Itaqꝫ ventri nõ ad voluptatē ſed ad ſuſtentationē porrigere oportet. Nā qui cenas ſemp atqꝫ coquos mente agitant epularūqꝫ gratia terras mariaqꝫ ꝑſcrutantur: miſera-bili admodū ſeruitute ꝑmunt: ⁊ grauiſſima dn̄o tributa pendunt: nihil leuius patientes ꝙ q apud inferos penas dant veluti ignem diuidentes ⁊ cribro aquam ferentes ac ꝑfoſſum vias implere an-helantes ſicut Baſilius ait. Queris tn̄ quod de veſtitu ceteriſqꝫ corporis cultibus ſentiamus: ab-ſoluam paucis quid arbiter faciendum. Tonderi aut animari vltra ꝙ neceſſitas ſit aut miſerorum eſt (teſtimonio dyogenis) aut iniuriarū: itaqꝫ occupatum eſſe in corporis ornatu aut leuis eſt ho-minis aut oĩno vani: aut illius qui ꝓbarum inſidiatur virginū matronarūqꝫ caſtitati. Obſeruan-dum eſt ſuꝑuacue mollicies ne corpori tribuas ꝙ aĩe cõmodum ſit: turpeqꝫ regi fuerit ꝓpter nimiā corporis curam effeminatum videri. Eſt aūt adhibenda in omni cultu munditia non odioſa nec ex-quiſita nimis: ſed aggreſtemqꝫ fugias ⁊ inhumanam negligentiam. Nam demoſtheni ⁊ hortenſio probro datum eſt: q2 veſtitu ⁊ cetero cultu corporis nitido venuſto nimiſqꝫ accurato fuiſſe tradū-tur. Puero tn̄ ⁊ viro regi dignitas habenda eſt. Nedum iactantie rumorez fugit in auaritie laba-tur infamiam: qua nihil eſt in principante deteſtabilius.

¶ Qð nihil eſt in terra p̄cioſi⁹ nihil p̄ſtātius illuminato intellectu.

Abſolutis breuiter his q̄ de corporis cura dicē̄da cenſuimus ad inſtitutionē mē-tis feſtinat oratio. In qua re ꝑſuadere voluimus nihil eē qð hoies in terra poſ-ſideant p̄cioſius intellectu. Cetera q̄dem humane vite bona puſilla ſunt atqꝫ indigna q̄ multis laboribus inſectemur. Pulchra nobilitas ſed alienum bonū Precioſe diuitie ſed fortune poſſeſſio: venuſta gloria ſed incõſtans. Forma de-cens: ſed caduca paruoqꝫ durans tp̄e. Optanda ſanitas ſed ꝑmutationi ꝑſus obnoxia: cõcupite vires ſed egritudine aut ſenectute facile cõta deſcunt. Nihil p̄ſtantius intellectu ⁊ rõne. Hoc nullus fortune tollet incurſus: nulla calūnia diſtrahet. Cūqꝫ re-liqua oia tp̄e minuanť: ſcientiā ⁊ rõnem ſenectus auget. Bellū ſingula trahē̄s atqꝫ omnia ferē̄s ſo-lam doctrinam nequit eripere. Megaram cum demetrius captam ſolo equaſſet. Stilphonem phi-loſophum illic omnium nudum interrogauit: an ſuorum quicꝙ amiſiſſet. Cui ſtilphon haud equi-dem inquit: bellum enim nulla ex virtute ſpolia ducit. At Socrates cum Gorgias percunctaretur an perſarum regem felicem eſſe putaret Neſcio inquit quantū virtutis habeat ⁊ diſciplie. Per-inde ac hiſce non autem fortune bonis perſiſtat beatitudo. Acci hoc dictum eſt ⁊ memorie cõmen-dato Ladiſlae rex olim ditiſſime cõuis regna tibi maxima debentur: non tamen felix dici poteris: niſi virtute preditus et anime magis ꝙ fortune bonis abundaueris. Regna namqꝫ et opes nõ ma-gis poſſidentium ſunt ꝙ cuiuſcunqꝫ: ſed vt in ſeculari ludo nunc huc tranſeunt nunc referuntur illinc. Sola virtutis et viuenti et mortuo ſtabilis eſt et firma poſſeſſio. Iure diuitibus ſolutio in-quit. Et nos non permutabimus cum virtute diuitias. Tibi ergo cum diuitie affluant: curandum eſt ne virtutes deſint ſine quibus nedum regis: ſed nec viri nomen quiſqꝫ meretur. Sicut hyemi neceſſaria per ſerenitatem parare conſueuit: ita et boni et optimi ad ſenectutem virtutis viaticū in puericia vendicare debent. Quis nouit humane vite variabiles caſus. Nihil eſt ſub luna fixum nunc diuites homines ſunt: nunc pauperes: nunc regnant: nunc ſeruiunt: nunc ſanitate gaudent: nunc egrotant. Nemo ſcit mane quid veſper vehat. Nemo tam diuinos habuit fauentes craſtinū ſibi vt polliceri poſſit. Ob quam rem Theſeus vt ſcriptum apud Euripedem Cicero refert ſic di-cere ſolitus erat. Nam qui audita a docto meminiſſem viro futuras mecum commentabar mi-ſerias: aut mortem acerbam aut exilij meſtam fugam: aut ſemper aliquam molem meditabar ma-li: vt ſique inuecta diuritas caſui foret ne me imperatuꝫ cura laceraret repens Sed nulla res eſt que aduerſus nouercantis fortune impetus certius quā philoſophia ſolamen prebeat. Hinc iunior dyoniſius cum eiectus tyrannide et in exilium actus interrogaretur quid ſibi Plato et philoſo-phia profuiſſent: vt equo reſpondit animo facileqꝫ ferrem fortune mutabilitatem. Siue igitur ad-uerſe nobis ſiue ſecunde res fuerint: ad philoſophiam quod eſt virtutis ſtudium recurrere debe-mus: cuius potiſſime reges conuenit amatores exiſtere. Plurima ſunt neceſſaria regi: q̄ ſicut Ari-ſtoteli placet lex eſt quedam animata. Magnum eſt regni pondus: quia non tantum ſui curam rex habere debet vt ſaluus ſiat: ſed populi quoqꝫ vt creditam ſibi multitudinem recte dirigat per iuſticiam in viam ſalutis et pacis. Scriptum eſt enim: rex inſipiens diſſipabit populum

ſapiens aūt ciuitates ditat. Uere quoqꝫ vegetius inquit. Nullus eſt quē oporteat vel plura vel me lioꝛa ſcire ꝙ pꝛincipem cuius pꝛudentia oꝫ oibus ꝓdeſſe ſubiectis. Ideoqꝫ ſalomonē cū tanti pō deris grauitatem in ſe ſentiret: optionemqꝫ habuiſſet: vt que vellet a dño poſtularet. Dabis inqt ſeruo tuo coꝛ docile vt iudicare poſſit pplm tuum: ⁊ diſcernere inter bonū ⁊ malū. Philippus aūt macedo cum alexandrū filiū ſuū cōmoueret: iubebat eū vt ⁊ Ariſtotelem obſeruaret ⁊ philoſophie ſtuderet ⁊ adiecit. Ne multa huiuſcemodi agas que me penitet egiſſe.

ℭ Qđ philoſophie ſtudiū ſicut oibus ſic ⁊ regib⁹ vtile eē dinoſcit.

Quemadmodū tibi iā ꝑſuaſuꝫ eſſe putamus puero qui regnaturus ſit neceſſariū eſt philoſophandi ſtudium. Philophia vero oim mater artium quam plato do num: cicero iumentum vocat abſqꝫ literis haud facile percipi poteſt. Hec te pꝛi mum ad diuinū cultum: deinde ad ius hoim qđ ſitum eſt in generis humani ſo cietate tuū ad modeſtiam animum erudiet: ⁊ ab animo tanꝙ ob oculis caligi nem remouebit: vt omnia ſupera pꝛima media ⁊ ultima videas. Quis igitur li teris inſudare noluerit quanto tantus ex his fructus percipitur in quibus eſt boni ac mali noticia: que vobis preterita referant: preſentia moderentur: futura indicant. Sine li teris ois etas ceca eſt. Nec alieno carere ducatu poteſt literat⁹ pꝛinceps. Cūqꝫ adulatoꝛibus ple ne ſint regum aule: quis verum pꝛincipi dixerit. An non conducibile eſt reges literas noſſe: vt i phi loſophoꝝ libꝛis ipſe veritatem ſibi vendicet. Demetrius quippe valerius ptolomeum regem mone bat: vt libꝛos de regno imperioqꝫ ſibi compararet atqꝫ perlegeret. Que enim amici non audēt mo nere reges. Hec in libꝛis ſcripta reperiuntur.

ℭ Quo tempoꝛe pueri literis tradi debent.

Danda eſt igitur ſummo ſtudio literis opera: ſed queſitum olim fuit quo tempoꝛe tradi literis pueros opꝫ. Ante ſeptimum non placebat theodoſio: qm̄ illa pueri etas ⁊ diſcipline capax ⁊ laboꝛis patiens videretur. Idem quoqꝫ pꝛecepit here ſthotenes: ſed ariſtophanes atqꝫ criſippus ⁊ Quintilianus aſſentitur: nullū tē pus cura vacare voluerunt. Fuiſſet igitur ab ipſis cunabulis incipiendū vt nu trices etiam nonnihil tibi contuliſſent quas ſi fieri poſſet ſapientes Criſippus optauit: ne quid ab illis contagionis contrahi poſſet deterioꝛa namqꝫ pertina tius herent: ⁊ bona facile mutantur in peius. Maternus ſermo ſapientia conditus ⁊ elegantia ſe pe filijs ꝓfuit: vt de cornelia graccoꝛum matre pleriqꝫ ſcribunt: cuius eloquentia in filijs redūda bat. Multum intereſt facunde ſint an rudes: pꝛudētes an ſtulte q̄ pueros nutriūt; ſiue mr̄es ſint ſiue alie queuis. Sed tu nutricis iam enaſiſti iugum: matrem clariſſimam ⁊ vltra modum eloquen tiſſimam pꝛius amicis iam amiſiſti ꝙ noueris potuiſti: ſed omittamus preterita que magis culpa ri ꝙ refoꝛmari poſſunt: ad tempus in quo nunc es veniamus.

ℭ Qualibus pꝛecipue inſtrui debent pueri chꝛiſtiani.

Credimus te inſtructū eſſe vt xp̄ianum decet: oꝛationē ſcire dñicam. Salutationeꝫ beate Marie virginis: iohānis euageliū: ſimbolū fidei collectas quoqꝫ pl'es. Que ſint moꝛtis peccata: qui ſpiritusſancti dona: que magna ꝓcepta dei: que opera mi ſericoꝛdie: que deniqꝫ ſaluante anime et in celum referende ſit via: perſuaſum tibi non ambigimus poſt hanc vitam reperiri aliam: q̄ bonis leta dulciſqꝫ: malis ama ra ſit ⁊ moleſta. Hoc enim non ſacri ſolum codices: ſed ipſe gentiles quoqꝫ oſten dunt litere. Socrates eū vt apud Ciceronem legimus duplices eſſe vias duobuſqꝫ curſus aiaruꝫ a coꝛpoꝛe excedentiū differebat. Nam q̄ humanis vitijs atqꝫ flagitijs inqnauiſſent ⁊ totis ſe libi dinibus dediſſent: vl' in republica violanda fraudes incepiſſent: his deuiū quoddaꝫ iter eſſe ſeclu ſum a concilio deoꝛum: qui aūt integros ſe caſtoſqꝫ ſeruaſſent: eſſentqꝫ in coꝛpoꝛibus humanis vi tam imitari deoꝝ: his ad illos qbus eſſent ꝓfecti reditum facile patere. Quid nos dicemus qbus euangelia p̄dicata ſunt. Et qui ſaluatoꝛis incarnationem tot miraculis cōfirmatā ſcire magis ꝙ credere videri poſſimus. Nos quidē ſi recte ſapimus hanc humanā vitā nihil eſſe arbitramur: nec bonū quicꝙ exiſtimandū eſſe cēſebimus qđ ad vitā alteram nō ſuppediat vtilitateꝫ. Non itaqꝫ di gnitatem: non amplitudinē maioꝝ: nō coꝛpoꝛis vires: non foꝛmā: nō magnitudinē: nō a cūctis ho minibus habitos honoꝛes: nō ipm̄ impium: non quicqd dici pōt in hac vita excellens: ſed vltra ꝓ cedere ſpes noſtre debebūt: ⁊ ad alterius vite p̄parationē cūcta molliri. q̄ aūt illa ſit vita aut quo pacto illa viuat: plus negocij eſſe oſtendere ꝙ nos in p̄ſentia ſuſcepimus. Maioꝛes etiam audito res ꝙ ipe ſis ad ꝑcipiendum res ipa requirit. Sed hoc ſolum dixiſſe ſufficiat: ſi quis omnem poſt creatos hoies felicitatē mentē cōcipiat: ſimulqꝫ in vnū congerat vniuerſum: paruā quidē partem

illoꝝ bonoꝝ adequare cõperiet: ſed illius vite bona oīa humana ſimul collecta: magis abeſſe ꝙ vmbram ⁊ ſomniū a veris rebus. Ad hanc porro vitam ſacri ducant ſermones ꝑ occulta nos erudientes: ad quoꝝ ꝓfundū ſenſum dum tibi ꝑ etatem venire non lꝫ: non eſt ab re vt in alijs doctoꝝ tñ viroꝝ libris erudiaris. Eſt enim ⁊ poetis ſicut Baſilius ait auctoribus ⁊ ſcriptoribus ceteris et oib⁹ hoibus inherendū: vñ nobis ad ingenij exercitationē aliqua ſit vtilitas acceſſura. Sic deum p̄ceteris oēs colendum lr̄e clamitant. Huic te primū dabis cõmendabiſqꝫ: hic cuius eſt auctor tuus p̄tuus ꝙ̄ſis huic oīa debes. Cūqꝫ oēs hoies deo referre gratias debeant: tu illi maxime regratiari ⁊ ſeruare teneris: cuius munere factū eſt vt rex naſcereris: poteras vn⁹ ex plebe: aut vnus ex ruricolis: ſed inſcrutabile dei iudiciū in ſublimi te ſolio collocauit. Non efferri debes: non tumeſcere: non ſupbire qđ tibi datū eſt alteri dari potuit. Quanto maior es natu tanto debes te humilius gerere: ſubijcere collū regi vni: intereſſe diuinis officijs. Nã cui diuin⁹ cultus eſt cordi: facile reliqua famulātur. Primū q̄rite regnum dei ſcriptura dicit ⁊ poſt hec oīa adijcientur vobis. Romani ꝙ̄uis gentiles erant oīa poſt religionem ponenda duxerūt: etiam in q̄bus ſumme maieſtatis cõſpici decus voluerunt: nec dubitauerūt ſacris imperia ſeruire: ita ſe humanaꝝ reꝝ futura regimina exiſtentia: ſi diuina ſubeſſent bene atqꝫ cõſtanter fuiſſent famulata. Quid nos veri dei noticiam habentes facere debemus. Caue ne tibi religionem putes eſſe ſubiectam ꝙ̄uis maximi ꝑncipi noie gaudes. Non dñs ſed filius eccleſie: ſacerdotis imperio in his q̄ dicta ſunt dei ſubiectus es. Theodoſius ceſar ꝙ̄uis potentiſſimus eſſet ⁊ romanū gubernaret imperiū. Ambroſio tñ Mediolañ. eccleſie ꝑſulatū tenenti collū ſubiecit: imperatamqꝫ pniam pegit humiliter. Conſtantinus aũt maximam ſacerdotio reuerentiā exhibuit. Iudiciū ſup ep̄is in concilio Niceno ferre noluit aſſerēs deos ab hoibus nõ eſſe iudicãdos: nec mirꝫ. Ait em̄ in ep̄la ſua Clemens q̄ beato Petro in apoſtolatu ſucceſſit: oēs principes terre ⁊ cũctos hoies ſacerdotibus obedire: aut capita ſubmittere debere. Eos aũt a ſolo dño iudicandos: q: ſui ſunt ⁊ non alterius. Et quis eſt qui alterius iudicet ſeruū. Nam ſi iſta nõ patiunꝰ hoies nec deus deoꝝ ⁊ dñs dñantium hec vllatenus patiet̃. Sic ſanctiſſimus ille preſul beatū Petrū eterne vite clauigeꝝ predicaſſe commemorat. Tu ergo preſbyteros qui dei miniſtri ſunt honorabis: non ſines opprimi: non grauari: non affici quibuſuis iniurijs. Nec dices ineptus ſacerdos eſt indignus: immūdus: nihil a te iudicem hꝫ: non erit inultū qđ commiſerit ſcelus. Tu dignitatem ⁊ ſacramentū veneraberis: nec audies diſcolos enormeſqꝫ iuuenes q̄ tibi per adulationem: ſecus nituntur perſuadere.

Cum quibus expedit pueros conuerſari.

Equirit hic locus vt quales tibi iuuenes cõuiuere miniſtrareqꝫ pueros iuſta ratione velimus palam fiat. Et hinc enim poteſt vtilitas dominiūqꝫ redundare: Sint ergo q̄ tibi aſſiſtunt moribus inſtituti: nullum ſit in eis vitiū: non vtantur vocibus deprauatis. Facile enim imitandis turpibus ac prauis omnes ſumus. Et in ꝓuerbio dicitur. Si claudo vicinus habitaueris ⁊ ipſe nonnũꝙ claudicabis. Multum eſt in teneris conſueſcere ſicut Virgilius ait. Caueant autem preceptores tui: ne quis tibi adoleſcens aſſentator adhereat. Eſt enim peſtiferum genus hominum qui laudant quecunqꝫ audiunt laudari: ⁊ rurſus cum vituperante vituperant: negant ſi quis negat ⁊ affirmant niſi audiūt affirmantem atqꝫ vt Polipus ad ſpeciem ſubiecti ſoli colorem mutat: ita et iſti ad voluntatem audientium ſententiam variant: parati et aduerſus iuſticiam et aduerſus deum teſtificari: ſi placitum eſſe putarint audienti. Abigatur ex tuis edibus hec peſtis Sint veraces tecum pueri verecundi: pudici: modeſti: cultores et ſanitatis: non ficti: non fallaces: non pertinaces: non vinolenti: nõ crapuloſi: non iniurij. Ex his quidam hungaricum: quidam patrium: quidam bohemicum: omnes autem latinum ſermonē norint: viciſſimqꝫ obloquantur: ſic abſqꝫ labore et quaſi per ludum hec omnia perdiſces ydiomata: et alloqui tuos ſubditos per teipſum poteris. Nihil eſt quod ſuo principi fauorē populi conciliet ꝙ gratia ſermonis. Et indignus quodammodo regno videtur: qui conq̄rentes aut aliq̄d ex poſtulantes regnicolas non intelligit. Auo tuo materno maximi cordis regi tantum profuit linguas noſſe complures: ꝙ̄tum patri tuo nocuit ignoraſſe Mitridatem qui regnauit in ponto quis non commendabit qui vigintiduabus gentibus quibus imperauit abſqꝫ interprete loq̄batur: nec ego te plus auſtralibus populis affectum ꝙ bohemis hungariſqꝫ voluerim. Tui ſunt oēs equali ſtudio dirigendi: indignam rem agit teſte Platone qui vnam partem reipublice ſic curat vt alteram deſerat. Que res maxime ſepe calamitatis cā principibus fuit. Atqꝫ ratio hec potiſſima eſt ꝙ nobiliſſimam italie prouinciam ſubtraxit imperio quia contenti patrio ſolo reges theutonici nimiſqꝫ ſuis affecti laribus italie regimen neglexerunt. Regna non minus amor ꝙ ferrum tuetur: ſꝫ amari qui non amat impoſſibile fuerit: amoris autē conciator lingue commercium. Tibi ergo cū per etatem lꝫ intentum eſt vt audire per te ſubditos intelligere ⁊ affari poſſis. Contingunt ſep⁹ aliqua que tibi ſoli referre ſubditi velint: nec interpreti confidunt. Princeps inſuper qui per aliū

ſemper loquitur nihil recti magis ꝙ̄ regis nomen meretur. Mulieri vt Homerus inquit taciturnitas decus affert: at non item viro.

Quibus modis ſermonis vſus in pueris formari debeat.

Hunc qꝛ de ſermone incidit ſermo. Quib⁹ modis in puero ſermonis vſus formari debeat dicendum exiſtimamus: vt cū virilem togā induerit: non ſolū loq̄ ſed ornate loq̄: prudenterq̄ꝫ valeat qḋ regi negligendū regno putauit: maxima naq̄ꝫ ꝑconia ſibi cōparant: q̄ loquendo ceteros ſuperant: atq̄ꝫ hec vna res fuit q̄ Vlixē eſt ꝯuis imbellē pugnaci ꝑfecit Aiaci. Achilles naq̄ꝫ poſtꝙ̄ interēptus eſt arma non forte brachiū ſed florida lingua tulit. Haud igiꝛ recte Ciceronis illud nōnulli carpūt. Cedāt arma toge Concedāt laurea lingue. Nā vt idē Cicero dicit. Cū idcirco hoīes a beſtijs differāt ꝙ aliq̄ pñt: qua demū laude dignus eſt q̄ in ea re ceteros ſuperant: in qua hoīes beſtias antecellunt. At vos lingue ꝯpuis erudite ſermonē magis ꝙ̄ taciturni principis morē ꝓbamus: non tñ impremeditatum puerꝝ loq̄ cōmendamus. Qḋ em̄ incōſulto ac temerarie dictū factū ve fuerit id pulchrū eē nequit. Impcogitati ſermones nedū puerorꝫ ſed virorꝫ q̄ꝫ plurima leuitare atq̄ꝫ incuria reuerti ſunt. Conſiderata vero ꝑmeditatio orationē vagari nō ſinit. Quid dicā de pueris: q̄ñ illuſtres oratores Pericles ꝛ demoſthenes ſe alloq̄ ppl'm recuſarūt qꝛ impatos ſe eſſe dicebāt. Si q̄s vero ex tēpore ſinat dicere: extreme cām garrulitatis inſtituit. Nolo tibi nimiā puero ſermonis patere licentiam. Magne ſapie tēpeſtiuū ſilentiū eſt. Nonnūꝙ̄ ſermone ꝑſtantius plures dixiſſe ꝙ̄ tacuiſſe penituit qḋ ſilentio retentū eſt efferꝛ facile: qḋ ſemel ediderīs reuocari nullo modo pōt. Nā ſemel emiſſum teſte Flacco volat irreuocabile verbū. Quid ergo dicemus cū ꝛ ſilētij ꝛ oratiōis magna vtilitas ſit tenere te mediū volumus: neq̄ꝫ tacere ſemp: neq̄ꝫ loq̄ ſemp. Non exigimus Pithagoriū id q̄nquēnale ſilentiū: neq̄ꝫ Terſitis loquacitatem: linguā dicebant veteres debere nō eſſe liberam nec vagā ſed vinculis de pectore immo ꝛ de corde aptis moueri: ꝛ quaſi gubernari: nā q̄ ſunt faciles: leues ꝛ importuni locutores horꝝ orationē bene exiſtimatū eſt in ore naſci non in pectore. Vlixē ꝯtra Homerus ſapienti facūdia ꝑditū vocē mittere ait nō ex ore ſed ex pectore. Ne pe verborꝫ coercende petulantie vallū poſitū eſt dentiū ait loquendi temeritas non cordis tm̄ cuſtodia cohibeaꝛ: ſed et quibuſdam quaſi excubijs in ore poſitis ſepiaꝛ. Cauendū eſt ne obijci poſſit id Epicharmi cū loq̄ neſciret tacere non potuit: aut Saluſtianū. Loquax inq̄t magis ꝙ̄ facūdus. Opus eſt vt loquendi vires radices agant: tū cū tp̄s aduocarit fandi libertas deꝛ. Nimia taciturnitas loquendi facultatem ademit. Sicut enim q̄ longo tp̄e coniecti in vinculis fuerint: ſi poſterius ſoluanꝛ ob vinculorꝫ conſuetudinem nequeūt ambulare: ita q̄ ſermonem diutius aſtrinxerunt: ſi q̄ñ loquendū ex improuiſo fuerit cōmuteſcunt: vt aūt recte formare ſermonem poſſis: qḋ attinet puero non nihil dicēdū eſt. Formanda eſt in primis vox ne feminea exilitate frangaꝛ: neue ſimiliter tremat: aut nimiū boet expſſa ſint verba ſuiſq̄ꝫ literis totis enūcienꝛ: nō excitant extreme ſyllabe non audiaꝛ vox in faucibus atq̄ꝫ expedita ſit lingua: ꝛ os abſolutius exp̄ſſiorq̄ꝫ ſermo. Noīa q̄daꝫ ꝑceptores tui verſuſq̄ꝫ offerent tibi affectare difficultatis ex pluribus ꝛ aſperrime coeuntibus inter ſe ſyllabis concathenatos: ꝛ veluti confragoſos ꝙ̄ citiſſime vt voluas atq̄ꝫ ꝓuincias. Nam ꝛ demoſthenes cuꝫ lingue tardioris eſſet: acceptis in ore lapillis ſolus ſibi pronunciabat orationes: q̄bus emiſſis facillime ac expolite demum in cenatu contionabatur.

¶ Quales orationes quos ornatus pueri ſcire debent et ꝙ turpiloquia caueant que ſolent bonos corrumpere mores.

His poſtꝙ̄ ꝑceptis inſtruct⁹ fueris equales tuos orōnis ornatu grauitateq̄ꝫ ſuperare contendas: victor euadas tū in hoc: tū in oī laudabili exercitio: dolebis vinci: vincere gaudebis. Lꝫ em̄ ipſa vitiū ſit ambitio. Frequēter tñ cā virtutum fuit: ꝛ ille nimirꝫ commendandus eſt puer quem laus excitat: qui vict⁹ flet quem gloria iuuat. Abſit aūt in oī ſermone turpitudo q̄ñ actionis vmbra: vt ait Democritus extat orō: Corrūpunt atq̄ꝫ bonos mores teſtante ap̄lo confabulationes male. Qḋ ex Menandro receptū Hieronymus aſſerit. Et q̄ñ plerūq̄ꝫ ſermones q̄ feſtiuitatē hñt latēter aliq̄d admittunt mali: vt venena melle ꝑmixta bibanꝛ in oī turpiloq̄ imitandus eſt Vlixes q̄ ceras affixit auribus: ne ſirenarꝫ cantus exaudiret. Aſſit in colloq̄ndo facilitas: in obuios cōpellēdo ſuauitas in rñdendo benignitas. Nam graues in collocutionib⁹ mores digna in ſe odia contrahūt. Abſit in contentionibus pertinacia: vincat prudentia: obtineant rōnes: non ſolū vincere: ſed forte vinci ſpecioſum eſt. Tenenda eſt Euripedis ſnīa q̄ duobus colloquentibus cū alter fuerit: eū longe ſapientiorem affirmat q̄ verba frenat. Abſit in oīb⁹ verbis inia

ria. Nã mentiri ſeruile vitiũ eſt ⁊ a cunctis mortalibus odio inſectandũ. Quantoqꝫ dignior eſt q̄ mentitur tanto ſcelus eſt deteſtabilius. Oẽ enim vitiũ. Iuuenalis inq̇t tanto conſpectius i ſe crimen hꝫ: q̄to maior q̄ peccat habetur. Sit inſuꝑ ſermo tuus neqꝫ humilis neqꝫ depꝛeſſus nimis neqꝫ tumidus aut arrogans. Que tumet oꝛatio inciuilis eſt: q̄ tenuis eſt nuſq̄ monet, quemadmodum coꝛpus non ſolũ incolume: verũetiã bone habitudinis eſſe opꝫ. Ita ⁊ orationẽ non mõ non egraꝫ: ſed etiam robuſtãq꞉ ẽ conuenit. Maioꝛa ſunt hec ꝙ poſſis capere: patebit tñ his ſuꝫ tp̄s. Atqꝫ hãc ſermonis materiam quaꝫ natura miniſtrat grammatica dirigit: acuet dyaletica: rhetoꝛica illuſtrabit: phyloſophia condet atqꝫ perficiet quibus de rebus ſuo loco dicetur.

Ut memoꝛiam puer exerceat.

SEt cũ loquẽdi facultas citius verba ⁊ ſniẽ ſeudenẽ abſqꝫ ope memoꝛie eẽ nõ poſſit: op⁹ eſt vt memoꝛiã puer exerceat: hoc ingenij ſignũ eſt in pueris triplicẽqꝫ virtutẽ hꝫ: ſine laboꝛe ꝑcipit: feliciter retinet ⁊ facile imitaẽ. Huic dieb⁹ ſingulis eſt cõmittẽdũ ſiue ſint verſus ſiue ſnie graues ex illuſtribus auctoꝛib⁹. Memoꝛia nãqꝫ penu ſcie dr̄ ac diſcipline ⁊ in fabulis muſaꝝ mater appellaẽ q꞉ gignit ⁊ nutrit: hãc in vtraqꝫ ꝑte iuuabis ſiue natura memoꝛ ſiue obliuioſus fueris. Aut eñ roboꝛabis abũdãtiã aut ſupplebit defectũ ac verſib⁹ ꝑebis Heſiodi. Sic eñ ait paruula ſi tentes ſupꝛa dixiſſe puſillis. Idqꝫ frequens peragas grandis cumulatur aceruus.

Hic commendat exercitium grammatice artis

QUia vero grãmatica doctrine cuiuſuis oſtiũ eẽ dinoſciẽ: ac plus in receſſu hꝫ ꝙ in frõte: ꝓmittit deſꝑataqꝫ videri põt niſi ab ephebis pueriſqꝫ ꝑcipiaẽ: admonere te paucis volum⁹ ne hãc ꝯtẽnas artẽ quaſi regio culmine min⁹ dignã. Nihil eñ ex grãmatica nocet niſi qḋ ſupuacuũ eſt. Cui⁹ maximos viros ꝯſtat fuiſſe ſtudioſiſſimos. Oſidit hoc in ep̄lis ad filiũ ſcriptis. Marc⁹ tulli⁹ oꝛatoꝛ. Idẽqꝫ ꝯſul ⁊ p̄rie tutoꝛ iuli⁹ ceſar ſummus impatoꝛ: adeo diligẽs hui⁹ artis fuit vt emẽdatiſſimos ſcripſerit de analogia libꝛos. Auguſtus quoqꝫ octauian⁹ ꝙpit⁹ grãmatice fuerit in ep̄lis ad tp̄m ceſarẽ ſcriptis manifeſtat q̄ teſte qntiliano emẽdati⁹ dici calidũ ꝙ caldũ mauult: nõ q꞉ id nõ ſit latinũ ſed q꞉ ſit odioſum. Nõ ergo pudeat te dicere ꝙ maximi oꝛbiꝫ principes magno nãciſci ſtudio curauerũt. Dixeram⁹ ſupꝛa doctrinã regib⁹ neceſſariã eſſe ꝙ ſi paꝝ mihi habes fidei regius ꝓpheta te cõmoneat. Et nunc reges intelligite ꝑcipit ille: erudimini q̄ iudicatis terrã. Quõ erudiri ⁊ diſciplinã diſcere poteris niſi totius eruditionis initiũ ⁊ fundamẽtũ acceperis qḋ eſt grãmatica. Sed dediſti tu hactenus huic operã arti: nec inuitus ꝑceptoꝛis tui monitis auſcultaſti: non tñ adhuc ꝑfectus grãmaticus euaſiſti: ꝑgis eñ adhuc diſcere ꝑfect⁹ quibus ex rebus decreuimus tibi nõnulla de grãmatica ſcribere: non q꞉ velimus ipſe te grãmaticã docere ſed breuiter ipſos fontes oſtendemus: ex quoꝝ potu veri grãmatici fiunt: ad quos vt tui ꝑceptoꝛes te ducant: tantomagis optamus q̄to id magis conducibilius arbitramur.

Quod grammatica habet tres partes pꝛincipales.

GRammatica ſicut Quintilianus ait in latinũ tranſlata literaturam deſignat: hꝫqꝫ partes tres recte loquendi ſcientiam poeticam ⁊ alioꝛum auctoꝛum enarrationeꝫ ſcribendiqꝫ rationem. Detingamus ex his aliquid quod tibi audire ſit vtile ⁊ nobis dicere non indelectabile. Pꝛima pars eſt recte loquendi ſcientia. Rectam locutionem hoc ideo accipimus loco: que verbis aptis ⁊ rite coniunctis enunciatur q̄nis alias vitioſa et pꝛocax minuſqꝫ iuſta fuerit. Si ergo grammatice recteqꝫ loq̄ volumus: noſcendus eſt verboꝛum vſus. Aliqua noſtra ſunt: aliqua peregrina: aliqui ſimplicia: aliqua compoſita: aliqua pꝛopꝛia: aliqua tranſlata: aliqua vſitata: aliqua ſita atqꝫ in his tota vis recte loquendi conſiſtit vt his apte compoſiteqꝫ vtamur. Noſtra dicuntur omnia q̄ ab italicis inuenta ſunt: vt amoꝛ lectio ſcriptio: peregrina ex omnibus pꝛopegentibus recepta reperiuntur vt a Gallis. Redda ab Hyſpanis gurdi qui vulgo ſtolidi reputantur. Ex theutonicis marchio. Infinita vero ex grecis vnde romanus ſermo vt plurimum verſus eſt. Et in verbis quidem grecis vtendũ eſt declinatione latina quouſqꝫ patitur decoꝛ: vt plato palemo: non platio palomoneqꝫ dicaẽ q꞉ rectius in on latinus exire non cõſueuit. Non tñ admodũ abſurde greca quoqꝫ declinatio nonnunꝗ̄ recipitur ⁊ ꝓſertim in carmine: vt apud Uirgilium. Audiat hoc tantum vel q̄ venit ecce Palemon. Et nobis idem Alchimedon duo pocula fecit. Et Oꝛphea quem in medio poſuit et Phyllida amo ante alias et Aullay in medio libabant pocula bachi. Nec patiebanẽ antiqui in as greca nomina maſculina finiri per rectum: ideoqꝫ apud pleroſqꝫ reperitur enea pelea Anchiſa Hermogoꝛa: aut modo vitium eſſet niſi Peleas Anchiſes Hermogoꝛas diceretur: vt

iam latinum declinatio greca vſum obtinuerit. Simplicia verba ſunt amo lego: probus territus ⁊
his ſimilia compoſita vero vt adamo perlego: improbus perterritus: fiunt quoq; compoſitiões ali
quando ex duobus: vt perterritus ex ⁊ per territus: aliquando ex tribus vt imperterritus ab im
per et territus: Putat quoq; Cicero capreſis ex eo fieri quod eſt cape ſi vis. Et ſunt qui lupercalia
interpretentur. Luere per caprum. Junguntur aũt verba ex duobus latinis integris vt ſuper
fui ⁊ ſubterfui: ꝙuis ex integris an compoſita ſint queri poſſit: aut ex integro ⁊ corrupto vt maliuo
lus. Aut ex corrupto ⁊ integro vt nocti vagus. Aut ex duobus corruptis vt pediſſequus. Aut ex no
ſtro ⁊ peregrino vt biduum. Aut econtra vt antichato. Aut ex duobus peregrinis vt epiredia ⁊ an
tipõs. Epi greca prepoſitio eſt. Redde Gallicum vehiculum neq; grecus inde: neq; gallicus dixit
epiredium. Romani ſuum ex alieno vtroq; fecerunt: propia vero verba illa dicuntur: que illud f. r
nant ad quod primum denominata ſunt: vt flumen quod aquarum multitudine fluit ſemper. Tor
rens quod inundatione tumeſcit ſiccitate deficit Atq; in his cognoſcendis recteq; locandis non
parua diligentia opus eſt. vt edeꝫ pro templo dei pro domo magni viri: non econtra dicamus. Aut
laborem pro dolore: aut dolorem pro labore ponamus. Tranſlata vero dicuntur que aliuꝫ natura
intellectum: alium loco prebent veluti gemma ſm naturam precioſum lapillum ſignificat: ex loco
tranſlata in locum ſignificare guttam poteſt: quam vitis putata mittere ſolet ſeu pullulantem pri
mo veris tempore ramuſculum. Transfertur autem verbum ex loco in quo primum fuit: in alium
in quo aut proprium deeſt: aut tranſlatum pro proprio melius eſſe videtur. Compellitq; nos ver
ba transferre: aut neceſſitas: aut vtilitas. Neceſſitas vt iam de gemma diximus. Nec enim nomẽ
aliud habuit ruſticus: quo ſe monſtrantem primo ramuſculum ſiue guttam liquoris exinde manẽ
tem appellaret. Neceſſitate quoq; durum hominem dicimus atq; aſperum: quia non habemus
proprium quod demus his effectibus vocabulum: vtilitas bifariam diuiditur qꝛ vel ſignificantiꝰ
vel ornatius ꝙ͂ proprijs tranſlatis vtimur. Significantius dum dicimus hominem incenſum ira:
aut inflamatum cupiditate: aut errore lapſum. Iratum enim ⁊ cupidum ⁊ errantem proprie licuit
ſed minus ſignificanter. Ornatus cauſa multa interponi tranſlata ſolent: vt lumen orationis: ge
neris claritatem: contionum procellas: eloquentie fulgura. Modicus tamen atq; opportunꝰ trãſ
lationis vſus illuſtrat orationem. Frequens autem ⁊ nimius obſcurat ⁊ tedio complet. Continuꝰ
vero in alegoriam erit atq; enigmata. Nec parum iudicij neceſſarium eſt vt que continua que vel
deformis tranſlatio ſit de omnibus cognoſcatur. Honeſta profecto mihi atq; iocunda diui Augu
ſtini tranſlatio videtur dum in ſermone innocentum inquit. Qui vero dicuntur martyrum flores
quos in medio frigore infidelitatis exortos: velut primas erumpentis eccleſie gemmas quedã pꝯ
ſecutionis pruinas decoxit. Cicero caſtratam morte Affricani rempublicam inepte dici exiſtima
uit. Quid ſi illum audiſſet qui pſitacum ait monetare verba: quia voces emulari noſtras conatur.
Uſitata ſunt verba que communi teruntur vſu et his tutius vti poſſumus. Cicero dicit que primo
dura fuerunt vſu molliri: nec tempore ſuo ſatis audacter vrbanum dicebant: nec vino Quintiliano
practicam ac hic hodie trita ſunt quis antiquorum vel ſcandalum vel gehennam dixiſſet: ſꝫ iſta no
bis lectio euangelica tradidit. Hinc id horatij verum redditur. Multa renaſcuntur que iam cecid
dere: cadentq; que nunc ſunt in honore vocabula ſi volet vſus. Quem penes arbitrium eſt et ius ⁊
norma loquendi. Ficta vocabula ſunt que ſibi quiſq; nouiter fingit vt apud Horatium. inimicat vr
bes hoc eſt inimicas facit. Idem quoq; verbum fingere videtur alio loco: volucriſq; fati tardauit
alis hoc eſt diſtulit. Seruius ait quibuſdam herbis olim ſacerdotes amaſculari fuiſſe moris vt am
plius coire non poſſent: verbum eſt ex maſculo fictum: ſed non licet omnibus verba fingere: verba
noua. Quod enim ait Flaccus licuit ſemperq; licebit ſignatum: preſente nota producere nomen vt
ſilue folijs proprijs mutantur in annos prima cadunt: ita verborum vetus interit vſus. Et iuue
num ritu florent modo nata vigentq; ad eos referendũ eſt qui iam orando atq; ſcribendo magnũ
ſibi nomen fecerunt. Sicut Terentius qui primum dixit obſequium ⁊ beatus inuentor. Meſſalla
atq; mirabilium excogitator. Auguſtinus qui mediocri ſunt ingenio non inuenire vocabula ſed in
uentis vti debebunt. In omnibus autem verbis ſiue noua ſint ſiue antiqua ſiue noſtra. ſiue aliena
ſiue propria ſiue tranſlata: nullus honor fuerit nulla laus niſi bene rebus accommodetur. Tumq;
duo ſunt tantundem ſignificantia eo vti preſtat quod melius ſonat vt facilius intelligatur vt bea
titudinem ꝙ͂ potius dicas.

De variatione dictionũ et declinatione tẽporũ et caſuum.

COgnita vero natura verborum diminutiones declinationeſq; prenoſcere oportebit.
Memineris ſcabellum ex ſcamno: vnum ex vllo ex paruo puſillum. Ex prima quod eſt
acutum bipennem que ſecuris eſt vtrinq; habens aciem. At ex recto qui bos vel fieri
bouem et a lauando fieri lotum atq; illotum: variantur namq; plurimum dictiones
⁊ in caſibus ⁊ temporibus ⁊ in numeris ⁊ in modis: vt hec tradita ſunt apud gramma

ticos admodū diffuſe. Nec ꝓpoſitio coniūcta verbis ſemper eundem remanere patitur ſonū: vt ca
dat excidit: calcat exculcat teſtimonio ſunt: fuerunt qui pepegi ex verbo paciſcor deſcendere puta
uerunt quod minime verū eſt. Paciſcor namq̄ preterito tempore pactus ſum ex ſe format: non pe
pigi quod Quintilianus ab eo affirmat proficiſci quod eſt paco. Inuentū eſt enim in duodecim ta
bulis pacunt: cuius eſt ſimile cadūt: at hoc ex cado ſumitur: ſic ergo et pacunt dixeris ex paco. Ca
do cecidi preteritum habet: paco pepigi. Ad hec adhiciēda ſunt genera ne maſculinum dixeris quod
femininum ſit aut neutrum aut commune. Poſt hec querēdū maxime eſt connexiones verborum ⁊ nomi
num quo pacto fieri debeant. Sciendum eſt vt apte pronomina participiaq̄ locantur: nec aduer
bia prepoſitiones interiectioneſq̄ negligantur. Cauendumq̄ totis animi viribus erit: vt in omni
verborū pronūciatione barbariſmi feditas abſit.

Barbariſmus cōmittitur in cōmixtione idiomatum.

BArbariſmꝰ quidem ex multiplici manat fonte. Ex gente vt ſi latina in oratione
vocabulum afrum vel hyſpanum vel theutonicum miſceas: quod non fit vſu la
tinū. Ex natura: vt ſi inſolenter minaciter ac crudeliter loquaris barbare nāq̄
dixiſſe videberis ex alteratione dictionū vt ſi detrahas vel addas vel varias ſyl
labas vel literas aut de loco ſuo tranſeūtes: vt Tinga placentinꝰ qui pcula p gul
la dicebat: duplicis ab Hortenſio barbariſmi notās vitio. Hoc tn̄ apud ſcripto
res carminū aut veniā ſepiꝰ aut laudē meret vt Virgilius. Nec ſpes libertatis
erat nec cura peculi ꝓ peculiū. Et alibi. Cingite fronte comas ⁊ pocula porgi
te dextris: porgite dixit pro porrigite. Et Iuuenalis adiciēs ſyllabam de Nerone ſic ait. Quales
ſunt epulas ipm glutiſſe putamus induperatorem ꝓ imperatore metri menſura depoſcit. Quedā ſunt
verba que ſi proferantur ſingula vitioſa ſunt: iūcta vero ſine reprehenſiōe dicūtur. Nam ⁊ dua ⁊ tres
pondo barbariem ſapiūt. Et duapondo ⁊ trepondo recte dici Quintilianus affirmat. Nec barba
riſmus abfuerit ſi que longa eſt ſyllaba breuiter ꝓnunciaueris: aut correptam ꝓduxeris quod poetis
aliquā permiſſum eſt: vt italiam fato ꝓfugus lauinaq̄ venit. Virgilius enim italie primam ſyllabā
que breuis eſt vbiq̄ productam facit.

¶ Qualiter et quādo cōmittitur vicium ſoloeciſmi.

SOloeciſmi quoq̄ vitiū multipharíam committiꝰ: vt cū ſuū rei non reddis ge
nus: vt ſi hūc arborem dixeris quod femininū eſt. Corticem tn̄ ⁊ amarū poſſumus ⁊
amaram dicere cū ſit vtriuſq̄. Virgilius auctor ſi verbo vel participio vel ꝓpo
ſitioni non reddis ſuus caſus ſoloeciſmus adeſt: ſi vnū ad te vocans venite di
cas: aut ſi plures a te dimittens ita loquaris abi: aut ſi dicēti quem video ita ac
curris: aut reus eris ſoloeciſmi ſi magnū peculiolū aut grandem te dixeris pe
culiolū poſſidere quis improprie loquēris non tamen committis ſoloeciſmū: an ⁊
aut coniūctiones ſunt: ſi tamen requiras hic aut ille fuerit in vitium cadis. Nec minus peccabis ſi ꝓ
illud ne feceris non feceris dicas: Quia licet ne ⁊ non aduerbia ſint: alterū tamen negandi: alterū
vocandi eſt. In ſacra tamen ſcriptura repertū eſt. Non furtū feceris cū furtū fieri prohibetur: ſed
ibi quoq̄ vt in poetis multa licenter quam ſignata magis dicūtur. Quedam ſunt que ſingulariter dūta
xat efferunt: quedam pluraliter tantū. Quedam perpaucos caſus dici volūt: commutata vero ſo
loeciſmum habent. Nec enim nec mihi inſtant dicere licet neq̄ mortes imminent quis ⁊ hoc aliquā
permittantur ſi referatur ad plures. Nam vnus vnam tantum mori mortem poteſt. Nec paterno
mani ſacra factio dicendū eſt ſed paternis manibus. Habent autem nonnulla ſoloeciſmi faciem:
nec tamen vitioſa ſunt vt tragedia thieſtes. Ludi floralia et megalentia ſtemata: hec nominantur
frequentiora quidem apud poetas; ſed oratoribus quoq̄ permiſſa ſunt et nomina feminina quibus
mares vtuntur ⁊ neutra quibus femine: vt Silla: Catilina: Iugurta: Meſſalla: Galba: Dolobel
la: Agrippa: Glicerium: Dortium: Philortium: Euſtochium. Nec vitium habent. In quibꝰ omni
bus ſi quis vitio carere vult: quattuor eū noſcere oportebit. Rationem: vetuſtatem: auctoritatem:
conſuetudinem: de ratione primum eſt tranſigendum ⁊c.

¶ De analogia et ethimologia.

RAtionem que de grammatica poteſt analogia preſtat aut ethymologia. Ex his tamē
non tantum ratio quam exemplum valet: quia conſuetudini ſeruiunt: ob quam rem ine
pti ſunt qui pertinaciter deriuationibus aut ſimilitudinibus magis herent quam cōſue
ſuetudini: vt qui audaciter dicere volunt: non audacte ⁊ conire non coire: ⁊ frugalis
non frugi: licet omnes oratores aliud ſequantur. Analogia ex latini greco in latinum
tranſlata proportio nuncupatur: poteſtq̄ dici ſimilium ratio. Huius vis eſt vt illud quod dubiū

eſt: ad aliquod ſimile referamus de quo non queritur: vt incerta certis ꝓbemus vt ſi queramus ſi nis femininum ſit: an maſculinum: ſimile illi ſit panis: ſi dubium eſt domui dicendum ſit an hac domo: ſimilia ſint anus manus. Si ſcire copias an ferueo es. ſit media ſyllaba longa vel breui. Erunt illi ſimilia prandeo ſpondeo pendeo: que ſpondere prandere pendere faciunt: mediamq̄ productā retinent. Sed multa eſt in his deceptio. Repertum eſt apud Lucilium feruit aqua ⁊ feruet nūc ad oia: vt ſit feruio feruis feruit. Virgilius quoq̄ feruere litora late: media correpta dixit. Nos etiā in domo fuimus: non in domu dicere ſolemus. Lupus ⁊ lepos non minus conformia ſunt q̄ panis ⁊ funis: lepus tamen epichenum: lupus maſculinum eſt q̄uis Varro lupum femineam dixerit. Ennium ſecutus ⁊ Fabium pictorem.

¶ De ethimologia que verboꝝ requirit originem.

Ethimologia que verboꝝ exquirit originem multam hꝫ eruditionem. Hanc alii notionem appellauerunt: alii veriloquium: ſed qui vim potius intuiti ſunt originationem vocitaret. Eius exinde Marcus tulius in ſe poſuit tū ſe eſſe hoiem frugi ꝓbare vouit: non q2 eſſet abſtinens. Nam id q̄dem mentiri non poterat: ſed q2 vtilis multis id eſt fructuoſus vn̄ ſit dicta frugalitas. Huius ethimologie q̄dam nimis ſtudioſi verba paululum declinata varie ⁊ multipliciter aut correptis: aut ꝓductis: aut abiectis: aut detractis: aut mutatis de loco literis vel ſyllabis ad ſuū vſum reducere conantur. Ita vt in paruis ingeniis a fediſſima vſq̄ ad ludibria dilabātur: vt ſunt q̄ hominem ꝓpterea appellari putant: q2 ſi hō natus tanq̄ primi mortales ante nomē impoſuerint terre q̄ ſibi Lꝫ eū geneſis teſtimonio aride nomen deus indiderit: non tū humū appellauit ſed humi vocabulum poſtea natū eſt. Alii verba quaſi ab aere verberato ⁊ ſtellam quaſi luminis ſtillā. Et celibem celites: q2 grauiſſime vacent onere ⁊ viennā quaſi biannā dici ſtultiſſima ratione indicant: q2 duobus annis iulii ceſaris obſidonem pertulerit. Cum viuente Julio nondū condita fuerit: et in eius initio non vienna: ſed flauianum appellaretur. Sed cui non venia dabitur q̄ teſte Quintiliano magnus Varro deceptus eſt. Is enim vero agrum ꝓpterea dictum putat: q2 in eo aliq̄d agat. Et graculos q2 gradatim volant. Quintilianus autem alterum ex greco duci: alterum ex vocibus denominari confirmant. Nec deſunt qui propterea merulam dici cenſeant: q2 ſola volat quaſi mera volans. Sed non eſt in omnibus originationibus auſcultandū niſi fuerint ab illuſtribus oratoribus approbate: vel manifeſtam deriuationem pre ſe tulerint: vt conſula conſulendo vel a diudicādo. Nam ⁊ hoc conſulere veteres vocauerunt. Vnde eſt illud rogas vt boni conſulas idem bonū iudices. Nec te lateat ethimologiam vt preditū eſt ſeruire conſuetudini. Hic triquartam ſiciliam non triquadriam. Et meridiem non medidiem dicimus: vetuſta verba maieſtas q̄dam vt ita dixerim religioſe commendat. Nam que ſunt a vetuſtate repetita: nō ſolū magnos aſſertores habēt ſed etiam afferūt grauitatem orationi non ſine delectatione: cū ⁊ auctoritatem antiq̄tatis habeāt ⁊ q2 intermiſſa ſunt gratiam nouitati ſimiliter pariunt: ſed opus eſt que crebra ſunt nec manifeſta nihil odioſius affectione nec vtiq̄ ab vltimis ⁊ obliteratis repetita temporibus. Meminiſſe oportet Fauorini philoſophi qui vt eſt dictum apud Agelium de noctibus adoleſcenti verborum cupidiſſimo pleraſq̄ voces nimis preſtas ⁊ ignotiſſimas in quotidianis cōibuſq̄ ſermonibus exp̄meti. Ennius inquit ⁊ Fabricius ⁊ Commentamus antiquiſſimi noſtri ⁊ his antiquiores Horatius Trigimera ⁊ plane ⁊ dilucide cū ſuis fabulati ſunt. Neq̄ aruncoꝝ aut ſiccanoꝝ qui primi coluiſſe italiam dicuntur quicq̄ dictaſſe peregrini reperimus: ſed etatis ſue verbis locuti ſunt. Tu autē perinde ac cum matre Euandri nunc loquere ſermone adhuc multis annis iam deſito veteris: q2 ſcire atq̄ intelligere neminem vis que dicas. Nonne homo inepte vt quod vis conſequaris abunde taceres. Sed antiquitatem tibi placere ais q2 honeſta ⁊ pulchra ⁊ ſobria ⁊ caſta ſit. Viue ergo moribus preteritis. Loquere verbis p̄ſentibus. Ad id quoq̄ a G. ceſare excellentis ingenii ac prudentie viro in primo de analogia libro ſcriptū eſt. Habe ſemper in memoria atq̄ in pectore vt tāq̄ ſcopulum ſic fugias inauditum atq̄ inſolens verbum. Adhibenda eſt igitur moderatio ne vel nimia ſint vel nimis obſcura vel omnino refutata que a vetuſtate verba reperiſtur. Quis enim nūc nox ꝓ nocte: aut ym pro eū diceret: at hec habent duodecim tabule ſic enim illi ſcriptum fuit. Si nox factum furtum ſuit: ſi ym ſiue occiderit iure ceſus eſto.

Quos auctores imitari lꝫ ⁊ a qb⁹ eſt auctoritas req̄rēda.

Auctoritas ab oratoribus vel hyſtoricis peti ſolet. Nec minus a poetis q̄ non magis hoc q̄ illud modulatio metri depoſcit. Qualia ſunt immo de ſtirpe receſum ⁊ aere quo cōgreſſere palūbes. Et ſilice in nuda ex q̄bus ſcimus ſtirpem maſculini generis. Et palūbem ⁊ ſilicem feminini generis eſſe: cū metrū in mutatione generis nil req̄ſi-

uerit. Summoꝝ aũt in eloquentia viroꝝ iudicium pro ratiõe ꝛ uelut errentur honeſtꝰ eſt magnos duces ſequentibus. Sed hoc quoqꝫ videndum eſt ne nimium antiquos imitemur aut nimis obſcuros. Nam etſi poteſt videri nihil peccare q̇ vtitur his verbis q̄ ſummi auctores tradiderũt: multum tñ refert non ſolum quid dixerint aiaduertere: ſed etiam q̇d perſuaſerint. Oratio p̄terea cuiꝰ ſumma vis eſt perſpicuitas ꝙꝙ vitioſa fuerit ſi egeat interprete. Quis modo nocte concubia dixerit ꝛ hacnoctu filio pendebit eutruria tota ꝙuis vtriuſqꝫ ſit Ennius auctor. Quis lucrũ ꝛ abũdã vt Catho Quis gladiola ſicut meſſala ꝓnunciauerit.

ℭ De vſu loquendi ꝛ deriuationibus terminorum.

Superat igitur conſuetudo certiſſima loquendi magiſtra. Cui ꝛ rationes cedũt ꝛ vetuſtas ꝛ auctoritas ois parere cogitur. Utendũ eſt ſermone vt numero cui publica forma eſt. Nam pene ridiculũ fuerit: malle ſermones quo locuti ſunt homines quam quo loquimur: Expoſcebat ratio vt inuidere te ſicut videre te diceremus qđ actius in menalippo dixit. Quis nõ florem librum inuidet menm. Cicero tñ dicit hoc conſuetudine ꝓhiberi iduare: vnde idus dicte ſunt: vetuſti eutruſcoꝝ populi idem eſſe aiebant quod diuidere: vnde vidua quaſi valde idua ideſt diuiſa aut a viro diuiſa. Hodie nemo dixerit iduare ꝙuis nobis idus ſit iduciſqꝫ cõſuetudo dimiſerit. Nec die quinte vel die q̇nti copulate ꝓ aduerbio quiſꝙ ſcribere auſus fuit: ꝙuis põpeianis verſus ſuffragetur auctoritas q̇ eſt ex attilana q̄ mathia inſcribitur dies hic ſextus cũ nil egi die quarte: morior fame die priſtine. Eodem mõ auctoritate non indoctoꝝ veterũ reperit̃ dictũꝙ ſignificabat die priſtino idem prior qđ nunc pridie dr̃: conſuetudine magis hoc ꝙ illa ꝓbante. Sed eſt hic quoqꝫ iudiciũ neceſſarium ne paſſim vulgus imitetur. Conſtituendum eſt in primis quid ſit ipſum qđ conſuetudinem appellamus. Nam ſi ex eo ꝙ plures faciunt nomen accipiat periculoſum dabit preceptũ: vt Quintilianus ait: non orationi modo ſed qđ maius eſt vite. Unde enim tantũ boni in pluribus que recta ſunt placeant. Non in multitudine ſed in paucitate ſapientia reperitur. Nec eloquentia populi ſed ꝛ paucoꝝ. Maximus eſt coꝝ numerus qui comas nutriunt ꝛ in gradus frangũt. Et qui perpotant in balneis: qui ſummo ſtudio cenas inſectantur qui lucris illicitis q̇ libidini ſeruiunt. Pauci q̇ ab his abſtinẽt: abſit vt illos imitemur iſtos fugiamus: ꝙ multi ſunt qui verba latina deprauant. Pro eo qđ eſt amare atqꝫ inſequi veneris cupiditate feminas honiſare huius terre populus dicit. Sumptus q̇ fiunt ab itinerantibus celaria vocant. Qñ ventuꝝ queꝙ ſignificat vult ipſe inquit non veniet ſed erit cito venire. Quid igit̃ ſeq̇mur ne iſtos, q: plurimi ſunt ꝛ loquendi conſuetudinem ex multitudine recipiemus: faceſſat hic error. Non enim qđ vitioſe ꝙuis multis inſiderit ꝓ regula ſermonis accipiendũ erit: q: non vitia ſꝫ mores boni cõſuetudinem faciũt. Sicut ergo viuendi concenſum bonorũ ſic ꝛ loquendi conſonãtiam eruditoꝝ appellari ꝛ imitari conſuetudinem oportebit. Succincte tibi ꝛ admodũ breuiter que ſint fontes prime partis grammatice non expreſſimus: ſed indicauimus quibus potare te tui poterũt debebũtqꝫ preceptores Priſciani ꝛ alioꝝ q̇ ſignate locuti ſunt libros aperientes. Nos interea ſecunde partis intentio que ſit in medium afferamus.

ℭ Quod peritiam loquendi nullus aſſequitur niſi poetas hyſtoricos et oratores perlegerit diligenter.

Connexe ſunt inter ſe diſcipline nec vnam quiſꝙ adipiſci poteſt niſi lumen alterius conſequatur. Quis enim recte loquendi peritiam habet niſi poetas viderit hyſtoricos ꝛ oratores perlegerit. Quo rationis eſt: quod auctoritatis eſt ac cõſuetudinis in grammatica: vnde niſi ab his ſumitur: vult ergo ſecunda huius diſcipline particula non ſolum prefatos auctores legi atqꝫ intelligi: ſed omne ſcriptorum qui diſerti fuerint ꝛ probati diſcuti genus. Non propter hyſtorias mõ: verũetiaꝫ propter verba que frequenter ab authoribus ſumuntur: ideo cõducibile ꝛ neceſſarium eſt: ad colligendos preceptores tui non parum diligentes ſint: veteres inſtituant vt ab Homero atqꝫ Uirgilio lectio incipiet: ꝙuis ad intelligendum eorum virtutes opus eſſet firmiori iudicio. Sed huic rei ſupereſt tempus. Neqꝫ enim ſemel legentur: Interea vero ꝛ ſubtilitate Heroici carminis animis puerilis aſſurget: et ex magnitudine rerum ſpiritum ducet ꝛ optimis imbuetur: quod Auguſtinus quoqꝫ probat in primo qui de ciuitate dei inſcribitur libro. Sed tibi non video: quomodo greca tradi poſſit: cuius rei preceptor abeſt. Dicerem autem etiam illa tibi adiſcenda ſi facultas adeſſet. Nam ꝛ ad regnum hungarie melius dirigendum cui greci complures ſubſunt non paruꝫ conduceret: ꝛ ad latinam orationem multum tibi luminis afferrent littere grece: quas non pauci latinoꝝ imperatores maxime didicerũt. Plus enĩ apud me valet magni Cathõis auctoritas qui

vel ſenex grecis literis operam dedit ꝙ Maynardi ꝗ eas literas turpe putauit diſcere quarū magi
ſtri ſeruient:ſed nobis voluntas adeſt:facultas abeſt:ideo de latinis dicamus:quoꝝ non tāta ino-
pia eſt:vt cū his efficerere latinam orationē non poſſimus ⁊ pleniorem ⁊ ornatiorem.

¶ Quō germanie partes poetas deſpiciunt ⁊ theologiam colunt.

Octuro mihi de poetis eorūqꝫ lectiones ſuaſuro mihi turba illoꝝ inſultabit ꝗ
videri magiſqꝫ eſſe theologi volunt. Quid tu nobis ex italia poetas adducis in-
quiunt:ſanctoſqꝫ germanie mores enarnata poetaꝝ laſciuia corrumpere p:ope
ras. Nunquid obiectum eſt vt ꝓbꝛum a romanis tuis Marcho nobiliori ꝙ in
etholiam conſul poetam Ennium duxit. Nunquid tuus cicero quem ſequeris
quem imitaris in tuſculanis queſtionibus recte poetas edoctos a platone com
memorat ex ea ciuitate quam finxit:cū optimos mores ⁊ optimū reipublice ſta-
tum exquireret. Quid boetius nunquid poetaꝝ muſas ſcenicas meretriculas appellauit. Quid di
uus Hieronymus inquit ꝓpterea ſe verberatum ab angelo dicit:q: literis incumberet ſecularibꝰ
Ubi tu ꝑcul a nobis atqꝫ poetas tecum referto. Neqꝫ ab his iuriſte quidam diſcrepabant:quoꝝ
doctrina non in teſtibus ſed in gloſis heret:quiqꝫ nihil ornatius in iure ciuili reperiri cenſent. Au-
tenticoꝝ libris quibus pauca reſpōdentes dicimus. Si omnes qui ſunt homines in germania idē
ſentient:libentius migrabimus ꝙ cum tanta ignorantia aut cecitate morabimur: Sed ſunt etiam
his in regionibus viri docti qui poetas ⁊ oratores magnopere colunt:nec argumentis mouentur
aduerſarioꝝ. Licet enim detractores nobilior tulerit non tn̄ detrahenti multitudini ceſſit: imita-
tuſqꝫ ipſum eſt Affricanus maior:qui non contentus poetam dilexiſſe ſtatuam eiuſdem Ennij ſuo
et maiorum ſuorum ſepulchro imponi iuſſit:vt ſi decertatum de auctoritate fuerit plus pōderis in
Affricano nobilioreqꝫ dixeris ꝙ reliqua populi multitudo poſſit habere. Nec difficulter auertitur
Platonis auctoritas que a Cicerone refertur. Audi que Cicero ſubiunxit:hec eius verba ſunt.
Sed quid poetis iraſcimur virtutis magiſtri philoſophi inuenti ſunt:qui ſummum malum dolorē
dicerent. Atqꝫ ſubinde refert exempla philoſophorum ꝙ multa:qui doctrinam introduxerunt per
niciosam. Qua ergo ratione poetas excludit Plato:eadem philoſophos oportuiſſet expellere.
Quid de theologis dixerim. Quis error in fide non a theologis profectus. Quis arrianam indu-
xit veſaniā. Quis grecos ab eccleſia ſeparauit. Quis bohemos ſeduxit niſi theologi. Romani quō
dam omne medicorum genus ex vrbe pepulerunt:quia multa in his facinora ſunt reperta: poſtmo
dum vero caſtigatis ſontibus innocētes receperunt. Quid oratores. Nonne ait Cicero ciuitates
complurimas propter facundiam malorum hominum funditus fuiſſe deletas. At ſicut nec orato-
res:nec medici:nec theologi:nec philoſophi:omnes propter aliquos malos reſpui debent:ſimiliter
nec vniuerſi poete propter nonnullorum vitia ſunt abhorrendi. Alioquin ⁊ ipſe Plato fuiſſet ex
ciuitate quam formauit eijciendus. Cum ⁊ tragedie deditus fuerit ⁊ carmina eius apud Macro-
bium ferantur:ex quibus conſtat ipſum fuiſſe poetam:nec Cicero in ea ciuitate manſiſſet qui non
ſolum poetarum maximus cultor fuit:ſed libros quoqꝫ tres de ſuis temporibus poetico more car
minibuſqꝫ deſcripſit. Quod ex Boetio videtur obiectum:non tam ſolutionem ꝙ riſum meret.
Quis enī cachinnū retineat:cū damnari poetam a poeta referatur. An non eſt ipſe Boetius vir poe
ticus. Nam ipſa philoſophia que cum eo loquitur:vt plurimum verſibus agit ⁊ fictionibus. Quot
ſunt ibi fabule:quot metroꝝ genera. Similis illi videtur Boetius qui iurabat non eſſe iurandum.
Sed nō hoc Boetio imputamus:magno tum philoſopho tum poete:iſti ſentiunt:ſed aliā illi fuiſ-
ſe mentem exiſtimamus:de qua nunc dicere longum eſſet. Ad hieronymū venio cuius optareꝫ qui
viuunt oēs ſequi veſtigia. Sic enim eloquentia vite ſanctimonia cuncti eſſemus prediti. Quō opus
eſt illum obijcere qui poſtꝙ gentilia ſtudia perluſtratus eſt omnia:tamen demum verberibus affe
ctum ſe dicit:feci me iudice hoc in negocio ſicut in re familiari ꝓuerbiuꝫ eſt florentinorum. Sic illi
aiunt. Cū domum vndiqꝫ oppleueris:tunc vt recte viuas memento. Si caret hic vndiqꝫ poetaruꝫ
dictis:nec verſus eſt vſꝙ eius:qui non tullianum redoleat eloquentiam:ꝙuis ⁊ Ciceronem et ſe-
culares quoſuis codices abnegauerit. Sic de ceteris eccleſie doctoribus dixerim quorum facūdiā
que inuita fuiſſet alioquin illuſtrauere poete. Nec miruꝫ cum doctor chriſtiani exercitus ⁊ orator
inuictus apoſtolus Paulus poetarum volumina perlegerit:quorum verſus in epiſtolis eius in-
ſerti reperiuntur. Nam quod ad Titum ſcribit Hieronymo teſte. Cretenſes ſemper mendaces ma
le beſtie venti pigri:verſiculus eſt Epimenidis poete: alibi quoqꝫ Menandri ſenarium poſuit.
Corrumpunt mores bonos confabulationes male. Ni mirum ſi apud latinum metruꝫ non ſeruet
ad verbum expreſſa tranſlatio. Cum homericus eadem lingua verſus in proſa vix cohereat. Latꝰ
ad diſputandum campus et materia diues. Poſſent infiniti pene adduci:qui literas ſeculares ⁊
preſertim poetas confirmant legendos. Nempe Cyprianus vir eloquentia clarus et martyrio fir-
miano narrante mordetur ꝙ aduerſus Demetrianum ſcribens teſtimonijs vſus ꝓphetarū ⁊ apo

ſtoloꝝ que ille ficta ⁊ commentaria eſſe dicebat. Et non potius philoſophoꝝ ⁊ poetaꝝ: quoꝝ auctoritati ⁊ ethnicus contrarie non poterat. Sed quid opus eſt alios poſt paulũ citare teſtes: aut cui fidem prebebit qui paulo non credit. Sequatur quiſq̃ ſi vult errorem ſuum: nos cum paulo ceteriſq̃ ſanctis ⁊ eruditiſſimis viris poetarum lectionum nedum non vitabimus: ſed amplectendam ceteris modis legibuſq̃ ſuademus.

¶ Quod non omnibus poetis dictis adhibenda eſt mens.

Non eñ poſſim quoſq̃ poetas legi atq̃ his herere totos pueroꝝ principibus aios. Nã cũ pleraq̃ in his amatoria vitioſaq̃ ſint nõ oibus q̃ ab ipſis dr̃ adhibenda eſt mens. Sicut nec theologi nec philoſophi om̃es audiendi ſunt. Sed cum excellentiũ viroꝝ dicta aut facta cõmemorant tunc tota mente moueri ⁊ inflãmari lector debet: maximeq̃ conari vt ipſe talis ſit quales illi fuerũt. Cũ vero improboꝝ hoim mẽtio incidit: fugiẽda eſt illoꝝ imitatio. Audi Baſiliũ ſanctiſſimũ atq̃ peritiſſimũ virum. Nos inq̃t ille laudamꝰ poetas. cũ nõ iurgiã referũt neq̃ cũ ſcurras aut amãtes aut ebrioſos aut dicaces imitãtur. neq̃ cũ diuite menſa cantuq̃ diſſoluto felicitatẽ diffiniũt. Minime vero cũ de diis aliq̃d dicũt ⁊ maxime cũ de illis ita narrãt quaſi plures ſint atq̃ diſcordes: ⁊ paulo plus eadẽ hec dicẽda ſunt ait de ceteris ſcriptoribus: ⁊ tunc maxime cum ad voluptatẽ legũtur. Et iterum: ſed nunc potiſſimũ oratores amplectimur: dum aut virtutẽ extollũt aut vicia effulminãt. In lectionibꝰ igitur poetarum et alioꝝ ſcriptoꝝ imitari apes decebat. Ut eñ ex floribus ceteri nihil ſumunt preter odorem et colorem. Apes vero etiã mella ſciunt inde excerpere. Ita qui nõ ſolũ feſtinitatẽ ſequũtur: verboꝝ aliquẽ fructũ percipere poſſint. Nec inſuper apes oẽs pariter flores adeũt: nec ſi quos adeũt eos totos abſoluunt: ſed eo ablato quod operi ſuo aptũ ſit: reliquũ omne valere ſinunt. Nõ poſſumꝰ facere qui diu. Hieronymi rurſus vtamur teſtimonio vt inde remedium prebere doceamus vnde vulnus fuit inflictũ. Hic cum in epiſtola ad oratorẽ vrbis ſcripta nõ ignoraſſe Paulũ gentiles literas et vſum poetarũ carminibus oſtẽdiſſe: mox ita ſubiũgit. Legant eñ in deutronomio domini voce preceptum mulieris captiue: radendũ caput ſupercilia omneſq̃ pilos ⁊ vngues corporis amputandos eſſe: ſicq̃ eam habendã in coniugio. Mox de ſeipſo ſubiicit. Quid ergo mirũ ſi ⁊ ego ſapientiam ſecularẽ propter eloquij venuſtatẽ ⁊ mẽbroꝝ pulchritudinẽ de ancilla atq̃ captiua iſraelitã facere cupio: ⁊ quicq̃d in ea mortuũ eſt idolatrie: voluptatis: erroris: libidinis: vel preſcindo vel rado. Habes iam formã legendi poetas ⁊ auctores alios. Cũ eñ id ex his exceperis qđ veritati conſentaneum ſit: cetera omnia tranſgredieris: ⁊ velut in roſis legendis ſentes vitabis: ita q̃tum vtiliter ſcriptũ eſt accipiẽs: reliqua q̃ nocere p̃nt declinabis: principio nãq̃ cuiuſuis diſcipline q̃dam illa ſit deſiderare oportet ⁊ ad finem dirigere. Et qm̃ ex hac vita ꝑ virtutem ad meliorem ꝓducimur: virtus aũt q̃multũ a poetis multũ ab hyſtoricis multo etiam magis a philoſophis laudatur eoꝝ verbis maxime inherendum eſt. Nec eñ parꝝ hꝫ vtilitatis conſuetudo quedã ⁊ familiaritas virtutum mẽtibus pueroꝝ ⁊ animis infuſa recentibus cũ valde inherere ſoleant ⁊ pene indebiliter q̃ in tenera etate diſcuntur: vnde Horatius. Quo ſemel imbuta recens ſeruabit odorẽ. Teſta diu. Sic ex lectione veteꝝ ⁊ nouoꝝ qui ſcribunt prudenter authoꝝ duplex te auctoritas comitatur. Nam ⁊ vitam ſtudio virtutum efficies meliorem: ⁊ grammaticã peritiamq̃ ſermonis optimorum ⁊ ornatiſſimorum verboꝝ ⁊ ſententiarum magnã ſuppellectilem tibi cõparabis.

¶ Qui autores quiue poete pueris ſint legendi.

Sed accipe rurſus a nobis aliã regulã ⁊ q̃ ſunt autores tibi legendi dũ puer es noſcito Sunt poete: ſunt hyſtorici: ſunt philoſophi: ſunt oratores. Nã theologos in aliud tempus reſeruamus. Quãuis ⁊ hoꝝ multi ſine ꝑiculo vt poſt dicemꝰ tradi puero poſſunt qui tñ ⁊ ipſi philoſophoꝝ noie ꝯtinẽtur. Nihil eñ eſt qđ ignoratũ philoſophie p̃tereat. In poetis legendũ q̃ tibi credẽdi ſit p̃ceptoris iudiciũ aſſit. Inter heroicos virgilium cunctis preferent: cuius tanta eloquentia tantaq̃ eſt gloria: vt nullius laudibus creſcere nullius vituperatione minui poſſit. Apud quẽ dicendi ſingula gña q̃ quattuor eſſe putanꝭ breue: copioſum: ſiccũ ⁊ floridũ ſtudioſus lector inueniet. Lucanus grandis author hyſtorie: ⁊ Statiꝰ admodum limitatus p̃teriẽ iri debent. Ouidius vbiq̃ triſtis vbiq̃ dulcis eſt: in pleriſq̃ tñ locis nimiũ laſciuus p̃clariſſimũ tñ opus eſꝰ: cui methamorphoſeos nomẽ indidit ꝓpter fabulaꝝ peritiã quas noſcere nõ potui fructus etiam nullo pacto poſtergandũ eſt. Ceteri q̃ carmine ſcribunt heroico remotiſſimi ab his ſunt: verſificatoreſq̃ magis q̃ poetaꝝ noie ſunt appellandi claudianũ ⁊ qui argonauticum ſcripſit minime contendẽdos iudicauerim. Satyri apud nos hodie tñ tres inueniunꝭ: Horatius Iuuenalis Perſius poteſt ⁊ Marcialis coquus ſatyrus videri: ſed carmẽ ſatyre legem

preteriit. Horatius vir fuit multe eloquẽtie: doctrine virgilio par: minor vtilis eſt vbicꝫ ſiue odas
ſiue poetriam ſiue ſermones ſiue epiſtolas legeris. Sunt tñ in eo quedam que tibi nec legere vo-
luerim nec interpretari. Iuuenalis altoratis ingenio pleracꝫ nimis licenter locutus eſt. In aliq̃
bus aũt ſatyris tam religioſum ſe prebuit vt noſtre fidei doctoribus in nullo ledere iudicaẽ. Per
ſius nimis obſcurus eſt vtilis tamen. Martialis pernicioſus q̃uis floridus ⁊ ornatus: ita tamen
ſpinis denſus eſt vt legi roſas abſcꝫ punctione non ſinat. Elegiam qui ſcribunt omnes puero ne-
gari debẽt: nimiũ eñ ſunt molles. Tibullus ꝑpertius catullus ⁊ q̃ tranſlata eſt apud nos ſapho:
raro nãcꝫ nõ amatoria ſcribũt: deſertoſcꝫ cõquerunẽ amores. Amoueantur igiẽ aut ad firm⁹ eta-
tis robur reſeruentur. Comodi plurimũ cõferre ad eloquentiã poſſunt cũ per oẽs ꝑſonas et affe-
ctus eſſent. Ex iſto genere tñ duos habemus plautũ atcꝫ terentiũ. Tragedie quocꝫ ꝑutiles ſunt:
ſed latinũ hodie ꝑter ſenecã (q̃ fuit magni ſenece nepos) nullũ habemus niſi gregorium corario ve
netum q̃ mẽneterei fabulã que apud ouidium habetur in tragediam vertit. Cũcꝫ in oratione gra
uitas ⁊ elegantia requiratur: illam in tragedijs hanc in comedijs reperies. Animaduertere tamẽ
preceptorem opꝫ: dum tibi comedos tragedoſcꝫ legit ne quid vitij perſuadere videatur. Sed ꝑſo-
nas que loquũtur ⁊ affectus qui ſequuntur conſiderari ponderaricꝫ iubeat.

¶ Qui oratores legi debent ⁊ ꝙ Cicero pre omnibus.

ORatorꝫ qui legi pñt maxima turba eſt ſed oĩm candidiſſimus eſt Cicero q̃ iocun
dus incipiẽtibus ⁊ aptus eſt ſatis. Nec ꝓdeſſe tñ ſed etiã amari põt. Cuiuſcꝫ
de officijs libris tibi nedũ vtiles verꝫ neceſſariũ arbitror. Scripſit ⁊ ambroſius
ad eius imitationẽ de officijs non deſpiciendũ opus qḋ cũ illo legendũ aptiſſi-
me putauerim vt q̃ fidei noſtre ex Cicerone non cõſonant ex ambroſio moderã-
men accipiant. Sunt opa lactantij limatiſſima: Nihil hieronymi nõ ex politum.
Auguſtini ſunt emẽdatiſſimi libri. Gregorio vti non inutiliter potes. Noſtri tẽ
poris leonardi aretini Guarini veroneſi. Pogij florẽtini Ambroſij monachi camaldneſi: volumia
terſa ſunt: legẽtibuſcꝫ fructifera. Sunt ⁊ hyſtorici legendi pueris. Liuius atcꝫ Saluſtius q̃uis ad
eorꝫ intelligentiã ꝑfectu ſit opus. Iuſtinus ⁊ Quintus curtius ⁊ quem ꝗ̃ Petrus Paulus trãſtu
lit arrianus: in q̃bus vt non fabuloſa ſunt. Alexandri geſta ꝑcurri debebunt: q̃bus adiungi Vale-
rius hyſtoricus ⁊ philoſophus ſimul nõ indignus. Suetonius puero nõ eſt cõmittendus. Ex gene
ſi qꝫ ex regũ libris: ex machabeis: ex iudith: eſdra: heſter: ex euangelijs: ex actibus apſorꝫ hyſtorie
non ſine magno fructu recipiũtur: Hyſtoria nãcꝫ vt dicit Cicero eſt teſtis tẽporꝫ: lux veritatis ma-
giſtra vite: nuncia vetuſtatis: vtiliſſimũ ergo eſt hyſtoricos cõplures noſſe: atcꝫ in his ſe exercere:
ut aliorꝫ exemplo vel vtilia ſequi vel noxia vitare ſcias. Non tamen vſcꝫ ad ſupuacuum laborem te
volumus occupari: ſed receptas aut a claris authoribus memoratas: ſatis eſt hyſtorias didiciſſe.
Nullo aũt pacto vel bohemorꝫ hyſtorias vel hungarorꝫ atcꝫ his ſimiles ſi me penes auctoritas fue
rit tradi puero ꝑmiſerim. Sunt eñ ab indoctis ſcripte: multas ineptias continent: multa menda-
cia: nullas ſententias: nullos ornatus. Naꝫ qḋ ait Plinius nullus liber eſt tam malus: ex quo nõ
poſſit aliquid vtilitatis excerpi: ac ꝓpterea ſcriptorꝫ genera q̃uis lectioni cõmittere videanẽ: non
ad pueros referri ſed ad viros iam doctos dꝫ. Pueri nãcꝫ niſi ab initio rebus optimis imbuanẽ:
ingenia deprauant. Nec pñt verꝫ adipiſci iudicium. Tñcꝫ de ſcda parte grãmatice ſatis dictuꝫ eſſe
putato. Sed tñ pueris hos authores non ingeri ſimul: necꝫ oẽs tibi de neceſſitate audiendos nos
arbitrari ⁊ omni curãdũ ſtudio duximus ne cumulatio laboris nimiũ odioſas tibi lr̃as reddat.

Quod reges et principes erudiri debent in ſcribendo.

TErtiam grammatice partꝫ ſuperius ĩ orthographia dictũ eſt contineri doctrina be-
ne ſcribendi: leuiuſcula res fortaſſe videbitur: ſi tibi de hac quocꝫ parte precepta tra-
diderim quaſi ridiculum ſit. Regem ſcribendis ſe literis occupare: benecꝫ ſcribere ac
velociter ac honeſtius vero negligi ſoleat. Sed non eſt aliuꝫ hanc etiam regi puero tra
di partem que ad cognitionem et intelligentiam authorum non parum luminis ꝓbet.
Veteres quidem ceſares relatum eſt complures ſcribendi aperitiſſimos extitiſſe. Maximus põ-
tifex qui nunc romane preſidet eccleſie. Nicolaus quintus ornatiſſime ſcribit. Et anteceſſoris ſui
ſimilis virtus fuit Eugenij quarti. Nec patruelis tui glorioſiſſimi principis ceſaris Frederici ſcri-
ptionem quiſq̃ reprehendent. Quamuis enim raro principem ſcribere oportent: cauendum tamẽ
eſt dum ſcribit: ne muſcarum lituras ſed margaritas potius pingere videatur. Que res alphonſi
maximi et aliquando excellentiſſimi reges laudes non nihil obnubilat dum literis que de curia
ſcribuntur ſuum proprium nomen adijciens ſerpentes figuret an literas ignoratur. Quod vitiuꝫ
vt tibi deſit: aſpice que circa orthographiam monemus. In tenui labor eſt Virgilius ait non
gloria.

¶ De forma literarum ſeruanda in ſcribendo.

Orthographiam in duas diuidimus partes: altera eſt vt diſcide: altera vt recte ſcribas. In primo videndum eſt vt elementa in ſuis caracteribus affingantur vt neq; macra ſint neq; corpulenta: vt que rotunda que quadrata que oblonga: que retorta ſunt ſuam formam cuſtodiant. Et hic quoq; duplex modus eſt: alter modernus: alter antiquus: vetuſta tñ forma literarum legibilior eſt mundior: caſtior ac grecis a quibus originem duxit ꝓpinquior. Quẽcũq; modum ſequi puer voluerit in eo neceſſarium eſt exemplum dari ſibi pulcherrimum atq; emendatiſſimũ. Optima nãq; ſemper ad imitandum debent. Que ſi non poſſumus attingere huc tñ ꝓſtant ne cum vitiis deſpiciamur. Prouidendum quoq; nõ inutiliter fuerit: vt verſus ad ſcribẽdũ aſſumpti ſniãs habeant non ocioſas nec noĩa barbara contineant: ſed honeſtum aliquid moneãt: ex claris electa poetis ⁊ authoribus fama celebribus vt ſic puer quaſi per ludum philoſophari diſcat et ſcribere. In ſecunda parte q̃ rectam ſcripturam intuetur plures traduntur regule: noſcende ſunt vocales: conſonantes: mute: liquide, ⁊ duplices litere. Conſideranda ſunt verba ſimplicia quibus ſignẽtur elementis: vt cõpoſitorum ſimul obſeruatio fiat. Sed hoc quoq; multam patitur exceptionem: pleriſq; fiunt ⁊ in declinationibus ⁊ in compoſitionibus nedum literarum: verumetiam ſyllabarum mutationes. Uerba vero ſimplicia quibus ſcribenda ſint literis: vſu magis q̃ regula diſcimus. In qua re magnum ꝓbet adiumamen lectio poetarum. In quibus menſurari verſus breues aut lõgas ſyllabas demonſtrantes: aut duplicari literas aut detrahi iubent. Hac ratione perdoctum eſt oppida .p. litera duplicata ſcribi oportere: quia poete longam eius primam ſyllabam ponunt: vt eſt illud Uirgilij. Tot congeſta manu preruptis oppida ſaxa. Breuis enim prior ſyllaba fuiſſet ſi vnũ tantum .p. ſibi retinuiſſet vt eſt oportet. Opportunus autem q̃uis ab eo deſcẽdat duplicare .p. voluit ſicut vſus doctorum manifeſtat. Regule vero que de mutatione literarum tradi ſolet: compoſitionem plerunq; reſpiciunt que cum prepoſitionibus fieri ſolet. Expedit ergo noſſe: quomodo ad ꝓpoſitio cum diuerſis dictionibus componatur et aliquando .d. mutat in ſequentem literam a qua dictio incipit cui iungitur: vt curro: accurro: fero: affero: gero: aggero: ludo: alludo: nuncio: annuncio: porto: apporto: rideo: arrideo: ſurgo: aſſurgo: tollo: attollo. De ceteris compoſitionibus q̃ cum dictionibus fiunt ab his literis incipientibus .ſ. cum ad propoſitione componantur: autem perdit vt aperio ex ad et perio: agnitus: aſpectus: aſcendo: aſto: aſcribo: aſtruo quod vbiq; ſeruandũ eſt quãdo dictioni iungitur ad que .a.g.n.ſ.p.ſ.t. ſiue qua conſonãte incipit. In ceteris vero immutata .d. manebit: vt adhibeo: adhereo: aduoco acquiro non vt pleriq; volunt acquiro. In quo fortitã hodie conſuetudo rationem vicerit. Ad et ſum quando ſimul componuntur: ſunt qui adſum ⁊ qui aſſum ſcribunt: ⁊ tam docti hinc atq; inde ſunt: vt in vtramq; partem videri poſſit valere conſuetudinem. Abſum ⁊ apſum: obtimus ⁊ optimus: vt Quintiliano placet ſcribi poteſt: quia .b.⁊.p. ſonũ cognatum habent. Preteritum vero verbi abſum et affui reperitur ſcriptum ⁊ abfui: ſed hoc rationi magis congruit. Ab autem prepoſitio non conſueuit .b. perdere cum quacunq; dictione ſocieẗ: vt abdo: abitio: abero: abripio. Quod ſi .b. mutatur in conſonantem ſequentem ex ad potius q̃ ex ab facta copulatio videtur. Amitto tamen non abmitto ſcribere conſuetum eſt: ⁊ abſporto .ſ. interpoſito figuratur cum ſit ex ab ⁊ porto.

¶ Quõ conſonãtes geminari poſſunt et litere mutari.

Dicere autem oportet ſcriptorem nullam conſonantem geminari poſſe ſi ſequatur aut precedat conſona niſi .l. fuerit ante .r. que ſequitur aut precedit: vt affluo: affringo: ſuffragor: non dicimus tranſſumo q̃uis ex trans et ſummo compoſitum ſit. Poſſunt tñ tres cõſonantes inuicem concurrere ſi nulla geminatur vt obſcenus ſtrutio ſextus. Nam .x. duarum conſonantium vim tenet c.s. ſimul .g.s. Ex prepoſitio q̃ñ dictionibus adiungitur ab .ſ. incipientibus: non patitur .s. ſimul cõcurrere ſed abijcit illam: vt exurgo: exigo: exanguis: extinctus. At ſi cũ dictione cõponatur ab .f. incipiente .x. mutabit in .f. vt effugio: effero: effrigo. In ceteris nec mutat nec mutatur: vt excurro: exq̃ro: expello: extẽdo: exler. Nec alia repitur ab .l. dictio inchoans que cum ex cõponatur. E vero prepoſitio pleriſq; dictionibus adiungitur: ad quas ex componi non poteſt: vt ſi dictionis prior litera .d. fuerit: vt educo vel ꝓſona vt euoca: euacuo: euebo: vel .l. vt eluo: vel .n. vt enitor: vel .m. vt emineo: vel .r. vt eruo: nec geminatur quouiſmodo tales conſonantes: q̃uis ejicio per duplex .ij. ſcribatur: quia ſecundum .i. vocalis eſt nõ cõſona: ſeruatq; verbũ ejicio ꝑ totã declinationem .i. duplex vnum ſez cõſonans ⁊ aliud vocale niſi cum .e. litera ſequitur vt eieci. In proſa quoq; verba queuis a iacio venientia per duplex .ij. ſcribi debent: vt efficio: obijcio: reijcio: abijcio. In carmine vero aduertendũ eſt: an longa ſit an breuis prior ſyllaba ſi longa eſt duplicatur ſi breuis ſimplex erit. Quiſq; enim horum verborum vſus

apud Uirgilium reperitur. Titire paſcentes a flumine reijce capellas. Nec eſt in quinto pede p•
celeumaticus vt quibuſdā viſum eſt. Ouidius. Quid mihi liuor edax ignauos obijcis ānos Apud
ſtatium. Pectora qꝫ inerſis/obijcit fumantia muris. Et iterū. Fōtibus intētos abijcit mōſtra tqꝫ
cruorem. Atqꝫ alibi. Abijcit rectorem culmine ſummo. Conijcio quoqꝫ per duplex i ſcribi Quītilia
no placet i ⁊ cō q̄n cōponunt̄ cū dictionibus ab l vel m incipientibus n in ſequentem mutat literas
⁊ geminant: vt ludo: illudo: colludo: ruo: corruo: immuto: cōmuto: immuto eſt aūt cō ꝑpoſitio inſe•
parabilis q̄ nō inuenit̄ niſi in cōpoſitione: ⁊ q̄n dictioni ſociatur q̄ vocalem vel aſpirationem hꝫ in
principio ammittit n: vt cohereo coherceo: cohortor: fallitꝫ in' hoc verbo comedo: cōpoſito ex con et
edo: vbi ꝓpter conſonantiam meliorem non abijcitur n ſed cōmutatur in m.

Quō varient̄ littere et detinent̄ dictiōes a ſupinis et ꝑpoſitionib⁹.

Sub ⁊ ob ſi dictionibus iuncte fuerint ab. r. p. c. g. f. vel. m. incipientibus in ſeq̄n
tem conſonantē. b. mutari ꝯſueuerunt: geminationēqꝫ facere: vt ſuccurro: occurro
occido: ſuccido: ſuccūbo: occumbo: ſuccino: occino: ſufficio: officio: ſuggero: ſum
mitto: ommuteſco: ſuppono: oppono: ſurripio Ab his tñ excipiende ſunt: anfe•
ro: aufugio in quibus b mutatur in v. Item abrogo: abrado: abrodo: in quibus
manet integra. Sub ſi verbo quatio adiungatur. b. mutatur in. c. fitqꝫ ſucqua•
tio. Item omitto non ommitto vel obmitto ſcribendum eſt. Operio tertius paſſi
uum operio: ſimplicis. p. ſcriptione cōtentatur. Opperior deponens. pp. duplex requirit. Opinor
opinio: opitulor: opulentus vnum. p. depoſuit. Ob quoqꝫ nonnunq̄. r. ſequentem non mutatur eu
phonie cauſa vt obruo: obrepo: obripio. Obſcurus ex ob ⁊ cura confectum non mutat. b. ſed ꝓpter
conſonantiam acceſſit. ſ. Sic ⁊ in obſceno fit ex ob ⁊ ceno cōpoſito Si vero ob ⁊ ſub cum alijs q̄
vt premiſſum eſt dictionibus componuntur: incōmulſas. b. reſeruant literam: vt ſubbo ⁊ obdo dis.
quoqꝫ ⁊ di prepoſitiones inſeparabiles in ſolis compoſitionibus reperiuntur: dis quidem cum di•
ctionibus. a. b. c. p. f. t. l. conſonante: vel. ſ. componi poteſt: vt diſcerno: ex dis ⁊ cerno: diſpono: diſtra
ho: diſiungo: diſſuo: ſeruaturqꝫ ſententie mutatione. ſ. verbo diffūndo mutatur in f ⁊ geminatur: ſi
cut ⁊ in differo ⁊ diffido: diminuo quoqꝫ ex his ⁊ minuo: ſed variatur. ſ. in. m. que duplicatur. Neqꝫ
pōt cum hiſce verbis ſic incipientibus di componi niſi cūꝫ minuo: ⁊ tunc ſimplici. m. ſcribitur dimi
nuo. Cum ceteris di ſepius q̄ dis copulatur: vt diduco: diluo: dinumero. digradio: diripio. Trans
ꝑpoſitio compoſita cum dictionibus. a. b. d. m vel. l. conſonante principiū habentibus n ⁊. s amit
tit: vt traduco: traho: traijcio. Inuenitur tñ ⁊ integra vt tranſmigro ⁊ tranſduco: q̄ videri pñt nō
eſſe cōpoſita. n. litera neqꝫ ante. b. neqꝫ ante. m. neqꝫ ante. p. locari poteſt: ſiue cōpoſita dictis fue•
rit: ſiue ſimplex: vt ſumma per duplex. m. Rombus: Pompeius: communis: immunis: cōbibo: com
puto: imputo. In cōpoſitis quoqꝫ per figuram themeſim diuiſis vt cunq̄ prudens nunq̄ potens
v̄ ius doctorum habet vt. n: ponatur loco. n. q̄uis videri poſſet ad ſuam naturam in prepoſitiōe re•
uerſam que dum ſeparata eſt q̄q̄ ſequens dictio ſupradictas in principio literas habeat nō mutā
tur: vt in binis in pontificio in magiſtratu. Contra vero fit. vt. f e. d. q. s. t. in ſimplicibus ac compo
ſitis dictionibus iuxta ſe perire non ſumant. m. vt tonſus: linquo: cancer: mendax: centum: anfract⁹
quēcūqꝫ: quicunqꝫ: tantumdem: idemtidem. In grecis quoqꝫ dictionibus q̄. p. ph. figurant̄ idē
ſeruandum eſt. Sed ſcribi. m. pronunciari. n. peritiores volunt pamphilus nympha. Circum prepo
tio quando componitur cum dictione a vocali incipiente integram ſeruat. m. vt circumeo ſcribatur
pronuncietur circueo. Cum prepoſitio per. c. n. m. ſcribi debet. Atſi aduerbium temporis fuit per. q.
v. o. m. vt Quintiliano viſum eſt. Uerum ⁊ quondam non condam ſcribi. Gaium gneum figurare.
Gaium gneum pronunciate vetuſti moris fuit. Et ſunt qui hoc etiam ſeruant docti viri ⁊ vetuſta•
tis amores. Ex quo fit vt non ſemper vocis verum depoſitum reddant litere: ſed alterius altera ſo
num nonnunq̄ exhibet: vt amantium et amentum per. t. ſcribamus quod ſonum. c. proferamus Li
tum tamen et vitium qui ſunt litis et vitis genitiui plurales non mutant vocem: ne licium h. vicinꝫ
vitij putentur. Econuerſo ſecundum Quintilianūꝫ Gaium mulierem ſignificat. ſed. c. virum. Idē
Quintilianus quicquid ſcribendum cenſuit. Uictorinus quicquid quaſi diuiſum ſit ⁊ repetitum
quid: quod Caſparino pergameſi magis placuit. Iddirco non iccirco docti ſcribunt quaſi nil aliud
ſit q̄ circa id. Quicq̄ tamen ſcribitur homo quicq̄ ⁊ inde nequicq̄. Sepe etiam contingere ſolet q̄
c. in. g. mutetur: vt in dictionibus numerorum ſi precceſſerint. n. vt quadringenti ac ſi precedit. n. p•
ſeuerat immobilis. c. vt trecenti ducenti. Interponuntur et aliquando litere vt ſonus melior ſiat
c. vt ſic vbi ex ſi et vbi. t. vt idemtidem ex idem. p. vt emptum quod ab emi venit. b. vt ambo ex
particula. m. imperfecta et eo. ſ. vt obſcurus ab ob et cura. l. vt obliquus ex ob et equus r. vt diri•
mo ex di ⁊ emo. v. conſonās vt bonis ex bos nominatiuo. k. litera inutilis eſt Quintiliano teſte cūꝫ
in omnibus loco ſui. c. ſit. Uſus tamē habet vt Karolus: karole per. k. nō. c. ſcribantur. Et quoniā
orthographia multum conſuetudini ſeruit: non eſt ab illa recedendum cum non ſcribendi ſolum

ſed loquendi quoq; atq; viuendi modum: q̄ boni doctiq; viri conſtituant: magiſtram habere con ſuetudinem decet. Aduerbium interrogandi cur ꝑ c pōt ꝙ q ſcribi: ſed cum q duplex v deſiderat vt quur. Grece dictiones que ab r. principium ſumunt aſpirari debēt. vt rector: rhodus rhadamā cus. aſpirantur quoq; rhenus rodanus. Priſcis namq; tēporibus tā germanis q̄ galli greci litteris vtebantur: et a grecis hec flumina nomina habent.

De aſpiratione.

Quia vero de aſpiratione mentio intercеſſit: proſequemur latius hanc partem. Omnia que ab ypſo deſcendunt aſpiranda ſunt in principio ꝛ ꝑ y. ꝛ vnum p ſcribenda: vt hyperbole hyperborëus: hypoteca. Similiter que ab ypos veniunt aſpirationem habent: ſed per latinum i ꝛ p duplex ſcribātur: vt hippocentaurus: hippomanes: hippodamia: hippolites. Atſi hippus in finem cōpoſitionis cadit aſpirationem amittit: cetera ſeruant: vt philippus qđ eſt a philos ꝛ amor: ꝛ hippus equus quaſi amator equorum. Hipo vero greca ꝑpoſito eſt que apud nos ſubſignificat. Apud latinos nulla conſona aſpirat. Seruius tamen excipit pulcher. Antiqui quoq; ſepulchrum aſpirabant. Inchoa ꝛ inchoo aſpiratum inuenitur: quia papias ex greco deriuatum putat. Seruius latinum eſſe contendit. Michi ꝛ mihi. Nihil ꝛ non nibil ſcribendum ratio ſuadet cum c nuſq̄ aſpiretur q̄ in pulchro: ꝛ vt quidam volunt in inchoo, ꝛ ſepulchro. Quattuor preterea ſunt conſonantes q̄ noſtro more in grecis vocabulis aſpirant. c. p. r. t. vt chremes phs rhetor: thraſo. Que ab archos veniunt oīa aſpirant: vt archidyaconus: archipresbyter: architriclinus: archiepūs: patriarcha: monarcha. Similiter que a cyros veniunt vt chiromācia: chiromanticus chirotecta: chirologia: que decorquent ad nos ex grecis dictiōibus in quibus f ſonare videt ꝑ ph. ſcribēde ſunt: vt phebus phetō pharus orpheus. Excipitur filius ꝛ fama que licet a grecis dicta ſint ꝑ f tamen ſcribūtur. Dicitur eni filius a philos. i. amator: vel a philos quod ē amor: ꝛ fere grecum eſt ꝛ in prima ſyllaba nihil a greco differt: ac prima ꝑſona dicunt filii fero ſeit. Et fama ex phim greco verbo qđ eſt dico: qꝛ ex multorum dictis ſiue in ſermonibus oritur fama. Quecūq; veniūt ab ether ꝛ ethra ꝛ ethereus: aut ab ethus: vt ethica ꝛ ethicus: aut ab orthos vt orthographi orthographus: aut a theca vt bibliotheca cyrotheca: aut a theos vt theologus theologia: aut a theſis vt ſintheſis hippotheſis p t ſcribi et aſpirari debent

Contra vero que a protos anticato metaq; veniunt prothomartyr protonotarius antithoeſis anticato catologos methamorphoſeos methaplaſmus.

Greca nunq̄ tranſit in conſonantem atq; idcirco decipiūt qui ieſus hieruſalem hieremiamq; ſcribunt. Quāuis eni aliena ſunt verba nr̄o tn̄ i nō alienū volūt. Inter m ꝛ n nulla ratio patit locari p maleq; a mltis ſcribit colūna: tyrānus cōtēno: authumnus. Atſinus vero ſcribendū eſt p nō indiget. Sic ſomniū ſomnus amnis omnis ſolēnes ſummum. Mneſteus apud Virgilium m ante n in principio ſeruat. At cōtempſi contemptū: prompſi promptū: dēpſi dēptū. Carpſi carptū: emi emptū: cōpſi cōptum. pro retinent Peſſimus per duplex ſſ non per x ſcribi debet: cū ſuplatiua in ſſimus nulla niſi maximus et proximus terminentur. Moralia ſiue imitātia verba tā ꝑ ſſ duplicatū vt patriſſo matriſſo fratriſſo: q̄ per z ſcribi poſſunt. Patrizo matrizo fratrizo. Nitor niteris verbū qn̄ ad conatū corporis refert per x nixus. Ad animam vero relatum niſus per vnicum ſ preteritū format. At iſta tibi de generalioribus orthographie regulis ſcripſiſſe ſufficiat. Quod reliquū eſt de ſingulis vocabulorꝫ ſcriptionibus ex autoribus frequenti lectione ipſe tibi vſus miniſtrabit.

Quod pueri docendi ſunt in rhetorica et dyaletica.

Inter grāmatice ſtudia ſolent ꝛ rhetorice precepta monſtrari. Nam ꝛ dū legūtur oratores ꝛ poete: ipſius vir rhetorice panditur. Sunt eni ſcolares ſunt ornat⁹ ſunt ſententie: vituperantur: laudanturq; homines. Alliunt iudicia ſuaſiones Nulla rhetorice pars eſt i poetis atq; hiſtoricis nō exculta. Sꝫ i his vſus eſt. Regule apō oratores traduntur. Ciceronē potiſſimū atq; Quintilianū eſt ꝛ Ariſtotelis rhetorica hoc nr̄o ſeculo in latinū traſlata admodū vtilis. In his te exercebis ceteros fugito: q̄ ſeducere magis q̄ docere videri poſſunt. Sicut is qui nuper apud Viennaꝫ nouam rhetoricam edidit in qua tametſi plurima ex Cicerone que ſunt vera atq; vtilia commiſcuit: deprauatis tamen exemplis ꝛ verbis fecit: vt nec vtilia ſint nec vera que docet. fugiēdus eſt hic: ꝛ abhorrendi ſiqui ſunt ei ſimiles. Et in fonte ſiuti it potius q̄ in riuo potandū. Erūt ergo tibi nōnulla artis rhetorice tradenda precepta: ex probatis ꝛ fama cultis autoribus recepta vt ſcias oratoris offi

clum qđ ſit:τ orationis partes inuenire diſponere eloqui memorari ꝓnunciareq; rite poſſis. At
q: te nō tā bonum oratorē q̄ perfectum regē deſideramus:nō exigimus a te ciceronis:aut demo-
ſtenis eloquentiā:optaremus tñ te illa fore ornatū:plurimū nāq; tibi τ ſplendoris et vtilitatis af
ferrent. Sed qm̄ multa ſunt que neceſſario imminent regibus ediſcenda:ne alterum obſit alteri:
ſatis erit regi facundia mediocris. Verū cum inter p̄cepta rethorice ſilere dyaletica non conſue-
uerit. Sunt eñ quodāmodo inter ſe cōuertibiles. Nam τ ambe tum querere:tū rōnem reddere τ
defendere τ accuſare conant̄. Non ab re fuerit regem puerū dyaleticis initiari preceptionibus
atq; ita doceri vt logice quā differendi diligentē rōnem. Cicero diffinit cognitis partibus τ diffi-
nire τ partiri τ colligere ſciat. Colligendiq; facultatem triplici diuerſitate tractari nō ignorat:q:
vel veris ac neceſſarijs vel tñ probabilibus aut apertiſſime falſis argumētationibus diſputatio
decurrit. Non tñ in hac re quoſdam vienne magiſtros imitatione dignos dixerim. Nimis enim
multum tp̄is in ſophiſticis et cauilloſis exponunt argumentis:vt apud eos logice ſtudium nō vti
litate:ſed morte terminetur. Ob quam rem nō probat inofficioſi heremnm ſuppliciū neq; ſextū
Pompeium Cicero qui nimis magnā nimiſq; multā operationē in geometrica poſuerūt. Neq;
qui ſe totos dyaleticis ac iure ciuili dederunt. Quāuis enī artes huiuſmodi in veri inueſtigatiōe
verſantur:earum tñ ſtudio a rebus gerendis abduci contra officiū eſt:q: virtutis oīs laus vt ille
dicit in actione conſiſtit:fugienda eſt oīs artis ſupuacua imitatione:que licet nihil mali videatur
habere vacuū tñ laborem depoſcit:τ ab vtili negocio detrahit. Qualis fuit illius qui teſte. Quin-
tiliano grana ciceris ex ſpacio diſtante miſſa in agrum cōtinuo τ ſine fruſtratione inſerebat quē
cum ſpectaſſet Alexander donaſſe eum dicitur eiuſdem leguminis modio: q̄ quidem primum fuit
illo tempore digniſſimum.

¶ An puero regi muſica ſit committenda.

Queri poteſt an muſice regi puero ſit doctrina tradenda:cū vel parū vl' nihil ad rē
publicā gubernandā videatur afferre. Neroni probro dictū eſt τ Auguſto:q: mu-
ſicam nimis ſtudio ſe ſectentur. Et auguſtus quidem correptus abſtinuit. Nero
peramplius inſecutus eſt artem. Cum pſaltem quendam Philippus macedo in
ter cenandum vellet emendare:ac depulſandis cordis cū eo differere:ait pſaltes
Superi id abs te mali res auertāt:vt hec q̄ ego melius teneas ipſe. Contra The
miſtocles dux grecie:dum in conuiuio recuſaſſet lyram:habitꝰ eſt indoctior. Socrates phorū fons
inſtrui lyra non verebatur in ſenio nāq; indoctus a muſis atq; a grecis abeſſe verbū fuit. Exerci
tus lacedemoniorū muſicis inſtructus modulationibus victoriā reportauit. Mecenas ſuoꝝ tēporū
orator precipuus ꝯſonantē ſibi muſicā ꝯſonare volebat. Quid dauid:nōne huius artis peritꝰ fuit
ꝯcentuq; lyre laboranti Saulī ſubuenire ſolebat. Hanc certe doctrinam ligurgus quoq; commē
dauit:q̄ ſuis leges lacedemonijs duriſſimas dederit. Hinc apud veteres moris fuit ī conuiuijs:vt
laudes heroꝝum atq; deoꝝ ad citharā cantarentur. Quid ioppas ille virgilianus:nōne canit errā
tem lunam ſoliſq; labores. Et Cicero quibus confirmat autor eminētiſſimus muſicū eſſe:cū diui-
narū rerum cognitionem cunctam. Quid nos in tanta rerum varietate dicemus:cum alij ſuadeat
hanc diſciplinā:alij diſſuadeat. Sed certe nō ars deſpicitur:neq; illius reprehenditur vſus:ſed ni
mius vſus excludendus eſt. Non eſſet huius diſcipline mediocris fugiēda cognitio: ſi preceptores
non vicioſi reperirentur. Plurimū nāq; ſpiritus reficit τ ad tolerantiā laboris: exhilarat mentes
nō imoderat̄ neq; laſciuus muſicoꝝ cōtētus. Hic pythagoricis mos fuit:τ cū irēt cubatū τ cū ma
ne ſurgerent ſiquid triſticie foret:vt lyra ſuauiter concrepante diluerent. Artis autem huiꝰ reper
torem alij Pythagorā:alij Moyſen:alij Tubal predicāt. Sed miror ego de Pythagora fuiſſe gē
tilium opionem:cū nemo poetarum non Orpheum muſice peritiſſimū referat: qui Pythagorā
non annis ſed ſeculis anteceſſit.

¶ An iuuenibus tradenda ſit geometrica et ariſmetica.

SSt τ geometrica teneris etatibus oſtendenda. Nam τ ingenium acuit et ani
mum ad percipiendum celerem reddit. Hec τ ariſmeticam ſecum trahit cū ſit
in numeros τ formas diuiſa. Et numerorum quidem noticiā etiam regibus ne
ceſſariam nemo negauerit. Itaq; ſimul geometriā τ ariſmeticā puerum inſe-
ctari regē nō dedecet. Quod ſi quis geometriā duxerit contēnendā:ſyracuſa-
noꝝ vocibus obrui pōt q̄ ꝯtra Marcellū:vbi machinas admouētē vnius Achi-
menidis ingenio τ geometrie viribꝰ obſidionē protrahere lōgius potuerūt. Eſt
p̄terea in ea multū eruditiōis:multūq; cautiōis affert:cū ſepius ea q̄ dyaletice concedenda vidē
tur:ars hec minime concedat. Nam quis ita proponenti non credat:quoꝝ locoꝝ extreme linee eā
dem menſurā colligunt:eoꝝ ſpaciū quoq; quod his lineis continetur par ſit neceſſe eſt. Ad id fal-
ſum eſt. Naꝫ primum refert cuius ſit forme illius circuitus. Reprehenſi quoq; ſunt a geometricis

vt refert. Quintiliani hyſtoris: qui magnitudinē inſularum ſatis magnificari nauigatiōis ambitu crediderūt. Nā vt queq; forma ꝑfectiſſima eſt: ita ꝛ capaciſſima eſt. Ideoq; illa circuncurrens linea ſi efficat orbem: amplius ſpaciū cōplectetur ꝙ ſi quadratū paribus horis reddat. Rurſus quadrata triangulis: ꝛ triangula plus ſpacij equis lateribus ꝙ inequalibus continebunt. In collibꝰ autem et vallibus etiam imperito pꝫ plus eſſe ſoli ꝙ ſoli celi iugeri menſuram ducentos et quadraginta longitudinis pedes eſſe dimido ꝙ in latitudinem patere notiſſimū eſt: ꝛ quis ſit circuitus ꝛ ꝗtū campi claudet expeditum colligere. Sed tenteni ꝛ actocem in quāq; partem pedes idē ſpaciū terminant: ſed multo amplius claudūt. Quelibet vtilia captu ſint atq; delectabilia nimiū tamen impendi temporis hiſce artibus non ſuaſerim: quia et ſi ſunt per illas tranſeuntibus vtiles diutius tamen circa eas noxie fieri poſſunt.

¶ An puer in aſtronomia ſit inſtituendus et rex precipue.

NEc aſtronomie moderata lectio regi puero negari debet: que celos oſtendit et archana ſuperū mortalibus pandit. Huius noticia magnis ſepe ducibꝰ adiumēto decoriq; fuit. Pericles athenienſis cum ſolis obſcurationem territi milites cēnt: meditarēturq; fugā: redditis eꝰ rei cāis exercitū retinuit ꝛ victor euaſit. Gayus q; Sulpiciꝰ cū in exercitu Lucij pauli ꝓpter lune defectionē militū animi: velut ꝓdigio diuinitꝰ facto terrerētur: naturali rōne monſtrata ſecuros reddidit aīos. Nec dyron ſyracuſanus cū ad delendā dionſij tyrānidē veniſſet: q; platonis diſcipulus fuerat ꝛ aſtronomie peritꝰ tali caſu territus eſt. Qđ ſi Niceas in ſicilia ſveniens non eodem cōſiſus metu pulcherrimū ꝓ athenienſium exercitum perdidiſſet. Imbuendus eſt igitur ꝛ hac doctrina puer ſine qua neq; poete plenius intelligi poſſunt. Semꝑ autem cauendum eſt: ne ſic vni iungamur arti vt reliquas deſeramus. Nene naturalibus inherentes ſtudijs ac contemplationibus eorum que moralia ſunt poſtponamus ꝛ rebus abducamur agendis. Queret aliquis forſitan quo pacto diſcenda ſunt hec: ꝛ an tradi ꝛ percipi ſimul poſſunt. Negabūt aliqui: q; confundatur animꝰ ꝛ fatigetur tot diſciplinis in diuerſum tendentibus. At hi non ſatis ꝓſpicient ꝗtum natura valeat humani ingenij: que ita eſt agilis ꝛ velox: vt in omnē (vt ita dixerim) partem ſpectat: vt ne quidē poſſit agere aliquid vnū tantū: ſed vti plura: nō eodem die modo: quin ꝛ eodē temporis momento: vim ſuā impēdit: reficit: ac etiā reparat aīos varietas ipſa. Quis vo nō obtūdatur ſi per totam diē vnius artis vnū magiſtrū ferat: ſed in mutatione recreabit ſpūs: ſicut in varietate moderata ciboꝝ reficit ſtomachus. Agricole ſimul arua vineta oleas arbuſta colunt: prata: pecoribꝰ: auibꝰ: ꝛ aīalibꝰ curā accōmodāt. Cur nō pueri diuerſas eodē tempore nō momento dixerim diſciplinas ediſcāt: quoꝝ ingenia multo dociliora ſunt ꝙ iuuenū. Curabunt igitur qui te puerū regunt: per diem diuerſos vti magiſtros audies. Et nunc grāmatice: nūc dialetice nūc alteri diſcipline incumbas: nec ſuum locis ſuumq; corporis exercitijs tempus negabunt.

¶ Quid eligendum ſit et quid fugiendum puerū. Capl'm vltimū.

CEterū diſciplis hmōi ꝑuis plurimū intellectus illuminat: nō tamē quod honeſtum: q̇d turpe: quid iuſtū: q̇d iniuſtū: q̇d eligēdū: q̇due fugiendū ſit ꝓrſus oſtēdit. Obumbrata ſunt in poetis ꝛ oratoribꝰ atq; hyſtoricis nō penitꝰ expreſſa ſigna virtutū. Quibus ex rebus altius volandū ꝛ ad phiam ipſaꝫ tot affectibus tranſmigrandū eſt: de qua fecimꝰ tibi in principio mentionē. At hic dicit forſitā ex cōtubernalibus tuis quiſpiam. Quid tu agis Enea: dum puer artibus inſudat: quarū ſeptē ſuperiꝰ meminiſti. Quid rurſus huc remittamur ſꝫ neſciet hic quod phi nomē importet: cuius ꝯſtat inuētorē fuiſſe pythagoras. Namq; vt ante a viri boni ꝛ docti ſapientes appellarentur: fugit hic arrogantiā philoſophuſq; ſe dici hoc eſt amatorē ſapiētie non ſapientē voluit. Hinc amor ſapientie interꝑtata eſt philoſophia. Sapiētia vero non ſolum artes ſeptem complectit ſupra memoratas: ſed omniū diuinarū humanarūq; rerum ac cauſarum: q̇bꝰ he tres continentur ſcientiā profitetur. Ob quam rem nō qui ſeptem artes liberales percurrit aliquis philoſophus appellabit: philoſophie tm̄ partē adeptus erit. Philoſophi ab initio ſolis naturalibus cauſis intēdebāt. Taletēq; mileſiū ſequebātur: qui primus de illis traditur diſputaſſe. Succeſſit deinde ſocrates qui moralē phiam euocauit de celo. Ex quo factū eſt vt bifariam phiaꝫ diuideret: ꝛ altera q̇deꝫ naturalis: altera moralis appellaret. Superueniente vero diui Platonis ingenio: tertiū adijcere mēbrū placuit: ꝛ rationale nuncupat. At nos huc uſq; de moribus qui ſunt ex phia recipiēdi parū diximus. Ea propter calce libri nō autem in calce ſtudij: puerū rurſus ad moralē phiam remittimus. Hec em̄ quis ſit erga diuinā maieſtatē cultus q̄o parentibus q̄o natu grādioribus: q̄o peregrinus magiſtratibꝰ: militibus: amicis: vxoribus: ciuibus: ruſticis ſeruis vtendū ſit certa ratione mōſtrabit. Hec te rex inclite docebit auariciam cōtemnere: que pecu-

uie ſtudium habet: quã teſte Saluſtio nemo ſapiens concupiuit unq̃: admonebit in mulierib⁹ ſeruare modeſtiam. Caros habere liberos ⁊ ꝓpinquos minime ſeruire: venerari ſenio:es: legib⁹ obtemperare: iracundiã compeſcere: contemnere voluptates: miſereri oppreſſis inopibus: cõferre dignis premia: ius ſuũ vnicuiq̃ reddere: punire nocentes: ⁊ qḋ maximũ eſt in proſperis fortune ſucceſſibus re leticia nõ ſinet effundi. Nec in aduerſi caſib⁹ triſticia deprimi: viãq̃ preſtabit qua tibi recte viuere poſſis ⁊ ſubditis vtiliter imperare. Nec eñ ſunt hec puero claudenda: ſed modo libro:ũ dilectus fiat ⁊ dulces ⁊ aperti facundi limatiq̃ ſibi tradantur. vt ſupra de pleriſq̃ diximus quibus adijci poſſunt tuſculane queſtiones: Tullij de ſenectute: de amicitia ⁊ quicquid eſt ill⁹ de mo:ibus ſcriptum. Utilis ſeneca capiendus in epiſtolis plurimis ⁊ in conſolatione Boetius. Nec negauerim abſq̃ his q̃plura doctorum viro:um reperiri volumina que tuto pueris exhiberi poſſint: ſed iudicium preceptoris exigo vt limatos certoſq̃ norit libros: ⁊ in aucto:itate receptos. Sed quoniam hec philoſophie portio quam vocant ethicam: nullum humane vite tempus dimittit intactum: ſed iuuenes ipſa gubernat viros ⁊ ſenes q̃ta puero tradenda: quibus ex locis recipienda ſint ſatis pro parte credimus eſſe monſtratum In ceteris libris ſicut etates eſſe requiſiuerint: ſi longius fabricato: maximus o:bis et anime condito: deus vitam produxerit: loquendum uberiore erit: niſi poſt tot inſignes quos tibi legendos diximus aucto:es tacere potius q̃ dicere q̃cq̃ amplius exiſtimauerimus. Tu tamen interim quod tibi puero conducere doctum eſt: ſic te exercere ac diſcere ſtudere: vt aliarum huius opuſculi partium cupidiſſimus videare. Uale ex noua ciuitate. Menſe februarij. M.cccl.

Refert grates promotori ſingularis amici ſui. Epiſt. ccccxxxj

Eneas epiſcopus ſenenſis alto et potenti viro Petro de noxeto comiti palatino. S.p.d. In eo loco ad quem te tua virtus euexit vt primus romani pontificis lat⁹ ſtipares multa abs te acta ſunt q̃ me tibi maximopere deuincĩt. Nullũ tamẽ ⁊ ex omnibus tuis operibus qḋ mihi vel iocũdius vel acceptius fuerit: q̃ Iohãnis nr̃i campiſij ſubleuatio: quem diu iacentem humi calcatum fortune pedibus: inopia preſſũ tua opere tuoq̃ ſtudio ⁊ ingenti conatu iam erectum ⁊ inter principes eccleſie collatum ſuis literis accepi. Feciſti probe qḋ boni viri qḋ amici quod te decuit. Nam phie diſcipline imbutus: in omni genere doctrinarum apprime peritus: ingenio perſpicaci: facundia triti: mo:ibus mãſuetue: amicitie tenax (ſi verum fateri velimus) nimis diu inter infirmos habitus eſt: nam ſiue hominis virtutes penſitas ſiue obſequia que romane curie nunc apud gungaros: nunc apud theutonicos plureſq̃ gentes ꝑbuit mente reuoluas non eſt cur ei quiſq̃ preferri debuit: ſed habet iam tandem virtutis iam bene mihi ſerum videri debet quod non ſit. Quo longio: miſeria fuit: eo dulcio: felicitas aduentat. Pauci ſunt qui vitam omnem feliciter agant. Alios prima: alios poſtrema tẽpo:a fo:tunata recipiunt. Recte cum his agitur quibus pars vite poſterio: leta eſt. Eos fortuna hoſtes habet quos ex felicitate in erumnas precipitat: quibus miſerrimum eſt fuiſſe felices. Ac noſter campiſius dum iuuenis fuit: dum ferre labo:es potuit: ſudare ⁊ algere acriter pugnauit. Nunc victo: factus ſenium leuius feret. Iam ſecurus eſt: iam tutus eſt a tegete ⁊ baculo. Gaudeo illi mihiq̃: tibiq̃ gratias ago cuius ⁊ conſilio ⁊ ope res geſta eſt. Nihil eſt qḋ tibi non debeã. Tuus ſum q̃uis ſum. Multa ſunt in me tua beneficia qui ſepe me iuuiſti extuliſti maxime. Ac prius mediam mei partem foucbas. Alteram que in campiſio viuebat incultam reliquebas Nunc agrum totum excoluiſti. Integer totus gaudeo: diuina tibi pietas benigna ſit: teq̃ cum maximo preſule diu beatumq̃ nunq̃ te deſerat: terrã tibi viuẽti ſubſternat: mo:ienti celum aperiat. Uale ⁊ me maximo pontifici facito cõmendatum. ex noua ciuitate pridie ydus maias. M.cccclij

Concluſio epiſtolarum metrico carmine de laudibus beate Marie virginis Jeſu chriſti geruli. Ccccxxxij.

VIrgo theutonicꝭ multuꝫ celebrata ſacellis.
Mater et ipſa dei mater et ipſa hominis
Virgo latinoꝝ ſpes et tutela meorum.
Virgoqꝫ multo gallia thure colit.
Virgo nec hyſpanas paulū laudata p vrbes
Cui patet et celum totaqꝫ terra patet.
Virgo que magnum potes exorare tonantem.
Et potes irati celeſtis ſiſtere dei.
Ipſe ego peccati ſeruus ſceleriſqꝫ miniſter:
Et mandatorum fractor: vbiqꝫ decem.
Ad te confugio: fateor mortalia ſeptem.
Sepius admiſi crimina: nunc penitet.
Ille licet nulli veniam negat autor olimpi:
Et reduci ſemper brachia tendat amans.
Quis tamen offenſi vultum quis iudicis audet
Interceſſoris nudus adire ſui.
Ergo meos genitrix ſemper miſerata labores.
Nunc etiam noſtris caſibus affert opem.
Ipſe mihi de te natus ſine crimine culpas.
Condonet veteres: prohibeatqꝫ nouas.

Pii.ij. pontificis maximi: cui ante ſummū epiſcopatum primuꝫ quidē imperiali ſecretario: tandē epiſcopo: deinde cardinali ſeneñ. Eneas ſiluius nomen erat: familiares epiſtole ad diuerſos in quadruplici vite eius ſtatu tranſmiſſe. Impreſſe Lugd. per Johannem Moylin al's de cambray. Anno. dñi. M.ccccc.xviij. Die.xv. April.